

ІСТОРІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ
НАУК
УКРАЇНИ

1951–1955

ЧАСТИНА 1

Безработица
абсолютная.

95 РОКІВ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

ІНСТИТУТ АРХІВОЗНАВСТВА

**ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА
ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА імені М. С. ГРУШЕВСЬКОГО**

*Джерела з історії науки
в Україні*

**ІСТОРІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ
НАУК
УКРАЇНИ
1951–1955**

ЧАСТИНА 1

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

КИЇВ 2012

ББК 63.3(4 УКР)+72.4(4 УКР)
УДК 061.12(477)(091)«1951/1955»

Історія Національної академії наук України. 1951–1955 : Частина 1. Документи і матеріали / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства; Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського / ред. кол. : О. С. Онищенко (голов. ред.) [та ін.] ; упоряд.: Л. М. Яременко, С. В. Старовойт, Т. В. Брякало, Г. В. Індиченко. – К., 2012. – 884 с. – (Джерела з історії науки в Україні).

ISBN 978-966-02-6667-4 (Ч. 1)

Цим збірником продовжується видання документів та матеріалів з історії діяльності Національної академії наук України. До наукового обігу вводяться невідомі та маловідомі архівні документи, матеріали періодичних видань, що характеризують діяльність АН УРСР протягом 1951–1955 рр.

Для науковців, істориків, зокрема істориків науки, архівістів, викладачів вищих і середніх навчальних закладів та студентів.

Упорядники:

Л. М. ЯРЕМЕНКО, С. В. СТАРОВОЙТ, Т. В. БРЯКАЛО, Г. В. ІНДИЧЕНКО

Редакційна колегія:

О. С. ОНИЩЕНКО (голов. ред.), Г. В. БОРЯК, В. А. ВЕРГУНОВ,
В. С. ЛОЗИЦЬКИЙ, П. В. МАКОВСЬКА, Л. В. МУХА, М. М. РОМАШОК,
П. С. СОХАНЬ, С. В. СТАРОВОЙТ (вішп. секретар), Л. М. ЯРЕМЕНКО

Рецензенти:

Л. А. Дубровіна, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор
І. В. Верба, доктор історичних наук, професор

Затверджено до друку вченою радою
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

- © О. С. Онищенко, С. В. Старовойт, Л. М. Яременко. Передмова, 2012
- © Л. М. Яременко, С. В. Старовойт, Т. В. Брякало, Г. В. Індиченко. Упорядкування, 2012
- © С. В. Старовойт, Т. В. Брякало, О. В. Березовська, О. М. Березовський, О. І. Вербіцька, Л. С. Воловник, С. М. Коваленко, Є. С. Костюк, Н. А. Наумова, О. П. Піддубний, О. В. Сінова, А. І. Шаловал, Л. В. Шипко, І. М. Шихищенко. Коментарі, 2012
- © О. М. Березовський, Є. С. Костюк, Н. А. Наумова, К. С. Новохатський. Фотодокументи, 2012
- © Т. В. Брякало, С. М. Коваленко. Імніний покажчик, 2012
- © Т. В. Брякало. Список аббревіатур та скорочень, 2012
- © Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Інститут архівознавства; Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського, 2012

ISBN 978-966-02-6666-7 (загальний)

ISBN 978-966-02-6667-4 (Ч. 1)

ВІД УПОРЯДНИКІВ

Даний збірник продовжує серію видань документів і матеріалів з історії Національної академії наук України, що вийшли друком у десяти книгах протягом 1993–2008 рр. і охоплюють її діяльність у 1918–1950 рр. У ньому представлено комплекс джерел, що висвітлюють всі аспекти функціонування Академії наук протягом 1951–1955 рр. на тлі притаманних для цього часу проблем наукового, економічного і суспільно-політичного характеру. При відборі документів перевага надавалася тим, які найповніше відтворюють діяльність провідної наукової установи країни, дають можливість переосмислити значення окремих ключових моментів в її історії.

Даний збірник документів та матеріалів складається з двох частин – «Документи і матеріали» та «Додатки», що публікуються окремими книгами. Перша частина – «Документи і матеріали» вміщує джерела, що характеризують діяльність АН УРСР у 1951–1955 рр., спрямовану на подальший розвиток традиційних фундаментальних досліджень, нарощування наукового потенціалу в галузі точних наук, переорієнтацію наукової роботи для потреб промисловості, сільського господарства та обороноздатності країни, вивчення природних ресурсів та виробничих сил, а також поповнення кадрового наукового складу Академії. Представлені тут документи, за малим винятком, публікуються вперше. Серед них постанови і розпорядження союзного та республіканського урядів, постанови ЦК КПУ, що стосуються розбудови структури Академії наук, ключових моментів діяльності наукових установ у галузі фізики, геології, фізіології, історії та літератури, поширення спектру видавничої продукції Академії. Планово-звітна наукова документація АН УРСР, вміщена у збірнику, дає змогу прослідкувати розвиток наукових напрямів фундаментальних і прикладних досліджень, інформує про основні наукові досягнення того періоду. Офіційними листами, доповідними записками, довідками та інформаціями керівництва Академії наук та її окремих учених до урядових і партійних органів УРСР репрезентовано зародження і зміцнення в українській академічній науці таких напрямів, як радіофізика і електроніка, кібернетика, порошкова металургія та металокераміка, широкий розвиток досліджень в галузі фізики твердого тіла, хімії комплексних сполук та ціанінових барвників, автотварювання, загальної геології і, зокрема сейсмології, гідробіології та інших. Багато уваги в цих документах приділено структурним та кадровим змінам в АН УРСР, науковій діяльності установ Львівського та Кримського філіалів та участі академічних установ у вирішенні проблем промисловості та сільського господарства.

До збірника влючено комплекс документів, виявлених у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, Центрального

державного архіву громадських об'єднань України, Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Шеніченка, Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Архіву Президії НАН України та відомчих архівів її установ. Переважна більшість документів представлена оригіналами; копії включено в тих випадках, коли оригінал важливого в інформативному плані документа не вдалося знайти.

Документи згруповано за хронологічно-тематичною ознакою і розташовано за порядком номерів. За основу взято дату складання документа або дату, встановлену упорядниками за його змістом, суміжними документами чи іншими критеріями. Особливості публікації документів, як-то: датування (дата, встановлена упорядниками в разі відсутності, подається в квадратних дужках), неповнота тексту або його особливості, помилки, допущені в документі, що впливають на його зміст, відомості про публікацію тощо застережено в посторінкових примітках. Тексти документів передано за сучасним правописом зі збереженням мовних особливостей того часу. Технічні і граматичні помилки виправлено без застережень. До кожного документа наведено легенду, що містить інформацію про місце його зберігання із зазначенням назви архівної установи, номерів фонду, опису, справи та аркушів, оригінальність та спосіб відтворення тексту.

До блоку документів складено наукові коментарі, які розширюють інформативність документів, доповнюючи відомості про перебіг викладених подій і значення окремих фактів у діяльності академічних установ, подаючи біографічні довідки про представників української та російської науки і культури та їх роль у загальноакадемічній історії. Коментарі подано у формі сндиклопедичних статей. При їх складанні використано інформацію з архівних джерел та опублікованих праць. Вони мають загальну валову нумерацію та посилання на номер прокоментованого документа.

Перша частина збірника проілюстрована 55 фотодокументами.

Друга частина збірника «Додатки» включає індивідуальні розробки авторського колективу наукових співробітників Інституту архівознавства НБУВ, що значно розширюють інформативність документів та заповнюють прогалини джерельної бази Архівного фонду НАН України. До них належать: «Регістри протоколів засідань Президії АН УРСР (1951–1955)», «Список дійсних членів та членів-кореспондентів АН УРСР, обраних у 1951–1955 рр.», «Список наукових співробітників АН УРСР (1951–1955)», «Список видань і наукових праць співробітників АН УРСР (1951–1955)», «Список установ, що діяли у складі АН УРСР (1951–1955)».

Найвагомішим сегментом цієї частини є «Регістри протоколів засідань Президії АН УРСР (1951–1955)», які стисло передають основний зміст питань, що розглядалися на засіданнях Президії АН УРСР. Особливістю протоколів засідань Президії АН УРСР 1951–1955 рр. є змінена діловодна форма їх складання: суцільна нумерація пунктів протягом року, а не в межах одного протоколу; наявність пунктів з літерними номерами та пунктів у вигляді прийнятих постанов Президії АН УРСР між регламентованими засіданнями шляхом погодження у робочому порядку з кожним членом Президії окремо; поява «закритих питань» та постанов під грифом «таємно», зміст яких не розголошувався і у протоколах не відображений. Загалом реґестами представлено 289 протоколів за 1951–1955 рр., що включають

4618 розглянутих питань. Через великий обсяг документів та з метою висвітлення у першу чергу науково-дослідної роботи АН УРСР окремі пункти протоколів (питання фінансового та адміністративно-господарського характеру, про надання службового житла, відпусток, організацію навчального процесу в аспірантурі тощо) випущено. Деякі з пунктів протоколів, що відображають значні події у діяльності АН, повнотекстово представлено у збірнику окремими документами.

В анотованому Списку обраних дійсних членів та членів-кореспондентів АН УРСР подано інформацію про дату обрання та основні етапи життя і наукової діяльності 55 вчених, обраних у 1951 р. до складу АН УРСР. Список сформовано за алфавітом прізвищ і структурно поділено на дві частини: у першій подано перелік обраних дійсних членів АН УРСР, у другій – членів-кореспондентів. При його складанні використано відомості про життя, наукову, педагогічну та громадську діяльність учених із їхніх особових справ, що зберігаються в Архіві Президії НАН України, та фондів особового походження Інституту архівознавства НБУВ, довідників персонального складу членів АН.

Список наукових співробітників представлено у формі розширеного покажчика, де відомості про особу представлено прізвищем, ім'ям та по батькові, датами народження та смерті (якщо їх вдалося встановити), а також зазначено науковий ступінь та вчене звання, спеціалізацію, займану посаду та місце роботи у визначеній хронологічній проміжок. Різноманітність у прізвищах, іменах та по батькові подано в дужках. Назви наукових установ АН наведено за їх тогочасним вживанням. До Списку не внесено адміністративно-технічний персонал. При складанні списку використано протоколи засідань Президії АН УРСР за 1951–1955 рр., штатні розписи Академії наук, довідки про кадровий склад і аспірантуру АН УРСР, плани та звіти про роботу наукових установ, документи особових фондів видатних учених.

Список видань і наукових праць співробітників АН побудовано за хронологічно-алфавітним принципом. До нього включено позиції з бібліографічними відомостями про періодичні видання АН УРСР, наукові збірники установ, індивідуальні та колективні монографії співробітників Академії, опубліковані не тільки Видавництвом АН УРСР, але й іншими видавництвами УРСР, СРСР, союзних республік та зарубіжних країн. Щоб уникнути переобтяження списку, зважаючи на значне збільшення кількості установ та співробітників АН УРСР у цей період, в ньому не представлено індивідуальні наукові статті співробітників у періодичних виданнях, з огляду на їх значний обсяг, і в цьому полягає відмінність даного списку від списків наукових праць і видань, вміщених у попередніх томах.

Список установ представляє структурну організацію АН УРСР у 1951–1955 рр. Його складено на підставі аналізу постанов і розпоряджень урядів СРСР і УРСР, Президії АН УРСР, протоколів засідань Президії АН УРСР за 1951–1955 рр. та матеріалів до них, планово-звітної документації установ, історичних довідок про їхні архівні фонди, документів окремих особових фондів видатних учених АН УРСР. Структура списку відтворює організацію установ у межах відділів АН УРСР. В описовій статті про кожну установу відображено дату її створення, якцо воно відбулося в цей час, структуру та її зміни протягом 1951–1955 рр., основні напрями діяльності, прізвища керівників установи.

Обидві частини збірника забезпечено науково-довідковим апаратом, до якого входять «Іменний покажчик», «Список аббревіатур та скорочень», «Перелік документів», «Зміст».

Колектив упорядників складає щиро подяку співробітникам Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України та особисто директору Н. В. Маковській; Центрального державного архіву громадських об'єднань України, особисто директору В. С. Лозицькому; Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного, особисто директору Н. О. Топішко; колишньому директору Державного архіву Львівської області В. І. Куцинді; відповідальній за Архів Президії НАН України О. Л. Титаренко та працівникам академічних установ: ученому секретарю Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника З. Т. Грень; завідувачу наукового архіву Інституту технічної теплофізики Т. А. Журавльовій; завідувачу науково-технічного архіву Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона Н. В. Гончаренко; завідувачу музейного комплексу Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона О. Б. Селіверстовій; завідувачу науково-технічного архіву Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка Т. О. Степанець, завідувачу наукового архіву Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного А. І. Сидоренко за надання всебічної допомоги у виявленні та копіюванні документів з фондів архівів.

ПЕРЕДМОВА

Протягом п'ятиріччя 1951–1955 рр. наукова діяльність Академії наук УРСР була направлена на розв'язання завдань, спрямованих на подальше піднесення розвитку промисловості і народного господарства держави. Цей період характеризується значним розширенням мережі науково-дослідних установ АН УРСР та трансформації академічної структури загалом, зміцненням матеріально-технічної бази, зростанням наукових кадрів, а також розвитком нових наукових напрямів і вирішенням низки актуальних проблем, що мали важливе наукове та практичне значення для промисловості, народного господарства і культури.

Головні напрями науково-дослідної діяльності установ АН УРСР цього періоду визначалися проблемно-тематичним планом науково-дослідних робіт на 1951–1955 рр. (док. № 1). Наукові проблеми для установ АН УРСР було сформульовано в руслі промислово-економічного та суспільно-політичного розвитку країни у цей хронологічний період. Для розв'язання було визначено цілу низку надзвичайно важливих теоретичних проблем: в галузі фізики і електроніки – вивчення властивостей речовин при низьких температурах, електронних явищ в напівпровідниках, дослідження проблем фізики ефективних емітерів електронів, електронної теорії кристалів, експериментальних основ фізичної міцності і пластичності металів; в галузі математики і астрономії – широкий спектр проблем нелінійної механіки та теорії диференціальних рівнянь, вивчення внутрішньої будови Землі за допомогою астрономо-гравіметричних досліджень, створення каталогу слабких зірок та формування Служби неба. Значна увага була приділена дослідженням історії розвитку математики на теренах УРСР.

Серед завдань хімічної галузі на перший план було винесено проблеми дослідження хімії комплексних сполук, надзвичайно важливої для розвитку теорії будови речовин і тісно пов'язаної з багатьма проблемами суто практичного застосування, такими як хімія рідкісних металів, використання сольових багатств України, нові методи хімічного аналізу та інші. Велика увага приділена теоретичним питанням електродних процесів, від яких залежала розробка нових способів виділення кольорових металів та нових методів гальванопокриттів. Від розробки проблеми ліофільності дисперсних систем напряму залежало винайдення нових методів переробки глин, целюлози, миловаріння. Важлива роль відводилася дослідженням проблем кольору і будови органічних барвників з подальшим застосування їх результатів у виробництві кольорової та чорно-білої фото- і кіношпівки.

В галузі фізичної хімії передували проблеми хімії ізотопів та застосування мічених атомів у дослідженнях широкого спектру фізико-хімічних проблем –

хімічних процесів виробництва високомолекулярних сполук, дії прискорювачів вулканізації каучуку, концентрації стабільних ізотопів азоту, вуглецю і кисню, теорії і практики процесів розподілу, застосовуваних у хімічній технології тощо.

Серед широкого кола традиційних завдань біологічних наук: обмін речовин при різних функціональних станах організму, фізіологічні та фізико-хімічні властивості білків, фізіологія та патологія вищої нервової діяльності, проблеми злоякісного росту.

У гуманітарній сфері, з огляду на наближення 300-річного ювілею, акцентувалася увага на дослідженні державно-політичного устрою України в роки визвольної війни 1648–1654 рр., входження України до складу Російської держави в 1654 р. та його історичних наслідків. Ставилися питання вивчення культурних рухів в Україні у XVI ст. – першій половині XVII ст. та подальшого формування української нації, розвитку суспільно-політичної та філософської думки в Україні у XIX–XX ст., процесів відновлення та розвитку народного господарства України в повосенний період. Належна увага приділялася дослідженню теорії та методології літератури, мови, історії та теорії українського мистецтва і народної творчості.

Паралельно були накреслені прикладні проблеми, що спрямовувалися на вирішення питань, пов'язаних з промисловим освоєнням районів будівництва Каховської ГЕС, Південноукраїнського і Північнокримського каналів та самим будівництвом Каховської ГЕС, подальшим розвитком промисловості та колгоспного господарства, впровадженням у промислове виробництво засобів автоматичного зварювання металів та механізації розробки пластових покладів корисних копалин, використанням жаростійких сплавів у машинобудуванні, підвищенням ефективності використання газу в комунальному господарстві та інших. Серед проблем сільськогосподарської галузі найбільша увага приділялася підвищенню продуктивності сільськогосподарських рослин шляхом введення сівозмін, застосуванню органічних і мінеральних добрив, використанню системи зрошування у посушливих районах, виведенню нових форм і сортів високопродуктивних сільськогосподарських культур, дослідженню питань підвищення ефективності позеазисних смуг шляхом підбору і змішування різних типів деревних порід та удосконаленню конструкцій сільськогосподарської техніки. Проблематика геолого-географічних наук концентрувалася навколо дослідження Українського кристалічного масиву та його корисних копалин, проблем рудоутворення та формування мінеральних ресурсів, вивчення нафтоносності та газоносності УРСР, її вугільних покладів, формування системи підземних вод та вивчення можливостей їх промислового використання.

Окреслені проблемно-тематичним планом завдання не були сталими, а доповнювалися і розширювалися протягом п'ятиріччя відповідно до народногосподарських потреб та під впливом різних суб'єктивних факторів. У 1951 р. зміни в планах установ гуманітарного профілю спричинили статті в газеті «Правда», у 1952 р. – рішеннях травневої XI сесії Ради по координації наукової діяльності академії наук союзних республік, присвяченої обговоренню результатів роботи установ у 1951 р. та перспектив науково-дослідних робіт на 1953 р.¹ Лише наприкінці 1952 р. Президією АН УРСР були розроблені «Вказівки до складання п'ятирічного

¹ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 406, арк. 211–218; спр. 472, арк. 244–245.

плану наукових робіт установ АН УРСР на 1951–1955 рр.» та затверджені заходи щодо планування їх науково-дослідних робіт². Саме тому класичного п'ятирічного плану роботи установ АН УРСР на 1951–1955 рр. у вигляді, притаманному для попередніх п'ятирічок, складено так і не було. Затрималося також складання п'ятирічних планів підготовки наукових кадрів через аспірантуру (затверджений 29 лютого 1952 р.) та підготовки докторських дисертацій старшими науковими співробітниками АН УРСР (затверджений 16 травня 1952 р.)³.

Значна кількість робіт була додана за окремими цільовими замовленнями уряду. Найбільш характерним це явище стало для установ відділів фізико-математичних і хімічних наук та технічних наук АН УРСР – інститутів фізики, фізичної хімії, електросварювання, геологічних наук, Фізико-технічного інституту та інших. Так у планах установ АН УРСР додатково з'явилися теми, пов'язані з дослідженням енергохімічного використання місцевих палив, забезпеченням подачі природного газу до Москви, дослідженням ефективності менілітових сланців як мінерального добрива в сільському господарстві, запровадженням підземного способу зрошування ґрунтів, розробкою промислових методів виробництва вітаміну В₁₂ (док. № 28, 29, 39, 52, 56, 256).

Деякі нові напрями досліджень як, наприклад, дослідження руху полюсу Землі, пов'язане з формування Служби широти та Служби часу СРСР, виникли як результат співпраці з АН СРСР (док. № 54, 65, 71, 77, 147). В рамках координування діяльності наукових установ СРСР, яку контролювала відповідна рада при АН СРСР, і в подальші роки складалися плани роботи з урахуванням проблем, визначених щорічним спеціальним переліком.

Загалом протягом 1951–1955 рр. установи АН УРСР проводили наукові дослідження по більш ніж 150 наукових проблемах (без урахування комплексних). Відбувалося стале зростання кількості дослідних тем, які вони об'єднували. Якщо у 1951 р. таких тем було 612, то у 1955 р. – 849⁴. Значно зріс відсоток тем, виконуваних за прямим замовленням урядових установ і організацій: тільки у 1955 р. за завданнями Рад Міністрів СРСР та УРСР, Держплану, різних міністерств і відомств установи АН УРСР виконували 143 науково-дослідні теми.

Планомірне зростання наукових кадрів, розвиток і зміцнення лабораторної бази та створення нових науково-дослідних установ дозволили АН УРСР в даний період розвинути низку нових напрямів досліджень в окремих галузях науки і техніки. Як свідчать звітні документи цього періоду (док. № 74, 127, 198, 245, 303), в АН УРСР успішно розвивалися дослідження в галузі фізики атомного ядра та нових методів дослідження з використанням радіоактивних ізотопів. Серед найбільш важливих результатів 1951–1955 рр. у цій царині з погляду як наукового, так і загальнодержавного значення варто відзначити досягнення в галузі ядерної фізики та теорії ядерних реакцій, отримані в Інституті фізики та Фізико-технічному інституті. До них належить створення сучасних лінійних прискорювачів заряджених частинок і електростатичних генераторів високої напруги різних

² Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 474, арк. 369.

³ Там само, спр. 472, арк. 175, 464–465.

⁴ Вісник АН УРСР. – 1952. – № 5. – С. 9; Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 767, арк. 22.

потужностей, вивчення питань взаємодії нейтронів з ядрами атомів і нейтронів з важкими ядрами (О. І. Ахієзер, А. К. Вальтер, І. О. Гришаєв, Г. Я. Любарський, К. Д. Синельников, Я. Б. Файнберг, О. І. Лейпунський, М. В. Пасічник). Окремі результати цих досліджень були оприлюднені в 1955 р. на Женевській міжнародній конференції з використання атомної енергії в мирних цілях і отримали високу оцінку міжнародної наукової спільноти. Вагомими були здобутки в галузі одержання металів високої чистоти методом вакуумної металургії – розробка методу застосування радіоактивних ізотопів для дослідження процесу очищення металів від домішок та оригінальних способів деформації металів у високому вакуумі: вакуумного прокатування, пресування і волочіння, здійснені у відділі металургії ядерної енергетики ФТІ (В. С. Іванов). Успішно розвивалися теоретичні дослідження по формуванню спеціальних сплавів та створенню нової технології жаростійких і жароміцних сплавів. Дані розробки знайшли широке практичне застосування, в т. ч. застосовувалися у створенні елементів ракетної техніки⁵. Значного поширення набуло використання мічних атомів у дослідженнях різних наукових галузей (док. № 254, 258).

Велике перспективне значення для розвитку нових технічних напрямів мала фізика напівпровідників, що набула в АН УРСР у першій половині 1950-х років значних розмірів за масштабами досліджень. Тут обґрунтовано роль електронних станів на поверхні напівпровідників в явищах адсорбції та каталізу, розроблено нові методи дослідження поверхневих електронних станів. Також закладено фізичні основи роботи германієвих точково-контактних діодів і тріодів та технології їх виготовлення (В. С. Лашкар'ов). Вперше отримані значні за розміром монокристали селеністого кадмію з надвисокою чутливістю стали підґрунтям для розробки і виготовлення нового типу високоефективних фотоопорів кристалічної будови, чутливих як до видимого світла, так і до ультрафіолетових та рентгенівських променів⁶. Інститутом фізики було організовано серійне виробництво цих приладів.

В галузі теоретичної фізики проведено низку важливих досліджень з теорії твердого тіла. В них отримали подальший розвиток і застосування теорія поляронів, на основі методів якої здійснено розробку комплексу питань нукломеодинаміки, та теорія поглинання і люмінесценції в кристалах. Саме в цей період члени-кореспонденти О. С. Давидов та А. Ф. Прихотько відкрили явище розщеплення невироджених молекулярних термів у кристалах⁷. В результаті досліджень спектроскопічних та люмінесцентних властивостей речовин встановлено нові закономірності спектроскопії та оптики молекулярних кристалів та сформовано нові уявлення про люмінесценцію кристалів. Також отримано нові дані про будову кристалів, вивчено можливості застосування спектрів кристалів при низьких температурах як індикаторів різних явищ, що в них відбуваються. В площині практичного застосування розроблено і виготовлено зразки нових приладів для швидкої ресстрації спектрів в інфрачервоній і ультрафіолетовій областях, в т. ч.

⁵ ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 1942, арк. 60; Історія Академії наук України. 1918–1993. – К.: Наук. думка, 1994. – С. 147.

⁶ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, стр. 421, арк. 26.

⁷ Історія Академії наук Української ССР. – К.: Наук. думка, 1979. – С. 587.

інфрачервоний спектрометр і фотоелектричний прилад для контролю роботи цехів ректифікації коксохімічної промисловості.

Протягом першої половини 1950-х років у Фізико-технічному інституті остаточно сформувався і значно розвинувся напрям радіофізичних досліджень, що привело до утворення в структурі АН УРСР нової науково-дослідної установи – Інституту радіофізики і електроніки. Серед здобутків у цій царині були важливі результати з регенерування надвисоких частот сантиметрового і міліметрового діапазонів радіохвиль, що широко застосовувалися в радіолокаційній техніці, значні за обсягами роботи з вивчення поширення радіохвиль ультракороткохвильового діапазону в тропосфері, що мали важливе значення для подальшого розвитку радіо зв'язку, радіолокації і радіоастрономії (О. Я. Усиков, С. Я. Брауде, І. Д. Трутень, А. Н. Чернець). Ще однією складовою даного напрямку було створення нової імпульсної радіотехнічної апаратури. З цією метою проводилося комплексне дослідження металів, покритих адсорбованими плівками, оптичних властивостей фотосекретричних катодів; розроблялася нова технологія виготовлення пористо-плівкових катодів (док. № 224).

У галузі математики було отримано фундаментальні результати з подальшого розвитку асимптотичних методів нелінійної механіки: теорії нестационарних коливальних процесів, одночастотного методу і методу інтегральних многовидів (Ю. О. Митропольський); асимптотичних і операційних методів у теорії лінійних рівнянь із повільно змінними коефіцієнтами (Й. З. Штокало, І. М. Рапопорт, С. Ф. Феценко); математичних методів сучасної квантової теорії поля і елементарних частинок (О. С. Парасюк). Саме в цей час О. С. Парасюком була розвинута нова техніка усунення розбіжностей і доведена теорема про іскренормованість квантової електродинаміки в будь-якому порядку теорії збурень, широковідома зараз як Р-операція Боголюбова–Парасюка. Також було розвинуто положення теорії банахових алгебр та їх застосувань, теорії розширень симетричних операторів та теорії цілих операторів, спектральної теорії диференціальних операторів, теорії розкладів за власними векторами самоспряжених операторів та теорії операторів у просторах з індефінітною метрикою, нормованих алгебр (М. Г. Крейн, Г. Є. Шілов, М. О. Красносельський, С. Г. Крейн, Ю. М. Березанський). Ю. Д. Соколовим дане обґрунтування методів теорії диференціальних рівнянь у її застосуванні до задач небесної механіки; П. Ф. Фільчаковим – методів теорії квазіконформних відображень та їх застосувань до задач фільтрації; Я. Б. Лопатинським закладено основи загальної теорії крайових задач для лінійних систем спілітного типу⁸.

Бажання зменшити розрив між вітчизняною та зарубіжною наукою у сфері розвитку і використанні кібернетичної техніки у наукових дослідженнях спонукало АН УРСР приділяти велику увагу дослідженням у галузі обчислювальної математики та математичного моделювання і створенню обчислювальних машин. На початку 1950-х років у Інституті електротехніки АН УРСР під керівництвом акад. С. О. Лебсєва була теоретично розроблена і побудована перша в СРСР швидкодіюча мала електронно-лічильна машина – МЕЛМ, а з 1952 р. розпочалася її регулярна практична експлуатація. Групою співробітників Математичного

⁸ Інститут математики НАН України : Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imath.kiev.ua/institute/index.php?page=2&lang=ua>. – Заголовок з екрана.

інституту ім. В. А. Стєклова АН СРСР під керівництвом акад. АН СРСР А. О. Дородніцина та д.ф.-м.н. О. А. Лятунова протягом листопада 1952 р. – липня 1953 р. на ній було виконано близько 50 млн розрахункових операцій за трьома окремими програмами⁹. Було розроблено і сконструйовано прилад «інтегратор ЕГДА-6/53», який набагато полегшив і прискорив вирішення деяких задач математичної фізики, в т. ч. використовувався співробітниками Інституту математики АН УРСР в обґрунтуванні проектних завдань будівництва Каховської ГЕС, Південноукраїнського каналу та багатьох інших важливих гідротехнічних споруд (док. № 74, 154). З 1954 р., після прийняття РМ СРСР рішення про створення в Радянському Союзі мережі обчислювальних центрів, розгорнулася підготовча робота по створенню обчислювального центру й в Україні.

Для астрономічної науки, яку в АН УРСР уособлювали дві обсерваторії, провідною проблемою п'ятиріччя стала робота над складанням «Каталогу слабких зірок», що виконувалася спільними зусиллями низки радянських і зарубіжних обсерваторій. Працівники Головної астрономічної обсерваторії накопичили великий матеріал зі спостережень на вертикальному крузі і значну кількість фотографій галактик, зроблених на астрографі. В результаті їх обробки було складено Каталог відмін 588 зірок і Каталог 67 Полтавських широтних зірок. Протягом 1953–1955 рр. в значній мірі розширилася служба неба: епізодичні спостереження змінних зір набули планомірного характеру і визначеності щодо об'єктів спостереження, започатковано спостереження змінних зір вибраних шлющ з метою вивчення їх колор-еквівалентів. Також обсерваторією проведено значну роботу з фотографування Місяця для складання нової карти рельєфу його крайового поясу.

Важливим досягненням Полтавської гравіметричної обсерваторії було те, що вона стала всесоюзним центром з визначення координат полюса. Відповідно до нового статусу крім регулярного проведення широтних спостережень, вона почала акумулювати дані таких же спостережень інших станцій, узагальнювати їх та надавати результати обчислення координат полюса Центральному бюро Державної служби часу СРСР та іншим зацікавленим організаціям для потреб геодезії і служби часу (док. № 147, 252, 276).

В рамках традиційних наукових досліджень в галузі механіки, що стосувалися теорії пружності та термопружності, теорії оболонок, концентрації напруг, а також проблем втоми, міцності і пластичності матеріалів та елементів конструкцій, на основі сингезу методів будівельної механіки з методами теорії пружності було розроблено основні положення теорії розрахунку на міцність і стійкість пластинчастих і пластинчато-стрижневих систем. Дана теорія розрахунку сприяла розробці та впровадженню в практику промислового будівництва, моторобудування, машинобудування та інших галузей промислового виробництва нових надійних і економічних типів інженерних конструкцій. Істотно розвинуті методи технічної теорії пружності стосовно завдань будівельної механіки роторів турбомашин знайшли відображення в монографії чл.-кор. АН УРСР А. Д. Коваленка «Пластини і оболонки в роторах турбомашин» і були впроваджені в розрахункову практику низки провідних турбобудівних заводів.

⁹М. В. Квильдш та українська наука: до 100-річчя від дня народження вченого. – К.: Академсперіодика, 2011. – С. 94.

Значних результатів досягнуто в дослідженнях питань концентрації навкруг отворів, які становили значний інтерес при розрахунку деталей машин на міцність. За роботи в цій галузі провідного спеціаліста Інституту машинознавства і автоматики АН УРСР акад. Г. М. Савіна у 1952 р. було удостоєно Державної премії СРСР¹⁰. Важливим здобутком стало встановлення нової диференційованої шкали міцності сталевих канатів. Проведення на підставі отриманих даних широких експериментальних виробничих перевірок дало значний поштовх до швидкого впровадження нової методики експлуатації у практику шахтарської справи і забезпечувало значний економічний та виробничий ефект (*док. № 107*). Розроблені методи теплових розрахунків шахтного повітря для глибоких шахт стали широко використовуватися науково-дослідними та проєктними організаціями міністерств вугільної промисловості, кольорової металургії та інших.

Активно розроблялися теоретичні основи формування металокерамічних матеріалів зі спеціальними властивостями і технології їх виготовлення у створеній в цей період у структурі АН УРСР Лабораторії спецсплавів, яка до кінця 1955 р. переросла в повноцінний інститут. Основна увага приділялась розробці критеріїв міцності та несучої здатності матеріалів і окремих елементів конструкцій, підвищенню їх міцності і довготривалості з врахуванням умов експлуатації. Зокрема, створено наукові основи оптимізації конструкцій лопаток газотурбінних установок, запропоновані рівняння стану матеріалів, що використовуються в газотурбобудуванні з одночасним врахуванням різних факторів впливу: механічних, теплових, агресивного впливу газових потоків та інших, запропоновано шляхи використання нових матеріалів у важкому машинобудуванні, авіаційній, транспортній та військовій промисловості (Г. С. Писаренко, В. Т. Трошенко) (*док. № 230*).

Роботи Інституту гідрології та гідротехніки АН УРСР багато в чому стимулювалися практичними потребами розвитку народного господарства. Серед здобутків в цій галузі було створення методики прогнозування річного стоку р. Дніпра, за якою здійснювалося прогнозування для дніпровських будівництв. Розроблений метод обліку трансформації витрат води річковим руслом був ефективно застосований при проєктуванні водопропускних споруд Каховського та Кременчуцького гідровузлів (Г. Й. Сухомєл). Широке розповсюдження і практичне застосування отримала висунута чл.-кор. Б. А. Пишкіним ідея цілеспрямованого створення штучного похилого піпаного відкосу як нового типу надійної берегозахисної споруди¹¹. Інтенсифікація використання водних магістралей УРСР для перевезення вантажів потребувала більш глибокого розуміння закономірностей взаємодії рухомих суден з берегами та дном в умовах обмеженого фарватеру. Тож повним напрямком роботи інституту стала теоретична та експериментальна розробка методики розрахунку динамічної посадки суден, критичних швидкостей і опору під час руху на мілководді. Створені на їх основі практичні вимоги до режиму руху суден актуальні й в наш час і застосовуються на суднах річкового флоту України (*док. № 53, 75, 231*).

¹⁰ Фізико-механічний інститут: поступ і здобутки. – Львів, 2001. – С. 23.

¹¹ Інститут гидромеханики. – К.: Интерграфік, 2002. – С. 11–12.

Плідна діяльність Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР, спрямована на поглиблення і розширення теоретичних та експериментальних робіт з вивчення зварюваності різних класів сталей, визначення міцності зварних з'єднань і конструкцій, розробку нових систем флюсів, дроту і зварювальної апаратури, в першій половині 1950-х рр. привела до широкого впровадження автоматичного та напівавтоматичного зварювання в провідній галузі промисловості (суднобудування, мостобудування, резервуаро- та котлобудування, газову промисловість). Зокрема, було запроваджено новий спосіб шлангового та напівавтоматичного зварювання, який значно підвищив рівень механізації зварювального виробництва, новий індустріальний метод виготовлення і будівництва нафтових резервуарів, що відіграв важливу роль у будівництві нафтопереробних заводів та новий тип пласкозгортуваних труб, завдяки яким з'явилася можливість прокладати цілісні трубопроводи значної довжини, новий спосіб виготовлення та відновлення деталей мащини і тракторів шляхом автоматичної наплавки зносостійких сталей та багато інших (док. № 186, 253). Саме в цей час в інституті винайдено новий метод з'єднання товстого металу, який отримав назву електрошлакового зварювання¹². До кінця 1955 р. метод був впроваджений на 17 найбільших заводах країни, а економічний ефект від його застосування в промисловому виробництві тільки в 1954 р. склав 14,5 млн крб. Свої наукові розробки інститут активно запроваджував не тільки на теренах СРСР, а й в країнах Європи (док. № 142, 277).

У Інституті чорної металургії АН УРСР, який у 1952 р. перебазувався до центру металургійної промисловості УРСР – міста Дніпропетровська і отримав можливість проводити свої дослідження на діючих металургійних агрегатах, було розроблено нові прогресивні режими прокатки металу на прокатних станах – блюмінгах, що суттєво вплинули на проектування нових станів і давали значний економічний ефект при впровадженні (на заводі ім. Дзержинського близько 2 млн крб в один календарний місяць) (А. П. Чекмарьов) та запропоновано ефективнішу технологію виплавки сталі в мартенівських печах на основі нового способу спалювання природного газу (М. М. Доброхотов) (док. № 47). Суттєвим зрушенням у справі виплавки чавуну стало доведення співробітниками інституту технологічної можливості і виробничої доцільності послідовного збільшення розмірів домен, що значно збільшило кількість отриманого чавуну; розроблено і впроваджено технологію одержання чавуну високої міцності для виготовлення виливків та технологію отримання з нього ковкого чавуну (док. № 148). Вивчення роботи доменних печей з використанням природного газу і збагаченого киснем дуття дозволило розробити технологію виплавки чавуну, при якій значно скоротилося використання дефіцитного і дорогого коксу і суттєво збільшилась продуктивність роботи печей (З. І. Нєкрасов)¹³. Значних результатів досягнуто в спільному з Інститутом гірничої справи АН УРСР (В. М. Луговцов) проекті щодо дослідження керченських руд – розроблено способи збагачення їх залізом, очищення від милу яку та отримання з окремих видів руд високозалізовмісного та стійкого до зовнішніх впливів агломерату для подальшого виготовлення чавуну (док. № 279).

¹² Історія Академії наук Української ССР. – К.: Наук. думка, 1979. – С. 610.

¹³ Інститут чорної металургії ім. З. І. Нєкрасова. – Дніпропетровськ: АРТ-ПРЕСС, 2007. – С. 11, 57.

В галузі теплоенергетики розроблено та освоєно в напівпромислових умовах метод енерготехнологічного використання бурого вугілля та торфу УРСР шляхом напівкоксування твердим теплоносієм, який за своїми техніко-економічними показниками мав суттєві переваги перед іншими методами (док. № 28, 64).

Виявлення способу зріджувати газ метан сприяло широким розробкам Інституту використання газу в комунальному господарстві, спрямованим на його застосування у промисловості та комунальному господарстві: були розроблені головні принципи газифікації промислових та комунальних підприємств УРСР, система автоматизованого контролю за роботою котельень, кілька нових конструкцій газогенераторів, побутових газових установок (док. № 14, 86, 211, 234).

В галузі хімічних наук протягом 1951–1955 рр. також отримано низку вагомих здобутків. Зокрема, встановлено загальну кількісну закономірність взаємодії гідрофільних речовин з водою та гідрофільні, сорбційні і структурно-механічні властивості бентонітових глин УРСР, що стимулювало подальший розвиток загальної теорії гідрофільності природних мінералів, а в площині практичного застосування дало поштовх до використання українських бентонітів як ефективних сорбентів для очищення продуктів переробки нафти, жирів і масел в харчовій промисловості. Виконано велике експериментальне і теоретичне дослідження по боротьбі з фільтрацією ґрунтів. З'ясування механізму захисної дії полімерів в золях металів сприяло подальшому розвитку загальної теорії стійкості дисперсних систем та мало практичне значення у технології металоколоїдних змазок металокерамічних деталей та різних каталітичних процесів (А. В. Думанський, Ф. Д. Овчаренко).

В дослідженнях хімії комплексних сполук успішно розроблено нові методи фізико-хімічного аналізу розчинів і комплексних сполук; з'ясовано вплив розчинника на процес комплексоутворення; розвинено теорію рівноваг комплексоутворення в розчинах. Розроблено також теорію електродних потенціалів в розплавлених солях. На теоретичному та експериментальному рівнях розроблено полярографію розплавлених солей, досліджено спільне електролітичне виділення металів; розроблено низку нових методів визначення мікродомішок в металах та їх очищення, нові способи електролітичного отримання та рафінування деяких рідкісних металів та їх сполук з вітчизняної сировини. Закладено основи теорії корозійної стійкості поверхні (Я. Н. Фіалков, М. М. Граціанський).

Були проведені ґрунтовні дослідження зі з'ясування природи і властивостей органічних речовин дніпровської води, що значно активізувалися з 1952 р. Теоретично і експериментально розроблено питання очищення води змішаними коагулянтами, рекомендовано технологічні схеми для водогонів та розроблено прилади для автоматичного контролю хімічного очищення води. За новим напрямом досліджень, що стосувалися очищення промислових стічних вод, розроблено метод очищення стічних вод Рубіжанського хімічного комбінату (Л. А. Кульський) (док. № 211, 232).

У галузі фізичної хімії було зроблено і дослідно перевірено за допомогою мічених атомів низку теоретичних узагальнень щодо закономірностей переміщення атомів водню, кисню, сірки та азоту при хімічних реакціях і перевірено загальні теорії водневого і кисневого обміну. Також знайдено нові закономірності електрохімічного поглинання іонів вугіллям та розроблено нові методики

мас-спектрометричного ізотопного аналізу і роботи з радіоактивними міцнісними атомами (О. І. Бродський) (док. № 214). З'ясовано механізм окремих каталітичних реакцій, відкрито мілливність хімічного складу каталізаторів при зміні умов каталізу, доведено вплив хімічного складу поверхні сорбентів на адсорбцію парів (В. А. Ройтер). Досліджено роль явищ дифузії в хімічних процесах на пористих промислових каталізаторах і доведено необхідність урахування цього впливу як у промисловій практиці для підвищення продуктивності і вибіркової дії каталізаторів, так і в лабораторних дослідженнях для правильного тлумачення механізму каталітичних реакцій (І. О. Неймарк).

В площині практичного застосування суттєвими досягненнями стали: розвиток теорії формування пористої структури гелів кремнієвої кислоти і окислів металів і розробка на її основі методів приготування сорбентів і каталізаторів різної, наперед заданої пористої структури; встановлення ефекту фотохімічного відновлення барвника за рахунок взаємодії з розчинником; проведення співставлення різних методів визначення вмісту вітаміну В₁₂ і встановлення найефективнішого спектрофотометричного методу, що дозволяє визначати вітамін в проміжних продуктах різних стадій його виділення (док. № 256).

Одним з провідних напрямів цього періоду в галузі органічної хімії безсумнісно є роботи з хімії ціанінових барвників (А. І. Кіпріанов). Серед головних його здобутків синтез понад 200 нових ціанінових барвників – фотосенсибілізаторів для чорно-білої і кольорової кіноплівки, що сприяло суттєвому поліпшенню якості кіноплівки та інших фотоматеріалів. Завдяки оптичним дослідженням, проведеним над новими барвниками, встановлено загальні закономірності, що пов'язують будову барвників з їх забарвленням, зокрема досліджено питання про вплив просторових перешкод в молекулі барвника на поглинання ним світла.

Ще одним напрямом досліджень було встановлення зв'язку між будовою гетероциклічних сполук та їх фізіологічною активністю. Робота спрямовувалась на встановлення будови деяких природних антибіотиків, пошук нових фізіологічно активних речовин та синтез нових медичних препаратів. В результаті цих досліджень було синтезовано низку нових потенційно протитуберкульозних сполук. Одна з них відома як лікувальний препарат Саназин, що успішно пройшов клінічні випробування й став широко застосовуватися при лікуванні деяких форм туберкульозу¹⁴. Закінчено також розробку технічного синтезу альфа-токоферол ацетату (вітаміну Е), що мав велике значення в медицині і тваринництві, та передано його для впровадження у промислове виробництво. Важливою розробкою став новий синтетичний метод отримання четвертинних солей слабких органічних основ шляхом окислювального імінування похідних тривалентного фосфору азотхлоромісними реагентами (О. В. Кірсанов). Він перевершив всі відомі на той час способи алкілювання органічних третинних амінів і мав велике значення для синтезу ціанінових барвників і деяких синтетичних лікарських препаратів. Сьогодні це один з двох основних препаративних методів синтезу імінофосфорних сполук. Розробка була представлена на 14 Міжнародному конгресі з чистої та прикладної хімії (липень 1955 р.) у Цюриху і отримала схвальні відгуки спеціалістів¹⁵.

¹⁴ Інститут органічної хімії НАН України. 70 років. – К.: Академперіодика, 2009. – С. 16.

¹⁵ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 421, арк. 39.

Завершено розробку технологічного процесу одержання нового промислового виду цукристих речовин – фруктози із застосуванням іонного обміну для очистки проміжних продуктів і апробовано цю технологію при обробці коров'ячого молока (док. № 298).

В галузі геологічних наук (Інститут геологічних наук, Інститут геології корисних копалин Львівського філіалу АН УРСР) встановлено і висвітлено найважливіші риси тектонічної будови та історії геологічного розвитку всього південного заходу Європейської частини СРСР та створено нову тектонічну карту цієї території, в основу якої покладено геолого-історичний аналіз взаємовідносин структурних елементів південно-західної частини Російської платформи та Кримсько-Карпатської геосинклінальної зони. Також досліджено основні питання геологічної будови, історії геологічного розвитку та осадонакопичення – західного сектора Великого Донбасу, Причорноморської та Львівсько-Волинської западин, Карпатського гірського масиву та Прикарпатського прогину, західного та північно-західного схилу Українського кристалічного щита, Криворізького залізорудного басейну. Це дало можливість науковцям Інституту геологічних наук АН УРСР встановити закономірності розповсюдження вугленосних покладів на території Дніпровсько-Донецької западини (Н. Є. Бражникова, К. Й. Новик), вивчити основні риси вуглезакопичення для всієї території УРСР та визначити закономірності поширення і утворення трестинних покладів бурого вугілля на території Українського кристалічного щита, родовищ нафти і газу на території Дніпровсько-Донецької западини (В. Г. Бондарчук), рудних покладів Криворізького залізорудного басейну (М. П. Семсєнко, Я. Н. Белєвцев). Були детально висвітлені геологічна будова, гідрогеологія і геохімічні особливості районів будівництва системи зрошення на півдні УРСР, основні закономірності поширення і формування підземних вод окремих районів УРСР, а також мінеральних вод всієї території республіки (А. Є. Бабинсь). Продовжувалися дослідження менілітових сланців та можливості їх застосування у будівельній та сільськогосподарській галузях (док. № 123, 153, 187, 207, 227, 282, 297).

До теоретичних здобутків належать розробка геохімічної схеми утворення нафти за допомогою спеціальної автоклавної апаратури із застосуванням ізотопів; складання сейсмотектонічної карти району Карпат; вивчення основних особливостей геологічної будови, петрографії і мінералогії Закарпаття в зоні розвитку ртутних, свинцевих та цинкових родовищ. До практичних – дослідження геології і розробка способів та напрямків використання менілітових сланців Карпат; вивчення геохімічних особливостей калійних родовищ Прикарпаття та розробка методів використання калійних солей в якості сільськогосподарського добрива; виявлення родовищ графіту на західному схилі Українського кристалічного масиву та розробка методів отримання з відходів перегонки нафти низки цінних продуктів (док. № 153, 282). Важливим фактором діяльності АН УРСР цього періоду стало формування Сейсмічної служби УРСР (док. № 41, 46, 100, 173).

Значні результати отримані протягом п'ятиріччя і представниками біологічної галузі. Співробітниками Інституту біохімії АН УРСР розвинуто низку нових положень у функціональній біохімії; з'ясовано хімічні процеси, що лежать в основі функціональної діяльності головного мозку в цілому і окремих його відділів; виявлено значення обміну вуглеводів і фосфорних сполук в процесах збудження

і гальмування функцій нервової системи. Також успішно досліджено порушення циклу трикарбонних кислот, що відіграють важливу роль в обміні речовин в тканинах при діабеті, особливості обміну в зростаючих тканинах, в пухлинах і при регенерації тканин; отримані нові дані при вивченні обміну деяких вітамінів при різних фізіологічних станах організму. Вивчення денатураційних перетворень білків при атрофії м'язів різної природи мали не тільки теоретичне, а й практичне значення для нормалізації процесів обміну речовин в м'язах при порушенні їхніх функцій (док. № 98). Важливою для медичної практики стала розробка формули штучної крові БК-8 з крові великої рогатої худоби (док. № 129). В Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця продовжено дослідження компенсаторних і захисних функцій організму і роль в цих процесах головного мозку; в галузі психіатрії запропоновано нові методи лікування маніакально-депресивного психозу та захворювань, пов'язаних з кисневим голодуванням організму (док. № 196). В експериментальних та клінічних умовах вивчені особливості порушень системи кровообігу при гіпертонії. В окремий науковий напрямок в інституті в цей час виділяються дослідження біологічної дії проникаючої радіації, вивчається патогенез промислової хвороби та відповідні профілактичні і лікувальні заходи¹⁶.

Дослідження Інституту гідробіології АН УРСР спрямовувалися на підвищення продуктивності відкритих і закритих водойм УРСР. З початком будівництва дніпровського каскаду гідроелектростанцій та водосховищ інститут організував масштабні дослідження: вивчено гідрохімічний і гідробіологічний режими, умови розмноження і стан запасів основних промислових риб р. Дніпра в районах Каховського та Кременчуцького водосховищ і в Дніпровсько-Бузькому лимані, досліджено гідробіологічні процеси в умовах регульованого стоку і законорічності формування біологічного режиму водосховищ, розроблені теоретично і здійснені практично заходи з рибогосподарського освоєння водосховищ. Вивчено фауну безхребетних понизь річок УРСР (Дніпро, Буг, Дунай) та розроблено методи її раціонального використання. Багато уваги приділено вивченню гідрохімічного та гідробіологічного режимів ставків півдня УРСР. Опрацьовувалися також проблеми промислового освоєння природних ресурсів Чорного моря для потреб народного господарства (док. № 85, 197, 260).

Інститутом зоології завершена розробка низки питань, що стосуються селекції дубового шовкопряда, ліквідації паразитарних захворювань людини, сільськогосподарських тварин та представників корисної дикої фауни (О. П. Маркевич); досліджено низку питань апарату руху ссавців в еволюційному аспекті (В. Г. Касьяненко), досліджено екологію, систематику і господарське значення багатьох корисних і шкідливих груп фауни УРСР (док. № 83, 165, 268).

Інститутом мікробіології отримані нові дані теоретичного і практичного значення у вивченні ролі ґрунтових мікроорганізмів (грибів та бактерій). Тут дослідження спрямовувалися на вирішення проблеми фіксації атмосферного азоту ґрунтовими мікроорганізмами та вивчення їх взаємодії з рослинами. Їх результатом стало отримання, вивчення та впровадження у виробництво бактеріальних добрив – азотобактера, фосфоробактерій та нітрифікуючих бактерій (Л. Й. Рубенчик). В результаті багаторічної роботи з вивчення збудників бактеріальних і вірус-

¹⁶ Архів Президії ІАН України, ф. 251, оп. І Планова комісія, спр. 421, арк. 103.

них хвороб сільськогосподарських культур та розробки заходів боротьби з ними було виявлено та вивчено низку досі невідомих збудників, нових хвороб злакових, зернобобових, овочевих і технічних культур, плодкових дерев та окремих лісових порід і запропоновано активні антимікробні препарати для захисту від бактеріальних захворювань рослин (К. І. Бельтюкова). Успішно розвивалися дослідження в галузі створення антибіотичних препаратів з вищих рослин. Під керівництвом В. Г. Дроботька виділено та вивчено антибіотики іманін, новоіманін, сальвін, які стали широко застосовуватися в медичній практиці та в сільському господарстві (док. № 57, 124).

Продовжувалося вивчення флори України в Інституті ботаніки, результатом якого стала підготовка наступного тому багатотомного видання «Флора УРСР». Значна робота проведена у площині вивчення рослинності районів зрошення півдня УРСР, Закарпатської області та районів Полісся у зв'язку з розробкою проєкту меліорації та сільськогосподарського освоєння Поліської низовини. Було також запропоновано низку заходів з адаптації субтропічних культур на українських землях (док. № 21, 126). Ботанічним садом АН УРСР поповнено колекції деревних, чагарникових і трав'янистих рослин з дикої і культурної флори СРСР та зарубіжних країн на 2400 видів і 1420 сортів. Істотні результати отримано також в галузі акліматизації цінних субтропічних рослин і танидоносів, зокрема культури чаю в Закарпатській області.

Діяльність установ Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР проходила в атмосфері очікування запланованого керівництвом УРСР відродження Академії сільськогосподарських наук. Державний курс на інтенсивний розвиток сільського господарства СРСР вимагав в першу чергу не теоретичного, а експериментального опрацювання суто прикладних проблем і швидкого впровадження їх результатів у виробничу практику. Досить бідна експериментальна база академічних установ не могла повною мірою вдовольнити такі запити і фактично вони опинилися перед загрозою закриття або переведення до складу нової академії, оскільки утримання двох наукових установ, що розробляють паралельну тематику, за державний коштів було мало ймовірним (док. № 35, 200, 204).

Не зважаючи на проблемні організаційні моменти в діяльності, установам Відділу сільськогосподарських наук протягом 1951–1955 рр. вдалося отримати цікаві теоретичні результати, зокрема, в площині застосування та освоєння методу радіоактивних ізотопів. Було вивчено особливості дії ядерного випромінювання на рослини, вплив різних умов на перетворення вуглецю в процесах фотосинтезу за різних умов освітлення та використання рослинами вуглецю в процесі кореневого живлення; взаємозв'язок макро- і мікроелементів у харчуванні сільськогосподарських рослин і їх вплив на швидкість обміну фосфорних і сірковмісних сполук; ефективність опромінення насіння перед посівом на врожаї та продуктивність озимої пшениці, цукрових буряків та інших культур; механізм біосинтезу каучуку в коренях кок-сагізу в залежності від форм азотного живлення і додавання мікроелементів; фізіологічну роль мікроелементів марганцю і міді в перетворенні азоту і синтезі білка в рослинах; процеси перетворення фосфорних сполук у різних типах ґрунтів і роль мікроорганізмів в цих перетвореннях; участь мікроорганізмів у процесі живлення рослин. Це дозволило встановити фізіологічну роль мікроелементів марганцю в підвищенні життєздатності рослин

проти несприятливих умов зовнішнього середовища (вимерзання, вилигання тощо), дослідити вплив сорбентів з відходів буровугільної промисловості на кореневе живлення рослин і підвищення ефективності органічних і мінеральних добрив та значення органомінеральної системи живлення рослин, обґрунтувати систему заходів щодо окультурення і докорінної переробки малородючих солонцюватих ґрунтів. Також були розроблені методи вивчення морфогенезу репродуктивних органів пшениці та методи спрямованого формоутворення у міжвидових і міжсортювих гібридів ярих пшениць, спосіб дослідження процесів запліднення рослини за допомогою пилку, маркованого радіоактивними ізотопами, який допоміг відкрити нові закономірності процесів запліднення в кукурудзи, бавовни, тютюну та інших сільськогосподарських рослин. Завдяки новим методам віддаленої гібридизації були створені високопродуктивні гібриди сорго і суданки та земляної груші з соняшником, нові сорти пшениці «Харківська-4» та «Новоподільська» (В. Я. Юр'єв, І. М. Поляков, І. І. Марченко)¹⁷.

Розроблено лісову типологію з урахуванням лісорослинних умов території УРСР для обґрунтування лісгосподарських заходів – профілактичної та промислової вирубки, розселення лісових культур, догляду за лісовими масивами тощо. Для зони Карпат окремо розроблені правила вирубки та відновлення лісового масиву в гірських умовах. З метою заліснення нижньодніпровських пісків розроблено торф'яно-гніздовий метод висаджування молодих дерев, що забезпечував високу приживлюваність сосни. В рамках багаторічних робіт з лісової гідрології вивчено динаміку вологи в ґрунтах дібров лісостепу і степу (П. С. Погребняк) (док. № 24, 208).

Значно проসунулися розробки заходів боротьби з шкідниками і хворобами сільськогосподарських культур. В цій царині як засоби боротьби з буряковим довгоносиком було обґрунтовано ефективний метод передпосівної обробки насіння цукрових буряків технічним гексахлораном; вивчено дію мінерально-масляної емульсії ДДТ на загибель бурякового довгоносика при обприскуванні посівів, ефективність нових хлороорганічних сполук та запропоновано і експериментально перевірено спосіб внесення гексахлорану в рядки в суміші з мінеральними добривами. Майже всі вони протягом 1951–1955 рр. не тільки широко випробувалися, але й були впроваджені у сільськогосподарське виробництво (док. № 27, 134). Також було розроблено раціональну систему хімічних і біологічних заходів боротьби з шкідником зернових культур – черепашкою; розроблено новий метод для боротьби з шкідниками овочевих і баганняних культур – дротяниками.

В галузі тваринництва досліджено біохімічні показники обміну речовин в дихальній функції крові у корів, хворих на хронічну гематурію. Проведене вивчення різних груп чорно-рябої великої рогатої худоби, що відрізнялася високою молочною продуктивністю, і шляхів підвищення вмісту жиру в її молоці було покладене в основу створення української чорно-рябої молочної породи корів.

Окремі результати наукових розробок цього періоду (використання відходів марганцеворудної та буровугільної промисловості як добрив, вапнування кислих ґрунтів шляхом використання місцевих покладів мергелів західних та інших областей УРСР та ін.) спеціальними постановами РМ СРСР та РМ УРСР були

¹⁷ Історія Академії наук України. 1918–1993. – К.: Наук. думка, 1994. – С. 157.

впроваджені у сільське господарство і промисловість УРСР (док. № 52, 221, 264). Важливим результатом досягнуто установами Відділу сільськогосподарських наук в площині практичної допомоги колгоспам і радгоспам, яка надавалася під час комплексних експедицій та виконання комплексних наукових тем Ради по вивченню продуктивних сил України (док. № 183).

Тернистим був шлях розвитку в АН УРСР у цей період суспільних наук: постійна вимушена праця вчених в руслі настанов партійних органів. Так, вчених-істориків змусили перейти від розробки майже закінченого «Короткого курсу історії України» до підготовки значно більшої за обсягом і побудованої на інших методологічних принципах двотомної праці «Історія Української РСР». Це змістовне видання спиралося на ґрунтовну розробку архівної бази. Перший його том вийшов у 1953 р. після проведення численних консультацій з істориками АН СРСР та АН БРСР щодо уточнення загальної концепції видання, періодизації, висвітлення окремих історичних фактів, значного доопрацювання тексту і досить тривалого етапу рецензування від освітянських установ до відділів ЦК КПУ (док. № 9).

Значну науково-дослідну роботу проведено в процесі підготовки відзначення 300-річчя входу України до складу Російської держави. Колосальний за обсягами документальний матеріал виявлявся не тільки в архівосховищах України і Росії, а й Польщі, Чехословаччини, Румунії. Результатом його опрацювання стало тритомне документальне видання «Возз'єднання України з Росією», підготовлене спільно з вченими Інституту історії АН СРСР, та численні індивідуальні праці провідних співробітників Інституту історії АН УРСР, серед яких праці Ф. П. Шевченка «Історичне значення віковичної дружби українського та російського народів» (К., 1951, 1953), В. А. Дядиченка та К. І. Стецюк «Боротьба українського народу за возз'єднання України з Росією» (К., 1953), О. М. Апанович «Історичні місяця подій визвольної війни українського народу 1648–1654 рр.» (К., 1954), В. О. Голобуцького «Визвольна війна українського народу під керівництвом Хмельницького (1648–1654 рр.)» (М., 1954), В. А. Дядиченка «Антифеодальні повстання в Росії і на Україні в XVII–XVIII ст.» (К., 1954) та інші (док. № 103, 194). Важливим внеском в цю роботу від львівського Інституту суспільних наук АН УРСР стали монографічні дослідження І. П. Крип'якевича «Зв'язки Західної України з Росією до середини XVII ст.: Нариси» (К., 1953) та «Богдан Хмельницький» (К., 1954).

Співробітники Інституту археології на початку 1950-х років сконцентрували свою увагу навколо підведення підсумків історико-археологічного вивчення УРСР. Продовжуючи розкопки на території Ольвійського заповідника, який з лютого 1952 р. перестав бути самостійною науковою установою і увійшов до складу Інституту археології, дуже швидкими темпами досліджуючи пам'ятки матеріальної культури на території новобудов півдня України, зокрема, у долині р. Молочної, де було виявлено кілька десятків курганів, що належали до епохи бронзи і сарматського періоду, на території будівництва Куйбишевської ГЕС (з липня 2004 р. – Жигулівська ГЕС) (в цій експедиції взяли участь також співробітники відділу археології Інституту суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР), в районі Мсліпополя (док. № 13, 203, 294), колектив інституту накопичив значний експедиційний матеріал, що потребував теоретичного опрацювання. За його результатами було підготовлено до друку і опубліковано «Археологічну карту Причорномор'я

УРСР» (виходила декількома окремими випусками), що являла собою вичерпне зведення всіх археологічних пам'яток на території Причорномор'я, монографію П. П. Єфіменка «Первісне суспільство» (К., 1953), декілька томів щорічника «Археологія» та «Археологічних пам'яток УРСР». У 1952 р. започатковано видавання «Коротких повідомлень Інституту археології», а з 1954 р. – видання «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині» (Інститут суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР). Практикувалася підготовка спільних видань і експедиційних матеріалів з Інститутом історії матеріальної культури АН СРСР¹⁸.

Інститут економіки протягом 1951–1955 рр., тісно співпрацюючи з Радою по вивченню продуктивних сил України, продовжував дослідження в галузі економіки промисловості, сільського господарства та розміщення продуктивних сил. Орієнтований на початку п'ятиріччя на допомогу укрупненим сільським господарствам і великим гідробудівництвам науковий колектив інституту здійснив низку досліджень, що мали велике значення для робіт, пов'язаних з будівництвом Каховського гідровузла й системи зрошувальних каналів на півдні УРСР (економічне обґрунтування будівництва, методика розрахунку відшкодування збитків від затоплення Каховським водосховищем промислових, сільськогосподарських підприємств і населених пунктів) (О. М. Румянцев, В. В. Бондаренко, А. Ф. Чайковський, П. Т. Семко, П. І. Пустоход). З метою визначення перспектив розвитку сільського господарства незрошеної зони півдня УРСР за результатами експедиції у Баштанський район Миколаївської області було розроблено перспективні плани розвитку бавовницько-зернових господарств цієї зони. В галузі промисловості вивчалися питання економіки і організації виробництва з метою виявлення резервів виробничих потужностей на металургійних заводах, у вугільних шахтах, на машинобудівних заводах і на підприємствах легкої промисловості УРСР. У 1954–1955 рр. відбулося переорієнтування діяльності інституту в бік розробки теоретичних питань найбільш ефективних шляхів розвитку господарства УРСР, що підтверджує утворення в його структурі нових відділів та поява у науковій тематиці питань щодо уточнення сировинних зон підприємств, які переробляють сільськогосподарську сировину, виробництва товарів народного споживання і сільського господарства УРСР, питань економіки лісового господарства та ін.¹⁹ В галузі сільського господарства увагу зосереджено на теоретичних питаннях розвитку аграрних відносин; започатковано вивчення питань історії економічної думки в Україні (док. № 59, 72, 233, 271).

Рада по вивченню продуктивних сил України свою діяльність спрямовувала на координування діяльності установ АН УРСР, відомчих науково-дослідних та проєктних організацій і вищих навчальних закладів України у викопанні комплексних народногосподарських проблем, таких як використання бурого вугілля, місцевих добрив, природних і промислових газів, малих річок тощо. Все більше уваги приділялося проблемі спеціалізації і комплексного розвитку економічних районів УРСР, дослідженням розвитку їх продуктивних сил (док. № 112).

Діяльність Інституту філософії концентрувалася на виконанні комплексної проблеми «Історія філософської і суспільної думки України» і дослідженні філо-

¹⁸ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 472, арк. 281, 283–285.

¹⁹ Там само, стр. 475, арк. 183–191; стр. 581, арк. 238–240.

софських питань природознавства. Зі зміною керівництва інституту, яка відбулася у 1952 р. (замість М. Е. Омеляновського директором призначили Д. Х. Острянина), отримали ширший розвиток нові філософські напрями, такі як естетика, активніше розгорнулися дослідження з історії філософії. До здобутків колективу інституту цього періоду слід віднести проведення наукових нарад та дискусій, присвячених питанням філософських проблем тогочасної фізики, зокрема, квантової механіки і теорії відносності, питанням павлівської фізіології; низку закінчених праць: І. П. Головахи «Суспільно-політичні і філософські погляди Лесі Українки» та «Т. Г. Шевченко і російські революційні демократи 50–60-х рр. XIX ст.» (К., 1953), Д. Х. Острянина «І. І. Мечников і його боротьба за матеріалізм в природознавстві» (К., 1954), В. Ю. Євдокименка «Суспільно-політичні погляди Панаса Мирного» (К., 1955), колективну монографію «Торжество ідеології дружби народів на Україні» (Г. Г. Ємельяненко, О. Г. Білоус, С. Й. Шило; К., 1953) (док. № 177).

Інститут мовознавства протягом 1951–1955 рр. досліджував питання лексикографії, української граматики, плідно працював над створенням словників та проводив надзвичайно широку роботу з підготовки діалектологічного атласу України, до якої залучалися студенти вищих навчальних закладів (у діалектологічних експедиціях вони зібрили матеріал у 2600 населених пунктах України)²⁰ (док. № 18, 76, 163). Результати досліджень знайшли відображення у значній кількості індивідуальних публікацій співробітників інституту (В. С. Ільїн «Префікси в сучасній українській мові» (К., 1953), І. К. Білодід «Мова і стиль роману «Вершники» Юрія Яновського» (К., 1955) та «Питання розвитку мови української радянської художньої прози (першажно післявоєнного періоду, 1945–1950 рр.)» (К., 1955) та ін.) та таких колективних праць, як перший том «Курсу сучасної української літературної мови» (К., 1951), перший том «Українсько-російського словника» (К., 1953), збірник статей під редакцією Л. А. Булаховського «Полтавсько-київський діалект – основа української національної мови» (К., 1954).

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка продовжував розробки в галузі наукового вивчення творів класиків української літератури та збирацьку діяльність їхнього творчого спадку. Було проведене виявлення творів українських письменників в наукових та архівних установах Москви, Ленінграда, Львова та у приватних осіб (док. № 5, 49, 132, 269). Продовжено публікацію багатотомних видань М. М. Коцюбинського (у 1951 р. опубліковано 4-й том п'ятитомника), М. В. Гоголя (у 1952 опубліковано 1-й том запланованого тритомного видання), випущено двотомники Я. Галана у 1953 р. та М. П. Бажана у 1954 р., п'ять томів творів П. Мирного (1954–1955 рр.), тритомник творів М. Т. Рильського (1955 р.), перші два томи шеститомного видання творів М. Вовчка (1954 р.) та ін. Побачила світ значна кількість наукових розвідок, присвячених творчості та життю І. Я. Франка (М. С. Возняка, О. І. Дєя, І. З. Бойка), Т. Г. Шевченка (Є. П. Кирилюка), Лесі Українки (О. К. Бабишкіна, В. С. Курашової). Цикл наукових матеріалів було підготовлено в руслі відзначення 300-річчя входження України до складу Російської держави. У 1954 р. побачив світ 1-й том двотомної «Історії

²⁰ Кучальницький С., Павленко Ю., Руда С., Храмов Ю. Історія Національної академії наук України в суспільно-політичному контексті. 1918–1998. – К.: Фенікс, 2000. – С. 289.

української літератури» (док. № 8, 159). Важливою складовою діяльності інституту була цілеспрямована робота щодо концентрації в своїх фондах всієї літературної спадщини українських письменників (док. № 199, 296).

Діяльність Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії зосереджувалася на підготовці до друку низки нарисів з історії українського театру, музики, народнопісничої творчості. Також до сфери наукових інтересів цього періоду увійшло кіно. Активну участь колективів інституту брав у підготовці окремих томів академічного видання творів Т. Г. Шевченка і не залишився осторонь збирання діяльності (док. № 90, 132, 175, 239). Багато уваги приділялося проведенню сесій та нарад. Зокрема, у травні 1952 р. у Львові проведено виїзну сесію, присвячену питанням відображення дружби народів в українському мистецтві і народнопісничій творчості, а у лютому 1954 р. – Республіканську нараду з питань етнографії. У організації і проведенні цих заходів також брали участь установи Львівського філіалу АН УРСР: Український державний музей етнографії та художнього промислу та Інститут суспільних наук. Одним з результатів їх проведення стало залучення інституту до розробки проспекту тому «Українці» серії «Народи світу», яку готував Інститут етнографії АН СРСР, та координаційної проблеми «Епос народів СРСР», запропонованої до виконання науковим установам СРСР XIII сесією Ради по координації наукової діяльності академії наук союзних республік²¹. Серед публікацій цього періоду варто відзначити книгу «Українська народна поезія про Велику Вітчизняну війну» (упорядкування М. С. Родіної та М. П. Стельмаха; К., 1953), збірку «Народні співці Радянської України» (упорядкування В. С. Бобкової, Ф. І. Лаврова, П. Д. Павлія та ін.; К., 1955), монографію Л. Б. Архімович та М. Ф. Гордійчука «М. В. Лисенко: Життя і творчість» (К., 1952) та цикл праць самого М. В. Лисенка, «Російсько-українські мистецькі зв'язки» (упорядкування Ю. Г. Костоюка; К., 1955), «Українські народні думи та історичні пісні» (упорядкування П. Д. Павлія, М. С. Родіної та М. П. Стельмаха; К., 1955) та ін.

На жаль, на роботу колективів Інституту літератури і Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії, зокрема і на підготовку низки видань, дуже вплинули редакційні статті газети «Правда» (липень 1951 р.). Після їх публікації в АН УРСР розпочалося прискіпливе вивчення наукової продукції установ Відділу суспільних наук з критичних позицій. Як результат, було зірвано терміни публікації завершальних томів десятичного видання творів І. Я. Франка, повернуто на доопрацювання третомне видавця «Художники радянської України», яке так і не було опубліковане²².

В межах діяльності київських інститутів Відділу суспільних наук АН УРСР та під їхнім науковим патронатом працювали і відділи Інституту суспільних наук у Львові. Український державний музей етнографії і художнього промислу, створений у системі АН УРСР у липні 1951 р., був зосереджений на процесі комплектування фондів (док. № 43, 146, 130, 170). Львівська бібліотека АН УРСР виконала значну роботу з виявлення та опрацювання документів за темою «Возз'єднання України і Росії. 1648–1654»; Т. Ю. Козачук було підготовлено анотований покажчик рукописних матеріалів бібліотеки «Визвольна війна українського наро-

²¹ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 581, арк. 156–159; стр. 583, арк. 223.

²² Історія Академії наук України. 1918–1993. – К.: Наук. думка, 1994. – С. 176.

ду в 1648–1654 рр. Возз'єднання України з Росією» (Львів, 1954). На цьому ґрунті їй вдалося встановити тісні наукові зв'язки з установами Польської академії наук (док. № 103, 172, 216). Також було підготовлено низку тематичних покажчиків: анований покажчик рукописних матеріалів бібліотеки «1848 рік в Галичині» (В. Ф. Бандура, Т. Ю. Козачук, 1953), бібліографічні покажчики «Соціалістична Львівщина» (укладачі З. Г. Ващкіна, Т. О. Воробйова, М. П. Гуменюк, 1953–1954), «Матеріали до бібліографії з питань сільського господарства» (С. Е. Кравченко, І. І. Шаповалов, 1954). Також підготовлено короткий довідник про саму бібліотечку – «Львівська бібліотека АН УРСР: Короткий довідник» (укладач О. Ю. Карпенко, 1952). Багато зусиль керівництвом АН УРСР було докладено для забезпечення Львівської бібліотеки повним комплектом видавч УРСР (док. № 104).

Суттєвим досягненням Державної публічної бібліотеки УРСР, діяльність якої проходила під науковим і методичним управлінням АН УРСР, було налагодження регулярного книгообміну з науковими установами і бібліотеками зарубіжних країн (док. № 114, 139, 169, 209), що сприяло поширенню міжнародних зв'язків АН УРСР в цілому. Протягом 1951–1955 рр. у бібліотеці було підготовлено чимало методичних посібників з бібліотечної справи, серед яких «Список умовних скорочень при бібліографічному опису» (О. В. Бистряков, О. Я. Білик, М. Б. Ліммер, 1951), «Заочний абонемент: Короткий посібник для масових бібліотек» (Г. М. Плеський, 1951), «Інструкція бібліографічного опису» (О. С. Ровнер, 1951), випущено збірник «З досвіду роботи бібліотек УРСР» (1953). Також підготовлено низку тематичних бібліографічних покажчиків творів класиків літератури (І. Я. Франка, М. М. Кошобинського, М. В. Тоголя, Л. І. Глібова, П. Г. Тичини, А. Ю. Тесленка) та літератури, присвяченої таким історичним подіям, як Жовтнева революція, революція 1905–1907 рр., 300-річчя входження України до складу Російської держави.

Важливі наукові здобутки, отримані АН УРСР протягом цього періоду діяльності, були визнані державою – ціла низка співробітників АН УРСР отримали державні нагороди (док. № 17) та були удостоєні Державної премії СРСР. Зокрема, у 1952 р. лауреатами премії стали завідувач відділу Інституту машинознавства і автоматики Г. М. Савін – за працю «Концентрація напруг коло отворів», наукові співробітники Інституту ботаніки М. В. Клоков, М. І. Котов, О. Д. Вісюліна і А. І. Барбарич – за працю «Визначник рослин Української РСР», наукові співробітники Інституту мікробіології ім. Д. К. Заболотного М. М. Підолічко і В. Й. Бітай та Інституту біохімії М. Ф. Гулий і Е. Т. Сорені – за розроблення, впровадження у лікувальну практику та з'ясування хімічної природи антибіотичного препарату «мікроцид», наукові співробітники Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона Є. І. Лейначук і В. В. Подгасцький – за розроблення складу універсальної серії флюсів для автоматичного зварювання та їх широке впровадження у виробництво та ін.

Одним з факторів, що вишнув на отримання вагомих наукових результатів, була швидка трансформація структури АН УРСР у 1951–1955 рр. Найактивніше її зростання характерне для 1951 р. На початок року припадає створення Львівського філіалу АН УРСР. За постановами РМ СРСР від 21 лютого 1951 р. та РМ УРСР від 24 березня 1951 р. філіал був створений у складі 4-х наукових установ: Інституту суспільних наук, Інституту геології корисних копалин, Інституту

агробіології, Інституту машинознавства та автоматики. До складу останнього передавалася також львівська група Інституту автоматики і телемеханіки АН СРСР (док. № 20, 23).

У серпні 1951 р. для забезпечення подальшого розвитку наукової роботи в області етнографії, художнього промислу та прикладного мистецтва, вивчення їх історичного розвитку та з метою покращання музейної роботи спільною постановою РМ УРСР та ЦК КП(б)У у структурі АН УРСР на базі Музею етнографії Львівського філіалу АН УРСР та Львівського державного музею художнього промислу Комітету у справах мистецтва при РМ УРСР було створено Український державний музей етнографії і художнього промислу (док. № 43).

Ініціатива АН УРСР щодо об'єднання низки сейсмічних станцій у академічній структурі, спрямована на створення сейсмічної служби України, почала реалізовуватися у вересні 1951 р., коли за розпорядженням РМ УРСР до складу АН УРСР передали сейсмічні станції «Ужгород» та «Львів» (док. № 46). Для координації їхньої роботи у листопаді 1951 р. Президія АН УРСР прийняла рішення про організацію у складі Львівського філіалу Сейсмічного сектора АН УРСР і підпорядкувала йому випезгадані сейсмічні станції²³. У травні 1952 р. керівництво АН звернулося до ЦК ВКП(б) у справі передачі до академічної структури Чернівецької сейсмічної станції, що підпорядковувалася Ужгородському державному університету. Через позицію Міністерства вищої освіти СРСР, яке вважало за краще зберегти дану станцію у складі університету для навчальних цілей, вирішити питання не вдалося. Тому в липні 1953 р. Академія, заручившись підтримкою РМ УРСР, організувала станцію в приміщенні Чернівецького краєзнавчого музею (док. № 100, 173). Завершило формування системи спостереження за сейсмічною активністю в районі Карпатських гір утворення у березні 1955 р. сейсмічної станції в м. Рахів Закарпатської області²⁴.

Протягом 1951 р. до складу АН УРСР включено низку музейних установ Т. Г. Шевченка: за постановою РМ УРСР та ЦК КП(б)У від 6 лютого 1951 р. до складу АН УРСР із системи Комітету у справах культурно-освітніх установ при РМ УРСР було передано Київський державний музей, будинок-музей у Києві та Канівський державний музей-заповідник «Могила Т. Г. Шевченка»; за постановою РМ УРСР від 27 вересня 1951 р. – Літературно-меморіальний музей Т. Г. Шевченка в с. Шевченкове Вільшанського району Київської області (док. № 11, 51).

У вересні 1951 р. було ліквідоване Головне управління по заповідниках при РМ УРСР. Прагнення урядових структур не тільки забезпечити мережу заповідників УРСР єдиним керівним органом, а й покращити їхню науково-дослідну та експериментальну роботу виявилось у перепідпорядкуванні низки заповідників АН УРСР. Відповідно до постанови РМ УРСР від 25 вересня 1951 р. державні заповідники «Веселі Боковеньки», «Дендропарк Тростянець» і «Устимівський дендропарк», а також заповідник місцевого значення «Кам'яні могили» скасовувалися як заповідники (але з умовою збереження їх як окремих господарських одиниць республіканського значення) і всі їхні земельні угіддя, платні і майно передавалися Академії; бакаовий заповідник «Стрілецький степ» та заповідники

²³ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 407, арк. 305–306.

²⁴ Там само, спр. 527, арк. 316; спр. 645, арк. 153–154.

«Хомутівський степ» і «Михайлівська цілина» зберігалися як заповідники, але земельні угіддя цих заповідників, штати і майно також передавалися АН УРСР; державний заповідник «Гористе», який перебував у віданні Академії, скасовувався. Згаданою вище постановою Академії наук було передано і контрольні функції за діяльністю Українського товариства охорони природи, що діяло при Головному управлінні по заповідниках (док. № 50).

В цьому ж році з метою створення в Україні єдиного наукового центру з розробки проблем глибоких шахт Донбасу, механізації і автоматизації в гірничорудній промисловості та відповідно до спільної постанови РМ УРСР та ЦК КП(б)У від 13 лютого 1951 р. відбулася реорганізація Інституту гірничої механіки в Інститут гірничої справи ім. М. М. Федорова (док. № 16). Також за постановою РМ СРСР від 6 лютого 1951 р. припинили діяльність академічні комісії з рослинництва і тваринництва (док. № 12).

Ґрунтовні зміни внутрішньої структури академічних установ АН УРСР було сплановано наприкінці 1951 р. відповідно до постанови РМ СРСР від 19 листопада 1951 р. № 4801 щодо скорочення витрат на утримання науково-дослідних установ. В академічних установах воно мало відбуватися у межах 7% діючих штатів. Документ про вішювдні заходи було направлено Президією АН УРСР на ім'я Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка (док. № 68). Механізм процесу полягав у об'єднанні відділів і лабораторій, які проводили дослідження за однаковою тематикою, збільшенні штатів інших відділів за рахунок вивільнених посад, усуненні з посад завідуючих відділами та лабораторіями, що не захистили і не готують до захисту докторських дисертацій (їх обов'язки покладалися на докторів наук), ліквідації сумісництва. Таким чином, у лютому 1952 р. в АН УРСР здійснено наступні структурні перетворення: в Інституті фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського було об'єднано відділи ланцюгових реакцій та каталізу, в Інституті загальної та неорганічної хімії ліквідовано лабораторію електродних процесів і організовано лабораторію корозії, в Інституті геологічних наук організовано відділ рідкісних металів (установи Відділу фізико-хімічних і математичних наук АН УРСР); в Інституті мікробіології ім. Д. К. Заболотного відділи промислової мікробіології та анаеробних мікроорганізмів об'єднано у відділ мікробіології бродильних процесів, а на базі Вилківської лабораторії приморських водоїм Інституту гідробіології організовано науково-дослідну базу на Нижньому Дніпрі (м. Херсон) для вивчення Бузького лиману (установи Відділу біологічних наук АН УРСР). Рішення щодо ліквідації лабораторії Інституту гідробіології було дещо трансформоване: з 1 березня робота лабораторії у Вилковому була відновлена, а натомість визнано за краще організувати морський відділ інституту в Одесі²⁵.

Відбулися зміни і в структурі установ Відділу технічних наук АН УРСР: в Інституті теплоенергетики лабораторію напівкоксування об'єднано з відділом енергохімічного використання палива, в Інституті гірничої справи ім. М. М. Федорова ліквідовано лабораторію фотометричних методів дослідження, з Інституту будівельної механіки до складу Інституту електротехніки передано лабораторію електротермії, яку очолював акад. К. К. Хренов. Зміни в структурі установ Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР полягали у тому, що в Інституті

²⁵ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 472, арк. 277.

машинознавства та сільськогосподарської механіки об'єднано відділ конструювання нових машин з відділом сільськогосподарського машинобудування; у Інституті лісівництва на базі лабораторії лісової екології організовано відділ полесазисного лісорозведення, а на базі лабораторії фізіології та біохімії – відділ лісівництва; в Інституті фізіології сільськогосподарських рослин і агрохімії лабораторію мікробіології включено на правах групи до лабораторії агрохімії; в Інституті генетики і селекції створено укрупнену лабораторію фізіології шляхом об'єднання лабораторій біохімії та фізіології і об'єднану лабораторію екології та морфогенезу; Сектор тваринництва АН УРСР виділено зі складу Інституту зоології як самостійну установу; в Інституті агробіології лабораторію захисту рослин включено до складу відділу зоології.

Зміни також відбулися в багатьох установах Відділу суспільних наук АН УРСР. Так, в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка ліквідували відділ бібліографії, а натомість створили відділи стародавньої літератури та російської літератури і групу слов'янських літератур; як самостійну установу ліквідували заповідник «Ольвія», зробивши його структурним підрозділом Інституту археології. У львівських установах, зокрема в Інституті суспільних наук, на базі відділу етнографії та народної творчості організували відділ образотворчого мистецтва; групу етнографії разом з штатними одиницями передали до академічного музею етнографії та художнього промислу, а групу фольклору – до відділу літератури. Також до складу інституту передали кабінет мистецтвознавства Львівської бібліотеки АН УРСР. У самій бібліотеці ліквідували газетно-журнальний відділ, передавши його функції відділу фондів та обслуговування читачів. Здійснивши ці перетворення АН УРСР змогла зберегти загальну кількість штатних одиниць в установах, майже повністю забезпечити працівниками ті ділянки роботи, задля яких неодноразово клопоталася щодо надання додаткових штатних одиниць, і одночасно досягла економії фонду заробітної плати у розмірі 554 тис. крб. (док. № 84).

Ще одна доволі серйозна зміна структури відбулася в АН УРСР після виходу постанови РМ УРСР від 17 квітня 1953 р. № 818 «Про структуру і штати міністерств і відомств УРСР та їх місцевих органів», спрямованої на удосконалення організації наукових досліджень, розстановки та використання наукових кадрів, а фактично на скорочення штатних посад в системі АН УРСР. Відповідно до цієї постанови найбільші зміни сталися в структурі установ Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР. Зокрема, в Інституті фізіології рослин і агрохімії на базі існуючих штатів трьох лабораторій: фізіології обміну речовин у рослинах, біохімії рослин і фізіології стійкості рослин, організовано дві нові лабораторії – лабораторію біохімії фотосинтезу сільськогосподарських рослин і лабораторію фізіології стійкості рослин. У Інституті машинознавства і сільськогосподарської механіки було ліквідовано групу впровадження та об'єднано відділ сільськогосподарського машинобудування з відділом теорії машин і механізмів в один відділ сільськогосподарських машин. Дві незалежні лабораторії Інституту ситомології і фітопатології об'єднано в одну – лабораторію токсикології та хімії інсектофунгіцидів. В Інституті генетики і селекції ліквідовано лабораторію механізації, а в Інституті агробіології відділ зоології відіслено за рахунок групи захисту рослин. Відбулися зміни у структурі деяких установ Відділу технічних наук. В межах структури Інституту будівельної механіки утворено відділ металознавства і контактної

міцності шляхом об'єднання відділу контактної міцності і металографічної лабораторії, динамічну лабораторію реорганізовано у лабораторію коливання та, відповідно до нових науково-дослідних і практичних завдань, перейменовано відділ міцності і динаміки деталей машин у відділ технічної теорії пружності. В Інституті електрозварювання ім. Є. О. Патона створено потужний відділ зварювання труб, що об'єднав роботи в теоретичній і практичній площинах даного питання; проектно-конструкторський відділ реорганізовано у відділ зварювального обладнання і апаратури і задля забезпечення бази для перспективного розвитку досліджень у галузі зварювання створено лабораторію нових методів зварювання (док. № 164).

Подібну роботу АН УРСР довелося здійснити і наприкінці 1954 р., щоб реалізувати рішення чергової аналогічної постанови ЦК КПУ та РМ УРСР від 2 листопада 1954 р. № 1740. Тоді було ліквідовано відділ історіографії в Інституті історії, об'єднано відділи давньої української літератури та доживотної української літератури і організовано новий відділ літератури слов'янських країн у Інституті літератури, відділи рукописних фондів та звукозапису Інституту мистецтвознавства, фольклору і етнографії перетворено відповідно на групу і лабораторію, в Інституті мовознавства об'єднано в один відділ відділи російської мови та інших слов'янських мов, ліквідовано відділи водного господарства та статистики у Інституті економіки та лабораторію гіпергенних руд в Інституті геологічних наук та деякі інші (док. № 241).

Новий науковий напрям в дослідницькій діяльності АН УРСР цього періоду репрезентувала установа, яка була двічі реорганізована протягом 1951–1955 рр. – Лабораторія спеціальних сплавів АН УРСР. У другій половині 1952 р. вона була створена як самостійна наукова установа на основі відділу фізико-хімії металургійних процесів Інституту чорної металургії (док. № 125), а відповідно до постанови РМ УРСР від 24 грудня 1954 р. реорганізована у Інститут металоцераміки і спецсплавів АН УРСР²⁶.

З 1953 р. АН УРСР стала клопотатися про реорганізацію Лабораторії металофізики АН УРСР. Пропозиція була підтримана у РМ УРСР та Держплани УРСР і за розпорядженням РМ СРСР від 6 жовтня 1954 р. № 11032-р на базі лабораторії створено Інститут металофізики зі штатом у 30 осіб та фондом місячної заробітної плати 58 тис. крб. (док. № 152, 226).

Щоб забезпечити активний розвиток наукових досліджень у галузі фізіології АН УРСР прагнула створити в своїй системі провідний інститут у даній галузі, для чого протягом 1951–1953 рр. неодноразово зверталася до владних структур з пропозиціями реорганізувати існуючий Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця. Академічний інститут мав досить кваліфікованих кадрів, але при цьому не мав власного приміщення і працював на п'яти розрізаних базах, що, в свою чергу, не давало можливості комплексно розробляти найбільш актуальні проблеми фізіології на поточасному рівні досліджень. Найкращим варіантом, з погляду АН УРСР, було об'єднання власного інституту з іншим «дітищем» академіка О. О. Богомольця – Інститутом експериментальної біології і патології МОЗ УРСР. Питання було вирішене у січні 1953 р., коли відповідно до розпорядження РМ СРСР від

²⁶ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 645, арк. 408–411.

14 січня 1953 р. № 839-р та постанови РМ УРСР від 27 січня 1953 р. № 208 Інститут клінічної фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР та Інститут експериментальної біології та патології ім. О. О. Богомольця МОЗ УРСР було реорганізовано в єдиний Інститут фізіології АН УРСР з об'єднанням всіх матеріальних і технічних ресурсів обох установ. Прикрий казус, пов'язаний з втратою імені академіка О. О. Богомольця, що з технічних причин не вказувалося в постанові про організацію інституту, був виправлений спеціальною постановою РМ УРСР від 23 червня 1953 р. № 1223 (док. № 19, 131, 135, 168).

У складній ситуації в 1951–1955 рр. опинилася Карадаська біологічна станція. Наприкінці 1951 р. Академія наук СРСР звернулася до керівництва УРСР з пропозицією передати станцію зі складу АН УРСР до структури Кримської філії АН СРСР. Щоб зберегти станцію в своїй структурі АН УРСР у січні 1952 р. звернулася до РМ УРСР з клопотанням про переведення її до селища Чорноморка під Одесою. Згоди в цьому питанні досягти не вдалося, тому, відповідно до постанови РМ УРСР від 21 грудня 1953 р. № 2656 у селищі Чорноморка була організована Одеська гідробіологічна станція Інституту гідробіології АН УРСР (док. № 197), а Карадаська біологічна станція передана до складу Кримського філіалу АН СРСР, протс несадовго.

19 лютого 1954 р. набрав чинності указ Президії Верховної Ради СРСР «Про передачу Кримської області із складу РРФСР до складу УРСР», що мав значний вплив на розширення структури АН УРСР. У розвиток цього указу було видано спочатку розпорядження Ради Міністрів СРСР від 24 червня 1954 р. № 6816-р, а згодом розпорядження Ради Міністрів УРСР від 12 липня 1954 р. № 688-р, яким Президію Академії наук УРСР зобов'язано до 20 липня 1954 р. прийняти у своє відання Кримський філіал Академії наук СРСР за станом на 1 липня 1954 р., тобто у складі 8 відділів (геології; спелсології і карстознавства; хімії; історії і археології; ґрунтознавства; геоботаніки і рослинництва; агролісомеліорації та степового лісорозведення; зоології), Карадаської біологічної станції та дослідно-експериментального пункту «Міжгірне». За всіма працівниками Кримського філіалу АН СРСР, які переходили на постійну роботу в АН УРСР, зберігалася їхня заробітна плата (на рівні союзної академії наук) на весь час роботи на посадах, які вони займають у вказаному філіалі. Також постанова зобов'язувала союзна академію наук побудувати в м. Сімферополі лабораторний корпус для Кримського філіалу АН УРСР і житловий будинок для його працівників (док. № 219).

З середини 1954 р. розпочинається активна і планомірна робота АН УРСР у напрямку створення нового інституту в галузі радіофізики та електроніки. Необхідність існування такої науково-дослідної установи диктувалася, в першу чергу, завданням створення протиповітряного оборонного комплексу держави. Дослідження в галузі розробки приймально-виміральної апаратури різних діапазонів для її подальшого використання в радіолокаційній техніці проводились у Фізико-технічному інституті АН УРСР ще з 1930-х років, де було створено окремий профільний відділ і сформовано міцний колектив науковців-дослідників. У справі створення нового інституту АН УРСР перш ніж звертатися до ЦК КПУ та РМ УРСР заручилася підтримкою Міністерства оборони СРСР та Радіоради АН СРСР, до яких неодноразово зверталася протягом 1954–1955 рр. (док. № 224, 286). Інститут радіофізики і електроніки був організований за поста-

новами Президії АН УРСР від 30 вересня 1955 р. № 968 та від 22 жовтня 1955 р. № 1039. Цими ж постановами визначено наукові напрями його діяльності, затверджено структуру, штати і кошторис²⁷.

Протягом 1951–1955 рр. у структурі АН УРСР було створено цілу низку комітетів та комісій. У березні 1952 р. на засіданні бюро Відділу фізико-хімічних і математичних наук було затверджено положення про Астрономічний комітет АН УРСР, що юридично закріпило його організацію, та бюро комітету у складі М. П. Барабашова (голова), Б. В. Гнєденка, А. О. Яковкіна, О. Я. Орлова, Ш. Г. Горделадзе (*док. № 87*). З метою об'єднання і координації діяльності наукових установ, спрямованих на розвиток вчення І. П. Павлова в медико-біологічних науках, практиці охорони здоров'я, тваринництві і ветеринарії у квітні 1952 р. прийнято рішення про створення при Президії АН УРСР Комісії з проблем фізіологічного вчення акад. І. П. Павлова, до складу якої увійшли академіки Г. В. Фольборт (голова), Р. С. Кавецький, В. П. Протопопов, члени-кореспонденти А. М. Воробійов, С. К. Приходькова, М. М. Сиротинин, професори Н. К. Вітте, А. І. Ємченко, Я. П. Склярів, доцент М. І. Путилін²⁸.

Значно збільшилась кількість науково-дослідних баз АН УРСР: Інститут агробіології Львівського філіалу АН отримав базу у Винниках (*док. № 96*); до структури Інституту лісівництва у 1951 р. як дослідну базу включено Весело-Боківське лісовий дендропарк, у 1953 р. – дослідне лісництво «Феофанія», для розробки агротехніки створення захисних насаджень вздовж зрошувальних каналів на півдні УРСР – опорний пункт с. Снігурівка в Миколаївській області, що перебував в зоні будівництва Верхньо-Інгулецької зрошувальної системи, та стаціонар в с. Раденському Херсонської області (*док. № 208*).

Також розширилась мережа добровільних наукових товариств, які були організовані і діяли при АН УРСР. До раніше утворених і активно діючих Українського відділення Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва, Українського товариства фізіологів, біохіміків і фармакологів, Українського ботанічного товариства та Українського ситомологічного товариства додалась Українське товариство охорони природи (передане АН УРСР у зв'язку з ліквідацією Головного управління по заповідниках при РМ УРСР у вересні 1951 р.) та утворене в жовтні 1951 р. Українське гідробіологічне товариство (*док. № 50, 108*).

З метою забезпечення повноцінної підготовки аспірантів (практика запрошення для читання лекцій в аспірантурі викладачів вузів не виправдовувала себе), керівництво АН УРСР з початку 1953 р. клопоталося перед РМ УРСР та ЦК КПУ про створення в системі академічних установ постійно діючих кафедр філософії та іноземних мов. У липні 1954 р., за відповідною постановою РМ СРСР, що поширювалася також на академії наук союзних республік, АН УРСР отримала дозвіл на організацію з нового навчального 1954/55 р. в своїй структурі відповідних кафедр для підготовки аспірантів у кількості 4 штатних одиниць кожна (*док. № 157, 218*).

²⁷ Інститут радіофізики і електроніки ім. А. Я. Усенкова НАН України. 50 лет – Харьков : Ин-т радиофизики и электроники НАН Украины, 2005. – С. 52–58.

²⁸ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 472, арк. 401–403.

Низка академічних установ протягом 1951–1955 років у зв'язку з уточненням профілю наукової діяльності чи з ідеологічних причин змінила назви: Інститут історії України та Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка втратили слово «український» у власних назвах (док. № 105, 144, 145); Лабораторія проблем швидкісних машин і механізмів була перейменована в Лабораторію гідравлічних машин АН УРСР; Інститут лісівництва реорганізований в Інститут лісу з додатковим спрямуванням наукової діяльності на опрацювання актуальних теоретичних проблем, пов'язаних з рубкою лісу, лісовідновленням і лісорозведенням в УРСР, зокрема, у гірських умовах Карпат і Криму²⁹.

За умови зростання кількості академічних установ, збільшення обсягів виконуваних ними науково-дослідних робіт та об'єднання в деяких Відділах АН УРСР установ, що відзначалися неоднорідністю наукового профілю, бюро існуючих Відділів вже не могли забезпечити високий рівень організаційного керівництва діяльністю наукових установ. Тому у квітні 1952 р. Президія звернулася до ЦК КП(б)У з пропозицією про розукрупнення Відділу суспільних наук АН УРСР. В цей період до складу Відділу входило 16 установ. Беручи за зразок організаційну структуру АН СРСР, де установи гуманітарного циклу входили до складу трьох незалежних відділень, Академія пропонувала на базі Відділу суспільних наук утворити два окремі відділи – історії, філософії і економіки та літератури і мови. Ще раз до цього питання Академія звернулася в 1954 р., однак позитивного розв'язання воно не отримало (док. № 97, 226). Реорганізація Відділу суспільних наук АН УРСР відбулася значно пізніше – у 1963 р.

Інша ініціатива АН УРСР щодо розукрупнення Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук, хоч і не в початковому задумі – шланувався поділ на три відділи: фізико-математичних наук, хімічних наук і геологічних наук, – була успішною. Протягом 1955 р. відповідно до розпорядження РМ УРСР від 15 червня 1955 р. № 698-р та постанови Президії АН УРСР від 10 вересня 1955 р. реорганізацію було проведено. До Відділу фізико-математичних наук увійшли інститути математики, фізики, металофізики, фізико-технічний, Головна астрономічна і Полтавська гравіметрична обсерваторії, до Відділу хімічних і геологічних наук – інститути загальної і неорганічної хімії, фізичної хімії, органічної хімії, геологічних наук, геології корисних копалин та Сейсмічний сектор. Керівниками нових Відділів призначено академіків Б. В. Гнєденка та В. С. Лашкарьова (док. № 226, 259, 284).

Деякі ініціативи АН УРСР щодо організації нових науково-дослідних установ у своїй структурі не були реалізовані. Так сталося з Інститутом географії, який АН УРСР хотіла створити на базі Інституту географії Київського державного університету (док. № 44). Не стала Інститутом турбомашинобудування Лабораторія проблем швидкісних машин і механізмів (док. № 48). Провальними були чергова спроба реорганізувати Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії та Інститут народної творчості та етнографії – Інститут народної творчості та етнографії та Інститут мистецтвознавства (док. № 94) і спроба відновити діяльність Інституту мінеральної сировини, який існував у академічній структурі довоєнного періоду (док. № 99). На хвилі реорганізації науково-дослідних установ України в галузі

²⁹ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 646, арк. 137–144.

сільського господарства, пов'язаної з наміченим відновленням діяльності Академії сільськогосподарських наук, у липні 1952 р. АН УРСР зробила спробу утворення в своїй структурі Інституту рослинництва (як наступника Сектора рослинництва, ліквідованого в 1950 р.) на базі академічного Інституту генетики і селекції та Харківської державної селекційної станції (док. № 110). Не змігши реалізувати дану ініціативу, АН УРСР у жовтні 1953 р. прийняла рішення про пряму реорганізацію Інституту генетики і селекції в Інститут рослинництва³⁰. Не були підтримані також ініціативи АН УРСР щодо реорганізації Інституту машинознавства і автоматики (м. Львів) в Інститут приладобудування і автоматики (док. № 278) та реорганізації у 1955 р. установ Кримського філіалу АН УРСР, за якою в структурі філіалу мали утворитися три науково-дослідні інститути: біології моря, рослинництва та мінеральних ресурсів³¹.

Для періоду 1951–1955 рр. характерне значне зростання обсягів міжнародних зв'язків між АН УРСР та науковими установами країн народної демократії, яке виражалось у збільшенні кількості відвідувань АН УРСР делегаціями іноземних вчених, виїздів до закордонних наукових установ українських вчених, зростанні мережі книгообміну. Централізована система налагодження міжнародних зв'язків через АН СРСР була, на жаль, ліквідована і цей процес потребував відповідного науково-організаційного забезпечення в межах АН УРСР. Тому протягом 1953–1955 рр. Академія неодноразово зверталася до ЦК КПУ та РМ УРСР з приводу утворення в структурі центрального апарату Іноземного відділу, однак жодна з цих спроб не увінчалась успіхом (док. № 266).

Наприкінці 1951 р. на хвилі створення Львівського філіалу АН УРСР знову розглядалася можливість створення філіалу Академії наук у Харкові, для чого була утворена спеціальна комісія у складі академіка К. Д. Синельникова та членів-кореспондентів І. І. Стрелкова і О. В. Погорелова. Планувалося перепідпорядкування Харківському філіалу Фізико-технічного інституту, інститутів генетики і селекції, ґрунтознавства, Лабораторії проблем швидкісних машин і механізмів та Лабораторії гірничої механіки³². Однак, спираючись на висновки комісії, керівництво АН УРСР від цього проекту відмовилося.

Попри всі нереалізовані проєкти до кінця 1955 р. структура АН УРСР нараховувала п'ять відділів (суспільних наук, фізико-математичних наук, хімічних і геологічних наук, біологічних наук, технічних наук, сільськогосподарських наук) і два філіали – Львівський і Кримський, до складу яких волила 61 установа (48 науково-дослідних установ, 6 музеїв, 2 бібліотеки та 5 заповідників)³³.

Незмітним президентом АН УРСР весь згаданий період був академік О. В. Палладін. Посади віце-президентів обіймали академіки Є. О. Патон та П. С. Погребняк (обидва до січня 1952 р.), М. П. Семсєнко та Г. М. Савін (з січня 1952 р.). Головним вченим секретарем до початку 1953 р. був академік І. Т. Швець, а потім

³⁰ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 529, арк. 363.

³¹ ЦДАВО України, ф. 2, оп. 9, спр. 2492, арк. 1–22; Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 676, арк. 163–165.

³² Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 400, арк. 327.

³³ Там само, оп. Плацова комісія, спр. 767, арк. 22.

на що посаду було обрано члена-кореспондента О. Н. Щербаня³⁴. Також до складу Президії АН УРСР протягом 1951–1955 рр. обиралися академіки О. І. Білецький, Л. А. Булаховський, В. Г. Касьяненко, В. М. Корецький, В. Є. Лашкар'єв, Є. О. Патон, К. Д. Синельников, Є. О. Шилов, Й. З. Штокало. Керівництво Відділів АН УРСР було таким: Відділ фізико-математичних і хімічних наук, який існував до вересня 1955 р., очолював акад. А. І. Кіпріанов; Відділ фізико-математичних наук – акад. Б. В. Гнсенко; Відділ хімічних і геологічних наук – акад. В. Є. Лашкар'єв; Відділ технічних наук очолювали академіки М. М. Доброхотов, М. В. Корноухов (з 1952 р.), К. К. Хренов (з 1954 р.); Відділ біологічних наук – академіки П. О. Свириденко, Р. Є. Кавецький (з 1952 р.); Відділ сільськогосподарських наук – акад. П. А. Власюк. У Відділу суспільних наук не було постійного голови. Його обов'язки протягом 1951–1952 рр. виконував директор Інституту економіки О. М. Румянцев, а з 1953 р. заступник директора Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні доктор філологічних наук І. К. Білодід. Незмінним головою Львівського філіалу був акад. Й. З. Штокало; Кримський філіал очолювали доктор геолого-мінералогічних наук Я. Д. Козін та доктор біологічних наук Л. І. Рубцов³⁵.

Щодо особового складу дійсних членів і членів-кореспондентів АН УРСР, то протягом 1951–1955 рр. вибори нових членів було проведено тільки один раз – у 1951 р. На засіданні Президії АН УРСР 2 лютого 1951 р. було затверджено новий порядок проведення виборів дійсних членів і членів-кореспондентів АН УРСР згідно до пункту про вибори, викладеного у проекті нового Статуту АН УРСР, та затверджено склади експертних комісій по виборах по кожному з Відділів АН. В ході підготовки до виборів на наявні вакансії було висунуто 113 кандидатів; відбір кандидатів закінчився до 25 квітня³⁶. У травні відбулося обрання 19 нових дійсних членів та 36 членів-кореспондентів і загалом склад членів АН УРСР став нараховувати 84 та 103 особи відповідно. Порівняно з попереднім п'ятиріччям кількість дійсних членів зростає всього на 2 особи, а от склад членів-кореспондентів збільшився майже на чверть (*док. № 275*). Однак вибори не вирішили проблемну кадрову ситуацію у гуманітарній сфері. На початок 1953 р. з 17 академіків Відділу суспільних наук в його науковій роботі брали участь лише шестеро, а з дев'яти членів-кореспондентів тільки один: четверо – В. П. Адріанова-Перетц, Б. О. Ларін, Я. Г. Фейгін та П. О. Хромов проживали поза межами України, двос – П. М. Попов та С. І. Маслов вийшли на пенсію, ще двос – В. Я. Дашкевич та Л. М. Славін були звільнені. Однак клопотання Президента АН УРСР О. В. Палладіна до РМ УРСР у справі проведення додаткових виборів серед представників гуманітарних наук підтримане не було – на перешкоді стала відсутність вільних вакансій³⁷.

³⁴ Палій В. М., Храмов Ю. О. Національна академія наук України. 1918–2008. Персональний склад. – К.: «Фенікс», 2008. – С. 265.

³⁵ Справочник Академії наук УРСР на 1951 г. – К., 1951. – С. 133–134, 155, 197; Справочник Академії наук УРСР на 1952 г. – К., 1952. – С. 131–132, 153, 197; Довідник Академії наук УРСР на 1953 р. – К., 1953. – С. 131–132, 153, 199; Довідник Академії наук УРСР на 1954 р. – К., 1954. – С. 129–130, 153, 199; Довідник Академії наук УРСР на 1955 р. – К., 1955. – С. 131–132, 157, 207, 212.

³⁶ Архів Президії ІАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 405, арк. 440.

³⁷ Національна академія наук України. 1918–2008 : до 90-річчя від дня заснування. – К.: Вид-во КММ, 2008. – С. 89.

В прямій залежності від росту мережі установ АН УРСР перебувала і штатна чисельність її співробітників. На початковому етапі штати АН УРСР як і раніше затверджувалися Державною штатною комісією при РМ СРСР. Однак, в ситуації, коли в Академії активно розвивалися нові наукові напрями, трансформувалася структура, а головне академічні установи отримували все більше додаткових завдань уряду, пов'язаних з оборонною тематикою, АН УРСР мала нагальну потребу у самостійному переміщенні кадрів в межах окремої установи або між ними, щоб забезпечити кадрами провідні дослідницькі напрями. Крім того, вкрай необхідно було уникнути традиційного підходу Державної штатної комісії змінювати штати, спираючись на визначену кількість одиниць, навіть у тих випадках, коли запропоновані зміни мали під собою утворення з однієї високооплачуваної ставки декількох нижчеоплачуваних в фінансових межах цієї ставки. Тому, 28 січня 1951 р. АН УРСР звернулася до РМ УРСР з проханням розповсюдити дію розпорядження РМ СРСР від 16 липня 1949 р. № 1116-р, яким союзна Академія наук була звільнена від затвердження штатів через Державну штатну комісію, і на АН УРСР (док. № 10).

Загалом протягом 1951–1955 рр. у власній штатній політиці АН УРСР балансувала між двома суб'єктивними чинниками. З одного боку вона зобов'язана була забезпечувати штатами новоорганізовані установи та нові напрями досліджень у існуючих, з іншого – виконувати розпорядження союзного та республіканського урядів, спрямовані на оптимізацію штатів науково-дослідних установ та зменшення витрат державних засобів на їх утримання, скорочення адміністративно-господарського персоналу установ і підприємств, які видавалися шороку, а іноді, як у 1954 р., і двічі на рік. Тому для цього періоду характерною була практика, коли АН УРСР, звітуючи про проведені скорочення, одночасно клопоталася про збільшення штатів академічних установ на проблемних ділянках за рахунок вивільнених посад. Традиційними залишалися і складно вирішувані проблемні питання, пов'язані з поширенням у середовищі провідних наукових спеціалістів суміщенням основної роботи з викладанням у вищих навчальних закладах та відірваністю значної частини академіків і членів-кореспондентів від науково-дослідної діяльності АН УРСР.

Навесні 1951 р. АН УРСР звернулася до сектора праці та заробітної плати РМ УРСР щодо збільшення загального штату на 1623 одиниці і додатково до заплапованих по Львівському філіалу на 175 одиниць²⁸. Підставою для клопотання стало утворення чотирьох нових інститутів у складі Львівського філіалу. Потребували збільшення також штати цілої низки інститутів – реформованого Інституту гірничої справи ім. М. М. Федорова, фізики, мікробіології, економіки та мовознавства, Лабораторії металофізики.

Керуючись постановами РМ СРСР від 19 листопада 1951 р. № 4801 та РМ УРСР від 2 січні 1952 р. № 10 про затвердження бюджету та скорочення надлишків у витратанні бюджетних коштів на утримання науково-дослідних установ, Президія АН УРСР змушена була дуже виважено підійти до ревізії своїх штатів, щоб виконавши дані постанови, максимально зберегти прийнятну мінерст-вами фінансів СРСР та УРСР на 1952 р. кількість співробітників – 4250 штатних

²⁸ ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 4762, арк. 25.

одиниць проти необхідного загального штату по АН УРСР у кількості 4399 одиниць. Скоротивши вільні ставки та деякий відсоток ставок, зайнятих сумісниками, а також здійснивши внутрішні структурні зміни в низці інститутів і відповідний перерозподіл штатів, АН УРСР змогла забезпечити додаткові штатні одиниці для поступового розгортання роботи циклотронної лабораторії в Інституті фізики та розширити головні напрями досліджень в галузі павловської фізіології в Інституті клінічної фізіології. Була також збільшена кількість науковців у Лабораторії металофізики та лабораторії технології очищення води Інституту фізичної хімії, в Інституті використання газу в комунальному господарстві, у інститутах української літератури ім. Т. Г. Шевченка та мовознавства ім. О. О. Потебні. Таким чином, за рахунок внутрішніх академічних ресурсів вдалося, зберегти наявний штат і дещо скоротивши фонд заробітної плати, забезпечити штатами ті ділянки, неодноразові клопотання по яких раніше відхилялися через визначені ліміти штатів по УРСР (док. № 84). З цього приводу була підготовлена умотивована доповідна записка до Державної штатної комісії з проханням затвердити штати АН на 1952 р. без скорочень хоча б у обсязі, визначеному міністерствами фінансів УРСР та СРСР³⁹.

Постійні скорочення штатів, як наукового та науково-допоміжного персоналу, так і складу адміністративно-управлінського апарату врешті привели до того, що на фоні організації в складі АН УРСР нових установ, безперервного зростання обсягу науково-дослідних робіт і господарсько-договірної науково-дослідної тематики утворилася відчутна диспропорція між кількістю наукових та науково-допоміжних працівників: чисельності адміністративно-управлінського і господарського персоналу установ катастрофічно не вистачало. Наприклад, у 1953 р. Сектор тваринництва і Сейсмічний сектор зовсім не мали обслуговуючого персоналу і його функції виконували наукові співробітники, обслуговування додатково одержаних лабораторних приміщень Інституту фізики потрєбувало 21 посаду, організована Одеська біологічна станція – 4 посади, Лабораторія спеціальних сплавів, приміщення якої розташовувалися на площі 2500 м², не мала жодної прибиральниці. Аналогічна ситуація була в інших наукових установах. Тому, з виходом постанови РМ УРСР від 8 січня 1954 р. № 24 про скорочення штатів адміністративно-управлінського персоналу ще на 5% АН УРСР опинилася в ситуації, коли найменше скорочення привело б до порушення нормальної роботи установ. З огляду на це, вона змушена була клопотатися перед РМ УРСР тільки про часткове виконання постанови, зокрема, про проведення скорочень штату адміністративно-управлінського персоналу центрального апарату та госпрозрахункових організацій, скорочення видатків на адміністративно-управлінські витрати на 5% по всій системі, але без скорочення адміністративно-управлінського апарату науково-дослідних установ, що і так був мінімальним⁴⁰. Незважаючи на деяке покращання ситуації в 1955 р., ліквідувати диспропорцію між кількістю наукового та науково-допоміжного персоналу так і не вдалося.

Загалом протягом 1951–1955 рр. зростання кількості штатних працівників відбулося на 1403 особи. Якщо на 1 січня 1951 р. персонал всіх академічних нау-

³⁹ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 504, арк. 352–356.

⁴⁰ Там само, стр. 620, арк. 37–40.

кових установ та допоміжних організацій становив 5594 особи, то на середину 1955 р. їх вже було 6997. Співвідношення між науковими працівниками та науково-допоміжним персоналом виражалось у наступних цифрах: кількість наукових співробітників збільшилася з 1417 до 1759 осіб, науково-допоміжних працівників відповідно з 1295 до 1914 осіб (док. № 275).

Стале поповнення складу наукових працівників забезпечувала Аспірантура АН УРСР. Відповідно до перспективного п'ятирічного плану підготовки наукових кадрів (док. № 3) протягом 1951–1955 рр. у Аспірантурі АН УРСР мав пройти підготовку 501 аспірант. У цифровому вираженні щорічне зростання випущених спеціалістів по установах Відділу суспільних наук становило від 19 осіб у 1951 р. до 31 особи у 1955 р., по Відділу фізико-математичних наук – з 12 до 33 осіб, по Відділу біологічних наук – з 15 до 17 осіб, по Відділу сільськогосподарських наук – з 6 до 18 осіб, по Відділу технічних наук – з 12 до 27 осіб відповідно. При обраному темпі підготовки АН УРСР мала на меті до кінця 1955 р. повністю ліквідувати наявну в штатах нестачу кандидатів наук. Для забезпечення відповідного рівня контингенту майбутніх аспірантів АН УРСР практикувалася конкурсна основа при відборі кандидатів з числа співробітників академічних установ, вселась робота, спрямована на збільшення відсотка випускників вищих навчальних закладів УРСР серед аспірантів з урахуванням необхідних для АН спеціальностей (шляхом збільшення квоти Держплану) та талановитих представників виробничих професій (через збільшення стипендії, що була значно меншою за заробітну плату на виробництві). Також активно пропагувалася форма підготовки і захисту дисертацій без відриву від основного місця роботи в установах АН УРСР. Низка заходів для поширення і поліпшення підготовки наукових кадрів включала відкриття у структурі АН УРСР кафедр філософії та іноземних мов (док. № 218), впровадження диференційованого підходу до оплати праці докторів і кандидатів наук, що займали однакові посади, поліпшення умов проживання аспірантів у гуртожитках (док. № 174) та забезпечення їх роботою. Як показувала започаткована у 1952 р. практика розподілу аспірантів, значна частина аспірантів-випускників не залишалася в інститутах Академії через відсутність вакантних посад, а призначення цієї частини аспірантів на роботу до інших науково-дослідних установ чи вищих навчальних закладів утруднювалося тим, що відповідні міністерства УРСР відмовлялися від використання в своїх навчальних закладах та науково-дослідних установах аспірантів, що закінчили підготовку в АН УРСР (док. № 213). У 1952 та 1953 роках статистика розподілу була наступною: із загальної кількості 84 випускників-аспірантів 1952 р. та 92 випускників-аспірантів 1953 р. в установах АН УРСР було залишено 56 та 61 особу відповідно, направлено до інших установ 18 і 17 осіб, не одержало призначення 10 та 14 осіб⁴¹.

Щоб вирішити проблему підготовки наукових фахівців вищої кваліфікації – докторів наук, у яких АН УРСР мала велику потребу, вона повторно звернулася до ЦК КП(б)У та РМ УРСР з клопотаннями про утворення власної докторантури (док. № 26). Клопотання було підтримане на союзному рівні і за розпорядженням РМ СРСР від 6 серпня 1952 р. АН УРСР отримала дозвіл на організацію докторантури із прийомом до неї 10 чоловік за спеціальностями мовознавство,

⁴¹ Архів Президії ЦНАУ України, ф. 251, оп. 1, спр. 620, арк. 155–156.

математика, фізика, фізична хімія, біохімія. Через «Вісник Академії наук УРСР» було оголошено про відкриття докторантури АН УРСР з 1 жовтня 1952 р. та про прийом до неї аспірантів-докторантів згідно «Положення про порядок прикомандирування наукових співробітників до докторантури АН УРСР»⁴². Ліміт прийому докторантів на 1953 р. визначався у 2,5 рази більшим, тобто у кількості 25 осіб. Спектр спеціальностей розширювався за рахунок технічних та природничих наук (док. № 113). Ці заходи сприяли зростанню загальної кількості співробітників з науковими ступенями, проте, як свідчать звітні документи (док. № 74, 127), АН УРСР не завжди вдавалося виконувати планові показники підготовки аспірантів. Загалом протягом 1951–1955 рр. співробітниками АН УРСР було захищено 86 докторських та 592 кандидатські дисертації; число докторів наук зросло з 185 до 215 осіб, а кандидатів наук – з 627 до 907 осіб (док. № 275, 303).

Зростаючий обсяг науково-дослідних робіт вимагав відповідного рівня забезпечення науковим приладдям та значного збільшення площ академічних установ для розгортання діяльності нових наукових підрозділів, лабораторій і експериментальних виробництв. На початок 1951 р. АН УРСР мала потребу в додатковій площі розміром понад 100 тис. м², що становило 120% від наявних ресурсів: інститути Відділу сільськогосподарських наук займали площу 200–300 м² замість необхідної 2000–3000 м², інститути Відділу технічних наук з великими експериментальними майстернями та громіздким обладнанням 400–500 м², а натомість потребували в 10 разів більше, інститути клінічної фізіології та використання газу в комунальному господарстві і промисловості зовсім не мали службових і лабораторних приміщень; Державна публічна бібліотека, що після рсорганізації 1948 р. мала забезпечувати координацію робіт в галузі бібліотекознавства по всій УРСР, зіткнулася з проблемою неможливості продовження комплектування фондів через відсутність площ для їх розміщення і як тимчасовий вихід використовувала приміщення непрацюючих церков. Тому великі надії АН УРСР покладала на будівництво нових приміщень.

Генеральним планом капітального будівництва на 1951–1955 рр. (док. № 2) передбачалася сума у розмірі 150 млн крб. Загальний план капіталовкладень по АН УРСР був ухвалений у сумі 200 млн крб, з яких на нове капітальне будівництво науково-дослідних установ АН УРСР призначалося 133,7 млн крб, на житлове будівництво – 14,9 млн крб, на придбання устаткування та інвентаря, що не входять до кошторисів – 51,4 млн крб.⁴³

Серед першочергових завдань, накреслених планом, була побудова комплексної гідравліко-гідротехнічної лабораторії з дослідним басейном для Інституту гідрології і гідротехніки. У зв'язку з великим обсягом науково-дослідних робіт, пов'язаних з будівництвом Каховської ГЕС, Південноукраїнського та Північно-кримського каналів, виконуваних інститутом, дозвіл на будівництво цих об'єктів АН УРСР отримала від РМ УРСР ще на початку 1950 р. Тоді ж була розроблена вся необхідна технічна документація.

Нових приміщень потребували інститути Відділу технічних наук: теплоенергетики, електротехніки, чорної металургії та гірничої механіки, які розміщувалися

⁴² Вісник Академії наук УРСР. – 1952. – № 9. – С. 76.

⁴³ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 472, арк. 43–44.

в одному будинку по вул. Чкалова, 55-б, виконували спеціальні урядові завдання і не могли забезпечити проведення експериментальних робіт в напівзаводських умовах. Щодо цих інститутів було прийнято рішення про побудову для них окремих приміщень на відведеній АН УРСР площі в районі теперішнього проспекту Перемоги. Інститут електрозварювання потребував приміщень для створення і розгортання діяльності лабораторій динамічних випробувань, міцності зварних конструкцій і їх раціоналізації, для розширення діяльності існуючих механічної та металографічної лабораторій і експериментальних майстерень.

Проблемним було розташування Інституту фізичної хімії в центрі міста, шкідливі умови роботи якого та використання в дослідній діяльності точних лабораторних приладів, потребували побудови нового приміщення для інституту на ділянці, віддаленій від густанаселених міських районів та великих магістралей. Планувалося також будівництво нових приміщень інститутів Відділу сільськогосподарських наук, будинку для установ Відділу суспільних наук, павільйону для розміщення вертикального круга спостережень Головної астрономічної обсерваторії для реалізації міжнародних проектів з вивчення сонячного затемнення, створення каталогів зірок та інших. Дуже велику потребу АН УРСР мала в житлових будинках та гуртожитках для аспірантів (док. № 58, 66, 101, 106, 141).

Протягом п'ятиріччя деякі з цих проектів були розв'язані тільки на стадії розробки і затвердження технічних завдань та кошторисів. Так, у серпні 1951 р. АН УРСР вдалося затвердити у РМ УРСР технічний проєкт і генеральний кошторис в сумі 997,46 тис. крб на будівництво лабораторії газифікації Інституту теплоенергетики. Для Інституту фізичної хімії в АН УРСР був розроблений проєкт на побудову 34,7 тис. м² та визначено кошторис в сумі 7,3 млн крб. У січні 1953 р. вони були затверджені РМ УРСР в дещо зміненому вигляді – проєктне завдання на побудову приміщення обсягом 25,2 тис. м² та кошторис у сумі 6,51 млн крб. Проєктне завдання для будівлі інститутів Відділу суспільних наук було затверджене в РМ УРСР 17 червня 1954 р.⁴⁴

Продовжувалося розпочате в попередній п'ятирічці будівництво об'єктів Ботанічного саду АН та об'єкта № 2 Інституту фізики – єдиний проєкт, який фінансувався систематично і повною мірою. До грудня 1953 р. тут були здані в експлуатацію ліва та права частини корпусу № 1 і закінчувалися роботи по його центральній частині, закінчено будівництво корпусу № 2 та 4-поверхової частини корпусу № 9; продовжувалося будівництво житлових приміщень для співробітників інституту⁴⁵. Будівництво комплексної гідравліко-гідротехнічної лабораторії з дослідним басейном для Інституту гідрології і гідротехніки через відсутність асигнувань, ні в 1951 р., ні в 1952 р. не проводилося. Тільки наприкінці 1953 р. були виконані підготовчі роботи та розпочалося монтування металевих ферм лабораторного корпусу. До кінця 1955 р. будівництво не завершилося, а об'єкти першої черги і додаткове оснащення басейна науковим обладнанням були закінчені тільки у 1959 р.⁴⁶ Лабораторний корпус Кримського філіалу у Сімферополі почав

⁴⁴ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 395, арк. 4; спр. 509, арк. 106; спр. 620, арк. 493–494.

⁴⁵ ЦДАГО України, ф. 1. оп. 30, спр. 3283, арк. 162–164; Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 561, арк. 219.

⁴⁶ Інститут гідромеханіки. – К. : Интерграфік, 2002. – С. 210.

споруджуватися у 1954 р.⁴⁷ У 1955 р. окремі види робіт вдалося розпочати на будівельних майданчиках для Інституту спеціалістів і металокераміки та для інститутів Відділу суспільних наук (док. № 275).

Складною залишалася ситуація із забезпеченням співробітників та аспірантів установ АН УРСР житлом. Багато з них, маючи сім'ї, змушені були винаймати кутки або проживати у службових приміщеннях установ, де працювали. Потребували забезпечення житлом запрошені з інших міст спеціалісти керівного складу установ. Неодноразові клопотання до державних органів щодо поширення на АН УРСР дії постанови РМ СРСР від 21 січня 1950 р. № 295, якою за АН СРСР закріплювалися всі квартири у Москві, що їх займали співробітники академічних установ, навіть за умови, якщо вони з часом переїжджали до іншого помешкання, не були задоволені⁴⁸. Тому АН УРСР використовувала найменші можливості для отримання житла, наприклад, через систему Міністерства вищої освіти СРСР для працівників академічних установ, які паралельно з основною роботою викладали у вищих навчальних закладах. Розглядалася також можливість створення житлово-будівельного кооперативу «Радянський вчений»⁴⁹.

Розпочати житлове будівництво вдалося тільки в 1953 р. Першими почали зводитися будинки по вул. Свердлова, 14 та по вул. Мечникова, 14-а (спеціально для співробітників Інституту електроварювання). У 1954 р. розпочато будівництво гуртожитку для аспірантів. Загалом впродовж 1951–1954 рр. АН УРСР вдалося закінчити і здати в експлуатацію 120 тис. м³ приміщень науково-дослідних інститутів та 5 тис. м² житлових приміщень. Через вкрай недостатнє фінансування не вдалося розпочати будівництво павільйону Головної астрономічної обсерваторії, прибудови до Державної публічної бібліотеки, літотски Інституту геологічних наук. Всі ці об'єкти було включено до проекту плану капітального будівництва на наступну п'ятирічку (док. № 272, 275).

Такою ж непростотою була ситуація з отриманням асигнувань на придбання і виготовлення наукового обладнання. На 1951 р. АН УРСР запланувала на ці потреби 14 млн крб, про виділення яких і клопоталася перед Держпланом УРСР. Проте при розгляді клопотання у всіх владних інстанціях цифра витрат була скорочена і затверджена Держпланом СРСР у розмірі 6 млн крб, що було навіть менше, ніж АН УРСР витратила у попередньому 1950 р. Президія Академії змушена була звернутися з умотивованими доповідними записками до ЦК КП(б)У та РМ УРСР з приводу ліквідації даної невідповідності (док. № 4), однак через жорстку позицію Держплану УРСР, що базувалася на цифрах затвердженого республіканського плану 1951 р., на рівні уряду УРСР питання вирішити не вдалося. Така боротьба за фінансове забезпечення на придбання наукового обладнання стала характерною для всього п'ятиріччя: шляхом особистих клопотань до урядових та партійних структур УРСР керівництву АН УРСР доводилося щорічно вирішувати найгостріші проблеми науково-дослідної та організаційної діяльності, такі як розгортання досліджень у новоорганізованих установах Львівського філіалу, налаго-

⁴⁷ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 620, арк. 493–494.

⁴⁸ Там само, спр. 503, арк. 609; спр. 560, арк. 626–626 зв.; ЦДАГО України, ф. 1, спр. 30, арк. 3283, арк. 191.

⁴⁹ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 503, арк. 38–39; спр. 620, арк. 553.

дження роботи українських республіканських заповідників, що увійшли до складу АН УРСР у вересні 1951 р. та ін.⁵⁰

У 1953 р. ситуація набула критичного стану. Заявлена у проекті річного кошторису АН УРСР сума у розмірі 8 млн крб на придбання наукового устаткування для лабораторій та експериментальних баз, що виражала мінімальні потреби забезпечення їхньої діяльності, Держпланом УРСР була скорочена до 4,7 млн крб⁵¹. Реально ж АН УРСР на придбання наукового обладнання отримала всього 2,35 млн крб. З цих коштів до 1 липня 1953 р. було використано 1,6 млн крб, а решта 750 тис. крб навіть не забезпечувала всіх розрахунків до кінця року за попередньо замовлене обладнання. Це змусило Президію АН УРСР звернутися до РМ УРСР з клопотанням щодо виділення АН УРСР до кінця року додаткових асигнувань для придбання наукового обладнання і автотранспорту в сумі 3 млн крб, з яких 1 млн крб для установ Львівського філіалу АН УРСР, де особливо гостру потребу в поліпшенні матеріально-технічної бази відчували Інститут машинознавства і автоматки (відсутність лабораторного обладнання і станків) та Інститут геології корисних копалин (відсутність геофізичного обладнання і машини для здійснення скеліційної діяльності) (док. № 171).

Деякою мірою на вирівнювання фінансової ситуації впливали суми додаткових асигнувань, які АН УРСР отримувала за спеціальними розпорядженнями РМ СРСР та РМ УРСР. Зокрема, таким шляхом було додатково до затверджених кошторисами сум у 1951 р. отримано 3,98 млн крб, у 1952 р. – 2,5 млн крб, з яких на наукове обладнання призначався 1 млн крб, у 1953 р. – 1,12 млн крб, у 1954 р. – 2,84 млн крб та у 1955 р. – 1,32 млн крб.⁵² У 1954 та 1955 роках ситуація з фінансуванням капітального будівництва та витрат на придбання наукового обладнання дещо покращилась у порівнянні з попередніми трьома роками, проте радикально не змінилася. Якщо у 1951 р. на придбання наукового обладнання Академія отримала 44 200 тис. крб, то в 1955 р. – 50 000 тис. крб.

Загалом у 1951–1955 рр. асигнування, виділені з бюджету УРСР на діяльність АН УРСР, склали суму в 561 287 тис. крб, з яких 92 800 тис. крб припадало на капіталовкладення (будівництво та придбання наукового обладнання) та 74 029 тис. крб на фінансування наукових робіт. У порівнянні з попереднім п'ятиріччям (535 359 тис. крб, 94 292 тис. крб та 56 188 тис. крб відповідно)⁵³ відбулося загальне зростання бюджету АН УРСР на 25 928 тис. крб, однак сума на капіталовкладення зменшилася на 1492 тис. крб. Фактично стан недостатнього фінансування діяльності АН УРСР зберігався протягом всього п'ятиріччя, незважаючи на великий відсоток тем, прийнятих до дослідження в якості цільового державного замовлення.

Для видавничої діяльності АН УРСР періоду 1951–1955 рр. крім традиційного друку монографічних видань, збірників наукових праць установ та періодичних наукових журналів характерні декілька наскрізних проєктів: публікація творів

⁵⁰ ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 4480, арк. 48–49, 156; спр. 7080, арк. 253–255, 258.

⁵¹ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 503, арк. 500–502.

⁵² ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 9501, арк. 86–88; Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 396, арк. 198; спр. 473, арк. 413; спр. 531, арк. 339; спр. 584, арк. 73; спр. 651, арк. 268.

⁵³ ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 1190, арк. 137.

класиків української літератури, монографічних та науково-популярних видань за тематикою входження України до складу Російської держави, таких важливих з точки зору радянської історіографії праць, як «Історія УРСР», «Історія української літератури» та «Українсько-російський словник». Про значущість останніх свідчить їх багатотиражність порівняно з іншими виданнями АН УРСР – від 30 до 100 тис. примірників (док. № 8, 9, 68, 79, 103, 159, 194, 188). Найпроблемнішим роком п'ятиріччя став 1951 р. Видавнича база перебувала у край незадовільному технічному стані: обладнання було зношеним, застарілим, з малим ступенем механізації виробничих процесів. Якщо для реконструкції львівської друкарні обладнання вдалося замовити, то переоснащення київської друкарні, а тим більше створення окремого друкарського цеху для випуску наукових праць теоретичного і прикладного характеру, що містили державну таємницю (з питань ядерної фізики, спеціальних сплавів, використання рідкоземельних хімічних елементів тощо), було під великим питанням. Також потребував значного збільшення наявний калорійний потенціал як спеціалістів, задіяних у виробничих друкарських процесах, так і кваліфікованих редакторів та коректорів.

Значний вплив на перебіг видавничої діяльності мала публікація в газеті «Правда» сумнозвісної в Україні статті «Проти ідеологічних перекручувань в літературі» (1951 р.)⁴. Після її виходу вся наукова продукція АН УРСР, запланована до друку протягом року – 225 назв видань обсягом 2725 аркушів⁵, була переглянута з погляду ідейно-політичного і наукового змісту. Низку робіт відправили на ґрунтовне доопрацювання. Серед них «Нариси філософської думки України», підготовлені колективом авторів Інституту філософії, та індивідуальна монографія співробітника цього інституту С. Й. Шила; окремі томи багатотомних видань рукописів українських класиків – результат колективної праці Інституту української літератури; деякі видання після цього перегляду не дійшли до друку зовсім. Проводилась велика коректурна правка в гранках, часто з подальшим вилученням десятків сторінок, що завдало значних збитків Видавництву АН УРСР. Ці фактори негативно позначилися на його роботі і спричинили недовиконання річного фінансового плану і плану випуску наукової продукції. Попри всі проблемні моменти протягом 1951 р. вдалося опублікувати 237 назв видань, однак більшість з них складали науково-популярні праці та методичні матеріали; монографічні видання були представлені лише 32 томами наукових записок і наукових праць та 27 індивідуальними і колективними монографіями (док. № 74).

Щоб покращити роботу Видавництва АН УРСР і, в першу чергу, технічно забезпечити виконання видавничого плану 1952 р., Президія АН УРСР у грудні (док. № 68). Зокрема, йшлося про оновлення обладнання, збільшення штату працівників видавництва до 167 чоловік (кількісний мінімум, необхідний для виконання запланованих обсягів), залучення до роботи кваліфікованих спеціалістів шляхом підвищення існуючих посадових окладів і підняття їх до рівня окладів у інших республіканських видавництвах. З огляду на те, що Видавництво АН УРСР було складним, багатопрофільним, публікувало оригінальну наукову

⁴Против идеологических извращений в литературе // Правда. – 1951. – 2 липня.

⁵Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 406, арк. 187–189.

літературу і дуже потребувало кваліфікованих редакторських кадрів, АН УРСР просила ще раз порушити питання про збільшення ставок перед ЦК ВКП(б). З свого боку, з метою забезпечення вищого рівня контролю за якістю видавничої продукції, Президія АН УРСР на початку лютого 1952 р. затвердила новий склад РВР, майже вдвічі збільшивши представницьку кількість її членів: акад. О. В. Палладін (голова), акад. Л. А. Булаховський (заступник) та члени РВР – академіки М. П. Семененко, Г. М. Савін, І. Т. Швец, Р. Е. Кавецький, А. І. Кіпріанов, П. А. Власюк, В. Г. Касьяненко, Є. О. Шилов, М. П. Бажан, О. І. Білецький, М. Е. Омеляновський, Б. В. Гнедско, П. М. Першин, Г. Й. Сухомсл, М. М. Кулешов, В. І. Данилов, Д. К. Зеров, М. Т. Рильський, Д. Л. Фердман, члени-кореспонденти А. Д. Нестеренко, З. І. Некрасов, О. С. Давидов та О. М. Румянцев, О. К. Касименко, О. О. Нестеренко, В. С. Дончак, Ф. Д. Овчаренко, В. М. Ісакович³⁶. Відбулися зміни в процесі проходження рукописів: введено в дію нову «Інструкцію з підготовки до відкритої публікації наукових праць АН УРСР», запроваджено обов'язкове зовнішнє рецензування праць та схвалення рукопису вченою радою установи до передачі його у видавництво (док. № 122). У серпні 1952 р. Президія АН УРСР заслухала доповідь заступника голови РВР АН УРСР акад. Л. А. Булаховського про роботу та стан кадрів Видавництва АН УРСР, після якої було накреслено низку проблемних питань для вирішення, зокрема: посилення контролю над якістю поданих рукописів, як з боку керівників інститутів, так і з боку РВР, друк багатотомних видань тільки після попереднього рецензування, затвердження проспектів видань і їх розгляд Президією АН УРСР, ширше застосування практики рецензування і спеціального редагування рукописів, покращення художнього і технічного оформлення видань, проведення регулярних практичних семінарів для редакторів і коректорів. До кінця року в тій чи іншій мірі вони були вирішені. Крім того, щоб уникнути випадків включення до плану випуску видавничої продукції незакінчених авторами робіт РВР провела перевірку готовності робіт, запланованих до публікації у 1953 р. (док. № 122). Ці заходи сприяли загальному поліпшенню видавничої діяльності АН УРСР у 1952 р. Згідно звітних документів випуск друкованої продукції становив 1988 друк. арк., але план видань АН УРСР, як і попереднього року, було виконано по обсягу у друкованих аркушах усього на 79%, а по назвах на 75%. Однією з причин невиконання плану стало запізнення передачі інститутами 43 праць загальним обсягом 315 друк. арк. (док. № 127).

На вже згаданому серпневому засіданні Президії АН УРСР було також прийнято рішення про перегляд планів видання наукових записок і праць інститутів на 1953 р. і визначення доцільності переведення їх у іншу форму періодичного видання – журнальну. До такої форми публікації наукових здобутків АН УРСР прагнула, бо вона була значно оперативніша: від 4 до 12 випусків журналу протягом року проти одного видання наукових праць або записок. За умови розповсюдження журналів через мережу Укркништорг у та включення їх до каталогу ідентифікованих видань «Союздруку» АН УРСР отримувала можливість перейти від збіткової форми видання, розрахованого на вузьке коло спеціалістів, великого за обсягом і вартістю виготовлення при відносно невеликих тиражах (1000–1500 примірників),

³⁶ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 472, арк. 41–43.

до більш рентабельного у виготовленні і простішого при тематичному формуванні матеріалів. Реалізація накреслених заходів до середини 1953 р. дозволила збільшити тираж академічних журналів з 11 700 прим. до 18 800 прим. (зростання на 60,7%), а суму середплати на них – з 253,3 тис. крб до 448,3 тис. крб (зростання 77%). Скорочення планових показників випуску наукових записок установ (з 650 друк. арк. у 1952 р. до 494 друк. арк. у 1953 р.) також значно вплинуло на покращення рентабельності Видавництва АН УРСР (док. № 33, 136, 161). Упродовж 1953–1955 рр. АН УРСР клопоталася перед ЦК КПУ та РМ УРСР у справі започаткування видання низки нових журналів. Деякі з них – «Прикладна механіка», «Фізіологічний журнал» почали виходити з кінця 1954 р., інші – «Український фізичний журнал», «Автоматика» – з другої половини 1955 р.⁵⁷ До планів на 1956 р. входило відновлення видання журналу «Народна творчість» (друкований орган Інституту мистецтвознавства, фольклору і етнографії) та започаткування видання «Металургійного журналу» (Інститут чорної металургії), «Зоологічного журналу» (Інститут гідробіології) та журналів «Грибнича справа» (Інститут грибочої справи ім. М. М. Федорова) і «Теплотехніка» (Інститут теплоенергетики), «Вісник сільськогосподарських наук» (Відділ сільськогосподарських наук АН УРСР) та «Фізіологія рослин і агрохімії» (Інститут фізіології сільськогосподарських рослин і агрохімії)⁵⁸. Крім започаткування нових видань проводилися заходи, спрямовані на збільшення обсягів випуску і періодичності вже існуючих журналів: «Геологічного журналу», «Українського хімічного журналу», «Біологічного журналу», «Біохімічного журналу» і «Мікробіологічного журналу»⁵⁹ (док. № 136, 190, 192, 251, 255, 261, 291).

У 1954 р. вперше за післявоєнний період було виконано видавничий план випуску валової продукції. Серед 221 назви випущених видань було представлено 83 монографії – вівчі більше, ніж у 1953 р. Значно поліпшилось рекламування книжкової продукції, що дало змогу реалізувати в 1954 р. книг на 2,2 млн крб більше, ніж у 1953 р. (док. № 245). Важливим зрушенням у справі розповсюдження академічних видань було налагодження їх реалізації через мережу Укркниготоргу та українського відділення «Союздруку».

Всього протягом 1951–1955 рр. Видавництвом АН УРСР видано 870 назв обсягом понад 10 тис. друк. арк.⁶⁰, серед яких значна кількість великих монографічних праць, а саме: тритомне видання вибраних творів відомого українського математика Г. Ф. Вороного, монографії Ю. Д. Соколова «Особые траектории системы свободных материальных точек», О. С. Давидова «Теория поглощения света в молекулярных кристаллах», О. М. Сенкова і П. Ф. Фильчакова «Приближенные методы расчета стационарного движения грунтовых вод под гидротехническими сооружениями», В. М. Майзеля «Температурная задача теории упругости», В. В. Данилевського «Винайдено в Росії», А. Д. Нестеренка «Основы расчета электроизмерительных схем уравновешивания», О. П. Марксвича «Паразитофауна

⁵⁷ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 586, арк. 178, 272–273; спр. 646, арк. 352–353; спр. 648, арк. 198.

⁵⁸ Там само, спр. 646, арк. 270–272; спр. 648, арк. 31; спр. 650, арк. 177.

⁵⁹ Там само, спр. 527, арк. 375; спр. 648, арк. 32.

⁶⁰ Там само, оп. Плавова комісія, спр. 767, арк. 162.

пресноводных рыб УССР», П. П. Єфіменка «Первобытное общество: Очерки по истории палеолитического времени», І. П. Крип'якевича «Богдан Хмельницький», Ф. Є. Лося «Революція 1905–1907 років на Україні», О. К. Касименка «Російсько-українські взаємовідносини 1648 – початку 1651 р.», В. Ю. Євдокименка «Суспільно-політичні погляди Панаса Мирного», І. К. Білодіда «Питання розвитку мови української радянської художньої прози (переважно післявоєнного періоду, 1945–1950 рр.)», перші томи «Історії Української РСР» та «Історії української літератури», тритомний збірник документів «Воссоединение Украины с Россией: Документы и материалы», збірник «Українські народні думи і історичні пісні» та багато інших (док. № 275).

Загалом для видавничої діяльності АН УРСР періоду 1951–1955 рр. характерне стало зростання кількісних показників випуску продукції як у назвах видань, так і в друкарських аркушах, хоча й відбувалося воно на фоні недовиконання планових показників. Відмінностями даного п'ятиріччя від попереднього є надання переваги такій формі періодичного видання, як журнал; планомірне зменшення кількості «наукових праць» і «записок» академічних установ та зміна їхнього формату в площині тематичного відбору матеріалів; акцентування уваги на рентабельності видань, їх рекламуванні та налагодженні системи розповсюдження.

Для хронологічного відрізка 1951–1955 рр. у діяльності АН УРСР характерне розширення географії академічної науки, значне зростання мережі науково-дослідних установ та трансформація академічної структури загалом, зміцнення матеріально-технічної бази, особливо протягом останніх двох років, що дозволило певною мірою оновити наукове обладнання і розпочати низку будівельних проєктів. В цей час АН УРСР розробляються магістральні шляхи розвитку науки, що спричиняє трансформацію підходів у справі планування та проведення наукових досліджень і сприяє виокремленню декількох нових наукових галузей – радіофізики і електроніки, фізики металів і сплавів, кібернетики, фізико-хімічної механіки твердих тіл, хімії високомолекулярних сполук. Наукові результати теоретичного характеру, отримані співробітниками АН УРСР протягом п'ятиріччя, потрапили до скарбниці світової науки, а їх практичне застосування дозволило значно покращити процеси промислового виробництва у вугледобувній, металургійній, автомобільній, сільськогосподарській, медичній, хімічній та інших галузях народного господарства і сприяло значному підвищенню ролі АН УРСР у розбудові вітчизняної промисловості.

Одним з головних завдань даного видання є найповніше документальне відображення всіх аспектів діяльності НАН України у 1951–1955 рр., уточнення шляхом реконструкції складу її архівного фонду. Тому, при його підготовці, упорядники ставили за мету опрацювати якомога ширше коло джерел з історії НАН України цього періоду. Їх пошук, в першу чергу, здійснювався у Архівному фонді НАН України. Із загальної кількості архівів установ НАН України, що є сучасними складовими АФ НАН України, досліджувалися ті, що містять у своїх фондах джерела про науково-дослідну та організаційну діяльність установ у 1951–1955 рр. Насамперед, це архіви установ, що функціонували в академічній

структурі в означений період у містах Києві, Львові, Дніпропетровську. Серед них основну групу складають установи, які продовжили свою діяльність до теперішнього часу – Інститут електроварювання ім. Є. О. Патона, Інститут механіки ім. С. П. Тимошенка, Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного, Інститут геологічних наук, Інститут історії України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського та Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, Національний ботанічний сад та ін. Інша група – установи, утворені в більш пізній період діяльності Академії, але до складу архівних фондів яких увійшли документи установ-посередників – Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, Фізико-механічний інститут ім. Г. В. Карпенка, Інститут металофізики ім. Г. В. Курдюмова, Інститут проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича та ін. Виокремлюються декілька установ, що функціонували протягом 1951–1955 рр., але ліквідовані в наш час – Об'єднаний інститут економіки, Рада по вивченню продуктивних сил України.

Серед масиву архівних документів видатних вчених України, що входять до складу ФА НАН України і зберігаються в ІА НБУВ, вивчено склад фондів вчених, які в означений період працювали в академічних установах – Є. О. Патона, П. С. Погребняка, Г. М. Савіна, З. М. Аксентьевої, О. І. Бродського, А. І. Кіпріанова, Є. В. Зверезомб-Зубовського, І. Г. Підоплічка та ін.

З урахуванням певної деструктуризації ФА НАН України внаслідок історично обумовлених причин крім відомчих наукових архівів установ, архіву Президії НАН України та особових фондів провідних вчених до перегляду було включено фонди державних архівів України: Центрального державного архіву громадських об'єднань, Центрального державного архіву видчих органів влади та управління, Центрального державного кінофотофоноархіву ім. Г. С. Пшеничного. Зокрема, проаналізовано склад документів архівних фондів Центрального Комітету Комуністичної партії України, Ради Міністрів УРСР, міністерств УРСР – сільського господарства, фінансів, освіти, культури, державного контролю, лісової промисловості, місцевої та паливної промисловості, Державного комітету УРСР зі статистики, державних республіканських бібліотек Міністерства культури УРСР, Об'єднаного будкому будівництва газопроводу Дашава–Київ, Державної комісії з сортовипробування та апробації плодово-ягідних культур і винограду Міністерства сільського господарства УРСР, Інституту лісівництва АН УРСР та матеріали особових фондів, що зберігаються у цих архівах: секретаря ЦК КПУ Д. С. Коротченка, вчених НАН України – академіків П. О. Свириденка, М. Д. Стражеска та О. Г. Гольдмана, члена-кореспондента В. П. Мурашова.

Загальний виявлений документальний масив, що тим чи іншим чином відображає діяльність НАН України у 1951–1955 рр., склав понад 1000 документів. До збірника включено 303 документи, що містять різнопланову інформацію, висвітлюють ключові моменти в науковій та організаційній діяльності НАН України. Інші поповнили колекцію документів з історії НАН України, що продовжує формуватися в Інституті архівознавства НБУВ.

У кількісному вираженні найбільший масив джерел складають документи з архіву Президії НАН України. Він є найбільшим також за ступенем концентрації, видовим та інформативним наповненням. У складі документів цього архіву присутні як документи, створені в апараті Президії, академічних установах

та окремими співробітниками, так і документи інших установ і організацій – вищих та місцевих органів державної влади, партійних організацій, Академії наук СРСР та академії наук інших союзних республік, що відклалися у фонді як свідчення науково-організаційної діяльності керівного органу Академії.

Різноаспектну інформацію про всі види діяльності АН УРСР у 1951–1955 рр. у сконцентрованому вигляді безперечно містять протоколи засідань Президії АН УРСР, тому вони представлені цілісним комплексом у вигляді реєстрів.

Документи, що найбільш повно розкривають тематику та висвітлюють результати науково-дослідної діяльності АН УРСР у 1951–1955 рр. – планова та звітна документація. Коло головних науково-дослідних проблем п'ятиріччя окреслено в тематичному плані АН УРСР на 1951–1955 рр., процес підготовки наукових кадрів, якій в Академії надавали надзвичайної уваги, прослідковується за «П'ятирічним планом підготовки наукових кадрів», відомості про стан забезпечення академічних установ приміщеннями на початок 1951 р. та накреслені шляхи розв'язання проблеми дає «Пояснювальна записка до генерального плану капітального будівництва АН УРСР на 1951–1955 рр.». Річні звіти АН УРСР з 1951 до 1955 року інформують про наявність як комплексної (Рада по вивченню продуктивних сил УРСР, Комітет сприяння будівництву гідроелектростанцій, каналів і зрошувальних систем), так і індивідуальної тематики в діяльності установ АН УРСР. Концентровану інформацію про головні досягнення установ АН УРСР за п'ятирічку містять «Короткі підсумки наукової діяльності АН УРСР за 1951–1955 рр.».

Інформацію планів та звітів розширюють і доповнюють різноманітні довідки: про впровадження досягнень Інституту використання газу в комунальному господарстві та промисловості в народне господарство УРСР, про стан науково-дослідної роботи в заповідниках АН УРСР та наукових досліджень Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР у галузі очищення питної води та промислових стічних вод, про роботу установ Відділу технічних наук щодо вирішення проблем технічного прогресу та роботу наукових добровільних товариств, про стан та заходи щодо покращення видавничої діяльності, про наявні площі та необхідні додаткові асигнування, про стан гуртожитків для аспірантів та інші.

Виділяється такий вид документів, як інформації Президії та дирекцій установ АН УРСР до керівних органів влади, що містять відомості про виконання урядових постанов, зв'язки з науковцями зарубіжних країн, академічні заходи, що проводилися на республіканському рівні. Зокрема, це інформації заступника голови Комітету сприяння будівництву гідроелектростанцій, каналів і зрошувальних систем акад. І. Т. Швеця щодо виконання урядових постанов про будівництво Каховської ГЕС і Південноукраїнського каналу, Головного вченого секретаря Президії АН УРСР про заходи з підготовки відзначення 300-річчя входження України до складу Російської держави, направлені секретарю ЦК КПУ І. Д. Назаренку; інформації про діяльність Українського товариства охорони природи, необхідність вивчення та використання мінеральних вод і лікувальних грязей Криму, направлені до РМ УРСР; щодо участі установ Академії наук у озелененні міст і робітничих селищ республіки – до Міністерства комунального господарства УРСР тощо.

Питання науково-організаційної діяльності Академії розкриваються в постановках, зверненнях, клопотаннях, доповідних та пояснювальних записках, листах Президії АН УРСР та керівників академічних установ.

Про хід виконання наукових досліджень інформують звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР та ЦК КПУ щодо сприяння у проведенні подальшого дослідження крчеських руд Інститутом гірничої справи, проведення астрономічних спостережень в рамках Міжнародного геофізичного року, виготовлення розробленої фахівцями Інституту машинознавства і автоматки АН УРСР геолого-розвідувальної апаратури для її подальшого практичного застосування, використання рідкого природного газу метану у побуті та в роботі автомобільного транспорту. Розширює що інформацію низка доповідних і пояснювальних записок про необхідність концентрації всієї літературної спадщини українських письменників у Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка, зміни у складі академічних періодичних видань, відновлення видання «Українського фізичного журналу» та започаткування журналу «Автоматика». Окремі відомості дають ініціативні листи Президії АН УРСР до вищих органів влади і управління, які інформують про співпрацю Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні з педагогічними вищими навчальними закладами України над створенням Діалектологічного атласу української мови, Українського державного музею етнографії і художнього промислу АН з музійними установами України та СРСР щодо комплектування фондів, виводження наукових розробок АН УРСР, наприклад, нової технології виробництва чавуну, розробленої Інститутом машинознавства і сільськогосподарської механіки, організації серійного виробництва водовимірювальних пристроїв, розроблених у Інституті машинознавства та автоматки. Частина листів – подяки Академії від Міністерства бавовництва УРСР, Всесоюзного науково-дослідного інституту авіаційних матеріалів Міністерства авіаційної промисловості СРСР інформують про успішне вирішення проблеми зносостійкості колінчастих валів тракторів, розв'язання проблемних питань роботи двигунів літаків, дослідження підземних ходів під Кирилівською церквою.

Питання проведення науково-дослідної роботи установ АН УРСР у 1951–1955 рр. також висвітлюються в інформаціях та довідках з особових архівних фондів учених про перспективні завдання розвитку мікробіологічної науки, роботу комплексної експедиції АН УРСР з розробки заходів щодо освоєння земель в районі будівництва Верхньо-Інгулської зропувальної системи, співпрацю Інституту зоології АН УРСР з вченими наукових установ союзних республік та стан роботи його експериментальних баз, зв'язки Інституту суспільних наук АН УРСР з науковими установами та вченими АН СРСР.

Внутрішні ініціативи щодо змін у науково-дослідній діяльності чи структурі установ представлені в доповідних записках директорів та співробітників академічних установ до Президії АН УРСР. Зокрема, в них висвітлюються питання проведення подальших досліджень на ельбруській базі АН УРСР, обладнання катера-лабораторії Інституту гідрології та гідротехніки для здійснення нагляду за станом гідротехнічних споруд та рухом суден, утворення у складі АН УРСР науково-дослідного інституту з фізіології тварин та людини, організації масспектрометричної лабораторії у Інституті фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського, розробки проблем

історії розвитку економічної думки в Україні, висвітлення результатів досліджень практичного використання менілітових сланців Карпатської зони, організації сейсмічної служби в УРСР.

Окремі з цих документів надають інформацію про фінансове забезпечення АН УРСР протягом 1951–1955 рр. Зокрема, це звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР про необхідність збільшення асигнувань АН УРСР на науков обладнання та щодо фінансування робіт з формування фонду видав АН УРСР, до ЦК КПУ про виділення додаткових коштів на капітальне будівництво та необхідність збільшення планових сум капіталовкладень на будівництво у наступній п'ятирічці.

Зміни академічної структури відображені у постановах Президії АН УРСР (про недоцільність ліквідації Інституту генетики та селекції, про розділення Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук на два відділи), низці звернень, направлених Президією АН УРСР до ЦК КПУ та РМ УРСР (щодо доцільності розукрупнення Відділу суцільних наук та Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук, організації в системі АН інститутів географії та рослинництва, переселення Інституту чорної металургії з м. Києва до м. Дніпропетровська, про створення нових сейсмічних станцій в системі АН УРСР та доцільність подальшого функціонування окремих інститутів Відділу сільськогосподарських наук у складі Академії наук), доповідних та пояснювальних записок (щодо відновлення Інституту мінеральної сировини, надання Інституту агробіології експериментальної наукової бази у Вінниках, розширення міжнародних зв'язків АН УРСР та необхідності утворення у її структурі іноземного відділу).

Варто зазначити, що фактичні зміни у структурі та діяльності АН зафіксовані тільки у постановах Президії АН УРСР. Інші документи містять інформацію про початковий або проміжний етап вирішення порушених питань. Тому для повноцінного представлення цього процесу до збірника включено засвідчені копії постанов і розпоряджень РМ УРСР і ЦК КПУ, виявлені у фонді Президії АН України, що безпосередньо торкаються наукової та організаційної діяльності Академії. Серед них три спільні постанови РМ УРСР та ЦК КПУ, якими до складу АН УРСР з системи Комітету у справах культурно-освітніх установ при РМ УРСР передано комплекс музейних установ Т. Г. Шевченка (Київський державний музей, Канівський державний заповідник-могила, Київський будинок-музей), утворено Український державний музей етнографії і художнього промислу та реорганізовано Інститут гірничої механіки ім. М. М. Федорова в Інститут гірничої справи. Представлено також окремі постанови РМ УРСР, за якими було припинено діяльність академічних комісій з рослинництва і тваринництва, передано до складу Академії Літературно-меморіальний музей Т. Г. Шевченка в с. Шевченкове Вільшанського району Київської області та мережу українських заповідників, організовано Львівський філіал АН, Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця, Одеську біологічну станцію Інституту гідробіології, та розпорядження РМ УРСР про передачу до складу АН УРСР сейсмічних станцій «Ужгород» та «Львів», установ Кримського філіалу АН УРСР, організацію кафедр філософії та іноземних мов.

Окремі постанови стосуються зміни назв академічних установ – Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка та Інституту історії України, Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця. Інші постанови зачіпають питання науково-

дослідної діяльності академічних установ – розвитку дослідницьких робіт в галузі енергохімічного використання місцевих палив, надання допомоги будівництву газопроводу Дашава–Київ–Брянськ–Москва для забезпечення подачі природного газу до Москви, пропозицій Інституту геології корисних копалин АН УРСР щодо впровадження в будівництво менілітових сланців та впровадження в народне господарство закінчених Академією наук науково-дослідних робіт.

Дуже різноманітно за змістовим наповненням є група листів та доповідних записок. У збірнику представлено листи, у яких йдеться про впровадження розробок вчених академічних установ у промисловість та сільське господарство. Таким є лист начальника ветеринарного управління Міністерства сільського господарства УРСР до директора Інституту мікробіології АН УРСР акад. В. Г. Дроботька про схвалення запропонованого інститутом плану впровадження протибруцельозних заходів у колгоспах Київської області; лист директора Інституту біохімії АН УРСР акад. О. В. Палладіна до Міністра охорони здоров'я УРСР П. Л. Шулика з проханням організувати промислове виробництво препарату АТФ, розробленого інститутом; лист Головного управління водних шляхів та гідротехнічних споруд Міністерства морського та річкового флоту СРСР до директора Інституту гідрології та гідротехніки АН УРСР акад. Г. Й. Сухомела про зміну правил технічної експлуатації річкового флоту СРСР за результатами досліджень інституту.

Питання наукової співпраці відображено у листах Інституту математики АН УРСР до Ленінградської обласної експлуатаційної контори «Ленсілеенерго» (співпраця у оснащенні Рощинської ГЕС автоматичними приладами вимірювання рівня води); директора Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР акад. А. В. Думанського до директора Інституту використання газу АН УРСР В. Ф. Копитова (співпраця у розробці дослідної установки для активації і регенерації вугілля); голови Комісії з історії техніки АН УРСР акад. І. Т. Швеця до заступника голови Львівського філіалу АН УРСР чл.-кор. Я. І. Середи щодо створення львівського філіалу комісії і участі в його роботі останнього; директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР акад. О. І. Білецького до директора Польсько-радянського інституту професора З. Млинарського про встановлення книгообміну між установами. Характерним зразком співпраці на ниві культури є лист Президента АН УРСР акад. О. В. Палладіна до голови Комітету у справах культурно-освітніх установ при РМ Грузинської РСР В. О. Хатіашвілі про надання Академією допомоги у створенні музею Лесі Українки у м. Сурамі, де поетеса померла і була похована.

Доповідні записки, за малим винятком, складені керівниками академічних установ і направлені до Президії АН УРСР. Серед них записка Інституту зоології про стан наукової роботи зоологічного музею та пропозиції щодо її покращення, записка Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка про заходи щодо персбуди роботи інституту та про зустріч науковців інститутів Відділу суспільних наук АН УРСР з вченими Китайської Народної Республіки, записка Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського про покращення умов роботи відділу хімії ізотопів інституту. Доповідні записки керівників установ та самої Президії до ЦК КПУ та РМ УРСР стосуються питань стану роботи Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка над виданням творів класиків української літератури, збереження рукописів

та стародруків, виявлених в різних установах Закарпатської області, стану та заходів з розвитку роботи в заповідниках та дендрологічних парках АН УРСР.

Окремі документи (перелік заводів, на яких Інститутом машинознавства і сільськогосподарської механіки АН УРСР велась робота по впровадженню наукових досягнень у виробництво, виступ голови Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР акад. П. А. Власюка про впровадження наукових досягнень та підняття рівня сільськогосподарської науки) характеризують діяльність АН УРСР в галузі впровадження результатів наукових розробок. Інформація про популяризаторську діяльність Академії міститься у протоколі засідання Ради науково-технічної пропаганди АН УРСР про підсумки виїзду бригад учених до військових частин.

Документи з архівів академічних установ відібрані з огляду на найбільшу інформативну вагу для висвітлення діяльності АН УРСР загалом. З фонду наукового архіву Головної астрономічної обсерваторії НАН України представлено документи про затвердження складу новоорганізованого Астрономічного комітету при АН УРСР, тематику та склад експедиції зі спостереження сонячного затемнення, про стан обладнання обсерваторії та умови покращення її роботи; з наукового архіву Інституту технічної теплофізики представлено довідку про Міжреспубліканську нараду з проблеми використання місцевих палив; з архіву Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України – інформацію про проведення у Львові конференцію з питань розвитку виробничих сил західних областей УРСР та доповідну записку заступника голови Українського відділення Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва чл.-кор. АН УРСР Є. С. Буркєра до РМ УРСР про перспективи використання відходів підприємств хімічної, коксохімічної та металургійної промисловості УРСР. З документів наукового архіву Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка – клопотання про прискорення будівництва Ботанічного саду АН та інформація про основні наукові досягнення його колективу, представлені в павільйоні квітникарства Всесоюзної сільськогосподарської виставки у 1954 р. Найголовніші досягнення ботанічної науки в Українській РСР представлені у доповіді тимчасово виконуючого обов'язки директора Інституту ботаніки Г. І. Білика (архів Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України). Формування нових наукових напрямів у діяльності АН УРСР засвідчують такі документи, як положення про Лабораторію спецсплавів (архів Інституту проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України) та доповідна записка завідувача рентгеноспектральної лабораторії Інституту чорної металургії М. Д. Борисова до РМ УРСР про напрями наукової діяльності Лабораторії металофізики АН УРСР (архів Інституту металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України). Документи з архіву Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського містять інформацію щодо реорганізації структури Державної публічної бібліотеки УРСР, основних результатів роботи бібліотеки в 1951 р., про план-графік видання монографій і тематичних збірників, присвячених 300-річчю виходження України до складу Російської держави, а також про дуже важливий аспект діяльності бібліотеки, який мав опосередкований вплив на подальший розвиток наукових напрямів у АН УРСР – про налагодження книгообміну з зарубіжними країнами. Документи з архіву Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника містять цікаву інформацію про співпрацю бібліотеки у 1951–1955 рр. з відділом наукової бібліографії та документації Польської академії наук

та участь колективу бібліотеки у заходах із відзначення 300-річчя входження України до складу Російської держави.

Підпорядкування діяльності АН УРСР Раді Міністрів УРСР спричинило концентрування у її архівному фонді, що зберігається в ЦДАВО України, значного масиву доповідних записок, довідок, інформацій, клопотань, листів та оригіналів інших видів документів, направлених до РМ УРСР від Президії АН УРСР, директорів та провідних спеціалістів академічних установ. Є в цьому масиві й ніша, заповнена документами, утвореними в стінах АН УРСР і направленими до сторонніх організацій, але надісланими до РМ УРСР з метою інформування її як вищого державного органу керування діяльністю Академії. Також присутні документи, продуковані самою Радою Міністрів, як нормативного характеру на республіканському рівні, так і інформативного – адресовані АН УРСР, РМ СРСР та ЦК ВКП(б).

Спектр порушених у цих документах проблемних питань дуже широкий, практично з усіх напрямів функціонування Академії. Зокрема, інформація щодо утворення нових установ чи включення до складу Академії установ інших відомств висвітлена в доповідних записках Президії АН УРСР про створення Сектору історії вітчизняної техніки, доцільність об'єднання академічного Інституту клінічної фізіології і Інституту експериментальної біології та патології МОЗ УРСР в єдиний Інститут фізіології АН УРСР, у зверненні щодо включення Прохорівського заповідника до складу Канівського музею Т. Г. Шевченка та клопотанні про передачу до системи АН УРСР кримських заповідників. Процеси можливих і реальних реорганізацій, змін назв академічних установ чи переведення їх в інші міста для продовження науково-дослідної діяльності відображено у доповідних записках про реорганізацію Лабораторії проблем швидкісних машин і механізмів в Інститут турбомашинобудування, утворення на базі Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії двох самостійних установ, про переведення Інституту гірничої справи ім. М. М. Федорова до Дніпропетровська та клопотанні щодо внесення змін у назви інститутів історії України та української літератури ім. Т. Г. Шевченка. Відстоювання власних інтересів у справі збереження наявних структурних одиниць зафіксовано у таких документах, як постанова про недоцільність ліквідації Інституту генетики та селекції та лист директора згаданого інституту акад. В. Я. Юр'єва до Голови РМ УРСР Н. Т. Кальченка з того ж приводу, лист Президії АН УРСР до заступника Керуючого справами РМ УРСР С. Г. Горохова про недоцільність передачі кабінету мистецтв бібліотеки Львівської філії АН УРСР до Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, колективний лист провідних діячів мистецтва УРСР до Голови РМ СРСР Г. М. Маленкова щодо недоцільності ліквідації відділу історії образотворчого мистецтва Інституту суцільних наук АН УРСР.

Про науковий доробок установ, загальний стан дослідної роботи інформують довідки Президії АН УРСР про Сектор тваринництва АН УРСР та його роботу, дослідження нафтоносності Криму; Інституту лісівництва АН УРСР про стан і перспективи науково-виробничих робіт та дендропарку «Тростянець». Аспекти дослідної діяльності висвітлено в інформаціях Інституту ентомології та фітопатології про результати з середньосівної обробки насіння цукрового буряка гексахлораном для боротьби з довгоносиком, Президії АН УРСР про роботи, спрямовані на захист рослин та боротьбу зі шкідниками сільськогосподарських куль-

тур, та про стан академічних заповідників; короткому звіті інститутів математики та геологічних наук АН УРСР про роботу з покращення водопостачання сільськогосподарських підприємств у південних областях УРСР; доповідних записках директора Інституту ботаніки акад. Д. К. Зерова до заступника Голови РМ УРСР В. В. Мацкевича про виведення та запровадження в сільське господарство нового сорту клішовини; заходах АН УРСР щодо покращення роботи її установ. Зразком перспективного мислення в царині науково-дослідної діяльності є довідка Президії АН УРСР про заходи щодо розширення актуальних наукових досліджень академічних установ.

Про ступінь зацікавленості АН УРСР в практичному застосуванні результатів наукових досліджень свідчать такі документи, як звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо запровадження у промислове виробництво нової технології виплавки сталі у мартенівських печах, розробленої в академічних установах, пропозиції Інституту теплосенергетики АН УРСР про впровадження нової техніки в енергетичний сектор республіки, повідомлення заступника голови РМ УРСР Г. О. Онищенка до АН УРСР про доцільність проведення її установами акліматизації амурських риб в українських водоймах на основі проведених раніше досліджень. Участь АН УРСР у розробці питань загальносоюзного та республіканського масштабу можливо оцінити на підставі інформації Інституту лісівництва АН УРСР про сприяння гідробудівництву, направленої до Комітету сприяння будівництву гідроелектростанцій, каналів і зрошувальних систем при Президії АН СРСР, списку науково-дослідних інститутів та вищих навчальних закладів України, залучених до розробки тематичного плану Комітету сприяння гідробудівництву при Президії АН УРСР, пропозиції Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо створення мережі науково-дослідних установ для комплексного вирішення питань розвитку сільського господарства України.

Наукова співпраця відображена у листах директора Інституту лісівництва АН УРСР акад. П. С. Погребняка до Президії Туркменської філії АН СРСР щодо використання деревних і кущових порід, характерних для рослинності Туркменської РСР, у залісенні нижньодніпровських пісків, директора Інституту археології АН УРСР акад. П. П. Єфіменка керівникам відділу водогосподарських заходів РМ УРСР та українського відділення інституту «Гідросенергопроект» про фінансове забезпечення археологічних досліджень у районах затоплення водосховища Кременчуцької ГЕС, інформації про науково-дослідну, науково-методичну та експериментальну роботу Інституту гідробіології АН УРСР в організаціях Міністерства сільського господарства УРСР.

Турбота про ріст наукових кадрів виявлена у клопотанні Президії АН УРСР до Голови РМ УРСР Д. С. Короченка, яке стосується назрілої необхідності організувати при АН УРСР власну докторантуру і таким чином прискорити підготовку аспірантів-докторантів та спростити сам процес захисту, який у даній період діяльності АН УРСР був можливий тільки у ВАК СРСР у Москві.

Проблемні питання капітального будівництва ставляться у пояснювальній записці до генерального плану капітального будівництва АН УРСР на 1951–1955 рр. та доповідній записці Президії АН УРСР до РМ УРСР про необхідність спорудження будівель для інститутів фізичної хімії та електротехніки АН УРСР.

Забезпечення рівня фінансування наукових досліджень, покращення матеріально-технічної бази академічних установ висвітлено у листуванні Президії АН УРСР та РМ УРСР щодо необхідності збільшення асигнувань на наукове обладнання, виділення коштів на придбання архівів українських діячів літератури і мистецтва у приватних осіб та на ремонтно-реставраційні роботи пам'яток архітектури, клопотанні щодо вирішення питання соціально-правового забезпечення команди експедиційного морського судна Інституту гідробіології АН УРСР.

Трансформацію особового складу та особливості цього процесу зафіксовано у клопотаннях Президії АН УРСР про надання Академії права зміни штатних розписів академічних установ та про збільшення штату і затвердження нової структури Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні, повідомленні Державної штатної комісії при РМ СРСР про затвердження нових штатів установ Львівського філіалу АН УРСР.

Представлені також документи про нагородження співробітників АН УРСР урядовими відзнаками (довідка Управління справами РМ УРСР про представлення до державних нагород співробітників АН УРСР), про заходи з увічнення пам'яті акад. Д. К. Заболотного та перенесення праху професора М. О. Грінченка з м. Уфи, де вчений був похований у 1942 р., до м. Києва (клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР).

Про наукові дослідження, що мали значну перспективу подальшого розвитку, могли при виводженні їх результатів у виробництво дати значний економічний ефект або виконувалися за спеціальними розпорядженнями і постановами РМ УРСР та ЦК КПУ Академія наук традиційно інформувала вищий партійний орган УРСР. Зокрема, це спільне звернення Президії АН УРСР і Міністерства автомобільного транспорту УРСР про можливість використання рідкого природного газу метану, отриманого Інститутом використання газу в комунальному господарстві та промисловості АН УРСР, звернення Президії АН УРСР щодо організації виробництва лікувального препарату «іманін», розробленого Інститутом мікробіології АН УРСР, довідки завідуючого сільськогосподарським відділом ЦК КПУ П. О. Дорошенка про проведені установами Львівського філіалу АН УРСР дослідження ефективності використання менілітових сланців як нового виду добрив та завідуючого сектором відділу науки і вищих навчальних закладів ЦК КПУ Г. Єфименка про можливість організації при АН УРСР докторантури. Серед документів цієї групи також лист президії Українського ентомологічного товариства щодо застосування пропозицій членів товариства у боротьбі зі шкідниками сільськогосподарських культур та доповідна записка члена-кореспондента АН УРСР В. А. Мовчана про стан і перспективи розвитку ставкового рибного господарства в УРСР.

Узгодження в ЦК КПУ потребували і такі моменти у діяльності АН УРСР, як започаткування нових наукових досліджень, зміни в плановій тематиці. Тому у збірнику представлено звернення директора Інституту геологічних наук АН УРСР акад. В. Г. Бондарчука про необхідність комплексного вивчення природних багатств східних Карпат, лист Інституту економіки про зміни в дослідній роботі відділу економіки сільського господарства інституту у зв'язку зі створенням Академії сільськогосподарських наук УРСР та довідка відділу науки і культури ЦК КПУ про включення до плану роботи установ АН УРСР тематики з вивчення методу виробництва вітаміну В₁₂.

Серед документів, що стосуються структурних змін в системі установ АН УРСР – звернення, клопотання та інформації Президії АН УРСР про переведення Карадазької біологічної станції до м. Одеси (до РМ УРСР) та рішення реорганізувати Інститут машинознавства і автоматики в Інститут приладобудування і автоматики, про сприяння в організації кафедр філософії та іноземних мов при АН УРСР; звернення РМ УРСР до РМ СРСР щодо необхідності проведення структурних перетворень в системі АН УРСР та її ж клопотання до ЦК КПУ про надання дозволу АН УРСР на організацію в Харкові Інституту радіофізики і електроніки. Представлено блок документів, які в тій чи іншій мірі демонструють контроль з боку ЦК КПУ за науково-дослідною та організаційною діяльністю АН УРСР. Однією з складових цього блоку є документи, що інформують про роботи, які підлягали контролю ЦК через їх стратегічно важливі для держави значення. Це листи директора Інституту електрозварювання акад. Є. О. Патона про виготовлення спеціального обладнання для зварювання блоків мосту через Дніпро у Києві, Головного вченого секретаря Президії АН УРСР акад. І. Т. Швеція про перекликання розвитку Інституту фізики. Дуже близьким до даної тематики є зміст доповідних записок Президії АН УРСР до ЦК КПУ про роботу Фізико-технічного інституту в галузі радіофізики і електроніки та необхідність створення окремого інституту в цій царині, дирекції Інституту теплоенергетики про досягнення інституту в галузі покращення балістичних і фізико-хімічних якостей пороху та довідки про впровадження у виробничу практику методу отримання залізних порошоків через відновлення природним газом, розробленого Лабораторією спеціальних сплавів АН УРСР.

Елементи ідеологічного контролю виявляються в документах, що стосуються діяльності установ Львівського філіалу АН УРСР. Це доповідна записка завідувачого сектором відділу науки і вищих навчальних закладів ЦК КПУ А. Павленка про надання допомоги у розвитку науково-дослідної діяльності Інституту суспільних наук, постановою бюро Львівського обкому КПУ «Про роботу Інституту суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР», звітна доповідь голови Львівського філіалу АН УРСР акад. Й. З. Штокала про роботу її установ, довідка відділу науки і вищих навчальних закладів ЦК КПУ про стан публікації праць співробітників АН УРСР – уродженців західних областей. Формування погляду на історію України в рамках єдиної держави, якою був на той час СРСР, та курс на посилення зв'язків українського і російського народів простежуються в листі дирекції Інституту історії України про роботу над виданням «Історія Української РСР», повідомленні Президії АН УРСР про випуск Інститутом мовознавства ім. О. О. Потебні першого тому Українсько-російського словника та доповідній записці про заходи в справі поліпшення діяльності Інституту філософії АН УРСР. Як видно із звернення Президії АН УРСР до секретаря ЦК КПУ І. Д. Назаренка налагодження міжнародних зв'язків будь-якого формату, в т. ч. і міжнародного книгообміну Державної публічної бібліотеки УРСР, також залежали від схвалення ЦК КПУ.

Пильна увага виявлялася також до змін, що відбувалися у керівному складі АН УРСР та її установ. По це свідчать довідка завідувачого відділом науки і вищих навчальних закладів ЦК КПУ С. В. Червоненка до секретаря ЦК КПУ Л. Г. Мельникова про кандидатури виборних керівних працівників АН УРСР та протокол спільної наради вченої ради і партійного бюро Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР про увічнення пам'яті акад. Є. О. Патона та висунення

на посаду директора інституту Б. Є. Патона. Дотичними до них є клопотання Президії АН УРСР до секретаря ЦК КПУ О. І. Кириченка про диференціацію посадових окладів керівного складу науково-дослідних установ АН УРСР, доповідна записка відділу науки і культури ЦК КПУ у справі виділення АН СРСР трьох додаткових вакансій для обрання до її складу українських вчених та клопотання першого секретаря ЦК КПУ О. І. Кириченка до Президії ЦК КПРС про прирівнення її дійсних членів у правах з академіками АН СРСР.

Видавничу діяльність АН УРСР характеризують пропозиції щодо покращення роботи Видавництва АН УРСР, довідка Президії АН УРСР про заходи, спрямовані на популяризацію та зниження збитковості академічних видань, доповідна записка відділу науки і культури ЦК КПУ про стан підготовки до видання праць інститутів Відділу суспільних наук АН УРСР напередодні ювілею 300-річчя входження України до складу Російської держави, витяг з протоколу засідання вченої ради Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР про недоцільність злиття журналів «Вопросы физиологии» та «Медичного журналу».

Блок ілюстративних документів з історії АН УРСР 1951–1955 рр. (понад 50 фотознімків) виступає додатковим візуальним рядом для відтворення загальної картини діяльності Академії наук у цей історичний період і сформувався в результаті об'єднання джерел з фондів ЦДКДФА України ім. Г. С. Пшеничного, Інституту архівознавства НБУВ та архівних фондів установ НАН України. Серед фотодокументів світлини із зображенням членів президії сесії Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, присвяченої 90-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка, науковців АН УРСР і працівників Рубіжанського хімкомбінату під час виїзної сесії АН УРСР у м. Рубіжне, працівників Інституту гідробіології АН УРСР за проведенням біологічного аналізу риб нижньої течії Дніпра в лабораторії інституту, співробітників Інституту історії АН УРСР – авторів 1-го тому «Історії Української РСР», наукових співробітників Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР під час вивчення фільтрації води через зразки ґрунтів Верхньо-Ігулецької зрошувальної системи, групи співробітників Інституту суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР за розшифровкою нових документів про життя та діяльність Богдана Хмельницького, учасників наукової експедиції АН УРСР на розкопках Добраничівської стоянки та ціла низка інших.

Представлені у збірнику джерела з історії НАН України 1951–1955 рр. містять взаємодоповнюючу документальну інформацію, достатню для успішної реконструкції історії НАН України цього періоду, а саме: встановлення основних етапів розвитку, дослідження тематики наукової діяльності та отриманих результатів, визначення ступеня їх застосування у промисловості та сільському господарстві країни та ступеня представлення у видавничій продукції України, дослідження причин трансформації структурної будови Академії цього періоду, встановлення персонального складу дійсних членів, членів-кореспондентів та наукових співробітників НАН України.

О. С. Ошищенко
С. В. Старовойт
Л. М. Яременко

**ДОКУМЕНТИ
І
МАТЕРІАЛИ**

ДОКУМЕНТИ

№ 1

ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ АН УРСР НА 1951–1955 рр.

[Січень 1951 р.]^{*1}

Отделение общественных наук АН УССР

Главнейшие проблемы и темы плана 1951–1955 гг.^{*2}

Во второй послесловной пятилетке институты Отделения общественных наук будут работать над следующими важнейшими проблемами и темами:

1. Советское общество в период постепенного перехода от социализма к коммунизму.

В 1951 г. будут начаты разработкой темы:

а) Основные экономические закономерности постепенного перехода от социализма к коммунизму.

б) Преодоление противоположности между умственным и физическим трудом в колхозной деревне.

в) Хозяйственно-организаторская и культурно-воспитательная функция советского государства в развитии колхозного строя.

г) Развитие отраслей промышленности УССР в период перехода от социализма к коммунизму.

д) Развитие общественного хозяйства колхозов УССР в период перехода от социализма к коммунизму.

е) Характеристика размещения промышленности и транспорта в районе строительства Каховской гидроэлектростанции и Южноукраинского канала.

ж) Строительство Каховской гидроэлектростанции и дальнейший шаг в осуществлении ленинско-сталинского плана ГОЭЛРО.

2. Творческая роль диалектического материализма в развитии советской науки.

В 1951 г. будут начаты разработкой темы:

а) Развитие Лениным и Сталиным теории познания диалектического материализма.

б) Учение Павлова – естественнонаучная основа теории познания диалектического материализма.

в) Творческая роль диалектического материализма в развитии советской биологической науки.

3. Всесоюзная дружба русского и украинского народов и их связи с другими народами.

Ближайшие темы, начинаемые разработкой в 1951 г., таковы:

а) Присоединение Украины к России в 1654 г. и его историческое значение.

^{*1} Дату установлено за змістом документа.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

б) Государственно-политическое устройство Украины в годы освободительной войны (1648–1654 гг.).

в) Культурное движение на Украине в XVI – первой половине XVII в., дальнейшее формирование украинского народа (XVI – первая половина XVII в.).

г) Украина и польская революционная демократия в 30-х и 40-х годах XIX в.

д) Русская революционная демократия и украинская литература.

е) Очерки славянской акцентологии.

4. История философской и общественной мысли Украины.

В 1951 г. будут разрабатываться такие важнейшие темы:

а) Общественно-политические и философские воззрения М. Коцюбинского, Л. Украинки, П. Мирного.

б) Из истории общественно-политической и философской мысли Украины конца XIX – начала XX ст. (западно-украинская плеяда передовых представителей общественной и философской мысли).

в) Отображение и влияние идей ленинизма на украинскую дооктябрьскую литературу.

г) Франко – литературный критик.

д) Революционно-демократическое движение на Украине в 50-х годах XIX века.

е) Развитие украинской историографии в период капитализма.

ж) Движение декабристов на Украине.

5. История развития народного хозяйства и экономической мысли на Украине.

По главнейшим темам, начинаемым разработкой в 1951 г., нужно отметить:

а) Аграрные отношения на Украине в пореформенный период.

б) Промышленные монополии и финансовый капитал на Украине.

в) Восстановление и развитие народного хозяйства Украины в послевоенный период.

г) Критика экономической «теории» современного лейборизма.

6. Теория и методология литературы.

Главнейшие темы, начинаемые разработкой в 1951 г.:

а) Значение трудов И. В. Сталина по вопросам языкознания для развития советского литературоведения.

б) Эстетические принципы советской сатиры.

в) Вопросы теории драмы и украинская советская драматургия.

7. Методология советского языкознания.

а) Сравнительно-исторический метод в языкознании, его положительные качества и серьезные недостатки.

б) Высказывания классиков марксизма-ленинизма о языке.

8. Словарь украинского языка.

В 1951 г. продолжатся разработкой темы:

а) Украинский словарь.

б) Польско-украинский словарь.

9. Украинская диалектология.

В 1951 г. продолжится разработка диалектологического атласа.

10. Основные этапы истории первобытного общества на территории УССР.

Главнейшие темы, разрабатываемые в 1951 г.:

- а) Историко-археологическая характеристика основных областей Украины.
- б) История давнеземледельческих и скотоводческих племен территории УССР.

11. История и теория украинского искусства.

В 1951 г. разрабатываются темы:

- а) Очерки истории украинского театра.
- б) Украинская советская кинодраматургия.
- в) История украинской советской музыки.
- г) Очерки истории украинского советского изобразительного искусства.

12. История и теория украинского народного творчества.

В 1951 г. продолжается разработка по теме – Украинское советское народно-поэтическое творчество – и начинается разработка темы – Украинское дооктябрьское народнопоэтическое творчество.

13. Этнографический атлас Украинской ССР.

В 1951 г. начинаются разработкой темы:

- а) Культура и быт населения северной Буковины.
- б) Типы сельских поселений Киевской и Полтавской областей в их историческом развитии и ряд других тем.

14. История государства и права в Украинской ССР.

В 1951 г. будут разрабатываться темы:

- а) Ревкомы как органы государственной власти УССР в период иностранной военной интервенции и гражданской войны.
- б) История судебных органов УССР в период иностранной военной интервенции и гражданской войны.

Отделение физико-математических и химических наук АН УССР

Главнейшие проблемы и темы плана 1951–1955 гг.

I. В области физики:

1. «Свойства вещества при низких температурах». По этой проблеме будет разрабатываться ряд вопросов, одним из них – изучение физических процессов, связанных с искусственным вызыванием дождя из облаков и проведение широких опытов по разработке практических мероприятий для целей массового дождевания.

2. Радиофизика и физическая электроника представлена проблемами:

- а) Физика эффективных эмиттеров электронов и
- б) Электроника сверхвысоких частот.

3. Физика металлов и сплавов представлена проблемами:

- а) Законы образования новых кристаллических фаз в сплавах.
- б) Экспериментальное основание физической теории прочности и пластичности материалов.

4. По физике неметаллических кристаллов будут разрабатываться проблемы:

- а) Электронные явления в полупроводниках.
- б) Электронная теория кристаллов.
- в) Экспериментальные основы физической теории прочности и пластичности металлов.

II. В области математики и астрономии:

1. Нелинейная механика. По проблеме предполагается разработка следующих вопросов:

а) Теория устойчивости одночастотных режимов нелинейных колебаний в общем случае систем со многими степенями свободы.

б) Установление эффективных критериев устойчивости для нелинейных систем дифференциальных уравнений с переменными коэффициентами, с использованием матричного аппарата.

в) Исследование многочастотных режимов.

2. Качественная теория дифференциальных уравнений. Исследования будут вестись по этой проблеме в направлениях:

а) Разработка методов получения качественных характеристик поведения искомых функций, более специально – в применении к уравнениям движения систем свободных материальных точек.

б) Исследования спектральных свойств дифференциальных операторов.

3. «Развитие математики в УССР». По проблеме предполагается разработка следующих тем:

а) Изучение научного наследия М. В. Остроградского.

б) Развитие теории вероятностей в УССР и в СССР.

в) Работы по обоснованиям анализа в УССР и т. д.

4. Определение положений слабых звезд.

5. Внутреннее строение земли по астрономо-гравиметрическим исследованиям.

6. Служба неба.

III. В области неорганической химии:

1. Химия комплексных соединений – один из актуальнейших разделов неорганической химии, связанной с теорией строения и с целым рядом практических вопросов – с химией редких металлов, с разделением и использованием солевых богатств Украины, с новыми методами химического анализа и т. д.

2. Электрохимические методы выделения цветных металлов. К вопросам, охватываемым проблемой, наряду с разработкой новых способов выделения цветных металлов, относятся также новые методы гальванопокрытий и электрополировки. Для успешного разрешения этих практических задач необходимо глубже изучить теорию электродных процессов, что также входит в число задач, становящихся проблемой.

3. Лиофильность дисперсных систем. Проблема, имеющая первостепенное значение для коллоидной химии и для ряда отраслей народного хозяйства УССР: переработка глины УССР, производств, связанных с переработкой целлюлозы, мыловаренных производств и т. д.

IV. В области физической химии:

1. Химия изотопов и применение меченых атомов к изучению физико-химических проблем. К числу вопросов, охватываемых этой проблемой, относятся: изучение механизмов химических процессов в производстве высокополимерных соединений, действие ускорителей вулканизации каучука, изучение подвижности атомов и атомных групп при химических реакциях, изучение метода анализа изотопов, усовершенствование масс-спектрометра, концентрирование стабильных изотопов азота, углерода и кислорода, изучение теории и практики процессов разделения, применяемых в химической технологии.

2. Кинетика и механизмы каталитических промышленных процессов. К числу вопросов, которые входят в эту проблему, относятся: изучение процессов катализа при синтезе аммиака, при каталитическом окислении сернистого газа, при неполном окислении непредельных углеводородов и др., с учетом влияния макрокинетических факторов – диффузий, торможений, теплопередачи.

V. В области органической химии:

1. Цвет и строение органических красителей. Основной объект исследования по этой проблеме – новые цианиновые красители фотосенсибилизаторов. На этих красителях будут устанавливаться закономерности, связывающие цвет красителей со строением их молекул. Эти же красители будут систематически исследоваться как сенсбилизаторы бромосеребряной эмульсии и по возможности внедряться в производство цветной и черно-белой пленки.

2. Синтез физиологически активных соединений. Проблема имеет ввиду систематическую разработку некоторых групп азотистых гетероциклических соединений, могущих оказаться активными препаратами для борьбы с туберкулезом.

VI. В области геолого-географических наук:

Пятилетним проблемным планом в области геолого-географических наук предусматривается разработка следующих проблем:

1. Украинский кристаллический массив и его полезные ископаемые.
2. Металлогения областей южного вулканизма УССР.
3. Руднос и минеральное сырье осадочного комплекса УССР.
4. Нефтеносность и газоносность УССР.
5. Угленосность УССР.
6. Подземные воды УССР.
7. Геоморфология и геотектоника УССР.
8. Изучение строения земной коры по данным геофизики.

Отделение биологических наук [АН УССР]

Главнейшие проблемы на 1951–1955 гг.

Проблема I. Обмен веществ при различных функциональных состояниях организма.

Разработка этой проблемы необходима для дальнейшего развития материалистических основ биологической науки и для активного вмешательства человека в дело преобразования природы. Изучение процессов обмена даст возможность направленно изменять эти процессы; будет иметь значение в практике здравоохранения.

Шесть тем по этой проблеме охватывают изучение процессов обмена в разных органах: нервной системе, мышечной системе, а также намечена разработка методов терапии патологических явлений при обмене веществ.

Проблема II. Белки.

В целях дальнейшего разъяснения белков, как носителей жизни, намечается развитие исследований работы в таких направлениях:

- 1) изучение физиологических свойств, физико-химических свойств белков;
- 2) изучение обмена белков при различных физиологических состояниях.

Проблема III. Физиология и патология высшей нервной деятельности.

Проблема охватывает 7 тем, направленных на дальнейшую разработку учения Павлова о высшей нервной деятельности.

Проблема IV. Физиология утомления и отдыха.

Основой, на которой строится изучение этих процессов, является павловское понимание регуляции трофических процессов нервным импульсом из всех отдел(ов) нервной системы, изучение внутриорганных и внеорганных факторов утомления органа и всего организма.

Проблема V. Злокачественный рост.

Эта проблема в настоящее время находится в такой стадии, что кардинальные вопросы, касающиеся этиологии опухолей, оказываются близки к разрешению.

Проблема VI. Взаимоотношение между микроорганизмами и высшими растениями.

Основное направление в области общей микробиологии заключается в изучении общих закономерностей круговорота веществ в природе, в частности, в почве. Такой подход позволит не только списывать и объяснять микробиальные процессы, но и управлять ими.

Проблема VII. Флора и растительность Украинской ССР, их развитие, использование и преобразование.

Важнейшие темы из этой проблемы.

1. Дикорастущие эфиромасличные растения Украинской ССР.

2. Растительность в южной части Укр[аинской] ССР и рациональное ее использование в связи с строительством Каховской ГЭС.

3. Изучение естественных кормовых угодий Полесья УССР с целью повышения их продуктивности.

Проблема VIII. Повышение эффективности защитных лесных полос и продуктивности лесов по зонам УССР.

Проблема IX. Создание и введение в культуру новых хозяйственно ценных растений.

Темы: 1) Выведение холодоустойчивых сортов винограда и персика для СССР.

2) Освоение citrusовых и др. субтропических культур, кенафа, сиды и др. на Украине.

3) Введение в культуру дикорастущих лекарственных растений.

4) Введение в культуру чая на Украине.

Проблема X. Повышение биологической производительности водоемов УССР и их рациональное использование.

Главнейшие темы:

1. Рыбное хозяйство Нижнего Днепра и необходимые мероприятия по дальнейшему его развитию в связи с Каховским гидростроительством.

Проблема XI. Фауна УССР и ее история.

Главнейшие темы:

Фауна Каховского водохранилища и оросительной системы и разработка методов ее реконструкции.

Проблема XII. Экология животных и разработка научных основ повышения продуктивности полезных видов и борьбы с вредными.

Главнейшие темы:

1. Экология позвоночных, вредных с[ельско]х[озяйственных] и лесных культур в условиях орошаемых земель.

2. Изыскание методов ликвидации наиболее опасных заболеваний домашних животных.

3. Изучение видового состава и экологии пастбищных клещей юга УССР в связи с необходимостью борьбы с клещами, как паразитами с[ельско]х[озяйственных] животных и переносчиками многих губительных заболеваний животных и человека.

Отделение сельскохозяйственных наук Академии наук УССР

Главнейшие проблемы и темы плана на 1951–1955 гг.

Проблема I. «Повышение продуктивности сельскохозяйственных растений в травопольных севооборотах».

Комплексная тема: «Повышение эффективности органических и минеральных удобрений в севооборотах орошаемого и неорошаемого земледелия УССР».

Комплексная тема: «Разработка новых методов борьбы с вредителями и болезнями сельскохозяйственных и лесных культур в условиях травопольной системы земледелия».

Комплексная тема: «Повышение продуктивности ценных технических культур: каучуконосов, хлопчатника, кенафа в севооборотах орошаемых и неорошаемых районов УССР».

Проблема II. «Управление развитием и создание новых форм и сортов высокопродуктивных сельскохозяйственных культур».

Комплексная тема: «Направленное создание комплексно-ценных сортов сельскохозяйственных растений для севооборотов орошаемых и неорошаемых районов Украины».

Комплексная тема: «Управление плодообразованием у сельскохозяйственных растений».

Проблема III. «Повышение эффективности полевых защитных полос и лесов степной и лесостепной зоны УССР».

Тема: «Подбор и типы смешения пород для защитных лесонасаждений Южно-украинского канала и орошаемых земель».

Тема: «Повышение производительности полевых защитных лесонасаждений и лесов путем регулирования обмена веществ между деревьями и почвой».

Проблема IV. «Разработка научных основ усовершенствования и создания сельскохозяйственных машин и тракторов для социалистического сельского хозяйства Украинской ССР».

Тема: «Создание и усовершенствование многорядного свеклоуборочного комбайна».

Тема: «Исследование процесса сортирования зерна по удельному весу и разработка сортировальной установки».

Тема: «Исследование процесса пахоты с внесением удобрений и разработка проекта машин».

Тема: «Усовершенствование технологии получения модифицированного чугуна с глобулярным графитом».

Тема: «Разработка научных основ для создания машин по уборке корней кокасыза».

Отделение технических наук [АН УССР]
Наиболее важные проблемы на 1951–1955 гг.

1. Дуговая автоматическая и полуавтоматическая сварка.
Руков[одитель] – действ[ительный] член АН УССР Е. О. Патон.
2. Комплексные электронные автоматические устройства для повышения производительности труда.
Руков[одитель] – действ[ительный] член АН УССР С. А. Лебедев.
3. Научные основы механизированной разработки пластовых месторождений полезных ископаемых.
Руков[одитель] – член-кор[респондент] АН УССР П. С. Кучеров; член-кор[респондент] АН УССР Н. С. Поляков, член-кор[респондент] АН УССР К. И. Таомир.
4. Жаростойкие сплавы по металлической и неметаллической основе и технология изготовления из этих сплавов изделий.
Руков[одитель] – член-кор[респондент] АН УССР И. Н. Францевич.
5. Прочность и устойчивость стержневых конструкций и сооружений.
Руков[одитель] – действ[ительный] член АН УССР Ф. П. Белянкин; член-кор[респондент] АН УССР Н. В. Корноухов, доктор техн[ических] наук А. Н. Пеньков.
6. Развитие энергетики УССР на базе местных энергетических ресурсов.
Руков[одитель] – действ[ительный] член АН УССР И. Т. Швец; действ[ительный] член АН УССР Н. Н. Доброхотов, канд[идат] техн[ических] наук В. И. Толубинский, канд[идат] техн[ических] наук Ф. Т. Марковский.
7. Научные основы строительства и эксплуатации прудов и водохранилищ.
Руков[одитель] – член-кор[респондент] АН УССР Г. И. Сухомел; доктор техн[ических] наук А. В. Огиевский, доктор техн[ических] наук Б. А. Пышкин.
8. Повышение эффективности использования газа в коммунальном хозяйстве и промышленности.
Руков[одитель] – действ[ительный] член АН УССР Н. Н. Доброхотов.

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Платова комісія, спр. 439, арк. 30–46. Копія. Машинпис.

№ 2*¹
**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДО ГЕНЕРАЛЬНОГО ПЛАНУ
КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА АН УРСР НА 1951–1955 рр.**
*[Січень 1951 р.]*²

1. Характеристика занимаемых площадей, их количественное и качественное соответствие потребностям
1. До Великой Отечественной войны в составе Академии наук УССР было 32 научно-исследовательских учреждения с 5-ю вспомогательными предприятиями, которые размещались в зданиях с площадью в 70 199 м².

¹ Див. док. № 66.

² Дату встановлено за змістом документа.

На 1 января 1950 года количество научно-исследовательских учреждений и производственно-вспомогательных предприятий составляет 68 единиц (51 научно-исследовательское учреждение и 17 вспомогательных производственных предприятий), в составе которых работает 4329 сотрудников, из них академиков и членов-корреспондентов – 169, докторов наук – 153, кандидатов наук – 545, научных сотрудников без степеней – 614, аспирантов – 233, научно-вспомогательного персонала – 1148, младшего обслуживающего и административно-технического персонала – 1467 человек.

Все учреждения Академии наук УССР по состоянию на 1 января 1950 года занимают площадь в размере 81 990 м², т. е. по сравнению с 1940 г. на 11 797 м² больше площади занимавшей до Великой Отечественной войны.

Количество же сотрудников, работающих в системе Академии наук, возросло на 1187 человек или на 37,7%; количество учреждений возросло почти вдвое.

Очень сильно развились институты по техническим и [сельско]хозяйственным наукам с большим оборудованием, лабораториями и экспериментальными отделами, что требует значительно больших площадей.

За послевоенный период организованы также новые научно-исследовательские учреждения Академии наук, которые почти никаких новых площадей не получили:

- 1) Главная астрономическая обсерватория
- 2) Лаборатория металлофизики
- 3) Институт теплоэнергетики
- 4) Институт электротехники
- 5) Лаборатория быстроходных машин
- 6) Институт использования газа
- 7) Институт лесоводства
- 8) Институт машиноведения и сельскохозяйственной механики
- 9) Институт энтомологии и фитопатологии
- 10) Институт физиологии растений и агрохимии
- 11) Институт генетики и селекции
- 12) Лаборатория почвоведения
- 13) Институт философии
- 14) Комиссия истории Отечественной войны
- 15) Институт органической химии

Переведены из других городов в Киев:

- 1) Институт физической химии (из Днепропетровска)
- 2) Институт черной металлургии (из Днепропетровска и Харькова)
- 3) Институт горной механики (из Днепропетровска)

3.*¹ По заявкам и подсчетам институтов для обеспечения нормальной работы научно-исследовательских институтов и учреждений Академии наук УССР, учитывая имеющееся сложное лабораторное и техническое оборудование, необходимо 182 300 м² полезной площади.

Следовательно, необходимость в дополнительной полезной площади для АН УССР составляет 100 310 м², т. е. потребность на 120% превышает наличные ресурсы.

¹ Нумерацію пунктів порушено в документі.

Многие научно-исследовательские учреждения Академии наук УССР и особенно вновь организованные имеют совершенно недостаточные площади. Так, например, институты Отделения сельскохозяйственных наук занимают по 200–300 м², вместо необходимых 2000–3000 м². Институты Отделения технических наук с их большими экспериментальными мастерскими и огромным количеством оборудования занимают по 400–500 м² вместо 5000–10 000 м². Институт клинической физиологии, Институт газа совершенно не имеют служебных и лабораторных помещений. Государственная публичная библиотека, которая после реорганизации должна вести работу по всей республике, в ближайшие год-два вообще вынуждена будет прекратить прием и пополнение книжных фондов в связи с полным отсутствием рабочих площадей. В настоящее время пополнение площадей для размещения книжных фондов идет за счет освоения церкви.

Институт экономики после возвращения из эвакуации не получил своего здания, хотя оно и сохранилось.

Академия наук лишилась также помещений для аспирантских общежитий, разрушенных на территории Лавры.

4. Большинство научно-исследовательских учреждений размещены в помещениях совершенно непригодных для лабораторных и экспериментальных нужд; так, например, институты Отделения технических наук, размещенные в здании по ул. Чкалова 55-б, не могут установить тяжелого оборудования вследствие ветхости [здания], не имеют нормальной вентиляции и вообще не могут производить экспериментальных работ вследствие возникающих динамических нагрузок, действующих на здание. Институты Отделения химических наук (органической химии, физической химии, неорганической химии) размещены в зданиях совершенно непригодных для научно-исследовательских химических работ. Типография Издательства и само Издательство не имеют нормального помещения для выполнения все возрастающих производственных планов.

II. Генеральный план капитального строительства на предстоящую пятилетку 1951–1955 гг.

Планом капитального строительства научно-исследовательских учреждений Академии наук УССР в предстоящей пятилетке 1951–1955 гг. предусматриваются капиталовложения в сумме 150 млн рублей.

Планом предусматривается строительство следующих научно-исследовательских учреждений, к строительству которых подаются такие обоснования:

Отделение технических наук^{*1}

1) Институт гидрологии и гидротехники

Институт работает над вопросами гидравлики и гидротехники, связанными со Сталинским планом преобразования природы (постройка прудов и водосемов), проблемой большого Днепра, речным судостроением, гидротехническим строительством, а также над вопросами по транспортному освоению малых рек.

Для проведения научно-исследовательских работ в этой области необходимо строительство комплексной гидравлико-гидротехнической лаборатории с опыт-

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

ным бассейном, которой институт не имеет. Научно-исследовательские работы в указанной лаборатории должны дать народному хозяйству УССР не менее 10 млн в год экономии, исчисляя ее в 5% от общей стоимости гидротехнического строительства в УССР.

Занимая площадь в 480 м², институт не может развить своей лабораторной базы. Необходимо строительство здания института с дополнительными лабораториями. Совет Министров УССР постановлением № 950 от 12.IV.1950 г. разрешил проектирование указанных зданий и оно проводится, исходя из объема зданий 23,6 тыс. м² и стоимости до 6,0 млн рублей.

2) Институт теплоэнергетики, Институт черной металлургии, Институт горной механики

Указанные институты, будучи размещены в непригодном здании по ул. Чкалова № 55-б, совершенно не обеспечены ни лабораторными, ни производственными площадями при необходимости проведения экспериментальных работ в полужавоцких условиях.

В названном здании институты занимают:

Институт теплоэнергетики – 560 м²

Институт черной металлургии – 453 м²

Институт горной механики – 340 м²

В таких условиях ни один из этих институтов не имеет возможности нормально работать, между тем тематика научно-исследовательской работы этих институтов призвана разрешить важнейшие проблемы и специальные задания, поставленные перед АН УССР правительством.

Институт теплоэнергетики – основные направления работы в пятилетке 1951–1955 гг. следующие:

а) Комплексное, энергохимическое использование бурых углей и торфа УССР.

При наличии базы, которая должна будет быть создана в результате строительства, институт сможет в полном объеме разрешить поставленные перед ним задачи. В результате этого в УССР будет создана новая отрасль энергохимического использования местных топлив УССР, будет создана газовая промышленность и внедрены высокоэффективные методы сжигания местных топлив УССР.

б) Проблема усовершенствования и повышения экономичности тепловых двигателей, установок и аппаратов.

Для обеспечения успешных работ института Президиум [АН УССР] принял решение построить лабораторно-производственные и служебные корпуса.

Институт черной металлургии – будет разрабатывать проблемы, направленные:

а) на увеличение производительности существующих металлургических агрегатов,

б) на получение высокопрочных чугунов, жаростойких сплавов, изделий из железа,

в) на подготовку к доменной плавке руд Криворожья и использования бедных руд,

г) использование Керченских руд для массового получения металла,

д) получение украинского никеля.

Учитывая, что разработка этих проблем возможна только при наличии соответствующих полужаводских установок, решено строить большой институт, а в предстоящую пятилетку только производственные корпуса.

Институт горной механики, намеченный к реорганизации в Институт горного дела, будет разрабатывать проблемы:

а) автоматическое регулирование врубных машин, угольных комбайнов, подъемных [клетей] глубоких шахт,

б) создание нового типа высокопроизводительных угольных стругов,

в) кондиционирование рудничного воздуха,

г) комплексная механизация мощных буроугольных карьеров,

д) создание новых типов мощных вентиляторов, машин для добычи ископаемых и разработка новых, наиболее экономичных методов вскрытия.

Учитывая важность поставленных проблем, а также, как упомянуто выше, необходимость их разрешения в полужаводских условиях, Президиумом АН УССР решено построить указанные институты на отведенной площадке по Брест-Литовскому шоссе. Произведены изыскания площадки и составлен технический проект Института черной металлургии, находящийся на утверждении.

3) Институт электросварки им. акад. Е. О. Патона

Основная задача, поставленная перед институтом в новой пятилетке – дальнейшая механизация и автоматизация дуговой и контактной сварки с целью изжития малопроизводительной ручной сварки и охвата автоматической и контактной сваркой новых отраслей промышленности.

В соответствии с этим будут решаться следующие проблемы:

а) разработка новых методов сварки и наплавки,

б) разработка технологии сварки специальных сталей, сплавов и цветных металлов,

в) автосварка в судостроении,

г) – // – в мостостроении,

д) – // – больших резервуаров,

е) разработка новых типов и совершенствование сварочной аппаратуры,

ж) – // – новых способов контактной сварки и соответствующей аппаратуры.

Для решения указанных вопросов необходимо создать лаборатории для динамических испытаний, прочности сварных конструкций, рационализации сварных конструкций, расширить механическую, металлографическую лаборатории, а также экспериментальные мастерские.

Строительство лабораторий, мастерских и жилой площади будет произведено на смежной с институтом территории по ул. Горького 65/67.

4) Институт электротехники

Находится в условиях аналогичных институтам теплоэнергетики и черной металлургии, занимая 350 м² площади в доме по ул. Чкалова 55-б.

Институтом успешно разрешен ряд проблем.

За работу института по разработкам и внедрению системы компаундирования генераторов электростанций, ряд работников удостоен Сталинской премии. В связи с отсутствием базы, возможности института в дальнейшей работе очень ограничены. При наличии на Украине крупнейших энергетических систем (наи-

более крупная в мире южная система Днепр-Донбасс) создание такой базы необходимо.

В пятилетке 1951–1955 г. перед институтом поставлена разработка таких проблем:

- а) уменьшение аварийности в энергосистемах и на электростанциях;
- б) повышение пропускной способности электросистем, повышение устойчивости энергосистем, обеспечение сверхмощных дальних электропередач;
- в) автоматизация электростанций и ряда производственных процессов в промышленности;
- г) широкое внедрение в технологию производства техники высокой частоты;
- д) разработка новых конструкций приборов, комплексных электронных автоматических устройств и друг.

Для строительства института отведена площадка по Б. Китаевской ул[ице]. Техническая документация в объеме технического проекта находится на рассмотрении для утверждения Советом Министров УССР.

Предполагается построить главный корпус института, экспериментальный корпус, вспомогательные здания (ТП, котельную и проч.), внешние сети и жилой дом для сотрудников.

5) Институт строительной механики

Размещается в приспособленном здании по ул. Чкалова 55-б. Разрешается проблема прочности и долговечности конструкций при условии экономии металлов, что требует установок громоздкого испытательного оборудования. Вследствие ветхости здания [по улице] Чкалова 55-б такое оборудование в нем размещать невозможно. Поэтому Президиум АН принял решение о постройке специального 2-этажного лабораторного корпуса.

6) Лаборатория порошковой металлургии

На основании постановления Совета Министров УССР № 687 от 29.III.1948 г. для Лаборатории порошковой металлургии был восстановлен ряд корпусов Лавры. Ввиду успешного выполнения тематики для дальнейшего расширения работы лаборатории намечается восстановление еще одного корпуса (№ 11) там же.

Отделение сельскохозяйственных наук

7) Институт физиологии растений и агрохимии

Институт ставит перед собой в предстоящей пятилетке задачи по разработке путей и методов резкого повышения эффективности удобрений, повышение продуктивности, урожайности и стойкости технических культур, а также внедрение новых сельскохозяйственных культур.

Сейчас институт размещен на площади в 580 м², что совершенно недостаточно. Для обеспечения научно-исследовательских работ необходимо создать лаборатории и вспомогательные здания, в которых возможно будет обеспечить выполнение поставленных задач. Поэтому, Президиум Академии наук принял решение построить соответствующее нуждам института здание на строительной площадке по [улице] Б. Васильковской 195. Совет Министров УССР согласно постановлению № 950 от 12.IV.1950 г. ассигновал средства на окончание проектных работ по строительству института.

8) Институт энтомологии и фитопатологии

Институт размещается в трех лабораторных, временно изъятых у Института зоологии, помещениях. На площади 250 м², размещено лабораторное оборудование и работает 48 сотрудников института.

Задача института – борьба с вредителями и болезнями сельскохозяйственных культур, в условиях травопольной системы земледелия, разработка и практическое применение мероприятий по этому вопросу.

Основное направление работ в новой пятилетке – работы, связанные с сталинским планом преобразования природы, особенно – по обеспечению устойчивых урожаев.

Эффективное разрешение этих задач в полной мере будет возможно только при наличии лабораторных помещений и вспомогательных зданий вблизи экспериментальной базы.

Президиум Академии наук УССР в 1947 г. принял решение о строительстве института на площадке, где должны сконцентрироваться все институты сельскохозяйственного отделения по [улице] Б. Васильковской № 195.

Постановлением Совета Министров УССР № 950 от 12.IV.1950 г. отпущены средства на окончание проектирования строительства института. В 1951–1955 гг. предложено построить лабораторный корпус института, вегетационный домик и вспомогательные здания.

9) Институт животноводства

Для выполнения задач, поставленных перед Академией наук УССР решениями ЦК ВКП(б) и ЦК КП(б)У в части развития животноводства на Украине, необходимо в системе Академии наук организовать Институт животноводства.

Для обеспечения задач, которые ставятся перед институтом, необходимо строительство на окраине города специального здания, в котором были бы размещены лаборатории и рабочие кабинеты. Предложено осуществить строительство института на площадке по [улице] Б. Васильковской № 195, в комплексе с другими институтами Отделения сель[ско]хоз[яйственных] наук.

10) Институт растениеводства

Для выполнения задач, поставленных XVI съездом КП(б)У перед Академией наук в области сельского хозяйства в системе Академии наук должен быть организован Институт растениеводства.

Строительство института предложено осуществить на площадке, где будут сконцентрированы все институты Отделения сельскохозяйственных наук – по [улице] Б. Васильковской 195.

11) Институт лесоводства

Во второй послесвоенной пятилетке перед Институтом лесоводства поставлены задачи, связанные историческим решением партии и правительства по плану преобразования природы степной и лесостепной зоны.

Институтом разрабатывается проблема повышения эффективности ползащитных лесных полос и лесов степной и лесостепной зоны УССР.

В результате работ института в течение предстоящей пятилетки в народное хозяйство будет внедрено много новых мероприятий по лесному хозяйству.

Для осуществления стоящих перед институтом задач необходимы соответствующие лабораторные помещения и специальные здания (семеновохранилища и оранжереи).

В настоящее время институт размещен при штате в 76 человек и библиотек 1500 томов в 8-ми комнатах, общей площадью 200 м².

Необходимое строительство, которое предложено осуществить на площадке, отведенной для институтов сельскохозяйственного отделения по [улице] Б. Васильковской 195 намечено произвести в две очереди.

В 1-ую очередь будет произведено строительство лабораторного корпуса, оранжереи, лизиметрической установки и части вспомогательных помещений.

12) Институт машиноведения и сельскохозяйственной механики

Институт преобразован из лаборатории в 1950 г. За пять лет существования лаборатория разработала, построила и испытала ряд сельскохозяйственных машин, разработала технологию получения высококачественного чугуна, который внедрен на многих заводах Союза. Эти работы дали огромную экономию народному хозяйству страны, сотрудники института получили Сталинские премии в текущем году.

В предстоящей пятилетке институт направляет свою научную деятельность на разработку основ и создание нового усовершенствования сельскохозяйственных машин и тракторов, применительных к травопольной системе земледелия на Украине.

Будут созданы новые машины для сельского хозяйства; среди них: 3-рядные свеклоборочные комбайны, молотилки с одной очисткой, новые виды сенок, гнездовые посадочные машины и проч.

Будет разрабатываться технология литья и внедряться в производство сверхпрочные чугуны, будет исследоваться прочность сложных машин и дру[ог].

В настоящее время институт собственных площадей не имеет. Временно размещается на небольшой площади других институтов и чужих учреждений.

Президиум Академии наук принял решение построить для Института машиноведения и сельскохозяйственной механики здание с лабораториями, мастерскими и вспомогательными помещениями на площадке Отделения институтов сельскохозяйственных наук по [улице] Б. Васильковской № 195.

13) Отделение сельскохозяйственных наук с Институтом экономики и организации сельского хозяйства

В целях дальнейшего усовершенствования и успешного развития сельского хозяйства УССР необходимо организовать специальный институт, который будет изучать экономику и организацию сельского хозяйства. Предложено построить 1-ую очередь главного корпуса и часть вспомогательных зданий.

При этом институте проектируется постройка нескольких помещений для бюро Отделения сельскохозяйственных наук.

14) Институт генетики и селекции (Харьков, Флоринка)

Решением правительства Институту генетики и селекции передан разрушенный немцами совхоз «Флоринка» под Харьковом площадью 150 га пахотной земли.

Почти все бывшие на территории «Флоринки» здания разрушены во время Отечественной войны.

Для обеспечения дальнейшей успешной работы института на территории «Флоринки» необходимо построить новые лабораторные здания, производственные и хозяйственные сооружения.

Отделение физико-математических и химических наук

15) Институт физики

Объект № 2 Института физики строится для проведения специальных научно-исследовательских работ по решению Союзного и Украинского правительств.

16) Институт физической химии

Со времени переезда института из г. Днепропетровска в г. Киев, институт размещен в крайне непригодном тесном помещении, площадью 500 м². Работа производится в вредных условиях. Так, в лаборатории химии изотопов в условиях органического синтеза работает 18 человек. Уникальной библиотекой института почти нет возможности пользоваться из-за отсутствия помещения. Под рабочее помещение заняты все коридоры.

Институт ведет важные научные работы, часть которых входит в правительственные планы и в план внедрения АН УССР. Для обеспечения проведения этих работ институту необходимо новое здание. Учитывая специфику и тяжелые условия работы института, Президиум АН УССР вынес решение о строительстве такого здания. В 1947 г. начато было проектирование, горисполкомом отведен участок. В настоящее время проект закончен и утвержден.

Строительство предполагается осуществить в полном объеме технического проекта, построив главный и вспомогательный корпуса, объекты подсобного назначения и внешние сети.

17) Главная астрономическая обсерватория

Строительство Главной астрономической обсерватории в новой пятилетке будет являться началом предусмотренного имеющимся проектом строительства стоимостью 71,5 млн руб., проводящегося в соответствии с постановлением СНК СССР № 14028-р от 6.VII.1944 г. и СНК УССР № 1565 от 28.IX.45 г. является первоочередной работой для полноценного использования астрономических инструментов мирового значения, имеющихся в распоряжении обсерватории.

Предлагается построить здание павильона вертикального круга, водопровод и 8-квартирный стандартный дом.

18) Институт геологии (литотека)

Будучи обеспеченным помещениями для научно-исследовательской работы, институт не имеет здания для устройства литотек, имеющей чрезвычайно важное значение для развития геологической науки, познания недр УССР и оказания действительной помощи организациям, ведущим поиски, разведки и разработку полезных ископаемых. В литотеке должны быть сосредоточены образцы республиканского каменного и минералогического фонда.

9.IX.1947 г. Совет Министров УССР вынес решение № 1602 «О строительстве для Института геологических наук специального здания литотек».

В 1948 г. было составлено и утверждено проектное задание на 1950 г. постановлением Совета Министров УССР № 950 от 12.IV.50 г. выделены средства для окончания проектирования здания литотек.

Отделение биологических наук

19) Ботанический сад

Строительство производится на протяжении 6-ти лет. Стоимость строительства первой очереди (в ценах 1949 г.) исчисляется в сумме 93,5 млн руб. Считаю, что в пятилетке 1951–1955 гг. должны быть закончены основные объекты, для

успешного выполнения тематического плана, а также для обеспечения возможности посещения Ботсада населением, необходимо произвести окончательное отселение жильцов с территории Ботсада, сделать ограду, водопровод, часть зеленых насаждений, часть дорог, общежитие для рабочих и жилой дом.

20) Надстройка Института ботаники

Работа института проходит в совершенно ненормальных условиях. Нет возможности развернуть работы ряда лабораторий, библиотеки, читального зала. Единственный в УССР и второй в СССР ценный гербарий хранится в упакованном виде из-за отсутствия помещения и находится под угрозой порчи. В соответствии с решением Президиума АН УССР составлено проектное задание надстройки здания. Постановлением Совета Министров № 950 от 12.IV.50 г. ассигнованы средства на окончание проектных работ. Проект будет закончен в 1950 г.

21) Институт клинической физиологии им. академика А. А. Богомольца

Институт не имеет собственного помещения и размещен в здании Института экспериментальной биологии и патологии Министерства здравоохранения. Для проектирования собственного здания испрашивается на новую пятилетку 100,0 тыс. руб.

22) Научно-экспериментальная сельскохозяйственная база «Фософия»

При развитии работ научно-исследовательских институтов Отделения сельскохозяйственных и биологических наук, «Фософия» становится базой для этих институтов. В соответствии с требованиями будет производиться сельскохозяйственное строительство отдельных баз. Предполагается расширение баз лабораторий институтов математики и электротехники, а также мелкое жилищное строительство для работников базы.

Отделение общественных наук

23) Институты археологии и искусствоведения с этнографическими и археологическими музеями

Имея необходимый минимум помещений для текущей работы, институты не располагают помещениями для работы над археологическими материалами. Нет хранилищ для археологических и книжных фондов, помещений для лабораторий.

Накопленный на протяжении двух десятилетий археологический коллекционный материал негде хранить. Возникает вопрос о создании специального археологического музея АН УССР, как средства внедрения в жизнь археологических и исторических знаний и как примера построения экспозиций для многочисленных музеев Республики. Оба института располагают богатыми коллекционными фондами, хранящимися в недоступном для пользования виде, благодаря^{*1} отсутствию помещений. Музей предполагается разместить в Лавре, восстановив для этого корпус № 7.

24) Институт литературы с хранилищем рукописей

Институты Отделения общественных наук крайне стеснены в служебных площадях. Некоторые из них из-за недостатка площадей вынуждены предоставлять право научным сотрудникам работать на дому, так как совершенно отсутствуют площади для работы научных сотрудников.

^{*1} Так у документі.

Вследствие этого Президиум Академии наук принял решение вывести несколько институтов Отделения общественных наук в отдельные помещения для того, чтобы создать нормальные условия для остальных институтов.

В связи с этим Институт украинской литературы решено перевести в корпус № 30 заповедника «Киево-Печерской лавры», в котором есть подходящее помещение для организации хранилища оригиналов рукописей классиков украинской литературы.

По вопросу организации специального хранилища для рукописного фонда имеется специальное решение ЦК КП(б)У, обязывающее Академию наук уже в 1950 г. организовать такое хранилище.

25) Государственная публичная библиотека

Фонды Библиотеки в 1950 г. составляют 4,5 млн книг и 4,5 млн газет. Они размещены в доме по ул. Владимирской № 58-а и в трех церквях. Большое количество книг хранится в питебелях из-за отсутствия места. Ежегодно фонды пополняются поступлениями в количестве 400 тыс. экземпляров, которые некуда принимать.

Ежедневно Библиотеку посещают 1200 читателей. Не имея возможности удовлетворить всех желающих пользоваться Библиотекой введен регламент для посетителей, проведено ограничение категорий читателей. Библиотека не может как следует развернуть выполнение своих функций в республиканском масштабе по пропаганде достижений науки и техники, как научно-методического учреждения и проч. Все это требует безотлагательной постройки нового здания Библиотеки на 10 млн книг и 12 млн прочих видов печатной продукции.

Госплан, по поручению Совета Министров УССР, дал положительное заключение по вопросу постройки этого здания. Разрешается в принципе вопрос о стройплощадке для библиотеки в горисполкоме. Постановлением Совета Министров УССР № 950 от 12.IV.50 г. ассигнованы средства на проведение изысканий в 1950 г.

Прочее сверхлимитное строительство

По прочему сверхлимитному строительству предусматривается пристройка к основному зданию Академии наук по ул. Ленина 15, большого корпуса для размещения в нем конференц-зала Академии наук на 1000 человек, здания Харьковского филиала Академии наук, дома отдыха для ученых в заповеднике «Александрія» и проектирование строительства типографии и издательства.

Строительство конференц-зала Академии наук диктуется настоятельной необходимостью, так как имеющийся конференц-зал Академии наук вмещает только 300 человек, и в нем, естественно, невозможно проводить научные конференции, совещания и сессии.

Строительство служебного и лабораторного корпуса в г. Харькове, как Харьковского филиала АН УССР, вызывается тем, что в г. Харькове работают 8 академиков и членов-корреспондентов, базируя все свои исследовательские работы в чужих учреждениях.

Для максимального использования ученых – академиков, членов-корреспондентов, живущих в г. Харькове, Президиум Академии наук считает необходимым построить лаборатории и экспериментальные мастерские для научно-исследовательских работ этих ученых.

Строительство типографии и издательства диктуется настоятельной необходимостью, в связи с тем, что сейчас типография размещена в совершенно недостаточном помещении совместно с Институтом ботаники. Совместное владение одним зданием типографией и Институтом ботаники совершенно недопустимо, так как динамические нагрузки от машин типографии создают ненормальные условия для научной работы. Кроме того, хранящийся в Институте ботаники на верхних этажах, единственный по своим размерам, гербарий постоянно разрушается от сотрясений, производимых машинами типографии.

Объем помещений типографии совершенно недостаточен при все более возрастающем количестве изданий Академии наук. Настоятельно необходима также организация секретного цеха типографии*¹ для печатания рукописей, монографий и материалов для служебного пользования.

Президиум Академии наук принял решение построить специальный дом отдыха – санаторий для академиков и членов-корреспондентов по типу существующего санатория Академии наук СССР в поселке «Узкос».

Объем дома отдыха небольшой, на 40 человек отдыхающих, с созданием всех условий для непродолжительного отдыха, сопряженного с творческой работой академиков и членов-корреспондентов по написанию книг, составлению проектов и планов внедрения и т. п.

Жилищное строительство

По состоянию на 15 апреля 1950 г. свыше 150 семейств научных сотрудников не имеет жилья. В этом числе есть академики, члены-корреспонденты, доктора и кандидаты наук. 46 семейств научных сотрудников проживают в служебных и лабораторных помещениях, сокращая и без того ограниченную рабочую площадь институтов.

Привлечение новых высококвалифицированных ученых из других городов совершенно исключается из-за отсутствия возможности предоставления квартир.

Набор аспирантуры из других мест Украинской ССР почти не производится в связи с отсутствием общежитий для аспирантов. Практика набора аспирантов из числа имеющих площадь в г. Киеве уже получила справедливое осуждение.

В связи с этим необходимо в течение предстоящей пятилетки построить три жилых дома (один для академиков и членов-корреспондентов и два для научных сотрудников общей стоимостью 7 млн 300 тысяч рублей), кроме того необходимо построить два общежития повышенного типа по 1 млн 200 тыс. рублей каждое, для размещения в них аспирантов одиночек и семейных.

Нижелimitное строительство

На нижелimitное строительство в предстоящей пятилетке испрашивается 15 млн 360 тыс. рублей. Испрашиваемые средства направляются на следующие основные объекты: надстройка здания Президиума АН, надстройка Института гидробиологии, надстройка для Института математики, на постройку автобаз и автомастерских, на строительство гидро-научно-технических сооружений Богуславской гидрологической станции Института гидрологии, на строительство оранжерей, вегетационных домиков, аквариумальной Института гидробиологии, надстройка

* Див.: Історія Національної академії наук України. 1946–1950 : Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2008. – С. 412–413.

Института неорганической химии, укрепление здания по [улице] Чкалова 55-б, на строительство экспериментальных прудов, лабораторий, гидрогеологических балансовых станций, небольших спецлабораторий, детского садика и т. д.

Для строительства перечисленных институтов избраны такие, уже закрепленные за Академией наук, строительные площадки:

1. Киев, Б. Китаевская ул. (пригород Кисва):

Институты: физики, физической химии и электротехники, и 2 жилых дома.

2. Киев, Б. Васильковская [улица] 195

Институты: физиологии растений и агрохимии, энтомологии и фитопатологии, животноводства, растениеводства, машиноведения и сельскохозяйственной механики, лесоводства и экономики и организации сельского хозяйства.

3. Киев, Голосеево (в лесу)

Главная астрономическая обсерватория.

4. Киев, Зверинец

Ботанический сад.

5. Киев, Брест-Литовское шоссе (визави*¹ завода «Большевик»)

Институты: черной металлургии, гидрологии и гидротехники, теплоэнергетики, горной механики, автобаза и автомастерские, жилые дома и общежития аспирантов.

6. Киев, заповедник «Кисво-Печерская лавра»

Институты: археологии, музей археологии, искусствоведения с музеем этнографии, литературы и лаборатория порошковой металлургии.

7. Надстройки и пристройки к существующим зданиям:

Владимирская [улица] 54 – Президиум АН, [улица] Лсонтовича 9-б – Институт общей и неорганической химии, [улица] Владимирская 44 – Институт гидробиологии, [улица] Ленина 15 – литотека Института геологии и большой конференц-зал, [улица] Чудновского 2 – Институт ботаники, [улица] Ворошилова № 35 – Институт математики и друг[ие].

В настоящее время имеются готовые или заканчивающиеся проспекты:

1. Институт физики
2. [Институт] физической химии
3. [Институт] электротехники
4. [Институт] физиологии растений и агрохимии
5. [Институт] черной металлургии
6. Главная астрономическая обсерватория
7. Ботанический сад
8. Институт геологии (литотека)
9. Пристройка ([улица] Ленина 15) для конференц-зала
10. Надстройка [для] Института общей и неорганической химии
11. Надстройка для Института математики
12. Надстройка для Института ботаники
13. Общежитие аспирантов (типовый проект)
14. Просекты восстановления 2-х корпусов в Лавре
15. Жилые дома – готовые проспекты горсовета.

*¹ Тут: напротив.

Остальные объекты строительства будут проектироваться в первые годы пятилетки.

По годовым планам предусматриваются такие капиталовложения на строительство и проектирование будущих лет.

1951 год – 20,0 млн рублей

1952 [год] – 30,0 [млн руб.]

1953 [год] – 35,0 [млн руб.]

1954 [год] – 33,0 [млн руб.]

1955 [год] – 32,0 [млн руб.]

Всего 150,0 млн руб.

III. Использование освобождающихся площадей в связи с новым строительством

Освобождающиеся площади, занимаемые в данное время институтами, по мере ввода новых зданий в эксплуатацию предполагается использовать следующим образом:

1. Здание Института физики по ул. Чудновского 3 будет использовано под специальные отделы Института физики и Лаборатории металлофизики.

2. Помещения, занятые Институтом физической химии, – Институтом органической химии.

3. Часть здания, занятого Институтом физиологии растений и агрохимии, – для расширения общежития аспирантов.

4. Помещения, занятые Институтом энтомологии и фитопатологии, возвращаются Институту зоологии.

5. Помещения Лаборатории сельскохозяйственного машиностроения (в Ботсаду на Зверинце) – возвращаются Ботсаду.

6. Помещения институтов: черной металлургии и электротехники – Институтом строительной механики для размещения специализированных лабораторий и организации экспериментально-производственных (полузаводских мастерских) по производству уникального оборудования и машин.

8.*¹ Помещения институтов Отделения общественных наук, которые переедут в Лаврские корпуса – будут использованы для Института экономики, Института истории и Издательства АН УССР.

Расширение площадей институтов за счет вводимых в эксплуатацию новых зданий будет производиться постепенно с возможными изменениями против намеченного плана, в соответствии с ростом и развитием тех или других институтов для создания им нормальных условий научно-исследовательской работы.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Академик-секретарь действительный член АН УССР *Н. П. Семененко*

Центральный державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 2, оп. 8, стр. 2017, арк. 156–171. Оригінал. Машинопис.

*¹ Така нумерація пунктів у документі.

№ 3
**П'ЯТИРІЧНИЙ ПЛАН ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ ЧЕРЕЗ
 АСПРАНТУРУ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
 (НА 1951–1955 рр.)^{*1}**

[Січень 1951 р.]^{*2}

№№ пп	Інститут	1951 рік (фак- тично)	1952 р.	1953 р.	1954 р.	1955 р.	Всьо- го за 5 років	Кількість аспіран- тів на кінеш. 1955 рік
Відділ суспільних наук								
1.	Археології прийом випуск	1 1	2 2	2 2	2 1	2 2	9 8	6
2	Економіки - прийом випуск	2 2	4 9	5 6	6 2	7 4	24 23	18
3.	Історії - прийом випуск	3 5	3 4	4 4	4 3	5 3	19 19	13
4.	Мистецтвознавства, фольклору та етнографії - прийом випуск	3 3	2 6	4 4	4 3	5 2	18 18	13
5	Літератури - прийом випуск	6 1	5 6	5 8	5 6	5 5	26 26	15
6.	Мовознавства - прийом випуск	5 2	3 3	3 5	4 5	5 3	20 18	12
7.	Філософії - прийом випуск	6 3	6 3	6 4	6 5	6 6	30 21	18
8.	Сектор держави та права - прийом випуск	2 -	- 3	2 4	2 1	2 -	8 8	6
9.	Бібліотека - прийом випуск	1 2	1 2	1 1	2 1	1 1	6 7	4

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Дату встановлено за змістом документа. План затверджено Президією АН УРСР 29 лютого 1952 р. (протокол № 8, п. 8).

10.	Суспільних наук – прийом випуск	5 –	5 –	5 2	5 5	6 5	26 12	16
Всього по відділу – прийом випуск		34 19	31 38	37 40	40 32	44 31	186 160	121
Відділ фізико-математичних наук								
11.	Математики – прийом випуск	1 2	4 –	4 –	4 1	6 4	19 7	14
12.	Фізика – прийом випуск	8 2	4 –	5 1	7 8	7 4	31 15	19
13.	Органічної хімії – прийом випуск	–	2 2	2 3	4 –	3 2	11 7	7
14.	Загальної та неорганічної хімії – прийом випуск	3 3	3 2	3 2	3 3	3 3	15 13	9
15.	Фізичної хімії – прийом випуск	5 2	2 3	4 4	4 5	5 2	20 16	13
16.	Лабораторія металофізики – прийом випуск	2 –	2 –	2 –	2 2	2 2	10 4	6
17.	Фізико-технічний – прийом випуск	3	4 4	4 8	5 3	7 4	23 19	16
18.	Головна астрономічна обсерваторія*1 – прийом випуск							
19.	Полтавська гравіметрична обсерваторія – прийом випуск	1 –	1 –	1 –	1 1	1 1	5 2	3
20.	Геологічних наук – прийом випуск	6 1	5 4	5 2	6 4	6 5	28 16	17

*1 Цифрові показники відсутні в документі.

21.	Геології корисних копалин – прийом випуск	3 –	5 3	4 4	4 3	4 5	20 15	12
Всього по відділу – прийом випуск		33 12	33 19	35 25	41 31	45 33	187 120	119
Відділ біологічних наук								
22.	Біохімії – прийом випуск	3 4	2 1	2 2	3 3	3 2	13 12	8
23.	Ботаніки – прийом випуск	2 2	2 1	3 2	3 2	3 2	13 9	9
24.	Гідробіології – прийом випуск	3 1	3 2	3 2	3 3	3 3	15 11	9
25.	Зоології – прийом випуск	4 1	3 3	4 2	3 4	4 3	18 13	11
26.	Клінічної фізіології – прийом випуск	3 4	3 2	3 2	3 3	4 3	16 14	10
27.	Мікробіології – прийом випуск	1 2	3 1	3 1	3 1	3 3	13 8	9
28.	Ботанічний сад – прийом випуск	1 1	1 1	2 2	1 1	2 1	7 6	5
Всього по відділу прийом випуск		17 15	17 11	20 13	19 17	22 17	95 73	61
Відділ сільськогосподарських наук								
29.	Генетики і селекції – прийом випуск	2 1	2 2	2 1	2 2	2 2	10 8	6
30.	Ентомології і фітопатології – прийом випуск	1 1	2 –	2 1	3 1	3 2	11 5	8
31.	Лісівництва – прийом випуск	2 1	3 2	3 3	3 2	3 3	14 11	9

32.	Фізіології рослин та агрохімії – прийом випуск	2 1	5 3	5 -	5 2	5 5	22 11	15
33.	Матеріозпавства і с[ільсько]г[осподарської] механіки – прийом випуск	1 2	2 -	2 4	2 1	2 2	9 9	6
34.	Агробіології – прийом випуск	4 -	2 -	2 3	3 4	3 2	14 9	8
35.	Лабораторія ґрунтознавства – прийом випуск	- -	2 -	2 -	2	2 2	8 2	6
Всього по відділу – прийом випуск		12 6	18 7	18 12	20 12	20 18	88 55	58
Відділ технічних наук								
36.	Гідрології і гідротехніки – прийом випуск	2 1	3 -	3 1	3 2	3 3	14 7	9
37.	Гірничій справі – прийом випуск	5 1	5 2	5 1	5 5	5 5	25 14	15
38.	Електрозварювання – прийом випуск	- 1	1 -	2 -	2 -	2 1	7 2	6
39.	Використання газу – прийом випуск	1 -	1 -	1 1	1 1	1 1	5 3	3
40.	Електротехніці – прийом випуск	2 2	3 1	3 2	3 2	3 3	14 10	9
41.	Будівельної механіки – прийом випуск	1 2	2 1	2 3	2 1	2 2	9 9	6
42.	Теплоенергетики – прийом випуск	3 1	3 2	4 4	4 3	4 3	18 13	12

43.	Чорної металургії прийом випуск	1	4	4	4	4	17	12
		3	5	3	1	4	16	
44.	Матіознаства і автоматики – прийом випуск	4	7	4	4	4	23	12
		1	2	5	4	3	15	
45.	Лабораторія проблем швидкісних машин і механізмів – прийом випуск	1	2	2	2	2	9	6
		–	1	–	1	2	4	
Всього по відділу прийом випуск		20 12	31 14	30 20	30 20	30 27	141 93	90
Всього по АН УРСР – прийом випуск		116 64	130 89	140 110	150 112	161 126	697 501	449

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп.1, спр. 480, арк. 366–367а. Оригінал. Маштупіс.

№ 4

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗБІЛЬШЕННЯ АСИГНУВАНЬ АКАДЕМІЇ НА НАУКОВЕ ОБЛАДНАННЯ¹

8 січня 1951 р.

Президиум Академії наук УРСР, исходя из важнейших задач, поставленных перед АН УССР промышленностью, сельским хозяйством и культурой, вошел с ходатайством в Госплан УССР об ассигновании на 1951 г. средств на приобретение и изготовление научного оборудования в сумме 14 млн рублей.

Госплан УССР, рассмотрев обоснованную заявку АН УССР на 14 млн руб.^{*1}, представил ее на утверждение в Совет Министров Украинской ССР с уменьшением до 10 млн руб.

По рассмотрении этого вопроса в Госплане Союза ССР было вынесено решение о дальнейшем сокращении заявки до 6 млн рублей.

Эта сумма не обеспечивает всех потребностей Академии наук УССР для успешного выполнения важнейших государственных заданий по тематическому плану. Однако, по полученным сведениям, Госплан УССР в последнее время опять уменьшил ассигнования на приобретение и изготовление оборудования для Академии наук УССР в 1951 г.: всего только до 4 млн рублей, при фактическом расходе в АН УССР в 1950 г. по этой статье 7,7 млн рублей.

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі від руки.

Такое уменьшение лимита не может обеспечить даже минимальных потребностей институтов АН УССР и лишает возможность научный коллектив АН УССР с максимальной эффективностью разрабатывать несложные народнохозяйственные задачи.

Сообщаю, что Госпланом УССР уже выделено фондов на оборудование, подлежащих оплате, в размере 1,5 млн рублей.

Кроме того, в соответствии с постановлениями Совета Министров УССР за № 199 от 1 ноября 1949 г. и за № 2726 от 2 ноября 1950 г. для проведения работ и изготовления полузаводской установки по химической переработке бурых углей и торфа необходимо свыше одного миллиона рублей; в соответствии с постановлением Совета Министров УССР и ЦК КП(б) Украины за № 3722 от 29 ноября 1950 г. для проведения инженерно-геологических работ и гидрологических исследований по трассе Южноукраинского канала, бассейна на реке Днепр и реке Молочной необходимо не менее 700 тыс. рублей; на окончание строительства дороги до экспериментальной базы АН УССР в Феофании, где размещено несколько спецлабораторий, необходимо 450 тыс. рублей, на приобретение двух линотипов для Издательства АН УССР 350 тыс. рублей и т. д.

В результате, только на перечисленные выше нужды требуется затрат средств свыше 4 млн рублей. В этом случае более двум десяткам институтов (в особенности по отделениям физико-математических и химических наук, сельскохозяйственных наук и общественных наук) Президиум АН УССР будет вовсе лишен возможности выделить средства на какое либо лабораторное оборудование в 1951 г.

Учитывая отмеченные обстоятельства, убедительно прошу пересмотреть вопрос об ассигновании АН УССР средств на научное оборудование и оставить хотя бы минимальную, ранее намеченную, цифру в размере 6 млн рублей.

И[сполняющий] о[бязанности] Президента Академии наук УССР
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР *И. Т. Швец*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 4478, арк. 1–2. Оригінал. Машинпис.

№ 5*1

**КЛОПОТАННЯ ІНСТИТУТУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА АН УРСР ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
ПРО ПЕРЕДАЧУ ДО ІНСТИТУТУ АВТОГРАФІВ ТВОРІВ УКРАЇНСЬКИХ
ПИСЬМЕННИКІВ, ЩО ЗБЕРІГАЮТЬСЯ В УСТАНОВАХ
МОСКВИ І ЛЕНІНГРАДА**

10 січня 1951 р.

На протязі 1949–[19]50 рр. Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР в архівах Москви і Ленінграда виявив ряд рукописних матеріалів, які мають велике значення для вивчення української класичної літератури. Так, наприклад, в Театральній бібліотеці ім. [А. В.] Луначарського зберігаються 3000 різних рукописних п'єс українських письменників, в архіві Академії наук

*1 Див. док. № 49, 296.

СРСР знаходяться рукописи [Г. Ф.] Квітки-Основ'яненка, листи М. Коцюбинського, І. Франка, Панаса Мирного, М. Головацького. В рукописних відділах бібліотек і архівів Москви і Ленінграда виявлено понад 1000 автографів і різних матеріалів, з яких необхідно мати в інституті фотокопії.

В зв'язку з цим дирекція Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР просить:

а) Підняти клопотання перед Радою Міністрів УРСР про передачу інституту трьох тисяч п'єс українських письменників з Театральної бібліотеки ім. [А. В.] Луначарського (Ленінград).

б) Звернутися з проханням до Президії Академії наук СРСР про передачу інституту автографів (творів [Г. Ф.] Квітки-Основ'яненка, архіву Якова Головацького і Я. Жарко, в якому знаходяться листи М. Коцюбинського, Лесі Українки, Панаса Мирного).

в) За кошторисом інституту на 1951 рік передбачити доасигнування 24 тисяч крб на придбання фотокопій 1000 автографів і різних рукописних матеріалів, які мають пряме відношення до історії української літератури.

Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР буде систематично посылати наукових співробітників для дальшого виявлення і вивчення рукописних фондів Москви і Ленінграда. Разом з співробітниками Державного історичного архіву інститут планує підготовку до друку збірника «Українська література і царська цензура» за матеріалами фонду цензурного комітету.

Заступник директора інституту по науковій роботі
канд[идат] філолог[ічних] н[аук] *М. П. Пивоваров*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 387, арк. 23–24. Оригінал. Машинопис.

№ 6

ЛИСТ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ЛІСІВНИЦТВА АН УРСР АКАД. П. С. ПОГРЕБНЯКА ДО ПРЕЗИДІЇ ТУРКМЕНСЬКОГО ФІЛІАЛУ АН СРСР З ПРОХАННЯМ ПРО НАДАННЯ ДОПОМОГИ У СПРАВІ ВИРОЩУВАННЯ ДЕРЕВНИХ І КУЩОВИХ ПОРІД²

13 січня 1951 р.

В исполненіє постановлення Совета Министров Союза ССР «О строительстве Каховской гидроэлектростанции на р. Днепре, Южно-Украинского канала, Северо-Крымского канала и об орошении земель южных районов Украины и северных районов Крыма», на Украине широко развертываются работы по закреплению Нижнеднепровских песков (район Каховки – Голой Пристані). В связи с крайней желательностью увеличения ассортимента древесных и кустарниковых для культуры на подвижных и полужакрепленных песках, Институт лесоводства Академии наук Украинской ССР намечает опытный посев некоторых пустынных растений.

Поэтому Институт лесоводства АН УССР обращается к Вам с просьбой срочно сообщить (желательно – телеграфно), откуда могут быть получены для этой цели семена следующих пород:

1. Саксаула черного
2. Саксаула белого
3. Черкеса (солянки) Рихтера
4. Черкеса (солянки) Палецкого
5. Кандымов (жузгунов, джузгунов) – разных видов
6. Песчаной акации – разных видов.

Кроме того, крайне желательно также получение семян злака пустынь – селина. Желательное количество семян по 3–5 кг каждого вида.

Просим также сообщить основные агротехнические указания по культуре перечисленных растений.

Ответа просим не задерживать.

Директор Института лесоводства действительный член
АН УССР П. С. Позребняк

ЦДАВО України, ф. 4567, оп. 1, спр. 67, арк. 1. Копія. Машинопис.

№ 7

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ГОЛОВИ РМ УРСР
Д. С. КОРОТЧЕНКА ПРО СТВОРЕННЯ У СКЛАДІ АКАДЕМІЇ
СЕКТОРУ ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТЕХНІКИ**

13 січня 1951 р.

В целях всемерного развития в УССР научных исследований по истории отечественной техники, особенно по истории технического развития Донбасса, Президиум Академии наук УССР просит Вас:

1. Разрешить организацию в составе Отделения технических наук АН УССР Сектора истории отечественной техники на правах самостоятельного научно-исследовательского учреждения со структурой и штатом согласно приложения.

2. Поручить исполкому Киевского городского совета предоставить Сектору истории отечественной техники АН УССР помещение для работы площадью в 200 м² и четыре двухкомнатных отдельных квартиры для возможности переезда в Киев приглашаемых для работы в секторе научных сотрудников.

Приложение*1: 1. Постановление Президиума Академии наук УССР от 14 декабря 1950 г., протокол № 41, § 11.

2. Проект штатного расписания Сектора истории отечественной техники АН УССР.

Вище-президент Академіи наук УССР
дійсний член АН УССР П. С. Позребняк
Головний учасний секретарь Президіума АН УССР
дійсний член АН УССР И. Т. Швець

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 4761, арк. 13. Оригінал. Машинопис.

*1 Додатки не публікуються.

**ПРОТОКОЛ СПІЛЬНОЇ НАРАДИ ІНСТИТУТІВ ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ
НАУК АН УРСР З ПИТАНЬ ВИДАННЯ ТВОРІВ КЛАСИКІВ
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ЗБІРНИКІВ ДОКУМЕНТІВ, РУКОПИСНОЇ
СПАДЩИНИ ТА ПУТІВНИКІВ ПО ФОНДАХ**

15 січня 1951 р.*1

Присутствуют: вице-президент АН УССР действительный член АН УССР Н. П. Семсенок, директор Ин[ститу]та искусствоведения, фольклора и этнографии действительный член АН УССР М. Т.*2 Рылский, председатель Отделения общественных наук действительный член АН УССР М. Э. Омеляновский, и[сполняющий] о[бязанности] директора Библиотеки АН УССР тов. Е. И.*3 Грибовская, зам[еститель] директора Института истории АН УССР тов. Ф. Е. Лось, ученый секретарь Института литературы АН УССР тов. [Г. Д.] Вервес, ст[арший] научный сотрудник Института литературы АН УССР тов. М. С. Грудницкая, ст[арший] научный сотрудник Института литературы АН УССР тов. М. И. Дяченко.

Слушали*4: Информации представителей институтов Отделения общественных наук по вопросу издания классиков литературы, документальных сборников, рукописного наследия и сборника фондов.

Тов. [Г. Д.] Вервес – Разработка наследия наших классиков идет не вполне удовлетворительно и в этом отношении институт имеет претензии к Академии наук и к РВР*5.

«Неопубликованная проза» Панаса Мирного подготовлена к печати, но РВР сняла этот сборник с плана. Подготовлено к печати 2 тома переписки Л. Украинки. Подготовлен том [С.] Васильченко. Подготовлен том переписки И. Франко к [А.] Крымскому. В этой работе надо только просмотреть примечания.

Имеется в институте интересный материал о [О.] Кобылянской и Л. Украинке.

План на 1951 рік*6.

Вместо 10 томов мы сдали 13 томов И. Франко. В этом году будут сданы 2 тома.

На протяжении 1951 и [19]52 года будут сданы 3 тома [П.] Грабовского.

План по подготовке 1-го тома [П.] Грабовского не выполнен.

Первый том [И.] Котляревского сдан в РВР. Издание 2-го тома отложено до лета.

Второй том [В.] Стефаника сдан РВР. Третий том будет готов к 1 декабря.

Том 2-й [Т.] Шевченко в связи с отъездом сотрудников в Ленинград не сдан (отсутствует редактор, что также является причиной задержки).

Переписка [В.] Стефаника будет готова к 1.И.1951 г.

Институт просит пополнить отдел рукописных фондов сотрудниками.

*1 Дата в документі вписана олівцем.

*2 Тут і далі – помилка у документі. Правильно: М. Ф.

*3 Те саме. Правильно: Е. М.

*4 Тут і далі – підкреслено в документі.

*5 Тут і далі – абривіатуру подано українською мовою: Редакційно-видавничка рада.

*6 Так у документі.

Институт предлагает организовать при Академии наук постоянное издание неопубликованного наследия. Необходимо поднять вопрос перед ЦК, чтобы на Украине организовать издание сборника, посвященного отдельным украинским писателям. Для этого необходимо пересмотреть рукописный фонд Библиотеки АН и на основании всех материалов составить план издания наследия.

Тов. Ф. Е. Лось – (Институт истории). Работа института может идти по таким линиям: издание сборников документов и издание летописей и издание дневников старых времен.

В обязанность отдела археографии входит издание документального сборника по всей территории Украины.

В настоящее время уже вышли «Сборник о Кармелюке» и «Революция 1905 года на Украине». Готовится к печати «Приеднання України до Росії».

Запланировано издать 1 и 2 том Галинского.

Относительно издания документальных сборников, надо сказать, что работа велась, но не в достаточном объеме.

Чтобы оживить работу по библиографии нам необходимо укомплектовать отдел библиографии, чтобы поднять эту работу на должную высоту.

Работа по рукописному фонду у нас не велась до сих пор, но об этом надо подумать.

Действительный член [АН УССР] М. Т. Рыльский – Работа сдвинута с мертвой точки. Фонды в институте большие, но не публиковались еще. В порядке подготовки к печати передаем Издательству «Українські радянські пісні», «Українські пісні вітчизняної війни», «Народні українські співі і поети». Это все популярные работы.

До 15-го мы должны подготовить многотомное издание украинской народной творчости*¹ и мы это сделаем.

Наши большие рукописные фонды, надо сказать, недостаточно упорядочены. Фонды очень плохо сохраняются. Мы будем просить Президиум относительно создания условий для надлежащего сохранения фондов.

По этнографии Издательству сдан «Альбом». Подготовлена к печати работа «Политика партии по театральным документам» – это очень интересная работа.

[П. Д.] Павлий сдал большой сборник украинских дум как дооктябрьских, так и послеоктябрьских.

Подготовлено к печати «Українські прислів'я і приказки».

Тов. Е. И. Грибовская – Рукописные фонды Библиотеки комплектовались случайно. Рукописных материалов у нас до 200 тысяч единиц. 110 [тысяч] нами разобрано, а остальные не разобраны совсем.

У нас мало материалов, которые мы можем самостоятельно издавать. Мы издали «Детские и юношеские годы Гоголя».

В рукописном отделе у нас есть только один научный работник и 3 библиотечных работника. Наш рукописный отдел ставит перед собой задачу упорядочить те фонды, которые нужны для работы наших институтов.

У нас есть много коллекций, которые мы издать не можем. Некоторые мы разберем (зачитывает список).

*1 Так у документі.

Тов. [Г. Д.] Вервес – Існують нескоторі свєдення, що в Києві єсть архіви польських писателєв, архів графа Шенуара*¹. Было бы очень желателно разсыкать эти материалы.

Постановили: 1. Предложить всем институтам Отдєлення общественных наук в течение 5 дней представить Президиуму краткий план изданий с указанием всего того, что намєчено сделать в 1951 году в отношении публикации рукописного наследия.

2. Предложить институтам составить план работы над рукописями, принимая во вниманіе все те материалы, которые имеются в Библиотеке АН, и указать над какими рукописями надо работать, с каких надо снять копию, куда надо поехать для изучения той или иной рукописи.

Считать необходимым комплексное изучение рукописных архивных материалов (институты истории, литературы, фольклора).

Представить Президиуму проект плана работы по библиографии.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семеновко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 387, арк. 33–37. Копія. Машинопис.

№ 9*²

**ЛИСТ ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ АН УРСР
ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ПРО РОБОТУ
НАД ВИДАННЯМ «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ РСР»**

16 січня 1951 р.

Дирекція Інституту історії України повідомляє Вас, що стан роботи над курсом «Історія УРСР»³ слідуєчий:

1) Всю роботу над першим томом (14 розділів, обсягом в 36 др. арк.) в інституті закінчено і в жовтні 1950 р. передано до Видавництва АН УРСР та одноразово передано всі матеріали для виготовлення історичних карт, кольорових та звичайних ілюстрацій.

Друкування цього тому має бути закінчено 7 лютого 1951 р. (згідно графіку виконання роботи Видавництва АН УРСР).

На 16.І.51 року інститут одержав 5 розділів російською мовою першої верстки, другу верстку історичних карт, пробу кольорових ілюстрацій, а оригінали звичайних ілюстрацій Видавництвом АН УРСР передані в «Воєніздат» для виготовлення кліше.

В зв'язку з тим, що на 16.І.51 року інститут одержав лише 5 розділів першої верстки, є побоювання, що Видавництво не зможе видати I том «Історії УРСР» в установленний графік.

2) Авторська і редакторська робота над II томом «Історії УРСР» на кінець 1950 року була в основному закінчена. На початку січня цього року інститут одер-

*¹ Помилка в документі. Правильно: Шодуара.

*² Див. док. № 188.

жав усні зауважння Інституту Маркса – Енгельса – Леніна при ЦК ВКП(б), які вимагають негайного доопрацювання.

Інститут планує закінчити всі доопрацювання II тому «Історії УРСР» до 5.II.51 року і передати до видавництва для друкування масовим тиражем.

За[ступник] директора
Інституту історії України АН УРСР Ф. С. Лось

На документі помітка: «Доложено*1».

Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф. 1, оп. 30, спр. 2339, арх. 15. Оригінал. Машинопис.

№ 10

КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО НАДАННЯ АКАДЕМІЇ ПРАВА ЗМІНИ ШТАТНИХ РОЗПИСІВ ПІДВІДОМЧИХ УСТАНОВ

28 січня 1951 р.

До настоящего времени штаты Академии наук Украинской ССР, в том числе научного и научно-вспомогательного персонала, утверждаются Государственной штатной комиссией при Совете Министров СССР и в зависимости от этого Госплан УССР, последующим порядком, утверждает для Академии наук план по труду, имеющий формальное значение.

В процессе работы научных учреждений, особенно учитывая получение дополнительных заданий правительства и Гостехники*2, возникает необходимость для обеспечения ведущих направлений, производить передвижку штатных единиц и даже отделов из одного учреждения в другое, видоизменять должности и структуру учреждений, а также и предприятий.

Однако, осуществление этих мероприятий встречает непреодолимые препятствия, т. к. Госштатная комиссия производит замену, исходя, прежде всего, из эквивалента по численности штатных единиц. Если же встречается необходимость заменить высокооплачиваемую должность на несколько должностей нижеоплачиваемых, то замена в пределах фонда зарплаты не находит положительного разрешения. Так, например, при замене должности заведующего отделом с окладом 4500 рублей в теперешних условиях можно получить одну должность лаборанта в 500 руб., между тем, если бы замена производилась в пределах утвержденного фонда зарплаты, имелась бы возможность получить 9 единиц лаборантов.

Кроме того, действующий в настоящее время процесс замены осуществляется на протяжении 1–2 месяцев и Президиум лишен возможности оперативно руководить работой учреждений.

Учитывая вышеизложенное и имея ввиду, что Совет Министров СССР распоряжением от 16.VII.1949 г. № 1116-р, освободил Академию наук СССР от

*1 Підписи нерозбірливі.

*2 Державний комітет СРСР з науки і техніки.

утверждения в Госштатной комиссии штатов своих учреждений и предприятий, Президиум Академии наук Украинской ССР просит Совет Министров Украинской ССР возбудить ходатайство перед союзным правительством о распространении распоряжения № 1116-р от 16.VII.1949 г. на Академию наук Украинской ССР. Этим самым будет дана возможность Президиуму перераспределять штатные контингенты в пределах утверждаемого республиканским правительством общего плана по труду для подведомственных учреждений и предприятий.

Приложение¹: Проект письма Совету Министров СССР. Проект распоряжения Совета Министров СССР².

И[сполняющий] о[бязанности] Президента Академии наук УССР
действительный член АН УССР *М. П. Семенко*
Главный ученый секретарь Президиума Академии наук УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швец*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 4761, арк. 94–95. Оригінал. Машиннопис.

№ 11³

**ПОСТАНОВА РМ УРСР І ЦК КП(б)У ПРО ПЕРЕДАЧУ КИЇВСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО МУЗЕЮ Т. Г. ШЕВЧЕНКА, КИЇВСЬКОГО БУДИНКУ-
МУЗЕЮ Т. Г. ШЕВЧЕНКА ТА КАНІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ЗАПОВІДНИКА – МОГИЛИ Т. Г. ШЕВЧЕНКА З СИСТЕМИ КОМІТЕТУ
У СПРАВАХ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ УСТАНОВ ДО ВІДАННЯ АН УРСР
6 лютого 1951 р.**

С целью организации систематической научно-исследовательской работы и коренного улучшения изучения творческого наследия Т. Г. Шевченко, а также сосредоточения высококвалифицированных кадров в музеях Т. Г. Шевченко, Совет Министров Украинской ССР и Центральный Комитет КП(б) Украины постановляют:

1. Передать Киевский государственный музей Т. Г. Шевченко, Киевский государственный дом-музей Т. Г. Шевченко и Каневский государственный заповедник – могилу Т. Г. Шевченко из системы Комитета по делам культурно-просветительных учреждений при Совете Министров УССР в ведение Президиума Академии наук УССР⁴.

2. Обязать Комитет по делам культурно-просветительных учреждений при Совете Министров УССР (т. [Я. Т.] Сирченко) и Президиум Академии наук УССР (т. [А. В.] Палладина) провести до 1 марта 1951 года передачу и прием указанных музеев.

Председатель Совета Министров
Украинской ССР *Д. [С.] Коротченко*

Секретарь Центрального Комитета
КП(б) Украины *Л. [Г.] Мельников*

¹ Підкреслено в документі.

² Додаток не публікується.

³ Див. док. № 51, 281.

На документі помітки: «Ст. Ник.*¹ На основани рішення Президиума составте приказ о комиссии по приемке. 10.11.51.*²», «До розпор[ядження] № 30 від 15.11.51 р.»

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 392, арк. 65. Засвідчена копія. Машинпис.

№ 12

ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР «ПРО ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІСІЙ З РОСЛИННИЦТВА І ТВАРИННИЦТВА АКАДЕМІЇ НАУК УРСР»*³

6 лютого 1951 р.

У зв'язку з утворенням при Міністерстві сільського господарства УРСР Головного управління сільськогосподарської пропаганди, з науково-методичною радою при ньому, і покладенням у відповідності з постановою Ради Міністрів УРСР і ЦК КП(б) України від 19 липня 1950 року № 2213 на органи сільськогосподарської пропаганди науково-методичного керівництва сільськогосподарськими науководослідними установами, незалежно від їх відомчої підлеглості, – Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Затвердити пропозиції Міністерства сільського господарства УРСР і Президії Академії наук УРСР про припинення діяльності комісій з рослинництва і тваринництва Академії наук УРСР.

2. Вважати постанову Ради Міністрів УРСР від 29 грудня 1948 року № 3065 такою, що втратила силу.

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *І. [І.] Вівідченко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 392, арк. 55. Засвідчена копія. Машинпис.

№ 13

ЛИСТ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ АРХЕОЛОГІЇ АН УРСР АКАД. П. П. ЄФІМЕНКА ДО ЗАСТУПНИКА НАЧАЛЬНИКА УПРАВЛІННЯ У СПРАВАХ АРХІТЕКТУРИ м. КИЇВ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ПІДЗЕМНИХ ХОДІВ ПІД КИРИЛІВСЬКОЮ ЦЕРКВОЮ**

8 лютого 1951 р.

На Ваше отношение от 30 января с. г. за № 205 сообщаем, что научные сотрудники Института археологии Академии наук УССР И. М. Самойловский и Ф. Б. Копылов принимали постоянное участие в наблюдениях за зсмыляными

* Особу не встановлено.

** Підпис незрозумілий.

*** Заголовок документа.

**** Копію листа було також направлено до Президії АН УРСР.

работами по исследованию подземных ходов на территории Кирилловского заповедника⁵ в связи с аварийными работами по укреплению Кирилловской церкви XII в.

Вследствие отсутствия в названных подземных ходах существенных находок, установить время их сооружения не представляется возможным. По всей вероятности, они были выкопаны раньше постройки Кирилловской церкви XII в., т. к. строители церкви не учитывали наличия этих ходов, частично оказавшихся под самой церковью.

На сохранении их Институт археологии не настаивает, т. к. спасение первоклассного памятника давнерусского зодчества – Кирилловской церкви XII в., безусловно, представляется более целесообразным.

Директор Института археологии
действительный член АН УССР *П. П. Ефименко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, сир. 387, арк. 109. Оригінал. Машинопис.

№ 14

**СПІЛЬНЕ ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР І МІНІСТЕРСТВА
АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ
ЦК КП(б)У Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ЩОДО БУДІВНИЦТВА УСТАНОВОК
З ВИРОБНИЦТВА РІДКОГО ПРИРОДНОГО ГАЗУ МЕТАНУ,
ОТРИМАНОГО ІНСТИТУТОМ ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ
В КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ
ТА ПРОМИСЛОВОСТІ АН УРСР*¹**

9 лютого 1951 р.

Институт использования газа Академии наук УССР, проводя научно-исследовательскую работу по получению, хранению и транспорту сжиженного природного газа, получил в полупромышленных условиях жидкий природный газ методом адиабатического расширения сжатого природного газа в расширительной машине поршневого типа.

Жидкий метан – это бесцветная жидкость, теплотворной способностью 13 250 кал/кг с хорошими антидетонационными свойствами. Удельный вес ее 0,43. Получается и хранится жидкий метан при температуре около –160 °С. Жидкий метан занимает объем в 600 раз меньший по сравнению с газообразным. Он может быть использован:

1. Для целей резервирования и выравнивания газоснабжения крупнейших городов и промышленных центров (Киева, Москвы и др.).

Если до настоящего времени, в целях создания резерва газоснабжения крупнейших городов, приходилось строить огромные газгольдерные парки с большими

¹Дія.: Історія Національної академії наук України. 1946–1950 : Частина I. Документи і матеріали. – К., 2008. – С. 435–436, 444.

затратами металла и средств, то жидкий метан позволяет решить эту проблему со значительно меньшими затратами металла и средств.

2. Жидкий метан является хорошим моторным топливом и вполне может заменять бензин в автомашинах и других двигателях внутреннего сгорания. Жидкий метан значительно удобнее сжатых газов на автомашинах.

Если применение сжатых газов для автотранспорта связано с необходимостью снижения мощности и грузоподъемности машин из-за значительного собственного веса баллонов, составляющего 400–500 кг, то на жидком метане нет необходимости возить громоздкую аппаратуру в виде баллонов, так как он находится под атмосферным давлением и бак для жидкого метана по объему и весу равен бензиновому баку автомашины. Мощность двигателя на жидком метане может быть повышена по сравнению с работой на бензине и на сжатом газе.

3. Жидкий метан может быть использован для целей газоснабжения населенных пунктов, отдаленных от магистральных газопроводов.

Полученные Институтом использования газа Академии наук УССР результаты производства жидкого метана по схеме с расширительной машиной позволяют в короткий срок организовать производство жидкого метана на Киевской газораспределительной станции № 1 в количестве до 50 тонн в сутки или 15–18 тыс. тонн в год, что равноценно 17–20 тыс. тонн бензина. При этом себестоимость 1 кг жидкого метана будет не выше 25–30 коп.

Дело в том, что поступающий в г. Киев газ по газопроводу Дашава – Киев в количестве минимум 600–700 тыс. м³ в сутки имеет давление в конце газопровода от 15 до 30 атмосфер, а в городских сетях г. Киева давление должно поддерживаться не выше 3 атмосфер. Перепад давления от 30 до 3 атмосфер в настоящее время не используется и является потерей.

Использование этого перепада давления позволит получить 8–10% всего газа, потребленного г. Киевом, в виде жидкого метана, т. е. г. Киев имеет ежедневно около 50 тонн жидкого метана, который может быть использован для целей резервирования газоснабжения г. Киева и в качестве жидкого горючего в автомашинах.

Проект установки по производству жидкого метана на Киевской ГРС может быть выполнен Укрдетрогазотпромом совместно с Институтом использования газа АН УССР в течении 2–3 месяцев.

Основное оборудование для такой установки может быть изготовлено на заводе «Двигатель революции» в г. Горьком, путем сравнительно несложного изменения выпускаемого этим заводом газомоторного компрессора 10 ГК-1. Переоборудованный компрессор будет работать в качестве расширительной машины поршневого типа.

Это переоборудование компрессора в расширительную машину может быть выполнено также Сумским машиностроительным заводом им. Фрунзе, Киевским заводом «Ленинская кузница» или другим заводом г. Киева.

Остальное оборудование установки по производству жидкого метана может быть изготовлено в мастерских газопровода Дашава – Киев, Укргазнефтьестрой или на заводах Министерства автотранспорта УССР.

Стоимость сооружения установки по производству жидкого метана на Киевской ГРС, производительностью до 70 тонн в сутки жидкого метана, ориентировочно будет составлять 2,5 млн руб.

Укргазнефтcтpой (т. Юpышeв А. Н.) дал согласие выполнить строительно-монтажные работы по этой установке, а Управление газопровода Дашава – Киев (т. Черновол) дал согласие принять на себя обязанности заказчика и организовать эксплуатацию этой установки

В настоящее время Институт использования газа АН УССР и научно-исследовательский институт Министерства автотранспорта УССР проводят ходовые испытания двух автомашин ГАЗ-51 на жидком метане. Первые опыты показали хорошую работу автомашин и расход жидкого метана в количестве 12 кг на 100 км пробега.

Установки по производству жидкого метана могут быть также построены в Львове, Стрые, Бердичеве, Тернополе, Дрогобыче, Москве, Саратове, Куйбышеве и др. городах.

Метод адиабатического расширения в поршневой машине, по которому получены уже результаты с жидким метаном, не является лучшим методом. Он является хорошим только для использования перепада давления ГРС, но параллельно с работами по этому методу лаборатория сжижения природного газа Института использования газа АН УССР проводит исследования получения жидкого метана по каскадному способу, по способу простого дросселирования и по способу с промежуточными хладагентами. Этой же лабораторией ведутся работы по конструктивной разработке и исследованию хранилищ для жидкого метана, что очень важно для решения всей проблемы производства и использования жидкого метана.

Завершение всего комплекса исследований по проблеме получения, транспорта и хранения жидкого метана намечено на 1951 год.

Лаборатория транспорта и сжижения газов Института использования газа АН УССР размещена и проводит работу в помещении станции технического обслуживания ГНС № 1 Министерства автотранспорта УССР.

Работа по сжижению природного газа выполнялась научными сотрудниками указанной лаборатории под руководством кандидата технических наук Н. В. Павловича.

Для практического осуществления предложения о производстве жидкого метана на ГРС № 1 в г. Киеве и для завершения исследований в этой области необходимо решение союзного правительства.

Учитывая большое народнохозяйственное значение вопроса производства и использования жидкого метана, Президиум АН УССР и Министерство автотранспорта просят Вас войти с ходатайством в правительство СССР по вопросу строительства установки по производству жидкого метана в г. Киеве.

Проект письма от Вашего имени на имя тов. Л. П. Берия и проект решения Совета Министров СССР прилагаются. Прилагаются также схемы и фотографии*1.

Главный ученый секретарь
Президиума АН УССР
действительный член
АН УССР *И. Т. Швец*

Научный руководитель
работы кандидат технических наук
Н. В. Павлович

Министр автомобильного
транспорта УССР
И. З. Хабло

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 2384, арк. 4–8. Оригінал. Машиннопис.

*1 Згадані додатки не публікуються.

№ 15
ДОВІДКА УПРАВЛІННЯ СПРАВАМИ АН УРСР
ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПІВРОБІТНИКІВ АКАДЕМІЧНИХ УСТАНОВ
ПУТІВКАМИ ДЛЯ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ЛІКУВАННЯ У 1951 р.
12 лютого 1951 р.

№№ пп	Наименование курорта	Количество путевок
1.	Кисловодск	60
2.	Железноводск	30
3.	Ессентуки	40
4.	Пятигорск	10
5.	Черномор[ское] побереж[ье] Кавказа	130
6.	Сочи	145
7.	Сочи – курсовки	90
8.	Ю[жный] б[ерег] К[рыма]	70
9.	Рижское взморье	30
10.	Цхалтубо	30
11.	[Одесса], Лермонтово	60
12.	[Одесса], Аркадия	40
13.	Одесса, Куяльник	5
14.	Трускавец	10
15.	Славянск	5
16.	Любек Великий*	10
17.	Осишенко	10
18.	Разные	5
19.	Прохоровка	600
	<u>Итого</u>	<u>1380</u>

Кроме того, нами обеспечено к получению необходимое количество путевок для академиков, членов-корреспондентов и их семей и других ученых в следующие санатории:

1. Гагры «Украина»,
2. Кисловодск «Семашко»,
3. Харакс,
4. Одесса «Чкалова»,
5. Кисловодск «Горького».

* Пomyлка в документі. Правильно: Любен-Великий. Бальнеологічний курорт. 20 км від Львова.

Абсолютно все сотрудники АН УССР, работающие в Киеве и других местах, имеют возможность приобретения необходимых им, а в отдельных случаях и членам их семей, путевок в вышеуказанные санатории и дома отдыха, при чем с срочкой оплаты стоимости в течение нескольких месяцев.

В июле и августе в Прохоровке будет детский санаторий для детей сотрудников АН УССР.

Зам[еститель] Управляющего делами АН УССР *М. И. Леонов*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 402, арк. 50–50зв. Оригінал. Машиннопис.

№ 16

ПОСТАНОВА РМ УРСР І ЦК КП(б)У ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ ІНСТИТУТУ ГІРНИЧОЇ МЕХАНІКИ ім. М. М. ФЕДОРОВА АН УРСР В ІНСТИТУТ ГІРНИЧОЇ СПРАВИ ім. М. М. ФЕДОРОВА АН УРСР*¹

13 лютого 1951 р.

В целях создания на Украине научного центра по разработке проблем глубоких шахт Донбасса, механизации и автоматизации в горной и горнорудной промышленности, обогащения и брикетирования углей, Совет Министров Украинской ССР и ЦК КП(б)У постановляют:

1. В соответствии с распоряжением Совета Министров СССР от 31 января 1951 года № 1166-р реорганизовать Институт горной механики им. М. М. Федорова Академии наук Украинской ССР в Институт горного дела им. М. М. Федорова Академии наук Украинской ССР.

2. Возложить на Институт горного дела им. М. М. Федорова Академии наук Украинской ССР разработку проблем глубоких шахт в Донбассе, механизации и автоматизации в горной и горнорудной промышленности, обогащения и брикетирования углей, исследования по системам разработок, горному давлению и управлению кровлей, управлению газовыделением, разработку проблем проветривания и борьбы с пожарами в угольных шахтах, изучение проблем открытой разработки месторождений, полезных ископаемых и механизации земляных работ по строительству каналов и водоемов.

3. Утвердить структуру Института горного дела им. М. М. Федорова Академии наук Украинской ССР согласно приложению*².

4. Обязать Президиум Академии наук Украинской ССР (т. [А. В.] Палладина) в месячный срок представить в Совет Министров Украинской ССР и ЦК КП(б) Украины проблемно-тематический план работы Института горного дела на пятилетку и 1951 год в соответствии с утвержденной структурой института.

Председатель Совета Министров
Украинской ССР *Д. [С.] Коротченко*

Секретарь Центрального Комитета
КП(б) Украины *Л. [Г.] Мельников*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 392, арк. 62–63. Засвідчена копія. Машиннопис.

¹ Дія.: Історія Національної академії наук України. 1946–1950 : Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2008. – С. 430–431.

² Додаток не публікується. Див.: Додатки: Список установ, що діяли у складі АН УРСР (1951–1955).

№ 17

**ДОВІДКА УПРАВЛІННЯ СПРАВАМИ РМ УРСР ПРО ПРЕДСТАВЛЕННЯ
СПІВРОБІТНИКІВ АН УРСР ДО ДЕРЖАВНИХ НАГОРОД**

2 березня 1951 р.

Президиум Академии наук Украинской ССР представил на рассмотрение Совету Министров УССР материалы о награждении орденами и медалями СССР сотрудников Академии наук УССР за выслугу лет и безупречную работу, в соответствии с Указом Президиума Верховного Совета СССР от 17 ноября 1949 года.

Всего представляется к награждению 396 человек, в том числе: докторов наук – 88 человек, кандидатов наук – 256 человек и лиц, не имеющих ученой степени – 52 человека.

Среди представленных к наградам действительных членов Академии наук УССР – 27 человек и членов-корреспондентов – 25 человек.

Согласно условий Указа представляется к награждению:

орденом Ленина – 40 человек,

орденом Трудового Красного Знамени – 60 человек,

орденом «Знак Почта» – 137 человек,

медалью «За трудовую доблесть» – 117 человек,

медалью «За трудовое отличие» – 42 человека.

Всего – 396 человек.

Персональные списки представляемых к награждению согласованы в ЦК КП(б)У.

Руководитель группы по награждению передовиков
сельского хозяйства У[правления] д[елами]
Совета Министров УССР *М. Рамащенко*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 2413, арк. 54–55. Оригінал. Машинопис.

№ 18

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО МІНІСТРА ОСВІТИ УРСР Г. П. ПІНЧУКА
ЩОДО КООРДИНАЦІЇ РОБОТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ТА ІНСТИТУТУ МОВознавства
ім. О. О. ПОТЕБНІ АН УРСР НАД СТВОРЕННЯМ
ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОГО АТЛАСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

2 березня 1951 р.

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР провадить збирання матеріалів до Діалектологічного атласу української мови, який матиме велике значення для нашої радянської науки. Вивчення матеріалів, зібраних для атласу, аналіз лінгвістичних карт допоможе у розв'язанні цього ряду питань історії українського народу, формування української мови, її зв'язків з мовами братніх східнослов'янських народів та інших сусідніх народів; матеріали атласу вже тепер мають велику вагу також для викладання мови на факультетах мови та літератури педвузів.

Запис діалектних матеріалів вимагає великої кількості кваліфікованих записувачів і певних організаційних заходів. Інститут мовознавства за прикладом відповідних інституцій РРФСР розпочав записування матеріалу до Діалектологічного атласу української мови за допомогою кафедр української мови університетів і педвузів. По лінії Міністерства освіти в 1948 році було надіслане директорам педвузів відповідне розпорядження за № 08 від 16.XII.48 р. за підписом заступника міністра освіти О. М. Руська.

Тільки після цього тема «Діалектологічний атлас української мови» була внесена до тематичного плану Академії наук УРСР по Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні.

Частина педвузів УРСР з 1949 року активно включилась в роботу по збиранню матеріалів до Діалектологічного атласу української мови. Серед цих педвузів особливо відзначаються такі інститути: Вінницький, Житомирський, Сталінський, Черкаський педагогічний інститути, Конотопський учительський інститут. Проте цілий ряд педвузів або записують діалектні матеріали в надто незначній кількості населених пунктів, або й зовсім не проводять цих записів. Кожний педагогічний інститут за планом повинен записати діалектний матеріал до кінця цієї п'ятирічки в 80–90 населених пунктах, а кожний учительський інститут – [у] 20–30, щоб в 1955 році закінчити збирання всього матеріалу до атласу, – але темпи записування діалектного матеріалу більшістю педвузів УРСР ставлять під цілковитий зрив всю роботу. Деякі педінститути, як-то: Ніжинський, Сумський, Станіславський, Львівський, Запорізький, Мелітопольський, Харківський провели записи тільки в поодиноких пунктах, отже, фактично ще не розгорнули збирання діалектного матеріалу до атласу.

Президія Академії наук УРСР, розгорнувши на своєму засіданні питання про стан виконання цієї важливої теми в планах роботи Академії, просить Міністерство освіти забезпечити науково-організаційне кооперування педвузів республіки з Інститутом мовознавства ім. О. О. Потебні по збиранню й опрацюванню матеріалів до Діалектологічного атласу української мови⁶, а саме:

1. Покласти відповідальність на кафедри української і російської мови за збирання матеріалів у визначених для кожного педвузу районах.
2. Зобов'язати кафедри української мови педвузів надсилати до Інституту мовознавства один примірник записів діалектних матеріалів для дальшого їх опрацювання і архівного зберігання.
3. Забезпечити відповідним фінансуванням діалектологічні експедиції педвузів (викладачів кафедр української і російської мови та студентів) по збиранню матеріалів до Діалектологічного атласу української мови, з тим, щоб протягом п'ятирічки, щоб до кінця 1955 року, охопити експедиціями всю визначену для кожного педвузу територію.

Вище-президент Академії наук УРСР
дійсний член АН УРСР *М. П. Семеновко*
Головний вчений секретар Президії АН УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Швець*

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІ АН УРСР ДО РМ УРСР
ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ОБ'ЄДНАННЯ АКАДЕМІЧНОГО ІНСТИТУТУ
КЛІНІЧНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ ім. О. О. БОГОМОЛЬЦЯ ТА ІНСТИТУТУ
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ БІОЛОГІЇ ТА ПАТОЛОГІЇ
ім. О. О. БОГОМОЛЬЦЯ МОЗ УРСР В ІНСТИТУТ НОРМАЛЬНОЇ
І ПАТОЛОГІЧНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ ім. О. О. БОГОМОЛЬЦЯ АН УРСР**

3 березня 1951 р.

Широкое развитие научных исследований в области физиологии на основе материалистического учения И. П. Павлова и в первую очередь в области физиологии высшей нервной деятельности, а также широкое применение плодотворных павловских идей ко всем областям медицины, педагогики и в животноводстве является в настоящее время первоочередной задачей. Между тем анализ положения дела с разработкой павловского наследия в Украинской ССР показывает, что с научной работой в области физиологических наук дело обстоит неблагоприятно.

На Украине нет ни одного научно-исследовательского института, который мог бы быть центром научной работы в области физиологии на основе идей И. П. Павлова и внедрения результатов разработки павловского наследия в практику медицины и сельского хозяйства.

Институт клинической физиологии им. акад. А. А. Богомольца Академии наук Украинской ССР, обладающий достаточным количеством высококвалифицированных научных кадров, не имеет собственного помещения, принужден работать на пяти чужих базах, что не дает ему возможности поставить комплексную разработку наиболее актуальных проблем физиологии на современном уровне научных исследований.

Институт экспериментальной биологии и патологии им. академика А. А. Богомольца Министерства здравоохранения УССР является одним из наиболее крупных экспериментальных институтов в системе Министерства здравоохранения, располагает прекрасными лабораторными помещениями, но не имеет кадров физиологов, которые бы дали возможность поставить разработку павловского учения.

Принимая во внимание вышесказанное, мы считаем, что наиболее рациональным мероприятием, которое могло бы обеспечить возможность глубокой разработки наследия Ивана Петровича Павлова в различных областях физиологии и широкого внедрения его результатов в практику медицины и сельского хозяйства, было бы создание в системе Академии наук Украинской ССР единого мощного физиологического института путем объединения двух институтов: Института клинической физиологии АН УССР и Института экспериментальной биологии и патологии Министерства здравоохранения УССР¹. Этому физиологическому институту Академии наук УССР могло бы быть присвоено название «Института нормальной и патологической физиологии имени академика А. Богомольца АН УССР».

¹ Див. док. № 168.

Основной задачей этого института должна бы быть дальнейшая разработка физиологического наследия И. П. Павлова и прогрессивных идей А. А. Богомольца, разработка на основе павловского учения наиболее актуальных физиологических проблем, в частности проблем, выдвигаемых практикой медицины и животноводства и внедрение результатов научно-исследовательской работы в практику здравоохранения и сельского хозяйства.

В частности, на следующую пятилетку могли бы быть намечены для разработки институтом следующие проблемы:

1. Проблема физиологии и патологии высшей нервной деятельности, в частности вопрос второй сигнальной системы и ее взаимоотношения с первой.

2. Проблема индивидуального развития и старения организма.

3. Проблема утомления и отдыха.

4. Проблема гипертонических и гипотонических состояний.

5. Проблема рака и борьбы с ним.

6. Проблемы физиологии сельскохозяйственных животных.

Проблемы 4-я и 5-я должны разрабатываться с позиций связи коры [головного мозга] и внутренних органов.

Штат института и бюджет могли бы быть созданы путем слияния штата и бюджета двух институтов; при этом может быть уменьшено количество штатных единиц административно-хозяйственного персонала и уменьшены административно-хозяйственные расходы. Проект структуры института прилагается (приложение № 1)*¹.

Передача Института экспериментальной биологии и патологии из Министерства здравоохранения в единый физиологический институт Академии наук УССР не принесет ущерба научно-исследовательской работе системы здравоохранения, так как вновь организуемый институт будет разрабатывать проблемы, выдвигаемые практикой здравоохранения, будет комплексовать свою работу с институтами Министерства здравоохранения УССР и внедрять результаты своих исследований в практику медицины.

Создание же объединенного физиологического института в системе Академии наук УССР вытекает из задач Академии наук как руководящего научного центра в республике. Такое решение вопроса соответствует и мероприятиям, проводимым в масштабе Союза, выразившимся в передаче двух институтов из системы Академии медицинских наук СССР в систему Академии наук СССР.

Для обеспечения дальнейшей работы объединенного института необходимо провести следующие мероприятия:

1. Министерству здравоохранения УССР передать Академии наук УССР все здания, находящиеся на территории Института экспериментальной биологии и патологии имени акад. А. А. Богомольца Министерства здравоохранения УССР по ул. Богомольца, № 21 (основной корпус института, жилой дом, здание экспериментальной мастерской, общежитие, гараж, виварий и другие постройки) и усадьбу.

2. Министерству здравоохранения УССР передать Академии наук УССР для вновь организованного института все научное и хозяйственное оборудование,

*1 Дополнение не публикуется.

книжный фонд библиотеки, а также наличное количество экспериментальных животных (виварий и питомник).

3. Министерству здравоохранения УССР передать Академии наук УССР для вновь организованного института экспериментально-конструкторскую мастерскую со всем штатом мастерской, с сохранением в силе постановления Совета Министров Союза ССР о прогрессивной оплате труда инженерно-техническим работникам за выполнение и перевыполнение государственных планов (постановление Совета Министров Союза ССР от 25.I.1951 г. за № 153).

4. Министерству здравоохранения УССР выделить в качестве базы для проведения работ по физиологии и патологии высшей нервной деятельности и клинической физиологии две клиники в г. Киеве на 80 коек (терапевтическую и психиатрическую).

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швеиц*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 4478, арк. 145–147. Оригінал. Машинпопс.

№ 20*¹

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРЕЗИДІА АН СРСР ПРО ПЕРЕДАЧУ
ЛЬВІВСЬКОЇ ГРУПИ ІНСТИТУТУ АВТОМАТИКИ І ТЕЛЕМЕХАНІКИ
АН СРСР ДО СКЛАДУ АН УРСР**

*13 березня 1951 р.
м. Москва*

Во исполнение постановления Совета Министров СССР от 21 февраля 1951 г. № 457 предложить Институту автоматики и телемеханики Академии наук СССР передать Академии наук Украинской ССР львовскую группу института со штатами и ассигнованиями, установленными указанной группе. Распоряжение Президиума АН СССР № 172 от 2 февраля 1951 г. в части организации в г. Львове отделения Института автоматики и телемеханики считать утратившим силу.

Вице-президент Академии наук СССР академик *И. П. Бардин*
Главный ученый секретарь Президиума Академии наук СССР
академик *А. В. Топчиев*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 399, арк. 16. Засвідчена копія. Машинпопс.

¹ Див. док. № 23.

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ БОТАНІКИ АН УРСР
АКАД. Д. К. ЗЕРОВА ДО РМ УРСР ПРО ВИВЕДЕННЯ
ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО
НОВОГО СОРТУ КУЛЬТУРИ КЛЩОВИНИ*¹

16 березня 1951 р.

Февральський пленум ЦК ВКП(б) 1947 года поставил задачу широко внедрять в производство сорта клещевины с нерастрескивающимися семенными коробочками. Однако, внедрение этих сортов в посевы на Украине до сих пор задерживается из-за неодновременности созревания семян в различных кистях растения, мешающей механизированному обмолоту урожая.

Институт ботаники Академии наук Украинской ССР, в результате исследований в 1949–1950 гг., разработал специальную агротехнику выращивания высокого урожая нерастрескивающейся клещевины, основанную на применении ранней чеканки боковых почеч растения.

Установлено, что этот прием способствует перераспределению питательных веществ в растении и приводит к мощному развитию центральной кисти и одновременному созреванию семян, увеличивая урожай в полтора раза. Прием чеканки в сочетании с гнездовым способом посева (2 растения в гнезде) повышает урожай в 2–2,5 раза (до 12–15 центнеров с г[ектара]).

На Украине культивируются исключительно сорта клещевины Крутлик-5 и Донская-172/1, у которых семенные коробочки при созревании растрескиваются, а семена осыпаются на корню. Кроме того, эти сорта² сильно поражаются грибковым заболеванием – серой гнилью.

Эта клещевина является для многих колхозов, при урожае 1–5 центнеров с г[ектара], убыточной культурой, что не соответствует задаче высокой товарности производства в укрупненных колхозах.

Просим Вас дать указание Министерству сельского хозяйства Украинской ССР о проведении производственного испытания рекомендуемого нами приема культуры клещевины в колхозах Васильевского района Запорожской области и о завозе из Краснодарского края в этот район 10 ц семян клещевины Сантвинеус синтетическая.

Директор института действительный член АН УССР Д. К. Зерова
Зав[едующий] отделом физиологии растений С. И. Лебедев
Ст[арший] научн[ый] сотрудник Е. Н. Шмаргонь

ІЦДІАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 3406, арк. 146. Оригінал. Машинопис.

*¹ Доповідна записка була направлена на ім'я заступника Голови РМ УРСР В. В. Мацківча.

² Тут і далі – підкреслено в документі.

№ 22

**ЛИСТ ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР О. В. ПАЛЛАДИНА ДО ГОЛОВИ
КОМІТЕТУ У СПРАВАХ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ УСТАНОВ
ПРИ РМ ГРУЗИНСЬКОЇ РСР В. О. ХАТІАШВІЛІ ПРО НАДАННЯ
АКАДЕМІЄЮ ДОПОМОГИ У СТВОРЕННІ МУЗЕЮ ЛЕСИ УКРАЇНКИ
У м. СУРАМІ¹**

[Не раніше 21 березня 1951 р.]^{*1}

Академія наук Української ССР с глубоким удовлетворением и благодарностью принимает извещение о постановлении ЦК КП(б) Грузии и Совета Министров Грузинской ССР об организации в Сурами музея классика украинской литературы Леси Украинки.

Академія наук УССР окажет всемерную помощь в создании музея. В Институте украинской литературы им. Т. Г. Шевченко АН УССР хранится рукописное наследие, персписка, мемуары, иконографический материал Леси Украинки. Фотокопии этих материалов могут быть переданы в создаваемый музей в Сурами. Личные вещи Леси Украинки, к сожалению, не сохранились.

Просим прислать Вашего представителя в Киев в июне 1951 года.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*

Інститут архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ІА НБУВ), ф. 261, оп. 1, спр. 252, арк. 18. Копія. Машинпис.

№ 23^{*2}

**ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР
«ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ В м. ЛЬВОВІ ФІЛІАЛУ АКАДЕМІЇ НАУК
УКРАЇНСЬКОЇ РСР»^{*3}**

24 березня 1951 р.

У відповідності з постановою Ради Міністрів Союзу РСР від 21 лютого 1951 року № 457 «Про організацію в м. Львові філіалу Академії наук Української РСР», Рада Міністрів Української РСР постановляє:

Організувати в м. Львові філіал Академії наук Української РСР у складі: Інституту суспільних наук, Інституту геології корисних копалин, Інституту агробіології, Інституту машинознавства та автоматики.

Організацію філіалу Академії наук УРСР провести на базі наукових установ Академії, що існують в м. Львові.

Затвердити опрацьовану Президією Академії наук УРСР структуру інститутів Львівського філіалу Академії наук УРСР, згідно з додатком^{*4}.

^{*1} Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

^{*2} Див. док. № 20.

^{*3} Заголовок документа.

^{*4} Додаток не публікується. Див.: Додатки: Список установ, що діяли в складі АН УРСР (1951–1955).

Зобов'язати Президію Академії наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна), у відповідності з п. 2 постанови Ради Міністрів СРСР від 21 лютого 1951 року № 457, включити до складу Інституту машинознавства та автоматики львівську групу Інституту автоматики та телемеханіки Академії наук СРСР з штатами та асигнуваннями, що встановлені вказаній групі.

Довести до відома Академії наук УРСР, що за працівниками львівської групи Інституту автоматики та телемеханіки Академії наук СРСР зберігаються посадові оклади, які вони одержують, на період їхньої роботи на тих же посадах у Львівському філіалі Академії наук УРСР.

4. Зобов'язати Президію Академії наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна) у відповідності з затвердженою цією постановою структурою інститутів Львівського філіалу Академії наук УРСР, опрацювати проєкт штатів філіалу і в 5-денний строк подати його Раді Міністрів УРСР для наступного затвердження в Державній штатній комісії при Раді Міністрів СРСР.

5. Зобов'язати Держплан Ради Міністрів УРСР (т. [Ф. В.] Гарбузова) і Міністерство фінансів УРСР (т. [Л. Г.] Сахновського), в погодженні з Президією Академії наук УРСР, в двотижневий строк подати Раді Міністрів УРСР пропозиції про виділення асигнувань в 1951 році на утримання та обладнання інститутів Львівського філіалу Академії наук УРСР.

6. Зобов'язати виконком Львівської обласної Ради депутатів трудящих (т. [К. М.] Пелехатого):

а) забезпечити в місячний строк розміщення в м. Львові установ Львівського філіалу Академії наук УРСР, виділивши для цього потрібну додаткову площу службових приміщень, а також забезпечити квартирами в м. Львові керівний і науковий персонал філіалу;

б) подати в тиждень строк Раді Міністрів УРСР пропозиції щодо організації поблизу м. Львова експериментальної бази для Інституту агробіології.

7. Зобов'язати Президію Академії наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна) подати в місячний строк Раді Міністрів УРСР тематичний план роботи Львівського філіалу Академії наук УРСР на 1951 рік, а також проблемно-тематичний план на ближчі роки.

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *І. [І.] Відвиченко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 392, арк. 133–134. Засвідчена копія. Машинопис.

**ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЛІСІВНИЦТВА АН УРСР ПРО УЧАСТЬ
У РОБОТАХ ЩОДО СПРІЯННЯ ГІДРОБУДІВНИЦТВУ, НАПРАВЛЕНА
ДО КОМПЕТЕТУ СПРІЯННЯ БУДІВНИЦТВУ ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ,
КАНАЛІВ І ЗРОШУВАЛЬНИХ СИСТЕМ АН УРСР⁹**

30 березня 1951 р.

Інститут лесоводства Академии наук УССР принимает активное участие в содействии проектированию и строительству Каховского гидроузла, Южноукраинского и Северокрымского каналов.

В ноябре 1950 года Институт лесоводства организовал в Киеве совещание научных организаций, на котором были разработаны материалы по составлению основных положений агролесомелиоративных работ в зоне гидростроительства на юге УССР.

Указанные материалы легли в основу составленных Главным управлением полезного лесоразведения при Совете Министров СССР «Основных положений по проектированию агролесомелиоративных работ в зоне Каховской ГЭС, Южноукраинского и Северокрымского каналов».

В ноябре 1950 г. дано заключение тресту «Агролесопроект» по проекту облесения Нижнеднепровских песков.

На 1951 и последующие годы в темплан Института включены две новые темы, по которым на 30 марта выполнены следующие мероприятия:

По теме – «Подбор и типы смешения пород для защитных лесонасаждений Южноукраинского канала и орошаемых земель» (1951–1953) на основании ранее проведенных исследований в богарных условиях южных районов УССР, а также опыта среднеазиатских республик, разработаны, для планирования работ и создания защитных лесонасаждений на орошаемых участках, основные вопросы защиты орошаемых полей лесными полосами т. е. лесорастительные условия в зоне орошения; размещение, структура и ширина полос; подбор пород и типы смешивания; агротехника посадки и ухода и др.

Указанные работы оформлены в 1,5 печ[атных] листа для издаваемой брошюры.

По теме – «Разработка способов облесения Нижнеднепровских песков» – Институт разработал проект выращивания сосновых насаждений гнездами на основе применения торфяных подушек. С целью внедрения новых пород в условиях Нижнеднепровских песков Институт лесоводства установил тесную связь с Министерствами и научными учреждениями среднеазиатских республик, в результате чего в настоящее время уже поступили черенки 11 видов тамарикса и семена саксаулов, кандымов (джузгунов) и песчаной акации. Семена некоторых пород еще находятся в пути.

Весной 1951 года под руководством сотрудников института закладываются опытные культуры на песках в районе деятельности Цюрупинской ЛЭС.

Вр[еменно] п[исполняющий] о[бязанности] директора
Института лесоводства АН УССР *Б. И. Логинов*

На документі помітка: «В Комитет АН УССР содействия строительству Каховской ГЭС».

ЦДАВО України, ф. 4567, оп. 1, спр. 67, арк. 46. Копія. Машинпис.

№ 25
ЗВЕРНЕННЯ ВІДДІЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ ТА МОВИ АН СРСР
ДО ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР О. В. ПАЛЛАДІНА ЩОДО БАЖАНОСТІ
ПУБЛІКАЦІ ПРАЦЬ СПІВРОБІТНИКІВ АН УРСР
У «ІЗВЕСТИЯХ» ВІДДІЛЕННЯ

17 квітня 1951 р.
м. Москва

Отделение литературы и языка Академии наук СССР считает желательным и необходимым дальнейшее укрепление своих научных связей с языковедческими и литературоведческими институтами академии наук союзных республик. Отделение считает, что в свете этой задачи плодотворно было бы постоянное сотрудничество ученых союзных республик – лингвистов и литературоведов – в «Известиях» отделения. Редакция «Известий» заинтересована в получении работ, как общетеоретического порядка, так и посвященных отдельным конкретным вопросам литературы и языка, практическим проблемам литературной жизни и языкового строительства в союзных республиках и т. д. Всякое содействие, которое Вы могли бы оказать отделению в данном направлении, было бы принято с глубокой благодарностью.

Академик-секретарь Отделения литературы и
языка АН СССР академик *В. В. Виноградов*
И[сполняющ[ий] о[бязанности] ученого секретаря Отделения
литературы и языка АН СССР *И. В. Сергеевский*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 8 «Відділення», спр. 194, арк. 63. Засвідчена копія.
Машинпис.

№ 26*¹
КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ГОЛОВИ РМ УРСР
Д. С. КОРОТЧЕНКА ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ
ДОКТОРАНТУРИ ПРИ АН УРСР

18 квітня 1951 р.

Отсутствие докторантуры при АН УССР задерживает работу по подготовке научных работников высшей квалификации, в которых Академия наук, а также

¹ Див. док. № 113; Історія Національної академії наук України. 1946–1950 : Частина I. Документи і матеріали. – К., 2008. – С. 455–456.

другие научные и учебные учреждения Украины испытывают острую необходимость. Насколько велика потребность Академии наук УССР в докторах наук можно судить по количеству незамещенных вакансий заведующих отделами и лабораториями. В настоящее время более 100 кандидатов наук исполняют обязанности заведующих отделами и лабораториями, в то время как эта работа должна быть возложена на докторов наук.

В составе научных сотрудников АН УССР имеется большое количество высококвалифицированных научных кадров, способных обеспечить подготовку докторов наук. В составе Академии наук УССР насчитывается 78 действительных членов, 86 членов-корреспондентов и 76 докторов наук. В их числе – 12 действительных членов и 12 членов-корреспондентов Академии наук СССР.

Академия наук УССР располагает необходимой лабораторно-технической базой, которая полностью может обеспечить высокий научный уровень в деле подготовки докторов наук.

Докторантура Академии наук СССР ввиду ограниченного количества вакансий для докторантов из Украинской ССР, не в состоянии обеспечить подготовку необходимого для Академии наук УССР и других учреждений республики количество докторов.

Необходимость организации докторантуры при АН УССР нашла свое отражение в решении Координационного совещания по вопросу подготовки научных кадров, которое состоялось в Академии наук СССР в июле 1950 года.

Президиум Академии наук УССР просит Вас поднять вопрос перед Советом Министров СССР об организации докторантской аспирантуры при Академии наук УССР с приемом в 1951 году 16 докторантов по следующим специальностям:

1) Физика	2 человека
2) Общая и неорганическая химия	2 – // –
3) Органическая химия	1 – // –
4) Физическая химия	1 – // –
5) Биохимия	1 – // –
6) Строительная механика	1 – // –
7) Черная металлургия	1 – // –
8) Теплоэнергетика	1 – // –
9) Лесоводство	1 – // –
10) Сельскохозяйственная механика	1 – // –
11) Селекция и генетика	1 – // –
12) Украинская литература	1 – // –
13) Языкознание	1 – // –
14) Физиология нормальная	1 – // –

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швец*

№ 27
**ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЕНТОМОЛОГІЇ ТА ФІТОПАТОЛОГІЇ
АН УРСР ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ВИРОБНИЧИХ ДОСЛІДІВ ОБРОБКИ
НАСІННЯ ЦУКРОВОГО БУРЯКА*¹**

30 квітня 1951 р.

Постановлением Совета Министров УССР от 8.II.1951 г. за № 260 на Академию наук УССР возложено проведение широких производственных опытов по предпосевной обработке семян сахарной свеклы раствором пасты гексахлорана с упаренной паточной бардой для борьбы со свекловичным долгоносиком.

Решением Президиума Академии наук УССР проведение этой работы поручено Институту энтомологии и фитопатологии. Настоящим сообщаем о результатах проведенных работ за период до 1-го мая с. г.

В соответствии с заданием правительства на предприятиях Каменского района Кировоградской области изготовлено 10 тонн пасты гексахлорана с упаренной паточной бардой. Паста изготовлена при непосредственном участии автора предложения тов. Е. Н. Китицына.

Полученная паста распределена по отдельным областям и районам следующим образом:

1. Кировоградская область:

Каменский р[айо]н.....4,5 тонны

Александровский район.....1,0 тонна

Александрыйский район.....0,3 тонны

Елисаветградковский р[айо]н.....0,2 тонны

2. Полтавская и Сумская области – 1,1 тонны

3. Киевская и Винницкая области – 0,9 тонны.

Оставшаяся в наличии паста предназначена для опытов по применению ее путем опрыскивания.

Институт энтомологии и фитопатологии издал инструкцию по применению гексахлорановой пасты для предпосевной обработки семян сахарной свеклы, составленную тов. Е. Н. Китицыным.

Институт принимает участие в работах по проверке этого метода борьбы со свекловичным долгоносиком в колхозах Кировоградской области. Предпосевная обработка семян сахарной свеклы раствором гексахлорановой пасты проведена на площади около 6 тысяч гектаров.

Наблюдения за состоянием посевов сахарной свеклы в Каменском и Александровском районах Кировоградской области показывают, что:

1. Обработка семян сахарной свеклы раствором гексахлорановой пасты не оказывает отрицательного влияния на их всхожесть. Всюду всходы свеклы, выращенной из обработанных семян, имеют нормальную густоту и не отличаются от контрольных посевов. По данным Каменской контрольно-сменной лаборатории энергия роста обработанных семян несколько выше, чем контрольных.

¹ Информацию було направлено Президенту АН УРСР акад. О. В. Палладіну, голові Відділення сільськогосподарських наук АН УРСР акад. П. А. Власюку, у відділ сільського господарства ЦК КП(б)У П. О. Дорошетьку та заступнику Голови РМ УРСР М. Д. Бубицькому.

2. Жуки, питаючися свеклою, выращенной из обработанных семян отравляются и погибают. Нигде не отмечено заметной изреженности 4–5-дневных всходов, несмотря на то, что местами появилось угрожающее для посевов количество жуков. Встречающиеся там жуки в подавляющем большинстве уже погибшие или парализованные.

3. На всех участках, засеянных обработанными семенами, отмечаются вышедшие на поверхность почвы или погибающие личинки проволочников и пластинчатоусых жуков.

4. В колхозах, где применялась обработка семян, несмотря на то, что местами жуки появились в значительном количестве, опрыскивание свеклы еще не проводилось и тем не менее заметного изреживания всходов не наблюдается.

Таким образом, имеющиеся данные позволяют считать, что применение предпосевной обработки семян сахарной свеклы раствором пасты гексахлорана с упаренной паточной бардой является безвредным для свеклы и высоко эффективным в защите молодых всходов от свекловичного долгоносика.

Институт продолжает вести наблюдения за состоянием развития свеклы и отравлением долгоносика.

ПРИЛОЖЕНИЕ*1: Копия акта обследования посевов сахарной свеклы в Александровском районе Кировоградской области представителями Института энтомологии и фитопатологии АН УССР, Всесоюзного института защиты растений и Александровского сахарозавода.

И[сполняющий] о[бязанности]
директора института профессор *Н. А. Теленга*
Ученый секретарь канд[идат]
с[ельско]х[оз]яйственных наук *К. М. Федотова*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 2504, арк. 33–35. Оригінал. Машинопис.

№ 28

**ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР «ПРО РОЗВИТОК
ДОСЛІДНИЦЬКИХ РОБІТ В ГАЛУЗІ ЕНЕРГОХІМІЧНОГО
ВИКОРИСТАННЯ МІСЦЕВИХ ПАЛІВ»*2**

9 травня 1951 р.

Рада Міністрів Української РСР відмічає, що на виконання постанови Ради Міністрів УРСР від 1 листопада 1949 року № 3199 Інститутом теплоенергетики Академії наук УРСР проведено науково-дослідницькі роботи в галузі енергохімічного використання місцевих палив – торфу та бурого вугілля. Внаслідок лабораторних дослідницьких робіт, інститутом організована експериментальна установка по напівкоксуванню твердим теплоносієм місцевих палив – торфу та бурого вугілля. Проведено лабораторні експерименти по переробці первинних смол

*1 Додаток не публікується.

*2 Заголовок документа.

бурого вугілля та опрацьовано технологічну схему експериментальної установки по переробці смоли.

Інститутом опрацьовано також технологічну схему газифікації місцевого палива під тиском з парокисневим дуттям.

З метою дальшого поглиблення дослідницьких робіт в галузі енергохімічного використання бурого вугілля і торфу, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Зобов'язати Інститут теплоенергетики Академії наук УРСР (тов. [І. Т.] Швеція):

а) продовжити в 1951 році роботи по напівкоксуванню з твердим теплоносієм в експериментальній установці, що її змонтовано на Київській електростанції № 1; бурого вугілля Придніпровського басейну, західних та Закарпатської областей і торфів УРСР;

б) до 1 червня 1951 року закінчити монтаж експериментальної установки по переробці первинних смол в приміщенні Київської електростанції № 1 та провести досліди по переробці смоли на цій установці.

2. Зобов'язати Президію Академії наук УРСР (тов. [О. В.] Паладіна) забезпечити будівництво корпусу експериментальної установки по газифікації під тиском з парокисневим дуттям в III кварталі 1951 року.

3. Прийняти до відома заяву Академії наук УРСР про укомплектування штатів відділу енергохімічного використання палива Інституту теплоенергетики відповідно до потрібного.

4. Зобов'язати Інститут теплоенергетики Академії наук УРСР (тов. [І. Т.] Швеція) в 1951 році на підставі досліджень опрацювати пропозиції щодо промислового використання методу напівкоксування твердим теплоносієм на базі українських бурого вугілля, лігніту і торфів, а також переробки первинних смол, та 1 листопада 1951 року доповісти Раді Міністрів Української РСР.

5. Для закінчення експериментальних установок по напівкоксуванню та переробці смоли, а також придбання устаткування для дослідної установки по газифікації, виділити Академії наук УРСР в 1951 році додатково 650 тис. крб за рахунок резервного фонду Ради Міністрів УРСР на 1951 рік.

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *І. [І.] Відвиченко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 392, арк. 184–185. Засвідчена копія. Маштупіс.

№ 29

ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО НАДАННЯ ДОПОМОГИ БУДІВНИЦТВУ ГАЗОПРОВОДУ ДАШАВА – КИЇВ – БРЯНСЬК – МОСКВА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАЧІ У ЧЕТВЕРТОМУ КВАРТАЛІ 1951 р. ПРИРОДНОГО ГАЗУ ДО м. МОСКВА

11 травня 1951 р.

Во исполненіе постановленія Совета Министров Союза ССР от 25 апреля 1951 года № 1338, Совет Министров Украинской ССР постановляет:

1. Обязать Институт электросварки Академии наук УССР им. академика Е. О. Патона:

а) изготовить и поставить до 25 мая 1951 года сварочно-монтажному тресту «Главнфтиспроводстрой» Министерства нефтяной промышленности целевым назначением – для строительства газопровода Дашава – Киев – Брянск – Москва 11 комплектов автоматов типа ТС-17-М и 10 комплектов полуавтоматов типа ПТ-6;

б) наладить работу автосварочных установок и оказывать техническую помощь при освоении технологического процесса сварки стыков труб, а также проводить все необходимые научно-исследовательские работы, связанные со сваркой газопровода Дашава – Киев – Брянск – Москва;

в) принять оперативные меры к реализации оборудования и материалов, передаваемых Министерством нефтяной промышленности Институту электросварки в соответствии с постановлением Совета Министров Союза ССР от 25 апреля 1951 года № 1338, согласно приложению № 1*.

[...]*2

4. Обязать Институт черной металлургии Академии наук УССР (т. [М. В.] Луговцова) оказывать тресту «Укргазфтиспроводстрой» необходимую техническую помощь в проведении работ по противокоррозийной изоляции газопровода Дашава – Киев – Брянск – Москва и проводить необходимые научно-исследовательские работы в этой части.

Разрешить Институту черной металлургии Академии наук УССР привлечь специалистов по противокоррозийной изоляции, на договорных началах, для осуществления указанных работ на строительстве газопровода Дашава – Киев – Брянск – Москва.

5. Обязать Президиум Академии наук УССР (т. [А. В.] Палладина) в десятидневный срок представить в Государственную штатную комиссию при Совете Министров СССР на утверждение штат специалистов, необходимый для выполнения научно-исследовательской тематики, связанной с работой по газопроводу, в пределах установленного плана по труду Института черной металлургии и сумм, предусмотренных договором Академии наук УССР с Министерством нефтяной промышленности. [...]

Председатель Совета Министров Украинской ССР *Д. [С.] Коротченко*
Управляющий делами Совета Министров УССР *И. [И.] Вовдыченко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 392, арк. 186–187. Засвідчена копія. Машпютом.

*1 Додаток не публікується.

*2 Тут і далі – знято інформацію, що не стосується АН УРСР.

**ПРОТОКОЛ НАРАДИ КЕРІВНИКІВ ОБСЕРВАТОРІЙ УКРАЇНИ
ЩОДО ЗАТВЕРДЖЕННЯ СКЛАДУ АСТРОНОМІЧНОГО КОМІТЕТУ
ПРИ АН УРСР, ТЕМАТИКИ ТА СКЛАДУ ЕКСПЕДИЦІЇ ПО НАГЛЯДУ
ЗА СОНЯЧНИМ ЗАТЕМНЕННЯМ, СТАНУ ОБЛАДНАННЯ
ОБСЕРВАТОРІЙ**

21 травня 1951 р.

Присутствовали:

1. Действительный член АН УССР, проф. Орлов А. Я. (ГАО)
 2. Действительный член АН УССР, проф. Барабашов Н. П. (ХАО)
 3. Член-корреспондент АН УССР, проф. Цесевич В. П. (ОАО)
 4. Проф. Всехсвятский С. К. (КАО)
 5. Кандидат физико-мат[ематических] наук Степанов В. Е. (ЛАО)
- Председатель А. Я. Орлов
Секретарь В. Е. Степанов

ПОВЕСТКА ДНЯ

1. О солнечном затмении 25 февраля 1952 г.
2. Об Астрономическом комитете при АН УССР.
3. Об оборудовании обсерваторий Украины.

По первому вопросу выступает действительный член АН УССР Орлов А. Я., который говорит о научной значимости наблюдения затмения и необходимости организации одной экспедиции от Украины.

После обстоятельного обсуждения, в котором высказывались все участники совещания, принято следующее решение:

1. Утвердить следующую тематику экспедиции:

- а) Получение спектра вспышки (КАО).
- б) Колориметрия и фотометрия короны.
- в) Получение спектра короны (ХАО).
- г) Фотографирование фаз затмения.
- д) Узкая колориметрия короны с интерференционными фильтрами (ЛАО).
- е) Изучение спектра и яркости внутренних планет (ОАО).

2. Утвердить следующий состав экспедиции:

Профессор С. К. Всехсвятский (начальник экспедиции), А. А. Яковкин, Е. [Н.] Зманек, Ракубовский, [Н. В.] Штещенко (КАО).
[Л. И.] Крысенко, Ранута, [В. Х.] Плужников, [А. Т.] Чекирда (ХАО).
Профессор Цесевич В. П., Драгомирская Б. А. (ОАО).
Степанов В. Е., Кашко (ЛАО).
Дроздов С. В. (ПАО).

Всего 16 человек.

3. Просить А. Я. Орлова рекомендовать экспедиции механика, астрометра и зав[едующего] хозяйством.

4. Просить А. Я. Орлова и С. К. Всехсвятского составить смету расходов по экспедиции.

5. Просить Президиум АН УССР выделить необходимые средства на проведение экспедиции.

6. Просить Солнечную комиссию АН СССР предоставить для темы в) целостат и для темы д) мелкозернистые высокочувствительные пластинки (панхром С).

7. Астрономическим обсерваториям провести широкую научно-популярную работу среди широких масс населения с постановкой лекций о научном значении солнечных затмений.

II. Об Астрономическом комитете при АН УССР*

Действительный член АН УССР А. Я. Орлов сообщает, что Президиум АН УССР, рассмотрев представление Отделения физико-математических и химических наук АН УССР, одобрил создание Астрокомитета.

После обсуждения сообщения А. Я. Орлова, совещание решило:

1. Просить Президиум АН УССР утвердить следующий состав Астрокомитета:

1. Действ[ительный] член АН УССР А. Я. Орлов (председатель).
2. Действ[ительный] член АН УССР Н. П. Барабашов.
3. Член-кор[респондент] АН УССР В. П. Цесевич.
4. Проф. С. К. Всехсвятский (зам[еститель] председателя).
5. Проф. А. А. Яковкин.
6. Проф. З. Н. Ахсентьева.
7. Проф. Смснов.
8. Канд[идат] физ[ико]-мат[ематических] наук В. Е. Степанов.
9. Канд[идат] физ[ико]-мат[ематических] наук Ш. Г. Горделадзе (ученый секретарь).

III. Об оборудовании астрономических обсерваторий Украины

Директоры обсерваторий выступили с краткой информацией о состоянии оборудования на верснних им обсерваториях.

ПОСТАНОВИЛИ

1. Просить Президиум АН УССР поддержать ходатайство директора астрономической обсерватории Харьковского госуниверситета, действительного члена АН УССР Н. П. Барабашова перед Министерством высшего образования о выделении ассигнований на приобретение метрового рефлектора для Харьковской астрономической обсерватории.

2. Просить действительного члена АН УССР Н. П. Барабашова представить Отделению физ[ико]-мат[ематических] и хим[ических] наук АН УССР соответствующую докладную записку.

3. Считать целесообразным, чтобы университетские астрономические обсерватории УССР (Харьковская, Киевская, Одесская, Львовская) имели загородные базы.

Просить астрономические обсерватории УССР представить мотивированные докладные записки по данному вопросу.

Председатель *А. Я. Орлов*
Секретарь *В. Е. Степанов*

Науковий архів Головної астрономічної обсерваторії НАН України (далі – ГАО НАН України), оп. 1, спр. 108, арк. 5–7. Оригінал. Машинпис.

*Тут і далі – підкреслено в документі.

№ 31

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ЩОДО ВИДІЛЕННЯ
ПРИМІЩЕНЬ ДЛЯ ГОЛОВНОЇ АСТРОНОМІЧНОЇ ОБСЕРВАТОРІЇ**

24 травня 1951 р.

З метою створення відповідних умов для наукової роботи Головної астрономічної обсерваторії:

1. Перевести апарат Головної астрономічної обсерваторії з будинку № 2 по вул. Чудновського в Голосієво.

Директору Головної астрономічної обсерваторії, дійсному члену АН УРСР О. Я. Орлову переселити до 25*¹ травня 1951 року з території Головної астрономічної обсерваторії в Голосієво 3-х співробітників з сім'ями в «Феофанію».

2. Зобов'язати директора Інституту математики АН УРСР дійсного члена АН УРСР О. Ю. Ішлінського до 25 травня 1951 року передати в розпорядження Головної астрономічної обсерваторії кам'яний будинок (проти собору в Феофанії), виселивши з нього шофера Інституту математики АН УРСР в інше приміщення на розсуд директора Інституту математики АН УРСР.

3. Звільнити в «Феофанії» 2 кімнати, які займає старший науковий співробітник Головної астрономічної обсерваторії т. Король А. К. та переселити його в Голосієво до 25 травня 1951 року.

4. Надати звільнені 2 кімнати у «Феофанії» працівникам Головної астрономічної обсерваторії для проживання (згідно п. 1 цього розпорядження).

5. Зобов'язати [виконуючого] [обов'язки] директора Інституту фізики АН УРСР т. Пасечника М. В. до 25 травня 1951 року передати Головній астрономічній обсерваторії (головний корпус Інституту фізики) одну окрему кімнату для розміщення в ній адміністративно-господарчої частини обсерваторії.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *М. П. Семененко*
Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *П. С. Погребняк*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 400, арк. 120. Оригінал. Машинопис.

№ 32

**ПОВІДОМЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ШТАТНОЇ КОМІСІЇ ПРИ РМ СРСР
ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ НОВИХ ШТАТИВ УСТАНОВ
ЛВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ АН УРСР****

*26 травня 1951 р.
м. Москва*

В соответствии с постановлением Совета Министров СССР № 457 от 21.II.1951 г. Государственная штатная комиссия при Совете Министров СССР

* Тут і далі в документі – шифра «25» вписана від руки замість надрукованої шифри «15».

** Копія повідомлення була направлена до Міністерства фінансів УРСР.

утверждает штат центрального аппарата Львовского филиала Академии наук Украинской ССР и подведомственных филиалу учреждений в количестве 325 единиц с фондом заработной платы 138 850 рублей в месяц по 192 должностям, в том числе:

№№ пп	Наименование организаций	Количество штатных единиц	Месячный фонд зараб[отной] платы
1	Центральный аппарат	26	13 075
2	Институт машиноведения и автоматики	57	28 160
3	Институт агробиологии	75,5	30 215
4	Институт геологии полезных ископаемых	85	33 770
5	Институт общественных наук	81,5	33 630
Итого:		325	138 850

Указанный штат утверждается в пределах бюджетных ассигнований, установленных Академии наук Украинской ССР на 1951 год

Одновременно Государственная штатная комиссия аннулирует действующие штатные расписания львовских учреждений Академии наук Украинской ССР в количестве 233 единиц с фондом заработной платы 253 700 рублей в месяц, в том числе:

№№ пп	Наименование организаций	Количество штатных единиц	Месячный фонд зараб[отной] платы
1	Львовские филиалы институтов Академии наук Украинской ССР	158	181 400
2	Научно-природоведческий музей	40	39 230
3	Этнографический музей	35	33 070

Заместитель Председателя Государственной штатной комиссии при Совете Министров СССР *П. Десяткин*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 4762, арк. 138. Засвідчена копія. Машинпис.

**ПРОПОЗИЦІЇ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ
ТОРГІВЛІ НАУКОВОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ
УКРКНИГОТОРГУ**

29 травня 1951 р.

Незважаючи на проведену реорганізацію книжкової торгівлі та зміну умов постачання неперіодичних видань видавництвами Укркниготоргу, справа з продажем наукових видань досі не впорядкована.

Укркниготорг безпідставно відмовляється від реалізації видань Академії наук УРСР (навіть при значно знижених тиражах проти минулих років), мотивуючи це тим, що Видавництво АН УРСР «випускає переважно наукові праці, розраховані на вузьке коло спеціалістів, що частина видань призначена для позаринкового розповсюдження шляхом розсилки науковим працівникам, що ринкове поширення більшої частини видань Академії потребує спеціальної роботи з кожним виданням» і т. ін.

Такі мотиви Укркниготоргу зовсім безпідставні, по-перше, через те, що всі видання Академії наук як за минулі роки, так і за планом 1951 року видаються для продажу, а не для розповсюдження поза ринком. По-друге, твердження Укркниготоргу про те, що Видавництво АН УРСР завищує тиражі своїх видань у порівнянні з тиражами АН СРСР теж цілком безпідставне. Навпаки, навіть ті видання, на які саме посилається Укркниготорг, за планом АН УРСР передбачено друкувати тиражем, на 50% меншим проти видань АН СРСР.

Справа, безсумнісно, не в тиражах, а в тому, що Укркниготорг ухиляється від реалізації наукової продукції. Насправді ж, дізнавшись про випуск наукової книги, споживачі з різних міст України змушені шукати наукову книгу шляхом листування з Редакційно-видавничою радою та Видавництвом Академії наук. Наприклад, із списку нерезалізованих видань минулих років, що були видані тиражем 355 300 прим[ірників] (список до цього додається)*¹, з яких Укркниготорг за 3–5 років прийняв для реалізації по всій своїй торговельній мережі на Україні і в центральних містах РРФСР на 1.V.1951 р. всього 96 970 примірників, або 27% всього тиражу. Видавництво Академії наук, не маючи торговельної мережі і відповідного апарату, лише на індивідуальні вимоги покупців за той же час реалізувало 187 395 примірників, або 53% усього тиражу. Це свідчить про те, що покупець на наукову книгу є, але книг на місцях немає.

Лише небажанням працівників Укркниготоргу займатися реалізацією наукової книги можна пояснити те, що на складі Видавництва Академії наук лежить нерезалізованої продукції минулих років на 600 тис. крб.

Беручи до уваги, що Видавництво АН УРСР не має своєї торговельної мережі в інших містах України, а також позбавлене будь-якої можливості утворити її (через брак достатньої кількості власної літератури при малих тиражах: від 500 до 2000–3000 примірників), відкривати свої магазини чи ларьки*² по Україні немає рації при наявності досить поширеної торговельної сітки Укркниготоргу.

*1 Список видань не публікується.

*2 Так у документі.

Отже, виходячи з цього, Президія АН УРСР просить Раду Міністрів УРСР зобов'язати Укркниготорг забирати для продажу видання Академії наук УРСР, які передбачені за планом 1951 р., згідно з наказом Головопліграфвидаву при Раді Міністрів СРСР від 24 лютого 1951 р. за № 14 про основні умови постачання неперіодичних видань видавництвами книготоргам на 1951 рік.

Президент Академії наук Української РСР
академік *О. В. Палладін*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 4480, арк. 24–25. Оригінал. Машинопис.

№ 34

**ДОВІДКА ВІДДІЛУ НАУКИ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ЦК КП(б)У ПРО СТАН РОБОТИ З ВИДАННЯ ПРАЦЬ СПІВРОБІТНИКІВ
АН УРСР – УРОДЖЕНЦІВ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ**

7 червня 1951 р.

По заданню Секретаря ЦК КП(б) України товариша Назаренко І. Д. Академія наук УРСР підготувала матеріал о состоянии работы по изданию трудов уроженцев западных областей, работающих в АН УССР. Из этого материала видно, что в 1951 г. запланировано издать 18 работ уроженцев западных областей, из них уже опубликованы в изданиях АН УССР такие работы:

1. Суха Л. М. – «Художественные изделия из металла» («Вісник АН УРСР», січень 1951 р.).
2. Деркач М. Д. – «Київ у житті Л. Українки» («Вісник АН УРСР», № 2, февраль 1951 г.).
3. Крипякевич І. П. – «Підкарпатське село в XVI ст.» («Вісник АН УРСР», декабрь 1950 г.).
4. Крипякевич І. П. – «З минулого Каховки» («Вісник АН УРСР», апрель 1951 г.).

Кроме этого в наборе находится семь работ и восемь работ находится в редакционной обработке и на рецензировании. Опубликованные в «Віснику АН УРСР» работы были представлены Секретарю ЦК КП(б) України товаришу Назаренко І. Д., который после ознакомления дал указания АН УССР:

1. На все опубликованные работы уроженцев западных областей давать рецензии и направлять их авторам.
2. В дальнейшем всю работу по изданию работ уроженцев западных областей Украины держать под неслабым контролем и о состоянии информировать отдел науки и вузов ЦК КП(б)У.

Отдел науки и вузов ЦК КП(б) України дал соответствующие указания АН УССР.

Зав[едуючий] отделом науки и вузов ЦК КП(б) України [*С. В.] Червоненко*
Консультант отдела науки и вузов ЦК КП(б) України *Келина*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, стр. 2376, арк. 93. Оригінал. Машинопис.

№ 35*¹

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО НЕДОЦІЛЬНІСТЬ ЛІКВІДАЦІЇ ІНСТИТУТУ ГЕНЕТИКИ ТА СЕЛЕКЦІЇ АН УРСР

29 червня 1951 р.

Заслухавши та обговоривши повідомлення директора Інституту генетики та селекції АН УРСР [В. Я. Юр'єва] про проект реорганізації мережі сільсько-господарських науково-дослідних установ Української РСР, схваленого колегією Міністерства сільського господарства УРСР, в якому передбачається ліквідація Інституту генетики та селекції АН УРСР, Президія АН УРСР постановляє:

1. Ліквідацію Інституту генетики та селекції АН УРСР вважати недоцільною внаслідок того, що ніякого дублювання робіт з іншими установами Інститут генетики та селекції АН УРСР не має.

Існуючий на Україні Одеський генетико-селекційний інститут Міністерства сільського господарства СРСР обслуговує степну зону республіки, а Інститут генетики та селекції АН УРСР обслуговує лісостепову зону.

Науково-експериментальна база та лабораторії інституту цілком забезпечують проведення наукових робіт в галузі селекції та генетики.

2. З метою усунення паралелізму в роботі просити Раду Міністрів УРСР підняти клопотання перед Радою Міністрів СРСР про приєднання Харківської селекційної станції до Інституту генетики та селекції АН УРСР.

Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *М. П. Семененко*

Головний вчений секретар Президії АН УРСР

дійсний член АН УРСР *І. Т. Шаєць*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 3407, арк. 262. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 36

ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО РОЗМІЩЕННЯ УСТАНОВ ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ АН УРСР

6 липня 1951 р.

В намірах забезпечення розвитку научно-дослідницької роботи учреджений Львівського філіала Академії наук УРСР, Совет Міністрів Української ССР постановляє:

1. Об'язати Львівський горисполком (т. [В.] Николаєнко) надати до 10 липня 1951 року на умовах довгострочної оренди Львівському філіалу Академії наук УРСР для розміщення інститутів дом № 14/16 по ул. Драгоманова с полезной площадью 1583 м² і дом № 18 по ул. Драгоманова с полезной площадью 729 м².

Львівському облсполкому прослідити за виконанням цього пункту.

2. Прийняти к сведению представленный председателем Львівського філіала Академії наук УРСР тов. [И. З.] Штокало план розміщення інститутів і управ-

* Див. док. № 42, 200.

ления филиала в домах: по ул. Коперника № 15 с полезной площадью 1990 м²; ул. Советской № 24 и № 26 – с полезной площадью 1402 м²; ул. Драгоманова № 14/16 – с полезной площадью 1583 м²; ул. Драгоманова № 18 с полезной площадью 729 м² и площадь Рынок № 10 – с полезной площадью 926 м², согласно приложению.

3. Для обеспечения начала работы в Институте агробиологии, обязать председателя Львовского горисполкома г. [В.] Николаенко и командира войсковой части полковника Липецкого предоставить дом по ул. Драгоманова № 18 для размещения отделов Института агробиологии, а с 10 августа 1951 года после освобождения войсковой частью дома по ул. Драгоманова № 14/16 Институт агробиологии разместить в указанном здании.

4. Принять к сведению заявление председателя Львовского горисполкома г. [В.] Николаенко, что до 10-го июля 1951 года:

а) из здания Львовского филиала АН УССР по ул. Коперника № 15 областное общество по распространению политических и научных знаний будет переведено в другое помещение и освобождаемая площадь будет передана филиалу АН УССР;

б) до 1-го августа 1951 года будет предоставлено 16 квартир для научных работников филиала АН УССР, в том числе 2 квартиры 4-комнатные под общежитие для аспирантов.

5. Обязать Президиум Академии наук УССР (тов. [А. В.] Палладина):

а) до 10-го июля 1951 года представить Совету Министров УССР предложения о мероприятиях и ассигнованиях, необходимых на проведение ремонта помещений институтов Львовского филиала и оснащение лабораторий институтов необходимым оборудованием;

б) до 1-го марта 1952 года полностью упорядочить библиотечные фонды Львовского филиала Академии наук УССР, провести инвентаризацию их и приступить к составлению каталогов, передав другим учреждениям и библиотекам литературу не нужную для Академии профиля.

6. Обязать Львовский горисполком (г. [В.] Николаенко) использовать дом по ул. 1-го мая № 1/3 в первую очередь для размещения сотрудников филиала Академии наук УССР и профессорско-преподавательского состава г. Львова.

7. Обязать Львовский облисполком (г. [К. Н.] Пелехатого) и Львовский горисполком (г. [В.] Николаенко) всесторонне содействовать Львовскому филиалу Академии наук УССР в разрешении всех вопросов, связанных с организационным периодом.

Председатель Совета Министров Украинской ССР Д. [С.] Коротченко
Управляющий делами Совета Министров УССР И. [И.] Вивыденко

* * *

Приложение*¹
к постановлению Совета Министров УССР
от 6 июля 1951 года № 1654

ПЛАН
размещения Львовского филиала
Академии наук Украинской ССР в г. Львове

I. Управление филиала и институты:

1. Управление Львовского филиала Академии наук УССР – по ул. Коперника № 15 на общей полезной площади 550 м².
2. Институт геологии полезных ископаемых – по ул. Коперника № 15 на общей площади 771 м²; на площади Рынок № 10 на общей площади 926 м² и по ул. Стефаника № 11 на общей площади 125 м².
3. Институт общественных наук и библиотеку по шевчкноведению – по ул. Советской № 24 и № 26 на общей площади 1000 м².
4. Институт агробиологии – по ул. Драгоманова № 14/16 на общей площади 1400 м².
5. Институт машиноведения и автоматики – по ул. Коперника № 15 на общей площади 669 м²; по ул. Драгоманова № 14/16 на общей площади 150 м² и по ул. Драгоманова № 18 на общей площади 481 м².

II. Другие учреждения филиала:

1. Научно-природоведческий музей Института агробиологии по ул. Театральной № 18 на общей полезной площади 1291 м².
2. Типография Издательства Академии наук УССР – по ул. Стефаника № 11 на площади 459 м².
3. Экспериментально-технический отдел филиала Академии наук УССР с мастерскими – по ул. Ткацкой № 9 на площади 241 м².
4. Библиотека Львовского филиала Академии наук УССР – по ул. Стефаника № 2 на общей полезной площади 2615 м²; по ул. Библиотечной № 2 на общей полезной площади 705 м² и по ул. Лысенко № 14 на общей полезной площади 655 м².

Управляющий делами Совета Министров УССР *И. [И.] Вивдыченко*

Архів Пресидії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 392, арк. 287–289. Засвідчена копія. Машинпис.

¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

СПИСОК НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ІНСТИТУТІВ ТА ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ, ЗАЛУЧЕНИХ ДО РОЗРОБКИ
ТЕМАТИЧНОГО ПЛАНУ КОМІТЕТУ СПРИЯННЯ БУДІВНИЦТВУ
ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ, КАНАЛІВ І ЗРОШУВАЛЬНИХ СИСТЕМ
АН УРСР*1

9 липня 1951 р.*2

1. Інститут гідрології та гідротехніки АН УРСР
2. Інститут геології АН УРСР
3. Інститут економіки АН УРСР
4. Інститут будівельної механіки АН УРСР
5. Інститут гірної механіки АН УРСР
6. Інститут математики АН УРСР
7. Інститут електросварки АН УРСР
8. Інститут теплоенергетики АН УРСР
9. Інститут фізики АН УРСР
10. Інститут машинобудівництва та проблем с[ельсько]х[озької] механіки АН УРСР
11. Інститут гідробіології АН УРСР
12. Інститут ботаніки АН УРСР
13. Інститут зоології АН УРСР
14. Інститут лісівництва АН УРСР
15. Інститут мікробіології АН УРСР
16. Інститут фізіології рослин та агрохімії АН УРСР
17. Інститут ентомології та фітопатології АН УРСР
18. Лабораторія швидкохідних машин та механізмів АН УРСР
19. Інститут електротехніки АН УРСР
20. Лабораторія ґрунтознавства АН УРСР
21. Київський державний університет
22. Одеський державний університет
23. Харківський державний університет
24. Дніпропетровський державний університет
25. Чернівецький державний університет
26. Дніпропетровський інж[инерно]-будівельний інститут
27. Дніпропетровський гірний інститут ім. Артема
28. Донецький індустріальний інститут
29. Харківський політехнічний інститут
30. Київський гідромеліоративний інститут Міністерства вищ[ого] освіти
31. Київський інженерно-будівельний інститут
32. Харківський інститут інженерів залізничного транспорту
33. Інститут Українського водного господарства

*1 Список було направлено секретарем комітету А. О. Головацем до Відділу землекористування РМ УРСР.

*2 Дата супровідного листа.

34. Український научно-дослідницький інститут гідротехніки та меліорації МСХ СРСР

35. Харківський сільськогосподарський інститут ім. Докучаєва

36. Інститут географії при Київському державному університеті

37. Дніпропетровський науково-дослідницький інститут гідробіології

38. Полтавський сільськогосподарський інститут

39. Донецька гідробіологічна станція

40. Львівський державний університет

41. Херсонський педагогічний інститут

42. Український інститут прудового та рибного господарства

43. Київський технологічний інститут легкої промисловості

44. Київський технологічний інститут харчової промисловості

45. Інститут Укргірпрошахтпроект

46. Київський автомобільний інститут

47. Укржельдорзв'язпроект Міністерства шляхів зв'язу СРСР

48. Союззв'язпроект МУП СРСР

49. Западшахтпроект МУП СРСР

50. Гипрооргпроектжилстрой

51. Харківський інститут гірничого будівництва

52. Управление строительства Киевского метро

53. Український науково-дослідницький інститут соціального землеробства

54. Український інститут тваринництва

55. Херсонський сільськогосподарський інститут

56. Ужгородський державний університет^{*1}

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 3700, арк. 50–51. Оригінал. Машинотпис.

№ 38

ЛИСТ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО ЗАСТУПНИКА КЕРУЮЧОГО СПРАВАМИ РМ УРСР С. Г. ГОРОХОВА ПРО НЕДОЦІЛЬНІСТЬ ПЕРЕДАЧІ КАБІНЕТУ МИСТЕЦТВ ЛЬВІВСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ АН УРСР ДО ЛЬВІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ ПРИКЛАДНОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА^{*2}

11 липня 1951 р.

Президія АН УРСР та Відділ суспільних наук АН УРСР вважають недоцільним передачу кабінету мистецтв з Бібліотеки Львівського філіалу АН УРСР до Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва.

Кабінет мистецтв є науковою базою для Львівського інституту суспільних наук АН УРСР, який поряд з іншими питаннями займається дослідженням в галузі мистецтва. Фондами Львівської бібліотеки АН УРСР користуються львівські, київські, московські та інші інститути і університети, що вивчають питання мис-

^{*1} Назву університету вписано від руки.

^{*2} Лист надіслано у відповідь на запит РМ УРСР від 02.07.1951 р. № 48–552.

тства, в тому числі і Львівський інститут прикладного та декоративного мистецтва.

Виходячи з наведеного, буде недоцільним розпорюшувати фонди Львівської бібліотеки АН УРСР і передавати їх спеціалізованим інститутам.

Питання про необхідні асигнування для впорядкування фондів Львівської бібліотеки АН УРСР зараз вирішується в Раді Міністрів УРСР.

Головний вчений секретар Президії АН УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Швець*

ЩДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 4480, арк. 56. Оригінал. Машпюпис.

№ 39

**ДОВІДКА ІНСТИТУТУ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ АН УРСР
ПРО РЕЗУЛЬТАТИ МІЖРЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ НАРАДИ
З ПРОБЛЕМИ СПАЛЕННЯ МІСЦЕВИХ ПАЛИВ**

11 липня 1951 р.

Совещание было созвано Институтом теплоэнергетики АН УССР с одобрения Совета по координации научной деятельности Академии наук Союза ССР и в соответствии с постановлением Президиума АН УССР.

Задачи совещания: а) обмен опытом научной работы по сжиганию местных топлив, б) определение наиболее эффективных путей дальнейшей разработки проблемы сжигания местных топлив, в) координация темпланов, установление постоянного контакта и кооперирование в научной работе между институтами.

В совещании принимали участие:

а. Представители Института теплоэнергетики АН УССР, Института использования газа АН УССР, Бюро ОТН АН УССР, СОПС АН УССР, Энергетического института им. Г. М. Кржижановского, Центрального научно-исследовательского котлотурбинного института им. И. И. Ползунова, Академии наук Белорусской ССР, Академии наук Эстонской ССР, Академии наук Азербайджанской ССР, Академии наук Казахской ССР, Киевского ордена Ленина политехнического института, Одесского политехнического института, Львовского политехнического института, Киевского технологического института пищевой промышленности им. [А. И.] Микояна, Харьковского политехнического института им. В. И. Ленина, Белорусского политехнического института, Киевского инженерно-строительного института, Киевского филиала ЦИИСа, Украинского [научно]-[исследовательского] института местных топлив, Академии архитектуры УССР, Киевского автодорожного института и др.;

б. Представители Госплана УССР, Министерства местной промышленности УССР, Министерства местной топливной промышленности УССР, Министерства мебельной промышленности УССР, Министерства коммунального хозяйства УССР, Министерства пищевой промышленности УССР, Главэнерго, Главсахар, Главхлеб, Укрбумтреста, райэнергоуправлений системы Главэнерго: Львовского, Харьковского, Одесского, Киевского, Укргипрошахт, Укргипролетпром,

Укртупробум, Укркоммуненерго, Гипробум, Кисвпромэнергомонтаж, Укрпищепромпроект, Теплоэлектропроект, Главукраинуглестрой, Коммуненергопроект, Легпромпроект, Спиртотреста, Энергохладомонтаж, Промэнергомонтаж, Укрэнергопроект, з[аво]да «Большевик», з[аво]да «Ленинская Кузница», фабрики им. Боженко, Кировоградской электростанции, Кременчугской электростанции, Кисвской г[осударственной] электростанции-2, Гипросахар и др.

В совещании принимали участие до 200 человек, являющиеся представителями 24-х научных организаций и до 40 государственных, проектных и производственных организаций и промышленных предприятий союзного и республиканского значения*1.

Совещанием отмечено, что в результате проведенных работ выявились такие целесообразные направления и пути решения сжигания местных топлив:

а) Применение разомкнутого цикла сушки высоковлажного топлива в крупных установках.

б) Применение схем с мелким вентилятором для бурых углей с $Q_p^{II} > 1700$ ккал/кг и фрезерного торфа для установок средней мощности.

в) Применение шахтно-мельничных топок для бурых углей с $W_p < 40\%$.

г) Применение пневматических топок системы Шершисва под котлами средней и большой мощности, пневматических вихревых и циклонных топок под котлами малой мощности для сжигания фрезерного торфа.

д) Применение малогабаритной шахтно-мельничной и циклонной топок для сжигания бурых углей УССР.

е) Применение эффективных скоростных предтопок для подготовки кускового торфа, сжигаемого на цепных решетках и методов предварительной подсушки кускового торфа.

ж) Применение пневматических забрасывателей и шурующих планок для котлов малой мощности для бурых углей и торфа.

з) Применение двухступенчатых топок для сжигания сланцев с использованием золы.

Совещание установило, что наиболее целесообразным методом использования местных топлив является энергохимическое и энерготехнологическое использование их. В этом направлении следует всемерно развивать следующие работы научно-исследовательских организаций:

1. При сжигании высоковлажных топлив в крупных котельных установках целесообразно форсировать работы по разомкнутому циклу сушки отходящими газами. Для малых и средних установок продолжать работы по сжиганию местных топлив в натуральном виде.

2. При сжигании высоковлажных бурых углей и фрезерного торфа форсировать работы по освоению и усовершенствованию установки с разомкнутым циклом сушки.

3. Форсировать работы по установкам с мелким вентилятором для фрезерного торфа и бурых углей с $Q_p^{II} < 1700$ ккал/кг.

4. Ускорить проведение работ по применению пневматических топок для сжигания высоковлажных бурых углей.

*1 Далі знято перелік наукових доповідей та інформацію про роботи по спаленню місцевих палив, проведені установами – учасницями наради.

5. Развивать работы по применению вихревого и циклонного принципа сжигания местных топлив в топках котлов различных мощностей, в том числе и малой мощности.

6. Развитие работ по малогабаритным топкам с шахтными мельницами и постоянно действующим муфелем для бурых углей.

7. Развитие работ по дальнейшему усовершенствованию шахтно-мельничных топок путем создания постоянно действующих подготовительных камер и простейших горелочных устройств.

8. Продолжение работ по механизации процессов сжигания топлива в слоевых топках: с пневматическим забрасывателем, с шуряющей планкой (с горизонтальным и с наклонным зеркалом горения) с фронтальным и верхним забросом и с нижней подачей топлива, а также применение топок-генераторов.

9. Развитие принципа двухступенчатого сжигания различных местных топлив.

10. Одновременно совещание отмечает необходимость упорядочения топочных устройств, предложенных ранее и применяющихся в настоящее время. В частности признает необходимым упорядочение стандартной шахтной ручной топки для торфа.

Одобрив представленные планы научно-исследовательских организаций по сжиганию местных топлив, совещание сочло целесообразным развитие работ отдельных институтов по изучению условий использования следующих местных топлив:

1. По бурым углям*¹ – в Институте теплоэнергетики АН УССР и Институте энергетики Каз[ахской] ССР.

2. По торфу – в Энергосекторе АН БССР и Институте технических наук Литовской ССР.

3. По сланцам – в Институте промышленных проблем Эст[онской] ССР и Энергетическом институте Азерб[айджанской] ССР.

4. По калорийным отходам нефтеперерабатывающих заводов – кислому газу – в Энергетическом институте Азерб[айджанской] ССР.

Совещание постановило целесообразным:

а) Установление постоянного контакта и сотрудничества между Институтом теплоэнергетики АН УССР и Центральным научно-исследовательским котлотурбинным институтом им. И. И. Ползунова при решении проблемы сжигания бурых углей УССР в энергетических котельных установках, а также между Энергосектором АН БССР и ЦКТИ по сжиганию фрезерного торфа.

б) Кооперирование работ Эстонской АН, Азербайджанской ССР и ЦКТИ по вопросу сжигания сланцев.

в) Одесскому политехническому институту и Киевскому филиалу ЦИНС вести свои работы по сжиганию бурых углей УССР в увязке с Институтом теплоэнергетики АН УССР и ЦКТИ им. И. И. Ползунова.

Несмотря на имеющиеся достижения в разработке различных конструкций топочных устройств для сжигания местных топлив совещание особо отмечает недостаточное их внедрение в промышленность, так как работающие устройства имеются в единичных экземплярах, на которых испытаны отдельные виды топлив.

*¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

Советские считают целесообразным усилить взаимную информацию институтов и заинтересованных промышленных предприятий путем обмена материалами, характеризующими главные результаты работ.

Институт теплотехники АН УССР,
действительный член АН УССР *И. Т. Швеца*^{*1}

Науковий архів Інституту технічної теплофізики НАН України, оп. 1, спр. 69, арк. 18–27.
Оригінал. Машинпис.

№ 40
**ПРОПОЗИЦІЇ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО СТВОРЕННЯ
МЕРЕЖІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ ДЛЯ КОМПЛЕКСНОГО
ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
УКРАЇНИ**

16 липня 1951 р.

Согласно постановлению правительства СССР от 6 марта 1951 г. и постановлению Совета Министров и ЦК КП(б) Украины от 30 марта 1951 г., Академия наук Украинской ССР вносит предложение об организации в системе Академии наук УССР следующих новых научно-исследовательских учреждений, с целью усиления научно-исследовательских работ по орошаемому земледелию, гидротехнике и мелиорации и электрификации сельского хозяйства, в связи со строительством Южноукраинского канала и орошением земель юга Украины¹⁰:

1. Институт растениеводства в г. Киев на базе Всесоюзного института сахарной свеклы Министерства сельского хозяйства СССР с его экспериментальными базами и опытными станциями.

В задачи Института растениеводства должно входить освоение и дальнейшее развитие комплекса Докучаева – Костычева – Вильямса, улучшение структуры посевных площадей и поднятие урожайности всех сельскохозяйственных культур, возделываемых на Украине.

Кроме того, на вновь организованный Институт растениеводства можно будет возложить все работы Института сахарной свеклы в масштабе Союза ССР.

2. Институт орошаемого земледелия в г. Киев на базе Украинского научно-исследовательского института гидротехники и мелиорации Министерства сельского хозяйства УССР и Украинского института хлопководства с их экспериментальными базами и опытными станциями.

На Институт орошаемого земледелия будет возложено разработку вопросов орошения и сельскохозяйственного освоения земель, способов и техники поливов, норм и сроков орошения сельскохозяйственных культур, мероприятий по эксплуатации оросительных систем и гидротехнических сооружений, струк-

^{*1} Замість акад. І. Т. Швеца документ підписав заступник директора інституту з наукової роботи кандидат технічних наук О. Й. Петров.

^{**} Тут і далі – підкреслено в документі від руки.

туры посевных площадей и примерных схем севооборотов, предусмотрев развитие посевов хлопчатника и пшеницы в условиях орошения.

В задачи Института орошаемого земледелия, помимо указанных выше вопросов, должна входить разработка вопросов правильной обработки почвы, мероприятий по мелиорации солонцов и солонцеватых почв, систем удобрения и мероприятий по предупреждению засоления и заболачивания орошаемых земель.

3. Институт зоотехники в г. Киеве на базе Всесоюзного института акклиматизации и гибридизации с[ельско]х[озийственных] животных, с передачей этому институту Киевской областной станции животноводства с совхозом «Терезино».

На Институт зоотехники будет возложено разрешение проблем породоблагования, развития животноводства, особенно мясомолочного скотоводства, тонкорунного овцеводства и птицеводства, гибридизации и акклиматизации с[ельско]-х[озийственных] животных.

4. Институт почвоведения в г. Харькове на базе Лаборатории почвоведения Академии наук УССР, в задачи которого должна входить разработка узловых проблем в области почвенной науки, а именно: мероприятий повышения плодородия почв в системе социалистического сельского хозяйства; изучение и составление сельскохозяйственной характеристики почвенного покрова Украины и изучение путей использования свойств почвы для потребностей других отраслей народного хозяйства страны.

Кроме того Академия наук УССР выдвигает вопрос об организации в системе Министерства сельского хозяйства УССР двух новых научно-исследовательских институтов:

1) Украинского института экономики и организации сельского хозяйства в г. Киеве, возложив на него разработку вопросов экономики и организации в области растениеводства, животноводства, механизации и электрификации сельского хозяйства в условиях орошаемого и неорошаемого земледелия;

2) Украинского научно-исследовательского института электрификации сельского хозяйства. В задачи этого института должна входить разработка вопросов использования электроэнергии в земледелии, животноводстве, проведения в широких размерах электропахоты и других работ электротракторами.

Организация вышеуказанных научных учреждений на Украине укрепит Отделение сельскохозяйственных наук АН УССР и, при совместной работе с имеющимися научными учреждениями Академии наук и других ведомств УССР, позволит комплексно разрешить наиболее важные вопросы развития социалистического сельского хозяйства Украины в связи с великим сталинским планом преобразования природы и великими стройками на юге Украины.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швец*

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА СТАРШОГО НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИКА
ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЇ КОРИСНИХ КОПАЛИН АН УРСР
С. В. ЄВСЄЄВА ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ЗАХОДИ
З ОРГАНІЗАЦІЇ СЕЙСМІЧНОЇ СЛУЖБИ В УРСР**

31 липня 1951 р.*²

[м. Львів]

[1.] Проблема изучения сейсмичности территории Советского Союза имеет в настоящее время большое значение для народного хозяйства, что нашло отражение в специальном постановлении в 1949 году Совета Министров СССР, в котором предусматривается расширение и развитие существующей сети сейсмических станций.

Тем не менее, несмотря на значительную сейсмичность западных и юго-западных окраин УССР, характеризующуюся интенсивностью землетрясений в 7 баллов, несмотря на уже существующую на территории СССР сеть сейсмостанций – Академия наук УССР, представляющая собой одно из крупнейших научных учреждений Союза, – до сих пор стояла в стороне от этой важной работы, в то время как ряд академий союзных республик, [таких] как: Грузинская, Армянская, Узбекская и пр. принимали в ней участие. Лишь 29 июня 1951 г. Президиум АН УССР вынес решение ходатайствовать о передаче сейсмостанций в г[ородах] Львове и Ужгороде в ведение Академии наук УССР. Тем самым сделан первый шаг по организации украинской сейсмической службы.

II. Имющиеся сейсмические данные (каталоги эпицентров, карты сейсмического районирования, исследования и пр.) показывают, что на территории УССР землетрясения происходят в основном за счет карпатских и частично крымских очагов.

Размещение украинских сейсмостанций, поэтому, должно быть подчинено этому обстоятельству и намечается в следующем виде:

1. Киев (или его пригород) – центральная республиканская сейсмостанция
2. Львов
3. Ужгород
4. Черновцы
5. Одесса
6. Хуст
7. Станислав или Проскуров
8. Днепрпетровск или Полтава (см[отри] прилагаемую схему)*³

К этим станциям желательно присоединить еще станцию.

9. Кишинев, которая, хотя находится на территории Молдавской ССР, но остается в пределах той же сейсмической области, что и УССР.

Центральная республиканская станция, кроме производства обычных наблюдений, должна вести исследовательскую работу по систематизации и обработке

*¹ Див. док. № 45, 46, 173.*² Дата супровідного листа.*³ Схема не публікується.

материалов карпатских землетрясений, работу по изучению приборов новых типов, а также служить учебной лабораторией для подготовки сейсмических кадров.

Штат центральной станции должен состоять из 6 человек*1:

1. Заведующий, старший научный сотрудник (на правах зав[едующего] лабораторией)	Оклад 4500 [руб.]
2. Ст[арший] научный сотрудник, канд[идат] наук	2500 [руб.]
3. Мл[адший] научный сотрудник	980 [руб.]
4. Ст[арший] лаборант	640 [руб.]
5. Лаборант	550 [руб.]
6. Препаратор	360 [руб.]

Штат обычной с[ейсмической] станции должен состоять из 3 человек:

1. Заведующий, мл[адший] научный сотрудник	1200 руб.
2. Лаборант	550 [руб.]
3. Препаратор	360 [руб.]

III. В настоящее время (1951 г.) на территории УССР фактически существуют 3 сейсмических станции: в г[ородах] Львове и Ужгороде в ведении Геофизического института АН СССР; в Черновцах – в ведении Черновицкого университета. Последняя по результатам нашего обследования в апреле с. г. – нуждается в коренной реорганизации во всех отношениях. В первую очередь необходима организация 2-х новых станций в г[ородах] Киеве (центральная) и Одессе и реорганизация Черновицкой. Если строить специальные здания, как это имело место в Ужгороде, то стоимость этих станций обойдется в сумме порядка миллиона рублей. Если же создавать станции на базе существующих учреждений, то необходимая сумма расходов будет значительно меньше. Во всяком случае для центральной республиканской станции постройка специального здания крайне желательна.

Во вторую очередь – постройка остальных станций в г[ородах] Хусте, Станиславе и Днепропетровске. В первых двух можно рассчитывать на имеющийся жилищный фонд, а вместо г. Днепропетровска возможно, в целях уменьшения расходов – организация станции в Полтаве в помещениях Гравиметрической обсерватории АН УССР. Из этих станций 3 – Кисевская, Львовская и Одесская – должны быть телесеизмическими, остальные же региональными, снабжены соответствующей аппаратурой для регистрации местных землетрясений.

IV. Исходя из всего вышесказанного, является целесообразным принятие следующей программы на текущий 1951 год:

1. Передача в текущем году сейсмостанций в г[ородах] Львове и Ужгороде со всем имуществом и штатом.
2. Создание временной республиканской станции в г. Львове на базе существующей станции с соответствующим расширением штата и деятельности по линии развития работ по организации сейсмической службы УССР.
3. Приступить к подготовительным работам по организации и постройке центральной станции в г. Киеве (или его пригородс).
4. Возбудить ходатайство о передаче в 1952 г. Черновицкой сейсмостанции.

*1 Примітка в документі: По ставкам Академіи наук УССР.

5. Начать предварительные работы по организации [сейсмической] станции в Одессе.

Для организации временной центральной станции львовский Институт геологии полезных ископаемых АН УССР располагает кадрами квалифицированных сейсмологов (один кандидат наук и 2 аспиранта), а также и солидным административно-хозяйственным аппаратом филиала АН УССР.

6. Ходатайствовать перед Министерством высшего образования СССР о включении в программу киевских и львовских вузов чтение факультативного курса по сейсмологии – для обеспечения кадрами новых станций.

7. Для реализации указанной программы потребуется дополнительно в текущем году всего 2 штатных единицы: заведующего республиканской сетью станций (он же заведующий временной республиканской станцией) и младший научный сотрудник – за счет кадров Академии наук Украинской ССР.

8. Объем расходов по содержанию станций в [городах] Львове и Ужгороде, включая расширенный штат первой, – не превышает 140 тысяч рублей в год*1.

Ст[арший] научный сотрудник кандидат технических наук

С. В. Евсеев

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 387, арк. 213–218. Оригінал. Машинотпис.

№ 42*2

ВИСНОВКИ ВІДДІЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК АН УРСР ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК¹

4 серпня 1951 р.

В соответствии с решением Президиума Академии наук УССР и указаниями руководящих органов Украинской ССР, бюро Отделения сельскохозяйственных

*1 Примітка в документі: Схема расходов определяется из расчета:

А. Зарплата.

Завед[ующий] лабораторией	1	4500 (Львов)
Завед[ующий] станцией	1	1200 (Ужгород)
Мл[адший] научн[ый] сотр[удник]	1	980 (Львов)
Ст[арший] лаборант	1	640 (Львов)
Лаборант	1	550 (Ужгород)
Пренараторы	2	720 (Львов и Ужгород)

Итого в месяц 8590

Зарплата в год	103 080
Б. Текущий ремонт	10 000
В. Коммунальные услуги	10 000
Г. Материалы и оборудование	15 000

ВСЕГО 138 080 руб.

*2 Див. док. № 35, 45, 204.

наук неоднократно обсуждало вопрос об организации Академии сельскохозяйственных наук на Украине, как самостоятельного высшего центра сельскохозяйственной науки в республике. По этому вопросу высказывалось очень много мнений. Мнение министра сельского хозяйства УССР товарища [Н. Т.] Кальченко сводилось к тому, чтобы объединить институты Отделения сельскохозяйственных наук Академии наук УССР с отраслевыми и зональными институтами Министерства сельского хозяйства, создав, таким образом, Академию [сельско]х[озяйственных] наук без каких-либо дополнительных затрат в смысле штатов, выделения помещений, баз и т. п.

К этому мнению присоединились многие члены Президиума Академии наук УССР, в том числе Президент Академии академик А. В. Палладин, вице-президент АН УССР действительный член АН УССР Н. П. Семсенько, Главный ученый секретарь Президиума АН УССР действительный член АН УССР И. Т. Швец и секретарь парткомитета АН УССР Ф. Д. Овчаренко. В результате такого положения, на Президиуме большинство высказалось за необходимость создания Академии сельскохозяйственных наук, о чем было вынесено постановление Президиума. Одновременно, в постановлении Президиума было указано на необходимость подготовить проект организации новых институтов в составе Академии наук УССР для укрепления Отделения [сельско]х[озяйственных] наук, так как в связи с возросшими требованиями сельскохозяйственного производства это отделение в настоящем его составе не обеспечивает всестороннего обслуживания производства.

В настоящее время, в составе Отделения сельскохозяйственных наук АН УССР отсутствуют институты: растениеводства, зоотехнии, орошаемого земледелия, экономики и организации сельского хозяйства.

При отсутствии указанных институтов многие комплексные проблемы разрешаются не полно, а существующим институтам – физиологии растений и агрохимии, генетики и селекции, лесоводства, энтомологии и фитопатологии, машиноведения и сельскохозяйственной механики, агробиологии и Лаборатории почвоведения приходится комплексовать свою работу с институтами Министерства сельского хозяйства и других ведомств. Отсутствие научно-экспериментальных баз в различных природно-экономических районах республики вынуждает наши институты проводить свою работу непосредственно на полях колхозов и совхозов, в мастерских машинно-тракторных станций, на заводах сельскохозяйственного машиностроения и в других местах. С одной стороны, такая организация работы приносит большую пользу, так как ликвидирует какой бы то ни было отрыв науки от производства, с другой же стороны – она не дает возможности быстро разрешать актуальные вопросы, в связи с отсутствием в колхозах и совхозах надлежащего лабораторного оборудования.

Отраслевые и зональные институты Министерства сельского хозяйства и других ведомств объединяются учреждениями Отделения сельскохозяйственных наук для координационных совещаний по рассмотрению тематических планов различных проблем, по итогам и задачам тех или иных отраслей науки, особенно плодотворно в этом направлении работали постоянно действующие комиссии по растениеводству и животноводству, которые существовали в Академии наук УССР до 1 января 1951 года. В связи с постановлением союзного правительства

от 19 июня 1950 года эти функции должно выполнять Главное управление сельскохозяйственной пропаганды Министерства сельского хозяйства УССР, в связи с чем работа комиссий прекратилась. Необходимость организации единого руководящего органа для сельскохозяйственной науки диктуется возрастшими требованиями укрупненных колхозов и совхозов, и в этом направлении нужно сделать решительный сдвиг в самой организации центра сельскохозяйственной науки.

При решении этого вопроса может быть два пути: первый из них заключается в организации самостоятельной Академии сельскохозяйственных наук, а другой – в укреплении Отделения сельскохозяйственных наук Академии наук Украинской ССР.

Практика братских советских социалистических республик – Белорусской, Грузинской, Армянской, Латвийской, Литовской ССР указывает на то, что лучшей формой организации сельскохозяйственной науки является создание для нее всех условий для развития в составе академий наук союзных республик. Преимущества такого пути заключаются в том, что на данном этапе развития различных отраслей знания, здесь институты Отделения сельскохозяйственных наук комплексно ведут свою работу с институтами общей, органической и неорганической химии, с институтами физики, с учреждениями Отделения технических наук и с институтами экономики, что совершенно отсутствует в ряде отраслевых и зональных институтов, увязывающих свою работу с учреждениями Академии наук только в области сельского хозяйства. Выделение институтов Отделения [сельско]х[озяйственных] наук в отдельную Академию [сельско]-х[озяйственных] наук с этой точки зрения является нецелесообразным. Поэтому, при длительном обсуждении этого вопроса Отделение [сельско]х[озяйственных] наук по совету отдела науки ЦК КП(б)У решило запросить мнение ученых в области сельского хозяйства и, получив от них письменные документы, решило после их обобщения представить этот материал на рассмотрение Президиума АН УССР и руководящих органов республики.

Мнение ученых в области сельского хозяйства сводится к следующему:

1. Исходя из практики организации институтов Отделения [сельско]х[озяйственных] наук, которые с 1946 года только теперь стали мощными научными центрами по отдельным профилям науки, все ученые высказались за пополнение отделения новыми учреждениями, а не за организацию отдельной Академии [сельско]-х[озяйственных] наук.

2. Организация Академии [сельско]х[озяйственных] наук потребовала бы подчинения ее Совету Министров УССР, что, исходя из практики подчинения Всесоюзной академии [сельско]х[озяйственных] наук Министерству сельского хозяйства СССР может быть не принято союзным правительством.

Подчинение же этой Академии только Министерству сельского хозяйства УССР приведет к тому, что такие важные отрасли, как лесоводство, пищевая промышленность, Министерство совхозов и др. – не смогут пользоваться результатами работ как этого требует современный этап развития науки и производства.

3. Практика существования на Украине Академии [сельско]х[озяйственных] наук в период 1932–1936 гг. показала нежизненность такой организации, в связи с чем эта Академия была ликвидирована.

4. Наличие в составе союзной Академии наук институтов почвоведения, физиологии растений, Института леса и сельскохозяйственной микробиоло-

гии – свидетельствует о вполне целесообразном укреплении Отделения с[ельско]-х[озяйственных] наук АН УССР и этот путь поддержан всеми без исключения действительными членами и членами-корреспондентами АН УССР, а также академиками ВАСХНИЛ, работающими на Украине.

5. Все ученые приходят к выводу, что в настоящий период организация отдельной Академии с[ельско]х[озяйственных] наук является преждевременной и с государственной точки зрения нерациональной.

На основании всего вышеизложенного – довожу до Вашего сведения о том, что бюро Отделения с[ельско]х[озяйственных] наук АН УССР считает единственно правильным поднять вопрос перед правительством УССР и ЦК КП(б) Украины об организации в составе нашего отделения Института растениеводства, на базе крупного отраслевого И[нститу]та свеклы; И[нститу]та орошаемого земледелия, на базе Института гидротехники и мелиорации и И[нститу]та хлопководства МСХ СССР; а также И[нститу]та зоотехнии, на базе И[нститу]та акклиматизации и гибридизации животных в Аскании Нова и Киевской животноводческой станции.

Организация этих институтов коренным образом укрепит и улучшит работу Отделения с[ельско]х[озяйственных] наук, которое вполне сможет оказывать методическую помощь зональным и отраслевым институтам Министерства сельского хозяйства и других ведомств, и будет руководящим научным центром в области с[ельско]х[озяйственных] наук в республике.

Отрыв Отделения с[ельско]х[озяйственных] наук Академии наук УССР может явиться нежелательным для Академии, так как она не будет представлять сельского хозяйства, которое в республике занимает исключительно большое место и имеет огромное народнохозяйственное значение.

Организация таких и[нститу]тов, как экономики и организации сельского хозяйства и электрификации сельского хозяйства вполне возможна в составе Министерства сельского хозяйства, либо Министерства хлопководства. Для Института почвоведения возможен путь преобразования Лаборатории почвоведения АН УССР в институт, о чем и вынесено постановление Президиума¹, рассмотревшего вопросы организации научно-исследовательских учреждений, в связи с великими сталинскими гидросооружениями на Украине.

Прошу Вас информировать об этом руководящие органы республики и в дальнейшем дать указания Отделению с[ельско]х[озяйственных] наук АН УССР по этому вопросу.

Председатель Отделения с[ельско]х[озяйственных] наук
действительный член АН УССР П. А. Власюк

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 387, арк. 222–226. Оригінал. Машиніюпис.

¹ Див.: Додатки: Реєстри протоколів засідань Президії Академії наук УРСР (1951–1955), прот. № 26 від 13 липня 1951 р., п. 478.

**ПОСТАНОВА РМ УРСР І ЦК КП(б)У ПРО СТВОРЕННЯ
У СКЛАДІ АН УРСР УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МУЗЕЮ
ЕТНОГРАФІЇ І ХУДОЖНЬОГО ПРОМИСЛУ*2**

11 серпня 1951 р.

В целях дальнейшего развития научной работы в области этнографии, художественного промысла и прикладного искусства, освещения их в историческом развитии и взаимодействии, показа общности культуры братских народов – русского, украинского и белорусского, а также улучшения музейной работы и широкого ознакомления трудящихся с музейными ценностями, – Совет Министров Украинской ССР и Центральный Комитет КП(б) Украины постановляют:

1. Объединить Музей этнографии Львовского филиала Академии наук УССР с Львовским государственным музеем художественного промысла Комитета по делам искусств при Совете Министров УССР и создать на базе фондов указанных музеев Украинский государственный музей этнографии и художественного промысла, подчинив его Академии наук УССР.

Вновь организуемый Украинский государственный музей этнографии и художественного промысла разместить в здании по улице Первого мая, № 15, занимаемом в настоящее время Музеем художественного промысла.

2. Обязать Комитет по делам искусств при Совете Министров УССР (т. [Д. Д.] Копицу) и президента Академии наук УССР т. [А. В.] Палладина произвести до 15 сентября 1951 года передачу и приемку музейных фондов Львовского государственного музея художественного промысла Комитета по делам искусств при Совете Министров Украинской ССР, а также штаты, утвержденные Государственной штатной комиссией при Совете Министров СССР.

3. Поручить Президиуму Академии наук УССР (т. [А. В.] Палладину) разработать положение, программу деятельности и план экспозиций, а также мероприятия по развитию Украинского государственного музея этнографии и художественного промысла Академии наук УССР и представить на рассмотрение в Совет Министров УССР к 10 сентября 1951 года.

4. Обязать исполкомы Львовского городского и областного Советов депутатов трудящихся (товарищей [К. Н.] Пелехатого и [В.] Николаенко) до 15 сентября 1951 года отвести для хранения неэкспонируемых фондов музея помещение на площади Воссоединения, № 3 (костел и монастырь Бернардинов), передав это помещение на правах долгосрочной аренды Львовскому филиалу Академии наук УССР, и до 31 декабря отселить из помещения бывшего монастыря Львовской областной топливной трест, контору Львовского Главвторчермета и контору облмелытреста, предоставив им другие помещения.

Председатель Совета Министров
УССР Д. [С.] Коротченко

Секретарь Центрального
Комитета КП(б)У Л. [Г.] Мельников

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, сир. 505, арх. 292. Засвідчена копія. Машинпис.

*1 Див. док. № 130, 146, 170.

*2 Див.: Історія Національної академії наук України, 1946–1950: Частина I. Документи і матеріали. – К., 2008. – С. 274–275.

**ЗВЕРНЕННЯ АН УРСР ДО РМ УРСР У СПРАВИ ОРГАНІЗАЦІЇ
ІНСТИТУТУ ГЕОГРАФІЇ АН УРСР НА БАЗІ ІНСТИТУТУ ГЕОГРАФІЇ
КИЇВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

22 серпня 1951 р.

В Академии наук УССР отсутствует научный центр по изучению проблем географии УССР. Отдельные геоморфологические исследования ведутся в Институте геологии АН УССР, экономгеографические исследования ведутся в Институте экономики, вопросы физики облака изучаются в небольшой мере в Харьковском физико-техническом институте в связи с проблемой искусственного дождевания.

Наряду с этим в Киевском государственном университете им. Т. Г. Шевченко имеется Институт географии с штатом в количестве 29 сотрудников, который не в состоянии развернуть сколько-нибудь значительных работ по комплексному географическому изучению территории УССР. Почти совершенно не организованы климатологические метеорологические исследования.

Вместе с тем развитие производительных сил УССР, осуществление сталинского плана преобразования природы, задач освоения и использования малых рек, вопросы агроомелиорации, борьбы с эрозией почв и других мероприятий требуют широкого развития комплексной географии изучения территории УССР, рельефа, геоморфологии, климата, разработки проблем метеорологии и других элементов природы нашей республики.

В связи с этим Президиум АН УССР просит Совет Министров УССР возбудить ходатайство перед Советом Министров СССР об организации Института географии АН УССР на базе Института географии Киевского государственного университета им. Т. Г. Шевченко, передав последний Академии наук УССР¹².

- ПРИЛОЖЕНИЕ***²: 1. Справка о структуре, штатном расписании и помещении Института географии при Киевском государственном университете им. Т. Г. Шевченко.
2. Проект штатного расписания Института географии и структура Института географии АН УССР*³.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семенов*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швеиц*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 387, арк. 264. Копія. Машиннопис.

*¹ Див. док. № 45.

*² Підкреслено в документі.

*³ Додатки не публікуються.

**ДОВІДКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ЗАХОДИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ
АКТУАЛЬНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ АКАДЕМІЧНИХ УСТАНОВ,
НАПРАВЛЕНА ДО РМ УРСР**

29 серпня 1951 р.*1

В Академії наук Української ССР широким фронтом ведуться научні дослідження по багатьох галузях науки і техніки. Однак, по окремим галузям знань, вельми важливим для розвитку народного господарства і культури, внаслідок вказаних далі обставин, научні дослідження розвиваються слабо або взагалі не ведуться взагалі.

В зв'язі з цим необхідно в найближчі роки здійснити ряд заходів, направлених на розширення научних досліджень по різних актуальних питаннях. К числу таких заходів належать наступні:

По Інституту органічної хімії АН УРСР*2

В цьому інституті ведуться дослідження в області цукрової промисловості, лікарських препаратів і вітамінів, теорії фарбувальних і механізмів органічних реакцій, а також по питаннях військової хімії. Однак не ведуться дослідження аніокрасочної промисловості, широко розвинутої на території УРСР (Рубжинець), а також в області пластмас.

В зв'язі з цим Президіум АН УРСР наметив організацію нової лабораторії по хімії сполучених ароматического ряду, основною задачею якої будуть роботи в області вивчення нового сировини і синтезу нових продуктів для аніокрасочного виробництва. Для керівництва цією лабораторією призначається обраний в 1951 г. член-кореспондент АН УРСР т. [А. В.] Кирсанов, проживаючий нині в Дніпропетровську.

Президіум АН УРСР звернувся до РМ УРСР з проханням надати квартиру члену-кореспонденту АН УРСР т. [А. В.] Кирсанову.

Географічні науки*3

В Академії наук УРСР в дуже обмежених розмірах ведуться дослідження в області географії. К цим роботам можна віднести тільки проводимі в Інституті геології геоморфологічні дослідження, в Інституті економіки – дослідження в області економічної географії і в Фізико-технічному інституті (Харків) – дослідження в області фізики хмар, в зв'язі з проблемою штучного дощу.

При Київському університеті існує Науково-дослідницький інститут географії, в якому, однак, немає можливості широко розвинути дослідження в зв'язі з відсутністю асигнувань на цілі.

Президіум Академії наук УРСР просить передати Інститут географії Київського державного університету в ведення Академії наук УРСР з тим, щоб, зміцнивши свої кадри, можна було в подальшому розвинути широкі дослідження в області

*1 Дата супровідного листа.

*2 Тут і далі – підкреслено в документі.

*3 Див. док. № 44.

физической географии, климатологических и метеорологических исследований, экономической географии и т. д.

Принципиальное согласие руководства этого института и ректора университета на передачу Академии наук УССР Института географии имеется.

Институт минерального сырья

Совет Министров УССР обязал Президиум Академии наук УССР представить предложения об организации Института минерального сырья АН УССР, с целью разработки вопросов промышленного освоения местных минеральных ресурсов.

В настоящее время вопросами изучения минерального сырья и строительных материалов в республике занимаются Институт строительных материалов Академии архитектуры УССР, Институт строительных материалов Министерства промышленности строительных материалов УССР и специализированная лаборатория в ведении Министерства жилищно-гражданского строительства УССР. Кроме того, в г. Харькове имеется отраслевой Институт огнеупоров Министерства металлургической промышленности СССР и Институт стекла, также союзного подчинения.

Президиум Академии наук УССР считает возможным и желательным организацию Института минерального сырья АН УССР на базе Института строительных материалов Министерства промышленности строительных материалов УССР. Этот институт может быть укреплен за счет наличных кадров, имеющихся в АН УССР. Для руководства институтом целесообразно пригласить известного специалиста в области силикатов, члена-корреспондента АН УССР т. [А. С.] Бережного.

Президиум АН УССР готовит по этому вопросу соответствующее представление в Совет Министров УССР.

Сейсмическая служба*¹

По решению Совета Министров СССР, в связи с бывшими событиями в Ашхабаде, создаются на территории Советского Союза серии сейсмических станций. По плану на территории УССР должны действовать до одиннадцати сейсмических станций. Сооружение и оборудование их поручено Академии наук СССР. В настоящее время Академией наук Союза ССР организованы и оборудованы сейсмические станции в г. Львове и г. Ужгороде. Далее намечена организация сейсмической станции в Киеве и будет произведено дооборудование станций в Черновцах. Академия наук СССР предлагает передать руководство всеми этими станциями в ведение АН УССР.

Президиум АН УССР считает возможным и целесообразным сосредоточить сейсмическую службу на Украине в ведении Академии наук УССР. У нас имеются кадры специалистов геофизиков.

В связи с этим целесообразно создать центральный сейсмологический сектор при Львовском филиале АН УССР, на который должно быть возложено руководство сейсмической службой и соответствующие научные исследования. Для организации сейсмологического сектора потребуется дополнительный штат в количестве 8–10 человек.

¹ Див. док. № 41, 46.

Институт геологических наук

В связи с развитием больших работ по поискам и разведкам нефтяных месторождений Днепровско-Донецкой и Черноморской впадин, которые дали уже практические результаты и привели к открытию двух месторождений в Днепровско-Донецкой впадине, необходима организация в Институте геологических наук АН УССР нефтяного отдела. Для организации нефтяного отдела необходимо выделение дополнительного штата в количестве до 10 единиц.

Институт черной металлургии

Для лучшей организации работы Института черной металлургии, увеличения научной связи его с металлургическими заводами Украины, необходимо восстановить существовавший до войны филиал Института черной металлургии в г. Днепропетровске. В настоящее время в г. Днепропетровске имеется отдел по прокатке Института черной металлургии, возглавляемый действительным членом АН УССР т. [А. П.] Чекаревым, отдел термической электронной обработки, возглавляемый членом-корреспондентом АН УССР т. [К. Ф.] Стародубовым и группа по металловедению, возглавляемая членом-корреспондентом АН УССР т. [К. П.] Буниным. В работе отделов принимает участие также член-корреспондент АН УССР т. [С. Н.] Кожевников, работающий в области механизации металлургических цехов.

В г. Днепропетровске по Бассейной улице имеется здание АН УССР, площадью 1500 м², занятое в настоящее время Химико-технологическим институтом. Так как Химико-технологический институт уже восстановил свое здание, площадью до 30 000 м², то сейчас возможно и желательно возбудить вопрос перед Министерством высшего образования СССР о возвращении этого здания Академии наук УССР.

Для организации Днепровского филиала Института черной металлургии АН УССР необходим дополнительный штат в количестве 35 штатных единиц.

Материалы по этому вопросу представлены в Совет Министров УССР и в ЦК КП(б) Украины.

Для укрепления руководства Института черной металлургии намечено на должность зам[естителя] директора по научной части назначить члена-корреспондента АН УССР т. [З. И.] Некрасова, для которого необходимо выделить квартиру, так как сейчас он проживает в г. Днепропетровске.

Институт физики

В результате работ Института физики АН УССР вносится предложение в Совет Министров УССР об организации в г. Киеве завода по производству полупроводников. Этот завод может развиваться в содружестве с отделом полупроводников Института физики АН УССР. На организацию этого производства имеется принципиальное согласие Министерства средств связи СССР при условии предоставления ему производственных площадей. Институт физики АН УССР выдвигает также предложение об организации оптического производства ламп дневного света и др. в системе Министерства коммунального хозяйства УССР. Эти вопросы пока не получили практического решения.

Институт микробиологии

В Институте микробиологии АН УССР отсутствуют лаборатории, крайние необходимые для глубокой научной разработки проблем живого вещества:

а) лаборатория вирусологии и б) лаборатория биохимии. Для организации этих лабораторий необходим дополнительный штат в количестве 10 штатных единиц и предоставление одной квартиры для руководителя лаборатории вирусологии, доктора наук, приглашаемого из другого города (Ростов).

Институт горного дела им. [М. М.] Федорова

Для укрепления Института горного дела в связи с его реорганизацией из Института горной механики и придания ему функций центра горной исследовательской школы на Украине, необходимо выделение ему дополнительных штатов в количестве 55 штатных единиц.

Президиум АН УССР увеличил штат института на 15 единиц и в настоящее время проводит работу по изысканию еще 10 штатных единиц за счет сокращения штатов по другим научным учреждениям Академии.

Просьба к Совету Министров УССР выделить дополнительно институту 30 штатных единиц с покрытием за счет штатов других научных учреждений республики, как это было предусмотрено в решении Совета Министров СССР.

В ближайшее время имеется в виду перевести на работу в институт действительного члена АН УССР т. [Н. А.] Старикова из Кривого Рога и действительного члена АН УССР т. [В. С.] Пака из г. Сталино, для чего просьба выделить две квартиры.

По Отделению сельскохозяйственных наук*1

Необходимо значительное укрепление Отделения сельскохозяйственных наук и организации в нем новых четырех институтов: растениеводства, животноводства, орошаемого земледелия и почвоведения на базе существующих отраслевых научных учреждений Украины или же обсудить вопрос о проведении коренной реорганизации сети научных учреждений на Украине и создании Академии сельскохозяйственных наук УССР, с подчинением Совету Министров УССР.

Институт экономики

По объему проводимых работ Институт экономики АН УССР требует значительного расширения. Целесообразно заслушать на бюро Совета Министров УССР вопрос о работе Института экономики АН УССР и обсудить направление его дальнейших исследований и укрепления связи его с Госпланом УССР. В данное время необходимо расширить институт и увеличить штаты на 32 штатных единицы.

Институт языкознания

В связи с новым направлением учения о языкознании в свете задач, поставленных товарищем Сталиным, Институт языкознания требует значительного укрепления. В его составе необходимо организовать три новых отдела, для чего необходимо увеличить штат института на 57 штатных единиц.

Представление по этому вопросу сделано Президиумом АН УССР в Совет Министров УССР и ЦК КП(б) Украины.

Лаборатория металлофизики

В Лаборатории металлофизики АН УССР сосредоточены значительные высококвалифицированные научные кадры: действительный член АН УССР т. [В. И.] Данилов, член-корреспондент АН УССР т. [А. А.] Смирнов, профессор,

*1 Див. док. № 35, 42, 204.

доктор наук [С. Д.] Герцрикен, в работе лаборатории принимает также участие действительный член АН УССР г. [Г. В.] Курдюмов.

В связи с вводом в эксплуатацию объекта № 2 может быть в ближайшее время расширена рабочая площадь этой лаборатории. Целесообразно в 1952 году реорганизовать Лабораторию металлофизики в Институт металлофизики, создать научный центр по теории строения металлов, тесно связанный с задачами развития металлургической промышленности, с задачами создания новых типов металла. В эту лабораторию рационально перевести члена-корреспондента т. [К. П.] Бунина, являющегося крупным металловедом (из г. Днепропетровска), для чего необходимо предоставить ему квартиру.

Для реорганизации лаборатории в институт потребуется дополнительно 25–30 штатных единиц.

В настоящее время штат лаборатории состоит из 30 штатных единиц.

Институт гидрологии и гидротехники

В связи с развитием гидротехнического строительства необходимо создание новой опытной экспериментальной базы этого института. Совет Министров УССР принял решение о постройке гидротехнической лаборатории с опытным бассейном в Институте гидрологии и гидротехники. В настоящее время проект утвержден Советом Министров УССР, и на 1952 год предусматривается выделение для этих целей 2,65 тыс. рублей.

Считаем крайне желательным обсуждение затронутых вопросов в аппарате Совета Министров УССР с целью подготовки соответствующих постановлений.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *П. Семеновко*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швеци*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 2413, арк. 104–111. Оригінал. Машинюпис.

№ 46*¹

РОЗПОРЯДЖЕННЯ РМ УРСР ПРО ПЕРЕДАЧУ АН УРСР СЕЙСМІЧНИХ СТАНЦІЙ «УЖГОРОД» ТА «ЛЬВІВ»

5 вересня 1951 р.

У відповідності з розпорядженням Ради Міністрів Союзу РСР від 28 серпня 1951 року № 15579-р про передачу Академії наук УРСР сейсмічних станцій «Ужгород» і «Львів», Президії Академії наук УРСР (т. [О. В.] Палладіну):

1. Прийняти від Академії наук СРСР сейсмічні станції «Ужгород» і «Львів» і забезпечити в [по]дальшому їх безперебійну експлуатацію.

¹ Див. док. № 41, 173.

2. Приймання сейсмічних станцій «Ужгород» і «Львів» провести з наявними в них матеріальними цінностями, штатними контингентами та асигнуваннями, що затверджені зазначеним станціям на 1951 рік за кошторисом Академії наук СРСР.

Голова Ради Міністрів УРСР Д. [С.] *Коротченко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 395, арх. 66. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 47

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО СПРИЯННЯ
ЗАПРОВАДЖЕННЮ У ВИРОБНИЦТВО НОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ
ВИПЛАВКИ СТАЛІ У МАРТЕНІВСЬКИХ ПЕЧАХ, РОЗРОБЛЕНОЇ
В АН УРСР**

7 вересня 1951 р.

Под руководством действительного члена АН УССР Н. Н. Доброхотова разработана новая технология выплавки стали в мартеновских печах, основные положения которой изложены в прилагаемой брошюре действительного члена АН УССР Н. Н. Доброхотова: «Современная технология выплавки стали в мартеновских печах».

Новая технология нашла эффективное внедрение на заводах Министерства транспортного машиностроения и приказом по Министерству транспортного машиностроения за № 125 она принята в качестве обязательной для всех заводов министерства.

Между тем Министерство черной металлургии СССР не признает и игнорирует новую технологию выплавки стали, считая более правильной другую технологию выплавки стали, разработанную техническим управлением Министерства черной металлургии и утвержденную в 1948 г. для всех заводов этого министерства в качестве обязательной.

По этому вопросу Президиум Академии наук УССР обращался 18 января 1951 г. к министру черной металлургии СССР товарищу И. Ф. Тевосьяну о внедрении новой технологии выплавки стали, однако ответ не был получен.

Указанное положение задерживает дальнейшее внедрение новой, более прогрессивной технологии выплавки стали, которая по мнению Министерства транспортного машиностроения обеспечивает выплавку высококачественных сортов стали в обычных основных мартеновских печах более экономно и с большей производительностью. Предлагаемая новая технология выплавки стали обладает по сравнению с прежней технологией, утвержденной Министерством черной металлургии следующими преимуществами:

1) Повышена скорость выгорания углерода, вследствие чего получается энергично окислен мартеновской ванны, сталь получается более чистая, с меньшим содержанием вредных примесей.

2) Расчет шихты и режим марганца применяются более правильные, вследствие чего плавки идут более устойчиво, получается значительная экономия марганца, производительность печи увеличивается.

3) Повышена температура нагрева жидкой стали при выпуске ее из мартеновской печи примерно на 30° против температуры, рекомендованной Министерством черной металлургии, вследствие чего качество стали значительно улучшается.

4) Сокращено раскисание стали в печи доменным ферросилицием, вследствие чего сталь получается с лучшими механическими свойствами и с меньшим содержанием вредной примеси водорода.

5) Разработаны точные нормы раскисления стали алюминием, что обеспечило улучшение качества выплаваемой стали и снижение брака стальных изделий.

6) Повышена температура разливки стали, вследствие чего резко снизился брак стальных изделий из-за наличия усадочной рыхлости, пористости, неметаллических включений, жестковатости, волосовин, плен и т. д., что обычно снижает механические свойства стали.

Президиум АН УССР просит Вас оказать содействие по внедрению новой технологии выплавки стали на заводах Министерства черной металлургии СССР.

Приложение*1: 1. Брошюра действительного члена АН УССР Н. Н. Доброхотова «Современная технология выплавки стали в мартеновских печах»*2.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *П. Семеновко*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швець*

На документі помітка: «Тов. Швець І. Т. повідомлено телефоном про вказівку т. Бондарчука [В. Г.] вирішувати це питання по лінії АН УРСР. 31.X.[1951 р.]»*3.

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 4481, арк. 167–169. Оригінал. Машиніопис.

№ 48
ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР
ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ ЛАБОРАТОРІЇ ПРОБЛЕМ ШВИДКІСНИХ
МАШИН І МЕХАНІЗМІВ АН УРСР В ІНСТИТУТ
ТУРБОМАШИНОБУДУВАННЯ АН УРСР

11 вересня 1951 р.

Лабораторію проблем швидкісних машин і механізмів Академії наук УРСР було створено у 1944 р. у м. Києві з метою наукової розробки важливих питань швидкохідного машинобудування.

Для наближення науково-дослідної діяльності лабораторії до вимог промисловості, її, згідно постанови Ради Міністрів УРСР від 19 квітня 1948 р. № 613, було переведено до м. Харкова.

*1 Підкреслено в документі.

*2 Додаток не публікується.

*3 Підпис незрозбірливий.

Найявністю у м. Харкові високорозвиненої машинобудівної промисловості і широкій сітці галузевих науково-дослідних організацій машинобудівного профілю сприяли швидкому розвитку науково-дослідної діяльності лабораторії та установленню щільного зв'язку її з рядом великих заводів, галузевих науково-дослідних і проектних організацій (Харківський турбогенераторний завод, Державний союзний завод № 171, Український відділ Інституту гідроенергопроект, Всесоюзний інститут організації і механізації шахтного будівництва та ін.).

Під час перебування лабораторії у м. Харкові перед нею було поставлено промисловістю для розв'язання багатьох важливих питань, пов'язаних з вивченням робочих процесів в турбомашинних різних призначення та вивченням міцності і коливань їх деталей.

В зв'язку з урядовими постановами про будівництво гідроелектростанцій та каналів перед лабораторією були поставлені нові завдання по дослідженню робочих процесів та явищ кавітації в робочих органах гідротурбін і гідронасосів для новобудов.

Проте, Лабораторія проблем швидкісних машин та механізмів через обмежену структуру і свій склад неспроможна зараз вирішувати всі важливі завдання в галузі турбомашинобудування, які повсякденно висувуються перед нею промисловістю.

З метою кращого розвитку науково-дослідних робіт Академії наук УРСР з питань машинобудування та турбобудування, Президія Академії наук УРСР звертається до Ради Міністрів УРСР з проханням про реорганізацію Лабораторії проблем швидкісних машин і механізмів АН УРСР в Інститут турбомашинобудування АН УРСР в складі трьох відділів:

1. Відділ гідравлічних машин.
2. Відділ турбомашин.
3. Відділ динаміки та міцності деталей машин.

Відділ гідромашин¹ буде досліджувати процеси в робочих органах гідромашин, сприяючи створенню більш досконалих гідромашин і нових їх типів.

Відділ турбомашин буде вивчати аерогазодинаміку робочих процесів в турбомашинних (газових і парових турбінах, компресорах, вентиляторах та ін.), сприяючи дальшому розвитку вітчизняної аеродинаміки та газодинаміки і створенню досконалих робочих органів турбомашин.

Відділ динаміки і міцності деталей машин буде розробляти методи розрахунків на міцність і коливання деталей турбомашин, які працюють в умовах важких навантажень і високих температур, сприяючи створенню надійних швидкохідних машин.

Для реорганізації Лабораторії проблем швидкісних машин і механізмів АН УРСР в Інститут турбомашинобудування АН УРСР необхідне збільшення штату з 40 одиниць до 49 одиниць і збільшення місячного фонду зарплати з 41 790 крб до 72 950 крб.

Керівництво Інституту турбомашинобудування АН УРСР буде здійснюватись відомим радянським вченим у галузі гідравліки та гідромеханіки дійсним членом АН УРСР Г. Ф. Проскурою, який зараз є директором лабораторії.

¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

В роботі Інституту турбомашинобудування будуть приймати участь члени-кореспонденти АН УРСР А. П. Філіппов і Л. А.*¹ Шубенко.

Додаток*²:

1. Постанова Президії АН УРСР від 13.VII.1951 р. № 26, § 475 про реорганізацію Лабораторії проблем швидкісних машин і механізмів АН УРСР в Інститут турбомашинобудування АН УРСР.

2. Довідка про лабораторію.

3. Проект листа Раді Міністрів СРСР.

4. Проект довідки про реорганізацію Лабораторії проблем швидкісних машин і механізмів АН УРСР в Інститут турбомашинобудування АН УРСР для подання Раді Міністрів СРСР.

5. Проект розпорядження Ради Міністрів СРСР.

6. Проект постанови Ради Міністрів УРСР.

7. Проект організаційної структури і штатного розпису Інституту турбомашинобудування АН УРСР.

Віце-президент АН УРСР

дійсний член АН УРСР *П. Семененко*

Головний вчений секретар Президії АН УРСР

дійсний член АН УРСР *І. Т. Шлець*

На документі помітка: «Вопрос рассмотрен и отклонен в ЦК КП(б)У. 31.XII.1951 г.*³».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 4481, арк. 217–218. Оригінал. Машинопис.

№ 49*⁴

ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВІ ЕКСПЕДИЦІЇ ІНСТИТУТУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА АН УРСР ДО ЛЕНІНГРАДА, МОСКВИ ТА ЛЬВОВА ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ І ЗБИРАННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО СПАДКУ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

22 вересня 1951 р.

По постановленню Президиума Академии наук УССР в течение 1950–1951 годов Институтом украинской литературы был предпринят ряд экспедиций в Москву, Ленинград, Львов с целью выявления, изучения и передачи в рукописный отдел института материалов по истории украинской литературы.

Сотрудники института провели работу:

1) в Ленинграде*⁵:

*¹ Помилка в документі. Правильно: Л. О.

*² Додатки не публікуються.

*³ Підпис незрозумілий.

*⁴ Див. док. № 5, 296.

*⁵ Тут і далі – підкреслено в документі.

в Государственной публичной библиотеке имени [М. Е.] Салтыкова-Щедрина, в рукописном отделе Библиотеки Академии наук СССР, в рукописном отделе Института русской литературы Академии наук СССР, в Гос[ударственной] театральной библиотеке имени [А. В.] Луначарского, в Центральном [государственном] историческом архиве;

2) в Москве:

в рукописном отделе Гос[ударственной] публичной библиотеке имени В. И. Ленина, в рукописном отделе Института мировой литературы имени А. М. Горького, в Гос[ударственном] историческом музее, в Центральном архиве МВД СССР, в Театральном музее;

3) во Львове:

в отделе рукописей Библиотеки Академии наук УССР, в [Государственном] музее украинского искусства.

В результате работы был выявлен ряд автографов, писем, документов – ранее появившихся в печати либо в искаженном виде, либо вовсе неопубликованных. Всего взято на учет 4251 документ.

Из них перевезена в Киев пока небольшая часть фонда Киевского цензурного комитета (передан из Гос[ударственной] публичной библиотеки имени [М. Е.] Салтыкова-Щедрина) – 440 единиц хранения. Предварительное изучение этого материала установило наличие в нем произведений Ив. Манжуры¹³, [А.] Шабленко¹⁴, [Я.] Жарко¹⁵, Ив. Стилки¹⁶ автографов Б. Гринченко, записей фольклора.

Документы могут иметь подсобное значение при изучении украинской литературы конца XIX – начал[а] XX в[еков], а также при изучении общественных течений этого времени – но, по-видимому, (исследование их еще не закончено) не внесут в это изучение данных большой исторической важности.

Положительным результатом экспедиций было:

1) Составление каталога украинских пьес, находящихся в Ленинградской гос[ударственной] театральной библиотеке имени А. В. Луначарского. Приведено в известность 2000 номеров. Каталог имеется в читальне рукописного отдела.

2) Получение машинописных и фотокопий из рукописного отдела [Библиотеки] Академии наук [СССР] (в Ленинграде), из Центрального государственного исторического архива (в Ленинграде), из рукописного отдела Института русской литературы АН СССР и рукописного отдела Гос[ударственной] публичной библиотеки имени [М. Е.] Салтыкова-Щедрина (в Ленинграде). Скопированы автографы и списки произведений И. Котляревского (45 снимков), Панаса Мирного (50 снимков), Марка Вовчка (798 снимков), [П. П.] Гулака-Артемьевского (4 снимка), документы бывшего «Главного управления по делам печати» об украинской драматургии (машинописные копии Центрального исторического архива в Ленинграде, 301 страница).

Та же работа проведена была и в Москве – в Гос[ударственной] библиотеке имени [В. И.] Ленина (731 снимок) и в Институте мировой литературы¹⁷ (6 снимков).

3) Значительно пополнились, благодаря работе в библиотеках и архивах Ленинграда и Москвы, материалы по творчеству Т. Г. Шевченко. Частью это были неизвестные прежде автографы поэта, частью списки, содержащие различия известных прежде текстов. Было сделано около 100 снимков. Материал

уже использован для первого, второго и шестого томов академического издания Шевченко.

Экспедиции в пределах УССР во Львов, Черновцы, Снятын, Коломыю, Русов, Чернягов и др. обогатили рукописный отдел Института машинописными копиями^{*1} писем Леси Украинки к М. Павлыку, О. Кобылянской и др.

Важным открытием было обнаружение во Львове рукописных копий неизвестного прежде поэтического произведения Ивана Франко «Папе в альбом» и письма Ивана Франко к Пилсудскому. Копии получены от бывшего секретаря Ивана Франко С.*² Колодия¹⁸ во Львове.

Итак, экспедиции 1950–[19]51 годов обнаружили немало полезных^{*3} документов для истории украинской классической литературы. Однако, далеко не все обнаруженные документы удалось сделать доступными для широкой исследовательской работы. Для продолжения начатой работы полезно было бы сделать следующее: 1) Институт украинской литературы не получил разрешения на передачу Академии наук УССР рукописного фонда украинской драматургии (Ленинградской театральной библиотеки имени [А. В.] Луначарского). Необходимо либо новое ходатайство об этой передаче – либо командировка в Ленинград группы сотрудников Института украинской литературы и Института искусствоведения, фольклора и этнографии Академии наук УССР для детального описания этих материалов и установления их ценности.

2) Институт не добился передачи в его рукописный отдел архива [М.] Павлыка, находящегося в Музее украинского искусства во Львове – несмотря на распоряжение об этой передаче ЦК КП(б)У и Управления по делам искусства УССР.

Между тем, архив М. Павлыка, друга и соратника И. Франко, одного из значительнейших общественных деятелей Западной Украины второй половины XIX века может содержать немало документов, важных не только для истории литературы, но и для истории революционного движения на Украине. Необходимо принять меры, чтобы этот архив, лежащий пока мертвым капиталом в Музее украинского искусства во Львове, стал достоянием для широкого изучения.

3) Экспедиции вновь поставили уже не раз поднимавшийся Президиумом Академии наук УССР перед Советом Министров УССР и другими руководящими органами [вопрос] о необходимости объявить национальным достоянием автографы Т. Г. Шевченко, И. Франко, Леси Украинки – подобно тому, как это сделано Советом Министров СССР относительно автографов [А. С.] Пушкина, Л. Н. Толстого и А. М. Горького. В частности, особенно необходимо сосредоточение на Украине всех автографов Т. Г. Шевченко.

4) Институту украинской литературы необходимо интенсифицировать работу по сборанию, описанию и изучению рукописного наследия украинских советских писателей. Кое-что в этой области институтом сделано, но сделано еще далеко недостаточно.

5) Институту украинской литературы и в частности отделу рукописей необходимо срочно осуществить запланированный отделом труд, содержащий краткую

^{*1} Словоисполнения «машиннописными копиями» вписано замість закресленого слова «оригіналами».

^{*2} Помилка у документі. Правильно: М.

^{*3} Слово «полезных» вписано поверх рядка.

характеристику своєї діяльності, своєї роботи по збиранню рукописів – вместе з обращенням ко всім культурним діятелям УРСР о необхідності и целесообразності сосредоточеній рукописного насліддя українських класиків в Інституте української літератури или в рукописном відділе Государственной публичной бібліотеки Академії наук УРСР¹⁹.

Директор Інститута української літератури
А. И. Белецкий

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 387, арк. 278–279зв. Оригінал. Автограф.

№ 50*¹

**ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР
«ПРО ЗАПОВІДНИКИ»*²**

25 вересня 1951 р.

Рада Міністрів СРСР постановою від 29 серпня 1951 року № 3192 встановила, що в ряді районів необґрунтовано розрослась сітка заповідників по охороні природи.

Окремими заповідниками проведена значна робота по збереженню і вивченню цінних частків природи, охороні, відновленню і збільшенню запасів промислових тварин і птахів. Проте, більшість державних заповідників працюють незадовільно і не виконують покладених на них завдань. Багато заповідників не мають наукової і культурної цінності і є зайві.

Площі ряду заповідників занадто великі, внаслідок чого наявні в них ліси, корисні копалини, сільськогосподарські і водні угіддя належним чином не використовуються.

Лісове господарство в державних заповідниках знаходиться в незадовільному стані. Ліси багатьох заповідників захлавлені і заражені шкідниками.

Науково-дослідна робота в більшості державних заповідників проводиться відірвано від практичних інтересів народного господарства. Тематика наукових робіт часто носить надуманий і випадковий характер. Експериментальна робота в багатьох заповідниках не проводиться.

В зазначеній постанові Ради Міністрів СРСР відмічено, що одною з причин незадовільного стану роботи державних заповідників є відсутність єдиного керівного органу. Головні управління і управління по заповідниках при Радах міністрів союзних республік не забезпечують необхідного керівництва роботою державних заповідників, відсутній зв'язок з Академією наук СРСР, міністерствами, відомствами і місцевими радянськими органами, що негативно відбивається на зміні роботи заповідників.

Відповідно до постанови Ради Міністрів Союзу РСР від 29 серпня 1951 року № 3192, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

¹ Див. док. № 70, 93, 109.

² Заголовок документа.

[...]*¹

3. Скасувати державні заповідники «Веселі Боковеньки», «Дендропарк Тростянець» і «Устимівський дендропарк» загальною площею 754 гектари, а також заповідник місцевого значення «Кам'яні могили» на площі 600 гектарів.

Дендрологічні парки, земельні відділя, штати і все майно скасованих заповідників передати за балансом на 1 серпня 1951 року Академії наук Української РСР. [...]

5. Зберегти як заповідники: байбаковий заповідник «Стрілецький степ» площею 525 гектарів у Ворошиловградській області, «Хомутовський степ» площею 1028 гектарів у Сталінській області і «Михайлівська цілина» площею 202 гектари в Сумській області.

Земельні відділя цих заповідників, штати і майно за балансом на 1 серпня 1951 року передати Академії наук УРСР. [...]

7. Скасувати державні заповідники: «Гористе» і «Середньо-Дніпровський», залишивши їх земельні території за Академією наук УРСР і Київським державним університетом, у віданні яких перебували зазначені заповідники. [...]

9. Зобов'язати Академію наук УРСР:

а) забезпечити збереження дендропарків «Веселі Боковеньки», «Тростянець» і «Устимівський», як окремі господарські одиниці республіканського призначення;

б) опрацювати положення для кожного дендрологічного парку і затвердити на Президії Академії наук УРСР;

в) забезпечити збереження цінних деревних колекцій та художнього стилю дендропарків і посилити роботу по акліматизації нових видів деревних порід для збагачення існуючих колекцій дендропарків;

г) продовжувати роботи по утворенню лісопаркових насаджень у дендропарку «Веселі Боковеньки» не менше 10 гектарів щорічно, згідно з постановою Ради Міністрів УРСР від 11 червня 1948 року № 1047;

д) широко використати насінневу базу дендропарків для впровадження цінних і декоративних деревних порід в народне господарство, особливо для озеленення міст;

е) щорічно передавати насіння зимостійких сортів волоського горіха, виведеного в заповіднику «Веселі Боковеньки», Міністерству сільського господарства УРСР для розвитку культури волоського горіха в колгоспах;

ж) видати у 1952 році монографію дендропарку «Веселі Боковеньки» з фотографіями художніх ландшафтів, як зразка перетвореної природи в степовій зоні УРСР;

з) посилити науково-дослідну роботу в державних заповідниках «Стрілецький степ», «Хомутовський степ» і «Михайлівська цілина», скерувавши її на вирішення практичних завдань народного господарства. [...]

14. У зв'язку з ліквідацією Головного управління по заповідниках при Раді Міністрів УРСР, контроль за діяльністю Українського товариства охорони природи покласти на Академію наук УРСР. [...]

Голова Ради Міністрів УРСР Д. [С.] Коротченко
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР І. [І.] Відвиченко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 392-а, арк. 123–127. Засвідчена копія. Машиннопис.

¹ Тут і далі – знято пункти і підпункти, що не стосуються АН УРСР.

№ 51*

**ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР «ПРО ПЕРЕДАЧУ
У ВІДАННЯ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНОГО
МУЗЕЮ Т. Г. ШЕВЧЕНКА В с. ШЕВЧЕНКОВЕ ВІЛЬШАНСЬКОГО
РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»²**

27 вересня 1951 р.

Рада Міністрів Української РСР постановляє:

Передати у відання Академії наук УРСР Літературно-меморіальний музей Т. Г. Шевченка в с. Шевченкове Вільшанського району Київської області, вилучивши його з відання Комітету у справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР.

Голова Ради Міністрів УРСР /І. [С.] Коротченко
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР /І.] Вівдиченко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 395, арк. 136. Засвідчена копія. Машинпис.

№ 52

**ДОВІДКА ЗАВІДУВАЧА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВІДДІЛУ
ЦК КП(б)У П. О. ДОРОШЕНКА ПРО ПРОВЕДЕНІ УСТАНОВАМИ
ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ АН УРСР ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ МЕНІЛІТОВИХ СЛАНЦІВ
В ЯКОСТІ НОВОГО ВИДУ ДОБРИВ**

10 жовтня 1951 р.

Совет Министров УССР и ЦК КП(б)У постановилисьм от 22 ноября 1950 года и от 22 февраля 1951 г. обязали Министерство сельского хозяйства УССР провести в 1951 г. испытанья эффективности менилитовых сланцев как удобрения на опытных полях и в производственных условиях колхозов, а также одобрили решение Президиума Академии наук УССР об организации широких научных испытанья, по применению менилитовых сланцев, Львовским филиалом Академии наук УССР.

В соответствии с этими постановлениями Совета Министров УССР и ЦК КП(б)У Львовским филиалом Академии наук УССР, Украинским научно-исследовательским институтом сощземледелия и Всесоюзным научно-исследовательским институтом сахарной свеклы в 1951 г. проведено испытанья эффективности менилитовых сланцев на опытных полях научно-исследовательских учреждений и в производственных условиях колхозов и совхозов Украинской ССР.

Полученные результаты испытанья по зерновым культурам свидетельствуют о высокой эффективности менилитовых сланцев как нового вида удобрения.

В полевом опыте, проведенном Львовским филиалом Академии наук на своей экспериментальной базе на серо-оподзоленной почве от осеннего поверхностного

* Див. док. № 11, 281.

² Заголовок документа.

внесения менилитовых сланцев, в норме 10 цент[неров] на гектар, урожаем озимой ржи увеличился на 4 цент[нера]*¹ с гектара, а при весеннем внесении 5 цент[нера] сланцев на гектар – прибавка зерна составила 2,3 цент[нера].

При поверхностном внесении сланцев с осси в количестве 15 цент[неров] на гектар на фосфорно-калийном фоне урожай овса увеличился на 5,3 цент[нера] с гектара, а от внесении этого же количества сланцев весной урожай ячменя увеличился на 5,6 цент[неров] с гектара.

Урожай яровой пшеницы при внесении весной в подкормку 10 цент[неров] сланцев на гектар, на азотно-фосфатно-калийном фоне увеличился на 3,5 цент[нера] с гектара и без азотно-фосфатно-калийного фона – на 2,7 цент[нера] с гектара.

В колхозе им. Сталина Бобрского района Львовской области при внесении под озимую пшеницу весной в подкормку 3 цент[неров] на гектар менилитовых сланцев урожай зерна увеличился на 3,5–4 центнера с гектара.

В колхозе им. Шевченко Городокского района Львовской области, урожай озимой пшеницы на площади 30 гектаров при внесении на гектар 10 цент[неров] сланцев увеличился от 2,6 до 3,9 цент[неров] на гектар.

В производственных опытах, проведенных Немерчанской опытной станцией в колхозах Кагайгородского района Винницкой области, урожай ячменя при внесении весной под культивацию 10 цент[неров] сланцев на гектар, увеличился от 1,7 до 6,8 цент[неров] с гектара. Озимая пшеница при внесении в подкормку 5 цент[неров] сланцев на гектар, дала прирост зерна 2,3 цент[нера] с гектара, а урожай яровой пшеницы от внесения под предпосевную культивацию 5 центнеров сланцев на гектар увеличился на 1,2–1,6 цент[нера] с гектара и при внесении 10 цент[неров] сланцев – на 0,5–2,3 цент[нера] с гектара.

В опытах, проведенных Дрогобычской опытной станцией на полях колхозов области, на дерново-средне подзолистых почвах при бедном агрофоне, менилитовые сланцы, внесенные под ячмень в количестве 15 цент[неров] на гектар дали отрицательный результат или незначительную прибавку урожая – 0,59 цент[нера] с гектара.

На оподзоленных черноземах Черновицкой опытной станции внесение менилитовых сланцев под яровую пшеницу в количестве 15–30 цент[неров] на гектар не дало положительных результатов.

По сахарной свекле, кукурузе, чумизе, овощным культурам результаты испытания еще не известны.

Кроме испытания эффективности менилитовых сланцев, Львовским филиалом Академии наук УССР проведены работы по обследованию основных мест расположения их, изучен состав органической части сланцев, намечены участки, наиболее подходящие для эксплуатации по своему составу, удобству разработки и транспортировки.

Зав[едующий] сельскохозяйственным
отделом ЦК КП(б)У [П. Е.] Дорошенко

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 2396, арк. 11–13. Оригінал. Машинпис.

*¹ Тут і далі – підкреслено в документі червоним олівцем від руки.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ГІДРОЛОГІЇ
ТА ГІДРОТЕХНІКИ АН УРСР АКАД. Г. Й. СУХОМЕЛА ДО ПРЕЗИДІЇ
АН УРСР ПРО ОБЛАДНАННЯ КАТЕРА-ЛАБОРАТОРІЇ ДЛЯ НАГЛЯДУ
ЗА СТАНОМ ГІДРОТЕХНІЧНИХ СПОРУД ТА РУХОМ СУДЕН**

11 жовтня 1951 р.

Некоторые весьма важные по своей актуальности для народного хозяйства республики работы Института гидрологии и гидротехники ввиду крайней слабости лабораторной базы не могут быть выполнены в таком виде, чтобы их можно было внедрять в эксплуатацию и проектирование гидротехнических сооружений и судов. Работы эти требуют постановки натурных испытаний и наблюдений за состоянием гидротехнических сооружений и за движением судов, а некоторые из них и вовсе не могут выполняться без натурных исследований на реках и каналах. К числу таких работ следует отнести вопрос о переработке берегов водохранилищ под влиянием ветровой и судовой волны, вопрос о критической скорости движения судов по порогам и рекам, об увеличении скорости движения судов и др.

По изложенным соображениям институт просит Президиум АН УССР:

1. Дать распоряжение Управлению делами о передаче институту имеющегося корпуса катера дл[иной] 13 м, о чем Управление делами сообщало институту отношением № К/5273 от 15 сент[ября] 1951 г.*2;

2. Отпустить институту 130 тысяч рублей на ремонт указанного корпуса и оборудование сго под лабораторию;

3. Увеличить штат института на 1952 г. на две штатные единицы (старшину и моториста) для экипажа катера;

4. Дать указание отделу материальных фондов обеспечить приобретение двигателя Ярославского завода (Яз-204.110 л[ошадиных] с[ил]) для установки на катере;

5. Отпустить в счет вышеуказанной суммы немедленно 2500 (две тысячи пятьсот) руб. на подъем корпуса на клетки и очистку его и 8000 (восемь тысяч) руб. на составление проекта оборудования катера-лаборатории.

При этом институт прилагает предварительные сметные соображения на ремонт и оборудование катера-лаборатории.

Приложение: упомянутое*3.

Директор Института гидрологии и гидротехники АН УССР
действительный член АН УССР *Г. И. Сухомел*
Зам[еститель] председателя Комитета содействия великим стройкам
коммунизма при Президиуме АН УССР, зав[едующий] отделом
гидротехники Института гидрологии и гидротехники АН УССР
член-корр[еспондент] АН УССР, проф. *Б. А. Пышкин*

*1 Дня. док. № 231.

*2 Номер та дата відношення вписані від руки.

*3 Додаток не публікується.

На документі помітка: «Тов. Райко В. Д. Прошу дати мені Ваші пропозиції по вопросам проекта. 20.X.51 г. А. В. Палладин».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 402, арк. 507–507зв. Оригінал. Машинотіп.

№ 54*¹

**ПРОПОЗИЦІЇ КОМІСІЇ ПО РОЗРОБЦІ ЗАХОДІВ ПОДАЛЬШОГО
РОЗВИТКУ ФІЗІОЛОГІЧНОГО ВЧЕННЯ І. П. ПАВЛОВА,
ПОДАНІ ДО РМ УРСР*²**

12 жовтня 1951 р.*³

При складанні плану заходів були враховані підсумки виконання за минулий рік рішень наукових сесій по проблемам фізіологічного вчення І. П. Павлова, постанови IV сесії Наукової ради по проблемам фізіологічного вчення І. П. Павлова і рішення Колегії Міністерства охорони здоров'я УРСР і Республіканської наради робітників охорони здоров'я.

І. Установами Академії наук УРСР, Міністерства охорони здоров'я УРСР, Міністерства вищої освіти СРСР і Міністерства освіти УРСР та Міністерства сільського господарства після наукової сесії АН СРСР, спільної з АМН СРСР і Павловської сесії АН УРСР з працівниками охорони здоров'я проведена велика робота по перегляду і перебудові проблематики в напрямі підпорядкування її завданням розвитку спадщини І. П. Павлова і використання основних положень матеріалістичного вчення Павлова в різних галузях медицини, сільського господарства і тваринництва (ветеринарії, фізичної культури, психології та педагогіки). Вжито також ряд заходів для поліпшення існуючої структури установ АН УРСР і МОЗ УРСР, а також установ Міністерства вищої освіти СРСР та Міністерства освіти УРСР, Міністерства сільського господарства і розстановки кадрів для більш ефективного використання матеріальної наукової бази. Також проведено велику роботу по перебудові у вишах МОЗ УРСР і МВО УРСР викладання фізіології та інших дисциплін на основі вчення І. П. Павлова.

Зокрема, в Інституті клінічної фізіології Академії наук УРСР створений великий відділ нормальної фізіології, що його очолює дійсний член АН УРСР Г. В. Фольборт.

Відділ психіатрії, що ним керує дійсний член АН УРСР В. П. Протопопов, реорганізується у відділ фізіології і патології вищої нервової діяльності.

В цьому інституті, а також в ряді установ Міністерства охорони здоров'я створені умови для вивчення вищої нервової діяльності людини і тварини.

¹ Див. док. № 71.

² Пропозиції були підготовлені спеціальною комплексною комісією з розробки заходів по подальшому розвитку фізіологічного вчення І. П. Павлова в УРСР у складі: від АН УРСР – академіки Р. Е. Кавецький, В. П. Комісаренко, М. П. Семценко, Г. В. Фольборт, проф. О. О. Богомолец; від МОЗ УРСР – д.м.н. М. В. Лейнік, проф. С. Д. Шестаков; від РМ УРСР – завідувач відділу охорони здоров'я П. В. Смолюкєвич, завідувач відділу культури К. К. Дубина.

³ Дата супровідного листа.

В Науково-дослідному інституті фізіології тварин при КДУ підсилено відділ фізіології вищої нервової діяльності, значно поширено тематику науково-дослідної роботи з проблем павловської фізіології.

В Науково-дослідному інституті психології Міністерства освіти УРСР проведено значну роботу по перебудові науково-дослідної роботи з психології на основі вчення Павлова про вищу нервову діяльність.

В багатьох науково-дослідних інститутах МОЗ УРСР створені умови для проведення дослідів в галузі фізіології і патології вищої нервової діяльності.

Після останніх виборів у дійсні члени і члени-кореспонденти АН УРСР, Академія наук УРСР поповнилась висококваліфікованими спеціалістами в галузі фізіології.

Проведена дуже велика робота по пропаганді павловського вчення серед інтелігенції і широких мас, а також по вивченню науковцями і спеціалістами різних галузей праці [І. М.] Сеченова, [І. П.] Павлова і [М. Є.] Введенського.

ІІ. Разом з цим треба підкреслити наявність деяких істотних недоліків і труднощів, що заважають дальшій, ще глибшій розробці вчення І. П. Павлова і широкому використанню матеріалістичного вчення І. П. Павлова в галузі фізіології, медицини, психології, педагогіки, фізичної культури, сільського господарства.

Ще не повністю закінчена перебудова проблематики і тематики в галузі фізіології, зокрема, ще не досить розробляють питання фізіології вищої нервової діяльності і недостатньо ув'язана науково-дослідна робота в галузі фізіології з практикою медицини, фізичної культури і тваринництва.

Ще не створений центр, який би міг очолити і координувати роботу різних установ АН УРСР і МОЗ УРСР та Міністерства вищої освіти СРСР, Міністерства освіти УРСР та Міністерства сільського господарства УРСР в галузі фізіології. Кафедри фізіології учбових закладів вказаних міністерств і існуючі в науково-дослідних інститутах Міністерства охорони здоров'я фізіологічні відділи недостатньо обладнані, щоб розв'язувати на сучасному рівні науки проблеми фізіології.

Великою перешкодою для широкого розвитку фізіології є нестача кадрів фізіологів, підготовка яких провадиться в явно недостатній кількості.

ІІІ. Виходячи з загальних завдань розвитку павловської фізіології і використання основних її положень в практиці, а також урахуваючи вищезазначені недоліки, подаємо нижче план заходів для дальшого розвитку фізіологічного вчення І. П. Павлова:

1. Організувати при Президії Академії наук УРСР Наукову раду по проблемах фізіологічного вчення І. П. Павлова, поклавши на неї планування і координацію науково-дослідної роботи в галузі фізіології в республіці.

Ввести до складу ради представників Академії наук УРСР, Міністерства охорони здоров'я УРСР, Міністерства освіти, Міністерства сільського господарства, Управління по справах вищої школи.

2. З метою дальшого розвитку науково-дослідної роботи в галузі павловської фізіології необхідно провести такі заходи:

а) Внести зміни в структуру Інституту клінічної фізіології з метою забезпечення розробки основних напрямків павловської фізіології і використання недавньо обраних дійсних членів і членів-кореспондентів АН УРСР, зокрема передбачивши організацію таких нових лабораторій:

1. лабораторії фізіології вищої нервової діяльності,
2. лабораторії фізіології травлення,
3. лабораторії фізіології сільськогосподарських тварин,
4. лабораторії експериментальної ендокринології, – в зв'язку з чим затвердити нову структуру і штат інституту (див. додаток № 1)*¹.

б) Для забезпечення згаданих лабораторій штатними одиницями просити Державну штатну комісію при Раді Міністрів СРСР збільшити штат Інституту клінічної фізіології на 37 штатних одиниць (див. додаток № 2) на рахунок вакантних штатних одиниць Академії наук УРСР і Міністерства охорони здоров'я УРСР.

в) Беручи на увагу, що основною перешкодою для розвитку Інституту клінічної фізіології в галузі павловської фізіології є те, що цей інститут не має власного приміщення і примушений працювати на чужих, мало пристосованих базах, – необхідно ухвалити рішення про будівництво Інституту клінічної фізіології з таким розрахунком, щоб в 1952 році було складено проектне завдання і технічний проєкт, а в 1953–[19]55 рр. було здійснено будівництво інституту.

До закінчення будівництва вважати за необхідне надати цьому інституту тимчасове приміщення, для чого просити міністра охорони здоров'я УРСР передати Інституту клінічної фізіології в 1952 році один з будинків, який буде звільнено в зв'язку з закінченням будівництва будинку Медичного інституту.

г) Для забезпечення робіт по фізіології і патології вищої нервової діяльності, зокрема вивчення успадкованих умовних рефлексів і питань еволюційної фізіології і патології, організувати на базі заповідника «Олександрія» в Білій Церкві біологічну станцію ім. І. П. Павлова, як науково-експериментальну базу Інституту клінічної фізіології ім. акад. О. О. Богомольця (див. додаток № 3).

З тією ж самою метою організувати на базі учбово-дослідного господарства КДУ «Северинівка» біологічну станцію як науково-експериментальну базу Науково-дослідного інституту фізіології тварин.

д) З метою розгорнення робіт відділу фізіології і патології вищої нервової діяльності організувати на території лікарні ім. Павлова, де тепер розміщений цей відділ, – собачник-клініку піддослідних собак, для чого асигнувати в 1952 році 80 000 карб[ованців].

е) Порушити клопотання перед Міністерством вищої освіти СРСР про будівництво окремого будинку з віварієм для науково-дослідного Інституту фізіології тварин при КДУ.

ж) Просити Державну штатну комісію при Раді Міністрів СРСР збільшити штат наукових робітників Інституту фізіології тварин по відділах фізіології вищої нервової діяльності та загальної фізіології на 15 штатних одиниць.

Це дасть змогу Інституту фізіології тварин при КДУ перетворитись на центр координації науково-дослідної роботи з фізіології на кафедрах фізіології університетів, педагогічних, зоотехнічних і ветеринарних інститутів.

з) У зв'язку з тим, що лабораторія фізіології людини та тварин Київського державного університету зруйнована німецькими окупантами, просити Міністерство вищої освіти СРСР про одноразовий відпуск достатніх асигнувань для обладнання кафедри і Інституту фізіології тварин звуконепрозирними камерами

*1 Згадані тут і далі додатки не публікуються.

для [вивчення] умовних рефлексів і іншою апаратурою для педагогічної і наукової роботи.

3. Для створення умов, необхідних для дальшого розвитку павловських методів дослідження, підсилити в 1952 р. відділи фізіології в таких науково-дослідних інститутах Міністерства охорони здоров'я УРСР, Міністерства вищої освіти СРСР, Міністерства освіти УРСР та Міністерства сільського господарства УРСР:

Інституті експериментальної біології і патології в Києві,

Інституті експериментальної ендокринології в Харкові,

Інституті охорони материнства і дитинства в Києві,

Інституті гігієни праці і проф[есійних] захворювань – в Києві, для чого:

а) забезпечити в копторисах цих інститутів на 1952 р. відповідні асигнування на будівництво або добудування віварія, камер для вивчення умовних рефлексів, придбання і утримання піддослідних тварин тощо;

б) розширити штати цих відділів на необхідну кількість одиниць, в цілому в межах загального числа штатних одиниць, затверджених по розділу науково-дослідних інститутів Міністерства охорони здоров'я УРСР.

Ураховуючи наявність в Київському державному університеті філософського факультету та відділу психології при ньому, просити Міністерство вищої освіти СРСР заснувати кафедру вищої нервової діяльності в КДУ.

4. Для створення в системі Міністерства охорони здоров'я УРСР наукового центру по розробці проблем павловської фізіології і по підготовці висококваліфікованих кадрів фізіологів – організувати в Києві в 1952–[19]53 рр. Науково-дослідний інститут фізіології людини за рахунок одного з існуючих інститутів системи Міністерства охорони здоров'я УРСР.

5. Для найскорішої підготовки з молоді майбутніх учених спеціалістів по основним розділам павловської фізіології направити з випускників медичних інститутів і університетів 1952 і 1953 рр. у відповідні інститути АН УРСР і МОЗ УРСР і інститути та кафедри Міністерства вищої освіти СРСР та Міністерства освіти УРСР для проходження аспірантури по нормальній і патологічній фізіології в 1952 р. – 20 осіб і в 1953 р. – 30 осіб.

6. Для підготовки висококваліфікованих кадрів з найталановитіших молодих науковців заснувати в 1952 р. докторантуру з нормальної і патологічної фізіології при таких інститутах АН УРСР і МОЗ УРСР:

при Інституті клінічної фізіології ім. акад. О. О. Богомольця АН УРСР:

по нормальній фізіології – 2

по патофізіології – 1

при Інституті експериментальної біології і патології МОЗ УРСР:

по патофізіології – 2

при Київському медичному інституті:

по нормальній фізіології – 2

при Київському державному університеті:

по фізіології тварин і людини – 1

7. Для найскорішого вдосконалення в різних галузях павловської фізіології молодих науковців і аспірантів Академії наук УРСР, Міністерству охорони здоров'я УРСР, Міністерству вищої освіти СРСР, Міністерству освіти УРСР, Міністерству сільського господарства УРСР систематично практикувати наукові

відрадження аспірантів і науковців в науково-дослідні установи АН УРСР, АН СРСР і АМН СРСР.

8. Щоб створити найсприятливіші умови для публікації наукових робіт з питань павловської фізіології і розвитку в цій галузі наукових дискусій і критики, реорганізувати періодичні збірники АН УРСР «Вопросы физиологии» з 1952 року у періодичне передплатне видання «Український фізіологічний журнал» (по 6 номерів на рік із загальним листажем 48 др. арк.), як орган Українського товариства фізіологів, біохіміків і фармакологів при АН УРСР.

9. В зв'язку з тим, що під час Великої Вітчизняної війни більшість книжкових фондів з фізіології було знищено – вважати за необхідне організувати при Республіканській публічній бібліотеці спеціальний відділ фізіології, для чого укомплектувати цей відділ книжками та журналами з фондів інших бібліотек Радянського Союзу.

[Дійсний член АН УРСР *В. П. Комісаренко*]

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 387, арк. 291–299. Копія. Машинпис.

№ 55

ДОВІДКА ІНСТИТУТУ ЛІСІВНИЦТВА АН УРСР ПРО СТАН НАУКОВО-ВИРОБНИЧИХ РОБІТ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕНДРОПАРКУ «ТРОСТЯНЕЦЬ», НАПРАВЛЕНА ДО РМ УРСР

20 жовтня 1951 р.

Состояние и перспективы научно-производственных работ*¹

Тростянецкий дендрологический парк площадью 194 гектара расположен в совершенно безлесной местности юго-восточной лесостепной части Черниговской области (Иваницкий район). Этот парк, заложенный в 1834 году, архитектурно оформленный в 1861–1881 гг. как в равнинно, так частично и в горно-ландшафтном стиле, и обогащенный в последние годы новыми породами деревьев и кустарников, является исключительно ценным объектом для развертывания научно-исследовательских работ по натурализации и селекции ценных экзотов.

В настоящее время в различного рода насаждениях парка успешно произрастают и обильно плодоносят десятки тысяч деревьев и кустарников 400 видов и разновидностей, большая часть которых прожила длительное – до 100–120 лет испытание в разнообразных условиях рельефа. Особо ценные породы, которые уже смело можно рекомендовать для широкого применения в агролесомелиорации, лесном хозяйстве и озеленении, насчитываются здесь десятками.

Тростянецкий дендрологический парк имеет также большое значение в массовой пропаганде лесоводственно-дендрологических знаний и идей великого сталинского плана преобразования природы. В летние месяцы парк обслуживает сотни экскурсий, причем число посетителей из года в год резко увеличивается

*Тут і далі – підкреслено в документі.

с 750 человек в 1945 г. до 4000 – в 1948 г., 11 000 – в 1950 г. и 22 000 человек за 9 месяцев 1951 года (Асканию Нову в 1950 году посетило 32 000 человек).

Научная часть парка сейчас состоит из одного научного работника и одного техника, полностью загруженных производственной работой по уходу за насаждениями, семянозаготовкам и питомникам. Поэтому почти никакой научной работы в парке не ведется и не составлено даже краткого отчета по работе парка за 1950 г. Обслуживание экскурсирующих и отдыхающих посетителей парка поставлено также совершенно неудовлетворительно.

В настоящее время, в связи с закрытием заповедника «Дендропарк Тростянец» и передачей парка в ведение Академии наук УССР, открываются широкие возможности для полного использования парка как научного объекта, своеобразного художественно-архитектурного музея – живой коллекции ценных древесных пород и как семенной базы для селекционного разведения и озеленения.

Основная задача исследовательских работ на базе насаждений парка должна заключаться в научном разрешении вопросов обогащения новыми высокоценными породами полезащитных, лесных и озеленительных насаждений Лесостепи, Полесья и отчасти степных районов*¹ Украинской ССР.

В соответствии с возможным немедленным развертыванием научной работы в насаждениях парка, на его базе следует организовать в системе Академии наук УССР «Дендрологическую научно-исследовательскую станцию Тростянец-Черниговский» с двумя научными отделами:

1. семеноводства и выращивания посадочного материала новых пород,
2. натурализации и селекции новых пород.

Научную часть организусмой станции необходимо укомплектовать высококвалифицированными научными работниками в составе 5 человек: 1 зам[еститель] директора по научной части, 2 заведующих отделами, 2 старших научных сотрудника; кроме научных работников в штате научной части должно быть 5 техников-лаборантов и 10 постоянных рабочих.

Для проведения опытных работ по семеноводству и выращиванию посадочного материала новых пород необходимо построить оранжерею, семянохранилище, шишкосушилку, стратификационный погреб и организовать питомник на площади 10 га. Для натурализационного испытания новых пород желательны отвести, в порядке расширения парка, участок пахотной земли в 15 гектаров, с оформлением прирезанной территории в равнинно-ландшафтном стиле. Для обеспечения лабораторно-аналитических работ предполагается организация трех лабораторий – семенной, селекционно-физиологической и почвенно-агрохимической. Помимо научной работы, научные работники станции должны обеспечить высококвалифицированное обслуживание экскурсий и вести пропаганду научных знаний вне парка. Научная часть апробирует и планы всех производственных работ в парке и питомнике.

Работники научной части и административно-обслуживающий аппарат, в том числе лесничий и один помощник лесничего, осуществляющие организационно-техническое руководство производственными работами в парке и питомнике,

*¹ Словоисполучения «степных районов» вписане від руки замість закресленого «степной части».

состоят на государственном бюджете, за счет которого финансируются научные работы и строительство.

Производственные работы по семянозаготовкам, по работам в питомнике, по уходу за насаждениями парка, по поддержанию порядка и чистоты в парке, по текущему ремонту оборудования парка (витрины, киоски, скамьи и проч[ее]), по рыбоводству, а также по бытовому обслуживанию посетителей парка производятся за счет спецсредств – по хозрасчету. Приходную часть сметы по спецсредствам составят средства, полученные от реализации собираемых семян древесных и кустарниковых пород и отпуска посадочного материала; кроме того будет взиматься арендная плата с торгующих в парке организаций и с посетителей парка за прокат лодок, за стоянку и охрану автомашин. Значительную доходность должно дать рыбоводство.

Строительство и благоустройство центральной части
усадьбы и парка
а) Центральная усадьба

Расширение научно-исследовательской деятельности дендрологической станции требует развертывания жилищно-культурного и производственного строительства для обеспечения увеличиваемого штата научных сотрудников и обслуживающего персонала, а также производственно-хозяйственных нужд станции.

Настоящее расположение и планировка усадьбы ни в коей мере не отвечают новым более широким задачам дендрологической станции.

В первую очередь, следует провести проектно-планировочные работы и наметить мероприятия по строительству в течение ближайших лет.

Приведенная в приложении № 2*¹ характеристика существующих построек позволяет сделать вывод о необходимости строительства на усадьбе станции необходимых объектов различного назначения.

К первоначальному строительству в 1952 году следует отнести оранжерею, электростанцию, один одноквартирный и четыре двухквартирных жилых дома, погреб для стратификации, а также баню и артезианскую скважину с оборудованием и насосом.

К строительству в 1953 году намечаются двухэтажное здание конторы с размещением в нем лабораторий, библиотеки, музея, кабинетов руководителей отделов и научных сотрудников, бухгалтерии и др.; жилой одноквартирный дом и четыре двухквартирных дома, а из производственно-хозяйственных построек – семеноварилице, шпикосушилка и омшаник.

В третью очередь (1954) необходимо строительство здания гостиницы на 15–20 мест, поскольку дальнейшее увеличение потока экскурсантов повышаст требования к их бытовому обслуживанию.

Из хозяйственных сооружений следует построить гараж на 4 автомашины и хозяйственный сарай, а также устроить стоянку для автомашин, прибывающих в парк во время массовых экскурсий. По благоустройству усадьбы, помимо введения в порядок дорожного хозяйства, следует выполнить объемно-архитектурное решение въезда в парк, оградить въездную дорогу и усадьбную застройку, а также озеленить въездную магистраль.

¹ Доляток не публикуется.

Строительство электростанций мощностью 30 кВт обеспечит не только освещение зданий и территории, но и устройство централизованного водоснабжения усадеб и полива питомников.

Электрэнергия будет использоваться также и для производственно-технических нужд станции.

Однако, до введения собственной электростанции в эксплуатацию, необходимо обеспечить электроосвещение дендрологической станции за счет электростанции Тростянецкого племсовхоза.

б) Парк

Строительные мероприятия в зоне парка следует вести по двум направлениям:

1. Восстановление архитектурных объектов и частичная реконструкция сохранившихся.

2. Строительство новых объектов парковой архитектуры, связанное с ростом парка и увеличением его значения как научно-культурного центра широкой зоны с массовым посещением трудящимися. При осуществлении строительства в течение 3-х ближайших лет целесообразно в порядке очередности наметить следующие объекты: в 1952 году необходимо соорудить въездную арку, купальню, лодочную пристань, торговые киоски, изготовить необходимое количество парковых скамеек, построить лодки для катанья и др.; на 1953 год возможно отнестись к строительству сборного пункта, представляющего собою сооружение типа обширной беседки; видовой башни высотой 7 метров на горе Сторожевой и ротонды на горе Мохнатой.

Последние два сооружения создадут возможность обзора территории парка и открытия наиболее интересных перспектив.

Также следует провести восстановление и архитектурное оформление местных переходов в секторе «Швейцария».

Задача оформления парка состоит в том, чтобы, не перенасыщая естественную красоту дендропарка обилием архитектурных элементов и решая их в минимальном объеме: достигнуть гармонического сочетания природы и архитектуры, подчеркнув основную тему Тростянецкого дендропарка – показ красоты естественных ландшафтных видов. [...]»¹

[Заступник директора Інституту лісівництва АН УРСР]

Б. Й. Логзінюв^{*2}

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 2413, арк. 130–160. Оригінал. Машинопис.

¹Знято частину тексту з технічною характеристикою об'єктів психологічної інфраструктури та ставкового господарства дендропарку «Тростянець».

²Документ підписано іде двома особами, яких не вдалося встановити.

**ВИТЯГ З ПОСТАНОВИ РМ УРСР І ЦК КП(б)У
ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ ПІДЗЕМНОГО СПОСОБУ
ЗРОШУВАННЯ ГРУНТІВ В УРСР**

22 жовтня 1951 р.

В целях изучения подземного способа орошения в разных почвенных зонах, по предложению главного инженера «Укргипроводхлопка» т. Перехреста, для внедрения его в массовое производство в Украинской ССР, Совет Министров Украинской ССР и Центральный Комитет КП(б) Украины постановляют:

[...]*1

6. Обязать Академию наук УССР (т. [А. В.] Палладина) включить в тематический план с 1952 года вопросы изучения физиологии и удобрения сельскохозяйственных культур и противофильтрационных мероприятий при подземном орошении и Министерство промышленности стройматериалов УССР (т. [А. Ф.] Шинкарева) – изучить способы изготовления пористых гончарных труб из местных строительных материалов в зоне опытных участков подземного орошения. [...]

10. Поручить Министерству сельского хозяйства УССР, Министерству хлопководства УССР, Министерству совхозов УССР совместно с Академией наук УССР, Украинским научно-исследовательским институтом гидротехники и мелиорации, Укргипроводхлопком, Украинским научно-исследовательским институтом хлопководства, Украинским научно-исследовательским институтом зернового хозяйства представить Совету Министров УССР и ЦК КП(б)У к 1 мая 1952 года предложения об организации в 1952 году новых опытных участков с подземным орошением в колхозах, совхозах и на землях институтов зернового хозяйства и хлопководства. [...]

12. Обязать Академию наук УССР, Украинский научно-исследовательский институт гидротехники и мелиорации, Укргипроводхлопок и Украинский научно-исследовательский институт механизации сельского хозяйства представить к 15 ноября 1952 года Совету Министров УССР и ЦК КП(б)У отчет о результатах проведения научно-исследовательских работ по подземному орошению и предложения по массовому внедрению подземного способа орошения в производство. [...]

14. Обязать Министерство сельского хозяйства УССР, Министерство хлопководства УССР, Министерство промышленности стройматериалов УССР, Академию наук УССР, Укргипроводхлопок, Украинский научно-исследовательский институт гидротехники и мелиорации, Украинский научно-исследовательский институт механизации сельского хозяйства ежемесячно информировать Совет Министров УССР и ЦК КП(б)У о ходе выполнения настоящего постановления.

Председатель
Совета Министров УССР
Д. [С.] Коротченко

Секретарь Центрального
Комитета КП(б) Украины
Л. [Г.] Мельникова

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 392-а, арк. 156–158. Засвідчена копія. Машинотис.

*1 Тут і далі – знято пункти, що не стосуються АН УРСР.

**ЛИСТ НАЧАЛЬНИКА ВЕТЕРИНАРНОГО УПРАВЛЕНИЯ
МИНИСТЕРСТВА СЕЛЬСКОГО ГОСПОДАРСТВА УРСР
В. М. ДУБРОВИНА ДО ДИРЕКТОРА ИНСТИТУТА МИКРОБИОЛОГИИ
АН УРСР АКАД. В. Г. ДРОБОТЬКА ПРО СХВАЛЕННЯ
ЗАПРОПОНОВАНОГО ИНСТИТУТОМ ПЛАНУ ВПРОВАДЖЕННЯ
ПРОТИВБРУЦЕЛЛЕЗНИХ ЗАХОДІВ У КОЛГОСПІ ІМЕНІ СТАЛІНА
ДИМЕРСЬКОГО РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

25 жовтня 1951 р.

Ветуправление МСХ УССР рассмотрело докладную записку действительного члена АН УССР директора Института микробиологии АН УССР Дроботько В. Г. и члена-корреспондента АН УССР профессора Тульчинской В. П. о проекте плана мероприятий ликвидации бруцеллеза среди сельскохозяйственных животных колхоза им. Сталина Дымерского района Киевской области и одобряет инициативу коллектива института, выразившего готовность оказать практическую помощь ветеринарным специалистам зооветсети и колхозу в таком очень важном деле.

Имеющиеся в проекте плана установки по ликвидации бруцеллеза соответствуют ветеринарному законодательству по этому вопросу.

Для применения, в общем комплексе ветеринарно-санитарных мероприятий, вакцинации против бруцеллеза телят живой авирулентной вакциной, а также прививок крупного рогатого скота условно здоровой группы гипериммунной противобруцеллезной сывороткой необходимо получить разрешение Ветеринарного управления Министерства сельского хозяйства Союза ССР.

Ветуправление МСХ УССР не возражает против применения, в опытно-поисковом порядке, препарата, предложенного академиком Дроботько В. Г., бруцеллезным животным бруцеллезной фермы-изолятора колхоза, с целью апробации этого препарата как лечебного средства против бруцеллеза.

Для составления конкретного плана оздоровительных противобруцеллезных мероприятий в колхозе им. Сталина Вам необходимо увязаться с ветеринарным отделом Киевского облсельхозуправления и Дымерским райсельхозотделом с тем, чтобы план этих мероприятий был составлен в IV квартале 1951 г. и увязан с финансово-хозяйственным планом колхоза на 1952 г.

Нач[альник] Ветуправления
Министерства сельского хозяйства УССР *[В. М.] Дубровин*

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО РМ УРСР
ПРО НЕОБХІДНІСТЬ СПОРУДЖЕННЯ БУДІВЕЛЬ
ДЛЯ АКАДЕМІЧНИХ ІНСТИТУТІВ ФІЗИЧНОЇ ХІМІЇ
ТА ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ**

29 жовтня 1951 р.

Проектирование институтов физической химии и электротехники Академии наук Украинской ССР было начато в 1947 году на основании постановления Совета Министров Украинской ССР № 300 от 20 марта 1947 г. «Об утверждении Государственного плана Украинской ССР» (приложение № 200, в котором указан объем работ на проектирование будущих лет), а также постановления Совета Министров УССР от 7 августа 1947 г. № 1280-п «Об изменениях титульных списков проектно-исследовательских работ на 1947 г. по строительству будущих лет Академии наук УССР».

В 1948 г. составление технической документации институтов физической химии и электротехники было закончено и утверждено в соответствующих организациях, но строительство не было начато из-за отсутствия ассигнований.

В 1951 г. был произведен пересмотр и пересчет технической документации институтов физической химии и электротехники в соответствии с постановлением Совета Министров СССР от 9 мая 1950 г. № 1911.

В настоящее время проектные задания рассмотрены Управлением по делам архитектуры при Совете Министров УССР и рекомендованы Советом Министров УССР Государственному комитету Совета Министров СССР по делам строительства.

Государственный комитет Совета Министров СССР по делам строительства потребовал от Академии наук решений союзного правительства о строительстве институтов физической химии и электротехники, без которого не могут быть утверждены представленные проекты.

Решения союзного правительства о строительстве указанных институтов не было*¹.

Не было также и утвержденных союзным правительством титульных списков на проектно-исследовательские работы по строительству будущих лет Академии наук УССР, так как титульные списки на проектно-исследовательские работы по отдельным объектам до 1951 года утверждались Советом Министров УССР.

Исходя из вышеизложенного и учитывая, что институты физической химии и электротехники крайне нуждаются в строительстве новых зданий, так как размещены в помещениях, непригодных для нормальной научно-исследовательской работы данных институтов, и не обеспечены лабораторными, производственными и экспериментальными помещениями – Президиум Академии наук УССР просит Вас войти с ходатайством в союзное правительство о разрешении Академии наук Украинской ССР построить в г. Киеве институты физической

¹ Відповідні рішення уряду було прийнято значно пізніше. Проектні завдання на будівництво в Києві будинків для Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського були затверджені розпорядженнями РМ СРСР від 19 січня 1953 р. та РМ УРСР від 24 січня 1953 р.

химии и электротехники, что даст возможность Академии наук Украинской ССР утвердить в Государственном комитете Совета Министров СССР по делам строительства проектные задания указанных институтов и в ближайшие годы начать строительство*¹.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный научный секретарь Президиума Академии наук УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швец*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 4482, арк. 156–157. Оригінал. Машинопис.

№ 59

ЗАХОДИ ІНСТИТУТУ ЕКОНОМІКИ АН УРСР З РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ

30 жовтня 1951 р.

Повідомляю, що відповідно з листом Інституту економіки АН СРСР і Ваших вказівок, дирекція Інституту економіки АН УРСР накреслює такі заходи щодо розробки проблеми історії розвитку економічної думки на Україні:

1. 24 жовтня ц. р. в Інституті економіки була скликана нарада наукових робітників м. Києва, на якій вперше в вистемі АН поставлено й обговорено питання про предмет, напрям і завдання наукових досліджень в галузі історії розвитку економічної думки на Україні.

2. На протязі першого півріччя 1952 р. підготувати короткий нарис «З історії розвитку економічної думки на Україні», висвітливши економічні погляди в перше чергу таких прогресивних ідеологів XVIII і XIX ст. – [Г. С.] Сковороди, [Я. П.] Козельського, [Т. Г.] Шевиченка, [Д. П.] Журавського, [В. Н.] Каразіна, [С. А.] Подолінського і [І. Я.] Франка.

Авторський колектив намічено такий: М. В. Птуха, О. М. Румянцев, Д. Ф. Вірник, Б. Е. Радзиковський, Ф. О. Ястребов, Л. Ц. Вайнберг, П. В. Кривень, О. О. Нестеренко.

3. Беручи до уваги, що за всі роки радянської влади жодна наукова установа не провадила досліджень в галузі історії економічної думки на Україні, вважати за потрібне організувати з січня 1952 р. при відділі історії народного господарства Інституту економіки АН УРСР сектор історії економічної думки на Україні*².

4. Оскільки відділ історії народного господарства в Інституті економіки надто малочисленний (лише 3 старших наукових співробітники) – просити Президію АН УРСР виділити, як мінімум, три додаткові штатні одиниці старших і дві штатні одиниці молодших наукових робітників для сектора історії економічної думки.

5. Дозволити Інституту економіки АН УРСР прийняти двох аспірантів по історії економічної думки.

Директор Інституту економіки
Академії наук Української РСР *О. М. Румянцева*

*¹ Підкреслено в документі від руки.

*² Підкреслено в документі червоною олівцем.

На документі резолюція: «И. Т. Швецу. На Президиум. Предварительно прошу поручить [найти] возможность дать дополнительные должности. 1.XI.51 г. А. В. Палладин».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 387, арк. 343–344. Оригінал. Машинопис.

№ 60

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ІНСТИТУТУ ЗООЛОГІЇ АН УРСР ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО СТАН НАУКОВОЇ РОБОТИ ЗООЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЇЇ ПОКРАЩЕННЯ 31 жовтня 1951 р.

[...]*

Протягом 1946–1951 рр. колективом співробітників зоомузею та відділів фауни, паразитології і палеозоології проведено 12 наукових експедицій в різні райони УРСР. Наслідком роботи цих експедицій значно поповнились наукові і виставочні фонди зоомузею. В 1951 р. колекційні фонди зоологічного музею нараховують: шкурок і чучел ссавців – 2000 екз., птахів – 16 400 екз., амфібій і рептилій – 6000 екз., риб – 4000 екз., черепів і скелетів хребетних – 5000 екз., молюсків – 15 000 екз., зразків викопних кісток – 100 000 екз. і комах 110 000 екз. Балансова вартість всього зоологічного музею в 1951 р. дорівнює 642 147 карб[ованців].

На жаль, поряд з відбудованням зоомузею, з відомої Президії АН УРСР, в Інституті зоології одібрано 10 кімнат, з яких 6 кімнат належали зоомузею (з них 3 кімнати – в коридорі, де зараз розміщений зоомузей, 4 – в межах вестибюля геологічного музею, 1 кімната – на башті і 2 – по вул. Чудновського в напівпідвальному приміщенні). Крім того, в Інституті зоології одібрано інсектарій, а сарай, що був одноразово хранилищем колекцій – знищений. Все це створило нестерпимі умови для нормальної роботи зоомузею. З-за відсутності перш за все крайньої необхідних підсобних приміщень, [таких] як виварочної, дизенсекційної та препаратурської кімнат, а також приміщень для зберження наукових фондів колекцій, не говорячи вже про те, що будь-яке поширення виставочної частини неможливе. В зв'язку з цим, цінні фондові колекції, які вдвоєзовані і збережені доблесними бійцями Радянської армії, розкидані зараз по коридорах будинку № 55, де вони псується і можуть загинути зовсім. Яскравий матеріал для ілюстрації розвитку тваринного світу, що сприяв би формуванню послідовно-матеріалістичного світогляду широких мас, не може бути використаним за браком приміщення, а тому лежить мертвим капіталом.

На завершення всього, посада завідуючого зоомузею в 1949 році була з невідомих причин ліквідована. Отже, зоологічний музей, що є повністю дітищем радянської влади, який проіснував 32 роки, і став відомим в межах Радянського Союзу, в країнах народної демократії та ін., як науково-дослідницька установа, позбавився навіть юридичного керівництва. Фактичне керівництво зоомузеєм,

*1 Знято частину тексту про діяльність музею протягом 1919–1946 рр.

так би мовити, за сумісництвом, було доручено старшому науковому співробітнику Сокуру І. Т., який провів значну роботу по відновленню і перебудові зоологічного музею.

Тепер виставочна частина, після її перебудови, складається з двох головних розділів: 1) тваринний світ в його еволюційному розвитку і 2) значення тваринного світу в народному господарстві. В розділі «Тваринний світ» в систематичному порядку розміщені експонати, що наочно демонструють різноманітність та еволюцію тваринного світу. В розділі «Значення тварин в народному господарстві» змонтовано колекції шкідливих та корисних тварин в господарстві. З шкідливих тварин експоновані шкідники зернових, технічних, городніх, садових та лісових культур. В числі корисних тварин: тутовий і дубовий шовкопряди, промислові риби, птахи та ссавці УРСР, а також почато створення колекцій порід свійських птахів і ссавців УРСР. Закінчено і виставлено дві оригінальних карти-папю «Попирення мисливсько-промислових звірів та птахів УРСР» і «Районування сільськогосподарських тварин УРСР».

В післявоєнні роки відбудовано також виставочну частину зоомузею, що організована відділом палеозоології і експонує матеріали по історії фауни. Ця частина музею розміщена в двох прохідних вестибюлях і так само перебуває в тяжких умовах щодо свого розвитку.

Трудності і ненормальності становища зоологічного музею посилюються ще й таким важливим фактом, як неможливість показати досягнення зоологічного музею представникам країн народної демократії. Доводиться навіть замовчувати про стан музею і не відповідати на листи, що надходять від вчених Болгарської і Польської народно-демократичних республік з проханням показати їм як побудований і як виглядає наш зоологічний музей.

Не дивлячись на таке важке становище, зоомузей Інституту зоології АН УРСР проробив значну науково-дослідну і пропагандистську роботу, а його колекційні фонди становлять важливу базу речового матеріалу, що служить основою для розробки півного ряду наукових тем не лише для співробітників Інституту зоології, а навіть і Ленінграда, Москви, Тбілісі та інших наукових центрів Радянського Союзу.

Протягом 1948–1951 рр. зоомузей прийняв 537 екскурсій і обслужив 15 608 відвідувачів. Робітниками музею прочитано 161 лекцію, які прослухали 18 000 трудящих. Подано консультацій обласним та районним краєзнавчим музеям, а також середнім школам України по питанню організації біокабінетів та кутків живої природи 90 консультацій. Науковими співробітниками інституту на базі музейних фондів написано понад 30 науково-популярних статей і брошур.

За станом на сьогодні, штат зоологічного музею нараховує: лаборант, що виконує роботу екскурсовода – 1, таксодермист – 1, старший лаборант – 1. Посада наглядача музею та посада одного старшого лаборанта використовується не за призначенням.

ПРЕДЛОЖЕННЯ*1:

1. Констатувати, що зоологічний музей Інституту зоології АН УРСР має багаті і цінні колекції, що служать речовим науковим фондом для видання цілого ряду науково-дослідних робіт.

Зоологічний музей АН УРСР є третім в Радянському Союзі (після музею АН СРСР і музею МГУ*2), якому на координаційній нараді при АН СРСР*3 вмінено в обов'язок створення і збереження фондів паспортів новоописаних тварин. Колекція зоологічного музею є основною базою для опису ряду груп для капітального видання «Фауна УРСР».

2. Виставочна частина зоомузею має цінні експонати, які можуть забезпечити розгортання агітаційно-пропагандистської роботи серед широких мас в напрямках пропаганди мічуринської біологічної науки, створенню матеріалістичного світогляду та антирелігійної пропаганди. Разом з тим, на базі виставочної частини зоомузею можна дати показ багатств тваринного світу СРСР, організувати повсякденну дійову допомогу середнім та вищим учбовим закладам і краснавчим музеям УРСР. Важливе значення має виставочна частина зоомузею для втілення в практику досягнень радянської зоології в частині перстворення фауни на базі великого сталінського плану перетворення природи, а також кращого використання мисливсько-промислових тварин та знищенням шкідливих в сільському і лісовому господарстві тварин.

3. З метою кращого використання зоологічного музею в вищезазначених цілях та для покращання наукової дослідної роботи вважати необхідним:

а) відновити посаду завідуючого зоологічного музею на правах відділу інституту, відновити в музеї посаду доглядача музею*4;

б) вжити заходів до розширення приміщень зоомузею шляхом повернення йому його бувших приміщень, які зараз займає Ін[ститу]т ентомології і фітопатології;

в) в 1952 році виділити зоомузею відповідні кошти для створення нових колекцій по фауні СРСР.

За[ступник] директора по науковій частині професор *Б. Г. Новіков*

ІА НБУВ, ф. 258, оп. 1, спр. 218, арк. 1-8. Оригінал. Машинпис.

*1 Так у документі. Підкреслено в документі.

*2 Московский государственный университет (рос.).

*3 Мається на увазі Координаційна рада з діяльності академії наук союзних республік при АН СРСР.

*4 Далі викреслено фразу «підібрати кваліфікованих робітників, встановити одну посаду художника-оформителя і одного препаратора».

№ 61*¹

**ЛИСТ ДИРЕКТОРА ИНСТИТУТУ ЭЛЕКТРОСВАРЮВАННЯ
ІМ. Є. О. ПАТОНА АН УРСР АКАД. Є. О. ПАТОНА ДО СЕКРЕТАРЯ
ЦК КП(б)У Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ПРО СТАН РОБОТИ З ВИГОТОВЛЕННЯ
СПЕЦІАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ ДЛЯ МОСТУ ЧЕРЕЗ ДНІПРО,
ЯКИЙ БУДУЄТЬСЯ В КИЄВІ**

9 листопада 1951 р.

Своим постановлением от 3 марта 1951 г. за № 446-38 Совет Министров УССР обязал Институт электросварки наблюдать за качеством изготовления цельносварного пролетного строения строящегося в Киеве большого моста через Днепр.

Во исполнение этого постановления, а также для наблюдения за изготовлением элементов двух других цельносварных мостов, три сотрудника Института электросварки работают на заводе им. Молотова в Днепропетровске. Потому я в курсе того, что делается на этом заводе.

Мне известно, что Вы лично, секретарь Днепропетровского обкома и министр коммунального хозяйства УССР требует от завода, чтобы он ускорил выпуск первых элементов киевского моста. Под этим нажимом директор завода обещал 15 октября выпустить первый блок, т. е. крупный элемент киевского моста.

Должен доложить Вам, что изготовление круглых и тяжелых блоков киевского моста является достаточно сложным делом, для которого завод еще не подготовил необходимого специального оборудования в виде мощных кранов, громадных кондукторов для сборки и автосварки ферм высотой 3,6 м, не изготовил нужных стеллажей, скоб и зажимов для борьбы с деформациями от сварки и проч. Все это еще изготавливается и я опасуюсь, что под нажимом завод решит первые блоки изготавливать какнибудь, т. е. кустарно, без указанного специального оборудования, что несомненно отразится на качестве первых блоков.

Во избежание порчи первых блоков я полагаю бы рациональным сейчас требовать от завода форсированной подготовки цеха и изготовления специального оборудования для сборки и сварки блоков моста, а затем уже форсировать выпуск блоков. С технической стороны такой порядок будет более правильным.

В случае Вашего согласия с моими соображениями, прошу Вас потребовать от завода срочной подготовки цеха и специального оборудования для изготовления блоков. На это время желательно немного ослабить нажим по выпуску первых блоков.

Директор института академик Е. О. Патон

На документі резолюція: «г. Рудакову, т. Савельеву. Это резонное предложение, но посмотрим сколько нужно времени и когда завод может подготовить КК2Ю по срокам строительства моста*². Л. Г. Мельников. 12.XI.51 г.».

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 2382, арк. 110. Оригінал. Машинопис.

¹ Див. док. № 189.

² Далі слово непрочитано.

№ 62

**ЛИСТ ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УРСР
ДО ВИКОНУЮЧОГО ОБОВ'ЯЗКИ ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР
АКАД. М. П. СЕМЕНЕНКА ПРО ВИДІЛЕННЯ КОШТІВ
НА ПРИДБАННЯ БІБЛІОТЕКИ АКАД. А. Ю. КРИМСЬКОГО**

15 листопада 1951 р.

Син померлого академіка [А. Ю.] Кримського звернувся до бібліотеки з пропозицією придбати особисту бібліотеку А. Е.*¹ Кримського, яка знаходиться в м. Звенигородка Київської обл. Ознайомившись з бібліотекою, в якій нараховується 1270 рідкісних книжок, 90% яких в фондах ДПБ УРСР немає, дирекція бібліотеки вважає необхідним придбати згадане зібрання.

У відповідності до даних оцінки зібрання, вартість книги становить перебічно 3 крб 70 коп., а разом усе зібрання оцінено в 4500 крб.

Просимо Вашого дозволу придбати це унікальне зібрання літератури та асигнувати на цю мету 4500 крб додатково до бюджету ДПБ УРСР на 1951 рік.

Директор ДПБ В. [С.] Дончак
Учений секретар ДПБ УРСР О. [А.] Казіміров

На документі помітка: «т. [А. М.] Матях. Прошу підготувати рішення Президиума (опросом). Н. П. Семененко».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 402, арк. 387. Оригінал. Машиннопис.

№ 63

**ЗВЕРНЕННЯ ІНСТИТУТУ ГІДРОБІОЛОГІЇ АН УРСР
ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗБІЛЬШЕННЯ
ШТАТУ ІНСТИТУТУ**

26 листопада 1951 р.

Объем работ Института гидробиологии АН УССР за последнее время значительно возрос в связи с выполнением ответственных поручений правительства и, особенно, в связи с развитием работ, посвященных великой стройке коммунизма на Днепре – Каховскому гидростроительству и сталинскому плану преобразования природы.

Для осуществления стоящих перед институтом задач и обеспечения высококачественного выполнения семилетнего плана 1952 г. институту крайне необходимы дополнительные штатные единицы.

Институт ощущает острую потребность в изучении микробиологических процессов в водоемах. На необходимость подобных исследований неоднократно указывал нашему институту Координационный комитет при АН СССР. Для создания на первое время небольшой микробиологической ячейки институт просит Президиум АН УССР выделить дополнительно следующие штатные единицы:

*¹ Так у документі. Правильно: А. Ю.

- 1 ст[аршего] научного сотрудника – микробиолога
- 1 ст[аршего] лаборанта
- 1 препаратора.

Большой объем ихтиологических исследований института, особенно в связи со сталинским планом преобразования природы и Каховским гидростроительством, а также выполнением поручения Совета Министров УССР и ЦК КП(б)У от 30 марта 1951 г. № 627–48 о разработке схемы развития рыбного хозяйства на нижнем Днепре, не может быть осуществлен наличным составом сотрудников института.

Для обеспечения выполнения этих работ в 1952 г., а также для обеспечения работ отдела экспериментальной экологии рыб институт просит Президиум АН УССР выделить дополнительно следующие штатные единицы:

- 1 ст[аршего] научного сотрудника – ихтиолога
- 2 рыбоводов
- 1 препаратора.

Значительно увеличился также объем гидрохимических исследований института. Помимо изучения гидрохимического режима нижнего Днепра и Днепро-Бугского лимана, институт в 1952 г. обязан выполнить поручение Совета Министров УССР № 56–156 от 18.III.1951 года, по изучению солевого режима Днестровского лимана.

Кроме того все отделы института и, особенно, отдел экспериментальной экологии рыб нуждаются в производстве большого числа анализов воды, илов и т. п. Имеющийся штат сотрудников гидрохимического отдела института выполнить эти работы не в состоянии.

Для обеспечения выполнения этих работ институт просит Президиум Академии наук Украинской ССР выделить дополнительно 1 штатную единицу химика-аналитика.

Всего, таким образом, институт просит о выделении следующих дополнительных штатных единиц:

- 2 ст[арших] научных сотрудников
- 2 рыбоводов
- 1 ст[аршего] лаборанта
- 1 химика-аналитика
- 2 препараторов.

Кроме того, институту крайне необходим штат по обслуживанию катеров и мотолодок.

В настоящее время институт имеет флот, состоящий из 2 катеров, одной плавучей лаборатории, 4 моторных лодок, 6 гребных лодок, т. е. 13 водных единиц. Президиум АН УССР вынес решение о приобретении для института сейнера, на что ассигновано на 1952 г. – 370 000 р[уб]. Все эти плавучие средства будут еще в 1952 году широко использованы для экспедиционных исследований института на р. Днепре, Днепро-Бугском лимане и Днестровском лимане. Для обслуживания водной флотилии в 1952 г. необходим штат:

- 1 старший механик
- 1 шкипер
- 2 моториста-механика

3 матроса (рулевых)

7 человек.

В штате института имеется только 1 механик. Необходимо на 1952 г. зашианировать дополнительно 6 человек.

Институт гидробиологии АН УССР просит учесть настоятельную необходимость в вышеуказанных дополнительных штатных единицах и удовлетворить его ходатайство.

Директор Института гидробиологии
чл.-корр. АН УССР, проф. Я. В. Ролл

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 387, арк. 359–361. Оригінал. Машинопис.

№ 64

ПРОПОЗИЦІЇ ІНСТИТУТУ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ АН УРСР ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ НОВОЇ ТЕХНІКИ В ЕНЕРГЕТИКУ УРСР^{*1}

26 листопада 1951 р.^{*2}

1. Газотурбостроєння^{*3}

При використанні для виробництва електроенергії природних і промислових горючих газів, газів підземної газифікації і продуктів газифікації твердого палива – одним з найбільш раціональних типів двигачеля для електростанцій являється газова турбіна як з точки зору капітальних затрат (в три рази менших по порівнянню з паротурбінними станціями), так і по КПД. Розроблені нашими науково-дослідницькими організаціями і заводськими опытними бюро (Центральний котлотурбінний інститут ім. І. І. Ползунова, Інститут теплоенергетики Академії наук УРСР, Ленінградський металургічний інститут ім. Сталіна і др.) матеріали дозволяють внедрити в народне господарство цей найбільш сучасний тепловий двигачель. Газова турбіна з успіхом може бути применена і в транспортному машиностроєнні – локомотиво- і судостроєнні. Коефіцієнт корисної дії турболокомотива в декілька раз вище КПД паровоза. В Інституті теплоенергетики АН УРСР розроблені дані (зскізний проект) для проектування і спорудження опытного промислового зразка турболокомотива.

Цілесообразно в 1952–1953 гг. провести проектування і виготовлення опытних зразків стаціонарної турбіни на заводі ХТГЗ ім. С. М. Кірова і турболокомотива – на Харківському заводі транспортного машиностроєння іли на Ворошиловградському паровозостроїтельному заводі ім. Октябрської революції. Після испытаній і доводки указані типи машин можуть бути пущені в срийнос виробництво в 1954–1955 гг.

^{*1} Пропозиції були розроблені за вказівкою РМ УРСР для включення до плану розвитку народного господарства УРСР на 1951–1955 рр. і надіслані Голові РМ УРСР Н. Г. Бондарчуку.

^{*2} Дата супровідного листа.

^{*3} Тут і далі – підкреслено в документі.

2. Внедрение топочных устройств для сжигания местных топлив

На основании работ Института теплотехники АН УССР по сжиганию украинских бурых углей предложены топочные устройства: малогабаритная шахотно-мельничная топка и циклонно-вихревая топка, дающие возможность эффективно сжигать местное топливо.

После промышленного испытания указанных типов топок, сооружаемых в настоящее время на ряде предприятий республики в соответствии с постановлениями Совета Министров УССР, в 1952–1953 гг. должно быть осуществлено массовое внедрение этих конструкций. Внедрение новых топочных устройств даст возможность рационально использовать в промышленной энергетике УССР более миллиона тонн местных топлив – бурого угля и торфа в год.

3. Создание новой отрасли промышленности энергохимического использования местных топлив

Наиболее рациональное и эффективное использование местных топлив УССР (бурого угля и торфа) может быть решено только при широком внедрении энергохимической переработки их. Комбинирование электростанций с химической переработкой топлива позволит не только максимально использовать тепловую энергию процесса сгорания топлива, но и получить ряд ценных побочных продуктов: фенольных смол, парафина, жидких топлив и т. д., а также горячего газа высокой теплотворной способности. Возникает острая необходимость в создании новой отрасли промышленности в республике – в постройке мощных энергокомбинатов в основных районах залегающих бурых углей и торфа. В Институте теплотехники весьма широко поставлены работы по изучению вопросов энергохимического использования местных топлив УССР – полукоксованию и химпереработке их для получения ценных продуктов и вопросов газификации топлив – для получения больших количеств бытового высококалорийного газа. Эти работы дадут возможность приступить в 1952–1953 гг. к проектированию и строительству промышленных энергокомбинатов, перерабатывающих 2–3 миллиона тонн бурого угля в год и обеспечивающих получение десятков тысяч тонн ценных химических продуктов и газификацию крупных промышленных центров. Целесообразно в пятилетнем плане предусмотреть строительство энергохимических и газовых комбинатов.

4. Внедрение кондиционирования воздуха в глубоких шахтах Донбасса

Освоение новых глубин в Донбассе требует решения проблемы регулирования теплового режима таких шахт. В институте проводится работа в области теории тепловых расчетов и разработки рациональных устройств для кондиционирования рудничного воздуха. При планировании строительства глубоких шахт Донбасса следует предусмотреть использование разработанных Институтом теплотехники и Институтом горного дела АН УССР материалов по охлаждению и кондиционированию воздуха в таких шахтах.

5. Развитие теплофикации совместно с развитием хладификации и кондиционирования воздуха

Совершенным тепловым циклом для паротурбинной электростанции является теплофикационный цикл для зимних условий и хладифицированный – для летних. Громадный технический прогресс в вопросах освоения новых отраслей производства, производственной технологии, промышленного и жилищного строительства и быта требует широкого внедрения на базе имеющихся

достижений в области развития теплофикационных электростанций и использования вторичных энергоресурсов, – централизованного теплоснабжения, хладификации и кондиционирования воздуха. В первую очередь эти вопросы должны быть решены для крупных промышленных (Донбасс) и культурных центров.

6. Обеспечение полной очистки от серы и пыли дымовых газов электростанций и промпредприятий (особенно в районах Донбасса)

Полная очистка дымовых газов электростанций и промпредприятий от пыли и серы является задачей первостепенного значения. В пятилетнем плане целесообразно предусмотреть расширение производства и применения стандартной аппаратуры для очистки газов (электрофильтров, пылеуловителей, сероочистительных установок и т. д.).

7. Дальнейшее внедрение пара высоких параметров

Успешное освоение рядом электростанций Союза, в том числе Киевской ГЭС-2 и Кураковской ГЭС (Донбасс), техники пара высоких параметров и значительное повышение при этом КПД станции вызывает необходимость внедрения установок с высокими и сверхвысокими параметрами водяного пара на большом числе электростанций Украинской ССР. Производство комплектного оборудования для таких электростанций может быть организовано на котельном (Таганрог) и турбостроительном (Харьков) заводах УССР. Вполне целесообразным является также внедрение пара повышенных (60 атм) и высоких (100 атм и выше) параметров на коммунальных электростанциях при обеспечении их стационарным оборудованием для таких давлений.

8. Развитие приборостроения и широкое внедрение автоматизации

Широкая автоматизация электростанций и энергетических процессов промышленности обеспечивает значительное повышение производительности труда, надежности и безаварийности в эксплуатации оборудования, повышение культуры труда и резко сокращает себестоимость продукции. Для внедрения автоматизации необходимо предусмотреть развитие предприятий по производству автоматов и приборов теплового и электрического контроля и регулирования, которые должны быть применены не только на крупных электростанциях, но также в промышленных предприятиях, коммунальной и сельской энергетике.

9. Создание малых энергосистем с широким применением автоматизации

Широкая сеть построенных и строящихся малых электростанций требует для повышения экономичности их работы рационализации и надежности в энергоснабжении объединения этих станций в малые энергосистемы.

Для значительного повышения эффективности малых энергосистем институтом предложено использование асинхронных генераторов на малых гидро- и ветроэлектростанциях. Обоснованное Институтом теплоэнергетики АН УССР предложение целесообразно к широкому внедрению при проектировании и создании малых энергосистем.

10. Максимальное использование энергии ветра

Достижение отечественной науки и промышленности в вопросе освоения производства ветросиловых установок требует дальнейшего внедрения этих установок в практику малой энергетики. Особое значение такие установки приобретают в районах крупномасштабного орошения для подачи воды в распределительные каналы в случаях, если для этого требуется подъем воды на определенную

высоту. На юге УССР, отличающемся обилием ветроэнергии, ветросиловые установки должны быть распространены повсеместно. Целесообразно запланировать на 1952 год и последующие годы массовое изготовление ветросиловых установок. В институте разрабатываются вопросы рационального размещения ветросиловых установок на территории юга УССР.

11. Создание единой энергетической системы УССР со включением ее в единую систему Европейской части СССР

Бурный рост экономики УССР за годы сталинских пятилеток имел следствием создание на территории УССР большого количества мощных электростанций и энергосистем. Дальнейшее развитие промышленности и сельского хозяйства, сооружение Каховского гидроузла и орошение земель юга УССР и севера Крыма, а также характер распределения природных энергетических ресурсов республик определяют дальнейший пространственный рост систем, расширение межсистемных связей и, в недалеком будущем, создание единой энергетической системы УССР с перспективой включения ее в единую систему Европейской части СССР.

В пятилетнем плане необходимо предусмотреть кольцевание существующих и строящихся электростанций, расширение межсистемных связей и тем самым – создание единой энергетической системы Европейской части СССР. В Институте энергетики АН СССР и в Институте теплоэнергетики АН УССР проводятся работы по созданию научных основ объединенных энергосистем.

Директор Института теплоэнергетики АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швеиц*
Ученый секретарь института *Н. В. Зозуля*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 4482, арк. 201–206. Копія. Машпиюпис.

№ 65

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРИ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА АН УРСР АКАД. О. І. БІЛЕЦЬКОГО
ДО ПРЕЗИДІА АН УРСР ПРО ЗАХОДИ ЩОДО ПЕРЕБУДОВИ
РОБОТИ ІНСТИТУТУ**

27 листопада 1951 р.

Постановлення ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У по ідеологічеським вопросам, труды И. В. Сталина по языкознанию, редакционные статьи газеты «Правда» – «Против идеологических извращений в литературе» и «Об опере «Богдан Хмельницкий», а также ноябрьский пленум ЦК КП(б) Украины, поставили перед советской культурой и литературой вообще и перед украинской в частности задачи огромной политической и научной важности²⁰.

Это возлагает на Институт украинской литературы им. Т. Г. Шевченко АН УССР большие обязанности по разработке вопросов марксистско-ленинской теории и методологии литературы, проблем социалистического реализма, советского патриотизма, дружбы народов, изучения литературного процесса дооктябрьского и советского периодов, разработка вопросов связи украинской литературы с русской и другими литературами народов СССР, а также с литературами стран

народной демократии. Институт должен стать центром литературоведческой мысли на Украине не только в смысле глубокого изучения литературного процесса, но и в смысле влияния на развитие как украинской советской литературы, так и развития литературоведческой мысли на Украине.

Для осуществления этих задач институту необходимо произвести коренную перестройку своей работы:

1. Центральными вопросами научно-исследовательской работы института на 1952 г. поставить главнейшие проблемы теории и методологии марксистско-ленинского литературоведения:

1) «Учение товарища Сталина о базисе и надстройке и проблемы теории литературы».

2) «Ленинская теория отражения и познавательная роль художественной литературы».

3) «Партия и литература».

4) «Борьба за идейную чистоту украинского советского литературоведения» (борьба против буржуазно-националистических концепций [М. С.] Грушевского и космополитических теорий [А. Н.] Веселовского¹⁾) и другие.

2. Глубокое изучение главных явлений украинской дореволюционной и советской литературы в их историческом развитии. Для этого:

1) В 1952 г. издать курс «Истории украинской литературы».

2) В течение 1952–1953 гг. создать монографические исследования о жизни и творчестве Т. Шевченко, Ив. Котляревского, И. Франко, Л. Украинки, М. Коцюбинского; издать сборник литературно-критических очерков о виднейших украинских советских писателях (П. Тычина, М. Рыльский, А. Корнейчук, М. Бажан, В. Сосюра, А. Малышко, А. Головка, О. Гончар, Я. Галан и др.)

3) С 1953 г. приступить к написанию «Истории украинской литературы» в 6-ти томах.

4) В целях углубленного изучения благотворного влияния русской прогрессивной литературы на развитие украинской литературы – поставить в центре внимания разработку темы влияния русской революционной демократии, М. Горького и В. Маяковского на украинских писателей.

5) Изучение связей украинской литературы с литературами народов СССР и стран народной демократии.

3. По изданию классиков украинской литературы*¹⁾:

1) В 1952 г. закончить академическое издание литературного наследия Т. Шевченко (VI и X т[ома] 10-томного академического издания)*²⁾.

2) В 1952 г. закончить академическое издание произведений Ив. Котляревского в двух томах.

3) В 1952 г. закончить подготовку научных изданий И. Франко в 20-ти томах (XVI, XVII, XVIII, XIX, XX т[ома]), Л. Украинки в 5-ти томах (IV, V т[ома]), М. Коцюбинского в 5-ти томах (IV, V т[ома]), В. Стефаника в 3-х томах (III т[ома]), П. Грабовского в 3-х томах (I, II, III т[ома]).

¹⁾ Підкреслено в документі.

²⁾ Прімітка в документі: VII, VIII и IX т[ома] этого издания (живопись) підготовляються к изданню Институтом искусствознания и фольклора АН УССР.

4) В 1952–[19]53 гг. закончить подготовку научного издания сочинений Пана са Мирного в 7-ми томах.

5) В целях популяризации неопубликованных материалов по истории украинской литературы ежегодно издавать том «Литературного наследия».

4. Одним из мероприятий превращения института в центр литературоведческой мысли на Украине является:

1) Регулярное издание 4 раза в год (размер 10 печатных листов) научных записок института – «Радянське літературознавство» с широким привлечением научных литературоведческих сил республики.

2) Организовать систематические консультации по основным вопросам советского литературоведения для преподавателей вузов и школ Украины.

3) Координирование тематики научно-исследовательских работ кафедр литературы вузов. Проводить выездные научные сессии.

II. Для осуществления этих задач институту необходимо:

1. Создать новые отделы.

1) Отдел давней украинской литературы в составе: заведующего отделом – 1, старших научных сотрудников – 2, младших научных сотрудников с ученой степенью – 1, младших научных сотрудников без ученой степени – 1. Всего – 5 штатных единиц.

2) Отдел литератур стран народной демократии в составе: заведующего отделом – 1, старших научных сотрудников – 2, младших научных сотрудников с ученой степенью – 1, младших научных сотрудников без ученой степени – 1. Всего – 5 штатных единиц.

Увеличить количество штатных единиц в имеющихся отделах на:

№	Название отделов	Зав[едующих] отделом	Ст[арших] науч[ных] сотр[удников]	Мл[адших] и[аучных] с[отрудников] с уч[еной] ст[епенью]	Мл[адших] и[аучных] с[отрудников] без уч[еной] ст[епени]	Лаборантов
1)	Отдел дооктябрьской украинской литературы	–	2	1	1	1
2)	Отдел украинской советской литературы	–	2	1	–	1
3)	Отдел шефенковедения	–	1	–	–	1
4)	Отдел русской литературы	1*	–	1	1	1
5)	Отдел рукописей	–	1	1	–	1

*1 Примітка в документі: Сейчас имеется только полставки зав[едующего] отделом.

6)	Отдел библиографических словарей и справочников	-	-	1	-	1
	Всего.....	1	6	5	2	6

3) Для обеспечения регулярного издания научных записок «Радянське літературознавство» необходимо: старший научный сотрудник – 1, младший научный сотрудник – 1.

4) Необходимо дополнительно вспомогательный персонал:

а) машинистку в составе: ст[аршая] машинистка – 1, машинисток – 2*

б) стенографистка-референт – 1

в) зав[едующая] канцелярией – 1

г) уборщица – 1

Всего – 6 штатных единиц.

Таким образом, для Института украинской литературы им. Т. Г. Шевченко АН УССР необходимо следующее расширение штатов:

1.	Заведующих отделом	2½ ставки	по 4500 р[уб]. в м[есяц]
2.	Ст[арших] научных сотр[удников]	11 ставок	по 2500 р[уб]. в м[есяц]
3.	Мл[адших] н[аучных] сотр[удников] с уч[ебой] ст[епенью]	7 ставок	по 1750 р[уб]. в м[есяц]
4.	Мл[адших] н[аучных] сотр[удников] без уч[ебой] ст[епени]	5 ставок	по 980 р[уб]. в м[есяц]
5.	Лаборантов	6 ставок	по 550 р[уб]. в м[есяц]
6.	Старшая машинистка	1 ставка	по 550 р[уб]. в м[есяц]
7.	Машинисток	2 ставки	по 450 р[уб]. в м[есяц]
8.	Стенографистка-референт	1 ставка	по 650 р[уб]. в м[есяц]
9.	Зав[едующий] канцелярией	1 ставка	по 800 р[уб]. в м[есяц]
10.	Уборщица	1 ставка	по 300 р[уб]. в м[есяц]
Всего.....			37 ½ штатных единиц

5) Для рукописного отдела необходима круглосуточная сторожевая охрана.

6) Необходимо специальное разрешение Министерства финансов УССР об использовании средств по статье 5 для научной редакции языка издания классиков.

*1 Примітка в документі: В наявності в даний час є всього одна машинистка.

7) Институт занимает совершенно несоответствующее для проведения научной работы помещение. На 30 старших и младших научных сотрудников и 18 аспирантов имеется всего две комнаты на 16 рабочих мест.

Рукописный отдел, где хранятся рукописи классиков украинской литературы, находится в тесном небезопасном в противопожарном отношении помещении.

Институту необходимо помещение (желательно отдельно) с общей площадью 1200 м² (сейчас имеется 600 м²).

8) В целях доукомплектования института высококвалифицированными научными кадрами, дирекция института планирует привлечение на работу в институт ученых из Москвы, Ленинграда, а также периферийных вузов Украины.

Для этого необходимо обеспечение жилой площадью двух профессоров – докторов наук, троих старших научных сотрудников с семьями. Кроме того, необходимо обеспечить квартирами следующих научных сотрудников института:

а) Киселева Александра Ивановича, кандидата филологических наук, старшего научного сотрудника, автора ряда работ по истории украинской литературы. Проживает по ул. Свердлова 16, кв. 5, занимая с семьей 5 человек проходную комнату 16 м².

б) Старинквич Елизавету Ивановну, кандидата филологических наук, старшего научного сотрудника, автора ряда работ по истории русской и украинской советской литературы. Жилой площади не имеет. Проживает с сыном, также научным сотрудником, на чужой жилплощади (ул. Франко 17, кв. 21).

в) Бабышкина Олега Кондратьевича, кандидата филологических наук, старшего научного сотрудника, проживающего с семьей 5 человек в комнате 14 м² (ул. Челюскинцев 4, кв. 35).

г) Симонову Анну Тихоновну, мл[адшего] научного сотрудника, нанимающую угол (одинокая).

Директор института действительный член АН УССР А. И. Белецкий

ИА НБУВ, ф. 261, оп. 1, спр. 252, арк. 30–34. Конія. Машинпис.

№ 66*1

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗДІІ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У
Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ПРО ВИДІЛЕННЯ АКАДЕМІЇ ДОДАТКОВИХ
КОШТІВ НА КАПІТАЛЬНЕ БУДІВНИЦТВО*2**

6 грудня 1951 р.

Академія наук Української ССР з успіхом завершила відновлення своїх інститутів після евакуації, оказує велику допомогу народному господарству і культурному будівництву нашої республіки.

Однак далішнє розвитиє роботи Академії наук УРСР затримується острым недостатком помещеній для розміщення лабораторій, полузаводських установок і научно-подсобних підприємтій.

*1 Дня. док. № 2.

*2 Аналогічне звернення було направлено Голові РМ УРСР Д. С. Коротченку.

Особенно острый недостаток в помещениях испытывают институты отделений технических, сельскохозяйственных и общественных наук, которые нуждаются в экспериментальных мастерских, в размещении большого количества специального оборудования, в создании лабораторных площадей, в предоставлении институтам специально приспособленных зданий.

Эту потребность можно удовлетворить только путем нового строительства, которое соответствовало бы как текущим требованиям работы Академии наук, так и перспективе расширения ее работы в предстоящей пятилетке.

Особенно в тяжелых условиях находятся институты горного дела, гидрологии и гидротехники, строительной механики, теплотехники, электротехники, а также институты физической химии, искусствоведения, фольклора и этнографии, языковедения и др.

Институт горного дела*¹ призван разрабатывать проблемы: глубоких шахт в Донбассе, механизации и автоматизации в горной и горно-рудной промышленности, обогащения и брикетирования углей, исследования по системам разработок, горному давлению и управлению кровлей и ряд других.

Институт гидрологии и гидротехники работает над вопросами гидравлики и гидротехники, связанными со сталинским планом преобразования природы, речным судостроением, гидротехническим строительством, а также над вопросами по транспортному освоению малых рек.

Особенно ответственные задачи стоят перед институтом в связи с началом строительства Каховской гидроэлектростанции, Южноукраинского и Северокрымского каналов.

Для проведения научно-исследовательских работ в этой области необходимо строительство комплексной гидравлико-гидротехнической лаборатории с опытным бассейном, которых институт не имеет.

Занимая площадь в 480 м², институт не имеет возможности развивать своих научно-экспериментальных работ.

Необходимо строительство нового здания института с лабораторными помещениями и бассейном.

По решению Совета Министров УССР (от 29.II.1950 г. № 1256) Академия наук УССР на протяжении 1950 г. составила техническую документацию гидравлико-гидротехнической лаборатории с бассейном для исследования моделей речных суден, но из-за отсутствия ассигнований в 1951 г. строительство Института гидрологии и гидротехники начато не было. В проекте плана капиталовложений на 1952 год также не предусмотрено строительство данного института.

Институт строительной механики. Развитие инженерных конструкций (высотные здания, мосты, краны) и быстроходных машин (турбомашин, моторы и т. д.) требуют надежных методов расчетов, обеспечивающих надлежащую прочность, долговечность конструкций при условии экономии металлов и других материалов.

Наряду с теоретическими исследованиями и обычными лабораторными испытаниями необходимо проводить экспериментальные исследования на кру-

*¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

пных моделях и узлах строительных и машинных конструкций, максимально приближающихся к натуральным испытаниям.

Проведение такого ряда испытаний даст возможность резко поднять эффективность внедрения новых методов расчета в строительную и машиностроительную промышленность.

Для решения вышеуказанных задач Институту строительной механики необходимо существенно расширить свою экспериментальную базу.

Первым этапом в этом направлении является строительство инженерной лаборатории.

Проектное задание инженерной лаборатории утверждено Советом Министров УССР (постановление № 9 от 5.I.1951 г.).

Институт электротехники. Институту успешно разрешен ряд проблем, за что научные сотрудники удостоены Сталинских премий.

На ближайшие годы перед институтом поставлено разрешение следующих проблем:

а) уменьшение аварийности в энергосистемах и электростанциях, б) автоматизация электростанций и ряда производственных процессов в промышленности и другие.

Проектное задание находится на утверждении в Государственном комитете Совета Министров СССР по делам строительства.

Институт теплоэнергетики. Институт теплоэнергетики ведет работы в области энергохимического использования бурых углей и торфа УССР, а также работает над проблемами усовершенствования и повышения экономичности тепловых двигателей, установок и аппаратов.

Для успешного проведения указанных работ институту необходимо осуществить строительство лабораторно-производственного и служебного корпусов.

Институт физической химии. Институт физической химии переведен в г. Киев из г. Днепрпетровска, своего помещения не имеет и размещен в совершенно непригодном здании для работ по физической химии.

Институт проводит важнейшие работы в области химии изотопов, катализа, цепных реакций и фотохимии.

Проектное задание находится на утверждении в Государственном комитете Совета Министров СССР по делам строительства.

Кроме того, ввиду крайней необходимости в обеспечении ученых Академии наук жилой площадью, а также для пополнения кадров Академии наук новыми, высококвалифицированными учеными необходимо приступить к строительству жилого дома, техдокументация которого рассмотрена и утверждена Советом Министров Союза ССР.

Исходя из вышеизложенного, Президиум Академии наук УССР просит Вас войти с ходатайством к Председателю Совета Министров Союза ССР товарищу И. В. Сталину о выделении Академии наук УССР на 1953 год дополнительных ассигнований на капитальное строительство в сумме 12,9 млн руб. для следующих объектов:

1. Институт гидрологии и гидротехники (с временным размещением на ближайшие годы в этом здании Института горного дела), общей стоимостью 4,9 млн руб.

2. Институт строительной механики (инженерная лаборатория), стоимостью 2,0 млн руб.
3. Институт электротехники (экспериментальный корпус), стоимостью 2,0 млн руб.
4. Институт физической химии (вспомогательный корпус), стоимостью 2,0 млн руб.
5. Жилой дом (г. Киев, [ул.] Свердлова 14), в сумме 2,0 млн рублей на начало строительства, с вводом в эксплуатацию одной секции.

Вице-президент Академии наук УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семенко*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швец*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 2377, арк. 126–129. Оригінал. Машинопис.

№ 67
**ПРОПОЗИЦІЇ АН УРСР ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ РОБОТИ
ВИДАВНИЦТВА АН УРСР*¹**

8 грудня 1951 р.

Неудовлетворительное состояние полиграфической базы Издательства Академии наук, недостаточное количество рабочей силы в типографиях по сравнению с фактической потребностью и некоторые другие причины привели к срыву выполнения издательского плана Академии наук в 1951 г. и ставят под угрозу выполнение плана 1952 г.

Для того, чтобы обеспечить выполнение издательского плана Академии наук в 1952 г. и добиться коренного улучшения работы Издательства крайне необходимо провести следующие мероприятия:

1. Улучшить полиграфическую базу, т. к. оборудование типографий Академии наук изношено и устарело, степень механизации производственных процессов и производительность оборудования низкие*².

Кроме того, перед Академией наук стоит задача организации закрытой типографии для печатания работ, которые не могут быть опубликованы в открытой печати.

В настоящее время типографическое оборудование для реконструкции Львовской типографии заказано и есть основания считать, что оно будет получено. Однако, вопрос о дооборудовании Киевской типографии до сего времени не решен, т. к. в начале 1951 г. в Академии наук не было соответствующих лимитов, а в настоящее время, когда Академия наук получила дополнительные ассигнования нет возможности получить необходимое оборудование.

¹ Пропозиції були направлені секретарю ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникову.

² Підкреслено в документі синім олієм.

Академия наук просит поручить Укрполиграфиздату помочь Академии наук в приобретении для Киевской типографии необходимых машин (см[отри] прилож[ение] № 1)*¹.

2. Для Киевской и Львовской типографий на 1952 г. Госпланом УССР был принят план по труду в количестве 167 рабочих, Госплан СССР утвердил план по труду на уровне 1951 г. – 120 рабочих.

Учитывая, что для выполнения плана 1952 г. на основе технических норм выработки, требуется 167 рабочих, т. е. на 47 рабочих больше, чем было в 1951 г., Академия наук просит обязать Госплан УССР поставить этот вопрос еще раз перед соответствующими органами.

3. Серьезные трудности испытывает издательство из-за отсутствия квалифицированных кадров редакторов, корректоров и других работников аппарата издательства. Издательство не может подобрать квалифицированные кадры потому, что должностные ставки Издательства Академии наук по сравнению с другими республиканскими издательствами (Укрполитиздат, Госполитиздат, Сельхозиздат и др.) занижены от 30 до 60% (см[отри] прилож[ение] № 2).

Академия наук неоднократно ставила вопрос перед соответствующими органами о распределении постановления СНК СССР от 24.VI.1944 г. № 772 о должностных окладах для работников издательства, на Издательство Академии наук. Однако этот вопрос до сих пор не получил положительного разрешения.

Принимая во внимание, что Издательство Академии наук является сложным, многопрофильным, издающим только оригинальную научную литературу, Академия наук УССР просит вопрос о ставках еще раз поставить перед ЦК ВКП(б).

4. Издательство Академии наук на 1952 г. запланировало выпуск «Истории УССР» тиражом по 100 тыс. экз. каждый том, «История украинской литературы» тиражом по 70 тыс. экз. и «Украинско-русский словарь» тиражом 30 тыс. экз. Такие многотиражные работы не могут быть выпущены на собственной полиграфической базе.

Академия наук просит дать указания Укрполиграфиздату обеспечить выпуск этих изданий в своих типографиях.

Кроме того, необходимо обязать Укрполиграфиздат напечатать полными тиражами те издания Академии наук, которые в настоящее время находятся в типографиях Укрполиграфиздата в производстве (см[отри] прилож[ение] № 3).

5. Академия наук издает 10 журналов, из них один ежесемьичный, четыре двухмесячные и пять трехмесячные.

Все журналы (за исключением: Украинский химический, Автосварка, Математический) выходят с 1925–1934 гг. т. е. с 17–25 лет. Однако Академия наук сейчас не может подтвердить, что эти журналы в свое время были разрешены к изданию вышестоящими руководящими органами. Это служит основанием для Союзпечати и книготоргующих организаций, чтобы не включать журналы Академии наук в свои планы распространения (подписки, розничная торговля и т. д.).

*1 Згадані тут і далі додатки не публікуються.

Академия наук просит поставить вопрос перед ЦК ВКП(б) об оформлении выпуска журналов Академии наук УССР и включить их в план распространения Союзпечати и других книготоргующих организаций.

Вице-президент Академии наук УССР
действительный член АН УССР П. С. Погребняк
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР И. Т. Швец

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, стр. 2377, арк. 133–135. Оригінал. Машинопис.

№ 68
ЗАХОДИ АН УРСР
ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ РОБОТИ ЇЇ УСТАНОВ*1

10 грудня 1951 р.

Направляя постановленис Президиума АН УССР о мероприятиях по выполнению решений Пленума ЦК КП(б) Украины от 20–23 ноября по вопросу: «О состоянии и мероприятиях по улучшению идеологической работы партийной организации Украины» (см[отри] приложение), Президиум АН УССР просит Совет Министров Украинской ССР оказать помощь АН УССР в осуществлении в 1952 г. следующих неотложных мероприятий, необходимых для улучшения работы учреждений АН УССР:

По Отделению общественных наук*2

1. Разрешить изменить структуру Института языкознания (им. А. А. Потебни). Кроме 4-х существующих отделов создать дополнительно два новых, а именно:

а) отдел диалектологии и б) отдел исторического и этимологического словарей.

Для организации новых отделов требуется увеличить штат научных сотрудников Института языкознания на 19 человек (6 старших научных сотрудников, 7 младших научных сотрудников и 6 ст[арших] лаборантов).

Обязать Киевский горсовет выделить Институту языкознания отдельное помещение. В существующем помещении нет возможности разместить библиотечные фонды, нет места для работы научных сотрудников даже при палачном составе.

Для издания научных работ по языкознанию необходимы различные шрифты. Просьба дать соответствующие указания Укрполиграфиздату об изготовлении шрифтов и знаков по заказу Академии наук УССР.

Для приглашенных на работу в Институт языкознания специалистов-языковедов из других городов необходимо выделить 10 квартир – 3 трехкомнатных, 4 двухкомнатных и 3 однокомнатных.

*1 Заходя направлено до Голови РМ УРСР Л. С. Коротченка з проханням надати допомогу в їх реалізації.

*2 Тут і далі – підкреслено в документі.

По этим вопросам в Совет Министров УССР были поданы докладные записки еще в 1950 г.*¹ и в 1951 г.

2. В Институте украинской литературы [им. Т. Г. Шевченко] просим разрешить создать новые отделы: а) отдел давней украинской литературы, б) отдел литературы стран народной демократии. Для этих двух отделов потребуются дополнительно 10 штатных единиц.

Институт украинской литературы находится в очень тесном помещении. Нет места для размещения рукописных и библиотечных фондов и недостаточно рабочих мест для научных сотрудников и аспирантов.

Просим поручить Киевскому горсовету выделить институту дополнительное помещение.

Для укомплектования Института украинской литературы квалифицированными работниками потребуется 4 двухкомнатных квартиры.

3. Просим разрешить изменить структуру Института искусствоведения, фольклора и этнографии. Докладная записка о реорганизации института подана в Совет Министров УССР в ноябре 1951 г.*².

По Отделению биологических наук

1. Ускорить рассмотрение в Совете Министров УССР плана мероприятий по развитию павловского учения в УССР*³, разработанного комиссией, которая работала по заданию заместителя Председателя Совета Министров УССР тов. В. Г. Бондарчука.

2. Обязать Херсонский облисполком и горисполком предоставить Институту гидробиологии помещение в 100–120 м² для создания базы в г. Херсоне*², необходимой для выполнения большого объема работ Институтом гидробиологии АН УССР на нижнем Днепре в связи с Каховским гидростроительством.

3. Выделить в домах, сооружаемых Кисвжилстроем по ул. Ольшанской рядом с территорией Ботсада 30 квартир (2–3 комнатных) для переселения сотрудников Ботсада, проживающих в настоящее время в ветхих домиках, разбросанных на территории Ботсада, которые подлежат разборке в связи с открытием Ботсада для посетителей в 1954 году к 300-летию присоединения Украины к России.

По Отделению сельскохозяйственных наук

1. Ускорить рассмотрение переданных в Совет Министров УССР материалов об организации в составе Отделения сельскохозяйственных наук АН УССР институтов растениеводства, зоотехнии и орошаемого земледелия*⁴.

2. Перевести на постоянную руководящую работу в сектор животноводства АН УССР доктора биологических наук К. С. Свечина (из Днепропетровского сельскохозяйственного института) и кандидата сельскохозяйственных наук

*¹ Див.: Історія Національної академії наук України. 1946–1950: Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2008. – С. 432–433.

*² Питання про реорганізацію інституту піднімалося ще у жовтні 1950 р. Однак пропозиція не була підтримана керівними державними та партійними органами. Див. док. № 94.

*³ Див. док. від № 54.

*⁴ Див. док. № 42.

Михновского (из Главного управления пропаганды Министерства сельского хозяйства) для обеспечения руководства работой Сектора животноводства*1.

Передать в состав АН УССР Киевскую областную станцию животноводства для организации экспериментальной базы Сектора животноводства.

По этому вопросу было подано в Совет Министров УССР специальное письмо.

3. Выделить одно из хозяйств в западных областях Украины для обеспечения экспериментальной базы Института агробиологии Львовского филиала АН УССР.

4. Выделить Институту физиологии растений и агрохимии один самоходный комбайн для уборки опытных посевов, одну машину для посева и одну для уборки кок-сагиза, один навесоразбрасыватель и два трактора.

5. Выделить Институту генетики и селекции один трактор и двигатель мощностью не меньше 20 л[ошадиных] с[ил] для дождевальной установки, а также прицепной сельскохозяйственный инвентарь (тракторные плуги и культиваторы).

6. Выделить 15 штатных единиц для организации опорных пунктов и экспериментальных баз на юге УССР (для орошаемого земледелия) институтов Отделения с[ельско]х[озяйственных] наук: физиологии растений и агрохимии (3 пункта), генетики и селекции (1 пункт), зиготологии и фитопатологии (1 пункт).

7. Перевести во Львов на работу в Институт агробиологии Львовского филиала АН УССР тов. Несвицкого из Главного управления пропаганды Министерства сельского хозяйства УССР, тов. И. А. Власюка из Института соцземледелия и двух специалистов по защите растений из системы Министерства сельского хозяйства для работы по борьбе с колорадским жуком.

8. Выделить автотранспорт для институтов физиологии растений и агрохимии, лесоводства, Лаборатории почвоведения, для Института генетики и селекции и для Института энтомологии и фитопатологии – 4 грузовых машины и 7 легковых машин.

По отделениям физико-математических и химических наук, биологических наук и технических наук

Выделить 26 квартир (2–3 комнатных) из них:

1) 6 квартир Отделению физико-математических и химических наук для обеспечения жилплощадью приглашаемых для работы в АН УССР высококвалифицированных специалистов в области химии (члена-корреспондента АН УССР А. В. Кирсанова) и в области геологии.

2) 10 квартир Отделению биологических наук для обеспечения жилплощадью научных сотрудников институтов: биохимии, микробиологии, гидробиологии, переселяемых с производственных площадей и для обеспечения жилплощадью вновь приглашаемых для работы в указанных институтах.

3) 10 квартир Отделению технических наук для обеспечения жилплощадью научных сотрудников институтов: гидрологии и гидротехники, строительной механики и др., переселяемых с производственных площадей, для обеспечения жилплощадью приглашаемых для работы в АН УССР высококвалифицированных специалистов (члена-корреспондента АН УССР И. Е. Коробчанского и др.) и для улучшения жилищных условий руководящего персонала институтов,

*1 У 1949–1951 рр. був відділом Інституту зоології. З листопада 1951 р. – самостійна установа у складі АН УРСР; також див. док. № 162.

(зам[естителя] директора по научной части Института гидрологии и гидротехники Р. Г. Слободяна, ученого секретаря Института строительной механики П. С. Полякова и др.).

Приложение*1: Постановление Президиума от 30.XI.51 г.

Вице-президент Академии наук УССР
действительный член АН УССР *П. С. Погребняк*
За*2 Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швеиц**3

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 7081, арк. 60–62. Оригінал. Машинопис.

№ 69

**ЛИСТ-ПОДЯКА МІНІСТЕРСТВА БАВОВНИЦТВА УРСР ІНСТИТУТУ
БУДІВЕЛЬНОЇ МЕХАНІКИ АН УРСР ЗА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ
ЗНОСОСТІЙКОСТІ КОЛІНЧАСТИХ ВАЛІВ ТРАКТОРІВ****

19 грудня 1951 р.

Министерство хлопководства Української ССР зустрілось з необхідністю выяснення причин пониженої износоустойкости колінчатих валів тракторів С-80, з метою розробки заходів по боротьбі за підвищення якості ремонту.

В цій роботі міністерству оказана серйозна допомога з боку Інституту будівельної механіки АН УРСР і в частині відділа контактної міцності, руководимою членом-корреспондентом АН УРСР Б. Д. Грозиним і науковими співробітниками інституту – Д. А. Драйгор[ом] і В. Н. Семирог[ом]-Орлик[ом].

Детальним дослідженням інститутом були виявлені причини пониженої износоустойкости колінчатих валів тракторів С-80.

По даним дослідження, виробленим ІСМ АН УРСР, Міністерством хлопководства УРСР направлено рекламации на недоліки термічної обробки валів Кіровському заводу.

В наші часи на ремзаводах Українського треста підприємств розробляється технологія відновлення колінчатих валів з пониженою твердістю.

В цій роботі ми отримуємо необхідну допомогу з працівників Інституту будівельної механіки, за що і виносимо їм подяку.

Замість міністра хлопководства Української ССР
А. Каченко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 535, арк. 182. Оригінал. Машинопис.

*1 Додаток не публікується. Див.: Додатки: Регістри протоколів засідань Президії АН УРСР (1951–1955), прот. № 49 від 30 листопада 1951 р., п. 753.

*2 Дописано від руки.

*3 Замість Головного ученого секретаря Президії АН УРСР акад. І. Т. Швеица документ підписав чл.-кор. А. Д. Коваленко.

*4 Лист направлено до Президії АН УРСР та директору Інституту будівельної механіки АН УРСР акад. Ф. П. Беляйкіну.

№ 70*1

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО ЛІКВІДАЦІЮ
ЗАПОВІДНИКА «ГОРИСТЕ» (СТАРОСІЛЛЯ) АН УРСР
ТА ОРГАНІЗАЦІЮ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ БАЗИ
ІНСТИТУТУ ЛІСІВНИЦТВА АН УРСР»*2**

28 грудня 1951 р.

1. У відповідності з постановою Ради Міністрів УРСР № 3192 від 29 серпня 1951 р. та листа Державної штатної комісії при Раді Міністрів СРСР № 7–2692 від 24 листопада [19]51 р. заповідник «Гористе» Академії наук УРСР ліквідувати з 1 грудня 1951 р.

2. На базі ліквідованого заповідника «Гористе» утворити експериментальну базу «Старосілля» Інституту лісівництва Академії наук УРСР.

3. Управління справами АН УРСР передати на баланс Інституту лісівництва АН УРСР все майно та матеріальні цінності кол[ишнього] заповідника «Гористе» за станом на 1 грудня ц. р. за виключенням дач та допоміжних споруд для дач. Майно та матеріали передати з балансу Управління справами на баланс Інституту лісівництва по балансовій вартості за станом на 1 грудня 1951 р. без утворення спеціальної комісії.

4. Штати кол[ишнього] заповідника «Гористе» в кількості 6 одиниць з 1 грудня 1951 р. виключити з штатного розпису центрального апарату Академії наук УРСР, включивши з 1 грудня 1951 р. в штатний розпис Інституту лісівництва, згідно з листом Державної штатної комісії від 24 листопада 1951 р. № 7–2692.

5. Витрати по лісовпорядкуванню, посадці лісу, догляду за лісовими культурами, які передбачені кошторисом Управління справами по кол[ишньому] заповіднику на 1951 р., до кінця 1951 р. проводити Управління справами АН УРСР.

6. Вчену раду кол[ишнього] заповідника «Гористе» вважати ліквідованою.

Президент АН УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний вчений секретар Президії АН УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Швець*

Погоджено:

Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *Є. О. Патон*
Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *М. П. Семененко*
Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *П. С. Погребняк*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 400, арк. 529. Оригінал. Машинпис.

*1 Див. док. № 50.

*2 Заголовок документа.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЧЛ.-КОР. АН УРСР М. Ф. ГУЛОГО
ДО ПРЕЗИДІА АН УРСР ПРО НЕОБХІДНІСТЬ УТВОРЕННЯ
У СКЛАДІ АН УРСР НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ
З ФІЗІОЛОГІЇ ТВАРИН ТА ЛЮДИНИ**

[1951 р.]*²

Физиология животных и человека, основы которой в нашей стране заложены трудами корифеев русской науки И. М. Сеченовым, И. П. Павловым и Н. Е. Введенским, является важнейшей частью передовой советской биологической науки – мичуринской биологии. Отличительной чертой советской физиологии, в особенности того важнейшего ее направления, которое создано великим физиологом И. П. Павловым, является ее ярко выраженная, последовательная материалистичность, ее действительный, творческий характер. Вскрывая основные закономерности процессов, протекающих в животном организме, физиология тем самым находит пути для активного воздействия на живой организм и для изменения его в желаемом для человека направлении. Этому постоянно учил И. П. Павлов, связывавший физиологическую теорию с медицинской практикой. Поэтому физиология уже стала основой современной медицины и зоотехнии, разрабатывая методы распознавания, лечения и предупреждения заболеваний и активного воздействия на рост и развитие организма.

Физиология на Украине была представлена рядом выдающихся ученых, которые создали оригинальные научные направления и обогатили отечественную науку крупными достижениями, а также подготовили ряд специалистов-физиологов высокой квалификации. Среди этих выдающихся украинских физиологов надо указать в первую очередь имена действительных членов Академии наук УССР В. В. Данилевского, В. Ю. Чаговца и А. В. Лсонтовича. Равным образом на Украине до войны достаточно широко велась работа в области дальнейшей разработки Павловского научного наследия ([Г. В.] Фольборг, [В. П.] Протопопов, [Р. Д.] Синельников²³ и др.). Однако в послевоенный период научная работа в области физиологии не приобрела должного размаха, хотя на Украине и имеется в настоящее время ряд солидных, зарекомендовавших себя серьезными достижениями ученых-физиологов.

Как показала недавно прошедшая Павловская сессия Отделения биологических наук АН УССР и Украинского общества физиологов, биохимиков и фармакологов, разработка учения [И. П.] Павлова ведется в области физиологии пищеварения, трофической иннервации, в области учения о высшей нервной деятельности, а также по другим вопросам. Вместе с тем, сессия показала, что изучение высшей нервной деятельности – этого основного и наиболее важного направления работ И. П. Павлова, ведется недостаточно широко и глубоко. Это отчасти объясняется отсутствием необходимых условий для успешного развития этого направления (отсутствии специальных камер для изучения условных рефлексов, недостаток необходимых лабораторных и вспомогательных помещений, оборудования и проч.).

*¹ Днев. док. № 54.*² Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

Исследования в области физиологии в настоящее время ведутся главным образом на кафедрах вузов в небольших лабораториях, слабо оснащенных и, как правило, сильно загруженных учебной работой. Деятельность украинских физиологов не объединена организационно и не имеет достаточной увязки с практическими запросами народного хозяйства и здравоохранения. Все перечисленное тормозит работу и приводит к отставанию развития научных исследований по разработке Павловского направления, как и всей физиологии на Украине.

В силу вышеуказанных обстоятельств давно назрела необходимость организации в Академии наук УССР специального научно-исследовательского института по физиологии животных и человека. Этот вопрос поднимался еще перед началом Великой Отечественной войны, но война задержала осуществление этого нужного и важного мероприятия. В результате такого положения дела Академия наук УССР представляет собой единственную академию, в составе которой нет института общей или нормальной физиологии человека и животных.

Отсутствие на Украине специального научно-исследовательского учреждения по физиологии животных и человека побудило Министерство просвещения УССР учредить в 1945 г. при Киевском университете Научно-исследовательский институт по физиологии животных. Этот институт располагает специальным штатом и некоторым оборудованием, но вместе с тем не имеет необходимого помещения и не в состоянии объединить наличные кадры ученых-физиологов, работающих на Украине, и не может вести работу в широких масштабах. Таким образом, этот институт не обеспечивает достаточного размаха работы по подготовке молодых научных кадров.

Имеющийся в составе Академии наук УССР Институт клинической физиологии, созданный по инициативе покойного Президента АН УССР академика А. А. Богомольца, как указывает уже само название института, имеет определенную специальную медицинскую направленность, занимаясь преимущественно вопросами патологической физиологии. Такой же профиль в основном имеет и Институт биологии и патологии имени А. А. Богомольца Министерства здравоохранения УССР.

Существующие в Институте клинической физиологии два отдела нормальной физиологии, возглавляемые действительным членом АН УССР Е. Б. Бабским и членом-корреспондентом Г. В. Фольбортом, недавно лишь созданы и не имеют пока сколько-нибудь удовлетворительных условий для ведения научных исследований.

В связи с этим назрела¹ необходимость в организации в системе Академии наук УССР² самостоятельного мощного физиологического института, который обеспечил бы должный разворот научных исследований и обеспечил бы идейное руководство работой физиологов Украины и высококачественную подготовку кадров.

В области научно-исследовательской работы этот институт, изучая вопросы общей физиологии, должен иметь главной своей задачей широко разрабатывать Павловское научное наследие и фундаментально развернуть исследования в области зоотехнической физиологии.

¹ Далі викреслено слово «настятельная».

² Далі викреслено слово «совершенію».

Организация такого института потребует дополнительно к имеющимся кадрам привлечения извне высококвалифицированных руководящих работников, а также уже подготовленных научных сотрудников.

Организация такого института будет связана с необходимостью предоставления помещений для размещения лабораторий института, вивария, а также квартир для сотрудников, приглашаемых из других городов. Кроме того, для обеспечения нормальной работы такого института необходима будет организация соответствующих экспериментальных мастерских. Также при организации должна быть сразу предусмотрена экспериментальная база для лабораторий зоотехнической физиологии, будь то небольшое животноводческое хозяйство или опытная зоотехническая станция. Вместе с тем назрела необходимость в издании на Украине специального физиологического журнала, так как имеющийся единственный в СССР физиологический журнал не в состоянии опубликовать все выполненные в стране работы в области физиологии и печатает преимущественно работы, выпущенные из ленинградских и московских учреждений.

Для привлечения к работе Академии наук крупных научных сил, имеющихся в Харькове, где работают члены-корреспонденты АН УССР А. В. Нагорный, И. Н. Буланкин, А. М. Утеский, Д. Е. Альперн, целесообразно создание в Харькове лаборатории эволюционной физиологии, находящейся в системе Академии наук УССР.

Кроме того, необходимо поручить Управлению по делам высшей школы при Совете Министров УССР, Министерству здравоохранения и Министерству сельского хозяйства УССР разработать мероприятия по укреплению и оснащению лабораторий кафедр физиологии различных вузов.

Председатель Отделения биологических наук АН УССР *М. Ф. Гузий**1

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 387, арк. 119–123. Оригінал. Машинопис.

№ 72

ДОВІДКА ІНСТИТУТУ ЕКОНОМІКИ АН УРСР ПРО НАДАНУ НАУКОВУ ДОПОМОГУ ПІДПРИЄМСТВАМ ПРОМИСЛОВОСТІ УРСР У 1951 р.

[1951 р.]**2

1. В ходе исследований по вопросам себестоимости промышленной продукции Институт экономики на основе обобщения работы ряда промышленных предприятий оказал следующую научную помощь:

а) направил в Госплан Совета Министров УССР, Министерство легкой промышленности УССР, его главам и трестам докладную записку о внутриотраслевых и внутрипроизводственных резервах снижения себестоимости на предприятиях легкой промышленности; все основные выводы приняты Госпланом и главами министерства и учтены при разработке плана на 1952 год;

*1 У 1951 р. М. Ф. Гузий був заступником голови Відділу біологічних наук АН УРСР; очолював Відділ акад. П. О. Свиріденко.

**2 Дату встановлено за змістом документа.

б) направил в Министерство местной промышленности УССР докладную записку о резервах снижения себестоимости продукции на предприятиях металлообрабатывающей местной промышленности на опыте работы одесских металлообрабатывающих заводов; основные выводы были приняты трестом «Металлоширпотреб»;

в) разработал методическое положение о пооперационном планировании и учете себестоимости продукции, которое разослано промышленным министерствам, хозорганам и предприятиям^{*1}. Эта работа явилась результатом созванного институтом совещания представителей промышленных министерств, главков, трестов, киевских промышленных предприятий, а также научных организаций (присутствовало более 100 человек) по ряду методических вопросов пооперационного планирования и учета себестоимости продукции в связи с починком новаторов Московской обувной фабрики «Буревестник» лауреатов Сталинской премии [Товарищей] [М. И.] Левченко и [Г. В.] Муханова; на заседании был заслушан и обсужден доклад представителя 4-й обувной фабрики по указанному вопросу, а также выделена рабочая комиссия из представителей науки и предприятий (заводы «Большевик», «Леснинская кузница», «Укркабель», «Полиграфмап», «Гидрострой», фабрики 4-я обувная, им. Смирнова-Ласточкина и др.), которые принимали участие в разработке методических указаний к планированию и учету себестоимости по операциям.

2. В ходе исследования экономики промышленного предприятия (в частности, использования основных фондов) Институт экономики оказал следующую научную помощь:

а) в соответствии с разработанным институтом для завода «Большевик» положением о переводе цехов на хозрасчет были разработаны инструкции, а также проводилась практическая работа по внедрению хозрасчета в чугунно-литейном, сталслитейном и кислотоупорном цехах; в порядке внедрения в этих цехах хозрасчета был выявлен ряд резервов производства, мобилизация которых могла бы дать повышение производительности труда на 20–35% и снижение себестоимости продукции на 10–15% – заводу были направлены соответствующие докладные записки;

б) на расширенном заседании Ученого совета были обсуждены и заслушаны доклады управляющего трестом «Чистяковантрацит» и начальника шахты им. Лутугина по вопросу о графике циклической работы на шахтах Донбасса; в результате был намечен ряд мероприятий по улучшению работы шахт и принято решение о подготовке научно-популярной брошюры по этому вопросу;

в) оказывалась (вместе с Кисьяким финансово-экономическим институтом) систематическая консультационная помощь заводу «Трансигнал» и фабрике им. Смирнова-Ласточкина по разным вопросам экономики, в том числе по вопросам внедрения хозрасчета.

3. В ходе исследований по вопросам развития промышленности УССР в процессе перехода от социализма к коммунизму, Институт экономики оказал следующую помощь:

^{*1} Далі закреслено фразу «(в его адресов)».

а) направил в Госплан Совета Министров СССР и УССР и в Министерство черной металлургии докладную записку об основных вопросах перспектив развития черной металлургии УССР;

б) направил директивным организациям, а также Днепрострою и Укрводстрою докладную записку о важнейших вопросах развития промышленности строительных материалов в зоне Каховского гидростроительства; основные выводы были одобрены Укрводстроем;

в) направил «Укргипрошахту» выполненную работу о перспективах развития Днепровского буроугольного бассейна;

г) направил Госплану Совета Министров УССР докладную записку о перспективах развития торфяной промышленности Полесья УССР;

д) подготовлены для директивных организаций материалы о капиталовложениях в добывающие и энергохимические предприятия буроугольной промышленности;

е) направил в Госплан Совета Министров УССР и Министерство мясомолочной промышленности две докладных записки по важнейшим вопросам развития мясной и молокоперерабатывающей промышленности в западных областях УССР.

4. В порядке популяризации научных знаний в области экономики промышленности лишь на киевских предприятиях прочитано 17 лекций; кроме того, в цехах завода «Большевик» проведено 6 семинарских занятий по вопросам хозрасчета и себестоимости продукции.

Директор Института экономики Академии наук
Украинской ССР А. М. Румянцева

IA НБУВ, ф. 360, оп. 1, спр. 233, арк. 1–4. Копія. Машинотис.

№ 73

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УРСР ПРЕЗИДЕНТУ АН УРСР О. В. ПАЛЛАДІНУ ЩОДО РЕОРГАНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ БІБЛІОТЕКИ З МЕТОЮ ПОКРАЩЕННЯ ЇЇ РОБОТИ

[1951 р.]^{*1}

1. З часу, що минув від прийняття рішення ЦК КП(б)У та Ради Міністрів УРСР про реорганізацію бібліотеки АН УРСР в Державну публічну бібліотеку УРСР^{*2}, ДПБ УРСР провела велику роботу по інерсбудові, розширенню функцій, принципово новому спрямуванню діяльності бібліотеки в усіх її ділянках.

В зв'язку з рішенням ЦК КП(б)У від 29.XI.1950 р. та в світлі редакційної і передової статті газети «Правда», Державна публічна бібліотека УРСР повинна провадити дальшу перебудову і вдосконалення роботи, зв'язаних з поліпшенням

^{*1} Дату встановлено за змістом документа.

^{*2} Матерія на увазі постанови РМ УРСР від 7 серпня 1948 р. Див.: Історія Національної академії наук України. 1946–1950: Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2008. – С. 252.

системи обслуговування читачів, найбільш раціональної системи організації фондів і технологічного процесу бібліотечного виробництва та розгортання науково-методичної та рекомендаційно-бібліографічної роботи.

Для забезпечення дальшого поліпшення роботи бібліотеки дирекція ДТБ УРСР просить Вас затвердити такі організаційні міроприємства по бібліотечі та внести відповідні зміни у структуру і штатний розклад бібліотеки.

1. Створити відділ науково-методичної роботи з підпорядкуванням йому кабінету.

2. Відділ каталогізації і алфавітного каталогу об'єднати з відділом систематичного каталогу в єдиний відділ обробки та каталогізації.

3. Відділ комплектування радянської літератури об'єднати з відділом іноземного комплектування в єдиний відділ комплектування, зі збереженням в ньому сектору іноземної літератури.

4. Кабінет сільськогосподарської літератури об'єднати з кабінетом науково-природничої літератури в єдиний кабінет сільськогосподарської літератури.

5. Відділ стародрукованої книги реорганізувати у відділ рідкісної та цінної книги з приєднанням до нього фондів кабінету революційної преси.

6. Кабінет технічної інформації перетворити в кабінет технічної літератури.

7. Кабінет марксизму-ленінізму перетворити у відділ марксизму-ленінізму.

8. Відділ картографії перетворити у кабінет картографії і географії.

Таким чином, в структурі бібліотеки буде таких 23 окремі відділи, кабінети, філіали та групи замість нині існуючих 26:

1. Відділ комплектування.

2. Відділ обробки і каталогізації.

3. Відділ фондів і обслуговування читачів.

4. Відділ бібліографії.

5. Відділ марксизму-ленінізму.

6. Відділ науково-методичної роботи.

7. Відділ масової роботи.

8. Відділ рукописів.

9. Відділ рідкісної та цінної книги.

10. – // – газетний.

11. – // – музичний.

12. – // – спецфондів.

13. Кабінет технічної літератури.

14. – // – картографії і географії.

15. – // – сільськогосподарської і науково-природничої літератури.

16. – // – математичної фізики ім. Остроградського і Вороного.

17. – // – мистецтв.

18. – // – бібліотекознавства.

19. Філіал № 1 (Подільський).

20. Адмінгоспчастина.

21. МОП.

22. Вартова і пожежна охорона.

23. Шофери.

В результаті реорганізації структури бібліотеки, в штатному розкладі Державна публічна бібліотека просить затвердити такі зміни в номенклатурі посад:

1) Завідувачів відділів замість 13 за старим розкладом затвердити 12, в зв'язку з реорганізацією відділів каталогізації, картографії та компіюсування та утворення нових відділів: науково-методичної роботи та марксизму-ленінізму.

2) Завідувачів кабінетами замість 8 за старим розкладом затвердити 6, в зв'язку з ліквідацією кабінетів науково-природничої літератури та кабінету репреси.

3) Зав[ідувачів] секторами замість 7 за старим розкладом затвердити 8, в зв'язку з виділенням у рукописному відділі сектору фондів.

4) Зав[ідувачів] читальними залами затвердити 2 замість 1 за старим штатним розкладом в зв'язку з організацією і відкриттям в Подільському філіалі читального залу на 98 чит[ацьких] місць.

5) Головних бібліотекарів затвердити 17 замість 16 за старим розкладом за рахунок 1 зав[ідувача] відділом, в зв'язку з потребою підсилення складу співробітників відділу рідкісної та цінної книги після реорганізації.

6) Пом[ічників] бібліотекарів затвердити 13 замість 14 за старим штатним розкладом, в зв'язку з потребою виділення одної посади для стеклографіста.

7) Замість однієї посади пом[ічника] бібліотекаря з окладом в 425 крб, ввести посаду стеклографіста в зв'язку з потребою друкування та розповсюдження рекомендаційно-бібліографічних та науково-методичних матеріалів.

8) Замість 2 бухгалтерів затвердити 1 бухгалтера з окладом 450 крб.

9) Замість посади бухгалтера з окладом 500 крб затвердити посаду зав[ідувача] канцелярську бібліотеки, в зв'язку з надзвичайно зрослим обсягом роботи бібліотеки по діловодству, обліку кадрів тощо. В штаті бібліотеки ні діловода, ні завканиц[елярську] немає, а секретар-друкарка з цією роботою не справляється.

Таким чином, затвердження нової структури бібліотеки, а в зв'язку з цим і змін в номенклатурі посад буде відповідати фактичному стану бібліотеки і забезпечить даліше розгортання роботи на найближчий час в межах штатного розкладу, без додаткових асигнувань.

До цього додається штатний розклад ДПБ УРСР на 1952 рік, в зв'язку з реорганізацією за поданою Вами формою*1.

Разом з цим, дирекція Державної публічної бібліотеки УРСР просить затвердити додатково 7 штатних посад для введення пожежної воєнізованої охорони в головному будинкові і в Подільському філіалі, з них 1 начальник пожежновоснізованої охорони.

Директор ДПБ УРСР В. [С.] Дончак
Головний бухгалтер С. Яковчук

Науковий архів НБУВ, оп. 1, спр. 799, арк. 39–43. Копія. Машинпис.

*1 Додаток у архівній справі відсутній.

№ 74
ЗВІТ ПРО РОБОТУ АН УРСР У 1951 р.

[1951 р.]**1

[...]***2

Академія наук Радянської України, здійснюючи рішення ЦК ВКП(б) і вказівки товарища Сталіна з ідеологічних питань, при постійній допомозі і безпосередньому керівництві ЦК КП(б)У досягла в 1951 р. позитивних наслідків у своїй роботі.

Завдяки піклуванню партії та уряду Академія наук УРСР розширилась і умови її роботи поліпшились. У Львові в 1951 р. створено філіал АН УРСР у складі чотирьох науково-дослідних інститутів***3: суспільних наук, геології корисних копалин, агробіології та Інституту машинознавства й автоматики. До складу Академії наук УРСР включені Державний музей Т. Г. Шевченка, Будинок-музей Т. Г. Шевченка, Державний заповідник – могила Т. Г. Шевченка у Капелі і Музей Т. Г. Шевченка у с. Кирилівці***4. Львівський етнографічний музей був об'єднаний з Львівським музеєм художнього промислу і включений до складу АН УРСР***5. Академії наук УРСР передано ряд заповідників, у тому числі дендропарк «Веселі Боковеньки», «Хомутівський степ», «Кам'яні могили», «Тростянець», «Михайлівський степ», «Стрілецький степ» і дендропарк «Устимівка»***6.

Інститут гірничої механіки реорганізовано в Інститут гірничої справи АН УРСР***7.

У 1951 р. установи Академії наук поповнилися новим загоном видатних учених. На травневій сесії Академії наук УРСР було обрано 19 нових дійсних членів і 36 членів-кореспондентів АН УРСР***8.

Серед діячів науки і техніки, новаторів виробництва, які одержали Сталінські премії за 1951 р., є ряд учених Академії наук Української РСР: дійсний член АН УРСР Г. М. Савін – за працю «Концентрація напруг коло отворів»; наукові співробітники Інституту ботаніки доктори біологічних наук М. В. Клоков і М. І. Котов та кандидати біологічних наук О. Д. Вісколіна і А. І. Барбарич за працю «Визначник рослин Української РСР»; член-кореспондент АН УРСР Д. І. Блохінцев – за підручник «Основи квантової механіки». Сталінські премії 1951 р. за винаходи та докорінні удосконалення методів виробництва одержали: кандидати біологічних наук М. М. Підолічко і В. Й. Білай, член-кореспондент АН УРСР М. Ф. Гулий і доктор біологічних наук Е. Т. Сорені – за розроблення, широке впровадження у лікувальну практику та з'ясування хімічної природи антибіотичного препарату «мікроцил»; наукові співробітники Інституту електрозварювання ім. Є. О. Пато-

**1 Дата підготовки документа. Звіт виголошено Президентом АН УРСР О. В. Палладіним на сесії Загальних зборів АН УРСР 16 квітня 1952 р.

**2 Зитю частину тексту з інформацією про загальний розвиток народного господарства в СРСР.

**3 Див. док. № 23.

**4 Див. док. № 11.

**5 Див. док. № 43.

**6 Див. док. № 50.

**7 Див. док. № 16.

**8 Див.: Додатки: Список дійсних членів та членів кореспондентів АН УРСР, обраних у 1951–1955 рр.

на Є. І. Лейначук і В. В. Подгасцький – за розроблення складу універсальної серії флюсів для автоматичного зварювання та їх широке впровадження у виробництво, а також ряд інших наукових працівників Академії наук УРСР.

[...]»¹ Важливе місце в діяльності АН УРСР у 1951 р. займала робота по наданню наукової допомоги великим будовам комунізму на Дніпрі.

Створений при Президії Академії наук УРСР Комітет сприяння великим будовам комунізму організував, спільно з проектними і будівельними організаціями, розроблення наукових досліджень у 1951 р., в план яких входило 155 тем»².

У виконанні цих робіт брали участь 55 наукових установ і вузів України, в тому числі 23 інститути Академії наук Української РСР. Дослідна робота наукових установ і вузів республіки координувалась секціями Комітету сприяння.

В результаті робіт, виконаних Інститутом геологічних наук АН УРСР, складені «Інженерно-геологічні умови», представлені «Укрдліпроводбавовною» як обґрунтування проектного завдання головної частини Південноукраїнського каналу і зв'язаних з ним водоймищ.

Інститут гідрології і гідротехніки АН УРСР виконав велику роботу по гідрології пониззя Дніпра, вивчив мінливість максимальних і мінімальних розходів ріки, дослідив згінно-нагінні зміни рівня, що бувають при великих вітрах і т. ін.

Інститут гідрології і гідротехніки АН УРСР, спільно з Інститутом математики АН УРСР, розробив раціональний тип водозливної бетонної греблі в складних геологічних умовах Каховського гідровузла.

Інститут гідрології і гідротехніки АН УРСР і Інститут будівельної механіки АН УРСР спільно з Київським автошляховим інститутом провели дослідження напруг у тілі основи відповідальних споруд Каховського гідровузла.

Інститут електрозварювання АН УРСР розробив апарат для зварювання колон статорів гідротурбін і способи автоматичного і напівавтоматичного зварювання труб для гідротехнічних споруд.

Інститут гідрології і гідротехніки, спільно з Інститутом математики АН УРСР і Київським державним університетом, дослідив фільтрацію в тілі і основі греблі, а також стійкість укосів земляної греблі, яка проектується на р. Молочній.

Інститутом теплоенергетики АН УРСР розроблена перспективна схема енергетичного зв'язку Придніпровського буровугільного басейну з південними районами УРСР; виявлена потреба насосних станцій в електроенергії для механічної подачі води на зрошувані ділянки. Досліджено вітровий режим зропваних районів півдня УРСР; визначено область і можливі масштаби використання енергії вітру.

Інститут електротехніки АН УРСР розробив будову автоматичного регулювання збудження генераторів. Розроблено, виготовлено і випробувано лабораторний макет автоматичного оператора для пуску й зупинки гідроагрегатів Каховської ГЕС залежно від напору і навантаження.

¹ Знято інформацію про листонаданий пленум ЦК КП(б)У 1951 р. та заходи «з поліпшення ідейного виховання наукових працівників».

² Див.: Історія Національної академії наук України. 1946–1950 : Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2008. – С. 445–448.

Інститут гірничої справи АН УРСР, у співдружбі з Укрдіпрошахтом Міністерства вугільної промисловості СРСР, розробляв проблему «Проходка глибокої виїмки Південноукраїнського каналу машинами безперервної дії».

Лабораторія ґрунтознавства АН УРСР розробила основні положення агро-економічного обґрунтування захисного обвалування та меліорації Кіпських, Базавлуцьких плавнів і Камєнського поду в зоні Каховського водоймища з метою їх сільськогосподарського використання; лабораторія провела також дослідження ґрунту Ногайського масиву.

Інститут фізіології рослин і агрохімії АН УРСР закінчив вивчення водного режиму та інтенсивності використання поживних речовин озимої і ярої пшениці в умовах поливного господарства залежно від доз і кількості поливу на півдні УРСР.

Інститут лісівництва Академії наук УРСР закінчив роботу по підборі найстійкіших порід дерев і чагарників, придатних для умов зрощення півдня УРСР, і склав схему змішування для різних ґрунтово-кліматичних районів і видів насаджень.

Інститут гідробіології АН УРСР, спільно в Українським інститутом рибного господарства, провадив дослідження по дальшому розвитку рибного господарства в нижньому Дніпрі в зв'язку з будівництвом Каховського гідровузла і водоймищ, а також за завданням «Укрводбавовни» провів гідрохімічні дослідження нижнього Дніпра.

Інститут економіки АН УРСР розробив методику розрахунку відшкодування збитків від затоплення Каховським водоймищем промислових, сільськогосподарських підприємств і населених пунктів.

Провідними інститутами Академії наук УРСР у наданні допомоги великим будовам комунізму були Інститут геологічних наук та Інститут гідрології і гідротехніки. Недостатньо розгорнули роботи по наданню допомоги гідробудовам Інститут фізіології рослин і агрохімії, Інститут економіки та ін.

В листопаді 1951 р. я виїжджав у Запоріжжя з бригадою співробітників АН УРСР, в яку входили і представники АН СРСР. У Каховці ще раз обговорили план робіт, що проводились у 1951 р., і заслухали побажання проєктувальників і будівників на 1952 р. Таким чином був остаточно затверджений план наших робіт на 1952 р.

На Президії АН СРСР було заслухано доповідь АН УРСР про роботу Комітету по наданню допомоги великим будовам. Роботу комітету і взагалі АН УРСР визнали задовільною і зразком для бригад, що обслуговують інші будови комунізму. Зокрема, ми уклали договори з будівниками Південноукраїнського каналу і Каховської ГЕС. Цей факт укладення договорів і був поставлений як взірець іншим академіям.

У травні намічено провести виїзну сесію Академії наук у Запоріжжі, спеціально присвячену поданню наукової допомоги великим будовам комунізму на Дніпрі. Там будуть підсумовані роботи минулого року і буде перевірений план нашої роботи на 1952 р., будуть заслухані зауваження проєктувальників, буде дана необхідна наукова консультація і проваджитиметься велика науково-популяризаційна робота силами учасників сесії, які виїдуть у Запоріжжя.

В минулому році Академія наук УРСР надала також велику наукову допомогу колгоспам. Для того щоб ця допомога мала організований характер, при Президії

було створено Комітет по наданню наукової допомоги колгоспам. Наш науковий колектив взяв на себе зобов'язання по наданню всемірної наукової допомоги колгоспам Баштанського і Снігурівського районів Миколаївської області, Геницького району Херсонської області і Димерського району Київської області по організаційно-господарському зміцненню цих колгоспів, по широкому впровадженню мішурницької, передової агробіологічної науки для підвищення на цій основі громадського багатства колгоспів і доходів колгоспників.

З вказаними районами і рядом колгоспів були укладені соціалістичні договори про співдружність, створені комплексні бригади вчених, у які ввійшли 120 спеціалістів різних галузей науки і техніки. В роботі по наданню допомоги колгоспам взяло участь 19 інститутів, зокрема у Баштанському районі провадила роботу комплексна експедиція під керівництвом дійсного члена АН УРСР П. М. Перпліна, яка розробила перспективний план розвитку колгоспів на 1951–1955 рр. Це допомогло колгоспам у здійсненні заходів до підвищення врожайності сільськогосподарських культур, у зростанні громадського багатства і доходів колгоспів. Провідну роль у цій роботі відіграв Інститут економіки АН УРСР. Внаслідок цієї допомоги на основі широкого впровадження соціалістичних методів роботи і досягнень передової науки Баштанський район у 1951 р. добився 100-пудового врожаю зернових культур у середньому по всьому району, а також високого врожаю технічних культур; колгоспи здали державі бавовни-сирцю в кілька разів більше, ніж у 1950 р. і одержали 9 млн крб доходу, тобто в шість разів більше, ніж у 1950 р. Трирічний план розвитку громадського тваринництва по району виконано. Баштанський район по розвитку тваринництва зайняв перше місце серед районів Миколаївської області.

Баштанський райком КП(б)У та Виконавчий комітет районної Ради депутатів трудящих у листі до Академії наук УРСР відзначили велику роботу, проведену експедицією Ради по вивченню продуктивних сил.

На прикладі Баштанського району розроблені перспективи розвитку громадського господарства бавовницько-зернових колгоспів незрошуваної зони південних степів України. Перші наслідки цієї роботи узагальнені Інститутом економіки АН УРСР і видані окремою книгою «Перспективи розвитку колгоспного виробництва півдня Української РСР».

У Снігурівському районі увага вчених Академії наук УРСР була зосереджена на вивченні досвіду зрошуваного землеробства. В цьому районі працював ряд інститутів АН УРСР. Завдяки допомозі наших учених у районі, незважаючи на несприятливі кліматичні умови минулого року, значно підвищився врожай зернових культур: озимої пшениці зібрано в 1951 р. на 65% більше і бавовни в 2,5 рази більше, ніж у 1950 р.

Велика робота проведена по наданню допомоги колгоспу імені Сталіна Геницького району. Правління колгоспу, підсумовуючи цю роботу і відзначаючи її великі позитивні наслідки, звернулось до Президії АН УРСР з проханням продовжити цю роботу і в 1952 р.

У Димерському районі поліської зони Української РСР рядом інститутів АН УРСР також була проведена велика робота (Інститут ботаніки, Ботанічний сад, Інститут ситомології і фітонатології, Інститут гідробіології та ін.).

При виконанні Димерської районної Ради депутатів трудящих з ініціативи нашої бригади організовано науково-виробничу раду, в яку ввійшло п'ять

дійсних членів і членів-кореспондентів АН УРСР, шість докторів наук, три кандидати наук, керівники районних організацій і двадцять чотири передовики-новатори сільського господарства. На поширеному засіданні цієї ради обговорювались актуальні питання розвитку рослинництва і тваринництва в цьому районі. На основі результатів роботи наших учених Президія АН УРСР подала до ЦК КП(б) України і до Ради Міністрів УРСР свої пропозиції щодо дальшого розвитку і піднесення сільського господарства Української РСР. Досвід цих робіт буде широко узагальнений в цьому році.

Ряд проблем у роботі інститутів є комплексними і вивчення їх проводиться під керівництвом Ради по вивченню продуктивних сил. Дослідження за планом Ради по вивченню продуктивних сил велися силами 22 інститутів АН УРСР і 38 галузевих інститутів і вузів України. З 126 тем, виконаних по цих комплексних проблемах, 78 виконано інститутами Академії і 48 – галузевими інститутами і вузами України.

У 1951 р. Рада по вивченню продуктивних сил проводила нараду по використанню калійних солей як добрив.

Розроблена проблема комплексного використання водних ресурсів України. В 1951 р. головна увага була скерована на подання наукової допомоги великим будовам комунізму.

З проблеми «Боротьба з посухою у південних районах УРСР і розвиток сільського господарства в зоні зрошення» у 1951 р. провадились дослідження по гіпсуванню солонців, що показали можливість перетворення солонців у високопродуктивні землі, а також дослідження по вивченню рослинності південної частини Української РСР, в результаті чого було проведено кватрирування рослинності Базалуцьких плавнів.

У п'яти районах була розроблена і впроваджена агро меліоративна техніка культури рису, який потребує мало води, в польових травопільних сівоборотах і здійснювались посіви рису в колгоспах Одеської, Ізмаїльської, Миколаївської і Запорізької областей на площі 520 га.

З проблеми «Використання місцевих джерел добрив Української РСР» у Станіславській і Дрогобицькій областях УРСР провадились виробничі досліді по удобренню фосфоритами.

З проблеми «Комплексне використання бурого вугілля і торфу Української РСР» проведені досліді по спалюванню торфу і бурого вугілля шести основних родовищ: в результаті цих дослідів встановлена можливість впровадження топок конструкції, розробленої Інститутом теплоенергетики.

З проблеми «Розвиток продуктивних сил Полісся Української РСР» були проведені дослідження, що мають велике народногосподарське значення. Проведено цілий ряд досліджень у цьому напрямі, що має безумовно велике значення у справі дальшого розвитку сільського господарства в польських районах Радянського Союзу.

Якщо перейти до тих проблем, які розроблялись не комплексно, а окремо інститутами АН УРСР, то передусім треба сказати, що масштаб цієї роботи в минулому році був великим; наші інститути розробили 146 наукових проблем, в склад яких входило 612 тем.

Зміст і напрям досліджень з цих проблем визначались поставленими товаришем Сталіним завданнями по створенню матеріально-технічної бази комуністичного суспільства, завданнями надання допомоги великим будовам комунізму, перетворення природи, розвитку мічурінського вчення і павловської фізіології, розробленням проблем, що впливають з геніальної праці товариша Сталіна «Марксизм і питання мовознавства». Загалом плани минулого року інститутами АН УРСР виконані.

По Відділу суспільних наук у 1951 р. була написана і опублікована значна кількість наукових праць, зокрема брошур і статей, присвячених геніальному твору Й. В. Сталіна «Марксизм і питання мовознавства».

Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії закінчив у 1951 р. роботу над книгою «Українська радянська народнопіснечна творчість».

Інститут археології випустив у світ монографію «Археологічна карта Причорномор'я УРСР», що є вичерпним зведенням всіх археологічних пам'яток на території Причорномор'я Української РСР.

У результаті наукових досліджень з проблеми «Вікова дружба російського і українського народів і їх зв'язків з іншими народами» Інститут історії видав монографії С. М. Белоусова «Воз'єднання українського народу в єдиній Українській радянській державі» і М. І. Супруненка «Україна в період іноземної воєнної інтервенції і громадянської війни».

З комплексної проблеми установ Відділу суспільних наук «Історія філософської і суспільної думки України» Інститутом філософії закінчені праці: «Суспільно-політичні і філософські погляди Лесі Українки», «З історії філософської і суспільної думки на Україні в другій половині XVIII і XIX ст.», «З історії філософської і суспільної думки на Україні в XIX ст.». Крім того, в Інституті філософії закінчені і підготовлені до друку монографії: «Ленінсько-сталінська ідеологія дружби народів СРСР і її торжество на Україні», «Боротьба Й. В. Сталіна проти реакційних суспільно-політичних поглядів анархістів» і «Банкрутство буржуазної демократії».

Інститут історії закінчив праці: «Радянське будівництво на Україні в період боротьби за соціалістичну індустріалізацію країни», «Боротьба на Україні за здійснення ленінського декрету про землю», а також монографію на тему «Радянське будівництво УРСР в роки переходу на мирну роботу по відбудові народного господарства».

Інститут літератури закінчив монографію «Іван Котляревський», а також збірник «Леся Українка», в якому вміщені цінні, досі не опубліковані або маловідомі листи Л. Українки до І. Франка і О. Кобилянської, а також статті письменниці.

У підготовленому бібліографічному довіднику «Українські письменники XIX – початку XX ст.», обсяг 20 друкованих аркушів, наведені основні факти з історії української літератури XIX – початку XX ст.

Інститут мовознавства випустив двотомний курс сучасної української мови і дев'ятий том журналу «Мовознавство», здав до друку перший том українсько-російського словника. Крім того, були випущені роботи, присвячені геніальній праці товариша Сталіна «Марксизм і питання мовознавства», праця «Принципи дослідження історії грецької мови», а також дослідження І. К. Білодіда «Питання розвитку мови української художньої прози (переважно післявоєнного періоду 1945–1951 рр.)».

Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії підготував збірник «Свято врожаю», в якому вміщені кращі зразки українських радянських пісень.

Інститут суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР підготував у 1951 р. збірник «Вибрані статті І. Франка про народну творчість». Сектор держави і права підготував збірник статей з історії держави і права УРСР і збірник статей з питань колгоспного права.

Державний музей Т. Г. Шевченка підготував до видання збірник «Листи різних діячів України і Росії до Шевченка» і «Каталог-путівник музею Т. Г. Шевченка».

Велику науково-дослідну роботу провели інститути Відділу фізико-математичних і хімічних наук. Так, наприклад, в Інституті математики розроблена методика електромоделювання плоскої задачі фільтрації в найбільш загальному випадку: довільний профіль гідротехнічної споруди при довільному геологічному розрізі ґрунту. Ця робота призначена на допомогу великим будовам на Дніпрі.

В Інституті фізичної хімії одержані нові важливі дані про напрям механізмів хімічних реакцій і теорії Бутлєрова, що відкривають шляхи до вдосконалення деяких реакцій органічного синтезу. Встановлені природа і діяння прискорювача вулканізації каучуку.

Інститут загальної і неорганічної хімії за проблемою «Ліофільність дисперсних систем» при вивченні теплот змочування встановив оптимальний режим сушіння целюлози і роль процесу обробітку целюлози.

Проблемою «Хімічне перероблення мінеральних солей УРСР» доведено, що гідротехнічний метод одержання сульфату калію може застосовуватись для різних видів мінеральних солей Прикарпаття і сумішей різних порід.

Інститут органічної хімії розробив ряд способів одержання нових фотосенсибілізаторів для кольорової кіноплівки, що не витісняються кольоровими компонентами. Це має велике значення для виробництва кольорових кінокартин.

Інститут геологічних наук АН УРСР давав консультації щодо напрямку розвідувальних робіт виробничих організацій.

В інституті розроблено новий метод структурно-петрографічної зйомки кристалічних порід, широко впроваджений в практику робіт геологорозвідувальних партій і рудників Кривого Рога.

У роботах Полтавської гравіметричної обсерваторії головне місце займала проблема «Внутрішня будова Землі за астрономо-гравіметричними дослідженнями». Опрацьовані результати першого циклу спостережень з горизонтальними маятниками і одержано нове значення коефіцієнтів, що характеризують пружні властивості Землі.

Інститут ботаніки, виконавши тему «Флора вищих рослин УРСР», закінчив складання і літературне оформлення сьомого тому «Флори УРСР».

Інститутом зоології на основі досліджень з теми «Зовнішні фактори розвитку і росту сільськогосподарських птахів» одержані дані, що становлять безпосередній інтерес для практиків птахівництва, зокрема обґрунтована можливість масового зимового вирощування високопродуктивних гусей, а також вирощування їх у закритих вивулах і господарствах із зеленим конвеєром. Була проведена велика робота з дубовим шовкопрядом, що вже впроваджується в практику.

Крім того, інститут підготував монографічний опис злакових мух і вніс цінні пропозиції по розробленню комплексних методів боротьби з цим шкідником сільського господарства.

Інститут гідробіології в результаті проведених на Дунаї і Дністрі робіт виявив склад тваринних і рослинних організмів, які населяють пониззя цих рік. Одержані дані стали основою для визначення кормової бази цих водоймищ і інтенсивності її споживання, що дало можливість намітити ряд заходів поліпшення рибного господарства.

Темою «Мінливість ставкового коропа залежно від екологічних факторів» доведено, що, впливаючи на організм коропа з перших днів його життя спеціально створюваними умовами, вдається довести вагу цьоголіток до 300–500 г і більше замість звичайних 15–30 г. Запропонований метод відбору коропа у племінні стада вже впроваджується в практику рибного господарства.

Інститутом біохімії встановлена залежність між функціональною активністю головного мозку (збудження і пригнічення) і обміном вуглеводів і нуклеїнових кислот, а також дано біохімічне обґрунтування дії первітину, що застосовується для стимуляції вищої нервової діяльності. Вивчення обміну аміаку привело до відкриття можливості нормалізувати порушений азотистий обмін введенням глютамінової кислоти. Вивчення обміну деяких вітамінів при фізичній роботі показало значення строку їх приймання для підвищення працездатності. Дослідження Інституту біохімії в галузі фізичної динаміки білкових речовин дозволили запропонувати більш точні методи визначення їх однорідності і обґрунтувати нову теорію перетворення фібриногену в фібрин.

Інститут клінічної фізіології на основі досліджень вищої нервової діяльності людиноподібних мавп установив, що формування індивідуального досвіду здійснюється у вищих мавп на тих же нервово-фізичних основах, як і у нижчих. Немає ніяких підстав вбачати в розвитку психіки у шимпанзе порівняно з нижчими мавпами принципіальних відмін, якісно своєрідних механізмів, як намагаються твердити багато рсакційних психологів зарубіжних країн (Келлер²⁴, Йеркс²⁵ та ін.).

Одержано також нові дані у розв'язанні питань стіології злویксісних новоутворень, що відкривають нові шляхи для їх профілактики та лікування. Проведені досліді з електросном показали, що вироблений на його основі умовно-рефлекторний сон, який наближається за своїм механізмом до фізіологічного сну, не має протипоказань для його застосування і може застосовуватись не тільки в психіатричній практиці, а й в інших галузях медицини.

Інститути Відділу сільськогосподарських наук провели велику серію досліджень, причому в основному роботи цього Відділу були об'єднані комплексними проблемами. Можна вказати на досягнення деяких інститутів.

Інститутом фізіології рослин і агрохімії встановлена висока ефективність відходів буровугільної промисловості, а також мєнілітових сланців як добрив для сільськогосподарських культур у зрошуваних і богарних умовах півдня УРСР. У 1951 р. відходи буровугільної промисловості застосовувались у 374 колгоспах 40 районів на площі коло 57 тис. га посівів цукрового буряка і дали підвищення врожаю на 15–20 ц/га.

Інститутом генетики і селекції виведений новий сорт озимої пшениці, що дав у 1951 р. врожай 49,2 ц/га. Раніше виведений інститутом сорт озимої пшениці «Харків'янка» був у сортовипробуванні на сортоділянках Харківської, Полтавської і Чернігівської областей і дав урожай до 40 ц/га. Виділено ряд сортів ярої пшениці, що відзначаються інтенсивним розвитком коренєвої системи і кращим

приспосовуванням до перенесення посушливої весни. Розроблено метод успішного схрещування озимих форм з ярими шляхом застосування підзимових і ранньовесняних строків посіву. Одержані зимостійкі форми м'якої пшениці з твердих, ярих форм.

Інститут лісівництва розробив ефективний спосіб торф'яно-гніздової посадки сосни для залісення дніпровських пісків.

Інститут ентомології і фітопатології у 1951 р. розробив ефективний спосіб боротьби з клопом-черепашкою у місцях його зимівлі з допомогою обпилювання лісової підстилки препаратами динітроортокрезолу, тіофосу та ін.

Одержані ефективні показники застосування авіаобпилювання дубових насаджень розчином ДДТ, внаслідок чого зібрано здорових жолудів у сім разів більше, ніж на контрольних, необроблених насадженнях.

Інститутом машинознавства і сільськогосподарської механіки розроблені наукові обґрунтування сортування зернових сумішей за питомою вагою; спільно з заводом «Червона зірка» (Кіровоград) розроблено і виготовлено експериментальний зразок комбінованої зерно-трав'яної сівалки; розроблено і прийнято заводом «Жовтєва революція» проект експериментальної машини для глибокої шарової оранки і одночасного внесення добрив.

Інститут агробіології у 1951 р. провів випробування сорту ярої пшениці «Дублянка-4». Сорт районується у Львівській області і дає позитивні результати у сортовипробуванні Держсортсіті в усіх західних областях УРСР.

Розроблено заходи по відновленню лісів на схилах Карпат і складено проект «Правил рубок в гірських лісах УРСР».

По Відділу технічних наук Інститутом електрозварювання розроблено новий високопродуктивний механізований спосіб зварювання металу до 200 мм завтовшки, що дозволило успішно розв'язати завдання зварювання колон статора гідротурбін з криволінійним швом перемінного перерізу і відкриває широкі можливості вдосконалення технології виготовлення товстостінних котлів високого тиснення та інших зварювальних конструкцій. Розроблено принципи проектування зварних з'єднань і вузлів, а також спеціальну марку сталі для зварних конструкцій, що працюють на ударне і повторне навантаження. Розроблено універсальний флюс АН-348-А для автоматичного і шлангового зварювання маловуглецевої і низьколегової сталі. Виготовлена і випробувана машина для контактного стикового зварювання труб великого діаметра.

Інститут теплосергетики у 1951 р. провів наукові дослідження в галузі використання місцевих енергетичних ресурсів, з'ясував енергетичну ефективність установки синхронних двигунів на насосних станціях зрушаної зони швидка Української РСР. Спільно з працівниками заводу «Іскрузня» розроблено технічний проект високоеконімічної газосилової установки малої потужності для буксирних суден.

Інститут будівельної механіки, розвиваючи науково-дослідну роботу, опрацював нову методику розрахунку міцності, стійкості і деформативності каркасів плоского і просторового типу, яка має важливе значення для прискорення розрахунків при проєктуванні з достатньою для інженерної практики точністю. Вивчені механічні характеристики шарикопідшипникових сталей в умовах дії високих температур в об'єктовому нерівномірному напруженому стані і встановлені зв'язки

між механічними характеристиками загартованих сталей і умовами їх термічної обробки. Одержано теоретичний розв'язок задачі про спільні поперечні і крутильні змущені коливання, який встановлює наявність зв'язку між амплітудами всіх трьох координат на відміну від відомих розв'язків тієї ж задачі, які вказують на незалежність рухів. Розв'язання цієї задачі становить істотний внесок у теорію коливань.

Інститут машинознавства і автоматики розробив методику ехометрування для вимірювання глибини рівня свердловини, удосконалив прилад для вимірювання у заоб'ємній свердловині тиску, температури і питомої ваги рідини. У виробничих умовах на шахтах Донбасу проведено важливі дослідження для обґрунтування нової шкали запасу міцності сталевих дротяних канатів, яка піддається диференціюванню.

Інститут гірничої справи ім. М. М. Федорова на основі наукових досліджень і дослідних розробок встановив фізичні умови процесу подрібнення природного газу і інструментом вугледобуваючих машин і закономірність зміни передаваних при цьому опорів залежно від глибини різання і швидкості подачі.

Створено надійно діючий автоматичний регулятор для комбайна «Донбас» і врубові машини КППМ-1.

Інститут використання газу в комунальному господарстві і промисловості створив ряд газових приладів і апаратів для комунального господарства, розробив методи добування, зберігання і транспортування зрідженого природного газу.

У минулому році були значно розширені наукові дослідження в галузі історії науки, хоч, все-таки, ми не можемо вважати їх достатніми. Інститути Відділу технічних наук розробляли комплексну проблему з історії розвитку техніки і технічних наук в УРСР, де провідне місце відведено історії розвитку техніки Донецького басейну. Питання історії розвитку хімії, математики і фізики розроблялись інститутами Відділу фізико-математичних і хімічних наук. Значно розширені були в 1951 р. дослідження з історії вітчизняної сільськогосподарської науки, степового лісорозведення і т. д.

У 1951 р. бюро Відділу технічних наук провело наукову сесію, присвячену питанням історії техніки. На сесії заслухано було 15 наукових доповідей.

Істотними недоліками наукових досліджень у галузі історії науки і техніки були повна відсутність у планах 1951 р. Відділу біологічних наук ґрунтовних досліджень, присвячених історії розвитку біологічної науки, та значне відставання у виконанні планів наукових досліджень з історії науки і техніки в ряді інститутів (чорної металургії, фізичної хімії та ін.). Комісія з історії науки і техніки при Президії АН УРСР останнього часу працювала погано, не подавала належної допомоги інститутам у поліпшенні наукових досліджень з історії науки і техніки. Директори інститутів ще мало приділяють уваги виконанню цієї важливої тематики.

У 1951 р. наукові установи АН УРСР значно розширили наукові, зв'язки з підприємствами, внаслідок чого добились нових успіхів у впровадженні результатів наукових досліджень у виробництво.

У 1951 р. установами АН УРСР проведено ряд великих експедицій, які дали дуже важливі результати для наукових узагальнень і досліджень.

Інститут економіки провів у 1951 р. третю експедицію у Баштанський район Миколаївської області з метою розробки перспектив розвитку сільського господарства незрошеної зони півдня УРСР.

Завданням експедиції у Снігурівський район Миколаївської області було вивчення місцевих умов, збирання і розробка матеріалів, потрібних для визначення перспектив розвитку сільського господарства у зоні зрошення на півдні УРСР.

Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії провів чотири експедиції для збирання матеріалів з культури і побуту, а також народнопоетичної і музичної творчості. Матеріали з культури і побуту колгоспників Гейчеського району Херсонської області використані у збірнику «Культура і побут колгоспників Радянської України», що його готує інститут. Зібрані і записані пісні і мелодії різних жанрів творчості, використані інститутом у підготовлених збірниках.

Успішно проведені Інститутом археології експедиційні дослідження пам'яток матеріальної культури на новобудовах півдня України, зокрема, у долині р. Молочної, де було виявлено кілька десятків курганів, що належать до епохи бронзи і сарматського періоду.

Особливе значення має дослідження унікальної пам'ятки – Кам'яної могили під Мелітополем. На території майбутнього Кафальського водоймища на Дніпрі у ряді пунктів відкриті і досліджені великі поселення з кам'яними будівлями, що належать до початку нашої ери. Ці пам'ятки досліджувались вперше і мали надзвичайно важливе значення для висвітлення ранньої історії УРСР і історії східного слов'янства.

Багато експедицій і загонів працювало в районах будівництва Південноукраїнського каналу і зрошення півдня УРСР. Експедиції виконали великого обсягу польової роботи і лабораторні дослідження, результати яких були передані «Укрдіпродбавовні».

Карпатська палеонтологічна експедиція збрала цінний матеріал з стратиграфії, палеонтології і тектоніки Карпат.

Інститут зоології організував експедицію для вивчення фауни степової зони УРСР, в результаті якої зібрано понад 6000 різних безхребетних і хребетних тварин.

Інститут ботаніки провів експедицію для вивчення рослинності Полісся і Півдня УРСР, для вивчення дикоростучих ефіроолійних рослин УРСР, для відшукання нових районів культивування чаю на Україні.

Інститут фізіології рослин і агрохімії провів експедиційні обслідування посівів кок-сагізу у колгоспах Чернігівської, Сумської, Київської, Полтавської і Ровенської областей.

Інститут генетики і селекції провів експедицію по збиранню вихідного матеріалу для селекції крим-сагізу і тау-сагізу.

З метою виявлення площ, придатних для неполивної культури тау-сагізу, проведено обслідування чотирьох радгоспів Запорізької області.

Інститут лісівництва провів експедицію для вивчення впливу покривних культур на приживаність і ріст сіянців дуба у лісосмугах, створених за гніздовим методом. Результати роботи експедиції передані Головному управлінню позахисного лісонасадження при Раді Міністрів СРСР.

Інститут агробіології провів експедиції: лугознавчу – з метою встановлення промислової і сільськогосподарської цінності болотних угідь Львівської області; закарпатську лісівницьку – з метою встановлення способів рубок, які сприяють природному відновленню лісу; закарпатську полонинську, завданням якої було розробити заходи до підвищення продуктивності гірських пасовищ.

Керуючись вказівками товарища Сталіна, що ніяка наука не може розвиватись без боротьби думок, без свободи критики, установи Відділу суспільних наук провели у 1951 р. значну кількість творчих дискусій, конференцій і сесій з ряду найважливіших питань.

Інститут філософії організував обговорення праці «Історія філософії» і книги «Історический материализм» під редакцією проф. [Ф. В.] Константинова.

Інститут історії провів у 1951 р. поширене засідання вченої ради, на якому було всебічно обговорено питання про походження українського народу у світлі праці Й. В. Сталіна з питань мовознавства.

Інститут економіки провів у червні 1951 р. міжреспубліканську конференцію з питань перспективного планування. У роботі конференції взяли участь 230 фахівців. В результаті роботи цієї конференції були складені «Основні положення по розробці перспективних планів колгоспів». Праці конференції «Сельхозгиз» СРСР видав окремою книгою.

Інститут мовознавства провів у 1951 р. п'яту республіканську діалектологічну нараду, яка підсумувала роботи по підготовці матеріалів для складання діалектологічного атласу.

Відділ суспільних наук провів наукову сесію, присвячену річниці з дня виходу в світ геніальної праці Й. В. Сталіна «Марксизм і питання мовознавства».

Відділ фізико-математичних і хімічних наук провів у квітні 1951 р. першу виїзну сесію хімічних інститутів у Донбасі, яка була присвячена зміцненню зв'язку і співдружності учених АН УРСР з працівниками хімічної промисловості Донбасу.

На другій республіканській конференції з органічної хімії, скликаній Відділом, була організована дискусія з питань теорії будови органічних сполук. У доповіді дійсного члена АН УРСР Є. О. Шилова і у виступах учасників дискусії підана була критиці ідеалістична «теорія резонансу» в органічній хімії.

Інститут зоології провів дискусії «Про льодовиковий період» і «Про роль нюхового рецептора у гризунів при відшуванні їжі».

На сторінках «Геологічного журналу» АН УРСР розгорнуто дискусію з питань теорії метаморфізму, піддано критиці теорію регіонального метаморфізму глибоких поясів.

В Інституті гідробіології проведено дискусію з проблеми «Біологічна продуктивність водойм». В результаті обміркування висунуто ряд нових питань, які вимагали більш поглибленого їх вивчення.

Лабораторія ґрунтознавства АН УРСР провела міжреспубліканську нараду з питань боротьби з фільтрацією методом осолонцювання.

У червні 1951 р. Інститут теплоенергетики і Комісія пари високих параметрів АН УРСР організували науково-технічну сесію, присвячену питанням теорії теплообміну при кипінні.

Інститут машинознавства і автоматики організував Весоюзну нараду з питань автоматизації нафтової промисловості.

Інститут використання газу в комунальному господарстві і промисловості провів нараду з питань газопостачання міст і спалювання газу.

У 1951 р. бюро Відділу технічних наук провело виїзну сесію інститутів Відділу спільно з заводами Донбасу, присвячену питанням машинобудування.

Проведена Відділом технічних наук сесія, присвячена питанням історії вітчизняної науки і техніки, ухвалила рішення про поліпшення і розширення науково-дослідних робіт у системі Академії наук Української РСР в галузі історії вітчизняної науки і техніки.

В роботі Академії наук УРСР у 1951 р. були серйозні недоліки.

Бюро Відділу суспільних наук і об'єднувані ним інститути у своїй науково-дослідній роботі не завжди послідовно і наполегливо проводили в життя рішення ЦК ВКП(б) і вказівки Й. В. Сталіна з ідеологічних питань.

Листопадовий пленум ЦК КП(б) України справедливо відзначив, що деякі наукові працівники Академії наук УРСР допустили притуплення політичної пильності, забули про те, що без рішучої боротьби проти яких би то не було проявів українського буржуазного націоналізму та інших проявів буржуазної ідеології не можна успішно виховувати трудящих у дусі комунізму, в дусі ленінсько-сталінської дружби народів, животворного радянського патріотизму.

Пленум ЦК КП(б) України відзначив, що науково-дослідні інститути Академії наук Української РСР ще мало працюють над актуальними темами, побоюються ставити і розробляти найважливіші теоретичні питання. Наші інститути досі не створили наукових праць про радянський патріотизм, про ленінсько-сталінську дружбу народів і, насамперед, про нерозривний зв'язок і братерство українського народу з великим російським народом.

Особливо слабо і повільно досліджуються питання розвитку суспільно-політичної і філософської думки на Україні. У наукових працях не досить відзначається плідотворний вплив передових російських діячів на розвиток прогресивної суспільно-політичної думки на Україні. Немає ще всебічних і глибоких досліджень, у яких була б піддана гострій і принциповій критиці буржуазно-націоналістична історіографія, не було праць, у яких викривалась би зрадницька роль українських буржуазних націоналістів.

Президія АН УРСР, бюро і інститути Відділу суспільних наук цілком визнали справедливість критики їх роботи Пленумом ЦК КП(б) України і намітили у зв'язку з цим заходи до ліквідації припущених помилок і недоліків у роботі інститутів.

Бюро Відділу суспільних наук у 1951 р. працювало погано, не вникало в суть наукової діяльності інститутів, не розгорнуло в достатній мірі наукової критики і самокритики, не організувало як слід наукових дискусій з актуальних питань суспільних наук, слабо працювало над ідейним вихованням наукових працівників, що й було значною мірою причиною незадовільної роботи багатьох інститутів Відділу.

Інститут філософії за післявоєнний час не підготував і не видав жодної серйозної наукової праці. Інститут розшилював свої сили на дрібні дослідження і виявив боязнь в постановці і розв'язанні найважливіших проблем філософії. Директор інституту М. Е. Омеляновський, заступник директора О. Г. Білоус не зробили серйозних висновків з критики їх діяльності і не вжили рішучих заходів, щоб докорінно поліпшити роботу і зміцнити відділи інституту висококваліфікованими кадрами.

Коллектив авторів і директор Інституту історії тов. О. К. Касименко, виконавши значну роботу по підготовці курсу «Історії Української РСР», самозаспокоїлись і неправильно вважали, що їх робота вже закінчена і видання курсу «Історії

Української РСР» далі не залезить від інституту. Як справедливо відзначалося, Інститут історії затягнув підготовку курсу «Історії Української РСР», і до того ж у підготовленому макеті допущені серйозні недоліки і помилки, над виправленням яких інститут працював недостатньо.

Інститут історії мало готує і видає монографій з актуальних питань історії Української РСР, сталінської дружби народів, радянського патріотизму, будівництва комуністичного суспільства в нашій країні. У ряді праць цього інституту історичні події на Україні розглядались не у зв'язку з історією братніх народів і Радянського Союзу в цілому, а як процеси, що відбуваються паралельно; слабо показувалась вирішальна роль передової російської культури у національно-культурному житті українського народу. Інститут історії не дав ще наукових праць, які глибоко викривають ворожі концепції українських буржуазних націоналістів в питаннях історії України.

Інститут літератури не зайняв ще належного місця у розробці питань історії і теорії літератури, не став справжнім науково-літературознавчим центром на Україні. Деякі наукові працівники Інституту літератури у своїх працях обмежують дослідження творчості класиків української літератури тільки з'ясуванням їх значення для свого часу і слабо показують, чим дорогі для радянських людей Т. Шевченко, І. Франко, М. Коцюбинський, Л. Українка, П. Мирний, П. Грабовський та інші прогресивні діячі минулого.

В інституті мали місце благодушність і безконтрольність у справі своєчасного і високоякісного видання спадщини класиків української літератури. Ще далеко не все зроблено і нині для того, щоб забезпечити видання курсу «Історії української літератури» в 1952 р.

Неглибокий, поверховий підхід до вивчення найважливіших питань літературознавства і творчості окремих письменників привів наукових співробітників Інституту літератури до серйозних ідейно-теоретичних помилок ([С. М.] Шаховський, [О. В.] Килимник, [С. А.] Крижанівський, [З. П.] Мороз та ін.).

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні у 1951 р. значно поліпшив свою роботу. Але в роботі його є ще серйозні хиби. Деякі наукові співробітники інституту все ще не досить докладно зусиль для повної ліквідації застою, що мав місце на Україні в галузі мовознавства, недостатньо ще борються з рецидивами так званого «нового вчення» [М. Я.] Марра.

В роботі Інституту мистецтвознавства, фольклору і етнографії є серйозні недоліки і помилки. Роботи з історії українського мистецтва написані на надзвичайно низькому теоретичному рівні, примітивні і містять помилки націоналістичного характеру. Інститут не забезпечив випуск у світ таких робіт, як курс українського фольклору, «Українські народні думи», «Художники Радянської України» та ін. Незадовільно працювали у 1951 р. відділ музики (зав[ідувач] відділу В. Д. Довженко), відділ театру і кіно (зав[ідувач] відділу Ю. Г. Костюк).

Тов. Ю. Г. Костюк у своїй монографії про драматургію О. [С.] Корнійчука замість того, щоб дати серйозний науковий аналіз творчості українського драматурга і вказати на недоліки, що є в його п'єсах, обмежився лише словесним фіміамом на адресу [О. С.] Корнійчука.

Цілком незадовільно працював відділ образотворчого мистецтва. Б. С. Бутник-Сіверський, який мав і раніше помилки буржуазно-націоналістичного

характеру, при складанні довідника «Художники Радянської України» допустив ідеологічні помилки.

Методологічні помилки допустив і старший науковий співробітник. Я. П. Затецький при написанні «Нарисів радянського живопису».

Серйозні помилки, що є в Інституті мистецтвознавства, фольклору і етнографії, пояснюються насамперед недостатньою марксистсько-ленінською підготовкою наукових працівників інституту, низьким рівнем критики і самокритики, наявністю елементів приятелізму.

Директор Інституту археології дійсний член АН УРСР П. П. Єфіменко ще не мобілізував науковий колектив на виконання такої важливої роботи, як «Підсумки історико-археологічного вивчення Української РСР». Вказана робота досі не обговорена на вчесьній раді інституту, не уточнена і не затверджена її цілеспрямованість. П. П. Єфіменко і наукові співробітники очолюваного ним інституту після опублікування геніальних праць Й. В. Сталіна з питань мовознавства, незважаючи на серйозні недоліки і помилки маррівського напрямку в ряді наукових робіт, раніше створених інститутом, досі відмовчуються, не друкують праць, які були б спрямовані на виправлення допускених помилок і на дальший розвиток радянської археології. Слабо здійснюються науковий зв'язок і координація науково-дослідної і експедиційної роботи Інституту археології з Інститутом історії матеріальної культури АН СРСР і інститутами академії наук союзних республік. Заповідник «Ольвія» працював у відриві від Інституту археології.

Президія Академії наук УРСР визнала незадовільною роботу інститутів української літератури, філософії, археології, мистецтвознавства, фольклору і етнографії за 1951 р.

Ряд інститутів Відділу фізико-математичних і хімічних наук недосить зв'язаний з виробництвом і деякі з них не беруть безпосередньої участі в поданні наукової допомоги гідробудовам комунізму.

Методологічна робота і підвищення ідейно-теоретичного рівня наукових працівників стоять ще на недостатньому рівні. На методологічному семінарі установ Відділу не була розгорнута належним чином боротьба з антинауковими, реакційними і ідеалістичними поглядами у фізиці, математиці і хімії.

Установи Відділу мають мало внутрішньоакадемічних комплексних проблем.

В Інституті математики розробляються головним чином роботи з механіки і зовсім слабо з математики; зовсім не розроблялись питання геометрії і алгебри. В лабораторії інституту (завідувач – старший науковий співробітник М. М. Ситий) дослідження проводяться на низькому науковому рівні.

Інститут фізики ще не розгорнув належним чином наукових досліджень над основними проблемами, що вишиваються із сучасних завдань фізики.

Лабораторія металофізики не виявляє потрібної уваги до впровадження у виробництво результатів своїх наукових досліджень.

Лабораторія хімії і технології води (завідувач – проф. [Л. А.] Кульський) недостатньо провадила наукові дослідження на дослідній станції водоочистки по усуненню присмаків і колірності води.

Деякі інститути Відділів біологічних і сільськогосподарських наук (ботаніки, ботанічний сад, ситомології і фітопатології, лісівництва та ін.) ще не переборолі цілком відірваності від практики, слабо впроваджують досягнення науки в народ-

не господарство, мало узагальнюють і використовують передовий досвід новаторів сільського господарства.

В установах Відділу біологічних наук не розгорнута широко робота по організації дискусій з найбільш актуальних питань біологічних наук із залученням для участі в них широкої наукової громадськості України. Не було тут достатньо гострої боротьби з ворожими і реакційними напрямками в сучасній біології і схиланням перед буржуазною наукою.

Ряд інститутів Відділів біологічних і сільськогосподарських наук приділяв мало уваги розробці основних питань мічуринської біології і павловської фізіології.

Відділ нормальної фізіології Інституту клінічної фізіології за 1951 р. майже не дав цінних робіт з питань павловської фізіології, він не відіграв провідної ролі в розвитку павловського напрямку не тільки на Україні, а навіть у Києві.

Не було комплексності в роботі інститутів, хоч у плані є і комплексні проблеми. Комплексність була тільки в назві і тільки під однією спільною назвою об'єднувались близькі теми, які розроблялись по-різному в різних інститутах.

Інститути Відділу біологічних наук у 1951 р. приділяли дуже мало уваги питанням історії вітчизняної науки.

В інститутах Відділу сільськогосподарських наук недостатньо узагальнюється досвід передовиків-мічуринців сільськогосподарського виробництва і слабо висвітлюється в науковій і науково-популярній літературі.

В Інституті лісівництва (директор – дійсний член АН УРСР П. С. Погребняк) були допущені серйозні помилки, в тому числі недооцінка гніздового посіву жолудів, запропонованого академіком Т. Д. Лисенком. Замість критики і творчого обговорення наукових досліджень в інституті культивувались підслесливості, підлабузництво і сімейственть.

Ряд пропозицій і наукових досягнень інститутів Відділу сільськогосподарських наук погано ще впроваджується у виробництво (молотарка АНПІ-500, методи боротьби з буряковим довгоносиком та ін.). Запропонована конструкція бурякозбирального комбайна виявилась незадовільною.

Відділи біологічних і сільськогосподарських наук не забезпечили розвитку робіт Сектора тваринництва.

Більшість установ Відділу технічних наук не досить зв'язана з провідними підприємствами, з підприємствами Донбасу, Харкова, Дніпропетровська.

Плани науково-дослідних робіт ряду установ Відділу (Інститут чорної металургії, Інститут використання газу в комунальному господарстві і промисловості, Лабораторія проблем швидкохідних машин і механізмів) відзначались багатотемністю, а наукові кадри не були спрямовані на розв'язання основних, вузлових проблем. Впровадження результатів ряду науково-дослідних робіт затіялось на кілька років (автоматичне регулювання врубових машин і комбайнів, методи інтенсифікації доменного проходу і т. д.). Інститут теплотехніки в 1951 р. не цілком виконав план по впровадженню у виробництво топків для спалювання місцевих видів палива, а також відставав у виконанні робіт по енергохімічній переробці бурого вугілля. Інститут будівельної механіки недостатньо зв'язаний з заводами важкого машинобудування Української РСР. Окремі відділи і лабораторії інституту працюють ізольовано один від одного, не забезпечуючи комплексної розробки наукових проблем.

Інститут гірничої справи ім. М. М. Федорова ще не перебудував свої роботи і не встановив належних зв'язків з провідними шахтами і заводами Донбасу. Інститут повільно впроваджує у практику результати науково-дослідних робіт (автоматичне регулювання врубових машин і комбайнів).

Інститут чорної металургії не став ще науковим центром розвитку металургії на Україні і не досить ефективно працював над розробкою основних проблем дальшого розвитку чорної металургії Донбасу і Наддніпрянщини. Інститут досі не має значних робіт для впровадження в металургійну промисловість і не подає їй належної допомоги. В інституті недостатньо провадиться робота по теоретичному узагальненню результатів наукових досліджень з провідних проблем. Президія АН УРСР відзначила незадовільну роботу в 1951 р. провідних відділів інституту. Інститут використання газу в комунальному господарстві і промисловості працював незадовільно. Відділи і лабораторії інституту не укомплектовані належними науковими кадрами.

Лабораторія проблем швидкохідних машин і механізмів в 1951 р. не виконала плану науково-дослідних робіт (не виконано сім тем з восьми). Лабораторія недосягає зв'язана з машинобудівними заводами м. Харкова. Не ліквідовано ще надмірне сумісництво, яке негативно відбивається на виконанні науково-дослідних робіт. Роботу лабораторії за 1951 р. Президія АН УРСР визнала незадовільною.

Однією з причин наявності хиб у науковій роботі було те, що в деяких наукових працівників немає почуття нового, непримиренності до недоліків і помилок, до фактів затиску критики і самокритики, до приятелізму і безпринципності. Далеко не всі наукові працівники зробили потрібні висновки з вказівок товарища Сталіна про те, що ніяка наука не може розвиватись без боротьби думок і без свободи критики.

Не всі наукові працівники усвідомили, що одним з основних методів у розв'язанні актуальних питань є метод критики і самокритики, незважаючи на те, що товариш Сталін вказував на велике значення цього методу для всіх галузей науки.

Академія наук УРСР має достатню кількість висококваліфікованих наукових кадрів. Але в роботі по добору і вихованню наукових кадрів є серйозні хиби.

Істотним недоліком є те, що 29 дійсних членів і членів-кореспондентів АН УРСР безпосередньої участі в роботі інститутів не беруть, 42 доктори наук працюють в Академії за сумісництвом.

В ряді інститутів кількість висококваліфікованих наукових співробітників ще недостатня, особливо в інститутах Відділу суспільних наук. Насамперед слід відзначити недостачу наукових кадрів вищої кваліфікації – докторів наук.

Для забезпечення наших установ науковими кадрами з ученими ступенями Президія АН УРСР значно розширила підготовку кадрів через докторантуру при Академії наук СРСР і аспірантуру в установах АН УРСР.

Протягом 1951 р. у докторантурі Академії наук СРСР перебували 26 старших наукових співробітників Академії наук УРСР. З чотирьох співробітників, строк перебування яких в докторантурі АН СРСР закінчився у 1951 р., трое написали дисертації і подали їх до захисту (Г[оваришні] [І. К.] Білодід, [С. П.] Кирилук і [Д. В.] Чалий).

Крім докторантів, з числа старших наукових співробітників 10 чол. захистили докторські дисертації без відриву від виробництва. Але це – недозволено мало.

Директори інститутів не приділяли потрібної уваги питанням підготовки наукових кадрів.

На 1 січня 1951 р. в інститутах АН УРСР навчалось 309 аспірантів. Протягом 1951 р. було звільнено з аспірантури 14 чол., бо строк їх підготовки закінчився, а дисертацій вони не захистили.

В ряді інститутів атестація аспірантів проведена була формально, без виявлення недоліків у їх підготовці, без аналізу здатності аспірантів до наукової роботи і без оцінки того, як керують ними наукові керівники. Відділи теж формально поставились до атестації аспірантів.

У 1951 р. план прийому в аспірантуру по АН УРСР був в основному виконаний. У 1951 р. вперше за останні роки при прийомі аспірантів був конкурс. 3 211 чол., які складали вступні іспити, 151 чол. склав їх.

Але конкурс по різних інститутах був надто нерівномірний і деякі інститути (економіки, археології, лісівництва, електротехніки) не мали достатньої кількості кандидатів на кожну вакансію.

Академічна підготовленість прийнятих аспірантів досить добра, але щодо знання іноземних мов її не можна визнати цілком задовільною.

У 1951 р. повинні були закінчити аспірантуру 65 чоловік, і з них тільки 33, тобто 50%, своєчасно подали дисертації до захисту. Такий стан далі нетерпимий, і це ставить перед інститутами дуже відповідальні завдання.

Президія Академії наук слухала на своїх засіданнях доповіді окремих директорів, бюро Відділів про добір в аспірантуру, про актуальність тем, про своєчасну підготовку аспірантів і докторантів. Ми приділяли більше уваги цій важливій справі, аніж минулого року у нас було ще дуже багато недоліків у вихованні кадрів і в роботі з аспірантами. Були випадки зміни тем дисертацій на другому і третьому році навчання; були зміни наукових керівників; були випадки, коли аспіранти діставали теми, не зв'язані з тематикою інституту, коли теми аспірантів не були забезпечені приладами, устаткуванням і т. д. Усе це свідчить про те, що в роботі з кадрами у нас були серйозні помилки і їх конче треба виправити.

У 1951 р. було приділено значну увагу якості друкованої продукції АН УРСР з погляду ідейно-політичного і наукового змісту. Випуск друкованої продукції Видавництва АН УРСР перевищив довоєнний рівень у 1951 р. на 20%. Із загальної кількості 237 видань випущено було в світ 32 томи наукових записок і наукових праць та 27 монографій.

Після статті у газеті «Правда» від 2 липня 1951 р. були переглянуті роботи, здані до видавництва, і деякі з них було знято. Це свідчить про те, що попередня робота і у видавництві, і в інститутах була не на потрібному рівні. Деякі інститути здають свої роботи несвоєчасно. Інститут літератури не підготував до друку твори класиків української літератури – Т. Шевченка, П. Мирного, І. Котляревського, В. Стефаніка.

У минулому році деякі інститути, головним чином Відділу суспільних наук, недосить серйозно поставились до підготовки своїх праць і подавали до Редакційно-видавничої ради явно непридатні праці. Наприклад, Інститут філософії подав до затвердження «Нариси філософської думки України» і монографії С. Й. Шпила в цілком неопрацьованому вигляді. Редакційно-видавнича рада двічі переглядала ці праці і повинна була втретє повернути їх як невідготовлені.

Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії подав ряд праць, написаних на низькому ідейно-теоретичному рівні. Інститут літератури, здаючи до друку твори класиків української літератури, подавав рукописи в неохайному вигляді, допускаючи недбалі формулювання і коментарі. Це приводило до того, що провадилася велика правка коректур не тільки в гранках, але й доводилось вилучати десятки сторінок, що завдало значних збитків видавництву. Такий стан нестерпимий, і необхідно зробити висновок, щоб надалі подібних випадків не було, щоб до видавництва надходили високоякісні роботи.

За 1951 р. установи Академії провели велику роботу з пропаганди марксистсько-ленінського світогляду і наукових знань серед трудящих республіки. Наукові працівники АН УРСР прочитали минулого року 5600 лекцій, які прослухали 530 тис. чоловік. Рада науково-технічної пропаганди АН УРСР видала 34 науково-популярні брошури загальним тиражем 418 тис. примірників, проведено понад 7000 наукових консультацій. Лекції читались з актуальних проблем марксистсько-ленінської теорії, з пропаганди геніальної праці товариша Сталіна («Марксизм і питання мовознавства» (1660 лекцій), з пропаганди ідей ленінсько-сталінської дружби народів, ідей радянського патріотизму і пролетарського інтернаціоналізму (900 лекцій), про великі будови комунізму (720 лекцій), з пропаганди мічурінської науки (1200 лекцій), з пропаганди павловської фізіології (250 лекцій), з пропаганди досягнень науки і техніки (600 лекцій). Значно поширилась пропаганда наукових знань серед сільського населення. Створено було 19 колгоспних і 5 районних лекторіїв АН УРСР, в яких прочитано 2900 лекцій.

В усіх районних лекторіях АН УРСР систематично проводились наукові семінари і читались цикли лекцій: для агрономів, зоотехніків, механіків МТС та інших фахівців сільського господарства, а також для лікарів і вчителів.

Організовано три лекторії АН УРСР на промислових підприємствах: на київському заводі «Більшовику», на Харківському тракторному заводі і на львівському заводі «Автовантажник».

Проведено 32 «академічні читання», з них 20 у Києві, 5 у Харкові і 7 у Львові.

Із звітами про свої наукові досягнення перед науковою громадськістю Києва, Львова і Харкова виступили 22 дійсні члени і 10 членів-кореспондентів АН УРСР. Збільшилась порівнюючи з 1950 р. участь у лекційній пропаганді дійсних членів, членів-кореспондентів АН УРСР і докторів наук. У 1951 р. ними прочитано 967 лекцій, в тому числі дійсними членами АН УРСР 237 лекцій, членами-кореспондентами АН УРСР 270 лекцій, докторами наук 460 лекцій. Але поряд з цим ще значна частина дійсних членів і членів-кореспондентів АН УРСР, а також докторів наук не бере участі у лекційній роботі.

Керуючись статтею газети «Правда» від 2 липня 1951 р. «Проти ідеологічних перекручень у літературі», Президія і Рада науково-технічної пропаганди АН УРСР приділяли велику увагу питанням підвищення ідейного рівня лекційної пропаганди.

Але контроль за якістю лекцій з боку багатьох інститутів поставлений незадовільно; в результаті цього були випадки незадовільних лекцій (Ю. А.] Топцький – Інститут економіки, [О. К.] Бабишкін – Інститут літератури).

На ряді ділянок роботи Академія наук УРСР мала в 1951 р. істотні досягнення. Наша Академія наук, її установи, наукові співробітники внесли значний

вклад у скарбницю передової радянської науки. Але ми могли б зробити далеко більше, якби в напій роботі не було тих недоліків, про які сказано вище. [...]»¹

Вісник АН УРСР. – 1952. – № 5 (186). – С. 3–24.

№ 75

**ІНФОРМАЦІЯ ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ КОМІТЕТУ СПРИЯННЯ
БУДІВНИЦТВУ ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ, КАНАЛІВ
І ЗРОШУВАЛЬНИХ СИСТЕМ АН УРСР АКАД. І. Т. ШВЕЦЯ
ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У І. Д. НАЗАРЕНКА ЩОДО РЕЗУЛЬТАТІВ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УСТАНОВ АН УРСР В РАМКАХ
ВИКОНАННЯ УРЯДОВИХ ПОСТАНОВ ПРО БУДІВНИЦТВО
КАХОВСЬКОЇ ГЕС ТА ШВДЕННОУКРАЇНСЬКОГО КАНАЛУ**

7 січня 1952 р.

Комитет содействия гидростроительству при Президиуме Академии наук Украинской ССР сообщает Вам о выполнении институтами Академии наук УССР постановлений Совета Министров УССР и ЦК КП(б) Украины от 30 и 31 марта 1951 г.

1. По Каховской ГЭС»²

а. «Геоботаническое и почвенное обоснование в зоне, подтопляемой водами, при осуществлении, к проектному заданию Каховской гидроэлектростанции».

Эту тему разработали Институт ботаники и Лаборатория почвоведения Академии наук УССР. Результаты исследований по данной теме переданы Укргидроэнергопроекту.

б. Исследование химизации воды р. Днепр на участке Верхне-Днепровск – Херсон. Результаты исследований переданы Укргипроводхлопуку и Укргидроэнергопроекту.

в. «Прогноз водного режима на р. Днепр в створах Днепротеса и Каховки».

Согласно решения Совета Министров и ЦК КП(б) Украины, эта тема должна быть выполнена в июле 1951 г. В связи с большим объемом работы срок окончания работы продлен. Между Укргидроэнергопроектом и Институтом гидрологии и гидротехники Академии наук УССР составлен хозяйственный договор на выполнение указанной работы, согласно которого предварительные данные институт должен сдать Укргидроэнергопроекту в июле 1952 г. и окончательные данные – в декабре 1952 г. Работа производится согласно плана.

г. «Исследования моделей проточных агрегатов турбин, а также насосов большой мощности».

Эту тему выполнила Лаборатория проблем быстроходных машин и механизмов Академии наук УССР. Результаты исследований сланы Укргидроэнергопроекту.

д. Темы: «Автоматическое регулирование активной мощности гидроэлектростанций и перекачивающих установок в зависимости от горизонта и расхода водотока», «Автоматические операторы для пуска и остановки гидроагрегатов станций

¹Цяго частину тексту з інформацією щодо планів АН УРСР на наступний період.

² Тут і далі – підкреслено в документі.

в зависимости от мощности и напора остановки», «Компаундирование генераторов и регулирование (корректировка) напряжения гидростанции», «Высокочувствительная земляная защита токами молвой последовательности» – разработаны Институтом электротехники Академии наук УССР досрочно, на один месяц раньше указанного в постановлении срока.

Результаты исследований по всем 4-м темам переданы Укргидроэнергопроекту. е. «Методы возмещения ущерба от затопления водохранилищем Каховской гидроэлектростанции населенных пунктов, сельского хозяйства и промышленности».

Эту тему Институт экономики Академии наук УССР выполнил досрочно. Результаты исследований переданы Укргидроэнергопроекту и получили высокую оценку. Руководители Укргидроэнергопроекта объявили благодарность директору Института экономики тов. А. М. Румянцеву и научным сотрудникам, принимавшим участие в разработке этой темы.

2. По Южноукраинскому каналу

а. Лаборатория почвоведения Академии наук УССР произвела почвенные исследования и почвенную съемку южных районов Украины в масштабе 1 : 25 000, на площади 2,500 км².

Результаты исследований сданы Укргипроводхлопку раньше срока, установленного постановлением.

Эти данные использованы Укргипроводхлопком при составлении проекта орошения Ногайского массива.

б. Институт геологических наук Академии наук УССР разработал в установленный срок инженерно-геологические обоснования проектного задания головной части Южноукраинского канала на участке от г. Запорожье до водохранилища на р. Молочной и водохранилища на р. Молочной и р. Конке, и в балках: Сухая, Янчскрак и Карачекрак.

Результаты исследований были сданы Укргипроводхлопку своевременно и использованы им при проектировании головной части Южноукраинского канала и указанных водохранилищ.

Зам[еститель] председателя Комитета содействия
гидростроительству при Президиуме Академии наук УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Шевен*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 503, арк. 9–10. Копія. Машиннопис.

№ 76

КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ЗБІЛЬШЕННЯ ШТАТУ ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ НОВОЇ СТРУКТУРИ ІНСТИТУТУ МОВОЗНАВСТВА ім. О. О. ПОТЕБНІ АН УРСР

8 січня 1952 р.

Після виходу геніальної праці Й. В. Сталіна «Марксизм і питання мовознавства» перед Інститутом мовознавства ім. О. О. Потебні Академії наук УРСР поставили надзвичайно важливі завдання в справі перебудови і розвитку мовознавчої науки на Україні, в справі остаточного викоренення решток марризму в мовознавчій

науковій, а також викладовській*¹ роботі в вищих і середніх школах республіки. До цих основних завдань належать: дослідження полтавсько-київського діалекту як основи української національної мови, створення праць про походження української мови, історії української літературної мови, написання історичної граматики української мови, дослідження граматичної будови і словникового складу української мови, російсько-українських мовних зв'язків, розвитку мов соціалістичних націй, дослідження в галузі славістики, порівняльно-історичного методу і багато інших.

При сучасній своїй структурі і наявному штаті співробітників Інститут мовознавства не в силі з успіхом виконувати всі ці завдання і так розгорнути наукову роботу, щоб стати керівним мовознавчим центром республіки.

У зв'язку з цим Президія Академії наук УРСР звертається до Вас з проханням про надання такої допомоги Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні:

1. Збільшити штат інституту з 46 одиниць (з яких наукових співробітників 25) до 65 одиниць (у тому числі наукових співробітників 38), за рахунок вільних штатних контингентів бюджетних установ республіки;

2. За рахунок наявного штату і передбаченого збільшення його на 19 штатних одиниць затвердити нову структуру Інституту мовознавства в напрямку збільшення кількості відділів з 4 до 6, а саме: української мови, словників, стимологічного та історичного словників (новий), діалектології (новий), російської мови та інших слов'янських мов, загального мовознавства, романських та германських мов.

Додаток*²: Структура нового штатного розпису Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні Академії наук Української РСР*³.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний учасний секретар Президії АН УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Швець*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 7081, арк. 152–153. Оригінал. Машинопис.

№ 77

ІНФОРМАЦІЯ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ МІКРОБІОЛОГІЇ АН УРСР АКАД. В. Г. ДРОБОТЬКА ДО БЮРО ВІДДІЛУ БІОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР ПРО ПЕРСПЕКТИВНІ ЗАВДАННЯ МІКРОБІОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

11 січня 1952 р.

Перед мікробіологічною наукою на ближайшие 10–20 лет стоят следующие задачи:

1. По сельскому хозяйству*⁴

1. Необходимо всесторонне изучить почвенную микрофлору для использования полезной и борьбы с вредной в целях повышения урожаев сельскохозяйственных культур.

*¹ Так у документі. Правильно: викладацькій.

*² Підкреслено в документі.

*³ Додаток не публікується.

*⁴ Тут і далі – підкреслено в документі.

2. Среди более 3-х тысяч уже известных инфекционных заболеваний сельскохозяйственных растений (бактериальных, грибных и вирусных), из них в первую очередь наиболее распространенных и вредоносных, необходимо изучить их возбудителей, способы распространения и передачи инфекций и разработать эффективные меры предупреждения и борьбы с ними.

Результаты такой работы должны значительно повысить урожаи сельскохозяйственных культур.

3. Выявить еще неизвестные инфекции сельскохозяйственных растений, среди которых некоторые считаются болезнями питания растений и борьба с которыми направлена по неправильному пути. Таким примером может служить желтуха сахарной свеклы, которая только недавно была распознана как вирусное заболевание и против которого лишь в последние 2–3 года были разработаны эффективные мероприятия.

4. Особое внимание необходимо обратить на вирусные заболевания растений, изучение которых в УССР ведется очень слабо.

II. По бродильной и пищевой промышленности

1. Разработать технологию бродильных процессов ряда производств с заменой пищевого сырья на непищевое. Например, при производстве бутилового спирта заменить муку на гидролизат кукурузной кочерыжки и подсолнечниковой лузги (такая работа уже завершится).

2. Разработать способы и технологию получения при помощи микробов новых ферментов, витаминов, ростовых веществ белков и полисахаридов, необходимых для промышленности и питания человека и животных.

3. Совершенствовать уже существующие микробные производства.

III. По радиационной микробиологии

1. Разработать схемы и аппаратуру для микробиологических процессов в герметически закрытых кабинках, обеспечивающих жизнь человека при длительных полетах в стратосферу.

IV. По медицинской микробиологии

Эта область в достаточной степени обеспечена работой микробиологических институтов Министерства здравоохранения СССР и союзных республик. Однако одно направление нуждается в разработке в академических институтах, а именно:

1. Изыскание и изучение новых антибиотиков из микробов, высших растений и животных против инфекций бактериальных, грибных и особенно вирусных, а также против злокачественных опухолей.

V. По общей (теоретической) микробиологии

При быстром развитии спис молодой науки – микробиологии необходимо поставить и разрешить вопросы теоретического порядка: о происхождении жизни на Земле, о наследовании приобретенных свойств, об изменчивости организмов и ряд других вопросов, при разрешении которых можно ожидать результаты, важные не только для теории, но и для практики.

Директор Института [микробиологии АН УССР]
академик АН УССР В. Г. Дроботко

**ДОВІДКА ЗАВДУВАЧА ВІДДІЛУ НАУКИ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ЦК КП(б)У С. В. ЧЕРВОНЕНКА ДО СЕКРЕТАРЯ
ЦК КП(б)У Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ПРО КАНДИДАТУРИ
НА ВИБОРНІ КЕРІВНІ ПОСАДИ В АН УРСР**

*[Не пізніше 14 січня 1952 р.]***

Согласно решения ЦК КП(б)У 14–16 января с. г. состоится общее собрание АН УССР, на котором будут проходить выборы руководящих работников АН УССР.

Отдел науки и высших учебных заведений ЦК КП(б)У вносит на Ваше рассмотрение список рекомендованных кандидатур на замещение выборных должностей:

<u>Настоящий состав*</u> ²		<u>Рекомендуемый состав</u>
Президент –	Палладин А. В.	Палладин А. В.
Вяце-президенты –	Семенов Н. П. Погребник П. С. Патон Е. О.	1. Семенов Н. П. (на этом собрании т. Семенов избираться не будет, т. к. ис истек срок полномочий) 2. Савин Г. Н – не избираем ³ 3. Буланкин И. Н. – не избираем 4. Боголюбов Н. Н. (окончательно вопрос об отпуске т. Боголюбова из Москвы еще не решен) ⁴

<u>Настоящий состав</u>	<u>Рекомендуемый состав</u>
Главный ученый секретарь – Швец И. Т.	Швец И. Т. ⁵
Члены Президиума, они же председатели отделений:	
1. Общественных наук – и[сполняющий] о[бязанности] Румянцев А. М.	Избираться председатель Отделения общ[ественных] наук на этом собрании не будет
2. Физ[ико]-мат[ематических и] хим[ических] наук – Кширинов А. И.	1. Кширинов А. И. – изб[ираем] – хим[ик].
3. Биологических наук – Свириденко П. А.	2. Кавецкий Р. Е. – изб[ираем] патолог

¹ Дату встановлено за змістом документа.

² Тут і далі – підкреслено в документі.

³ Тут і далі – слова біля прізвищ вписано олівцем.

⁴ Пункти 2, 3, 4 нерекреслені олівцем.

⁵ Прізвище підкреслено олівцем.

4. Сель[ско]хоз[айтєвнєшнєх] наук – Власюк П. А.	3. Власюк П. А. – изб[ираем] с[ельское] х[озяйство] * ¹
5. Технические наук – Дობрохотов Н. Н.	4. Корпоухов Н. В. – изб[ираем] стр[онительная] мех[аника]
Члены Президиума	
6. Сивельников К. Д.	5. Сивельников К. Д. – физик
7. Корещий В. М.	6. Булаховский Л. А. – изб[ираем] – язык[овед]
8. Белякин Ф. П.	7. Касьяненко В. Г. – изб[ираем] – зоолог
9. Белецкий А. И.	8. Шилов Е. А. – хим[ик] изб[ираем]
10. Лашсарев В. И. * ²	9. Патоя Е. О. – изб[ираем]
	10. Штокало И. З. – изб[ираем] мат[ематик]

Настоящий состав	Рекомендуемый состав
<u>Директора институтов</u>	
<u>Отделение биологических наук</u>	
11. Институт археологии – Ефименко П. П.	Ефименко П. П.
12. Институт экономики – Румянцева А. М.	Румянцева А. М.
13. Институт истории Украины – Касименко А. К.	Касименко А. К.
14. Институт искусствоведения – Рыльский М. Ф.	Рыльский М. Ф.
15. Институт украинской литературы – Белецкий А. И.	Белецкий А. И.
16. Институт языковедения – Булаховский Л. А.	Булаховский Л. А.
17. Институт философии – Омеляновский М. Э.	Утвердить Редько И. П. (заместитель г. Д. Ф.) Острипин
18. Сектор государства и права – Корещий В. М.	Корещий В. М.
<u>Отделение физико-математических и химических наук</u>	
19. Институт геологических наук – Юрк Ю. Ю.	Юрк Ю. Ю.
20. Институт математики – Ишлинский А. Ю.	Ишлинский А. Ю.
21. Институт органической химии – Китричанов А. И.	Китричанов А. И.

*¹ Тут і далі – слова біля прізвищ вписано олівцем.

*² Помилка в документі. Правильно: В. Е.

22. Институт общей и неорганической химии – Думанский А. В.	Думанский А. В.
23. Институт физики – Пасечник М. В.	Пасечник М. В.
24. Институт физической химии – Бродский А. И.	Бродский А. И.
25. Физико-технический институт – Синельников К. Д.	Синельников К. Д.
26. Лаборатория металлофизики – Курдюмов Г. В.	Данилов В. И.
27. Астрономическая обсерватория – Орлов А. Я.	Яковкин А. А.
28. Гравиметрическая обсерватория – Аксентьева З. Н.	Аксентьева З. Н.
<u>Отделение биологических наук</u>	
29. Институт ботаники – Зеров Д. К.	Зеров Д. К.
30. Институт зоологии – Касьяненко В. Г.	Касьяненко В. Г.
31. Институт гидробиологии – Ролл Я. В.	Ролл Я. В.
32. Институт биохимии – Палладин А. В.	Палладин А. В.
33. Институт микробиологии – Дроботько В. Г.	Дроботько В. Г.
34. Институт клинической физиологии – Кавецкий Р. Е.	Воробьев А. М.
35. Ботанический сад – Гришко Н. Н.	Гришко Н. Н.
<u>Отделение сельскохозяйственных наук</u>	
36. Институт генетики и селекции – Юрьев В. Я.	Юрьев В. Я.
37. Институт энтомологии и фитопатологии – Муравьев В. П.	Муравьев В. П.
38. Институт лесоводства – Погребняк П. С.	Погребняк П. С.
39. Институт машинноведения – Василенко А. А.	Василенко А. А.
40. Институт физиологии растений и агрохимии – Душечкин А. И.	Душечкин А. И.
41. Лаборатория почвоведения – Соколовский А. Н.	Соколовский А. Н.
<u>Отделение технических наук</u>	
42. Институт гидрологии и гидротехники – Сухомел Г. И.	Сухомел Г. И.
43. Институт горного дела – Кучеров П. С.	Кучеров П. С.
44. Институт электросварки – Патон Е. О.	Патон Е. О.
45. Институт электротехники – Лебедев С. А.	Нестеренко А. Д.
46. Институт строительной механики – Белянкин Ф. П.	Белянкин Ф. П.
47. Институт теплоэнергетики – Швец И. Т.	Швец И. Т.
48. Институт черной металлургии – Луговцов М. В.	Нескрасов З. И.

49. Інститут використання газу – Доброхотов Н. Н.	*1
50. Лабораторія швидкоходлих машин – Проскура Г. Ф.	Проскура Г. Ф.
<u>Львівський філіал</u>	
51. Інститут громадських наук – Нестеренко А. А.	Нестеренко А. А.
52. Інститут геології нафти і газу – Порфирьев В. Б.	Порфирьев В. Б.
52.*2 Інститут автоматизації та теплотехніки – Шумиловський Н. Н.	Шумиловський Н. Н.

Зав[сдующий] отделом науки и высших учебных заведений ЦК КП(б) Украины С. [В.] Червоненко

На документі помітка: «Рассмотрено.*3».

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 2861, арк. 5–9. Оригінал. Машиннопис.

№ 79

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКОНАННЯ УСТАНОВАМИ АН УРСР
ПЛАНУ ЗАХОДІВ З ВІДЗНАЧЕННЯ 300-РІЧЧЯ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ
ДО СКЛАДУ РОСІЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ****

15 січня 1952 р.

Доповідаю Вам, що за постановою Президії АН УРСР від 29 травня 1951 р. (прот. № 19, § 355) основна робота по підготовці до 300-ліття приєднання України до Росії покладена на Інститут історії АН УРСР, якому в зв'язку з підготовкою до ювілею необхідно:

1. Підготувати разом з Архівним управлінням МВС УРСР видання документів.
2. Підготувати збірник або монографію обсягом 12 др. арк. на тему «Історичне значення приєднання України до Росії».
3. Підготувати спеціальний том наукових записок інституту, присвячений 300-літтю приєднання України до Росії.
4. Підготувати серію науково-популярних брошур, присвячених знаменній даті.

Інститутом історії за станом на 1.1.1952 р. розроблено план виявлення і підборки документів для 3-томного археографічного видання під загальною назвою «Приєднання України до Росії 1654 р.» і розгорнуто виявлення документів для зазначеного видання в таких архівах:

- а) У Центральному державному архіві давніх актів МВС Союзу РСР (м. Москва) проведена значна робота по виявленню документів, які висвітлюють героїчну боротьбу українського народу за своє визволення під керівництвом Бог-

*1 Прізвище відсутнє в документі.

*2 Нумерацію порушено в документі.

*3 Підпис нерозбірливий.

*4 Інформацію направлено до секретаря ЦК КП(б)У І. Д. Назаренка.

дана Хмельницького, про дружбу і допомогу великого російського народу українському народові в його визвольній боротьбі з-під гніту польської шляхти, про приєднання України до Росії. Всього виявлено, взято на облік і складено анотації на 1470 документів.

Слід відмітити, що серед виявлених документів є матеріали нові, які до цього часу не були відомі історичній науці. Так, наприклад, виявлено документ про те, що Богдан Хмельницький мав брата, який був на службі у російського уряду.

З 16 січня науковими робітниками інституту – впорядниками збірників, розпочнеться перегляд усіх 1470 документів, їх розшифровка, передрук і звірка, а також археографічна обробка тих документів, що будуть відібрані для збірників.

б) У грудні місяці 1951 р. групою наукових робітників Інституту історії в складі ...^{*1} чол., вивчено матеріали рукописного відділу Ленінградської публічної бібліотеки ім. Салтикова-Щедріна, рукописного відділу Ленінградського філіалу Інституту історії АН Союзу РСР та Архіву АН Союзу РСР. В зазначених архівах виявлено і замовлено фотокопії з 18 документів, а також фоторепродукцію з оригінального портрету Б. Хмельницького.

в) З 1 січня 1952 р. 10 наукових працівників архіву приступили до виявлення документів у Центральному державному історичному архіві УРСР.

г) Розпочата робота по виявленню документів у Львівському і Харківському філіалах Центрального державного історичного архіву УРСР та у Закарпатському і Чернівецькому обласних архівах.

д) Через Головне архівне управління МВС Союзу РСР організовується виявлення документів у відповідних архівах Білоруської, Литовської і Молдавської РСР.

Інститут історії АН УРСР координує свою роботу й одержує допомогу від таких установ:

1) Інститут історії АН Союзу РСР подав консультації щодо організації і напрямку роботи по підготовці археографічного видання, у січні місяці 1952 р. буде обговорення в Москві плану-проспекту археографічного видання.

2) Головне архівне управління МВС Союзу РСР – надана консультація про наявність джерел у державних архівах Союзу РСР, зобов'язано архіви взяти участь у виявленні документів.

3) Інститут історії АН УРСР звернувся до інститут[ів] історії Білоруської, Литовської і Молдавської академії наук з проханням подати зауваження до плану-проспекту археографічного видання, а також повідомити про наявність нових джерел до питання приєднання України до Росії.

В зв'язку з тим, що матеріали про визвольну війну українського народу з-під гніту польської шляхти і про приєднання України до Росії є також в архівах Польщі (особливо документи, що були передані за Ризькою умовою, які раніше зберігались у Ленінграді), в Угорщині і Румунії, Інститут історії АН УРСР звернувся через Президію АН УРСР до Президента Академії наук Союзу РСР академіка О. М. Несмеянова, допомогти використати зазначені документи в археографічному виданні Інституту історії.

^{*1} Цифра відсутня в документі.

Упорядниками томів вивчені раніше опубліковані документи до теми приєднання, складена картотека і розпочинається передрук найбільш цікавих документів для звірки їх з оригіналами.

Для написання монографії «Історичне значення приєднання України до Росії» виділена група кваліфікованих наукових робітників інституту – [товаришів] [К. Г.] Гуслистий, [В. А.] Дядиченко, [К. І.] Стежок і [І. Д.] Бойко, робота включена до плану 1952 року.

Така робота ведеться в Інституті історії АН УРСР.

Інститут суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР виконує такі завдання по підготовці до 300-ліття приєднання України до Росії:

1. Доктор історичних наук І. П. Крип'якевич готує монографію «Богдан Хмельницький», обсяг 20 др. арк. За станом на 1.1.1952 р. написано 7–8 авторських арк[ушів].

2. Відділ мовознавства інституту готує статтю «Мова особистих листів Богдана Хмельницького».

3. Відділ літератури працює над темою «Відображення історичної ролі й образ Богдана Хмельницького в українській радянській літературі».

Інститут літератури АН УРСР працює над темою «Відображення визвольної війни українського народу 1648–1654 рр. в українській літературі».

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії працює над темою «Образ Богдана Хмельницького в українській народно-поетичній творчості».

Державна публічна бібліотека УРСР і Бібліотека Львівського філіалу АН УРСР готують бібліографію на тему «Приєднання України до Росії».

Поруч з розробкою перелічених тем, Інститутом історії вивчається питання про заходи по увіковіченню пам'яті знаменної події – приєднання України до Росії.

Головний вчений секретар Президії АН УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Швець*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 503, арк. 26–28. Копія. Манускрипт.

№ 80

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ПЕРЕВЕДЕННЯ КАРАДАЗЬКОЇ БІОЛОГІЧНОЇ СТАНЦІЇ ДО м. ОДЕСА

16 січня 1952 р.

Кардагская биологическая станция является единственным морским учреждением, обслуживающим потребности ряда институтов Академии наук Украинской ССР при выполнении их тематики, связанной с морскими исследованиями. Станция самостоятельно выполняет, кроме того, ряд тем по изучению биологии морских организмов (рыб, моллюсков и пр.), что связано с проблемой рационального использования природных ресурсов моря.

Отражением научной деятельности станции за последние годы являются изданные ею труды (вып[уски] № 7 и 8 в 1949 г., № 9 и 10 в 1950 г., № 11 в 1951 г.).

В период Великой Отечественной войны станцией были сохранены научные фонды и большой ценности библиотека.

Карадагская биологическая станция является базой, где работает ежегодно ряд научных работников не только нашей Академии но и различных других научно-исследовательских учреждений Украинской ССР. На станции проводит свою летнюю практику сотни студентов украинских вузов, так как данная станция является единственной научной морской базой УССР.

Не подлежит сомнению, что Академия наук Украинской ССР понесла бы значительный урон, если бы ей пришлось отказаться от станции и передать ее Академии наук СССР, которая и без того на Черном море имеет две аналогичные станции – в Севастополе и Геленджике.

Однако затруднение по управлению станцией, обусловленные ее отдаленностью от г. Киева и необходимость увязать ее научно-исследовательскую деятельность возможно теснее с запросами народного хозяйства республики, в частности с запросами промыслово-рыбного хозяйства, выдвигают необходимость перевода станции в иное место на Черном море, где ее деятельность могла бы еще более развиваться и получить четкую целенаправленность.

Исходя из этого Президиум Академии наук УССР еще в 1950 г. предпринял меры по подысканию подходящего места на Черном море, куда можно было бы перевести станцию.

Северо-западная часть моря, омывающая южную границу УССР, куда впадают такие крупные реки, как Днестр, Дунай, где на побережье имеются большие лиманы, в которых откармливаются ценные породы промысловых рыб Черного моря, а также существенное промысловое значение указанного участка Черного моря с его разнообразием и спецификой гидрологических особенностей, разнообразием и промысловой ценностью его морской фауны и флоры является наиболее соответствующим местом для организации работы биологической станции. Поэтому Президиум Академии наук УССР в 1951 году уже поднимал вопрос перед Советом Министров УССР о переводе Карадагской биологической станции на побережье северо-западного участка Черного моря, в частности в с. Черноморка в ближайших окрестностях г. Одессы, где, по просьбе Президиума Академии наук, исполком горсовета принял решение о передаче Академии наук для организации биологической станции трех зданий, пострадавших в период Отечественной войны, но которые после восстановления могут быть использованы для размещения в них биологической станции. Однако эта просьба Президиума Академии наук УССР в то время не получила своего положительного разрешения²⁶.

Исходя из всего вышесказанного Президиум Академии наук УССР просит Совет Министров УССР сохранить в составе Академии наук Карадагскую биологическую станцию²⁷ и перевести ее в г. Одессу, обязав городские организации оказать содействие предоставлением соответствующих помещений для размещения биологической станции. В случае положительного решения данной просьбы Президиум Академии наук УССР не возражает передать Крымскому филиалу Академии наук Союза ССР усадьбу и здания, занимаемые в настоящее время Карадагской биологической станцией, однако с тем условием, что в компенсацию за передаваемое здание Академия наук Союза ССР передаст Украинской академии наук лимит капиталовложений на 500 тыс. рублей, необходимых для восстановления помещений, предоставляемых станции в г. Одесса.

При цьому возвращаються копії писем т[оварищ] Перова, [А. В.] Тончичева, Онищенко, Яковлева и Титова (от 28.XI.1951 г. № 970, от 17.XII.1951 г. № 1-31-125-423 и от 21.XII.1951 г. № 11792) на семи листах.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Паладин*
Главный научный секретарь Президиума Академии наук УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швея*
Верно*1:

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, стр. 2377, арк. 156-156бв. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 81

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ВКЛЮЧЕННЯ
ПРОХОРІВСЬКОГО ЗАПОВІДНИКА ДО СКЛАДУ КАНІВСЬКОГО
МУЗЕЮ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

21 січня 1952 р.

За постановою уряду Української РСР в 1929 році Академії наук УРСР передано садибу, що колись належала професору М. О. Максимовичу¹⁸.

Михайло Олександрович Максимович широко відомий вчений ботанік, філолог, стенограф та історик. [М. О.] Максимович був професором Московського університету, а після першим ректором і професором Київського університету. Його вважають одним із попередників дарвінізму в Росії, він відомий дослідник і перекладач «Слова о полку Ігоревім». М. О. Максимович був близьким приятелем О. С. Пушкіна, М. В. Гоголя, Т. Г. Шевченка.

Т. Г. Шевченко познайомився з [М. О.] Максимовичем ще до заслання. Він часто бував у садибі [М. О.] Максимовича на т. зв. Михайлівій горі біля села Прохорівки (тепер Гельм'язівський район, Полтавської області). Навіть під час заслання Т. [Г.] Шевченко не поривав зв'язків з М. [О.] Максимовичем. Повсртаючись із заслання до Петербурга, Т. [Г.] Шевченко бував у [М. О.] Максимовича, який жив тоді в Москві.

Літом 1859 року [Т. Г.] Шевченко під час перебування на Україні жив у [М. О.] Максимовича на Михайлівій горі. Тут [Т. Г.] Шевченко намалював портрет М. О. Максимовича і його дружини – М. В. Максимович, церкву описаву М. В. Гоголем в повісті «Вій», околиці Канева і Прохорівку.

Т. Г. Шевченко часто ходив у с. Прохорівку, де бесідував з селянами. І зараз населення Прохорівки зберегло пам'ять про перебування Т. Г. Шевченка і М. В. Гоголя в Прохорівці і на Михайлівій горі. В саду зберігся «дуб Шевченка» і «сосна Гоголя», під якими за народними переказами геніальні письменники писали свої твори та відпочивали.

Прохорівський заповідник – Михайлова гора Академії наук УРСР знаходиться в 7 кілометрах від Канівського музею-могили Т. Г. Шевченка і становить єдиний історичний і екскурсійний комплекс. Численні екскурсанти, відвідуючи Канівський музей, бувають і на Михайлівій горі в с. Прохорівці.

*1 Підпис перозбірливий.

Зараз Прохорівський заповідник Академії наук УРСР складається із парку 37 га, будинку [М. О.] Максимовича та інших будівель і споруджень, побудованих Академією наук.

Згідно з постановою Ради Міністрів УРСР і ЦК КП(б) України від 6 лютого 1951 р. за № 247, Канівський музей-могила Т. Г. Шевченка передано у відання Академії наук УРСР. В зв'язку з цим, Президія Академії наук УРСР просить Раду Міністрів Української РСР дозволити включити Прохорівський заповідник до складу Канівського музею Т. Г. Шевченка і розгорнути відповідну музейну експозицію.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний вчений секретар Президії АН УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Швець*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 7081, арк. 180–181. Оригінал. Машинопис.

№ 82^{*1}

РОЗПОРЯДЖЕННЯ РМ СРСР ПРО ПОБУДОВУ ДЛЯ АН УРСР ДОСЛІДНОГО СЕЙНЕРА

22 лютого 1952 р.
м. Москва

Обязать Министерство рыбной промышленности СССР построить в 1952 году по проекту Министерства для Академии наук Украинской ССР сейнер типа АЧС.

Председатель Совета Министров Союза ССР *И. [В.] Сталин*
Верно: Ст[арший] экономист^{*2}

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 9758, арк. 136. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 83

ПЛАН ЗАХОДІВ ІНСТИТУТУ ЗООЛОГІЇ АН УРСР ЩОДО РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ДУБОВОГО ШОВКОПРЯДА В УКРАЇНІ²⁹

25 лютого 1952 р.^{*3}

Выполняя постановление Совета Министров УССР № 1850 от 23. VI. 1950 года, Институт зоологии Академии наук УССР разработал и внедрил в колхозы ряд новых методов агротехники выкармливания и шпесиенного дела дубового шелкопряда, а также создал новую улучшенную породную группу «ИЗАН».

После предварительного испытания в производственных условиях, Институт зоологии приступил в 1951 году к внедрению этих методов и породной группы в полесских районах Киевской области. Работа проводилась в 26-ти колхозах

^{*1} Див. док. № 150.

^{*2} Підпис нерозбірливий.

^{*3} Дата супровідного листа.

Киевской области (в том числе в 24-х колхозах, расположенных в 3-х полесских районах – Чернобыльском, Ново-Шепеличском и Дымерском), а также на Чернобыльском гrenaжном пункте. В результате колхозы области выполнили в 1951 году план валового сбора коконов дубового шелкопряда на 760%, план заготовки племешных коконов – на 1640%. От выкормки дубового шелкопряда колхозы области получили доход свыше 770 тысяч рублей (в том числе колхозы полесских районов – свыше 710 тыс. рублей). Средний доход одного колхоза от выкормки дубового шелкопряда составил 28,7 тысяч рублей, причем более одной трети колхозов получили от выкормки доходы в размер от 32 до 73 тыс. руб. Средний доход от выкормки составил на 1 трудодень 13,1 рубля, а в ряде колхозов – свыше 25 рублей.

Проведенная работа показала эффективность внедрившихся методов (выкормка гусениц в естественных условиях на дубе и на иве, гибридизация, как метод повышения жизнеспособности, оптимальный режим инкубации куколок и грепы) и преимущества породной группы «ИЗАН» по сравнению с обычным беспородным материалом (повышение урожайности на 75%, шелконосности – на 20–25%). В Полесье, впервые в истории культуры дубового шелкопряда в СССР, были применены крупные выкормки из 4–10 кг грепы на колхоз, которые являются экономически более выгодными, чем обычные мелкие выкормки (0,5–1 кг грепы), и весьма перспективны в условиях Полесья.

В результате проведенных Институтом зоологии работ выяснены большие возможности дальнейшего развития культуры дубового шелкопряда в Полесье УССР*¹, где имеются для этого подходящие природно-климатические условия и большая кормовая база (дубовые поросли и заросли ивы на колхозных землях). Исходя из опыта этой работы и в целях дальнейшего развития культуры дубового шелкопряда на Украине, необходимо возложить на Министерство сельского хозяйства УССР проведение в 1952 году следующих мероприятий.

1. В течение 1952 года начать разведение дубового шелкопряда в Черниговской, Житомирской, Ровенской, Волынской и Закарпатской областях, установив для каждой из них план сдачи кокона дубового шелкопряда в 1952 году не менее, чем по 30 центнеров.

2. Расширить в 1952 году разведение дубового шелкопряда в полесских районах Киевской, Каменец-Подольской и Сумской областей, увеличив для них план сдачи коконов дубового шелкопряда в 1952 году не менее, чем на 50% против фактической сдачи коконов в 1951 году.

3. В течение 1952 года провести полное обследование дубовых насаждений (порослевых кустарников) и зарослей серой ивы в областях, перечисленных в [пунктах] 1 и 2, и выделить в натуре участки, пригодные для выкормки дубового шелкопряда. Обеспечить охрану выделенных для шелководства дубовых насаждений, не допуская в них порубок и потравы скотом.

4. В течение 1952 года закончить составление планов шестилетнего оборота эксплуатации дубовых лесов, отведенных колхозам для выкормки дубового шелкопряда.

* Подчеркнуто в документе.

5. До начала выкормок на выделенных лесных участках провести перекоску и дезинфекцию почвы, выкорчевку старых пней, очистку от валежника и борьбу с вредителями леса и дубового шелкопряда.

6. Присутить к внедрению выкормок дубового шелкопряда на ивс и широкому производственному испытанию выведенной Институтом зоологии АН УССР новой породной группы дубового шелкопряда в колхозах Чернобыльского, Дымерского и Ново-Шепеличского районов Киевской области.

7. Учитывая эффективность методов агротехники выкормок дубового шелкопряда, разработанных Институтом зоологии АН УССР и внедренных в 1951 году в полесских районах Киевской области, внедрить в 1952 году эти методы во всех областях Украинской ССР, разводящих дубовый шелкопряд. Весеннюю и летнюю выкормки проводить с первого возраста непосредственно на кустах дуба или ивы. Рекомендовать колхозам проведение укрупненных выкормок дубового шелкопряда по 4–6 кг гренпы.

8. Ввиду отсутствия в полесских областях Украинской ССР селекционных пунктов по дубовому шелкопряду, возложить на Чернобыльский гренажный пункт исполнение племенной работы с дубовым шелкопрядом, направленной на создание местного улучшенного племенного материала. Для обеспечения развиртывания этой работы, выделить Чернобыльскому гренажному пункту дополнительно необходимое количество инвентаря, лабораторного оборудования и реактивов.

9. Организовать к 1 июня 1952 года в Чернобыле временный скупочный пункт для приемки от колхозов коконов дубового шелкопряда.

10. Привести количество агроперсонала по дубовому шелкопряду в соответствие с нормами, установленными Советом Министров УССР № 1850 от 23.VI.50 г., запретив облшелктрестам и райшелкам использовать предоставленные им единицы агрономов по дубовому шелкопряду на другие работы.

11. Организовать в одном из полесских районов постоянно действующую одногодичную школу шелководства для подготовки агротехников по дубовому шелкопряду.

12. В течение марта–апреля 1952 года во всех новых районах разведения дубового шелкопряда провести трехдневные семинары агрономов и бригадиров по дубовому шелкопряду для ознакомления их с методами агротехники выкормок. Возложить на Институт зоологии Академии наук УССР:

13. Научно-методическое руководство работами по внедрению новых методов разведения дубового шелкопряда в колхозах УССР и работой по племенному делу на Чернобыльском гренажном пункте.

14. Расширить в Институте зоологии научно-исследовательскую работу с дубовым шелкопрядом по совершенствованию методов агротехники выкормок на дубе и иве, методов племенного дела, разработке мер борьбы с болезнями и вредителями и созданию новых высокопродуктивных пород для полесских районов УССР.

15. Для обеспечения выполнения Институтом зоологии АН УССР научно-исследовательских работ по дубовому шелкопряду и внедрению их в производство, Институту зоологии необходимо создать соответствующую материально-техническую базу и, прежде всего, выделить во втором квартале сего года из резерва

Совета Министров УССР для Института зоологии АН УССР 1 грузовую и 1 легковую автомашины.

16. Издать в 1952 году подготовленное Институтом зоологии АН УССР «Руководство по разведению дубового шелкопряда и обобщенные результаты работы за 1950–1951 гг. по развитию дубового шелкопряда в полесских районах УССР».

17. Обязать Министерство сельского хозяйства УССР издать в третьем квартале 1952 года красочный плакат с описанием опыта передовиков по выкормке дубового шелкопряда.

18. Обязать Министерство легкой промышленности УССР организовать в 1952 году при Киевском шелкокомбинате размотку заготавливаемых в УССР коконов дубового шелкопряда.

Директор Ин[ститу]та зоологии
действительный член АН УССР *В. Г. Касьяненко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 503, арк. 67–71. Копія. Машиннопис.

№ 84

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ПРО ЗАХОДИ ЩОДО ЗМІНИ СТРУКТУРИ ТА ВПОРЯДКУВАННЯ ШТАТІВ УСТАНОВ АН УРСР

26 лютого 1952 р.

Во исполнение постановления Совета Министров Союза ССР № 4801 от 19.XI.1951 г. и постановления Совета Министров Украинской ССР № 10 от 2 января 1952 г. о бюджете на 1952 год и сокращении излишеств в расходовании бюджетных средств на содержание научно-исследовательских учреждений, Президиум Академии наук УССР произвел тщательное изучение структуры штатов, личного состава и финансирования каждого научно-исследовательского учреждения и намечил ряд мероприятий по дальнейшему упрощению структуры, проведению внутренних сокращений, упорядочению совместительств и за счет этих мероприятий намечил частичное обеспечение штатами и средствами тех участков, которые нуждаются в определенном укреплении, но до настоящего времени оставались не обеспеченными.

В результате проведенной работы в институтах, отделениях АН УССР и на бюджетно-штатной комиссии АН УССР, Президиум Академии наук УССР вносит на утверждение такие предварительно одобренные мероприятия:

1. Структурные изменения в штатах научно-исследовательских учреждений*¹

В Институте физической химии отдел цепных реакций, в связи со слабой научной эффективностью работ, объединен с отделом катализа; лаборатория строения жидкостей укреплена за счет освобождаемых штатов института.

В Институте общей и неорганической химии, в целях ликвидации параллелизма, закрыта лаборатория электродных процессов и на ее базе усилена лаборатория гидросталлургии и организована лаборатория коррозии. В целях усиления

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

работ лаборатории технологии очистки воды на базе опытной станции в Вышгороде, переданной Академии наук, выделяется две штатные единицы. Одновременно поставлен вопрос в Совете Министров УССР о передаче институту штата обслуживающего персонала для опытной станции в количестве 7 единиц из Министерства коммунального хозяйства УССР.

По Институту физики, в соответствии со специальным постановлением союзного правительства об освоении вводимого в эксплуатацию объекта № 2, намечена организация специальной лаборатории за счет сокращений по Академии наук, в составе 36 единиц.

В Институте геологических наук намечена организация нового отдела редких металлов за счет сокращения по другим отделам.

Для укрепления работ Лаборатории металлофизики и устранения имеющегося некоторого параллелизма в работе с Институтом черной металлургии, из штата последнего передана в лабораторию группа по исследованию влияния ультразвуковых методов на кристаллизацию металлов, руководимая доктором наук И. Г. Полоцким. Кроме этого, переключена на Лабораторию металлофизики тематика лаборатории рентгено-спектрального анализа Института черной металлургии.

В связи с поставленными перед Институтом клинической физиологии задачами по развитию на Украинском физиологического учения академика И. П. Павлова намечено организовать в институте 4 новых лаборатории и биологическую станцию имени академика И. П. Павлова в Белоцерковском заповеднике АН УССР «Александррия».

Для этой цели, за счет произведенных сокращений, оставляются в институте 8 единиц в дополнение к 37 единицам, выделенным за счет штатов Министерства здравоохранения УССР, о чем направлено ходатайство Совета Министров УССР.

В Институте микробиологии отдел промышленной микробиологии объединен с отделом анаэробных микроорганизмов в укрупненный отдел микробиологии бродильных процессов.

В Институте гидробиологии ликвидирована лаборатория приморских водоемов в г. Вилково и за счет ее штатов организована научно-исследовательская база на Нижнем Днепре в г. Херсоне для исследований Бугского лимана, связанных с Каховским гидростроительством. Гидробиологические исследования реки Дуная будут проводиться экспедиционным путем.

В Институте теплоэнергетики соподчиненная лаборатория полукислородного влита на правах группы в отдел энергохимического использования топлив, который укрепляется на две штатные единицы.

В Институте горного дела им. М. М. Фсдорова ликвидирована лаборатория оптико-фотометрических методов исследований, ввиду малой научной и практической эффективности ее работ; за счет штатных контингентов института укреплен отдел проблем подземных разработок месторождений полезных ископаемых, представляющих основной профиль данного института. На базе лаборатории рудничного подъема и рудничного транспорта организованы группы рудничного подъема и рудничного транспорта укрупненного отдела горной механики.

По Институту использования газа в коммунальном хозяйстве и промышленности намечено увеличение штата на 9 единиц для работ по правительственной теме сжигания метана в ползаводских опытных установках.

В Институте машиноведения и сельскохозяйственной механики отдел конструирования новых машин объединен с однопрофильным с ним отделом сельскохозяйственного машиностроения.

По Институту лесоводства структура приведена в соответствие с выполняемыми основными проблемами: на базе лаборатории лесной экологии организован отдел ползащитного лесоразведения; на базе лаборатории физиологии и биохимии организован отдел лесоводства.

В Институте физиологии растений и агрохимии лаборатория [сельско]хозяйственной] микробиологии включена на правах группы в лабораторию агрохимии. Структурно выделена группа агромелиорации и для укрепления ее, в связи с работами по орошаемому земледелию на юге УССР, выделяются дополнительно 2 штатные единицы.

В Институте генетики и селекции лаборатория биохимии объединена с лабораторией физиологии, а лаборатория морфогенеза им. академика [А. А.] Сапегина объединена с лабораторией экологии.

Для организации двух опорных опытных пунктов в районе строительства оросительных систем на юге УССР намечено выделить 4 дополнительных должности, за счет сокращений по Академии наук.

Сектор животноводства Института зоологии выделяется в самостоятельное учреждение в составе имеющегося штата в 15 единиц.

В Институте агробиологии лаборатория защиты растений на правах группы объединена с отделом зоологии в укрупненный отдел общей зоологии и энтомологии.

В Институте литературы ликвидирован отдел библиографии и в пределах штатов института организован отдел древней литературы.

Для усиления работы института в области русской и славянской литературы, на базе существующего отдела русской и славянской литературы организованы отдел русской литературы и группа славянской литературы и увеличен их штат на 4 единицы.

В связи с необходимостью укрепить работу Института языкознания, организуются новые отделы диалектологический и этимологических словарей, для чего институту выделяется 9 единиц.

Археологический заповедник «Ольвия» ликвидируется как самостоятельное научное учреждение и вводится в состав скифо-античного отдела Института археологии.

В Институте экономики укрепляется новоорганизованный отдел водного хозяйства.

По Институту общественных наук в г. Львове на базе отдела этнографии и народного творчества организован отдел искусствоведения, а группа этнографии переведена в Львовский музей этнографии и художественного промысла для объединения работ в области этнографии.

По Львовской библиотеке сокращен газетно-журнальный отдел и его функции переданы отделу фондов и обслуживания читателей.

II. Внутренние изменения численности штатов и фонда зарплаты

	Численность	Фонд зарплаты
а) Утвержденный штат научно-исследовательских учреждений, вместе со сторожской охраной и шоферами грузовых автомашин, без заповедников и музеев	4399 ед[иниц]	66 369 т[ыс.] р[уб.]
б) Принято Министерством финансов СССР и Министерством финансов УССР в бюджете на 1952 год	4250 ед[иниц]	59 980 т[ыс.] р[уб.]
в) Фактическая численность персонала в н[аучно]-и[сследовательских] учреждениях на 1.01.52 г. по отчету за 1951 год	4247 ед[иниц]	59 980 т[ыс.] р[уб.]
г) Сокращаются свободных должностей в ряде учреждений из общего числа в количестве 152 единиц[ы] на 1.01.1952 г.	43 ед[иницы]	без фонда зарплаты
д) Освобождаются совместители с упразднением должностей из расчета на 10 месяцев	9 ед[иниц]	165 т[ыс.] р[уб.]
е) Освобождаются сотрудники по сокращению штата с упразднением должностей из расчета на 10 месяцев	73 ед[иницы]	658 т[ыс.] р[уб.]
ж) Вводится дополнительных должностей из расчета обеспечения их фондом зарплаты на 6 месяцев	124 ед[иницы]	579 т[ыс.] р[уб.]
з) Освобождаются совместители без упразднения должностей с расчетом, что эти должности будут в кратчайший срок заполнены (ни на численность, ни на фонд зарплаты отражения не имеет)	8 ед[иниц]	175 т[ыс.] р[уб.]

и) Освобождаются сотрудники по сокращению штата без упразднения должностей с расчетом, что эти должности будут в кратчайший срок замещены (ни на численность, ни на фонд зарплаты отражения не имеет)	7 ед[иниц]	105 т[ыс.] р[уб.]
к) Переводится дополнительно сотрудников на ½ ставки в академических учреждениях, в связи с совместительством, на полную ставку по учебной работе из расчета за 10 мес[яцев] (на численность отражения не имеет)	16 ед[иниц]	310 т[ыс.] р[уб.]
Итого изменений	нет	554 т[ыс.] р[уб.]

Освобождаемые по сокращению штатов сотрудники распределяются по следующим категориям: а) научный персонал – 44 чел., из них заведующих отделами – 5, старших научных сотрудников – 20, младших научных сотрудников – 19; б) научно-вспомогательный и библиотечный персонал – 38 чел.; в) административно-управленческий и младший обслуживающий персонал – 15 чел. В результате намеченных мероприятий штатная численность научных учреждений на изменится, а по фонду зарплаты достигнута экономия в сумме 554 тыс. рублей.

Однако, учитывая, что научно-исследовательские учреждения уже на начало года вышли с численностью персонала равной среднегодовой численности, принятой в бюджете на 1952 г., имеется настоятельная необходимость запланировать заполнение в течение 1952 года не менее 100 оставляемых в штатах вакансий, числившихся на 1.01.1952 г.

Для содержания персонала по заполняемым вакансиям потребуется в среднегодовом исчислении 720 тыс. руб. (50 чел. × 1200 руб. × 12 мес.). Кроме того, для выплаты увольняемым сотрудникам выходного пособия, из расчета полумесячной ставки, потребуется 33 тыс. рублей. Следовательно, экономии фонда зарплаты не предвидится, но за счет изысканных внутриакадемических ресурсов решены почти полностью задачи по обеспечению штатами и фондом зарплаты тех участков, по которым неоднократные ходатайства Академии наук не были решены в связи с отсутствием необходимого покрытия по штатам республики.

В результате изложенного, для научно-исследовательских учреждений Академии наук УССР испрашиваются на 1952 год неизменные среднегодовая численность 4250 чел. и фонд зарплаты 59 980 тыс. рублей. Штаты музеев, заповедников и дендрологических парков, имеющие минимальную численность, сократить не представляется возможности. Поэтому намечено сохранить для этих учреждений утвержденную для них численность 178 чел. и фонд зарплаты 1213 тыс. руб.

III. Для упорядочения совместительств, с целью более полного использования высококвалифицированных научных кадров для работы по проблемно-тематическому плану АН УССР, Президиум запретил 13 действительным членам,

членам-корреспондентам, докторам наук и руководителям отделов и лабораторий иметь совместительства в вузах на полную ставку, которые до настоящего времени получали по две ставки.

Докладывая о произведенных в соответствии с постановлениями Совета Министров СССР и Совета Министров УССР изменениях структуры научных учреждений, персональных сокращениях и перемещениях высвобождаемых штатов и фонда зарплаты для обеспечения возникших за последнее время дополнительных мероприятий, Президиум Академии наук УССР просит Ваших указаний.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семененко*
Главный учетный секретарь Президиума АН УССР *И. Т. Швец*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 503, арк. 71–78. Копія. Машинпис.

№ 85

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ, НАУКОВО-МЕТОДИЧНУ
ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНУ РОБОТУ ІНСТИТУТУ ГІДРОБІОЛОГІЇ
АН УРСР В ОРГАНІЗАЦІЯХ МІНІСТЕРСТВА СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА УРСР У 1951 р.**

27 лютого 1952 р.

I. Оказание научно-методической и производственной помощи научной и племенной сети МСХ УССР и колхозам

[...]*¹

1951 год

1. По предложению Министерства сельского хозяйства УССР [институт] дал в письменной форме заключение по отчету Украинской селекционно-опытной рыбоводной станции за 1950 год
2. Рассмотрел тематический план научно-исследовательских работ на 1951 год и дал необходимые указания по его уточнению.
3. Составил для станции методические указания по сбору материалов по теме «Современное состояние прудового рыбного хозяйства в южных районах Украины в связи со строительством водохранилищ и каналов».
4. Оказывал помощь станции по составлению методических указаний по теме «Совершенствование продуктивных и породных качеств карпа».
5. На ученом совете института в апреле обсуждался вопрос «О состоянии и плане научно-исследовательской работы Украинской селекционно-опытной рыбоводной станции на 1951 год». В результате обсуждений даны указания по перестройке плана исследовательских работ в соответствии с решениями Советом Министров УССР о развитии рыбного хозяйства в колхозах УССР.

¹ Знято частину тексту з інформацією про роботу, виконану Інститутом гідробіології АН УРСР у 1950 р.

6. Составил для станции, опорных пунктов рыбоводства и госплемрыбпунктов методические указания по повышению продуктивности рыбоводных прудов.

7. Составил для госплемрыбпунктов южных областей УССР методические указания по выращиванию товарного карпа из икры за одно лето.

8. Провел на местах научно-методические совещания с работниками госплемрыбпунктов – Овручского и Полтавского по вопросам проведения ими научно-исследовательской и производственной работы.

9. Научные сотрудники неоднократно посещали Таращанский, Грушковский, Харьковский, Николаевский госплемрыбпункты и оказывали работникам указанных пунктов научно-методическую помощь по вопросам их научно-исследовательской и производственной работы.

10. Дал 8 письменных заключений: 1) Грушковскому госплемрыбпункту по вопросу газового режима пруда Рижевского сах[аро]завода, спускающего сточные воды в пруды колхозов; 2) колхозу им. Димитрова в с. Сербиловка Винницкой области по вопросу гибели рыбы в прудах колхоза; 3) колхозу «Червоный партизан» в с. Лисовичи Таращанского района по заболеванию карпа брахиомихозом; 4) колхозу им. Кирова Шамраевского сельсовета Ульяновского района Одесской области по вопросу гибели рыбы в прудах колхоза; 5) Проскуровскому госплемрыбпункту по разведению в прудах дополнительных видов рыб; 6) райотделу сельского хозяйства Баштанского района Николаевской области по вопросам вселения и развития прудового рыбного хозяйства в районе.

Кроме того научные сотрудники дали исследовательской племенной сети МСХ и колхозам 112 консультаций по вопросам рыбного хозяйства.

11. Научные сотрудники института прочли 13 лекций и докладов: 1) Методы повышения продуктивности рыбоводных прудов (на семинаре рыбоводов в с. М[алая] Султановка*¹ Васильковского района; колхозникам с. Мулевщина Таращанского района); 2) Сельскохозяйственно-письменная работа с карпом (на семинаре рыбоводов в с. М[алая] Султановка Васильковского района; работникам Овручского госплемрыбпункта; специалистам райсельхозотдела Дымерского района; работникам Таращанского госплемрыбпункта); 3) О зимовке рыбы (рыбригадирам**² Киево-Святошинского района); 4) Задачи рыбохозяйственной науки в рыбном хозяйстве (работникам Овручского госплемрыбпункта); 5) Перспективы развития прудового рыбного хозяйства в связи с великим планом преобразования природы (колхозникам с. Баратовка Снитиревского района Николаевской области); 6) Новейшие достижения рыбоводной науки (специалистам Дымерского района); 7) Состояние и перспективы развития прудового рыбного хозяйства в Херсонской области (работникам Херсонского госплемрыбпункта и облуправления сельского хозяйства); 8) Прудовое рыбное хозяйство в свете мичуринской биологической науки (работникам Таращанского госплемрыбпункта); 9) Эффективность прудового рыбного хозяйства (колхозникам колхоза им. Сталина с. Павловка В[ерхне]-Хортицкого района Запорожской области); 10) Мичуринская наука и ее значение в развитии колхозного рыбоводства (колхозникам колхоза им. Сталина с. Ружичанка Каменец-Подольской области).

* Попытка в документі. Тут і далі – правильно: Малая Солтанівка.

** Тут і далі в документі – керівник риболовничої бригади.

12. Нашел в периодической прессе 17 статей по разным вопросам рыбного хозяйства.

13. Оказывал помощь в организации отделов рыбоводства при сельскохозяйственных выставках. Эта помощь выразилась в следующем. (Таблица 1).

Таблица 1

№№ пп	Название организации, которой оказана помощь и местонахождение организации	Какая помощь оказана
1.	Райсельхозотдел, [с.] Смигиревка Николаевской области	1. Изготовлена биологическая коллекция постэмбрионального развития карпа.
2.	Райсельхозотдел, Киево-Святошинского района	1. Изготовлено две диаграммы по применению комплекса интенсификационных мероприятий роста карпа в прудовом рыбном хозяйстве. 2. Предоставлено 10 экспонатов водной растительности. 3. Предоставлено 4 комплекса экспонатов пресноводных моллюсков. 4. Оказана непосредственная помощь на месте по организации отдела рыбоводства.
3.	Райсельхозотдел, [м.] Дымср Киевской области	1. Изготовлена биологическая коллекция постэмбрионального развития карпа. 2. Оказана непосредственная помощь на месте по организации отдела рыбоводства.
4.	Колхоз им. Ватутина, с. Гавриловка Дымерского района Киевской области	1. Дана консультация по доставке живой рыбы на выставку и по уходу за рыбой в период выставки.
5.	Колхоз им. Первого мая, с. Ясногородка Дымерского района Киевской области	1. То же
6.	Колхоз им. Хрущева, с. Крысино Богодуховского района Харьковской области	1. Изготовлена биологическая коллекция постэмбрионального развития карпа. 2. Даны необходимые консультации по доставке живой рыбы на выставку и уходу за рыбой в период выставки.

13.*¹ Произвел обследование рыбных хозяйств укрупненных колхозов в районах: Смигиревском – 4 колхоза, Баштанском – 11 колхозов, Дымсрском – 8 колхозов,

¹ Така нумерація пулків у документі.

в Каменец-Подольском – 1 колхоз и дал в письменной форме указания о порядке рациональной рыбохозяйственной эксплуатации обследованных хозяйств.

II. Научно-исследовательская работа и внедрение в производство научных достижений

[...]»¹

1951 год

В 1951 году институт проводил исследовательскую работу по четырем темам, из которых три темы были начаты в прошлые годы:

1. Пути рыбохозяйственного использования вновь строящихся прудов на основе изучения их гидробиологического и гидрохимического режима;
2. Изменчивость прудового карпа в зависимости от экологических факторов;
3. Современное состояние прудового рыбного хозяйства в южных районах Украины в связи со строительством водохранилищ и каналов (тема новая);
4. Экологические условия выращивания сазана в прудах Украины (аспирантская диссертация).

Попутно с этим институт оказывал научно-методическую помощь по внедрению в производство научных достижений по тем же двум темам, что и в прошлом году.

Исследования по теме «Пути рыбохозяйственного использования вновь строящихся прудов на основе изучения их гидробиологического и гидрохимического режима» производились на 8 новостроенных прудах Киевской, Полтавской, Харьковской, Одесской и Николаевской областей.

[...]»²

Полевые исследования по этой теме закончены. Проводится обработка и анализ этих материалов. Предварительные выводы по теме: 1) применение интенсификационных мероприятий на новых прудах вполне возможно и целесообразно, так как обеспечивает высокий производственный эффект; 2) в прудах, которые построены на луговых угодьях без снятия верхнего травяного покрова, возможны в первый год заливки пруда водой заморы рыбы в связи с бурным разложением растительности, вследствие чего применение интенсификационных мероприятий на таких прудах должно производиться с максимальной осторожностью; 3) формирование водной флоры и фауны в новых спускных прудах происходит довольно интенсивно; это положение одинаково относится как к изолированным прудам, так и имеющим связь с каким-либо водосточником (рчка, ручей), но однако формирования эти происходят менее интенсивно, по сравнению с прудами неспускными.

Исследования по второй теме «Изменчивость прудового карпа в зависимости от экологических факторов» производились в прудах двух колхозов.

В пруду колхоза «Третий решающий» [с. Мульщина, Тарашанский район, Киевская область] производилось выращивание двухлесток карпа из выращенных

¹ Знято частину тексту з інформацією про роботу, виконану Інститутом гідробіології АН УРСР у 1950 році.

² Тут і далі – знято частину тексту з інформацією про хід експериментальних робіт в рамках виконання наукової теми.

в прошлом году сеголеток. В результате выращивания получены двухлетки средним весом 1230 г, против 600–800 г выращиваемых обычно. [...]

В пруду колхоза имени Свердлова [с. Зарсцьє, Овручський район, Житомирська область] производилось выращивание шпсменных сеголеток на базе одновременного действия комплекса факторов: а) разреженной посадки, б) кормления искусственными кормами, в) удобренья пруда органическими и минеральными удобрениями. В результате примененных мероприятий сеголетки карпы за 117 дней достигли индивидуального веса в 308,5 г при одновременно с этим хорошей общей продуктивностью пруда (122% по отношению к естественной продуктивности). [...]

Исследования по третьей теме «Современное состояние прудового рыбного хозяйства в южных районах Украины в связи со строительством водохранилищ и каналов» закончены и обобщены в виде отдельной монографии.

Исследования по этой теме проводились в Днепропетровской, Запорожской, Николаевской и Херсонской областях. В результате исследований установлено, что перспективы развития прудового рыбного хозяйства в южных областях Украины в связи со строительством водохранилищ и каналов, недостаточно полно учитывают интересы прудного рыбного хозяйства: проектируют строительство неспускных прудов и водоемов; не предусматривают мелиорации водоемов, реконструкции существующих рыбпитомников, очистки от ила существующих прудов и проч.

В виду этого необходимо, чтобы проектные организации, проектируя строительство прудов и водоемов в южных областях УССР, возможно полнее учитывали интересы прудового рыбного хозяйства.

Исследования по четвертой теме «Экологические условия выращивания сазана в прудах Украины» ведутся в прудах трех колхозов: 1) имени Мичурина, Киево-Святошинского района Киевской области, 2) имени Сталина, В[ерхн]с-Хортицкого района Запорожской области, 3) имени Жданова, Камышевахского района той же области.

Исследования еще не закончены. Предварительные выводы по исследованиям представляются в таком виде: сазан может быть объектом успешного выращивания в прудах, недостаточно окультуриваемых с неустойчивым гидрологическим режимом, каковыми являются большинство прудов в южных областях Украины, а также на рисовых чеках, где условия выращивания значительно хуже, нежели в окультуриваемых прудах. [...]

III. Заключение*¹

Институт гидробиологии Академии наук УССР, проводя научно-исследовательскую и производственную работу в системе Министерства сельского хозяйства УССР, всегда встречает полную поддержку в своей работе со стороны Управления рыбоводства и сельскохозяйственной пропаганды, Украинской селекционно-опытной рыбоводной станции и ее опорных пунктов, госплемрыбпунктов, а также со стороны колхозов. Все эти организации конкретно помогают институту в выполнении возложенных на него заданий.

*¹ Підкреслено в документі.

Огромную помощь институту оказывают рыббригады и рыбоводы колхозов. Они не только старательно выполняют указания института, но и проявляют свою богатую творческую инициативу. Среди рыббригадиров и рыбоводов колхозов выделилось много прекрасных исследователей, самостоятельно выполняющих довольно сложные наблюдения на прудах и двигающих вперед рыбоводное производство. К таким исследователям-опытникам относятся: С. С. Захаренко, (колхоз им. Шевченко, с. Музычи Киево-Святошинского района), Р. Т. Здоренко (колхоз «Большевик», с. Горбовичи Киево-Святошинского района), Т. П. Озадовский (колхоз «Третий решающий», с. Мулевщина Таращанского района), К. М. Скавронский (колхоз «Червоный партизан», с. Лисовичи Таращанского района), С. И. Шевченко (колхоз имени Первого мая, с. Софиевская Борщаговка Киево-Святошинского района), Ф. К. Волошин (колхоз «Парижская коммуна», с. Хвошевка Хорольского района Полтавской области), А. П. Юрченко (колхоз им. Хрущева, Богодуховского района Харьковской области), И. В. Зализко (колхоз им. Свердлова, Овручского района Житомирской области), П. С. Емельянов (колхоз им. Ленина, с. Рясне Краснопольского района Сумской области) и другие.

В дальнейшем необходимо множить ряды колхозников-опытников, вовлечь их в исследовательскую работу и систематически повышать их квалификацию. С этой целью целесообразно организовать в Киеве постоянно действующие трехмесячные курсы, как для повышения квалификации рыббригадиров и рыбоводов, работающих на производстве, так и для подготовки новых.

Огромнейшие перспективы развития прудового рыбного хозяйства на Украине, его эффективность, накопившийся большой опыт его практического ведения, настойчиво требуют постоянной и широкой пропаганды всех указанных вопросов и, особенно, обобщения опыта передовиков. В связи с этим крайне необходимо организовать в Киеве специальный журнал по рыбному хозяйству.

Для повышения квалификации работников научно-исследовательской и племенной сети МСХ УССР целесообразно организовать при Институте гидробиологии АН УССР заочную аспирантуру, на что необходимо выделить соответствующие ассигнования.

Наряду с этим необходимо организовать в Киеве постоянно действующие годичные курсы для подготовки рыбоводов высшей квалификации для научно-исследовательской и племенной сети МСХ УССР.

Директор Института гидробиологии АН УССР
чл.-корр. АН УССР, проф. Я. В. Ролл
Зав[едующий] отделом экспериментальной
экологии рыб Института гидробиологии АН УССР
чл.-корр. АН УССР, проф. В. А. Мовчан

**ДОВІДКА ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ ДОСЯГНЕНЬ ІНСТИТУТУ
ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ В КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ
ТА ПРОМИСЛОВОСТІ АН УРСР У НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО УРСР*1**

3 березня 1952 р.

Партия, правительство и лично товарищ Сталин, учитывая огромное значение газификации для улучшения быта трудящихся и обеспечения промышленности газообразным топливом, приняли меры к развитию в послевоенное время новой отрасли промышленности в СССР – газовой промышленности.

Для решения научных проблем, связанных с газификацией коммунального хозяйства и промышленности, на Украине в системе Академии наук УССР создан Институт использования газа, который призван прокладывать новые технические пути в деле использования газа в коммунальном хозяйстве и промышленности. Улучшение техники газификации повышает производительность заводов, улучшает качество выпускаемой продукции, снижает капитальные затраты на газификацию и, таким образом, содействует достижению великой цели построения коммунизма в нашей стране.

На Институт использования газа АН УССР возложена большая, почетная и интересная задача. В Академии наук СССР нет такого учреждения, как Институт использования газа в Академии наук УССР. Украина богата природным и промышленными горючими газами, поэтому она может занять первое место в Советском Союзе по масштабу и технике газификации в коммунальном хозяйстве и промышленности.

Институт использования газа в своей структуре имеет пять отделов: 1) использования газа в коммунальном хозяйстве, 2) использования газа в промышленности, 3) отдел газовых двигателей, 4) отдел снижения газа и 5) отдел химической переработки газов.

Институт использования газа АН УССР, несмотря на то, что он начал свою научную деятельность только в 1951 году, уже дал ряд новых решений технических вопросов по использованию газа в коммунальном хозяйстве и промышленности. Сравнение установок, выполненных согласно идеям и предложениям Института газа, с установками, разработанными и предложенными другими организациями, показывает, что Институт использования газа АН УССР является ведущим во многих вопросах техники использования газа в народном хозяйстве. Для подтверждения этого можно привести следующие примеры:

1) Схемы сжижения газа (метана), разработанные Институтом использования газа, являются оригинальными, отличаются хорошими энергетическими показателями и конструктивной простотой по сравнению со схемами, предложенными другими организациями.

2) Экспериментальная установка по сжижению метана в Институте использования газа является самой мощной в СССР, позволяет исследовать все

*1 Довідка була направлена до секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова та Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка.

вопросы по получению жидкого метана и выдавать жидкий метан в количествах, еще не виданных в Советском Союзе (кубометрами в сутки).

3) Институт дал предложение использовать жидкий метан в автотранспорте путем перевозки жидкого метана в обычных кислородных танках и заправки им обычных газобаллонных автомашин в местностях, расположенных на окружности радиусом около 150 километров вокруг Киева (Иваньково*¹, Чернигов, Малая Девица, Прилуки, Золотоноша, Канев, Мироновка, Белая Церковь). Это предложение института имеет огромное преимущество сравнительно с предложением Укрпипрогаза использовать жидкий метан путем применения в автомашинах очень дорогих вакуумированных баков для жидкого метана, сделанных из красной меди.

4) Институт разработал и внедрил на заводе «Автостекло» в Константиновке (Донбасс) газовую печь для обжига стекловаренных горшков и произвел сравнение ее с печью конструкции Ленинградской конторы «Гипростекло». Сравнительные показатели работы этих печей при обжиге горшков получились следующие:

	Печь конструкции «Гипростекло»	Печь конструкции Института использования газа
Время цикла обжига до 900 °С (часов)	180	72
Расход газа за цикл (м ³)	8250	2355
Предельно возможная температура нагрева горшков	900 °С	1250 °С
Неравномерность обжига по толщине и высоте горшков	175–200 °С	30–60 °С

Стойкость горшков, обожженных в печи Института газа, на 15% выше.

Выход I сорта стекла выше на 53%.

5) На основе теоретического анализа и многочисленных экспериментов институтом разработана система газового отопления шахты машины вертикального вытягивания листового стекла и осуществляется на Львовском стеклозаводе.

Отопление позволяет получить нормальный отжиг стекла при производительностях в два раза больших, чем в настоящее время. Разработана система секционного экранирования в подмапинных камерах нового безлодочного способа производства стекла, позволяющая получить нормальное охлаждение ленты при повышенной производительности и обеспечить одинаковую толщину стекла по ширине листа.

Оба процесса впервые в технике автоматизируются и автоматизируются по схеме Института газа.

6) Институтом разработана и строится Гомельским стеклозаводом комплексная установка с использованием газа для производства стеклянных труб большого

*¹ Тут – селище міського типу Іванків Київської області.

диаметра, совершенно новым способом. Диаметр труб будет 100–200 мм вместо изготавливаемых сейчас 40–70 мм. Производительность увеличится до 60 погонных м [метров] в час толстых труб (взамен производительности 10–15 погонных метров в час тонких труб). Изготовление труб начнется в апреле 1952 г. Стальные трубы большого диаметра найдут широкое применение в народном хозяйстве.

7) Разработана газовая печь для производства сталинита (будет построена в 1952 г. на Львовском стеклозаводе). Электрическая печь конструкции СКБ при МПСМ СССР расходует 70–90 кВт электроэнергии, печь конструкции МИГ расходует 10 м³/час природного газа, при одинаковой производительности. Газовая печь системы института позволит расширить производство сталинита, которое лимитируется сейчас отсутствием электроэнергии на стекольных заводах.

8) Разработана и внедрена на котлах овощной фабрики в Киеве газовая горелка конструкции Института газа взамен горелки конструкции Киевгазпроекта и Энергопроекта.

Устраненная вибрация котлов, обязательно сопутствующая старым горелкам. Повышен коэффициент полезного действия котлов.

9) Взамен индивидуальной пайки деталей ацетиленовыми горелками с флюсами, по идее института разработана, построена и внедрена на заводе им. Артема в Киеве печь для пайки в защитной газовой атмосфере 28 разных деталей, для обжига 8 сортов деталей и для закалки 26 сортов деталей.

В результате этого упраздняются операции: очистка деталей после пайки пескоструем и травлением, механическое снятие наплывов припоя, улучшается качество деталей, сохраняются точные размеры обработанных деталей после термобработки, что даст возможность закрыть действующие на заводе цеха пайки и очистки, освободить соответствующую площадь и рабочую силу.

10) Для Одесского завода им. Петровского Институтом использования газа разработана газовая печь свособразной конструкции для оплавления олова на бидонах для молока; эта простая печь позволяет внедрить на заводе гальванический метод покрытия бидонов оловом, разработанный Институтом неорганической химии АН УРСР значительно снизить расход олова и удешевить производство.

11) Отделом газовых двигателей института проведена модернизация существующего двигателя ПД 20/22, изготавливаемого Мслитопольским заводом и имеющего массовое применение в сельском хозяйстве. В результате проведенной институтом работы мощность двигателя повышена с 22 л. с. до 30 л. с. при незначительном увеличении его веса и стоимости.

12) Исходя из неудовлетворительной практики отопления комнатных печей газом в Ленинграде, Куйбышевс и Львове, считалось целесообразным переводить на отопление природным газом обычные кирпичные печи также и в г. Киеве.

Считали, что при отоплении существующих комнатных печей газом будут непременно получаться взрывы и, что для избегания этих взрывов требуется полная перекладка внутренних ходов печи и кроме того, каждую газовую горелку в печи снабжать так называемым автоматом безопасности (предложение Киевгаза и Государственной газовой инспекции).

Институт использования газа разработал новый принцип отопления кирпичных печей газом специальной газовой горелкой с так называемой внутренней эжекцией.

Горелка Института газа, в отличие от горелок Киевгаза, Саратовгаза и других, абсолютно безопасна, дает устойчивое горение, не зависящее от резких колебаний тяги, предельно проста и дешева (стоит 10 руб.).

В результате предложений Института газа в г. Киев переведено на газовое отопление уже около 7000 штук комнатных печей без всякой переделки, которые уже длительное время работают без всяких аварий; газопечное отопление получилось весьма рентабельным, население г. Киева очень довольно и благодарно Институту использования газа за это достижение. Остались недовольными лишь изобретатели разных типов горелок тем, что их горелки оказались хуже, чем горелка конструкции Института газа.

Горелка конструкции Института газа является результатом большой исследовательской работы, проведенной на крепком теоретическом фундаменте.

13) Институт использования газа разработал, построил, испытал и частично внедрил каркасную кирпичную печь средней теплоемкости для отопления комнат, которая занимает значительно меньшее место и требует на постройку значительно меньшего количества кирпича, чем обычные «голландские» печи той же тепловой мощности. Каркасная печь конструкции Института газа может быть признана типовой для постройки в новых домах взамен кирпичных печей в тех городах, где имеется городской газ.

При газовом отоплении эта печь снабжена недорогим простым автоматом, в результате чего печь автоматически поддерживает вперед заданную температуру в комнате в пределах 1–2 °С. Данная каркасная печь Института газа значительно лучше так называемой блочной печи, предлагаемой Киевским инженерно-строительным институтом. Расход уголкового железа на каркасную печь очень небольшой (25 кг на печь)

14) Институт разработал и испытал водогрейный прибор собственной конструкции для получения горячей воды в квартирах, а также газовый счетчик для коммунальных предприятий, измеряющий количество протекающего газа до 100 м³ в час. Приборы, изготовленные по идее Института использования газа, лучше существующих приборов, но к сожалению эти работы пока еще не закончены полностью.

15) На Киевской овощной фабрике были испытаны две системы отопления теплиц газом: а) по способу Энергетического института Академии наук УССР*¹ (по способу профессора М. Б. Равича) – беспламенными радиационными горелками и б) по способу Института использования газа Академии наук УССР – атмосферными горелками из длинных перфорированных железных труб. Система отопления теплиц газом, разработанная Институтом газа, оказалась во много раз лучше и проще, поэтому она была принята к внедрению. В настоящее время уже одна большая теплица на овощной фабрике отапливается газом по системе Института использования газа.

16) До прошлого 1951 года среди широких кругов населения был распространен взгляд, что города Украинской республики можно газифицировать только природным газом, и что, если нет природного газа, то газификация городов невозможна или связана с непомерно большими капитальными затратами. Институт использования газа показал, что этот взгляд является ошибочным.

*1 Тут – Институт теплотехники АН УССР.

В городах Одессе и Херсоне уже в настоящее время имеются огромные количества плохо использованного нефтяного (крекингowego) газа, вполне пригодного для газификации десятков тысяч квартир трудящихся.

Газификация города Новая Каховка возможна путем прокладки газопровода крекингowego газа небольшого диаметра всего 100 мм от Херсона до Каховки.

Газификация г. Николаева возможна путем газификации мазута по способу Института использования газа, что кроме улучшения быта трудящихся даст еще большую экономию в расходе керосина по городу.

Институт использования газа в 1952 году выявит избытки коксовального газа и разработает научно-техническое положение по использованию этого газа в коммунальном хозяйстве городов Донбасса и Приднепровья, что даст возможность Министерству коммунального хозяйства УССР представить более широкие планы газификации городов Украины.

17) Автоматизация стекловаренных печей*¹. Существующие схемы автоматизации стекловаренных печей, разработанные Всесоюзным и [аучно]-и [следовательским] институтом стекла и трестом «Оргстекло», охватывали лишь: автоматическое регулирование тяги в борове, автоматическое регулирование горения газа, автоматическое регулирование уровня стекломассы в печи, автоматический перевод регенераторов.

Разработанная Институтом использования газа схема автоматизации стекловаренных печей охватывает значительно больший объем: автоматическое регулирование давления в печи; автоматическое регулирование горения газа; автоматическое регулирование температуры в печи; автоматический перевод регенераторов; автоматическое регулирование уровня стекломассы; автоматическое регулирование температур до зоны отжига стекла; автоматическое регулирование температур в зоне отжига ленты стекла; автоматическое регулирование интенсивного охлаждения стекла; автоматическое регулирование скорости вытяжки ленты стекла; автоматическую регистрацию профиля ленты стекла, скорости вытяжки, температур стекломассы и пр.

Разработанная институтом система автоматизации работы стекловаренных печей является оригинальной и более совершенной, чем система автоматизации до сих пор применявшаяся. Система автоматизации, предложенная и разработанная Институтом использования газа, одобрена на совещании треста «Главстекло» Министерства промышленности строительных материалов СССР в Москве 24 января 1952 года и уже осуществляется на Львовском мсхстеклозаводе.

18) Газификация коммунального хозяйства и промышленности требует создания приборов для контроля и регулировки работы газовых установок на значительных расстояниях.

В Институте использования газа разработаны телеизмерительные приборы время-импульсной системы. Комплект состоит из первичного электронного датчика и вторичного регистрирующего прибора.

Телеизмерительные приборы ИИГ*²:

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

*2 Тут – Інститут використання газу в промисловості і комунальному господарстві АН УРСР.

а) дают возможность осуществления контроля параметров развитых газовых сетей по двум проводам малого сечения телефонного типа на расстояниях до 100 км, а с промежуточным усилителем еще больших;

б) значительно проще и дешевле, чем приборы фирмы «Бристоль» и в отличие от последних могут иметь питание от разных энергетических систем, без необходимости синхронизации датчика и вторичного прибора;

в) первичный прибор не имеет движущихся частей и моторного привода; приборы могут выпускаться серийно и найти применение не только в газовой, но и в других отраслях хозяйства.

Телензимерительные приборы конструкции Института газа будут применены на Опарском газопромысле УССР.

19) Программный регулятор температуры.

В программном регулировании температуры нуждается значительное количество предприятий, использующих газ для тепловых процессов. В Институте использования газа разработан программный регулятор температуры.

Регулятор является приставкой к серийно выпускаемой отечественной промышленностью аппаратуре, установленной к действующей на большинстве промышленных печей. Программный регулятор Института использования газа имеет ряд преимуществ по сравнению с программными регуляторами иностранок и опубликованными в литературе отечественными схемами.

Наличие программного регулятора даст возможность точного ведения ряда технологических процессов в промышленности и возможность осуществления полной автоматизации газоиспользуемых печей с переменным температурным режимом. В 1952 г. программные регуляторы ПМГ устанавливаются на печах Константиновского завода.

Следует учесть, что Институт использования газа АН УССР является молодым институтом, созданным заново, а не путем выделения из какого-нибудь давно существующего института. Только в январе 1951 года в здание института был подведен газ и было предоставлено помещение для проведения экспериментальных работ, которое нуждалось в полной перестройке (потолки, полы, окна, двери) для того, чтобы его сделать огнебезопасным и пригодным для экспериментальных работ. Перестройка этого помещения закончена лишь в июле 1951 г. и в настоящее время организация Института использования газа АН УССР далеко не закончена. При существующих условиях институт не может удовлетворить всех своих многочисленных заказчиков, обращающихся к нему за разрешением научно-технических проблем газификации.

Хозяйственные организации хотят, чтобы Институт использования газа разработал и помог внедрить новую технику газификации, хотят, чтобы Институт газа внедрял свои предложения и идеи именно на их предприятиях и таким образом, помог бы им выполнять задачи, связанные с производством и использованием газа на их предприятиях.

Директор Института использования газа АН УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Доброхотов*

№ 87

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ БЮРО ВІДДІЛУ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ І ХІМІЧНИХ НАУК АН УРСР ЩОДО СХВАЛЕННЯ ПОЛОЖЕННЯ ПРО АСТРОНОМІЧНИЙ КОМІТЕТ АН УРСР ТА СКЛАДУ ЙОГО БЮРО

12 березня 1952 р.

4. Текущие дела*¹.

а) Слушали:

Об Астрономическом комитете АН УССР.

(Информация председателя бюро отделения, действ[ительного] члена АН УССР А. И. Киприанова).

В 1951 г. был разработан специальной комиссией проект положения об Астрономическом комитете АН УССР. При составлении проекта были учтены замечания, изменения и дополнения к нему Киевской, Одесской, Львовской и др. обсерваторий. Комиссия по организации Астрономического комитета наметила состав его, но так как был неясен вопрос о руководстве Астрономического комитета, то бюро отделения на своем заседании отложило вопрос об его организации и не поставило его на утверждение Президиума АН УССР. Сейчас можно наметить руководство Астрокомитета и просить Президиум АН УССР утвердить его.

(Зачитывается проект положения).

а) Постановили:

Бюро Отделения ФМИХН одобряет проект положения об Астрономическом комитете АН УССР и просит Президиум АН УССР утвердить это положение и состав бюро комитета: действ[ительный] член АН УССР Н. П. Барабашов – председатель, действ[ительный] член АН УССР Б. В. Гнєдєнко и член-корресп[ондент] АН УССР А. А. Яковкин – заместители председателя, член бюро – действ[ительный] член АН УССР А. Я. Орлов и ученый секретарь комитета – Ш. Г. Горделадзе. (Проект положения прилагается)*².

Председатель отделения
действ[ительный] член АН УССР *А. И. Киприанов*
Ученый секретарь отделения *Ю. Ю. Юрк*
Верно*³:

На документі помітки: «Главн[ому] учен[ому] секр[етарю] През[идиума] АН УССР действ[ительному] члену АН УССР И. Т. Швейцу. Считаю организацию Астрономического комитета при АН УССР целесообразным. Прошу В[ашего] указания о рассмотрении этого вопроса на През[идиуме] АН УССР и утверждении разработ[анного] положения 18.III.52. *А. Д. Коваленко*»; «Прис[лано] от академика» А. И. Киприанова. Пр[ошу] доложить на Президиуме. 28.III.52. *И. Т. Швейц*».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 483, арк. 114. Засвідчена копія. Машинопис.

*¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

*² Додаток не публікується.

*³ Підпис незбірливий.

**ПЕРЕЛІК ЗАВОДІВ, НА ЯКИХ ІНСТИТУТОМ МАШИНОЗНАВСТВА
І СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ МЕХАНІКИ АН УРСР ВЕДЕТЬСЯ
РОБОТА ПО ВПРОВАДЖЕННЮ НАУКОВИХ ДОСЯГНЕНЬ
У ВИРОБНИЦТВО³⁰**

17 березня 1952 р.

1. Станкобудівельний завод ім. Горького у Києві. В порядку госпрозрахункових та співдружніх договорів проведена велика систематична робота по впровадженню надміцного чавуну замість якісної конструкційної сталі при виробництві металорізальних аятоматичних станків.

2. Авторемонтний завод № 1 у Києві. В порядку співдружби впроваджено у виробництво надміцний чавун для виготовлення деталей. Раніше вони вироблялись з сталі або ковкого чавуну.

3. Авторемонтний завод № 2 та автобусний парк у Києві. По госпрозрахунковому договору впроваджується надміцний чавун для виготовлення поршнів, поршневих кілець та гільз для дизельних двигунів ЯЗ-204. Перші пробні поршні, виготовлені інститутом з надміцного чавуну витримали близько 29 000 км пробігу і залишилися придатними для експлуатації, в той час як поршні краших заводів витримують пробіг в межах 5000–10 000 км.

4. Завод «Трансигнал» у Києві. В порядку співдружби на заводі впроваджено у виробництво надміцний чавун замість кольорових металів.

5. Завод № 47 Військово-Морських Сил. Проведена експертиза і надана консультація і технічна допомога з термічної обробки поршневих пальців для потужних дизельних двигунів.

6. Республіканський трест «Укрмашпром» Міністерства місцевої промисловості УРСР. За постановою Ради Міністрів УРСР проведена робота по заміні сталених колінчатих валів і шатунів напівдизельних стаціонарних двигунів деталями з надміцного чавуну.

7. «Червоний екскаватор» у Києві. По госпрозрахунковому договору проведена робота по впровадженню надміцного чавуну і швидкісного методу одержання ковкого чавуну при тривалості термічної обробки 4–6 годин [замість] 70 годин, яка існує на заводі. Навчено технології одержання надміцного чавуну 5 чоловік заводського персоналу.

8. Тракторний завод у Харкові. Проводиться робота по госпрозрахунковому та співдружньому договору по впровадженню надміцного чавуну для виготовлення колінчатих валів та розподільчих, та інших деталей замість конструкційної сталі. Випробування валів, виготовлених з надміцного чавуну на заводі протягом 2500 годин показали, що зносостійкість чавунних валів на 40–60% більше сталених. На цьому заводі провадиться робота з динамічної міцності відповідальних деталей тракторів.

9. Ново-Тулський завод самохідних комбайнів в Тулі. Провадиться робота по створенню електростанції, яка забезпечить визначення напруженого стану ма-

³⁰ Див. док. № 148.

шин в умовах експлуатації. Цей метод вперше в цій галузі застосований інститутом у нашому Союзі.

10. Завод Міністерства транспортного машинобудування у Харкові. На підставі госпирозрахункового договору разом з заводом проводиться робота по заміні сталених колінчатих валів чавунними для потужних дизельних двигунів тепловозів. Зокрема інститут досліджує динамічну міцність та експлуатаційну надійність чавунних і сталених валів. Проведені експертизи, консультації та надана технічна допомога в напрямку поліпшення оборотної продукції дали певний ефект.

11. Станкобудівельний завод ім. Молотова у Харкові. Інститутом провадиться робота по заміні сталі і бронзи надміцним чавуном в станках, які випускаються заводом.

12. Машинобудівельний завод ім. Сталіна у Новограді-Волинському. Інститутом разом з заводом провадиться дослідження колінчатих валів та шатунів, виготовлених з надміцного чавуну – півдизельних чавунах*1.

13. Машинобудівельний завод ім. Кірова у Могилеві-Подольському. Проводиться така ж робота, як і на Новоград-Волинському заводі.

14. Завод «Червона Зірка» у Кіровограді. Разом з заводськими робітниками, в порядку співдружби провадяться роботи по створенню універсально-комбінованої, зерно-трав'яної сівалки для травопільної системи землеробства, квадратно-гніздової сівалки для посіву кукурудзи і інших культур, гніздової сівалки для посіву цукрових буряків, гніздової сівалки для висіву жолудів за методом академіка Т. Д. Лисенко. Зразки сівалок уже виготовлені.

15. Завод ім. Жовтневої революції в Одесі. У співдружбі з заводським СКБ інститутом спроектована машина для нової системи пошарового оброблення ґрунту з пошаровим внесенням добрив. Зразок машини виготовлено.

16. Завод «Ковкий чавун» у Хортиці. За постановою Ради Міністрів УРСР інститутом проведена вперше в Союзі велика робота по впровадженню у виробництво розробленого інститутом швидкісного методу одержання ковкого чавуну. При цьому тривалість процесу відпалу з 65–75 годин інститутом зведена до 4–10 годин. Міцність деталей, одержаних за новим методом, підвищена на 30–40% в порівнянні з деталями, виробленими за старим методом.

17. Завод «Ленінська кузня» у Києві. Створена нова апаратура динамічної міцності та експлуатаційної надійності колінчатих валів пароплавів. Перевірка міцності валів проведена на ряді нових пароплавів.

18. Завод «Серп і Молот» у Харкові. Збудовано зразок молотарки, створеної інститутом. На підставі державних випробувань молотарка рекомендована для впровадження у виробництво.

19. В комплексі 4-х дослідних установ та 6-х МТС інститутом проведена робота дослідження гусеничних тракторів в напрямку кращого використання їх потужності. Виявлена можливість тракторів СТЗ-НАТІ та ДТ-54 працювати на 5-ти, а з 6-корпусним плугом. Це збільшить продуктивність агрегата на 20% і в такому ж відношенні зменшить витрату пального.

20. Республіканський трест «Укрмашпром». Пророблена робота по переводу 2-тактного напівдизеля на газогенераторний газ. Винайдено новий запальник,

*1 Так у документі.

який дає можливість працювати без електрозапалювання. Потужність двигуна збільшена на 10%.

21. Тракторні заводи. Зроблені розрахунки гусеничних лапок. На заводи надсилаються рекомендації для поліпшення конструкцій.

22. Міністерство с[ільсько]г[осподарського] машинобудування СРСР. Проведені випробування самохідного комбайну С-4 методом електротензометрування. Міністерству надсилаються рекомендації про зниження ваги рами комбайна на 10–15%.

23. Тракторні і автомобільні заводи. Розроблено і перевірено новий метод визначення напруженого стану і міцності валів двигунів в експлуатаційних умовах шляхом електротензометрування. Метод передається заводам для використання.

24. Завод «Серп і Молот» у Харкові і «Комунар» в Запоріжжі. Розроблена теорія сортування насіння за питомою вагою, розроблена і перевірена машина для сортування насіння за цим принципом, який забезпечує високоякісний посівний і товарний матеріал. Наслідки дослідів та матеріали по конструкції передаються заводам для створення промислових машин, молотарок і комбайнів.

25. Завод ім. Ворошилова у Дніпропетровську. Розроблена конструкція трьохрядного бурякозбирального комбайна і робочі чертежі*¹. Зразок машини виготовлено заводом.

ІА НБУВ, ф. 48, оп. 1, спр. 141, арк. 22–25. Копія. Машинопис.

№ 89

ІНФОРМАЦІЯ АН УРСР ПРО ПРОВЕДЕНУ У ЛЬВОВІ КОНФЕРЕНЦІЮ З ПИТАНЬ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ СИЛ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР*²

18 березня 1952 р.

С 12 по 15 марта с. г. Академия наук Украинской ССР провела в г. Львове конференцию Совета по изучению производительных сил УССР совместно с Госпланом УССР и Министерством сельского хозяйства УССР по вопросам развития производительных сил западных, Черновицкой и Закарпатской областей УССР.

В работе конференции принимали участие научные работники институтов Академии наук УССР, Академии наук СССР, отраслевых научно-исследовательских институтов, опытных станций, вузов, передовики промышленности и сельского хозяйства, представители партийных, советских и хозяйственных организаций западных, Черновицкой и Закарпатской областей УССР.

На конференции было заслушано 67 докладов.

На первом пленарном заседании конференции 12 марта с. г. присутствовало около 600 человек. После вступительного слова Президента Академии наук УССР академика А. В. Палладина были заслушаны доклады: секретаря Львовского обкома КП(б)У К. З. Литвина – о социалистическом преобразовании в западных

*¹ Так у документі.

*² Інформація була направлена до секретарів ЦК КП(б)У І. Д. Назаренка та Л. Г. Мельникова.

областях Советской Украины, действительного члена АН УССР И. Т. Шведа – о перспективах развития энергетического хозяйства западных областей УССР и заместителя министра сельского хозяйства УССР М. Д. Битюкова о направи-лении и мероприятиях по дальнейшему подъему социалистического и сельского хозяйства западных, Черновицкой и Закарпатской областей УССР.

13 и 14 марта с. г. работали секции: геологии и полезных ископаемых, сель-ского хозяйства (с двумя подсекциями растениеводства и животноводства), энер-гетики и газонефтяной промышленности, водного хозяйства и лесного хозяйства.

Секции провели следующую работу:

1. Секция геологии полезных ископаемых (руководители секции – дейст-вительный член АН УССР И. П.*¹ Семененко, член-корреспондент АН УССР В. Б. Порфирьев).

На заседаниях секции было заслушано 8 докладов. Присутствовало 75–80 человек, среди них научные работники институтов Академии наук УССР, Львовского и Черновицкого госуниверситетов, Львовского политехнического инст-тута, Карпатского научно-исследовательского геолого-разведочного института, представители облпланов, Укргидепа, Украинского отделения Теплоэлектропро-екта, Горного округа, Укрнефти, Укргаза, Министерства местной промышлен-ности УССР, курортного управления Министерства здравоохранения УССР и др.

В результате работы секции были приняты решения по всему комплексу рас-смотренных вопросов, как-то: по вопросам широкого использования в качестве каменных строительных материалов изверженных и метаморфических пород, имеющих в Ровенской и Закарпатской областях; об использовании мраморов и мраморовидных известняков Закарпатской области; о широком использовании кварцевых песков, имеющих в Львовской области для развития стекольной про-мышленности и производства новых видов промышленной продукции (стеклян-ные пустотелые блоки, строительные и облицовочные стекла, новые виды зер-кального стекла и др.); по вопросам развития курортного хозяйства западных областей УССР на базе использования минеральных источников углекисло-желе-зистых и соляно-щелочных вод района Сойма-Келечин и источников гидро-карбо-натно-натриевых вод Поляны-Квасовой и Маргита и др.

2. Секция сельского хозяйства (руководители секции – действительный член АН УССР П. А. Власюк и заместитель министра сельского хозяйства УССР М. Д. Битюков).

На заседаниях секции было заслушано 30 докладов, в том числе сверх про-граммы подготовленный доклад кандидата сельскохозяйственных наук Д. Ф. Лих-варя о возделывании конафа в западных областях Украины. В работах секции принимало участие 226 человек, в том числе научные сотрудники Академии наук УССР, Украинского научно-исследовательского института соиземледелия, Черновицкого и Львовского государственных университетов, Львовской, Закар-патской и Черновицкой опытных станций, Украинского института эксперимен-тальной ветеринарии, Министерства сельского хозяйства УССР, Укрсельэлектро, передовики сельского хозяйства и др. В обсуждении заслушанных докладов приняло участие 32 человека. Секцией принята резолюция, в которой намечены

*¹ Помилка в документі. Правильно: Н. П.

мероприятия по улучшению почвенного покрова, внедрению травопольных севооборотов, использование местных источников удобрений – многозольных бурых углей, по расширению площадей и повышению урожайности озимой пшеницы, озимого ячменя, яровой пшеницы, сахарной свеклы, кок-сагыза, ксенафа, о внедрении ракоустойчивых сортов картофеля, о расширении кормовой базы в горных условиях и развитию животноводства и др.

3. Секция энергетики и газо-нефтяной промышленности (руководитель секции – член-корреспондент АН УССР А. Д. Нестеренко).

На секции было заслушано 7 докладов по вопросам развития энергетического хозяйства и автоматизации газо-нефтяной промышленности западных областей УССР. В работе секции принимало участие 140 человек, в том числе представители научных, плановых, проектных и производственных организаций – представители органов Главэнерго, «Львовуголь», Львовсельмаша, Дрогобычского нефтеперерабатывающего завода, Львовского паровозо-вагоноремонтного завода и др. По программе не был сделан один доклад о пено-алунитс, как эффективном термозоляционном строительном материале, в связи с болезнью докладчика – Е. Б. Кузякиной, и сверх программы был заслушан доклад профессора С. В. Курдюмова (Украинский институт местных видов топлива) о перспективах использования торфяных ресурсов западных областей УССР. В обсуждении заслушанных докладов приняло участие 12 человек.

В результате работы секции приняты рекомендации по вопросам строительства гидроэлектростанций в Закарпатской и Черновицкой областях, о строительстве мощных тепловых электростанций, работающих на местных видах топлива (бурый уголь, торф), о широком внедрении на предприятиях нефтяной, газовой и других отраслей промышленности, размещенных в западных областях УССР – способа электросварки под флюсом, в частности автоматической сварки (по методу Е. О. Патона); о широком использовании на промышленных предприятиях токов высокой частоты для сушки древесины, обработки пищевых продуктов, закалки инструмента, восстановления изношенных деталей, а также по вопросам автоматизации и автоматическому контролю производственных процессов.

4. Секция водного хозяйства (руководитель секции – член-корреспондент АН УССР Б. А. Пышкин).

На заседаниях секции было заслушано 8 докладов. По программе не были сделаны доклады по вопросам рыбного хозяйства – В. С. Просяным (Украинский научно-исследовательский институт прудового и озерно-речного рыбного хозяйства) и А. И. Амброзом (Институт гидробиологии АН УССР) в связи с неприездом докладчиков. Сверх программы был заслушан доклад главного инженера «Укрсельэлектро» С. Н. Кущина о перспективах развития сельской электрификации в западных областях УССР.

В работе секции принимало участие 56 человек, в том числе представители Гидрометслужбы УССР, Дрогобычской областной конторы Укрсельэлектро, Черновицкой областной гидромелиоконторы, Управления по транспортному освоению малых рек при Совете Министров УССР, Ровенского областного управления по транспортному освоению малых рек, Западно-украинского филиала института «Гипросельэлектро» и др.

После обсуждения докладов были приняты решения по комплексу вопросов водного хозяйства.

5. Секция лесного хозяйства (руководители секции – действительный член АН УССР П. С. Погребняк, кандидат биологических наук Б*¹. Г. Хржановский).

На заседаниях секции было заслушано 10 докладов по вопросам лесного хозяйства, о культуре чая и витаминным шиповникам. По программе не были сделаны доклады К. П. Карцуба о мероприятиях по увеличению сбора лекарственных растений и В. Е. Криволапова о перспективах развития виноградарства в Закарпатской области УССР в связи с несприездом докладчиков. Сверх программы был заслушан доклад С. В. Шевченко (Львовский сельскохозяйственный институт) о пихтодубравах в Дрогобычской области и путях их возобновления.

В работе секции участвовало 106 человек, в том числе представители Министерства лесного хозяйства УССР и областных управлений, научные сотрудники институтов Академии наук УССР, Ленинградского ботанического института им. Комарова, Закарпатской опытной сельскохозяйственной станции, Львовского лесопроекта, лесоводы производственники и др.

В обсуждении докладов приняло участие 25 человек. В результате работы секции приняты рекомендации по вопросам разработки техники восстановления лесов на нагорных склонах Карпат; по повышению продуктивности лесов; по улучшению использования заболоченных лесных площадей; по вопросам разработки основ лесоэкономического районирования западных областей УССР, улучшению способов рубки леса, заготовки и трелевки древесины в горных условиях; о развитии в Закарпатьи новой культуры – чая и др.

15 марта с. г. на заключительном пленарном заседании конференции был заслушан доклад действительного члена АН УССР Н. П. Семененко об участии ученых в сооружении великих строек коммунизма на юге Украинской ССР; доклады руководителей секций об итогах работы секций, обсуждение и принятие резолюции конференции.

С большим подъемом участники конференции приняли письмо вождю и учителю, великому корифею науки, знаменитому миру во всем мире Иосифу Виссарионовичу Сталину.

При организации и проведении конференции имели место недостатки, которые в основном сводились к следующему: участникам конференции не были розданы тезисы докладов, одновременно не был подготовлен персональный список участников конференции от учреждений и предприятий г. Львова; некоторые доклады зачитывались по поручению докладчиков (доклады И. Т. Швеца, Б. Е. Патона и С. М. Савченко), что снижало уровень докладов; Львовский обком партии не организовал достаточно освещенные хода конференции в местной прессе.

Подчеркивая положительное значение проведенной конференции, участники конференции, главным образом представители областей, просили и в дальнейшем созывать комплексные конференции по вопросам развития производительных сил, как одну из наиболее активных форм сотрудничества науки с производством.

*¹ Помилка в документі. Правильно: В.

По рассмотренным вопросам будут внесены практические предложения Совету Министров УССР*1.

Вице-президент Академии наук УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семенов*

На документі помітки: «Возвратить в СОПС для более точного и грамотного редактирования. 21.03.52. *И. Т. Швейр*»; «Информация составлена в г. Львове, согласована с вице-президентом АН УССР, председателем] СОПСа – *Г. Н. Савиным*, и подписана, значит одобрена вице-президентом АН УССР *Н. П. Семенов* и направлена секр[етарям] ЦК КП(б)У т. [*Л. Г.*] *Мельникову* и т. [*И. Д.*] *Назаренко*. Она составлена точно и грамотно*2».

ІА НБУВ, ф. 407, оп. 1, стр. 288, арк. 1–7. Копія. Машинпис.

№ 90

ЛИСТ ДИРЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА, ФОЛЬКЛОРУ ТА ЕТНОГРАФІЇ АН УРСР ДО БЮРО ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР ЩОДО УТВОРЕННЯ В СТРУКТУРІ ІНСТИТУТУ ВІДДІЛУ КІНО

21 березня 1952 р.

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнології АН УРСР, ознайомившись з постановою Колегії Міністерства кінематографії Української РСР від 13 листопада 1951 року та з листами віце-президента АН УРСР, дійсного члена АН УРСР *М. П. Семенов*ка і Міністерства кінематографії УРСР про утворення відділу кіно в нашому інституті, вважає, що цей захід цілком своєчасний та вкрай необхідний.

У рішенні ЦК КП(б)У від 16 грудня 1950 р. та Президії АН УРСР від 12 січня 1951 року про роботу інституту зазначено про необхідність підсилення вивчення радянського мистецтва, в тому числі і кіно. Відсутність підготовлених монографій по мистецтву і кіно було визнано одним з серйозних недоліків наукової діяльності інституту.

Однак підсилити роботу по вивченню радянської кінематографії інститут фактично не зміг. Не має кадрів і відповідних штатних одиниць, не має потрібної апаратури і пристосованого приміщення.

Організація відділу кіно зараз же усуває всі ці труднощі і утворює необхідні умови для успішного вивчення актуальних питань радянської кіновідчої науки.

В разі забезпечення відділу кіно мінімальним числом співробітників і апаратури інститут зможе значно ширше, як цього вимагають видцезазначені рішення ЦК КП(б)У і Президії АН УРСР, опрацьовувати проблеми теорії і історії радянської кінодраматургії, режисерського та акторського мистецтва, історії художньої, науково-популярної і документальної кінематографії та ін.

*1 Речення дописано від руки.

*2 Підпис перозбірливий.

Всі проблеми, які висуваються розвитком радянської кінотехніки, повинні вивчатися в інститутах технічного профілю.

Просимо бюро Відділу суспільних наук АН УРСР сприяти інституту в організації в його структурі відділу кіно.

В[иконуючий] о[бов'язки] директора інституту
кандидат мистецтвознавства *А. А. Роміцин*
Учений секретар інституту *І. Я. Лазаревич*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 387, арк. 141–142. Оригінал. Машинопис.

№ 91

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ВЧЕНОЇ РАДИ ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР ПРО ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ГЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ ІНСТИТУТУ

25 березня 1952 р.

[...]*¹

1. СЛУШАЛИ: Доклад члена-корр[еспондента] АН УССР С. П. Родионова «Об итогах и направлении работ геологического музея института».

Докладчик напоминает ученому совету, что Геологический музей АН УССР существует более 20 лет; с 1934 г. музей был влит в состав Института геологических наук АН УССР. Вначале своего существования при институте музей имел 4 отдела: отдел полезных ископаемых, отдел минералогии и петрографии, отдел палеонтологии и стратиграфии, отдел динамической геологии.

До Великой Отечественной войны 1941–1945 гг. музей частично пополнился двумя отделами: отделом петрографии, который выделился из отдела минералогии и петрографии, и отделом четвертичной геологии.

Штат музея состоит из 13 человек, в том числе ст[арших] научных сотрудников – 5, мл[адших] науч[ных] сотр[удников] – 1, лаборантов – 4, уборщиц – 2 и 1 швейцар.

Во время Великой Отечественной войны музеем был нанесен немецко-фашистскими захватчиками существенный ущерб. Вывезено 3 монографических коллекции фауны, весь экспозиционный материал по позвоночным, в т. ч. уникальный скелет мамонта, коллекция крупных метеоритов, всю коллекцию поделочных камней, некоторые уникальные минералогические образцы, была приведена в негодность большая часть мебели музея и др.

После освобождения Киева Советской армией музей к концу 1945 г. был приведен в полный порядок и открыт для посетителей. В данное время музей располагает коллекциями более 100 тыс. наименований, из которых экспонировано около 23 000. Эти образцы распределены в 5 следующих отделах: отдел полезных ископаемых, отдел минералогии и геохимии, отдел петрографии кристаллических пород, отдел палеонтологии и стратиграфии и отдел динамической геологии.

*¹Знято інформацію про присутніх на засіданні вченої ради і порядок денний.

Штат музея состоит из 7 человек, в т. ч.: ст[арших] научн[ых] сотр[удников] – 2, мл[адших] научн[ых] сотр[удников] – 2, лаборантов – 2 и уборщиц – 1.

В настоящее время музей кроме хранения [и] каталогизации экспонатов ведет культурно-просветительскую работу в форме проведения экскурсий, лекций и докладов, главным образом, с учащейся аудиторией. Кроме того в течение ряда лет проводятся занятия 2-х кружков юных геологов. Ведется также некоторая внеплановая работа по пополнению музея новыми экспонатами, поддерживается эпизодическая связь с отдельными периферийными и центральными союзными музеями.

Следует отметить, что работа геологического музея в значительной мере выпала из поля зрения ученого совета института. Это обстоятельство, а также явный недостаток штатов не позволили музею добиться лучших результатов своей работы.

За последние годы в геологическом музее проводилась работа научно-исследовательского, научно-популярного и консультативного характера.

В части научной работы продолжались исследования горных пород для экспонирования их в геологическом музее по главным геологическим регионам УССР: Донецкий бассейн, Львовская муфта, Диспровско-Донецкая впадина, Украинский кристаллический массив, Большой Кривой Рог, экспонирование этих районов Украины, имеющих важное геологическое и народнохозяйственное значение, будет закончено в отделе музея в 1952 году.

Продолжалась научно-исследовательская обработка находок каменного метеоритного дождя «Крымка» и «Еленовка». Музей за истекший год пополнился 11 новыми находками метеоритов «Крымка» и «Еленовка». С прошлого года в музее ведется разработка темы «История железорудной промышленности Украины», которая будет закончена в 1952 году. Написаны и подготовлены к печати три научно-популярные брошюры «Геология города Киева и его полезные ископаемые», «Каменные дожди на Украине», «Геологический путеводитель по городу Кисью». В ближайшее время будет закончено еще две научно-популярных брошюры – «Путеводитель (памятка)*¹ по Геологическому музею АН УССР» и «Геологическое прошлое Украины и богатство ее недр».

Научные сотрудники музея в 1951 г. опубликовали 7 научных статей в изданиях Академии наук УССР и Академии наук СССР.

Только за истекший год музей посетило 236 экскурсий с общим числом посетителей 5068 чел., (в том числе организованным порядком 3743 человек). В 1951 г. в музее прочитано 207 лекций о геологии Украины, полезных ископаемых, геологическом прошлом Украины и происхождении Земли.

Кроме того сотрудниками проводилась научно-популярная работа вне стен музея. Прочитано 16 лекций в подшефном институту колхозе «Большевик» Дымерского [района] Киевской области, учителям*² киевских школ и др. Прочитано 8 лекций вне города Киева. Темы лекций были посвящены, главным образом, происхождению Земли, вулканизму, землетрясениям*³, метеоритам, геологии и полезным ископаемым Украины.

*¹ Слово «памятка» вписано від руки.

*² Те саме, слово «учителям».

*³ Те саме, слово «землетрясениям».

Кроме того прочитаны две лекции по радио на темы: «Как искать полезные ископаемые» и «Образование гор и рудных месторождений». Однако, несмотря на некоторое оживление научно-исследовательской и научно-популярной работы в музее, все же уровень ее в отношении, как качественных, так и количественных показателей, еще недостаточный. Геологический музей, как профилирующее учреждение республиканского значения, не отвечает полностью предъявляемым к нему требованиям переходного периода от социализма к коммунизму.

Музей еще плохо связан с тематической работой института и с другими геологическими организациями, поэтому его материалы еще не достаточно отражают современный уровень геологических знаний территории Украины. В музее не имеется книги отзывов и пожеланий. Геологический музей не стал еще организующим центром всей научно-популярной работы в институте.

[...]*¹

ПОСТАНОВИЛИ: Заслушав и обсудив доклад зав[едующего] Геологическим музеем, члена-корр[еспондента] С. П. Родионова «Об итогах и направлении работ геологического музея института», ученый совет отмечает, что за последнее время музеем проведена значительная работа, главным образом, научно-популяризаторского характера, по экспонированию образцов горных пород и минералов, характеризующих геологическое строение и подземные богатства УССР и СССР, и по ознакомлению с этими ценными, часто уникальными материалами музея широких кругов посетителей музея. К достижениям музея также относятся систематическая концентрация в нем основного количества метеоритов, упавших на территории УССР, организация и регулярная работа в течение ряда лет кружков юных геологов, чтение научно-популярных лекций и т. п.

Однако, геологический музей института еще не стал основным центром краеведческой работы на Украине в области геологии, весьма слабо отражает современный уровень геологического познания территории республики, пополняется новыми материалами недостаточно, не дает достаточно ясного представления об особенностях и отличительных чертах главных геологических регионов УССР, ограничивается обслуживанием прибывающих посетителей, но не ведет активной разъяснительной работы среди населения.

Ученый совет считает необходимым перестроить работу геологического музея института в свете задач, поставленных ЦК КП(б)У и Советом Министров УССР перед музеями республики и с этой целью постановляет:

1. Обязать зав[едующего] геологическим музеем члена-корр[еспондента] АН УССР С. П. Родионова и дирекцию института при организации и проведении дальнейшей работы Геологического музея АН УССР исходить из того, что музей должен проводить научно-исследовательскую экспозиционную и научно-популярную работу в таких масштабах и такими методами, которые полностью отвечали бы советской геологической науке и требованиям переходного периода от социализма к коммунизму.

¹ Знято тексти виступів членів ради з даного питання.

2. Перестройка работы музея в части научно-экспозиционной работы должна развиваться в следующих направлениях:

а) Организовать постоянно действующую выставку геологии районов великой сталинской стройки на юге УССР.

б) По разделу полезных ископаемых необходимо произвести перестановку экспозиций, отразив достижения народного хозяйства на Украине за послевоенный период.

в) По разделу минералогии внести изменения в экспозиции химикатов по структурному принципу. По возможности дополнить коллекции отечественными образцами, заменив ими образцы заграничных коллекций.

г) По разделу динамической геологии пополнить подраздел эндогенных процессов материалами давнего вулканизма на территории УССР. Организовать подраздел, схематически отражающий гидрогеологические и инженерно-геологические условия и инженерно-геологические особенности УССР.

д) По разделу палеонтологии и стратиграфии необходимо экспонировать палеонтологические материалы по всему геологическому разрезу УССР, включая экспонаты и не имеющий монографической обработки, что сделает экспозиции музея более доступными для широкого круга посетителей.

е) По разделу петрографии кристаллических пород необходимо перестроить экспозиции в соответствии с новыми данными стратиграфии докембрия УССР, положив в основу экспозиций геохронологический принцип. Пополнить экспозиции породами молодого вулканизма Закарпатья и щелочными породами Приазовья.

ж) По разделу региональной геологии в 1952 г. организовать экспедиции регионов Донбасса, Днепровско-Донецкой впадины и Причерноморской впадины.

з) Сделать музей организующим центром научно-популярной и лекционной работы всего института. К научно-популярной и лекционной работе как в музее, так и вне его привлекать научных сотрудников отделов института.

4. Считать необходимым, чтобы отделы и геологические лаборатории передавали музею, по окончании тематической работы, коллекции и каменный материал, могущие быть экспонированы, обязать зав[едующих] отделами и лабораториями института в плановом порядке участвовать в разработке и осуществлении экспозиций соответствующих отделов музея, а также привлекать к участию в научных заседаниях отделов и лабораторий сотрудников музея.

5. План работы геологического музея института в дальнейшем включить в общинститутский тематический план. План работы отделов музея заслушать на заседании ученого совета после рассмотрения его в соответствующих отделах института.

6. Просить Президиум АН УССР выделить специальные ассигнования:

а) для улучшения оформления и дооборудования музея,

б) для пополнения штатов музея, по крайней мере одним лаборантом и одним смотрителем,

в) с целью пополнения портретной галереи музея портретами наиболее выдающихся, в первую очередь отечественных, корифеев геологической науки, изготовления кратких аннотаций к ним, знакомящих посетителей с деятельностью этих ученых.

7. Считать необходимым систематическое освещение работы геологического музея института в «Геологическом журнале» и периодической печати с целью большей популяризации музея среди населения г. Кисва и республики.

[...] *1

Зам(еститель) председателя ученого совета *В. Т. Сябряй*

Науковий архів Інституту геологічних наук НАН України, оп. 1, стр. 287, арк. 31–40. Оригінал. Машинопис.

№ 92

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ
АН УРСР ДО ЦК КП(б)У ПРО ДОСЯГНЕННЯ ІНСТИТУТУ
У ГАЛУЗІ ПОКРАЩЕННЯ БАЛІСТИЧНИХ І ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ
ЯКОСТЕЙ ПОРОХУ**

26 березня 1952 р.

Секретно *2

екз. № 1

Докладываем Вам о новых достижениях *3 Института теплоэнергетики Академии наук Украинской ССР по проводимых работам по улучшению баллистических и физико-химических свойств порохов и разработке методов дальнейшего повышения эффективности реактивных снарядов и силовых установок торпед.

Развивая теоретические и экспериментальные работы по подбору и испытанию каталитических добавок к порохам, нами в настоящее время синтезировано новое весьма активное каталитическое соединение, добавка которого к обычным пироксилиновым и нитроглицериновым порохам повышает их скорость сгорания в сотни тысяч раз. Такой порох обладает очнь большими бризантными инициирующими действиями с большой работоспособностью.

Так, например, даже весьма малое количество этого пороха (до 1 грамма) вызывает большой фугасный эффект, что видно из фото, на котором для сравнения приведены результаты взрывов и обычных порохов.

На рис. № 1 и № 2 *4 показано, что при взрыве 1 г обычного пороха в отверсти диаметром 10 мм, сделанном в свинцовом цилиндре с диаметром 65 мм, расширения отверстия после взрыва не происходит.

При применении же пороха с нашей добавкой в таком же свинцовом цилиндре, как видно из рис. № 3 – происходит значительное расширение выточки, объем выточки после взрыва увеличивается в 15 раз, что свидетельствует о чрезвычайной работоспособности пороха с добавкой Института теплоэнергетики АН УССР.

Большое инициирующее действие пороха с каталитической добавкой видно на фото № 4, на котором показаны результаты опытов по пробитию металлических пластин зарядом весом всего в 1,2–1,5 г.

*1 Знято інформацію про рекомендації до друку статей наукових співробітників інституту.

*2 Тут і далі – підкреслено в документі.

*3 Підкреслено синім олівцем.

*4 Згадані тут і далі ілюстративні матеріали відсутні в архівній справі.

Этот опыт производится следующим образом.

В капсулю закладывается 1,2–1,5 г пороха и капсулю устанавливается на свинцовой пластинке толщиной 6 мм, которая опирается на металлическую втулку с отверстием в 30 мм, при воспламенении капсуля с обычным порохом свинцовая пластинка не претерпевает никаких изменений. При воспламенении же капсуля с порохом с добавкой Института теплоэнергетики в свинцовой пластинке образуется большое сквозное отверстие диаметром 16–18 мм, что свидетельствует о большом инициирующем действии такого пороха.

Найденное институтом явление бризантного и инициирующего действия пороха с каталитической добавкой является новым, неизвестным до настоящего времени явлением.

Ранее существовало мнение, что коллоидные пороха ни при каких условиях не способны к детонации. В последнее время было выяснено и является общеизвестным, что пироксилиновые и нитроглицериновые пороха в известных условиях, например, при наличии мощных инициирующих импульсов (толовых шашек и капсулей – детонаторов с гремучей ртутью или азидом свинца), могут детонировать. При этом детонация возникает при наличии только больших количеств порохов.

Применение же к пороху каталитической добавки, синтезированной Институтом теплоэнергетики, позволяет вызвать не только бризантное, но и весьма инициирующее действие порохов. При этом весьма существенно, что указанное явление имеет место для любого, даже ничтожно малого количества пороха и может быть получено без применения толовых шашек и капсулей детонаторов, что имеет весьма существенное значение, например, для безопасности проведения разнообразных взрывных работ.

Учитывая, что найденное явление может иметь не только оборонное, но и народнохозяйственное значение, в частности для разработки и создания новых типов безопасных в эксплуатации капсулей детонаторов и увеличения работоспособности порохов при буровзрывных работах, Институт теплоэнергетики в настоящее время начал совместно с Укржелдорвзрывпромом работу по дальнейшему испытанию в лаборатории, а также промышленных условиях пороха с рекомендуемой каталитической добавкой.

Приложение: фото на 1 листе*¹.

Директор института действительный член АН УССР И. Т. Швец
Зав[едующий] лаборатории доктор химических наук Б. З. Рудой

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, стр. 1567, арк. 212–214. Оригінал. Машинпис.

*¹ Додатки не публікуються.

ДОВІДКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО СТАН НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ В ЗАПОВІДНИКАХ АН УРСР, НАПРАВЛЕНА ДО ЦК КП(б)У

27 березня 1952 р.*2

Виконуючи постанову Ради Міністрів УРСР від 25.IX.1951 р. «Про заповідники», Президія Академії наук УРСР виділила комісію для приймання справ, архіву, бібліотеки та майна Головного управління по заповідниках при Раді Міністрів УРСР. Комісія провела необхідну роботу та склала акти прийому, які затвердженні Президією АН УРСР.

Для розгортання науково-дослідної роботи у заповідниках і дендропарках їх введено в систему науково-дослідних установ АН УРСР.

Заповідник «Хомутовський степ» з колишнім заповідником «Кам'яні могили» приєднано до Інституту ботаніки з повним підпорядкуванням в науково-методичному та господарському відношенні.

Інститут ботаніки включив до плану наукових робіт на 1952 рік тему: «Флора і рослинність заповідників «Хомутовський степ» і «Кам'яні могили» (виконавці – С. Ф. Морочковський, Д. Н.*3 Доброчасва). Опрацювання цієї теми проводиться з метою вивчення сучасного стану флори і рослинності, кормових, технічних, лікарських рослин і використання їх в народному господарстві; виявлення складу грибної флори, в тому числі грибів – збудників хвороб і розробку заходів боротьби з ними.

Для проведення наукової роботи в заповідниках «Хомутовський степ» і «Кам'яні могили» Інститут ботаніки планує: побудувати польові лабораторії, електрифікувати службові приміщення і збільшити штат в заповіднику «Кам'яні могили» на 2 одиниці – охоронників.

Заповідники «Тростянець», «Михайлівський степ» і «Устимівка» закріплені за Ботанічним садом АН УРСР, який склав і затвердив план науково-дослідної роботи на 1952 рік.

В дендропарку «Тростянець» будуть провадитися роботи по інтродукції найбільш цінних порід і вивчення плодового насіння хвойних порід дендропарку.

Складено план насадження нових деревних порід і збирання цінних рослин та закладки розсадників.

Складено на 1952 рік делектус (список насіння для обміну).

По заповіднику «Михайлівський степ» заплановано проведення флористичних і геоботанічних досліджень весною, літом і восени 1952 р.

По дендропарку «Устимівка» запланована тема «Вивчення складу деревної і чагарникової рослинності дендропарку».

По заповіднику «Веселі Боковеньки» Інститут лісівництва АН УРСР провадить насадження і акліматизацію нових порід дерев, згідно постанови Ради Міністрів УРСР від 11.VI.1948 р. про закладку в цьому заповіднику не менше 10 га нових насаджень. У 1951 р. передано Міністерству сільського господарства

*1 Див. док. № 50.

*2 Дата супровідного листа.

*3 Помилка в документі. Правильно: Д. М.

УРСР насіння зимостійкого волоського горіха з плантацій дендропарку «Веселі Боковеньки».

Підготовлено до видання в 1952 р. монографію «Дендропарк «Веселі Боковеньки».

Заповідник «Стрілецький степ» закріплено за Інститутом зоології, який не організував там ніякої роботи. В штаті заповідника є 4 одиниці – директор, бухгалтер і два охоронники, яким доручено догляд за заповідником. Наукова робота не розпочата через відсутність там наукових співробітників.

Головний вчений секретар Президії АН УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Швець*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 503, арк. 208–209. Копія. Машиннопис.

№ 94*¹

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР
ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА,
ФОЛЬКЛОРУ ТА ЕТНОГРАФІЇ АН УРСР¹**

2 квітня 1952 р.

Постановою Ради Народних Комісарів Української РСР в серпні 1936 року, разом з організацією в системі Академії наук УРСР Відділу суспільних наук, було утворено (на базі інститутів УАМЛШУ і інших науково-дослідних установ республіки) такі інститути:

1. Інститут історії України
2. Інститут українського фольклору*²
3. Аграрно-схоломічний інститут
4. Інститут української літератури імені Т. Г. Шевченка.

Починаючи з того часу, і до середини літа 1941 року, в системі АН УРСР існували такі науково-дослідні інститути Відділу суспільних наук:

1. Інститут історії України
2. Інститут українського фольклору
3. Інститут української літератури імені Т. Г. Шевченка
4. Інститут мовознавства
5. Інститут економіки
6. Інститут археології.

В час Великої Вітчизняної війни, коли Академія наук УРСР була евакуйована в м. Уфу, Башкирської РСР, на базі цих інститутів (друга половина 1941 року) було утворено Інститут суспільних наук АН УРСР, який влітку 1942 року було розукрупнено на такі:

1. Інститут історії і археології
2. Інститут народної творчості і мистецтв
3. Інститут мови і літератури.

*¹ Дня. лок. № 67.

*² Тут і далі – підкреслено в документі синім олівцем.

Ці інститути Відділу суспільних наук АН УРСР існували з літа 1942 року по липень 1944 року, тобто в час перебування Академії наук в м[істах] Уфі та Москві і до повної евакуації в м. Київ.

Ще в умовах Великої Вітчизняної війни, а саме влітку 1944 року, відбулася реорганізація всіх інститутів Відділу суспільних наук АН УРСР, за винятком Інституту народної творчості і мистецтв, у відповідності з їх довоєнним профілем. Так були відновлені і відбудовані:

1. Інститут історії України
2. Інститут української літератури імені Т. Г. Шевченка
3. Інститут мовознавства імені О. О. Потебні
4. Інститут економіки
5. Інститут археології.

Щодо Інституту народної творчості і мистецтв, то влітку 1944 року він не тільки не був розукрупнений, а навпаки, був розширений за своїм профілем, оскільки добавилася ще галузь етнографічної науки.

З липня 1944 року існує в системі АН УРСР багатопрофільний Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії, який покликаний теоретично розробляти і втілювати наукові здобутки в галузі мистецтвознавства (театрознавство, музикознавство, кінознавство, образотворче мистецтво), фольклористики (словесний і музичний фольклор) та етнографії.

Важливість науково-дослідної роботи в галузі мистецтвознавства, фольклористики та етнографії і завдання, які стоять перед Академією наук УРСР в справі розвитку цих наук, з усією ясністю і чіткістю викладені в постанові ЦК КП(б) України від 16 грудня 1950 року про роботу Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії.

Серед багатьох інших завдань, поставлених ЦК КП(б)У перед Президією АН УРСР і інститутом, є пункти про багатомис видання її зразків.

Існуюча структура інституту, його багатопрофільність не відповідають науково-організаційному забезпеченню виконання покладених на інститут завдань. Керувати таким багатопрофільним інститутом дуже важко. Дирекція і вчена рада не можуть в однаковій мірі успішно забезпечувати наукове керівництво і в галузі мистецтвознавства (театрознавство, кінознавство, музикознавство, образотворче мистецтво), і в галузі фольклористики (словесна і музична народна творчість), і в галузі етнографії.

Багатопрофільність інституту негативно відбивається і на підготовці наукових кадрів, особливо докторів наук.

Відділи інституту, які представляють собою окремі самостійні галузі наук, не можуть повністю задовольнити вимог, що їх ставлять перед інститутом різні міністерства СРСР і УРСР: Міністерство вищої освіти СРСР, Міністерство освіти УРСР, Міністерство кінематографії УРСР, Управління в справах вищої школи при Раді Міністрів УРСР, комітети в справах мистецтв і культ[урно]-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР, спілки радянських письменників, композиторів, художників, різні організації, установи і підприємства, зацікавлені в поєднанні науки з практикою та в різнобічній науково-творчій допомозі.

Президія АН УРСР, бюро Відділу суспільних наук і дирекція Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії вважають, що єдиним дієвим заходом

для офіційного забезпечення виконання завдань, поставлених Комуністичною партією і радянським урядом в справі дальшого всебічного розвитку в Українській РСР радянської мистецтвознавчої, фольклористичної і етнографічної наук с доведення до кінця післявоєнної реорганізації і відбудови в системі Академії наук установ, які повинні працювати в цих галузях наук. Настав час відновити Інститут народної творчості в його довоєнному вигляді.

Виходячи з цього ми вносимо пропозицію створити на базі нині існуючого Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії, два самостійні інститути:

1. Інститут народної творчості та етнографії
2. Інститут мистецтвознавства.

Інститут народної творчості та етнографії АН УРСР повинен бути науковим і науково-методичним центром в справі дослідження, збирання і видання народної творчості у всіх її видах. Він, зокрема, повинен зосередити свою увагу на науково-методичному обслуговуванні художньої самодіяльності, вищих і середніх шкіл та краснзавчих музеїв в питаннях народної творчості і етнографії, а також здійснити багатотомне видання народної творчості.

Виходячи із цих завдань Інституту народної творчості і етнографії, вносимо пропозицію затвердити такі науково-дослідні і науково-допоміжні відділи та лабораторії:

1. Відділ словесної народної творчості.
2. Відділ музичної народної творчості.
3. Відділ етнографії.
4. Відділ фондів (збирання і систематизації фольклорних і етнографічних матеріалів).
5. Лабораторія звукозапису.
6. Наукова бібліотека.

Інститут мистецтвознавства повинен бути науковим і науково-методичним центром в справі дослідження історії і теорії театрального, музичного, образотворчого мистецтва і кіно та узагальнення і втілення в практику наукових здобутків в цих питаннях.

Виходячи з цих завдань Інституту мистецтвознавства, вносимо пропозицію затвердити такі науково-дослідні і науково-допоміжні відділи та лабораторії цього інституту:

1. Відділ театру.
2. Відділ музики.
3. Відділ образотворчого мистецтва.
4. Відділ кіно.
5. Відділ фондів.
6. Кінофотолабораторія.
7. Наукова бібліотека.

На перший час штат Інституту народної творчості визначається в 40,5 чол. і штат Інституту мистецтвознавства в 37,5 чол. В штаті Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії є 56 одиниць, всього потрібно збільшити штат при поділ інституту на 22 одиниці.

Для розміщення Інституту мистецтвознавства потрібно буде виділити додаткове приміщення, розміром в 6 кімнат.

Треба також відзначити, що є великі труднощі з комплектування керівних наукових кадрів для інститутів, що будуть створені при цьому поділі. Для запрошення цих керівних кадрів з інших республік необхідно виділити для них мінімум 3 квартири.

Таким чином, для [ви]рішення питання в Раді Міністрів СРСР про організацію Інституту народної творчості та Інституту мистецтвознавства на базі Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії необхідно: надати за рахунок штатів республіки додатково 22 одиниці, надати приміщення в кількості 6 кімнат та три квартири для запрошення керівних наукових працівників.

Додаток: Проект штатного розпису інститутів*1.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладин*
Головний вчений секретар Президії Академії наук УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Швець*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 7080, арк. 38–45. Оригінал. Машинопіс.

№ 95

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАВІДУВАЧА СЕКТОРУ ВІДДІЛУ НАУКИ
І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЦК КП(б)У А. ПАВЛЕНКА
ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ПРО ЗАХОДИ
З НАДАННЯ ДОПОМОГИ У НАУКОВО-ДОСЛІДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ІНСТИТУТУ СУСПІЛЬНИХ НАУК ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ АН УРСР**

*[Не пізніше 7 квітня 1952 р.]***

В письме на Ваше ім'я*3 директор Інституту общественных наук Львовского филиала Академии наук УССР тов. Нестеренко А. А. сообщает о том, что за последнее время в институте оживилась научно-исследовательская работа: появилось много работ, диссертаций, статей, которые необходимо оценить, исправить в них ошибки, дать авторам необходимые советы и указания.

В связи с этим тов. Нестеренко [А. А.] просит помочь укрепить институт кадрами, для чего прислать на работу во Львов из Киева (хотя бы на один год) тов. Белодода И. К. (Институт языкознания АН УССР), тов. Ишука А. А. (университет), тов. Гуслистого К. Г. (Институт истории), тов. Романенко И. Н. (Институт экономики).

Отдел науки и высших учебных заведений ЦК КП(б) Украины считает, что в настоящее время эту просьбу тов. Нестеренко [А. А.] удовлетворить невозможно, так как указанные выше товарищи являются ведущими работниками институтов Отделения общественных наук АН УССР и их откомандирование во Львов отрицательно сказалось бы на выполнении важных задач, поставленных перед этими институтами.

*1 Додаток не публікується.

*2 Датовано за поміткою на документі.

*3 Лист було направлено 14 лютого 1952 р.

Что же касается просьбы тов. Нестеренко [А. А.] о присуждении ученому совету львовского Института общественных наук права принимать к защите кандидатские диссертации, то этот вопрос в настоящее время уже решается в Президиуме АН УССР.

Для оказания помощи львовскому Институту общественных наук АН УССР отдел науки и вузов ЦК КП(б) Украины считает необходимым осуществить следующие мероприятия:

1. Обязать институты Отделения общественных наук АН УССР (философии, истории, экономики, литературы, языкознания, археологии, искусствознания, фольклора и этнографии) взять под свой научный контроль всю научную продукцию львовского Института общественных наук. Силами этих институтов помогать львовскому институту рецензировать его научную продукцию, диссертации, статьи и т.д.

б). *1 Указанным институтам по требованию львовского института систематически (согласно графика Отделения общественных наук АН УССР) командировать во Львов лучших специалистов для оказания помощи в научной работе, для организации консультаций на месте, а также для приема экзаменов по кандидатскому минимуму и т. д.

в). Рекомендовать научным работникам львовского Института общественных наук систематически (согласно графика) выезжать с научными докладами в Киев и другие города.

г). Просить ЦК ВКП(б) откомандировать 3–4 кандидата наук из выпускников Академии общественных наук при ЦК ВКП(б) для работы во львовском Институте общественных наук.

Просим Ваших указаний.

Зав[едующий] сектором отдела науки и вузов
ЦК КП(б) Украины [А.] Павленко

На документі помітки: «Доложено т. Мельникову Л. Г. С выводами отдела он согласен. 7.IV.1952 г. [С. В.] Червоненко»; «О результатах рассмотрения письма сообщено т. [А. А.] Нестеренко. 8.IV.52 г. [С. В.] Червоненко».

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, стр. 2861, арк. 54–55. Оригінал. Машиніопис.

*1 Така нумерація пунктів у документі.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЗАСТУПНИКА
ГОЛОВИ РМ УРСР В. Г. БОНДАРЧУКА ПРО ВИДІЛЕННЯ ІНСТИТУТУ
АГРОБІОЛОГІЇ АН УРСР ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БАЗИ
У ВИННИКАХ*¹**

12 квітня 1952 р.

Інститут агробіології Академії наук Української ССР, створений в 1951 році в г. Львові для розробки наукових проблем розвитку сільського господарства західних областей УРСР, не має експериментальної бази, що відповідає характеру і направленню робіт інституту.

Вместе с тем, сільськогосподарське господарство західних областей, перейшовши повністю до суцільної форми виробництва, настоятельно вимагає наукового рішення актуальних практичних питань з рослинництва, селекції, агрохімії, ґрунтознавства, тваринництва і механізації сільськогосподарських процесів.

Для наукової розробки і рішення стоячих перед Інститутом агробіології питань необхідна експериментальна база, що відповідає вимогам радянської агробіологічної науки.

Ввиду цього експериментальна база повинна мати достатню площу для закладки експериментів, введення польових і кормових травопольних сівозмін, а також для випробування і застосування сільськогосподарських машин, наявність ґрунту, характерного для західних областей УРСР, рівнинного рельєфу для отримання порівняльних даних і наявність придатних будівель.

Особливо важливим умовою для найбільш ефективного використання бази повинна бути близькість її до Львова і зручність зв'язу, з метою уникнення витрат часу, сил і матеріальних ресурсів при регулярних візитах до експериментальної бази науковими співробітниками для проведення експериментів.

Роботниками Львівського філіалу Академії наук УРСР і Інституту агробіології оглядені в радіусі до 40 км всі більш або менш підходящі для бази господарства. Єдиним придатним господарством для цієї мети по суцільному закінченню виявилось навчально-дослідницьке господарство Львівської обласної школи колгоспних кадрів у Винниках, про яке була подана докладна записка до РМ УРСР ще в 1951 році. Однак питання про передачу навчально-дослідницького господарства школи колгоспних кадрів до експериментальної бази Інституту агробіології АН УРСР не було вирішено в позитивному сенсі і інституту була запропонована інша територія поблизу Львова. Однак, внаслідок заперечення Міністерства м'ясомолочної промисловості СРСР, Інституту агробіології було також відмовлено в передачі цього господарства.

Ввиду цього єдиним можливим об'єктом для експериментальної бази Інституту агробіології АН УРСР залишається навчально-дослідницьке господарство Львівської обласної школи колгоспних кадрів.

* Попередня клопотання Президії АН УРСР до РМ СРСР про надання експериментальної бази для Інституту агробіології поблизу Львова у серпні 1951 р. не було задоволено.

Территория учебно-опытного хозяйства состоит из 228 га земли, расположена в почвенно-климатических условиях, наиболее характерных для западных областей, упорядочена. Это позволит не откладывать постановки опытов до времени приведения в порядок территории и использовать условия уже заложенного травопольного севооборота. Хозяйство располагает достаточным числом строений, расположено в 8 км от Львова на шоссе Львов – Тернополь, что обеспечивает возможность использования автобусного сообщения.

Президиум Академии наук Украинской ССР просит Вас дать указания Львовскому областному исполнительному комитету о передаче учебно-опытного хозяйства Львовской областной школы колхозных кадров Институту агробиологии Львовского филиала Академии наук Украинской ССР в качестве экспериментальной научной базы.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швеиц*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 504, арк. 276–276зв. Копія. Машинопис.

№ 97

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КП(б)У ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ РОЗУКРУПНЕННЯ ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР

25 квітня 1952 р.

За послевоєнніє роки значительно выросла сеть научно-исследовательских учреждений Отделения общественных наук Академии наук Украинской ССР. Вновь организованы – Институт философии, Сектор государства и права, Институт общественных наук Львовского филиала АН УССР, четыре музея Т. Г. Шевченко, Украинский государственный музей этнографии и художественного промысла. Значительно расширились: Институт истории Украины, Институт экономики, Институт искусствоведения, фольклора и этнографии, в котором созданы отделы – театра, кино, музыки, фольклора и этнографии.

В настоящее время в Отделении общественных наук входит 16 учреждений: институты – философии, экономики, истории Украины, археологии, украинской литературы, языкознания, Институт искусствоведения, фольклора и этнографии, Институт общественных наук, Сектор государства и права, Публичная библиотека АН УССР, Музей Т. Г. Шевченко, мемориальный музей-домик Т. Г. Шевченко, могила и музей Т. Г. Шевченко в Каневе, музей Т. Г. Шевченко в Кирилловке.

В связи с репсиями ЦК ВКП(б) по идеологическим вопросам и постановлениями ЦК КП(б) Украины о работе институтов общественных наук, увеличилось к ним требования, в особенности в части руководства и контроля за работой институтов со стороны отделения и Президиума АН УССР. Однако организационная структура руководства учреждениями общественных наук не изменилась. Всими учреждениями руководит бюро Отделения общественных наук, в составе которого имеются только 2 штатных должности – председателя отделения и ученого

секретаря. При таком положении бюро отделения не может обеспечить выполнение тех задач, которые стоят перед институтами общественных наук.

В Академии наук Союза ССР институты общественных наук входят в состав трех отделений – [Отделения] истории и философии, Отделения экономики и права, Отделения литературы и языка, что очень облегчает руководство институтами со стороны бюро отделений; к тому же бюро отделений обеспечены рабочим аппаратом в количестве 5–6 штатных единиц. По новому уставу АН СССР предусмотрено дальнейшее разукрупнение отделений.

В целях обеспечения надлежащего руководства учреждениями общественных наук Академии наук УССР Президиум считает целесообразным разукрупнить Отделение общественных наук на два отделения: а) Отделение истории, философии и экономики и б) Отделение литературы и языка.

В состав Отделения истории, философии и экономики должны войти:

1. Институт истории Украины,
2. Институт археологии,
3. Институт философии,
4. Институт экономики,
5. Институт общественных наук,
6. Сектор государства и права.

В состав Отделения литературы и языка должны войти:

1. Институт украинской литературы,
2. Институт языкознания,
3. Институт искусствоведения, фольклора и этнографии,
4. Четыре музея Т. Г. Шевченко,
5. Украинский государственный музей этнографии и художественного промысла,
6. Государственная публичная библиотека.

Президиум АН УССР полагает, что проведенные указанной реорганизации серьезным образом помогут улучшить работу институтов общественных наук.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швец*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 503, арк. 269–270. Котів. Машинопис.

№ 98

**ЛИСТ ДИРЕКТОРА ИНСТИТУТА БИОХИМИИ АН УССР
АКАД. О. В. ПАЛЛАДИНА ДО МНИСТРА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
УРСР П. Л. ШУПИКА З ПРОХАННЯМ ОРГАНІЗУВАТИ ПРОМИСЛОВЕ
ВИРОБНИЦТВО ПРЕПАРАТУ АТФ, РОЗРОБЛЕНОГО ІНСТИТУТОМ
[Не раніше 10 травня 1952 р.]^{*1}**

В результате экспериментальных исследований, проведенных в Институте биохимии Академии наук Укр[аинской] ССР по изучению нервно-мышечных

^{*1} Дату встановлено за змістом документа.

заболеваний, был предложен для применения при прогрессирующей дистрофии мышц препарат аденозинтрифосфорной кислоты (АТФ).

Клиническая проверка терапевтического действия этого препарата проведена в лечебных учреждениях (клиниках Киевского психоневрологического института, Киевского медицинского института, Окт[ябрьской] обл[астной] больницы) действ[ительным] чл[еном] АМН СССР Б. Н. Маньковским²² и проф. В. М. Слонимской. Постановлением Фармакологического комитета уч[еного] совета Министерства здравоохранения СССР от 10 мая 1952 г. разрешены выпуск и применение препарата при прогрессирующей дистрофии мышц. Для обеспечения широкого применения препарата АТФ при лечении нервно-мышечных заболеваний необходимо организовать изготовление его в производственном масштабе.

Институт биохимии просит Вас дать указание Управлению медицин[ской] промышленности организовать выпуск нового медицинского препарата (АТФ), предложив Киевскому филиалу Укр[аинского] института эндокринологии немедленно приступить к освоению методики изготовления препарата и его выпуска.

Техническая помощь в изготовлении препарата Киевскому филиалу Инст[итута] эндокринологии будет оказана Институтом биохимии, в лаборатории которого препарат АТФ до сих пор изготавливается.

Директор Инст[итута] биохимии акад. *А. В. Палладин*
Уч[еный] секретарь канд[идат] биол[огических] наук
В. П. Короткоручко

ИА НБУВ, ф. 3, оп. 3, спр. 46, арк. 1. Оригинал. Автограф.

№ 99

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІІ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО
НЕОБХІДНОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ
МІНЕРАЛЬНОЇ СИРОВИНИ АН УРСР**

15 травня 1952 р.

Украинская ССР располагает богатейшими месторождениями нерудных ископаемых – глин, кварцитов, гранитов, известняков, ракушечников, каолина, базальтов, доломита, гипса, тальковых пород и минеральных солей, являющихся весьма ценным минеральным сырьем для промышленности.

Однако, в настоящее время в Украинской ССР почти нет научно-исследовательских учреждений, занимающихся изучением использования нерудных ископаемых в промышленности.

Силикатная промышленность Советского Союза широко представлена разнообразными производствами. Существующие отраслевые научно-исследовательские институты занимаются разрешением отдельных задач применительно к нуждам соответствующей отрасли силикатной промышленности.

Геологические организации Украины, успешно проводя разведки и изыскания новых видов минерального сырья для их освоения, не располагают материалами их переработки.

В связи с этим Президиум Академии наук УССР считает необходимым восстановить Институт минерального сырья³³, существовавший в системе АН УССР до Отечественной войны, возложив на него выполнение следующих задач:

1) Совместно с Институтом геологических наук АН УССР и другими геологическими организациями Украины выявление новых видов минерального сырья, изучение его свойств и разработки методов его использования в народном хозяйстве.

2) Разработка новых технологических способов переработки различных видов минерального сырья в следующем направлении:

а) изучение физико-химических свойств природного минерального сырья и промышленных отходов для производства строительных материалов;

б) систематизация и классификация перудных ископаемых и промышленных отходов для получения новых стройматериалов.

3) Разработка теоретических основ изготовления керамических изделий (полусухое прессование, прессование с применением вакуума, горячее прессование, отливка и др.).

4) Изучение зависимости между кристаллохимическими и физико-химическими свойствами силикатных материалов.

5) Изучение физико-механических свойств силикатных строительных материалов в зависимости от их физико-механических превращений (фазовый состав), нахождения новых или усовершенствованных путей получения строительных материалов и интенсификации производства.

6) Теплофизические исследования в области технологии строительных материалов (сушка, обжиг, гидротермальная обработка и пр.), разработка теории и экспериментальные нахождения констант, необходимых для технических расчетов.

7) Исследования в области физики и химии высоких температур и давлений в целях интенсификации технологических процессов и создания новых строительных материалов.

8) Изучение процессов рекристаллизации и спекания силикатных масс при их обжиге.

9) Изыскание новых стройматериалов и изделий из них, включая изоляционные материалы и расширение ассортимента их.

10) Создание новых видов огнеупорных и строительных материалов на базе ископаемых солей и рассолов, тальков, доломита, извести и др. видов сырья.

11) Разработка химико-аналитических и механических методов анализа и испытания минерального сырья.

Основные сырьевые базы для производства строительных и огнеупорных материалов расположены в центральной части УССР, Донбассе, Пришивашье и Приазовье.

Промышленные предприятия по производству строительных и огнеупорных материалов расположены в тех же районах. В связи с этим институт должен находиться в г. Киеве.

В соответствии с намеченной структурой нового института, его штатный состав намечается в количестве 71 сотрудника. (Штатный состав и структура института прилагается).

Директором Института минерального сырья мы предполагаем назначить члена-корреспондента АН УССР Анатолия Семеновича Бережного, с освобождением

сго от работы в Харьковском институте огнеупоров Министерства черной металлургии СССР. На первом этапе работы нового института он может быть укомплектован за счет следующих научных работников:

[...]*¹

Младшие научные сотрудники и вспомогательный персонал будут привлечены в обычном порядке.

Академия наук УССР не располагает помещением и штатными единицами для нового Института минерального сырья, в связи с этим использование помещения и материальной базы отраслевого института стройматериалов Министерства строительных материалов УССР (ул. Крещатик, № 14) облегчило бы организацию Института минерального сырья АН УССР.

Для обеспечения вновь организуемого института аппаратурой, лабораторным оборудованием, мебелью и для приспособления рабочего помещения необходимы специальные ассигнования в сумме 750 тыс. рублей. Месячный фонд заработной платы по штатному расписанию равняется 84 300 руб.

Исходя из вышеизложенного Президиум АН УССР просит возбудить ходатайство перед Советом Министров СССР о возобновлении деятельности Института минерального сырья и утвердить штат научного и научно-вспомогательного персонала в количестве 71 чел., выделив для института дополнительные штаты сверх штатных лимитов.

Приложение*²:

1. Проект письма Совета Министров УССР в Совет Министров СССР.
2. Проект постановления Совета Министров.
3. Проект штатного расписания Института минерального сырья АН УССР.

Вице-президент Академии наук УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семененко*
И[сполняющий] о[бязанности] Главного ученого секретаря Президиума
Академии наук УССР член-корреспондент АН УССР *А. Д. Коваленко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 504, арк. 380–383. Копія. Машинпис.

№ 100

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЗАВІДУВАЧА ВІДДІЛУ НАУКИ
ЦК ВКП(б) Ю. О. ЖДАНОВА ПРО ПЕРЕДАЧУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ
СЕЙСМІЧНОЇ СТАНЦІЇ ДО СКЛАДУ АКАДЕМІЇ¹**

16 травня 1952 р.

Академией наук Украинской ССР в конце 1951 г. создан Сейсмический сектор для объединения и руководства сейсмической службой на территории УССР, в ведение которого уже переданы 2 сейсмические станции в г[ородах] Львове и Ужгороде, находившиеся ранее в ведении Геофизического института АН СССР.

¹ Знято список науковців, яких бажано запросити до штату інституту.

² Додатки не публікуються.

В связи с этим является целесообразной передача Академии наук УССР также Черновицкой станции, находящейся сейчас в ведении Черновицкого государственного университета.

По произведенному сотрудниками АН УССР обследованию станции, последняя находится в неудовлетворительном состоянии в отношении своего местонахождения и оборудования.

Вследствие этих причин станция работает недостаточно хорошо и плохо удовлетворяет своему назначению.

Совет по делам сейсмологии Академии наук СССР, являющимся органом, планирующим сейсмическую службу во всесоюзном масштабе, вынес решение о целесообразности передачи в АН УССР Черновицкой станции.

Академия наук УССР располагает соответственными возможностями для надлежащей реорганизации станции.

Для прохождения учебного процесса университета станция никакого значения не имеет, так как преподавание сейсмологии как предмета программы университета не предусмотрено. Между тем в ответ на нашу мотивированную просьбу Министерство высшего образования СССР в лице заместителя министра тов. [М. А.] Прокофьева (письмо от 8.V.1952 г. № 4111-02/3908) отказало нам в передаче станции по тем причинам, что последняя необходима университету «для развертывания учебной и научной работы в области сейсмологии». Последнее утверждение является несобоснованным, так как и в настоящее время сейсмология не является учебной дисциплиной университета, и весьма трудно ожидать этого в ближайшее время, так как геофизическая специальность, в том числе и сейсмология, существует только в нескольких университетах Союза – в Москве, Ленинграде, Казани и пр., где для этого существуют соответствующие возможности в виде лабораторий и наличия кадров.

Президиум АН УССР просит Вашего содействия в правильном решении вопроса о развитии сейсмической службы в Советском Союзе на территории УССР.

Вице-президент Академии наук УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семенов*
И[сполняющий] о[бязанности]
Главного ученого секретаря Президиума АН УССР
член-корреспондент АН УССР *А. Д. Коваленко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 503, арх. 301-301зв. Копія. Машинпис.

**ДОВІДКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО НАЯВНІ ПЛОЩІ УСТАНОВ
АКАДЕМІЇ, ДЛЯ ЯКИХ ЗАПЛАНОВАНО КАПІТАЛЬНЕ БУДІВНИЦТВО
ТА НЕОБХІДНІ ДОДАТКОВІ АСИГНУВАННЯ
ДЛЯ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ*¹**

4 червня 1952 р.*²

1. Інститут гідрології та гідротехніки^{*3}

Занимає площу в 430 м². Занимає площа не дає можливості інституту розвивати науко-експериментальні роботи в області гідравліки та гідротехніки, пов'язані з виконанням сталінського плану освіти природи, проблемою Великого Дніпра та т. д., так як інститут не має комплексної гідравліко-гідротехнічної лабораторії з досвідним басейном.

На 1952–1953 г. Академія наук УРСР вимагає асигнування на будівництво Інституту гідрології та гідротехніки з гідравліко-гідротехнічної лабораторією та досвідним басейном.

Сметна вартість об'єкта 4,9 млн руб. з введенням в експлуатацію 28,9 т[вис.] м³. Штатне розписання інституту на 1952 рік затверджено в кількості 101 чол.

2. Інститут фізическої хімії

Розташований в будинку на центральній магістралі міста, повністю не пристосований для роботи в області фізическої хімії (з точними приладами та шкідливими умовами). Занимає площа складає 825 м², причому під робочі приміщення заняті всі коридори.

Ураховуючи спецтематичність та важкі умови роботи Президіум АН УРСР прийняв рішення про будівництво нового будинку для Інституту фізическої хімії. Сметна вартість об'єкта складає 7,3 млн руб., проектна потужність 34,7 т[вис.] м³.

На 1952 і 1953 г[оди] Академія наук УРСР вимагає 4,0 млн руб. з введенням в експлуатацію 17,6 т[вис.] м³.

Штатне розписання інституту на 1952 г. затверджено в кількості 113 чол.

3. Інститут електротехніки

Занимає площа 1100 м² і розташований в двох будинках (по вулиці Чкалова 55-б і в Феоданії – в 18-ти км від міста).

Занимає приміщення інституту не дає можливості проводити науко-експериментальні роботи, що вимагають значительних площей.

При наявності на Україні найбільш розвинутих енергетических систем будівництво Інституту електротехніки вважається дуже необхідним. Сметна вартість нового Інституту електротехніки складає 13,5 млн руб. (першої череди).

На 1952–1953 г. Академія наук УРСР вимагає 2,1 млн руб. на початок будівництва з тим, щоб в 1954 г. при витратах 2,9 млн руб. дати в експлуата-

*¹ Довідка підготовлена Президією АН УРСР і надіслана до відділу науки і вищих навчальних закладів ЦК КІ(б)У.

*² Дата супровідного листа.

*³ Тут і далі – підкреслено в документі.

цию главный корпус института (с внешними сетями – водопроводом, канализацией, энергоснабжением) общей кубатурой 25,5 т[ыс.] м³.

Штатное расписание института на 1952 г. утверждено в количестве 110 чел.

4.] Институт теплоэнергетики.

Занимает площадь 700 м² и размещен в нескольких районах г. Киева (по ул. Чкалова 55-б, Артучилище, по [ул.] Владимирской № 55, Феофании и ГЭС-1 Киевэнерго). Для создания нормальных условий работы необходимо построить новое здание института, где сосредоточить все экспериментальные мастерские и лабораторные помещения.

Сметная стоимость объекта составляет 4,75 млн руб. с проектной мощностью 26,6 тыс. м³.

На 1953 г. Академия наук УССР испрашивает 2,7 млн руб., с тем чтобы в 1954 г. закончить строительство и сдать в эксплуатацию 26,6 м³.

Штатное расписание института на 1952 г. утверждено в количестве 132 чел.

Кроме указанных институтов Академия наук УССР испрашивает на 1952–1953 г. ассигнований на начало строительства зданий:

1. Литотеки Института геологии

Институт геологии не имеет помещения для устройства литотеки, имеющей чрезвычайно важное значение для развития геологической науки, познания недр УССР и оказания действенной помощи организациям, ведущим поиски, разведки и разработки полезных ископаемых.

В литотеке должны быть сосредоточены образцы республиканского каменного и минералогического фонда.

9.IX.47 г. Совет Министров УССР вынес решение № 1602 «О строительстве для Института геологических наук специального здания литотеки». Сметная стоимость объекта 2,8 млн руб. с вводом в эксплуатацию 15,5 тыс. м³.

2. Жилого дома (г. Киев, [ул.] Свердлова № 14)

Выше 150 семейств научных сотрудников не имеют жилья. В этом числе есть академики, члены-корреспонденты, доктора и кандидаты наук. 46 семейств научных сотрудников проживают в служебных, лабораторных помещениях, сокращая и без того ограниченную рабочую площадь институтов.

Привлечение новых высококвалифицированных ученых из других городов совершенно исключено из-за отсутствия возможности предоставления им квартир.

На 1952 г. Академия наук УССР испрашивает 2,0 млн руб. на начало строительства жилого дома. В 1953 году намечается окончание строительства и сдача в эксплуатацию 4,7 тыс. м³ жилой площади.

3. Общежитие аспирантов

Академия наук УССР располагает общежитием для аспирантов всего на 70 человек в 3-х районах города. Набор аспирантуры из других городов Украинской ССР почти не производится в связи с отсутствием общежитий. Практика набора аспирантов из числа имеющих площадь в г. Киеве уже получила справедливое осуждение.

Академия наук УССР в 1953 г. намечает строительство общежития со сметной стоимостью в 2,5 млн руб. и вводом в действие 1500 м².

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семенов*
Исполняющий [обязанности] Главного ученого секретаря
Президиума АН УССР член-корреспондент АН УССР *А. Д. Коваленко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 503, арк. 351–353. Копія. Машинопис.

№ 102

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ
ПРОМИСЛОВОГО ВИГОТОВЛЕННЯ ДІАСКОПІВ,
СКОНСТРУЙОВАНИХ У ЛАБОРАТОРІЇ МІКРОФІЛЬМУВАННЯ
ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УРСР**

25 червня 1952 р.

Лабораторія мікрофільмування Державної публічної бібліотеки АН УРСР*1 сконструювала дешевий та портативний діаскоп для читання мікрофільмованої книги, який дістав позитивний висновок експертної комісії під головуванням дійсного члена АН УРСР Лалшарьова В. Є. та Державної публічної бібліотеки ім. Леніна.

Промисловість СРСР таких діаскопів не виробляє, а потреба в них з боку наукових установ, учбових та культосвітніх закладів дуже велика.

Виходячи з цього Президія АН УРСР просить Раду Міністрів Української РСР:

1. Зобов'язати Міністерство місцевої промисловості УРСР організувати, починаючи з 1953 року, виробництво діаскопів.

2. Зобов'язати Комітет в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР, Міністерство освіти УРСР, Управління в справах вищої школи при Раді Міністрів УРСР та інші відомства, які мають у своїй системі наукові, учбові та культурно-освітні заклади, передбачити в кошторисах цих закладів на 1953 р. відповідні суми на придбання діаскопів.

3. Зобов'язати Управління в справах поліграфічної промисловості, видавництва та книжної торгівлі при Раді Міністрів УРСР та Міністерство торгівлі УРСР організувати торгівлю діаскопами для наукових установ, учбових, культосвітніх закладів та індивідуальних покупців.

При цьому додаємо: 1) протокол експертизи, 2) опис діаскопу, 3) схематичний рисунок діаскопу, 4) проект постанови Ради Міністрів УРСР*2.

Віце-президент Академії наук УРСР
дійсний член АН УРСР *Г. М. Савін*
Головний вчений секретар Президії Академії наук УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Шаєн*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 505, арк. 34. Копія. Машинопис.

*1 Так у документі.

*2 Додатки не публікуються.

**ЗВІТ ПРО РОБОТУ ВІДДІЛУ РУКОПИСІВ
ЛЬВІВСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ АН УРСР ЗА ТЕМОЮ
«ВОЗ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ І РОСІЇ. 1648–1654»**

[Не раніше 25 червня 1952 р.]^{*1}

м. Львів

Згідно рішення Президії АН УРСР на відділ рукописів було покладено завдання виявити і описати весь рукописний матеріал до визвольної боротьби українського народу і приєднання України до Росії, який надавався б для використання у трьохтомному археографічному збірнику, видання якого готується до друку Інститутом історії України АН УРСР до 300-річчя приєднання України до Росії.

На виконання рішення Президії АН УРСР для проведення цієї роботи у відділі рукописів була створена бригада з 6 осіб з працівників відділу рукописів і працівників інших відділів бібліотеки.

Бригада розпочала роботу по виявленню матеріалів 14 березня ц. р. після наради, яка була проведена у відділі разом з представниками Інституту історії України АН УРСР – кандидатом історичних наук т. [П. П.] Гудзенком, співробітником інституту т. [О. М.] Анапович^{*2} і доктором історичних наук, зав[ідуючим] відділом історії України Інституту суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР, професором І. П. Крип'якевичем.

Починаючи з 15 березня і до 25 червня 1952 року, всі інші плановані у відділі роботи були припинені, і всі працівники відділу рукописів були ієрєкєлючені на виконання роботи для Інституту історії України, згідно рішення Президії АН УРСР.

З цією метою було переглянуто всі каталоги, картотки та описи фондів відділу і відібрано 221 рукописну одиницю (томів, папок), в яких нарахувалось понад 47 000 аркушів документального матеріалу, які необхідно було перерахувати для виявлення необхідних документів.

За час своєї роботи працівниками бригади прочитано 47 867 аркушів тяжких до читання текстів документів, в основному на старопольській і латинській мовах і частково на українській і німецькій мовах.

Деякі рукописні одиниці (напр[иклад], Осс[олінеум] 221, Осс[олінеум] 225/11, Осс[олінеум] 475, Осс[олінеум] 1411, Осс[олінеум] 3064, Бавор[овських] 87-а, Сап[егги] X, Сап[егги], Прох[аска] 2 та ін.)^{*3} доводилось читати по 8–12 і більше днів.

З цього прочитаного документального матеріалу відібрано для Інституту історії України, описано на картках і ановано 449 документів. Робота по виявленню, опису і анотації документів для Інституту історії України АН УРСР уже повністю закінчена, і картотека на виявлені матеріали до теми «Приєднання України до Росії 1648–1654 рр.» надіслана до інституту.

^{*1} Дату встановлено за змістом документа.

^{*2} Помилка в документі. Правильно: Анапович.

На цю роботу бригадою було витрачено 407 людоднів.

Зав[ідуюча] відділом рукописів *Т. Ю. Козачук**1

Науковий архів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, он. 1, стр. 408, арк. 1–1зв. Оригінал. Машинопис.

№ 104

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЛЬВІВСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ АН УРСР ПОВНИМ КОМПЛЕКТОМ
ВИДАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ РСР**

2 липня 1952 р.

В зв'язку з утворенням у м. Львові філіалу Академії наук УРСР є когца необхідність в одержанні Львівською бібліотекою АН УРСР повного комплекту видань Української РСР.

Одержання цією бібліотекою обов'язкового скземпляра українських видань забезпечить швидше поповнення фондів новою радянською літературою, яких тут дуже мало, а також в значній мірі буде сприяти успішному виконанню наукової тематики інститутами філіалу.

Виходячи з цього, Президія Академії наук УРСР просить піднести клопотання перед Радою Міністрів СРСР про виділення бібліотеці Львівського філіалу Академії наук УРСР одного обов'язкового примірника всіх видань Української РСР¹⁶.

Віце-президент Академії наук УРСР
дійсний член АН УРСР *Г. М. Савін*
Головний вчений секретар Президії Академії наук УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Швець*

Архів Президії НАН України, ф. 251, он. 1, стр. 505, арк. 51. Копія. Машинопис.

№ 105*2

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ЗМІНУ НАЗВ
ІНСТИТУТІВ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА АН УРСР**

2 липня 1952 р.

Президія Академії наук УРСР 21 грудня 1951 року винесла рішення про перейменування Інституту історії України та Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка*3.

*1 Замість завідувачої відділом рукописів Т. Ю. Козачук документ підписала старший бібліотекар відділу рукописів В. Ф. Балдура.

*2 Див. док. № 144, 145.

*3 Див.: Додаток: Регести протоколів засідань Президії Академії наук УРСР (1951–1955), прот. № 7 від 21 грудня 1951 р., п. 777, 778.

Необхідність зміни назви Інституту історії України обумовлюється рядом причин.

У 1950 р. була проведена зміна структури інституту. В результаті цієї зміни в інституті створено ряд нових відділів, а саме:

- а) відділ історії країн народної демократії;
- б) відділ загальної історії і міжнародних відносин;
- в) воєнно-історичний відділ.

Профіль всіх цих відділів виходить за межі історії України.

У зв'язку з розвитком радянської історичної науки, поширенням зв'язків інституту з кафедрами історії СРСР та загальної історії вузів республіки і дедалі зростаючими вимогами до інституту, як єдиної науково-дослідницької установи на Україні в галузі історичної науки, інститут значно поширив свою наукову тематику, яка поряд з дослідженням проблем історії України – органічної частини історії СРСР, охоплює проблеми країн народної демократії, загальної історії, історії міжнародних відносин.

Таким чином, як структура, так і наукова проблематика інституту на сьогодні вже не відповідає існуючій назві. Тому Президія Академії наук вдруге*¹ просить дозволити змінити назву Інституту історії України, привівши її у відповідність з фактичною направленістю його наукової діяльності і назвати: Інститут історії Академії наук УРСР.

Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка має відділ російської і слов'янської літератур. Цей відділ розробляє проблеми російської літератури, російсько-українських літературних зв'язків, зв'язків української літератури з літературами інших братніх народів СРСР, а також вивчає проблеми слов'янських літератур (польської, болгарської, чеської та ін.). Ці питання розробляються і в інших відділах інституту.

У зв'язку з цим Президія Академії наук УРСР просить дозволити змінити назву Інституту української літератури, привівши її у відповідність з фактичною направленістю його наукової діяльності і назвати: Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка Академії наук УРСР.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний учений секретар Президії АН УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Швець*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 7080, арк. 196–197. Оригінал. Машинопис.

№ 106

ДОВІДКА АН УРСР ПРО СТАН ГУРТОЖИТКІВ ДЛЯ АСПІРАНТІВ³⁷

2 липня 1952 р.

В 1952–1953 гг. для иногородних аспирантов АН УССР необходимо общежитие на 145 человек (с учетом нового набора 1952 года).

Академия наук УССР в настоящее время располагает тремя общежитиями:

¹ Перше звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР з цього питання було направлено 31 січня 1952 р.

1. Общежитие на 45 чел. по ул. Б[ольшой] Васильковской 195 (Сталинка – 1,5 км от конечной остановки трамвая).

2. Общежитие на 16 чел. по ул. Выдубецкой 47, на территории Ботсада АН УССР (весь первый этаж старого корпуса Ботсада).

3. Общежитие на 56 чел. по ул. Челюскинцев 4 (II и IV этажи здания).

Таким образом, всего во всех трех общежитиях имеются места на 117 чел., недостает 28 мест.

В течение 1951–1952 гг. в утлах в г. Киеве проживало 29 аспирантов, за коих АН УССР ежемесячно оплачивала за углы, исходя из расчета 100 руб. на одного человека.

Однако, в настоящее время Министерство финансов УССР запретило производить оплату за вышеуказанные углы.

Если Совет Министров УССР даст разрешение на дальнейшую оплату углов Академии наук УССР, то вопрос с обеспечением общежитиями иногородних аспирантов в 1952–1953 гг. будет разрешен полностью (в число этих расчетов не входят иногородние аспиранты, имеющие родственников, у которых они живут, а также аспиранты, проживающие в общежитиях институтов – Институт физики и т. д.)

К этому следует добавить, что в общежитии по ул. Челюскинцев 4 в настоящее время проживают с семьями кандидаты наук, научные сотрудники Института АН УССР [говариши] [В. Т.] Коломиец, [О. Ф.] Ермоленко и [П. С.] Лысенко и если их выселить из этого помещения, то площадь для общежития аспирантов увеличится на 16 чел.

Президиум Академии наук УССР возбудил ходатайство перед Советом Министров УССР о даче указаний [Кисевскому] горсовету о предоставлении вышеуказанным сотрудникам жилплощади.

Состояние вышеуказанных общежитий характеризуется следующим видом:

1) Общежитие по ул. Б[ольшой] Васильковской № 195*¹ – находится в вполне удовлетворительном состоянии (оборудовано полностью, в комнатах по 2–3 чел., и созданы все бытовые условия для проживающих).

2) Общежитие по ул. Выдубецкой № 47.

Днями там закончен ремонт и переоборудование специально под общежитие. Это помещение находится в вполне удовлетворительном состоянии, созданы все возможные бытовые условия для проживающих там аспирантов.

3) Общежитие по ул. Челюскинцев № 4.

Помещение на 4-м этаже – является надстройкой, которую недавно закончили. Находится в вполне удовлетворительном состоянии (новое помещение). Там будут размещены 40 аспирантов. Необходимый инвентарь и т. п. подготовляется. Полное заселение этого общежития будет произведено к началу учебного года.

Помещение на 2-м этаже – в настоящее время капитально ремонтируется и передается под общежитие. Будет заселено также к началу учебного года. Необходимый инвентарь и все бытовые условия в этом общежитии обеспечены.

Учитывая, что из этих 3-х общежитий два общежития находятся в конце города, ежедневно пять раз в день курсирует автобус АН УССР специально для аспирантов (из АН УССР в общежитие и обратно).

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

Следует отметить, что все общежития все же не соответствуют необходимым требованиям и не могут создать соответствующих условий для проживающих там аспирантов АН УССР (разрозненность, отдаленность общежитий).

Необходимо срочное строительство специального здания для аспирантского общежития АН УССР на 300 человек.

Этот вопрос в настоящее время находится на окончательном разрешении в Совете Министров УССР.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швец*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 505, арк. 19–21. Копія. Машинпис.

№ 107

ДОПОВІДЬ ГОЛОВИ ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ АН УРСР АКАД. Й. З. ШТОКАЛА НА ЗАСІДАННІ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО РОБОТУ УСТАНОВ ФІЛІАЛУ ЗА РІК ДІЯЛЬНОСТІ¹

4 липня 1952 р.²

[...]³

За год, истекший со времени постановления правительства о создании филиала АН УССР нам, благодаря повседневной помощи со стороны ЦК ВКП(б), ЦК КП(б)У, Президиума Академии наук УССР и львовских партийных организаций, удалось преодолеть основные трудности организационного периода, обеспечить вновь организованные институты помещениями, приспособить эти помещения под лаборатории, в основном укомплектовать кадры, разработать тематические планы, установить связи с заводами и колхозами и организовать творческий процесс научно-исследовательской и воспитательной работы. Сейчас институты филиала АН УССР представляют собой жизнедеятельные научные коллективы, отдающие свои силы и знания на выполнение поставленных перед филиалом задач. Мы имеем в составе филиала 4 института с 31 отделами и лабораториями, Украинский государственный музей этнографии и художественного промысла АН УССР, созданный в конце 1951 года, сейсмический сектор с двумя сейсмическими станциями в городах Львов и Ужгороде, большая библиотека, типография и экспериментально-технический отдел.

За год своей работы институты филиала Академии наук УССР имеют ряд достижений в научной деятельности и в помощи нашему народному хозяйству и развитию социалистической культуры в западных областях УССР. Однако, я должен здесь на заседании Президиума АН УССР четко и ясно заявить, что институты и учреждения филиала АН УССР в своей работе еще не достигли такого уровня,

¹ Доновідь була направлена до ЦК КП(б)У.

² Дата вголошення доповіді на засіданні Президії АН УРСР.

³ Знято частину тексту з інформацією про розвиток народного господарства і культури західних областей УРСР у 1940–1950-х рр.

чтобы мы могли сказать, что в достаточной степени удовлетворяем требования и запросы нашей промышленности, сельского хозяйства, развития нашей науки и культуры в западных областях УССР. Наша работа значительно отстает от этих требований и нам необходимо, чтобы каждый из институтов филиала, каждый из работников этих институтов хорошо осознал, что нам в дальнейшем надо работать гораздо продуктивнее, гораздо настойчивее, нам нужно поставить нашу работу гораздо выше и лучше, чтобы ответить большими делами на ту заботу и помощь, которую мы повседневно получаем от нашей партии, от нашего правительства.

[...]*¹

§ 2. Результаты научно-исследовательской работы институтов, внедрение в производство и помощь институтов заводам и колхозам западных областей УССР*².

Приступая к изложению материала о результатах научных исследований, проводившихся в институтах филиала в 1951 и текущем 1952 году, и о внедрении их в производство, а также о помощи научных коллективов институтов заводам и колхозам западных областей и, в первую очередь, Львовской области, я должен сделать оговорку, что я не имею возможности остановиться на всех работах, проведенных институтами и что сообщаемый мною материал касается самых главных, основных работ, имея в виду, что директора институтов в своих выступлениях здесь на заседании Президиума значительно дополняют сведениями, могущими дорисовать картину в этих вопросах. Кроме того институты филиала АН УССР послали свои подробные отчеты о работе в Президиум Академии наук УССР и с этими материалами члены Президиума, очевидно, имели возможность достаточно подробно ознакомиться. Буду приводить данные по каждому институту в отдельности.

1. По Институту общественных наук АН УССР

Научный коллектив Института общественных наук АН УССР в течение 1951 и первой половины 1952 г. работал над решением вопросов, связанных с развитием социалистической экономики и культуры в западных областях УССР в тесной связи с развитием народного хозяйства и культуры в СССР. Научные сотрудники института глубоко изучали и творчески применяли в своих исследованиях гениальные труды И. В. Сталина по вопросам языкознания. В работах отделов нашли свое место вопросы истории украинского народа, его вековой дружбы с великим русским народом, вопросы борьбы украинского народа против его заклятых, подлых врагов – вопросы борьбы против украинских буржуазных националистов. В исследованиях работников института нашла свое отражение также тематика, выясняющая вопросы происхождения восточных славян, истории развития их экономики, быта, культуры. В результате проведенных в 1951 году и в первой половине 1952 года научно-исследовательских изысканий в отделе института, сданы в печать и подготовлены к изданию ряд работ, вносящих значительный вклад в развитие нашей советской науки в области общественных наук.

¹ Знято частину тексту з інформацією про проведення організаційних заходів щодо визначення тематики планів установ на 1951-1952 рр.

² Тут і далі – підкреслено в документі.

Сданы в печать и находятся в процессе издания следующие работы: 1-й том научных записок, куда вошло 10 работ, и среди них три работы посвящены гениальному труду И. В. Сталина «Марксизм и вопросы языкознания» и его значению для развития общественных наук; 4 статьи содержат материалы по борьбе против украинских буржуазных националистов и реакционной деятельности Ватикана. Сдана в печать работа действительного члена АН УССР М. С. Возняка «Иван Франко и передовая русская культура»; работа доктора исторических наук И. П. Крипякевича: «Связи Украины с Россией до 1654 года»; работа доктора экономических наук А. А. Нестеренко: «Развитие капитализма на Украине до 1917 года»; книжка: «Избранные статьи Ивана Франко о народном творчестве» под редакцией кандидата филологических наук А. И. Дея; работа доктора филологических наук И. С. Свенцицкого: «Сербо-хорватская письменность от половин XV в. до 1854 г.» и др. В течение 1951 г. научными сотрудниками института напечатано 22 статьи, среди них: «Вековечная дружба русского и украинского народов» (М. Ю. Смишко); «Иван Франко в автобиографических высказываниях» (М. С. Возняк); «Социалистическая промышленность и ее руководящая роль в народном хозяйстве СССР» (А. А. Нестеренко); «Народное устно-поэтическое творчество» (Н. Ф. Матвейчук); «Русский народ – самая выдающаяся нация Советского Союза» (А. А. Ратич) и друг[ие]. В первой половине 1952 года опубликовано 11 статей и работ, в том числе: «Учение И. В. Сталина об общем кризисе капитализма» и «Развитие производительных сил в западных областях УССР» (А. А. Нестеренко); «Исследование памятников ранне-славянской культуры на территории западных областей УССР» (М. Ю. Смишко); «20 лет со времени лесного восстановления» (А. Ю. Карпенко) и др. Подготовлены тексты лекций, которые были зачитаны на научных сессиях, конференциях и заседаниях на темы: «Сталинское учение об основных экономических законах современного капитализма и социализма» (А. А. Нестеренко); «Формирование украинской нации в свете учения И. В. Сталина» (И. П. Крипякевич); «Значение гениальных трудов И. В. Сталина по вопросам языкознания для археологической науки» (М. Ю. Смишко); «Швеченко и Гоголь» (М. С. Возняк); «Проблема сравнительной истории славянских литератур» (И. С. Свенцицкий) и др.

За истекшее время институт подготовил к изданию II и III тома научных записок (серия историко-экономическая и серия филологическая), подготовлена к печати монография М. С. Возняка «Очерки о мировоззрении И. Франко»; работа Б. К. Дудикевича: «Украинские буржуазные националисты – лакеи и наймиты международной империалистической реакции», первый выпуск польско-украинского словаря и др. В 1952 году институт приступил к разработке капитальной монографии: «Разгром украинских буржуазных националистов – злейших врагов украинского народа», в подготовке которой принимает участие авторский коллектив, состоящий из 12 человек.

Недостатком в работе Института общественных наук АН УССР является недостаточность кадров в некоторых отделах института и, в первую очередь, в отделах экономики, истории Украины, литературы. Необходимо пополнение кадров института марксистски подготовленными работниками, которые могли бы оказывать творческое влияние на работу отделов и которые могли бы помочь в воспитании молодых кадров, в первую очередь, из местной молодежи. Необходимо в

институте в большей мере развивать в отделах и на ученом совете института творческие дискуссии и творческое обсуждение и критику законных и подготавливаемых к изданию работ. До сих пор была недостаточной помощь отделам института со стороны киевских институтов АН УССР по специальности отделов. Необходимо значительно большая творческая связь между отделами Института общественных наук АН УССР и соответствующими киевскими академическими институтами. Необходимо дальнейшая помощь этому институту со стороны львовских партийных организаций. Подготавливаемые Институтом общественных наук монографии должны быть под непосредственным контролем и при систематической помощи со стороны бюро Отделения общественных наук АН УССР и львовских партийных организаций. Необходимо дальнейшее влияние и систематическая помощь со стороны дирекции института и партийной организации филиала АН УССР старыми кадрами из местной интеллигенции и заботливое воспитание молодых кадров, в первую очередь, из местной молодежи.

В «Львовской газете» за 3 июля напечатана большая статья, рисующая работу Института общественных наук АН УССР за год его научной деятельности.

2. Институт геологии полезных ископаемых АН УССР

Научный коллектив института закончил в начале 1951 года составление и оформление 5-томной монографии по проблеме промышленной нефтеносности и газоносности западных областей УССР. Эта монография подводит итоги многолетнего изучения и разведки по нефти и газу, формулирует новые представления о кардинальных чертах геологического строения и истории геологического развития края, дает новую трактовку условий образования нефти и ее промышленных скоплений и перспективную оценку и направляет дальнейших поисково-разведочных работ. Работа передана объединениям «Укрнефть» и «Укргаз» для использования в их производственной работе, а также в настоящее время подготавливается к печати с учетом замечаний работников промышленности. Некоторые части монографии подверглись критике на совещании при Львовском обкоме КП(б)У, созванном по инициативе ЦК КП(б)У, с участием представителей производственных организаций. Необходимо учесть все замечания, какие были относительно отдельных разделов монографии. Институт недопустимо затянул вопрос с рецензированием монографии и окончательной подготовкой ее к печати.

Второй важной работой Института геологии полезных ископаемых АН УССР была работа по исследованию мелниновых сланцев, как нового вида удобрений. Работа эта проводилась совместно с Институтом агробиологии АН УССР. В результате работ по этому вопросу 1951 года был детально изучен химический состав органической и минеральной части сланцев и фациальных условий их формирования, были выделены и обоснованы первоочередные объекты для промышленной эксплуатации сланцев, как на северном склоне Карпат, так и в Закарпатье. Закончены работы и результаты их переданы в производство по замене окислителя в газокалильных сетках другими материалами, что дало в промышленной практике значительную экономию. Разработан новый способ изготовления кальпита – нового вида минерального удобрения из калийного месторождения района Калуша. В 1951 г. закончены также исследования по темам: «Литология миоценовых отложений газоносной полосы Предкарпатья», имеющая важное значение для работ газовой промышленности, и «Подземные воды Предкарпатского Крас-

вого Прогиба и Вольно-Подольской окраины Русской платформы», представленная кандидатом наук С. З. Сайдаковским в качестве докторской диссертации.

Необходимо отметить, что 1951 год был для Института геологии полезных ископаемых АН УССР годом по значительному созданию новой и расширению старой лабораторной базы, а также по приобретению и установке необходимой научной аппаратуры, позволяющей проведение новых исследований в области геологии полезных ископаемых. В первой половине 1952 года проведена камеральная обработка материалов экспедиций предыдущего года, отобраны и доставлены крупные по объему пробы для исследования органической и минеральной массы сланцев, приступлено к исследованию возможности практического комплексного использования сланцев в других отраслях народного хозяйства, закончены и досрочно сданы отчеты по исследованию водоносных районов Закарпатской области. Следует отметить большое совещание, проведенное в 1952 г. работниками Института геологии полезных ископаемых совместно с представителями московских, ленинградских и бакинских геологов по спорным вопросам геологического строения и стратиграфии Карпатской зоны, сопровождавшееся выездом участников совещания в полс.

Внедрение научных результатов Института геологии полезных ископаемых в производство осуществляется, как это делается всеми научными геологическими институтами, путем передачи отчетов о научных работах в соответствующие производственные организации, как например, Укрнефть, Укрнефтеразведка, Львовуглегеология, Укрозокерит и др., для использования результатов в их практической работе. Кроме того, институтом была оказана значительная помощь многим промышленным и научным организациям в выполнении их производственных заданий. Эта помощь шла по линии выполнения соответствующих лабораторных исследований, по производству анализов, испытаний, по линии научных консультаций, участия в различных совещаниях с представителями производства и т. д. Имеется большой список производственных и научных организаций, которым институт оказал существенную помощь в их работе. Институт геологии полезных ископаемых за последний год принял ряд мер по расширению и закреплению связей с производственными организациями, однако, работу в этом направлении необходимо в дальнейшем значительно углубить. Необходимо направить помощь института производственным организациям по линии решения коренных вопросов в работе этих организаций. Институт в настоящее время в состоянии занять положение руководящего научного центра в западных областях УССР по вопросам геологии полезных ископаемых, однако, институт в этом отношении еще не все сделал, что было в его возможностях. Были случаи, когда в некоторых важных мероприятиях институт не смог занять руководящего положения.

Одним из крупных недостатков в научно-исследовательской работе Института геологии полезных ископаемых является слабое участие в помощи великим стройкам коммунизма. Дирекция института, в ответ на критику по этому вопросу, неоднократно заявляла о том, что, по предложению Комитета помощи Каховскому гидростроительству при Президиуме АН УССР, Институт геологии полезных ископаемых выполняет работы по западным областям УССР, которые ранее выполнял киевский Институт геологии АН УССР и этим дана возможность последнему в большей мере уделить внимание работам помощи великим стройкам

коммунизма. Я полагаю, что дирекции и организациям института необходимо проявить инициативу в отношении разработки ряда геологических и гидрогеологических вопросов, связанных с осуществлением грандиозных гидростроительных работ на юге Украины и в Крыму. К недочетам в научной работе института надо также отнести недостаточность развития в отделах института и на заседаниях ученого совета творческой критики научных трудов, выполненных научными сотрудниками института.

3. Институт агробиологии АН УССР

За 1951 год и за первую половину 1952 года, несмотря на отсутствие в распоряжении института собственной экспериментальной сельскохозяйственной базы, благодаря принятым дирекцией института мерам по использованию на договорных началах колхозных баз и сельскохозяйственных участков в Львовском сельскохозяйственном институте и в Ботаническом саду университета, получен ряд серьезных результатов по вопросам растениеводства, селекции и генетики, лесоводства, животноводства, использования новых видов удобрений и улучшения сельскохозяйственных машин. По теме «Агрехимические основы выращивания озимой и яровой пшеницы в западных областях УССР» проведено изучение индивидуальных особенностей местных и районированных сортов пшеницы, стойких против грибковых заболеваний и выелгания. Исследования и опыты показали, что сорт «Дублянка-4» из всех местных сортов пшеницы обладает наиболее высокой урожайностью и сейчас он внедрен в производство на широких массивах западных областей УССР и начинает продвигаться в центральные черноземные районы Союза. В текущем году отделом растениеводства Института агробиологии АН УССР начаты опыты по приспособлению этого сорта пшеницы к условиям оросительных районов юга УССР.

Важное значение имеют также работы института по вопросу сельскохозяйственного использования болот в Львовской области. В этом направлении обследовано 400 га болотных участков Городоцкого, Ивано-Франковского и Радеховского районов Львовской области, проведены анализы различных образцов сена, собранного в этих местах, установлена эффективность по урожайности сена каждого из указанных болотистых участков.

Институтом проведена значительная работа по изучению состояния и улучшению горных пастбищ и сенокосов западных областей УССР, в частности, организован горный стационар на Боржавских полонинах, где поставлено исследование целого комплекса условий на флористический состав и урожайность основных типов горных пастбищ, а также изучается возможность культивирования яровой ржи, овса, ячменя, льна и других [сельско]х[озийственных] культур на Карпатских полонинах.

В институте проведена подготовительная работа по вопросу обновления лесов на склонах Карпат, составлен график предварительного обновления отдельных типов лесов в западной части Закарпатской области.

Исследования в направлении выведения высокоурожайных и скороспелых, устойчивых против заболеваний сортов помидоров для Львовской области привели к значительному повышению их урожайности, достигнутому направляющим питанием гибридного материала.

Значительные работы проделаны по вопросу биохимического изучения состава крови овец местной грубошерстной породы, в результате чего намечены соответствующие меры по дегельминтизации овец в западных областях УССР. Исследования производились в лаборатории института и в колхозе им. Сталина, Пустомытского района Львовской области. Проведена также подготовительная работа по обследованию поголовья черно-рябого скота в 18 районах Львовской области.

Большого объема достигли работы по менилитовым сланцам, как повому виду удобрений. Заложен ряд полевых опытов на экспериментальных участках в нескольких колхозах Львовской области с целью изучения эффективности различных видов сланцев, а также их действия на основные разновидности грунтов. Наряду с этим изучалось влияние менилитовых сланцев на рост, развитие и физико-биохимический режим различных [ельско]х[озийственных] культур. Проведенные исследования показали эффективность влияния менилитовых сланцев на повышение урожайности полей.

Следует отметить, что, благодаря принятым дирекцией института мерам, в первом полугодии 1952 года начаты изыскания по улучшению работы [ельско]х[озийственных] машин. В 1952 году институт добился значительного улучшения работы на опытных участках в колхозных базах, которых сейчас насчитывается 10 в 8-ми районах Львовской области.

Как на слабую сторону в работе Института агробиологии АН УССР необходимо указать на недостаточную связь с [ельско]х[озийственными] организациями, институтами и учреждениями. Установление должной связи устранило бы ряд недочетов в работе отделов института и повысило бы роль института, как руководящего сельскохозяйственного научного центра в западных областях УССР.

Среди недочетов в научной работе института также надо отметить недостаточное развитие в отделах и на заседании ученого совета института творческих дискуссий и критики завершенных работ.

Я хочу здесь, на заседании Президиума Академии наук УССР, еще раз поставить вопрос о необходимости предоставления Институту агробиологии АН УССР собственной [ельско]х[озийственной] экспериментальной базы. Без такой базы институт, как академическое научно-исследовательское учреждение, не может организовать на должном научном уровне своей работы. Наиболее подходящим хозяйством для этой цели является хозяйство Львовской областной школы колхозных кадров, однако, в получении его нам отказано. Намечается передача институту подсобного хозяйства табачной фабрики в с. Чижках, находящемся недалеко от Львова. Однако, это хозяйство имеет ряд минусов, а именно: недостаточная земельная площадь, которой оно располагает, необходимость ремонта подъездного шоссе или прокладки нового, подведения электрической сети и постройки новых зданий, на место пришедших в негодность старых. Управлением филиала АН УССР и дирекцией Института агробиологии вопрос о предоставлении [ельско]х[озийственной] базы поставлен еще год тому назад перед соответствующим организациями, однако, до сих пор он не нашел нужного решения. Также необходимы ассигнования в размере 70 тысяч рублей на оборудовании лаборатории растениеводства. Я хочу сообщить Президиуму Академии наук УССР, что нам не удалось до сих пор добиться освобождения помещения, предназначенного для

этой лаборатории, находящегося в здании института, и занимаемого в настоящее время под квартиры.

Недостатком в работе Института агробиологии является также необеспеченность в течение длительного времени руководства отделом механизации сельского хозяйства. Только в последние месяцы приглашен на заведывание отделом кандидат наук [Н. П.] Левченко, работающий по совместительству. Необходим его переход на постоянную работу в Институт агробиологии АН УССР.

4. Институт машиноведения и автоматики АН УССР

По Институту машиноведения и автоматики АН УССР в течение 1951 и первой половины текущего года разработан ряд вопросов, относящихся к автоматизации производственных процессов, прочности в машиностроении и теории упругости.

Выдающимся событием в жизни и деятельности отдела теории упругости этого института является присуждение в 1952 году Сталинской премии за [следующему] отделом – действительному члену АН УССР Г. Н. Савину за опубликованный в 1951 году труд «Концентрация напряжений около отверстий». Выдающиеся работы проделаны научными сотрудниками этого отдела под руководством Г. Н. Савина по шахтным подъемным канатам. Разработанная Г. Н. Савиным теория, устанавливающая новую дифференциальную шкалу запаса прочности стальных проволоочных канатов и позволяющая положительную оценку на различных совещаниях в министерствах и научно-исследовательских институтах, дала основание Министерству угольной промышленности выделить несколько действующих шахт для проведения экспериментальных проверок полученных результатов в производственных условиях. Таким образом, научные результаты отдела теории упругости перешли в стадию коренного внедрения в производство и имеют большие перспективы в развитии шахтных разработок, где должны дать большой экономический и производственный эффект. Этим отделом оказана также большая непосредственная помощь различным заводам и шахтам, как, например, Львовскому заводу автопогрузчиков, где научные сотрудники явились участниками работ по созданию нового 5-тонного автопогрузчика, шахте «Сильвия», Калушского калийного комбината, где сотрудники отдела конкретно и быстро решили вопросы восстановления копра и тем обеспечили шахте выполнение производственного плана, Львовскому инструментальному заводу и др. В Львовской областной прессе неоднократно освещались результаты этой помощи. Напр[имер], в Львовской газете «Вільна Україна» в номере за 3 июля с. г. напечатана статья ведущего конструктора завода автопогрузчиков т. Яремы о большой помощи, оказанной заводу отделом теории упругости под руководством Г. Н. Савина.

По отделу автоматизация производственных процессов в различных отраслях производства получен ряд результатов, имеющих непосредственный выход в нефтяную промышленность. Выработана методика зоместрирования для измерения глубины уровня скважины и сконструирован портагивный эхометр с записью на бумажной ленте, давшей положительные результаты испытаний на скважинах Борислава и Баку. Усовершенствован на дальность действия от 2000 до 3000 м, изготовленный ранее работниками других институтов, прибор для измерения в забое скважин давления, температуры и удельного веса жидкости, придав к нему дополнительные узлы с системой электрической передачи.

По отделу прочности разработан новый метод исследования динамической устойчивости механизмов с одной степенью свободы. Полученные результаты должны послужить в дальнейшем отправным пунктом в решении поставленной Ленинградским заводом «Электросила» проблемы устранения резонансных колебаний в валах сверхмощных турбогенераторов.

Большим недостатком в работе Института машиноведения и автоматики АН УССР является неурегулированность дирекцией института вопроса о точном размежевании в производстве научно-исследовательских работ, проводимых научными сотрудниками отдела автоматизации, работающими на основной работе в Политехническом институте и по совместительству в этом отделе. Неоднократные указания директору института т. Н. Н. Шумиловскому президиума филиала АН УССР на необходимость осуществления этого, пока не привели к нужной четкости в этом вопросе.

Вторым крупным недочетом в научной работе института, из которого вытекает первый недостаток, есть весьма слабая обеспеченность основными кадрами отделов автоматизации, теории машин и механизмов и отдела прочности. Совместительство по работе в институте, допущенное на первых порах создания института, необходимо настойчиво и систематически ликвидировать, комплектуя эти отделы работниками, которые бы работали на основной работе в институте. Необходимо укрепить кадрами отдел прочности. Нужно добиться оставления в институте работавшего уже в этом отделе т. [В. Л.] Рвачева, направляемого сейчас военными организациями в Военно-морскую академию и т. Лыскова из Харьковского политехнического института.

Состояние дел в институте усугубляется работой директора института Н. Н. Шумиловского в двух городах – Львове и Москве. Дальнейшее руководство институтом путем временных наездов необходимо заменить постоянным руководством на месте, для чего, вследствие загруженности т. Н. Н. Шумиловского работами в Москве, назначить директором института – доктора технических наук [К. Б.] Карандсева, работающего сейчас в Львовском политехническом институте и по совместительству заведующим отделом теории машин и механизмов в Институте машиноведения и автоматики АН УССР.

Следует отметить потребность в гораздо большей помощи институту со стороны Отделения технических наук.

В конце необходимо указать на необходимость в связи с переездом на работу в Киев действительного члена АН УССР Г. Н. Савина, слияния отделов прочности и теории упругости в один отдел прочности в машиноведении под руководством доктора наук М. Я. Леонова при систематической помощи и консультации Г. Н. Савина.

Ученый совет института не в достаточной мере охватывал научную жизнь института, вследствие чего работа отделов в некоторых вопросах была пущена на самотек. Это в значительной мере явилось результатом загруженности директора работой в Москве, из-за чего нерегулярно созывались заседания ученого совета института.

В качестве общего примечания по всем институтам филиала АН УССР можно указать, что работу их проверяли в 1951 году комиссии, выделенные Президиумом Академии наук УССР и в 1952 году выполнены тематических планов и

деятельность институтов и учреждений филиала проверяла комиссия ЦК КП(б)У, комиссии Президиума АН УССР, выделенные по отделениям АН УССР и в последнее время – комиссия Львовского горкома КП(б)У, в связи с проверкой работы парторганизации филиала.

§ 3. Помощь институтов филиала великим стройкам коммунизма

При Президиуме филиала АН УССР создана комиссия помощи великим стройкам коммунизма. В настоящее время эта комиссия, будучи пополненной представителями других институтов г. Львова, преобразовывается в общегородскую комиссию, работающую при филиале АН УССР. На заседании Президиума филиала и на партийном собрании филиала работа этой комиссии подверглась справедливой критике, был обновлен состав комиссии и укреплено руководство ею. До сих пор помощь великим стройкам коммунизма со стороны молодых институтов филиала не достигла того объема, который она должна иметь, учитывая важность грандиозного гидростроительства. Этому делу в дальнейшем институты обязаны уделить должное внимание в своей научной работе и отразить это в своих тематических планах. Среди проводимых работ в направлении помощи великим стройкам коммунизма нужно отметить следующие: участие научных сотрудников отдела теории упругости Института машиноведения и автоматики АН УССР под руководством Г. Н. Савина в создании заводом автопогрузчиков мощного пятитонного автопогрузчика, успешно применяемого сейчас на великих стройках. С помощью специальной измерительной аппаратуры, созданной отделом, производились измерения в более чем двухстах ответственных узлах машины с целью создания равнопрочной конструкции. Работы отдела дали основание Министерству автомобильной промышленности принять модель 4003 к производству без проведения государственных испытаний. Работы, выполнявшиеся старшим научным сотрудником Ю. И. Лозовым под руководством Г. Н. Савина по расчету кровельных покрытий объектов весьма большой площади, должны быть рекомендованы в строительных работах на великих стройках. Начатые в отделе автоматизации Института машиноведения и автоматики АН УССР по совершенствованию модели водомера в направлении автоматизации прибора, при их успешном завершении могут оказать помощь в измерении расхода воды в оросительных системах. Ленинградский завод «Электросила», выполняющий ответственные задания для великих строек, обратился с письмом в Институт машиноведения и автоматики с просьбой взять на себя решения сложной проблемы устранения резонансных колебаний в валах сверхмощных турбогенераторов. До настоящего времени это явление в имеющейся научной литературе не нашло удовлетворительного исследования. Отдел прочности этого института под руководством доктора наук М. Я. Леонова, приступил к решению этой важной и сложной задачи. Отдел археологии Института общественных наук АН УССР принял участие в археологических работах на месте строительства Куйбышевской гидроэлектростанции. Некоторые работы в помощь великим стройкам коммунизма ведутся и в Институте геологии полезных ископаемых АН УССР.

В дальнейшем комитету при филиале АН УССР необходимо работу институтов в помощь великим стройкам значительно расширить, координировать ее с работами, ведущимися в других учреждениях Львова, необходимо устано-

вить самую тесную связь с комитетом при Президиуме АН УССР и просить у него указаний, направления в работе и помощи в осуществлении заданий. Львовские партийные организации должны уделить работе комитета значительно больше внимания, чем это делалось до сих пор.

§ 4. Лекционная и пропагандистская работа ученых филиала

При президиуме филиала АН УССР создан также Комитет помощи колхозам западных областей УССР и Совет научно-технической пропаганды. Помощь комитета пока ограничивалась организацией лекционной работы в колхозах, беседами непосредственно в полевых колхозных бригадах, консультациями. Институтом агробиологии АН УССР проведены две выездные сессии ученого совета в колхозе им. Шевченко, Городокского района и в колхозе им. Сталина, Сокальского района.

Совет научно-технической пропаганды организовал лектории:

1) академический лекторий при филиале АН УССР, 2) заводской лекторий для рабочих и технического персонала завода автопогрузчиков и 3) три колхозных лектории в Городокском районе: в колхозах им. Т. Г. Шеченко, имени В. И. Ленина и имени К. Е. Ворошилова. В 1951 г. в организованных лекториях было прочитано 314 лекций. За истекшее время 1952 года в лекториях филиала и в других организациях города Львова и области сотрудниками филиала прочитано 335 лекций и докладов. Для научных сотрудников филиала за отчетный период было проведено 5 теоретических конференций и сессий, посвященных гениальным трудам товарища Сталина по вопросам языкознания, учению И. П. Павлова, мичуринской агробиологии, идеологическим вопросам в литературе и др. В Городокском районе была проведена теоретическая конференция для учителей на тему: «За большевистскую идейность преподавания в советской школе».

Недочетом в работе лекториев филиала является недостаточное участие в лекционной работе всей массы научных работников, недостаточная работа Совета научно-технической пропаганды при филиале АН УССР по организации аудиторий, слабая работа над составлением и рецензированием текстов лекций и недостаточный контакт с другими лекторскими коллективами города. Недостатком в лекционной работе филиала АН УССР является и то, что ведущие ученые еще мало выступают с лекциями и докладами на предприятиях и в колхозах. В 1951 и в первой половине 1952 года значительное число научных сотрудников филиала АН УССР выступало в областной прессе со статьями по популяризации достижений передовой советской науки и на актуальные политические темы. Для некоторых статей, как, например, для некоторых упоминавшихся мною работ научных сотрудников филиала, газеты отводили целые страницы.

§ 5. Методологические семинары, научные семинары и конференции

Ни одна наука, – учит товарищ Сталин, – не может развиваться без борьбы мнений, без свободы критики и самокритики.

Во всех институтах Львовского филиала АН УССР организованы постоянно действующие методологические семинары. Главная задача в работе методологических семинаров – организация творческих дискуссий по наиболее актуальным проблемам историографии, языкознания, литературы, современной механики, биологии и друг[им], рассмотрение основных научных теорий и гипотез с позиций исторического и диалектического материализма, являющегося гранитной

основой советской науки. Методологические семинары в своей работе используют результаты проведенных дискуссий в областях философии, биологии и языкознания. Методологические семинары уже вошли крепко в практику работы институтов.

На методологических семинарах только в текущем году было заслушано 18 докладов. Особенно широкий обмен мнениями вызвал большой методологический семинар в Институте общественных наук на тему: «Учение классиков марксизма-ленинизма о нации и национальной культуре и задачи советской науки в области исследования истории и культуры украинского народа в связи с историей и культурой великого русского народа». На высоком идейно-теоретическом уровне прошли методологические семинары с докладами доктора экономических наук А. А. Нестеренко «Сталинское учение об основных экономических законах развития современного капитализма и социализма»; действительного члена АН УССР Г. Н. Савина «Классическая механика с точки зрения диалектического материализма»; члена-корреспондента АН УССР В. С. Соболева «Критический разбор теории транзитизации в работе Баклунда и др. с точки зрения диалектического материализма» и др.

Почти во всех крупных отделах институтов филиала АН УССР функционируют научные семинары. Основным направлением в работе научных семинаров являлось заслушивание и обсуждение оригинальных докладов научных сотрудников, связанных с выполнением плановой научно-исследовательской работы, обсуждение методики исследования, заслушивание и обсуждение диссертационных работ, рефераты литературных новинок по профилю отделов и др. научные семинары отделов институтов также, как и методологические семинары, привлекают участников с учебных институтов города, а также представителей производственных организаций.

За отчетный период на научных семинарах отделов институтов было заслушано 72 доклада.

Большое значение для ученых филиала и львовской общественности имели конференции и сессии, проведенные в филиале АН УССР.

За отчетный период во Львовском филиале АН УССР состоялась научная конференция по вопросам производительных сил западных областей Украины, созванная Академией наук УССР совместно с Госпланом УССР и Министерством сельского хозяйства, научная конференция Института общественных наук АН УССР, посвященная юбилею Н. В. Гоголя, сессия Института искусствоведения, фольклора и этнографии АН УССР, Всесоюзного совещания по автоматизации нефтяной и газовой промышленности, годичная геологическая сессия с участием представителей геологических учреждений и вузов братских республик и другие.

В период времени с 17 по 19 июня с. г. Институт машиноведения и автоматики провел конференцию молодых ученых и аспирантов. Большой содержательный доклад «Основные направления в развитии автоматизации производства в условиях постепенного перехода от социализма к коммунизму», прочел директор института доктор технических наук Н. Н. Шумиловский. Молодые ученые и аспиранты выступили с оригинальными докладами на актуальные темы. Молодой специалист Г. Осыка прочел доклад «Расходомер воды в оросительных каналах великих

строек коммунизма», младший научный сотрудник [Г. Г.] Максимович – «Автоматизация контроля в машиностроении», В. [Н.] Швело – «Некоторые вопросы динамики шахтных подъемных канатов». Всего было заслушано 11 докладов.

Конференция молодых ученых привлекла широкую аудиторию слушателей и вызвала оживленную дискуссию по докладам. Первый опыт проведения подобных конференций вполне себя оправдал и должен быть перенесен в другие институты.

§ 6. Научные кадры институтов филиала АН УССР

По состоянию на 1 июля 1952 года в институтах АН УССР и музее, входящих в состав Львовского филиала АН УССР, работает 158 научных сотрудников, из них: действительных членов АН УССР – 3; членов-корреспондентов АН УССР – 8 и членов-корреспондентов Академии архитектуры – 1; докторов наук и профессоров – 12; кандидатов наук – 66. Всего во Львовском филиале работает 606 сотрудников, из них: членов и кандидатов ВКП(б) – 73, в том числе докторов и кандидатов наук – 18.

Из числа 69 научных сотрудников со степенями и званиями, работающих в филиале АН УССР – 9 являются совместителями, работая на основной работе в других учреждениях. Кроме того, из числа 59 научных сотрудников, работающих на основной работе в Академии наук, 25 имеют совместительства в вузах г. Львова, в том числе 5 человек на полной ставке. Недопустимым явлением есть то, что в Институте машиноведения и автоматики, в Институте агробиологии и в Институте полезных ископаемых имеются случаи, когда заведующие некоторыми отделами работают в этих институтах по совместительству.

Особенно угрожающее положение с совместительством создается в Институте машиноведения, где из числа 12 научных сотрудников со степенями только 9 работают на основной работе в этом институте.

Нормальной работе институтов филиала в значительной мере мешает совместительство основных работников филиала в других учреждениях и работников вузов Львова в институтах филиала. Особенно вредно на работе филиала сказывается последнего вида совместительства, что особенно имеет место в Институте машиноведения и автоматики АН УССР. В деле ликвидации совместительства необходима большая помощь Президиума АН УССР и львовских партийных организаций.

В институтах АН УССР, входящих в Львовский филиал АН УССР, имеются еще 9 незамещенных вакансий научных сотрудников, в том числе: по Институту общественных наук – 2; по Институту геологии полезных ископаемых – 4; по Институту агробиологии – 2.

Построение мощной материально-технической базы коммунизма и неуклонное повышение уровня материальной культурной жизни советского народа, основываются на глубоком знании законов развития природы и общества, на полном использовании достижений науки и техники в интересах народа. Советское государство, Коммунистическая партия и лично товарищ И. В. Сталин проявляют неустанную заботу о росте и воспитании полноценных научных и технических кадров, овладевших методологией диалектического материализма, закаленных в борьбе за идеи ленинизма.

В институтах Львовского филиала Академии наук, организованных в 1951 году, развернулась значительная работа по подготовке научных кадров, как из числа младших научных сотрудников, так и через аспирантуру. Всего во Львовском филиале Академии наук УССР ведется подготовка научных кадров, кандидатов и докторов наук, по 55 специальностям.

Из числа научных сотрудников и аспирантов филиала АН УССР только в конце текущего и начале следующего года 22 человека должны защитить диссертации, в том числе 3 докторские. 1951 год был годом подготовки ряда диссертационных работ, защита которых состоится в 1952 и в 1953 годах.

Одним из основных недостатков в подготовке высококвалифицированных научных кадров является неудовлетворительный подбор молодых специалистов в институты на должности младших научных сотрудников и в аспирантуру. Особенно плохо пополняются кадры младших научных сотрудников и аспирантуры за счет молодых специалистов из местного населения, имеющих стаж работы на производстве. Только некоторые руководители отделов практикуют глубокое предварительное изучение молодых специалистов – кандидатов на замещение должностей младших научных сотрудников и в аспирантуру.

При наборе молодых специалистов в академические институты и учреждения, особенно в аспирантуру не обеспечивается необходимый конкурс на замещение свободных вакансий. В 1951 году на 16 вакансий в аспирантуру было допущено к сдаче экзаменов только 38 человек. Отсутствовал конкурс по гидрогеологии, петрографии. Есть угроза, что в текущем году по некоторым специальностям, в частности по украинскому языку и литературе, гидрогеологии не будет обеспечен достаточный конкурс. Причиной этому является слабое участие в подборе кандидатур со стороны заведующих отделами и недостаточное руководство в этой работе со стороны дирекций институтов.

Серьезным недостатком в работе по воспитанию молодых научных кадров является недостаточный контроль за работой аспирантов со стороны ученых советов институтов и парторганизации. Редко и несистематически заслушиваются отчеты аспирантов по выполнению индивидуальных планов. В результате этого некоторые аспиранты выполняют свой план с большим запозданием, а подчас и на низком уровне. Например, аспиранты Ю. Наумчук, И. Сведзинская (Институт геологии полезных ископаемых), Е. Козак (Институт агробиологии) и др.

Не уделяют должного внимания воспитанию молодых научных кадров и партгруппы институтов. Партгруппа Института агробиологии заслушала отчет о работе аспиранта Е. Козака только после того, когда он дважды провалил сдачу экзамена по диалектическому и историческому материализму. Не интересовалась работой аспирантов и партийная группа Института общественных наук.

Необходимо резко повысить внимание и оказывать систематическую помощь молодым ученым, не имеющим научных руководителей или достаточно оборудованных лабораторий на месте. В результате командировки младшего научного сотрудника В. [Г.] Бессонова в Институт механики АН СССР, им был освоен метод тензометрического исследования. Впоследствии этот метод был внедрен в практику нашей лаборатории. Положительные результаты дали команди-

ровки аспиранта Ю. Трохимчука в Институт им. Стеклова*¹ (Москва), аспиранта В. [Н.] Шевело в Институт строительной механики АН УССР (Киев) и др.

Опыт показал, что следует шире практиковать кратковременные прикомандирования младших научных сотрудников и аспирантов к академическим и заводским лабораториям Москвы, Ленинграда, Киева и друг[их] городов с целью разработки и овладения методикой отдельных сложных процессов исследования, а также для ознакомления с новой советской техникой. В помощи в организации широкого научного общения особенно нуждаются молодые ученые из числа местного населения. Только недостаточным вниманием со стороны соответствующих институтов к повседневным нуждам и запросам молодых работников можно объяснить тот факт, что до настоящего времени не защитили кандидатские диссертации С. [В.] Щурат, Л. [М.] Суха, Е. [И.] Матейко, И. [А.] Кодымский, С. [И.] Сидорович, Р. [П.] Герасимчук*² и ряд других младших научных сотрудников.

Некоторые отделы институтов филиала требуют укрепления высококвалифицированными марксистки подготовленными кадрами. В первую очередь это относится к отделам экономики, истории Украины, литературы Института общественных наук. Решения Президиума АН УССР о направлении из Киева во Львов группы работников до сих пор не доведено до конца.

§ 7. Публикация научных работ по институтам филиала АН УССР

Научное лицо научно-исследовательского учреждения отражается в его печатной продукции и в его помощи народному хозяйству и развитию науки и культуры в нашей стране. Институты филиала АН УССР в течение 1951 года и первой половины 1952 года сдали первые тома своих сборников научных трудов и подготовили к печати вторые и третьи тома. В этих сборниках помещены статьи на актуальные научные, народнохозяйственные и политические темы. В 1951 году научными сотрудниками институтов филиала опубликовано 86 и сдано в печать 120 работ. Среди этих работ следует отметить работы Г. Н. Савина: «Концентрация напряжений около отверстий» (книга удостоена Сталинской премии); А. А. Нестеренко: «И. В. Сталин об кризисе капитализма в свете его гениальной работы «Марксизм и вопросы языкознания»; И. П. Крипякевича: «Некоторые вопросы истории Украины в свете учения И. В. Сталина о базисе и надстройке»; М. С. Возняка «И. Франко о Ватикане, как злейшем враге славянских народов»; Г. Н. Савин*³: 1) «Динамические усилия в подъемных канатах некоторых действующих шахт»; 2) «Экспериментальные основы динамической теории шахтных подъемных канатов»; О. С. Вялов «Схема стратиграфии северного склона Карпат»; Л. Л. Гумецкая*⁴ «Проблемы лексикографии в свете учения И. В. Сталина о языке»; А. И. Дей и С. В. Щурат «Борьба И. Франко против идеологии буржуазного национализма»; Н. Ф. Матвейчук: «Вопросы советского литературоведения в свете сталинского учения о языке»; В. Б. Порфирьев и И. В. Гринберг: «Геохимические основы природного образования нефти»; В. Б. Порфирьев и В. Ф. Линский: «Проблема

*¹ Тут – Математичний інститут ім. В. А. Стеклова АН СРСР.

*² Помилка в документі. Правильно: Герасимчук.

*³ Далі в документі прізвища авторів подано в називному відмінку.

*⁴ Помилка в документі. Правильно: Гумецкая.

миграции нефти»; В. Г. Ткачук «О гидрологических исследованиях при поисках, разведке и эксплуатации нефтяных месторождений»; С. И. Субботин: «Распределение силы тяжести и геомагнетизма в восточной зоне Карпатской геосинклинали и их связь с тектоникой»; В. С. Соболев: «Петрография третичных вулканических пород Закарпатья»; Г. В. Козий: «Торфяники в карстовых впадинах южно-западного Ростоцьа» и др. Необходимо отметить, что крайне медленно проходит рецензирование работ институтов филиала рецензентами в Киеве. В отношении некоторых авторов, особенно из местных ученых, требуется систематическая помощь в их работе, влияющая на их творческие исследования. Институтами филиала и, в первую очередь, Институтом общественных наук АН УССР многое сделано в этом отношении, но много еще необходимо сделать. Надо дело довести до такого уровня, чтобы научные работы публиковались все без исключения на высоком научном и идейном уровне. Для этого необходимо высоко поднять научные дискуссии, в отделах и на ученых советах институтов, необходимо значительно усилить творческую критику во всей работе институтов и филиала в целом.

§ 8. Идеино-воспитательная работа в институтах и учреждениях филиала АН УССР

[...]*¹

§ 9. Работа президиума и совета филиала

За отчетный период состоялось 26 заседаний президиума филиала и 6 заседаний совета филиала. На президиуме филиала решались вопросы, связанные с планированием научной работы, контролем за выполнением тематических планов и планов внедрения, заслушивались отчеты директоров о работе институтов, рассматривались вопросы публикации работ и издательской деятельности институтов, обсуждались вопросы идейно-политической и лекционной работы, работы методологических семинаров. На президиуме филиала обсуждались вопросы повышения научной квалификации работников институтов филиала, работа с аспирантами, вопросы, связанные с деятельностью библиотеки и музея.

На заседании совета филиала заслушивались научные доклады ведущих научных сотрудников института, например, действительного члена АН УССР Г. Н. Савина, члена-корреспондента АН УССР С. З. Гжицкого и друг[их], а также передовиков сельского хозяйства – Героев Социалистического Труда У. Д. Баштык, Ф. Безуглой и друг[их]. При президиуме филиала организовано два комитета – Комитет помощи великим стройкам коммунизма и Комитет помощи колхозам западных областей УССР, а также Совет научно-технической пропаганды. Значительное влияние на координацию всей работы институтов и учреждений филиала сыграло практикующееся составление квартальных планов работы, а также календарный план работы великим стройкам коммунизма. Протоколы заседаний президиума филиала высылаются в Президиум АН УССР, откуда мы за все время не получили ни одного замечания по ним.

Недостатком в работе президиума и совета филиала является недостаточное обслуживание вопросов работы ученых советов институтов, мало научных докладов на заседаниях, недостаточно активное участие в работе некоторых членов

¹ Знято частину тексту з інформацією про ідеологічну роботу в установах Львівського філіалу АН УРСР.

президиума, недостаточная связь с работниками промышленности и сельского хозяйства.

§ 10. Работа библиотеки и Украинского государственного музея этнографии и художественного промысла АН УССР

Львовская библиотека АН УССР является четвертой по величине академической библиотечной в СССР. Ее книжные фонды весьма значительны, но они в течение ряда лет оставались неупорядоченными и неочищенными от враждебной контрреволюционной литературы. За последние два года, благодаря помощи ЦК КП(б)У, Президиума АН УССР и львовских партийных организаций, выделена большая сумма на приведение в порядок книжных и рукописных фондов библиотеки. Проведены за последнее время, в направлении наведение порядка, большие работы. Однако, следует сказать, что дирекция библиотеки не в полной мере использовала еще имеющиеся в ее распоряжении возможности. Коллектив библиотеки способен выполнить поставленные перед библиотекой задачи, надо только его организовать.

Наиболее крупным недостатком в работе библиотеки является отсутствие главного каталога. Такое положение недопустимо. В библиотеке слабо работала партгруппа. Среди некоторой части работников библиотечки нет делового отношения к повышению работы библиотеки. Дирекция библиотеки все еще продолжает отставать от задач, стоящих перед библиотекой.

Украинский государственный музей этнографии и художественного промысла АН УССР организован в 1951 году на базе двух музеев: 1) Музея этнографии АН УССР и 2) Музея художественной промышленности системы Комитета по делам искусств. Главнейшим и заслуживающим внимания достижением музея является построение временной экспозиции, показывающей единство братских народов – великого русского, украинского и белорусского и общность их культуры и искусства. Для создания постоянной экспозиции требуется значительное пополнение высокохудожественными образцами советского искусства. Необходимо выделение музейных фондов из других музеев СССР, а также увеличение ассигнований на 1951 год на приобретение нужных экспонатов до 80 тысяч рублей. Посетители, посещающие музей, высказывают пожелание об увеличении и улучшении экспонатов по советскому искусству. Музей этнографии и художественного промысла АН УССР имеет большое значение не только для работников филиала, как база для развития научно-исследовательских работ по этнографии, но и как культурно-просветительское учреждение, пропагандирующее своими экспозициями марксистско-ленинские идеи, отраженные в народном искусстве и художественном промысле.

* * *

В нашей работе мы имеем ряд достижений, но у нас есть еще значительные недостатки. Эти недостатки должны и будут коллективами филиала в ближайшее время изжиты. Год работы Львовского филиала АН УССР показал, какое большое значение он имеет в деле помощи развитию народного хозяйства и социалистической культуры в западных областях УССР. Научный коллектив институтов и учреждений филиала выявил себя, как здоровый, способный решать научные проблемы, коллектив, преданный великому делу партии Ленина – Сталина. Все мы работники Львовского филиала Академии наук УССР отдадим свои силы

и знания на построение коммунистического общества в нашей стране, на выполнение тех великих задач, которые поставлены перед всем советским народом, в том числе и перед учеными нашей страны – нашей Коммунистической партией, нашим правительством и нашим вождем и учителем – великим корифеем науки товарищем Сталиным.

ПРЕДЛОЖЕНИЯ

1. Довести до реального осуществления укрепление кадрами отделов экономики, истории Украины и литературы Института общественных наук.

2. Оказать помощь в переводе на постоянную работу в Институт агробиологии АН УССР т. [Н. П.] Левченко на должность заведующего отделом механизации сельского хозяйства.

3. Назначить директором Института машиноведения и автоматики защитившего докторскую диссертацию т. [К. Б.] Карандеева, работающего заведующим кафедрой и деканом в Львовском политехническом институте.

4. Слить два отдела – отдел теории упругости и отдел прочности и деталей машин Института машиноведения и автоматики АН УССР в один отдел, назвав его отделом прочности в машиностроении. Заведующим новым отделом назначить доктора физико-математических наук М. Я. Леонова, с систематической помощью в работе отдела и консультацией действительного члена АН УССР Г. Н. Савина.

5. Выделить для отдела прочности Института машиноведения и автоматики АН УССР одну аспирантскую вакансию на январь месяц 1953 г. и оказать помощь в поступлении в аспирантуру т. Лысакова, оканчивающего Харьковский политехнический институт. Если не удастся выделить аспирантскую вакансию, то предоставить дополнительную вакансию младшего научного сотрудника.

6. Решить окончательно вопрос об экспериментальной (сельскохозяйственной) базе Института агробиологии АН УССР.

7. Помочь филиалу добиться освобождения помещения в здании Института агробиологии АН УССР, занятого в настоящее время под квартиру.

8. Оказать помощь филиалу АН УССР в организации работ по планированию и разработке межинститутской комплексной проблемы.

9. Выделить комиссию для вторичной переаттестации работников библиотеки.

10. Решить вопрос об оставлении ставок работникам Института машиноведения и автоматики АН УССР, получавшим зарплату по ставкам АН СССР.

11. Добиться выделения экспонатных музейных фондов по советскому искусству для музея филиала АН УССР. Одновременно увеличить ассигнования на приобретение экспозиционных фондов для музея до 80 000 рублей.

12. Выделить средства на составление главного каталога библиотеки в сумме 20 000 рублей.

13. Помочь филиалу АН УССР в деле установления тесной связи институтов Академии наук УССР с соответствующими отделами по специальности институтов филиала.

14. Усилить руководство со стороны бюро отделений АН УССР по отношению к институтам филиала.

15. Оказать помощь институтам филиала в деле устранения задержек в рецензировании работ их научных сотрудников.

16. Увеличить на 1953 г. количество аспирантских вакансий на 5 единиц.
17. Поставить перед Министерством высшего образования СССР вопрос о предоставлении институтам филиала права приема защиты диссертаций на степень кандидатов наук.
18. Выделить отделу растениеводства института агробиологии АН УССР для оборудования лаборатории 70 000 руб.
19. Ученым советам институтов филиала значительно улучшить руководство подготовкой квалифицированных кадров из младших научных сотрудников и аспирантов.
20. Ученым советам институтов филиала добиться дальнейшего подъема в работе методологических и научных семинаров.
21. Предложить директорам институтов филиала коренным образом улучшить набор в аспирантуру, принять меры к обеспечению конкурса.
22. Считать необходимым значительное улучшение работы по идейно-воспитательной деятельности институтов филиала, по глубокому изучению трудов классиков марксизма-ленинизма и по творческому применению марксизма-ленинизма в научно-исследовательской работе.
23. Значительно расширить работы по помощи великим стройкам коммунизма, по внедрению научных результатов в производство, а также помощи заводам и колхозам западных областей УССР.
24. Повысить качество и уровень научной и идейно-политической печатной продукции.

И. [3.] Штокало

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 2820, арк. 1–46. Оригінал. Машинопис.

№ 108

ДОВІДКА АН УРСР ПРО РОБОТУ НАУКОВИХ ДОБРОВОЛЬНИХ ТОВАРИСТВ, ЯКІ ОРГАНІЗОВАНІ ПРИ АКАДЕМІЇ^{*1}

*7 липня 1952 р.*2*

При Академии наук УССР организованы и работают такие научные добровольные общества: Украинское республиканское отделение Всесоюзного химического общества им. Д. И. Менделеева, Украинское общество физиологов, биохимиков и фармакологов, Украинское ботаническое общество, Украинское гидробиологическое общество, Украинское общество охраны природы и Украинское энтомологическое общество.

Ниже приводим краткую характеристику работы каждого общества.

^{*1} Довідка була направлена до ЦК КП(б)У.

^{*2} Дата супровідного листа.

Украинское отделение Всесоюзного химического общества
им. Д. И. Менделеева^{*1}

Всесоюзное химическое общество им. Д. И. Менделеева существует на основе ст[атьи] 126 Конституции СССР и является общественной организацией граждан СССР, ведущих работу в области химии. Общество состоит в ведении Академии наук Союза ССР.

Украинское республиканское отделение общества восстановлено^{*2} в 1948 г. и существует на основании § 39 устава общества и ведет свою работу на основе устава и инструкции президиума Центрального совета общества и состоит в ведении АН УССР.

Совет Украинского отделения общества был избран в 1949 г. и состоит из 25 человек, 15 из них составляют президиум Украинского отделения (УРО).

Председатель Совета УРО – действительный член АН УССР А. И. Бродский, заместители председателя действительные члены АН УССР А. И. Киприанов, Е. А. Шилов и член-корреспондент АН УССР Е. С. Бурксер, ученый секретарь УРО – профессор Б. Г. Савинов. Президиум Центрального совета общества продолжил полномочия Совета УРО до второй половины 1952 г.

Одной из основных задач Украинского республиканского отделения ВХО им. Д. И. Менделеева является организация, направление и координация работы, находящихся на территории Украинской республики отделений, филиалов и ячеек общества.

В системе Украинского отделения функционирует 7 отделений в областных центрах (Киевское, Харьковское, Днепропетровское, Львовское, Одесское, Черновицкое), 2 отделения в Константиновке и Рубежном и 3 ячейки на крупнейших предприятиях химической промышленности (Донсода, Лисичанский химкомбинат, Винницкий суперфосфатный завод).

Общее количество членов общества на Украине составляет 1865 человек.

Наиболее активно работают Киевское отделение (471 членов), Харьковское (437 членов), Днепропетровское (252 члена), Сталинское (284 члена) и Рубежанский филиал.

Основной работой Украинского отделения общества является пропаганда химических знаний среди ИТР, научных работников, рабочих заводов и населения, помощь промышленности.

За послевоенный период на общих собраниях членов общества, заседаниях секций, на заводах и среди населения прочтено свыше 2500 докладов и лекций.

Во всех отделениях общества организовывались особые собрания, посвященные деятельности выдающихся химиков нашей отчизны – Ломоносову, Бутлерову, Менделееву, Зинину, Зелинскому, Ферсману, Писаржевскому и др.

Организовывались выездные заседания на Рубежанском химкомбинате, Лисичанском химкомбинате, станкозаводе, заводе им. Ломоносова, [заводах №] 308, 484 и др.

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

^{*2} Далі закреслено фразу «на Україні».

Члены президиума УРО выезжали для ознакомления с работой организаций Менделеевского общества и чтения докладов в Харькове, Львове, Черновцах, Днепропетровске и химических центрах Донбасса.

Проводились дискуссии и диспуты по вопросам теории строения органических молекул и другим вопросам. Ряд лекций прочитан совместно с Бюро пропаганды АН УССР.

В Днепропетровске успешно работает общественный Университет химии и химической технологии им. Л. В. Писаржевского, где систематически читаются лекции по химии для населения, только в 1951 г. прочитано 109 лекций.

Работа УРО по оказанию помощи промышленности.

Особенно следует отметить организованное отделениями общества республиканское совещание по развитию химической промышленности на Украине в четвертом пятилетии, состоявшееся 23–30 мая 1946 г. В нем приняли участие 120 делегатов, большей частью приехавшие из разных химических центров УССР, руководящие инженерно-технические и научные работники. Совещание заслушало и обсудило ряд докладов (зам[естителя] министра химической промышленности СССР тов. Ф. Г. Голованского, действительного члена АН УССР А. И. Киприанова, члена-корреспондента Е. С. Буржера, П. В.*¹ Карпущина и др.), посвященных восстановлению и развитию химической промышленности УССР. В совещании принимали участие виднейшие ученые Москвы (академики М. М. Дубинин и В. М. Родинов, профессор И. Л. Кузьминых, А. И. Лазарев и др.), Киева (действительные члены АН УССР А. И. Бродский, Е. А. Шилов), Сталино (член-корреспондент И. Е. Коробчанский), Днепропетровска (проф. А. С. Брук) и др.

Совещание выдвинуло актуальные научные темы промышленного значения и обсудило ряд других вопросов, связанных с выполнением программы химической промышленности Украины в четвертом пятилетии. Труды совещания со всеми докладами и резолюциями были изданы отдельной книгой.

Президиумом Украинского республиканского отделения собраны от местных организаций общества, а также отдельных его членов и систематизированы предложения по дальнейшему развитию химической промышленности минерального сырья в послевоенных сталинских пятилетках.

Предложения были переданы для рассмотрения в сектор химии ЦК КП(б) Украины и в Госплан УССР.

Киевское, Харьковское, Сталинское, Днепропетровское отделения оказывают существенную помощь промышленности путем участия в разработке проблем, связанных с великими сталинскими стройками коммунизма.

Проведен ряд республиканских и областных совещаний по вопросам химического контроля производства с участием представителей значительного ряда промышленных предприятий.

Все отделения общества оказывают систематическую помощь промышленности путем чтения докладов, лекций, консультаций, экспертиз и др.

Днепропетровское и Харьковское отделение организовали курсы повышения квалификации заводских химиков-аналитиков.

*¹ Помилка в документі. Правильно: П. П.

Днепропетровским отделением проведено совещание по научному обобщению опыта работы новаторов производства по методу инженера Ковалева.

Президиум Украинского отделения общества является одновременно и президиумом Киевского отделения. Киевское отделение объединяет 471 членов общества. При отделении систематически работают секции: органической химии (руководитель действительный член АН УССР А. И. Киприанов), физической химии (руководитель действительный член АН УССР А. И. Бродский), неорганической химии (руководитель член-корреспондент АН УССР Я. А. Фиалков), геохимии (руководитель член-корреспондент АН УССР Е. С. Бурксер), агрохимии (руководитель член-корреспондент АН УССР А. И. Душечкин), истории химии (руководитель действительный член АН УССР А. В. Думанский), секции преподавания химии (руководитель доцент А. И. Астахов).

Только в 1951 г. на заседаниях отделения прочитано 231 докладов и лекций.

В состав Киевского отделения общества входят филиалы в г. Черкассах и в г. Умани.

Кроме работы в области пропаганды химических знаний Киевское отделение общества занимается помощью промышленным предприятиям и организациям экспертизами, консультациями и выполнением аналитических работ.

Средствами общества являются членские взносы и доходы от выполнения экспертиз и аналитических работ. Общество никаких дотаций не получает. Все члены президиума проводят свою работу в порядке общественных поручений.

Штат общества, утвержденный ежегодно Центральным советом, состоит из технического секретаря, бухгалтера (0,5 ставки), ответственного секретаря (он же заведующий лабораторией) и двух лаборантов. Денежные операции контролируются ревизионной комиссией УРО и бухгалтерией Центрального совета общества (Москва).

Печатная продукция (сборники, справочники, каталоги) выпускаются эпизодически только отделениями общества (Харьковское, Днепропетровское), что и предусмотрено бюджетом этих отделений.

Украинское общество физиологов, биохимиков и фармакологов

Украинское общество физиологов, биохимиков и фармакологов является республиканским филиалом Всесоюзного общества физиологов, биохимиков и фармакологов.

Украинское общество охватывает 300 человек специалистов в области физиологии, биохимии и фармакологии. Организовано оно в январе 1929 года по инициативе академика А. В. Палладина.

Общество имеет 7 отделений в [городах] Киеве, Харькове, Одессе, Днепропетровске, Львове, Черновицах и Сталино.

Центральное правление общества находится в г. Киеве. Председатель правления общества академик А. В. Палладин.

Органами управления общества являются съезды общества, правление общества и бюро отделений общества.

Высшим руководящим органом общества является съезд общества, созываемый не реже одного раза в 5 лет.

Украинское общество в своей работе руководствуется уставом Всесоюзного общества физиологов, биохимиков и фармакологов, утвержденным Президиумом Академии наук СССР I.VI.1943 г. на основании разрешения СНК СССР от 3.IV.1941 г. за № 040122.

В настоящее время разрабатывается проект нового устава общества.

Общество и его отделения рекомендуют постановку проблем и тем для разработки в отделениях, научно-исследовательских учреждениях и на кафедрах вузов, руководствуясь указаниями съезда.

На научных заседаниях, которые систематически ведутся во всех отделениях общества (не реже 1 раза в месяц), обсуждается качество выполнения научных работ, их актуальность и народнохозяйственное значение.

На бюро президиума отделений заслушивается тематика научных работ отделений кафедр и лабораторий.

В связи с решениями IV сессии ВАСХНИЛ, деятельность общества была направлена на выполнение важных вопросов, выдвигаемых теорией и практикой социалистического строительства. Учение товарища Сталина, изложенное в трудах относительно марксизма в языкознании и научная сессия Академии медицинских наук, посвященная проблемам павловского наследия, явились руководящими в работе Украинского физиологического общества.

Работа отделений общества была направлена на борьбу за победу мичуринской биологии, за приоритет отечественной науки, на борьбу против идеологически чуждых теорий и преклонения перед иностранщиной.

Украинское общество установило связь с другими научными обществами, а также с учреждениями, работающими в области животноводства для совместного решения проблем, связанных с повышением продуктивности животноводства. Установлена связь с Институтом физкультуры.

Во всех отделениях общества проводились научные заседания, на которых заслушивались и обсуждались проблемные вопросы физиологии, биохимии и фармакологии, вопросы, посвященные деятельности и основным трудам отечественных ученых, разработке павловского наследия.

За период 1948–1951 гг. во всех отделениях Украинского общества проведено 220 научных заседаний.

Средства Украинского общества составляются из членских взносов. Размер членских взносов установлен Всесоюзным обществом физиологов, биохимиков и фармакологов в сумме 30 руб. в год 1/3 этих взносов отчисляется в правление Всесоюзного общества, 1/3 – в правление Украинского общества и 1/3 составляет бюджет отделений общества. Указанные средства расходуются на переписку, печатание материалов научных заседаний, тезисов, повесток, на оплату обслуживания заседаний и т. п. Расходы контролируются ревизионными комиссиями, которые организованы при отделениях общества и при центральном правлении общества.

Общество систематически проводит большую лекционную работу для врачей, биологов, научных работников и широких масс трудящихся. Принимает активное участие в Украинском обществе по распространению научных и политических знаний. Планы лекций утверждаются по согласованию с обществом. Членами отделений Украинского общества прочитано за 1951 год 786 лекций.

Высшим руководящим органом между съездами является правление общества, избираемое тайным голосованием. Для проверки текущей деятельности общества избирается на съезде центральная ревизионная комиссия.

Работа правления и центральной ревизионной комиссии проводится в соответствии с уставом общества и заключается в руководстве деятельностью общества.

Отделения общества избираются на местах бюро отделений и ревизионные комиссии также тайным голосованием.

Пере выборы руководящих органов на местах в отделениях производятся обычно перед съездами, но в случае надобности и раньше.

Вопрос о пере выборах бюро в отделениях решает правление Украинского общества.

Украинское общество и его отделения не располагают штатными кадрами. Иногда правление общества приглашает временно для работы секретаря-машинистку (впервые за всю деятельность общества секретарь-машинистка временно пригласена правлением в этом текущем году. Оплата 250 руб. в месяц).

Издательского органа при Украинском обществе нет, общество организует издание трудов отдельных ученых, издание сборников, но оформление идет при определенных институтах. Так, по ходатайству правления Украинского физиологического общества был разрешен выпуск сборника «Вопросы физиологии», который издается теперь Институтом клинической физиологии Академии наук УССР.

В настоящее время членами общества подготавливаются к печати избранные труды В. Ю. Чаговца и т. д. Рецензируются сборники и труды членами Президиума правления общества.

Общество создается при наличии определенного контингента физиологов, биохимиков и фармакологов в целях объединения их, помощи и координации их работы в соответствии с целями и задачами общества.

Все республиканские филиалы общества входят во Всесоюзное общество физиологов, биохимиков и фармакологов. Все члены общества имеют единый членский билет.

Связь между Украинским обществом и студенческими кружками осуществляется через членов правления общества. Однако в плане работы общества работа со студенческими кружками отдельно не предусмотрена.

К отделениям общества прикреплены различные города Украины. Так, к Киевскому отделению прикреплен Несжин, Винница, Житомир; к Харьковскому – Сумы, Полтава и т. д.

Таким образом, правление общества охватывает своим влиянием широкий контингент специалистов физиологов, биохимиков и фармакологов, работающих в научно-исследовательских учреждениях и вузах.

Украинское ботаническое общество

Украинское ботаническое общество является добровольной общественной организацией, которая проводит научную работу в области ботаники и является республиканским филиалом Всесоюзного ботанического общества.

Общество имеет проект устава, утвержденный Президиумом Академии наук УССР 23 декабря 1950 г. В 1951 году проект устава представлен на утверждение в Совет Министров УССР.

Общество возглавляет организационный комитет (председатель – действительный член АН УССР Д. К. Зеров), утвержденный Президиумом АН УССР и Президиумом Всесоюзного ботанического общества.

Общество объединяет ботаников г. Киева и периферийных центров, в основном лиц, которые работают в научно-исследовательских и учебных институтах. Всех членов общества 150 чел.

Работа общества ограничивается проведением научных заседаний. Лекционная работа не ведется. Связь с Бюро пропаганды АН УССР оргкомитетом не налажена.

Печатной продукции общество не выпускает. Периодически сообщения общества печатаются в «Ботаничному журналі» Института ботаники АН УССР.

Связь с научными кружками при высших учебных заведениях осуществляется через членов общества, которые работают в этих учебных заведениях.

Украинское ботаническое общество имеет группы в Харькове, Днепропетровске, Белой Церкви, Одессе, Львове. Отдельные члены общества работают в Чернигове и Житомире. Своего бюджета и штатных сотрудников общество не имеет.

Украинское гидробиологическое общество

Начало организации Украинского гидробиологического общества было положено в октябре 1951 г., когда Президиумом АН УССР было утверждено организационное бюро общества³⁸.

До настоящего времени организационный период работы общества еще не вполне закончен.

Общество имеет устав, утвержденный Президиумом АН УССР 19.X.1951 г. Украинское гидробиологическое общество является филиалом Всесоюзного гидробиологического общества Президиума Академии наук СССР, организация которого также еще не завершена, так как работает лишь его оргбюро.

Украинское гидробиологическое общество создано по согласованию с оргбюро Всесоюзного общества, учитывая значительное количество научных работников-гидробиологов, ихтиологов и специалистов смежных дисциплин, работающих в УССР. Общество имеет республиканское значение и организует местные отделения общества. До настоящего времени кроме Киева организованы отделения общества в Днепропетровске, Харькове, Одессе и Львове.

Организационные вопросы решает оргбюро общества, утвержденное Президиумом АН УССР в составе 16 человек, среди которых находятся председатели организационных ячеек местных отделений общества. Президиум оргбюро в составе председателя (член-корр[еспондент] АН УССР Я. В. Ролл), двух заместителей председателя и секретаря находится в Кисе. Выборы руководящих органов общества (республиканский совет общества, ревизионная комиссия, президиум республиканского совета) еще не проводились, так как республиканский съезд общества еще не созывался. Вопрос о созыве республиканского съезда должен быть решен оргбюро общества и согласован с Президиумом АН УССР и оргбюро Всесоюзного общества.

Следующие сроки созывов республиканских съездов и выборов руководящих органов общества будут установлены первым республиканским съездом общества.

Источником средств общества являются членские взносы. Согласно предложению оргбюро Всесоюзного общества членские взносы концентрируются в центральной кассе общества, а республиканские общества и филиалы финансируются оргбюро Всесоюзного общества путем дотаций по мере надобности. До настоящего времени Украинское гидробиологическое общество еще дотаций не получало и средствами не располагает. Штатных работников Украинское гидробиологическое общество не имеет.

Печатную продукцию выпускает Всесоюзное общество, издающее в Издательстве АН СССР свой печатный орган «Труды Всесоюзного гидробиологического общества».

В настоящее время популяризационной лекционной работы общество не ведет и с научными кружками в вузах работы не проводит.

Наиболее интересные работы, осуществленные членами общества по месту работы, заслушиваются на пленарных заседаниях общества.

За истекшее с момента организации общества время, в Кисеве был проведен ряд заседаний общества совместно с ученым советом Института гидробиологии АН УССР.

В декабре месяца 1951 г. было проведено 3 заседания, посвященных рассмотрению дискуссионных вопросов советской гидробиологии. Председатель оргбюро профессор Я. В. Ролл прочитал доклад на тему: «Ближайшие задачи советской гидробиологии и статья Г. В. Никольского о динамике численности стада рыб и о так называемой проблеме продуктивности водоемов». Заместители председателя оргбюро профессора В. А. Мовчан и В. И. Владимиров сделали содоклады по дискуссионным вопросам, затронутым в докладе. На заседаниях было заслушано 18 выступлений научных работников различных учреждений г. Киева.

В январе месяце 1952 года состоялось заседание, посвященное итогам Всесоюзной ихтиологической конференции, происходившей в Москве в конце 1951 г., на заседании было заслушано 4 сообщения участников этой конференции (проф. Я. В. Ролл, проф. В. А. Мовчан, проф. В. И. Владимиров, научн[ый] сотрудник Г. Г. Короткевич).

В апреле месяце состоялось заседание с докладом проф. В. А. Мовчана и содокладом Л. П. Брагинского (Украинская рыбоводно-селекционная станция): «Современное состояние прудового рыбного хозяйства в южных областях Украины и перспективы его развития в связи со строительством водохранилищ и каналов».

В Днепрпетровске в конце 1951 г. были проведены «Свиренковские чтения», посвященные гидробиологическим исследованиям Днепровского водохранилища в послевоенный период, на которых было прочитано 5 докладов.

В 1952 г. члены общества принимали участие в научной сессии Днепрпетровского госуниверситета, где прочитали 3 научных доклада.

Ряд научных докладов был зачитан членами общества в Одессе.

В Харьковском и Львовском отделениях общества также проводилась работа, но данными об этой работе оргбюро в настоящее время не располагает.

Украинское общество охраны природы

В 1929 г. на I Всероссийском съезде по охране природы в Москве по докладу представителей УССР была принята резолюция о необходимости создания Украинского общества охраны природы.

Однако это решение не было реализовано до 1946 г.

25 июня 1946 г. постановлением Совета Министров УССР № 1273 о мерах упорядочения охраны памятников природы на территории УССР Главному управлению по заповедникам при Совете Министров поручено было организовать Украинское общество охраны природы, утвердить его устав, а также возложено наблюдение за деятельностью общества.

На первом собрании инициативной группы 28 сентября 1946 года было избрано оргбюро общества в составе председателя – академика В. И.^{*1} Чернышева, членов оргбюро действительных членов Академии наук УССР Н. Н. Гришко, П. С. Погребняка, Д. К. Третьякова, члена-корреспондента АН УССР Е. В. Зверезомб-Зубовского, профессора М. И. Котова и представителей от Министерства просвещения УССР, Министерства сельского хозяйства, Министерства лесного хозяйства, Министерства рыбной промышленности и др., а также ЦК ЛКСМУ и Главного управления по заповедникам при Совете Министров УССР.

На заседаниях оргбюро был разработан устав общества, который был затем утвержден Главным управлением по заповедникам 15.XII.1949 г. № 116.

Основная задача общества – охрана природы и содействие сохранению природных ресурсов УССР в интересах социалистического строительства, – осуществляется путем пропаганды по вопросам охраны и развития природных богатств республики, содействия мероприятиям по осуществлению сталинского плана преобразования природы, охраны и увеличения зеленых насаждений вокруг городов, охраны водоемов, участие и наблюдение за проведением в жизнь законодательства по охране и развитию природных ресурсов республики и научной разработки вопросов охраны природы.

Свою работу оргбюро начало с пропаганды идей охраны природы: были прочитаны, через Бюро научной пропаганды Академии наук УССР публичные лекции в Киеве, на тему: «Задачи науки в отношении охраны природы» академика В. И. Чернышева, профессора М. И. Котова – «История и научные проблемы охраны природы на Украине»; одновременно оргбюро приступило к организации областных отделений общества, какие имелось организовать тогда в Чернигове, Днепропетровске и Херсоне; намечалось издать библиотеку юного натуралиста, был разработан план «Календаря природы Украины», намечались прикладные календари: полевода, овощевода, садовода и др., некоторые разделы были даже написаны, но отсутствие средств не позволяло обществу осуществить это начинание.

Большая переписка с отделениями общества, колхозами и районными работниками; распространение членских билетов, собрание и хранение денежных взносов и т. д. – поставили вскоре вопрос о необходимости выделения освобожденного работника. При наличии во Всероссийском обществе штата в 13 единиц, Украинское общество не имело ни одной оплачиваемой штатной единицы.

По ходатайству оргбюро перед Советом Министров УССР Государственной штатной комиссией 6 мая 1949 г. № 71 626 был утвержден штат Украинского общества охраны природы в количестве трех единиц: руководителя организационно-инструкторской работы, ст[аршего] бухгалтера и машинистки.

^{*1} Тут і далі – помилка в документі. Правильно: Б. И.

Наличие постоянного штата намного упорядочило и оживило работу общества. Огромное значение в развитии деятельности общества сыграло также и постановление Совета Министров УССР № 1432 от 3.VI.1949 г. об охране природы на территории Украинской ССР, этим постановлением обществу предоставлен ежегодный бумажный лимит в 50 листов в издательствах «Радянська школа» и «Сельхозиздат» для печатания популярной литературы и плакатов по охране природы. Для печатания членских билетов бумагой и материалами общество не обеспечено, в чем сейчас ощущает большую нужду. Тем же постановлением исполкомам областных советов депутатов трудящихся предложено было оказывать помощь Украинскому обществу охраны природы в организации его областных отделений. При такой поддержке общество смогло уже значительно развернуть свою работу.

С целью привлечения учащейся молодежи к делу охраны природы и воспитания их в духе бережного отношения к природе были организованы при центральном оргбюро и при областных отделениях, юношеские секции охраны природы, разработано положение о них, согласованное с ЦК ЛКСМУ и Министерством просвещения 9.XI.49 г. В декабре 1950 года было создано центральное бюро юношеской секции, куда вошли представители: ЦК ЛКСМУ, Министерства просвещения, Центральной агробностанции и педагоги средних школ. Председателем бюро юношеской секции избран кандидат биологических наук М. А. Воинственский. Одновременно на периферии при областных отделениях общества также были организованы юношеские секции в Харькове, Чернигове, Херсоне, Львове, Сумах, Ровно и других областных центрах, в 60 школах г. Киева – организованы городские ячейки секции с охватом членством 6300 человек.

На слете юнатов в августе 1951 года, организованном Министерством просвещения и ЦК ЛКСМУ, приняли участие также и члены юношеской секции охраны природы – делегаты от Херсонского, Черниговского, Ворошиловградского и др[ругих] областных отделений общества. На слете с докладом о задачах юношеской секции выступили зам[еститель] Председателя оргбюро член-корреспондент АН УССР Е. В. Зверезомб-Зубовский.

На периферии многие ячейки юношеской секции уже развернули свою работу. Особо следует отметить работу Волчанской юношеской секции (Харьковской области), где членством охвачены все школы района и насчитывается 1494 членов юношеской секции. В 1951 году юношеская секция Волчанского района провела большую работу по охране птиц и зеленых насаждений, охране колхозных полей от вредителей сельского хозяйства. Члены ее принимают активное участие в осуществлении сталинского плана преобразования природы и охране ее памятников: в частности ими было:

1. Собрано семян мелких древесных и кустарн[иковых] пород – 4012 кг.
2. Посажено деревьев – 19 672 шт.
3. Изготовлено скворешников – 1682 шт.
4. Истреблено сусликов – 42 686 шт.
5. Осуществлено шефство над лесопосадками в колх[озах] – 154 га.

В 1951 году в связи со смертью академика В. И. Чернышова председателем оргбюро был избран действительный член Академии наук П. С. Погребняк и состав оргбюро был значительно пополнен за счет партийной прослойки; из 19 членов оргбюро 13 являются членами ВКП(б) и 2 кандидатами ВКП(б).

За истекший год Украинское общество охраны природы значительно активизировало свою работу: во всех областях и во всех районах республики созданы отделения общества, количество членов общества на 1 января 1952 года достигло 53 500 человек в том числе: охотников и рыболовов 34 000 человек, учащихся 17 300 человек, прочих 1700 человек.

В конце 1951 г. в связи с ликвидацией Главного управления по заповедникам при Совете Министров УССР наблюдение за деятельностью Украинского общества охраны природы перешло к Академии наук УССР.

Академия наук УССР предоставила в распоряжение общества библиотеку бывшего Главного управления по заповедникам и весь необходимый конторский инвентарь, а также содействовало получению отдельного помещения для штатного аппарата общества. После перехода общества в ведение Академии наук были организованы секции: ботаническая, озеленения и зоологическая.

Связь с научно-исследовательской работой Академии наук пока что выразилась лишь в том, что оргбюро обратилось за методической помощью в Институт энтомологии по вопросу постановки научных опытов проводимых Скадовским районным отделением общества по повышению урожайности хлопка путем перекрестного опыления пчелами в колхозах Херсонской области, а также оргбюро обратилось в Институт лесоводства Академии наук с просьбой организовать научное наблюдение за редкостным экземпляром дуба (памятником природы XIII века), произрастаемом на острове Хортица Запорожской области.

Ботаническая секция под председательством лауреата Сталинской премии профессора М. И. Котова организовала систематические выступления с докладами и лекциями по вопросам охраны растительности УССР и озеленения народнохозяйственного и научного значения заповедников. Секция озеленения под руководством А. А. Грошевого (заведующего хозотделом горсовста) также организовала обсуждение докладов о новейших методах озеленения и о мероприятиях по озеленению города Киева на 1952 г. и др. с участием широкой общественности города Киева. Зоологическая секция свою работу не развернула пока.

По линии издательской общественством выпущены книги «Вовк та його знищення» – (тираж 10 тис. экз.), «Календарь природы Украины» – (тираж 25 тис. экз.) и листовка «Бережіть природу рідного краю» – (тираж 15 тис. экз.) – вся эта литература успешно реализуется. Все выходящие в свет издания общества проходят утверждение Главлита.

В 1952 году общество готовит к изданию популярную литературу в объеме 50 печатных листов, в том числе сборник «Охрана природы» (13 печатных листов), «Календарь мероприятий по борьбе с вредителями и болезнями зеленых насаждений» (4 печатных листа), «Дрібні хижачки – друзі сільського господарства» (1,5 печатных листа) и др.

Согласно устава общества выборы руководящих органов и все оргвопросы решает республиканский съезд общества, который должен проводиться один раз в три года.

В плане работ текущего года намечено провести республиканский съезд общества охраны природы, для проведения выборов постоянного органа управления – Центрального совета общества, но до настоящего времени подготовительная работа к съезду проведена лишь в трех областных отделениях: Черниговском,

Херсонском и Сумском, остальные двадцать два отделения своих областных конференций не провели и делегатов на съезд не избрали.

Со времени утверждения устава общества руководство всей работой осуществляет оргбюро.

Украинское общество охраны природы является организацией республиканского значения. Всесоюзного общества охраны природы не имеется, но с Всесоюзным обществом Украинское общество охраны природы поддерживает тесную связь и получило от него, вначале организации, финансовую помощь в виде ссуды, которая подлежит возврату. Периферия Украинского общества охраны природы состоит из 25 областных отделений, которые в свою очередь имеют отделения.

Руководство работой областных отделений общества осуществляется в основном путем письменной связи; используются также служебные и научные командировки членов оргбюро по их основной работе. Следует отметить, что связь с областными отделениями общества все же недостаточно налажена и основной причиной является отсутствие на местах хотя бы одного освобожденного работника, через которого можно было бы осуществлять переписку, оформление членства, организовать финансовое хозяйство.

План лекций, организуемых обществом для своих членов, а также для широкой общественности, утверждается оргбюро и проводится научными силами общества.

К недостаткам в работе общества относится отсутствие надлежащей увязки в работе оргбюро с обществом распространения политических и научных знаний, которое несомненно могло бы оказать большую помощь в пропагандистской работе. Очень мало было в истекший период выступлений в прессе и по радио.

Связь с научными кружками высших учебных заведений выражается в том, что отдельные представители высших учебных заведений, например, кандидаты биологических наук А. В. Корнеев, М. А. Воинственский проводят на местах организационную работу.

Источниками средств общества являются вступительные и ежегодные членские взносы членов общества, а также доходов от издательской деятельности. Бюджет общества утверждается оргбюро и расходуеться согласно сметы, которая регистрируется в финотделе по месту нахождения общества.

До передачи общества в ведение Академии наук УССР контроль за финансовой деятельностью общества осуществлялся Главным управлением по заповедникам. Кроме того, Молотовский районный финансовый отдел города Киева ежегодно проводит ревизию.

Украинское энтомологическое общество

Украинское энтомологическое общество является республиканским филиалом Всесоюзного энтомологического общества.

В ноябре 1950 г. на общем собрании членов Украинского энтомологического общества был избран Совет общества из 13 чел. Председателем Совета избран член-корреспондент АН УССР профессор Е. В. Зверзесомб-Зубовский.

Устав общества утвержден Президиумом Академии наук УССР в июне 1949 года.

Задачей общества является:

а) содействие развитию советской науки в области энтомологии и смежных дисциплин;

б) всестороннее развитие знаний по теоретической и практической энтомологии и применение их для нужд народного хозяйства СССР;

в) организация широкой помощи действительным членам и членам-соревнователям общества в повышении их научной квалификации и воспитании кадров специалистов энтомологов и

г) всемерное содействие внедрению в практику достижений науки.

Общество объединяет свыше 200 энтомологов, работающих на Украине.

Средства общества слагаются из членских взносов, какими-либо дотациями общество не пользовалось.

Штатных работников общество не имеет.

К настоящему времени организованы и работают четыре областных отделения общества – Харьковское, Одесское, Львовское и Херсонское и в стадии организации Полтавское и Днепропетровское отделения общества.

На собраниях общества в Киеве, Львове, Одессе, Херсоне и Полтаве заслушивались научные доклады. В 1951 году всего было прочитано членами общества 31 научный доклад.

Совет общества уделял большое внимание изучению состояния энтомологии на Украине, в результате чего были выявлены неотложные мероприятия, необходимые для развития научно-исследовательской, оперативной и учебной работы в области энтомологии. В связи с этим Совет общества обратился с соответствующими представлениями в правительство и ЦК КП(б) Украины.

В настоящее время подготавливаются к печати:

а) библиография работ по энтомологии, вышедшая в УССР в послевоенное время; б) справочник «Энтомологи УССР» и в) труды общества. Возбуждено ходатайство перед Президиумом АН УССР об издании указанных работ.

Связь общества с научно-исследовательской работой Академии наук УССР осуществляется пока лишь путем широкого обсуждения на заседаниях общества докладов по законченным работам.

Связь с Бюро пропаганды АН УССР отсутствует.

Лекционная работа в колхозах среди учащейся молодежи и по радио проводится по плану и в увязке с обществом по распространению полнитических, научных знаний, ЦК комсомола Украины и Управлением пропаганды Министерства сельского хозяйства УССР.

Ведется подготовительная работа по организации курсов повышения квалификации для работников наблюдательных пунктов службы учета вредителей и курсов заочного обучения, для практиков (колхозных организаторов по борьбе с вредителями). Студенческих энтомологических кружков в Киевском госуниверситете и сельскохозяйственном институте нет, но 12 студентов, интересующихся энтомологией, принимают участие в жизни и работе общества на правах член-соревнователей.

Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Шевц*

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР
ПРО СТАН ЗАПОВІДНИКІВ АН УРСР**

15 липня 1952 р.*2

В системе Академии наук Украинской ССР до сентября 1951 г. было два заповедника: исторический заповедник «Ольвия» и заповедник Отделения биологических наук «Александрия» в г. Белая Церковь.

Постановлением Совета Министров Украинской ССР № 2738 от 25.IX.1951 г. Академии наук УССР были переданы следующие заповедники:

1. «Хомутувская степь» и «Каменные могилы»,
2. «Дендропарк Тростянец»,
3. «Устимовский дендропарк»,
4. «Михайловская целина»,
6. «Стрелецкая степь»,
7. «Веселые Боковеньки».

Таким образом, в настоящее время в ведении Академии наук находятся 8 заповедников, которые решением Президиума АН УССР от 30.XI.1951 г. закреплены за институтами, как научно-исследовательские базы, в соответствии с профилями проводимой в них работы.

Сведения о состоянии заповедников, работе в них и перспективах по дальнейшему развитию на их базе научных исследований приводятся ниже.

[1.] Заповедник «Ольвия» (у села Парутино Очаковского района Николаевской области) представляет собой учреждение музейно-исследовательского характера. Это древний греко-скифский город, существовавший на протяжении тысячи лет – от VI века до н. э. до V века н. э. «Ольвия» находилась в оживленных экономических и культурных отношениях с древним населением нынешней территории Украины – с кочевыми скотоводческими и оседлыми земледельческими племенами скифского времени, а также с давнеславянским населением рубежа и первых веков н. э. Раскопки и исследования «Ольвии» представляют поэтому большой научный интерес, поскольку они способствуют изучению целого ряда весьма важных вопросов древней истории нашей Родины в I тысячелетии до н. э. и первой половине I тысячелетия н. э.

«Ольвия» является одним из немногих древних городов на территории УССР, не застроенных в новое время, почти полностью сохранившихся в руинах под золовыми наносами истекших полутора тысячелетий.

Около 100 лет тому назад здесь начались археологические раскопки. С начала XX века и до 1927 года (с перерывом с 1916 по 1923 годы) они производились систематически из года в год под руководством одного из крупнейших русских археологов профессора Б. В. Фармаковского. Эти раскопки создали всемирную славу русской археологии. С 1927 г. и по настоящее время раскопки «Ольвии» продолжают ежегодно (кроме отдельных лет – 1931, 1933, 1934 и периода Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.) совместными силами Академии наук УССР

*1 Див. док. № 50.

*2 Дата супровідного листа.

и Института истории материальной культуры Академии наук СССР. В экспедиционных работах принимает участие целый ряд музеев (Эрмитаж, Одесский, Николаевский и др.) и высших учебных заведений.

В результате раскопок «Ольвии» здесь открыта часть сохранившихся в руинах ее каменных крепостных стен и башен, улиц и площадей, городских кварталов (застроенных жилыми домами, общественными зданиями, производственными комплексами), городского благоустройства – все это сохраняется и оберегается, составляя основную часть города-музея, именуемого заповедником.

Наряду с раскопками города производились исследования и в некрополе (могильнике) «Ольвия» (территория города занимает около 30 гектаров, территория некрополя – около 300 гектаров). Всего открыто было больше 2 тысячи давних погребений.

Сотни тысяч памятников материальной культуры – сосудов (глиняных и стеклянных), металлических орудий труда и изделий (железных, медных, бронзовых, свинцовых), монет, памятников искусства (живописи, скульптуры, торевтики, глиптики и др.), украшений (в частности из золота) и других, добытых при раскопках «Ольвии», экспонированы в музеях Ленинграда, Москвы, Кисва, Харькова, Львова, Одессы, Херсона, Николаева и др., а также в целом ряде зарубежных музеев.

Об «Ольвии» и ее исследованиях имеется большая литература, преимущественно на русском и украинском, а также и на иностранных языках.

Особенно широко велись в «Ольвии» археологические исследования с 1946 г., после того, как Совет Министров УССР выделил (1.IV.1946 г.) ольвийский заповедник в отдельное научное учреждение при Отделении общественных наук Академии наук УССР, чем была значительно укреплена его материальная база. Раскопки в самой «Ольвии» открыли за последние годы главную городскую площадь древнего города (агору) и часть окружавших его общественных зданий, остатки металлообрабатывающего, гончарного, винодельческого и других производств, монетного двора и целого ряда жилых домов. В эти же годы проводились большие исследования в районах, прилегающих к «Ольвии» (Бугский, Днепровский, Березанский и Тилигульский лиманы, низовье Днепра и Южного Буга, Средний Ингулец), где было обследовано до 100 поселений эпохи меди – бронзы, скифских и сарматских племен, ранних славян; многие из этих поселений были впервые открыты в эти годы.

Археологическое изучение ольвийской периферии имеет огромное значение для восстановления картины жизни, исторических судеб давнего нашего Причерноморья. Одновременно с этим в последние годы велись значительные работы по реставрации и консервации открытых раскопками давних построек, с целью обеспечения их долговременного существования и содержания в экспозиционном состоянии.

Заповедник проводит также значительную работу, обслуживая в период с мая по ноябрь месяцы 120–150 экскурсий (4000–5000 чел.), не считая одиночных посетителей) – рабочих, служащих, колхозников, учащихся, студентов и др. из Николаева, Херсона, Одессы, районных центров, сел. Для экскурсантов в заповеднике создан небольшой музей образцов вещественных находок и вспомогательных иллюстративных материалов.

За последнее время выпущена научно-популярная книжка об «Ольвии» и подготовлен к печати том II научных записок в 30 печ[атных] листов. В настоящее время готовится к печати целый ряд других изданий (сборники и монографии).

В 1950–1952 г. молодые киевские научные работники защитили три кандидатских диссертации по ольвийской тематике, три диссертации заканчиваются в 1952–1953 г.

В начале 1952 г. ольвийский заповедник, в связи с сокращением средств, был влит в состав Института археологии Академии наук УССР.

Для удовлетворения первоочередных нужд заповедника в настоящее время необходимо:

1. Значительно увеличить ежегодные ассигнования на раскопки «Ольвии». При отпусках в 1951 и 1952 г[одах] средствах есть возможность раскрывать ежегодно только 500–700 м² новой площади, что затягивает на много десятилетий раскопки основной площади древнего города. Было бы очень важно в интересах советской исторической науки установить такой объем работ, при котором ежегодно раскрывалось бы 1500–2000 м², что требует ежегодных ассигнований на раскопки «Ольвии» и ее периферии в 150 тыс. руб.

2. Необходимо построить на территории заповедника двухэтажный дом для размещения лаборатории и жилья научных работников (до 500–600 м²). В настоящее время для этих целей используется 6 небольших крестьянских хат камennых и каменно-земляных, совершенно не удовлетворяющих нуждам заповедника. После сооружения нового дома нынешние постройки могли бы быть использованы для экскурсионной базы.

3. В целях механизации процесса земляных работ при раскопках «Ольвии» и давних поселений ее периферии, необходимо предоставить «Ольвии»: а) транспортер длинный, б) автосамоскид^{*1}, в) грузовую машину, г) катер на 12–15 человек, д) узкоколейный рельсовый путь длиной в 500 м с 5 вагонетками.

4. Для укрепления хозяйства заповедника – его лабораторного и экспедиционного оборудования, снаряжения и др. хозяйственного имущества, для расширения музея заповедника, пополнения его библиотеки, капитального ремонта ограды и старых построек, требуется единовременное ассигнование в 100 тыс. руб.

II. Заповедник «Хомутовская степь» и «Каменные могилы»^{*2}

Заповедник «Хомутовская степь» закреплен за Институтом ботаники АН УССР. Заповедник расположен в Буденковском районе Сталинской области, вблизи с. Хомутово, в 20 км к северу от Азовского моря и занимает площадь 1200 га, из которых под абсолютным заповедником находится 546 га, а на остальной территории (668 га) производится пастьба скота и косят сено.

Заповедник представляет собою большой научной интерес для познания истории флоры и растительности юга нашей республики, а также как база для проведения научно-исследовательской работы по реконструкции и преобразованию растительного покрова для нужд социалистического народного хозяйства. «Хомутовская степь» – это единственный участок уцелевшей девственной степи на приазовском черноземе, содержащей 4–6% темноцветного гумуса. Здесь также

^{*1} Так вжито в документі.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

имеются старые перелогы в возрасте 70–80 лет. На территории заповедника растет ряд редких видов растений, не сохранившихся больше нигде на земном шаре. Произрастает много ценных в хозяйственном отношении растений (кормовые, дубильные, масличные, лекарственные, красильные).

В настоящее время в заповеднике проводятся работы по изучению флоры и растительности заповедника, организованы фенологические наблюдения за динамикой развития растительности. На ближайшее время намечены работы по составлению геоботанической карты заповедника, организация музея, метеорологических наблюдений. В дальнейшем заповедник будет использован как база для изучения дикорастущих полезных растений степной полосы Украинской ССР и внедрения наиболее перспективных из них в культуру.

Штат заповедника состоит из 7 штатных единиц: директор – 1, ст[арший] бухгалтер – 1, лаборант-техник – 1, старший наблюдатель – 1, наблюдателей-охранников – 2, конюх-кучер – 1, по спец[иальным] средствам – 2 единицы: кладовщик и шофер. На балансе заповедника имеется следующее основное имущество: 3 одноэтажных небольших дома (1 – контора и 2 жилых дома), автомашина, 7 лошадей, 2 вола, пасека из 29 ульев.

Президиумом АН УССР на 1952 г. утверждена смета в сумме по бюджету – 69 500 руб., по спец[иальным] средствам – 127 825 руб., в том числе взнос в доход госбюджета – 64 328 руб.

Заповедник «Хомутовская степь» остро нуждается в лабораторном помещении, а также увеличении штата заповедника на 2 единицы: младшего научного сотрудника и техника-метеонаблюдателя. Необходимо провести установку электросети, протяжением 500 метров и построить помещение для полевой лаборатории, для чего ассигновать 75 000 рублей.

Заповедник «Каменные могилы» также закреплен за Институтом ботаники АН УССР. «Каменные могилы» расположены на границе двух областей – Запорожской и Сталинской, в 7 км от ст[анции] Розовка. Территория заповедника лежит в пределах двух административных районов – Володарского (Сталинская обл.) и Розовского (Запорожская обл.).

В «Каменных могилах» граниты, образующие Украинскую кристаллическую полосу, выходят на поверхность и здесь на площади 360 га образуют своеобразный каменный остров среди ровной степи. В заповеднике встречаются эндемические растения, нигде более не произрастающие: тысячелистник голый, василек неправильнонаблюдночешуйчатый, вудсия альпийская и др. В заповеднике гнездятся в большом количестве розовые скворцы, останавливаются во время перелетов стрепеты. Вблизи «Каменных могил» находится небольшой участок целинной степи.

В административном отношении этот заповедник подчинен заповеднику «Хомутовская степь», но не имеет ни одного штатного сотрудника.

Необходимо в самое ближайшее время обеспечить охрану «Каменных могил», для чего требуется выделить минимум две штатные единицы: старшего наблюдателя и охранника. Необходимо также построить помещение для жилья охраны и лабораторное помещение, для постройки которого необходимо выдать 25 000 рублей.

III. Заповедник «Стрелецкая степь» закреплен за Институтом зоологии

Заповедник «Стрелецкая степь», расположенный в Меловом районе Ворошиловградской области является одним из весьма немногих сохранившихся участков целинной степи. Здесь, на целинной степи, площадью в 525 га, обитает свыше 1000 особей реликтового, нигде больше не сохранившегося вида грызунов – байбака. Кроме большой научной ценности байбаки дают весьма ценный для лечебной практики жир, а также ценную промысловую пушнину.

В настоящее время на базе заповедника разрабатывается тема – «Позвоночные заповедника «Стрелецкая степь». Начиная с 1953 года будет выполняться тема «Экология байбака в «Стрелецкой степи».

«Стрелецкая степь», как один из немногих сохранившихся участков целинной степи, представляет несомненный интерес и для ботанической науки.

Заповедник располагает штатом 6 чел.: директор, счетовод-кассир, старший наблюдатель охраны, два наблюдателя и конюх. В заповеднике имеется служебный одноэтажный домик, являющийся конторой, лабораторией и жильем для работников заповедника.

Заповедник нуждается в увеличении штата минимум на две единицы: младшего научного сотрудника и старшего лаборанта, а также в строительстве лабораторного и жилого помещения.

IV. Заповедник – дендропарк «Тростянец»

Заповедник «Тростянец» расположен в Иваньковом районе Черниговской области. Решением Президиума АН УССР закреплен за Ботаническим садом.

Дендропарк «Тростянец» является лучшим произведением садово-паркового искусства XIX века. Замечательный образец парка ландшафтного стиля и интродукционный очаг богатейшей древесной флоры, он имеет громадное значение для практики садово-паркового строительства.

В настоящее время насаждения «Тростянца» имеют возраст 80–110 лет и представляют собой модные древостои до 40 м высоты. Флористическое богатство парка, по инвентаризации 1948 г., исчисляется в 383 вида и разновидности. Многие из древесных и кустарниковых пород обильно плодоносят и являются прекрасными маточниками для удовлетворения доброкачественными семенами нужд зеленого строительства. Общая площадь парка 197 га, из них под парковой территорией 150,5 га, под озерами – 10,5 [га], остальное под питомниками, усадьбами и полями.

Несмотря на громадную ценность, насаждения дендропарка еще недостаточно изучены, слабо инвентаризованы и сам парк недостаточно обследован и популяризован. Насаждения парка нуждаются в санитарном уходе и пополнении их видового состава. Эти работы могут быть произведены лишь при условии тщательного обследования имеющихся насаждений и составления генерального плана ведения хозяйства парка. В настоящее время имеющийся технический персонал и рабочая сила не могут обеспечить ни надлежащего ухода, ни, тем более, надлежащих исследований.

Штат заповедника «Тростянец» состоит из 14 штатных единиц: директор – 1, младших научных сотрудников – 1, техника-лаборантов – 1, ст[арших] бухгалтеров – 1, секретарь-кассир – 1, сторожей – 1, объездчиков – 1, конюхов – 1, наблюдателей охраны – 5, рабочих – 1.

На 1952 год по парку, кроме текущей работы по уходу за насаждениями парка, запланировано два раздела по теме «Природный состав древесных и кустарниковых растений для озеленения городов, сел и новостроек Украинской ССР», а именно: «Интродукция новых, наиболее ценных для зеленого строительства древесных и кустарниковых пород в парке «Тростянец» и «Изучение плодородия хвойных пород дендропарка «Тростянец». Оба раздела выполняются, согласно утвержденному рабочему плану на 1952 год.

Основным тормозом в работе заповедника является недостаточность помещений, приспособленных для лаборатории и жилья.

Для улучшения общего состояния дендропарка и создания условий для проведения в нем научной работы, необходимо провести следующие мероприятия:

- 1) произвести ремонт плотины, дорог и постройку мостов;
- 2) усилить охрану насаждений;
- 3) увеличить штат научно-технического персонала и рабочей силы для ухода за насаждениями и проведения научной работы;
- 4) построить жилой дом для рабочих и специалистов.

Кроме того, за Ботаническим садом АН УССР закреплены «Устимовский дендропарк» и заповедник «Михайловская целина», которые являются филиалами заповедника «Тростянец».

V. «Устимовский дендропарк» расположен в с. Устимовка Глобинского района Полтавской области и представлен сравнительно молодыми насаждениями, заложенными в начале текущего столетия. Здесь на площади около 10 га собрана чрезвычайно ценная коллекция садовых форм деревьев и кустарников. Некоторые из них, как колоннообразные и золотистые туи и медвежий орех являются единственными на Украине маточными деревьями. Парк не инвентаризирован, охраняется лишь одним сторожем.

В 1952 г. Ботанический сад произвел инвентаризацию насаждений и описание парка.

VI. «Михайловская целина» находится в Штеповском районе Сумской области. Она выделена в заповедник после Октябрьской революции и представляет единственный в УССР нетронутый природный участок разнотравной степи, насчитывающий свыше 300 видов травянистых растений. Общая площадь 200 га, из которых свыше 100 га не распахивалось и в настоящее время не используется под выпас.

На «Михайловской целине» произрастает много видов дикорастущих растений, имеющих большое значение в хозяйственном и научно-познавательном отношении. Флора «Михайловской целины» будет использована в Ботаническом саду Академии наук УССР для создания степного участка, а также для введения ценных растений в культуру.

С 1952 г. намечена по плану инвентаризация флоры, описание растительности, почва, а также сбор посевного и посадочного материала.

«Михайловская целина» охраняется одним сторожем, который находится в распоряжении дендропарка «Тростянец». Необходимо сооружение летнего домика для научных работников и посетителей.

VII. Заповедник «Александрия»

Заповедник закреплен за Отделением биологических наук Академии наук Украинской ССР. Заповедник расположен в г. Белая Церковь, на берегу р. Рось.

Общая площадь – 181,5 га, из них 5 га прудов, 30 га пахотной земли, 5 га садов. Имеется 4 объекта жилого фонда – 1500 м², служебных помещений – 5, площадью 2400 м². Штат заповедника – 29 человек: директор, младших научных сотрудников – 1, старший агроном – 1, лаборант – 1, техников – 2, бухгалтер – 1, секретарь-кассир – 1, кладовщик – 1, техперсонал – 5, рабочих – 8, шофер – 1, сторожа – 2 и лесников – 4.

В 1951 году приняты от с[ельско]х[озяйственного] института*¹ все здания и территория заповедника. Здания требуют капитального ремонта.

В заповеднике организован отдел экологии животных и экспериментальная лаборатория отдела сравнительной морфологии животных Института зоологии, лаборатория экологии рыб Института гидробиологии.

Институт клинической физиологии организует биологическую станцию им. Павлова.

Для дальнейшего развертывания работы в заповеднике «Александрия» необходимо предусмотреть ассигнования на капитальное строительство и ремонт служебных и жилых помещений, увеличить штат персонала заповедника на 16 единиц: старш[их] науч[их] сотрудников – 1, младш[их] науч[их] сотрудн[иков] – 1, ст[арших] лаборантов – 1, садовников – 2, завхозов – 1, лаборантов – 1, уборщица – 1, сторожей – 5, дворников – 1.

VIII. Заповедник «Веселые Боковеньки» закреплен Президиумом АН УССР за Институтом лесоводства.

Заповедник находится в Долинском районе Кировоградской области и именуется в настоящее время «Дендропарком «Веселые Боковеньки» – располагает территорией в 543 гектарах, в насаждениях которого произрастает около 800 видов деревьев и кустарников.

Многие насаждения и хозяйство дендропарка сильно пострадали в годы немецко-фашистской оккупации и военных действий. К настоящему времени поврежденные и вырубленные насаждения восстановлены, хозяйство полностью обеспечено живой тягловой силой и мелким инвентарем, но не имеет необходимого набора машин и орудий. Лабораторное помещение и жилые дома тоже восстановлены, но совершенно не обеспечивают потребности дендропарка даже при настоящем недостаточном объеме проводимых научно-исследовательских и хозяйственных работ.

В 1952 году дендропарк выполняет три самостоятельные темы:

1. «Натурализационное испытание новых пород в условиях степи УССР».
2. «Агротехника выращивания посадочного материала новых пород в условиях степи УССР».
3. «Составление определителя растений – индикаторов типа леса».

Помимо перечисленных тем, дендропарк выполняет отдельные разделы комплексных тем Института лесоводства, а именно по теме «Изучение опыта создания лесных полос гнездовым способом на Украине», дендропарком выполняется раздел 2 «Изучение влияния покровных культур на рост дубков в гнездовых посевах и опыты по введению сопутствующих и кустарников» и раздел 6 «Разработка типологической классификации лесорастительных условий, в которых произво-

*¹ Тут – Білоцерківський науково-дослідний інститут сільського господарства.

дятся гнзздовыс поссывы». По теме «Разработка мсроприяий системы удобрения ссаянцев и промышлленных плантаций скумпии» выполняется раздел по наблюдению за ростом скумпии в различных насаждениях дендропарка.

Всс перечисленные работы предусмотрены тематическим планом и выполняются согласно утвержденных методик и рабочих планов.

Кроме того, сотрудники дендропарка работают над написанием монографии о дендропарке (согласно решения Президиума) и по оказанию помощи производству (составляются по просьбе Агролесопроекта списки растений – индикаторов типов леса).

Проводятся работы по оформлению гербарного материала, собранного в прежние годы и по составлению плана лесонасаждений дендропарка.

В дендропарке созданы исключительно ценные, особенно за последние 20 лет, опытные объекты, на основе которых могут быть разрешены важнейшие вопросы сталинского плана преобразования природы по подбору плодовых, технических и других высокоценных местных и экзотических древесных и кустарниковых пород для создания полесазитных полос и других защитных лесонасаждений. Проводимые дендропарком научно-исследовательские работы должны быть значительно расширены и углублены. Для этого необходимо несколько увеличить штат сотрудников дендропарка, а именно: одного старшего научного сотрудника, одного младшего и одного лаборанта.

Кроме того, для нормальной работы заповедника необходимо:

1. Построить жилой 2-квартирный дом;
2. Создать метеорологическую станцию 2 разряда.
3. Выделить Дендропарку одну грузовую машину ГАЗ-5 и один гусеничный трактор.
4. Произвести очистку пруда площадью 9 га (не очищался с 1923 г.)
5. Восстановить плотину и три мостика в центральной части парка.

Таким образом, для обеспечения сохранности и дальнейшего развертывания научно-исследовательской работы в переданных Академии наук Украинской ССР заповедниках, необходимо упорядочить территорию заповедников, улучшить их охрану, построить минимально необходимые рабочие и жилые помещения, обеспечить необходимым техническим оборудованием и транспортом. Для этого Президиум Академии наук УССР просит Совет Министров Украинской ССР ассигновать один миллион рублей денег, выделить необходимое количество строительных материалов или стандартных домов, а также возбудить ходатайство перед Государственной штатной комиссией при Совете Министров СССР об утверждении 46 штатных единиц, согласно прилагаемых смет и штатного расписания¹.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Шевел*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 7080, арк. 229–241. Оригінал. Машинпис.

¹ Згадані долатки не публікуються.

№ 110*1

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У
Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ЩОДО СТВОРЕННЯ В СИСТЕМІ
АН УРСР ІНСТИТУТУ РОСЛИННИЦТВА**

18 липня 1952 р.

Президиум Академии наук Украинской ССР просит Вас возбудить ходатайство перед ЦК ВКП(б) об организации в системе АН УССР Института растениеводства на базе Института генетики и селекции АН УССР и Харьковской государственной селекционной станции Министерства сельского хозяйства УССР.

Отсутствие в составе Отделения сельскохозяйственных наук АН УССР ведущего в области сельскохозяйственной науки Института растениеводства не позволяет развернуть в АН УССР необходимые исследования в основной отрасли социалистического земледелия – растениеводстве.

Имущественные в составе Института физиологии растений и агрохимии АН УССР отдел растениеводства маломощен и, безусловно, не может в нужной мере обеспечить проведение широких комплексных исследований в этой отрасли сельскохозяйственной науки.

В задачи Научно-исследовательского института растениеводства АН УССР должны войти, на основе сталинского плана преобразования природы, вопросы разработки основных актуальных проблем дальнейшего развития социалистического сельского хозяйства по зонам и районам Украинской ССР, а именно:

а) научные основы высокой агротехники и обобщения опыта передовиков, б) освоение севооборотов, системы обработки почвы, в) вопросы орошаемого земледелия, г) внедрение более продуктивных сортов сельскохозяйственных растений и новых культур и другие мероприятия травопольной системы земледелия.

Создание института в составе Академии наук УССР по ведущей отрасли сельскохозяйственного производства – растениеводству даст возможность более правильно использовать в АН УССР научные кадры в области сельскохозяйственных наук Академии наук УССР.

Прилагаем проект структуры и штатов Института растениеводства*2.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Шевел*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 503, арк. 442–442зв. Копія. Машиніотип.

*1 Дія док. № 35, 42.

*2 Проект структури та штатів Інституту рослинництва не публікується.

**ДОВІДКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО РОБОТУ УСТАНОВ ВІДДІЛУ
ТЕХНІЧНИХ НАУК АН УРСР В ГАЛУЗІ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ
ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ*¹**

21 липня 1952 р.*²

1. Інститутами гідрології та гидротехніки, строительної механіки та горного дела ім. М. М. Федорова розробляється комплексна проблема «Научні основи строительства та експлуатація гидрострою».

Целью дослідження по проблемі являється розробка научно обоснованих методів проєктування, строительства та експлуатації великих водохранилищ та каналів, а також їх гидротехнічних споруджень (плотины, здания ГЭС, головные сооружения каналів та т. п.).

При розробці проблеми в першу чергу учитуються запити строительства Каховського гидроузла, Южноукраїнського та Северокривського каналів.

Інститути відділення передали «Гидроенергопроєкту», «Укргіпродводхлопку», «Днепрострою» та другим організаціям, занятим проєктуванням та строительством великих строк комунізму, результати робіт по даній проблемі.

2. Інститут електросварки ім. акад. Е. О. Патона, працюючи в напрямі дальнішої автоматизації та механізації процесів сварки з целью облегчення труда, підвищення його продуктивності та підвищення експлуатаційної надійності сварних конструкцій, розробляє проблему «Дугова та полуавтоматическа сварка».

Целью даної проблеми являється дальнішес розвиток досліджень по изучению фізических основ свариваемої сталі, металургії дугової електросварки, расширєні області примєнення автоматическої та полуавтоматическої електросварки под флюсом, як найбільсє прогрєсивного метода сварки, усовершенствованіе електросварки та дальнішя автоматизація.

Розробанніе інститутом новіе способи вертикальної автоматическої сварки, индустриального изготовленія сварних нефтерезервуарів та контактної сварки стыков труб большого диаметра получили високу оцєнку Совета Министров СССР, издавшего 27.III.1952 г. специальное постановлєніе о широком внедрєніи этих способів сварки.

3. Інститут теплоенергетики, розробляючи проблему «Розвиток енергетики Української ССР на базє містних енергетичесеских ресурсів», проводить дослідвання в області енергохіміческого використання бурих углєй та торфа.

Целью этих дослідвань являється розробка найбільсє раціональних способів використання бурих углєй та торфа не только як енергетичесеского тошлїва, но одновременно та як сирья для получения моторного тошлїва та сирья для промшленного органического синтеза.

¹ Довідка була підготовлена на прохання відділу науки і вищих навчальних закладів ЦК КП(б)У.

² Дата супровідного листа.

Результаты работы в этой области послужат основанием для получения исходных данных при проектировании мощных энергохимических комбинатов, работающих на местных бурых углях и торфах.

Такие энергохимические комбинаты будут способствовать не только увеличению энергобаланса нашей страны за счет усовершенствованного использования местных топлив, но дадут также значительное количество высококалорийного горючего (газ, дизельное топливо и т. п.) и таких ценных продуктов, как фенолы, парафины и т. п.

Институтом теплоэнергетики осуществлены полупромышленные установки по энергохимическому использованию бурых углей.

4. Институтом электротехники разрабатывается проблема «Передача энергии без проводов токами высокой частоты». Развитие радиотехники создало предпосылки для практического применения беспроводной передачи электроэнергии на большие и малые расстояния.

Проблема беспроводной передачи энергии на большие расстояния находится в стадии теоретической и лабораторно-экспериментальной разработки. Передача энергии на малые расстояния, в первую очередь для целей транспорта, уже осуществлена на опытных установках.

5. Институт электротехники, разрабатывая проблему «Комплексные электронные автоматические устройства для повышения производительности труда», проводит работы по разработке автоматики с применением электронной аппаратуры, которые обеспечат повышение производительности труда.

Президент Академии наук СССР академик А. Н. Несмеянов в своем выступлении на собрании АН СССР отметил в числе крупных научных исследований, полученных Академией наук СССР, работы по созданию математической техники. Институт электротехники АН УССР принимает в этой работе большое участие.

6. Институт черной металлургии разрабатывает проблему «Повышение производительности прокатных станов», целью которой является разработка мероприятий по повышению производительности действующих обжимно-заготовочных, сортовых, проволочных, полосопрокатных и рельсо-балочных станом в 1,5–2 раза и создание отечественных конструкций высокопроизводительного прокатного стана, работающего на значительно больших обжатиях (сверхобжатиях) и дающих более высокие технико-экономические показатели.

Разработка проблемы в 1949 г. и в настоящее время часть результатов по ней внедряется на заводах г. Днепропетровска.

7. Проблема «Интенсификации доменного процесса», разрабатываемая Институтом черной металлургии, имеет целью достигнуть значительного повышения производительности доменных печей и снижения расхода топлива при улучшении технологии доменного производства.

В развитии этой проблемы в Институте черной металлургии разрабатывается вопрос получения высокопрочного самоплавкого агломерата с использованием в качестве флюса, вместо известняка, мела, запасы которого на Украине колоссальны.

Получение и применение указанного высокопрочного агломерата в промышленных условиях, как показали опыты проплавки с 5000 т[онн] мела в июне–июле месяцах сего года на заводе им. Дзержинского, обеспечивает ровный ход домен-

ных печей, повышает их производительность до 15% и снижает расход кокса до 12–15%.

8. Институт строительной механики разрабатывает проблему «Прочность и долговечность деталей машин».

Задачи, включенные для разрешения по этой проблеме, направлены на увеличение прочности и долговечности деталей машин и механизмов, применение в машиностроении новых материалов и создание испытательных машин и приборов.

Результаты исследований по этой проблеме послужили основанием для осуществления замены на паровых судовых машинах, выпускаемых заводом «Ленинская кузница» стальных кованых коленчатых валов литыми чугунами; дали возможность для предприятий Донбасса создать методику расчета усилий и деформаций больших колес прокатных станков и шахтных механизмов; были использованы при изучении причин вибрации некоторых станков конструкции Киевского завода станков-автоматов, что привело к улучшению конструкции станка и увеличению скорости обработки на них; дали возможность осуществлять для нового здания Московского государственного университета новые уникальные испытательные установки и т. п.

9. Институт горного дела им. М. М. Федорова, разрабатывая проблему «Научные основы механизированной разработки пластовых месторождений полезных ископаемых», успешно проводит работы по автоматизации регулирования врубовых машин и комбайнов.

В настоящее время успешно проведены испытания в производственных условиях автоматизированных комбайнов «Донбасс». Результаты испытаний нашли положительный отзыв Министерства и производственных предприятий угольной промышленности.

Главный ученый секретарь Президиума АН УССР И. Т. Шевц

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп.1, спр. 503, арк. 456–459. Копія. Машинопис.

№ 112*1

ДІЯЛЬНІСТЬ РАДИ ПО ВИВЧЕННЮ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УРСР АН УРСР У РАМКАХ П'ЯТИРІЧНОГО ПЛАНУ РОЗВИТКУ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА*2

[Не пізніше вересня 1952 р.]*3

[...]*4

Основним завданням наукових досліджень, що їх провадять вчені АН УРСР у п'ятій п'ятирічці, є поглиблене вивчення природних багатств, перспектив дальшого розвитку продуктивних сил найважливіших економічних районів

*1 Див док. №1.

*2 Витяг зі статті віце-президента АН УРСР Г. М. Савіна «Завдання вчених Академії наук УРСР у здійсненні п'ятої п'ятиріччя», опублікованої у журналі «Вісник Академії наук УРСР», 1952 рік, № 9.

*3 Датовано за публікацією.

*4 Знято частину тексту з інформацією про п'ятирічні плани розвитку народного господарства СРСР на 1951–1955 рр.

Української РСР – складової і невід’ємної частини великого Радянського Союзу – і всіляке сприяння розвитку цих районів.

В основу вивчення всього комплексу цих питань, які розробляє Рада по вивченню продуктивних сил АН УРСР, будуть покладені вказівки XIX з’їзду партії по п’ятирічному плану розвитку народного господарства СРСР, що є програмою дальшого бурхливого розвитку продуктивних сил нашої Батьківщини.

Величезними трудовими подвигами і досягненнями в усіх галузях народного господарства зустрічає наша країна XIX з’їзд партії, який поставить перед нами нові бойові завдання, спрямовані на ще більший розквіт творчих сил і зростання багатств країни соціалізму.

Науковий колектив АН УРСР зустрічає XIX з’їзд партії значними досягненнями у вивченні продуктивних сил республіки. Ці досягнення будуть набагато дальшої з виконанням нових завдань, поставлених перед нами у п’ятому п’ятирічному плані розвитку СРСР.

Основні підсумки робіт, проведених Радою по вивченню продуктивних сил за останні два роки, такі:

Рада по вивченню продуктивних сил організувала розроблення важливих комплексних народногосподарських проблем і здійснює експедиційні роботи, виконання яких сприяє дальшому розвитку продуктивних сил країни.

Колектив учених Академії наук Української РСР у творчій співдружності з вченими інститутів відомств, кафедр вузів, дослідних станцій і працівниками виробництва, проектних та інших організацій розробляє за планом Ради такі комплексні проблеми:

1. Комплексне використання водних ресурсів Української РСР (керівник – дійсний член АН УРСР, лауреат Сталінської премії Г. Й. Сухомел).

2. Боротьба з посухою в південних районах УРСР і розвиток сільського господарства в зоні зрошення (керівники – дійсні члени АН УРСР П. М. Першин, П. С. Погребняк, П. А. Власюк).

3. Використання місцевих джерел добрив Української РСР (керівники – дійсний член АН УРСР, заслужений діяч науки О. І. Душечкін, дійсний член АН УРСР П. А. Власюк).

4. Комплексне використання бурого вугілля і торфу Української РСР (керівник – дійсний член АН УРСР І. Т. Швець).

5. Розвиток продуктивних сил Полісся УРСР (керівник – дійсний член АН УРСР Д. К. Зеров).

З назв наведених проблем видно, що Рада по вивченню продуктивних сил (РВПС) веде роботу як над районно-комплексними проблемами, де основним стрижнем є територіально-галузевий комплекс, так і над вивченням комплексно-тематичних проблем.

До першої групи належать: проблема дальшого піднесення сільського господарства південних районів УРСР і проблема розвитку продуктивних сил Полісся, до другої – комплексне використання бурого вугілля і торфу, використання місцевих джерел добрив і комплексне використання водних ресурсів Української РСР.

Для створення єдиного широкого фронту науки і практики при розв’язуванні комплексних проблем Рада по вивченню продуктивних сил залучає до участі в розробленні тем в порядку комплексування тематики і координації робіт вели-

кий загін учених України, що працюють у багатьох інститутах поза академією. В 1952 р. тематику РВПС розробляють 45 наукових установ, у тому числі 18 інститутів Академії наук УРСР і 27 галузевих науково-дослідних інститутів міністерств і кафедр вузів.

За тематикою РВПС в порядку комплексування активно працюють такі інститути Академії наук УРСР: економіки, геологічних наук, теплоенергетики, гідрології і гідротехніки, фізіології рослин та агрохімії, генетики і селекції, ботаніки, лісівництва, гідробіології, машинознавства і сільськогосподарської механіки, зоології, мікробіології, загальної і неорганічної хімії та ін.

Велику участь у розробленні тематики РВПС беруть вузи і науково-дослідні установи міністерств, Харківський, Київський і Одеський державні університети, Харківський політехнічний інститут імені В. І. Леніна, Дніпропетровський хіміко-технологічний інститут імені Ф. Е. Дзержинського, Київський гідромеліоративний інститут, Харківський, Одеський, Херсонський і Дніпропетровський сільськогосподарські інститути; українські науково-дослідні інститути – соціалістичного землеробства, гідротехніки та меліорації, тваринництва, ставкового та озерно-річкового господарства, плідництва, Всесоюзний науково-дослідний інститут цукрового буркака та значна частина науково-дослідних станцій республіки.

З 106 тем, розроблених по проблемах Ради в 1952 р., 62 теми виконують інститути Академії наук УРСР і 44 теми – галузеві науково-дослідні інститути та вузи. Загальна кількість наукових працівників, що виконують теми за планом РВПС, становить близько 320 чоловік, у тому числі наукових співробітників інститутів Академії наук – 170, галузевих інститутів – 150. Це свідчить про участь великого колективу учених різноманітних галузей знань у комплексному розробленні народногосподарських проблем.

Можна підвести такі основні підсумки науково-дослідних і експериментальних робіт РВПС по окремих комплексних проблемах за останні два роки:

З проблеми комплексного використання водних ресурсів Української РСР внаслідок дослідження водних ресурсів виконано ряд робіт, спрямованих на подання наукової допомоги організаціям, що проектують гідроенергетичні споруди на ріках, в першу чергу Каховську гідроелектростанцію, Південноукраїнський і Північнокримський канали.

Наукове розроблення проблем, пов'язаних безпосередньо з гідробудовами півдня УРСР, ведеться за планом Комітету допомоги великим будовам комунізму, тому наслідки цих досліджень передані для використання при спорудженні трібли Каховського гідровузла Укргідроенергопроекту, Укрдіпроводбавовні, Гідромонтажу, Головпромбуду, Дніпробуду.

Значні результати одержані при розробленні наукових основ транспортного використання рік УРСР. Споруди, встановлені на ділянці дослідного виправлення, призводили до збільшення судноплавних глибин, а також сприяли лісосплаву у верхів'ях річки Снов; розроблено рекомендації для врахування взаємного впливу основних розмірів суден, швидкостей їх руху і розмірів каналів при проектуванні судноплавства по каналах. Результати цих науково-дослідних робіт передані Управлінню по транспортному освоєнню малих рік при Раді Міністрів УРСР і Ленінградському відділу Діпрорічтрансу Міністерства річкового флоту СРСР для впровадження в практику.

Вивчалися також питання використання річок з енергетичною метою, з метою зрошення, розвитку річкового, озерного та ставкового рибного господарства у зв'язку з будівництвом водоймищ і каналів.

З проблеми боротьби з засухою в південних районах УРСР і розвитку сільського господарства в зоні зрошення значні роботи було виконано по дослідженнях, спрямованих на подання наукової допомоги при здійсненні величезного сталінського плану перетворення природи, ліквідації засухи в південних районах УРСР і освоєнні зрошуваної території в зв'язку з великими будовами комунізму.

Одним з головних завдань в дослідженні даної проблеми є розроблення наукових рекомендацій по найшвидшому і раціональному освоєнню колосальних зропуваних масивів на півдні Української РСР.

За минулі два роки з цієї проблеми виконано такі важливі роботи. На основі багаторічних даних райони УРСР за ступенем посушливості були віднесені до різних зон. Це прийнято Держпланом УРСР при розробленні плану розвитку сільського господарства південних районів УРСР; був визначений напрям сухо-війних вітрів у різних районах УРСР і відповідно до цього розроблено рекомендації по найефективнішому розташуванню полезахисних лісових смуг для них; дані цих досліджень прийняті Міністерством сільського господарства УРСР і рекомендовані до впровадження. На основі польових і лабораторних досліджень дано агропробничу характеристику ґрунтів південних районів УРСР, запропоновано агроґрунтове районування і складена ґрунтова карта південного посушливого степу УРСР.

Дослідження ґрунтів зрошуваних районів півдня УРСР, зокрема солонців, показали, що внаслідок гіпсування і створення високого агротехнічного фону «найзлісніші» солодові солонці перетворюються у високопродуктивні землі; проведені експедиційні дослідження і картування рослинності базавулцьких плавнів на площі близько 20 тис. га і природних кормових угідь п'яти приморських районів Херсонської області на площі близько 45 тис. га; визначена ефективність застосування добрив під бавовну і зернові культури у різних ґрунтових і агротехнічних умовах; узагальнено досвід вирощування культури бавовни в степових районах УРСР за 20 років (з 1930 р.), внаслідок чого визначені райони найбільш сприятливі для розвитку бавовництва і розроблена система заходів для прискорення вирівнювання і збільшення врожайності бавовнику.

Великий інтерес являють дослідження культури рису в умовах зрошення на півдні УРСР, що розкривають значні перспективи для вирощування цієї культури при періодичних поливах.

Особливої уваги заслуговує робота експедиції Ради по вивченню продуктивних сил (кєрєвник – дійсний член АН УРСР П. М. Першин) у 1949–1952 рр. в Баштанському районі Миколаївської області. Перед Академією наук було поставлене завдання розробити заходи одержання високих і сталих урожаїв пшениці, бавовни та інших культур, а також допомогти у розвитку тваринництва і в південній його продуктивності в умовах типового району незрошуваної зони півдня УРСР з тим, щоб наукові наслідки цих робіт поширити на незрошувану степову зону УРСР.

Досвід роботи експедиції в Баштанському районі показав, що комплексне дослідження умов сільськогосподарського виробництва, впровадження в колгоспне виробництво рекомендацій, основаних на передовій мічуринській агробіологічній

науці, розв'язання безпосередньо на колгоспних полях багатьох практичних питань, тісна повсякденна співдружність науки з практикою забезпечують швидке зростання громадського господарства колгоспів, збільшення доходів колгоспників і в той же час сприяють розвитку радянської науки, збагачуючи її творчим досвідом численної армії поваторів сільськогосподарського виробництва.

На основі узагальнення наслідків роботи експедиції у Баштанському районі розроблені основні перспективи розвитку колгоспного виробництва півдня Української РСР.

У 1952 р. організована комплексна експедиція РВПС, яка провадить роботи в Снігурівському районі Миколаївської області. Основним завданням експедиції є розроблення заходів по освоєнню земель, зрошуваних Верхньо-Інгулецьким каналом, і по дальшому розвитку громадського господарства колгоспів на цих землях. Одночасно з виконанням цього головного завдання експедиція подає наукову допомогу колгоспам і МТС в їх боротьбі за високі і сталі врожаї та в зміцненні колгоспного виробництва. В експедиції беруть участь наукові працівники 16 інститутів АН УРСР і 5 науково-дослідних інститутів відомств і вузів. До складу експедиції ввійшов 51 науковий працівник.

Роботи експедиції ведуться в таких напрямках: допомога колгоспам району в найефективнішій організації колгоспного виробництва при освоєнні зрошуваних земель; розроблення агротехніки одержання високих урожаїв пшениці, бавовни, овочевих та кормових культур на зрошуваних землях; розроблення заходів по збільшенню поголів'я громадської худоби і по підвищенню його продуктивності в умовах зрошуваного землеробства; дослідження можливостей розвитку садівництва, виноградарства та овочівництва в умовах зрошення; впровадження широкої механізації сільськогосподарських робіт і розроблення заходів по перебудові роботи машинно-тракторних станцій у зв'язку в переходом до зрошуваного землеробства; допомога в організації водного господарства.

Внаслідок комплексного дослідження вченими різних спеціальностей *проблеми використання місцевих джерел добрив Української РСР* за останні два роки доведено високу ефективність застосування фосфоритного борошна з українських фосфоритів як добрива під сільськогосподарські культури на різних ґрунтах.

Найбільш ефективне внесення фосфоритного борошна в зоні кислих, підзолистих та опідзоленних ґрунтів (Вінницька, Київська, Житомирська, Кам'янець-Подільська області), де приріст урожаю зернових культур і буряка від внесення цього добрива становить більше 30%. Удобрення фосфоритним борошном виявилось дуже ефективним також і на вилугуваних, осолоділих і солонцюватих чорноземах, що розширило сферу застосування фосфоритів. Встановлено, що фосфорити можна використовувати як добриво на 40% всієї посівної площі УРСР. Фосфоритне борошно в основному добриві може значною мірою замінити більш дорогий суперфосфат; заміна суперфосфату фосфоритним борошном дасть можливість колгоспам знизити витрати на оплату фосфорнокислих добрив на 40–55%.

В Українській РСР є розвідані родовища фосфоритів, що дозволяє організувати виробництво фосфоритного борошна в ряді районів республіки.

Установлена висока ефективність застосування як добрив під сільськогосподарські культури концентрованих і сирих калійних солей з родовищ західних

областей УРСР, а також доцільність виробництва з них сульфату калію та інших збагачених солей для добрив.

Особлива увага приділялась вивченню ефективності різних форм калійних добрив під сільськогосподарські культури. Встановлено, що змішані калійні солі при удобренні ними багатьох культур, зокрема цукрового буряка, більш ефективні порівняно з чистими солями, наприклад з хлористими. Застосування калійних солей в умовах зрошення на слабосолонцюватих і легкосуглинкових ґрунтах дало позитивні наслідки на культурах цукрового буряка і бавовнику. Доведено високу ефективність застосування відходів буровугільної промисловості для поліпшення умов живлення рослин, для підвищення впливу органічних і мінеральних добрив. У 1950–1951 рр. високозольне буре вугілля застосовувалося як добриво в 374 колгоспах 40 районів Київської, Кіровоградської, Житомирської та інших областей УРСР на площі 57 тис. га посівів цукрового буряка і дало підвищення урожайності на 15–20 *ц/га*, що значно збільшило доходність колгоспів. У 1952 р. намічено використання відходів бурого вугілля під цукровий буряк на площі близько 200 тис. га.

Було показано можливість застосування марганцевих мікродобрив – відходів марганцеворудної промисловості, які є у великій кількості в Нікопольському басейні. Марганцеві добрива, поліпшуючи фізіологічний режим живлення рослин, підвищують урожайність цукрового буряка та інших культур на 15–20%.

Значне місце в дослідженнях з проблеми добрив займало вивчення бактеріальних добрив і впровадження їх у сільськогосподарське виробництво.

Позитивні результати одержано від внесення під цукровий буряк відходів цукрового виробництва – дефекаційної гязі, що дає досить значне підвищення урожайності (40–60 *ц/га*). Міністерство сільського господарства УРСР намітило на 1952 р. план внесення дефекаційної гязі під цукровий буряк на площі 40 тис. га колгоспних земель.

Внаслідок комплексного розроблення питань використання місцевих добрив при участі багатьох науково-дослідних установ, міністерств і виробничих організацій визначилася можливість застосувати як добрива під різні сільськогосподарські культури відходи Дніпровського буровугільного басейну, Нікопольського марганцевого басейну, місцеві джерела фосфоритів, калійні солі, відходи цукробурякового виробництва. Завдяки цим дослідженням народне господарство країни збагатилось додатковими резервами сировини, що значно підвищує урожайність сільськогосподарських культур і ліквідує нерациональні перевезення.

З проблеми комплексного використання бурого вугілля і торфу Української РСР основним напрямом досліджень є енергохімічне використання бурого вугілля і торфу УРСР. За останні два роки проведено великі роботи по напівкоксуванню бурого вугілля і торфу твердим теплоносієм, по газифікації бурого вугілля і торфу під тиском на парокисневому дутті, по створенню високоефективних топкоп для спалювання бурого вугілля і напівкоксу бурого вугілля та впровадженню цих топкоп у народне господарство, з питань економіки енергохімічного використання бурого вугілля та ін.

Відповідно до постанови Ради Міністрів Української РСР і ЦК КП(б) України від 1 вересня 1951 р. «Про заходи дальшого піднесення сільського господарства в польських районах УРСР» розв'язання проблеми розвитку виробничих сил Полісся УРСР було спрямоване на розроблення питань перетворення природи Полісся

і дальшого розвитку соціалістичної економіки поліських районів УРСР. В цій галузі вже проведено значну роботу: систематизовано дані про корисні копалини, дано якісну характеристику сировини, визначено основні перспективи використання мінерально-сировинних ресурсів; дано характеристику торфів, що виявляє можливість їх диференційованого застосування в народному господарстві; визначено і визначено найбільш стійкі і урожайні сільськогосподарські культури для осушених торф'яних ґрунтів та ін.

У 1952 р. організована комплексна експедиція в Димерський район Київської області, як район дуже характерний для значної території Полісся УРСР. В експедиції беруть участь 13 інститутів Академії наук УРСР. До складу експедиції входять 50 наукових працівників.

Експедиція розробила ряд перспективних планів для окремих колгоспів Димерського району; склала плани землекористування колгоспів, розробила попередні планові завдання з полеводства і тваринництва, визначила перспективні культури для впровадження в сільськогосподарське виробництво, провела значні роботи з боротьби з шкідниками садових, городніх та польових культур. Велику допомогу надала експедиція в справі розвитку продуктивного тваринництва і в розробленні плану і заходів боротьби із захворюваннями сільськогосподарських тварин; в справі розвитку культури дубового шовкопряда; розроблено технічні прийоми підвищення ефективності сільськогосподарських машин і тракторів в умовах Полісся; розроблено заходи по застосуванню комплексу інтенсифікаційних методів підвищення рибопродуктивності ставків Полісся.

Для узагальнення матеріалів досліджень з комплексних проблем і передового досвіду новаторів виробництва Рада по вивченню продуктивних сил практиків скликання наукових конференцій і нарад. За останні два роки були проведені такі конференції і наради:

1. Конференція по використанню водних ресурсів Української РСР (спільно з Держпланом УРСР і Міністерством сільського господарства УРСР). В роботі конференції брали участь 58 різних наукових і виробничих організацій. Було заслухано і обговорено 29 доповідей з питань зрошення південних районів УРСР, з питань проєктування, будівництва і використання ставів і водойм і ряд доповідей, присвячених різним видам використання рік – гідроенергії, транспорту, лісосплаву, рибному господарству та ін.

На основі узагальнених матеріалів конференції і даних наукових досліджень були внесені пропозиції з ряду принципіальних питань розвитку водного господарства республіки. Рішення конференції передані всім зацікавленим організаціям. Підготовлений до видання збірник праць конференції обсягом 25 друкованих аркушів.

2. Конференція з питань степового лісорозведення на основі сталінського плану перетворення природи. Ця конференція мала всесоюзне значення. На ній були представлені 52 організації і заслухано 53 доповіді. Конференція підвела підсумки досягнень лісівничої науки і практики з вузлових питань полезаксисного лісорозведення в зв'язку з гідробудівництвом на півдні УРСР і особливо досягнень в галузі закріплення і господарського освоєння нижньодніпровських пісків.

Рішення конференції передані зацікавленим організаціям для впровадження.

3. Конференція по розвитку продуктивних сил західних, Чернівецької і Закарпатської областей УРСР, проведена спільно з Держпланом Ради

Міністрів УРСР і Міністерством сільського господарства УРСР¹. На конференції заслухано 67 доповідей з питань геології корисних копалин, розвитку сільського господарства, енергетики і газонафтової промисловості, водного і лісового господарства.

На конференції були розроблені пропозиції з основних питань дальшого розвитку народного господарства західних областей УРСР, піднесення соціалістичної економіки і культури. За матеріалами конференції готується до друку збірник праць обсягом 60–70 друкованих аркушів.

4. Спільно з Інститутом мікробіології АН УРСР і Міністерством сільського господарства УРСР була проведена конференція з питань бактеріальних добрив в Українській РСР. На конференції було заслухано 20 доповідей про бактеріальні добрива – азотобактерин, фосфоробактерин і нітрагін. Конференція відмітила значні досягнення в галузі дослідження і впровадження бактеріальних добрив, зокрема у вивченні місцевих штамів азотофіксуючих бактерій, одержаних з групів УРСР. За матеріалами конференції готується до друку збірник обсягом 15 друкованих аркушів.

5. Рада по вивченню продуктивних сил спільно з Інститутом економіки АН УРСР провела виїзну наукову сесію в Баштанському районі Миколаївської області.

На сесії обговорено наслідки дворічних робіт комплексної експедиції Ради по вивченню продуктивних сил у Баштанському районі і розроблено рекомендації дальшого розвитку громадського господарства колгоспів півдня УРСР. Внаслідок роботи сесії дано пропозиції з водопостачання колгоспів незрошуваної зони півдня УРСР. За матеріалами експедиції і виїзної сесії підготовлено збірник праць обсягом 20 друкованих аркушів.

Керуючись директивами XIX з'їзду партії по п'ятому п'ятирічному плану розвитку СРСР на 1951–1955 рр., Рада по вивченню продуктивних сил УРСР в 1953 р. працюватиме над розв'язанням таких комплексних проблем, спрямованих на дальший розквіт нашої економіки, на дальший розвиток продуктивних сил:

1. Проблема комплексного використання водних ресурсів Української РСР.

Дальші дослідження з цієї проблеми матимуть велике значення при розв'язанні практичних водогосподарських питань по здійсненню п'ятого п'ятирічного плану розвитку СРСР, постанови Ради Міністрів СРСР про великі будови комунізму і про план пользахисних лісонасаджень.

Згідно з планом нової п'ятирічки наукові дослідження з цієї проблеми будуть спрямовані на розв'язання питань дальшого освоєння гідротехнічних споруд на зрошуваній території, на наукове обґрунтування побасейнових схем і комплексного використання водних ресурсів УРСР, на подання наукової допомоги масовому проєктуванню ставів і водойм при здійсненні сталінського плану перетворення природи і на дальшу реалізацію генеральної схеми електрифікації республіки.

2. Проблема розвитку продуктивних сил південних районів УРСР у зв'язку з гідробудівництвом.

¹ Див. док. № 89.

Комплексні дослідження з цієї проблеми спрямовані на розв'язання питань, поставлених новим п'ятирічним планом, а саме: розроблення заходів до повного освоєння колгоспами масивів першочергового зрошення; розроблення заходів по найбільш ефективному розташуванню захисних лісонасаджень на зрошуваних землях і по закріпленню нижньодніпровських пісків; поліпшення структури посівних площ і підвищення ефективності добрив в умовах зрошення; піднесення продуктивності громадського тваринництва в колгоспах півдня УРСР, розвиток садівництва і виноградарства; механізація та електрифікація сільськогосподарського виробництва в умовах зрошення; економіка сільського господарства і розвиток різних галузей промисловості в умовах зрошення південних районів УРСР.

3. Проблема використання місцевих джерел добрив Української РСР.

Здійснення сталінського плану перетворення природи передбачає широке застосування добрив і особливо – найповніше використання всіх місцевих джерел добрив для задоволення потреб сільського господарства. Намічені на 1953 р. наукові дослідження передбачають розв'язання питань ефективного застосування добрив з місцевих джерел в умовах зрошуваного землеробства півдня УРСР; забезпечення найповнішого використання вже відомих місцевих ресурсів добрив УРСР, а також розвідання нових джерел.

4. Проблема комплексного використання бурого вугілля і торфу Української РСР.

Успішне виконання і перевиконання народногосподарських планів СРСР у четвертій сталінській п'ятирічці викликало значне зростання потреби в дальшому розвитку буровугільної промисловості Української РСР.

П'ятий п'ятирічний план ставить завдання розширити видобуток місцевих видів палива, поліпшити якість вугілля шляхом його збагачення і брикетування. Всю увагу в розв'язанні проблеми буде зосереджено на цих найважливіших питаннях. Значні роботи виконуватимуться по енергохімічному використанню бурого вугілля і торфу УРСР, по розгонці і переробці первинних смол бурого вугілля і торфу, по дослідженню процесу горіння і по створенню високоефективних топочних пристроїв для спалювання бурого вугілля і торфу та впровадження цих пристроїв у народне господарство; по дальшому розробленню перспективного плану розвитку енергохімічних комбінатів в УРСР і застосуванню високозольного бурого вугілля в сільському господарстві.

5. Проблема розвитку продуктивних сил Полісся УРСР.

Проблема Полісся у світлі директивних вказівок п'ятого п'ятирічного плану набуває особливого значення. Тут найважливішу увагу буде приділено питанням осущення боліт у районах Поліської низовини, дальшому піднесенню сільського господарства Полісся, розвитку продуктивного тваринництва, овочівництва, використанню енергетичних ресурсів і дальшій електрифікації всіх галузей народного господарства.

Спеціальним розділом плану з проблеми розвитку продуктивних сил Полісся в 1953 р. буде розв'язання завдань використання родючих земель величезних просторів Ірпінської заплави як дуже перспективного району для створення великої картопляно-овочевої і тваринницької бази постачання Києва та інших робітничих центрів продуктами сільського господарства.

Дослідження цієї проблеми Радою по вивченню продуктивних сил спрятиме розвитку народного господарства двох братніх республік – Української РСР і Білоруської РСР.

6. Проблема розвитку продуктивних сил західних, Чернівецької і Закарпатської областей УРСР.

Початок вивченню цієї проблеми поклала конференція, проведена Академією наук УРСР у 1952 р. з усього комплексу питань, пов'язаних з дальшим розвитком продуктивних сил західних областей УРСР.

Розв'язання цієї проблеми накреслить шляхи дальшого піднесення всіх галузей народного господарства, соціалістичної економіки і культури такого економічно важливого району, як західні області Української РСР.

7. Проблема розвитку культури чаю в Закарпатській області УРСР.

Внаслідок експедиційних робіт, проведених в 1950–1952 рр. в Закарпатській області, встановлено, що Закарпатська область може стати новим перспективним районом розведення чаю як промислової культури.

Розв'язувані Радою проблеми у світлі директив ХІХ з'їзду партії по п'ятому п'ятирічному плану є дуже актуальними; вони охоплюють вузлові питання, розроблення яких необхідне для дальшого розвитку нашої республіки і всієї країни.

Треба добитися якісного розв'язання цих проблем в мінімальні строки для найшвидшого впровадження їх в народне господарство. Необхідно, щоб виконання тематики за планом РВПС надавало реальну, дійову допомогу у рішенні великих народногосподарських завдань.

Ради по вивченню продуктивних сил Української РСР в новій сталінській п'ятирічці треба значно розширити свою роботу, піднести її до рівня поставлених завдань. В світлі цих завдань особливо помітні істотні недоліки в роботі Ради по вивченню продуктивних сил. Основним недоліком плану на 1952 р. є відсутність комплексного розроблення наукової проблематики для таких найважливіших економічних районів, як Донбас, Криворізький і Нікопольський басейни, де провідними є питання, пов'язані із забезпеченням максимального збільшення видобутку, впровадженням нової техніки, розвитком видобутку на глибоких горизонтах; шляхи освоєння нових районів Великого Донбасу; поліпшення якості вугілля шляхом його збагачення і брикетування; поліпшення методів розробки вугільних і рудних копалин; комплексна механізація і автоматизація видобутку.

Другим значним недоліком у роботі Ради по вивченню продуктивних сил є явно недостатня участь позаакадемічних установ (вузів, галузевих науково-дослідних інститутів, дослідних станцій тощо) в комплексному розробленні проблем, запланованих Радою.

У плані 1953 р. треба розширити комплексування тематики з проблем Ради, залучити до розроблення цих важливих народногосподарських проблем більш широкі кола працівників науково-дослідних інститутів та вузів УРСР і братніх республік.

Особливо треба розширити комплексування тематики з проблем комплексного використання бурого вугілля і торфу УРСР, комплексного використання водних ресурсів УРСР, розвитку продуктивних сил Полісся та західних областей УРСР. Це дасть можливість розширити наукову допомогу різним галузям

народного господарства у виконанні завдань, поставлених п'ятирічним планом розвитку СРСР.

План науково-дослідних робіт Ради по вивченню продуктивних сил є частиною народногосподарського плану республіки і повинен бути обов'язковим для всіх науково-дослідних установ, вузів, дослідних станцій та інших організацій, що виконують цей план, незалежно від їх підпорядкованості.

Необхідно в усіх дослідженнях добитися економічних узагальнень, які б показували економічну ефективність від впровадження наслідків наукових досліджень у практику і доцільність цього впровадження.

Було б дуже бажаним, щоб усі закінчені роботи з комплексних проблем РВПС оформлялися у вигляді проєктів урядових постанов для широкого впровадження цих робіт в народне господарство нашої Батьківщини.

Вісник АН УРСР. – 1952. – № 9. – С. 27–37.

№ 113

ДОВІДКА ЗАВДУВАЧА СЕКТОРУ ВІДДІЛУ НАУКИ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЦК КП(б)У Г. ЄФИМЕНКА ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ДОКТОРАНТУРИ ПРИ АН УРСР

10 вересня 1952 р.

И[сполняющий] о[бязанности] президента Академии наук УССР тов. [Н. П.] Семененко в письме на имя секретаря ЦК КП(б)У тов. [Л. Г.] Мельникова просил возбудить ходатайство перед ЦК ВКП(б) об организации докторантуры при Академии наук УССР.

Секретарь ЦК КП(б)У тов. [Л. Г.] Мельников в письме на имя товарища Сталина И. В. просил дать указания об организации докторантуры при Академии наук УССР с ежегодным набором в 25 человек и об утверждении на 1953 г. 25 вакантных мест.

Совет Министров Союза ССР распоряжением от 6 августа 1952 г. предоставил Академии наук УССР право организовать в 1952 г. докторантуру с ежегодным приемом 10 человек по пяти специальностям: языковедение, математика, физика, физическая химия, биохимия.

Президиуму АН УССР об этом сообщено.

Зав[едующий] сектором отдела науки и высших учебных заведений ЦК КП(б) Украины *Г. Ефименко*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, стр. 2806, арк. 42. Оригінал. Машпінкопис.

№ 114*¹

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У
І. Д. НАЗАРЕНКА ПРО СПРІЯННЯ НАЛАГОДЖЕННЮ
МІЖНАРОДНОГО КНИГООБМІНУ ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ
БІБЛІОТЕКИ УРСР**

14 вересня 1952 р.

Секретно*²

Екз. № 1

Президиум Академии наук Украинской ССР доводит до Вашего сведения о неудовлетворительном состоянии международного книгообмена Государственной публичной библиотеки АН УССР.

Международный книгообмен ГПБ УССР проводит через отдел международного книгообмена Библиотеки АН Союза ССР.

Проверка и разрешение на рассылку изданий ранее осуществлялась Главлитом СССР, но с апреля месяца 1952 года эти функции переданы Главлиту Украинской ССР. Однако с передачей функций проверки изданий Главлиту УССР дело международного книгообмена ГПБ УССР значительно ухудшилось и затормозилось.

Главлит Украинской ССР, рассмотрев список изданий АН УССР, дал разрешение на рассылку этих изданий только в страны народной демократии.

Такое решение делает невозможным дальнейший книгообмен с научными учреждениями капиталистических стран и, безусловно, приведет к разрыву соглашений о книгообмене.

Между тем, организации капиталистических стран (Великобритания, США) направляют в Библиотеку АН УССР публикации по технике, математике и естественным наукам.

Исходя из вышесказанного, Президиум Академии наук Украинской ССР просит оказать содействие в налаживании обмена изданиями Академии наук УССР с зарубежными научными учреждениями.

Приложение: копия письма Библиотеки АН СССР на 2 листах, только адресу*³.

Вице-президент Академии наук УССР
действительный член АН УССР *Г. Н. Савин*
Главный ученый секретарь Президиума Академии наук
Украинской ССР действительный член АН УССР *И. Т. Шевц*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, стр. 1568, арк. 4–5. Оригінал. Машинопис.

*¹ Дия. док. № 169.

*² Підкреслено в документі.

*³ Додаток не публікується.

**ЛИСТ ГОЛОВНОГО ВЧЕНОГО СЕКРЕТАРЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
АКАД. І. Т. ШВЕЦЯ ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У Л. Г. МЕЛЬНИКОВА
ПРО ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ФІЗИКИ АН УРСР**

16 вересня 1952 р.

Сов[ершено] секретно^{*1}

Екз. № 1

Докладаю Вам, що 15 сентября 1952 г. под председательством вице-президента АН УССР действительного члена АН УССР Савина Г. Н. состоялось закрытое заседание Президиума АН УССР, на котором были обсуждены два вопроса:

1. Директор Института физики АН УССР т. Пасечник М. В. доложил Президиуму о состоянии, перспективах развития и мероприятиях по укреплению Института физики АН УССР в связи с его переходом на новую лабораторную базу.

Президиум АН УССР отметил, что научно-исследовательские работы в институте велись, главным образом, в области физики твердого тела – физики полупроводников и диэлектриков, оптики кристаллов, в области физической электроники. По всем разрабатываемым в институте направлениям достигнуты определенные научные и практические результаты.

Президиум указал также на ряд недостатков в работе Института физики, в частности на слабую связь с промышленностью республики и крайне недостаточную помощь великим гидростройкам.

Президиум определил научные направления на ближайшие годы для Института физики, который, перейдя до 1–5 ноября с. г. на новую лабораторную базу (объект № 2), будет вести работы в областях: ядерной физики, полупроводников, физической и ядерной электроники, оптики, теоретической физики.

Президиум выделил одну из наиболее важных задач для института – пополнение его высококвалифицированными кадрами, в особенности специалистами по физике атомного ядра, радиотехники и физике низких температур.

Президиум принял постановление, направленное на укрепление института кадрами, обеспечение широкого развертывания научно-исследовательских работ на новой лабораторной базе и внедрения результатов этих работ в практику.

2. В связи с организацией закрытого цеха типографии АН УССР по выпуску секретных и сов[ершено] секретных изданий Академии наук УССР, Президиум утвердил положение о порядке прохождения секретных рукописей в закрытый цех и порядке рассылки секретной печатной продукции.

Главный ученый секретарь
Президиума АН УССР *И. Т. Швець*

ЦДАГО України, ф. 1, он. 24, спр. 1568, арк. 10–11. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Підкреслено в документі.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ УКРАЇНСЬКОГО
ВІДДІЛЕННЯ ВСЕСОЮЗНОГО ХІМІЧНОГО ТОВАРИСТВА
ім. Д. І. МЕНДЕЛЄЄВА ЧЛ.-КОР. Є. С. БУРКСЕРА ДО РМ УРСР
ПРО ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ
ХІМІЧНОЇ, КОКСОХІМІЧНОЇ ТА МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
УРСР ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА ТОВАРІВ ШИРОКОГО ВЖИТКУ**
*27 вересня 1952 р.*1*

Украинское республиканское отделение Всесоюзного химического общества им. Д. И. Менделеева, состоящее при Академии наук Украинской ССР собрало в течение 1950–[19]51 гг. материалы об использовании отходов предприятий химической и коксохимической промышленности УССР для производства предметов широкого потребления. Эти материалы, переданные в Отдел химической промышленности ЦК КП(б)У, дают основание представить следующие соображения:

I. Использование отходов предприятий содовой промышленности.

Производство хлористого кальция*2

Сырьем для производства хлористого кальция может служить дистиллерная жидкость из кальцеа, в которой растворен хлористый кальций, являющийся отходом при производстве соды аммиачным способом. Хлористый кальций может быть выкристаллизован после осветления дистиллерной жидкости пропусканием через отстойники и сгущения раствора до 41° Боме. После дальнейшей очистки может быть получен фармакопейный препарат хлористого кальция (твердый или в растворе). Наряду с очищенным препаратом может быть организовано производство технического хлористого кальция*3.

Дистиллерной жидкости на одном только Славянском содовом заводе получается свыше 2 млн тонн в год.

Производство осажденного мела

Мел (углекислый кальций) фармакопейной чистоты может быть получен из той же дистиллерной жидкости и из маточной жидкости безводной соды. После очистки дистиллерной жидкости от ионов железа и серной кислоты к ней приливается маточник безводной соды, в результате чего выпадает осадок углекислого кальция. Последний промывается и осторожно сушится.

Производство нашатыря (хлористого аммония)

Нашатырь применяется для пайки металлов, полуды, оцинкования, для производства гальванических элементов и т. д. Получение нашатыря (хлористого аммония) было бы целесообразным организовать на содовом предприятии Донбасса*4, применив для этого реакцию между аммиаком, углекислым газом, каменной (поваренной) солью и водой. При этом одновременно с нашатырем получается

*1 Дата супровідного листа.

*2 Тут і далі – підкреслено в документі.

*3 Фраза «технічного хлористого кальцію» підкреслена червоним олівцем.

*4 Те саме – фраза «Получение нашатыря ... предприятия Донбасса».

и двууглекислая (питьевая) сода*¹. Все исходные материалы местного значения: аммиак коксохимических заводов, каменная соль из г. Артемовска, углекислый газ содового завода.

II. Использование отходов предприятий азотно-туковой промышленности для производства берлинской лазури

Газоочистная масса сероочисток Сталингаза, Макеевгаза и Ждановгаза идет в отвалы. Огромные количества этой массы скопились также на Горловском азотно-туковом заводе. Имеется возможность использовать эту массу для выделения из нее берлинской лазури*² (растворимой модификации) – для использования в качестве исходного продукта при производстве чернил и синьки*³. Для получения берлинской лазури газоочистную массу нужно обработать щелочью и промыть на центрифуге. Из полученного фильтрата берлинская лазурь осаждается при прибавлении кислого раствора шпательного железа. Отработанная газоочистная масса может быть сожжена с целью получения сернистого газа.

Также представляет значительный интерес использование отходов предприятий сернокислотной и фосфатно-туковой промышленности*⁴, в частности для получения фтористых препаратов, являющихся средствами борьбы с вредителями сельского хозяйства*⁵ минеральных красок из котельной пыли сернокислотных заводов и меди и медных препаратов из пиритных огарков.

III. Использование отходов предприятий коксохимической промышленности

Производство галовакса – воскообразного продукта хлорирования нафталина, применяемого в электротехнической промышленности

Смесь полихлоридов нафталина – галовакс является хорошим диэлектриком, а также огнестойким материалом. Для его производства может быть использован нафталин, получаемый в значительных количествах при переработке каменноугольной смолы. Процесс получения галовакса включает хлорирование нафталина газообразным хлором в присутствии железного катализатора и разгонку продуктов хлорирования под вакуумом. Из образовавшегося искусственного воска хлористый водород удаляется продувкой инертным газом.

Производство колесной мази и смазочных масел для сельскохозяйственных машин

Для получения смазочных масел типа АП (антраценово-песковые) применяются малоиспользуемые тяжелые продукты, получающиеся при переработке камменноугольной смолы: антраценовое масло и пек. Из этих же исходных материалов, но при других их пропорциях вырабатывается и колесная мазь. Технология обоих производств весьма проста и заключается в нагревании предварительно раздробленного и расплавленного*⁶ песка с антраценовым откристиаллизованным

*¹ Словоуполучення «двууглекислая питьевая сода» підкреслено червоною лінією.

*² Те саме – фраза «возможность использовать эту ... берлинской лазури».

*³ Те саме – словоуполучення «чернил и синьки».

*⁴ Те саме – фраза «отходов предприятий ... туковой промышленности».

*⁵ Те саме – словоуполучення «вредителями сельского хозяйства».

*⁶ Те саме – фраза «нагревании предварительно раздробленного и расплавленного».

маслом. Такое производство имеется возможным широко развить на базе использования отходов коксохимической промышленности*1.

Производство искусственного лака-олифы

Искусственный лак-олифа может быть получен из отходов бензолно-ректификационного отделения коксохимического завода. В качестве исходных продуктов служит кумароновая смола и сольвент-нафта. Технологический процесс изготовления лака-олифы состоит из измельчения кумаронової смолы и плавления ее в котле с паровым нагревом при прибавлении сольвент-нафты и тщательном перемешивании.

IV. Использование отходов предприятий металлургической промышленности

Производство железного купороса

Железный купорос имеет широкое применение. В частности из него вырабатывают железный сурик или мумию – минеральную краску. Железный купорос может быть получен на металлургических заводах Донбасса, где подвергают травлению железные, чугунные или стальные детали с целью удаления с них окалины. В результате травления серной кислотой получают травленные растворы, содержащие сернистую закись железа. Железный купорос может быть выделен из травильных растворов при соответствующей обработке. В результате прокаливания железного купороса получается минеральная краска – мумия. На базе использования травильных растворов металлургических заводов может быть организовано также производство теплоизолирующей массы «феррол».

Зам[еститель] председателя Украинского отделения
Всесоюзного химического общества им. Д. И. Менделеева
член-корреспондент АН УССР Е. С. Бурксер

IA НБУВ, ф. 407, оп. 1, спр. 288, арк. 119–123. Копія. Машинотпис.

№ 117

**КЛОПОТАННЯ ДИРЕКТОРА БОТАНІЧНОГО САДУ АН УРСР
АКАД. М. М. ГРИШКА ДО ГОЛОВИ РМ УРСР Д. С. КОРОТЧЕНКА
ПРО ПРИСКОРЕННЯ БУДІВНИЦТВА САДУ**

Вересень 1952 р.

[...] *2

Наконец, в соответствии с заключением Государственного комитета по делам строительства Совета Министров СССР, Президиумом Академии наук УССР 29 августа 1952 г. рассмотрена и утверждена генеральная смета всего комплекса строительства Ботанического сада в сумме 69 609,62 тыс. руб.

*1 Словосполучення «коксохімічної промисловості» підкреслено червоним олівцем.

*2 Знято частину тексту з інформацією про хід будівництва Ботанічного саду АН УРСР до 1952 р.

В настоящее время Киевгорпроект приступает к внесению изменений в проектно-сметную документацию по строительству Ботанического сада АН УССР в соответствии с уменьшением общей стоимости его.

За восемь лет после освобождения Киева от немецких захватчиков и постановления правительства о возобновлении строительства сада на расширенной территории, по новому генеральному плану, в соответствии с возросшими запросами народного хозяйства к ботанической науке, – проведена значительная работа по созданию одного из самых крупных ботанических садов в мире.

Благодаря помощи ЦК КП(б)У и Совета Министров УССР были осуществлены следующие мероприятия:

1. Переселены с территории, отведенной под строительство сада 305 частных-ладелческих хозяйств, на что израсходовано 724,2 тыс. руб.

2. Проведена вертикальная планировка сада, разбивка и прокладка основной дорожной сети, подготовка котлованов для будущих водоемов и другие земляные работы, общим объемом свыше миллиона кубометров, стоимостью 3024 тыс. руб.

3. В основном созданы, согласно плану, большинство участков сада: розарий, цветочная горка, партер, сирингарий, участок флоры и растительности Украины, участок новых [сельско]х[озийственных] растений, коллекционные сады и виноградуники, значительная часть дендрария и ботанико-географических участков флоры и растительности СССР, питомники и экспериментальные участки, а также ценная коллекция оранжерейных растений. На работы по созданию зеленых насаждений сада израсходовано 5746 тыс. руб.

Коллекция растений сада являются самыми богатыми в республике, они включают до 10 тыс. видов и форм, в том числе: древесных и кустарниковых пород в саду – 1500 видов и форм, плодовыхгодных – 585 сортов; винограда – 295 сортов; субтропических растений (лимон, чай, гранат, фисташка и др.) – 150; технических, кормовых и пищевых [сельско]х[озийственных] растений – 2750 сортов; многолетних и однолетних цветочных растений – 2350, в том числе роз – 600 сортов, георгин – 220, гладиолусов – 284, ирисов – 150, тюльпанов – 200, астр многолетних – 52. Коллекция оранжерейных растений насчитывает 900 форм, а дикорастущих травянистых растений свыше 1200 видов.

4. В 1952 г. заканчивается строительство хозяйственного двора сада с административным корпусом, гаражом, мастерскими и конюшней, восстановлены теплицы и парники, построены траншеи и лимонарий для субтропических растений, а также оранжерея культурной флоры, на что израсходовано 500 тыс. руб.

Фактические расходы на переходящие и законченные объекты строительства Ботанического сада АН УССР за время с 1945–1952 гг. как видно из приложения № 1¹ достигли 13958,8 тыс. руб.

Однако ежегодные ассигнования на строительство сада, начиная с 1949 г., неуклонно снижались. Так, в 1945 г. было израсходовано 2493,4 тыс. руб.; в 1946 г. – 2993,7 тыс. руб.; в 1947 г. – 3220,5 тыс. руб.; в 1948 г. – 2516,0 тыс. руб.; в 1949 г. – 1405,0 тыс. руб.; в 1950 г. – 679,4 тыс. руб.; в 1951 г. – 450,8 тыс. руб.; а в 1952 г. всего – 200,0 тыс. руб.

¹ Додаток не публікується.

Такое положение с ассигнованиями не дает возможности закончить строительство уже начатых объектов (дороги, большое озеро с плотиной, водопровод и др.), а также затягивает на неопределенное время открытие сада для посетителей. Сад до сих пор не имеет постоянной ограды, сделанные корыта дорог не имеют твердого покрытия, в саду имеется до 20 двух-трехквартирных одноэтажных старых домиков, в которых живут сотрудники и рабочие сада и которые к открытию сада должны быть разобраны, незакончено сооружение водопровода, водоемов и других крайне необходимых объектов.

Вместе с тем проведенная уже работа по созданию зеленых насаждений сада, отдельных его экспозиционных участков дает возможность открыть сад для трудящихся при условии увеличения ассигнований в 1953–[19]54 гг.

Коллектив Ботанического сада АН УССР в ознаменование XIX съезда ВКП(б) взял на себя обязательство приложить все усилия, знания и опыт для того, чтобы подготовить зеленые насаждения сада к открытию его весной 1954 г. к великой исторической дате 300-летия присоединения Украины к России.

Сад сможет продемонстрировать перед трудящимися Украины и всего Советского Союза богатейшие коллекции отечественной и зарубежной флоры, разнообразие растительности нашей великой Родины – Советского Союза, достижения мичуринской биологической науки в деле создания и введения в производство новых хозяйственноценных растений. В частности, как результаты своей научной работы сад покажет десять новых внедренных сортов персика, пять сортов абрикос и новый сорт винограда, зимующий в открытом грунте на севере Украины, а также свыше 200 новых отечественных сортов роз, георгин, флоксов и других многолетних цветочных растений, выведенных садом за последние годы.

Для обеспечения открытия сада к дате 300-летия присоединения Украины к России необходимо:

1. Соорудить главный вход и часть постоянной ограды сада стоимостью, согласно сокращенной сметы – 2000 тыс. руб.
2. Построить основные дороги и парковые дорожки стоимостью 2000 тыс. руб.
3. Построить жилой дом для сотрудников, стоимостью 1418 тыс. руб.
4. Построить насосную станцию, водонапорную башню и часть водопроводной сети общей стоимостью 850 тыс. руб.
5. Соорудить один большой и три малых фонтана, две общественных уборных и две беседки для укрытия от дождя, общей стоимостью 285,5 тыс. руб.
6. Устроить наружное освещение части сада, стоимостью 200 тыс. руб.
7. Закончить большое озеро с плотиной и сделать два малых бассейна общей стоимостью 280 тыс. руб.
8. Закончить оформление основных зеленых насаждений сада и экспозиционных участков, стоимостью 500 тыс. руб.

Всего необходимо в 1953–[19]54 гг. ассигновать капиталовложений в сумме 7533,5 тыс. рублсй.

В связи с вышесказанным убедительно прошу Вас вынести постановление Совета Министров УССР об открытии сада в 1954 г. в ознаменование 300-летия присоединения Украины к России, а также об ассигновании на строительство сада в 1953 и 1954 гг. 7500 тыс. руб. для сооружения объектов сада, необходимых для благоустройства территории и подготовки его к открытию.

Директор Ботанического сада
действительный член Академии наук УССР *Н. Н. Гришко*

Науковий архів Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України, оп. 1, спр. 106, арк. 1–6. Копія. Машинопис.

№ 118

ПЕРЕЛІК ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ АН УРСР, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ВИРІШЕННЯ У РМ СРСР*1

7 жовтня 1952 р.

Згідно Вашему указанню Президиум Академії наук УРСР направляє Вам перелік висунутих перед Советом Министров УССР питань, потребуючих рішення Ради Міністрів СРСР:

1. Президиум АН УРСР обратився 16 вересня с. г. в Совет Министров УССР с просьбой рассмотреть вопрос об организации в системе АН УССР Института растениеводства и Института зоотехнии.

2. Президиум АН УССР обратився 16 вересня с. г. в Совет Министров УССР с просьбой рассмотреть вопрос об организации в системе АН УССР Института физиологии.

3. Президиум АН УССР обратився 1 августа 1952 г. в Совет Министров УССР с просьбой возбудить ходатайство перед Советом Министров СССР о приравнении окладов работников Издательства Академии наук УССР к окладам других республиканских издательств. Такое же ходатайство было направлено 12 сентября 1952 г. непосредственно в Совет Министров СССР.

4. Президиум АН УССР обратився 16 июля 1952 г. в Совет Министров УССР с просьбой возбудить ходатайство перед Советом Министров СССР об учреждении в составе Ученого секретариата Президиума АН УССР должности учебного секретаря Президиума по сельскохозяйственным наукам. Такое же ходатайство было направлено 12 сентября 1952 г. непосредственно в Совет Министров СССР.

5. Президиум АН УССР обратився 29 февраля 1952 г. в Совет Министров УССР с просьбой возбудить ходатайство перед Советом Министров СССР о передаче в систему Академии наук УССР из ведения Министерства высшего образования СССР Института географии Киевского государственного университета.

6. Президиум АН УССР обратився 9 мая 1951 г. в Совет Министров УССР с просьбой возбудить ходатайство перед Советом Министров СССР о передаче в систему АН УССР научно-исследовательского Института геологии при Днепрпетровском государственном университете.

*1 Інформацію було направлено до Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка.

7. Президиум АН УССР обратился 20 декабря 1951 г. и 15 мая 1952 г.*¹ в Совет Министров УССР с просьбой возбудить ходатайство перед Советом Министров СССР о возобновлении деятельности Института минерального сырья Академии наук УССР.

8. Президиум АН УССР обратился 8 мая 1952 г. в Совет Министров УССР с просьбой возбудить ходатайство перед Советом Министров СССР о передаче Черновицкой сейсмической станции при Черновицком гос[ударственном] университете вместе со штатами из ведения Министерства высшего образования СССР в систему АН УССР.

9. Президиум АН УССР обратился 2 октября с. г. в Совет Министров УССР с просьбой возбудить ходатайство перед Советом Министров СССР об объявлении Белгород-Днестровской крепости историко-архитектурным заповедником всесоюзного значения.

10. Президиум АН УССР обратился 2 октября 1952 г. в Совет Министров УССР с просьбой возбудить ходатайство перед Советом Министров СССР об обеспечении продолжения археологических исследований в 1953 году в зоне будущего водохранилища на Днепре.

11. Президиум АН УССР обратился 15 июля 1952 г.*² в Совет Министров УССР с просьбой возбудить ходатайство перед Гос[ударственной] штатной комиссией при Совете Министров СССР о выделении 46 штатных единиц для укреплении заповедников АН УССР научно-вспомогательным персоналом.

12. Президиум АН УССР обратился 8 августа 1952 г. к председателю Госнаба СССР тов. Л. М. Кагановичу с просьбой о выделении двух автобусов ЗИС-155 для Института физики АН УССР.

13. Президиум АН УССР возбудил 4 октября 1952 г. ходатайство перед зам[естителем] председателя Госплана СССР тов. А. В. Коробовым:

а) об увеличении плана по труду АН УССР на 1953 год на 236 человек с фондом зарплаты 2737 тыс. руб. против принятого Госпланом СССР плана по труду на 1953 год на уровне ожидаемого исполнения за 1952 год в 6030 человек с фондом зарплаты 89 700 тыс. рублей;

б) об уменьшении плана валового выпуска продукции промышленных и экспериментальных предприятий АН УССР на 2,6 млн рублей и об утверждении выработки на одного рабочего в сумме 28 307 рублей. Этот вопрос не нашел положительного разрешения в Совете Министров УССР.

По всем перечисленным вопросам еще не вынесено соответствующих решений.

И[сполняющий] о[бязанности] Президента Академии наук УССР действительный член АН УССР *И. Т. Швец*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 505, арк. 380–382. Копія. Машинопис.

*¹ Див. док. № 99.

*² Див. док. № 109.

**ДОВІДКА ДИРЕКЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УРСР
ПРО ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ У 1951 р.***10 жовтня 1952 р.*

Державна публічна бібліотека УРСР являється одночасно фундаментальною бібліотекою Академії наук УРСР, а також державним книгосховищем Української РСР. Бібліотека має 2 філіали – Подільський – книжково-журнальний, та Софіївський – газетний.

В фондах бібліотеки біля 5 мільйонів книг з усіх галузей знання, 2 000 000 рукописів, понад 6 мільйонів газет. В фондах є унікальні колекції революційної преси, найцінніше зібрання (понад 180 000) стародрукованих книг, біля 200 000 нот, біля 80 000 географічних і др. карт і т. п.

По багатству і науковій цінності фондів бібліотека посідає перше місце на території УРСР та IV місце по Радянському Союзу.

Бібліотека являється науковим центром республіки в галузі бібліотекознавства, книгознавства та бібліографії.

Все зростаючий обсяг діяльності бібліотеки характеризується такими показниками. За 1951 рік в бібліотеку було записано 28 080 читачів, зареєстровано 605 023 відвідувань, видано 2 626 367 книг.

Бібліотека обслуговує по заочному абонементу 235 новаторів виробництва, сільського господарства, докторів наук, заслужених вчителів, заслужених лікарів УРСР.

По колективному, міжбібліотечному абонементу обслужено 853 установи, промислове виробництва, науково-дослідні інститути, вузи і др.

Систематично проводяться бібліографічні огляди на підприємствах. За минулий рік дано 44 219 писаних бібліографічних довідок, 741 список рекомендованої літератури, проведено 434 екскурсії, дано 2600 консультацій, поставлено 182 тематичні виставки.

На допомогу масовим і науковим бібліотекам УРСР, лекторам, пропагандистам, педагогам і др. підготовлено і видано 30 методичних і бібліографічних робіт.

В бібліотеці працює 284 працівників, які проводять обслуговування читачів по 12 відділах і в спеціалізованих кабінетах. Крім того, відділ обслуговування проводить роботу по мікрофільмуванню, фотокопіюванню книг і др.

Робота в бібліотеці проводиться з 9⁰⁰ до 24⁰⁰ щоденно без вихідних днів.

При бібліотеці існує аспірантура, в якій навчається 3 аспіранта.

Директор ДПБ УРСР В. [С.] Дончак

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО ДОЗВІЛ
НА ПЕРЕВЕДЕННЯ ІНСТИТУТУ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ З м. КІЇВ
ДО м. ДНІПРОПЕТРОВСЬК**

18 жовтня 1952 р.

Президіум Академії наук УРСР просит разрешити перевод в 1952 г. Института черной металлургии АН УССР из г. Киева в г. Днепропетровск.

Перевод института в г. Днепропетровск, являющийся одним из главных центров металлургической промышленности УССР, открывает широкие возможности организации крупной экспериментально-металлургической базы, необходимой для развития и расширения научно-исследовательских работ института. В г. Днепропетровске уже в настоящее время находятся прокатный отдел института, отдел термической обработки, лаборатория технологии доменной плавки, лаборатория металлофизики, частично сталсплавильный отдел и организуется отдел автоматизации и механизации металлургического производства. В г. Киеве, после выделения из института отдела спецсплавов в самостоятельное научное учреждение, работают в неполном составе всего три отдела института.

Кроме того, из восьми действительных членов и членов-корреспондентов АН УССР, входящих в состав Института черной металлургии, пять человек работают и руководят отделами и лабораториями в г. Днепропетровске*1.

Целесообразность перевода обуславливается также и тем, что в Киеве нет достаточной площади для размещения Института черной металлургии, а распоряжением Совета Министров СССР от 9 августа 1952 г. за № 20337-р и распоряжением Совета Министров УССР от 16 августа 1952 г. за № 1185-р Академии наук УССР передано с 1 сентября 1952 г. здание в г. Днепропетровске по ул. Писаржевского для размещения в нем Института черной металлургии АН УССР. Указанное здание специально приспособлено для работы научно-исследовательского учреждения.

На основании изложенного Президиум АН УССР 1 сентября 1952 г. вынес решение о желательности перевода Института черной металлургии из г. Киева в г. Днепропетровск и просит разрешити осуществление этого перевода.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швеиц*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 503, арк. 574–575. Копія. Машиніоніс.

*1 Действительные члены АН УРСР О. П. Чекумарьов, В. І. Данилюк, В. М. Свечников та члени-корреспонденти АН УРСР К. П. Бунін і К. Ф. Стародубов.

№ 121

**ЛИСТ-ПОДЯКА ВСЕСОЮЗНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО
ІНСТИТУТУ АВІАЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ МІНІСТЕРСТВА АВІАЦІЙНОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ СРСР ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ЗА НАДАНУ
ЧЛ.-КОР. Б. Д. ГРОЗИНИМ ДОПОМОГУ ТА ПРОПОЗИЦІЮ
ЩОДО ПОДАЛЬШОЇ СПІВПРАЦІ**

29 жовтня 1952 р.

С 14 по 29 октября с. г. членом-корреспондентом Академии наук Б. Д. Грозиним в ВИАМе была проведена консультация и выполнена работа по определению причин выкрашивания зубчатых колес авиамоторов. Одновременно с этим Б. Д. Грозиним была проведена консультация ведущих работников института по вопросу подбора пары трения «гильза – поршневое кольцо авиамоторов».

За оказанную Б. Д. Грозиним техническую помощь по вопросам актуальным для [ашей] промышленности институт выражает Вам благодарность и просит в дальнейшем систематически поддерживать эту связь и содружество, с целью успешного и быстрого разрешения важных вопросов авиационной промышленности.

Мы считаем темы отдела контактной прочности Института строительной механики весьма важными для народного хозяйства и в частности для авиационной промышленности. В связи с этим мы составили совместный план двух научно-исследовательских работ и социалистический договор содружества между Академией наук УССР и нашим институтом, который просим Вас утвердить.

Зам(еститель) начальника ВИАМ по научной части
проф. доктор техн(ических) наук С. Т. Кишкин

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 488, арк. 535. Оригінал. Машинопис.

№ 122

**ДОВІДКА ПРО СТАН ТА ЗАХОДИ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ВИДАВНИЧОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ АН УРСР*1**

*27 листопада 1952 р.*2*

На основе указаний ЦК КП Украины Президиум Академии наук УССР принял развернутое решение (протокол № 25 от 29 августа с. г.), в котором наметил ряд практических мероприятий по улучшению издательской деятельности Академии наук Украинской ССР.

Президиум отметил серьезные недостатки в работе институтов по подготовке рукописей к печати, в результате чего некоторые рукописи сдавались в печать с серьезными идеологическими ошибками; в решении отмечены недостатки в работе Редакционно-издательского совета и Издательства Академии наук,

*1 Довідку було направлено секретарю ЦК КПУ Л. Г. Мельникову.

*2 Дата супровідного листа.

неудовлетворительное состояние полиграфической базы и ряд других недостатков, которые оказали отрицательное влияние на редакционно-издательскую деятельность Академии наук. За безответственное отношение к подготовке рукописей указано директору Института лесоводства П. С. Погребняку, директору Институту литературы А. И. Белецкому и директору Института археологии П. П. Ефименко.

В целях осуществления практических мероприятий, намеченных постановлением Президиума Академии наук УССР, за истекший период после указаний ЦК КП Украины проведена следующая работа:

1) Для улучшения качества сдаваемых институтами рукописей Редсоветом организовано внешнее рецензирование всех монографий. Полученные рецензии обсуждаются на ученых советах институтов и в рукописи вносятся необходимые исправления и дополнения.

Установлено, чтобы все ранее сданные в издательство рукописи после литературной обработки и спецредактирования, перед сдачей в набор еще раз просматривались автором и ответственным редактором.

В сентябре и октябре с. г. на внешнее рецензирование Редсовет направил следующие работы:

И. П. Головаха – «Т. Г. Шевченко и русские революционные демократы 50–60 гг.»; М. С. Возняк – «І. Франко і передова культура російського народу»; «Народні співці і поети»; «Ідеї радянського патріотизму і братньої дружби народів в українському мистецтві та народно-поетичній творчості»; «Народна поезія України про Велику Вітчизняну війну», «Радянські народні частушки і коломийки», Я. С. Модилевський – «Эмбриология покрытосемянных растений», «Сборник трудов Института использования газа» и др.

Редакционно-издательский совет усилил контроль за поступлением рукописей. РИСО на своих заседаниях систематически заслушивал директоров институтов и ответственных редакторов о ходе выполнения графика поступления рукописей по плану. РИСО три раза ставил вопрос о необходимости ускорения срока сдачи таких важнейших рукописей, как сборник, посвященный 35-й годовщине Великой Октябрьской социалистической революции, сборник «Против буржуазно-националистических концепций в истории Украины», «Историческое прошлое района строительства Каховского гидроузла и его экономическая характеристика», о VI томе произведений Т. Г. Шевченко, о II томе И. П. Котляревского и др. рукописях.

Редакционно-издательский совет АН УССР на своем заседании 22.IX.52 г. рассмотрел новую «Инструкцию по подготовке к открытому изданию научных трудов АН УССР». Эта инструкция издана с целью усиления контроля за научным и идейным содержанием сдаваемых рукописей.

2) На заседании ученого секретариата 25.VI и 22.VIII.1952 г. и Президиума АН УССР 8.VIII, 29.VIII, 5.IX, 10.X, 24.X.1952 г. был рассмотрен вопрос о причинах невыполнения плана поступления рукописей, с вызовом на Президиум авторов и других лиц, ответственных за подготовку и своевременную сдачу рукописей.

Президиум АН УССР дал указания директорам институтов пересмотреть состав экспертных комиссий, обязав их строго придерживаться инструкций о печатании рукописей в открытом порядке.

3) В связи с решением XIX съезда партии и работой И. В. Сталина «Экономические проблемы социализма в СССР» пересмотрен план изданий АН УССР на 1953 год.

4) Бюро отделений, особенно Отделения общественных наук, со своей стороны внимательно контролировало график сдачи рукописей институтами.

Несмотря на то, что бюро Отделения общественных наук 5 раз ставило вопрос о ходе выполнения издательского плана, все же институты этого отделения не подали до настоящего времени 12 работ. Две поступившие в РИСО работы («Радянське літературознавство» № 17 и монография проф. В. А. Голобуцкого «Черноморское казачество»), после внешнего рецензирования возвращены институтам – первая по причине того, что помещенный материал устарел, вторая нуждается в серьезной доработке.

Из запланированных работ к выпуску в 1952 году на 30.X с. г. не сданы 44 рукописи общим объемом 319 печатных листов.

Одной из причин неудовлетворительного выполнения плана является неправильное планирование и отсутствие контроля со стороны дирекции институтов за выполнение взятых на себя обязательств по подготовке к печати рукописей.

Во избежание повторения имевших место случаев включения в план выпуска незаконченных работ РИСО провел проверку готовности работ, намечаемых к выпуску в 1953 г. из работ, включенных в план 1953 года, 50% рукописей находятся в стадии редактирования и рецензирования, кроме работ, посвященных юбилею 300-летию воссоединения Украины с Россией, которые еще авторами не закончены.

5) Вопрос о реорганизации издания «Трудов» институтов и журналов и создания новых журналов дважды обсуждался на заседании РИСО и в ближайшее время будет рассмотрен на Президиуме АН УССР.

Вопрос о штатах для редакций журналов остается все еще не решенным. В ближайшее время Президиум Академии наук представит по этому вопросу материалы в ЦК КП Украины.

6) Редакционно-издательский совет улучшил контроль за качеством подаваемых институтами рукописей к печати. Это выражается прежде всего в том, что Редсовет организовал внешнее рецензирование рукописей монографий, передаваемых для печати. Проводится более тщательное рецензирование рукописей членами Редсовета. Однако, Редсовет, имеющий всего две штатные единицы (одна из них технический работник), не может осуществить функции предварительного контроля качества рукописей до их обсуждения на заседании Редакционно-издательского совета. Президиум вынес решение о включении пяти штатных должностей редакторов-консультантов, с опытом редакторской работы, для усиления контроля за идейным и научным качеством рукописи. Однако этот вопрос в Штатной комиссии до сего времени не решен.

7) Издательство улучшило качество выпускаемых работ, более широко практикует передачу рукописей на спецредактирование и рецензирование. Улучшается техническое оформление книг. Развернута работа по повышению идейно-теоретического роста работников издательства. Сотрудники издательства, и в первую очередь редакторы и корректоры, занимаются в кружках и самостоятельно по изучению произведений классиков марксизма-ленинизма, организовано

изучение материалов XIX съезда партии и работы товарища Сталина «Экономические проблемы социализма в СССР».

8) Союзным правительством удовлетворено ходатайство Президиума Академии наук УССР, поддержанное ЦК КП Украины и Советом Министров УССР, о приравнивании ставок сотрудников Издательства Академии наук к ставкам других республиканских издательств.

9) Президиум предоставил издательству помещение под склад бумаги.

Продолжают оставаться невыполненными решения Президиума:

а) Об увеличении ассигнований издательству на капитальное оборудование до 500 тыс. руб. на 1953 год в связи с тем, что Госплан УССР уменьшил общие ассигнования на капитальное оборудование Академии наук УССР с 5160 тыс. руб. до 3300 тыс. руб. В настоящее время пересматривается вопрос о распределении этих средств.

б) Не проведен ремонт помещения, где хранится литература издательства ввиду задержки утверждения проекта в «Облпроект».

в) Не решен вопрос о реализации продукции издательства, т. к. «Укркниготорг» продолжает забирать только незначительную часть тиражей книг, выпускаемых издательством.

Необходимо отметить, что после указаний ЦК КП Украины, в результате принятых мер со стороны Президиума АН УССР, издательская деятельность в АН УССР несколько улучшилась. Однако, несмотря на ряд указаний Президиума о тщательной подготовке рукописей и высоком идейно-теоретическом содержании сдаваемых в печать работ, все еще поступают некоторые рукописи низкого качества. Не обеспечен еще должный контроль со стороны Редакционно-издательского совета за издательской деятельностью институтов.

В настоящее время Президиум АН УССР продолжает работу по ликвидации недостатков в издательской деятельности АН УССР, отмеченных в постановлении ЦК КП Украины.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
И[сполняющий] о[бязанности] Главного ученого секретаря Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *В. Г. Касьяненко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 503, арк. 654–659. Копія. Машинпис.

№ 123

**КОРОТКИЙ ЗВІТ ІНСТИТУТІВ МАТЕМАТИКИ ТА ГЕОЛОГІЧНИХ
НАУК АН УРСР ПРО РОБОТУ З ПОКРАЩЕННЯ ВОДОПОСТАЧАННЯ
ПІВДЕННИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР**

16 грудня 1952 р.

В соответствии с постановлением Совета Министров УССР и ЦК КП(б) Украины*1 от 21.V.1952 г. Академии наук УССР поручалось произвести широкомасштабное

*1 Так у документі. 3 жовтня 1952 р. – КПУ.

производственное опробование в различных гидрогеологических условиях новых рекомендованных усовершенствований в области водоснабжения.

Для выполнения этих работ Академией наук УССР был проведен ряд рабочих совещаний с министерствами сельского хозяйства и хлопководства УССР. В итоге обсуждения, 2 августа 1952 г. был подписан договор о содружестве между Академией наук и министерствами сельского хозяйства и хлопководства УССР по вопросу улучшения водоснабжения колхозов южных районов. По этому договору Академия наук обязалась построить взрывным способом 6 шахтных¹ колодцев на благоприятных и типичных участках юга УССР. Обеспечение работ материалами, транспортом и буровой техникой приняло Министерство сельского хозяйства, а выявление участков для производства опытно-экспериментальных работ – Министерство хлопководства.

Академией наук УССР была организована комплексная экспедиция, в состав которой вошли сотрудники институтов математики и геологических наук. Институт математики производил работы по расширению буровых скважин в глинистых грунтах взрывным методом, а Институт геологических наук обеспечивал выбор участков, благоприятных по геологическим условиям для устройства колодцев взрывом, с расчетом на питание колодцев грунтовыми водами.

Разработанный Институтом математики АН УССР метод устройства колодцев взрывным способом может применяться в глинистых грунтах, залегающих сплошным слоем до водоносного горизонта. При появлении в глинистом грунте прослоев рыхлых пород применение этого метода, при современном состоянии его разработки, исключается.

Геологическое строение, отвечающее условиям опыта, было установлено в Белозерском и Ивановском районах Херсонской области, Мелитопольском, Акимовском и Васильевском районах Запорожской области. В эти районы и была направлена комплексная экспедиция АН УССР. Работа комплексной экспедиции АН проходила в период с 9 августа по 1 сентября 1952 года. На протяжении указанного времени было построено взрывным методом 6 шахтных колодцев, сведения о которых приводятся в таблице № 1*².

Колодцы, построенные взрывным способом, дооборудуются, для установления наблюдений над ними, Институтом гидротехники и мелиорации Министерства сельского хозяйства УССР, а также этим институтом разрабатываются способы крепления колодцев, проектируется устройство водоприемной части и изучается состояние стволов и приток воды.

Выполненные работы подтвердили возможность строительства колодцев методом взрыва в глинистых грунтах, однако для широкого внедрения этого метода в практику необходимо произвести опытные работы по изучению диаметров получаемых колодцев при различном диаметре заряда, различной влажности грунта и для различных типов пород.

Специально должны разрабатываться способы крепления устья и ствола колодцев, а также устройство водоприемной части.

¹ Тут і далі – підреслено в документі від руки синім чорнилом.

² Таблиця не публікується.

Помимо выполнения описанных выше опытов по устройству колодцев в южных областях УССР, Академией наук была разработана специальная инструкция по устройству колодцев в глинистых грунтах методом взрыва, которая была направлена заинтересованным организациям.

На протяжении 1952 г. Институт геологических наук АН УССР дал 35 заключений о строительстве буровых колодцев для различных буровых и хозяйственных организаций системы министерств сельского хозяйства и хлопководства УССР. В 1953 году Институт геологических наук заканчивает сводную работу по гидрологии южных областей УССР, которая обобщит весь имеющийся материал в виде каталога и карты подземных вод.

Директор Института математики Академии наук УССР
действительный член АН УССР А. Ю. Ишлинский
Исполняющий обязанности директора Института
геологических наук АН УССР А. Е. Бабинец

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 6309, арк. 86-88. Оригінал. Машинопис.

№ 124

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ВИРОБНИЦТВА ЛІКАРСЬКОГО ПРЕПАРАТУ «ІМАНІН», РОЗРОБЛЕНОГО ІНСТИТУТОМ МІКРОБІОЛОГІЇ АН УРСР

23 грудня 1952 р.

Інститут мікробіології Академії наук УРСР в 1949 г. отримав новий антибіотик «иманин»³⁹ із широко розповсюдженого трав'янистого рослини. Іманин виявився препаратом зовнішнього дії, застосовуваним у вигляді порошків, розчинів і мазей для лікування зовнішніх гнійних уражень. В порівнянні з іншими засобами іманин виявився особливо корисним при опіках другої і третьої ступеня. Він викликає заживлення опіків без утворення рубців і сприяє скороченню рухомих рубців.

Одним із властивостей іманину є здатність швидко, протягом двох-трьох годин, зупиняти ринітис-насморк. Цей препарат дешевий, так як сировина його широко розповсюджена і спосіб виробництва не потребує дорогих апаратів і матеріалів.

На протязі 1950 року і першої половини 1951 року були проведені широкі клінічні випробування в десяти клініках і поліклініках г. Києва, які підтвердили виражену ефективність препарату при лікуванні ряду гнійних захворювань.

Уже 25 липня 1951 року ці дані були подані вченому медичному товариству [Міністерства охорони здоров'я] УРСР і отримали схвалення.

Сьогодні на протязі півтора року*⁴¹ проходить розгляд і затвердження цього препарату в різних інстанціях Міністерства охорони здоров'я

*1 Так у документі.

СССР. Последней инстанцией является фармакопейная комиссия Министерства здравоохранения, в которой материал с 15 сентября 1951 года.

Последние необходимые материалы для оформления разрешения на производство препарата представлены в Ученый медицинский совет Министерства здравоохранения УССР 3 декабря 1952 года.

Прилагая при этом необходимые материалы, Президиум Академии наук УССР просит принять решение о внедрении и об организации производства иманина и издании сборника статей об иманине для широкого осведомления врачей о новом препарате.

Приложение*1:

Справка об иманине «Антибиотик № 6».

Аннотация к сборнику «Иманин – новый растительный антибиотик».

Сборник «Иманин – новый растительный антибиотик» и проект решения*2.

Вице-президент Академии наук УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семенов*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швец*

На документі резолюція: «т[оварищам] Назаренко И. [Д.], Червоненко [С. В.], Гольному [И. А.]. Сообщить Ваше предложение. *Л. Г. Мельников*. 26.XII.52.».

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 2818, арк. 5–6. Оригінал. Машинопис.

№ 125
ПРОЕКТ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЛАБОРАТОРІЮ СПЕЦСПЛАВІВ
АН УРСР

[1952 р.]*3

1. С целью широкого развития научно-исследовательских работ по порошковой металлургии и специальным сплавам, работ по внедрению в народное хозяйство новых видов металлокерамических изделий и быстрейшего распространения опыта их производства среди предприятий различных министерств, в соответствии с постановлениями Совета Министров Союза ССР от 21.II.1948 г. за № 415, Совета Министров УССР от 29.III.1948 г. за № 467, Совета Министров СССР от ...*4 за № ..., Совета Министров УССР от ... за № ... в Отделении технических наук Академии наук УССР организуется Лаборатория специальных сплавов Академии наук Украинской ССР.

2. На Лабораторию специальных сплавов Академии наук Украинской ССР возлагаются следующие задачи:

*1 Підкреслено в документі.

*2 Додатки не публікуються.

*3 Дату встановлено за поміткою на документі.

*4 Тут і далі – крапки в документі.

а) Проводить научные исследования по вопросам теории формирования металлокерамических материалов.

б) Проводить научные исследования в области теории жаростойкости различных материалов и в первую очередь металлокерамических жаростойких материалов.

в) Проводить научные исследования в области изыскания новых видов металлокерамических материалов со специальными физико-механическими свойствами и разработки технологии изготовления из них изделий.

г) Проводить научные исследования по вопросам высокотемпературной прочности и пластичности жаростойких материалов.

д) Через отдел внедрения Лаборатории специальных сплавов АН УССР проводить работы по внедрению в народное хозяйство новых видов металлокерамических изделий и быстрейшему распространению опыта их производства среди предприятий различных министерств Союза ССР.

Примечание^{*1}: Отдел внедрения в Лаборатории специальных сплавов АН УССР существует на хозрасчете и на самостоятельном бюджете; положение об отделе внедрения Лаборатории специальных сплавов АН УССР является неотъемлемой частью настоящего положения.

Структура и подчиненность Лаборатории специальных сплавов АН УССР

3. Лаборатория специальных сплавов Академии наук УССР состоит из:

а) Управления Лаборатории специальных сплавов.

б) Отдела жаростойких материалов.

в) Отдела порошковой металлургии.

г) Отдела высокотемпературной прочности металлокерамических тел.

д) Отдела рентгенографии и физических исследований.

е) Библиотеки.

ж) Административного аппарата.

з) Отдела внедрения научно-исследовательских работ с экспериментальной мастерской и контрольно-аналитической лабораторией.

4. Лаборатория специальных сплавов Академии наук УССР входит в Отделение технических наук и непосредственно подчинена Президиуму Академии наук УССР. Тематические, финансовые планы и планы внедрения научных работ и производственных изделий из специальных сплавов^{*2} утверждаются Президиумом Академии наук УССР.

5. Руководящий и научный состав Лаборатории специальных сплавов Академии наук УССР утверждается Президиумом Академии наук УССР по представлению руководителя Лаборатории специальных сплавов АН УССР через Отделение технических наук АН УССР.

6. Руководитель Лаборатории специальных сплавов АН УССР представляется Отделением технических наук АН УССР и утверждается Президиумом Академии наук УССР.

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

^{*2} Фраза «внедрения научных работ и производственных изделий из специальных сплавов» донесена від руки замість закресленої «по внедренням работам и производству».

Этот же пункт может быть формулирован и так: руководитель Лаборатории специальных сплавов АН УССР как распорядитель кредитов избирается на сессии Академии наук УССР и утверждается Президиумом Академии наук УССР по представлению Отделения технических наук.

Финансирование и отчетность Лаборатории специальных сплавов АН УССР

7. Лаборатория специальных сплавов АН УССР содержится за счет бюджетных поступлений, а также, по Отделу внедрения, за счет поступлений, получаемых от заказчиков по договорам за выполняемые работы в соответствии с разработанным и утвержденным в Президиуме Академии наук УССР годовым и квартальным производственно-финансовым планом.

8. Для Лаборатории специальных сплавов АН УССР устанавливается уставный фонд в размере ... тысяч рублей.

9. Лаборатория специальных сплавов АН УССР пользуется правами юридического лица и имеет свой бюджетный счет в Госбанке и пользуется своим штампом и печатью.

10. Лаборатория специальных сплавов АН УССР отчитывается по установленной форме бухгалтерской и стати[сти]ческой отчетности перед Президиумом Академии наук УССР.

Права и обязанности руководителя Лаборатории специальных сплавов АН УССР

11. Руководитель Лаборатории специальных сплавов управляет всеми отделами лаборатории на правах единоначалия:

- а) принимает и увольняет инженерно-технических работников, служащих и рабочих и устанавливает порядок их деятельности и ответственности.
- б) предъявляет иски и отвечает перед судом и арбитражными органами, а также представляет лабораторию во всех административных судебных и арбитражных органах лично или через доверенное лицо.

12. Руководитель Лаборатории специальных сплавов АН УССР пользуется правом передоверия.

13. Вся документация Лаборатории специальных сплавов АН УССР, которая служит основанием для выдачи или получения денежных и материальных ценностей подписывается руководителем и главным бухгалтером Лаборатории специальных сплавов АН УССР.

Ответственность Лаборатории специальных сплавов АН УССР

14. Лаборатория специальных сплавов Академии наук УССР, как юридическое лицо, отвечает перед юридическими и физическими лицами в пределах принадлежащего ей имущества.

15. Лаборатория специальных сплавов АН УССР не несет ответственности за задолженность Отдела внедрения.

16. Лаборатория специальных сплавов Академии наук УССР отвечает за выполнение в установленные сроки тематических планов и планов по внедрению и за техническое обеспечение работ, выполняемых Лабораторией специальных сплавов АН УССР, а также пользуется правом размещать в случае необходимости заказы для выполнения их на стороне.

Ликвидация Лаборатории специальных сплавов АН УССР

Лаборатория специальных сплавов Академии наук УССР прекращает свою деятельность как бюджетная единица по постановлению Президиума Академии наук УССР и других директивных органов в соответствии с действующим законодательством.

Исполняющий обязанности руководителя отдела спецсплавов
Института черной металлургии АН УССР
доктор технических наук, профессор *Г. С. Писаренко*

Науковий архів Інституту проблем матеріалознавства ім. І. М. Францевича НАН України, оп. 1, спр. 3, арк. 1-5. Оригінал. Машинпис.

№ 126

ДОПОВІДЬ ТИМЧАСОВО ВИКОНУЮЧОГО ОБОВ'ЯЗКИ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ БОТАНІКИ АН УРСР Г. І. БІЛИКА «НАЙГОЛОВНІШИ ДОСЯГНЕННЯ БОТАНІЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР ЗА 35 РОКІВ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ»

*[1952 р.]**

Благодаря неустанной заботе Коммунистической партии и Советского правительства о развитии науки в нашей стране, ботаническая наука Украинской ССР за годы советской власти достигла значительных успехов и активно помогает осуществлению сталинского плана преобразования природы нашей Родины, направленного на построение коммунизма.

До Великой Октябрьской революции ботаническая научная работа на Украине проводилась в основном на кафедрах Киевского, Харьковского и Одесского университетов и в отдельных музеях земств и научных обществах.

Развитие плановой научной ботанической работы в Украинской ССР начинается только после Великой Октябрьской социалистической революции. Основным центром ее является Академия наук Украинской ССР с институтами: ботаники, который из отдельных кафедр, организовавшихся в 1919 году, за годы советской власти вырос в крупный ботанический научный центр, агрохимии и физиологии, лесоводства, агробиологии Львовского филиала, Ботанического сада, микробиологии и гидробиологии.

Кроме того научно-исследовательская работа в Украинской ССР проводится на кафедрах университетов – Киевского, Харьковского, Днепропетровского, Одесского, Львовского, Ужгородского, Черновицкого, педагогических и учительских** институтов, а также в отраслевых институтах Министерства сельского хозяйства и [Министерства] лесного хозяйства Украинской ССР.

После Великой Октябрьской социалистической революции научная ботаническая работа в Украинской ССР развивается в таких основных направлениях:

*1 Датовано за заголовком і змістом документа.

** Так вжито в документі.

1 – флористико-ботанико-географическом, 2 – геоботаническом, 3 – цитолого-эмбриологическом и 4 – физиологическом.

Основной работой ботаников-флористов является составление монографических сводок «Флора УССР».

Огромный размах творческого труда народов нашей социалистической Родины по коренному преобразованию природы Советского Союза требует от ботаников проведения полной инвентаризации богатейшей флоры нашей страны. Выполнению этой задачи в Украинской ССР служит издаваемая Институтом ботаники АН УССР десятитомная «Флора УССР», основанная действительным членом АН УССР А. В. Фоминым. Уже вышло в свет 4 тома (I – в 1934 г., II – в 1940 г., III – в 1950 г., IV – в 1951 г.), пятый том печатается, шестой подготовлен к сдаче в печать, седьмой проходит редакцию.

Одновременно проводилась работа по составлению определителей различных групп растений: цветковых, мхов, лишайников, водорослей. Из этих работ заслуживает быть отмеченным «Визначник рослин УРСР», вышедший из печати в 1950 году, основные авторы которого, проф. М. В. Клоков, проф. М. И. Котов, кандидаты наук Е. Д. Висюлина и А. И. Барбарич, удостоены Сталинской премии 3-й степени.

Эта книга является первым определителем растений украинской флоры, в ней описано свыше 3500 видов, произрастающих на воссоединенных в едином советском государстве украинских землях.

Геоботанические работы были направлены на изучение основных типов растительности Украинской ССР – лесов, степей, лугов, болот, а также на геоботаническое районирование территории республики.

Большую работу геоботаники в последние годы проводят по осуществлению сталинского плана преобразования природы нашей Родины и в осуществлении помощи великим стройкам коммунизма. В частности, проведено исследование растительности районов зоны орошения юга Украины (Г. И. Билык, Д. Я. Афанасьев, Ф. А. Гринь), изучена паразитная микрофлора лесополос юга Украины (С. Ф. Морочковский, М. Я. Зерова) и др. работы.

В большом объеме проведены работы под руководством действительного члена АН УССР Д. К. Зерова по изучению флоры и растительности (лесов, лугов, болот) Полесья в связи с разработкой проекта мелиорации и сельскохозяйственного освоения Полесской низменности.

Детально исследована флора и растительность наиболее молодой области Советской Украины, Закарпатской области и завершена подготовка к сдаче в печать монографии «Растительность Закарпатской области».

Значительная работа украинскими ботаниками проведена в деле продвижения субтропических культур в северные районы. В частности, на основании геоботанического изучения Закарпатской области, в 1948 г. был намечен и рекомендован Всесоюзному научно-исследовательскому институту чая и субтропических культур для опытной проверки район возможной культуры чая в Закарпатье (Н. И. Косец).

В комплексе с Ботаническим институтом и другими институтами АН СССР проведено изучение земель Закарпатской области, пригодных для производственных посевов чая.

Кроме того, в результате исследований, произведенных в других областях Украинской ССР, намечено еще три микрорайона, перспективных для испытания культуры чая: 1 – район южных предгорий северо-восточного склона Советских Карпат, 2 – район междуречья Прута и Днестра и 3 – район Теплой Подолки. В пределах этих микрорайонов произведены опытные посевы чая.

Значительная работа по изучению лесов юго-востока Украинской ССР проведена днепропетровскими геоботаниками, в результате которой опубликована монография А. Л. Бельгарда*1 «Лесная растительность юго-востока УССР»⁴⁰.

Основным центром развития научной работы на Украине по физиологии растений после Октябрьской революции была Академия наук Украинской ССР. Имена таких исследователей, как акад. Т. Д. Лысенко, действительные члены АН УССР Е. П. Вотчал, В. Н. Любименко, П. А. Власюк, Н. Г. Холодный, широко известны в Советском Союзе и за его пределами.

Огромное влияние на работы физиологов, генетиков и работников других областей биологии оказала теория стадийного развития растений, разработанная академиком Т. Д. Лысенко во время его работы в Одесском институте генетики и селекции.

В настоящее время физиологи Института ботаники АН УССР (рук[оводитель] доктор биол[огических] наук С. И. Лебедев) разрабатывают важную в теоретическом и практическом отношении проблему физиологии плодоношения растений и в частности проводят изучение физиологических особенностей плодообразования у плодовых деревьев в связи с периодичностью плодоношения и опадением завязей и незрелых плодов.

Работы наших ученых и практика стахановцев-садоводов показывают, что на основе глубокого знания закономерностей растительного организма плодового дерева и правильного применения соответствующих агротехнических приемов можно получать ежегодно высокие урожаи плодов.

Научная работа по эмбриологии и цитологии растений в Украинской ССР в основном развивалась в Институте ботаники АН УССР и в Киевском университете, где эту работу возглавляют ученики С. Г. Навашина, в частности членкорр[еспондент] АН УССР Я. С. Модылевский.

Расцвет мичуринской биологии на основе методологии диалектического материализма значительно расширил круг идей и задач эмбриологии растений и усилил связь эмбриологии с практикой.

Впервые с материалистических позиций в свете мичуринской биологии подготовлена к печати монография по эмбриологии покрытосемянных растений (Я. С. Модылевский). Значительная работа К. Ю. Кострюковой и другими украинскими эмбриологами проведена по изучению мужского гаметофита на представителях различных семейств.

Окруженные заботой большевистской партии и Советского правительства, ученые ботаники Украинской ССР, вместе со всеми учеными нашей Родины, успешно решают поставленную товарищем [И. В.] Сталиным задачу – не только

*1 У документи невірно вказана назва монографії. Правильно: «Лесная растительность южного востока Украинской ССР».

догнати, но і превзойти в найближчому часі досягнення науки за межами нашої країни.

В[ремени] и[сполняющий] о[бязанности] директора Института ботаники АН УССР канд[идат] биол[огических] наук Г. И. Бильк

Науковий архів Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України, оп. 1, шпр. 341, арк. 1–6.
Оригінал. Машинопис.

№ 127

**ДОПОВІДЬ ВІЩЕ-ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. М. П. СЕМЕНЕНКА
«ПІДСУМКИ РОБОТИ УСТАНОВ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
ЗА 1952 РІК»^{*1}**

[Січень 1953 р.]^{*2}

[...]^{*3}

Наукова допомога будовам комунізму

З кожним роком розширяється наукова й практична допомога вчених Української РСР великим сталінським будовам.

План науково-дослідних робіт Комітету сприяння великим будовам при Президії АН УРСР на 1952 р. включав понад 180 тем. У розробці цієї тематики брало участь 86 науково-дослідних інститутів і вузів, у тому числі 23 науково-дослідні інститути АН УРСР, 5 галузевих науково-дослідних і проєктних інститутів, 56 вузів республіки і 2 інститути Москви.

План роботи Комітету сприяння великим будовам, складений на підставі заявок і пропозицій проєктних і будівельних організацій великих будов, у тому числі Укрводбуду та Дніпроводбуду, і завдань, що виливаються з рішень лютого (1952 р.) пленуму ЦК КП України, був спрямований на наукове обґрунтування технічних і робочих проєктів, методів проведення будівельних робіт і експлуатації великих будов на півдні УРСР.

У 1952 р. наукові дослідження було закінчено по 110 темах, по 70 темах дослідження продовжуватимуться у 1953 р.

Велика робота була проведена в 1952 р. по вивченню геологічної будови й гідрогеологічних умов районів великих будов, по вивченню режиму підземних вод півдня УРСР; по уточненню питань гідрології нижнього Дніпра, гідротехнічних досліджень і досліджень міцності й стійкості водозливної греблі Каховського гідровузла, земляної греблі на р. Молочній та ін.; розв'язувались також питання скислугатії гідроелектростанцій і використання електроенергії у сільськогосподарському виробництві і зрошуваному землеробстві; використання нових вітчизняних землерийних машин на гідробудівництві; вивчались способи боротьби з фільтрацією у водоймах, а також питання підвищення врожайності ґрунтів, підбору й виведення нових високопродуктивних сортів сільськогосподарських

^{*1} Заголовок документа. Доповідь виголошено на сесії Загальних зборів АН УРСР в березні 1953 р.

^{*2} Датовано за змістом документа.

^{*3} Знято частину тексту із загальною інформацією про розвиток української науки.

рослин, заліснення нижньодніпровських пісків і розвитку сільського господарства та промисловості в зрошуваних районах Української РСР. Проведено велику роботу по наданню допомоги в розвідках і дослідженнях з метою проектування і освоєння зрошувальних систем.

Поряд з тим необхідно зазначити, що безпосередньо будівництву гідротехнічних споруд установи АН УРСР надавали недостатню допомогу.

Комітет сприяння і установи Академії наук УРСР повинні на основі завдань будівельних організацій значно розширити наукову допомогу Укрводбудові та Дніпроводбудові по будівництву гідротехнічних споруд, використанню зрошуваних земель, ширше залучати до цієї роботи вузи й науково-дослідні інститути.

Треба рішуче поліпшити роботу секцій і вченого секретаріату Комітету сприяння будовам комунізму.

Комплексні проблеми Ради по вивченню продуктивних сил Української РСР

Рада по вивченню продуктивних сил Української РСР організувала і спрямовувала наукові дослідження 18 інститутів Академії наук УРСР і 27 науково-дослідних інститутів міністерств, відомств і вузів Української РСР на розробку 5 комплексних проблем: 1) боротьба з засухою у південних районах Української РСР і розвиток сільського господарства в зоні зрошення; 2) розвиток продуктивних сил Полісся УРСР; 3) використання місцевих ресурсів утлюення; 4) комплексне використання водних ресурсів УРСР; 5) комплексне використання бурого вугілля і торфу УРСР.

У 1952 р. Рада по вивченню продуктивних сил Української РСР успішно організувала роботу двох комплексних експедицій в районах півдня і Полісся УРСР. Комплексна експедиція Ради (керівник – дійсний член АН УРСР П. М. Першин) працювала в Баштанському та Снігурівському районах Миколаївської області, які є типовими районами незрошуваного і зрошуваного землеробства півдня України. Робота експедиції допомогла одержати високі врожаї сільськогосподарських культур, сприяла швидкому піднесенню громадського господарства колгоспів і підвищенню доходів колгоспників. Баштанський і Снігурівський райони Миколаївської області, які в минулому значно відставали по своїх виробничих показниках, в 1952 р. зайняли по врожайності зернових культур на великих площах передове місце в країні. Досягнення цих районів як наслідок тісної співдружності науки з виробництвом широко висвітлювались в центральній і республіканській пресі (газети «Правда», «Радянська Україна» та ін.). На основі даних роботи експедиції розроблена методика комплексних досліджень сільськогосподарського виробництва, яка по доповіді дійсного члена АН УРСР П. М. Першина була схвалена Всесоюзною координаційною нарадою рад по вивченню продуктивних сил АН СРСР і академії наук союзних республік і рекомендована всім академіям наук республік.

В 1952 р. Рада по вивченню продуктивних сил разом з Держпланом і Міністерством сільського господарства Української РСР, партійними й радянськими органами західних областей УРСР при активній участі Львівського філіалу Академії наук УРСР провела в м. Львові широку конференцію з питань розвитку продуктивних сил західних областей УРСР¹. Конференція підвела перші підсумки

¹ Див. док. № 89.

наукових досліджень і узагальнень по комплексному розвитку народного господарства західних областей УРСР і накреслила шляхи дальшого піднесення соціалістичної економіки і культури цих областей. Підсумки конференції були використані для перспективного планування цього важливого економічного району республіки.

Поряд з цим необхідно відмітити, що Рада по вивченню продуктивних сил ще не відіграє провідної ролі в координації наукової діяльності вузів і науково-дослідних інститутів, які залучені до виконання робіт по комплексних проблемах. Наукові дослідження по проблемі використання водних ресурсів проводяться в недостатньому обсязі. Необхідно розширити роботи по цій проблемі, включивши до неї питання використання водних ресурсів всього Дніпра, Бугу та інших річок не тільки на півдні УРСР, а й в цілому по республіці. Необхідно також розширити обсяг робіт по проблемі розвитку продуктивних сил Полісся УРСР, бо поки що обсяг робіт тут незначний і не відповідає завданням, поставленим партією.

Науково-дослідна діяльність установ Академії наук Української РСР ***Відділ суспільних наук***

Інститути і наукові установи Відділу суспільних наук, продовжуючи в 1952 р. дослідження в галузі загальнотеоретичних та історичних проблем розвитку суспільних наук, а також актуальних питань практики соціалістичного будівництва, розробляли 58 проблем, які охоплювали 198 тем.

Зусилля наукових установ Відділу суспільних наук були спрямовані на глибоку перебудову науково-дослідної роботи в світлі завдань, поставлених у геніальній праці Й. В. Сталіна «Економічні проблеми соціалізму в СРСР» і рішень XIX з'їзду Комуністичної партії Радянського Союзу та XVII з'їзду Комуністичної партії України.

Протягом 1952 р. інститути Відділу суспільних наук опублікували до 500 різних монографій, збірників, посібників, брошур, наукових і науково-популярних статей.

У 1952 р. наукові кадри значно зросли. Ряд співробітників відділу захистив докторські дисертації, підвищився ідейно-теоретичний рівень наукових праць.

Інститут економіки в 1952 р. продовжував дослідження в галузі економіки промисловості, сільського господарства та розміщення продуктивних сил. В галузі промисловості вивчались питання економіки і організації виробництва з метою виявлення резервів виробничих потужностей на металургійних заводах, у вугільних шахтах, на машинобудівних заводах і на підприємствах легкої промисловості УРСР.

Інститут економіки закінчив ряд досліджень, що мають велике значення для робіт, зв'язаних з будівництвом Каховського гідровузла й системи зрошувальних каналів на півдні УРСР.

У 1952 р. Інститут економіки випустив у світ «Нариси економічної географії УРСР», том II.

У 1952 р. працівники Інституту історії основну увагу сконцентрували на закінченні редактування і підготовки до видання курсу «Історії Української РСР».

По проблемі «Вікова дружба російського і українського народів» у зв'язку з 300-річчям великого історичного акту – воз'єднання України з Росією, що

минає у 1954 р., інститут зібрав і відредагував документи для збірника в трьох томах, присвяченого цій знаменній даті.

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка в 1952 р. закінчив розробку чотирьох тем з проблеми «Марксистсько-ленінська теорія і методологія літератури». Велику роботу провів інститут по підготовці курсу «Історії української літератури». Закінчено написання «Нарису історії української радянської літератури» для колективної праці, яку готує Інститут світової літератури ім. О. М. Горького.

Інститут мовознавства продовжував роботу над проблемою «Методологія радянського мовознавства», опублікував працю «Порівняльно-історичний метод, у вивченні слов'янських мов», яка має величезне значення у розробці питання про порівняльно-історичний метод мовознавчих досліджень і для вивчення мовної спорідненості слов'янських націй. У 1952 р. здано до друку перший том українсько-російського словника, закінчена підготовка до друку другого тому словника.

У проблемі «Українська діалектологія» основна увага приділялась вивченню діалектів Київщини і Полтавщини з метою складання першого тому діалектологічного атласа.

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії закінчив підготовку «Нарису по історії українського драматичного театру» і збірника «Українські радянські пісні», що були записані на республіканській олімпіаді художньої самодіяльності та в окремих районах республіки. Інститут випустив у світ збірник пісень «Свято врожаю» і разом з музеєм Т. Г. Шевченка працював над підготовкою до видання макета VII тому (живопис і графіка) творів Т. Г. Шевченка.

Інститут археології по проблемах «Київська Русь» і «Походження слов'ян» розробив ряд тем, присвячених питанням ранньої історії східних слов'ян і Київської Русі.

Інститут здійснив велику програму експедиційних досліджень по вивченню пам'ятників матеріальної культури, у тому числі в районі великих гідробудов на півдні УРСР.

Сектор держави і права підготував і опублікував тематичний збірник статей з питань історії держави та права Української РСР і підготував до видання тематичний збірник «Питання колгоспного права».

Інститут суспільних наук закінчив дослідження по темах: «Спеціалізація і концентрація місцевої промисловості західних областей УРСР» та «Стан і перспективи розвитку виробництва технічних культур у західних областях УРСР».

Закінчено монографію «Богдан Хмельницький – видатний державний діяч і полководець» і працю «Розвиток болгарської літературної мови від IX до половини XVIII ст. та її взаємозв'язки з іншими слов'янськими народами».

У 1952 р. у роботі інститутів і установ Відділу суспільних наук мали місце істотні недоліки і помилки.

Робота інститутів Відділу суспільних наук ще не може задовольнити вимог, поставлених перед суспільними науками партією і урядом.

Грудневий пленум ЦК КП України відзначав, що інститути Відділу суспільних наук ще повільно перебудовують наукову роботу в світлі завдань, поставлених у геніальній праці Й. В. Сталіна «Марксизм і питання мовознавства» і в рішеннях XIX з'їзду Комуністичної партії. Важливі загальнотеоретичні проблеми майже не розробляються. Досить сказати, що в 1952 р. інститути Відділу суспільних

наук розробляли всього лише 11 загальнотеоретичних тем, з них: 2 в Інституті економіки, 3 в Інституті філософії, 2 в Інституті літератури і по одній в інститутах історії, мовознавства, мистецтвознавства, фольклору та етнографії і в Секторі держави і права.

Інститути відділу ще не стали науковими центрами Української РСР, які б високо підняли прапор воєнничого матеріалізму, марксизму-ленінізму в справі дальшого розвитку суспільних наук, у справі сміливого і рішучого викриття реакційних, ідеалістичних теорій в науці, у боротьбі з проявами українського буржуазного націоналізму, безрідного космополітизму, буржуазного об'єктивізму та волюнтаризму.

В інститутах Відділу суспільних наук не розгоріла критика наукових працівників, які не ведуть творчої, плідної роботи, в результаті чого плани науково-дослідних робіт у 1952 р. не виконані.

Не можна вважати задовільними результати наукової роботи Інституту філософії у 1952 р., де з 10 тем виконано в запланованому обсязі тільки 2. У зв'язку з незадовільною роботою інституту було вжито заходів по зміцненню керівництва цим інститутом, призначено нового директора тов. Д. Ф. Остринина. Проте стан роботи цього інституту все ще незадовільний.

Не виконав своїх планових завдань доктор філософських наук М. І. Новіков, який замість наукової праці про [М. М.] Коцюбинського представив замітку на 28 сторінках як результат своєї річної роботи. У зв'язку з цим Президія Академії наук УРСР попередила тов. [М. І.] Новікова. Свою монографію «Суспільно-політичні погляди Т. Г. Шевченка» тов. [М. І.] Новіков повинен був здати до друку ще в 1949 р., але вона ще й досі не готова.

В Інституті філософії є значна кількість праць, виконаних у попередні роки, але не доведених до кінця і до цього часу не опублікованих, незважаючи на неодноразові обіцянки директора інституту представити ці праці до видання. У 1952 р. інститутом опублікована лише одна праця обсягом в 7 друкованих аркушів.

Перед співробітниками Інституту філософії стоїть завдання у найкоротший строк підготувати ці праці до видання і зробити їх надбанням широких мас. Це також стосується дійсного члена АН УРСР М. Е. Омеляновського, який уже протягом кількох років готує свою працю про квантову механіку.

Серйозні недоліки мають місце в роботі Інституту економіки. Цей інститут не перебудував ще роботу в плані завдань, поставлених перед економічною наукою товаришем [Й. В.] Сталініним у його класичних працях, і рішень XIX з'їзду КПРС.

Грудневий пленум ЦК КП України цілком справедливо вказав, що Інститут економіки мало розробляє важливі загальнотеоретичні проблеми. У 1952 р. Інститут економіки працював тільки над двома загальнотеоретичними темами і за післявоєнний період не опублікував жодної наукової монографії, присвяченої загальнотеоретичним проблемам.

До виходу в світ геніальної праці Й. В. Сталіна «Економічні проблеми соціалізму в СРСР» багато наукових працівників Інституту економіки допускали в своїх працях, брошурах, статтях волюнтаристські, суб'єктивістські, ідеалістичні тлумачення у висвітленні питань економічної ролі держави, соціалістичного планування, закону вартості та ін. І тепер наукові співробітники Інституту економіки

з великою неохотою і надзвичайно повільно викривають свої волонтаристські, суб'єктивістські помилки.

План науково-дослідних робіт на 1952 р. виконано Інститутом економіки незадовільно. З 20 тем закінчено лише 13. Особливо відстає розробка важливої теоретичної теми «Розподіл національного прибутку і зростання особистого споживання в СРСР», виконавцем якої є П. Т. Городній. Не виконали своїх планових завдань наукові співробітники інституту І. Т. Сніжко, П. В. Панасюк-Рудківський, [Н. К.] Костенко та ін.

Президія АН УРСР вживає заходи по зміцненню Інституту економіки, збільшенню його штатів, звільненню від роботи в інституті осіб, які нездатні вести наукову роботу на належному ідейно-теоретичному рівні і не дають протягом ряду років повноцінної наукової продукції.

Інститут історії в 1952 р. не зумів своєчасно і глибоко використати в роботі над курсом «Історії Української РСР» геніальних програмних положень класичних праць Й. В. Сталіна «Марксизм і питання мовознавства», «Економічні проблеми соціалізму в СРСР», а також матеріалів XIX з'їзду КПРС. Інститут не забезпечив також повного творчого здійснення одержаних ще на початку 1952 р. побажань рецензентів. Внаслідок цього останній варіант I тому курсу був серйозно розкритикований; інститут затягнув також підготовку до видання II тому курсу «Історії Української РСР».

Інститут історії до цього часу не опублікував жодної фундаментальної монографії з питань дружби народів СРСР, животно-радянського патріотизму, вікової дружби російського і українського, народів, а також робіт, що викривали б ідеологію імперіалістичної буржуазії та її агенти – українських буржуазних націоналістів і космополітів.

Інститут літератури працює все ще незадовільно. В працях інституту мають місце помилки і недоліки. Серйозній критиці за допущені помилки були піддані наукові співробітники Є. П. Кирилук, З. П. Мороз, С. А. Крижанівський. Незадовільно ведеться видання творів класиків української літератури, в ряді видань допущені помилки буржуазно-об'єктивістського характеру. За невиконання плану і низьку якість праць ряд співробітників Інституту літератури звільнено від роботи в цьому інституті.

В Інституті мовознавства не виконав план по редагуванню «Словника граматичних термінів» доктор філологічних наук А. О. Білецький.

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії не виконав в повному обсязі працю «Нариси по історії українського драматичного театру (дожовтневий період)» (виконавці М. К. Йосипенко, Ю. Г. Костюк, Л. П. Шутенко, Н. Ф. Діброваєнко).

Завідуючий відділом театру тов. Ю. Г. Костюк не забезпечив керівництва відділом, не створив умов для розвитку критики і самокритики, в результаті чого відділ працював незадовільно. Не виконана в повному обсязі також тема «Українська радянська художня кінематографія післявоєнних років (1946–1951 pp.)» (виконавець А. А. Роміцин).

Грудневий пленум ЦК КП України справедливо відзначав, що Сектор держави і права відстає в перебудові своєї наукової роботи, що він мало розробляє теоретичні проблеми. Досить сказати, що сектор зовсім не досліджує питань, зв'язаних з теорією держави і права.

Інститут археології не закінчив і не здав до друку підготовлювану протягом довгого часу колективну роботу по підсумках історико-археологічного вивчення УРСР. Керівник цього інституту (дійсний член АН УРСР П. П. Єфіменко) не приділяв цій праці достатньої уваги. Тендер прийнято новий проспект колективної роботи інституту по підсумках археологічних досліджень на Україні, розрахований на широке кола читачів. Треба сподіватися, що інститут, нарешті, виконає це завдання.

Президія Академії наук УРСР відзначала серйозні недоліки в роботі Ольвійського заповідника; протягом ряду років науковий колектив заповідника не зробив ніяких наукових узагальнень. За незадовільне керівництво заповідником «Ольвія» член-кореспондент АН УРСР Л. М. Славін звільнений від роботи в Академії наук УРСР.

Наукові працівники Інституту археології бояться робити теоретичні висновки з своїх досліджень, в інституті слабо розгорнуті критика і самокритика, творче обговорення виконаних наукових праць.

Основними причинами поганої роботи і серйозних помилок багатьох наукових працівників інститутів Відділу суспільних наук є неглибоке вивчення зміни основних положень марксизму-ленінізму, відсутність критики і вільного обміну думок. Президія Академії наук УРСР, бюро Відділу суспільних наук ще мало вникають в суть наукової діяльності інститутів, мало контролюють їх і слабо допомагають їм у роботі.

Відділ фізико-математичних і хімічних наук

Основним досягненням інститутів Відділу фізико-математичних і хімічних наук є зростання теоретичних узагальнень. Вийшли в світ монографії дійсних членів АН УРСР Б. В. Гнеденка та О. Ю. Ішлінського. Член-кореспондент АН УРСР К. Й. Новик опублікувала велику працю «Кам'янувугільна флора Європейської частини СРСР», в якій підсумовано результати 25-річних досліджень. Значних успіхів домоглися у своїх дослідженнях члени-кореспонденти АН УРСР А. Ф. Прихотько, О. С. Давидов. Наслідки їх роботи описані в монографіях, що вже опубліковані. В 1952 р. вийшла в світ книга дійсного члена АН УРСР О. І. Бродського «Хімія ізотопів» – оригінальна і перша в світовій літературі узагальнююча праця в цій галузі.

Інститут математики у 1952 р. досяг значних успіхів у дослідженні диференціальних рівнянь, математичної фізики і нелінійної механіки, теорії ймовірності, у виданні літературної спадщини математиків Г. Ф. Вороного та М. В. Остроградського. Проте в роботі Інституту математики є й значні недоліки, які пояснюються тим, що директор інституту дійсний член АН УРСР О. Ю. Ішлінський не приділяв достатньої уваги керівництву інститутом. Протягом ряду років незадовільно ведуться роботи в галузі обчислювальної математики; не визначено напрямків робіт, не було навіть виділено осіб, які б відповідали за цю галузь.

Інститут загальної і неорганічної хімії в 1952 р. перебудував роботу лабораторії колоїдної хімії, зосередивши сили наукових працівників її на одній основній проблемі – «Розробка методів боротьби з фільтрацією води в ґрунтах» і домогся в цьому деяких успіхів. Більшість робіт цього інституту була спрямована на розв'язання практичних наукових питань, зв'язаних з розробкою методів одержання металів електрохімічними і гідрометалургійними способами. Незадовільно

ведеться робота в галузі комплексних сполук, якою керує протягом багатьох років член-кореспондент АН УРСР Я. Н. Фіалков.

Серйозній критиці в 1952 р. була піддана робота лабораторії хімічної очистки води, очолюваної Л. А. Кульським, яка не виконала завдань по розробці методів очистки питної дніпровської води.

Недавно організована лабораторія боротьби з корозією, очолювана Н. Н. Гриціанським^{*1}, хоч і успішно розробляє методи раціональних способів боротьби з корозією, однак теоретичний рівень цих робіт ще невисокий.

В Інституті органічної хімії розгортаються роботи по синтезуванню і випробуванню фізіологічно активних речовин для боротьби з туберкульозом; роботу очолює дійсний член Академії наук УРСР А. І. Кіпріанов. Цю проблему комплексно розробляють спільно з Інститутом органічної хімії Інститут мікробіології і медичні інститути Міністерства охорони здоров'я. Одержано і випробувано на протитуберкульозну активність 60 нових препаратів. По синтезу фотосенсибілізаторів для кіноплівки одержано 38 нових барвників.

Разом з тим треба відмітити, що в цьому інституті ще не розгорнута в належній мірі робота новоорганізованої лабораторії члена-кореспондента АН УРСР О. В. Кірсанова. Не дістали ще широкого розвитку й теми, зв'язані з наданням наукової допомоги промисловості.

В Інституті геологічних наук досягнуті значні успіхи в галузі вивчення геології регіонів, що становлять територію Української РСР, і обґрунтування розвідок залізних руд, нафти та інших корисних копалин. Закінчено складання карти кристалічного масиву, яка широко використовується тепер виробничими організаціями при плануванні розвідувальних робіт. Складено атлас карт структури рудних полів криворізьких родовищ.

Однак у цьому інституті відстають роботи в галузі літології. Ці роботи провадяться на низькому теоретичному рівні і мають чисто службовий характер для стратиграфічних робіт. Як показала дискусія з цих питань, колектив інституту був зовсім не підготовлений до неї, незважаючи на те, що в цій галузі значна кількість наукових співробітників працює протягом багатьох років. У зв'язку з цим необхідно відмітити, що практичні питання прогнозу корисних копалин у відділах, що займаються стратиграфією, мало розробляються. Інститут геологічних наук слабо комплектує роботи з Інститутом геології корисних копалин і недостатньо організовує роботи в галузі вивчення нафтоносності УРСР.

В Інституті геології корисних копалин розроблено нову генетичну класифікацію бітумних утворень, складено геологічну та тектонічну карти Прикарпаття, розроблялись питання використання мелілітових сланців.

В Інституті геології корисних копалин недостатньо розгорнута робота геологічних відділів у галузі вивчення і прогнозу корисних копалин. Ці роботи можна було б провадити в більш широкому обсязі. Інститут не використав коштів, відпущені на проведення цих робіт. Як у Львівському інституті геології корисних копалин, так і в Інституті геологічних наук у Києві не приділяється належної уваги розвиткові геофізичних досліджень. Треба вжити рішучих заходів до посилення і розвитку геофізичних досліджень в Інституті геології корисних копалин.

^{*1} Помилка в документі. Правильно: М. М. Граціанським.

Успішно працювала Полтавська гравіметрична обсерваторія в галузі визначення коливань полюса і внутрішньої будови Землі. Ця обсерваторія тепер стає в Радянському Союзі центром по визначенню поправок часу.

Головна астрономічна обсерваторія розгорнула роботу по вивченню служби неба й фотографування зірок. Проте обсерваторії не створені належні умови для роботи. Президія АН УРСР не вжила ще належних заходів, щоб нормалізувати діяльність цієї важливої наукової установи.

Істотним недоліком у роботі більшості установ Відділу фізико-математичних і хімічних наук АН УРСР є те, що наслідки закінчених робіт ще мало узагальнюються у теоретичних працях, монографіях. Особливо це стосується інститутів: фізики, загальної і неорганічної хімії, органічної хімії, Лабораторії металофізики. Не приділяється належної уваги методологічній роботі, творчому обговоренню сучасних проблем фізики, математики і хімії, недостатньо викриваються буржуазні ідеалістичні теорії.

Відділ біологічних наук

Інститут біохімії домігся значних успіхів у справі вивчення біохімії мозку і проблеми білку. Академік О. В. Палладін опублікував працю «Обмін речовин у головному мозку при різному функціональному стані», в якій підсумовано наслідки досліджень автора і його учнів. Одержані дані по функціональній біохімії головного мозку мають не лише важливе теоретичне значення, а й становлять великий практичний інтерес для клініки нєврозів.

Ряд монографій опублікував Інститут зоології, наприклад: «Птахи УРСР», «Дубовий шовкопряд», «Тлі», «Хвороби карпа і методи боротьби з ними», «Паразитологія», «Роль нюку у гризунів і заходи боротьби з ними».

Інститут ботаніки опублікував VIII том «Флори УРСР», в якому описані 409 видів рослин, «Флору лишайників УРСР», першу частину «Флори мохів УРСР».

В Інституті гідробіології розроблено прогноз біологічних особливостей Каховського водосховища; вивчено сольовий режим Дністровського лиману; успішно впроваджуються в практику результати досліджень по підвищенню продуктивності ставів методом комплексної інтенсифікації, а також вселення судака в колгоспні стави.

Цікаві результати досягнуті в Інституті фізіології. Тут розроблено і сконструйовано апарат для сонної терапії «електросон» (лабораторія дійсного члена АН УРСР В. П. Протопопова). Одержано перші задовільні результати по вивченню впливу кисневої недостатності на функції центральної нервової системи, по успішному лікуванню хворих психозфренією. Цікаві результати одержано у вивченні потенціалів активних точок шкіри, що має широкі перспективи для діагностики та лікування (лабораторія дійсного члена АН УРСР Г. В. Фольборта).

Разом з тим слід відмітити, що в Інституті фізіології, незважаючи на вжиті заходи по розгортанню досліджень у галузі павловської фізіології, а саме: організації нових відділів, збільшення штатів і обладнання нових лабораторій, – науковий колектив (в старому складі) не забезпечив належного розвитку досліджень. На виїзному засіданні в Києві Павловська рада допомогла викрити спроби примирити помилкове вчення [О. О.] Богомольця про роль сполучної тканини з павловським ученням і до кінця розкрити незадовільний стан досліджень у галузі

павловської фізіології. Виникла необхідність в організації нового великого фізіологічного інституту на Україні, який і було створено за рішенням уряду на базі двох інститутів – клінічної фізіології АН УРСР та експериментальної біології і патології Міністерства охорони здоров'я УРСР. Цей новий великий науковий заклад повинен забезпечити плідотворний розвиток павловської фізіології.

В Інституті мікробіології в 1952 р. ще не дістали широкого розвитку роботи в галузі антибіотиків. У 1953 р. передбачається широке розгортання роботи в цій галузі. В інституті ще дуже мало зроблено для розвитку вірусології та підготовки кадрів з цієї спеціальності.

В установах Відділу біологічних наук немає теоретичних робіт по розвитку мічурінської біології, вчення про видоутворення та ін.

В Інституті ботаніки опис флори ведеться на рівні і в дусі старих ботанічних праць, без залучення біохімічних досліджень, без вивчення корисних властивостей цих рослин, без глибоких біологічних узагальнень. Зовсім недостатньо розгорнуто роботи по вивченню розвитку клітин із живої речовини. Звіти інституту дуже часто мають формальний, об'єктивістський характер.

Незадовільно працює заповідник «Олександрія», підпорядкований Відділові біологічних наук. У зв'язку з цим Президія АН УРСР прийняла спеціальне рішення, яке, однак, у повній мірі ще не виконано. Необхідно звернути увагу на те, що організація роботи в базах Відділу біологічних наук все ще стоїть на низькому рівні.

Ряд наукових звітів Ботанічного саду за 1952 р. було складено незадовільно і несвоєчасно. Не організована тут належним чином робота в галузі розвитку цитрусових культур і чаю на Україні. Дуже складна структура Ботанічного саду з численними дрібними відділами зовсім не дає змоги цілеспрямовано вести роботу, бюро Відділу не приділяло належної уваги питанням структури Ботанічного саду та науковим дослідженням колективу Ботанічного саду.

Відділ сільськогосподарських наук

Інститут сільськогосподарської механіки і машинознавства успішно працював у галузі вдосконалення і впровадження на ряді заводів технології виробництва високоміцних чавунів, дослідження міцності комбайнів з метою зменшення ваги і досягнення економії металу, досліджень зносів гусеничних ланцюгів і вивчення опору різних ґрунтів. Це дало змогу внести пропозицію про зменшення ваги плугів і картоплезбиральних машин для поліських районів. Розроблено ряд пропозицій щодо пристосування машин до умов роботи на осушених болотних землях Полісся.

Але інституту необхідно ширше розгорнути роботи по підбору системи машин для повного господарства півдня УРСР і випробувати на виробництві свої пропозиції.

Інститут фізіології рослин і агрохімії розробив прийоми ефективного використання різних форм калійних добрив.

Для поліпшення методів селекційної роботи вивчено і обґрунтовано спосіб вегетативної гібридизації злаків персадженням частини зародка, який забезпечує умови для росту і розвитку прищепи.

Деякі успіхи с в Інституті лісівництва в галузі розробки методики закріплення нижньодніпровських пісків і по дослідженню обміну між ґрунтом і лісом та ін. Разом з тим слід відзначити, що в 1962 р. установи Відділу сільськогосподарських

наук закінчили дуже мало робіт. У таких великих інститутах, як Інститут фізіології рослин і агрохімії, Інститут генетики і селекції, Інститут ентомології і фітопатології та ін. зовсім не було заплановано закінчення тем у 1952 р.

У зв'язку з цим і план впровадження Відділу сільськогосподарських наук на 1953 р. складається переважно з виробничих випробувань і тільки дві-три роботи, наприклад, застосування бурого вугілля і марганцевих шлаків для удобрення, будуть справді впроваджені у виробництво.

Слід відзначити, що в найбільшому інституті Відділу сільськогосподарських наук – Інституті фізіології рослин і агрохімії бракує внутрішнього комплексування в розробці тем і окремих питань. Немає об'єднаних звітів по темах, виконання яких проводилось кількома лабораторіями. Вивчення і узагальнення досвіду передовиків вирощування картоплі в Поліссі в цьому інституті не закінчено.

У Відділі сільськогосподарських наук слабо ведеться теоретична робота. Великі експериментальні дослідження проводяться без глибоких теоретичних узагальнень.

Інститут генетики і селекції вивів високоврожайний сорт пшениці Харківська-4, який в умовах зрошення показав високу стійкість проти полягання і врожайність до 50 ц/га. Слід сказати, що Інститут генетики і селекції проводить роботу з великим ухилом в бік практичної селекції, мало займається теоретичними проблемами.

Інститут ентомології і фітопатології розробив ефективний метод застосування трихограми для боротьби з яблуневою плодожеркою та ін. Разом з тим слід відзначити серйозний зрив у роботі Інституту ентомології і фітопатології в 1962 р. в галузі виробничих випробувань методів середньосівної обробки насіння цукрових буряків для боротьби з довгоносом. Ці роботи були виконані на низькому науковому рівні.

Сектор тваринництва АН УРСР має деякі досягнення. В галузі вівчарства закінчено кілька робіт, які були експоновані на обласній виставці.

В Академії наук необхідно організувати серйозні роботи в галузі тваринництва і створити для них належну базу. Тепер Сектор тваринництва дістав для лабораторії будинок у Феюфанії, де триматимуть піддослідних тварин.

Інститут агробіології у м. Львові не мав ще у 1952 р. своєї виробничої бази і ставив експерименти тільки в колгоспах. Тепер постановою Ради Міністрів Української РСР інституту виділено господарство для експериментальної бази. Інститут провів велику роботу по випробуванню менілітових сланців як добрив, проводив далішні випробування і впровадження ярової пшениці Дублянка-4, перспективної для західних областей, розробляв методи підвищення продуктивності гірських пасовищ.

В роботі Інституту агробіології мали місце істотні недоліки. Зусилля відділів інституту були спрямовані на другорядні питання, а головні проблеми розв'язувались недостатньо. Не створені умови для розвитку агробіологічного відділу. Роботи по лугівництву проводяться в дусі лукознавства і не мають твердої практичної спрямованості. Вчена рада Інституту агробіології працює непланово і мало займається питаннями науки та методики досліджень.

Відділ технічних наук

У 1952 р. установи Відділу технічних наук одержали ряд великих наукових досягнень, що мають теоретичне і практичне значення.

Інститут електрозварювання провів теоретичне узагальнення способів проєктування і виготовлення тонколистих зварних суднових конструкцій, розробив новий спосіб виготовлення і відновлення валків шляхом наплавлення високотермостійких сталей, розробив спосіб і апаратуру для зварювання товстостіпних посудин.

Інститут гідрології і гідротехніки розробив методику дослідження напруг у тілі земляної греблі та методику прогнозування весняного і річного стоку для пониззя Дніпра, що потрібно для обґрунтування технічного проєкту будівництва Каховської ГЕС.

Інститут будівельної механіки розробив методи розрахунку унікальних деталей машин і конструкцій для заводів важкого машинобудування (великі колеса прокатних станів і шатних механізмів, мостові крани, стріла крокуючого екскаватора), створив технологічний процес одержання зносостійких поверхонь тертя для поршнєвої групи двигунів внутрішнього згоряння.

Інститут чорної металургії розробив метод одержання в заводських умовах крейдового самоплавкого агломерату високої основності, впровадження якого істотно збільшує продуктивність доменних печей і зменшує витрату коксу, розробив ряд положень теорії прокатки з надобтиском на вітчизняних прокатних станах. Результати досліджень по прокатці викладено в монографії дійсного члена АН УРСР О. П. Чекарьова.

Інститут електротехніки на основі проведених досліджень дав пропозиції щодо підвищення стійкості дальніх електропередач Куйбишев – Москва, розробив систему комплексного керування і регулювання багато-агрегатних гідроелектростанцій.

Інститут гірничої справи спільно з Діпровуглемашем успішно розробив конструкцію по автоматичному регулюванню врубових машин і вугільних комбайнів та ін.

У 1952 р. тривало даліше зміцнення і розширення закладів Відділу технічних наук. Реорганізована в самостійну наукову установу лабораторія спеціальних сплавів, що забезпечить кращу організацію дослідних робіт.

Інститут чорної металургії переведено в м. Дніпропетровськ^{*1}, що посилить зв'язок інституту з металургійними заводами і дасть можливість підібрати відповідні кадри фахівців.

Переглянуто структуру, організовано нові відділи і розширено штати Інституту електрозварювання. Проведено реорганізацію відділу механізації гідротехнічних робіт в Інституті гідрології і гідротехніки. Почато в цьому році будівництво приміщення для Інституту гідрології і гідротехніки.

Разом з цим слід відзначити, що в роботі інститутів Відділу технічних наук є ще ряд істотних недоліків.

Різкій критиці піддано роботу Інституту теплоенергетики, який не забезпечив своєчасного і якісного виконання науково-дослідних планів.

^{*1} Дія. док. № 133.

Інститут не має чіткого профілю і займається рядом побічних питань, не проводить великих теоретичних досліджень, усі провідні працівники завантажені роботою у вузах.

Інститут будівельної механіки значною мірою поліпшив у 1952 р. зв'язок з виробництвом, проте не перебудував ще цілком своєї роботи і не зумів сконцентрувати свої сили на розв'язання ряду важливих завдань щодо зниження ваги машин і будівельних конструкцій та поліпшення їх якості; дослідження в галузі металознавства та в галузі міцності і стійкості сталених конструкцій проводились у 1952 р. не на основі конкретних завдань промисловості і будівництва. В інституті немає основного стрижня, навколо якого були б зосереджені головні сили.

Інститут чорної металургії в 1952 р. не проводив робіт по теоретичному узагальненню результатів наукових досліджень в галузі теорії доменного процесу. Хвибою в роботі доменного відділу є багатотемність.

Інститут гірничої справи не організував ще роботи одного з основних своїх відділів – відділу проблем підземних розробок родовищ корисних копалин. В результаті незадовільного планування і недостатнього контролю з боку директора інституту члена-кореспондента АН УРСР П. С. Кучерова в Інституті гірничої справи має місце значне недовиконання плану науково-дослідних робіт.

Інститут використання газу переглянув тематичний план і план впровадження і трохи поліпшив свою роботу, але не зумів організувати належний розвиток теоретичних досліджень.

Лабораторія проблем швидкохідних машин і механізмів слабо впроваджує результати своїх досліджень у практику, теми виконуються черепашачою ходою і через це не можуть задовольнити промисловість. Протягом багатьох років, починаючи з 1942 р., ця лабораторія планує впровадження гідромумфи для тракторів. Усі наукові працівники лабораторії працюють за сумісництвом. Лабораторія не має потрібного зв'язку з промисловістю.

Дуже повільно перебудовує свою роботу Інститут машинознавства та автоматики, організований в 1951 р. у Львові. Тепер у зв'язку з призначенням нового директора інститут поліпшує свою наукову діяльність, і організує, виконання великих робіт.

Слід відзначити як загальний недолік, що інститути Відділу технічних наук мало дають узагальнюючих теоретичних досліджень.

Дуже слабо організована робота у Відділі технічних наук в галузі історії техніки. Погано працював відділ історії техніки, організований в Інституті теплоенергетики; дійсний член АН УРСР В. В. Данилевський, майже не буваючи у Києві, фактично перестав керувати відділом історії техніки.

Впровадження результатів науково-дослідних робіт у практику

Планом на 1952 р. передбачалося впровадження в народне господарство 203 робіт, тобто в два з лишком рази більше, ніж у 1951 р.

Кількість робіт по плану впровадження між установами відділів АН УРСР розподілялась так: Відділ фізико-математичних і хімічних наук – 47, Відділ біологічних наук – 41, Відділ сільськогосподарських наук – 39 і Відділ технічних наук – 76 робіт.

В результаті виконання плану впровадження проведено таку роботу:

а) Відділ фізико-математичних і хімічних наук

Інститути Відділу фізико-математичних і хімічних наук впровадили у виробництво чимало результатів своїх наукових досліджень, що сприяли поліпшенню технологічних процесів на ряді заводів.

б) Відділ біологічних наук

Інститут біохімії успішно впроваджував у лікувальну практику новий метод лікування захворювання м'язів препаратом АТФ, а також препарат «кровозаміник БК-8».

В результаті впровадження культури дубового шовкопряда в польських районах навіть при несприятливих метеорологічних умовах весни і осені 1952 р. план здачі коконів у Київській області був виконаний на 121%. Виведена Інститутом зоології нова група шовкопряда «ІЗАН-1» дала коконів на 20–30% більше, ніж інші породні групи дубового шовкопряда.

Ефективно і широко впроваджувався метод комплексної інтенсифікації, вирощування коропа (Інститут гідробіології), що дало можливість значно підвищити рибопродуктивність колгоспних і радгоспних водойм. У Поліссі досягнута середня рибопродуктивність 3,8 ц/га проти 2,2 ц/га в 1951 р. В Святошинському районі на площі 10 га одержано по 13,7 ц риби з 1 га.

У колгоспах і радгоспах Київської області впроваджувались нові десять сортів персиків, виведених Ботанічним садом.

Успішно провадилося у психіатричній лікарні імені І. П. Павлова випробування методу лікування нервово-психічних захворювань «електросном» і умовно-рефлекторним сном.

в) Відділ сільськогосподарських наук

Результати досліджень Інституту фізіології рослин і агрохімії по використанню відходів буровугільної промисловості для збільшення ефективності мінеральних добрив під посів цукрових буряків впроваджувались на площі близько 60 тис. га. При цьому досягали підвищення врожайності цукрових буряків від 9,5 до 26 ц/га.

Використання відходів марганцеворудної промисловості під посіви цукрових буряків, овочів і картоплі провадилося на площі 30 тис. га, врожайність цукрових буряків при цьому підвищувалась на 18–34 ц/га, насіння цукрових буряків – на 1,5–2 ц/га, картоплі і овочів – на 40–50 ц/га.

Інститутом генетики і селекції впроваджувався гібрид соняшника з земляною групою на площі 86 га, завдяки чому у 1952 р. урожайність зеленої маси досягла від 550 до 603 ц/га і бульб від 165 до 497 ц/га.

Інститут лісівництва застосовував торфово-гніздовий метод заліснення нижньодніпровських пісків на площі 1350 га, що забезпечило приживаність 62% сіянців, тобто на 30% більше, ніж при посіві рядовим способом. По Інституту ентомології і фітопатології впроваджувався метод захисту деревних сіянців від ушкоджень личинками хрущів шляхом обробки коріння дустами ДДТ і ГХЦГ на площі 2831 га лісових посадок, що підвищило приживаність посадок на 20%.

Інститут агробіології впроваджував високоврожайний сорт ярової пшениці Дублянка-4.

По Лабораторії ґрунтознавства АН УРСР освоювалось рядкове внесення гіпсу на солонцюватих ґрунтах.

Інститутом машинознавства і сільськогосподарської механіки на заводі «Серп і Молот» (м. Харків) виготовлені дві дослідні молотарки АНП-500 з однією очисною замість трьох. Деякі заводи успішно освоїли пропозицію інституту по технології одержання надміцного чавуну з глобулярною формою графіту.

г) Відділ технічних наук

Інститути чорної металургії і будівельної механіки в співдружності з заводом впровадили чавунні вали замість сталевих, завдяки чому економія якісної сталі становить 700 т на рік, трудоемкість механічної обробки знизилась на 30%.

Інститут електрострумування імені Є. О. Патона впровадив новий метод однопрохідного вертикального автоматичного зварювання поздовжніх швів товстостінних барабанів котлів високого тиску з товщиною стінки 50–90 мм, новий метод автоматичного зварювання стиків колон статорів гідротурбін; застосування цього способу дає змогу підвищити продуктивність зварювання на 40%, зменшити витрату енергії на 30%, знизити витрату флосу в 15 разів; впровадив новий метод наплавки трубопрокатних валків; середня стійкість наплавлених валків у 10 разів вища проти стійкості раніше застосовуваних валків.

Інститут розробив проект нових трубозварювальних агрегатів і виготовив нові автомати для зварювання поздовжніх і кінцевих швів труб.

Успішно проведені випробування на шахтах авторегуляторів комбайна «Донбас», розроблених Інститутом гірничої справи.

Розроблені інженерні методи розрахунку на міцність сталей і вузлів шахтних відцентрових вентиляторів.

Впровадження рекомендованих методів розрахунку дозволить надійніше провасти розрахунки на міцність і забезпечить економію металу на кожному вентиляторі ВІ-4 близько 950 кг.

На Богурадівському кар'єрі «Головнеруда» Міністерства чорної металургії СРСР впроваджено новий вид транспорту – тролейвози. Вартість тоннокілометра при тролейвозному транспорті на 40% менша, ніж при автотранспорті.

Інститутом чорної металургії проведені заводські дослідні одержання крейдяного самоплавкого високоосновного агломерату. Одержано і проплавлено в доменній печі 11 000 т крейдяного агломерату. Застосування крейдяного агломерату забезпечує підвищення продуктивності доменної печі на 13–14%, знижує витрату коксу на 13–14% і зменшує винесення колошникового пилу на 20–25%.

Інститут електротехніки АН УРСР подав науково-технічну допомогу заводам, енергосистемам і організаціям по впровадженню системи автоматичного збудження генераторів і в співдружності з заводом розробив, виготовив і випробував дослідний зразок удосконаленого електромагнітного коректора напруги.

У Києві в паливному сезоні 1951–[19]52 рр. впроваджено 7000 пальників, а в паливному сезоні 1952–[19]53 рр. близько 20 000 пальників, розроблених Інститутом використання газу.

Підбиваючи підсумки впровадження закінчених наукових досліджень в практику, потрібно відзначити, що, незважаючи на розширення кількості і обсягу робіт в 1952 р., результати впровадження по багатьох інститутах були незадовільні.

Головними недоліками в галузі впровадження були недостатній зв'язок з підприємствами і міністерствами, малий обсяг робіт, повільні темпи впровадження.

Чи можна вважати нормальним такий стан, коли цілий ряд наукових закладів Відділу сільськогосподарських наук не запланував впровадження жодної роботи у 1953 р., крім застосування бурого вугілля і шламів марганцю як добрива.

Є такі вчені, які протягом усієї своєї діяльності нічого не дали народному господарству.

Майже нічого не запланували впровадити в 1953 р. Інститут неорганічної хімії, Лабораторія металофізики. Мізерно малий план впровадження для таких великих інститутів, як Інститут будівельної механіки та Інститут чорної металургії.

Слід відзначити, що впровадженням по суті не займається багато директорів інститутів, вони не провадять належної боротьби за просування робіт і доведення їх до кінця.

В Інституті органічної хімії завідувач відділу Б. Г. Савінов дезінформував Президію Академії наук і директора інституту дійсного члена АН УРСР А. І. Кіпріанова, запевняючи протягом двох років, що успішно впроваджено технологію виробництва каротину.

В Інституті фізичної хімії в 1952 р. по суті зірвано було впровадження мікрокаталізу в азотній промисловості і директор інституту дійсний член АН УРСР О. І. Бродський не вжив в цьому напрямі належних заходів. Інститут фізичної хімії не впровадив і каталітичний метод очистки повітря на автогенних заводах.

В Інституті математики директор інституту дійсний член АН УРСР О. Ю. Ішлинський питаннями впровадження по суті серйозно не займався. Ряд робіт, намічених інститутом до впровадження, не виконано.

Інститут фізики недосить наполегливо і ефективно впроваджує в промисловість свої роботи.

Інститут геологічних наук по більшості робіт обмежувався передачею закінчених наукових досліджень у фонди геологічних і виробничих організацій.

Впровадження по ряду тем провадиться у надто малих масштабах, і в зв'язку з цим економічна ефективність від цього залишається незначною. Так, наприклад, заходи по поліпшенню луків середнього Дніпра в 1952 р., як і всі попередні роки, впроваджувались в одному колгоспі, заходи по використанню торфу для удобрення – в трьох колгоспах Димерського району (Інститут ботаніки). Деякі теми на практиці не виправдали себе («Підвищення врожайності гриба в природних умовах» – Інститут ботаніки, виконавці проф. С. Ф. Морочковський і Г. Г. Радзівський).

Інститут гірничої справи не зумів встановити належної співдружності з заводом по автоматизації врубових машин, в результаті чого завод відмовився від спільної роботи з інститутом.

Інститут будівельної механіки впроваджує новий режим пліфування на другорядних ремонтних заводах, не встановив зв'язку з великими заводами.

Спостерігається усе ще погана популяризація досягнень, невміння правильно поставити інформацію і добитися широкого впровадження робіт та підняти підсумки щодо економічного ефекту.

Узагальнення передового досвіду новаторів виробництва провадилося дуже обмежено і тільки деякими установами АН УРСР.

Відсутність належного зв'язку з міністерствами і відомствами багатьох інститутів відділів технічних і сільськогосподарських наук не забезпечила широких масштабів впровадження.

Цей основний недолік кочче треба подолати вже в цьому році. Необхідно більше виявляти ініціативу і наполегливість, зміцнювати і розширювати зв'язок з практикою. Допомогу, яку нам подають Центральний Комітет КП України і Рада Міністрів УРСР, ми повинні всебічно використати і добитись докорінного зламу в розширенні масштабів впровадження.

Видавнича діяльність

Видавнича діяльність АН УРСР у 1952 р. значно поліпшилась проти 1951 р.

Випуск друкованої продукції Видавництвом Академії наук УРСР в 1952 р. становить 1988 друкованих аркушів, що перевищує довоєнний рівень на 40%. Але план видань АН УРСР виконано по обсягу у друкованих аркушах усього на 79%, по назвах на 75%, по відбитках на 43%.

Це пояснюється тим, що інститути не подали по плану випуску 1952 р. 43 праці загальним обсягом 315 друкованих аркушів, 10 праць обсягом 87 друкованих аркушів надійшли з великим запізненням (наприкінці року).

Інститут історії не підготував до друку збірник «Проти буржуазно-націоналістичних концепцій в історіографії України», Інститут літератури не подав творів Т. Г. Шевченка, т. VI; П. Мирного, т. I; В. Стефаніка, т. III; та І. П. Котлярєвського, т. II.

Із запланованих Радою науково-технічної пропаганди АН УРСР 37 брошур одержано тільки 17 та від Комітету сприяння великим будовам комунізму замість 8 брошур – тільки 2.

Великою хобою, що зриває роботу видавництва, є шогана підготовка праць до друку. У видавництво часто надходять рукописи неякісні, що містять грубі помилки. З поданих рукописів у 1952 р. було повернуто: Інституту літератури – чотири, Інституту філософії – три, Інституту історії – два, Інституту мистецтвознавства, фольклору і етнографії – чотири і т. д.

Значна частина праць перероблялась уже у верстках і довго затримувалась в інститутах, у тому числі: «Первісне суспільство» – автор дійсний член АН УРСР [П. П.] Єфіменко; Українсько-російський словник, т. I; «Неопублікована проза П. Мирного» та ін.

Слід відзначити, що Видавництво АН УРСР не використало всіх можливостей для проведення зовнішнього рецензування. З відпущених для цієї мети 66 тис. крб видавництво витратило 30 тис. крб.

Зовсім ненормальним є те, що протягом 1951–1952 рр. з 29 захищених докторських дисертацій видано у вигляді монографій дві, а з 150 кандидатських дисертацій – тільки шість.

Слід відзначити, що деякі інститути матеріали конференцій і нарад подають до видання через рік–півтора після їх проведення. Такі матеріали втрачають свою актуальність і не знаходять пошиту. Так, наприклад, до плану підготовки рукописів у 1952 р. включені були праці конференції, проведеної Радою по вивченню продуктивних сил УРСР у Львові в травні 1952 р., і виїзної сесії в Запоріжжі, але досі рукописи збірників не здано до друку.

План реалізації продукції за 1952 р. виконано всього тільки на 65,5%.

Директорові видавництва Б. М. Зав'ялову треба вжити заходів до поширення друкованої продукції, підняти боротьбу за економію коштів і матеріалів, за зниження собівартості продукції, за прискорення оборотності коштів і матеріалів, за підвищення якості видавничого редагування і технічного оформлення книг.

Дискусії, конференції і наради

Керуючись вказівками Й. В. Сталіна про те, що ніяка наука не може розвиватись без боротьби думок, без свободи критики, установи АН УРСР у 1952 р. розширили кількість дискусій, конференцій і нарад.

Інститути мовознавства, літератури і археології провели сесії, присвячені другій річниці з дня виходу в світ геніальної праці Й. В. Сталіна «Марксизм і питання мовознавства».

Інститут мовознавства провів творчу дискусію по російсько-українському словнику, взяв участь в дискусії з питань перекладу на українську мову праць класиків марксизму-ленінізму і в дискусії з питань перекладу на українську мову творів О. С. Пушкіна.

Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії провів у Львові наукову сесію, присвячену відображенню ленінсько-сталінської національної політики і дружби народів в українському мистецтві і народнопоетичній творчості.

Інститут фізики провів дві дискусії з питань: «Критика і границі застосування зонної теорії електронів у кристалах» і «Принцип причинності у квантовій механіці».

Фізико-технічний інститут провів дискусію з методологічних питань сучасної квантової теорії.

Інститут фізичної хімії в 1952 р. провів засідання Вченої ради спільно з фізико-хімічною секцією Київського відділу Всесоюзного хімічного товариства імені [Д. І.] Менделєєва, на якому піддано було критиці «теорію резонансу».

Інститут органічної хімії провів Всесоюзну нараду з проблеми механізму органічних реакцій.

На сторінках «Геологічного журналу» продовжувалась дискусія з проблем метаморфізму.

Інститут клінічної фізіології організував і провів конференцію з проблеми міжнейронних і нейротканинних зв'язків.

Інститут ботаніки відкрив дискусію на сторінках «Ботанічного журналу» про роль фітогормонів і ростових речовин у розвитку рослин.

Інститутом фізіології рослин і агрохімії проведена була дискусія з проблеми «Обмін речовин як основна властивість живих організмів».

Інститут гірничої справи імені М. М. Федорова спільно з Сталінським обласним відділом Науково-інженерно-технічного товариства гірників організував конференцію з питань дальшої механізації і впровадження автоматизації у вугільну промисловість.

Але, незважаючи на зростання кількості дискусій, наукових конференцій і нарад, не можна визнати задовільним стан розгортання наукової критики і самокритики в установах Академії наук УРСР.

Кількість проведених інститутами дискусій зовсім не достатня. Більшість організованих дискусій провадилися з малоактуальних питань, без попередньої серйозної підготовки. Перед дискусіями у журналах або збірниках праць не були вміщені критичні чи дискусійні статті.

Підготовка до дискусій проходила незадовільно, в результаті чого коло учасників було обмежене, дискусії відбувались на низькому рівні. Так, Інститут філософії провів дискусію тільки по частині роботи М. Е. Омеляновського «Філософські основи квантової механіки», а не по всій проблемі в цілому і без належної

участі вчених фізиків і хіміків. Запланована дискусія з питань історії філософської і суспільно-політичної думки на Україні проведена не була.

Інститут фізіології рослин і агрохімії провів дискусію з питання «Основні агротехнічні положення до побудови травональних сівозмінь», але ніяких висновків зроблено не було, бо дискусія показала недоробленість цього важливого питання, тобто не було предмета дискусії.

Досі не проведені дискусії по важливих питаннях науки і техніки, в тому числі питаннях історії філософської і суспільно-політичної думки на Україні, про сучасний стан вчення про вид і видоутворення, про дальші шляхи розвитку павловської фізіології, фізіології тварин і рослин, питань історії флори і фауни, про льодовиковий період, теорію доменного процесу, проблему мішності і т. д.

Наукові наради і конференції, які проводяться установами Відділу суспільних наук, в більшості випадків присвячені ювілейним датам і часто обмежуються заслушуванням доповідей без творчого і критичного обговорення.

План організації дискусій, конференцій не виконаний повністю.

Так, Інститут ботаніки вже ряд років відкладає проведення ботанічної конференції. Інститут зоології не провів зоологічної конференції. Інститут мікробіології не провів конференції, присвяченої питанням мішності мікроорганізмів.

Жодної дискусії і конференції не провели Інститут біохімії, Ботанічний сад, Інститут чорної металургії, Лабораторія металофізики, Інститут будівельної механіки та ін. Наукова критика на сторінках журналів по-справжньому не розгорнута.

Робота вчених рад по обмірковуванню результатів наукових робіт усе ще проходить без справжньої критики, глибокого аналізу робіт, не усунуто ще повною мірою лібералізм.

Добір, розстановка і підготовка наукових кадрів

Незважаючи на певне якісне поліпшення складу наукових кадрів, в їх використанні і розстановці є серйозні недоліки.

Насамперед слід відзначити, що з 92 дійсних членів 27 (близько 30%) та з 106 членів-кореспондентів 36 (34%) не беруть участі в науково-дослідних роботах установ АН УРСР.

Великою перешкодою у правильному використанні наукових кадрів є сумісництво. Понад 200 наукових співробітників АН УРСР суміщають роботу у вузах та інших закладах. Крім того, значна частина кваліфікованих наукових співробітників працює на основній роботі у вузах і за сумісництвом в АН УРСР. Особливо поширене сумісництво в інститутах теплоенергетики, гірничої справи, Львівського філіалу АН УРСР, в Лабораторії швидкохідних машин і механізмів та ін.

Ми погано висуваємо кадри, що вирости за останні роки, на провідну наукову роботу. Понад 130 наукових співробітників виконують обов'язки завідувачів відділів, не маючи вченого ступеня доктора наук. Заміщення цих посад особами, які захистили докторські дисертації, проходить незадовільно, так само як майже не практикується заміна співробітників, що не мають ступеня, особами, які захистили кандидатську дисертацію.

Пленум Центрального Комітету КП України вказав Президії АН на те, що в Академії наук погано поставлена робота по поліпшенню якісного складу співробітників. Директорам інститутів конче треба вжити рішучих заходів, щоб

звільнити установи від осіб, які не приносять користі науці. Перші кроки в цьому напрямі вже зроблені Президією АН УРСР при розгляді звітів.

Слід відзначити також, що досі плани підготовки наукових кадрів виконувались несадовільно. З 42 чол., які повинні були захистити докторські дисертації за планом у 1952 р., захистили 19 чол. і 14 подали дисертації до захисту. Деякі чоловік не підготували і не подали до захисту докторських дисертацій.

Цілком незадовільно стоїть справа з виконанням плану підготовки дисертацій в строк аспірантами. З 89 чол., які закінчили аспірантуру в 1952 р., тільки 54, або 65%, подали дисертації до захисту у встановлений строк.

Такий стан з підготовкою аспірантів свідчить про те, що багато директорів інститутів і керівників аспірантів досі не зробили відповідних висновків з постанов і вказівок про поліпшення справи підготовки кадрів.

Особливо погано дбали про підготовку аспірантів у 1952 р. інститути гідробіології, клінічної фізіології, лісівництва, гірничої справи, Ботанічний сад та ін.

Підготовка наукових кадрів повинна стояти в центрі уваги директорів інститутів, керівників аспірантів і громадських організацій.

Перед нами стоїть завдання піднести провідну роль дійсних членів і членів-кореспондентів.

Обрання вчених в Академію наук покладає на них обов'язок нести відповідальність і очолювати ту галузь науки, яку вони представляють. Кожний провідний вчений повинен взяти на себе роль організатора і керівника, а не обмежувати свою діяльність тільки виконанням вузької особистої тематики.

Президія Академії наук, бюро відділів ще не вникають по-справжньому в роботу наукових установ, не налагодили потрібного контролю і оцінки виконуваних наукових робіт по суті, не спіраються ще широко в своїй роботі на дійсних членів, членів-кореспондентів та інших провідних учених.

Президія Академії наук не очолила ще по-справжньому колектив учених в їх боротьбі за розв'язання важливих наукових проблем, не викоренила в своїй роботі лібералізм і поверхову оцінку наукової діяльності, недостатньо проводить боротьбу за неухильне підвищення якості наукових кадрів.

Ми багато говоримо на наших засіданнях відділів і Президії про науку, але не заслухуємо безпосередньо наукових праць з певних проблем. Уже так повелося, що наукові співробітники відкликли і не ходять до Президії і до відділу доповіді про свої досягнення, поділитися успіхами. Ми не стали хазяями того величезного матеріалу наукових досліджень, який нагромадився в наших наукових установах.

Нам потрібно зробити роботу бюро відділів більш предметною. Конче треба зміцнити і розукрупнити відділи, залучити до активної роботи всіх дійсних членів і членів-кореспондентів, розділити Відділ суспільних наук на два відділи і Відділ фізико-хімічних, математичних та геологічних наук на відповідні відділи фізики, хімії, геології.

Президія досі протягом довгого часу не розв'язала питання про керівництво Відділом технічних наук у зв'язку з тривалою хворобою дійсного члена АН УРСР М. В. Корноухова. Ми ще не допомагаємо по-справжньому доведенню до кінця досліджень, доробці і колективному обговоренню підготовлених до видання

праць, особливо по Відділу суспільних наук. У нас погано працювало бюро Відділу суспільних наук. На засідання відділу члени бюро дійсні члени АН УРСР О. І. Білєцький, П. П. Єфіменко, М. Т. Рильський та інші дуже часто не з'являються і не беруть активної участі в роботі.

Дійсні члени АН УРСР М. П. Бажан, П. Г. Тичина та ін. не допомагають Інститутові літератури у виданні творів класиків літератури і не відчують ніякої моральної відповідальності за відставання цієї важливої ділянки культури українського народу.

Не працюють ні у відділах, ні в Президії комісії по різних галузях знань, так широко представлені в Академії наук СРСР.

Академія наук УРСР і її установи добилися в 1952 р. певних успіхів, але ці успіхи могли б бути значно більшими, якби ми зуміли до кінця перебудувати свою роботу у світлі завдань, що випливають з рішень XIX з'їзду партії, геніальних праць Й. В. Сталіна «Марксизм і питання мовознавства» та «Економічні проблеми соціалізму в СРСР».

Наше завдання – керуючись історичними рішеннями XIX з'їзду партії, добитися у 1953 р. нових успіхів у завоюванні радянською наукою першого місця в світі.

Немає сумніву в тому, що вчені Академії наук Української РСР, згуртовані разом з усім радянським народом навколо своєї Комуністичної партії – випробуваного бойового вождя і мудрого вчителя, – керуючись всепермагаючим вченням Маркса – Енгельса – Леніна – Сталіна докладуть усіх своїх сил і знань для успішного будівництва комунізму.

Вісник Академії наук УРСР. – 1953. – № 4 (197). – С. 23–43.

№ 128

ПРОПОЗИЦІЇ ЛЬВІВСЬКОГО ОБКОМУ КПУ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ АН УРСР*¹

[Початок 1953 р.]**²

Здійснюючи вказівки ЦК КПРС і рішення першого пленуму ЦК КП України про посилення політичної роботи, послідовне проведення ленінсько-сталінської національної політики, усунення хиб в господарському і культурному будівництві в західних областях УРСР, Львівський обком КП України звертається до Вас з проханням схвалити міроприємства по поліпшенню і розширенню науково-дослідної роботи Львівського філіалу АН УРСР.

І. Організація нових науково-дослідних інститутів Львівського філіалу АН УРСР

У зв'язку з потребою поглиблення науково-дослідної роботи в галузі української мови і літератури, доцільно створити на базі відділів мовознавства, української літератури і групи фольклору Інституту суспільних наук, – Інститут української мови і літератури.

* Пропозиції направлені для схвалення секретарю ЦК КПУ О. І. Киріченку.

** Дату встановлено за змістом документа.

З метою створення бази для наукової допомоги в розв'язанні головних задач, які поставлені перед сільським господарством західних областей УРСР, а також, у зв'язку з необхідністю комплексного вивчення і раціонального використання природних рослинних і тваринних ресурсів радянських Карпат та Прикарпаття, назріла потреба і є всі умови організувати на базі Інституту агробіології АН УРСР два інститути: Інститут біологічних наук та Інститут сільськогосподарських наук.

II. Укріплення відділів та лабораторій Львівського філіалу АН УРСР

Протягом 1953–1955 рр. бажано відкрити ряд нових відділів та лабораторій, а також укрупнити існуючі відділи та лабораторії в інститутах та установах Львівського філіалу АН УРСР, приблизно в таких розмірах:

По Інституту суспільних наук АН УРСР:

1. Організувати два нових відділи: філософії (1954 [р.] та фольклору (1953 р.).

2. Укрупнити відділи: економіки, мовознавства, історії України, української літератури, археології, мистецтвознавства. Разом по Інституту суспільних наук для організації нових відділів та укрупнення існуючих доцільно збільшення штатів на 48 одиниць, з них в 1953 році на 24 одиниці (в тому числі 5 старших наукових співробітників).

По Інституту геології корисних копалин АН УРСР:

Укрупнити такі відділи та лабораторії: палеографії і тектоніки, мінералогії, петрографії, геофізики, рентгено-структурного аналізу, горючих викопних, термічного аналізу, мінеральної хімії, технології нафти.

Разом для укрупнення відділів та лабораторій Інституту геології корисних копалин доцільно збільшити штати на 70 одиниць, з них в 1953 році на 39 одиниць (в тому числі 4 старших наукових співробітників).

По Інституту агробіології (разом з Науково-природознавчим музеєм):

1. В 1953 році відкрити лабораторії: фізіології сільськогосподарських тварин, ґрунтознавства, мікології та фітопатології.

2. Протягом 1953–1955 рр. укрупнити такі відділи та лабораторії: механізації сільського господарства, селекції та насінництва, лувівництва, тваринництва, рослинництва, лісівництва, Науково-природознавчий музей.

Разом для організації нових відділів та укрупнення існуючих доцільно збільшити штати в 1953 році на 51 одиницю, з них керівників відділів (лабораторій) та старших наукових співробітників на 15 одиниць.

По Інституту машинознавства та автоматички АН УРСР:

1. Виділити в 1953 році з відділу автоматизації виробничих процесів групу електроприводу, утворити новий відділ автоматизації електроприводу, фізико-технічну лабораторію.

2. Укрупнити існуючі відділи: теорії пружності, міцності та деталей машин, автоматичного контролю.

Разом по Інституту машинознавства та автоматички доцільно збільшити штати на 82 одиниці, з них в 1953 році на 41 одиницю (в тому числі старших наукових співробітників – 4).

По Українському державному музею етнографії та художнього промислу АН УРСР:

1. Організувати в 1953 році відділ реставрації.

2. Надати штатну одиницю екскурсовода та доглядачів залів.

Разом по музею доцільно збільшити штати на 10 одиниць.

По Сейсмічному сектору Львівського філіалу АН УРСР:

В зв'язку з організацією нових сейсмічних станцій в м. Чернівцях та м. Рахові, а також з укрупненням існуючих станцій у м. Львові та м. Ужгороді, вважати доцільним збільшення штатів на 18 одиниць, з них в 1953 році на 13 одиниць.

По Львівській бібліотеці АН УРСР:

1. Організувати сектори: інформаційно-довідкової бібліографії та науково-бібліографічної роботи.

2. Укрупнити існуючі відділи та адміністративно-господарську частину бібліотеки.

Разом по бібліотеці доцільно збільшити штати на 76 одиниць, з них в 1953 році на 49 одиниць.

III. Підготовка наукових кадрів

З метою добору і забезпечення підготовки висококваліфікованих наукових кадрів, в першу чергу із числа уродженців західних областей УРСР, прошу поставити питання перед Міністерством культури Союзу РСР про виділення щороку в розпорядження інститутів Львівського філіалу [АН] УРСР випускників вищих учбових закладів західних областей УРСР в таких розмірах: геологів – 12, агрономів – 5, істориків – 4, мовознавців – 4, етнографів – 2, економістів – 3, а також спеціалістів по різним галузям науки і техніки із числа випускників 1954 року Львівського політехнічного інституту – 20.

Прощу також поставити питання перед Радою Міністрів УРСР про надання творчих командировок*, строком на 3–4 місяці, науковим співробітникам інститутів Львівського філіалу АН УРСР, для роботи в науково-дослідних установах та на промислових підприємствах Москви, Ленінграда, Києва, Харкова та інших міст.

IV. Посилення матеріально-технічної бази

Львівського філіалу АН УРСР

Для забезпечення успішного виконання поставлених перед інститутами та установами Львівського філіалу АН УРСР завдань в галузі розвитку науки і допомоги народному господарству необхідно значно поліпшити їх матеріально-технічну базу, доукомплектувати існуючі лабораторії і відділи потрібним устаткуванням, створити ряд нових лабораторій, експериментально-технічних майстерень, науково-дослідних баз, а саме:

По Інституту геології корисних копалин створити допоміжні майстерні: шліфувальну, складувну, слюсарно-механічну та фотолaboratorію.

По Інституту агробіології створити експериментальну базу рослинництва в Винниках, Львівської області на базі господарства школи колгоспних кадрів; експериментальну базу тваринництва в с. Ширець Ширецького району Львівської області на базі Ширецького радгоспу (залишаючи його в розпорядженні Міністерства сільського господарства), високогірську експериментальну базу рослинництва і тваринництва в с. Нижні Ворота Воловецької округи Закарпатської області, а також експериментальні майстерні по сільськогосподарських машинах.

Новоутворюваному Інституту біологічних наук Академії наук УРСР передати Ботанічний сад Львівського держуніверситету ім. Ів[ана] Франка, що

* Так у документі.

знаходиться на Погулянці, залишивши при університеті Ботанічний сад по вул. Ломоносова.

По Інституту суспільних наук створити фотолабораторію.

По Українському музею етнографії та художнього промислу утворити реставраційну лабораторію і фотолабораторію.

Для укомплектування відділів і лабораторій новим обладнанням Львівський філіал АН УРСР потребує додаткових асигнувань в сумі 7372,8 тис. крб, з яких в 1953 р. – 2322,8 тис. крб, в 1954 р. – 2715 тис. крб, в 1955 р. – 2335 тис. крб.

V. Організація Видавництва Львівського філіалу АН УРСР і видання журналів «Радянська суспільствознавча наука» та «Агробіологічний журнал»

Науковими співробітниками Львівського філіалу Академії наук УРСР написано ряд наукових праць в галузі теорії і практики комуністичного будівництва в СРСР. Однак, існуюча система видання створює ряд труднощів в своєчасному виході їх з друку. Виходячи з інтересів розвитку радянської науки назріла потреба організувати Видавництво Львівського філіалу Академії наук УРСР, доручивши йому видання журналів, збірників наукових праць і монографій, в першу чергу вчених філіалу АН УРСР.

З метою своєчасної інформації наукової громадськості про результати наукової роботи вчених Львівського філіалу АН УРСР і інших науково-дослідних установ та вищих учбових закладів західних областей УРСР назріла потреба і зараз є всі можливості для видання спеціального наукового журналу «Радянська суспільствознавча наука» – журнал Інституту суспільних наук АН УРСР і «Агробіологічний журнал» – науково-виробничий журнал Інституту агробіології АН УРСР.

VI. Будівництво бібліотеки і лабораторного корпусу Львівського філіалу АН УРСР

Враховуючи надзвичайно велику цінність фондів Львівської бібліотеки АН УРСР, яка посідає четверте місце серед академічних бібліотек Союзу РСР, а також, враховуючи значне розширення роботи бібліотеки, в зв'язку із зростанням інститутів і установ філіалу АН УРСР і взагалі всієї науково-дослідної роботи в м. Львові і в той же час абсолютно незадовільний стан з приміщенням для розміщення фондів і читальних залів бібліотеки, необхідно приступити в 1954 р. до будівництва нового спеціального будинку Львівської бібліотеки АН УРСР.

В зв'язку із створенням нових лабораторій і науково-дослідних майстерень, а також в зв'язку з відсутністю відповідних приміщень для існуючих лабораторій, назріла потреба в будівництві 6-поверхового лабораторного корпусу.

Секретар Львівського обкому КП України *З. Т. Сердюк*

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО ГОЛОВИ РМ УРСР
Д. С. КОРОТЧЕНКА ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ВИРОБНИЦТВА
КРОВОЗАМІННИХ МЕДИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ,
РОЗРОБЛЕНИХ ВЧЕНИМИ АН УРСР**

10 січня 1953 р.

Проблема получения кровезаменителей из крови крупного рогатого скота имеет очень большое научное и народнохозяйственное значение.

Такие белковые кровезаменители позволяют экономить чрезвычайно ценную человеческую кровь, получаемую от доноров и могут широко применяться с лечебной целью при разнообразных заболеваниях, особенно при острых кровопотерях и шоковых состояниях. Следствие этого получение кровезаменителей имеет весьма важное лечебное и специальное значение.

В результате научных исследований, начатых в 1947 г. в Институте биохимии Академии наук Украинской ССР, члену-корреспонденту АН УССР В. А. Белицеру и старшему научному сотруднику К. И. Котковой удалось найти новые пути липсина белков кровяной сыворотки животных токсичности и антигенности, разработать оригинальный метод получения кровезаменителя из сыворотки крови животных (коров) и приготовить новый кровезаменитель БК-8.

Высокие качества этого кровезаменителя БК-8, полученного [Товарищи] [В. А.] Белицером и [К. И.] Котковой в Институте биохимии Академии наук УССР, были установлены сперва в опытах над животными, проведенными в Институте биохимии АН УССР и в Киевском институте переливания крови. Затем ценные кровезаменительные и стимулирующие свойства препарата были установлены директором Института переливания крови Т. К. Гнедышем и профессорами И. Н. Ищенко и А. А. Федоровским в результате тщательных клинических исследований. Эти исследования на большом клиническом материале установили безвредность препарата при повторных его введениях людям и его высокие кровезаменяющие и лечебные свойства при различных заболеваниях, в том числе, что особенно важно, при острых кровопотерях и шоковых состояниях.

Результаты этих клинико-экспериментальных исследований были доложены 29 июня 1952 г. на 30-м пленуме ученого совета Центрального ордена Ленина Института гематологии и переливания крови в Москве и получили высокую оценку.

Дальнейшие клинические испытания препарата, проведенные в Центральном ордена Ленина Институте гематологии и переливания крови в Москве (директор проф. А. А. Багдасаров) и в хирургической клинике 1-го Московского медицинского института (директор проф. И. Г. Руфанов) установили, что новый кровезаменитель БК-8 является ценным кровезамещающим белковым препаратом, имеющим существенные преимущества перед другими аналогичными препаратами; что он является ценным лечебным средством как заместитель человеческой крови при ряде патологических состояний, в особенности при кровопотерях и шоке и что его следует рекомендовать для широкого внедрения в лечебную практику.

Министерство здравоохранения СССР в своем приказе от 11 декабря 1952 г. отметило «высокую биологическую эффективность препарата БК-8 при отсутствии каких либо неблагоприятных последствий для организма человека».

Учитывая исключительную важность внедрения в широкую практику лечебных учреждений нового кровезаменителя [В. А.] Белицера и [К. И.] Котковой, его большое народнохозяйственное и специальное значение, Президиум Академии наук Украинской ССР просит Вас поручить Киевскому мясокомбинату организовать, при участии Института биохимии Академии наук УССР, полупроизводственный выпуск кровезаменителя БК-8⁴¹, создав для этого опытную установку; без организации опытной установки для полупроизводственного выпуска данного кровезаменителя, его широкое внедрение в лечебную практику невозможно.

Президент Академии наук УССР
академик *А. В. Палладин*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 561, арк. 39–40. Копія. Машинотпис.

№ 130*¹

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО СПРИЯННЯ
КОМПЛЕКТУВАННЮ ФОНДІВ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
МУЗЕЮ ЕТНОГРАФІЇ І ХУДОЖНЬОГО ПРОМИСЛУ АН УРСР**

13 січня 1953 р.

Президія АН УРСР просить Раду Міністрів УРСР винести постанову про щорічну передачу Українському державному музею етнографії і художнього промислу Академії наук УРСР всіма інститутами та училищами декоративно-прикладного мистецтва, що знаходяться на території УРСР, окремих дипломних робіт студентів по всіх кафедрах (за винятком кафедр живопису й скульптури) за вибором дирекції музею.

Український державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР, згідно з постановою Ради Міністрів УРСР та ЦК КПУ, має своїм завданням, крім науково-дослідної та науково-експозиційної роботи поповнювати свої фонди кращими зразками декоративно-прикладного мистецтва.

Планове одсржання дипломних робіт з цієї галузі буде одним з джерел поповнення музею, яке не вимагає затрати державних коштів на купівлю експонатів.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладин*
Головний учений секретар Президії АН УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Швец*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 561, арк. 68. Копія. Машинотпис.

⁴¹ Див. док. № 43, 146, 170.

№ 131*1

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ РМ СРСР ПРО СТВОРЕННЯ ІНСТИТУТУ
ФІЗІОЛОГІЇ АН УРСР**

14 січня 1953 р.

1. Реорганізувати Інститут клінічної фізіології імені академіка А. А. Богомольця Академії наук Української ССР і Інститут експериментальної біології і патології імені академіка А. А. Богомольця Міністерства здоров'я Української ССР в Інститут фізіології Академії наук Української ССР.

В зв'язі з цим передати Академії наук Української ССР по станом на 1 лютого 1953 г. штати, обладнання і приміщення реорганізованого Інституту експериментальної біології і патології імені академіка А. А. Богомольця.

2. Поручити Госуларственной платній комісії при Советі Міністрів СРСР спільно з Советом Міністрів Української ССР затвердити штатне розписання Інституту фізіології Академії наук Української ССР.

Председатель Совета Министров Союза ССР И. [В.] Сталин

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 508, арк. 13. Засвідчена копія. Машинпис.

№ 132

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР
ПРО АСИГНУВАННЯ КОШТІВ НА ПРИДБАННЯ АРХІВІВ
УКРАЇНСЬКИХ ДІЯЧІВ ЛІТЕРАТУРИ І МИСТЕЦТВА**

16 січня 1953 р.

Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії і Інститут літератури Академії наук УРСР виконують завдання по розшуку і придбанню рукописів українських мистецтвознавців і письменників, а також матеріалів по історії українського мистецтва і літератури.

В результаті проведеної Інститутом мистецтвознавства, фольклору і етнографії АН УРСР роботи розшукані, оцінені і намечені к придбанню архіви заслуженого діяча науки проф. Н. А. Грипченко⁴², українського диригента⁴², хормейстера і артиста [В. В.] Никитина⁴³, фольклорні записи Андриаша, [Н. К.] Сергеева⁴⁴, [П. С.] Кабанова⁴⁵, [М. Г.] Щербак⁴⁶, Яценко, [М. Р.] Брайко⁴⁷, архіви [Т. П.] Рудницької, [И. С.] Абрамова⁴⁸ і [К. Л.] Лучицької⁴⁹.

Інститутом літератури АН УРСР розшукані, отримані, але до нинішнього часу не оплачені автографи Т. Г. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, В. Стефаніка і багато інших цінних матеріалів⁴⁹.

Розшукані у приватних осіб матеріали постунали на розгляд експертно-оціночної комісії, котра встановлювала оригінальність творів,

¹ Див. док. № 135.

² Так у документі.

³ Див. док. № 49, 296.

оценивала їх і определяла необхідність придбання. Обрані матеріали Інститутом мистецтвознавства, фольклору і етнографії оцінюються в 133,5 тис. руб., а Інститутом літератури в 47,6 тис. руб.

Вопрос об оплате ценных рукописей и других архивных материалов, с целью устранения возможности их безвозвратной утраты, ставился Президиумом АН УССР при рассмотрении проекта сметы на 1953 год в Совете Министров УССР и Министерстве финансов СССР. Однако ассигнования для их приобретения не были выделены, поскольку согласно действующего законоположения, приобретение у частных лиц рукописей, архивов, музейных экспонатов и пр. предметов может быть произведено только с разрешения Совета Министров Союза ССР.

Прилагая список и оценку отобранных для приобретения рукописей и других архивных материалов¹, Президиум Академии наук УССР просит Совет Министров УССР поставить вопрос в Совете Министров СССР о разрешении на их приобретение и о выделении Академии наук для этой цели на 1953 год 181 тис. руб. по ст. 5 – научные работы.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*²
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР *И. Т. Шевц*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 9501, арк. 125–126. Оригінал. Машинопис.

№ 133
ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР
«ПРО ПЕРЕМІЩЕННЯ ІНСТИТУТУ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ
АКАДЕМІЇ НАУК УРСР ДО М. ДНІПРОПЕТРОВСЬКА»³

17 січня 1953 р.

В зв'язку з тим, що Інститут чорної металургії Академії наук УРСР розміщено в різних містах (містах) Київ, Дніпропетровськ, чим утруднюється керівництво інститутом, і з метою наближення його до металургійних центрів, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Затвердити рішення Президії Академії наук УРСР про переміщення Інституту чорної металургії до м. Дніпропетровська.

2. Зобов'язати Академію наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна):

а) провести переміщення Інституту чорної металургії до м. Дніпропетровська протягом січня–лютого 1953 року і розмістити його в будинку № 5 по вул. Писаржевського, що його повернуто Академії наук УРСР згідно з розпорядженням Ради Міністрів СРСР від 9 серпня 1952 року № 20337-р;

б) затвердити список наукових працівників Інституту чорної металургії, які переселяються до м. Дніпропетровська;

¹ Список и архівні справи відсутні.

² Замість Президента АН УРСР О. В. Палладіна лист підписав віце-президент АН УРСР Г. М. Савін.

³ Заголовок документа.

в) передбачити за кошторисом Інституту чорної металургії на 1953 рік асигнування на переміщення до м. Дніпропетровська тих його відділів, що знаходяться в м. Києві;

г) виділити Інституту чорної металургії в 1953 році капіталовкладення на обладнання будинку інституту в м. Дніпропетровську.

3. Дозволити Академії наук УРСР виділити із складу Інституту чорної металургії відділ металознавства і разом з рентено-спектральною лабораторією перевести його до складу Лабораторії металофізики Академії наук УРСР*¹.

4. Зобов'язати виконком Дніпропетровської обласної Ради депутатів трудящих (т. Гавриленка) забезпечити житловою площею в м. Дніпропетровську працівників Інституту чорної металургії, які будуть переведені з м. Києва.

Голова Ради Міністрів УРСР Д. [С.] Коротченко
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР І. [І.] Відвиченко

Архів Президії НАН України, ф. 251, он. 1, стр. 509, арк. 47–48. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 134*²

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЕНТОМОЛОГІЧНОГО
ТОВАРИСТВА ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КПУ Л. Г. МЕЛЬНИКОВА
ТА ГОЛОВИ РМ УРСР Д. С. КОРОТЧЕНКА ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ
ПРОПОЗИЦІЙ ТОВАРИСТВА З ПИТАНЬ БОРОТЬБИ
ЗІ ШКІДНИКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР**

20 січня 1953 р.

Еще в декабре 1951 года Совет Украинского энтомологического общества представил ряд предложений по вопросам борьбы с вредителями сельскохозяйственных культур, касающихся улучшения организации борьбы с вредителями, повышения квалификации и подготовки кадров агрономов-энтомологов, колхозных организаторов по борьбе с вредителями, улучшения работы службы сигнализации и прогнозов появления и распространения вредителей; также выпуска необходимых справочников, руководств и пособий по борьбе с вредителями и определителей насекомых, в настоящее время полностью отсутствующих на книжном рынке. Также были представлены предложения по улучшению научно-исследовательской работы в области энтомологии и фитопатологии в Украинской ССР, в частности касающиеся головных учреждений, призванных возлавать эту отрасль науки в республике – институтов энтомологии и фитопатологии и зоологии УССР.

Истекший 1952 год полностью подтвердил необходимость улучшения дела защиты растений от вредителей и болзней. Так, например, во многих районах Киевской, Кировоградской и др. областей было пересено в результате поврежденный свекловичным долгоносиком 80–90% посевов сахарной свеклы. Хлопковая совка в ряде колхозов Измаильской и Херсонской областей уничтожила до

*¹ Див. док. № 137.

**² Див. док. № 191.

60% коробочек. Не менее значительный ущерб, нанесенный вредителями и болезнями также и другим культурам.

В директивах XIX съезда партии по пятому пятилетнему плану указывается, что в области сельского хозяйства главной задачей и впредь остается повышение урожайности всех сельскохозяйственных культур. В решении этой задачи значительное место занимает успешная борьба с вредителями и болезнями сельскохозяйственных культур.

По материалам службы сигнализации и прогнозов МСХ УССР, угроза от ряда вредителей в 1953 году особенно велика. Так, численность свекловичного долгоносика достигла уровня 1939–1940 годов. Количество хлопковой совки во многих районах юга УССР столь велика, что может пострадать в 1953 г. значительная часть урожая хлопка. Серьезную угрозу представляют злаковые мухи, озимая совка и другие вредители зерновых культур и кормовых трав. В садах заражение боярышницей достигает таких размеров, что без проведения интенсивной борьбы с этим вредителем в Киевской, Житомирской, Винницкой, Каменец-Подольской и др. областях в 1953 г. деревья будут полностью обезлиствены.

Для успешной защиты сельскохозяйственных культур от вредителей в 1953 г. требуется коренное улучшение организации в деле борьбы с вредителями и пересмотр существующих в настоящее время систем мероприятий, для чего необходимо привлечь широкие круги научных работников и производителей.

Учитывая, что до начала работ по борьбе с вредителями остается уже крайне мало времени, а проведение этой работы требует серьезной подготовки, Президиум Совета Украинского энтомологического общества обращается к Вам с просьбой ускорить рассмотрение проекта разработанных Советом общества предложений, с тем, чтобы они могли быть реализованы уже в текущем году.

Президиум Украинского энтомологического общества:
член-корреспондент АН УССР *Е. В. Зверезомб-Зубовский*
доктор биолог[ических] наук *В. П. Васильев*
канд[идат] биол[огических] наук, доцент *А. Ф. Крыштал*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 3363, арк. 2–4. Оригінал. Машинпис.

№ 135*1

**ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР
«ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ В СКЛАДІ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР
ІНСТИТУТУ ФІЗІОЛОГІЇ»*2**

27 січня 1953 р.

Відповідно до розпорядження Ради Міністрів Союзу РСР від 14 січня 1953 року № 839-р, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Реорганізувати Інститут клінічної фізіології імені академіка О. О. Богомольця Академії наук УРСР і Інститут експериментальної біології та патології

*1 Див. док. № 131.

*2 Заголовок документа.

імені академіка О. О. Богомольця Міністерства охорони здоров'я УРСР в Інститут фізіології Академії наук Української РСР.

В зв'язку з цим, зобов'язати Міністерство охорони здоров'я УРСР (т. [П. Л.] Шупика) передати Академії наук УРСР за станом на 1 лютого 1953 року штати, обладнання і приміщення реорганізованого Інституту експериментальної біології та патології імені академіка О. О. Богомольця (м. Київ, вул. Богомольця, 21), включаючи головний корпус інституту, жилий будинок, приміщення віварію, гаража і конюшні, а також експериментально-конструкторські майстерні інституту.

2. Зобов'язати Держплан Ради Міністрів УРСР (т. Апостолова) і Міністерство фінансів УРСР (т. [М. Т.] Щетініна) розглянути пропозиції Академії наук УРСР по питанню внесення, в зв'язку з організацією Інституту фізіології, змін в план розвитку республіканського господарства УРСР на 1953 рік і виділення асигнувань на утримання цього інституту в 1953 році і свої пропозиції подати Раді Міністрів УРСР до 1 лютого 1953 року.

3. Зобов'язати Академію наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна)*¹:

а) подати Раді Міністрів УРСР в п'ятиденний строк проект структури і штатного розпису Інституту фізіології⁵⁰;

б) затвердити до 1 березня 1953 року план науково-дослідної роботи Інституту фізіології на 1953 рік і опрацювати проблемний план інституту, погодивши його з Міністерством охорони здоров'я УРСР.

Голова Ради Міністрів УРСР Д. [С.] Коротченко
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР І. [І.] Відвиченко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 508, арк. 44–45. Засвідчена копія. Машинпис.

№ 136

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ СПИСКУ АКАДЕМІЧНИХ ЖУРНАЛІВ

11 лютого 1953 р.

Президія Академії наук УРСР просить затвердити видання журналів АН УРСР згідно з додатком № 1.

Крім того, Президія АН УРСР, надсилаючи свою постанову від 16 січня 1953 р., додаток № 2, просить ЦК КП України:

1. Затвердити організацію двох нових журналів «Прикладная механика» і «Вопросы энергетикки»⁵¹ (додаток № 3, № 4).

2. Дозволити збільшити обсяг «Геологічного журналу» до 9 друкованих аркушів та видавати цей журнал російською мовою.

Додаток^{*2}:

1) Довідка про стан журналів АН УРСР.

2) Постанова Президії АН УРСР від 16 січня 1953 р. (прот. № 2, § 41).

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі червоним олівцем.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

3) Проспект журналу «Прикладная механика».

4) Проспект журналу «Вопросы энергетики»¹.

Вице-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *М. П. Семененко*

Т[имчасово] в[иконує] о[б]о[в'язки]

Головного вченого секретаря Президії АН УРСР *А. Д. Коваленко*

Додаток № 1²

Справка о состоянии журналов АН УССР³

Академия наук УССР издает следующие журналы:

Название журнала	Язык	Кол[иче- ство] №№ в год	Объем (в уч[етно-] издат[ель- ских] листах) одного номера	Тираж		Ответственный редактор
				1953 г.	1952 г.	
Вестник АН УССР	Укр[а- инский]	12	6,85	1000	1000	Академик А. В. Палладин
Автосварка	Рус- [ский]	6	8,22	4000	2000	Действ[ительный] член АН УССР Е. О. Патон
Доклады АН УССР	Укр[а- инский]	6	6,85	900	600	Действ[ительный] член АН УССР А. И. Киприанов
Химический журн[ал]	Рус- [ский]	6	10,0	1200	700	Действ[ительный] член АН УССР Е. А. Шнуров
Медияц[ес- кий] [жур- нал]	Укр[а- инский]	6	8,22	5000	3000	Действ[ительный] член АН УССР Р. Е. Кавецкий
Биохимичес- кий [жур- нал]	[Укра- инский]	4	7,5	1000	700	Академик А. В. Палладин
Микробио- логич[еский] журнал]	[Укра- инский]	4	7,5	900	600	Действ[ительный] член АН УССР В. Г. Дроботько

¹ Додатки № 2, 3, 4 не публікуються.

² Слово «Додаток № 1» вписано від руки.

³ Заголовок вписано від руки.

Ботанический [журнал]	[Украинский]	4	10,25	1500	1000	Действительный член АН УССР Д. К. Зеров
Геологический [журнал]	[Украинский]	4	6	800	500	Действительный член АН УССР Н. П. Семененко
Математический [журнал]	Русский]	4	10,25	2500	1500	Действительный член АН УССР А. Ю. Ипшицкий

В[ремени] и[сполняющий] о[бязанности]
 Главного ученого секретаря Президиума АН УССР *А. Д. Коваленко**1

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 560, арк. 96–97. Копія. Машинпис.

№ 137*2

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАВДУВАЧА РЕНТГЕНОСПЕКТРАЛЬНОЇ
 ЛАБОРАТОРІЇ ІНСТИТУТУ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ АН УРСР
 М. Д. БОРИСОВА ДО РМ УРСР ПРО ЗБЕРЕЖЕННЯ СТАТУСУ
 ТА НАПРЯМУ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛАБОРАТОРІЇ
 ПІСЛЯ ПЕРЕВЕДЕННЯ ЇЇ ДО СКЛАДУ ЛАБОРАТОРІЇ
 МЕТАЛОФІЗИКИ АН УРСР**

12 лютого 1953 р.

Наряду с мощным развитием методов рентгеноструктурного анализа в Союзе и применением их в практике, развитие методов рентгеноспектрального анализа сильно еще отстает от потребностей сегодняшнего дня. Объясняется это, во-первых, поздним развитием в СССР работ в области рентгеновской спектроскопии, во-вторых, отсутствием высококвалифицированных кадров по данной специальности (один доктор наук), что естественно тормозит широкое развитие сети рентгеноспектральных лабораторий в Союзе и, в-третьих, отсутствием серийного выпуска рентгеноспектральной аппаратуры.

Систематические работы по рентгеновской спектроскопии в СССР были начаты нашей лабораторией в Харькове в 1930 г. в Институте прикладной химии и были связаны с разработкой методов рентгеновского химического анализа элементов и построением специальной отечественной рентгеноспектральной аппаратуры.

В 1940 г. по ходатайству Президиума Академии наук Украинской ССР лаборатория с оборудованием и штатом была передана в ведение Института черной металлургии АН УССР и перед ней были поставлены новые задачи – найти пути использования методов рентгеновской спектроскопии в металлургии.

Возникшая в том же году за рубежом новая область физического металловедения – спектроскопия твердого состояния, ставящая своей целью объяснение

*1 Посаду вписано від руки.

*2 Див. док. № 133.

физических и физико-химических свойств твердых тел – металлов, сплавов, полупроводников и изоляторов на базе их энергетического спектра, структуры, их электронных уровней, является новым шагом методики поднять металлурга на более высокую ступень.

Знание структуры электронных уровней кристалла открывает путь для получения непосредственных данных о распределении электронов по энергии в полупроводниках, металлах и сплавах, о влиянии температуры на это распределение, создает необходимые предпосылки для установления законов, регулирующих механизм сочетания атомов разного сорта, ставящих своей целью получения сплавов с заданными свойствами.

Прогресс в этой области ограничен, однако тем, что мы имеем еще мало данных о структуре энергетического спектра электронов в твердом теле; он связан с развитием самых методов работы и лимитируется отсутствием специальной рентгеноспектральной аппаратуры.

В директиве XIX съезда КПСС по пятому пятилетнему плану развития СССР на 1951–1955 гг. сказано: «Основой роста промышленности и всего народного хозяйства является металлургия... Для более полного удовлетворения нужд строительства и машиностроения должно быть увеличено производство и улучшено качество специальных сталей и сплавов...».

Задача улучшения качества специальных сталей и сплавов для нужд машиностроения может быть радикально решена только на основании современного научного подхода к вопросам металлургии, на базе спектроскопии твердого состояния.

Можно смело утверждать, что «металлургия будущего» в значительной мере будет базироваться на знании структуры электронных уровней металлов и сплавов.

Развитие работ нашей лаборатории в данном направлении, в отличие от работ зарубежных авторов, идет по пути использования для указанных целей средней жесткости рентгеновского излучения и связано не только с разработкой методов съемок рентгеновских спектров в широком температурном интервале ($-193^{\circ}\text{C}+1500^{\circ}\text{C}$), практически лежащем в интервал температур жидких газов и точек плавления металлов, но и с созданием специальной отечественной аппаратуры: рентгеновских трубок и рентгеновских светосильных спектрографов с большой разрешающей способностью.

Созданная за последние годы экспериментально-лабораторная база, потребовавшая построения и пуска в эксплуатацию рентгеновских трубок для съемок спектров в широком температурном интервале, рентгеновских светосильных спектрографов с большой разрешающей способностью, позволяет лаборатории уже сейчас с успехом проводить работы в области спектроскопии твердого состояния.

Формированное накопление экспериментальных данных по структуре энергетического спектра электронов металла и изменений в этой структуре при переходе его в специальный жароупорный, магнитный сплавы является неотложной задачей сегодняшнего дня.

В работе 1952 г. нам удалось показать полную возможность использования рентгеновского излучения средней жесткости для целей спектроскопии твердого состояния; показать полную возможность использования рентгеновских светосильных спектрографов наших конструкций для изучения электронной структуры металлов и сплавов.

Нам не только удалось воспроизвести экспериментальные данные по тонкой структуре рентгеновской эмиссионной полосы меди, полученные до сего времени лишь на специальных двухкристалльных спектрометрах с ионизационной регистрацией работниками американской школы (Бимманом и Фридманом), но и получить новый экспериментальный материал по тонкой структуре рентгеновской эмиссионной К β полосы элементов группы железа с дефектным α -слоем.

Наряду с этим крайне ограниченный штат и возможности лаборатории не позволяют ей до сих пор расширить круг своей деятельности.

Усиление оснащённости лаборатории и увеличение ее штата позволили бы ей в ближайшее время, во-первых, ставить вопрос о параллельном развитии работ по изучению структуры энергетического спектра электронов твердого тела, путем изучения их рентгеновских эмиссионных полос и спектров поглощения, во-вторых, ставить работы прикладного характера по качественному и количественному определению содержания редких и рассеянных элементов в рудах, минералах, и т. п., и, в-третьих – конструировать и внедрять специальную рентгеноспектральную аппаратуру.

Широкое внедрение рентгеноспектральной аппаратуры, разработанной лабораторией, лимитировалось до сих пор отсутствием в Институте черной металлургии конструкторского бюро и невозможностью в связи с этим, изготовления рабочих чертежей указанной аппаратуры при наличии запросов (Харьковский электромеханический завод, Харьковский госуниверситет, Ростовский госуниверситет, Одесский педагогический институт, Институт физики металлов Уральского филиала АН СССР и др.).

Подтверждением изложенного является тот факт, что представленная Президиумом АН УССР работа лаборатории за 1950 г. «Новая рентгеноспектральная аппаратура» на соискание Сталинской премии была отложена из-за недостаточного внедрения аппаратуры в практику научно-исследовательских учреждений.

В связи с постановлением Совета Министров Украинской ССР от 17.1.1953 года о передаче рентгеноспектральной лаборатории в Лабораторию металлофизики АН УССР, не имеющей в своей структуре отделов и лабораторий, естественно возникает вопрос о дальнейшей судьбе нашей лаборатории, о сохранении и развитии направления ее работ, о росте ее кадров.

В связи с изложенным, прошу Совет Министров УССР при передаче лаборатории предусмотреть необходимые мероприятия, юридически обеспечивающие сохранение рентгено-спектральной лаборатории и направления ведущихся ею работ.

ПРИЛОЖЕНИЯ*¹:

1. Список научных работ, выполненных рентгеноспектральной лабораторией.
2. Список сконструированной рентгеноспектральной аппаратуры, использованной лабораторией в своих работах.

Зав[едующий] рентгеноспектральной лабораторией Института черной металлургии
АН УССР кандидат химических наук *Н. [И.] Борисов*

Науковий архів Інституту металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України, оп. 1, спр. 47, арк. 7–11. Оригінал. Машинпис.

*¹ Додатки не публікуються.

**ЛИСТ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР
В. Г. БОНДАРЧУКА ПРО ВИДІЛЕННЯ ДОДАТКОВИХ КОШТІВ
НА РЕМОНТНО-РЕСТАВРАЦІЙНІ РОБОТИ
ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ**

12 лютого 1953 р.

При испрашиванні ассигнований на капітальний ремонт зданий и сооруже-ний АН УССР на 1953 год Академия наук включала и средства, необходимые для реставрационно-восстановительных ремонтов памятников архитектуры и старины (Михайловская церковь, Георгиевская церковь, Трапезная церковь, Софиевский собор, колокольня Выдубецкого монастыря и т. д.).

Стоимость проведения реставрационно-восстановительных ремонтных работ памятников архитектуры и старины превышает установленный процент для ремонтных работ (3,25%) от балансовой стоимости зданий.

При выделении ассигнований Академии наук УССР на 1953 г. на ремонтные работы (ст. 16) Министерство финансов УССР исходило только из 3,25% от балансовой стоимости зданий.

Таким образом, Академия наук не имеет возможности осуществить крайне неотложные реставрационные ремонтные работы (ремонт кровли и крыши, фасадов, окон, дверей, отопления и устройства отмосток) по памятникам архитектуры, расположенным на территории Ботанического сада АН УССР – Михайловская, Георгиевская и Трапезная церкви и колокольня.

Всего на реставрационный ремонт указанных объектов необходимо 265,0 тыс. рублей.

В связи с тем, что Министерство финансов УССР не учло просьбы Академии наук о выделении средств на ремонтные работы с учетом реставрационных ремонтов, – Президиум Академии наук УССР просит Вас дать указание Министерству финансов УССР о выделении дополнительных ассигнований по статье 16 бюджета (ремонтные работы) в сумме 265,0 тыс. рублей.

**Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *И. П. Семенов*
В[ременно] и [сполнительный] о[бязанности] Главного ученого секретаря
Президиума АН УССР *А. Д. Коваленко***

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 9501, арк. 160. Оригінал. Машпюпис.

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ПОЛІПШЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ
КНИГООБМІНУ МІЖ УСТАНОВАМИ АКАДЕМІЇ НАУК
УКРАЇНСЬКОЇ РСР ТА ЗАРУБІЖНИМИ КРАЇНАМИ**

13 лютого 1953 р.

З метою поліпшення організації книгообміну між установах Академії наук Української РСР та зарубіжними країнами Президія Академії наук Української РСР постановляє:

1. Проводити книгообмін монографічними і періодичними виданнями з зарубіжними країнами відповідно до існуючої інструкції.
2. Організацію і оформлення міжнародного книгообміну по Академії наук УРСР покласти на Державну публічну бібліотеку УРСР.
3. Дирекція бібліотеки через відділ комплектування один раз на місяць, в міру виходу в світ видань АН УРСР, складає списки літератури, рекомендованої до надсилки зарубіжним країнам.

Списки подаються на розгляд і затвердження голови Бібліотечної ради АН УРСР, члена Президії АН УРСР Є. О. Шилова.

Примітка*1: у разі, коли інститут вважає недоцільним надсилку свого видання зарубіжним країнам, він повинен посприяти про це бібліотеку під час випуску видання. Для видань минулих років потрібна віза директора відповідного інституту.

4. Після затвердження списків видань, призначених для міжнародного книгообміну, бібліотека передає ці списки разом з відповідними примірниками журналів і книг до Головліту УРСР для одержання дозволу на відсилку їх зарубіжним країнам.

5. Рекомендовані списки видань АН УРСР, які одержали візу Головліту УРСР, надсилаються бібліотекою до відділу міжнародного книгообміну Бібліотески АН СРСР (м. Ленінград).

6. При бажанні організувати книгообмін з тією або іншою науковою установою зарубіжної країни директори інститутів АН УРСР в кожному окремому випадку роблять відповідні подання директорові Державної публічної бібліотески УРСР або голові Бібліотечної комісії АН УРСР члену Президії АН УРСР Є. О. Шилову.

Віце-президент АН УРСР
дійсний член АН УРСР *М. П. Семеновко*
Т[имчасово] в[иконуючий] о[бов'язки] Головного вченого секретаря
Президії АН УРСР член-кореспондент АН УРСР *А. Д. Коваленко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 523, арк. 351–352. Оригінал. Машинотпис.

*1 Підкреслено у документі.

**ЗВЕРНЕННЯ ДИРЕКТОРА БОТАНІЧНОГО САДУ АН УРСР
АКАД. М. М. ГРИШКА ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ЩОДО РЕОРГАНІЗАЦІЇ
СТРУКТУРИ БОТАНІЧНОГО САДУ**

*[Не ранише 19 лютого 1953 р.]**

Ботанический сад Академии наук УССР имеет в своем составе 10 научных отделов, семенную лабораторию и метеорологическую станцию.

По штатному расписанию в Ботаническом саду работает 37 старших и младших научных сотрудников. Таким образом, в каждом отделе насчитывается в среднем не более 2–3 научных работников. Такая чрезмерная распыленность научных кадров отрицательно сказывается на выполнении работ по строительству и тематического плана научно-исследовательских работ. Кроме того, в таких маломощных отделах не представляется возможным организовать творческий обмен мнениями, а также исключается возможность развернуть критику и самокритику научной деятельности в отделах.

Многочисленность отделов усложняет оперативное руководство и надлежащий контроль над работой со стороны научной части и отвлекает большое количество старших научных сотрудников – заведующих отделами от непосредственной научной работы.

В соответствии с указаниями Президиума Академии наук и бюро Отделения биологических наук и Ученого секретариата Академии наук – для решительного улучшения всей научной деятельности Ботанического сада, работ по строительству сада и выполнению правительственных заданий, ученый совет Ботанического сада АН УССР на своем заседании от 19 февраля 1953 г. постановил: просить бюро Отделения биологических наук и Президиум АН УССР изменить структуру Ботанического сада и утвердить в его составе следующие отделы:

1. Отдел флоры и растительности*², который объединяет прежние отделы флоры и растительности СССР, дендрологии и садово-паркового хозяйства. Задачей этого отдела является создание основных зеленых насаждений сада: дендрария, ботанико-географических участков, системы травянистых растений, а также акклиматизация новых растений из дикорастущей флоры СССР и зарубежных стран. Заведующим отделом назначен – действительный член АН УССР Н. Н. Гришко.

2. Отдел декоративных и технических растений, объединяющий работу ныне существующих отделов: цветоводства и новых сельскохозяиственных растений. Задачей этого отдела является: создание декоративных насаждений в саду и коллекционных участков цветочных, технических, пищевых и кормовых растений, а также акклиматизация и селекция новых для республики растений и сортов (декоративных, технических, пищевых и кормовых).

Заведующим отделом назначен – кандидат сельскохозяйственных наук Д. Ф. Лихварь.

3. Отдел субтропических и плодовых растений, объединяющий прежние отделы: плодовых культур, субтропических растений и акклиматизационный

* Дату встановлено за змістом документа.

² Тут і далі – підкреслено в документі.

сад (на Лукьяновке). Задачей этого отдела является создание коллекционных садов и виноградников в Ботаническом саду АН УССР и выполнение правительственных заданий по введению в культуру на Украине зимостойких сортов персика и винограда, чая, лимона и других субтропических культур.

Зав[едующим] отделом намечен кандидат с[ельско]х[озияйственных] наук Н. М. Вильчинский.

4. Отдел физиологии и биохимии растений – организуется на базе прежнего отдела биологии растений и биохимической лаборатории. Задачей его является – изучение вопросов биологии, физиологии и биохимии акклиматизируемых в саду новых для республики растений (чай, цитрусовые, и др. субтропические растения).

Зав[едующим] отделом намечен канд[идат] биол[огических] наук В. А. Макаревич.

5. Лаборатория защиты растений и семенного контроля – организуется на базе отдела защиты растений и семенной лаборатории, задачей которой является проведение борьбы с болезнями и вредителями растений в Ботаническом саду, научно-методическая помощь станциям защиты растений в УССР, мобилизация семенного и посадочного материала и обмен с другими ботаническими садами и учреждениями, а также осуществление карантинного надзора в Ботаническом саду.

Зав[едующим] отделом намечен канд[идат] с[ельско]х[озияйственных] наук Г. В. Дмитриев.

6. Метеорологическая станция – задачей которой является ведение систематических наблюдений и изучение микроклимата отдельных участков сада в связи с акклиматизационной работой.

Зав[едующий] метеостанцией – т. Сриков П. Н.

7. Лаборатория акклиматизации растений (на базе парка «Александрия» в Белой Церкви).

Задачей лаборатории является:

а) изучение и пополнение насаждений парка новыми акклиматизированными цветочными и декоративными древесными растениями, и б) внедрение в колхозы и совхозы прилегающих районов новых растений в целях озеленения.

Прошу Президиум Академии наук УССР утвердить новую структуру Ботанического сада*¹. Одновременно с этим еще раз убедительно прошу Президиум Академии наук УССР вновь возбудить ходатайство перед Государственной штатной комиссией о приращении Ботанического сада к научно-исследовательским институтам АН УССР, в отношении штатно-должностных окладов для руководящего научного персонала: директора сада, его заместителя по научной части и зав[едующих] отделами и лабораториями.

Директор Ботанического сада [действительный] ч[лен] АН УССР Н. Н. Гришко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 541, арк. 376–378. Оригінал. Машинотпис.

¹ Запропонована структура затверджена постановою Президії АН УРСР від 3 квітня 1953 р. (прот. № 14, п. 254). Див.: Додатки: Регести протоколів засідань Президії Академії наук УРСР (1951–1955).

№ 141

**ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО БУДІВНИЦТВО В м. КИЇВ БУДИНКУ
ДЛЯ РОЗМІЩЕННЯ ІНСТИТУТІВ ВІДДІЛУ
СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР**

20 лютого 1953 р.

В целях улучшения условий работы институтов Отделения общественных наук Академии наук УССР, Совет Министров Украинской ССР постановляет:

1. Построить в г. Кисеве здание для размещения институтов Отделения общественных наук УССР.

Обязать исполком Киевского городского Совета депутатов трудящихся (г. [А. И.] Давыдова) к 15 марта с. г. отвести для этой цели Академии наук УССР площадку на улице Кирова № 41—45.

2. Обязать Академию наук УССР к 20 марта 1953 года представить Киевпросекту все исходные данные на проектирование здания институтов Отделения общественных наук.

3. Обязать Управление по делам архитектуры при Совете Министров УССР (г. [В. М.] Орехова) и Киевпросект (г. [Н. К.] Шило) в двухмесячный срок разработать проектное задание и к 1 сентября 1953 года технический проект здания институтов Отделения общественных наук Академии наук УССР.

4. Обязать Госплан, Совет Министров УССР, после утверждения проектного задания, представить Совету Министров УССР предложения об ассигнованиях на строительство здания институтов Отделения общественных наук Академии наук УССР и о включении этого строительства в план подрядных работ 1953 года.

Председатель Совета Министров УССР Д. [С.] Коротченко
Зам[еститель] Управляющего делами Совета Министров УССР С. Габуз

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, стр. 3471, арк. 15. Засвідчена копія. Машинпис.

№ 142

**КОРОТКИЙ ЗВІТ ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ
ім. Є. О. ПАТОНА АН УРСР ПРО НАДАННЯ ТЕХНІЧНОЇ
ДОПОМОГИ ЧЕХОСЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ**

23 лютого 1953 р.

Во исполнение распоряжения Совета Министров СССР от 22 сентября 1951 г., Институт электросварки им. акад. Е. О. Патона Академии наук УССР:

1. Изготовил и передал через Техноэкспорт Чехословацкой республике:

а) универсальных сварочных тракторов типа ТС-17, комплектно с аппаратными ящиками и инструкциями по их наладке и эксплуатации.....шт[ук] 5

б) шланговых полуавтоматов типа ПШ-5 с универсальными держателями типа ДШ-5 и инструкциями по их наладке и эксплуатации.....шт[ук] 5

в) специализированных держателей к шланговому полуавтомату ПШ-5 типа ДШ-14.....шт[ук] 5

2. Передал техническую документацию по автоматической и полуавтоматической сварке под флюсом в речном судостроении, а именно:

- а) рабочие чертежи типовых электромагнитных стенов для сварки плоскостных судовых секций и пояснительную записку к ним;
- б) рабочие чертежи станка для зарядки катушек электродной проволокой с инструкцией по наладке и эксплуатации станка;
- в) технические условия и заводскую нормаль на изготовление флюса для автоматической сварки;
- г) техническую литературу по вопросам автоматической и полуавтоматической сварки в речном судостроении.

3. Командировал в Чехословацкую республику инженера Ивана М. П. для оказания технической помощи, обучения рабочих и внедрения в производство автоматической и полуавтоматической сварки.

За время пребывания в командировке с 8 декабря 1951 г. по 12 сентября 1952 г. инж[енер] Иван М. П.:

- а) оказал техническую помощь судостроительному заводу в г. Комарно в разработке технологии секционного способа изготовления судов с применением автоматической и полуавтоматической сварки;
- б) обучил кадры рабочих и наладчиков технике автоматической и полуавтоматической сварки, а также правилам эксплуатации автосварочной аппаратуры на судостроительном заводе в г. Комарно и на Пражской судовой верфи;
- в) внедрил в производство автоматическую и полуавтоматическую сварку на судостроительном заводе в г. Комарно и Пражской судовой верфи.

4. Результаты работы:

На судостроительном заводе в г. Комарно внедрены новые методы сварки.

На 23.VII.52 г. объем применения автоматической сварки составил 40% от общего объема сварочных работ по корпусу судна.

Внедрение новых методов сварки позволило судостроительным заводам Чехословацкой республики:

- а) механизировать тяжелый труд ручных сварщиков;
- б) повысить качество сварки;
- в) значительно повысить производительность труда и сократить сроки постройки судов;
- г) снизить стоимость сборочно-сварочных работ.

Инж[енер] Иван М. П. свою работу в Чехословацкой республике проводил в составе бригады советских специалистов-судостроителей. Руководство бригадой осуществлялось представителями Министерства речного флота СССР. Копии актов о выполненных работах и полученных результатах прилагаются*1.

Зам[еститель] директора Института чл.-корр. АН УССР Б. Е. Патон
Зав[едующий] лабораторией судостроения канд[идат]
техн[ических] наук А. А. Казимиров

Науковий архів Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України, оп. 1, спр. 766, арк. 1-2. Оригінал. Машинопис.

*1 Копії актів в архівній справі відсутні.

ЗВІТ ПРО ВИКОНАННЯ ПЛАНУ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ В АН УРСР У 1952 РОЦІ*1

24 лютого 1953 р.*2

Виконання рішення майського (1952 г.) пленума ЦК КП(б) України «О состоянии и мерах улучшения подготовки, подбора воспитания и расстановки руководящих партийных и советских кадров в Украинской партийной организации» и постановления ЦК КП(б) Украины от 26.IX.1951 г. «О состоянии и мерах улучшения подготовки научно-педагогических кадров общественных наук, языковедения, литературы и искусства в УССР» и от 8.VII.1952 г. «О недостатках набора в аспирантуру высших учебных заведений и научно-исследовательских учреждений УССР», научные учреждения Академии наук УССР в 1952 г. улучшили работу по подготовке докторов и кандидатов наук и по подбору кандидатов в аспирантуру.

Всего в Академии наук УССР в 1952 г. было подготовлено 19 докторов наук и 92 кандидата наук в то время как в 1951 г. было подготовлено всего 10 докторов наук и 58 кандидатов наук, что свидетельствует о некотором улучшении дела подготовки научных кадров в АН УССР.

Подготовка докторов и кандидатов наук в 1952 г. по отделениям АН УССР характеризуется следующими данными: по Отделению общественных наук было подготовлено 4 доктора и 18 кандидатов наук, по Отделению физико-математических и химических наук было подготовлено 6 докторов и 20 кандидатов наук, по Отделению биологических наук было подготовлено 4 доктора и 20 кандидатов наук, по Отделению сельскохозяйственных наук было подготовлено 2 доктора и 11 кандидатов наук, по Отделению технических наук было подготовлено 3 доктора и 23 кандидата наук.

На 1 января 1953 г. в Академии наук УССР работало 209 докторов наук и 728 кандидатов наук в то время как в 1951 г. в АН УССР работало 190 докторов наук и 639 кандидатов наук.

Таким образом, количество научных сотрудников АН УССР, имеющих ученые степени, возросло в 1952 г. по сравнению с 1951 г. на 108 человек.

Подготовка докторов наук*3

По плану, утвержденному Президиумом АН УССР, в 1952 г. научные сотрудники институтов Академии должны были подготовить 42 докторские диссертации. К концу 1952 г. 19 чел. успешно защитили диссертации и 14 чел. представили диссертации к защите (см[отри] приложение № 1)*4. Не представили диссертации к защите 9 чел. (см[отри] приложение № 2).

Выполнили план подготовки докторов наук институты языковедения, общей и неорганической химии, физической химии, математики, ботаники, агробиологии, электросварки, горного дела, черной металлургии и др.

*1 Звіт був направлений секретарю ЦК КПУ І. Д. Назаренку.

*2 Дата супривідного листа.

*3 Тут і далі – підкреслено в документі.

*4 Згадані тут і далі додатки не публікуються.

Не выполнили планов подготовки докторов наук институты истории, физико-технический, микробиологии и др. Руководство этих институтов не обеспечило строгого контроля за выполнением плана подготовки докторов наук и не создало своим научным сотрудникам условий для успешного завершения диссертаций.

На протяжении 1952 г. подготовка докторов наук из состава научных сотрудников АН УССР проводилась путем прикомандирования их в докторантуру Академии наук СССР и путем подготовки докторских диссертаций научными сотрудниками АН УССР без отрыва от их основной работы.

В настоящее время в докторантуре АН СССР работает над диссертациями 14 научных сотрудников АН УССР.

В 1952 г. Советом Министров Союза ССР учреждена докторантура в Академии наук УССР с ежегодным зачислением 10 чел. по специальностям: языковедение, математика, физика, физическая химия и биохимия. Из этого количества уже утверждено 6 чел., а именно: по биохимии – 2 чел., по физической химии – 2 чел., по языковедению – 1 чел., по математике – 1 чел., а на остальные четыре вакансии подбираются соответствующие кандидаты (по физике – 2 чел., по математике – 1 чел., по языковедению – 1 чел.).

Подготовка кандидатов наук через аспирантуру

На 1 января 1952 г. в научных учреждениях АН УССР обучалось 309 аспирантов, из них 91 человек должны были в 1952 г. закончить аспирантуру и защитить кандидатские диссертации. В течение 1952 г. срок окончания аспирантуры семи человек в связи с болезнью был перенесен на 1953 год, а один – отчислен из аспирантуры по собственному желанию.

Таким образом, число оканчивающих аспирантуру в 1952 г. сократилось до 83 чел., из них на 1.1.1953 г. защитили кандидатами диссертации 15 чел. или 18% плана и подали на защиту 40 чел. или 48,2%.

Сведения о выполнении плана подготовки кандидатов наук через аспирантуру представлены в приложении № 3.

Лучших результатов в деле подготовки аспирантов в 1952 г. добились институты физической химии, зоологии, черной металлургии, экономики, строительной механики, физико-технический и др.

Институты истории, геологических наук, искусствоведения, фольклора и этнографии, археологии, литературы, философии, Сектор государства и права и др. не выполнили планов подготовки кандидатов наук через аспирантуру.

Институты гидробиологии, клинической физиологии, микробиологии, генетики и селекции, горного дела, Лаборатория проблем быстроходных машин и механизмов, Государственная публичная библиотека, Ботанический сад, Главная астрономическая обсерватория в течение 1952 г. не подготовили в срок ни одного кандидата наук через аспирантуру.

Причинами невыполнения плана подготовки кандидатов наук через аспирантуру являются, главным образом, слабое руководство со стороны научных руководителей аспирантов (действительные члены АН УССР М. Э. Омеляновский, В. Н. Свечников, Г. В. Фольборг, Н. Н. Гришко; члены-корреспонденты АН УССР Я. Г. Фейгин, В. П. Цесевич и др.), а также недостаточная научная подготовленность и работоспособность самих аспирантов (например, в институтах искусствоведения,

фольклора и этнографии, Государственной публичной библиотеке) и совершенно недостаточный контроль за их подготовкой.

В ряде случаев не были своевременно отчислены из аспирантуры бесперспективные в научном отношении аспиранты (Государственная публичная библиотека).

Имели место также случаи работы аспирантов по совместительству, что привело к невыполнению ими диссертационных тем (Институт литературы).

Восемь аспирантов не выполнили диссертаций по состоянию здоровья.

Одной из существенных причин невыполнения аспирантами диссертаций в срок является несвоевременное составление научными руководителями аспирантов программ работ по диссертациям и несвоевременное утверждение диссертационных тем учеными советами институтов (философии, истории, языковедения, Ботанического сада и др.).

В отдельных случаях имели место изменения тем диссертационных работ на втором и даже третьем году обучения (Институт истории, философии).

Значительное число аспирантов (40 чел.) представили к защите свои кандидатские диссертации, но еще не защитили их. Одной из существенных причин задержки уже подготовленных диссертаций является отсутствие у ряда институтов АН УССР права присма к защите кандидатских диссертаций. К ним относятся все институты Отделения сельскохозяйственных наук и отдельные институты отделений биологических, технических и общественных наук (биохимии, гидробиологии, клинической физиологии, электросварки, горного дела, Сектор государства и права и др.).

Подготовка кандидатов наук из состава младших научных сотрудников и инженеров

Из числа младших научных сотрудников и инженеров по плану необходимо было подготовить в 1952 году без отрыва от основной работы 115 кандидатов наук. На 1.1.1953 г. защитили кандидатские диссертации всего 77 чел. или 67% плана. В числе защитивших кандидатские диссертации 45 научных сотрудников, окончивших ранее аспирантуру без защиты диссертаций.

Успешно выполнили план подготовки кандидатов наук институты философии, гидробиологии, черной металлургии, Сектор государства и права и др. (приложение № 4).

Не выполнили планов подготовки кандидатов наук институты органической химии, использования газа, истории, агробиологии. В этих институтах ни один научный сотрудник не защитил в 1952 году кандидатскую диссертацию.

Основными причинами невыполнения плана подготовки кандидатов наук их числа младших научных сотрудников являются нереальное планирование подготовки диссертационных работ, случайный выбор диссертационных тем, не связанных с планами научно-исследовательских работ институтов, отсутствие со стороны институтов, бюро отделений и Президиума АН УССР строгого контроля за работой младших научных сотрудников над подготовкой кандидатских диссертаций.

О новом наборе аспирантов

На 1952–[19]53 учебный год был установлен план набора аспирантов в АН УССР в количестве 125 чел.

Президиум и директора институтов АН УССР в 1952 г. улучшили работу по организации и проведению набора кандидатов в аспирантуру в результате чего на 125 аспирантских вакансий было подано 383 заявления. Было допущено к вступительным экзаменам 377 чел., из которых успешно сдали все экзамены 224 чел. Зачислены аспирантами 120 чел. и в стадии оформления находятся 5 чел.

Благодаря значительному конкурсу, в аспирантуру принят в основном достаточно подготовленный контингент, отвечающий требованиям аспирантуры АН УССР.

Однако, в наборе аспирантов 1952 г. были и серьезные недостатки. По ряду запланированных специальностей не приняты ни один человек из-за отсутствия соответствующих кандидатов (теория вероятностей и математическая статистика, коллоидная химия, рудные полезные ископаемые, гидрогеология, агрохимия, биохимия растений, теоретическая радиотехника, сталеплавильное производство и др.).

* * *

Исходя из исторических решений XIX съезда КПСС, решений Майского пленума ЦК КП(б) Украины и постановлений ЦК КП Украины от 26.IX.51 г. и от 8.II.52 г., Президиум АН УССР наметил следующие мероприятия по улучшению дела подготовки научных кадров:

1. Организовать строгий контроль за выполнением планов подготовки докторов наук и кандидатов наук, установив такой порядок, при котором аспиранты, докторанты и все научные сотрудники институтов, работающие над докторскими и кандидатскими диссертациями по плану, должны отчитываться не менее двух раз в год на заседаниях ученых советов институтов.

2. Установить контроль за своевременным утверждением учеными советами для аспирантов тем диссертаций, обращая особое внимание на подбор тем, имеющих большое теоретическое значение и актуальных для народного хозяйства.

3. Поднять на более высокий уровень идейно-теоретическое воспитание аспирантов и научных сотрудников институтов, организовав в Академии наук УССР кафедру философии, которая смогла бы проводить консультации научных сотрудников и занятия с аспирантами, докторантами и научными сотрудниками институтов АН по изучению марксистско-ленинской философии.

4. Возбудить ходатайство перед Высшей аттестационной комиссией о предоставлении права ученым советам институтов АН УССР, которые этого права еще не имеют, принимать к защите кандидатские диссертации по соответствующей специальности, по которой проводится в АН УССР подготовка аспирантов.

5. Провести более тщательный отбор кандидатов в аспирантуру АН УССР на 1953–[19]54 учебный год, широко привлекая в аспирантуру специалистов народного хозяйства.

6. Осуществлять систематическую заботу об улучшении условий научной подготовки аспирантов и младших научных сотрудников. Улучшить материально-бытовое положение аспирантов (общежитие).

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семенко*
В[ременно] и[сполняющий] о[бязанности]
Главного ученого секретаря Президиума АН УССР
член-корреспондент АН УССР *А. Д. Коваленко*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 3290, арк. 6–13. Оригінал. Машинопис.

№ 144*¹

**ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР «ПРО ВНЕСЕННЯ
ЗМІНИ В НАЙМЕНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ АКАДЕМІЇ
НАУК УРСР»*²**

2 березня 1953 р.

Беручи до уваги, що Інститут історії України за своєю структурою провадить, поряд з дослідженням проблем історії України – органічної частини історії Радянського Союзу, опрацювання питань загальної історії та історії міжнародних відносин, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

Погодитись з рішенням Президії Академії наук УРСР про приведення найменування Інституту історії України у відповідність з направленістю проблематики його наукової діяльності, встановивши для нього надалі таке найменування: Інститут історії Академії наук УРСР.

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Заст[упник] Керуючого справами Ради Міністрів УРСР *С. Габузь*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 508, арк. 78. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 145*³

**ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР «ПРО ВНЕСЕННЯ
ЗМІНИ В НАЙМЕНУВАННЯ ІНСТИТУТУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА АКАДЕМІЇ НАУК УРСР»*⁴**

2 березня 1953 р.

Беручи до уваги, що Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка за своєю структурою провадить, поряд з дослідженням проблем української літератури, опрацювання проблем російської літератури, російсько-українських літе-

¹ Див. док. № 105.

² Заголовок документа.

³ Див. док. № 105.

⁴ Заголовок документа.

ратурних зв'язків, зв'язків української літератури з літературами інших братніх народів СРСР, а також вивчає проблеми слов'янських літератур, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

Погодитись з рішенням Президії Академії наук УРСР про приведення найменування Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка у відповідність з напруженістю проблематики його наукової діяльності, встановивши для нього надалі таке найменування: Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка Академії наук УРСР.

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Заст[упник] Керуючого справами Ради Міністрів УРСР *С. Габузь*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 508, арк. 77. Засвіadcна копія. Машинопис.

№ 146*¹

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ ЛЬВІВСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО МУЗЕЮ ЕТНОГРАФІЇ ТА ХУДОЖНЬОГО ПРОМИСЛУ
В 1952 р.**

4–9 березня 1953 р.

Первоначально на 1952 год музей запланировал одну тему «Краткий научный путеводитель по фондам музея», так как отсутствие квалифицированных специалистов не позволило взять еще другие обязательства. Несколько позднее, в марте месяца в музей из Института общественных наук АН УССР были переданы сотрудники И. Симоненко, М. Ломова, Е. Матейко, в связи с чем в план музея внесли планы, которые названные сотрудники до этого разрабатывали в институте, а именно:

1. Культура и быт населения Закарпатья.
2. Иван Франко – этнограф.
3. Украинская народная керамика.

Тема «Краткий научный путеводитель по фондам музея» будет разрабатываться в течение нескольких лет.

В 1952 году писались лишь некоторые ее разделы:

«Резьба по дереву», 2 авт[орских] листа. Исполнитель младший научный сотрудник А. Булзан.

«Керамика», 2 авт[орских] листа. Исполнитель младший научный сотрудник К. Матейко.

«Фонды металла», 2 авт[орских] листа. Исполнитель младший научный сотрудник Л. Суха.

«Украинское и русское стекло», 2 авт[орских] листа. Исполнитель В. Рожанковский.

Все эти рукописи авторами написаны, правда, в несколько сокращенном объеме, что было сделано по соображениям издательского порядка. Каждая рукопись обсуждалась на научном семинаре в музее. В настоящее время они редактируются,

¹ Див. док. № 43, 130, 170.

после чего поступят на рецензирование в Институт искусствоведения, фольклора и этнографии АН УССР, а затем – в Издательский совет АН УССР.

По плану написана статья объемом 2 авт[орских] листа на тему «Отражение в украинском искусстве освободительной борьбы украинского народа под руководством Богдана Хмельницкого и воссоединение Украины с Россией». Автор П. Жолтовский. Статья рецензирована профессором Кожиным Н. [А.]⁵² и направлена в Институт истории АН УССР. Ее следовало бы дать также в Институт искусствоведения, фольклора и этнографии АН УССР.

Выполнение исследовательских тем, перешедших в план музея из Института общественных наук АН УССР.

«Культура и быт населения Закарпатья». Тема переходящая на 1953 год, исполнитель кандидат исторических наук И. Симоненко. На 1952 год было запланировано 4 главы общим объемом 8 авт[орских] листов, фактически написано 10 авт[орских] листов. Обсуждались две главы собственно этнографического содержания. Рецензировал рукопись М. Ю. Смишко, давший работе в основном положительную оценку.

«Иван Франко – этнограф». Тема также переходящая на 1953 год. На 1952 год запланировано 4 авт[орских] листа для двух глав: а) общий обзор этнографической деятельности Ивана Франко; б) Иван Франко – исследователь рабочего быта. Исполнитель младший научный сотрудник М. Ломова. Рукопись обсуждали в музее на научном семинаре. Часть первой главы рекомендована для публикации.

«Украинская народная керамика», объемом 10 авт[орских] листов. Исполнитель младший научный сотрудник Е. Матейко. Выполнена как кандидатская диссертация. Отдельные разделы обсуждались, но в целом рукопись не обсуждалась.

В отношении объема план научно-исследовательской работы музея выполнен, по некоторым темам даже перевыполнен. Однако это не снимает одного важного вопроса, бросающегося в глаза при ознакомлении с направлением научно-исследовательской деятельности музея в области этнографии. Суть этого вопроса заключается в том, что этнографическая часть плана музея заполнена случайными темами, что говорит об отсутствии здесь строгой научной целенаправленности.

Современные задачи советской этнографии, вытекающие из решений XIX съезда партии и труда И. Сталина «Экономические проблемы социализма в СССР», требуют сосредоточения усилий всех этнографов на исследовании в первую очередь советских семейных отношений, советского общественного быта, колхозного жилища. Это зафиксировано и в решениях XII сессии Координационного совета АН СССР. Но очевидна и причина, почему этнографическая часть плана музея производит не совсем выгодное впечатление. Все темы, над которыми работают товарищи [И.] Симоненко, [М.] Ломова, [Е.] Матейко, являются темами их диссертаций, в первом случае докторской, в двух остальных кандидатских. Взятые каждая в отдельности, эти темы не вызывают возражений, но в целом, как направление, ввиду отсутствия актуальной тематики, они не во всем отвечают современным требованиям советской этнографической науки.

В течение января – февраля 1953 года музей находился в состоянии непрерывного обследования. В начале января его обследовала комиссия, посланная из Львовского филиала АН УССР. Она проверила работу за 1952 год, результаты будут оформлены решением президиума филиала. В начале февраля обследовала

вторая комиссия, занимавшаяся только фондами музея. В конце февраля и начале марта работала комиссия Ленинского райкома КП Украины, которая проверяла работу музея тоже за весь 1952 г. Решение райкома оформляется.

Такое обилие комиссий и исследований за 2 месяца нельзя признать правильным, оно мешает работе, хотя комиссии и составляли материал, освещающий все стороны деятельности музея, все его недостатки.

В настоящее время наиболее важным вопросом для музея, если не считать кадры, является определение характера и направления его экспозиции. Нужно решить, какой должна быть экспозиция: историко-этнографической (что будет фактически повторять экспозицию Львовского исторического музея) или же искусствоведческой, построенной на материале народного искусства и художественной промышленности, разработанного по историческому принципу. Вопрос этот должен быть рассмотрен Президиумом АН УССР, что положит конец попыткам некоторых местных организаций по-своему определять профиль музея как учреждения системы культурно-просветительных учреждений. Но предварительно проблема должна быть изучена специальной комиссией, по поручению бюро Отделения общественных наук АН УССР.

В связи с этим необходимо рассмотреть положение с материальным обеспечением работы музея. Если в 1952 году музей получил на приобретение экспонатов незначительную сумму 47 000 руб., то на 1953 год для этой цели он не получил никаких ассигнований.

[Заместитель директора Института искусствоведения, фольклора и этнографии
АН УССР] *А. [А.] Рамици*
Верно:*¹

ІА НБУВ, ф. 345, оп. 1, стр. 100, арк. 24–27. Засвідчена копія. Матиніопіст

№ 147*²

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА АН СРСР О. М. НЕСМЄЯНОВА
ДО ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР О. В. ПАЛЛАДИНА ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ
НОВИХ НАПРЯМІВ РОБОТИ ПОЛТАВСЬКОЇ ГРАВІМЕТРИЧНОЇ
ОБСЕРВАТОРІЇ АН УРСР**

11 березня 1953 р.

Міжведомствена комісія Єдиної служби часу Комітета мер і вимірних приборів при Раді Міністрів СРСР звернулася в Академію наук СРСР з проханням прийняти заходи по прискоренню організаційного оформлення Служби широти Радянського Союзу⁵³ для своєчасного забезпечення необхідними даними державної Служби часу.

В даний час забезпечення зацікавлених організацій передвільними даними о русі повсюди може бути організовано на основі спостережень чотирьох астрономічних обсерваторій Радянського Союзу.

*¹ Підпис нерозбірливий.

*² Див. док. № 252, 276.

Руководство этой работой возложено на Полтавскую гравиметрическую обсерваторию АН УССР, старший научный сотрудник которой Е. П. Федоров является председателем Широкой комиссии Астросовета АН СССР и согласен возглавлять указанную работу.

Обращаюсь к Вам с просьбой оказать Полтавской обсерватории содействие в выполнении возлагаемой на нее новой задачи обеспечения производственных организаций нужными им данными о движении полюса.

Президент Академии наук СССР академик *А. Н. Несмеянов*

На документі помітка: «Ю. Ю. Юрку. Запросите Полт[авскую] гравиметр[ическую] обсерв[аторию] представить проект мероприятий для выполнения этой работы. *А. Н. Щербань. 6.IV.[1953 г.]».*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 544, арк. 276. Оригінал. Машиннопис.

№ 148*¹

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ГОЛОВИ РМ УРСР
Д. С. КОРОТЧЕНКА ПРО СПРИЯННЯ ВПРОВАДЖЕННЮ
У ПРОМИСЛОВІСТЬ НОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА ЧАВУНУ,
РОЗРОБЛЕНОЇ ІНСТИТУТОМ МАШИНОЗНАВСТВА
І СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ МЕХАНІКИ АН УРСР**

21 березня 1953 р.

Інститутом машинобудівництва і сільськогосподарської механіки Академії наук Української ССР за період 1948–1952 гг. розроблена і введена на ряді машинобудівельних заводів нова прогресивна технологія отримання високочинного чугуна з глобулярним графітом.

Чугун отримуваний по цьому методу, по міцності, пластичності і ряду інших фізико-механічних властивостей перевищує всі види високоякісних чугунів з пластинчастим графітом і во многих випадках може служити повноцінним заміном конструкційних сталей, кольорових металів і ковких чугунів.

Особого уваги заслуговує введення швидкого методу отримання ковкого чугуна з глобулярним графітом.

Президіум Академії наук Української ССР просить Вас оказати содействие во введенні технології отримання чугуна з глобулярним графітом на республіканських заводах машинобудівництва Української ССР і поставити питання перед союзним правительством про широке введення цієї прогресивної технології на великих машинобудівельних заводах Радянського Союзу.

*¹ Див. док. № 88.

Справка и отзывы при этом прилагаются*1.

Президент АН УССР академик *А. В. Палладин*
Исполняющий обязанности Главного ученого секретаря
Президиума АН УССР *А. Д. Коваленко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 561, арх. 300. Копія. Машинопис.

№ 149

**СПИСОК НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ БАЗ,
ЗАПОВІДНИКІВ І ПІДСОБНИХ ГОСПОДАРСТВ АН УРСР*2**

21 березня 1953 р.

№№ пп	Наименование предприятий	Местонахождение предприятий	Общая площадь земли (га)	Площадь посева (кол[ичество] га)
1	2	3	4	5
1.	Научно-экспериментальная сельскохозяиственная база Феофанья	г. Киев, Кислосвятошпильский район	183,71	103,8
2.	Научно-экспериментальная база Института генетики и селекции	х[утор] Садовый, Дзержинский район г. Харькова	157,85	102,2
3.	Научно-экспериментальная сельскохозяиственная база Института физиологии растений	г. Киев, [ул.] Большая Васильковская № 195	138,12	109,17
4.	Прохоровский дом отдыха	с. Прохоровка Гельмязевского района Полтавской обл.	52,7	9,2
5.	Дендропарк «Веселые Боковеньки»	с[танция] Долишнская Кировоградской области	543,0	91,3

*1 Додатки не публікуються. Відгуки надійшли від Київського верстатобудівного заводу, Київського автобусного парку, Республіканського тресту житлового господарства.

*2 Список є додатком до листа Президії АН УРСР до РМ УРСР про необхідність удосконалення системи госпрозрахункових установ АН УРСР.

6.	Научно-экспериментальная (сельскохозяйственная) база Института агробиологии	с. Вишниковичи*1 Львовской области	93,4	73,6
7.	Дендропарк «Тростянець»	с. Иванпца Черниговской области	197,0	19,0
8.	Заповедник «Александрия»	г. Белая Церковь Киевской области	180,0	26,5
9.	Заповедник «Хомутовская степь»	с. Будновка Сталиградской области	1028,0	20,0
10.	Заповедник «Стрелецкая степь»	станица Меловое Ворошиловградской области	525,0	6,5
11.	Сельскохозяйственная база Института лесоводства	г. Киев, Киево-Святошинский район	78,0	2,0
		Итого	3176,8	563,27

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семенко*
Начальник планово-производственного отдела *И. И. Оулюк*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 561, арк. 298. Копія. Машинопис.

№ 150*2

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО
ВИРІШЕННЯ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОМАНДИ ЕКСПЕДИЦІЙНОГО МОРСЬКОГО СУДНА ІНСТИТУТУ
ГІДРОБІОЛОГІЇ АН УРСР**

24 березня 1953 р.

Во исполнение распоряжения Совета Министров СССР за № 3624-р от 22 февраля 1952 г., на Херсонской судовой верфи Министерства рыбной промышленности СССР построено экспедиционное судно типа сейнер, стоимостью 400 000 руб., предназначенное для морских научно-исследовательских работ Института гидробиологии Академии наук УССР.

*1 Помилка в документі. Правильно: Вишники.

*2 Див. док. № 82.

В период строительства сейнсра, Академия наук УССР обратилась с ходатайством в Государственную штатную комиссию с просьбой утвердить штат команды судна.

Письмом от 7 июля 1952 г. за № 7-1976 Государственная штатная комиссия сообщила, что штат судна не утверждается, а устанавливается в плане по труду.

Поскольку в плане по труду не фиксируются размеры должностных окладов для команды сейнера, Академия наук УССР обратилась в Президиум Академии наук СССР с просьбой поставить вопрос в Совете Министров СССР о распространении на работников экспедиционного флота научных учреждений Академии наук УССР ставок заработной платы, прав и льгот, установленных для системы Академии наук СССР распоряжением Совета Министров Союза ССР от 16 мая 1950 г. № 7164-р и постановлением Совета Министров СССР от 26 июля 1951 г. № 2667-1291.

После продолжительной переписки по этому поводу и постановки вопроса в Совете Министров СССР, Отдел морских экспедиционных работ при Президиуме Академии наук СССР сообщил, что для разрешения этого вопроса необходимо также представление союзному правительству Совета Министров Украинской ССР.

Учитывая вышесказанное Президиум Академии наук УССР просит Совет Министров УССР войти с ходатайством в Совет Министров Союза ССР о распространении на команду морского экспедиционно-исследовательского судна Института гидробиологии Академии наук УССР ставок заработной платы, прав и льгот, предусмотренных для экипажей экспедиционных судов Академии наук СССР.

Приложения*1: 1) Проект письма в Совет Министров СССР.

2) Копия письма нач(альника) Отдела морских экспедиционных работ при Президиуме Академии наук СССР.

3) Копия справки о правах и льготах для работников флота АН СССР (согласно постановления Совета Министров СССР от 26 июля 1951 г.)

4) Штаты и оклады для морского сейнера.

Вице-президент Академии наук УССР

действительный член АН УССР *Н. П. Семененко*

В[ремменно] и[сполняющий] о[бязанности] Главного ученого секретаря

Президиума АН УССР *А. Д. Коваленко*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 9758, арк. 127–128. Оригінал. Машинпис.

№ 151*2

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР
ЩОДО ПЕРЕДАЧІ МАЙНА І ПРИМІЩЕННЯ ЛІКВІДОВАНОГО
УКРАЇНСЬКОГО ГЕОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР**

25 березня 1953 р.

Четвертой сессией Верховного Совета Союза ССР принят «Закон о преобразовании министерств СССР», которым предусмотрено упразднение Министерства

*1 Доползки не публікуються.

*2 Див. док. № 158.

геологии СССР и передача его функций ряду министерств Союза ССР, в ведении которых находится добывающая промышленность. В связи с этим ликвидируется центральная организация б[ывшего] Министерства геологии СССР на территории Украинской ССР – Украинское геологическое управление.

Одна из главных задач последнего, помимо производства поисково-разведочных работ на различные виды полезных ископаемых, состояла в концентрации обязательных экземпляров отчетов по выполненным геологическим, научно-исследовательским и производственным работам на территории УССР, а также координация этих работ, независимо от ведомства, их производившего. В итоге в специальном отделе геологических фондов Украинского геологического управления сосредоточены материалы по всем геологическим работам, произведенным на территории УССР за последние 30–35 лет – представляющие большую научную государственную ценность как основы для изучения геологического строения территории Украины, для разработки прогнозов поисков и разведок полезных ископаемых и для координации дальнейших научно-исследовательских и съемочно-поисковых работ.

В связи с тем, что указанные выше важные функции централизации геологического фонда и координации геологических работ на территории УССР не могут быть переданы какому-нибудь отдельному ведомству, а также ввиду отсутствия на Украине определенного учреждения, кроме Института геологических наук АН УССР, которое могло бы принять на себя выполнение указанных задач, Президиум Академии наук Украинской ССР просит передать геологические фонды и здание Украинского геологического управления Институту геологических наук УССР. Последним в течение всего послевоенного периода уже осуществляется координация основных научно-исследовательских геологических работ на территории УССР.

Одновременно Президиум Академии наук Украинской ССР просит передать АН УССР литографию Украинского геологического управления, являющуюся специально оборудованной базой для издания геологических карт, атласов и т. п. Передача Академии наук литографии Укргеолуправления, до настоящего времени обслуживавшей АН УССР на договорных началах, чрезвычайно усилит возможности Академии наук по изданию крупных обобщающих работ не только по геологии, но и по другим отраслям наук (гидротехнике, ботанике, зоологии, археологии и т. п.), требующим серьезного иллюстрированного оформления изданных трудов.

Президент АН УССР академик *А. В. Палладин*
В[ременно] и[сполняющий] о[бязанности] Главного ученого секретаря
Президиума АН УССР *А. Д. Коваленко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, сир. 561, арк. 341–342. Копія. Машиннопис.

ЛИСТ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ
ЛАБОРАТОРІЇ МЕТАЛОФІЗИКИ АН УРСР
В ІНСТИТУТ МЕТАЛОФІЗИКИ АН УРСР

29 березня 1953 р.

Область физики, посвященная изучению металлов и сплавов, развивается под сильным влиянием металлургии и машиностроения, успехи и перспективы развития которых в последнее время оказались прочно связанными с достижениями физики.

В Советском Союзе, в связи с бурным ростом машиностроения и металлургии, за годы сталинских пятилеток были созданы крупные научно-исследовательские металлофизические организации в Москве, Ленинграде и Свердловске в системе Академии наук СССР и Министерства черной металлургии СССР.

В Академии наук Украинской ССР в 1946 г. была организована Лаборатория металлофизики, как самостоятельная научно-исследовательская единица. В Лаборатории металлофизики за сравнительно короткий срок были проведены фундаментальные исследования сплавов, в результате которых изучены и установлены важнейшие физические закономерности, определяющие протекание процессов фазовых превращений и диффузии в сплавах, явлений упрочнения и разупрочнения при термической обработке сплавов, высокую прочность последних при повышенных температурах и др.

Современное машиностроение и приборостроение предъявляют высокие, разнообразные требования к механическим и магнитным свойствам сплавов. Повышенные температурные условия, при которых работают сплавы в современных машинах (реактивные двигатели, котлы высокого давления и др.) особенно остро ставят вопрос о разработке новых теплоустойчивых сплавов, обладающих высокой прочностью и другими механическими свойствами при высоких температурах.

В последние годы потребность в сплавах с высокими специальными свойствами становится особенно большой.

XIX съездом партии даны директивы металлургической промышленности СССР: «увеличить производство, улучшить качество специальных сталей и сплавов для нужд машиностроения».

В соответствии с этим промышленность поставила перед металлофизикой новые задачи в области изучения процессов, происходящих в сплавах при высоких температурах и с решением которых связаны перспективы дальнейшего развития машиностроительной техники.

В ряде предприятий, проводящихся с целью выполнения решений XIX съезда КПСС в области металлургии и нужд машиностроения, значительное место должны занять металлофизические исследования в системе Академии наук Украинской ССР.

Единственным центром, в котором ведутся металлофизические исследования на Украине, является Лаборатория металлофизики АН УССР.

Основные направления работ, развиваемых в Лаборатории металлофизики АН УССР, находятся в соответствии с вопросами, которые металлургическая

промышленность ставит перед металлофизикой в связи с изысканием новых сплавов с высокими механическими свойствами при повышенных и высоких температурах.

За время существования Лаборатории металлофизики АН УССР значительно выросли в научном отношении ее кадры и расширен объем металлофизических исследований. Однако, дальнейший разворот металлофизических работ соответственно требованиям народного хозяйства в рамках Лаборатории металлофизики с ее структурой, ограниченными возможностями пополнения кадрами, оборудованием и рабочим помещением, без проведения коренных организационных мероприятий осуществлен быть не может.

Поэтому Президиум АН УССР считает необходимым реорганизовать Лабораторию металлофизики в Институт металлофизики АН УССР, поставив перед последним следующие задачи:

- 1) разработка основных проблем металлофизики, тесно связанных с перспективами развития металлургии специальных сплавов;
- 2) участие института в решении практических вопросов металлургии сплавов, связанных с основными металлофизическими задачами института в изыскании новых сплавов с высокими свойствами, в первую очередь с высокой длительной прочностью при повышенных температурах;
- 3) изучение новых легирующих элементов и внедрение физических методов в технологию изготовления сплавов.

Штат руководящих работников института предполагается укомплектовать в основном за счет научных руководителей Лаборатории металлофизики и ученых, переведенных из Института черной металлургии АН УССР. Сейчас в составе Лаборатории металлофизики имеется 7 докторов наук, среди которых 3 действительных члена и 1 член-корреспондент АН УССР и 8 кандидатов наук.

Директором Института металлофизики Президиум предполагает назначить директора Лаборатории металлофизики АН УССР действительного члена АН УССР В. И. Данилова.

Для успешного выполнения задач, стоящих перед институтом, предусматривается следующая структура и направления работ отделов и лабораторий Института металлофизики.

1. Отдел фазовых превращений*¹

Исследования механизма и кинетики фазовых превращений в сплавах. Исследование факторов, определяющих упрочнение и разупрочнение сплавов при повышенных температурах в связи с задачами повышения длительной прочности сплавов при высоких температурах.

2. Отдел диффузии

Изучение коэффициентов диффузии и самодиффузии в сплавах, особенно тугоплавких. Изучение закономерностей связи явлений диффузии с механическими (и другими) свойствами сплавов при высоких температурах в связи с задачей повышения прочности сплавов при повышенных и высоких температурах.

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

3. Отдел кристаллизации

Исследования строения и свойств жидких металлов и сплавов. Исследование структуры и свойств литых металлов и сплавов в связи с задачами повышения теплоустойчивости.

4. Отдел металловедения

Изучение фазовых равновесий (диаграмм состояний) тройных систем в связи с изучением влияния новых элементов на свойства сплавов и повышение рабочих температур последних.

5. Отдел теоретической металлофизики

Разработка теории процессов, определяющих свойства длительной прочности сплавов при повышенных температурах.

6. Лаборатория рентгеновской спектроскопии

Установление закономерностей связи свойств (особенно свойств теплоустойчивости) сплавов с их электронной структурой.

7. Лаборатория ультразвуковых методов исследований металлов и сплавов

Разработка ультразвуковых методов исследования металлов и сплавов.

8. Лаборатория*¹ термообработки специальных сплавов

Разработка новых специальных марок сталей и сплавов для нужд машиностроения.

9. Вспомогательные группы

Механическая, плавильная, химическая (см[отри] приложения № 1)*².

Лаборатория металлофизики недостаточно оборудована современной аппаратурой, имеющееся оборудование частично устарело, что затрудняет проводить металлофизические исследования на подлежащем научном уровне. В связи с этим организуемому Институту металлофизики необходимо ассигновать средства на приобретение современного советского оборудования на общую сумму в 1 млн руб. (приложение № 2).

Президиум Академии наук выделяет для Института металлофизики дополнительное помещение в связи с окончанием строительства Института физики.

В настоящее время Лаборатория металлофизики, после передачи ей отдела металловедения и лаборатории спектроскопии, имеет 45 штатных единиц.

Для расширения основных отделов Института металлофизики и создания новых лабораторий в нем необходимо выделить ему дополнительно 47 штатных единиц (приложение № 3).

В связи с вышеизложенным Президиум Академии наук УССР обратился с ходатайством в Совет Министров Украинской ССР с просьбой:

1) Возбудить ходатайство перед Советом Министров СССР о реорганизации Лаборатории металлофизики АН УССР в Институт металлофизики АН УССР с указанными выше структурой и задачами.

2) Просить Совет Министров СССР:

а) Обязать Государственную штатную комиссию установить штаты научного и научно-вспомогательного персонала Института металлофизики АН УССР

*¹ Слово «Лаборатория» написано від руки поверх слова «группа».

*² Згадані тут і далі додатки не публікуються.

в количестве 92 человека, из них 47 штатных единиц выделить дополнительно сверх штатных лимитов АН УССР;

б) Обязать Министерство культуры*¹ Союза ССР направить на работу в Институт металлофизики АН УССР 8 человек молодых специалистов из числа окончивших вузы в 1952–1953 гг. по специальности «металлофизика».

в) Просить Совет Министров СССР предоставить Институту металлофизики АН УССР средства в сумме один миллион рублей на приобретение современного лабораторного и технического оборудования, из них в 1953 г. – 200 000 руб. и в 1954 г. – 800 000 руб.

Предложить исполкому Киевского горсовета депутатов трудящихся (тов. [А. И.] Давыдов) выделить для руководящего состава научных работников Института металлофизики АН УССР шесть квартир.

Президиум Академии наук Украинской ССР просит Центральный Комитет КП Украины оказать содействие в деле реорганизации Лаборатории металлофизики АН УССР в Институт металлофизики АН УССР⁵⁴.

Президент АН УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР *А. Н. Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 561, арк. 517–522. Копія. Машинопис.

№ 153*²

ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО ПРОПОЗИЦІЇ ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЇ КОРИСНИХ КОПАЛИН АН УРСР ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ В БУДІВНИЦТВО МЕНІЛІТОВИХ СЛАНЦІВ

4 квітня 1953 р.

В целях установления возможности внедрения в строительство менилитовых сланцев, широко распространенных в горной зоне Карпат, Совет Министров Украинской ССР постановляет:

1. Обязать Министерство промышленности строительных материалов УССР (т. Григорьева) и Центральный научно-исследовательский институт строительных материалов Министерства промстройматериалов УССР (т. Морачевского), с участием Института геологии полезных ископаемых Академии наук УССР, в течение 1953 года осуществить опытные работы и разработать технологию производства*³ известково-пушолопанового цемента и силикатного безобжигового кирпича с применением менилитовых сланцев, а также силикатного цемента с применением менилитовых сланцев в качестве гидрофобизирующей добавки.

2. Обязать Министерство коммунального хозяйства УССР (т. Третьякова), Главное дорожное управление при Совете Министров УССР (т. Довгалия), Украинское управление шоссеиных дорог Главного управления шоссеиных дорог Министерства путей сообщения (т. Донца), Украинский дорожный научно-

*¹ Помилка в документі. Правильно: Министерство высшего образования.

*² Дня. док. № 282.

*³ Тут і далі – підкреслено в документі.

исследовательский институт Главдорупра при Совете Министров УССР с участием Института геологии полезных ископаемых Академии наук УССР, осуществить в течение 1953 года:

а) лабораторные испытания асфальтных смесей с применением менилитовых сланцев;

б) строительство опытных участков дорог из горячего и холодного асфальтобетона с применением менилитовых сланцев, в следующих объемах:

на дорогах союзного значения.....600 пог[онных] метров

на дорогах республиканского и

местного значения.....500 пог[онных] метров

в городах УССР.....2000 кв[адратных] метров

3. Обязать Академию наук УССР (т. [А. В.] Палладина), институты Академии наук УССР – гидрологии и гидротехники (т. [Г. И.] Сухомела) и геологии полезных ископаемых (т. [В. Б.] Порфирьева) с участием проектного института «Укрспроводхлопок», осуществить в течение 1953 года следующие мероприятия по использованию менилитовых сланцев для противофильтрационных одежд ирригационных каналов;

а) в соответствии с техническими условиями уточнить водостойкость, морозостойчивость и другие характеристики смесей с менилитовыми сланцами;

б) разработать технологическую схему устройства противофильтрационной одежды из смесей с менилитовыми сланцами;

в) составить калькуляцию стоимости устройства одежды канала в условиях юга Украины;

г) произвести всестороннее сравнение предлагаемого типа одежды с другими;

д) построить на каналах опытные участки с одеждой из смесей с менилитовыми сланцами.

Обязать министерства, ведомства и научные учреждения УССР представить Совету Министров УССР в декадный срок детальные графики работ по проведению мероприятий, утвержденных настоящим постановлением, и не позднее 15 декабря 1953 года доклады о проделанной работе*¹.

Председатель Совета Министров УССР Д. [С.] Коротченко
Управляющий делами Совета Министров УССР И. [И.] Вивдыченко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 508, арк. 111–112. Засвідчена копія. Машинопис.

¹ На лівому полі документа біля абзацу проставлена літера «К» (контроль).

№ 154

**ЛИСТ ІНСТИТУТУ МАТЕМАТИКИ АН УРСР ДО ЛЕНІНГРАДСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЙНОЇ КОНТОРИ «ЛЕНСІЛЬБЕНЕРГО»
ПРО СПІВПРАЦЮ У СПРАВІ ОСНАЩЕННЯ РОЖДЕСТВЕНСЬКОЇ ГЕС
АВТОМАТИЧНИМИ ПРИБАДАМИ ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ ВОДИ**

9 квітня 1953 р.

На В[аше] письмо [№] 255 от 19.ІІІ.1953 г.⁵⁵

В Институте математики АН УССР в 1952 г. разработан указатель уровня жидкости, автоматически передающий показания по любым существующим линиям связи. Этот прибор может быть использован и как лимниграф, и как пьезометр.

В настоящее время изготовлен опытный образец прибора и проведены его лабораторные испытания, которые дали удовлетворительные результаты.

Погрешности измерений $\frac{1}{2}$ см не зависимо от величины колебаний уровня жидкости. Предел измерений до 10–15 м.

Институт может установить на плотине системы [А. М.] Сенкова⁵⁶ Рождественской ГЭС опытный комплект приборов (датчиков и регистраторов) с целью их производственных испытаний и передать Вам чертежи, после окончания испытаний, для изготовления приборов.

Натурные наблюдения институт очень интересуют, так как только натурные наблюдения являются надежным критерием правильности теоретических расчетов.

Программа наблюдений будет выслана Вам дополнительно. Желателен прислать Вашего представителя для ознакомления с прибором и заключения договора о сотрудничестве.

Зам[еститель] директора Института математики АН УССР *К. А. Бреус*

ІА НБУВ, ф. 264, оп. 1, спр. 262, арк. 14. Оригінал. Машинпис.

№ 155

**ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЛІТЕРАТУРИ АН УРСР ПРО ЗУСТРІЧ
НАУКОВЦІВ ІНСТИТУТІВ ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР
З ВЧЕНИМИ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ**

[9 квітня 1953 р.]^{*1}

У среду 8 квітня в приміщенні Інституту літератури АН УРСР відбулася зустріч групи вчених Академії наук Китайської Народної Республіки з науковими співробітниками інститутів Відділу суспільних наук.

Голова Відділу суспільних наук т. Білодід І. К. коротко ознайомив гостей з структурою Відділу суспільних наук, з характером роботи інститутів та з структурою останніх. Після загальної частини гості були ознайомлені з роботою Інституту літератури.

^{*1} Дату встановлено за поміткою на документі.

Директор Інституту літератури дійсний член Академії наук УРСР Білецький О. І. розповів китайським ученим про структуру Інституту літератури, про тематичні плани інституту та про основні проблеми, над розв'язанням яких працюють співробітники інституту.

Гості також були ознайомлені з рукописними фондами інституту, зокрема з рукописною спадщиною всликого укр[аїнського] поста-рєволюціонера-демократа Т. Г. Шевченка.

В науковій бібліотечі інституту китайські вчені ознайомилися з перекладами художніх творів китайських письменників на російську і українську мови, а також з творами українських письменників про Китайську Народну Республіку.

Зустріч пройшла в дружній діловій обстановці.

В[иконуючий] о[бов'язки]
вченого секретаря інституту А. [А.] Каспрук

ІА ІНБУВ, ф. 261, оп. 1, стр. 340, арк. 22. Оригінал. Машинопис.

№ 156

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВІДВІДАННЯ ІНСТИТУТУ БУДІВЕЛЬНОЇ МЕХАНІКИ АН УРСР ДЕЛЕГАЦІЄЮ КИТАЙСЬКИХ ВЧЕНИХ¹

10 квітня 1953 р.

8-го апреля 1953 г. Институт строительной механики АН УССР посетила группа делегации китайских ученых в составе: Юй Дао-вень, Чень Инь-гу, Лян Сы-чен, Цао Ли-син, Шэнь-ци, Лян Ян-гуй и двух переводчиков. Эту группу ученых сопровождала представительница Академии наук СССР тов. Лебедкина. Эту группу китайских ученых встретил и[сполняющий] о[бязанности] председателя бюро Отделения технических наук член-корреспондент АН УССР Б. Д. Грозин, который в своей краткой речи приветствовал делегатов и ознакомил гостей со структурой Отделения технических наук, а также дал краткую информацию о направлении деятельности каждого из учреждений ОТН.

Директор Института строительной механики действительный член АН УССР Ф. П. Белянкин в своей речи описал структуру института и дал представление о направлении работ каждого отдела и лаборатории.

После этого группа делегатов посетила механическую, металлографическую, физико-техническую и динамическую лаборатории института, где были показаны работы отдельных испытательных машин, приборов и приспособлений как конструкции института, так и других учреждений.

В процессе посещения лабораторий делегаты проявили интерес к конструкции и способам применения тензодатчиков, оптического исследования моделей плотины Каховской ГЭС, маркам и годам выпуска испытательных машин, методам испытания элементов строительных конструкций за пределами упругости на уникальной машине конструкции института, вопросам испытаний образцов на износ, а также испытаний на усталостную прочность в различных средах.

¹ Інформація була підготовлена Головним вченим секретарем Президії АН УРСР О. Н. Щербанем.

Посетив библиотеку, гости выразили желание получить список основных работ института, который и был им вручен, а также интересовались получением опубликованных работ института.

В дружеской беседе, которая состоялась после осмотра института за чашкой чая, гости интересовались сведениями о марках чугуна, применяемого институтом при замене кованых коленчатых валов паровых машин чугунными литыми, а также возможностью применения этих марок чугунов в строительных конструкциях.

Затем гости задали ряд вопросов, касающихся передачи опыта организации Отделения технических наук в системе АН УССР, системы повышения идейно-политического уровня научных сотрудников института, а также были заданы вопросы о том, как применяются полученные знания в практической научной работе, какова взаимосвязь отделов и лабораторий института и каковы принципы выполнения хозяйственных работ.

Руководящие сотрудники института задали гостям ряд вопросов о развитии китайской культуры, искусства, о структуре и организации Академии наук Китая, а также о письменности Китая.

В конце беседы гости и представители института пожелали друг другу успехов в своей деятельности и выразили пожелания укрепить в дальнейшем дружественные связи.

Гости и руководящий состав института в механической лаборатории были сфотографированы. Делегаты в знак китайско-советской дружбы передали сотрудникам института свои нагрудные значки.

Заместитель директора Института строительной
механики АН УССР *Н. М. Студзинский*
Научный консультант Отдела специальных
работ АН УССР *П. С. Поляков*

Науковий архів Інституту механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України, оп. 1, стр. 347, арк. 2–4.
Копія. Машиннопис.

№ 157*¹

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КПУ
І. Д. НАЗАРЕНКА ПРО СПРІЯННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ КАФЕДР
ФІЛОСОФІЇ ТА ІНОЗЕМНИХ МОВ ПРИ АН УРСР**

13 квітня 1953 р.

В связи с тем, что Академия наук Украинской ССР не имеет штатных преподавателей философии и иностранных языков, подготовка аспирантов по этим предметам может проводиться только силами преподавателей высших учебных заведений с почасовой оплатой их работы в Академии.

*¹ Див. док. № 218.

Так как норма почасовой оплаты намного ниже оплаты штатных преподавателей вузов, то привлечение высококвалифицированных преподавателей для работы с аспирантами АН УССР крайне затруднительно.

До последнего времени курс диалектического и исторического материализма читался аспирантам без семинарской проработки материала, произведения классиков марксизма-ленинизма изучались аспирантами самостоятельно без помощи и консультаций преподавателей. При существующей системе почасовой оплаты преподавателей методическая работа полностью отсутствует.

В результате такого положения имелись серьезные недочеты в подготовке аспирантов АН УССР по марксистской философии.

Наряду с неудовлетворительной работой по философской подготовке аспирантов Академия наук УССР лишена возможности оказывать помощь младшим научным сотрудникам своих институтов, готовящимся к сдаче кандидатских экзаменов по философии, а также старшим научным сотрудникам в деле повышения их идейно-политического уровня, так как для этой цели средства не отпускаются.

Аналогичное положение имеет место в АН УССР и в подготовке аспирантов и младших научных сотрудников по иностранным языкам.

Считая неудовлетворительным существующее в АН УССР положение в подготовке кадров, Президиум Академии наук УССР полагает, что поднять уровень подготовки аспирантов по философии и иностранным языкам можно только путем организации в Академии соответствующих кафедр, которые своей работой охватили бы также младших и старших научных сотрудников институтов АН УССР.

Исходя из этого, Президиум АН УССР письмом от 23 марта 1953 г. на имя Председателя Совета Министров УССР товарища Д. С. Коротченко обратился с просьбой возбудить соответствующее ходатайство о разрешении организовать в Академии наук УССР две кафедры: кафедру философии в составе 6 штатных должностей и кафедру иностранных языков в составе 11 штатных должностей.

Фонд заработной платы для всего состава этих кафедр выразится в сумме 510 тыс. руб. в год.

Сообщая об изложенном, Президиум Академии наук УССР просит Вас оказать содействие в деле разрешения вопроса об организации в АН УССР названных выше кафедр.

В Академии наук Союза ССР, ее филиалах, а также в ряде академий наук союзных республик кафедры философии и иностранных языков организованы и проводят работу с аспирантами и научными сотрудниками.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР *А. Н. Шербань*

**ДОВІДКА ДЕРЖПЛАНУ УРСР ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ПЕРЕДАЧІ
ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР МАТЕРІАЛЬНО-
ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ УКРАЇНСЬКОГО ГЕОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ*2**

29 квітня 1953 р.

По Вашему порученню Госплан УРСР рассмотрел письмо Президента Академии наук УССР тов. [А. В.] Палладина по вопросу передачи геологических фондов и здания Украинского геологического управления Институту геологических наук Академии наук УССР и сообщает Вам:

Отдел фондов, находящийся в настоящее время при Украинском геологическом управлении, является территориальным филиалом Всесоюзного геологического фонда.

Основные задачи отдела фондов заключаются в концентрации всех отчетов по геологоразведочным работам, проводимым на территории Украинской ССР, независимо от ведомства, их производившего, составлении балансов по запасам полезных ископаемых, учете освоения разведанных месторождений и обслуживания фондовыми геологическими материалами всех геологоразведочных организаций.

Таким образом, по своему назначению геологические фонды являются организацией межведомственной, призванной контролировать правильность ведения геологоразведочных работ и способствовать обобщению материалов для геологического изучения территории УССР.

Решением четвертой сессии Верховного Совета Союза ССР Министерство геологии ликвидировано и его функции переданы ряду министерств, в ведении которых находится добывающая промышленность.

Соответственно этому Украинское геологическое управление, по сообщению его начальника тов. Котикова, предполагается передать Министерству металлургической промышленности, поскольку управление ведет геологоразведочные работы преимущественно на черные, цветные и редкие металлы.

В связи с тем, что в отделе фондов сосредотачиваются материалы по всем видам полезных ископаемых Украины, по геофизическим, гидрогеологическим и научно-исследовательским работам, переход отдела фондов в ведомственное подчинение, в Министерство металлургической промышленности нецелесообразен, поскольку при таком подчинении не может быть обеспечена координация геологоразведочных работ на территории республики, в частности, по углю, нефти, строительным материалам и другим видам полезных ископаемых.

Из существующих на Украине геологических организаций наиболее близко стоит к задачам геологических фондов Институт геологических наук Академии наук УССР, в настоящее время в значительной степени координирующий научно-исследовательские геологические работы.

*1 Див. док. № 151.

*2 Довідку було направлено заступнику Голови РМ УРСР Л. Р. Корнійшо, а другий примірник надіслано Президенту АН УРСР О. В. Палладіну для ознайомлення.

Передача отдела фондов в систему Академии наук УССР обеспечит выполнение одной из основных задач Академии наук и территориального геологического фонда – научное обобщение результатов геологического изучения территории УССР, разработку прогнозов поисков и разведок и координацию геологоразведочных работ.

Однако, подчинение отдела фондов будет целесообразно при условии, если Институт геологии Академии наук обеспечит выполнение всех задач фондов по учету и контролю геологоразведочных работ.

Вопрос о передаче помещения Украинского геологического управления Академии наук УССР не может быть положительно разрешен, так как Совет Министров Союза ССР распоряжением № 5608 от 27 марта 1953 года закрепил за Министерством металлургической промышленности все помещения, принадлежащие организациям бывшего Министерства геологии, которые переходят в Министерство металлургической промышленности Союза ССР.

При этом возвращается письмо Президента Академии наук УССР тов. [А. В.] Палладина и нач[альника] Украинского геологического управления Котикова.

Заместитель председателя Госплана Совета Министров УССР П. Рудой

Архив Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 513, арх. 7–8. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 159

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ІНСТИТУТУ ЛІТЕРАТУРИ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА АН УРСР ДО ВІДДІЛУ ЛІТЕРАТУРИ І МИСТЕЦТВА ЦК КПУ ПРО СТАН РОБОТИ З ВИДАННЯ ТВОРІВ КЛАСИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

[Не пізніше квітня 1953 р.]^{*1}

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка Академії наук Української РСР доповідає про стан з виданням творів класиків української літератури.

1. Академічне видання творів Т. Г. Шевченка в 10 томах^{*2}.

Видається згідно постанови Ради Міністрів УРСР та ЦК КП(б)У № 1453 від 10.VIII.1946 р.

В 1939 р. були видані I та II томи. Після Великої Вітчизняної війни вийшло з друку виправлене і доповнене перевидання I тома, друкується II том.

Вийшли з друку III, IV і V томи. Том VI (листи) підготовлений, до видавництва не переданий, оскільки державна редакційна колегія досі не розв'язала питання про публікацію частини листів.

Том X (матеріали і документи) буде підготовлений до кінця 1953 року.

Томи VII, VIII, IX (малювальна спадщина) готують до друку Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії АН УРСР і Державний музей Т. Г. Шевченка.

2. Видання творів Івана Франка в 20 томах.

Видається згідно постанови ЦК КП(б)У від 11.XI.1949 р.

^{*1} Дату встановлено за змістом документа.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

Вийшли з друку II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX томи; X, XI, XII, XIII томи друкуються, підготовлені на договірних умовах [товаришами] Білецьким О. І. і Журавською І. Х.* і передані до видавництва XIV і XV томи; в плановому порядку підготовлений інститутом і переданий до видавництва XVIII том, закінчується підготовка XVI і XVII томів. XIX том (економічні, філософські та історичні праці [Івана] Франка) Президія АН УРСР доручила підготувати інститутом економіки, філософії та історії; XX том (вибране листування) буде підготовлений Інститутом літератури до кінця 1953 року.

Видання I тома затримувалось через відсутність вступної статті. Зараз вступну статтю доручено написати тов[аришам] Кирилюку С. П. і Кисельову О. І.

По тексту підготовлених томів є цілий ряд складних питань, які потребують кваліфікованої розв'язки.

3. Видання творів Панаса Мирного в п'яти томах.

Видається згідно постанови Ради Міністрів УРСР (див. постанову Президії АН УРСР від 3.VI.1949 р., протокол № 15).

Підготовлені, схвалені Текстологічною комісією і передані до Редакційно-видавничої ради АН УРСР I, II, III і IV томи. V том буде підготовлений до кінця 1953 р.

4. Видання творів Лесі Українки в п'яти томах.

Видається згідно постанови Оргбюро ЦК КП(б)У від 11.XI.1949 року. Вийшли з друку I, II, III томи (підготовлені на договірних умовах); в плановому порядку підготовлений інститутом і переданий до видавництва IV том; V том буде підготовлений до кінця 1953 р.

5. Видання творів І. Котляревського в двох томах.

Видається згідно постанови Президії АН УРСР від 26.III.1951 року, протокол № 12.

Вийшов з друку I том. II том був підготовлений А. П. Шамрасом. Зараз том переглянутий, виправлені помилки в коментарях, виправляються тексти, знята передмова і написана нова (автор Кирилюк С. П.). Том буде переданий до видавництва в квітня 1953 року.

6. Видання творів В. Стефаника в трьох томах.

Видається за тематичним планом Інституту 1948–1952 рр.

Вийшов з друку I том. II том виправлений, написана передмова (автор тов. Білецький О. І.), переданий до видавництва.

III том підготовлений, написана передмова (автор тов. Крижанівський С. А.), переданий до видавництва.

7. Видання творів П. Грабовського в трьох томах.

Видання на договірних умовах готував співробітник інституту тов. Кисельов О. І. В зв'язку з тим, що тов. Кисельов О. І. виконав роботу на недостатньому науковому рівні, видання тритомника припинене.

8. Видання творів М. Коцюбинського в 5 томах.

Розпочато в 1946 р. (договір між Інститутом і Держлітвидавом). Готування видання було доручено [І. І.] Стебунові, який безвідповідально поставився до справи – не склав проєкста всього видання, не підготував тексти творів за автогра-

* Помилка в документі. Правильно: І. Ю.

фами та найбільш авторитетними прижиттєвими виданнями. Коли вже було видано I, II, III, томи, а IV том був підданий справедливій гострій критиці за допущені в ньому помилки буржуазно-об'єктивістського характеру, з'ясувалося, що цінного матеріалу в спадщині письменника на IV і V томи не набереться. Видання було припинене.

В зв'язку з припиненням видання творів П. Грабовського і М. Коцюбинського, Інститут літератури просить дозволити підготувати в 1954 році видання творів П. Грабовського в двох томах і в 1954–1955 рр. видання творів М. Коцюбинського в трьох томах, куди увійдуть всі художні твори, літературно-критичні та публіцистичні статті, а також вибрані листи – все найцінніше з літературної спадщини цих письменників.

Заступник директора інституту
канд[идат] філолог[ічних] наук *О. Є. Засенко*

ІА НБУВ, ф. 261, оп. 1, спр. 384, арк. 42–45. Копія. Машинотіс.

№ 160
ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЛЬВІВСЬКИЙ ФІЛІАЛ
АКАДЕМІЇ НАУК УРСР

*15 травня 1953 р.*1*

I. Общіе положення^{*2}

1. Львовский филиал Академии наук УССР представляет комплексное научное учреждение, состоящее из институтов, лабораторий и других учреждений Академии наук УССР, ведущих научно-исследовательскую работу на территории западных областей УССР, в соответствии с задачами построения коммунистического общества в Советском Союзе.

2. Свою деятельность Львовский филиал осуществляет по плану, разрабатываемому им с учетом запросов местных организаций и утвержденному Президиумом Академии наук УССР.

Планы учреждений Львовского филиала входят составной частью в планы соответствующих отделений Академии наук УССР.

3. Львовский филиал работает под непосредственным руководством Президиума Академии наук УССР. Научное руководство учреждениями филиала Президиум Академии наук УССР осуществляет через президиум филиала и отделения Академии наук УССР.

4. Львовский филиал издает периодические издания и сборники, а также научные и научно-популярные труды сотрудников с разрешения Редакционно-издательского совета Академии наук УССР.

5. Львовский филиал устанавливает и поддерживает научные связи с научными учреждениями и обществами и созывает в установленном порядке, с разрешения Президиума Академии наук УССР, научные конференции.

^{*1} Дата затвердження Президією АН УРСР.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

6. Львовский филиал имеет все права юридического лица.

II. Структура Львовского филиала

7. Во главе Львовского филиала стоит президиум филиала, состав которого утверждается Президиумом Академии наук УССР сроком на 3 года. Председатель президиума филиала избирается на тот же срок Общим собранием Академии наук УССР из числа действительных членов АН УССР. Председатель президиума филиала, его заместитель по научным вопросам, назначаемый из числа действительных членов или членов-корреспондентов АН УССР, директора учреждений филиала, ученый секретарь и секретарь парторганизации филиала.

8. В компетенцию президиума филиала входит:

- а) координация и контроль работы всех учреждений филиала и руководство ими;
- б) рассмотрение и согласование планов учреждений филиала и представление их на рассмотрение через отделения Президиуму Академии наук УССР;
- в) разработка смет, штатного расписания для отдельных учреждений филиала и представление их через отделения на утверждение Президиума Академии наук УССР;
- г) представление через отделения на утверждение Президиума Академии наук УССР руководителей учреждений;
- д) увязка и координация работы научных учреждений филиала с работой вузов и других научно-исследовательских учреждений;
- е) представительство от имени Академии наук УССР в различных учреждениях и организациях на местах (в западных областях УССР).

9. Советом филиала является ученый совет филиала, состоящий из президиума филиала, всех действительных членов и членов-корреспондентов АН УССР, работающих в филиале, представителей местных научных, партийных, советских, общественных и хозяйственных организаций.

Состав ученого совета утверждается Президиумом Академии наук УССР. Совет филиала собирается не менее одного раза в квартал для заслушивания отчетов президиума и учреждений филиала, а также обсуждения планов работы и составления по ним заключений.

Ученый совет филиала заслушивает научные доклады и сообщения как работников филиала, так и других ученых, в особенности западных областей УССР, готовит и выдвигает через президиум филиала вопросы важного теоретического и принципиального значения.

10. Председатель филиала осуществляет общее руководство работой филиала, председательствует в заседаниях совета и президиума филиала. Председатель филиала имеет право принимать участие с решающим голосом во всех заседаниях учреждений филиала.

11. Для обслуживания административных, хозяйственных и финансовых дел филиала, в его составе имеется административно-хозяйственная часть во главе с заместителем председателя филиала по общим вопросам, который осуществляет контроль за соблюдением финансовой и штатной дисциплины в учреждениях филиала и несет ответственность за сохранение финансовой и штатной дисциплины в Управлении филиала.

12. Руководство учреждениями филиала осуществляется директорами этих учреждений в соответствии с директивами Президиума АН УССР, президиума филиала и отделений Академии наук УССР.

Главный ученый секретарь Президиума АН УССР *А. Н. Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 525, арк. 376–379. Оригінал. Машинопис.

№ 161

**ДОВІДКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ
ПРО ЗАХОДИ З ПОКРАЩЕННЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ
ТА ЗНИЖЕННЯ ЗБИТКОВОСТІ ВИДАНЬ АН УРСР**

16 травня 1953 р.

Направляя при этом справку о мерах по улучшению дела популяризации и снижению убыточности изданий журналов и научных записок АН УССР, Президиум Академии наук УССР просит ЦК КП Украины:

1. Обязать Укркниготорг обеспечить распространение согласованных с Укркниготоргом и утвержденных ЦК КП Украины полных тиражей изданий АН УССР.

2. Удовлетворить ранее посланное в ЦК КП Украины ходатайство АН УССР о выпуске на русском языке «Геологического журнала» и «Биохимического журнала», которые до сих пор выходят на украинском языке, что затрудняет их распространение в других союзных республиках, представляющих значительный спрос на эти журналы.

Приложение*1: Справка о мерах улучшения дела популяризации и снижению убыточности изданий журналов и научных записок АН УССР с приложением на 7 стр.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР *А. Н. Щербань*

Справка

о мерах по улучшению дела популяризации и снижению убыточности изданий журналов и научных записок Академии наук УССР

1. С целью снижения убыточности академических изданий Президиум АН УССР в 1953 году осуществил ряд мероприятий, направленных на увеличение тиражей журналов и научных записок АН УССР. Общий тираж всех журналов АН УССР с 11 700 экз. в 1952 г. повысился до 18 800 экз. в 1953 г. (рост на 60,7%). В результате проведенной Издательством АН УССР работы по популяризации научных журналов АН УССР, в частности включения их в каталог подписных изданий «Союзпечати», сумма подписки, проведенной «Союзпечатью», в 1953 г.

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

по всем журналам возросла до 448,3 тыс. руб., что составляет 77% роста по сравнению с 1952 годом, когда эта сумма составила всего 253,3 тыс. руб.

В результате малотиражности издаваемых журналов издательство в 1952 г. понесло 357 тыс. руб. убытка. В 1953 г. с увеличением тиражей повысилась рентабельность изданий журнала (см[отри] приложение 1)*¹.

Издание научных записок институтов АН УССР является убыточным вследствие того, что эти научные записки, рассчитанные на узкий круг читателей, при большом объеме и значительности стоимости, выпускаются крайне ограниченными тиражами, как правило, не превышающим 1000–1500 экз.

Для снижения убыточности издания малотиражных сборников научных записок Президиумом АН УССР принято решение об уменьшении общего объема запланированных к выпуску в 1953 г. сборников научных записок институтов. В результате этого общее количество печатных листов научных записок с 650 в 1952 г. снижено по плану на 1953 г. до 494 листов.

В текущем году Президиумом АН УССР приняты также меры к тому, чтобы сборники научных записок институтов комплектовались тематически, а не представляли бы собой механический подбор разнородных статей по различным отраслям науки. Такое мероприятие, безусловно, повысит спрос покупателей на эту литературу.

В текущем году Издательство АН УССР выпускает 15 названий таких тематических сборников научных записок (см[отри] приложение № 2).

Все эти мероприятия направлены на достижение в 1953 г. резкого снижения избыточности издательства, с одной стороны, и на обеспечение более широкой популяризации научных работ институтов АН УССР, с другой.

Таким образом, в 1953 г. убытки издательства от выпуска научных записок институтов АН УССР должны значительно снизиться против 1952 г.

2. Укркниготорг еще слабо обеспечивает распространение научной книги, обеспечивая реализацию лишь незначительной части тиражей книг, выпускаемых издательством. Укркниготорг, фактически, не ведет активной работы по пропаганде и продвижению академической книги до заинтересованных в ней потребителей (см[отри] приложение № 4).

Издательство АН УССР принимает все возможные меры к реализации своих изданий через свой магазин в г. Киеве, а также непосредственно связывается с другими книготорговыми организациями за пределами Украины.

В частности, по договоренности с Союзкниготоргом аннотация на все издания АН УССР на русском языке систематически печатаются в «Бланке заказов» Союзкниготорга Министерства культуры СССР и рассылаются по всем союзным республикам, что вызвало спрос на издания АН УССР за пределами нашей республики. Установлены связи с «Книгоэкспортом», который предъявляет спрос на издания АН УССР для вывоза их за пределы СССР (см[отри] приложение № 3).

Однако вследствие неудовлетворительной работы организации системы Укркниготорга по распространению научных книг на складе издательства все же оседает на некоторый период значительная часть тиражей книг, которые могли

*1 Згадані тут і далі додатки не публікуються.

быть полностью и быстро реализованы через разветвленную сеть Укркиготорга в областных центрах и промышленных районах Украины.

Приложение: 1. Справка о тиражах журналов Издательства АН УССР за 1952 и 1953 гг. на 1 стр.

2. Список научных трудов и научных записок, выпускаемых тематически, на 1 стр.

3. Справка о реализации литературы с 1.1. по 10.V.1953 г. на 1 стр.

4. Справка о заборе тиражей Укркиготоргом на 1 стр.

Главный ученый секретарь
Президиума Академии наук УССР *А. Н. Щербань*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 3292, арк. 76–79. Оригінал. Машинопис.

№ 162*¹

ДОВІДКА ПРО РОБОТУ СЕКТОРУ ТВАРИННИЦТВА АН УРСР У 1951–1953 рр.⁵⁷

29 травня 1953 р.*²

Сектор животноводства был организован Президиумом Академии наук УССР 4.IV.1949 г. при Институте зоологии. 7 ноября 1951 г. постановлением Президиума АН УССР Сектор животноводства был выделен из состава Института зоологии; как отдельное бюджетное учреждение в системе Академии наук существует с августа мес[яца] 1952 года.

Государственной штатной комиссией СССР штатное расписание Сектора животноводства утверждено 23.VI.1952 года за № 7-1816 в составе 15,5 штатных единиц, в том числе научный руководитель сектора, 2,5 штатных единиц ст[арших] научных сотрудников, 5 мл[адших] научных сотрудников, 4 человека научно-технического персонала и 3 чел. административно-хозяйственного персонала.

Штаты Сектора животноводства заполнены со следующим изменением штатного расписания: старших научных сотрудников 1,5, мл[адших] научных сотрудников 6. Среди научных сотрудников сектора 1 доктор наук и 3 кандидата наук. Весь научный и научно-технический персонал сектора имеет высшее образование (13 чел.).

В секторе проходят обучение 2 аспиранта.

Кроме штатных работников непосредственное участие в работах сектора принимает действительный член АН УССР Л. К. Гребень и профессор доктор с[ельско]х[оз]яйственных наук П. Д. Пшеничный.

Основные средства, состоящие, главным образом, из научного оборудования, составляют на 1.V.1953 г. – 75 000 руб., подопытные животные (овцы и крупный рогатый скот) – 64 000 руб.

По выполняемым работам сектор разбивается на группы:

¹ Див. док. № 68.

² Дата супровідного листа.

а) иммунобиологическая – в составе 1 ст[аршего] научного сотрудника, 2 мл[адших] научных сотрудников и 2 аспирантов. Руководитель группы – член-корреспондент АН УССР В. П. Тульчинская. Группа работает в г. Одессе на базе лаборатории микробиологии Государственного университета им. И. И. Мечникова и 4 совхозов Одесского треста овощно-молочных совхозов. Работа ведется по постановлению Совета Министров УССР от 21.1.1952 г. № 63 по изысканию средств и методов борьбы с бруцеллезом с[ельско]х[озийственных] животных.

б) Группа по совершенствованию пород с[ельско]х[озийственных] животных в составе 1 ст[аршего] научного сотрудника, 2 мл[адших] научных сотрудников и 1 зоотехника, ведет работу по изучению и совершенствованию чернопестрого крупного рогатого скота УССР на базе совхозов и колхозов УССР, разводящих чернопестрый скот.

в) Группа по физиологии с[ельско]х[озийственных] животных в составе 1 ст[аршего] научного сотрудника и 2-х лаборантов, изучает физиологическими и зоотехническими методами вопрос о кратности кормления молочных коров. Работа ведется на экспериментальной с[ельско]х[озийственной] базе АН УССР «Фософания» и 3-х передовых совхозов Киевской области.

г) Винницкий опорный пункт овцеводства под руководством действительного члена АН УССР Л. К. Гребеня в составе 1 мл[адшего] научного сотрудника и 1 лаборанта в колхозе «1 Травня» Винницкого района на овцах АН УССР и колхоза практически занимается совершенствованием мясошерстных овец в состоянии и созданием длинношерстных полутонкорунных овец, пригодных для разведения в Полесье.

Кроме того, научные сотрудники сектора принимают активное участие во внедрении достижений науки и передового опыта в колхозное производство Дымерского района (колхозы им. Ленина и «20-річчя Жовтня») Киевской области и Снегиревского района (колхоз «Свобода» и им. Суворова) Николаевской области.

За 3-летний период существования Сектор животноводства выполнил следующие работы:

а) Проведено экспедиционное обследование красного степного скота. На основании материалов обследования разработана система мероприятий по совершенствованию этой породы, внедряемая в свеклосовхозе «Коминтерн» Кировоградской области. Заключается монография по красной степной породе.

б) Проведен длительный опыт по изучению индивидуального развития серого украинского скота и чернопестрого подольского скота. Опытами установлено, что разные породы в соответствии с особенностями исторического хода становления породы различным образом реагируют на уровень молочного кормления. Предварительные выводы опыта в виде статьи публикуются в трудах вузов по вопросам животноводства.

в) На Винницком опорном пункте сектора в 1950 году начаты работы по скрещиванию местных грубошерстных овец с баранами мясошерстных и мясных пород с целью совершенствования местных мясошерстных овец и выведения новой породы овец. Получено 3 помесных поколения ягнят, из которых наилучшими оказались комбинации линкольн х цыгай и гемпшир х цыгай. Хорошие результаты дало скрещивание мясошерстных овец с баранами асканийской тонкорунной породы.

Среди разных комбинаций выделены овцы, дающие длинную (18–20 см) шерсть с большим выходом чистого волокна (50–60%) и пригодные для двукратной в год стрижки.

Помесные ягнята опорного пункта демонстрировались на Винницкой областной [сельско]х[озийственной] выставке 1951 года и были удостоены диплома 1 степени.

г) Проведено обследование завезенного на Украину после Отечественной войны чернопестрого крупного рогатого скота в совхозах и колхозах Киевской и Винницкой областей. Установлено, что чернопестрый скот может быть использован для повышения продуктивных и экстерьерных качеств местного малопродуктивного скота лесостепи и полей УССР, а также украинской белоголовой породы крупного рогатого скота.

д) Закончено изучение лечения биостимуляторами (по методу академика В. П. Филатова) энзоотической бронхопневмонии поросят вначале заболевания.

е) Изучено лечебное действие красного растворимого стрептоцида, препарата АСД (Дорогова), короформа (экстракт хвои пихты), некоторых витаминов и микроэлементов при заболевании овец бруцеллезом. В настоящее время сектор приступает к широкому производственному изучению применения красного растворимого стрептоцида.

ж) Проведено сравнительное изучение диагностической ценности аллелогических препаратов бруцеллизата и бруцеллогидролизата ВИЭВ при бруцеллезе овец и разработана диагностика бруцеллеза у молодняка овец, рожденных от бруцеллезных маток.

з) Разработаны методика комплексной диагностики бруцеллеза и вопросы иммуногенеза и вакцинотерапии при бруцеллезе овец в зависимости от сезона года, возраста, стадии заболевания и при условии воздействия на центральную нервную систему фармакологическими средствами.

По тематическому плану научных исследований на 1953 год Сектор животноводства АН УССР разрабатывает одну проблему: «Повышение продуктивности общественного животноводства». По этой проблеме выполняются темы:

1. Разработка мероприятий по повышению продуктивности чернопестрого крупного рогатого скота УССР.
2. Разработка физиологических основ рационального питания молочного крупного рогатого скота (кратность кормления).
3. Повышение продуктивных качеств мясошерстных овец лесостепи УССР.
4. Улучшение породных и продуктивных качеств свиной полейся.
5. Иммунологические сдвиги при вакцинации животных против бруцеллеза.

Для успешного выполнения тематического плана и дальнейшего расширения исследовательских работ по животноводству Сектору животноводства необходима экспериментальная база, обладающая достаточным для экспериментальных целей количеством животных и необходимыми для размещения лабораторий сектора постройками, в которых можно было бы сосредоточить разрозненно работающие в разных местах группы научных сотрудников сектора.

Исполняющий обязанности заведующего Сектором животноводства
Академии наук УССР Х. [И.] Класен

**ПОВІДОМЛЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО ВИПУСК
ІНСТИТУТОМ МОВОЗНАВСТВА АН УРСР ПЕРШОГО ТОМУ
УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО СЛОВНИКА**

8 червня 1953 р.

Президія Академії наук УРСР повідомляє, що комісія під головуванням дійсного члена АН УРСР М. П. Бажана¹, виділена Президією АН УРСР для перегляду I тому чотиритомного Українсько-російського словника Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР, вивчила текст I тому Словника (А – Ж) і прийшла до висновку:

Текст I тому Українсько-російського словника (головний редактор – член-кор[еспондент] І. М. Кириченко, члени редколегії ст[арший] науковий співробітник Т. В. Зайцева і дійсний член АН УРСР М. Т. Рильський) відповідає вимогам радянської лексикографії і, зокрема, його призначенню для широкої мовної практики.

Комісія внесла в текст словника ряд поправок (резолуція і перелік поправок додається), які Інститут мовознавства повинен реалізувати при перелачі словника для друкування масовим тиражем. Строк внесення поправок – до 10 червня 1953 р.

10 червня 1953 р. I том Українсько-російського словника буде переданий до Видавництва АН УРСР для друкування тиражем в 50 000 екз. Видавництво АН УРСР повідомило, що перші 25 000 тиражу словника будуть виготовлені в перших числах липня 1953 р., решта – наприкінці липня ц. р. Таким чином, весь тираж I тому Українсько-російського словника буде готовий в кінці липня – на початку серпня 1953 р.

За тематичним планом Інституту мовознавства АН УРСР II том цього словника передається до видавництва в 1953 р., III том – в 1954 р., IV – [в] 1955 р. з умовою закінчення повного видання словника в 1956 році.

Одночасно Інститут мовознавства АН УРСР запланував видати одностомник Українсько-російського словника в 1954 році.

Інститут мовознавства проводить також роботу по підготовці до перевидання (з урахуванням критичних матеріалів проведеної в лютому 1952 року творчої дискусії) Російсько-українського словника 1948 р. Строк виконання цієї роботи за тематичним планом Інституту мовознавства – 1953–1955 рр.

Бажаючи прискорити випуск Українсько-російського словника (II, III, IV томів) та переробленого Російсько-українського словника, Президія АН УРСР запропонувала Інституту мовознавства перепланиувати свій тематичний план, деякі теми зняти, щоб звільнити ряд наукових працівників для роботи над словниками з розрахунком закінчення випуску Українсько-російського словника в 1955 році і видання Російсько-українського словника в 1954 р.

В найближчий час Інститут мовознавства АН УРСР подасть свої пропозиції, які будуть розглянуті Президією.

¹ До складу комісії, крім М. П. Бажана, входили К. Г. Гуслистий, В. Я. Шапкевич, Н. С. Крутікова, Г. І. Купріяно, В. І. Васильський, А. П. Медушєвський, Д. І. Мишко, М. С. Пилипський, М. А. Руденко, С. І. Старинкевич.

Рішння Президії АН УРСР в цій справі буде повідомлене Центральному Комітетові КП України.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний учений секретар Президії АН УРСР *О. Н. Щербань*

На документі помітки: «Тов. [І. Д.] Назаренко. Прошу прояснити. 9.06.[1953 р.] *О. І. Кириченко*», «Отдел науки и культуры взял под контроль. І том словаря уже передан в печать. 11.07.53. *А. Павелко*».

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 3282, арк. 173–174. Оригінал. Машпюліс.

№ 164*¹

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ЗМІНИ В СТРУКТУРІ УСТАНОВ АН УРСР

12 червня 1953 р.

На виконання постанови Ради Міністрів Української РСР від 17 квітня 1953 р. за № 818 «Про структуру і штати міністерств і відомств УРСР та їх місцевих органів» і відповідно до листа Ради Міністрів УРСР від 20.IV.1953 р. за № 51–614, Президія Академії наук УРСР постановляє:

І. З метою більш правильної організації наукових досліджень, розстановки та використання наукових кадрів провести такі зміни в структурі установ Академії наук УРСР:

1. По Відділу сільськогосподарських наук*²

а) По Інституту фізіології рослин і агрохімії. На базі існуючих штатів 3-х лабораторій: фізіології обміну речовин у рослинах, біохімії рослин і фізіології стійкості рослин, – враховуючи профіль співробітників, організувати дві лабораторії: лабораторію біохімії фотосинтезу с[ільсько]г[осподарських] рослин і лабораторію фізіології стійкості рослин.

б) По Інституту машинознавства і сільськогосподарської механіки.
Ліквідувати групу впровадження, передавши її функції та штати іншим відділам цього ж інституту.

Об'єднати відділ сільськогосподарського машинобудування з відділом теорії машин і механізмів в один відділ під назвою сільськогосподарські машини.

в) По Інституту лісівництва.
Об'єднати лабораторію ґрунтової мікробіології з лабораторією фізіології деревних рослин під загальною назвою лабораторія фізіології деревних рослин і мікробіології.

г) По Інституту ентомології та фітопатології.
Об'єднати лабораторію токсикології з лабораторією хімії інсектофунгіцидів під загальною назвою лабораторія токсикології та хімії інсектофунгіцидів.

*¹ Див. док. № 241.

*² Тут і далі – підкреслено в документі.

д) По Інституту генетики і селекції.

Ліквідувати лабораторію механізації.

е) По Інституту агробіології.

Об'єднати відділ зоології з групою захисту рослин під загальною назвою відділ зоології та захисту рослин.

2. По Відділу технічних наук

а) По Інституту будівельної механіки.

Об'єднати відділ контактної міцності і металографічну лабораторію, утворивши на їх базі відділ металознавства і контактної міцності.

Реорганізувати динамічну лабораторію у лабораторію коливання.

Перейменувати відділ міцності і динаміки деталей машин у відділ технічної теорії пружності.

б) По Інституті електрозварювання ім. Є. О. Патона.

Об'єднати лабораторію зварювання труб з відділом заводського зварювання труб під назвою відділ зварювання труб.

Реорганізувати проектно-конструкторський відділ у відділ зварювального обладнання і апаратури.

За рахунок існуючих штатних контингентів інституту утворити лабораторію нових методів зварювання.

в) По Інституті теплоенергетики.

Перейменувати відділ загальних проблем енергетики у відділ загальної енергетики.

Перейменувати лабораторію промтеплотехніки у лабораторію спалення палива.

Перейменувати лабораторію тсоретичної теплотехніки у лабораторію теплообміну і теплообмінних апаратів.

3. По Відділу фізико-математичних і хімічних наук

а) По Інституту фізики.

Об'єднати відділ технічної фізики з III відділом.

4. По Відділу суспільних наук

а) По Державному музею Т. Г. Шевченка.

I. Передати Державному музею Т. Г. Шевченка Будинок-музей Т. Г. Шевченка.
II. Зобов'язати директорів установ АН УРСР, в яких проведено структурні зміни, терміново подати на затвердження бюджетно-штатної комісії АН УРСР нову структуру і штати установ відповідно до проведених змін.

III. Доручити бюджетно-штатній комісії АН УРСР розглянути нову структуру і штати установ АН УРСР та подати їх на затвердження уряду не пізніше 20 червня 1953 року.

IV. Зобов'язати директорів установ АН УРСР до 1 липня ц. р. подати Президії свої пропозиції щодо використання тих осіб, які будуть зміщені з посад відповідно до цієї постанови.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний учений секретар Президії АН УРСР *О. Н. Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 526, арк. 287–290. Оригінал. Машинопис.

№ 165
ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЗООЛОГІЇ АН УРСР ПРО СПІВПРАЦЮ
З ВЧЕНИМИ ІНШИХ РЕСПУБЛІК

15 червня 1953 р.

Інститут зоології Академії наук УРСР здійснює зв'яз з ученими інших союзних республік шляхом обговорення доповідей на республіканських, союзних наукових конференціях і з'їздах, шляхом обміну науковими працями, при рецензуванні надісланих з інших республіканських академій річних звітів, а також при впровадженні наукових досягнень в практику народного господарства.

На минулих в березні і травні в Інституті зоології АН УРСР двох наукових конференціях по питаннях вивчення фауни, її історії і трансформації, в числі доповідчиків були науковці не тільки наукових і навчальних закладів УРСР, але і представники з інших міст – Москви, Ленінграда, Воронежа, Алма-Ати.

Ряд науковців інституту брали участь в роботі всесоюзних конференцій в Москві і Ленінграді по проблемах паразитології, живої речовини, морфології, анатомії і др.

Коллектив відділу акліматизації і селекції Ін[ститу]та зоології АН УРСР виконує роботу по впровадженню передових методів агротехніки вирощування дубового шовкопряда як в районах УРСР, так і в колгоспах Наровлянського району Полеської області БСРС. На майбутній загальносоюзній сесії Української і Білоруської академії наук буде заслухано доповідь співробітника інституту по питаннях розведення культури дубового шовкопряда в Полеських районах. Виведена інститутом породна група дубового шовкопряда «ІЗАН» випробовується також і в Краснодарському краї, в Башкирській і Чуваській АСРС.

Зам[ість] директора Ін[ститу]та зоології АН УРСР
по науковій частині проф. *Б. Г. Новиков*

ІА НБУВ, ф. 258, оп. 1, спр. 258, арк. 5. Оригінал. Машиннопис.

№ 166
КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ПЕРЕНЕСЕННЯ
ПРАХУ ПРОФЕСОРА М. О. ГРІНЧЕНКА З м. УФА ДО м. КИЇВ

17 червня 1953 р.

Президія Академії наук УРСР просить Раду Міністрів УРСР дозволити оплатити витрати по перенесенню праху заслуженого діяча мистецтв, професора М. О. Грінченка, похованого під час війни в м. Уфі, на батьківщину, до Києва.

За розпорядженням державних органів Башкирської АРСР кладовище в м. Уфі, де поховано М. О. Грінченка, підлягає носини цього року знесенню.

Заслужений діяч мистецтв М. О. Грінченко довгий час до війни очолював пісенно-музичний відділ Інституту фольклору, а в 1942 році був директором Інституту народної творчості і мистецтв АН УРСР.

Додаток*¹: Кошторис*².

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Паладій*
Головний учений секретар Президії АН УРСР *О. Н. Щербань*

На документі помітка: «Доложено тов. Корнейчуку А. Е. Последний дал указание, пусть АН УСССР репашает по своему усмотрению. Сообщено тов. Щербаню А. Н. 20.VI.53 г.*³».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 9503, арк. 18. Оригінал. Машинписок.

№ 167

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО ФІНАНСУВАННЯ
РОБІТ З ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО НЕДОТОРКАНОГО ФОНДУ
ВИДАНЬ АН УРСР**

22 червня 1953 р.

З часу існування Академії наук Української РСР провадилось придбання всіх академічних видань для утворення фонду Президії з метою довічного зберігання наукових праць АН УРСР.

Довгий час цей фонд складався з 50 примірників видань, починаючи з 1950 року кількість примірників на зберіганні була зменшена до 25.

На цю мету щороку витрачались кошти з асигнувань на науково-дослідну роботу по ст[атті] 5; в 1952 році було витрачено для цього 37 тис. крб.

Крім того, до кінця 1952 року академічні видання надсилались безкоштовно керівним працівникам Ради Міністрів, ЦК КП України, Верховної Ради і Президії АН УРСР, на що в 1952 році було витрачено 27 тис. крб з коштів на науково-дослідну роботу.

Через те, що Міністерство фінансів УРСР заперечує проти вищезазначених витрат, Президія Академії наук УРСР просить Раду Міністрів УРСР:

1. Дозволити в межах кошторису на науково-дослідні роботи провадити оплату 25 примірників всіх академічних видань для утворення спеціального недоторканого фонду Президії з наукових праць Академії наук УРСР.

¹ Підкреслено в документі.

² Додаток не публікується.

³ Підпис незбірливий.

2. Дозволити придбання 5-ти примірників всіх видань, що випускають установи АН УРСР, для контролю наукової продукції з боку відповідних відділів Президії АН УРСР, з обов'язковим зберіганням цих примірників у відповідних відділах АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний учений секретар Президії АН УРСР *О. Н. Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 562, арк. 117. Копія. Машинпис.

№ 168*¹

**ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР
«ПРО ПРИСВОЄННЯ ІНСТИТУТУ ФІЗІОЛОГІЇ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР
ІМЕНІ АКАДЕМІКА О. О. БОГОМОЛЬЦЯ»*²**

23 червня 1953 р.

Рада Міністрів Української РСР постановляє:

Присвоїти Інституту фізіології Академії наук УРСР ім'я академіка О. О. Богомольця, встановивши надалі для цього Інституту таке найменування: Інститут фізіології імені О. О. Богомольця Академії наук УРСР⁵⁸.

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *І. [І.] Відиченко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 508, арк. 151. Засвідчена копія. Машинпис.

№ 169*³

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ
БІБЛІОТЕКИ УРСР ДО ГОЛОВИ ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ НАУК
АН УРСР АКАД. І. К. БІЛОДДА ЩОДО НАЛАГОДЖЕННЯ
КНИГООБМІНУ З ЗАРУБІЖНИМИ БІБЛІОТЕКАМИ**

3 липня 1953 р.

Державна публічна бібліотека УРСР вносить на Ваш розгляд пропозицію про організацію систематичного зв'язку з бібліотеками країн народної демократії, що працюють над державною бібліографією своїх країн та бібліографією Союзу РСР, окремих республік, зокрема, УРСР.

Такі зв'язки, спочатку листовні, бажано встановити з такими установами країн народної демократії.

І. Польська Народна Республіка.

Бібліотека Ягелонського університету у Кракові.

Бібліотека університету у Вроцлаві.

*¹ Див. док. № 19.

*² Заголовок документа.

*³ Див. док. № 114.

- Національна бібліотека ПНР у Варшаві.
2. Болгарська Народна Республіка.
Національна бібліотека Болгарії у Софії.
Бібліотека Академії наук у Софії.
3. Чехословацька Народна Республіка.
Національна бібліотека Чехословацької Народної Республіки у Празі.
Бібліотека університету у Празі.
4. Румунська Народна Республіка.
Бібліотека Румунської Академії наук у Бухаресті.
5. Венгерська*¹ Народна Республіка.
Бібліотека університету у Будапешті.
6. Китайська Народна Республіка.
Національна бібліотека у Пекіні.
Бібліотека університету у Шангаї.
7. Монгольська Народна Республіка.
Фондова бібліотека Комітету наук МНР в Улан-Баторі.

2. Після встановлення листовного зв'язку бажано організувати групові виїзди – наукові екскурсії для вивчення та обміну досвідом, ознайомлення та вивчення рукописних та стародрукваних архівів та фондів до бібліотек Польщі, Чехословаччини, Болгарії, Китаю у 1953–1954 рр.*².

3. Бажано запросити представників з Державної бібліотеки Албанії та з Фондової бібліотеки Комітету наук Монгольської Народної Республіки для налагодження з цими бібліотечками зв'язку.

4. Бібліотека здійснює книгообмін з 61 установою країн народної демократії (див. додаток)*³.

Книгообмін провадиться через Бібліотеку АН СРСР у м. Ленінграді. При існуючому становищі книгообміну, книги надходять з країн народної демократії з запізненням за 4–6–7 місяців, а видання АН УРСР надходять до країн народної демократії з запізненням на 8–10 місяців після виходу в світ.

Бажано встановити книгообмін безпосередньо з науковими установами країн народної демократії та зобов'язати Головліт УРСР організувати пavidкий перегляд літератури для передачі її в закладні читачські фонди бібліотеки, скасувати порядок, при якому вся література, в тому числі видання класиків російської літератури, що вийшли в країнах народної демократії, надходили до спецфондів, оскільки на них не було відміток Головліту.

Директор ДПБ УРСР В. [С.] Дончак
Учений секретар О. [А.] Казіміров

Науковий архів НБУВ, оп. 1, спр. 822, арх. 44–46. Копія. Магнітопис.

*¹ Так у документі. Правильно: Угорська.

*² Років дописано від руки.

*³ Додаток в архівній справі відсутній.

**ЛИСТ ДИРЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА, ФОЛЬКЛОРУ
ТА ЕТНОГРАФІЇ ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПОДАЛЬШОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗЕЮ ЕТНОГРАФІЇ
ТА ХУДОЖНІХ ПРОМИСЛІВ В СИСТЕМІ АН УРСР**

3 липня 1953 р.

Музей етнографії та художніх промислів АН УРСР у Львові утворився на базі двох музеїв: Музею етнографії АН УРСР та Музею художніх промислів кол[ишнього] Комітету у справах мистецтв при Раді Міністрів УРСР.

Цей єдиний нині музей є національною гордістю українського народу. Такого типу музей є тільки в Українській РСР. Його багатства без перебільшення нечислими. Його значення ще й досі не оцінено належним чином.

До складу цього музею входять такі три основні за характером експонатів частини: етнографічні експонати, твори народного мистецтва і твори художніх промислів.

Найменшу по кількості частину складають експонати суто етнографічні, себто ті, які в речах показують народний побут та працю. Але робити з цього висновок, що музей недостатньо умотивовано носить назву етнографічного, не доводиться, оскільки всі колекції з народного мистецтва є невід'ємною частиною етнографічного досліджу, і без вивчення саме народного мистецтва етнографія ніколи не зможе розв'язати цілого ряду провідних проблем етнографії (для прикладу скажемо, що без вивчення народного мистецтва з етнографічного боку неможливо правильно розв'язати таку проблему, як проблема стногнесу).

Половину експонатів музею складають твори народного мистецтва в усіх його проявах: кераміка, тканина, різьба по дереву, вишиванка, обробка металу, писанки і т. ін., і т. ін. Ці експонати своїй найбільшій у всьому Радянському Союзі. Незважаючи на те, що вони комплектувалися протягом багатьох десятиліть майже виключно етнографами, через що у їх складі є певна неповнота і навіть односторонність, ці збірки є невичерпним джерелом для самих досконалих досліджень в галузі історії українського народного мистецтва. Разом з тим ці збірки є так само невичерпним джерелом не лише для практичного їх використання у художній промисловості в усіх її галузях, але й для творчого переусвідомлення майстрами професійного мистецтва різних галузей: графіками, художниками монументалістами, скульпторами-станковістами і мініатюристами, архітекторами і т. д.

Цінність цих фондів, величезна сама собою, могла би неймовірно зрости, якби ці фонди було розкрито для народу шляхом публікації їх в численних багато ілюстрованих альбомах, описах та каталогах. Це справа невідкладного порядку.

Збільшення цінності цих фондів зросло б так само при умові організації систематичних виставок показу фондів.

Третю, вельми цінну частину фондів музею складають зразки українських художніх промислів. Ця спадщина, ще недосліджена нашими істориками мистецтва, так само потребує якнайширшої популяризації всіма можливими засобами, і є невід'ємною частиною історії української культури.

*1 Дитв. док. № 43, 130, 146.

Музей укомплектований значною кількістю висококваліфікованих, з значним практичним досвідом музейних робітників, причому основну їх частину складають етнографи, добре обізнані з усіма розділами музейних експонатів.

Все це забезпечує можливість дальшого невпинного розвитку цього музею, і наші завдання вжити всіх заходів для того, щоби роботу музею різко було піднесено на вищій рівень.

Універсальність складу музею, щодо його збірок в частині народного мистецтва та художніх промислів та їх виключне багатство, не дозволяє дивитися на цей музей з боку вузьковідомчих інтересів. Було б великою помилкою, ба навіть злочином, коли б цей музей було в його дальшому рості підпорядковано якомусь одному напрямку. Цей музей не може бути вузько етнографічним, бо тоді доведеться згортати колосальні збірки художніх промислів і дещо з народного мистецтва. Цей музей не може бути присвячений виключно народному мистецтву, бо тоді народне мистецтво буде відірване від народного побуту. Він не може бути спрямований тільки як музей художнього промислу, бо тоді художні промисли буде відірвано від їх бази – від народного мистецтва. Тим більше неприпустимо віддавати цей музей у підлеглість будь-якої наукової чи державної установи, яка може використати ці фонди в будь-якому одному відомчому напрямку. Так, наприклад, передача цього музею у підлеглість Академії архітектури УРСР, в складі якого є Інститут художньої промисловості, було б великою помилкою, оскільки цей інститут зацікавлений у використанні народного мистецтва і художніх промислів виключно в застосуванні до практичних вимог архітектури.

Висновок: Музей етнографії та художніх промислів АН УРСР може залишатися в підлеглість тільки такої універсальної наукової установи, якою є Академія наук УРСР. І на обов'язку АН УРСР є не лише зберегти музей в нинішньому його стані і напрямку, але й допомогти дальшому його розвитку, виконавши до того ж ухвалу XII координаційної сесії АН СРСР, яка зобов'язала нас забезпечити систематичне вивчення історії українського народного мистецтва у всіх його формах і проявах.

Виходячи з цього, Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР не вважає за можливе передати цей музей у іншу підлеглість. Для поліпшення стану роботи музею та сприяння дальшому розвитку етнографії на Україні треба було б доручити бюро Відділу суспільних наук та Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії в декадний термін спільно розробити конкретні заходи і подати їх на розгляд Президії АН УРСР.

В[иконуючий] о[бов'язки] директора інституту
кандидат мистецтвознавства *А. А. Роміцин*
Зав[ідуючий] відділом образотворчого мистецтва
кандидат історичних наук *Б. С. Бутник-Сіверський*

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО
НЕОБХІДНОСТІ ДОДАТКОВИХ АСИГНУВАНЬ НА ПРИДБАННЯ
НАУКОВОГО ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ АКАДЕМІЧНИХ УСТАНОВ**

3 липня 1953 р.

Науково-дослідні інститути Львівського філіалу Академії наук Української РСР, організовані за постановою союзного уряду в 1951 році, не можуть розгорнути повноцінних досліджень у зв'язку з зовсім недостатньою матеріально-технічною базою (недостатнє лабораторне обладнання, недостатня кількість автомашин тощо).

Особливо гостру потребу в поліпшенні матеріально-технічної бази відчувають Інститут машинознавства і автоматики (лабораторне і станочне обладнання) та Інститут геології корисних копалин (геофізичне обладнання і автомашини).

Для корінного поліпшення оснащення науковим устаткуванням установ Львівського філіалу потрібні в 1953 році додаткові асигнування в сумі 1000 тис. крб.

Збільшення асигнувань на придбання наукового обладнання в 1953 році потребують також і інші установи Академії наук УРСР, загальною сумою 2000 тис. крб.

Такий стан пояснюється тим, що Академія наук УРСР в 1953 році одержала зовсім недостатні асигнування на придбання наукового обладнання в сумі 2350 тис. крб. З цих асигнувань до 1 липня 1953 року використано 1600 тис. крб, а решта 750 тис. крб не забезпечує розрахунків у другому півріччі за замовлене і потрібне обладнання.

Так, наприклад, для Головної астрономічної обсерваторії УРСР, яка має провести у червні місяці 1954 року важливі дослідження по спостереженню явищ повного затемнення сонця, потрібно придбати в цьому році різного унікального обладнання вартістю понад 500 тис. крб. На 100 тис. крб обладнання вже прийняте від поставщика, але одержані рахунки не оплачені за відсутністю асигнувань.

Для виконання урядових завдань Інститутом теплоенергетики АН УРСР потрібно оплатити, виготовлений Сизранським гідротурбінним заводом, нагнітач 0670–22 вартістю 435 тис. крб. Нагнітач і рахунки на нього інститутом одержані.

Інституту електрозварювання потрібно придбати рейковий апарат і зварювальний трансформатор, загальною вартістю 100 тис. крб, Інституту чорної металургії прокатний стан і вакуумну піч – 350 тис. крб, Інституту будівельної механіки електронний мікроскоп і електроннограф – 150 тис. крб, Лабораторії металофізики високочастотну плавильну піч – 100 тис. крб, Інституту електротехніки осцилограф та інше обладнання – 80 тис. крб, Інституту гірничої справи для обладнання відділу гірничої механіки у м. Сталіно – 100 тис. крб і т. ін.

Ураховуючи все вищенаведене, Президія Академії наук УРСР просить Раду Міністрів УРСР поставити питання у Раді Міністрів Союзу РСР про виділення Академії наук УРСР у III та IV кварталах 1953 року додаткових асигнувань для придбання наукового обладнання і автотранспорту в сумі 3000 тис. крб, з них 1000 тис. крб для установ Львівського філіалу АН УРСР.

Додаток*1: Проект листа в Раду Міністрів Союзу РСР*2.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний учений секретар Президії АН УРСР *О. Н. Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 562, арк. 140–141. Копія. Машинопис.

№ 172

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БІБЛІОТЕКИ ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ АН УРСР ОБОВ'ЯЗКОВИМ
БЕЗПЛАТНИМ ПРИМІРНИКОМ ДРУКОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ СРСР*3**

4 липня 1953 р.

З метою розвитку Львівської бібліотеки Академії наук УРСР в світлі рішень Червоного пленуму ЦК КП України є конча необхідність в одержанні цієї бібліотекою обов'язкового екземпляра друкованої продукції Союзу РСР.

Одержання Львівською бібліотекою АН УРСР обов'язкового екземпляра друкованої продукції Союзу РСР забезпечить швидше поповнення фондів новою, радянської літературою, якої тут дуже мало, а також в значній мірі буде сприяти успішному виконанню наукової тематики інститутами філіалу.

Виходячи з цього, Президія Академії наук УРСР просить Раду Міністрів УРСР підняти клопотання перед Радою Міністрів СРСР про виділення бібліотеці Львівського філіалу Академії наук УРСР одного обов'язкового безплатного екземпляра друкованої продукції Союзу РСР.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний учений секретар Президії АН УРСР *О. Н. Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 562, арк. 154. Копія. Машинопис.

№ 173*4

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО СТВОРЕННЯ
ДВОХ НОВИХ СЕЙСМІЧНИХ СТАНЦІЙ У СИСТЕМІ АН УРСР**

4 липня 1953 р.

Досконале вивчення сейсмічності території УРСР, особливо карпатської зони та точне виявлення епіцентрів карпатських землетрусів вимагає створення густої сітки сейсмічних станцій.

Зважаючи на це, Президія Академії наук УРСР вирішила, крім існуючих сейсмічних станцій у Львові та Ужгороді, організувати в цьому році ще дві сейсмічні станції в м. Чернівцях і м. Рахові Закарпатської області⁵⁹.

*1 Підкреслено в документі.

*2 Додаток не публікується.

*3 Аналогічне клопотання було надіслано до ЦК КПУ.

*4 Див. док. № 41, 46.

Міністерство культури УРСР на прохання Президії АН УРСР дало вказівку Чернівецькому краєзнавчому музею про надання сейсмічній станції АН УРСР, що організується в Чернівцях, відповідного підвального приміщення і кількох кімнат в колишній резиденції митрополита.

Президія АН УРСР просить Раду Міністрів УРСР санкціонувати організацію двох нових сейсмічних станцій (в Чернівцях та Рахові) та зобов'язати Закарпатський облвиконком виділити для Академії наук УРСР в м. Рахові придатне для організації сейсмічної станції приміщення загальною площею 150 м², з яких 100 м² в підвалі.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Паллидін*
Головний учасний секретар Президії АН УРСР *О. Н. Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 562, арк. 164. Копія. Машинпис.

№ 174

ЗАХОДИ ПО ПОШИРЕННЮ І ПОЛІПШЕННЮ СПРАВИ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ В АКАДЕМІЇ НАУК УРСР*¹

17 липня 1953 р.*²

1. Необхідно створити в Академії наук УРСР кафедру історії філософії і іноземних мов. Відсутність таких кафедр крайнє негативно відбивається на якості марксистської підготовки аспірантів АН УРСР і на їх роботі по вивченню іноземних мов.

2. З метою створення всіх сприятливих умов для підготовки кандидатів наук з числа інженерно-технічних працівників підприємств та установ, які без відриву від виробництва готують свої дисертації, необхідно дозволити Академії наук УРСР прикріпляти таких товаришів до відповідних установ АН УРСР для завершення підготовки і захисту дисертації терміном на 1 рік, зберігаючи за ними посадові оклади і відомчу житлову площу на цей час.

3. Необхідно змінити існуючу систему оплати завідуючих лабораторіями та відділами установ АН УРСР. В теперішній час зав[ідуючий] лабораторією або відділом, незалежно від того який він має вчений ступінь доктора чи кандидата наук, – одержує 4500 крб на місяць. Треба встановити оклади в залежності від вченого ступеня. Зав[ідуючий] відділом – доктор повинен одержувати індивідуальний оклад, скажемо, 5500 крб, а кандидат наук менше – 3500 крб.

Така диференційована в залежності від вченого ступеня заробітна плата завідуючих відділів і лабораторій допоможе усунути таке становище, коли кандидати наук не мають стимулів наукового росту, а доктори наук, які працюють в АН УРСР, зацікавлені перейти на постійну роботу до вузів, де ставки докторів значно вищі, ніж в АН УРСР.

¹ Заголовок документа. Інформація була надіслана заступнику завідувача відділу культури і науки ЦК КПУ Г. Г. Єфименку.

² Дата супровідного листа.

4. Необхідно дозволити Академії наук УРСР проводити періодичні конкурси на заміщення посад молодших і старших наукових співробітників, як це передбачено щодо професорсько-викладацьких кадрів постановами Ради Міністрів СРСР № 539 від 19 лютого 1953 р. і Ради Міністрів УРСР від 3 березня 1953 року «Про заходи по поліпшенню підготовки професорсько-викладацьких кадрів для вищих учбових закладів СРСР».

5. Необхідно розповсюдити на Академію наук УРСР передбачене цими ж постановами положення, при якому за особами, зарахованими в аспірантуру АН УРСР, зберігається відомча житлова площа на весь час перебування їх в аспірантурі.

6. Необхідно розповсюдити на Академію наук Української РСР п[ункти] 6 і 7 постанови Ради Міністрів СРСР від 21 січня 1950 р. № 295 «Про надання Академії наук СРСР службових і житлових приміщень», в яких передбачається передача Академії наук житлової площі, яка вивільняється співробітниками академії, в зв'язку з пересідом їх на інші квартири; в цій же постанові забороняється міністерствам і відомствам виселення з своїх житлових будинків наукових працівників Академії наук без надання їм міністерствами і відомствами рівноцінної житлової площі. Розповсюдження на Академію наук УРСР цієї постанови значно полегшило б залучення до наукової роботи висококваліфікованих працівників.

7. Для докорінного поліпшення справи підбору наукових кадрів для Інституту гірничої справи ім. М. М. Федорова АН УРСР необхідно розповсюдити на цей інститут постанову Ради Міністрів СРСР від 10 вересня 1947 р. № 3211 «Про привілеї та пільги для робітників вугільної промисловості СРСР». Аналогічні постанови уряду про пільги для працівників металургійної промисловості та геологічних установ необхідно розповсюдити на інститути чорної металургії і геологічних наук АН УРСР.

8. З метою докорінного покращення справи набору до аспірантури АН УРСР необхідно розповсюдити на Академію наук УРСР постанову Ради Міністрів СРСР № 539 від 19 лютого 1953 р., якою міністерства і відомства зобов'язані звільнити від роботи осіб, зарахованих в аспірантуру.

9. Треба запровадити таку систему виплати грошових сум за звання дійсним членам і членам-кореспондентам АН УРСР, при якій ці суми виплачувалися б лише тим дійсним членам і членам-кореспондентам АН УРСР, які беруть безпосередньо участь в роботі однієї з установ АН УРСР. В теперішній час багато дійсних членів і членів-кореспондентів АН УРСР, які одержуючи відповідно 3500 крб і 1750 крб за звання, ніякої участі в роботі АН УРСР не беруть.

10. Необхідно дозволити Академії наук УРСР для запрошених на наукову роботу висококваліфікованих працівників з виробництва, які ще не мають вченого ступеня, але мають багатий досвід інженерної практики, сплачувати підвищені ставки, скажемо, 1700 крб, що перевищує ставку молодшого співробітника. Такий посадовий оклад дозволить залучити до наукової роботи здібних до наукової роботи і досвідчених інженерно-технічних працівників.

Головний вчений секретар Президії АН УРСР *О. П. Щербань*

**ЛИСТ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО ПІДТРИМКУ ЗВЕРНЕННЯ
ДО УРЯДУ ПОЛЬСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ
ЩОДО РОЗШУКУ МАТЕРІАЛІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ЖИТТЯМ
І ТВОРЧІСТЮ Т. Г. ШЕВЧЕНКА*¹**

18 липня 1953 р.

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР в процесі підготовки до друку мистецької спадщини Т. Г. Шевченка за допомогою літературних і архівних джерел встановив, що до Великої Вітчизняної війни в Польщі, а саме у Варшаві та Кракові, були окремі твори Т. Г. Шевченка та документальні матеріали, пов'язані з художньою діяльністю [Т. Г.] Шевченка та близьких до нього діячів польської культури.

Так, нам відомо, що у Варшаві, у колишньому «Українському науковому інституті» були рукописи та документи, пов'язані з [Т. Г.] Шевченком. У Кракові, в розпорядженні «Академічної громади» був оригінальний малюнок [Т. Г.] Шевченка «Державний кулак», фотографію з якого має наш музей. Особливо багато документів і малюнків [Т. Г.] Шевченка мусить бути в тих краківських установах, які володіють архівами Броніслава Залеського⁶⁰, Шевченкового товариша по засланням.

Відомо, що Бр[оніслав] Залеський певний час був секретарем «Історико-літературного товариства» у Парижі, що звідти він переслав до Кракова листи [Т. Г.] Шевченка, (а [Т. Г.] Шевченко багато листувався з [Броніславом] Залеським з приводу своїх художніх робіт), що ці листи пізніше опинилися у Йозефа Крашевського. Не виключена можливість, що разом з листами [Броніслав] Залеський переслав до Кракова і Шевченкові малюнки.

Відомо також і те, що [Броніслав] Залеський видав у Парижі альбом офортирів під назвою «La vie des steppes Kirghizes»⁶¹, в якому репродуковано значну кількість Шевченкових малюнків, зроблених під час заслання. Крім того, [Броніслав] Залеський зробив багато копій аквареллю з Шевченкових оригіналів. Значна частина архіву [Броніслава] Залеського потрапила до Кракова і не виключена можливість, що саме там знаходяться і Шевченкові оригінали, скізи до яких знаходяться у нас.

Крім того, у Кракові в Ягелонській бібліотеці зберігалися листи [Броніслава] Залеського до Аркадія Венгжновського, власника одного з Шевченківських малюнків. В цих листах [Броніслав] Залеський згадує і про [Т. Г.] Шевченка та про Шевченкові доручення Залеському з приводу малюнків (такий, наприклад, лист за інвентарним номером бібліотечною «4837»). Можливо, що в бібліотеці збереглися і другі документи про [Т. Г.] Шевченка.

Нарешті, відомо, що у Польщі були приватні збирачі, у яких були роботи Шевченка-художника. Так, наприклад, відомо, що Шевченкова акварель «Ніч на Каспійському морі» знаходилася в збірці Ю. Гарновського в м. Сухій коло Живця.

¹ Лист підготовлено на підставі клопотання директора Інституту мистецтвознавства, фольклору і етнографії АН УРСР акад. М. Т. Рильського та направлено секретарю ЦК КПУ О. І. Кіриченку.

Все це говорить про те, що у Польщі було та мабуть і збереглося чимало Шевченкових малюнків, його листів та різних інших документів, у яких згадується про [Т. Г.] Шевченка.

Виходячи з важливості всіх цих матеріалів для підготовки до академічного видання мистецької спадщини Т. Г. Шевченка, Президія Академії наук Української РСР просить ЦК КП України підтримати наше клопотання перед Радою Міністрів Української РСР про звернення до уряду Польської Народної Республіки з клопотанням про розшук як названих, так і інших матеріалів, пов'язаних з життям і творчою діяльністю Т. Г. Шевченка та про виконання для нас фотокопій з малюнків Т. Г. Шевченка та з усіх документів, які можуть бути корисні при підготовці до видання VII–X томів повного зібрання творів Т. Г. Шевченка.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний учасний секретар Президії Академії наук УРСР *О. Н. Щербань*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 3282, арк. 223–224. Оригінал. Машинопис.

№ 176

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КПУ
О. І. КИРИЧЕНКА ПРО СПРИЯННЯ У ВИРІШЕННІ ПИТАННЯ
ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ПОСАДОВИХ ОКЛАДІВ КЕРІВНОГО СКЛАДУ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ АН УРСР*¹**

21 липня 1953 р.

Відповідно до постанови Ради Народних Комісарів Союзу РСР від 6.ІІІ.1946 р. за № 514 для керівників відділів і лабораторій науково-дослідних інститутів академії наук союзних республік встановлені посадові ставки заробітної плати в розмірі 4500 крб на місяць, незалежно від того, чи вказані посади займають доктори або кандидати наук.

Зривняна оплата керівників відділів і лабораторій, незалежно від їх ученого ступеня, заважає закріпленню за Академією наук УРСР висококваліфікованих кадрів після захисту ними докторських дисертацій.

Внаслідок існуючої різниці в ставках заробітної плати для керівників відділів чи лабораторій в інститутах Академії наук*² УРСР і для завідувачів кафедрами у вищих навчальних закладах виникли труднощі в заміщенні посад керівників відділів і лабораторій академічних інститутів робітниками високої наукової кваліфікації – докторами наук.

У даний час понад 100 посад з 220 посад керівників відділів і лабораторій інститутів Академії наук УРСР заміщені кандидатами наук.

Більше того, створилося становище при якому наукові співробітники, після захисту дисертацій на одержання вченого ступеня доктора наук, переходять на постійну роботу завідувачих кафедрами вузів.

*¹За даним клопотанням ЦК КПУ було підготовлено і направлено листа Голові РМ СРСР Г. М. Маленкову.

*² Тут і далі – підкреслено в документі червоною олівцем.

За існуючим положенням умов конкурсу на заміщення посад у вузах, Президія Академії наук УРСР не має підстав не припускати таких перемішень і наукові установи втрачають цінні кадри керівних категорій наукових співробітників.

З метою усунення такого становища і ліквідації зрівнялівки в оплаті докторів і кандидатів наук, Президія Академії наук УРСР звернулася до Ради Міністрів Української РСР з проханням поставити перед союзним урядом питання про встановлення для керівників відділів і лабораторій науково-дослідних інститутів, а також директорів наукових установ Академії наук УРСР (Ботанічний сад, самостійні лабораторії і сектори, обсерваторії) таких диференційованих ставок зарплати:

керівники відділів, лабораторій і самостійних установ, а) що мають учений ступінь доктора наук – 5500 крб, б) що мають учений ступінь кандидата наук – 3500 крб.

Відповідно до цього встановити ставки заробітної плати для заступників директорів інститутів по науковій роботі:

докторів наук – 5500 крб,
кандидатів наук – 4500 крб.

Від такої зміни посадових ставок додатковий фонд заробітної плати не буде потрібний.

Президія Академії наук УРСР просить Вас сприяти вирішенню цього питання.

Додаток*1: Розрахунок фонду заробітної плати в зв'язку зі зміною посадових ставок керівних робітників наукових установ Академії наук УРСР.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Паллидін*
Головний учений секретар Президії АН УРСР *О. Н. Щербань*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 3290, арк. 44–46. Оригінал. Машинотпис.

№ 177

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ
ЦК КПУ І. Д. НАЗАРЕНКА ПРО ПРОВЕДЕНІ ЗАХОДИ З ПОЛІПШЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ АН УРСР**

22 липня 1953 р.

Згідно з одержаними від ЦК КП України вказівками про потребу посилення допомоги з боку Президії АН УРСР у справі поліпшення роботи Інституту філософії АН УРСР Президія АН УРСР провела деякі заходи, про які доповідаємо в цій записці.

Про стан підготовки до друку і друкування наукових робіт Інституту філософії*2:

На 18 липня 1953 р. знаходяться у виробництві такі праці інституту:

1. Ленінсько-сталінська ідеологія дружби народів СРСР і її торжество на Україні, монографія, обсяг – 17 др. арк., автори Г. Г. Ємельяненко, О. Г. Білоус, С. Й. Шило, [видавництва] АН УРСР; вийде з друку в 1953 р.

*1 Додаток не публікується.

*2 Тут і далі – підкреслено в документі.

2. Світогляд П. Грабовського, монографія, обсяг – 10 др. арк., автор В. Ф. Безпальчий, вийде з друку в 1953 р., В[идавництво] АН УРСР.

3. Світогляд Л. Українки, монографія, обсяг – 15 др. арк., автор І. П. Головаха, прочитана верстка роботи, вийде з друку в 1953 р., В[идавництво] АН УРСР.

4. Т. Г. Шевченко і російські революційні демократи XIX ст., монографія, обсяг – 13 др. арк., автор І. П. Головаха, в наборі, вийде з друку в 1953 р., В[идавництво] АН УРСР.

5. До Видавництва АН УРСР передано науковий збірник «Питання історичного матеріалізму в нових працях Й. В. Сталіна» («Марксизм і питання мовознавства»), «Економ[ічні] проблеми соціалізму в СРСР», «Промова на XIX з'їзді КПРС»), колектив авторів, обсяг роботи – 23 др. арк. За планом інституту, збірник має вийти в 1953 р.

Крім цих робіт, до В[идавництва] АН УРСР будуть передані такі роботи:

1. Проблеми простору і часу в класичній фізиці, автор – М. Б. Вільницький, монографія, обсяг – 12 др. арк. – на 1 вересня 1953 р.

2. Суспільно-політичні погляди П. Мирного, монографія, обсяг 8 др[ук]. арк., автор – В. С. Сялокіменко – на 1 серпня 1953 р.

3. Матеріалістичний світогляд великого російського фізика П. Н. Лебедева, монографія, обсяг – 12 др. арк., автор О. В. Шугайлін – на 15 жовтня 1953 р.

4. «Наукові записки» Інституту філософії, т. 11 – на 1 серпня 1953 р.

5. Науковий збірник «З історії суспільно-політичної і філософської думки на Україні в другій половині XVIII – початку XX вв.» Статті до збірника вже зібрано і відредаговано (8 статей). Зараз ці статті розмножуються для підготовки до творчого обговорення (дискусії) по тематиці збірника, що відбудеться наприкінці вересня чи у жовтні місяці 1953 р.

Стан роботи дійсного члена АН УРСР М. Е. Омеляновського.

1. Робота «Філософські питання квантової механіки», обсяг 15 др[ук]. арк., що мала бути готова в 1951 р., закінчена в травні–червні 1953 р. За проханням автора і згодою Президії АН УРСР передана до В[идавництва] АН УРСР.

2. Стаття М. Е. Омеляновського «Проти суб'єктивізму в квантовій механіці», обсяг 4 др. арк., нещодавно поступила від автора до інституту і зараз рецензується.

Стан роботи доктора філософських наук, проф. М. І. Новікова.

1. Світогляд Т. Г. Шевченка, обсяг 25 др. арк. Робота перебувала в Держполітвидаві СРСР. Зараз, за заявою М. І. Новікова, він бажає передати її, за пропозицією акад. Г. Ф. Александрова, до Інституту філософії АН УРСР.

2. Світогляд Т. Г. Шевченка, обсяг 10 др. арк. – після виправлення автором перебуває на рецензії, після чого буде повернена до В[идавництва] АН УРСР.

Президія АН УРСР запропонувала дирекції Інституту філософії суворо додержуватися зазначеного вище графіка підготовки робіт, і доручила заступнику голови Редакційно-видавничої ради дійсному члену АН УРСР Касьянську В. Г. взяти під свій особистий контроль друкування праць, що надійшли від Інституту філософії до видавництва.

Директорів В[идавництва] АН УРСР Б. М. Зав'ялову запропоновано забезпечити своєчасне редагування і просування до друку робіт Інституту філософії.

Членом бюро Відділу суспільних наук запропоновано взяти участь в обговоренні робіт інституту на вченій раді і в дирекції.

Остаточну редакцію роботи [М. І.] Новікова «Світгляд Шевченка» обсягом 10 др. арк. доручено розглянути на комісії і за участю бюро відділу.

Президія АН УРСР через місяць перевірить виконання цих її вказівок.

Про використання на роботі в Інституті філософії осіб, що закінчили аспірантуру інституту в 1953 р.

Президія дозволила дирекції інституту зробити деякі переміщення, внаслідок чого для двох аспірантів інституту Антоненка, Скирди будуть звільнені штатні посади в інституті, а для третього аспіранта т. Фесенка виділено додатково штатну одиницю.

Одночасно ми просимо Вас допомогти Президії АН УРСР у підборі кандидатури на посаду заступника директора по науковій частині, бо теперішній заступник т. Шугайлін О. В., який працює в галузі філософії фізики, не може охопити питань громадсько-політичної і загальнофілософської думки.

Просимо також допомогти в одержанні квартир для п'ятох молодих наукових співробітників інституту, які подали заявки про вихід з інституту через відсутність житла, внаслідок чого Інститут філософії може позбутися підготовлених ним кадрів.

Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *М. П. Семенов*
Головний учасний секретар Президії АН УРСР *О. Н. Щербань*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 3290, арк. 48–50. Оригінал. Машинопис.

№ 178

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО НЕОБХІДНІСТЬ
СТВОРЕННЯ ОБ'ЄДНОАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ З ЗАХИСТУ ДИСЕРТАЦІЙ
ПРИ ВІДДІЛІ БІОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР**

25 липня 1953 р.

Президія Академії наук УРСР просить Раду Міністрів УРСР піднести клопотання перед Радою Міністрів СРСР про дозвіл прийому до захисту дисертацій на здобуття вченого ступеня доктора та кандидата біологічних наук об'єднаній вченій раді при Відділі біологічних наук АН УРСР по спеціальностям: біохімія, фізіологія, патофізіологія, мікробіологія та гідробіологія, а також затвердити склад вченої ради.

Надання права прийому до захисту кандидатських і докторських дисертацій згаданій вченій раді викликається необхідністю покращення роботи по підвищенню кваліфікації кадрів наукових співробітників інститутів Відділу біологічних наук АН УРСР, особливо по вищеназваних спеціальностях, в зв'язку з великою недостатньо висококваліфікованих спеціалістів цього профілю. Між тим, Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка, який має право присудження вченого ступеня доктора і кандидата біологічних наук, надзвичайно завантажений розглядом поданих дисертаційних робіт, в зв'язку з чим ці роботи довгий час не можуть бути призначені до захисту.

Для створення зазначеної вченої ради в складі установ Відділу біологічних наук є достатня кількість висококваліфікованих спеціалістів в галузі вищезгаданих

фахів, а саме – 28 докторів наук, з яких один академік, 8 мають звання дійсних членів, а 11 – членів-кореспондентів АН УРСР.

Додаток*¹: 1. Постанова Президії АН УРСР від 24.IV.1953 р. (протокол № 18, § 323);

2. Список членів об'єднаної вченої ради Відділу біологічних наук АН УРСР;

3. Проект листа до Ради Міністрів СРСР;

4. Проект постанови Ради Міністрів СРСР*².

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний учений секретар Президії АН УРСР *О. Н. Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 562, арк. 315–316. Копія. Машинпис.

№ 179

КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО ЗБІЛЬШЕННЯ ШТАТУ УСТАНОВ ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ АН УРСР

31 липня 1953 р.

Відповідно до постанови Ради Міністрів Союзу РСР від 21.II.1951 року за № 457 в складі Академії наук Української РСР організований Львівський філіал АН УРСР.

Для організації Львівського філіалу АН УРСР у складі 4 науково-дослідних інститутів, сектора, музею, бібліотеки і його управління, з метою забезпечення виконання проблемно-тематичних завдань, Президією Академії наук УРСР планувався штат у кількості 550 одиниць. Але урахувавши неможливість у той час повністю укомплектувати такий штат за рахунок наявних контингентів наукових співробітників, були затверджені у 1951 році штати першої черги філіалу.

З урахуванням послідуєчих деяких змін штат установ Львівського філіалу у теперішньому складі становить:

		Всього співробітників	У тому числі наукових співробітників
1.	Управління філіалу	21	3
2.	Інститут суспільних наук	68	47
3.	Інститут геології корисних копалин	82	39
4.	Інститут машинознавства і автоматики	59	24
5.	Інститут агробіології	102	41

*¹ Підкреслено в документі.

*² Додатки не публікуються.

6.	Український республіканський музей етнографії і художнього промислу	40	19
7.	Сейсмічний сектор	8	5
8.	Львівська бібліотека АН УРСР	109	—
	РАЗОМ	489	178

Зараз організаційний період утворення Львівського філіалу Академії наук УРСР закінчився, наявні штати в основному укомплектовано, і виявилось, що його науково-дослідні установи неспроможні в існуючому складі задовольнити зростаючих потреб.

В Інституті геології корисних копалин потрібно посилити роботи по геофізиці, технології нафти і мінеральній сировині*¹.

В Інституті суспільних наук недостатньо забезпечені напрямки літературознавства і, зокрема, франкознавства, а також мовознавства.

В комплексному Інституті агробіології потрібно особливо посилити відділи сільського господарства і частково відділ ботаніки.

Інститут машинознавства і автоматики не спроможний виконати у повному обсязі важливі і великі за обсягом урядові завдання в галузі автоматики.

Республіканський музей етнографії і художнього промислу недостатньо досліджує етнографію західних областей УРСР та не розгорнув експозиції радянського періоду.

У складі Сейсмічного сектора необхідно організувати 2 сейсмічні станції для вивчення сейсмічності району Карпат*².

Наукові співробітники, підготовлені через аспірантуру і ті, що будуть підготовлені в ближчий час, не можуть бути залишені в складі науково-дослідних інститутів за відсутністю вільних посад, і комплектування з наявних наукових кадрів по цій же причині припинено.

Ураховуючи вищенаведене, Президія Академії наук УРСР просить ЦК КП України підняти клопотання перед урядом Союзу РСР про збільшення штату установ Львівського філіалу АН УРСР на 67 посад.

Додатки*³: 1. Проект листа Голові Ради Міністрів Союзу РСР товаришу Г. М. Маленкову.

2. Додаткові штатні розписи для установ Львівського філіалу АН УРСР*⁴.

Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *М. П. Семененко*
Головний учений секретар Президії АН УРСР *О. Н. Щербань*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 3292, арк. 125–127. Оригінал. Машиннопис.

*¹ Даний і три наступні абзаци виділені по лівому полю документа червоною олівцем.

*² Те саме.

*³ Підкреслено в документі.

*⁴ Додатки не публікуються.

**ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ РАДИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ПРОПАГАНДИ
АН УРСР З ПИТАНЬ ПРОПАГАНДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
УСТАНОВ ВІДДІЛУ БІОЛОГІЧНИХ НАУК ТА ЛЕКЦІЙНОЇ
РОБОТИ СЕРЕД ВОЇНІВ РАДЯНСЬКОЇ АРМІЇ**

10 серпня 1953 р.

Повестка дня^{*1}:

1. О пропаганде научных достижений институтами Отделения биологических наук.

2. Итоги работы бригад ученых АН УССР среди воинов Советской Армии.

На заседании Совета присутствуют: действительные члены АН УССР: В. Г. Касьяненко, В. М. Корецкий; член-корр[еспондент] АН УССР В. А. Белицер, кандидат экономических наук П. Т. Городний, кандидат биологических наук И. И. Беспалый, подполковник Шуйко и ученый секретарь Д. И. Бакулин.

І. Слушали: Доклад ученого секретаря И. И. Беспалого «О пропаганде научных достижений институтами Отделения биологических наук».

По докладу выступили: действительные члены АН УССР В. М. Корецкий, В. Г. Касьяненко, член-корр[еспондент] АН УССР В. А. Белицер, ученый секретарь Д. И. Бакулин.

Постановили: Заслушав доклад ученого секретаря Отделения биологических наук Беспалого И. И. «О пропаганде научных достижений институтами Отделения биологических наук», Совет научно-технической пропаганды отмечает, что институты Отделения биологических наук в первом полугодии 1953 г. продолжали вести пропаганду мичуринской науки и павловской физиологии. Шире стала вестись пропаганда институтами своих научных достижений.

Положительным примером является работа Института биохимии, организовавшего для пропаганды своих научных достижений постоянно действующие лектории на витаминном и пенициллиновом заводах.

Большую работу по пропаганде и внедрению своих научных достижений провел Институт физиологии им. А. А. Богомольца в областных и районных больницах республики (пропаганда и внедрение методов лечения «электросном», новых стабилизаторов крови – «Синатрола» и «Антитромбина», препарата «Кортикостин» и др.)

В Институте гидробиологии доктором биологических наук К. А. Виноградовым подготовлен киносценарий для научно-популярного кинофильма «Богатства Черного моря».

Однако, несмотря на отдельные положительные примеры в пропаганде научных достижений, институты Отделения биологических наук в первом полугодии 1953 г. ослабили свою работу в этом направлении.

Если институтами Отделения биологических наук в 1952 г. было прочитано 950 лекций и дано 1200 научных консультаций, то за первое полугодие 1953 г. по неполным сведениям институтами отделения прочитано всего лишь 175 лекций и дано около 400 научных консультаций.

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

Особенно неблагополучно обстоит дело с научно-технической пропагандой в Ботсаду АН УССР, где за полгода прочитано всего лишь 9 лекций; в Институте гидробиологии – 15 лекций, зоологии – 21 лекция.

Научные сотрудники институтов Отделения биологических наук недостаточно участвуют в пропаганде научных знаний через печать.

За первое полугодие 1953 г. по отделению опубликовано всего лишь 4 научно-популярные брошюры. По плану 1953 г. не сдано 7 научно-популярных брошюр (Ин[ститу]т физиологии – Г. В. Фольборг, Н. Н. Сиротинин, Р. Е. Кавецкий; Ботсад – [Г. П.] Рудковский и [М. Я.] Лихварь; Ин[ститу]т микробиологии – [Л. И.] Рубенчик; Ин[ститу]т ботаники – [Е. М.] Брадис и [Г. Ф.] Бачурина).

В лекционную пропаганду в институтах отделения вовлечена лишь незначительная часть научных сотрудников. Так, например, в Институте зоологии – 4 чел., Ботсад – 4 чел., Институт микробиологии – 7 чел., гидробиологии – 7 чел.

Для устранения недостатков в пропаганде научных достижений институтами Отделения биологических наук Совет научно-технической пропаганды АН УССР постановляет:

1. Обратить внимание бюро Отделения биологических наук и директоров институтов зоологии, гидробиологии и Ботсада на неудовлетворительное состояние научно-технической пропаганды.

2. Просить бюро отделения обсудить на бюро состояние научно-технической пропаганды, наметив конкретные мероприятия по улучшению ее во II полугодии.

3. Просить директоров институтов шире привлечь к лекционной пропаганде старших научных сотрудников.

4. Просить директоров институтов физиологии им. А. А. Богомольца и ботаники обязать Сиротинина Н. Н., Кавецкого Р. Е., Бачурину [Г. Ф.] и Брадис [Е. М.] сдать оформленные к печати рукописи научно-популярных брошюр по плану 1953 г. к 5 сентября.

5. Для своевременного выполнения плана издания научно-популярной литературы в 1954 г. просить бюро отделения и директоров институтов к 15 октября 1953 г. представить в Совет научно-технической пропаганды рукописи брошюр – Федотовой К. М., Краюхина Б. О., Вильчинского Н. М., Макаревича В. А., Поварницына В. А.

II. Слушали: Итоги работы бригад ученых АН УССР среди воинов Советской армии (докладывает действительный член АН УССР В. Г. Касьяненко).

По докладу выступили: действительный член АН УССР В. М. Корещкий, подполковник Шуйко).

Постановили: Президиум АН УССР своим постановлением от 8 мая 1953 г. утвердил 7 бригад ученых АН УССР для чтения лекций и проведения встреч с воинами Советской армии.

Совет научно-технической пропаганды отмечает, что данное постановление Президиума выполнено. За период май – июнь проведены выезды шести бригад ученых АН УССР к воинам Советской армии в составе 12 действительных членов, 11 членов-корреспондентов АН УССР, 4 докторов и кандидатов наук. Учеными было прочитано 25 лекций о достижениях советской науки и техники и проведено 6 вечеров встреч, на которых воины Советской армии были ознакомлены с достижениями АН УССР. Командование и политуправление КВО дали положительную оценку работе ученых АН УССР среди воинов Советской армии.

Выезд бригад ученых АН УССР содействовал расширению кругозора воинов Советской армии и поднятию их культурного уровня, воспитанию в них чувства гордости за достижения советской науки и техники.

Совет научно-технической пропаганды АН УССР постановил:

1. Сообщить Президиуму АН УССР о выполнении его постановления от 8 мая и просить отметить плодотворную работу*¹ среди воинов Советской армии следующих лиц: действительных членов АН УССР В. Г. Касьяненко, В. М. Корещкого, Р. Е. Кавецкого, К. К. Хренова, Б. В. Гнеденко, А. И. Киприанова, В. Н. Свечникова, А. Ю. Ишлинского, П. Н. Першина, М. Э. Омеляньковского, М. Ф. Рылско-го, В. П. Комиссаренко, И. Т. Швеца, Г. И. Сухомела; членов-корреспондентов АН УССР И. Н. Францевича, А. А. Смирнова, А. А. Яковкина, М. Ф. Гулого, П. С. Кучерова, П. М. Василенко, Н. Д. Моргулиса, В. Ю. Васильсва, С. П. Родионова, Е. С. Бурксеря, Я. Н. Фиалкова; доктора наук М. П. Новикова, кандидатов наук П. Т. Городнего, И. Г. Колчинского*².

2. Считать необходимым сохранять установившиеся связи ученых АН УССР с воинами Советской армии на дальнейший период путем чтения лекций и организации вечеров встреч ученых с воинами Советской армии. Поручить к 1 сентября членам совета действительному члену АН УССР Б. В. Гнеденко, кандидату экономических наук П. Т. Городнему и ученому секретарю Д. И. Бакулину совместно с Киевским окружным домом офицеров разработать календарный план и тематику участия ученых АН УССР в пропаганде научных знаний и план тематических вечеров встреч ученых АН УССР с воинами Советской армии на зимний период 1953–1954 гг.

Председатель Совета научно-технической пропаганды
действительный член АН УССР *В. Г. Касьяненко*
Ученый секретарь *Д. И. Бакулин*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 549, арк. 391–394. Засвічена копія. Машинотис.

№ 181

ПРОТОКОЛ СПІЛЬНОЇ НАРАДИ ВЧЕНОЇ РАДИ І ПАРТІЙНОГО БЮРО ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ ім. Є. О. ПАТОНА АН УРСР ЩОДО УВІЧНЕННЯ ПАМ'ЯТІ АКАД. Є. О. ПАТОНА⁶² ТА ВИСУНЕННЯ НА ПОСАДУ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ЧЛ.-КОР. Б. Є. ПАТОНА

14 серпня 1953 р.

Присутствовали*³: т[оварищи] Касаткин Б. С., Дудко Д. А., Казимиров А. А., Фрумин И. И., Шесверницкий В. В., Аснис А. Е., Литвинчук М. Д., Олейник И. К., Лашквич Р. И., Медовар Б. И., Новиков И. В.

*¹ Далі вписано фразу: «по читанню лекцій і докладов».

*² На правому полі документа біля абзца помітка: «обязательно прислать соответствующие отзывы командования и полупгуправления КВО».

*³ Тут і далі – підкреслено в документі.

Слушали:

1. О мероприятиях, связанных со смертью директора Института электросварки академика Е. О. Патона.

2. Организационные вопросы.

1. Постановили:

1. Просить Президиум Академии наук УССР:

а) разрешить Институту электросварки издать в 1954 г. сборник научных трудов в области сварки, объемом 40 печ[атных] листов, посвященный памяти академика Евгения Оскаровича Патона;

б) утвердить редколлегию сборника научных трудов в составе: чл.-корр. АН УССР Патона Б. Е. (отв[етственный] редактор) (г. Киев), докт[ора] техн[ических] наук, проф. Николаева Г. А. (г. Москва), докт[ора] техн[ических] наук, проф. Озерблюма Н. О. (г. Ленинград) и докт[ора] техн[ических] наук, проф. Михайлова Г. П. (г. Свердловск);

в) выделить Институту электросварки им. акад. Е. О. Патона АН УССР 15 тыс. рублей для приобретения бюста академика Е. О. Патона, который будет установлен в конференц-зале Института электросварки;

г) утвердить редколлегию трудов Е. О. Патона, которые будут изданы Академией наук УССР в 1953–[19]54 гг. в соответствии с постановлением Совета Министров УССР от 12 августа*1953 г., в составе: действит[ельного] члена АН УССР Савина Г. Н. (отв[етственный] редактор), действит[ельного] члена АН УССР Доброхотова Н. Н., действит[ельного] члена АН УССР Белянкина Ф. П. и члена-корресп[ондента] АН УССР Патона Б. Е.

д) издать в 1954 г. «Воспоминания» акад. Е. О. Патона (литературная запись Ю. Буряковского) объемом 20 печ[атных] листов.

2) Просить Президиум АН УССР возбудить перед исполкомом Киевского горсовета депутатов трудящихся ходатайство о переименовании ул. Полевой в районе КПИ, где более 30 лет жил и работал Е. О. Патон, в улицу Е. О. Патона.

3. Просить Президиум АН УССР возбудить ходатайство перед Правительством Союза ССР об учреждении премии и медали им. Е. О. Патона, присуждаемых один раз в три года за выдающиеся научные работы в области сварки металлов, выполненных в Советском Союзе⁶³.

2. Постановили:

Институт электросварки им. акад. Е. О. Патона АН УССР выполняет большой объем работ по созданию и внедрению в производство новых прогрессивных методов сварки, а также ведет ответственные и срочные работы по ряду специальных постановлений Совета Министров Союза ССР.

В связи со смертью директора Института электросварки академика Е. О. Патона необходимо обеспечить дальнейшую бесперебойную и напряженную работу всего коллектива института.

Сложившаяся обстановка требует, чтобы во главе института незамедлительно был поставлен руководитель, который сможет обеспечить плодотворную деятельность Института электросварки.

*1 Помылка в документе. Правильно: 13 августа.

Ученый совет и партийное бюро Института электросварки считают, что наиболее подходящим кандидатом на пост директора Института электросварки является нынешний заместитель директора института по научной части доктор технических наук, член-корреспондент АН УССР, лауреат Сталинской премии Борис Евгеньевич Патон.

Ученый совет и партийное бюро Института электросварки отмечают, что на протяжении последних 2 лет, в связи с болезнью директора Института электросварки академика Е. О. Патона и, особенно, на протяжении последнего года, заместитель директора института член-корр[еспондент] АН УССР, доктор технических наук Борис Евгеньевич Патон осуществлял непосредственное руководство всей деятельностью Института электросварки.

Тов. Патон Б. Е. непосредственно руководил научно-исследовательскими работами:

а) в области скоростной сварки нефтепроводных труб высокого давления и внедрения результатов этих работ на заводах, б) по изысканию и выбору стали повышенной прочности для газопроводных труб и созданию современных автосварочных агрегатов для проектируемых и новостроящихся союзных трубных заводов, в) по созданию и внедрению нового способа автоматической дуговой сварки поперечных стыков труб в полевых условиях, г) по созданию и внедрению нового прогрессивного высокопроизводительного способа электрической контактной сварки поперечных стыков труб в заводских и монтажных условиях, д) по изысканию новой технологии автоматической сварки алюминия, меди и их сплавов, е) по изысканию и внедрению аустенитных проволок нового типа для сварки нефтяной, химической и иной аппаратуры из нержавеющей, кислотостойких и жароупорных сплавов, ж) по коренному изменению технологии производства котлов высокого давления путем внедрения нового способа однопроходной электрошлаковой сварки толстого металла, з) по изысканию и внедрению на металлургических заводах нового прогрессивного высокоэффективного способа восстановления изношенных валков прокатных станов и бурового инструмента, и) по изысканию технологии автоматической сварки бессемеровской и мышьяковистой сталей, хладостойкой стали, применительно к емкостям, работающими в условиях глубокого холода, а также по дуговой и контактной сварке чугуновых листов, к) по изысканию и внедрению технологии и аппаратуры для сварки обсадных труб над устьем нефтяных скважин, л) по сварке металлоконструкций морских нефтепромыслов, м) по разработке новых типов сварочного оборудования.

На протяжении последних 3-х лет т. Патон Б. Е. непосредственно руководил выполнением всех научно-исследовательских проектных и производственных работ по специальной тематике Института электросварки.

Тов. Б. Е. Патон осуществил научное редактирование учебного пособия для вузов по автоматической сварке (объемом 40 печ[атных] листов).

В 1952-[19]53 гг. тов. Б. Е. Патон руководил работой по организационному и хозяйственному укреплению института, он осуществил ряд мероприятий по укреплению финансово-материальной дисциплины в Институте электросварки. Тов. Б. Е. Патон непосредственно занимался вопросами расширения научной и производственной базы института, роста научных кадров, руководил проектированием нового лабораторного корпуса и строительством новых объектов института.

Член-корреспондент] АН УССР Б. Е. Патон пользуется большим научным и деловым авторитетом в коллективе Института электросварки.

Тов. Б. Е. Патон непосредственно осуществляет деловую и научную связь института с центральными органами и ведомствами УССР и Союза ССР и, в частности, с министерствами нефтяной промышленности, металлургической промышленности, транспортного и тяжелого машиностроения и др. Тов. Патон Б. Е. принимал личное участие в подготовке и выполнении ряда крупных постановлений Совета Министров СССР и ЦК КПСС, а также Совета Министров УССР и ЦК КП Украины, направленных на развитие сварочной техники в различных отраслях народного хозяйства.

На протяжении последних лет чл[ен]-корресп[ондент] АН УССР коммунист Б. Е. Патон вырос в зрелого научного и хозяйственного руководителя, способного осуществлять успешное руководство всей деятельностью Института электросварки им. акад. Е. О. Патона АН УССР.

Учитывая изложенное, ученый совет и партийное бюро института единогласно считают необходимым просить Президиум АН УССР назначить докт[ора] техн[ических] наук, чл[ена]-корресп[ондента] АН УССР лауреата Сталинской премии Бориса Евгеньевича Патона директором Института электросварки им. акад. Е. О. Патона*¹.

И[сполняющий] о[бязанности] заместителя директора института
канд[идат] техн[ических] наук *Б. С. Касаткин*
Секретарь партбюро института
канд[идат] техн[ических] наук *Д. А. Дудко*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, стр. 3290, арк. 52–56. Оригінал. Машинопис.

№ 182

ДОВІДКА ПРО РОБОТУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАПОВІДНИКА АН УРСР «ОЛЬВІЯ»²

18 серпня 1953 р.

На правому березі Бузького лиману, в 50 км на південь від м. Миколаєва, знаходяться залишки стародавнього міста Ольвія, які являють собою історико-культурну пам'ятку світового значення. Археологічні дослідження залишків цього міста проводяться більше 100 років. Одержані в наслідок дослідження матеріали являються незамінним джерелом для висвітлення майже тисячорічного періоду стародавньої історії населення північно-західного Причорномор'я (Ольвія існувала з VI віку н[ашої] ери до V віку н[ашої] ери). Для вивчення і охорони цих залишків рішенням Уряду Української РСР в 1946 р. в системі Академії наук

¹ Підкреслено в документі червоним олівцем. Відповідне клопотання було направлено до Президії АН УРСР 17 серпня 1953 р.

² Довідка була направлена Президією АН УРСР завідувачу відділу науки і культури ЦК КПУ С. В. Червонському.

УРСР була створена науково-музейна установа – історико-культурний заповідник «Ольвія».

Проте, організації роботи заповідника, як наукової установи, до останнього часу не приділялося належної уваги, він перетворився лише в місце проведення археологічних розкопок. Всі інші ділянки роботи заповідника його колишнім керівництвом були занедбані.

У заповіднику не створено наукової бібліотеки, справжнього музею, відсутні фондосховище, лабораторії, приміщення для роботи і проживання співробітників, а також для перебування численних екскурсантів, відсутній телефонний зв'язок і т. ін. За післявоєнний час не видано жодного тома збірника праць про «Ольвію».

За розвалення роботи заповідника директор його член-кореспондент АН УРСР Л. М. Славин був Президією АН УРСР з роботи знятий.

Президія АН УРСР вживає заходів для корінного поліпшення роботи заповідника.

Президія на своєму засіданні від 23.І.1953 р. визнала за необхідність перетворити заповідник «Ольвія» в постійно діючий науковий та історико-культурний музей. Завдання цієї наукової установи є систематичне проведення археологічних досліджень, консервація та збереження відкритих археологічних об'єктів, пам'яток старовинної матеріальної культури та широка популяризація давньої історії нашої Батьківщини шляхом проведення в ньому екскурсій, лекцій, виставок історичних пам'яток тощо.

Президія АН УРСР зобов'язала Інститут археології (директор дійсний член АН УРСР П. П. Єфименко):

а) зосередити в заповіднику всі основні матеріали з розкопок «Ольвії», створивши там спеціальне фондосховище; перебудувати і розширити експозиції в музеї заповідника за рахунок кращих матеріалів із розкопок «Ольвії», щороку поповнюючи їх новими матеріалами; налагодити друкування статей про дослідження в «Ольвії» у виданнях інституту; посилити науково-дослідну роботу заповідника, організувати спеціальну наукову бібліотечку;

б) у 1953 р. провести спеціальну нараду з питань наукового дослідження «Ольвії» за участю представників усіх зацікавлених установ;

в) розробити на вченій раді інституту заходи по поліпшенню роботи заповідника «Ольвія» і затвердити план наукової роботи заповідника на 1953–1955 рр.

Заходи, які здійснює Президія АН УРСР в біжучому році, декілька поліпшать становище в заповіднику, але вони не зможуть докорінно зміцнити його.

Для проведення робіт першої черги по поліпшенню роботи заповідника «Ольвія» і перетворення його в справжній постійно діючий науковий та історико-культурний музей необхідно було б вжити таких основних заходів:

1) Зобов'язати Міністерство транспортного та шляхового господарства УРСР закінчити будівництва в найближчий час брукуваної дороги Миколаїв – с. Парутино Очаківського району Миколаївської області.

2) Зобов'язати Держплан УРСР*:

* Тут і далі – підкреслено в документі червопом олівцем.

а) передбачити в плані капітального будівництва Академії наук УРСР на 1954 р. будівництво в заповіднику «Ольвія» одного кам'яного двоповерхового будинку для музею, наукових кабінетів, лабораторії, фондосховища тощо;

б) у відповідності з п. «а» виділити Миколаївському облпроекту ліміти на прив'язку типового проєкта (201-2, серія № 201) кам'яного двоповерхового будинку об'ємом 1359 м³ в заповіднику «Ольвія»;

в) передбачити в 1954 році фінансування будівництва будинку, зазначеного у п. «б», в сумі 200 тис. крб;

г) передбачити в 1954 р. виділення Академії наук УРСР для заповідника «Ольвія» вантажних автомашин – самоскидів – 1, вузьких рейок – 1000 метрів, вагонеток – 10 шт., стрічкових транспортерів по 10–20 кг – 2, збірних стандартних трьохкімнатних будинків – 1;

3) Зобов'язати виконком обласної Миколаївської ради депутатів трудящих встановити регулярне пасажирське сполучення катерами по маршруту Миколаїв – с. Парутино з пристанню – причал біля заповідника «Ольвія»^{*1}.

4) Зобов'язати уповноваженого Міністерства зв'язку по УРСР телефонізувати та радіофікувати територію заповідника «Ольвія».

Віце-президент Академії наук УРСР
дійсний член АН УРСР *М. П. Семененко*
В[иконуючий] о[бов'язки] Головного вченого секретаря
Президії АН УРСР *А. Д. Коваленко*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 2716, арк. 31–33. Оригінал. Машинопис.

№ 183

ДОВІДКА ПРО РОБОТУ КОМПЛЕКСНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ АН УРСР З РОЗРОБКИ ЗАХОДІВ ЩОДО ОСВОЄННЯ ЗЕМЕЛЬ У РАЙОНІ БУДІВНИЦТВА ВЕРХНЬО-ІНГУЛЕЦЬКОЇ ЗРОШУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ *[Не раніше 27 серпня 1953 р.]*^{*2}

В 1952 і 1953 г. комплексна експедиція Академії наук УРСР проводила свою роботу в Снитиревському районі Николаевської області, в зоні Верхне-Інгуленцького зрошувального масива.

В задачі експедиції входили питання розробки заходів по підготовці к освоєнню земель, которые будут орошаться в Снитиревском районе в связи со строительством Верхне-Ингулецкой оросительной системы.

За истекшие два года экспедиция сосредоточила свое внимание на изучении современного состояния колхозов и машинно-тракторных станций Снитиревского района, на разработке вопросов введения правильных севооборотов и земледустройства в колхозах, получения высоких урожаев полевых культур при орошении, развитии кормовой базы и общественного животноводства, садоводства,

^{*1} Абзаци підпункту «г» та пункту «3» виділено червоним олівцем по лівому полю документа.

^{*2} Дату встановлено за змістом документа.

виноградарства и овощеводства, а также на вопросах улучшения работы МТС и подготовке их к работе в условиях орошения.

Одним из важнейших звеньев работы экспедиции являлась разработка перспективных планов колхозов зоны орошения. С этой целью избраны колхозы зоны деятельности Киселевской машинно-тракторной станции. Это обосновало тем, что земли всех колхозов обслуживаемых данной МТС подлежат орошению и кроме того сама Киселевская МТС намечена к переводу в электромашино-тракторную станцию.

В 1952 г. составлены перспективные планы по всем семи колхозам зоны деятельности Киселевской МТС, «Свобода», «Победа», им. Кирова, им. Ватутина, им. Ильича, «Коммунар», им. Ленина.

Однако, как известно, в начале 1953 г. Советом Министров Союза ССР было решено сократить объем строительства оросительных систем. Затем, постановлением Совета Министров от 27 августа 1953 г. объем орошаемого массива Верхне-Ингулецкого канала определен в 40% от первоначальной площади¹.

В соответствии с этим экспедиция совместно с Укргипроводхозом разработала три² варианта структуры посевных площадей в колхозах, (которые прилагаются) и на этой основе составляются новые планы развития общественного хозяйства колхозов. При составлении структуры посевных площадей обобщены данные научно-исследовательских учреждений УССР и союзных республик.

Научными сотрудниками Института экономики АН УССР в составе комплексной экспедиции вместе с Укрводхозом установлен объем орошаемых и неорошаемых земель по каждому колхозу и совхозу зоны Верхне-Ингулецкого массива.

Всего в Свиригровском районе определена площадь орошения в 14 колхозах на площади 16 839 га, в Октябрьском районе в 8 колхозах 7079 га и в 10 совхозах 16 795 га. Всего 40 713 га.

Группа экономистов принимает участие в землеустройстве колхозов, которым охвачены все колхозы зоны деятельности Киселевской МТС на площади 24 446 гектаров.

Для всех семи колхозов составлены агроэкономические обоснования к проектам землеустройства. Одновременно с землеустройством выполнена работа по организации производственных центров колхозов. Составлены схемы размещения животноводческих ферм и хозяйственных дворов. Разработаны нормативы затрат труда при орошении по 33 культурам.

Для составления перспективных планов в колхозах в условиях орошения, разработана форма бланка перспективного плана (см[отри] приложение)³, разработаны нормативные данные по различным отраслям колхозного производства и методические указания. Разработанные формы и нормативные данные переданы Укргипроводхозу.

Формы перспективных планов используются самим институтом экономики и кроме того, они внедряются Херсонским и Ворошиловградским сельскохозяйст-

¹ Слово «площади» дописано від руки.

² Слово «три» вписано від руки замість закресленого слова «два».

³ Додаток не публікується.

венными институтами при разработке перспективных планов колхозов в зоне орошения [в] Херсонской, Запорожской и Ворошиловградской областях.

Согласно постановлению координационного совещания Института экономики АН СССР в первой половине 1954 года будет создано специальное совещание по вопросам экономики орошаемых хозяйств, на котором будет обобщен опыт планирования в орошаемых хозяйствах.

Отделом экономики водного хозяйства Института экономики разработана и передана Укргипроводхозу структура Управления государственной ирригационной сети Верхне-Ингулецкой системы. Разработана докладная записка об обводнении земель Верхне-Ингулецкого массива и водоснабжения колхозов и города Николаева. Изучен вопрос эффективности влагозарядочного полива.

Данные исследования показывают высокую эффективность влагозарядкового предпосевного полива. Прирост урожайности достиг по колхозу «Большевик» 140%, или 16,8 ц/га, по колхозу им. Хрущева – 295% или 20,6 ц/га.

Из этого вытекает, что влагозарядковые предпосевные поливы могут полностью заменить чистые и черные пары и этим значительно повысить коэффициент использования пахотных земель на 15–20%.

Разработана методика составления плана водопользования на примере колхоза «Свобода». План водопользования в виде графиков прилагается*¹.

Значительная работа в составе экспедиции выполнена Институтом физиологии растений и агрохимии АН УССР. Все свои исследования по экспедиции институт проводил на орошаемых землях. В колхозе им. Маленкова Снитигревского района организован опорный пункт. На орошаемых участках этого колхоза институт ведет работу по изучению способов, сроков и норм полива озимой пшеницы, кукурузы, многолетних трав, конопли, картофеля, овощных культур, способов квадратно-гнездовой посадки картофеля. Институтом изучается вопрос применения зеленых, минеральных и микроудобрений. Большое внимание уделено культуре картофеля. На опытной участке посажено свыше 10 ранних и поздних сортов картофеля.

Институтом испытывался новый метод кротодренажного подпочвенного орошения.

Институтом ботаники АН УССР произведено обследование естественных кормовых угодий и микрофлоры районов орошения и обводнения Украинской ССР, а также вопросы физиологических особенностей плодородия хлопчатника в условиях поливной и непойливой культуры на юге УССР.

Институтом генетики и селекции проводились работы по испытанию сортов озимой и яровой пшеницы в условиях орошения. Результаты этих испытаний показывают, что в условиях только влагозарядочного осеннего полива лучшие сорта озимой пшеницы, при правильной агротехнике обеспечивают урожай в 40–50 ц с 1 га. Из числа яровых пшениц наиболее урожайной оказалась твердая пшеница сорт Гордсиформе 46–500.

Наряду с этим разрабатывались методы семеноводства, влияние урожая яровой пшеницы в условиях орошения в зависимости от предыдущего воспитания посевного зерна. Данные этих исследований показывают, что воспитание

*¹ Документ в архівній справі відсутній.

посевного зерна в условиях достаточного количества влаги на юге УССР повышает урожай последующего поколения. Изучался вопрос роли орошения в освобождении почвы от инфекции твердой головни пшеницы вследствие процессов дегенерации и сделан вывод о том, что, регулируя сроки полива и посева озими, можно полностью освободить почву от инфекции головни и тем самым обезопасить посевы от заражения почвенной инфекцией.

Институтом энтомологии и фитопатологии проводились работы по борьбе с озимой совкой и хлебной жужелицей в Снитигревском районе.

Вопросы развития овощеводства на орошаемых землях разрабатывались членом-корреспондентом АН УССР А. [М.] Фаворовым – Всесоюзный селекционно-генетический институт им. Лысенко и группой научных сотрудников Украинского научно-исследовательского института овощеводства.

Заложены опыты с новыми сортами овощных культур для орошаемого земледелия. Проводятся испытания томатов, выведенных овощным отделом Одесского института, испытание сортов арбузов и дынь в орошаемых условиях, а также испытания картофеля и цветной капусты.

Для условий Снитигревского района рекомендованы следующие сорта овощных культур:

Помидоры из ранних сортов – Маяк 12/20–4, из средних Брекодей-125, из поздних – Краснодарск 87/25–9.

Капуста – ранняя № 1, средняя – Слава, поздняя – Привольянка.

Огурцы – Нежинские и ранние – Чернобривец.

Свекла – Египетская.

Морковь – Кантская и Шантснс.

Лук – Балаклеевский и Стригуновский.

Рекомендовано два варианта овощных севооборотов с таким чередованием культур. Первый вариант: 1 – яровые с подсевом трав, 2 – травы, 3 – помидоры, 4 – капуста разная, 5 – огурцы, 6 – помидоры, 7 – лук и прочие овощи, 8 – столовые корнеплоды и бобовые, 9 – помидоры. Второй вариант: 1 – травы, 2 – травы, 3 – помидоры, 4 – капуста разная, 5 – лук и прочие овощи, 6 – помидоры, 7 – огурцы и кабачки, 8 – столовые корнеплоды и бобовые, 9 – помидоры.

Разработаны система удобрений и меры борьбы с вредителями и болезнями.

Институт плодоводства разработал рекомендации по породному составу плодово-ягодных насаждений и примерные схемы организации садов в условиях орошения.

Институтом виноградарства и виноделия им. Таирова разработаны предложения о расширении площадей под виноградники в зоне орошения, сортовой состав проецируемых виноградников и мероприятия по организации питомников по выращиванию посадочного материала.

Институтом лесоводства разработан породный состав защитных лесонасаждений на орошаемых землях и вдоль оросительных каналов, изучались сроки и количество поливов защитных полос. Составлена докладная записка Совету Министров УССР и Министерству сельского хозяйства УССР о мероприятиях по созданию защитных лесонасаждений вдоль канала.

Лабораторией почвоведения АН УССР составлена почвенная карта Ногайского массива, как часть общей карты юга УССР, позволяющая обосновать приемы орошения с предупреждением возможного засоления почв.

Животноводческая группа, возглавляемая академиком Л. К. Грбнсм, провела работу по бонитировке овец в 11 колхозах Снитиревского района и разработала предложения по улучшению племенного стада овец, содержания животных и по повышению его продуктивности.

Группа по развитию прудово-рыбного хозяйства под руководством члена-корреспондента В. А. Мовчана проводила работу по изучению гидрохимического и гидробиологического режима прудов Снитиревского района по зарыблению прудов мальком зеркального карпа.

Научные сотрудники Академии архитектуры УССР изучали вопросы строительства животноводческих помещений и домов для колхозников в зоне Верхне-Ингулецкого строительства; проведено обследование месторождений строительных материалов, даны рекомендации по изготовлению цементно-песчаной черепицы и по производству известняков. До сих пор известняки завозятся сюда из других мест.

Ведущая роль в освоении орошаемых земель принадлежит машинно-тракторным станциям. Институтом экономики АН УССР детально изучено состояние всех четырех машинно-тракторных станций Верхне-Ингулецкого орошаемого массива (Киселевской, Снитиревской, Варатовской и Октябрьской).

Установлено, что все перечисленные МТС находятся в запущенном состоянии, они хуже других МТС Николаевской области оснащены техникой, ощущается острый недостаток кадров, крайне плохо обстоит дело с ремонтной базой, ни в одной из этих МТС нет типовой мастерской, нет сараев для хранения машин, нет достаточного жилья. Октябрьская и Киселевская МТС требуют отвода новых усадеб для их размещения и нового строительства всех зданий МТС.

По этому вопросу были направлены докладные записки в Совет Министров УССР и в Николаевский исполком областного Совета депутатов трудящихся.

Институтом электротехники на основе перспективных планов колхозов, составленных для условий полного орошения, разработан план мероприятий по электрификации колхозного производства в условиях орошения на примере Киселевской МТС. Эти материалы будут использованы при проектировании плана преобразования Киселевской МТС в электро-МТС в соответствии с новыми заданиями по орошению.

Институтом машиноведения и сельскохозяйственной механики изготовлены и испытаны следующие орудия для использования в условиях орошения: тракторный планировщик для предпосевного выравнивания орошаемых участков, культиватор-прорывщик для прореживания пропашных культур и букетировщик для обработки междурядий посевов, изготовлены и испытаны комплекты приспособлений к рядовой сеялке для посева на орошаемых участках зерновых культур, с одновременным образованием валков. Институтом проведено также испытание пяти тракторов со снятием тяговых характеристик и динамометрирование сельскохозяйственных машин. Разработан перечень машин для использования при планировании завоза [сельско]-х[озяйственных] машин в орошаемые районы юга УССР.

Участниками экспедиции проводилась работа по внедрению достижений науки и передовиков сельского хозяйства в колхозное производство. Так, например, группа гидробиологов на основании своих выводов в 1952 г. о возможности разведения рыбы в прудах района и получения высокой продуктивности прудов в 1953 г. произвела зарыбление ряда прудов в колхозах.

Свои выводы о возможности получения высоких урожаев картофеля ст[арший] научный сотрудник Института физиологии растений г. [А. П.] Ящук активно внедрял в колхозе им. Молотова. Им оказана большая помощь колхозной бригаде тов. Забияки в получении высоких урожаев.

В колхозе им. Ватутина в 1953 г. участниками экспедиции было из стада в 150 коров выделено 74 головы, которые были поставлены на правильное кормление в лагерных условиях и 4-кратную дойку.

В результате месячной работы в этом направлении, 74 коровы перекрыли в 1,5 раза удой от всего стада, полученный до этого.

Было организовано летнее лагерное содержание скота возрастом до одного года. В результате было установлено, что в этих условиях молодняк развивается значительно лучше и почти не подвергается заболваньям. Аналогичная работа участниками экспедиции была проведена в колхозе «Свобода».

Участники экспедиции приняли активное участие в организации районного дома сельскохозяйственной культуры в с. Смигиревка, в организации районной выставки. Составом экспедиции проводились беседы и лекции преимущественно по вопросам развития колхозного производства. В 1952 г. в Смигиревском районе прочитано 117 лекций, которыми охвачено около 8 тысяч колхозников и специалистов района. Кроме того в тракторных и полеводческих бригадах проведено более 50 бесед.

Работа экспедиции освещалась в печати, помещено свыше 15 статей в газетах.

Одной из форм пропаганды передового опыта и подготовки к освоению орошаемых земель были научно-производственные конференции с участием передовиков сельского хозяйства не только Смигиревского, но и других районов Николаевской области.

Научно-производственные конференции состоялись по вопросам развития садоводства, общественного продуктивного*¹ животноводства [и] полезного лесоразведения.

В феврале 1953 г. в с. Смигиревке была проведена выездная сессия Совета по изучению производительных сил УССР и Института экономики АН УССР, в которой приняли участие 347 человек, в том числе из Херсонской и Николаевской областей колхозников – 107, специалистов сельского хозяйства – 115, руководящих работников областных и районных, партийных и советских органов – 85 и научных работников институтов Академии наук УССР и отраслевых научно-исследовательских институтов (Киев, Харьков, Херсон, Одесса) – 40 человек.

На сессии было заслушано 15 докладов, в обсуждении которых приняло участие 22 человека.

* Слово «продуктивного» вписано від руки повсрх рядка.

Сессией принято постановление, текст которого прилагается*1.

И[споняющий] о[бязанности] директора Института экономики АН УССР
доктор экономических наук, профессор *И. Н. Романенко*
Руководитель комплексной экспедиции АН УССР
действительный член АН УССР *П. Н. Першин*

ІА НБУВ, ф. 20, оп. 2, спр. 8, арк. 27–37. Копія. Машинпис.

№ 184

**ПОВІДОМЛЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ВІДДІЛУ НАУКИ
І КУЛЬТУРИ ЦК КПУ ПРО ПРОВЕДЕННЯ У 1953 р. ПЕРШОГО
КОНКУРСУ НАУКОВИХ РОБІТ В ГАЛУЗІ МЕДИЧНИХ НАУК
НА ПРИСУДЖЕННЯ ПРЕМІЇ ІМЕНІ АКАДЕМІКА О. О. БОГОМОЛЬЦЯ**
31 серпня 1953 р.

Постановою Ради Міністрів СРСР № 1610 від 19 липня 1946 р. «Про увічнення пам'яті видатного радянського вченого у галузі медичних наук академіка О. О. Богомольця і про забезпечення його сім'ї» передбачена щорічна премія ім. академіка О. О. Богомольця за видатні роботи в галузі медичних наук у розмірі 25 тис. карбованців, що видається Президією АН УРСР.

Премія ім. академіка О. О. Богомольця ще нікому по АН УРСР не присуджувалась.

Президія АН УРСР має на увазі провести в 1953 р. конкурс на кращу наукову роботу в галузі медичних наук, з метою присудження премії ім. академіка О. О. Богомольця⁴⁴.

Віце-президент Академії наук УРСР дійсний член *М. П. Семененко*
В[иконуючий] о[бов'язки] Головного вченого секретаря
Президії АН УРСР *А. Д. Коваленко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 560, арк. 529. Копія. Машинпис.

№ 185

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ВІДДІЛУ НАУКИ І КУЛЬТУРИ ЦК КПУ
ЩОДО ПОРУШЕННЯ КЛОПОТАННЯ ПЕРЕД УРЯДОМ СРСР
ПРО ВИДІЛЕННЯ ТРЬОХ ДОДАТКОВИХ ВАКАНСІЙ У СКЛАДІ
АН СРСР ДЛЯ ОБРАННЯ НА НИХ ВЧЕНИХ,
ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ В УКРАЇНІ**

9 вересня 1953 р.

Президія Академії наук УРСР повідомляє, що в наступних виборах в Академію наук Союзу РСР передбачається обрання лише тих дійсних членів Академії наук Української РСР, які працюють в Москві. З метою зміцнення зв'язку

*1 Постанова не публікується.

Академії наук УРСР з Академією наук СРСР, Президія прохає ЦК КП України порушити клопотання перед урядом Союзу РСР про виділення Академії наук СРСР трьох додаткових вакансій для обрання до її складу вчених, які працюють на Україні.

Кандидатами для обрання до складу Академії наук Союзу РСР Президія Академії наук УРСР намічає таких дійсних членів АН УРСР:

Синельникова К. Д. – директора Фізико-технічного інституту АН УРСР, видатного вченого в області фізики.

Кіпріанова А. І. – директора Інституту органічної хімії, голову Відділу фізико-математичних і хімічних наук АН УРСР, видатного вченого, відомого своїми дослідженнями в галузі теорії синтезу хімічних барвників, лауреата Сталінської премії.

Смеєнєнко М. П. – віце-президента АН УРСР, видатного вченого в області петрографії та рудних родовищ, відомого своїми дослідженнями докембрійських кристалічних масивів України, Забайкалля і Криворізьких залізородних родовищ.

Відділ науки і культури ЦК КП України підтримує пропозицію Президії Академії наук УРСР про виділення трьох додаткових вакансій для обрання до складу Академії наук Союзу РСР вчених, які працюють на Україні.

Прокст листа на ім'я товарища Хрушова М. С. додається*¹.

Зав[ідуючий] відділом науки і культури ЦК КП України [С. В.] Червоненко
Зав[ідуючий] сектором відділу науки і культури ЦК КП України [М.] Клековкін

На документі помітка: «Доповідалось т[оваришам] [О. І.] Кириченку, [М. В.] Підгорному, які дали згоду підтримати висунання в Союзну АН т[оваришів]: [К. Д.] Синельникова, [К. К.] Хренова, [А. І.] Кіпріанова. Повідомлено про це т. [О. В.] Палладіна. 29.IX.53 р. [С. В.] Червоненко».

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 2716, арк. 50–51. Оригінал. Машинопис.

№ 186

ПРОПОЗИЦІЯ ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ ім. С. О. ПАТОНА АН УРСР ПРО НАДАННЯ ДОПОМОГИ ПІДПРИЄМСТВАМ МІНІСТЕРСТВА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УРСР У СПРАВІ МЕХАНІЗАЦІЇ АВТОЗВАРЮВАЛЬНИХ РОБІТ ПРИ РЕМОНТІ ТЕХНІКИ⁶⁵

18 вересня 1953 р.

Решеним сіснума ЦК КПСС «О мерах дальнейшего развития сельского хозяйства СССР» предусматривает ряд мероприятий, направленных на еще более полное оснащение сельского хозяйства передовой техникой и на укрепление производственно-технической базы МТС. Предусматривается в ближайшие 2–3 года снабдить МТС новыми тракторами в количестве 750 тыс. штук; построить около 5000 типовых ремонтных мастерских; снабдить МТС большим количеством емкостей для хранения нефтепродуктов и построить около 3000 нефтебаз; обеспе-

*¹ Додаток не публікується.

чить строительство 45 и реконструкцию 41 ремонтного завода, а также строительство 21 и реконструкцию 125 межрайонных мастерских капитального ремонта.

В сельскохозяйственном машиностроении, а также при ремонте тракторов и сельскохозяйственного оборудования производится большой объем сварочных работ. Поэтому дальнейшая механизация сварочного производства в сельхозмашиностроении и повышении культуры и производительности сварочных работ в МТС, на районных заводах и межрайонных мастерских несомненно сыграет большую роль в успешной реализации решений пленума ЦК КПСС.

Весьма большое значение имеет сварка в вопросе обеспечения МТС габаритными и негабаритными емкостями для хранения нефтепродуктов, а также при строительстве нефтебаз.

Институт электросварки им. акад. Е. О. Патона Академии наук УССР готов оказать Министерству сельского хозяйства Украинской ССР существенную помощь в успешной реализации решений пленума ЦК КПСС и в частности:

I. По механизации сварочного производства при ремонте тракторного парка и сельхозмашин*¹

1) Разработать руководство по применению электрической сварки и газовой резки при ремонте тракторов и сельхозмашин, которое сможет быть широко использовано не только инженерно-техническими работниками МТС, ремонтных заводов и межрайонных баз, но и при подготовке кадров в создаваемых ремесленных училищах, школах ФЗО и училищах механизации сельского хозяйства.

2) Разработать проектное задание типового сварочного участка ремонтной мастерской МТС и межрайонной мастерской капитального ремонта, а также сварочного цеха ремонтного завода, что позволит предусмотреть их оснащение современной сварочной техникой, улучшить культуру сварочного производства и повысить производительность сварочных работ.

3) Силами своих научных сотрудников и инженеров-конструкторов оказать помощь трем-четырем ремонтным мастерским и одному ремонтному заводу в создании, наладке и пуске в эксплуатацию образцов сварочных участков и цехов.

4) Создать конструкцию универсального ремонтно-наплавочного станка для оснащения типовых мастерских МТС, межрайонных мастерских капитального ремонта и ремонтных заводов и разработать технологию восстановления износоустойчивой наплавкой тракторных деталей: катков, тракторов и других гусеничных машин, осей, натяжных колес, шестерен, валов, тормозных барабанов и т. д.

Создание такого станка позволит в 6–8 раз увеличить производительность наплавки деталей по сравнению с ручной сваркой, получить восстановленные детали, равноценные по качеству новым, и намного сократить расходы запасных частей (см[отри] прилагаемые листы № 1 и 2)*².

II. По обеспечению МТС емкостями для хранения нефтепродуктов и строительству нефтебаз

1) Спроектировать установки и разработать технологию автоматической сварки габаритных 100 и 200 м³ емкостей для хранения нефтепродуктов, что позволит

*¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

*² Згадані тут і далі долатки не публікуються.

в 2–3 раза по сравнению с ручной сваркой увеличить производительность сварочных работ при изготовлении таких емкостей.

2) Широко внедрить при строительстве нефтебаз МТС разработанный институтом новый способ монтажа негабаритных емкостей из рулонных заготовок резервуаров.

По предложенному институтом способу негабаритные резервуары изготавливаются на заводах в виде трех больших сваренных из листов полотнищ, которые сворачиваются в рулоны.

Рулонные заготовки днища, стенки и кровли резервуара доставляются по железной дороге к месту строительства резервуара, где разворачиваются и свариваются между собой.

К настоящему времени несколько заводов Министерства нефтяной промышленности СССР уже освоили производство рулонных заготовок, из которых уже построено более 100 резервуаров.

Опыт применения этого способа показал возможность производить монтаж негабаритного резервуара в 5–8 раз быстрее, чем при ранее применявшемся полостом способе сборки и сварки резервуара (см[отри] прилагаемый лист № 3).

3) Разработать технологию изготовления и укладки нового типа плоскосвариваемых сварных труб. Такие трубы изготавливаются из двух, наложенных друг на друга и сваренных по проемам стальных лент. Плоская заготовка длиной в несколько сот метров доставляется с завода-изготовителя к месту укладки, намотанной на специальный барабан. Цилиндрическая форма придается трубе после ее разворачивания с барабана внутренним давлением при укладке на трассе.

Применение шлососвариваемых труб позволяет резко сократить объем работ по сборке и сварке стыков, что значительно сократит и облегчит монтажные работы на строительстве нефтебаз МТС и может обеспечить дешевую подачу горючего от этих нефтебаз непосредственно к полевым станкам тракторных бригад, путем прокладки наземных трубопроводов из плоскосвариваемых труб, аналогично тому как прокладывается кабель, разматываемый с барабана (см[отри] прилагаемый лист № 4).

4) Широко внедрить на заводах, призванных обеспечить МТС емкостями для нефтепродуктов, разработанные в институте установки и технологию автоматической сварки под флюсом продольных и кольцевых швов бочек на 200 и 290 литров.

Изготовление бочек с применением автоматической сварки под флюсом позволяет значительно повысить производительность и улучшить их качество (см[отри] прилагаемый лист № 5).

Помимо приведенных выше работ по оказанию помощи Министерству сельского хозяйства УССР, Институт электросварки им. акад. Е. О. Патона АН УССР может принять на себя выполнение нижеследующих работ для заводов сельскохозяйственного машиностроения с целью механизации сварочных работ, повышения их производительности и качества.

1) Разработать и внедрить технологию автоматической и полуавтоматической сварки под флюсом тонколистовой стали (1–3 мм), широко используемой в сельхозмашиностроении для разного рода обшивок корпусов машин, бункеров и т. д. с целью повышения производительности сварочных работ и качества сварных соединений (см[отри] прилагаемый лист № 6).

2) Широко внедрить на заводах сельхозмашиностроения при изготовлении ответственных сварных соединений полуавтоматическую сварку открытой дугой вместо ручной сварки электродными, что позволит значительно увеличить производительность сварочных работ на ответственных конструкциях.

3) Разработать технологию и конструкцию станка-автомата для стыковой сварки заготовок клапанов тракторных и автомобильных двигателей, что позволит сваривать клапанные заготовки из двух сталей – верхняя часть из жаропрочной стали, а нижняя часть из углеродистой стали.

Применение таких клапанов позволит сэкономить большое количество жаропрочной стали (силхром), из которой сейчас изготавливаются клапаны, и повысить их надежность в работе.

4) Направить на заводы сельхозмашиностроения научных сотрудников и инженеров-конструкторов института с целью выбора объектов для внедрения механизированных способов сварки, после чего разработать конструкции сварочных установок, технологические присымы и сварочную аппаратуру применительно к этим объектам.

В соответствии с постановлением Совета Министров СССР от 27.III.1952 г. за № 1504 Институту электросварки предоставлен четырехосный вагон, оборудованный под вагон-лабораторию.

В вагон-лабораторию помимо плакатов, диаграмм и различных схем установлено также новейшее сварочное оборудование и аппаратура, которая демонстрируется в действии.

С целью популяризации и наглядной пропаганды новых способов сварки институт направит этот вагон на межрайонные базы капитального ремонта, ремонтные заводы и заводы сельхозмашиностроения.

Научные сотрудники и инженеры-инструкторы, которые будут сопровождать вагон-лабораторию, прочтут рабочим и ИТР указанных предприятий ряд лекций о новейших достижениях сварочной техники и продемонстрируют им работу сварочных автоматов и полуавтоматов (см[отри] прилагаемые листы № 7, 8 и 9).

Если Вы сочтете наши предложения целесообразными, просим Вас дать указания заинтересованным ведомствам о реализации этих мероприятий по договорам с институтом.

Приложение: 9 листов с фотографиями.

Зам[еститель] директора института
член-корресп[ондент] АН УССР Б. Е. Патон

**ПОВІДОМЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР
ПРО ПРОВЕДЕНІ РОБОТИ З ПОЛПШЕННЯ ВОДОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СІЛЬСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ПІВДЕННИХ РАЙОНІВ УРСР*¹**

23 вересня 1953 р.

На Ваш № К-3989 от 21 сентября 1953 г.*²

В постановлении Совета Министров УССР и ЦК КП(б)У от 21 мая 1952 г. за № 1496 «О мероприятиях по улучшению водоснабжения колхозов в южных районах УССР» отмечено, что «Институт геологических наук АН УССР не уделяет внимания вопросам сельскохозяйственного водоснабжения, не имеет широкой производственной связи с колхозами и не оказывает практической помощи в деле обеспечения колхозов водой».

Вместе с тем в постановляющей части никаких конкретных обязательств на институт не возложено.

Дирекция Института геологических наук АН УССР сделала необходимые выводы из указания о недостаточном внимании института к вопросам водоснабжения сельского хозяйства южных областей УССР и направила работу института на выполнение постановления.

В связи с этим были выполнены следующие работы:

1. Было проведено изучение малых рек в целях выяснения условий сооружения прудов и водоемов для задержания поверхностных вод и использования их.

2. С 1949 г. Институт геологических наук АН УССР (отдел гидрогеологии) ведет научно-исследовательские работы по теме «Подземные воды засушливых районов юга УССР». Окончание этой темы предусмотрено в 1954 году. Эта работа является научным обоснованием строительства артезианских колодцев по всему югу УССР.

3. Институт геологических наук АН УССР совместно с Институтом математики АН УССР проводил опытные работы по устройству колодцев взрывным способом в целях водоснабжения колхозов в Николаевской, Херсонской и Запорожской областях.

Геологическое и гидрогеологическое обоснование выделенных для сооружения колодцев участков было составлено Институтом геологических наук АН УССР (отдел гидрогеологии – А. Е. Бабинец) на основании материалов изучения южных районов УССР. Отчет о произведенных работах был своевременно направлен отделу Спецработ АН УССР.

4. Институт геологических наук АН УССР установил необходимую связь с организациями, занимающимися вопросами сельскохозяйственного водоснабжения (Херсонская, Запорожская и другие областные мелноративные конторы и буровые прорабства, Западное управление Бурвуда, Сельэлектро и др.).

Тесная связь института с перечисленными организациями осуществляется путем консультаций с выездом на места и письменных заключений по вопросам водоснабжения сельского хозяйства.

*¹ Повідомлення направлено до Відділу спецробіт АН УРСР.

*² Підірслено в документі.

5. Отделы гидрогеологии и стратиграфии Института геологических наук АН УССР оказывают систематическую помощь отдельным колхозам и совхозам по вопросам устройства водоснабжения.

Только в 1953 году были даны заключения по 54 скважинам, пробуренным для водоснабжения колхозов в наименее освещенных в геологическом и гидрогеологическом отношениях частях Херсонской области.

Директор Института геологических наук АН УССР
действительный член АН УССР *В. Г. Бондарчук*

Науковий архів Інституту геологічних наук НАН України, оп. 1, спр. 330, арх. 20–22. Копія. Машиннопис.

№ 188

ІНФОРМАЦІЯ ВІДДІЛУ НАУКИ І КУЛЬТУРИ ЦК КПУ ПРО СТАН ПІДГОТОВКИ ДО ВИДАННЯ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ІНСТИТУТІВ ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР

12 жовтня 1953 р.

I. Історія Української РСР, Т. I* (Інститут історії АН УРСР).

Колективом Інституту історії АН УРСР проведено остаточну доробку I тома курсу «Історія Української РСР»*2 з урахуванням постанови ЦК КПРС про відзначення 300-річчя возз'єднання України з Росією і 5.Х.1953 р. остаточний текст передано до Видавництва АН УРСР. Видавництвом АН УРСР закінчено редагування, складено макети на обох мовах і розпочато правку першої верстки полів. Якщо не буде додаткових правок до тексту з боку Інституту історії, то з другої половини листопада 1953 р. Видавництво АН УРСР приступить до видання масовим тиражем I (ому) курсу «Історія Української РСР» (російський текст). Український текст видаватиметься на книжково-журнальній фабриці Головвидаву.

II. Історія Української літератури, Т. I. (Інститут літератури АН УРСР).

Видавництвом АН УРСР закінчено редагування I тому курсу «Історія української літератури». Виправлення першої верстки буде закінчено 25 жовтня 1953 р. Після цього текст буде переданий до однієї з друкарень Головвидаву Міністерства культури УРСР.

III. Словники. (Інститут мовознавства АН УРСР).

1) «Російсько-український словник», друге видання з поправками. Весь текст словника знаходиться в друкарні книжково-журнальної фабрики. З 10 жовтня ц. р. є можливість розпочати друкування тому, проте «Головбумзбут» ще не забезпечив це видання потрібним папером. За відомостями «Головбумзбуту» папір для друкування «Російсько-українського словника» буде лише у другій половині жовтня.

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

*2 Див. док. № 9.

2) «Українсько-російський словник», 4-томний.

I том надруковано; II том редагується інститутом і буде переданий до Видавництва АН УРСР у грудні місяці 1953 р., буде надрукований в 1954 р.; III том буде переданий до видавництва в 1954 р.; IV том – в 1955 р. Закінчення друкування в 1956 р.

3) «Українсько-російський словник» (однотомник) буде здано до Видавництва АН УРСР не пізніше 1 липня 1954 р.

4) Інститутом мовознавства закінчено переробку тексту «Орфографічного словника».

За розпорядженням тов. Білозуба цей словник має друкуватися у видавництві «Радянська школа».

Відділ суспільних наук АН УРСР вважає за доцільне передати видання «Орфографічного словника» Видавництву АН УРСР.

Зав[ідуючий] відділом науки і культури ЦК КП України [С. В.] Червоненко
Інструктор відділу науки і культури ЦК КП України Маизенко

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 3599, арк. 56–57. Оригінал. Машинопис.

№ 189*¹

ІНФОРМАЦІЯ З ГАЗЕТИ «ВЕЧІРНІЙ КИЇВ» ПРО ВІДКРИТТЯ РУХУ ПО НОВОМУ МОСТУ ІМЕНІ АКАДЕМІКА Є. О. ПАТОНА*²

6 листопада 1953 р.

Чудовий подарунок до Жовтневих свят одержали трудящі столиці Радянської України – вчора відкрито рух по новозбудованому мосту через Дніпро. Міст з'єднує центр Києва з промисловим Дарницьким районом.

Новий міст збудований за проектом Київського відділення державного проектного інституту «Проктстальконструкція». Будівельники в співдружності з колективом Інституту електрозварювання імені С. О. Патона Академії наук УРСР вперше у світовій практиці спорудили судільнозварювальний міст довжиною понад півтора кілометра. При виготовленні і монтажі металоконструкцій в широких масштабах застосовувалось автоматичне зварювання під шаром флюсу спеціальними автоматами, виготовленими інститутом. Будівельники впровадили комплексну механізацію всіх трудовістих робіт.

Нова споруда прекрасно архітектурно оформлена. На ній установлені 104 ліхтарні щогли. Поруччя моста виготовлені з художнього чавунного литва. При облицюванні конструкцій широко застосований граніт. Міст призначений для двобічного руху міського транспорту – автомашин, автобусів і трамваїв. Для пішоходів є тротуари.

Урочисто і святково виглядала вчора, 5 листопада, площа перед в'їздом на міст з боку Києва. Тисячі трудящих столиці, будівельники зібрались тут на мітинг в зв'язку із здачею в експлуатацію моста.

*¹ Див. док. № 61.

*² Заголовок документа.

15 година. На трибуну піднімаються Секретар ЦК КП України тов. О. І. Кириченко, заступник Голови Ради Міністрів УРСР тов. І. С. Сенін, секретар Київського обкому КП України тов. Г. Е. Гришко, секретар Київського міського партії тов. М. С. Синиця, голова виконкому Київської міської Ради депутатів трудящих тов. О. Й. Давидов, керівники і передові робітники будови.

Мітинг відкриває т. [О. Й.] Давидов. В своєму вступному слові він відмітив, що новий міст являє собою велике досягнення вітчизняного мостобудування. При спорудженні його була застосована першокласна техніка. Велику участь в проєктуванні і будівництві моста взяв академік, Герой Соціалістичної Праці Євген Оскарівич Патон. Постановою Ради Міністрів Української РСР і Центрального Комітету Комуністичної партії України новозбудованому мосту присвоєно ім'я академіка [Є. О.] Патона.

Слово надається начальникові будівництва т. Радзєвичу. Поздоровивши будівельників з досягнутою великою трудовою перемогою, він говорить про величезний обсяг виконаних робіт. При будівництві моста виконано більше 500 тисяч кубометрів земляних робіт, змонтовано понад 15 тисяч різних металевих конструкцій, укладено 30 тисяч кубометрів бетону і залізобетону, більше 8 тисяч квадратних метрів гранітного облицювання. Успішно справилися із замовленнями мостобудівників колективи Дніпропетровського заводу імені Молотова, київських заводів – «Більшовик», «Ленінська кузня», імені Письмєнного, імені Держинського, Трамвайно-тролейбусного управління і ряду інших підприємств.

На мітингу з промовами також виступили: бригадир арматурників т. Кривоколоско, майстер монтажних робіт будівництва т. Сивоконь, директор Дніпропетровського заводу металоконструкцій імені Молотова т. Борисенко, слюсар Київського заводу «Ленінська кузня» т. Гнатюк, начальник Управління будівництва т. Барснбойм.

Мітинг закінчений.

Тов. [О. Й.] Давидов перерізає червону стрічку, і тисячі киян прямують по новому мосту, мчать десятки автомашин.

Дніпровський вітер колише прапори, що ними прикрашена грандіозна споруда. Новий міст ім. академіка Є. О. Патона відкрито.

Вечірній Київ. – 1953. – 6 листопада. – С. 3.

№ 190

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧОЇ РАДИ АН УРСР АКАД. В. Г. КАСЬЯНЕНКА ДО ЦК КПУ ПРО БАЖАНІ ЗМІНИ У СКЛАДІ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ АН УРСР 9 листопада 1953 р.

Редакційно-видавнича рада АН УРСР, розглянувши на своєму засіданні питання про перегляд плану періодичних видань інститутів Академії наук на 1954 рік, вважає за доцільне внести такі зміни в план видань періодики АН УРСР:

1. Журнали «Вісник АН УРСР» та «Доповіді АН УРСР», що являються органами Президії АН УРСР мають різний напрямок, тому їх слід і надалі видавати окрем.

В журналі «Доповіді АН УРСР» вміщуються стислі оригінальні висновки найбільш цінних закінчених досліджень вчених Академії наук, фіксуючи за ними пріоритет у висвітлених ними питаннях.

У «Віснику АН УРСР» вміщуються обзорні статті про нові напрями в роботі і досягнення Академії наук з усіх галузей науки, а також статті з історії вітчизняної науки і техніки, інформаційні матеріали про наукові сесії, конференції, наради тощо.

Вважати за можливе скоротити періодичність видання «Вісника АН УРСР» з 12 номерів до 6 номерів на рік, збільшивши обсяг з 6 др. арк. до 8 др. арк. кожний і поліпшити зміст журналу.

2. Назви журналів, що видаються Академією наук слід залишити без змін за винятком «Медичного журналу».

У зв'язку з реорганізацією Інституту клінічної фізіології в Інститут фізіології, «Меджурнал» не відповідає за своєю назвою та змістом основному, більш широкому профілю роботи інституту. Інститут фізіології видає також «Наукові записки» під назвою «Вопросы физиологии», які вже майже перетворилися на справжній журнал. Було б доцільно надалі реорганізувати «Медичний журнал» у «Фізіологічний журнал»^{*1}, зливши його з «Вопросами физиологии» та видавати його українською мовою з розгорнутим резюме на російській мові, обсягом 15 др. арк. (кожний номер), 6 номерів на рік.

3. У зв'язку з тим, що «Український біохімічний журнал», «Мікробіологічний журнал» та «Химический журнал» є основними провідними журналами у нас в республіці – є потреба збільшити обсяг «Українського біохімічного журналу» на один др. арк., «Мікробіологічний журнал» на 0,5 др. арк. та «Химический журнал» до 12 др. арк.

Вважати за потрібне видавати надалі «Геологічний журнал» російською мовою, тому що недоцільно висвітлювати питання геології лише в межах однієї республіки та одночасно збільшити кількість номерів цього журналу з 4 до 6 на рік, видаючи кожний номер обсягом 9 др. арк.

4. Зважаючи на те, що в плані видань періодики АН УРСР зовсім недостатньо представлено технічні науки, просити відділ культури і науки ЦК КП України підтримати клопотання перед ЦК КПРС про створення двох нових журналів на базі «Наукових записок» інститутів Відділу технічних наук, а саме: «Прикладная механика» й «Вопросы энергетики» (проспекти додаються)^{*2}.

5. Вважати за доцільне видання окремого сільськогосподарського журналу при бюро Відділу сільськогосподарських наук.

Доручити голові Відділу сільськогосподарських наук подати свої пропозиції щодо створення цього журналу наступного року.

Заст[упник] голови Редакційно-видавничої ради АН УРСР
дійсний член АН УРСР В. Г. Касьяненко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 560, арк. 647–648. Копія. Машинпис.

^{*1} Див. док. № 192.

^{*2} Згадані проспекти не публікуються.

№ 191*

**ІНФОРМАЦІЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО РОБОТИ,
СПРЯМОВАНІ НА ЗАХИСТ РОСЛИН ТА БОРТЬБУ
ЗІ ШКИДНИКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР**

9 листопада 1953 р.

Відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР № 231 від 29 січня 1953 р. «Про заходи по посиленню боротьби з шкідниками та хворобами сільськогосподарських культур, садових лісових та інших насаджень в Українській РСР», – Академією наук УРСР виконані і проводяться далі наступні роботи:

Для опрацювання заходів по боротьбі з шкідниками Інститут ентомології та фітопатології організував Лабораторію токсикології і хімії інсектофунгіцидів.

Лабораторія укомплектована кадрами, але в повній мірі роботи ще не розпочала із-за відсутності приміщення і необхідного обладнання. Інституту ентомології та фітопатології надається нове приміщення по вулиці Чудновського № 3, у якому розміщення лабораторії буде значно поліпшено.

Для опрацювання методів прогнозу появи й розмноження шкідників при Інституті ентомології та фітопатології організовується лабораторія прогнозу, для чого інституту виділено додатково 3 штатних одиниці.

Інститут ентомології та фітопатології АН УРСР значно розширив роботи по буряковому довгоносику, розпочав опрацювання заходів боротьби з карантинними шкідниками (коларадський картопляний жук, біла американська бабочка), а також намітив роботи по вивченню й узагальненню досвіду передових колгоспів і радгоспів по боротьбі з буряковим довгоносиком.

У відділі охорони рослин Ботанічного саду АН УРСР розширена науково-дослідна робота з шкідниками, які до цього часу недостатньо вивчені, в тому числі мініруючі і галлоутворюючі.

Ботанічним садом проведена координаційна робота з відділами рослин трестів зеленого будівництва в м[істах] Одесі, Києві, Харкові, Львові, а також з Українською станцією квітництва.

Для розширення роботи по ентомології Інституту зоології виділено додатково 2 штатних одиниці.

У березні цього року Академією наук УРСР разом з Міністерством сільськогосподарства УРСР було проведено республіканську нараду по захисту рослин. На цій нараді були обговорені й рєкомендовані Міністерству сільськогосподарства УРСР заходи по боротьбі з шкідниками й хворобами сільськогосподарських культур.

Для координації науково-дослідних робіт по захисту рослин і надання науково-методичної допомоги галузевим науковим установам, Президія Академії наук УРСР утворила постійно діючу комісію по проблемі «Боротьба з шкідниками й хворобами сільськогосподарських і лісних культур». Комісія опрацювала тематичний план комплексних досліджень по боротьбі з буряковим довгоносиком і раком картоплі з участю всіх науково-дослідних установ УРСР, які ведуть роботи в цій галузі. В цьому році по цих темах проведено уже 4 наради.

* Див. док. № 134.

В грудні цього року будуть проведені наради по координації планів наукових робіт у галузі опрацювання заходів боротьби з шкідниками й хворобами для зрошувального землеробства на півдні УРСР та по захисту зелених насаджень.

Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *Г. М. Савін*
Головний учений секретар Президії АН УРСР *О. Н. Щербань*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 10727, арк. 2-3. Оригінал. Машинопис.

№ 192^{*1}

**ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ВЧЕНОЇ РАДИ ІНСТИТУТУ
ФІЗІОЛОГІЇ ім. О. О. БОГОМОЛЬЦЯ АН УРСР ПРО НЕДОЦІЛЬНІСТЬ
ЗЛИТТЯ «МЕДИЧНОГО ЖУРНАЛУ» ТА ЗБІРНИКА
«ВОПРОСЫ ФИЗИОЛОГИИ»**

21 листопада 1953 р.

СЛУХАЛИ^{*2}:

Про злиття «Медичного журналу» і збірника «Вопросы физиологии».

УХВАЛИЛИ:

1. «Медичний журнал» існує протягом 23 років і за цей час, особливо за останні 4 роки, завоював широке і невпинно ростуче коло читачів (тираж журналу з 1950 р. по 1953 р. збільшився з 1800 прим[ірників] до 6500), що він має міцні зв'язки з авторським активом України, а також інших союзних республік (за останні три роки в ньому друкували свої праці вчені Москви, Ленінграда, Горького, Тбілісі, Челябінська, Свердловська, Куйбишева, Ростова-на-Д[ону], Іваново, Баку й інших міст СРСР).

2. Редакційна колегія «Медичного журналу» має в своєму портфелі велику кількість наукових праць, і надходження їх весь час зростає.

3. «Медичний журнал» поширюється в країнах народної демократії, де користується великим попитом.

4. Журнал є ланкою, яка зв'язує Інститут фізіології АН УРСР з практикою радянської охорони здоров'я^{*3}; ряд друкованих у ньому праць відбиває і популяризує досвід наукових працівників і лікарів периферії (розділ «Обмін досвідом»).

5. «Медичний журнал» є єдиним на Україні науковим журналом даного профілю, що видається українською мовою.

6. Переважна більшість його передплатників складається з периферійних лікарів, для яких він є єдиним періодичним друкованим органом, що знайомить їх з науково-дослідною роботою в галузі павлівської фізіології і теоретичної медицини.

7. Тематика і направленість роботи значної кількості відділів і лабораторій Інституту фізіології така, що їх наукова продукція, спрямована на розв'язання актуальних проблем медицини, відповідає загальному профілю «Медичного жур-

^{*1} Див. док. № 190.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

^{*3} Так у документі.

налу», і збереження журналу конче потрібно для забезпечення планомірної публікації наукових праць інституту.

8. Збірник «Вопросы физиологии» існуютьно переводити на українську мову, оскільки це утруднить фізіологам Москви, Ленінграда і інших наукових центрів можливість знайомитися і стежити за його змістом.

Ураховуючи все вищезазначене, вчена рада ПОСТАНОВЛЯЄ:

Вважати за необхідне зберегти «Медичний журнал», як журнал Інституту фізіології АН УРСР.

(Постанова ухвалена вченою радою одноголосно).

Директор Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР
член-кор[еспондент] АН УРСР, проф. *А. М. Воробіов*
В[иконуючий] о[бов'язки] вченого секретаря *М. А. Кондратович*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 3292, арк. 84–85. Оригінал. Машинпис.

№ 193*¹

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЧЛ.-КОР. АН УРСР В. А. МОВЧАНА ДО
СЕКРЕТАРЯ ЦК КПУ О. І. КИРИЧЕНКА ПРО СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ СТАВКОВОГО РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА В УРСР⁶⁶**

24 листопада 1953 р.

Сентябрьский пленум ЦК КПСС по докладу товарища Никиты Сергеевича Хрущева, в числе намеченных мероприятий по дальнейшему подъему продуктивности животноводства, постановил также «всемерно развивать в колхозах прудовое рыбоводство».

В постановлении Совета Министров Союза ССР и ЦК КПСС «О расширении производства продовольственных товаров и улучшения их качества» говорится: «Обязать Совет Министров союзных республик осуществить мероприятия по широкому развитию рыбоводства в прудах и водоемах сельскохозяйственных артелей и совхозов».

В свете этих решений партии и правительства приобретает большое значение развитие прудового рыбного хозяйства в колхозах УССР, как одного из мощных факторов создания изобилия продуктов в нашей стране.

Между тем, прудовое рыбное хозяйство в колхозах УССР заметно отстает в своем развитии от других отраслей колхозного производства и только за последний год едва достигло довоенного уровня.

Необходимо указать, что прудовое рыбоводство является весьма высокопродуктивной отраслью сельского хозяйства, как об этом свидетельствуют данные науки и практики.

Большую работу по развитию прудового рыбного хозяйства в колхозах ведет отдел экспериментальной экологии рыб Института гидробиологии Академии наук Украинской ССР и кафедра ихтиологии и гидробиологии Киевского государственного университета им. Т. Г. Шевченко. По разработанному нами

¹Дит. лок. № 85, 205.

методу комплексной интенсификации прудового рыбоводного хозяйства получено в производственных условиях 20–25 и даже 41 центнер рыбы с одного гектара водной площади, вместо обычных 2–3 ц/га. Этот метод положен в основу прудовых рыбоводных хозяйств СССР, он успешно внедряется и в странах народной демократии.

В этом году выращены сеголетки карпа весом 600–700 г, вместо обычных 24–30 г, и двухлетки карпа 4 кг, вместо обычных 500 г. Эти успехи достигнуты с применением даровых и очень дешевых кормов.

Успешно ведется работа по созданию новых высокопродуктивных пород рыб. Завезены для акклиматизации очень ценные рыбы (сиг, рипус, белый амур и толстолобик).

Основную исследовательскую работу научные сотрудники отдела и кафедр ведут в колхозах и совхозах в содружестве с колхозными рыбоводами. За последние годы опыты были организованы более чем в 80 колхозах Украины.

Многие колхозы, ведущие рыбоводство на основе достижений передовой мицуринской рыбоводной науки, получают высокие доходы от рыбоводства.

Так, колхоз имени Ворошилова Ульяновского района Одесской области, выращивает по 10 центнеров рыбы на каждом гектаре прудов при общем ежегодном доходе от рыбоводства 350–360 тыс. рублей.

Колхоз имени Шевченко Кисво-Святошинского района, имея небольшое рыбное хозяйство всего 11 гектаров, с каждого гектара прудов получает по 14 центнеров рыбы при общем ежегодном доходе от рыбоводства в 140–150 тыс. рублей. Колхоз имени Свердлова Овручского района Житомирской области с 56 гектаров прудов получает по 7,5 центнера рыбы с гектара; доходность этого колхоза от рыбоводства достигает ежегодно 320–350 тыс. рублей. Колхоз имени Сталина Немировского района Винницкой области выращивает по 25 центнеров рыбы на каждом гектаре своих прудов.

Таких и подобных примеров из практики прудового рыбного хозяйства колхозов УССР можно привести очень много.

Как ни велики достигнутые успехи в развитии прудового рыбного хозяйства колхозов УССР, они далеко еще не соответствуют тем потенциальным возможностям, которые таит в себе эта эффективная отрасль народного хозяйства.

Украина имеет огромные резервы для строительства новых прудов и водоемов в виде так называемых неудобных для сельского хозяйства земель – балок, оврагов, заболоченных сенокосов, песков. Таких земель на Украине насчитывается более 4 миллионов гектаров. При использовании для постройки прудов и водосмов только 10% этих земель, – перспектива расширения прудового фонда составит больше 400 тыс. гектаров, а с учетом наличных прудов общий прудовый фонд колхозов составит 600 тыс. гектаров.

Кроме того, за колхозами закреплены еще пойменные водосмы и озера на площади около 45 000 гектаров. Эти водосмы, в основном, целиком пригодны для зарыбления ценными видами рыб. В границах земель колхозов протекает много малых рек, которые в большинстве в рыбохозяйственном отношении не используются или используются совершенно недостаточно. В результате осуществления проектов сооружения на реках гидроэлектростанций, образуются относительно большие водохранилища, которые представляют собой весьма ценные объекты

для рыбного хозяйства и, в частности, для акклиматизации в них новых видов рыб, соответственно типу того или иного водохранилища.

По самым минимальным подсчетам, вылов рыбы из колхозных водосемов УССР в перспективе составит больше 300 тыс. центнеров, т. е. в четыре раза больше, чем ее теперь добывают во всех естественных и искусственных водоемах УССР.

Необходимо, кроме того, учесть, что эффективность хозяйственного использования водосемов определяется не только одним рыбозаведением, так как колхозы используют пруды и водосемы комплексно – для нагула водоплавающей птицы, для нужд общественного животноводства, для орошения полевых и огородных культур, получения гидроэнергетики и других многочисленных потребностей.

Приведенные выше перспективы развития рыбного хозяйства в колхозах УССР свидетельствуют о необходимости уделять ему самое серьезное внимание.

В системе Министерства сельского хозяйства УССР уже заложен прочный фундамент для дальнейшего развития рыбного хозяйства в колхозах УССР в виде Украинской селекционно-опытной станции рыбоводства с ее тремя опорными пунктами рыбоводства и 24 государственных племенных рыбоводных пунктов. Однако эта сеть не в состоянии полностью обеспечить обслуживание колхозного рыбоводства, которое с каждым годом все больше и больше развивается.

Подготовка кадров по рыбоводству высшей и средней квалификации в системе Министерства сельского хозяйства УССР не производится совершенно. Существовавший Шевченковский техникум рыбоводства, в котором в период 1945–1951 гг. подготовлено 360 техников-рыбоводов, реорганизован в гидромелиоративный техникум, который не подготовляет специалистов по рыбоводству.

Машинотракторные станции, вооруженные первоклассной техникой, никакого участия в развитии рыбного хозяйства в колхозах УССР не принимают и в своих штатах не имеют ни одного специалиста по рыбоводству.

С целью всестороннего развития прудового рыбоводства в колхозах УССР необходимо провести в жизнь ряд действенных мероприятий, направленных на скорейшее разрешение указанной задачи.

Основными из таких мероприятий, на наш взгляд, являются следующие:

1. Возложить на МТС ответственность за развитие прудового рыбного хозяйства в колхозах УССР наряду с другими отраслями колхозного производства, обязав МТС иметь в своих штатах одного специалиста по рыбоводству из числа имеющих специальное образование или хорошо зарекомендовавших себя на практической работе по рыбоводству.

2. Осуществлять подготовку рыбоводных кадров высшей и средней квалификации, а также массовых кадров, для чего организовать:

- а) при Киевском ветеринарном институте фуражную по болезням рыб для подготовки специалистов по 5–8 человек ежегодно;

- б) при Киевском инженерно-мелиоративном институте кафедру рыбоводства для подготовки мелиораторов рыбоводов;

- в) при Шевченковском гидромелиоративном техникуме отдел рыбоводства с выпуском техников-рыбоводов 50 человек ежегодно;

- г) постоянные 6-месячные курсы для подготовки рыббригадиров и рыбоводов колхозов;

д) двухмесячные курсы повышения квалификации специалистов, работающих в системе*¹ Министерства сельского хозяйства УССР;

е) в учебные программы 3-летних агро-зоотехнических курсов ввести курс по рыбоводству.

3. Для улучшения организационно-технического управления рыбным хозяйством в системе Министерства сельского хозяйства УССР целесообразно:

а) организовать в министерстве управление рыбоводства в составе 5 специалистов-рыбоводов;

б) в соответствии с постановлением Совета Министров СССР от 31 октября 1949 года № 2942, предусмотреть в штатах областных управлений сельского хозяйства по одному специалисту по рыбоводству;

в) организовать государственные племенные рыбоводные пункты в Киевской области (для полесских районов) и в областях – Волынской, Ровенской, Тернопольской, Станиславской, Дрогобычской и Закарпатской.

4. Для скорейшего выполнения колхозами плана строительства прудов и водоемов целесообразно:

а) организовать 2–3 завода в полесских районах для изготовления деталей деревянных гидросооружений;

б) снабжать колхозы в достаточном количестве лесоматериалами и другими фондовыми материалами по целевому назначению;

в) широко применять на строительстве механизмы.

5. Научно-методическое руководство Украинской селекционно-опытной рыбоводной станцией и ее периферийной сетью, а также госплемрыбпунктами возложить на Институт гидробиологии Академии наук УССР по отряду экспериментальной экологии рыб, учитывая, что этот отдел органически связан с колхозным рыбоводством, широко проводит свои исследования на прудах колхозов, оказывая им действенную научно-производственную помощь.

В связи с этим необходимо отменить распоряжение Главного управления сельскохозяйственной пропаганды Министерства сельского хозяйства УССР от 12 августа 1953 года за № 41509, которым научно-методическое руководство государственными племенными рыбоводными пунктами возложено на Украинскую селекционно-опытную рыбоводную станцию.

6. Просим дать указание Президиуму Академии наук УССР создать для отдела экспериментальной экологии рыб экспериментальную базу и расширить штаты этого отдела.

7. Просим обратиться в Министерство культуры Украинской ССР и СССР [с просьбой] расширить кафедру ихтиологии и гидробиологии Киевского государственного университета им. Т. Г. Шевченко.

Проф. В. А. Мовчан

ЦЛАГО України, ф. 1, оп. 30, сир. 3283, арк. 204–211. Оригінал. Машинопис.

*¹ Слово «системе» написано від руки поверх рядка.

**ПЛАН-ГРАФІК ВИДАВАННЯ МОНОГРАФІЙ І ТЕМАТИЧНИХ ЗБІРНИКІВ,
ПРИСВЯЧЕНИХ 300-РІЧЧЮ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ
ДО СКЛАДУ РОСІЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ**

1 грудня 1953 р.

№№ п/п	Хто готує рукопис (назва установи)	Автор	Назва видання, розмір	Обсяг в дру- ков[а- них] арку- ш[ах]	Ти- раж в тис. прим.	Мо- ва	Хто видав	Строк вида- ня
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Інститут історії АН УРСР	Колектив авторів	Визвольна війна 1648–1654 рр. і воєнне становище України з Росією (науково-популярний нарис)	22	10	укр.	Видавництво АН УРСР	І кв. 1954 р.
2	—//—	П. К. Стоян	Спільна боротьба російського і українського народів за встановлення радянської влади на Україні (монографія)	10	10	укр.	Видавництво АН УРСР	І кв. 1954 р.
3	Інститут історії АН УРСР спільно з Інститутом історії АН Союзу РСР	Алтайський колектив. Редколегія: В. Д. Греков, О. К. Касименко і інші	Документальний збірник в 3 томах	130	10	рос.	Видавництво АН СРСР	грудень 1953 р.

4	Інститут історії АН УРСР спільно з Інститутом суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР	Авторський колектив. Редколегія: О. К. Касименко, І. П. Крип'якевич і ін.	Документальний збірник в 1 томі	25	10	рос.	Видавництво АН УРСР	травень 1954 р.
5	Інститут історії АН УРСР спільно з Інститутом історії АН Союзу РСР	Авторський колектив. Редколегія: В. Д. Греков, О. К. Касименко і інші	Науковий збірник	25	15	рос.	Видавництво АН СРСР	грудень 1953 р.
6	Інститут світової літератури ім. О. М. Горького АН СРСР та Інститут літератури АН УРСР		Паризька історія радянської української літератури	20	к/в		Видавництво АН СРСР	--
7	Інститут історії АН УРСР	Колектив авторів	Наукові записки № 6 інституту, присвячені возз'єднанню	23	5	укр.	Видавництво АН УРСР	1 кв. 1954 р.
8	--	Колектив авторів	Віковічна дружба російського і українського народів (збірник статей)	24	15	укр.	Видавництво «Радянська школа»	грудень

9	Інститут філософії	Г. Г. Смельяненко, О. Г. Білоус і С. Й. Шило	Збірник «Ленінсько-сталінська ідеологія дружби народів СРСР та її торжество на Україні»	14	10	укр.	Видавництво АН УРСР	грудень
10	Інститут економіки	Колектив авторів	«Париси розвитку народного господарства УРСР»	50	10	укр.	-// -	І кв. 1954 р.
11	Інститут мовознавства	Колектив авторів	Збірник «Полтавський діалект – основа української національної мови»	10	15	укр.	-// -	І кв. 1954 р.
12	Сектор держави і права	Б. М. Бабій	Монографія «Возз'єднання українського народу в єдиній Українській державі – торжество ленінсько-сталінської національної політики»	13	30	укр.	-// -	І кв. 1954 р.
13	Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії	М. К. Йосипенко	Збірник «Творча співдружність»	14	10	укр.	Видавництво «Мистецтво»	Грудень

14	-// -	-// -	Нариси історії російсько-українських зв'язків в театральному мистецтві	15	10	укр.	-// -	-// -
15	Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії	Колектив авторів	Збірник «Російсько-українські зв'язки в мистецтві»	15	10	укр.	Видавництво «Мистецтво»	Грудень
16	-// -	-// -	Історичні пісні та думи	40	10	укр.	Видавництво АН УРСР	І кв. 1954 р.
17	Інститут літератури	-// -	Наукові записки № 17-29	20	2	укр.	-// -	І кв. 1954 р.
18	-// -	І. І. Басс	Нарис «В. Г. Бєлінський і українська література 30-40 рр.»	7	8,5	укр.	-// -	Видано
19	-// -	Колектив авторів	Збірник «Російсько-українське літературне єднання»	30	50	укр.	-// -	Видано
20	Інститут суспільних наук	І. П. Крип'якевич	Монографія «Богдан Хмельницький - видатний державний діяч і полководець»	30	10	укр.	-// -	І кв. 1954 р.

21	- // -	М. С. Возняк	Монографія «Іван Франко – популяризатор передової російської літератури»	4	5	укр.	- // -	Видано
22	- // -	І. П. Крип'яківч	Зв'язки Західної України з Росією до 1654 р.	4	5	укр.	- // -	Видано
23	- // -	Колектив авторів	Збірник статей «Віковічна дружба народів-братів»	8	2	укр.	- // -	Вересень – грудень
24	Державна публічна бібліотека	Третяк Г. М.	300-річчя возз'єднання України з Росією	4	20	укр.	- // -	Грудень по плану
25	Інститут історії АН УРСР	Гуслистий К. Г., Голобуцький В. О.	300-річчя возз'єднання України з Росією	6	5	рос.	Видавництво АН СРСР	І кв. 1954 р.
26	Інститут суспільних наук	Матвійчук М. Ф.	Брошура: «Великі традиції єднання двох братніх літератур»	8	30	укр.	Львівське книжково-журнальне видавництво	І кв. 1954 р.
27	- // -	Павлюк І. С.	Віковічна дружба великого російського і українського братніх народів	3	30	укр.	- // -	І кв. 1954 р.

28	- // -	Яцківич С. А.	Брошура «Похід Бог- дава Хмель- ницького в Західну Україну під час виз- вольної війни 1648– 1654 рр.»	4	30	укр.	Львів- ське книж- ково- жур- нальне видав- [ницт- во]	лютий 1954 р.
29	- // -	Огоновсь- кій В. П.	Брошура «Соціаліс- тичні перс- торення на Львівщи- ні»	4	50	укр.	Держ- політ- вид[ав] Укр[а- їни]	IV кв. 1954 р.

Головний учений секретар Президії Академії наук УРСР
О. Н. Щербань

На документі помітка: «Додаток № 6 до постанови Президії АН УРСР від 20 листопада 1953 р. (прот. № 42, п. 907)*».

Науковий архів НБУВ, оп.1, спр. 820, арк. 19–19зв. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 195

КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КПУ О. І. КИРИЧЕНКА ПРО ДОЗВІЛ НА ОФОРМЛЕННЯ ВІДРЯДЖЕНЬ УЧЕНИМ АН УРСР ЗА МЕЖІ УКРАЇНИ БЕЗ ПОГОДЖЕННЯ З РМ УРСР 4 грудня 1953 р.

Президія Академії наук УРСР неодноразово ставила перед Радою Міністрів УРСР питання про надання Академії наук УРСР права видавати вченим АН УРСР відрядження за межі України без попереднього дозволу Ради Міністрів УРСР, як це передбачено постановою РНК СРСР від 26 червня 1942 р. № 1038 «Про порядок видачі дозволів на відрядження робітників державних, кооперативних і громадських установ, організацій і підприємств».

До цього часу це питання Радою Міністрів УРСР не розв'язане.

Існуючий порядок видачі відряджень за межі України тільки з дозволу Ради Міністрів УРСР призводить до зайвого листування Президії з установами АН УРСР і Радою Міністрів УРСР, часто позбавляє вчених Академії наук можливості своєчасно виїхати у відрядження, що гальмує оперативну діяльність установ АН УРСР по наданню практичної допомоги підприємствам.

*1 Див.: Додатки: Регестри протоколів засідань Президії Академії наук УРСР (1951–1955).

Особливо негативно такий порядок відбивається на роботі львівських, харківських і дніпропетровських наукових установ АН УРСР, які не мають можливості оперативної вирішувати питання про відрядження.

Президія АН УРСР просить Вас допомогти якнайшвидшому розв'язанню в Раді Міністрів УРСР питання про надання права співробітникам відрядження за межі України без дозволу Ради Міністрів УРСР у межах затверджених по кошторису асигнувань на відрядження.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний учений секретар Президії Академії наук УРСР
О. Н. Щербань

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 560, арк. 686. Копія. Машинопис.

№ 196

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ ФІЗІОЛОГІЇ ІМ. О. О. БОГОМОЛЬЦЯ ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ПРОВЕДЕННЯ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА ЕЛЬБРУСЬКІЙ БАЗІ АН УРСР

6 грудня 1953 р.

В прошлом году Институт клинической физиологии АН УССР провел реконструкторные исследования по лечению шизофрении высокогорным климатом и получил вполне ободдряющие результаты. Летом этого года на средства Министерства здравоохранения УССР Институт физиологии им. А. А. Богомольца АН УССР в порядке производственного опыта организовал лечение 11-ти больных шизофренией высокогорным климатом на высотах Эльбруса. Больные находились на эльбрусской базе АН УССР в Терсколе (2000 м), на Новом Кругозорс (3000 м), а часть из них – на «Приюте одиннадцати» (4200 м). С целью усиления акклиматизации больные совершали прогулки по склону Эльбруса, поднимаясь на большие и большие высоты, часть из них достигла высоты 4600 м. В результате такого лечения выявились значительные перемены к лучшему в состоянии больных, что совпало со степенью акклиматизации к высокогорному климату.

По возвращении в г. Киев все больные были забраны своими родственниками. В настоящее время 5 из них являются практически здоровыми лицами; у 3-х наступило значительное улучшение; у двух явное улучшение и лишь у одной больной не наступило заметных перемен, у нее же не выявились признаки акклиматизации к высокогорному климату.

Благоприятные результаты лечения шизофрении высокогорным климатом побуждают Институт физиологии им. А. А. Богомольца просить Министерство здравоохранения УССР создать в 1954 г. под Эльбрусом опытный санаторий лагерного типа. Однако, принимая во внимание, что Министерство здравоохранения УССР не имеет опыта работы в высокогорных условиях и что создание санатория является внедрением в практику достижений Института физиологии, дирекция института согласна оказать содействие министерству в этой работе, в частности, предоставив под санаторий свою эльбрусскую базу.

Во время экспедиции этого года намечался комплекс в работе с Институтом физического воспитания и школьной гигиены Академии педагогических наук РСФСР по теме, предложенной АН УССР Министерством просвещения УССР, а именно, – выработка показаний и противопоказаний для пребывания школьников в альпинистских лагерях. Кроме того, намечался новый комплекс работ с Институтом физиологии им. И. П. Павлова АН СССР по вопросам акклиматизации.

Для такой большой комплексной работы желательно упорядочить эльбурскую базу Института физиологии им. А. А. Богомольца, для чего прежде всего необходимо просить Совет Министров Грузинской ССР закрепить за институтом участок в Терсколе, отведенный во временное пользование на 5 лет, из которых 2 года уже прошли*1.

Директор института член-корреспондент АН УССР
профессор *А. М. Воробьев*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 620, арк. 85–86. Оригінал. Машинпис.

№ 197

**ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР
«ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ОДЕСЬКОЇ БІОЛОГІЧНОЇ СТАНЦІЇ
ІНСТИТУТУ ГІДРОБІОЛОГІЇ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР»*2**

21 грудня 1953 р.

З метою організації біологічних досліджень в північно-західній частині Чорного моря і подання практичної допомоги промисловості в освоєнні природних ресурсів Чорного моря для потреб народного господарства, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Дозволити Академії наук УРСР організувати в м. Одесі (с. Чорноморка) біологічну станцію, підпорядкувавши її в науково-методичному та адміністративно-господарському відношенні Інституту гідробіології Академії наук УРСР*3.

2. Зобов'язати виконком Одеської обласної Ради депутатів трудящих (т. Гурєва) передати Академії наук УРСР для відбудови і розміщення Одеської біологічної станції Інституту гідробіології Академії наук УРСР приміщення в с. Чорноморка, по вул. Леніна № 84, 123 і 125 з прилеглими земельними ділянками загальною площею 4600 м².

3. Зобов'язати Президію Академії наук УРСР виділити в 1954 році асигнування на відбудову приміщень Одеської біологічної станції Інституту гідробіології Академії наук УРСР у межах загальних асигнувань Академії наук УРСР на 1954 рік по нижче лімітному капітальному будівництву.

*1 Відповідне клопотання до РМ Грузинської РСР Президія АН УРСР подала 2 лютого 1954 р.

*2 Заголовок документа.

4. Зобов'язати Президію Академії наук УРСР подати Міністерству фінансів СРСР на затвердження штати Одеської біологічної станції Інституту гідробіології Академії наук УРСР у межах загального штатного контингенту Академії наук УРСР.

Голова Ради Міністрів УРСР Д. [С.] Коротченко
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР І. [І.] Вівідченко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 508, арк. 310. Засвідчена копія. Машинотип.

№ 198

ОСНОВНІ НАСЛІДКИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАКІНЧЕНИХ РОБІТ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР ЗА 1953 Р. І ЗАВДАННЯ НА 1954 Р.*¹

[Грудень 1953 р.]**²

[...]***³

Колектив наукових співробітників Академії наук Української РСР добився в 1953 р. серйозних успіхів у дослідженнях і впровадженні наукових досягнень в народне господарство країни.

В 1953 р. установи Академії наук УРСР проводили дослідження по 153 проблемах, що охоплювали понад 680 наукових тем. 170 з цих тем розроблялося за постановами Ради Міністрів Союзу РСР і Ради Міністрів УРСР, а також за пропозиціями міністерств і відомств.

В 1953 р. завершено дослідження по 235 темах.

Основні наслідки виконання робіт по комплексних проблемах Радою по вивченню продуктивних сил УРСР

Значні дослідження по розв'язанню шести комплексних проблем проведені за планом Ради по вивченню продуктивних сил Української РСР.

Дослідження були спрямовані на подання наукової допомоги працівникам практики**⁴ в розвитку окремих економічних районів республіки – півдня УРСР, Полісся, західних областей УРСР, – комплексному використанні водних ресурсів і ефективному використанні місцевих природних багатств.

В наукових дослідженнях по комплексних проблемах, розв'язуваних радою, брали участь 22 інститути Академії наук УРСР, 26 галузевих науково-дослідних інститутів і дослідних станцій та 16 вузів.

Тривала також робота двох комплексних експедицій ради в районах півдня і Полісся УРСР. Комплексна експедиція на півдні УРСР під керівництвом дійсного члена АН УРСР П. М. Першина проводила роботу в Баштанському і Снігурівському районах Миколаївської області. Узагальненню робіт цієї експедиції була присвячена виїзна сесія Ради по вивченню продуктивних сил УРСР та

*¹ Заголовок документа. Доповідь виголошено Головнім учепім секретарем Президії АН УРСР О. Н. Щербанем на сесії Загальних зборів АН УРСР 3 березня 1954 р.

**² Дату встановлено за змістом документа.

***³ Знято частину тексту з інформацією про загальний стан розвитку народного господарства УРСР у 1953 р.

**⁴ Так у документі.

Інституту економіки АН УРСР в Снігурівському районі. Сесія пройшла при активній участі вчених і передовиків колгоспного виробництва.

Баштанська експедиція в зв'язку з припиненням посіву бавовнику в 1953 р. проводила роботу по пересбудові рільництва і всієї структури сільського господарства в напрямі багатогалузевого зерново-тваринницького господарства. Виходячи з цього, експедиція складала перспективні плани розвитку багатьох колгоспів.

Експедиція розробила рекомендації щодо піднесення врожайності сільськогосподарських культур і безпосередньо допомагала широко впроваджувати їх на колгоспних ланах.

Наслідки досліджень з проблеми комплексного використання водних ресурсів УРСР (розробленням цієї проблеми керував член-кореспондент АН УРСР Б. А. Пишкія) передані Міністерству сільського господарства УРСР, ряду проєктно-виробничих організацій (Укрдіпроенергопроєкту, Укрдіпродгоспу та ін.) і впроваджуються в практику проєктування і будівництва.

Щодо проблеми використання місцевих джерел добрив УРСР – марганцевих шлаків, відходів буровугільної промисловості і шлаків, що містять фосфор та ін., на основі широкого виробничого впровадження цих видів добрив у польових умовах колгоспів Української РСР доведено їх високу ефективність, значний вплив на підвищення врожаю.

Однак поряд з відзначеними успіхами слід вказати і на ряд серйозних недоліків у справі проведення Радою по вивченню продуктивних сил комплексних досліджень по наукових проблемах. Рада все ще не досить активно координує наукову діяльність вузів і науково-дослідних інститутів, що працюють над розв'язанням комплексних проблем.

Зовсім недостатні масштаби комплексних досліджень з проблем Українського Полісся і розвитку продуктивних сил західних областей УРСР. Слабо проводиться підготовка до скликання конференції з проблем Полісся.

Президія ради не досить наполегливо впроваджує наслідки комплексних досліджень в практику народного господарства.

Основні наслідки наукової діяльності установ Відділу суспільних наук

Інститути і наукові установи Відділу суспільних наук продовжували в 1953 р. дослідження в галузі загальнотеоретичних та історичних проблем розвитку суспільних наук, а також в галузі актуальних питань практики соціалістичного будівництва. В минулому році установи відділу розробляли 48 проблем, що охоплювали 178 тем.

Слід відзначити, що порівняно до минулих років установи Відділу суспільних наук добились певних зрушень в своїй науковій діяльності.

Інститути Відділу суспільних наук в 1953 р. значну увагу приділяли дослідженню питань, пов'язаних з 300-річчям возз'єднання України з Росією. Цій ювілейній даті присвячено 28 монографій і тематичних збірників, загальним обсягом близько 600 друкованих аркушів. З них найважливішою працею є тритомний збірник документів і матеріалів про визвольну війну українського народу і возз'єднання України з Росією, а також монографія про визвольну війну українського народу 1648–1654 рр. і возз'єднання України з Росією, підготовлені колективом

співробітників Інституту історії Академії наук УРСР, монографія І. П. Крип'як-вича «Богдан Хмельницький» та ін.^{*1}

Інститут економіки до 300-річчя возз'єднання України з Росією підготував і здав до друку велику колективну працю «Нариси розвитку народного господарства Української РСР». Підготовлено також монографію про шляхи підвищення продуктивності сільськогосподарської праці в період переходу від соціалізму до комунізму. Ця монографія є наслідком значної роботи інституту по комплексній проблемі відділу.

Інститут суспільних наук Львівського філіалу, працюючи над комплексною проблемою, підготував у минулому році збірник статей на тему «Торжество ленінсько-сталінської національної політики на Україні» та інші роботи.

Крім досліджень з комплексних проблем, інституту Відділу суспільних наук в минулому році розробляли значну кількість інших актуальних тем. Так, Інститут філософії закінчив підготовку до друку праць «Філософські питання квантової механіки» (автор М. Є.^{*2} Омеляновський) та «І. І. Мечников і його боротьба за матеріалізм в природознавстві» (автор Д. Х. Остриянін).

Інститут економіки підготував до друку роботи «Основні фонди і їх використання в промисловості УРСР» і «Розвиток громадського господарства колгоспів незрощуваної зони півдня УРСР». Закінчена також робота «Машинно-тракторні станції, їх роль у підвищенні врожайності і продуктивності праці в колгоспному землеробстві».

Колектив Інституту історії в 1953 р. значно поліпшив свою роботу, успішно завершив ряд досліджень з найважливіших питань історії, підготував до друку і випустив у світ кілька крупних монографічних праць. Видано курс «Історії Української РСР» (т. I), докорінно перероблено і підготовлено до друку у вигляді макету другий том цього курсу. Макет буде підданий обговоренню перед виданням масовим тиражем. Інститут історії завершив також дослідження і здав до друку такі роботи: «Україна в роки громадянської війни та іноземної воєнної інтервенції» (автор М. І. Супруненко), «Формування робітничого класу України і його революційна боротьба на початку ХХ ст.» (автор Ф. Є. Лось), «Розклад феодално-кріпосницьких відносин і зародження капіталізму в сільському господарстві України в другій половині ХVІІІ ст.» (автор І. О. Гуржій).

Деяко поліпшив свою роботу Інститут літератури, який підготував до друку перший том курсу «Історії української літератури» і провів велику роботу по доповненню і переробці другого тому цього видання. Інститут також завершив і передав до друку «Нариси української радянської літератури» для серії «Історія літератур народів СРСР», що готується Інститутом світової літератури ім. О. М. Горького Академії наук СРСР. В минулому році підготовлено шість томів творів класиків української літератури, з яких два томи вийшли з друку (І. Котляревський, т. II і Т. Г. Шевченко, т. II), тоді як за планом повинно було вийти з друку сім томів.

Інститут мовознавства підготував і видав в 1953 р. перший том «Українсько-російського словника», підготував до перекладання «Російсько-український

^{*1} Діп. док. № 194.

^{*2} Помилка в документі. Правильно: М. Е.

словнику», закінчив підготовку хрестоматії «Висловлювання класиків марксизму-ленінізму про мову», «Російсько-український і українсько-російський словники імен людей» та ін.

Підготовлено і здано до друку збірник «Полтавсько-київський діалект – основа української національної мови», завершена робота дійсного члена Академії наук УРСР Л. А. Булаховського «Акцентологічний коментарій до східнослов'янських мов».

Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії підготував роботи «Нариси з історії українського радянського драматичного театру» і «Українська опера» (історичний нарис). Разом з музеєм Т. Г. Шевченка інститут підготував до друку VII, VIII, IX і X томи творів Т. Г. Шевченка (живопис і графіка).

Інститут суспільних наук Львівського філіалу передав до друку «Нариси про світогляд І. Франка», «Польсько-український словнику», збірник статей «Вікова дружба народів-братів» та ін.

Але поряд з відміченими значними досягненнями інституту відділу мають в своїй науковій діяльності й ряд серйозних недоліків.

Багато інститутів відділу ще не стало науковими центрами по розробці провідних актуальних наукових проблем, що мають велике теоретичне і практичне значення для розвитку економіки і культури республіки. Ще мало розробляється загальнотеоретичних проблем. До цього часу не всі наукові співробітники інститутів відділу послідовно і глибоко вивчають і застосовують у своїй роботі діалектичний матеріалізм як єдино правильний метод наукового пізнання. Ідейно-теоретичний рівень деяких наукових робіт ще невисокий. Плани наукових досліджень в окремих інститутах не виконано.

Так, в Інституті філософії не виконано тему «Філософські погляди І. Франка». Інститут слабо координує свою роботу з іншими науковими установами. Він не забезпечений в достатній мірі кваліфікованими науковими кадрами.

Інститут економіки недостатньо займається питаннями економіки і розвитку промисловості товарів народного споживання.

Інститут археології в 1953 р. не поліпшив роботи і не виконав свого головного завдання. З п'яти тем виконано в запланованому обсязі чотири. Не виконано провідної теми інституту – створення «Нарисів давньої історії Української РСР». Закінчення цієї теми на протязі післявоєнного періоду рік у рік відкладається.

Основними причинами цього є недостатнє керівництво і слабкий контроль з боку директора інституту дійсного члена Академії наук УРСР П. П. Сфіменка за ходом виконання даної роботи, а також незадовільне керівництво розробленням цієї теми з боку завідуючого відділом слов'янської археології В. А. Богусевича.

Незадовільно працював у 1953 р. Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії. Тут слабо розгорнута критика наукових робіт, немає глибокого творчого обговорення, воно часто підміняється поверховими зауваженнями. В 1953 р. не було ніяких зрушень в розвитку етнографії, що перебуває в незадовільному стані.

В Інституті літератури в ряді випадків не обговорюють закінчених тем. Деякі роботи виконані на низькому ідейно-науковому рівні. Прикладом може служити робота «Суспільно-політичні і естетичні погляди Франка» (автор

т. [М. А.] Климась). Дирекція інституту не домоглася в 1953 р., як і протягом багатьох попередніх років, поліпшення справи видання творів класиків української літератури.

В Інституті суспільних наук нема чіткого планування, тому доопрацювання окремих рукописів після рецензування і обговорення переносять на наступний рік. Відділи літератури і мистецтвознавства не забезпечені належним керівництвом. В інституті не проводять творчих обговорень робіт і дискусій.

Сектор держави і права ослабив роботу над створенням курсу «Історія держави і права». Майже всі теми, що виконувались в 1953 р., в секторі не обговорювались. Більшість тем розроблялася в минулому році без робочих програм, не проводилися дослідження.

Бюро відділу до цього часу, незважаючи на вказівки Президії Академії наук УРСР, не забезпечило керівництва і контролю за розробленням комплексних проблем, що охоплюють значну кількість тем.

Основні наслідки наукової діяльності установ

Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук

В установах Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук за планом науково-дослідних робіт розроблялося 42 проблеми, що охоплювали 146 тем. В 1953 р. закінчено дослідження по 59 темах; не виконано 4 теми.

Установи відділу домоглися в 1953 р. певних успіхів у виконанні плану науково-дослідних робіт.

В Інституті математики розроблені нові ефективні методи розв'язання диференціальних рівнянь, що були застосовані для розв'язання диференціальних рівнянь динаміки шахтних підйомних канатів і для розв'язання задач тсорії фільтрації.

В Інституті фізики одержано ряд нових теоретичних і експериментальних даних. Фізико-технічний інститут домігся важливих наслідків у галузі вивчення властивостей речовин при низьких температурах і надпровідності при високих частотах.

В Інституті загальної і неорганічної хімії одержано позитивні наслідки при розробленні таких тем, як очистка стічних вод анілофарбних заводів, вивчення причин виникнення кольоровості, присмаків і запахів води. Завершені дослідження з хімічної переробки мінеральних солей Прикарпаття. Опрацьовувалися нові методи одержання деяких металів з вітчизняної сировини і питання раціоналізації деяких процесів металургії цинку і свинцю.

Інститут органічної хімії досяг великих успіхів щодо синтезу ціанінових барвників фотосенсибілізаторів. Тривали також роботи, в галузі синтезу і дослідження фізіологічно активних сіолук. З теоретичних робіт інституту слід відзначити дослідження механізму органічних реакцій.

Інститут фізичної хімії добився значних наслідків щодо вивчення механізму хімічних процесів.

Інститут геологічних наук виконав великі роботи щодо вивчення формацій Українського кристалічного масиву і його корисних копалин, зокрема, Криворізького залізорудного басейну. Розроблені рекомендації з водопостачання окремих підприємств, районів і колгоспів республіки, а також з використання мінеральних і столових вод УРСР.

Головна астрономічна обсерваторія завершила дворічні спостереження на великому вертикальному крузі для складання фундаментального каталогу зіхлень слабких зірок.

У травні 1953 р. при Полтавській гравіметричній обсерваторії було створено Центральне бюро радянської служби широти з точного і швидкого обчислення координат полюсу для одержання даних про рух полюсу, що має велике практичне значення для державної служби часу СРСР і геодезичних робіт.

Сейсмічним сектором Львівського філіалу АН УРСР складено годограф карпатських землетрусів, що дає можливість поліпшити оброблення сейсмічних матеріалів карпатських землетрусів, а також дає орієнтовні відомості про характер глибокої будови земної кори в районі Карпат.

Проте в роботі установ відділу ще є ряд істотних недоліків.

В інститутах відділу слабо розгорнуті наукова критика і наукові дискусії. Методологічні питання недосить часто обговорюються на засіданнях поширених вчених рад та у відділах і лабораторіях. Відсутня комплексність у розробленні окремих важливих проблем. По багатьох інститутах затримується підготовка до друку великих монографій, які повинні узагальнювати багаторічні роботи, що мають теоретичний і практичний інтерес.

Керівники інститутів приділяють недосить уваги проведенню науково-популяризаторської роботи. До цієї справи не залучено широкі кола наукових співробітників.

В Інституті математики до цього часу не розробляються такі важливі теоретичні розділи математики, як алгебра і теорія чисел.

Не всі інститути відділу займаються вивченням історії вітчизняної науки.

Основні наслідки наукової діяльності установ

Відділу біологічних наук

У звітному році установи Відділу біологічних наук розробляли 18 проблем, що охоплювали 180 наукових тем. В 1953 р. закінчено дослідження по 52 темах.

Колектив Інституту біохімії досяг істотних наслідків у дослідженні обміну речовин в головному мозку при його різних функціональних станах (при збудженні і гальмуванні нервової діяльності); у вивченні біохімічних процесів у м'язах в нормі і при захворюваннях, вивченні тканинного обміну вітамінів, обміну речовин при регенерації тканин, вивченні тканинних білків і денатураційних змін білків, механізму ферментативного зсідання молока, створення фібрилу з фібриногену, у розробленні методів одержання комплексів білка і в ряді інших питань біологічної хімії.

Інститутом ботаніки підготовлені до друку монографії «Флора УРСР», т[оми] VI і VII, «Флора лишайників УРСР», т. I і ряд розділів IX тому «Флори УРСР».

Тривали дослідження з таких тем, як природні кормові угіддя Полісся УРСР та підвищення їх продуктивності, болота Українського Полісся і шляхи їх використання, дикоростучі дубильні рослини УРСР, процес запліднення, запліднення і розвитку зернівок у пшениці й ячменю.

Ботанічний сад УРСР відповідно до плану продовжував роботи з виведення зимостійких сортів винограду, персика, працював над питанням введення в культуру на Україні евкомії і ворсянки.

Досягненням колективу Інституту гідробіології є біологічне обґрунтування підвищення рибопродуктивності нижнього Дніпра, Дніпровсько-Бузького лиману, північно-західної частини Чорного моря і штучних водоймищ УРСР.

На основі широких експериментальних досліджень, проведених співробітниками Інституту зоології у виробничих умовах, розроблено практичні заходи боротьби з жовтяницею дубового шовкопряда. Виявлено оптимальні умови розвитку і зимівлі дубового шовкопряда, складено інструкцію для гренажних заводів.

У колгоспах Димерського району одержані позитивні наслідки в роботі по оздоровленню сільськогосподарських тварин, внаслідок вивчення способів очищення зовнішнього середовища від збудників паразитарних захворювань.

Працями колективу Інституту мікробіології в звітному році доведено можливість застосування азотобактерину на кислих ґрунтах при внесенні його під озиму пшеницю і картоплю на фоні органічних добрив і вапнування ґрунтів.

Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця, створений в 1953 р., на базі двох великих інститутів, згідно з рішенням павловської сесії спрямував свою роботу на дальший розвиток проблем павловської фізіології. Істотним недоліком у роботі установ Відділу біологічних наук є відсутність наукових досліджень, присвячених питанням узагальнення досвіду передовиків і новаторів сільськогосподарського виробництва і досвіду лікувальних установ.

Недосить уваги приділялось критиці ворожій ідеології в біологічній науці; ще слабо розгорнуто боротьбу з ідеалістичними і метафізичними концепціями буржуазних вчених.

Повільно розроблялися найважливіші теоретичні питання павловської фізіології і мічурінської біології.

Основні наслідки наукової діяльності установ

Відділу сільськогосподарських наук

Установи Відділу сільськогосподарських наук у 1953 р. розробляли 17 комплексних проблем, що охоплюють 72 теми. 21 з цих тем розроблялась згідно з постановами Ради Міністрів Союзу РСР, Ради Міністрів УРСР і ЦК КП України. 15 тем виконувалось за пропозиціями міністерств і відомств.

Внаслідок проведених у минулому році досліджень інституту відділу домоглися певних успіхів у своїй роботі.

Інститутом фізіології рослин і агрохімії встановлено, що найбільш ефективною площею живлення при квадратно-гніздовому способі садіння картоплі в умовах зрошуваного землеробства півдня УРСР є площа 70 x 70 см при двох бульбах у гнізді. Підібрані високопродуктивні ракоствійкі сорти картоплі, які дозволяють одержувати врожаї від 173 до 262 ц/га. Встановлені кращі комбінанти травосмішей для умов півдня УРСР, що дають врожаєм сіна від 221 до 224,7 ц/га. Виявлено, що внесення на піщано-підзолистіх ґрунтах сумішей органічних і мінеральних добрив забезпечує в умовах травопільних сівозміні одержання високих і сталих врожаїв на протязі восьми років. Встановлено вплив біологічно збагачених компостів на врожай літніх посадок картоплі в умовах зрошення, що підвищує врожай на 31,5 ц/га.

Розроблено способи освоєння місцевих фосфоритів. У цьому році буде розмелено і вивезено на поля 5000 т незв'язаних фосфоритів.

Інститутом агробіології встановлено, що вирощування ярої пшениці, гречки і кукурудзи в умовах західних областей при більшій загущеності посівів дає порівняно високу врожайність на 4,1 ц/га в порівнянні з суцільним посівом.

Інститут генетики і селекції одержав позитивні дані по сортовипробуванню в умовах зрошуваного землеробства півдня УРСР нового сорту пшениці Харківська-4. Інститут рекомендував виробництву новий сорт ярої пшениці для зрошуваних районів півдня – Харківська-46 і вперше одержав нову перспективну форму озимої твердої пшениці.

Інститут ситомології та фітопатології продовжував розроблення хімічних методів боротьби з буряковим довгоносоком; виявлено високу ефективність масляних розчинів ДДТ і суспензій в боротьбі з листогризувними шкідливками лісових культур і з клопом-черепашкою. Ці розчини знищують до 98% шкідників. Встановлено можливість розчинення спорангіїв збудника рака картоплі в окислювачах. Розроблено ефективний приманний метод боротьби з дроздяником шляхом раннього посіву на ділянках захищених культур насіння вівса і кукурудзи, спочатку оброблених гексахлораном.

Інститут машинознавства і сільськогосподарської механіки розробив основи теорії і технології графітизації чавунів шляхом застосування присадки магнію, одержано аустенітові марганцевисті жаростійкі і зносостійкі чавуни для виготовлення відповідальних деталей сільськогосподарських машин і тракторів.

Інститут лісівництва продовжував розроблення заходів ефективного заліснення степової зони і придніпровських пісків УРСР. Встановлено ефективний вплив торфового прошарку в гніздах на сосну, її дальший ріст і розвиток порівняно до методу внесення торфу при рядковій посадці.

Сектор тваринництва продовжував роботу по обстеженню чорно-рябої породи великої рогатої худоби з метою вивчення і відбору екземплярів, що мають високу жирномолочність. Виявлені окремі екземпляри, що відзначаються високим удоєм (9000 кг на рік і більше), а також екземпляри, що мають в молоці 4 і більше процентів жиру.

Істотні дослідження досягнуті Лабораторією ґрунтознавства в справі перетворення і освоєння солонців і солонцюватих ґрунтів півдня і середнього Придніпров'я.

Проте слід відзначити, що в роботі установ Відділу сільськогосподарських наук є ряд серйозних недоліків. Це насамперед недостатня допомога сільському господарству і незадовільний стан роботи по узагальненню і впровадженню у виробництво досвіду передовиків сільського господарства. До цього часу нема серйозних зрушень в розробці заходів боротьби з буряковим довгоносоком і раком картоплі. В ряді установ відділу не всі наукові співробітники залучаються до роботи в справі подання практичної допомоги колгоспному виробництву і МТС, а також до читання доповідей і лекцій. Незадовільно планується видавнича діяльність установ відділу, внаслідок чого в 1953 р. план наукових видань залишився невиконаним. До недоліків слід віднести також незадовільне виконання ряду тем з історії науки.

Необхідно відзначити, що до цього часу робота установ Відділу сільськогосподарських наук не перебудована відповідно до рішень верснесного пленуму ЦК КПРС і жовтневого пленуму ЦК КП України.

Програмою робіт відділу на найближчі два-три роки повинні бути рішення пленумів ЦК КПРС і ЦК КП України щодо розвитку сільського господарства.

Основні наслідки наукової діяльності установ Відділу технічних наук

В 1953 р. установи Відділу технічних наук розробляли 28 проблем, що охоплювали 112 тем. Дослідження з 40 тем повністю закінчені. Не виконано 4 теми.

Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона розробив способи напесення високолегованих зносостійких сталей шляхом електродугової наплавки на робочі поверхні деталей, що швидко зношуються. Це дозволило підвищити їх довговічність в кілька разів. Проведено дослідження фізичних процесів, що відбуваються у плавильному просторі при електродуговому зварюванні з примусовим формуванням металу шва. Інститут провів також дослідження зварюваності ряду марок сталі.

Інститут гідрології і гідротехніки внаслідок досліджень гідрологічних характеристик Дніпра одержав нові дані про паводки на Дніпрі. Ці дані є цінним матеріалом для проектування споруд і для теоретичних узагальнень.

Інститут будівельної механіки розробив методику розрахунку шпренгельних балок за граничним станом у випадках рухомого і нерухомого навантажень, застосування якої дає економію металу на 26% порівняно до розрахунку за методом припустимих напружень.

Інститут чорної металургії провів теоретичні і експериментальні дослідження тиску металу на валки при прокатці із зверхобтиском, дослідив механізм і кінетику виділення графіту в сірих чавунах з різним вмістом кремнію.

Інститут гірничої справи разом з Інститутом теплоенергетики дослідив тепловий режим ряду шахт Донбасу перехідної глибини і розробив технічні умови проєктування і схеми установок для кондиціонування рудникового повітря. Інститут створив прилади для дистанційного контролю за станом шахтної атмосфери.

Інститут електротехніки провів дослідження динамічної стійкості енергосистем шляхом застосування нового методу керування автоматичним устаткуванням.

Інститут теплоенергетики провів на напівпромисловій установці досліді з напівкоксування твердим теплоносієм низинного торфу, що відкриває можливість створення підприємств комплексної переробки торфу з метою одночасного газо- і електропостачання.

Інститут використання газу досліджував процес одержання висококалорійного газу з важких рідких палив (мазуту і смоли) на напівпромисловій установці.

Інститут машинознавства і автоматики провів дослідження впливу внутрішнього і зовнішнього опорів на стійкість валу, що обертається з критичною швидкістю.

Лабораторія проблем швидкісних машин і механізмів працювала над застосуванням скорочених всмоктуючих труб гідротурбін, що дає зниження капітальних затрат при будівництві гідроелектростанцій. Лабораторія провела дослідження і щодо створення прямоточних гідротурбін більш компактною конструкції, ніж звичайні.

Разом з цим слід відзначити, що в роботі інститутів Відділу технічних наук є ще ряд істотних недоліків.

Бюро відділу не встановило дійового контролю і не проводило систематичного обговорювання стану виконання найважливіших наукових робіт, недостатньо контролювало хід впровадження наукових досягнень в народне господарство. Інститути відділу мало працюють над теоретичними узагальненнями.

Погіршилось керівництво науковою діяльністю Інституту теплоенергетики.

Ряд установ відділу не приділяв належної уваги поліпшенню організації і плануванню наукової роботи. Інститут теплоенергетики протягом року вніс великі зміни до плану науково-дослідних робіт. Він переніс частину тем на 1954 р. і зменшив свій план впровадження наукових досягнень у виробництво на 60%. Багато змін внесено в плани науково-дослідної роботи інститутами гірничої справи і електротехніки.

Бюро і установи відділу приділяли недостатню увагу питанням координації наукової діяльності установ при виконанні комплексних тем.

Впровадження наслідків науково-дослідних робіт у народне господарство

Установи Академії наук УРСР в 1953 р. здійснювали виробничу перевірку і впроваджували в народне господарство нашої країни 185 закінчених науково-дослідних робіт.

На відміну від минулих років у плані впровадження значне місце займали роботи, спрямовані на подання допомоги сільському господарству і промисловості щодо збільшення випуску товарів народного споживання і поліпшення їх якості.

Велику роботу по впровадженню наукових досягнень інститутів Академії в народне господарство провела в 1953 р. комісія при Президії Академії наук УРСР під керівництвом віце-президента АН УРСР дійсного члена АН УРСР М. П. Семененка. Ця комісія систематично контролювала хід впровадження провідних робіт, організувала обговорення робіт, що впроваджуються, постійно залучаючи до цього представників виробництва.

Інститутом електрозварювання завершено роботу по застосуванню автоматичного і напівавтоматичного зварювання при виготовленні і монтажі київського автодорожнього найбільшого в світі суцільнозварного мосту через Дніпро, що є цінним вкладом у вітчизняне мостобудування.

Розроблений Інститутом електрозварювання високопродуктивний спосіб контактного зварювання стиків труб завоював популярність на будівництвах магістральних газопроводів.

Інститутом будівельної механіки на базі проведених досліджень запропонувано нову конструкцію коліс редукторів прокатних станів облегшеного типу. Конструкція була схвалена Ново-Краматорським заводом.

Інститут електротехніки на основі випробувань різних систем регулювання збудження генераторів організував у співдружності із заводом «Електросила» ім. С. М. Кірова випуск устаткування компаундування і удосконалених електромагнітних коректорів, розроблених інститутом. Зараз завдання полягає в забезпеченні виробництва устаткуванням по компаундуванню для сільськогосподарських електростанцій.

Значні наслідки одержані Інститутом електротехніки по впровадженню конденсаторного електрозварювання, застосування якого в приладобудуванні і виробництві предметів народного споживання підвищує продуктивність праці й якість виробів, дає економію олова, замінюючи пайку.

В 1953 р. тривали виробничі випробування рудникових підйомних канатів на шахті № 4/21 ім. Молотова комбінату «Сталінвугілля», розрахованих за новою теорією, розробленою Інститутом математики.

Впроваджуються в практику вакуумні інфрачервоні спектрометри, виготовлені Інститутом фізики та випробувані в ряді установ.

Виготовлено перший зразок і успішно проведено виробничі випробування фотоселективної індикаторної головки, призначеної для контролю деталей в процесі їх обробки на токарних автоматах і напівавтоматах.

Ряду наукових установ передано розроблені Інститутом фізичної хімії методи одержання гідрофільних сорбентів з метою використання їх при розробці нових типів промислових каталізаторів.

На основі розробленого Інститутом органічної хімії способу одержання нового промислового виду цукру – фруктози з топінамбура – організується виробництво фруктози.

Інститут геологічних наук передав виробничим організаціям і водогосподарським установам ряд матеріалів з питань геологічного обґрунтування будівництва систем зрошення на півдні УРСР. Тресту «Укрсхіднафторозвідка» передано схеми стратиграфічного розчленування ряду осадових комплексів Дніпровсько-Донецької западини, які застосовані вже при здійсненні бурових робіт.

Інститутом біохімії передано у виробництво метод виготовлення препарату АТФ для лікування захворювання м'язів, випуск і застосування якого дозволені вченою радою Міністерства охорони здоров'я СРСР.

Тривало впровадження розробленого в Інституті біохімії методу одержання штучного шлункового соку і медичного пепсину. Організовано дослідний цех синтезу вітаміну Д₁.

В трьох господарствах закладено силос, причому застосовано метод збагачення його органічними азотистими речовинами за рахунок мінерального азоту, що дозволяє запобігти втратам білка при силосуванні, які звичайно становлять 30%, а також дозволяє збільшити вміст органічних азотистих речовин в силосі до 10%.

За методом, запропонованим Інститутом ботаніки, лісгоспи Української РСР провели боротьбу з грибними захворюваннями на площі понад 3600 га шляхом запилення сіркою і обприскування бордоською рідиною. На обробленій площі кількість грибкових захворювань зменшилася.

Інститутом гідробіології впроваджувався метод комплексної інтенсифікації росту коропа, завдяки чому в 20 колгоспах Полісся УРСР одержано вихід риби від 5 до 20 ц/га, замість звичайних 1,5–2,5 ц/га.

Впроваджений Інститутом зоології метод вигодівлі дубового шовкопряда на сірій лозі дозволив виконати план збирання коконів у колгоспах Полісся УРСР на 170%, а збір сортових коконів, довести до 98%, що свідчить про рентабельність промислової вигодівлі шовкопряда на сірій лозі. Зараз вже настав час створити нову велику галузь господарства в Поліссі – дубове шовківництво.

Інститут мікробіології продовжував впровадження лікувального препарату мікроциду. Завдяки впровадженню азотобактерину в практику колгоспного виробництва на площі 750 га підвищено врожайність картоплі на 10–20%, озимої пшениці – на 16–19% і вівса – на 24% порівняно до контрольних посівів.

Інститутом фізіології ім. О. О. Богомольця впроваджувався метод лікування нервово-психічних захворювань і гіпертонії умовно-рефлекторним сном. Розроблені інститутом методи одержання нових стабілізаторів крові – антитромбіну і синантролу – передані в промислове виробництво.

В 1953 р. в сільськогосподарське виробництво впроваджувалися наслідки ряду закінчених наукових досліджень, в тому числі використання відходів буровугільної промисловості як сорбенту для збільшення ефективності мінеральних добрив, які вносять під цукровий буряк; застосування марганцевих шлаків як добрив під цукровий буряк, що дозволяє збільшити врожайність в середньому на 14–22 *ц/га*.

Тривало впровадження методів осолонцювання зрошувальних систем, ставків і водоймищ як засобу боротьби з фільтрацією вод.

Значно збільшено обсяг впровадження нової технології одержання чаю з глобулярним графітом і виготовлення з нього деталей на ряді заводів. Крім того, здійснювалось впровадження комбінованої сівалки ЗТУ-47 та ін.

На площі 1715 *га* впроваджено новий торфопо-гіздовий метод залісення нижньодніпровських пісків.

Однак слід відзначити, що ряд інститутів має істотні недоліки в справі впровадження наслідків науково-дослідних робіт в практику народного господарства. Основний недолік полягає в тому, що більшість закінчених наукових робіт впроваджується у виробництво в незначних масштабах, надто повільно, часто лише на окремих підприємствах чи в окремих колгоспах. Зрозуміло, що таке впровадження не дає необхідного ефекту.

Часто буває, що впровадження у виробництво важливих наукових досягнень затримується, бо і безпосередні виконавці, і директори інститутів не приділяють цій справі належної уваги і займаються нею нерегулярно.

Видавнича діяльність

В 1953 р. видавнича діяльність Академії наук УРСР порівняно до 1952 р. значно поліпшилась.

Випуск видавництвом друкованої продукції в 1953 р. становить 2340 друкованих аркушів, тоді як в 1952 р. було видано тільки 2019 друкованих аркушів.

Слід відзначити праці, присвячені 300-річчю воз'єднання України з Росією, що вийшли з друку у Видавництві Академії наук УРСР: «Історія Української РСР», монографії – проф. І. П. Крип'якевича «Зв'язки Західної України з Росією», І. П. Головахи «Т. Г. Шевченко і російські революційні демократи 50–60-х років XIX ст.», дійсного члена АН УРСР М. С. Возняка «Іван Франко – популяризатор передової російської літератури», «Торжество ідеології дружби народів на Україні» колективу авторів Інституту філософії, збірник Інституту літератури «Слово о полку Ігоревім» в українських художніх перекладах XIX ст.»

Завершено видання тритомного зібрання творів Г. Ф. Вороного, видано два томи творів класиків української літератури (Т. Г. Шевченко, т. II, І. П. Котляревський, т. II).

Видано 40 монографій, з яких найбільш значними є такі: дійсного члена АН УРСР П. П. Сфіменка «Первісне суспільство», члена-кореспондента АН УРСР А. Д. Нестеренка «Основи розрахунку селективних схем зрівноваження», М. М. Беляшевського «Сполучення б'єсів за водозливними греблями з носком», О. Г. Івахненка «Автоматичне регулювання швидкості асинхронних двигунів невеликої потужності», Ю. Ю. Юрка «Петрологія Уманського і Антонівського шутонів», М. М. Підолічка «Грибна флора грубих кормів», Б. С. Ручковського «Роль вітчизняних вчених у розвитку експериментальної онкології», І. Д. Белановського «Тахіні УРСР» та ін.

Крім того, в різних видавництвах Москви, Києва і Харкова вийшло понад 40 монографій, підручників і науково-популярних брошур, авторами яких є наукові співробітники Академії наук УРСР. Загальний обсяг цих робіт близько 700 авторських аркушів. Проте, незважаючи на певне поліпшення видавничої діяльності, план випуску друкованої продукції за 1953 р. Видавництвом АН УРСР недовиконаний по всіх показниках.

Причинами невиконання видавничого плану є несвоєчасне надходження у видавництво рукописів, а також відсутність оперативності в роботі видавництва, недостатній контроль за виконанням графіку випуску в світ літератури.

Видавництво не спромоглося залучити до роботи кваліфікованих рецензентів.

Істотні недоліки мали місце в роботі Редакційно-видавничої ради Академії наук. Мало приділялося уваги роботі редколегій журналів і наукових праць інститутів. Недостатньо здійснювався контроль за роботою видавництва щодо перевірки виконання графіків випуску книг. Внаслідок цього в окремих випадках несприятливо довго затримувалось проходження рукописів у виробництві. Не усунуті ще серйозні недоліки в справі планування видань. Досі ще часто до видавничих планів потрапляють неактуальні або нерéalні в розумінні готовності у заплановані строки роботи. Це особливо стосується інститутів філософії та літератури, а також Ради науково-технічної пропаганди.

Дискусії, конференції, наради

Однією з найважливіших форм розвитку критики і самокритики в науковій роботі є проведення широких наукових дискусій, сесій і конференцій.

В 1953 р. установи Академії наук провели близько 100 сесій, конференцій і дискусій.

Слід відзначити сесію Відділу суспільних наук, присвячену 50-річчю II з'їзду РСДРП.

Успішно були проведені в Києві конференції з біохімії нервової системи і біохімії м'язової діяльності, скликані Інститутом біохімії. Інститут ботаніки провів республіканську конференцію з питань вивчення флори і рослинності УРСР, їх освоєння і реконструкції. Інститут зоології провів конференцію з проблеми «Фауна УРСР та її перетворення».

Слід відзначити також дві республіканські хімічні конференції – одну з неорганічної, другу – з органічної хімії.

Дуже мало уваги приділялося в минулому році проведенню наукових дискусій. Фактично установи академії не провели жодної великої дискусії з залученням широкої наукової громадськості.

Незадовільно було поставлено справу планування сесій і конференцій. Великим недоліком є відсутність чіткої цілеспрямованості ряду конференцій і нарад, їх багатотемність і розпорошеність, внаслідок чого підняті наукові питання обговорювалися поверхово.

Підбір, розстановка і підготовка наукових кадрів

Протягом 1953 р. Президія Академії наук УРСР приділяла багато уваги питання розстановки і підбору керівних наукових кадрів, але досі в цій важливій справі ще має місце ряд серйозних недоліків.

Президія, бюро відділів і дирекції інститутів ще не домоглися ліквідації численних сумісництв. До цього часу в академії працюють за сумісництвом 73 наукових

співробітників, 126 наукових співробітників академії працюють за сумнісництвом в інших установах.

Незадовільно виконано план підготовки докторів наук. В минулому році замість запланованих 58 докторських дисертацій було захищено і подано до захисту 32.

В 1953 р., так само як і в 1952 р., план прикомандирування до докторантури АН УРСР по всіх спеціальностях, за винятком біохімії, не виконано.

План підготовки кандидатських дисертацій також не виконано. В 1953 р. було підготовлено всього 119 кандидатів. З 92 аспірантів, строк підготовки дисертацій яких закінчувався в 1953 р., тільки 19 своєчасно захистили кандидатські дисертації, подали свої роботи до захисту 45 чоловік.

З числа молодших наукових співробітників кандидатські дисертації захистили 100 чоловік проти 126, передбачених планом. Інститути філософії, гідробіології, фізіології рослин і агрохімії не виконали план і не підготували жодного кандидата наук з числа молодших наукових співробітників.

Перед колективом Академії наук УРСР стоїть завдання добитися корінного перелому в справі поліпшення підбору, розстановки і підготовки наукових кадрів.

* * *

Президія Академії наук УРСР і бюро відділів затвердили плани наукових досліджень і плани впровадження в практику наслідків закінчених робіт на 1954 р. Ці плани визначають основні завдання і напрям наукових досліджень, що впливають з рішень XIX з'їзду КПРС і рішень вересневого пленуму ЦК КПРС.

Виконання наукових досліджень в 1954 р. в повному обсязі і в установлені строки буде новим вкладом у розвиток радянської науки, культури і народного господарства країни.

Вирішення важливих наукових проблем повинно тісно пов'язуватись з актуальними завданнями науки і практики комуністичного будівництва.

Радянський народ під керівництвом Комуністичної партії активно втілює в життя рішення вересневого пленуму ЦК КПРС і п'ятої сесії Верховної Ради Союзу РСР про швидке піднесення сільського господарства і розвиток промисловості товарів народного споживання з тим, щоб в найближчі роки найбільш повно задовольнити зростаючі потреби радянських людей в продовольчих товарах і забезпечити сировиною легку і харчову промисловість.

ЦК КПРС у своєму зверненні до виборців закликав учених подати допомогу працівникам сільського господарства, добитися дальшого піднесення врожайності всіх культур, збільшення поголів'я громадського тваринництва та його продуктивності. Активна творча участь всіх учених Академії наук УРСР у всенародній боротьбі за дальший розвиток і піднесення сільського господарства є почесним і відповідальним обов'язком українських учених.

Нема сумніву в тому, що колектив учених Академії наук УРСР буде в перших рядах учених Радянського Союзу, які під керівництвом Комуністичної партії своєю творчою працею подаватимуть велику і дійову допомогу радянському народові в його боротьбі за всебічне піднесення матеріального і культурного рівня трудящих, за побудову комуністичного суспільства.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАСТУПНИКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ
ЛІТЕРАТУРИ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА АН УРСР О. Є. ЗАСЕНКА
ДО ЗАВДІУВАЧА ВІДДІЛУ НАУКИ І ВИЩІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ЦК КПУ В. С. ЧЕРВОНЕНКА ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ТЕРМІНОВИХ
ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ РУКОПИСІВ
ТА СТАРОДРУКІВ, ВИЯВЛЕНИХ В УСТАНОВАХ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

16 січня 1954 р.

Аспірант Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР тов. Микитась В. Л., збираючи матеріал для дисертації на тему «Михайло Андрелла⁶⁸ – закарпатський письменник-полеміст XVII ст.», працював у ряді установ Закарпатської області – в обласному архіві, спецфонді бібліотеки Ужгородського державного університету, бібліотеці Закарпатського краєзнавчого музею, бібліотеці Мукачівського⁶⁹, Ровевичівського монастиря, в сховищах старовинних рукописів та книг, які є при церквах і монастирях в Хустському та Воловському округах. Тов. Микитась [В. Л.] бачив там велику кількість рукописів та стародруків XVI, XVII, XVIII ст[оліть]. Всі ці рукописи і стародруки або місцевого походження (в меншій кількості), або завезені з Москви, Києва, Львова, Острога та інших міст Росії й України. Так, наприклад, у бібліотеці Ужгородського університету знаходиться рукописне євангеліє кінця XV – початку XVI ст., написане або в Москві, або недалеко від Москви в якомусь монастирі, з прекрасними орнаментами і заставками, які до цього часу добре збереглися.

З стародруків тут є «Синопис» (І. Гізєля, 1680 р.), «Лексикон» (1704 р.), «Позор исторический», присвячений Петру I, а також інші московські, петербурзькі, київські, львівські видання XVII–XVIII ст. В реєстрі руських квіт якось бібліотеки (цей реєстр під заголовком «Книги рускія» лежить у підвалі бібліотеки) записано 152 книги за таким порядком: 1) Книги церковные (29 назв), 2) Книги богословские (30 назв), 3) Книги исторические и географические (21 назва), 4) Книги поэтические (31 назва), 5) Книги языко-учебные (10 назв), 6) Книги разного содержания (41 назва). Ці книги, очевидно, належали бібліотеці бувлої Мукачівської спархії. Деякі з названь у реєстрі книг зберігаються в бібліотеці університету та музею.

В бібліотеці музею (м. Ужгород) лежить т. зв. Ужгородський «Полустав» XIV ст., написаний на прекрасному пергаменті. Крім того, тут є рукописні: «Біблія», «Лейєя», «Толковє євангеліє», «История апостолов» – всі приблизно XVII ст. та інші. Багато є окремих рукописних аркушів з попсованих книг, що, безперечно, являли собою велику культуру цінність.

З стародруків тут зберігаються першодруки творів І. Галіятовського, «Краткое руководство к красноречию» М. Ломоносова (1748 р.) та інші московські, петербурзькі, київські видання.

В Мукачівському монастирі зберігається одне рукописне євангеліє з 1401 року (визначення бібліотекаря В. В. Проніна), багато інших рукописів

XVI–XVII ст[оліть], написаних і на пергаменті, і на папері. Зберігається тут острозьке видання «Біблії» (1581 р.), що була власністю М. Андрелли, а також інші острозькі, львівські, київські, московські видання до XVIII ст.

Усі згадані пам'ятки мають велике наукове значення для дослідження літератури, культури, історії Закарпаття, для висвітлення братніх зв'язків закарпатців з російським і українським народами. Але стан збереження цих дорогоцінних культурних пам'яток минулого викликає серйозну тривогу. Вони до цього часу не зареєстровані, купами лежать у підвалах, знищуються шкідниками, розкидаються, псується. З деяких уже обідрані старовинні оправи, інші розшиті і т. п.

Доповідаючи про це, прошу дати вказівку керівництву Публічної бібліотеки АН УРСР надіслати в Закарпатську область групу фахівців – знавців старовинних рукописних і друкованих пам'яток з завданням – виявити, взяти на облік і передати на збереження всі цінні рукописи і книги у відділ стародруків бібліотеки АН УРСР.

Заст[упник] директора по науковій частині
Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР *О. Є. Засенко*

ІА НБУВ, ф. 261, оп. 1, сир. 384, арк. 4, 7–8. Оригінал. Машинотпис.

№ 200*1

**ЛИСТ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ГЕНЕТИКИ І СЕЛЕКЦІЇ АН УРСР
АКАД. В. Я. ЮР'ЄВА ДО ГОЛОВИ РМ УРСР Н. Т. КАЛЬЧЕНКА
ПРО НЕДОЦІЛЬНІСТЬ ЛІКВІДАЦІЇ ІНСТИТУТУ**

2 лютого 1954 р.

В 1946 году в системе Академии наук УССР по решению правительства УССР был открыт Институт генетики и селекции, руководство которым было поручено мне. За истекшие семь лет на организацию института и правильное построение научной работы мне лично и коллективу института пришлось затратить много сил.

За это же время на институт израсходовано свыше 10 миллионов рублей государственных средств. В настоящее время институт является организованным и работающим научным учреждением, имеющим теоретические и практические достижения. В связи со сказанным представляется неосозданным и непонятным, что в проекте реорганизации опытного дела Украины Институт генетики и селекции АН УССР намечен к ликвидации.

Позволяю себе сообщить о том, что в Академии наук УССР при рассмотрении перестройки научно-исследовательской работы институтов академии в свете решений сентябрьского пленума ЦК КПСС, Президиум академии принял решение о реорганизации Института генетики и селекции в Институт растениеводства (27 октября 1953 года).

Это решение не упраздняет работ института генетики и селекции, сохраняя их в качестве раздела более широкого по тематике Института растениеводства.

*1 Див. док. № 35.

В качестве практических достижений института могут быть названы: сорт озимой пшеницы Харьковская-4, показавший хорошие результаты в сортоиспытании и особенно хорошо проявивший себя в условиях орошения на юге УССР (урожай до 50 ц/га). Осенью 1954 года посев производственного испытания этого сорта озимой пшеницы будет проведен на площади около 1000 га. Большой интерес представляет продуктивный гибрид подсолнечника с земляной грушей, позволяющий его двухстороннее кормовое использование (клубни, надземная масса – на силос). Гибрид испытан в различных районах СССР. В качестве основного района его внедрения намечены лесостепь и южная половина Полесья УССР, где он уже имеется на значительных площадях в ряде совхозов.

С 1953 года институтом начато внедрение весьма продуктивного номера сорто-сулданского гибрида, отличающегося высокими кормовыми качествами. Институтом выведены два сорта чумизы (Харьковская-48 и Украинская-1), находящиеся в государственном сортоиспытании СССР с 1951 г. и в 1954 г. переданы в госсортоиспытание два новых сорта.

Принимая во внимание сказанное, считаю, что предусмотренное проектом простое прекращение существования Института генетики и селекции АН УССР необходимо пересмотреть¹.

Считаю также необходимым обратить Ваше внимание на целый ряд существенных недостатков известного мне проекта реорганизации научно-исследовательских учреждений:

1) По проекту на Украине для лесостепи и полесья предполагается организовать один зональный институт сельского хозяйства, который должен будет обслуживать 15 областей с населением около 25 миллионов человек, начиная от Закарпатской области и до Харьковской области, т. е. район весьма различный по почвенным, климатическим и другим условиям. В то же время в ряде областей учреждаются зональные институты по каждой области – Ростовский, Краснодарский, Ставропольский, Сталинградский.

2) Организация областных комплексных станций привязывается к существующим научно-исследовательским учреждениям. В ряде случаев это приводит к тому, что областные станции оказываются удаленными от областного центра на 100–125 км – в Полтавской области станция намечена к организации на базе Весело-Подольнянской станции, в Рязани² – на базе совхоза, расположенного в 300 км от областного центра и др. Такая удаленность от областных организаций не позволяет поддерживать оперативную связь с ними и приведет к потере областной станцией своего значения.

3) В проекте предусмотрено сохранение излишне большого числа отраслевых институтов и станций, даже по второстепенным культурам – например, Институт сои и кледевины; отдельные институты по масличным и эфирно-масличным культурам; отдельные институты по табаку и по махорке.

¹ Лист розглядався у Держплані УРСР, але клопотання акад. В. Я. Юр'єва не було підтримано. Натомість, запропоновано створити одиниці, що звільняться після ліквідації інституту, передати для організації комплексних науково-дослідних станцій.

² Підкреслено в документі сітими чорнилом.

Считаю, что проект без коренной переработки принесет больше вреда, чем пользы.

Директор института академик,
депутат Верховного Совета УССР В. Я. Юрвев

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 10690, арк. 98–99. Оригінал. Машинопис.

№ 201

ІНФОРМАЦІЯ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПРИРОДИ

10 лютого 1954 р.

Відповідно до постанови Ради Міністрів Української РСР від 25.VI.1946 р. № 1279 і від 3.VII.1949 р. № 1432, з метою сприяння раціональному використанню природних багатств УРСР і охороні пам'ятників природи організоване Українське товариство охорони природи.

Після ліквідації Управління в справах заповідників при Раді Міністрів УРСР керівництво роботою Товариства по охороні природи покладено на Академію наук УРСР.

За час свого існування товариством організовано 25 обласних відділень з сіткою районних і первісних організацій, залучено в члени товариства з складу працівників сільського господарства, вчителів, учнів і широкіх кіл трудящих інших категорій більш як 100 тисяч чоловік.

Перший республіканський з'їзд Українського товариства охорони природи, що відбувся 15–16 липня 1953 року підсумував роботу товариства, визнав її задовільною і напрямок у цілому правильним. На з'їзді були обрані постійні органи управління товариством, а саме: рада товариства, президія і ревізійна комісія, а також затверджено статут товариства.

Постійний штат Товариства охорони природи, що утримується за рахунок його власних коштів, тепер складається з трьох одиниць – керівник оргроботи, старший бухгалтер і друкарка.

Для виконання завдань, що стоять перед Товариством охорони природи в світлі рішень партії і уряду, з'їзд запропонував обласним відділенням товариства підвищити рівень всієї роботи по охороні природи. Організувати протягом 1953–1954 рр. в усіх районах районні відділення товариства і залучити в склад їх широкі верстви населення.

З'їзд відмітив, що відсутність на місцях звільнених робітників для ведення організаційної і технічної роботи затримує дальшу діяльність товариства і гальмує здійснення найважливіших міроприємств по охороні природи.

Виходячи з цього з'їзд визнав необхідним і доручив президії товариства вирішити питання про штати в відповідних інстанціях в найкоротший строк.

Згідно з роз'ясненням Міністерства фінансів УРСР (копія листа додається) про можливість створення штату обласних філій товариства за рахунок скорочення штатів організацій місцевого підпорядкування, Президія АН УРСР і прези-

дія Республіканської ради товариства просять Раду Міністрів УРСР дати вказівки виконавчим комітетам обласних рад депутатів трудящих виділити для обласних філій товариства в 15 областях (список додається) по одній посаді відповідального секретаря з оплатою його 500 крб на місяць за рахунок коштів товариства, а в інших областях (список додається) обов'язки по виконанню організаційної і технічної роботи по охороні природи в мсжах області покласти на апарат однієї з обласних організацій за вказівками і в погодженні з Республіканським товариством охорони природи.

Після налагодження товариством зв'язків з відповідними обласними організаціями буде можливо знайти шляхи для утворення робочих органів обласних відділень у деяких районних центрах, що заслуговують особливої уваги по розвитку роботи в справі охорони природи.

Додатки*1: 1) Проект постанови Ради Міністрів УРСР;

2) Списки обласних філій Українського товариства охорони природи № 1 і 2.

3) Копія листа Міністерства фінансів УРСР № 54–50 від 12.I.1954 р.*2

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Голова президії Республіканської ради
Українського товариства охорони природи
дійсний член АН УРСР *П. С. Погребняк*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 620, арк. 137–137зв. Копія. Машиннопис.

№ 202*3

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН СРСР ПРО ПРОВЕДЕННЯ СЕСІЇ АН СРСР, ПРИСВЯЧЕНОЇ 300-РІЧЧЮ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО СКЛАДУ РОСІЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

*19 лютого 1954 р.
м. Москва*

Президиум Академії наук ССРСР постановляє:

1. Общее собрание Академії наук ССРСР, посвященное 300-летию воссоединения Украины с Россией, провести в городе Москве 14 и 15 апреля 1954 года¹.

Утвердить программу работы Общего собрания АН ССРСР (приложение № 1)².

2. Сессии отделений исторических наук, экономических, философских и правовых наук, литературы и языка, физико-математических наук, геолого-географических наук и биологических наук, посвященные 300-летию воссоединения Украины с Россией, провести в г. Москве 16 и 17 апреля 1954 г.

¹ Підкреслено в документі.

² Додатки не публікуються.

³ Див. док. № 244.

⁴ Згадав тут і далі додатки не публікуються.

Утвердить программу работы сессий отделений исторических наук, экономических, философских и правовых наук, литературы и языка, физико-математических наук, геолого-географических наук и биологических наук (приложение № 2).

3. Сессию Отделения технических наук, посвященную 300-летию воссоединения Украины с Россией, провести совместно с Академией наук УССР в городе Днепропетровске 15–20 мая 1954 г.

Одобрить программу заседаний Отделения технических наук совместно с Академией наук УССР (приложение № 3).

4. Сессию Отделения химических наук, посвященную 300-летию воссоединения Украины с Россией, провести совместно с Академией наук УССР в г. Львове 10–11 мая 1954 г.

Одобрить программу заседания Отделения химических наук совместно с Академией наук УССР (приложение № 4).

5. Совместное заседание Астрономического совета Академии наук СССР и Астрономического совета Академии наук УССР, посвященное 300-летию воссоединения Украины с Россией, провести в г. Киеве 10–11 мая 1954 г.

Поручить бюро Отделения физико-математических наук рассмотреть повестку совместного заседания Астрономического совета.

6. Установить общее число участников сессии Общего собрания в 1000 человек, в том числе иногородних 350 человек. При проведении заседания в актовом зале МГУ пригласить дополнительно 600 гостей.

7. Поручить оргкомитету составить и утвердить общий список участников и гостей Общего собрания АН СССР.

8. Разрешить отделениям технических наук и химических наук командировать на сессии отделений в г. Днепропетровск и г. Львов не более 30 человек от каждого отделения.

9. Поручить бюро отделений рассмотреть содержание докладов, включенных в программу работы сессий отделений.

10. Командировать в г. Киев для участия в сессии Академии наук Украинской ССР, посвященной воссоединению Украины с Россией, 100 человек.

Утвердить распределение числа участников от Академии наук СССР в сессии Академии наук Украинской ССР (приложение № 5).

Поручить бюро отделений утвердить персональный состав командированных в г. Киев для участия в сессии АН УССР.

11. Поручить Управлению делами организовать в актовом зале МГУ по окончании заседания Общего собрания АН концерт, посвященный 300-летию воссоединения Украины с Россией, а в дни сессии организовать посещение спектакля в Большом театре и экскурсии (в Кремль, музеи и т. п.) участников сессии.

12. Просить оргкомитет рассмотреть:

1) предложение акад. И. П. Бардина о постановке на сессии Отделения технических наук в Днепропетровске доклада акад. С. Г. Струмилина, посвященного истории развития горной промышленности Украины;

2) вопрос о сессии биологов в Одессе (предложение акад. А. И. Опарина), после чего внести эти вопросы на утверждение президента.

13. Дополнительно включить в состав оргкомитета по подготовке сессии Академии наук СССР, посвященной 300-летию воссоединения Украины с Россией,

управляющего делами АН СССР М. И. Соколова и начальника канцелярии Президиума В. П. Чаглиева.

Президент Академии наук СССР академик *А. Н. Несмеянов*
И[сполняющий] о[бязанности] Главного ученого секретаря
Президиума Академии наук СССР
член-корреспондент АН СССР *Н. М. Сисакян*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 571, арк. 24–26. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 203

**ЛИСТ ДИРЕКТОРА ИНСТИТУТА АРХЕОЛОГИИ АН УРСР
АКАД. П. П. ЄФІМЕНКА ДО ВІДДІЛУ ВОДОГОСПОДАРСЬКИХ
ЗАХОДІВ РМ УРСР ТА УКРАЇНСЬКОГО ВІДДІЛЕННЯ ИНСТИТУТУ
«ГІДРОЕНЕРГОПРОЕКТ» ПРО ФІНАНСУВАННЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ У РАЙОНАХ ЗАТОПЛЕННЯ ВОДОСХОВИЩА
КРЕМЕНЧУЦЬКОЇ ГЕС**

23 лютого 1954 р.

Согласно постановления Совета Министров Украинской ССР от 12 декабря 1953 г. Институт археологии Академии наук УССР обязан разработать меры по защите памятников материальной культуры в зоне затопления водохранилища Кременчугской ГЭС и определить ценностные показатели по их защите.

Как уже сообщалось Вам в письме за № 634 от 31 декабря 1953 г., защита памятников материальной культуры состоит в их научном исследовании путем археологических раскопок. Таким способом эти древние исторические памятники будут полностью сохранены для науки. Эти исследования, согласно постановления Совета Министров СССР от 14 октября 1948 г. за № 3898, должны финансироваться за счет строительных организаций, в результате деятельности которых указанные древние памятники культуры разрушаются или затопляются. В зоне затопления водохранилища Кременчугской ГЭС Институту археологии в настоящее время известны свыше 150 памятников материальной культуры, подлежащих исследованию путем раскопок. В числе их – 52 поселения неолитического времени, эпохи меди – бронзы и раннеславянского времени, 36 городищ – (поселений, укрепленных валами и рвами) скифского времени и эпохи Киевской Руси, около 500 крупных курганов и курганных групп скифского времени, бескурганные могильники раннеславянского времени и другие памятники.

Дальнейшие планомерные работы в зоне затопления, как показал опыт работы института, в зоне водохранилища Каховской ГЭС, приведут к открытию десятков новых памятников, сейчас еще неизвестных.

Учитывая весь этот объем исследований, которые необходимо будет провести в зоне затопления водохранилища Кременчугской ГЭС, институту потребуются ассигнования в сумме 2,5 млн рублей, по 500 тыс. рублей ежегодно, начиная с 1955 г.

Просим Вас предусмотреть указанную сумму по смете строительства Кременчугской ГЭС на финансирование археологических исследований в зоне затопления ее водохранилища.

Приложение: предварительная смета расходов на 3-х листах*¹.

Директор Института археологии Академии наук Украинской ССР действительный член АН УССР П. П. Ефименко

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 10863, арк. 65–65зв. Оригінал. Машиннопис.

№ 204*²

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ГОЛОВИ РМ УРСР
Н. Т. КАЛЬЧЕНКА ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ПОДАЛЬШОГО
ФУНКЦІОНУВАННЯ ОКРЕМИХ ІНСТИТУТІВ ВІДДІЛУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК У СКЛАДІ АН УРСР**

24 лютого 1954 р.

В связи с предстоящей организацией на Украине Академии сельскохозяйственных наук и предполагаемым переходом в ее состав институтов Отделения сельскохозяйственных наук Академии наук Украинской ССР, Президиум АН УССР просит Вас рассмотреть и решить вопрос об оставлении Института машиноведения и сельскохозяйственной механики, а также Института физиологии растений и агрохимии в составе АН УССР.

Целесообразность этого диктуется следующим:

Институт машиноведения и сельскохозяйственной механики АН УССР является по существу институтом техническим, машиностроительным, который работает над решением двух основных проблем: а) «Механико-технологические основы усовершенствования и создания сельскохозяйственных машин и тракторов» и б) «Прочность деталей сельскохозяйственных машин, тракторов и других конструкций на неустановившихся режимах работы». Этими проблемами охватывается ряд вопросов сельскохозяйственного машиностроения: механико-технологические основы создания и усовершенствования сельскохозяйственных машин и орудий, исследование сельскохозяйственных стационарных двигателей внутреннего сгорания, усовершенствование технологии получения модифицированного чугуна с графитом и использование его в сельхозмашиностроении, проектирование и расчет двухтактных двигателей, работающих на генераторном газе, статическое исследование напряженности металлоконструкций сельскохозяйственных машин, исследование динамической напряженности и прочности деталей, работающих на неустановившихся режимах и другие вопросы. Таким образом, круг вопросов, разрабатываемых институтом по своему профилю наиболее тесным образом связан с работами институтов Отделения технических наук АН УССР. Поэтому Президиум АН УССР считает, что коллектив Института

*¹ Додаток не публікується.

*² Див. док. № 42, 46, 225.

машиноведения и сельскохозяйственной механики может дать наибольшую пользу, работая совместно с институтами технического профиля АН УССР, сохранив за собой и в дальнейшем разработку проблем механико-технологических основ сельскохозяйственного машиностроения.

Институт физиологии растений и агрохимии АН УССР в основном по своей структуре и разрабатываемой проблематике является институтом биологического профиля. Его основные лаборатории призваны решать биологические вопросы или вопросы, являющиеся вспомогательными, но необходимыми для решения основных биологических проблем. Так, лаборатория физиологии питания растений занимается изучением закономерности питания сельскохозяйственных растений с целью создания наиболее благоприятных условий для их роста, развития и повышения продуктивности. Лаборатория биохимии растений этого института разрабатывает вопросы биохимии и процессы фотосинтеза растений. Лаборатория физиологии стойкости разрабатывает весьма важные в теоретическом и практическом отношении вопросы физиологии, связанные с повышением устойчивости растений против неблагоприятных условий внешней среды (морозостойкость, засухоустойчивость, устойчивость к болезням, устойчивость против выпадения многолетних трав, против полегания пшеницы и др.). Вопросы агрохимии в институте также разрабатываются в неразрывной связи с общими биологическими вопросами, направленными на повышение эффективности органических и минеральных удобрений. В планах работ института также имеются работы, связанные с изучением экологии и водного режима растений. По характеру работ Институт физиологии растений и агрохимии и сейчас связан с учреждениями Отделения биологических наук гораздо ближе (Институт ботаники, Институт микробиологии, Ботанический сад, Институт биохимии), чем с другими учреждениями Отделения сельскохозяйственных наук АН УССР.

Изложенное указывает, что Институт физиологии растений и агрохимии АН УССР безусловно должен быть оставлен в системе учреждений Отделения биологических наук АН УССР, где он в комплексе с родственными биологическими учреждениями будет наиболее плодотворно решать насущные вопросы физиологии и биохимии растений – этой теоретической основы современного растениеводства, которые, к сожалению, еще не широко представлены в СССР и весьма бедно на Украине.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР *А. Н. Щербань*

№ 205*1

**ПОВІДОМЛЕННЯ ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР
Г. О. ОНИЩЕНКА ДО АН УРСР ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ
УСТАНОВАМИ АН УРСР РОБІТ З АКЛІМАТИЗАЦІЇ АМУРСЬКИХ РИБ
В УКРАЇНСЬКИХ ВОДОЙМАХ*2**

1 березня 1954 р.

Ваші пропозиції в справі завезення і акліматизації риб амурського басейну були розглянуті 17 лютого 1954 року на нараді по цьому питанню за участю членів-кореспондентів Академії наук УРСР [товаришів] Ролла Я. В. і Мовчана В. А., заступника міністра промисловості продовольчих товарів УРСР тов. Яценко О. А. і керівників Інституту ставкового та озерно-річкового рибного господарства.

Нарадою визнано доцільним провадити роботи по акліматизації амурських риб Інституту гідробіології Академії наук УРСР спільно з Інститутом ставкового і озерно-річкового рибного господарства. Інститути повинні опрацювати план робіт, скласти між собою відповідний договір, підібрати державні ставкові господарства, придатні для перетримки мальків що будуть завезені, визначити природні водоймища, які підлягають зарибленню амурськими рибами.

Всі ці роботи повинні провадитися в погодженні з Міністерством промисловості продовольчих товарів УРСР.

Рада Міністрів УРСР схвалює рішення наради в справі акліматизації риб з р. Амур.

Заступник Голови Ради Міністрів УРСР *Г. О. Онищенко*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 10299, арк. 21. Копія. Машинюпис.

№ 206

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО СТВОРЕННЯ
РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ КОМІСІЇ ДЛЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ПОВНОГО
СОНЯЧНОГО ЗАТЕМНЕННЯ**

19 березня 1954 р.

Совет Министров СССР постановлением от 28.X.1953 г. № 2674 «О мероприятиях по проведению наблюдений полного солнечного затмения 30 июня 1954 г.» обязывал Академию наук СССР и академии наук союзных республик организовать комплексные наблюдения солнечного затмения путем послынки в полосу затмения экспедиций. В соответствии с этим постановлением при Академии наук СССР была создана комиссия по подготовке к наблюдениям полного солнечного затмения с целью координации всех работ, связанных с этим мероприятием.

*1 Див. док. № 193.

*2 Копію листа було направлено до Міністерства промисловості продовольчих товарів УРСР.

Вице-президент Академии наук СССР академик И. П. Бардин 3.Ш.1954 г. направил в Совет Министров УССР письмо за № 1–5–445 о снабжении научных экспедиций строительными материалами и транспортом.

В письме от 4 марта 1954 г. № 101–04 Комиссия по подготовке к наблюдениям затмения при Академии наук СССР сообщила, что на территории УССР будут работать следующие экспедиции (см[отри] приложение*¹).

В целях успешного проведения работ по наблюдению затмения Комиссия Академии наук СССР внесла предложение о создании на Украине республиканской комиссии содействия работам по наблюдению солнечного затмения.

На основании вышеизложенного Президиум Академии наук УССР просит Совет Министров УССР:

1) обязать областные и районные исполкомы депутатов трудящихся оказывать всестороннюю помощь экспедициям по наблюдению полного солнечного затмения в обеспечении транспортом и необходимыми строительными материалами в местах проведения экспедиций;

2) утвердить республиканскую комиссию содействия работам по наблюдению солнечного затмения в составе:

1. Представитель Совета Министров УССР (председатель),

2. Г. Н. Савин – вице-президент АН УССР действительный член АН УССР (зам[еститель] председателя),

3. А. А. Яковкин – директор Главной астрономической обсерватории АН УССР,

4. М. П. Барабашов – директор Харьковской астрономической обсерватории,

5. З. Н. Аксентьева – директор Полтавской гравиметрической обсерватории,

6. А. Ф. Богородский – директор обсерватории Киевского университета,

7. Представитель Министерства культуры,

8. Ученый секретарь Главной астрономической обсерватории Ш. Г. Горделадзе (секретарь).

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
доктор технических наук *А. Н. Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 620, арк. 187–187зв. Копія. Машинноптс.

*¹ Додаток не публікується.

**ЗВЕРНЕННЯ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР
АКАД. В. Г. БОНДАРЧУКА ДО ЦК КПУ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ
КОМПЛЕКСНОГО ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИХ БАГАТСТВ
СХІДНИХ КАРПАТ**

30 березня 1954 р.

Секретно^{*1}

Екз. № 1

Включення в територію УССР Закарпатської області, котрим завершилось воссоединення українського народу в єдиному Українському радянському державстві, ставить перед ученими Української ССР відповідальну задачу швидшого двостороннього вивчення Східних Карпат з метою найбільш повного використання їх природних багатств.

В розв'язанні цієї задачі особливе значення набуває вивчення геологічного будови Карпат, до нинішнього часу не повністю розкритої.

Як відомо, Східні Карпати в межах УССР багаті різноманітними видами і великими запасами мінеральної сировини – нафти, газу, озокериту, калійних і натрійних солей, гіпсу, будівельних і облицювальних матеріалів, бурого вугілля і лігніту, виявлені і вивчаються джерела мінеральних вод, котрі за своїм складом можуть порівнятися з всесвітньо відомими джерелами Кавказу.

Недавно початими пошуково-розвідочними роботами вже встановлено ряд родовищ поліметалів (свинцю, срібла, цинку) і ртуті, велика ймовірність виявлення родовищ радіоактивних елементів.

Висока складність геологічного будови Східних Карпат і велике різноманітність відомих і ймовірних для цього району корисних копалин вимагають рішучого вивчення постановки широкого геологічного вивчення території, виходячи з директив XIX з'їзду КПСР про подальше розширення мінерально-сировинної бази СРСР. В світ рішення вересня і лютого-березня пленумів ЦК КПСР велике значення набувають також вивчення можливостей освоєння гірських схилів і інших, поки не використаних, земель для потреб радянського сільськогосподарського господарства.

Виходячи з вищевказаного, Інститут геологічних наук АН УРСР просить Центрального Комітету КП України прийняти відповідне рішення про глибоке комплексне вивчення природних багатств Східних Карпат (Закарпатська, Дрогобичська, Станіславська і Чернівецька області УССР).

В інтересах остаточного рішення проблеми вивчення природних (в першу чергу – мінеральних) ресурсів Східних Карпат, представляється необхідним виконати в найближчі роки наступну роботу:

1. Значительно розширити площі, покриті детальною геологічною картою в масштабі 1 : 50 000 (на 25–30 тисяч квадратних кілометрів), і скласти

^{*1} Підкреслено в документі.

ряд специальных геологических карт в масштабе не менее 1 : 200 000, на основе использования всех материалов геологических работ за послевоенный период.

2. Организовать широкие поиски месторождений полезных ископаемых, обратив внимание в первую очередь на выявление месторождений радиоактивных элементов, цветных и редких металлов, а также нефти, горючих газов и строительных материалов.

3. Провести поиски и разведку перспективных источников наиболее ценных минеральных вод с целью обеспечения базы для строительства бальнеологических санаториев и разлива минеральных вод.

Выполнение указанной работы необходимо поручить Институту геологических наук АН УССР с привлечением геологических организаций и учреждений УССР.

В связи с тем, что Институт геологических наук не располагает достаточным количеством научных кадров и имеет крайне ограниченные ассигнования на научно-исследовательские работы, для обеспечения работы института по комплексному изучению недр Восточных Карпат потребуются соответствующее увеличение штатного состава, ассигнований и выделение дополнительного транспорта, оборудования и снаряжения, что будет обосновано дополнительно.

Директор Института геологических наук АН УССР
действительный член АН УССР *В. Г. Бондарчук*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 3514, арк. 31–33. Оригінал. Машинпис.

№ 208

ДОВІДКА ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ ЛІСІВНИЦТВА АН УРСР

10 квітня 1954 р.

І. История организации Института*

Украинская ССР имеет около 7,5 миллионов гектаров государственного и колхозного лесного фонда. Перспективный план работ по облесению песков, оврагов и созданию полезастных лесных полос в республике измеряется площадью около 1,7 миллионов посадок. Поэтому в 1946 году, по примеру АН СССР и академий других союзных республик, в составе Отделения с[ельско]х[озяйственных] наук АН УССР был организован Институт лесоводства для разработки важнейших проблем лесоводства в республике, с местопребыванием в г. Киеве.

Подобные же институты существуют в составе академий наук четырех других союзных республик: Грузинской (основан в 1944 году), Латвийской (основан в 1945 году), Белорусской (с 1948 г.), Литовской (с 1952 г.).

В Белорусской ССР наряду с Институтом леса АН БССР в г. Минске, существует Научно-исследовательский институт лесного хозяйства МСХ БССР в г. Гомеле

*Тут і далі – підкреслено в документі.

при значительно меньшей площади гослесфонда и меньшей программе лесомелиоративных работ.

2. Структура Института

Институт лесоводства имеет в своем составе 4 основных лаборатории:

1. Лесоводства,
2. Защитного лесоразведения,
3. Облесения песков,
4. Лесного почвоведения

и ряд вспомогательных (лаборатория изотопов, гидрологические и другие лаборатории на экспериментальных базах).

Институт имеет 7 экспериментальных баз, расположенных в трех географических зонах УССР:

Полесье

1) Старосельская [аучно]-экспер[иментальная] база Выпче-Дубечанского района Киевской области (с 1950 г.).

При ней двухэтажный лабораторный дом с оборудованием лабораторий и 150 га леса. На базе разрабатываются вопросы облесения песков Полесья, заложены опытные посадки с 1950 г. на площади 20 га, опытный питомник, работает гидростационар.

Лесостепь

2) Голоссовская [аучно]-экспер[иментальная] база на окраине г. Киева (с 1947 г.).

При ней двухэтажный лабораторный дом, где расположены три лаборатории института, вегетационный домик и 82 га леса. Разрабатываются вопросы озеленения, выращивания посадочного материала и др. Заложена полишахматная культура (1949 [г.]).

3) Опытное лесничество «Феофания» Киево-Святошинского района, площадью 150 га (с 1953 г.).

Основным направлением работы лесничества является создание скороспелых плантаций орехов и разработка системы удобрений питомников. Коллекционные плантации орехов заложены.

4) Опорный пункт «Черный лес» Знаменского района Кировоградской области (с 1946 г.).

Расположен на границе степи в большом лесном массиве, где производится стационарное изучение гидрологической роли дубрав, взаимодействия разных пород в дубравах и др. Стационары заложены [действительным] чл[еном] АН УССР П. С. Погребняком в 1938 году, рассчитаны на долготлетние наблюдения.

Степь

5) Весело-Бокovenьковский дендропарк Долинского [райо]на Кировоградской области.

Дендропарк создан 60 лет тому назад в степи, имеет в настоящее время более 900 древесных и кустарниковых пород и является основной базой УССР для интродукции новых пород в степной зоне. Там изучаются методы создания лесонасаждений в условиях степи (в институте с 1951 года).

6) Опорный пункт «Снигиревка» Николаевской области.

Организован в 1953 г. в зоне строящейся Верхне-Ингулецкой оросительной системы для разработки агротехники создания защитных насаждений вдоль орошаемых каналов на юге УССР. Заложена опытная лесная полоса (1953 [г.]).

7) Нижне-Днепровский гидростанция в с. Раденское Херсонской области.

Организован в 1953 г. в связи с проблемой освоения песков. Заложены опытные культуры на площади 20 га во многих сериях (1951 [г.]).

Кроме упомянутых экспериментальных баз Институт заложил опытные участки в ряде колхозов и лесхозов:

1. Дымерском лесхозе Киевской области
2. Фастовском --/--
3. Белоцерковском --/--
4. Житомирском --/--
5. Коростышевском --/--
6. Уманском лесхозе Черкасской области
7. Смелянском --/--
8. Аникеевском лесхозе Кировоградской области
9. Владимирском лесничестве Николаевской области
10. Криворожском мехлесхозе Днепропетровской обл.
11. Цюрупинском лесхозе Херсонской области
12. Голопристанском --/--
13. Б[ольшом] Копатском лесхозе Херсонской области
14. Збурьевском --/--
15. В колхозе «Шлях до комунізму» Бориспольского р[айо]на Киевской области
16. В колхозе им. Маленкова Снигиревского района Николаевской области
17. В колхозе им. Ватутина Котовского района Одесской области
18. [В колхозе] им. Суворова Ореховского района Запорожской области и во многих других пунктах УССР.

3. Штаты и персональный состав Института

1. Директор – 1 – действит[ельный] член АН УССР – П. С. Погребняк.
 2. Зам[еститель] директора по н[аучной] части – 1 – канд[идат] с[ельско]-х[озия]ственных наук.
 3. Ученый секретарь – 1 – канд[идат] биолог[ических] наук.
 4. Зав[едующий] лабораториями – 2 – доктор с[ельско]х[озия]ственных наук и канд[идат] с[ельско]х[озия]ственных наук.
(Остальными двумя лабораториями руководят по совместительству директор и зам[еститель] директора по научн[ой] части).
 5. Старших научных сотрудников – 4 – кандидаты наук.
 6. Младших научных сотрудников – 12 – из них 7 канд[идаты] наук.
 7. Лаборантов – 11.
 8. Специалистов (зав[едующий] базами, лесничих и садоводов) – 8.
 9. Обслуживающего персонала – 11.
 10. С[ельско]х[озия]ственных рабочих – 14.
- Библиотека – 2 чел.
Админ[истративно]-хоз[яйственная] часть – 8 [чел.]

Всего – 75 чел.

4. Проблематика и научная деятельность Института

Основным профилем института является степное лесоразведение и лесное хозяйство в УССР. По горным лесам Карпат под методическим руководством Института лесоводства во Львове работала с 1947 г. лаборатория лесоводства Института агробиологии АН УССР. Однако, эта лаборатория решением Президиума закрыта в апреле 1954 года.

Результаты работы института за истекший 8-летний период его существования.

1. Обобщение опыта лесного хозяйства. Институт опубликовал монографическую работу своего сотрудника доктора с[ельско]х[озийственных] наук Д. В. Воробьева «Типы леса европейской части СССР» объемом в 39 п[ечатных] л[истов] (1953 [г.]). Находятся в печати 2-е издание «Основы лесной типологии» П. С. Погребняка с соавторами (25 п[ечатных] листов) и брошюра Д. Д. Лавриненко «Типы леса УССР» объемом в 6 п[ечатных] л[истов]. В этих изданиях дан анализ и обобщение техники лесного хозяйства за советский период ее развития.

2. Обобщение опыта лесных культур в УССР. Изданы в 1950 году практические рекомендации – «Типы лесных культур для площадей гослесфонда УССР» объемом в 15 п[ечатных] л[истов]. Указанная работа разослана в лесхозы и принята для широкого руководства. В 1951 году издана брошюра «Типи лісових культур для колгоспних лісів УРСР». В настоящее время сдана в печать итоговая работа «Типы лесных культур для массивного лесоразведения в УССР» Д. Д. Лавриненко, А. М. Флоровского, А. К. Ковалевского, в которой приведены материалы по взаимодействию древесных пород в разных почвенно-климатических условиях. В приложении даны схемы рекомендуемых культур.

3. Освоение песков. Разработанные Институтом торфяно-гнездовой метод облесения песков признаны основным для Нижнеднепровских песков и принят для широкого показа на Всесоюзной с[ельско]х[озийственной] выставке. По этому методу созданы производственные посадки на площади более 5 тыс. га. Передовики производства достигают по упомянутому способу 80–90% приживаемости посадок.

4. Интродукция и селекция древесных пород. Работами института доказана возможность культивирования на Украине нового ценного орехоноса – пекана. Выведены быстрорастущие гибриды тополей (1947 г.), созданы новые способы гарантированных прививок древесных пород.

5. Для создания защитных насаждений на орошаемых землях институт разработал ассортимент древесных и кустарниковых пород и типы их смешения для орошаемых земель. В настоящее время институт разрабатывает агротехнику выращивания защитных насаждений в зоне орошения.

6. Разработаны и переданы Главному управлению лесного хозяйства УССР и тресту «Лесопитомник» севообороты и система удобрений для лесопитомников.

7. Разработан метод ускоренного выращивания орехов путем создания специальных плантаций и удаления боковых почек в первые годы. Создано более 50 га плантаций по способу института и запланировано заложить в текущем году 150 га в лесхозах и колхозах.

8. Разработаны и переданы Министерству коммунального хозяйства УССР рекомендации по озеленению терриконов Донбасса.

В своих исследованиях институт доказал, что влияние леса на почвы повышает их плодородие, выяснил роль биологического круговорота веществ [в] лесу,

применял современные методы меченых атомов, микробиологии и др. Институт изучал важнейшие моменты минерального питания древесных пород, а также водный баланс в лесу.

Тематический план института 1954 г., а также перечень выполняемых постановлений правительства дан в приложении.

Институт и его сотрудники за 8 лет работы института опубликовали 225 научных и научно-популярных работ общим объемом 286,1 печ[атных] листов, в т[ом] числе 5 томов трудов института, 3 тома трудов конференции по степному лесоразведению, 8 брошюр и др. издания института.

Монография «Типы леса Европейской части СССР» по своему теоретическому и практическому значению выходит далеко за пределы республики. Лесоводы стран народной демократии, как об этом свидетельствуют их научные труды, пользуются методикой и результатами работ института.

5. Связь с производством

Институт лесоводства проводит свои работы в тесном содружестве с производством. Заключены двухсторонние договора со следующими организациями:

1) Херсонским областным управлением лесного хозяйства о совместном создании лесонасаждений на Нижнеднепровских песках в соответствии с постановлением СМ СССР от 20 сентября 1950 г.;

2) С Белорусским государственным институтом по проектированию водохозяйственного и мелиоративного строительства (Белгипроводхоз) о подготовке материалов по лесному хозяйству Украинского Полесья в связи с составлением плана мелиорации бассейна р. Припяти и ее притоков;

3) С «Днепростроем» и исполкомом городского совета депутатов трудящихся г. Новая Каховка по оказанию помощи в озеленении Каховской ГЭС;

4) Со Снигиревским совхозом о создании на территории совхоза полезащитных лесонасаждений в соответствии с постановлением СМ СССР от 20.X.1948 г. № 3960;

5) С Дымерским лесхозом о совместном проведении ряда опытов по повышению продуктивности лесного хозяйства;

6) С Белоцерковским лесхозом по созданию промышленных и маточных плантаций орехов;

7) С Лубенским лесным техникумом Министерства сельского хозяйства УССР по внедрению достижений и рекомендаций института в лесное хозяйство Лубенского учебно-опытного лесхоза;

8) С Украинским аэрофлотолесостроительным трестом «Лесопроект» о консультации по основным вопросам лесного хозяйства при составлении перспективных планов;

9) С Всесоюзным трестом «Агролесопроект» о консультировании основных положений проектов производства лесных насаждений по оврагам и балкам, а также создания плантаций технических культур;

10) С Украинским трестом «Агролесопроект» о консультировании основных положений при проектировании облесения оврагов и балок.

Подготавливается оформление договоров о содружестве:

1. С Министерством дорожного и транспортного хозяйства УССР.

2. С исполкомом и трестом зеленого строительства г. Николаева.

3. С Исполкомом и трестом зеленого строительства г. Кривого Рога и заводо-управлением «Криворожстали».

4. С трестом и питомником зеленого строительства г. Киева.

5. С Уманским лесхозом.

В течение 1953 года этим организациям оказывалась различная помощь.

Кроме того имеется связь и содружество с такими организациями:

1) С Главным управлением лесного хозяйства Министерства сельского хозяйства УССР.

2) С Молдавской лесной опытной станцией и Молдавским управлением лесного хозяйства Министерства сельского хозяйства МССР.

3) С Сочинской лесной опытной станцией Министерства сельского хозяйства СССР.

4) С Сухумской селекционной опытной станцией влажных субтропических культур Министерства сельского хозяйства СССР.

5) С Батумским ботаническим садом.

6) С Всесоюзным научно-исследовательским институтом кондитерской промышленности.

7) С Никитским ботаническим садом им. В. М. Молотова.

8) С Краснодарским трестом птицеводческих совхозов.

9) С Ботаническим садом АН УССР.

10) С Ботаническим садом им. акад. В. И. *1 Фомина Киевского университета.

11) С Одесским ботаническим садом им. Мечникова.

12) С Сырецким хозяйством и опытной станцией треста зеленого строительства г. Киева.

13) С Фастовским лесхозом.

14) С Жмеринским лесхозом.

15) С Черниговским лесхозом.

16) С Святошинским лесхозом.

17) С Фастовским гослеспитомником.

18) С Снитиревским --/--

19) С Барышевским --/--

20) С Хмельницким --/--

21) С Новоукраинским --/--

22) С колхозом им. Маленкова Спитиревского района Николаевской области; им. Ватутина Котовского района Одесской области.

23) С колхозом им. Суворова Ореховского района Запорожской области.

24) С колхозом «Нове життя» Каховского района Херсонской области.

25) С колхозом «1 травня» Дымерского района Кисвской области.

26) С колхозом «Шлях до комунізму» Бориспольского района Киевской области.

Во исполнение взятых на себя обязательств по договорам о содружестве, а также отвечая на отдельные обращения лесхозов и др. учреждений, Институт лесоводства АН УССР только в 1953 г., помимо работ по совместным исследованиям и внедрению, оказал следующую помощь производству:

*1 Помилка в документі. Правильно: А. В.

1. Составлены и переданы Белгипроводхозу материалы по состоянию лесов Украинской части бассейна р. Припять и ее притоков.

2. «Агролеспроект» СССР дано заключение о культуре пробкового дуба в Средней Азии (27.III.[1953 г.] № 356).

3. Московской экспедиции «Леспроект» – консультация по организации хозяйства на бархат*¹ (15.IV.[1953 г.]).

4. Северо-Донецкой экспедиции «Агролеспроект» даны рецензии:

а) на проект облесения балок и оврагов в колхозе им. Хрущева Овручского района, Житомирской области (27.II.[1953 г.] № 491).

б) на проект создания плантаций бересклета в Дымерском лесхозе Киевской области (4.IV.[1953 г.] № 339).

5. Киевской экспедиции «Агролеспроект» дано заключение по проекту реконструкции грабовых насаждений (20.II.[1953 г.] № 119).

6. Пензенско-Каменинской экспедиции «Агролеспроект» дано заключение по проектам:

а) организации бересклетового хозяйства в Шепетовском лесхозе Кам[енец]-Подольской области;

б) облесение оврагов и балок в колхозе им. Ленина Кам[енец]-Подольской области.

7. Составлена Инструкция по введению желтой акации в лесные насаждения Полесья (утверждена приказом МЛХ УССР № 133 от 24.III.1953 г. § 4).

8. Министерству лесного хозяйства УССР – справка о разведении каштанов (18.XII.[1953 г.] № 322).

9. Дана письменная консультация Киевскому областному управлению сельского хозяйства «О способах ускоренной подготовки семян к посеву» (15.II.[1953 г.]).

10. Составлена совместно с Институтом зоологии АН УССР и Институтом ботаники АН УССР Инструкция по созданию дубовых насаждений для выкормки дубового шелкопряда. Инструкция передана райсельхозотделу и колхозу «Червоный прапор» с. Толокунь Дымерского района Киевской области (10.IV.[1953 г.] № 427).

11. Дубенскому учебно-опытному лесхозу проведены анализы почв на участках опытных культур (5.IX.[1953 г.] № 964).

12. Александровскому лесхозу – определены причины усыхания сосны 10.X.[1953 г.] № ОМ-6).

13. Первомайскому лесхозу дано заключение о пригодности семян сосны, поврежденных морозами – и другим учреждениям.

Всего в 1953 году составлено и передано производству 10 инструкций, технических правил и т. п.; дано 44 письменных заключений и консультаций и 130 устных.

6. Перспективы работы института

Первый секретарь ЦК КПСС товарищ Н. С. Хрущев в докладе на пленуме ЦК КПСС 23 февраля 1954 года указал: «Научные сельскохозяйственные институты и опытные станции должны быть размещены в тех зонах, где главным образом возделываются культуры, которые изучает этот институт или опытная станция».

* Так у документа.

Институт лесоводства АН УССР изучает лесные культуры степной зоны (три темы № 1, 3 и 6), лесостепной зоны (две темы № 5, 6), зоны Полесья (четыре темы № 4, 1, 3, и 6) в текущем году начинает изучение культур Карпатской горной зоны (одна тема № 2). На протяжении последних трех лет под непосредственным руководством института проводятся работы по внедрению торфяно-гнездового способа облесения низководных песков (Херсонская область); создаются промышленные плантации по ускоренному выращиванию ореховой древесины в лесхозах 13 южных степных и лесостепных областей УССР; испытываются в производственных условиях предложенные системы удобрений в 5 лесопитомниках (расположенных в разных зонах УССР), а также рекомендации по озеленению шахтных террикошинок в Донбассе, разработанные по просьбе горсовета г. Сталино*1.

Следовательно, институт работает во всех географических зонах республики, но наибольшее количество своих работ, примерно 75% институт посвящает изучению лесных культур степной и лесостепной зоны. В этих зонах находятся шесть его экспериментальных баз из семи. На базах института и во многих лесхозах созданы ценные научные объекты, имеющие зачастую солидный возраст и представленные тысячами серий.

Поэтому, основываясь на постановлениях февральско-мартовского пленума ЦК КПСС, Институт лесоводства, работающий во всех географических зонах УССР и более всего в степной и лесостепной, где находится 80% его баз, не может быть размещен вдали от этих зон, вдали от созданных производством и им самим за 8-летний период существования лесных культур. Перенесение института во Львов отдалит его от лесных культур, создаваемых лесхозами и созданных им самим в степной и лесостепной зоне, перенесение института в Харьков отдалит его от полесской и карпатской горной зоны, где согласно решения Советов Министров УССР от 15 февраля 1954 г. должны быть расширены научно-исследовательские работы.

Н. С. Хрущев указывает: «Советское правительство поддерживало и будет всемерно поддерживать ученых, создавало и будет создавать им все условия творческой работы. Но мы против тех псевдоученых, которые присосались к науке и считают, что научная работа замрет, если институт не будет находится в Москве, Сочи или, на худой конец, в Пятигорске».

Возникает вопрос: чем аргументируют товарищи, считающие, что работа Института лесоводства, изучающего культуры на всех зонах Украины и более всего в степной и лесостепной зонах проигрывает от того, что он находится в географическом центре республики в г. Киеве, на границе полесской и лесостепной зон, в их центральной (по широте) части, на пересечении радиусов, отдаляющих его в равной степени от южной степи, карпатской горной зоны.

Нам известна упомянутая аргументация, но есть основания предполагать, что она исходит из ошибочной предпосылки, что Институт лесоводства должен быть расположен там, где больше всего лесов, т. е. западных областях. При этом допускаются следующие крупные ошибки:

*1 3 1961 р. — м. Донецьк.

1. В восточных областях лесной площади больше (59%), чем в западных (41%).

2. Наибольшее количество эксплуатируемых лесов и центр лесной промышленности находятся в западных областях (Львов, Ужгород), в то время как наибольшее количество площадей, подлежащих облесению, находится в восточных областях, особенно в степной зоне (пески, овраги, ползащитные лесонасаждения).

Т[оварищи] предлагающие перенести Институт лесоводства в западные области, неправильно представляют себе профиль и задачи института.

Институт лесоводства создан не для эксплуатации существующих насаждений, а для создания новых лесов, т. е. для лесоразведения. Иными словами, если определять местоположение института в принципиальных чертах, то его нужно разместить не там, где леса уже есть, а там где их еще нет. Львов и Ужгород – лесопромышленные центры республики, но не лесохозяйственные.

В принципе не могло бы вызвать удивления, например, предложение переместить во Львов находящийся в Киеве Украинский научно-исследовательский институт механической обработки древесины Министерства лесной промышленности УССР (УкрНИИМОД) находящийся и разрабатывающий проблемы эксплуатации горных лесов Карпат. Но перемещение во Львов Института лесоводства АН УССР, разрабатывающего преимущественно актуальные проблемы лесоразведения в степной и лесостепной зоне будет идти в полный разрез с постановлением февральского пленума ЦК КПСС и указаниями Н. С. Хрущева, в которых ясно указано, что институты нужно приближать к производству, к изучаемым ими культурам и ни в коем случае не отдалять.

Следует подчеркнуть, что самые трудные и наименее разработанные проблемы лесоразведения свойственны степной и лесостепной зоне. Для лесного хозяйства в Полесье и горнолесных условиях мы располагаем научно-обоснованной агротехникой возобновления и воспитания насаждений. Ряд новых вопросов, возникающих в настоящее время в этих зонах, Институт лесоводства обслуживает с помощью своих экспедиций и опытной работы в лесхозах. Но ограничиваться такими приемами работы в степной и лесостепной зоне с их крайними трудностями лесоразведения и воспитания насаждений, при неразрешенности ряда теоретических проблем, так называемого «сухого лесоводства» совершенно невозможно. Если Институту лесоводства за истекший период его существования удалось решить ряд важных для «сухого лесоводства» практических задач (торфяно-гнездовой способ облесения южных песков, способы выращивания посадочного материала для степной зоны, нормы лесоразведения в условиях поливного земледелия и другие), то лишь за счет относительной территориальной близости к культурам этой зоны, ее колхозам и лесхозам, за счет работы научных сотрудников на местах и постоянной связи института с производством. Утерять эту близость и эти связи значит работать так, как работали институты свекловодства, пчеловодства, эфиромасличных культур, расположенные в Москве.

Для правильной оценки особенностей Института лесоводства, которые должны быть приняты во внимание при решении вопроса о размещении, следует учесть, что периферия института – его экспериментальные базы, пункты, станции, стационары, лесничества и т. п. – играют в успехе его работы не меньшую роль, чем сам институт. Задача приближения Института лесоводства к

производству в территориальном географическом отношении разрешается в основном размещением его экспериментальных баз и их укреплением. Что же касается центра, т. е. самого института, то приближать его к производству путем перемещения на одну из периферийных точек было [бы] грубой ошибкой, подменной функций института функциями его экспериментальных баз.

Согласно решениям февральско-мартовского пленума ЦК КПСС, Институт лесоводства должен размещаться в географическом центре изучаемых им культур, на примерно равном расстоянии от крайних точек обслуживаемых им географических зон. Таким центром как раз и является Киев.

Следовательно, с точки зрения приближения Института лесоводства АН УССР к изучаемым культурам следует оставить институт на месте, в Киеве. При этом следует учесть, что в самом Киеве, и вокруг города в радиусе 50 км, лабораториями института для своей текущей работы созданы опытные культуры, которые представляют собой большую ценность и утрата их при перемещении института из Кисва заставит лаборатории повторить работу на новом месте, сначала, т. е. иными словами, отбросить работу института на много лет назад.

Между тем, на февральско-мартовском пленуме Н. С. Хрущев дал совершенно ясное указание, как следует относиться к многолетним древесным культурам, можно ли допускать потерю времени при их создании. «Надо учесть, – сказал Н. С. Хрущев, – что нельзя медлить с закладкой новых садов и виноградников. Надо учесть, что плодоношение новых садов наступает на седьмой – восьмой год».

Нельзя сбрасывать со счетов многолетний характер лесных культур, наличие ближайших к институту экспериментальных баз, создававшихся годами. К этому следует добавить, что наиболее деятельные научные сотрудники, давшие ценные предложения производству, тесно связаны с созданными ими 20–30-летними культурами и плантациями древесных пород и не переедут на новое место.

Следует также учесть, что Институт лесоводства является продолжателем Киевской школы выдающихся отечественных лесоводов и ботаников-академиков Г. Н. Высоцкого, Е. Ф. Вотчала, Н. Г. Холодного и профессора [Е. В.] Алексеева⁷¹ и эта преемственность является существенной в развитии работ института. Нельзя сбрасывать со счетов также и то обстоятельство, что нахождение института в тесном соседстве с другими институтами Академии наук, оплодотворяет его работу новой методикой исследований, делает его равноправным членом комплекса всех академических институтов, каждодневно общающихся между собой и помогающих друг другу в решении поставленных перед ними проблем.

Директор Института лесоводства
действительный член Академии наук УССР П. С. Погребняк

На документі помітка: «Послано 14.IV.54 в [с[ельсько]х[озіайственный] отд[ел] ЦК КПУ т[оварищам] Семину и*1».

IA НБУВ, ф. 144, оп. 1, спр. 183, арк. 219–235. Копія. Машинопис.

⁷¹ Прізвище не прочитано.

№ 209

**АКТ ПЕРЕДАЧІ ДЕРЖАВНОЮ ПУБЛІЧНОЮ БІБЛІОТЕКОЮ УРСР
АВТОГРАФІВ ПРАЦЬ ЯНКИ КУПАЛИ ДО ЛІТЕРАТУРНОГО МУЗЕЮ
ЯНКИ КУПАЛИ АН БІЛОРУСЬКОЇ РСР**

12 квітня 1954 р.

Настоящий акт составлен в том, что на основании постановления Президиума Академии наук УССР, от 6-го марта 1954 года, заведующий отделом рукописей Государственной публичной библиотеки УССР кандидат филологических наук Д. М. Иофанов передал, а научный сотрудник Литературного музея Янки Купалы Академии наук БССР Прибыткова Я. Л. согласно доверенности, выданной Президиумом Академии наук БССР от 7.IV.1954 за № 12*¹, приняла рукописи-автографы Янки Купалы, по прилагаемому списку*², а всего 167 (сто шестьдесят семь) автографов на 484 листах.

Передал: Зав[едующий] отд[елом] рукописей ГПБ УССР
кандидат филологических наук Д. [М.] Иофанов

Приняла: Научный сотрудник
Литературного музея Янки Купалы АН БССР Я. [Л.] Прибыткова

Науковий архів НБУВ, оп. 1, спр. 840, арк. 1. Оригінал. Машинопис.

№ 210*³

**ЗВЕРНЕННЯ АСТРОНОМІЧНОЇ РАДИ АН СРСР ДО ПРЕЗИДЕНТА
АН УРСР О. В. ПАЛЛАДІНА ЩОДО ПРИДБАННЯ ДЛЯ ГОЛОВНОЇ
АСТРОНОМІЧНОЇ ОБСЕРВАТОРІЇ
АН УРСР СУЧАСНОГО РЕФЛЕКТОРА⁷³**

*26 квітня 1954 р.
м. Москва*

Глубокоуважаемый Александр Владимирович!

Вам несомненно известно, что инструментальная база астрономии на Украине крайне слаба и дальнейшее использование подавляющего большинства имеющихся инструментов не может дать крупных научных результатов. Главная астрономическая обсерватория Украинской ССР до сих пор не достроена и не обладает крупными инструментами. Между тем, в настоящее время представляется возможность снабдить украинских астрономов современным рефлектором с диаметром зеркала в 70 сантиметров, имеющим вспомогательную аппаратуру. Этот рефлектор был заказан в свое время Министерством высшего образования на заводе

*¹ Дата і номер доручення написані від руки.

*² Додаток не публікується.

*³ Див. док. № 242.

п/я*1 № 412 Министерства оборонной промышленности для Киевского университета. Однако, в начале 1954 года Министерство высшего образования отказалось от оплаты почти готового рефлектора.

Мы считаем, что этот инструмент должен быть сохранен за Украиной и приобретен Академией наук УССР для установки в Главной астрономической обсерватории АН УССР.

Стоимость рефлектора составляет 1 700 000 руб., каковую сумму следует выделить уже в 1954 году. Далее потребуются расходы по сооружению башни для рефлектора с вращающимся куполом и вспомогательных устройств для его эксплуатации в сумме одного миллиона рублей, которую можно предусмотреть в сметах 1955–1956 гг.

Мы уверены, что приобретение этого инструмента Академией наук УССР будет способствовать завершению строительства Главной астрономической обсерватории УССР и даст возможность повысить уровень и темпы астрономических работ на Украине.

Очевидно, что инструмент должен обслуживать не только работу ГАО УССР, но и университетские астрономические обсерватории и астрономов Украины.

О Вашем решении по этому вопросу просим Вас срочно поставить в известность Астрономический совет Академии наук СССР, так как завод может продать инструмент какому-либо другому учреждению.

Академик [АН СССР] *В. А. Амбарцумян*⁷³
Действ[ительный] член АН УССР *Н. П. Барабашов*
профессор *Б. В. Кукаркин*⁷⁴

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 620, арк. 279–280. Оригінал. Машпінюмс.

№ 211

**ЛИСТ ДИРЕКТОРА ИНСТИТУТУ ЗАГАЛЬНОЇ ТА НЕОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ
АН УРСР АКАД. А. В. ДУМАНСЬКОГО ДО ДИРЕКТОРА
ИНСТИТУТУ ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ В КОМУНАЛЬНОМУ
ГОСПОДАРСТВІ АН УРСР В. Ф. КОПИТОВА ПРО СПІВПРАЦЮ
У РОЗРОБЦІ ДОСЛІДНОЇ УСТАНОВКИ ДЛЯ АКТИВАЦІЇ
І РЕГЕНЕРАЦІЇ ВУГІЛЛЯ**

29 квітня 1954 р.

В связи с выполняемой в Институте общей и неорганической химии АН УССР темой «Разработка методов очистки сточных вод Рубежанского химкомбината» перед институтом возник вопрос о получении активного угля из измельченного антрацита с одновременным производством генераторного газа, предназначенного для нужд завода.

Тема является правительственным заданием и решение ее имеет крайне важное значение для водоснабжения Донбасса.

*1 Тут – «почтовый ящик».

Ввиду того, что наш институт не располагает специалистами в области теплотехники и газификации топлива, институт просит Вас принять участие в разработке опытной установки для активации и регенерации угля, являющейся существенной частью технологической схемы очистки пром[ышленных] стоков, разработанной институтом.

Все необходимое для Вас сведения будут даны Вам исполнителями темы. Расходы, связанные с участием Вашего института в этой работе, будут оплачены.

Директор Института общей и неорганической химии
действительный член АН УССР *А. В. Думанский*
Зав[едующий] лабораторией химии и технологии воды,
профессор *Л. А. Кульский*

На документі помітка В. Ф. Копитова: «10 мая 1954 [г.]. Выданы чертежи установки для активации угля».

ІА НБУВ, ф. 260, оп. 2, спр. 22, арк. 57. Оригінал. Машинпис.

№ 212

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ЗВ'ЯЗКИ ІНСТИТУТУ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР З НАУКОВИМИ УСТАНОВАМИ ТА ВЧЕНИМИ АН СРСР

[Не раніше квітня 1954 р.]^{*1}

1. Відділ історії^{*2} України підтримує постійні наукові зв'язки з Інститутом слов'янознавства АН СРСР, зокрема з ученими акад. [М. М.] Тихоміровим (був у Львові, виступав з доповіддю про завдання радянської історичної науки), кандидатом історичних наук [І. С.] Міллером та іншими.

2. Науковці відділу української літератури періодично консультуються у вчених Москви та Ленінграду. М. Ф. Матвійчук щороку інформує про свою роботу над творчістю [М.] Горького Інститут світової літератури ім. [М.] Горького АН УРСР^{*3}, брав участь в горькознавчій нараді у Москві в квітні 1954 р.; І. П. Цапенко брав участь в фольклористичній нараді, скликаній Інститутом російської літератури (Пушкінський Дом) АН СРСР в Ленінграді.

3. Відділ археології постійно координує свою роботу з Інститутом матеріальної культури АН СРСР. Щороку співробітники відділу доповідають про результати експедиційної роботи на пленумах цього інституту. В експедиційних роботах відділу брала участь лауреат Сталінської премії Т. С. Пассек. В 1954 р. Дністрянська археологічна експедиція працює з участю директора Ермітажу доктора історичних наук [М. І.] Артамонова⁷⁵. В 1953 році відбулась у відділі нарада

^{*1} Датовано за змістом документа.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі сірим чорнилом.

^{*3} Помилка в документі. Правильно: АН СРСР.

про завдання давньоруських городів при активній участі доктора історичних наук [М. М.] Вороніна⁷⁶ (Москва).

Заст[упник] директора Інституту
суспільних наук АН УРСР М. Ю. Смішко

ІА НБУВ, ф. 345, оп. 1, стр. 100, арк. 102. Оригінал. Машинотис.

№ 213

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ
ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВИПУСКНИКІВ
АСПІРАНТУРИ АН УРСР**

4 травня 1954 р.

Академія наук Української РСР є однією з найбільших установ республіки, де проводиться підготовка наукових кадрів через аспірантуру. За післявоєнні роки (1946–1953) в науково-дослідних установах академії закінчили аспірантську підготовку понад 450 чол., з яких захистили кандидатські дисертації майже 320 чол. Більша частина з них після закінчення підготовки залишена для роботи в установах АН УРСР, а решта працює у відомчих науково-дослідних установах і вищих учбових закладах.

До 1951 року включно в АН УРСР не було організованого розподілу аспірантів на роботу. Директори інститутів академії залишали на наукову роботу більшу частину аспірантів-випускників, а решта аспірантів самостійно підшукувала собі роботу у вищих учбових закладах та інших установах.

Практика розподілу аспірантів на роботу введена в АН УРСР лише з 1952 року в зв'язку з необхідністю упорядкувати питання з використанням молодих наукових кадрів. Ця практика показала, що значна частина аспірантів-випускників не залишається в інститутах академії за відсутністю вакантних посад, а призначення цієї частини аспірантів на роботу до інших науково-дослідних установ чи вузів утруднюється тим, що відповідні міністерства УРСР, як це було в 1953 році, відмовляються від використання в своїх учбових закладах та науково-дослідних установах аспірантів, що закінчили підготовку в АН УРСР. Мотивується це відсутністю вакантних посад.

З другого боку практика розподілу аспірантів на роботу показала, що не по всіх спеціальностях, по яких Академія наук УРСР готує наукові кадри, є попит з боку вузів і галузевих науково-дослідних установ. Це витікає з того, що планування підготовки наукових кадрів через аспірантуру по спеціальностях здійснюється без урахування потреби вищих учбових закладів і галузевих науково-дослідних інститутів в наукових кадрах певних спеціальностей.

Внаслідок цього в 1952 і 1953 [роках] аспіранти-випускники АН УРСР використані на роботі так:

	1952 рік	1953 рік
Закінчили аспірантську підготовку	84 чол.	92 чол.

Залишені в інститутах

АН УРСР	56 чол. (67%)	61 чол. (66%)
Направлені до інших установ	18 [чол.] (21%)	17 [чол.] (19%)
Не одержали призначення	10 [чол.] (12%)	14 [чол.] (15%)

У 1954 році в АН УРСР закінчують аспірантську підготовку 117 чол.

У зв'язку з тим, що в 1953 році для розміщення на роботу аспірантів-випускників в інститутах АН УРСР використані майже всі вакантні посади молодших наукових співробітників, в 1954 році з числа 117 аспірантів-випускників може бути залишено для роботи в АН УРСР на вакантні посади і в порядку заміни частини співробітників недостатньої наукової кваліфікації коло 40 чол. По заявках інших установ може бути направлена зовсім незначна кількість аспірантів. Отже, понад 70 аспірантів-випускників залишається без призначення на роботу.

У 1955 році випуск аспірантів АН УРСР становитиме 120 чол. і в 1956 році – 128 чол. При розподілі їх на роботу теж будуть значні труднощі. Маючи на увазі вищесказані причини, Президія АН УРСР неспроможна буде забезпечити роботою більшість аспірантів-випускників.

Президія АН УРСР вважає, що постанова XIX з'їзду КПРС про збільшення підготовки наукових кадрів у другій післявоєнній п'ятирічці в два рази, порівнюючи з першою післявоєнною п'ятирічкою, в першу чергу відноситься до Академії наук УРСР, як до великої наукової установи УРСР, що має у своєму складі найбільшу кількість висококваліфікованих наукових робітників для керівництва аспірантами і відповідну матеріально-технічну базу. Маючи всі умови АН УРСР може і повинна готувати наукові кадри не лише для своїх установ, а й для вищих учбових закладів і галузевих науково-дослідних інститутів, які цієї змоги ще не мають.

Тому Президія АН УРСР 20 лютого 1954 р. за № К/754 подала з цього приводу доповідну записку на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР і внесла пропозицію, щоб планування підготовки наукових кадрів через аспірантуру по всіх спеціальностях, потрібних для всієї системи вузів і науково-дослідних установ УРСР, і розподіл на роботу аспірантів-випускників здійснювались централізовано Державною плановою комісією Ради Міністрів УРСР.

На 1954 рік для АН УРСР затверджено загальний план нового набору аспірантів у кількості 150 чол.

12 квітня 1954 р. Президія АН УРСР подала на ім'я голови Державної планової комісії Ради Міністрів УРСР розгорнутий план набору аспірантів по спеціальностях з визначенням кількості аспірантських вакансій по кожній спеціальності, з проханням дати відповідні зауваження по ньому, урахувавши потребу науково-дослідних установ і вищих учбових закладів УРСР у наукових кадрах по різних спеціальностях.

На це Президія АН УРСР 27.IV.54 р. одержала відповідь, зміст якої полягає в тому, що Академія наук УРСР мусить готувати наукові кадри лише для своїх наукових установ і ні в якому разі не готувати кадри для інших науково-дослідних інститутів і вищих учбових закладів.

Якщо погодитись з думкою Державної планової комісії, то набір аспірантів до всіх науково-дослідних установ АН УРСР в 1954 році замість затвердженого плану 150 чол. слід скоротити до 50–60 чол. і залишити його на цьому рівні і на наступні роки.

Виходячи з настанов XIX з'їзду КПРС про значне збільшення підготовки наукових кадрів, Президія АН УРСР вважає, що погляди керівництва Державної планової комісії з цього приводу і відповідь на звернення Академії є неправильними.

Повідомляючи про це, Президія АН УРСР просить:

1) Дати роз'яснення, чи додержуватись вказівок Державної планової комісії Ради Міністрів УРСР, які Президія АН УРСР вважає неправильними, про те, що Академія наук УРСР повинна готувати наукові кадри лише для потреб своїх інститутів і не готувати їх для інших наукових установ і вузів.

2) Доручити Раді Міністрів УРСР планувати для АН УРСР підготовку наукових кадрів через аспірантуру по спеціальностях і здійснювати міжвідомчий розподіл аспірантів на роботу.

Ці питання вимагають якнайшвидшого розв'язання у зв'язку з тим, що набір аспірантів на 1954 рік розпочинається у травні місяці ц. р. і з другого боку у зв'язку з гостротою питання про використання аспірантів, які закінчують підготовку через декілька місяців.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладин*
Головний учений секретар Президії АН УРСР
доктор технічних наук *О. Н. Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 618, арк. 214–217. Копія. Машинопис.

№ 214

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ФІЗИЧНОЇ ХІМІЇ
ІМ. Л. В. ПИСАРЖЕВСЬКОГО АКАД. О. І. БРОДСЬКОГО ДО ГОЛОВИ
ВІДДІЛУ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ, ХІМІЧНИХ І ГЕОЛОГІЧНИХ
НАУК АН УРСР АКАД. А. І. КІПРІАНОВА ПРО НЕОБХІДНІСТЬ
ПОКРАЩЕННЯ УМОВ РОБОТИ ВІДДІЛУ ХІМІЇ ІЗОТОПІВ ІНСТИТУТУ**

5 травня 1954 р.

В ответ на Ваш запрос сообщая, что Институт физической химии АН УССР первый в стране занялся проблемой химии изотопов с 1934 года и уже в следующем году организовал для этого отдел с рядом научных сотрудников. Эта работа с тех пор постоянно расширялась и сейчас занимает, наряду с проблемой катализа, основное место в планах института. За 20 лет отделом было опубликовано свыше 120 работ в этом направлении. В последние годы работы института, связанные с мечеными атомами, составляют существенную часть общесоюзного правительственного плана (10 тем в 1953 г. и 8 тем в 1954 г.). Отдел много способствовал пропаганде работ по применению меченых атомов, имеет внедренные в промышленность предложения и методики, которыми пользуется ряд лабораторий.

Отдел укомплектован квалифицированным штатом: 2 доктора, 8 кандидатов химических наук и 6 сотрудников с высшим образованием.

Однако, условия, в которых протекает наша работа, совершенно не соответствуют ее объему, значению и возможностям.

С 1944 года институт работает во временном помещении, где для руководимого мною отдела удалось выделить лишь 7 разбросанных в 3 этажах комнат, общей площадью меньше 200 м². В этих помещениях, кроме того, работает 3 аспиранта и значительную часть времени студенты-практиканты и командированные к нам сотрудники других научных учреждений для обучения методикам и др.

В единственной общей комнате 50 м² одновременно работает 10 чел[овек]. Нет изолированных помещений для радиоактивных работ и измерений, для масспектрометра и оптической аппаратуры. В частности, я не располагаю ни рабочим местом, ни даже минимальным помещением для личных занятий и научных консультаций.

Во время эвакуации отдел лишился почти всего оборудования. С тех пор ни разу не предоставлялось сумм, достаточных для его комплектования или обновления, кроме приобретения масспектрометра. Отдел крайне нуждается в прецизионной аппаратуре, которая или отсутствует, или износилась.

Указанный выше научный штат отдела обслуживается лишь 1 механиком, 1 инженером и 3 лаборантами. Это вынуждает старших сотрудников тратить большую часть времени на неквалифицированную работу и не дает возможности ни ставить работы, требующие непрерывного обслуживания, ни разрабатывать новые методики.

В результате всего этого выполнение ведущихся работ идет гораздо медленнее, чем возможно. Я не могу ставить ряд актуальных исследований, которые вполне нам посильны, из-за отсутствия помещения, средств и обслуживающего персонала; сильно снижается уровень экспериментальной работы. Следует отметить, что несмотря на значительно возросшие объем и роль наших работ, отдел находится во всех отношениях в гораздо худших условиях, чем он был до войны в Днепропетровске. Лично моя работа протекает также в очень трудной обстановке.

Учитывая изложенное, я прошу о следующем:

1) Предоставление Институту физической химии АН УССР для руководимого мною отдела химии изотопов дополнительного штата:

- 2 младш[их] научн[ых] сотрудника,
- 2 старших лаборанта,
- 2 лаборанта.

2) Ассигнование тому же отделу одновременно 200 тыс. рублей на приобретение приборов (главным образом прецизионной измерительной аппаратуры) и 30 тыс. руб. на лабораторную мебель и хозяйинвентарь.

3) Предоставление отделу на 3 года (впредь до окончания постройки здания института) дополнительно 4–5 комнат общей площадью 120–150 м².

Директор Института физической химии им. Л. В. Писаржевского Академии наук
УССР действительный член АН УССР *А. И. Бродский*

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО ПРИСКОРЕННЯ
ВИРІШЕННЯ ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ ЗАПОВІДНИКА
«КАМ'ЯНА МОГИЛА»**

29 травня 1954 р.

В пойме р. Молочной у с. Терпение Мелитопольского района Запорожской области находится исключительный по своему значению памятник природы и давней истории степного юга УССР – так называемая Каменная могила.

Представляя собою интересный в геологическом отношении останец^{*1} третичной эпохи, образовавшийся в процессе выработки долины реки, который не находит аналогий в границах широкой полосы азовско-причерноморских степей, Каменная могила является уникальным памятником геологического прошлого Приазовья.

Вместе с тем Каменная могила представляет собою и один из наиболее замечательных памятников культуры древнейшего населения приазовских степей. В гротах на вершине Каменной могилы и под каменными плитами на ее склонах обнаружены многочисленные давние рисунки, представляющие выдающийся интерес для изучения искусства и идеологии первобытных насельников^{*2} края.

По своему историко-археологическому значению комплекс наскальных изображений Каменной могилы занимает одно из первых мест среди близких ему по времени и характеру памятников древнейшего искусства в пределах СССР.

Исследование Каменной могилы приводит нас к утверждению, что ее наскальные рисунки оставлены местным населением приазовского юга в конце неолитической эпохи и в эпоху бронзы (конец IV, III, II и начало I тысячелетия до нашей эры).

Особого внимания среди них заслуживают комплексы линейно-геометрических начертаний, обнаруженных на ряде плит Каменной могилы, в которых мы имеем, возможно, первые проявления образного, рисовального письма и какие-то далекие зачатки письменности.

В оценке исторического значения памятника необходимо учитывать эпоху, к которой относится большинство обнаруженных рисунков (неолит – эпоха меди – бронзы) и географическое положение Приазовья и Каменной могилы – почти на границе между Азией и Европой, посредине того длинного историко-культурного пояса, который тянулся в эту эпоху через Евразию между Индией и европейским побережьем Атлантики. Это была эпоха оформления древнейших систем письма, с одной стороны, и широкого расселения индоевропейцев, с другой.

Выдающееся научное значение Каменной могилы настоятельно требует незамедлительного превращения Каменной могилы и прилегающей к ней территории в территорию заповедную, с передачей ее в ведение Института археологии Академии наук УССР.

^{*1} Останец (гол.) – ізольована невелика ділянка земної поверхні, що збереглася від руйнування більшої території.

^{*2} Тут – мелкальці.

Президиум АН придаст особо важное значение делу сохранения и исследования этого выдающегося памятника, и, в первую очередь, организации на Каменной могиле и в ее окружении углубленных археологических изысканий с вычерпывающей полнотой фиксации обнаруженных на Каменной могиле давних изображений. Президиум считает необходимым осуществить ограждение заповедной территории и выделить для ее охраны Институту археологии штатную единицу – сторожа-охранника.

Согласно своего постановления от 20.X.1953 г. о мерах охраны Каменной могилы (протокол 37, § 822)*¹ Президиум АН УССР возбудил перед Советом Министров УССР соответствующее ходатайство об объявлении территории Каменной могилы, площадью 15–16 га, заповедной и выделении ее из массива колхозных земель*².

Вопрос о согласии на отчуждение указанной территории был проведен через общее собрание членов колхоза им. Сталина в с. Терпение, на землях которого находится Каменная могила, и разрешен постановлением исполкома Запорожского облсовета депутатов трудящихся 8 января 1954 года.

В соответствии с этим Совет Министров УССР в своем ходатайстве перед Советом Министров СССР от 25.I.1954 г. за № 53/194 просил об утверждении указанных решений. Получая неоднократные сигналы с мест (с[ел] Терпение, Ново-Филипповка) о том, что замечательные памятники Каменной могилы продолжают подвергаться опасности повреждений и разрушения, Президиум Академии наук просит Вас, по возможности, ускорить разрешение вопроса о Каменной могиле в Совете Министров СССР.

Президент АН УССР академик *А. В. Палладин*
[исполняющий] обязанности Главного ученого секретаря Президиума АН УССР
член-корреспондент АН УССР *А. Д. Коваленко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 620, арх. 275–275в. Копія. Машинпис.

№ 216

ЛИСТ-КЛОПОТАННЯ ПОЛЬСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК ПРО НАДАННЯ ФОТОКОПІЙ ДЕЯКИХ РУКОПИСІВ З ФОНДІВ БІБЛІОТЕКИ ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ АН УРСР

10 червня 1954 р.
м. Варшава

Отдел научной библиографии и документации Польской академии наук просит сообщить нам находятся ли в книгохранилищах Библиотеки Академии наук УССР рукописи бывшей Библиотеки Баворовских⁷⁷ во Львове:

№ 634 – рукопись алхимически-химическая Гиеронима Пиноцциего – rękopis alchemic chemiczny Hieron Pinoccięgo.

¹ Див.: Додатки: Ресурси протоколів засідань Президії Академії наук УРСР (1951–1955).

² Клопотання було направлено до РМ УРСР 4 листопада 1953 р.

№ 831 – рукопись Батовского – rękopis Batowski.

Если у Вас находятся вышеупомянутые рукописи, просим Вас изготовить для нужд польской науки фотокопии этих рукописей⁷⁸.

Будем очень благодарны за исполнение нашей просьбы, со своей стороны готовы служить всякой взаимной помощью в научной документации.

С уважением, директор *А. Швейцера*

Науковий архів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, оп. 1, стр. 539, арк. 2. Оригінал. Машинпис.

№ 217

**ЗВЕРНЕННЯ СТАРШОГО НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИКА
ІНСТИТУТУ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ АН УРСР Д. С. ХОРУНОВА
ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КПУ О. І. ІВАЩЕНКО ПРО ЗБЕРЕЖЕННЯ ГРУПИ
КИСНЕВОЇ ПРОДУВКИ ЧАВУНІВ ПІД КЕРІВНИЦТВОМ
М. В. ЛУГОВЦОВА**

26 червня 1954 р.

В 1939 г. Президент АН УССР А. А. Богомолец поручил действит[ельно]му члену АН УССР Максиму Власовичу Луговцову разработку вопросов по применению кислорода в черной металлургии. С тех пор М. В. Луговцов с группой сотрудников успешно работает в этой области.

Сейчас из чугунов кислородной продувки отливают коленчатые валы для судовых двигателей, изготавливают валки для прокатного производства, отливают металлургическое оборудование (шестерни для шлаковок, гильзы для машин), детали поршневой группы, имеющие большое значение, как запасные части сельскохозяйственных машин.

Перегрев чугуна кислородом в копильнике и горне вагранки сейчас общепризнан и применяется на многих машиностроительных, металлургических, ремонтно-механических заводах в Москве, Ленинграде, в Сибири, на Украине, в общемезде. Профессор [Н. Н.] Рубцов⁷⁹ недавно на Всесоюзной конференции литейщиков в Москве заявил, что способ, предложенный Институтом черной металлургии АН УССР, является наилучшим способом перегрева и его надо рекомендовать повсеместно.

Сейчас ставится вопрос об организации конструкторского бюро по применению в народном хозяйстве чугунов кислородной продувки.

В группе кислородной продувки чугунов под руководством М. В. Луговцова работают сотрудники [Н. А.] Воронова, Тригуб, [В. А.] Суслев, Гутман. Сейчас ставится вопрос, чтоб названных сотрудников [М. В.] Луговцова оторвать от него и перевести в Днепрпетровск в лабораторию металловедения к члену-корреспонденту АН УССР [К. П.] Бунину, который работает над чугунами в металлургическом направлении, в то время как направление работ [М. В.] Луговцова и его сотрудников преимущественно технологическое.

Считаю, что нецелесообразно переводить кислородную группу в Днепропетровск, а надо оставить ее при М. В. Луговцов, чтоб он мог завершить эту работу в Киеве.

До 1953 г. Институт черной металлургии АН УССР существовал в Киеве. В нем работали действительные члены АН УССР [М. В.] Луговцов, [Н. Н.] Доброхотов, [В. Н.] Свечников и члены-корреспонденты АН УССР [В. Е.] Васильев, [И. Н.] Францевич. В Днепропетровске работали действительный член АН УССР [А. П.] Чекмарев и члены-корреспонденты [К. Ф.] Стародубов, [К. П.] Бунин, [З. И.] Некрасов, [С. Н.] Кожевников. Весной 1953 г. в угоду днепропетровской группе ученых институт был переведен в Днепропетровск. В Киеве был оставлен доменный отдел (20 сотрудников во главе с [М. В.] Луговцовым) и часть сталеплавильного отдела – [Н. Н.] Доброхотов с 6-ю сотрудниками.

Сейчас [Н. Н.] Доброхотова с 3-мя сотрудниками хотят перевести в Институт газа, [М. В.] Луговцова с 7-ю сотрудниками передать в Институт горного дела в виде лаборатории сырьевых проблем, а группу кислородных чугунов ([Н. А.] Воронова, Тригуб, [В. А.] Сулов, Гутман) перевести в Днепропетровск к [К. П.] Бунину. Последнее мероприятие не пойдет на пользу народному хозяйству, так как кислородная группа, отделенная от своего руководителя [М. В.] Луговцова, перестанет существовать.

Прошу помочь Президенту АН УССР принять правильное решение об оставлении группы по продажке чугунов кислородом в Киеве при действительном члене АН УССР М. В. Луговцове, который 15 лет успешно руководит этим большим делом⁸⁰.

Д. [С.] Хорунгов

Член КПСС с 1938 года, партбилет № 05 215 259

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, стр. 3672, арк. 163–164. Оригінал. Машинопис.

№ 218*¹

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ РМ СРСР ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ В СКЛАДІ АН УРСР
КАФЕДРИ ФІЛОСОФІЇ ТА КАФЕДРИ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ АСПІРАНТІВ*²**

2 липня 1954 р.

м. Москва

Предоставить право:

а) Академии наук Украинской ССР, Академии наук Белорусской ССР, Академии наук Узбекской ССР и Академии наук Казахской ССР организовать с 1954/55 учебного года кафедры философии и кафедры иностранных языков для подготовки аспирантов с количеством штатных преподавателей до 4 человек на каждой кафедре;

¹ Днев. док. № 157.

² Розпорядження РМ УРСР з цього питання було видано 21 липня 1954 р.

б) Академии наук Азербайджанской ССР, Академии наук Армянской ССР, Академии наук Грузинской ССР, Академии наук Латвийской ССР, Академии наук Литовской ССР, Академии наук Таджикской ССР, Академии наук Туркменской ССР и Академии наук Эстонской ССР имеют с 1954/55 учебного года для подготовки аспирантов штатных преподавателей по философии и иностранным языкам в количестве до 2 преподавателей по каждому предмету, в том числе по одному старшему преподавателю.

Организацию указанных кафедр и введение должностей преподавателей по философии и по иностранным языкам произвести в пределах численности штатных работников и ассигнований, предусмотренных по смете академий наук указанных республик.

Председатель Совета Министров Союза ССР Г. [М.] Маленков

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 565, арк. 6. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 219*¹

РОЗПОРЯДЖЕННЯ РМ УРСР ПРО ВКЛЮЧЕННЯ ДО СКЛАДУ АН УРСР КРИМСЬКОГО ФІЛІАЛУ АН СРСР

12 липня 1954 р.

1. Відповідно до розпорядження Ради Міністрів Союзу РСР від 24 червня 1954 року № 6816-р, зобов'язати Президію Академії наук УРСР до 20 липня 1954 року прийняти у своє відання від Академії наук СРСР Кримський філіал Академії наук СРСР¹ за станом на 1 липня 1954 року.

2. Довести до відома Держплану Ради Міністрів УРСР, Міністерства фінансів УРСР і Академії наук УРСР, що розпорядженням від 24 червня 1954 року № 6816-р Рада Міністрів СРСР:

а) зберегла за працівниками Кримського філіалу Академії наук СРСР, які переходять на постійну роботу в Академію наук УРСР, заробітну плату, що її вони одержують, на весь час їх роботи на посадах, які вони займають у вказаному філіалі;

б) зобов'язала Академію наук СРСР забезпечити виконання робіт по будівництву в м. Сімферополі лабораторного корпусу для Кримського філіалу Академії наук УРСР і жилого будинку для працівників цього філіалу в обсязі, передбаченому в плані капітальних робіт Академії наук СРСР на 1954 рік.

Голова Ради Міністрів УРСР Н. [Т.] Кальченко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 565, арк. 7. Засвідчена копія. Машинопис.

¹ Див. док. № 223.

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ РАДИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ПРОПАГАНДИ АН УРСР ПРО ПІДСУМКИ ВИЇЗДУ БРИГАД УЧЕНИХ ДО ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН

20 липня 1954 р.

СЛУШАЛИ*¹: Об итогах выезда бригад ученых в воинские части.

По докладу выступили: действительные члены АН УССР В. Г. Касьяненко, В. М. Корецкий, ученый секретарь Д. И. Бакулин.

ПОСТАНОВИЛИ: Заслушав сообщение майора Рашка об итогах выезда бригад ученых в воинские части, Совет научно-технической пропаганды АН УССР отмечает, что за период июнь—июль месяцы было проведено 9 встреч ученых АН УССР с воинами Советской армии. На этих встречах выступило 28 человек, из них:

действительных членов АН УССР	— 6 чел.
членов-корреспондентов АН УССР	— 6 [чел.]
докторов и профессоров	— 8 [чел.]
кандидатов наук	— 8 [чел.]

Помимо общих выступлений ученых на встречах о работе институтов АН УССР было прочитано 20 лекций на различные темы.

Особенно интересными на встречах были выступления: действительного члена АН УССР, лауреата Сталинской премии А. И. Бродского на тему «Меченые атомы и их применение в промышленности»; действительного члена АН УССР В. Е. Лашкарва «Успехи советской физики»; действительного члена АН УССР А. Ю. Ишлинского по вопросу исследований по математике и механике в Институте математики; члена-корреспондента АН УССР Я. Н.*² Моргулиса «Успехи советской электроники» и др.

Большой интерес вызвали доклады: члена-корреспондента АН УССР, лауреата Сталинской премии И. Н. Францевича на тему «Порошковая металлургия»; действительного члена АН УССР Н. Н. Гришко «Аклиматизация новых растений на Украине»; профессора, доктора медицинских наук [А. П.] Городецкого «Защита от ионизирующих излучений»; канд[идата] физ[ико]-математ[ических] наук С. Х. Равиковича «Строение атомного ядра и радиоактивность»; кандидата [сельско]хозяйственных наук [Л. К.] Островской «Забота КПСС о дальнейшем подъеме всех отраслей сельского хозяйства».

Недостатками в работе бригад ученых АН УССР среди воинов Советской армии является:

1. В составе бригад ученых не было членов Президиума АН УССР.

Недостаточно сделано выездов действительных членов и членов-корреспондентов АН УССР.

2. Практика тематических встреч ученых не вполне себя оправдала, личный состав и офицеры интересуются вопросами техники, сельского хозяйства,

*¹ Тут і далі — підкреслено в документі.

*² Помилка в документі. Правильно: Н. Д.

естественно-научной тематикой. Поэтому комплектование бригад ученых требует разнообразной тематики.

Для улучшения дела организации выезда ученых АН УССР для встреч с воинами Советской армии Совет научно-технической пропаганды АН УССР постановляет:

1. Организовать в конце августа и сентябре выезд двух бригад ученых в Черниговские и Остерские лагеря. Состав бригад укомплектовать из действительных членов и членов-корреспондентов АН УССР.

2. Поручить тов. [Д. И.] Бакулину при комплектовании бригад ученых учесть разнообразные запросы личного состава и офицеров лагерей.

3. Принять к сведению и обратить внимание доктора технических наук Митропольского Ю. А. на его неудачный по форме доклад (скучное чтение доклада по запискам).

4. Довести до сведения парткомитета АН УССР и дирекции Института физики о нетактичном поведении кандидата физико-математических наук тов. [И. М.] Дыкмана, отказавшегося принять участие в вечере-встрече ученых с воинами Советской армии.

Председатель Совета научно-технической пропаганды
действительный член АН УССР *В. Г. Касьяненко*
Ученый секретарь *Д. И. Бакулин*

ІА НБУВ, ф. 7, оп. 3, стр. 9, арк. 7–8. Оригінал. Машяпопис.

№ 221

ПОСТАНОВА РАДИ МІНІСТРІВ УКРАЇНСЬКОЇ РСР «ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ В НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО ЗАКІНЧЕНИХ АКАДЕМІЄЮ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ»^{*1}

23 липня 1954 р.

З метою впровадження в сільськогосподарське і промислове виробництво науково-дослідних робіт, опрацьованих науковими установами Академії наук УРСР, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Затвердити пропозиції Держплану Ради Міністрів УРСР по впровадженню в сільське господарство і промисловість закінчених науковими установами Академії наук УРСР науково-дослідних робіт, згідно з додатками № 1–6.

2. Зобов'язати Міністерство сільського господарства УРСР (т. [М. С.] Співака), Міністерство радгоспів УРСР (т. [С. М.] Коваля), Міністерство промисловості продовольчих товарів УРСР (т. [П. В.] Рудницького), Міністерство промислових товарів широкого вжитку УРСР (т. [П. Є.] Єсипенка), Міністерство місцевої і паливної промисловості УРСР (т. Гриценка), Міністерство комунального господарства УРСР (т. Третьякова) і Міністерство охорони здоров'я УРСР забезпечити

^{*1} Заголовок документа.

впровадження в підвідомчих їм галузях народного господарства науково-дослідних робіт, зазначених в п. 1 цієї постанови, і встановити систематичний контроль за виконанням завдань по впровадженню цих робіт.

Голова Ради Міністрів УРСР *Н. [Т.] Кальченко*
Заст[упник] Керуючого справами Ради Міністрів УРСР *С. Габузь*

* * *

Додаток № 1
до постанови Ради Міністрів УРСР
від 23 липня 1954 р. № 1060

ПЕРЕЛІК^{*1}

закінчених науково-дослідних робіт, опрацьованих науковими установами Академії наук УРСР, які повинні бути впроваджені в сільськогосподарське виробництво Міністерством сільського господарства УРСР і Міністерством радгоспів УРСР

Зміст науково-дослідних робіт, які впроваджуються у виробництво	Практичні заходи, які необхідно здійснити
Впровадження посівів гібрида соняшника з зсміляною грушею, виведеного Інститутом генетики і селекції Академії наук УРСР.	Міністерству радгоспів УРСР передати Міністерству сільського господарства УРСР не менше 2000 ц посадочного матеріалу зсміляної груші, в тому числі 500 ц гібрида, з урожаю 1954 року для закладки насаджень у колгоспах у 1955 році.
Використання відходів буровугільної промисловості для підвищення ефективності добрив за пропозицією Інституту фізіології рослин та агрохімії Академії наук УРСР.	Міністерству сільського господарства УРСР організувати завіз відходів буровугільної промисловості для колгоспів Київської, Вінницької, Черкаської, Кіровоградської і Житомирської областей через Сільгоспостачання, а також перевірку ефективності зазначених відходів при застосуванні їх в західних областях УРСР.
Використання марганцевих шламів на добриво за пропозицією Інституту фізіології рослин та агрохімії Академії наук УРСР.	Рекомендувати використання марганцевих шламів на добриво. Міністерству сільського господарства УРСР організувати завіз марганцевих шламів на замовлення колгоспів.
Впровадження посівів сорго-суданкового гібрида, виведеного Інститутом генетики і селекції Академії наук УРСР.	Міністерству сільського господарства УРСР і Академії наук УРСР організувати сортопробування сорго-суданкового гібрида на сортоділянках на території УРСР, а також дослідних посівів в районах Південного степу.

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

<p>Впровадження у виробництво плуга для пошарової оранки ґрунту і пошарового внесення мінеральних добрив.</p>	<p>Міністерству сільського господарства УРСР розглянути питання про масове виробництво таких плугів після проведення державних і господарських випробувань їх.</p>
<p>Багатошарове антифрикційне покриття поршневих кілець тракторних двигунів за методом, опрацьованим Інститутом будівельної механіки Академії наук УРСР.</p>	<p>Міністерству сільського господарства УРСР вирішити питання про застосування багатошарового антифрикційного покриття поршневих кілець тракторних двигунів після проведення виробничих випробувань.</p>
<p>Впровадження в сільське господарство віялка-сортувалки, діючої за принципом динамічної відсади.</p>	<p>Міністерству сільського господарства УРСР після проведення державних випробувань розглянути питання про впровадження в сільське господарство віялка-сортувалки.</p>
<p>Впровадження у виробництво зерно-трав'яної універсально-комбінованої тракторної сіялки ЗТУ-47, призначеної для одночасного посіву зернових культур і травосумішей з внесенням добрив.</p>	<p>Міністерству сільського господарства УРСР вирішити питання про серійне виробництво та широке впровадження сіялок ЗТУ-47 у сільське господарство після випробування.</p>
<p>Впровадження у виробництво буржозбирального комбайна з обрізкою гички на жорені.</p>	<p>Міністерству сільського господарства УРСР вирішити питання про дальшу дослідну роботу над буржозбиральним комбайном після проведення державних випробувань.</p>
<p>Впровадження у виробництво ротатійного культиватора РК-4, 2 для обробітку пророслих культур на болотно-торфових ґрунтах.</p>	<p>Міністерству сільського господарства УРСР після проведення державних випробувань розглянути питання про серійне виробництво ротатійного культиватора.</p>

Заст[ушлик] Керуючого справами
Ради Міністрів УРСР С. Габузе

* * *

Додаток № 2
до постанови Ради Міністрів УРСР
від 23 липня 1954 р. № 1060

ПЕРЕЛІК

закінчених науково-дослідних робіт, опрацьованих науковими установами Академії наук УРСР, які повинні бути впроваджені в промислове виробництво Міністерством промисловості продовольчих товарів УРСР

Зміст науково-дослідних робіт, які впроваджуються у виробництво	Практичні заходи, які необхідно здійснити
Заходи по використанню нових джерел мінеральних вод для пиття, виявлених Інститутом геологічних наук Академії наук УРСР.	Міністерству промисловості продовольчих товарів УРСР опрацювати разом з Інститутом геологічних наук Академії наук УРСР і Міністерством охорони здоров'я УРСР заходи по використанню нових джерел мінеральних вод для пиття, виявлених Інститутом геологічних наук Академії наук УРСР, і пропозиції подати Раді Міністрів УРСР до 1 серпня 1954 року.
Організація в 1954 році виробничої перевірки нової технології синтезу вітаміну «Е», опрацьованої Інститутом органічної хімії Академії наук УРСР.	Інституту органічної хімії Академії наук УРСР в 1954 році провести роботу по дальшому розвитку окремих стадій синтезу вітаміну «Е» стосовно виробничих умов. Міністерству промисловості продовольчих товарів УРСР з залученням Інституту органічної хімії Академії наук УРСР організувати в 1954 році дослідне виробництво синтезу вітаміну «Е» на Київському вітамінному заводі.

Заст[упник] Керуючого справами
Ради Міністрів УРСР С. Габуз

Додаток № 3
до постанови Ради Міністрів УРСР
від 23 липня 1954 р. № 1060

ПЕРЕЛІК

закінчених науково-дослідних робіт, опрацьованих науковими установами Академії наук УРСР, які повинні бути впроваджені у виробництво Міністерством промислових товарів широкого вжитку УРСР

Зміст науково-дослідних робіт, які впроваджуються у виробництво	Практичні заходи, які необхідно здійснити
Впровадження у виробництво методу конденсаторного зварювання, опрацьованого Інститутом електротехніки Академії наук УРСР.	Міністерству промислових товарів широкого вжитку УРСР включити в план впровадження нової техніки на 1954 рік метод конденсаторного зварювання, що опрацьований Інститутом електротехніки АН УРСР на одному з підприємств Головащадеталі, яке виробляє запасні деталі для машин і фурнітуру, за технічною консультацією Інституту електротехніки АН УРСР.

Заст[упник] Керуючого справами
Ради Міністрів УРСР *С. Габузь*

Додаток № 4
до постанови Ради Міністрів УРСР
від 23 липня 1954 р. № 1060

ПЕРЕЛІК

закінчених науково-дослідних робіт, опрацьованих науковими установами Академії наук УРСР, які повинні бути впроваджені у виробництво Міністерством місцевої і паливної промисловості УРСР

Зміст науково-дослідних робіт, які впроваджуються у виробництво	Практичні заходи, які необхідно здійснити
Впровадити у виробництво конденсаторне зварювання, опрацьоване Інститутом електротехніки Академії наук УРСР, та новий метод покриття цинковим ступом залізних виробів, опрацьований Інститутом загальної та неорганічної хімії Академії наук УРСР.	Міністерству місцевої і паливної промисловості УРСР за участю АН УРСР впровадити на окремих підприємствах в 1954 році: а) конденсаторне зварювання, опрацьоване Інститутом електротехніки АН УРСР; б) метод гарячого цинкування господарського посуду за технологією і допомогою Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР.

Заст[упник] Керуючого справами
Ради Міністрів УРСР *С. Габузь*

Додаток № 5
до постанови Ради Міністрів УРСР
від 23 липня 1954 р. № 1060

ПЕРЕЛІК

закінчених науково-дослідних робіт, опрацьованих науковими установами Академії наук УРСР, які повинні бути впроваджені у виробництво Міністерством комунального господарства УРСР

Зміст науково-дослідних робіт, які впроваджуються у виробництво	Практичні заходи, які необхідно здійснити
Випробування газогенератора силового газу з торфу конструкції Інституту використання газу Академії наук УРСР і визначення можливості його використання та промислового виробництва.	Міністерству комунального господарства УРСР надати можливість Інституту використання газу АН УРСР встановити в III кварталі 1954 року на одній з комунальних електростанцій газогенератор силового газу з торфу для двигунів потужністю 75–90 к[іло-ватт] і після проведення випробувань дати оцінку можливості використання його на комунальних електростанціях.
Впровадження методу вегетативного розмноження цінних деревних і чагарникових порід, опрацьованого Інститутом ботаніки Академії наук УРСР.	Міністерству комунального господарства УРСР та Інституту ботаніки АН УРСР продовжити дослідні роботи по впровадженню робіт по вегетативному розмноженню цінних деревних і чагарникових порід і видати вказівки для керівництва по вегетативному розмноженню цінних порід дерев і чагарників.

Заст[упник] Керуючого справами
Ради Міністрів УРСР С. Габуз

Додаток № 6
до постанови Ради Міністрів УРСР
від 23 липня 1954 р. № 1060

ПЕРЕЛІК

закінчених науково-дослідних робіт, опрацьованих науковими установами Академії наук УРСР, які повинні бути впроваджені у виробництво Міністерством охорони здоров'я УРСР

Зміст науково-дослідних робіт, які впроваджуються у виробництво	Практичні заходи, які необхідно здійснити
Використання з лікувальною метою пових джерел мінеральних вод, виявлених Інститутом геологічних наук Академії наук УРСР.	Міністерству охорони здоров'я УРСР організувати визчення і клінічні спостереження за лікувальними властивостями вод мінеральних джерел, виявлених Інститутом геологічних наук АН УРСР, і до 1 січня 1955 року опрацювати разом з АН УРСР і подати Раді Міністрів УРСР пропозиції про використання цих джерел з лікувальною метою.
Забезпечення застосування комплексних заходів по боротьбі з глистними і паразитарними захворюваннями людей і сільськогосподарських тварин на території УРСР за інструкціями, опрацьованими Інститутом зоології Академії наук УРСР.	Виконкомам обласних і районних рад депутатів трудящих, Міністерству охорони здоров'я УРСР і Міністерству сільського господарства УРСР забезпечити застосування комплексних заходів по боротьбі з глистними і паразитарними захворюваннями людей і сільськогосподарських тварин за інструкціями, опрацьованими Інститутом зоології АН УРСР і погодженими з Міністерством охорони здоров'я УРСР.

Заст[упник] Керуючого справами
Ради Міністрів УРСР С. Габузь

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 565, арк. 20–28. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 222

КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО ДОЗВІЛ НА ПРОВЕДЕННЯ ПРЯМОГО КНИГООБМІНУ З НАУКОВИМИ УСТАНОВАМИ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

24 липня 1954 р.

Академія наук Української ССР получила ряд писем от научных учреждений стран народной демократии с просьбой установить постоянный непосредственный книгообмен с научными учреждениями Академии наук УССР.

Такие запросы получены, в частности, от Института истории Польской академии наук, от Варшавского польско-советского института, от Чехословацкой академии сельскохозяйственных наук и от других зарубежных научных учреждений.

Установление непосредственного постоянного книгообмена между институтами АН УССР и научными учреждениями стран народной демократии позволит АН УССР наладить непосредственные связи с зарубежными научными организациями, а также снабдить в более короткий срок иностранной литературой наших научных работников.

Учитывая сложность и длительность оформления книг для отправки за границу через центральные организации международного книгообмена, Президиум АН УССР просит санкционировать нам вести прямой непосредственный книгообмен со странами народной демократии.

Посылка за границу книг будет ограничена лишь изданиями АН УССР и в каждом отдельном случае рассмотрена Президиумом АН УССР.

Академия наук Союза ССР к этому вопросу относится положительно.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Г. Н. Савин*
Главный ученый секретарь
Президиума АН УССР *А. Н. Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 618, арк. 354. Копія. Машиннопис.

№ 223*¹

ИНФОРМАЦИЯ ПРЕЗИДИИ АН УССР ДО ЦК КПУ ПРО СТАН ТА ЗАХОДИ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КРИМСЬКОГО ФІЛІАЛУ, ВКЛЮЧЕНОГО ДО СКЛАДУ АН УССР

24 липня 1954 р.

Президиум Академии наук Украинской ССР докладывает, что комиссия под председательством вице-президента АН УССР действительного члена АН УССР Н. П. Семененко 20 июля с. г. закончила работу по приему Крымского филиала АН СССР в состав Академии наук Украинской ССР.

Крымский филиал АН УССР принят в составе 8 отделов: геологии, спелеологии и карстоведения, химии, истории и археологии, почвоведения, геоботаники и растениеводства, агролесомелиорации и степного лесоразведения, зоологии, Карадагской биологической станции и опытно-экспериментального пункта «Межгорное».

Филиал организован 30 апреля 1948 г. и размещен в основном в г. Симферополе (в арендуемых и собственных зданиях): по ул. Пупкина № 14 (административное) площадью 347,8 м²; по ул. Пушкина № 17 (лаборатории) площадью 701 м²; по ул. Ленина № 7 (отдел истории и археологии) площадью 121,7 м²;

¹Див. док. № 219, 237.

по ул. Жуковского № 5 (отдел спелеологии и карстоведения) площадью 133,9 м²; Карадагская биологическая станция располагает 1729 м² рабочей площади. Филиал испытывает большую нужду в рабочей площади, а также в жилых помещениях. По филиалу принято 263,5 штатных единиц, из них по состоянию на 20. VII. 1954 г. 19 вакансий, в числе которых 14 единиц научного персонала.

Филиал располагает следующими научными, научно-техническими и вспомогательными кадрами:

докторов наук	– 5 [чел.]
кандидатов наук: старших научных сотрудников	– 20 [чел.]
младших научных сотрудников	– 10 [чел.]
младших научных сотрудников без ученой степени	– 38 [чел.]
научно-технических работников	– 45 [чел.]
библиотечных работников	– 4 [чел.]
производственного и хозяйственного обслуживающего персонала	– 108 [чел.]
сельскохозяйственных рабочих	– 14 [чел.]

В филиале проходят аспирантскую подготовку:

первого года обучения	– 3 чел.
второго – //	– 5 чел.
третьего – //	– 4 чел.

Отделы филиала проводят свою научно-исследовательскую работу в области общественных, геологических, биологических и химических наук.

Учреждениями филиала разрабатывается 13 проблем, включающих 24 темы. Планом 1954 года предусмотрено внедрение 13 законченных научно-исследовательских работ и по 8 работам проводятся производственные испытания.

Планом редакционной подготовки к изданию трудов филиала на 1954 г. предусмотрено 36 наименований объемом 292,6 печ[атных] листа, в том числе к изданию 70 печ[атных] листов. За первое полугодие поступило в Редакционно-издательский совет 13 работ, объемом 62 печ[атных] листа.

1. Отдел истории и археологии*1.

Основной задачей отдела является изучение истории Крыма, как неотъемлемой части СССР и его истории.

Исследования этого отдела проводятся в следующих направлениях:

а) изучение важнейших проблем древнейшей истории Крыма, начиная с истории первобытного общества;

б) история Крыма в советское время и в период подготовки Великой Октябрьской социалистической революции. Изучаются также отдельные вопросы, связанные с историей Крыма в XIX в. (история Севастополя и революционное движение в Крыму в конце XIX в.).

В отделе работает 20 чел., из них 6 кандидатов наук. Отделом проводятся значительные археологические раскопки в Херсоне, под Инкерманом, на р. Альме, у с. Пионерского и на гидростройках Ирана.

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

Недостатком в работе отдела является то, что отдел мало сделал по вопросу издания своей продукции, несмотря на наличие работ готовых к изданию.

С целью большего сосредоточения научных сил и материальных средств следует возбудить ходатайство перед директивными органами о включении в состав отдела Херсонского историко-археологического заповедника. Назрела необходимость укомплектовать научными кадрами группу экономики, усилить руководство отделом.

2. Отдел геологии.

Отдел является одним из крупных отделов филиала. Его штатный состав составляет 14 чел., руководит отделом видный специалист доктор геолого-минералогических наук, профессор Я. Д. Козин.

Основное направление работ отдела определяется разработкой проблемы «Палеогеография третичного бассейна Крымско-Кавказской провинции», как теоретической основы для поисков полезных ископаемых (железные руды, нефть, газ). Отдел работает целеустремленно в области геологии и нефтеносности майкопских отложений Крыма и геохимии керченских железных руд.

3. Отдел спелеологии и карстоведения.

Отдел организован в 1952 г. Возглавляет отдел доктор геолого-минералогических наук С. А. Ковалевский, специализировавшийся в прошлом по геологии и палеогеографии четвертичного периода. Отдел разрабатывает проблему: «Природа карстовых процессов и подземных полостей».

Направление исследований отдела нуждается в пересмотре. Необходимо укрепить отдел кадрами, так как в настоящее время в его составе отсутствуют специалисты – карстоведы с достаточной научной квалификацией. Также следует пересмотреть целесообразность проведения отделом работ на Кавказе и содержания там стационара, сделав главный упор на объекты горного Крыма, Кавказ и Подольи.

4. Отдел химии.

Возглавляет отдел доктор химических наук [П. Т.] Данильченко.

Отдел работает над вопросом химии нефти, солей Сиваша и железной руды. Разрабатываемые вопросы весьма актуальны, однако не все разделы работы обеспечены необходимыми кадрами. Отдел следует укрепить научными кадрами и особенно следует усилить работу по химии солей, что является необходимыми и весьма перспективными для условий Крыма.

5. Отдел почвоведения.

Возглавляет отдел кандидат с[ельско]х[озия]ственных наук А. В. Жигачев.

Отдел разрабатывает одну проблему: «Почва Крымской области как естественнoисторический фактор и средство производства в сельском хозяйстве». Отдел провел значительную работу по изучению почв Крыма. Работа проводится в трех направлениях: а) генезис и картирование почв; б) мелиорация и пути использования засоленных почв; в) изучение водного и солевого режима почв. Отделом составлена обзорная почвенная карта степной части Крыма в масштабе 1 : 300 000 с подробной характеристикой всех почвенных разностей, а также проведена работа по изучению заголенных почв и водного режима степных почв. Материалы отдела используются проектными организациями Северо-Крымского оросительного канала. Однако издательская работа очень слабая.

6. Отдел геоботаники и растенисводства.

Отдел возглавляет доктор биологических наук, профессор В. А. Рыбин, отдел укомплектован подготовленными кадрами сотрудников, в том числе 5 кандидатами наук.

Отдел работает над актуальными вопросами ботаники, находящими тесную связь с практикой социалистического сельского хозяйства. Его работа направлена на изучение кормовых угодий Крымской области, изыскание путей их улучшения и картирования.

Отдел успешно ведет работы по выявлению ценных дикорастущих кормовых трав и внедрению их в культуру и для улучшения пастбищ, что является особо актуальным для степной части Крымской области.

Следующим разделом работы отдела является монографическое изучение дикорастущих и местных плодовых растений Крыма (яблоня, слива, груша, абрикос и т. д.). Уже подготовлена к печати первая такая монография «Кизи» (А. Т. Ильина).

Третий раздел работы отдела – разработка биологических основ двуурожайности культуры картофеля в Крыму.

Таким образом, отдел работает над актуальными вопросами ботанической науки – биологии, экологии, морфологии, систематики, анатомии, физиологии растений, геоботаники, ресурсоведения. Поэтому, естественно, что название «Отдел геоботаники и растенисводства» не отвечает сущности работ отдела и его целесообразнее назвать отделом ботаники в самом широком смысле этого слова.

Отдел развернул издательскую деятельность, по ряду законченных работ проводит внедрение в практику.

7. Отдел горной агролесомелиорации и степного разведения.

Отдел является самым молодым (создан в начале 1952 г.) с малочисленными и неупкомплектованными кадрами.

Возглавляет отдел кандидат с[ельско]х[озяйственных] наук М. А. Кочкин, кроме заведующего в отделе имеется всего 3 младших научных сотрудника. Две вакансии младших научных сотрудников не замещены.

Отдел разрабатывает две темы, входящие в проблему «Научные основы горного и степного лесоразведения в Крыму». Актуальность разрабатываемой тематики не вызывает сомнений, по ряду разделов отдел добился определенных успехов. Однако, серьезным недочетом в работе отдела является то, что темы разрабатываются односторонне – в них хорошо обеспечены почвенные, климатические и агрохимические стороны и почти совсем не обеспечены вопросы лесоводства и дендрологии.

Отдел необходимо доукомплектовать специалистами: лесоведами и дендрологами или же скомультировать его работу с другими отделами и учреждениями.

8. Отдел зоологии.

Руководит отделом кандидат биологических наук Ю. В. Аверина. Отдел работает в трех направлениях: орнитологии, паразитологии и энтомологии. Кроме заведующего, штат отдела состоит из одного старшего научного сотрудника доктора биологических наук, двух старших научных сотрудников кандидатов наук, двух младших научных сотрудников и 4 лаборантов. По своей квалификации все научные сотрудники соответствуют занимаемой должности.

Отдел разрабатывает три актуальные темы:

- 1) «Черношечки СССР и их вредоносность»,
- 2) «Фауна Крыма и ее значение для народного хозяйства»,
- 3) «Иксодовые клещи Крыма». Разработка всех этих тем обеспечена специалистами.

Для улучшения работы отдела целесообразно группу паразитологов выделить в самостоятельный отдел.

9. Карадагская биологическая станция.

Временно возглавляет кандидат биологических наук А. С. Лешнянская. Штат станции в основном укомплектован молодыми работниками, не имеющими опыта работы. Коллектив станции разрабатывает две темы по проблеме: «Биологическая продуктивность Черного моря и пресных водоемов Крыма». Тематика станции актуальна, однако значительных результатов пока не получено. За два истекших года сотрудниками станции не было опубликовано ни одной научной работы. Дальнейшее направление работ станции нуждается в серьезном пересмотре и помощи научными и руководящими кадрами.

10. Опытный-экспериментальный пункт.

В 23-х км от г. Симферополя филиал имеет опытно-экспериментальный пункт «Межгорное». Пункт располагает площадью земли 260 га, из них 40 га пастбищ. Пункт имеет 4 трактора и прицепные с[ельско]х[озяйственные] машины, лабораторный корпус, 5 жилых домиков, гараж, кузницу, небольшую электростанцию и водокачку.

Опытно-экспериментальный пункт имеет своей задачей обеспечение полевых опытных работ отделов: геоботаники и растениеводства, агрономии, почвоведения, зоологии.

На территории пункта заложен опытный степной парк, коллекции дикорастущих плодовых растений, а также ведутся значительные работы по испытанию дикорастущих перспективных зерновых и бобовых трав, опыты по получению двурожайности картофеля.

Экспериментальный пункт полностью обеспечивает объем опытных работ учреждений филиала.

В настоящее время в г. Симферополе проводится строительство лабораторного корпуса филиала и жилого 18-квартирного дома. План ввода в эксплуатацию жилого дома – 1954 год, однако ознакомление с ходом строительства на месте показало, что план находится под угрозой срыва.

Крымский филиал АН УССР располагает автотранспортом, состоящим из 23 автомашин, из них легковых 7, грузовых 16.

Кроме Крымского филиала на территории Крымской области Украинской ССР в разное время были организованы научно-исследовательские организации системы Академии наук СССР:

- 1) Крымская астрофизическая обсерватория в Симеизе и с. Партизанском.
- 2) Черноморское отделение Гидрофизического института в Качивели.
- 3) Севастопольская биологическая станция им. А. О. Ковалевского.
- 4) Экспедиция физического института в Симеизе.

5) Сейсмические станции в г. Симферополе, Ялте и Феодосии.

В связи с тем, что Крымская область решением Верховного Совета СССР передана из системы РСФСР в систему Украинской ССР, что в Украинской академии наук имеются головные институты аналогичного профиля, целесообразно, в интересах углубления научных исследований последних, передать эти учреждения из системы Академии наук СССР в систему Украинской академии наук. Положительное решение этого вопроса напрашивается само собой имея ввиду то обстоятельство, что на территории союзных республик все научные учреждения руководятся соответствующими республиканскими академиями наук. Кроме того, такое объединение позволит приблизить и усилить руководство перечисленными учреждениями со стороны Президиума Украинской академии наук, исключить ненужный параллелизм в работе и координировать усилия ученых в разрешении актуальных задач науки, не говоря уже о том, что это мероприятие внесет большую четкость в научную работу.

Передача Севастопольской биологической станции позволит на базе этой станции, Карадагской, Одесской биологической станции, а также Вилковского пункта создать Морской институт АН УССР и организовать целеустремленное изучение Черного и Азовского морей.

Передача экспедиции ФИАН^{*1} СССР в Симеизе⁸² в систему Крымского филиала позволит организовать сектор физики и усилить работы по проблеме морского дальновидения, проводимые на Черном море радиофизическими отделами Физико-технического института АН Украинской ССР.

Учитывая то, что сейсмические станции в Карпатах переданы в АН УССР, целесообразно крымские сейсмические станции (в г. Симферополе, Ялте и Феодосии) также передать в АН УССР.

Включение Черноморского филиала Гидрофизического института, Астрофизической обсерватории и всех перечисленных организаций в Крымский филиал Украинской академии наук дает возможность создать в Крыму научное учреждение, способное разрешать крупные вопросы науки и практики.

Особого внимания заслуживает Никитский ботанический сад им. В. М. Молотова, находящийся в ведении Всесоюзной академии сельскохозяйственных наук им. В. И. Ленина, получивший свою широчайшую известность благодаря работам многих поколений отечественных ботаников по интродукции большого количества ценных древесных, кустарниковых и травянистых растений. В последнее время вопросы обогащения флористического состава сада не получают должного развития, направления работ сада становятся все более и более растениеводческими и сад как ботаническое учреждение с каждым годом теряет свое значение.

В состав Академии наук УССР, где имеется мощный коллектив ботаников (Институт ботаники, Ботанический сад АН УССР), Никитский ботанический сад получил бы условия для дальнейшего своего развития, как ведущего интродукционного и акклиматизационного ботанического научного учреждения на юге Украинской ССР.

Нельзя не отметить, что в Крыму имеется девять различных станций сельскохозяйственного профиля, деятельность которых никак не объединяется и не

^{*1} Физический институт им. П. М. Лебедева АН СРСР.

координируется, отсюда возникает необходимость рассмотреть вопрос об объединении деятельности этих учреждений в рамках Академии сельхознаук, организовав специальный зональный институт.

Президиум АН УССР наметил ряд мероприятий по Крымскому филиалу и дальнейшему развитию научно-исследовательских работ в связи с включением Крымской области в состав Украинской ССР.

Подчинил для координации и научно-методического руководства отделы и группы Крымского филиала отделениям биологических, общественных и физико-математических, химических и геологических наук и соответствующим институтам и обязал их обсудить научные отчеты по темам, выполняемым Крымским филиалом и принять решение об оценке, дальнейшем направлении и координации работ 1955 г. Президиумом выделена комиссия (председатель вице-президент АН УССР Н. П. Семенов) для подготовки решения о дальнейшем развитии работ в Крымском филиале в связи с намеченным рассмотрением на Президиуме доклада председателя филиала в октябре 1954 г.

Институту черной металлургии поручено подготовить план исследований по проблеме освоения керченских железных руд, согласованный с Министерством черной металлургии УССР.

Институту общей и неорганической химии – изучить вопрос о дальнейшем направлении исследовательских работ по солевой проблеме Сиваша и внести предложения, согласованные с Министерством химической промышленности СССР.

Институту геологических наук АН УССР поручено разработать план дальнейших научных исследований в области изучения геологии нефте-газоносности всей Азово-Черноморской впадины.

Институту гидробиологии поручено представить план комплексных научно-исследовательских работ по изучению гидробиологии Черного моря с учетом работ отдела морских водоемов института, Карадагской биологической станции и других научных учреждений, согласовав с Министерством рыбной промышленности УССР.

Президиум АН УССР, докладывая о приеме Крымского филиала и намеченных мероприятиях, просит возбудить ходатайство о передаче в систему АН УССР указанных выше научных учреждений АН СССР, не вошедших в состав Крымского филиала и о передаче Никитского ботанического сада им. В. М. Молотова из системы ВАСХНИЛ в АН Украинской ССР¹.

И[сполняющий] о[бязанности] Президента АН УССР
действительный член АН УССР Г. Н. Савин
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР А. Н. Щербань

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 3669, арк. 102–112. Оригінал. Машинпис

¹ Див. док. № 237.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІІ АН УРСР ДО ЦК КПУ
ПРО РОБОТУ ФІЗИКО-ТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ АН УРСР
У ГАЛУЗІ РАДІОФІЗИКИ І ЕЛЕКТРОНІКИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ
СТВОРЕННЯ ВІДПОВІДНОГО ІНСТИТУТУ В СИСТЕМІ АН УРСР**

4 серпня 1954 р.

Сов[ершенно] секретно*2

экз. № 1

В Физико-техническом институте Академии наук УССР начиная с 1930 года до настоящего времени проводятся исследования в области радиофизики и электроники.

В довоенный период, с 1930 [г.] по 1941 г., был проведен цикл исследований по созданию магнетронных генераторов и приемно-измерительной аппаратуры в дециметровом и сантиметровом диапазонах радиоволн.

В результате этих исследований в 1940 году в Физико-техническом институте Академии наук УССР (ФТИ АН УССР) был создан первый в Советском Союзе экспериментальный образец радиолокационной установки дециметрового диапазона радиоволн.

В послевоенные годы работы в области радиофизики ФТИ АН УССР проводятся по следующим двум основным направлениям:

I. Разработка и создание вакуумных приборов (магнетроны импульсного и непрерывного действия и клистроны) и приемно-измерительной аппаратуры миллиметрового диапазона.

II. Исследование распространения радиоволн средневолнового и ультракороткого диапазона над морем.

Целью работ по созданию вакуумной и приемно-измерительной аппаратуры миллиметрового диапазона является использование их для практического применения в радиолокационной технике, а также для расширения ряда физических задач, имеющих существенное научное и практическое значение. К числу этих задач относятся следующие:

1. С помощью миллиметровых радиоволн более эффективно может быть решена задача самонаведения снарядов вследствие большой помехоустойчивости и значительного уменьшения габаритов и веса радиолокационной аппаратуры миллиметровых волн по сравнению с аппаратурой на других более длинноволновых диапазонах.

2. Увеличение разрешающей способности на миллиметровых волнах позволит создать более совершенную радиолокационную аппаратуру самолетного типа для разведки и определения с воздуха, при отсутствии видимости, типа и вооружения отдельного корабля и даже отдельного таяка. В морской радиолокации указанные особенности позволят повысить наблюдаемость низкорасположенных надводных целей.

*1 Дия. док. № 286.

*2 Підкреслено в документі.

3. Заместно рассеяние миллиметровых волн на каплях тумана и облаков позволяет надеяться применить радиолокационную технику этого диапазона для исследований по изучению динамики процессов и получению осадков.

4. Весьма значительное уменьшение затухания некоторых форм электромагнитного поля миллиметровых волн в волноводах открывают перспективу использования их для осуществления телевидения и связи по волноводным каналам на дальние и сверхдальние дистанции.

Следует также отметить, что в процессе освоения миллиметровых и более коротких радиоволн, приближающих радиотехнику к границе оптики, выявляются возможности для создания принципиально новых способов детектирования, преобразования и усиления радиосигналов, что послужит делу дальнейшего развития радиофизики и радиотехники в нашей стране.

В настоящее время в итоге проведенных работ в ФТИ АН УССР в указанных двух основных направлениях получены следующие результаты:

1. Разработаны магнетроны импульсного и непрерывного генерирования от 7 до 2,5 мм и клистроны на 6,8 мм и освоено изготовление их в лабораторных условиях.

2. Разработана измерительная аппаратура для создания магнетронов и клистронов, контроль работы волноводных трактов и проверки чувствительности приемников на длины волн 6,8 мм и 4,1 мм и освоено изготовление их в виде отдельных моментов.

3. Созданы макеты радиолокационных установок на волнах 6,8 мм и 4,1 мм для изучения радиолокационной наблюдаемости надводных, наземных и воздушных целей при различных метеорологических условиях. Проведено теоретическое и экспериментальное ассигнование поглощения и рассеяния миллиметровых радиоволн в неоднородности атмосферы.

4. Исследовано распространение радиоволн средневолнового и ультракороткого диапазонов над морской поверхностью. Работа имела своей целью изучение особенностей распространения этих диапазонов радиоволн и выяснения возможности осуществления дальней радиолокации целей, скрытых за горизонтом. В процессе выполнения работ в области миллиметрового и средневолнового диапазонов радиоволн были предварительно исследованы и намечены новые области научного и практического применения радиоволн диапазонов.

Придавая большое значение разработкам приборов генерирования, усиления, приема и измерения сантиметровых, миллиметровых и более коротких радиоволн, исследованиям распространения их в тропосфере, развитию полупроводниковой техники и исследованиям по радиоспектроскопии и радиоастрономии, обеспечивающим создание основы новой радиолокационной техники и служащим расширению научно-исследовательской базы в области радиофизики и электроники в нашей стране, Президиум Академии наук УССР обратился в Министерство обороны Союза ССР и Радиосовет Академии наук СССР с предложением о целесообразности организации нового института в системе Академии наук УССР – Института радиофизики и электроники.

Это предложение Президиума АН УССР было одобрено и поддержано Министерством обороны Союза ССР и Радиосоветом АН СССР. Кроме того, председатель Радиосовета АН СССР и заместитель министра обороны Союза ССР

академик А. И. Берг обратился в Госплан Союза ССР, Министерство радиотехнической промышленности, Министерство среднего машиностроения и Министерство судостроительной промышленности с просьбой также поддержать предложение Президиума АН УССР.

Председатель Радиосовета АН СССР академик А. И. Берг сообщил Президиуму Академии наук УССР, что все указанные выше министерства и Госплан Союза ССР поддерживают предложение об организации Института радиофизики и электроники АН УССР.

В связи с изложенным Президиум Академии наук УССР просит войти с ходатайством в Совет Министров Союза ССР об организации в г. Харькове Института радиофизики и электроники Академии наук УССР на базе радиофизических отделов и экспериментальных мастерских Физико-технического института Академии наук УССР.

Проект постановления Совета Министров СССР и план работ нового института, согласованный и одобренный министерствами и Госпланом Союза ССР, предлагается¹.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Г. Н. Савин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР *А. Н. Щербань*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, стр. 3514, арк. 55–58. Оригінал. Машинпис.

№ 225*2

**ПРОПОЗИЦІ АН УРСР ДО ГОЛОВИ РМ УРСР Н. Т. КАЛЬЧЕНКА
ЩОДО УТОЧНЕННЯ СТРУКТУРИ СТВОРЮВАНОЇ АКАДЕМІЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК УРСР**

4 серпня 1954 р.

В связи с организацией Академии сельскохозяйственных наук при Министерстве сельского хозяйства УССР, считаем необходимым внести замечания к проекту сети научных учреждений, организуемой Академией сельскохозяйственных наук.

1. Крымская область УССР, с ее специфическими условиями сельского хозяйства, разнообразием культур, имеет большую сеть научно-исследовательских опытных станций различных министерств и ведомств. Деятельность этих станций никем не объединяется и не координируется. Вследствие этого возникает вопрос об объединении деятельности этих учреждений в системе Академии сельскохозяйственных наук и об организации на их базе специального зонального института.

При приеме Крымского филиала Академии наук УССР областной комитет КП Украины высказал свои настойчивые пожелания об учреждении такой зональ-

¹Проект постанови та план роботи не публікуються.

²Див. док. № 42, 200, 204.

ной организации, которая бы могла оказать действительную помощь в развитии сельского хозяйства Крымской области, учитывая ее специфику и разнообразие культур.

2. В рассматриваемом проекте организации сети научных учреждений Академии сельскохозяйственных наук предусмотрена ликвидация Института генетики и селекции АН УССР в г. Харькове. Учитывая, что этот институт имеет сложившийся коллектив, который вместе с Харьковской опытной станцией может принести большую пользу в развитии хозяйства лесостепи, мы считаем, что ликвидация этого института является явно нецелесообразной. Нужно отметить, что по проекту реорганизации сети сельскохозяйственных учреждений, представленному Министерством сельского хозяйства СССР в Совет Министров Союза, предполагалась на базе Харьковского института генетики и селекции и опытной станции организация зонального Института лесостепи. Если это предложение не встретит поддержки, то просим этот институт, как Институт генетики оставить в системе Отделения биологических наук АН УССР⁸³.

3. Президиум Академии наук считает необходимым сохранить в системе АН УССР Институт физиологии растений, передав из существующего Института физиологии растений и агрохимии отделы агрохимии и растениеводства и агрометеорологии в соответствующие институты Академии сельскохозяйственных наук. Поэтому мы возражаем против передачи этого института целиком в систему Академии сельскохозяйственных наук.

4. Президиум Академии наук считает необходимым сохранить в составе АН УССР Институт машиноведения и с[ельско]х[озяйственной] механики, как Институт машиноведения, каким он в действительности является, передав из этого института отдел механизации сельского хозяйства в соответствующее учреждение организуемой Академии с[ельско]х[озяйственных] наук.

Президиум Академии наук обращается к Вам с просьбой рассмотреть эти предложения при вынесении окончательного решения по поводу организации сети научных учреждений Академии сельскохозяйственных наук⁸⁴.

Ввиду того, что в составе Академии сельскохозяйственных наук предполагается организация одного Института экономики и организации сельского хозяйства, мы считаем нерациональным организовывать специальное Отделение экономики и организации сельского хозяйства. Целесообразно этот институт подчинить непосредственно Президиуму, что упростит структуру Академии сельскохозяйственных наук.

Вице-президент Академии наук УССР
действительный член АН УССР *Г. Н. Савин*
Главный ученый секретарь Президиума Академии наук УССР
доктор технических наук, профессор *А. Н. Щербань*

**КЛОПОТАННЯ РМ УРСР ДО РМ СРСР ПРО ДОЗВІЛ ЩОДО
РОЗДІЛЕННЯ ВІДДІЛІВ СУСПІЛЬНИХ ТА ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ,
ХІМІЧНИХ, ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР ТА РЕОРГАНІЗАЦІЮ
ЛАБОРАТОРІЇ МЕТАЛОФІЗИКИ АН УРСР В ІНСТИТУТ**

27 серпня 1954 р.

В течение последних лет намного увеличился объем научно-исследовательских работ, выполняемых научными учреждениями Академии наук Украинской ССР. В то же время, в связи с неоднородностью научного профиля институтов, наличием широкой тематики и большого количества научных кадров, существующие бюро отделений Академии наук УССР не могут обеспечить должного руководства научными учреждениями. Особенно это относится к таким отделениям, как Отделение общественных наук, в состав которого входят 15 научных учреждений различного профиля, в том числе институты: философии, экономики, истории, археологии, литературы, языкознания, искусствоведения, фольклора и этнографии и другие. В Отделение физико-математических, химических и геологических наук входят 12 научно-исследовательских учреждений различного профиля, в том числе, институты: математики, физики, физико-технический, общей и неорганической химии, органической химии, геологических наук, геологии полезных ископаемых и другие.

Исследовательские работы в области металлофизики в Академии наук УССР ведутся в специально созданной в 1946 году Лаборатории металлофизики, научная работа которой направлена на разрешение теоретических вопросов физики металлов и практических задач, выдвигаемых металлургической промышленностью.

За время существования Лаборатории металлофизики тематика и объем ее исследований значительно расширились, возросла научная квалификация сотрудников. В настоящее время в Лаборатории металлофизики, штат которой состоит из 23 научных сотрудников, работает 6 докторов наук, из них 2 действительных члена и один член-корреспондент Академии наук УССР, и 10 кандидатов наук. Однако, дальнейшее развитие теоретических и экспериментальных исследований в Лаборатории металлофизики ограничено ее структурой, которая не позволяет эффективно использовать имеющиеся научные кадры и затрудняет расширение лабораторной базы.

Академии наук УССР очень часто поручаются не предусмотренные планом научно-исследовательских работ правительственные задания, выполнение которых требует оперативного перераспределения имеющихся штатных единиц как внутри отдельных научных учреждений, так и между учреждениями. В то же время Министерство финансов СССР запретило перераспределять штатные должности без разрешения в каждом отдельном случае Штатного управления Министерства финансов СССР.

*1 Див. док. № 259.

В целях улучшения работы научных учреждений Академии наук Украинской ССР, Совет Министров Украинской ССР просит Совет Министров Союза ССР:

1. Разрешить Совету Министров Украинской ССР:

а) произвести в 1954 году разделение отделений Академии наук УССР:

– Отделение общественных наук на два отделения – Отделение исторических, экономических и философских наук и Отделение языка, литературы и искусств;

– Отделение физико-математических, химических и геологических наук на три отделения – Отделение физико-математических наук, Отделение химических наук и Отделение геологических наук;

б) реорганизовать в 1954 году Лабораторию металлофизики Академии наук УССР в Институт металлофизики Академии наук УССР.

Установить штатную численность Института металлофизики в количестве 85 штатных единиц, увеличив, в связи с реорганизацией Лаборатории металлофизики в Институт металлофизики, штатный контингент Академии наук УССР на 36 единиц.

2. Распространить на Академию наук УССР распоряжение Совета Министров СССР № 11116-р от 16.VII.1949 года о предоставлении права утверждать штатные расписания для своих учреждений и предприятий по всем категориям персонала, в пределах общей численности и фонда заработной платы, устанавливаемых в целом в плане по труду.

3. Обязать Министерство финансов СССР, совместно с Советом Министров УССР в двухнедельный срок рассмотреть и утвердить штат Академии наук УССР с учетом организации новых отделений и реорганизации Лаборатории металлофизики в Институт металлофизики.

Проект распоряжения Совета Министров СССР прилагается*¹.

Председатель Совета Министров УССР Н. [Т.] Кальченко
Верно*²:

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, стр. 3514, арк. 81–83. Засвідчена копія. Машинопіс.

№ 227

ДОВІДКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ З ВИВЧЕННЯ НАФТОНОСНОСТІ ТЕРИТОРІЙ КЕРЧЕНЬСЬКОГО ТА КРИМСЬКОГО ПІВОСТРОВІВ

Серпень 1954 р.

Крымнефтеразведка на протяжении ряда лет производила поисково-разведочные работы на нефть на Керченском полуострове. Эти работы были сосредоточены на поисках нефти в Майкопских отложениях и выявили большое количество нефтепроявлений, однако они не встретили до сих пор надежных коллекторов.

*¹ Проект не публикуется.

*² Підпис незрозумілий.

В этих работах по изучению геология нефтеносности Майкопских отложений принимает участие геологический отдел Крымского филиала Академии наук. Как установлено этими исследованиями, наиболее мощные толщи Майкопской свиты и благоприятные коллекторы в ней – песчаные фации развиваются в сторону в северном направлении от Керченского полуострова в районе мелководий Азовского моря (2–3 метра глубины воды).

В свете этого необходимо развитие широких геофизических работ в этих учистках, а также развитие работ вдоль Арабатской стрелки.

Несомненный интерес с точки зрения нефтеносности представляют также мезозойские отложения, к изучению которых Крымнефтегазразведка еще не приступала. В этих работах по изучению нефтеносности Азовско-Черноморской впадины может оказать необходимую научную помощь и Институт геологических наук Академии наук УССР.

Учитывая перспективность этого региона на нефть, считаем предложение секретаря Крымского обкома партии т. [Д. С.] Полянского о продолжении и развитии геофизических и буровых разведочных работ на нефть на Крымском полуострове и прилегающих мелководных частях Азовского моря и района Сиваша правильным.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семененко*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, стр. 10831, арк. 37–38. Оригінал. Машинпис.

№ 228

ІНФОРМАЦІЯ БОТАНІЧНОГО САДУ АН УРСР ПРО ОСНОВНІ НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ, ПРЕДСТАВЛЕНІ В ПАВЛІЙОНІ КВІТНИКАРСТВА ВСЕСОЮЗНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ВИСТАВКИ

[Серпень 1954 р.]^{*1}

Ботанический сад Академии наук УССР создается согласно постановлению Совета Народных Комиссаров УССР № 1733 от 25 ноября 1945 года.

Главной задачей Ботанического сада является освоение растительных ресурсов отечественной и зарубежной флоры на основе мичуринской агробиологической науки в целях использования ее в практике народного хозяйства.

Важнейшим этапом в разрешении поставленной задачи является мобилизация посадочного материала, накопление коллекций путем проведения специальных экспедиций в различные районы СССР, а также обмена с ботаническими садами и другими научно-исследовательскими учреждениями.

Изучение в условиях Ботанического сада флоры СССР, акклиматизация растений, систематическая репродукция хозяйственноценных растений, выведение

^{*1} Датовано за змістом документа.

новых отечественных сортов и внедрение их в производство и декоративное садоводство.

Флора и растительность Советского Союза и, в частности, Украины, демонстрируется в дендрарии, в созданных ботанико-географических участках: «Кавказ», «Крым», «Дальний Восток», «Урал», «Степи» и др. с учетом характера ландшафтов этих частей Союза и в экспозициях «Цветочная горка», «Розарий», «Сирингарий» и т. д.

Задача Ботанического сада заключается также в научно-просветительской работе, пропаганде эволюционного мировоззрения, передовых методов материалистической мичуринской школы по акклиматизации и селекции, ботанике, в распространении среди населения знаний по плодоводству, цветоводству, декоративному садоводству и садово-парковому строительству.

В 1951–1952 г. Ботанический сад АН УССР принимает участие в разрешении правительственных заданий, имеющих большое народно-хозяйственное значение, в частности, он работает над такими вопросами:

Выведение морозостойких сортов винограда для Полесья Украинской ССР;
Создание морозостойких сортов персика для Полесья Украинской ССР;
Освоение цитрусовых и других субтропических культур на Украине;
Выявление районов и разработка способов культуры чая на Украине;
Изучение и выведение новых отечественных сортов роз, георгин, ирисов и флоксов;

Введение в культуру скумпии, как дубильного растения;

Введение ворсовальной шишки в культуру в УССР;

Введение овкоммии в культуру в УССР;

Введение в культуру кенафа в северной Степи, Лесостепи и Полесье УССР.

Кроме того, Ботанический сад привлечен к разработке общесадамской проблемы «История отечественной науки Украинской ССР».

Большая часть вопросов изучается комплексно с ботаническими садами Украины с научно-исследовательскими институтами Академии наук УССР и в содружестве с колхозами и совхозами УССР.

Научные достижения Ботанического сада АН УССР за 1950 и 1951 г., а также общая характеристика деятельности Ботанического сада АН УССР рассмотрены Киевским облисполкомом и представлены к утверждению для широкого показа на ВСХВ.

В монтажный лист к широкому показу Ботанического сада АН УССР включены следующие разделы и объекты сада:

I. Общий вид Ботанического сада АН УССР (зарисованного с макета) с изображением основных участков сада, перспективы реки Днепр, капитальных сооружений, дорожной сети и характера рельефа территории.

II. Фото – изображающие созданные участки сада: а) Розарий, б) Оранжевый и в) Сирингарий. Художественные картины на полотне – г) Цветочная горка и д) Западная дубрава.

III. Коллекции Ботанического сада АН УССР к 1.VIII.1951 г. насчитывали:

древесных и кустарниковых пород	1100 видов и форм
плодовоягодных	585 --/--
винограда	290 --/--

субтропических	120 --/--
технических	1050 --/--
кормовых	2527 --/--
пищевых	1457 --/--
многолетних и однолетних	
цветочных растений	2050 --/--
оранжерейных	855 --/--
травянистых дикорастущих	1300 --/--
	<hr/>
Всего	9059 --/--

Данные о коллекционных фондах сада представляются таблицами.

IV. Количество видов и форм древесных, кустарниковых и травянистых растений, высаженных на участках сада к 1.VIII.1951 г.

Дендрарий на площади 35 га, высажено видов и форм 728 в том числе:

древесных лиственных	380
древесных хвойных	76
кустарниковых лиственных	251
кустарниковых хвойных	19
Общее количество деревьев и кустарников	— 21 701.

В ботанико-географических участках: «Урал», «Кавказ», «Крым», «Дальний Восток», на площади 20 га высажено видов и форм — деревьев лиственных 74, хвойных 10, кустарников лиственных 47, хвойных 2, древесных лиственных растений 122 150, хвойных 33 390, кустарников 19 785 и травянистых многолетних 603 вида — 83 735 растений.

Высажено на постоянные места на Цветочной горке и Партере главного входа, на площади 4 га деревьев и кустарников 3400, многолетних цветов видов и форм 94 и количество растений 36 000.

На Розарии — площадь 2,5 га, высажено на постоянные места 265 сортов роз, 2080 кустов и декоративных деревьев 5 видов.

В плодовых коллекционных садах на общей площади 6,3 га высажено 830 видов и форм плодоваягодных растений, количество высаженных деревьев и кустов — 3046. В коллекционных виноградниках, на площади 2 га, высажено 320 сортов винограда 3100 кустов.

На участках отдела новых сельскохозяйственных растений, на площади 4 га высажено на постоянные места технических, пищевых, кормовых и других растений 553 вида и формы.

Данные по насаждениям на участках сада представляются в таблице.

V. Новые сорта селекции Ботанического сада АН УССР: персики скороспелые, зимостойкие, урожайные для северных районов Украины 10 сортов:

1. «Липневий» (6-ССР-5)
2. «Мир» (8-ССР-10)
3. «Слава Кисва» (13-183-2)
4. «Оксамитовий» (34-101-7)
5. «Краса Кисва» (2-ССР-34)
6. «Наддніпряньський» (5-181-1)
7. «Поліський» (163x446)

8. «Колхозный» (5-181-6)
9. «Десертный» (2-359-6)
10. «Персможещь» (2-359-17).

Цветочные растения: георгины – хризантемовидные, кактусовые, декоративные, помпонные – 60 сортов; гладиолусы различных окрасок с крупными цветами – 50 сортов; ирисы с разнообразной окраской и тонким ароматом цветов – 30 сортов, флоксы с компактными соцветиями, крупными цветами и ярко выраженными основными тонами – 25 сортов; дельфиниумы – с крупными соцветиями – от нежно-голубой до интенсивно синей окраски с простыми и махровыми цветами – 15 сортов.

Форма показа – фотоснимки, художественные зарисовки и живые растения.

VI. Внедрение научных достижений в производство.

Для озеленения городов, сел, заводов, фабрик, школ Ботаническим садом за 2 года передано 210 видов и форм древесных растений и 205 видов и форм кустарниковых, в количестве 14 500 саженцев 2–3-[летнего] возраста. 540 сортов летних и многолетних цветов и роз, в том числе 150 сортов колхозу им. Молотова Кременчугского р[айо]на Полтавской области, для репродукции чистосортных семян.

Для закладки персиковых садов в совхозах Укрсадвинтреста, «Хмелевию», «Новая-Александровка» Березанского района; «Бортнички» Бориспольского р[айо]на Киевской обл.; в Барышевском агролесохозяйстве, в колхозах «Виноградарь» Киево-Святошинского р[айо]на, им. Ленина Дымерского р[айо]на Киевской области, – передано от лучших сортов персика селекции Ботанического сада АН УССР, глазков для окулировки – 70 тыс., косточек (семян) 7 тыс., саженцев 2100. Передано колхозам Киевской области 4305 саженцев и 10 300 чубуков, 20 лучших для севера Украины сортов винограда.

Передано по обменному фонду семян опытным учреждениям, школам, колхозам и совхозам 14 050 пакетных образцов.

Форма показа по IV разделу – объемные диаграммы.

VII. Стенд Ботанического сада АН УССР обрамляется живыми плодоносящими растениями, – дальневосточной актинидией и лимонником китайским и др. выюющимися растениями акклиматизированными в условиях Ботанического сада АН УССР.

Описание стенда оформляется сортами цветочных растений – ирисами, дельфиниумами, флоксами, гладиолусами и георгинами селекции Ботанического сада АН УССР.

Директор Ботанического сада действительный член
Академии наук УССР *Н. Н. Гришко*
Ученый секретарь кандидат биологических наук *М. И. Бондарь*

Науковий архів Національного ботанічного саду НАН України, оп. 1, спр. 89, арк. 21–26. Копія.
Машинпис.

**ЛИСТ ГОЛОВИ КОМІСІЇ З ІСТОРІЇ ТЕХНІКИ АН УРСР
АКАД. І. Т. ШВЕЦЯ ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ ЛЬВІВСЬКОГО
ФІЛІАЛУ АН УРСР ЧЛ.-КОР. Я. І. СЕРЕДИ ЩОДО СТВОРЕННЯ
ЛЬВІВСЬКОГО ФІЛІАЛУ ЦЬОЇ КОМІСІЇ**

29 вересня 1954 р.

Глибокоуважаемый Ярослав Иванович!

Комиссия истории техники АН УССР проводит в настоящее время работу по организации на Украине изучения истории отечественной науки и техники. В целях содействия этой работе Комиссией истории техники в ряде городов УССР организованы (Харьков, Днепропетровск, Кривой Рог) или организуются (Сталино, Одесса) филиалы комиссии из представителей местных научных и учебных институтов*, а также специалистов, интересующихся историей отечественной науки и техники. В задачи филиалов входит организация историко-технических исследований (прежде всего по местным материалам); проведение научных семинаров и юбилейных собраний; подготовка статей по истории науки и техники для местной прессы и для специальных изданий; содействие диссертантам, работающим по истории техники и т. д.

По имеющимся в комиссии сведениям ряд сотрудников Львовского филиала АН УССР, Львовского политехнического института и других организаций г. Львова выражают желание работать без отрыва от своих основных занятий и над вопросами истории науки [и] техники.

Недавно научный семинар комиссии заслушал и обсудил интересную работу доцента Львовского политехнического института Л. А. Сельского, посвященную истории нефтяной промышленности на территории Зап[адной] Украины. Тов. [Л. А.] Сельский, как и другие специалисты, разрабатывающие в г. Львове вопросы истории отечественной науки и техники, нуждается в помощи как в методических вопросах, так и в деле сбора источников и памятников истории техники.

Подобная помощь исследователям могла бы быть эффективной в случае создания при Львовском филиале АН УССР филиала Комиссии истории техники АН УССР. Создание этого филиала мы считаем совершенно необходимым в ближайшее время.

Просим Вас, глубокоуважаемый Ярослав Иванович, помочь в организации Львовского филиала Комиссии истории техники АН УССР и, если представится возможным, взять на себя обязанности его председателя.

С планами работы нашей комиссии и некоторых ее филиалов Вас ознакомят [товарищи] Л. А. Сельский и Н. А. Черевко.

Председатель Комиссии по истории техники *И. Т. Швец*

ІА НБУВ, ф. 345, оп. 1, спр. 101, арк. 12–13. Оригінал. Машинпис.

* Тут і далі – підкреслено в документі І. Т. Швецем.

**ДОВІДКА ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ У ПРОМИСЛОВЕ
ВИРОБНИЦТВО МЕТОДУ ОТРИМАННЯ ЗАЛІЗНИХ ПОРОШКІВ,
РОЗРОБЛЕНОГО ЛАБОРАТОРІЄЮ СПЕЦІАЛЬНИХ СПЛАВІВ АН УРСР**

2 жовтня 1954 р.

Секретно^{*1}
Екз. № 2

Лаборатория специальных сплавов Академии наук Украинской ССР разработала метод получения железных порошков восстановлением прокатной окислы природным Дашавским газом.

В 1949 году Совет Министров СССР, рассмотрев письмо тов. Н. С. Хрущева к тов. И. В. Сталину и материалы по исследовательским работам, проведенным лабораторией, принял постановление № 3441–1556с от 7.IX.1949 года о строительстве завода железных порошков и железокерамических изделий с производительностью в 9000 тонн в год в районе г. Киева.

В реализацию этого постановления были проведены в лаборатории дополнительные исследования полупромышленного масштаба и был организован выпуск железных порошков разного назначения до 50 тонн в год для удовлетворения нужд предприятий разных министерств.

В результате промышленных и лабораторных исследований, проведенных лабораторией совместно с Центральным научно-исследовательским институтом тяжелого машиностроения, Всесоюзным институтом автогенной промышленности, Научно-исследовательским институтом № 13 Министерства вооружения, Всесоюзным институтом авиационных материалов, Научно-исследовательским институтом железнодорожного транспорта, Научно-исследовательским институтом органических полуфабрикатов и красителей, заводом металлоизделий, Кировским заводом (Ленинград), заводом им. Ленина, Новокраматорским заводом, Сталинградским тракторным заводом, Киевским и Ленинградским трамвайно-троллейбусным управлением, Рубежанским и Березняковским хим[ическими] комбинатами и другими, были установлены области применения железных порошков в промышленности для нужд производства подшипников разного назначения вместо бронзовых, шариковых и роликовых, производства тормозных дисков и накладок и других антифрикционных и фрикционных материалов, токоъемников для электротранспорта вместо медных и алюминиевых и уплотнителей для авиационных турбовинтовых двигателей.

Железные порошки также нашли широкое применение для кислородно-флюсовой резки высоколегированных броневых сталей, цветных металлов и чугунов, а также в качестве восстановителей при производстве новых видов кубозольевых и других красителей.

Основным потребителем железного порошка может стать снарядная промышленность, применяя железный порошок для изготовления снарядных ведущих поясков вместо медных.

^{*1} Підкреслено в документі.

Лабораторией специальных сплавов АН УССР в 1953–[19]54 гг. проведены сравнительные исследования свойств железных порошков, изготовленных различными методами, с целью решения вопроса о возможности применения восстановленного порошка для изготовления вздущих снарядных поясков. Эти исследования показали преимущество железного порошка, полученного восстановлением окалины природным газом, в сравнении с порошками вихревыми и электролитическими. На основании этих исследований Главным артиллерийским управлением и Министерством оборонной промышленности принято решение о широких полигонных испытаниях в 1955 г. снарядов, с вздущими поясками из восстановленного железного порошка.

Главное артиллерийское управление Министерства обороны СССР считает целесообразным проведение таких испытаний по причине меньшей стоимости и наличия широкой сырьевой базы для производства железного порошка восстановлением окалины природным газом.

По тому же постановлению Государственный институт по проектированию металлургических заводов выбрал площадку для строительства завода в районе г. Бровары и выполнил проект этого завода.

По данным технико-экономических расчетов Гипромсеза железные порошки, приготовленные по методу АН УССР, будут иметь наиболее низкую стоимость (1200 рублей за тонну при годовом выпуске 9000 тонн) по сравнению с порошками, получаемыми другими методами. Указанными выше научно-исследовательскими учреждениями и предприятиями было установлено, что по качественным показателям железные порошки, полученные по методу Академии наук УССР, превосходят все другие, исключая значительно более дорогие электролитический и карбонильный.

Несмотря на острую необходимость в сооружении централизованного промышленного предприятия по выпуску железных порошков и железокерамических изделий (решение 1-го и 2-го Всесоюзного совещания по порошковой металлургии и Московской конференции по применению железных порошков) до сего времени не реализовано постановление Совета Министров СССР № 3441–1556с от 7.IX.1949 г. и нет решения о начале строительства завода.

Необходимо принять меры к тому чтобы:

1. Был утвержден в Совете Министров СССР проект завода № 415.
2. Были выделены ассигнования на строительство завода.
3. Был определен срок начала и окончания строительства завода.

По данным Гипромсеза стоимость строительства завода, включая затраты на жилищное строительство, составит 42 062 млн руб.

Руководитель Лаборатории специальных сплавов АН УССР
член-корр[еспондент] *И. Н. Францевич*

На документы помітка: «Отп[ечатано] 2 экз. Экз. № 1 – в Госплан СССР, № 2 – в дело. *И. Н. Францевич*».

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, стр. 4158, арк. 2–5. Оригінал. Машинпис.

№ 231*1

**ЛИСТ ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИХ ШЛЯХІВ
ТА ГІДРОТЕХНІЧНИХ СПОРУД МІНІСТЕРСТВА МОРСЬКОГО
ТА РІЧКОВОГО ФЛОТУ СРСР ДО ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ
ГІДРОЛОГІЇ ТА ГІДРОТЕХНІКИ АН УРСР АКАД. Г. Й. СУХОМЕЛА
ПРО ЗМІНУ ПРАВИЛ ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ РІЧКОВОГО ФЛОТУ
СРСР ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ІНСТИТУТУ**

*7 жовтня 1954 р.
м. Москва*

На № 1310 от 18 сентября.

Главное управление водных путей благодарит за полученные работы*2, выполненные руководимым Вами институтом, по вопросу изменения осадки судов при движении по каналам и мелководным участкам рек.

В настоящее время в Министерстве речного флота приступлено к пересоставлению Правил технической эксплуатации речного флота СССР.

Главводпуть считает своевременным и целесообразным внести предложение по изменению § 20 этих правил (а соответственно затем и Правил плавания), в котором установлены запасы под днищем плавающих судов. Вслучае этих запасов должны быть дифференцированы в зависимости от живого сечения русла и скорости движения судов.

Основанием для этого предложения являются результаты выполненных Вами исследований.

Было бы весьма ценно получить от Вас в ближайшее время редакцию указанного выше параграфа с изложением в нем рекомендуемых запасов под днищем или в форме таблицы с конкретными величинами, или в виде простых формул, позволяющих величину запаса под днищем легко определять в каждом случае в зависимости от конкретных условий.

Предложение дополнительных натуральных испытаний Главводпуть считает безусловно полезным и нужным. Однако указанный выше пересмотр норм запаса под днищем следует провести не дожидаясь конца натуральных испытаний.

Материалы их смогут быть использованы и позднее для корректировки или дополнения норм.

И(сполняющий) о(бязанности) начальника Главводпути *Зернов*
Врно*3:

На документі помітка: «Подлинник передал ученому секретарю С. И. Штепанеку. 27.Х.54 г.»

ІА НБУВ, ф. 25, оп. 2, спр. 21, арк. 18. Засвідчена копія. Малповісис.

*1 Дия. док. № 53.

*2 Тут і далі – підкреслено в документі червоним олівцем.

*3 Підпис не розбірливий.

ДОВІДКА ПРО СТАН НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІНСТИТУТУ ЗАГАЛЬНОЇ ТА НЕОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ АН УРСР У ГАЛУЗІ ОЧИЩЕННЯ ПИТНОЇ ВОДИ ТА ПРОМИСЛОВИХ СТІЧНИХ ВОД*¹

11 жовтня 1954 р.²

В соответствии с постановлением Совета Министров УССР от 11.VIII.1952 г. № 2601 Президиум АН УССР поручил Институту общей и неорганической химии АН УССР выполнение четырех тем по открытому плану:

1. «Улучшение качества питьевой воды, подаваемой населению г. Киева из р. Днепр».

2. «Автоматизация контроля химико-технологических процессов очистки питьевой воды».

3. «Устранение углекислотной агрессивности очищенной питьевой воды на водопроводах».

4. «Разработка метода очистки промышленных сточных вод Рубежанского комбината».

Кроме того, во исполнение постановлений Совета Министров УССР от 7.VI.1954 г. № 773 и от 7.VIII.1954 г. № 1129 Президиум АН УССР поручил Институту общей и неорганической химии АН УССР разработать в 1954–1955 гг. рациональные методы очистки воды Северного Донца, забираемой в канал «Северный Донец – Донбасс» для нужд населения и промышленности, а также разработать в 1954 г. и передать Министерству химической промышленности эффективные и экономически целесообразные промышленные методы очистки сточных вод Рубежанского химического комбината.

За период, истекший со времени постановления Совета Министров УССР № 2601 до 1.X.1954 г., Институтом общей и неорганической химии АН УССР выполнена следующая работа по порученным ему перечисленным выше четырем темам.

По теме «Улучшение качества питьевой воды, подаваемой населению г. Киева из р. Днепр» были проведены микробиологические, гидробиологические и химические исследования р. Днепра и его притоков в районе Десна – Припять.

Выяснено, что появляющиеся в днепровской воде привкусы и запахи обусловлены микробиологическими факторами. Установлена природа цветности р. Днепр. Показано, что цветность днепровской воды вызывается, главным образом, наличием фульвокислот. Гуминовые кислоты оказывают меньшее влияние на цветность воды.

На основании этих данных изучены различные методы устранения цветности, вкуса и запаха днепровской воды.

Показано, что по эффективности улучшения вкусовых качеств воды эти методы располагаются в следующий ряд: коагуляция на хлопьях гидроокиси алюми-

¹ Довідка подана на ім'я Президента АН УРСР О. В. Палладіна та надіслана до РМ УРСР.

² Дата супровідного листа.

ния и железа < хлорирование < хлорирование+манганирование < аэрация < утлевание < озонирование.

Эти исследования показали, что наиболее перспективными из них являются: аэрация, утлевание и озонирование.

Проведено изучение в лабораторных условиях метода аэрации и утлевания применительно к технологической схеме киевского днепровского водопровода. Установлены оптимальные режимы процесса аэрации (расход воздуха 3–3,5 м³ на 1 м³ воды, длительность аэрации 15–20 мин. и интенсивность аэрации 0,175 м³ возд[уха] на 1 м³ воды в 1 мин. Опробовано несколько отечественных марок активированных углей (КАД, МД, БАУ, А) для применения их в целях борьбы с привкусами и запахами. Показано, что наиболее эффективными являются угли марок А и МД. Установлен технологический режим применения активированных углей на очистных сооружениях (доза угля 15–20 мг/л, дисперсность меньше 0,1 мм, время контакта 10–15 мин.).

В настоящее время изучается технологический режим использования озонирования в целях улучшения цветности, вкуса и запаха днепровской воды. Разрабатывается конструкция озонатора для проведения полупроизводственных опытов по озонированию воды.

В конце 1954 г. будет проведено изучение установленного на основании лабораторных исследований режима аэрации и утлевания на очистных сооружениях опытной станции.

В 1955 г. намечено детальное изучение технологического режима озонирования в полупроизводственных условиях, а также дальнейшее изучение природы цветности днепровской воды. Тема закончится в соответствии с планом в 1955 г. предложением рациональной технологической схемы, устраняющей привкусы, запахи и высокую цветность воды на киевском днепровском водопровode.

По теме «Автоматизация контроля химико-технологических процессов очистки питьевой воды» в 1952–1953 гг. разработаны конструкции следующих автоматических приборов:

1. Прибор для определения концентрации коагулянта в растворе.
2. Прибор для определения расхода раствора коагулянта.
3. Прибор для определения дозы коагулянта в воде.
4. Регистрирующий рН-метр.
5. Прибор для определения агрессивности воды после очистки.

Перечисленные приборы охватывают в основном все физико-химические показатели процесса очистки воды коагулянтами. Определенные этими автоматическими приборами показатели взаимно связаны, что позволяет осуществить более точный контроль процесса очистки. Приборы снабжены световыми и звуковыми устройствами, сигнализирующими об отклонениях измеряемых показателей от заданных норм. Все приборы прошли длительное испытание в полупроизводственных условиях на опытной станции Института общей и неорганической химии АН УССР.

В настоящее время проектной организацией МКХ УССР приняты от института материалы для разработки рабочих чертежей опытных образцов приборов. В 1955 г. намечено оснастить Днепровскую водопроводную станцию г. Киева указанными приборами.

Кроме перечисленных выше автоматических приборов в 1954 г. институт заканчивает разработку прибора для контроля осветления воды в отстойниках и прибора для автоматического контроля промывки фильтров. Наличие этих приборов позволит проводить систематизированное обследование осаднения взвесей в отстойниках, а также полностью автоматизировать работу и промывку фильтров на очистных сооружениях.

По теме «Устранение углекислотной агрессивности очищенной питьевой воды на водопроводах» в результате лабораторных исследований и укрупненных испытаний, проведенных на опытной станции ИОНХ АН УССР, разработан метод связывания агрессивной углекислоты в очищенной питьевой воде. Для этого применяется мраморная крошка с размером частиц 0,5–3 мм, загружаемая непосредственно на фильтры очистных сооружений слоем 0,3–0,5 м. Этот метод позволяет снизить коррозионные свойства очищенной воды, в результате чего устраняется разрушение водопроводной сети и повторное загрязнение воды солями железа, ухудшающими ее вкусовые качества. Для осуществления метода применяется мраморная крошка, являющаяся отходом на карьерах по добыче мрамора. Разработанный метод связывания агрессивной углекислоты испытан во время весеннего паводка 1953 г. на Дисновской водопроводной станции г. Кисва.

В результате испытаний установлено, что в образующемся мраморно-песочном слое фильтров связывается до 70–80% агрессивной углекислоты. Фильтры при этом оказывают комбинированное действие – наряду с удалением взвесей из воды они в процессе фильтрации связывают агрессивную углекислоту в виде бикарбоната кальция. Степень полезного использования мраморной крошки составляет 70%, т. е. в два раза выше полезного использования строительной извести, применяемой для связывания агрессивной углекислоты. Стоимость мраморной крошки и ее засыпка на фильтры вполне окупается экономией от устранения разрушений водопроводной сети в результате коррозии.

Установлено также, что метод связывания агрессивной углекислоты в мраморно-песочном слое фильтров является единственно возможным методом устранения углекислотной агрессивности в высокоцветных водах. Строительная известь в данном случае непригодна, т. к. с ее применением увеличивается расход коагулянта на очистку.

Тема закончена в 1953 г. Результаты исследования переданы Министерству коммунального хозяйства УССР.

По теме «Разработка метода очистки промышленных сточных вод Рубежанского комбината» разработана в лабораторных условиях схема очистки стоков производства комбината, основанная на сочетании адсорбционных и биохимических методов.

По этой схеме стоки, содержащие фенол, нитрофенол, салициловую кислоту и анилин, очищаются в аэротенках при помощи специально выведенных бактериальных культур, полностью окисляющих указанные соединения (только для разрушения фенола использованы фенольные бактерии Украинского института коммунальной гигиены). Остальные сточные воды после смешения, выделения осадков и нейтрализации очищаются активированным углем в адсорберах со взвешенным слоем. Лабораторные испытания этого метода на Рубежанском комбинате показали его эффективность. Для удешевления стоимости активированного угля

предложен метод активации измельченного антрацита водяным паром. По этому методу наряду с активированным углем, получается генераторный газ для энергетических нужд предприятия. Отработанный активированный уголь может несколько раз регенерироваться прокаливанием в атмосфере водяного пара при 750°C в течении 10–15 минут, что сокращает масштабы производства адсорбента.

Кроме того, установлена эффективность экстрагирования из маточников ряда производств комбината анилина, толуидина, нитрофенолов и некоторых других веществ бутилацетатом или изобутилацетатом с целью возвращения ценных полупродуктов в производство при одновременной предварительной очистке сточных вод.

Проработан способ окисления сернистых солей в сточных водах, пригодный для промывных вод, с концентрацией тиосульфата не более 1 г/л.

К концу 1954 г. будет дано описание и основные расчеты принципиальной экономически целесообразной схемы очистки стоков Рубежанского химического комбината.

Материалы будут переданы Министерству химической промышленности СССР (в Главанилпром) и Рубежанскому химическому комбинату для проверки разработанной схемы очистки сточных вод в полупроизводственных масштабах и уточнения данных, необходимых для проектирования очистных сооружений Рубежанского химического комбината. По данным ИОНХ АН УССР на Рубежанском комбинате запроектировано строительство опытного аэротенка емкостью в 20 м^3 , которое должно быть закончено к ноябрю 1954 г.

В опытном цехе комбината идет постройка экспериментальной печи для активации антрацита и регенерации отработанного адсорбента, которая должна быть закончена до 1.X.1954 г.

Для полноценного решения всех поставленных вопросов и ускорения внедрения в народное хозяйство выполненных по постановлению Совета Министров УССР № 2601 тем, необходимо просить Совет Министров УССР принять следующие решения:

1. Обязать Министерство коммунального хозяйства УССР срочно изготовить опытную партию автоматических приборов, разработанных Институтом общей и неорганической химии АН УССР для контроля химико-технологических процессов очистки питьевой воды.

2. Предложить Министерству коммунального хозяйства УССР, учитывая опыт Днепроградской водопроводной станции г. Кисва, намстить в других городах республики водопроводы, обрабатывающие воду с высокой цветностью, для внедрения на них мраморно-песочных фильтров.

3. Обратиться с просьбой в Министерстве химической промышленности СССР ускорить строительство опытных установок для полупроизводственных испытаний схемы очистки сточных вод Рубежанского комбината, а также указать Главанилпрому на рациональность, независимо от проверки и уточнения всей схемы очистки стоков комбината в целом и проектирования центральной очистной станции, проведения проверки и внедрения в срочном порядке тех этапов предлагаемой институтом схемы, которые уже сами по себе позволят резко снизить загрязнение реки Северный Донец стоками комбината (очистка воды от фенола,

анилина и нитрофенолов в аэроэнках, а также экстрагирование анилина из концентрированных стоков).

4. Выделить для опытной станции Института общей и неорганической химии АН УССР 1 автобус и 1 легковую машину в соответствии с постановлением Совета Министров УССР № 2601 от 11. VIII. 1952 г.

Директор Института
общей и неорганической химии А. [В.] Думанский
Зав[едующий] лабораторией
химии и технологии воды Л. [А.] Кульский

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 620, арк. 463–470. Оригінал. Машинопис.

№ 233

ЛИСТ ИНСТИТУТУ ЭКОНОМИКИ АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІНИ НАПРЯМКУ ДОСЛІДЖЕНЬ ВІДДІЛУ ЕКОНОМІКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ИНСТИТУТУ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ СТВОРЕННЯМ АКАДЕМІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК УРСР

26 жовтня 1954 р.

В связи с организацией в составе проектируемой Академии сельскохозяйственных наук Украинской ССР Института экономики и организации социалистического сельского хозяйства, возникает вопрос о том, не следует ли Институту экономики Академии наук УССР прекратить вести исследования, связанные с экономикой сельского хозяйства, а соответствующий отдел упразднить или передать в указанный выше отраслевой институт.

Институт экономики АН УССР считает, что при планомерной организации научно-исследовательской работы, безусловно должно быть исключено дублирование тем и установлено наиболее целесообразное разделение труда между научными учреждениями.

Основной задачей Института экономики Академии наук УССР является разработка теоретических вопросов развития народного хозяйства по пути постепенного перехода от социализма к коммунизму, при этом главной особенностью экономических исследований этого института должно быть изучение закономерностей развития социалистического народного хозяйства в целом, т. е. в единстве его отраслей, во взаимосвязи промышленности и сельского хозяйства, производства, обращения и распределения. Полное исключение из поля зрения института экономических процессов развития сельского хозяйства, как отрасли единого народного хозяйства, привело бы к однобокому характеру его исследований, не отражающему реального процесса общественного воспроизводства. Поэтому в составе Института экономики, наряду с отделом экономики промышленности, должен быть сохранен отдел, разрабатывающий некоторые проблемы экономики сельского хозяйства по связи его с другими отраслями.

Однако, направление этих исследований должно быть коренным образом изменено сравнительно с существующим сейчас положением. Все вопросы организации сельскохозяйственного производства колхозов, МТС и совхозов, равно как и районные проблемы экономики сельского хозяйства, должны быть исключены из плана, т. к. ими будут заниматься отраслевой Институт экономики и организации сельского хозяйства.

Институт экономики Академии наук УССР в части сельского хозяйства должен сосредоточить внимание на разработке теоретических вопросов развития аграрных отношений. Его главной задачей должно быть изучение действия законов политической экономики в сфере сельского хозяйства и разработка методологических вопросов этих исследований. Такие работы должны развивать теоретические основы экономики сельского хозяйства как науки, углубить и совершенствовать методику экономических исследований.

По примеру Института экономики Академии наук СССР отдел, занимающийся подобными работами, наиболее целесообразно назвать аграрным отделом¹. Характер тем, которыми будет в дальнейшем заниматься такой отдел, виден из следующего примерного перечня их:

- 1) Национализация земли, ее осуществление и роль в развитии народного хозяйства социалистического общества.
- 2) Особенности действия закона планомерного, пропорционального развития в сельском хозяйстве и во взаимоотношениях сельского хозяйства с промышленностью.
- 3) Роль сельского хозяйства Украины в производстве и распределении национального дохода СССР.
- 4) Роль социалистической промышленности в повышении производительности труда в сельском хозяйстве.
- 5) Использование закона стоимости при установлении закупочных и заготовительных цен на продукты сельского хозяйства.
- 6) Народнохозяйственные источники роста материального благосостояния колхозного крестьянства.
- 7) Методика экономических исследований общественного хозяйства колхозов.

Эта тематика является примерной, она показывает лишь общее направление той научной работы, которая должна быть развернута в аграрном отделе Института экономики Академии наук УССР. При таком направлении работа этого отдела тесно связывается с работами отделов политической экономики и экономики промышленности и в то же время не будет дублировать работу отраслевого Института экономики и организации сельского хозяйства. Конкретный тематический план аграрного отдела на ближайшие годы будет установлен в зависимости от тех штатов и кадров, которые будут оставлены в составе отдела.

¹ Підкреслено в документі.

Дирекция института полагает, что штаты аграрного отдела должны быть оставлены примерно в том же составе, который имеет современный отдел экономики сельского хозяйства, однако личный состав кадров очевидно придется изменить в соответствии с изменением тематики.

Директор Института экономики А. [А.] Нестеренко
Зав[едующий] отделом экономики сельского хозяйства П. [Н.] Перлипи

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 3673, арк. 139–142. Оригінал. Машиннопис.

№ 234

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО РОБОТУ ІНСТИТУТУ ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ
В КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ АН УРСР
НАД ПОКРАЩЕННЯМ УМОВ ОПАЛЕННЯ м. КИЇВ
ТА ВДОСКОНАЛЕННЯМ ГАЗОВОЇ АПАРАТУРИ**

4 листопада 1954 р.

Научные исследования, проводимые коллективом Института использования газа Академии наук УССР, направлены на улучшение работы систем газоснабжения городов, на улучшение бытовых условий жизни трудящихся.

Одной из первых работ института было исследование возможностей применения природного газа для отопления квартирных печей. Сейчас в г. Киеве 40 000 печей переведено на газ по схеме института; население города получило от этого чистый выигрш в средствах, затрачиваемых на отопление, около 3,5 миллионов рублей только за последний отопительный сезон.

Институт работает над дальнейшим усовершенствованием газовой аппаратуры. Установлены причины преждевременного выхода из строя важных водогрейных колонок. Осуществление предложенных институтом мер позволит продлить срок эксплуатации колонок, устранить угарный газ в продуктах сгорания горелок газовых плит. В институте изготовлена горелка повышенной производительности для газовых плит, позволяющая в 1,5 раза сократить время приготовления пищи.

В 1954 г. институт уделил большое внимание отопительным котлам, работающим на газе. Разработана и внедряется схема автоматизации котлов, найдены пути увеличения коэффициента полезного действия котлов на 10–15%. По предложению института котлы оборудуются устройствами, обеспечивающими устойчивость горения и значительно облегчающими труд кокегаров. Для учета больших расходов газа в котельных и коммунально-бытовых предприятиях в институте разработана оригинальная конструкция газового счетчика*¹.

Эксплуатация домашних газовых холодильников обходится дешевле, чем эксплуатация электрических холодильников. Сейчас ведется работа по переводу на газ электрических холодильников «Украина».

*¹ На лівому полі даного абзацу від руки олівцем дописано прізвища «Корнялов, Русніковський, Сігал».

Бесперебойность снабжения газом потребителей в значительной степени зависит от работы регуляторных станций, подающих газ в распределительные сети низкого давления и от пропускной способности сетей. Для улучшения работы регуляторных станций институтом создан двухимпульсный регулятор, автоматически поддерживающий требуемое давление в сети даже при больших изменениях расходов газа. Разработана и проходит лабораторное испытание схема диспетчеризации регуляторных станций города. При осуществлении этой схемы главный диспетчерский пункт газового хозяйства города будет оснащен телеизмерительными приборами и диспетчер сможет изменять давление газа в различных местах города*¹.

Для увеличения пропускной способности газовых сетей институтом разработаны и внедряются в жизнь новые, более рациональные режимы давления газа в сетях. На новые режимы давления переведены газовые сети районов Соломенки, Чоколовки и Первомайский поселок*².

Все перечисленные работы проведены институтом в тесном творческом сотрудничестве с Управлением газового хозяйства г. Киева и с Министерством коммунального хозяйства УССР. Институт ведет исследования не только в области использования газа в коммунальном хозяйстве. Для сельских электростанций разработана конструкция торфяного газогенератора. В химической промышленности широко применяются стеклянные трубы. Научные исследования, проведенные институтом, легли в основу крупных промышленных установок для производства и обработки стеклянных труб. Установки эти в 1954 г. созданы на Гомельском стеклозаводе, работники которого работают в тесном контакте с учеными института*³.

Подходя к 37-й годовщине Великой Октябрьской революции, коллектив Института использования газа стремится новыми научными исследованиями содействовать процветанию нашей Родины.

Директор Института использования газа АН УССР
доктор технических наук *В. Ф. Копытов*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, стр. 3673, арк. 139–142. Оригінал. Машинопис.

№ 235

**КЛОПОТАННЯ ІНСТИТУТУ ЛІТЕРАТУРИ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА
АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КПУ О. І. КИРИЧЕНКА
ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРУКТУРИ ІНСТИТУТУ
ТА ВИДІЛЕННЯ ЙОМУ ОКРЕМОГО ПРИМІЩЕННЯ**

19 листопада 1954 р.

Виконуючи постанову ЦК КП України від I.VIII.1952 року «Про серйозні недоліки й помилки в роботі Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР»⁸⁵, Інститут літератури дещо поліпшив свою роботу. Видано їм «Історії

¹ На лівому полі даного абзацу від руки олівцем дописано прізвище «Коричилов».

² Те саме – прізвища «Левин, Данілевич».

³ На полях тексту даного абзацу від руки олівцем дописано «Рук[оводитель] Захариков».

української літератури» (українською мовою, друкується російською мовою), «Нарис історії української радянської літератури» (російською мовою, друкується українською мовою), передано до видавництва «Радянський письменник» збірник літературно-критичних нарисів про визначніших українських радянських письменників, видані: збірник статей «Російсько-українське літературне єднання» (25 др. арк.), наукові записки, присвячені 300-річчю возз'єднання України з Росією «Єднання братніх літератур» (20 др. арк.). Закінчено видання творів І. [П.] Котляревського (в 2-х томах), В. Стефаніка (в 3-х томах), друкується останній, VI том літературної спадщини [Т. Г.] Шевченка, вийшли з друку I і III томи творів [П.] Мирного, друкуються II і IV, переданий до видавництва останній, V том. Вийшли з друку I, II, III і IV томи творів Лесі Українки, переданий до видавництва останній, V том.

Вийшло з друку 12 томів, друкується 6 томів, закінчена підготовка останнього, XX тома творів Івана Франка. Закінчується підготовка шести томів творів Марка Вовчка.

Друкуються збірники праць I, II і III Шевченківських конференцій, збірник статей і матеріалів «Леся Українка» та ін.

Інститут літератури – єдина на Україні науково-дослідна установа, яка займається розробкою майже всіх питань що стосуються літератури – від створення курсу історії української літератури до видання творів класиків.

Щороку завдання, які ставляться перед інститутом, зростають, штат же інституту залишається без змін, навіть з постійною тенденцією до скорочення.

Зараз в інституті є такі відділи:

а) української давньої літератури	4 наук[ових] співр[обітників]
б) української дожовтневої літератури	12 наук[ових] співр[обітників]
в) української радянської літератури	10 наук[ових] співр[обітників]
г) російської та слов'янської літератур	8 наук[ових] співр[обітників]
д) шевченкознавства	6 наук[ових] співр[обітників]
е) рукописів	7 наук[ових] співр[обітників]

Під час одного з попередніх скорочень штатів, в інституті був ліквідований відділ бібліографії – своєрідна лабораторія, без якої науково-дослідна робота дуже утруднюється.

Зараз знову порушується питання про ліквідацію на цей раз відділу стародавньої літератури.

Зважаючи на першочергові завдання, що стоять перед інститутом і з кожним днем зростають, виникає негайна потреба переглянути штатно-організаційну структуру інституту.

Нам видається необхідним, зберігши повністю існуючі відділи, створити відділ літератур слов'янських країн народної демократії. Для цього інституту необхідно одну посаду завідуючого відділом і три посади молодших наукових співробітників. Дві посади старших наукових співробітників інститут зможе перекинути з відділу російської та слов'янської літератур.

Друге питання, яке потребує негайного розв'язання – це надання інституту окремого робочого приміщення. Зараз на 49 науковців і 20 аспірантів є лише три робочі кімнати (28 столів на 69 чол.) Відсутність робочих місць не дозволяє організувати нормальні умови роботи інституту.

Ще в 1952 році ЦК КП України прийняв рішення про надання інституту нового приміщення, проте тов. [О. Й.] Давидов – відповідальний за виконання цієї постанови – фактично усунувся від підшукування і надання нового приміщення.

Надання окремого приміщення інституту дозволить, крім створення нормальних умов для роботи, зосередити в інституті всю рукописну спадщину українських письменників, а це питання вже давно назріло, організувати при інституті, за прикладом відповідних інститутів АН СРСР, літературний музей, який стане важливим засобом для пропагандистської роботи (окремі кімнати можна присвятити питанням російсько-українського єднання, стародавній літературі, творчості [Т. Г.] Шевченка, Марка Вовчка, [Панаса] Мирного, Лесі Українки, [М. М.] Коцюбинського, [П. А.] Грабовського, [Я. О.] Галана, [С.] Тудора⁶⁶, [О. Я.] Гаврилюка⁶⁷ та ін.).

Дуже гостро стоїть питання про покращення житлових умов співробітників інституту. Зовсім не мають власної житлової площі (живуть з сім'ями у родичів або наймають кімнати й кутки): учасний секретар інституту С. Д. Зубков, старший науковий співробітник Є. І. Старинкевич, молодші наукові співробітники А. А. Каспрук, В. Є. Шубравський, В. Л. Микитась, П. М. Довгалок, В. Г. Радченко, зав[ідуюча] бібліотекою Н. І. Стучевська.

Живуть із сім'ями в тісних приміщеннях, не маючи дома елементарних умов для наукової роботи, старші наукові співробітники О. І. Кисельов, О. К. Бабишкін, З. П. Мороз; молодші наукові співробітники Й. Я. Куп'янський, Л. Ф. Кодацька.

Звертаючись до Вас за допомогою, ми певні, що розв'язання викладених питань допоможе інституту поширити обсяг науково-дослідної роботи і виконати важливі завдання, поставлені перед літературознавчою наукою партією, урядом і народом.

Директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР
дійсний член АН УРСР, член-кореспондент АН СРСР *О. І. Білецький*
Секретар парторганізації інституту
кандидат філолог[ічних] наук *Г. Д. Вервес*

ІА НБУВ, ф. 261, оп. 1, спр. 384, арк. 88–92. Копія. Машшопіс.

№ 236

**ДОВІДКА ІНСТИТУТУ БУДІВЕЛЬНОЇ МЕХАНІКИ АН УРСР
ПРО СТАН ВИКОНАННЯ РОБІТ З ВИГОТОВЛЕННЯ ДОСЛІДНИХ
УСТАНОВОК ДЛЯ МОСКОВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ім. М. В. ЛОМОНОСОВА**

22 листопада 1954 р.

Согласно постановлению Совета Министров ССР от 23 августа 1950 г. № 3637, Академия наук Украинской ССР обязана поставить Московскому ордена Ленина государственному университету им. М. В. Ломоносова три уникальные испытательные установки:

а) установка для исследования на усталость и затухание (тип Р-50) со сроком поставки в 1952 году;

б) установка для исследования деформаций металлов при сложном нагружении при нормальных температурах (тип 04-2) со сроком поставки в 1953 году;

в) установка для исследования деформаций металлов при сложном нагружении при наличии нагрева и вибраций (тип 04-3) со сроком поставки в 1954 году.

I. Состояние работ по изготовлению этих трех уникальных установок на 20 ноября 1954 г. таково:

1. По установке типа Р-50*1.

К концу 1953 года Институт строительной механики АН УССР сконструировал и почти закончил изготовление этой установки по техническим условиям, которые менялись кафедрой теории упругости университета дважды в процессе проектирования и изготовления установки и были значительно повышены по сравнению с тем, как это предусматривалось при составлении проекта постановления Совета Министров СССР и хозяйственного договора.

В настоящее время институт, руководствуясь новыми требованиями, предъявленными к установке кафедрой теории упругости университета 28 декабря 1953 года, подготовил к сдаче всю установку, исключая вибростол и шестую наладку. Вибростол и шестая наладка находятся в стадии доработки, так как пока еще не удовлетворяют новым техническим характеристикам, выдвинутым кафедрой теории упругости университета в конце прошлого года.

Кафедра теории упругости согласилась в настоящее время принять установку без вибростола и шестой наладки с тем, что эти элементы установки будут поставлены институтом несколько позже.

Институт пригласит комиссию МГУ для осуществления приемки установки Р-50 в начале декабря 1954 года.

2. По установке 04-2.

1-го июля 1954 года институт отправил на рассмотрение кафедры теории упругости университета технический проект установки и только 27 октября 1954 года получил приглашение от кафедры прислать представителя института для защиты этого проекта. С 18 ноября 1954 года представители института находятся в Москве и участвуют в заседаниях кафедры теории упругости, посвященных рассмотрению технического проекта установки 04-2.

3. По установке 04-3.

Согласно договоренности с кафедрой теории упругости, институт на базе действующего макета установки 04-1 изготовил механическую часть установки 04-3, которую в течение 13–15 ноября 1954 года по акту приемки передал Московскому государственному университету.

II. Для завершения работ по изготовлению трех уникальных испытательных установок для МГУ необходимо провести следующие работы:

1. По установке Р-50.

Закончить работы по вибростолу и шестой наладке, для чего необходимо:

а) закончить проведение ряда научно-исследовательских работ по вибростолу, составить рабочий проект стола, изготовить и наладить его;

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

б) закончить изготовление ряда деталей шестой наладки, собрать наладку и отрегулировать ее.

Кроме того, если в результате присмки установки комиссией МГУ не возникнет дополнительных требований, необходимо установку отправить в адрес университета, где затем собрать и наладить ее работу.

2. По установке 04-2.

Если защита технического проекта установки на заседании кафедры теории упругости пройдет удовлетворительно, то следующие этапы работ по установке будут заключаться в составлении рабочего проекта, изготовления установки, наладки ее и отправке в адрес университета с последующей сборкой и регулировкой на месте.

При этом считаем необходимым следующее:

а) перед изготовлением сдаточного образца установки необходимо было бы осуществить изготовление опытного образца машины, на котором установить все элементы машины, требующие доработки и замены, и уже затем приступить к изготовлению машины.

б) изготовление как опытного, так и особенно сдаточного образца машины не может быть осуществлено только силами института; для этих работ должны быть привлечены минимум два завода – один машиностроительный, другой радиотехнический.

3. По установке 04-2.

Согласно устной договоренности института и кафедры теории упругости институт обязан провести научно-исследовательские работы по созданию приспособлений для нагрева и по созданию системы измерения деформаций нагретого образца.

После этого необходимо провести проектирование, изготовление и наладку на месте частей машины.

При перечислении еще невыполненных работ по изготовлению установки институтом не учитывались те работы, которые выдвинет кафедра теории упругости МГУ во время и после приемки испытательных машин.

Директор Института строительной механики АН УССР действительный член
АН УССР Ф. [П.] *Белякин*

Науковий архів Інституту механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України, оп. 1, стр. 375, арк. 4–7.
Оригінал. Машиніопіс.

№ 237*¹

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН СРСР ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ЩОДО ПЕРЕДАЧІ
ОКРЕМИХ КРИМСЬКИХ УСТАНОВ АН СРСР ДО СКЛАДУ АН УРСР**

8 грудня 1954 р.

Президиум Академии наук СССР рассмотрел просьбу Академии наук УССР о передаче в состав Академии наук УССР ряда научно-исследовательских

¹ Див. док. № 223.

учреждений АН СССР, находящихся на территории Украинской республики, и сообщает свое мнение по поставленному вопросу.

1. Передачу Севастопольской биологической станции в состав Академии наук УССР Президиум Академии наук СССР считает возможным в том случае¹, если Украинская академия наук в соответствии с Вашим письмом и устным подтверждением Президента АН УССР академика А. В. Палладина преобразует эту станцию, объединив ее с другими черноморскими биологическими учреждениями АН УССР, в Институт биологии моря.

2. Передачу остальных перечисленных в письме научно-исследовательских учреждений Президиум Академии наук СССР считает нецелесообразной по следующим соображениям:

1) Крымская астрофизическая обсерватория АН СССР в Симеизе и Партизанском – единственное астрофизическое учреждение в системе Академии наук СССР. При этом все работы, проводимые Крымской астрофизической обсерваторией, тесно связаны в деятельности Главной астрономической обсерватории АН СССР в Пулковке.

2) Черноморское отделение Гидрофизического института АН СССР по существу является основной экспериментальной базой этого института, и поэтому передача Черноморского отделения равносильна прекращению всей деятельности института.

3) Крымская экспедиция Физического института² в Симеизе выполняет разносторонний комплекс физических исследований, порученных различным лабораториям ФИАН. Поэтому передача указанной экспедиции неизбежно нарушит нормальную работу нескольких лабораторий Физического института.

4) Крымские сейсмические и геофизические станции совместно с другими станциями Геофизического института ведут исследования по общей программе, направленной на решение таких основных задач сейсмологии, как задача прогноза землетрясений и сейсмического районирования территории СССР. При этом Крымские станции используются также как экспериментальные базы для проведения комплексных геофизических исследований. Выпадение Крымских станций из общей программы работ Геофизического института в значительной степени обеднит наблюдения сети станций ГЕОФИАН³ и не позволит сделать необходимые обобщения при решении указанных выше задач.

Президент Академии наук СССР академик *А. Н. Несмеянов*
Главный ученый секретарь Президиума Академии наук СССР
академик *А. В. Тончиев*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 571, арк. 116–117. Оригінал. Машиністич.

¹ Підкреслено в документі рукою Президента АН СРСР О. М. Несмеянова.

² Фізичний інститут ім. П. М. Лебедєва АН СРСР.

³ Геофізичний інститут АН СРСР.

**ПОСТАНОВА БЮРО ЛЬВІВСЬКОГО ОБКОМУ КПУ
«ПРО РОБОТУ ІНСТИТУТУ СУСПІЛЬНИХ НАУК ЛЬВІВСЬКОГО
ФІЛІАЛУ АН УРСР»^{*1}**

14 грудня 1954 р.

Тасмно^{*2}

763

Інститут суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР за час свого існування провів певну науково-дослідницьку роботу, домогся позитивних результатів в справі вирошування наукових кадрів. Працюючи в основному над актуальною тематикою, відділи історії, економіки і літератури цього інституту дослідили і науково узагальнили цікавий матеріал, на основі якого видали цінну друковану продукцію (монографія професора І. П. Крип'якевича «Богдан Хмельницький», наукові записки відділу літератури тощо). Відділ економіки підготував до друку працю в 12 друкованих аркушах на тему «Колгоспи західних областей УРСР в боротьбі за виконання головного завдання в сільському господарстві».

Поруч з цим бюро обкому відзначає, що в роботі Інституту суспільних наук мають місце істотні недоліки. Інститут ще не став науковим центром в західних областях України, не очолив координації наукової діяльності наукових і учбових установ, не домогся сталих творчих зв'язків з науковцями університетів та інших наукових установ. Замкнутість і відірваність його діяльності негативно позначилися на всій науково-дослідницькій роботі інституту.

За роки своєї роботи інститут ще не визначив відповідних наукових напрямків, а відсутність належного координування наукової тематики розпорошувала його сили. Такий стан привів до нічим не виправданого розбухання відділу археології, поділу відділу літератури, майже повної бездіяльності відділу мистецтвознавства та дуже кволої роботи відділу мовознавства.

Внаслідок цього в ряді відділів тематика науково-дослідницьких робіт обмежена, в ній падає мало приділяється уваги вивченню проблем радянського періоду.

Значно знижує наукову діяльність надмірне затягування строків виконання запланованих тем, а також недостатній науково-теоретичний рівень окремих робіт.

Бюро обкому вважає, що сама структура інституту себе не повністю виправдовує. Існування малочисельного відділу мистецтвознавства поряд з Музеєм етнографії і художнього промислу приводить до паралелізму в їх роботі і значного послаблення комплексної розробки проблем мистецтвознавства.

Підготовка наукових кадрів через аспірантуру проводиться безпланово, а це приводить до того, що здібні молоді науковці після успішного закінчення аспірантури і захисту дисертацій майже не використовуються для роботи в інституті. Поруч з цим серед працівників інституту є багато таких, які протягом довгого часу не дають ніякої наукової продукції, не мають наукового звання чи ступеня.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Підкреслено в документі.

Вчена рада інституту ще не стала органом колективної наукової думки, центром обговорення важливіших науково-теоретичних проблем, місцем наукової критики і самокритики.

Партійне бюро філіалу дуже мало допомагало в роботі партійної групи інституту, не дбало про систематичне проведення ідейно-виховної роботи серед колективу, байдуже ставилось до значних недоліків в роботі відділів інституту. Недостатньо допомагали партійній організації мисььком і Ленінський райком партії.

Бюро обкому КП України постановляє:

1. Зобов'язати президію та бюро партійної організації філіалу прийняти заходи до виправлення недоліків в роботі Інституту суспільних наук. Організувати систематичну і більш кваліфіковану допомогу дирекції інституту в плануванні та виконанні актуальної науково-дослідницької тематики, комплексувати роботи відділів, більш раціональному використанні наукових кадрів, дбаючи про систематичний їх науковий ріст. Забезпечити безумовне виконання планів науково-дослідницької роботи.

2. Вважати за необхідне при плануванні робіт відділів історії, економіки та літератури звертати особливу увагу на дослідження тем радянського періоду. Для розробки певних проблем створювати авторські колективи, залучаючи до них найбільш кваліфікованих науковців.

3. Рекомендувати директору Інституту суспільних наук ширше практикувати проведення наукових сесій, дискусій тощо з широким залученням представників вузів, підприємств¹, установ на яких обмірковувати актуальні проблеми розвитку суспільних наук.

4. Надаючи виключне значення написанню нарисів з нагоди 700-річчя міста Львова, доручити дирекції Інституту суспільних наук спільно з ректоратом університету та дирекцією педагогічного інституту створити авторський колектив та представити обкому партії свої пропозиції з цього приводу до 15 січня 1955 року.

5. Зобов'язати дирекцію інституту розгорнути більш інтенсивну підготовку до 100-річчя з дня народження письменника-революціонера Івана Франка. В планах науково-дослідницької роботи широко передбачити вивчення естетичних, економічних, громадсько-політичних поглядів та художньої майстерності його творів. Підготувати та видати наукові збірки, монографії з нагоди ювілею Івана Франка.

6. Доручити президії філіалу організувати детальне рецензування рукописів наукових праць, які протягом довгорічної праці в установах Академії наук не дали друкованої продукції, щоб зробити висновки про доцільність їх дальшої роботи в Інституті суспільних наук.

7. Просити ЦК КП України внести пропозицію до Президії Академії наук про доцільність об'єднання відділу мистецтвознавства з Музеєм етнографії і художнього промислу Львівського філіалу.

8. Партійному бюро філіалу надавати більш конкретну і систематичну допомогу в роботі партгруп, зокрема в організації ідейно-виховної роботи в колективі працівників Інституту суспільних наук.

¹ Підкреслено в документі олівцем.

9. Миському і Ленінському райкому КП України подавати більше допомоги партійній організації філіалу і, зокрема, Інституту суспільних наук⁸⁸.

Секретар Львівського обкому КП України *М. [К.] Лазуренко*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 3778, арк. 95–97. Оригінал. Машинпис.

№ 239

**ЗВЕРНЕННЯ ДИРЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА,
ФОЛЬКЛОРУ ТА ЕТНОГРАФІЇ ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ЩОДО
ДОЗВОЛУ НА ПРИДБАННЯ РУКОПИСНИХ МАТЕРІАЛІВ
З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ**

16 грудня 1954 р.

До фондів Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії надійшли матеріали, що є власністю приватних осіб.

1. Документи про колишній театр «Березиль»⁸⁹, що являють собою рукописи протоколів засідань т. зв. режисерської лабораторії; рукописи статей, виступів, творчих планів видатних акторів театру; списки акторського складу театру (по сезонах); матеріали, що характеризують творчу роботу студій «Березиль»; чорнові варіанти режисерських розробок окремих вистав; листування окремих акторів тощо.

2. Спогади одного з найстаріших працівників робітничо-колгоспних театрів т. Онищенко І. В. «Творчі шляхи робітничо-селянських та самодіяльних театрів на Україні» (рукопис на 60 стор[інок]).

На підставі розгляду спеціальної комісії інститут вважає, що вищезгадані документи мають значну історико-пізнавальну вартість.

Особлива їх цінність полягає у тому, що вони стосуються ранніх періодів становлення і розвитку українського радянського театру.

Архіви України не так вже багато зберігають даних про ці періоди. Потребу ж у вивченні історико-театрального процесу на Україні 20–30-х років гостро відчувають театрознавці і, зокрема, наукові співробітники відділу театру інституту, які працюють над створенням історії українського радянського театру.

Інститут вважає за потрібне придбати згадані матеріали і прохає Президію дати на це дозвіл.

Вартість матеріалів у відповідності до висновків комісії визначається в сумі три тисячі крб.

В[иключуючий] о[бов'язки] директора інституту
кандидат мистецтвознавства *В. Д. Довженко*
Учений секретар кандидат мистецтвознавства *М. Т. Щоголь*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 619, арк. 177–177зв. Оригінал. Машинпис.

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІ АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО НАГОРОДЖЕННЯ
ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ ІМ. Є. О. ПАТОНА ОРДЕНОМ
ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА*¹**

20 грудня 1954 р.

В 1954 році минає 20 років з дня заснування в складі Академії наук Української РСР Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона. Інститут електрозварювання вишик на базі зварювальної лабораторії, яку організував дійсний член АН УРСР Є. О. Патон в 1929 році при кафедрі інженерних споруд ВУАН.

За 20 років свого існування Інститут електрозварювання перетворився в найбільший у Радянському Союзі науково-дослідний заклад в галузі зварювання металів. З перших днів організації інститут працює над проблемою автоматизації і механізації зварювального виробництва.

В 1940 році під керівництвом Є. О. Патона інститут створив вітчизняний спосіб автоматичного швидкісного зварювання під флюсом, що став головним засобом механізації зварювальних робіт в нашій країні.

В роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Інститут електрозварювання, працюючи безпосередньо на Уральському танковому заводі ім. Сталіна, вперше в світовій практиці розробив і широко застосував на всіх танкових заводах країни автоматичне зварювання бронеконструкцій. Зварювання під флюсом відіграло видатну роль в справі безпосереднього збільшення випуску і підвищення якості танків, авіабомб, артсистем та іншої базової продукції для потреб фронту.

В післявоєнні роки Інститут електрозварювання домогся дальшого розвитку автоматичного зварювання в промисловості, на транспорті та в будівництві. Інститут виступив одним з ініціаторів співдружності науки і виробництва. Наукові розробки інституту запроваджені більш як на 700 заводах, підприємствах, будовах Радянського Союзу. Застосування робіт інституту дозволило визволити більш як 21 тис. робітників зварювальників.

За останні роки інститутом розроблено і впроваджено у виробництво нові, ще більш прогресивні засоби зварювання: електродшлакове однопрохідне зварювання товстого металу, шлангове напівавтоматичне зварювання, дуодугове швидкісне зварювання тощо.

12 співробітників Інституту електрозварювання за 7 видатних науково-технічних праць удостоєні високого звання лауреатів Сталінських премій.

Інститут електрозварювання розробив теоретичні основи зварювання під флюсом, видав десятки збірників та монографій; протягом останніх років великим тиражем виходить журнал «Автоматическая сварка»; створено учбовий посібник для вузів автоматичного зварювання². Теоретичні праці інституту перекладені на китайську мову, видаються в країнах народної демократії. Співробітники інституту надали допомогу Чехословацькій, Польській та Румунській республікам в застосу-

¹ Аналогічне клопотання було направлено до РМ УРСР.

² Так у документі. Очевидно, мається на увазі «учбовий посібник з автоматичного зварювання для вузів».

ванні автоматичного зварювання. На базі технологічних процесів, винайдених і розроблених Інститутом електрозварювання, проєктуються та будуються нові труби, котельні та інші заводи в СРСР і Китайській Народній Республіці.

За 20 років свого існування Інститут електрозварювання виростив значну кількість висококваліфікованих фахівців, створив свій загальнонаціональний науковий напрямок в радянській зварювальній науці і техніці.

Ураховуючи видатні заслуги колективу інституту в справі розвитку радянської зварювальної науки і техніки та в зв'язку з 20-річним ювілеєм інституту Президія Академії наук Української РСР підносить клопотання про нагородження Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР орденом Трудового Червоного Прапора.

Президент Академії наук УРСР академік *О. [В.] Палладін*
Головний вчений секретар Президії АН УРСР *О. [Н.] Щербань*

На документі помітка: «[Ин[ститу]т электросварки ([И. И.] Заруба) проект подал в Президиум. Отправлено с изменением».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 618, арх. 576–577. Копія. Машинпис.

№ 241 *¹

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ВПОРЯДКУВАННЯ ШТАТНО-ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ АН УРСР

24 грудня 1954 р.

928. СЛУШАЛИ*²: О реалізації постановлення Совета Министров Союза ССР № 2150 от 14.X.1954 г. и постановлення ЦК КП України и Совета Министров УССР № 1740 от 2.XI.1954 г. в часті упорядочення структури и сокращения штатов министерств и ведомств УССР.

(Сообщение вице-президента Академии наук УССР действительного члена АН УССР Н. П. Семененко о результатах рассмотрения комиссией Президиума АН УССР предложенный председателю отделений АН УССР и директоров научно-исследовательских учреждений АН УССР об изменении структуры учреждений и сокращения штатов).

ПОСТАНОВИЛИ: Утвердить следующие мероприятия в связи с рассмотрением предложенный председателю отделений наук и директоров научно-исследовательских учреждений Академии наук УССР в часті изменения структуры и сокращения штатов:

По центральному апарату Академіи наук УССР

1. Установить штатный состав Президиума АН УССР в таком количестве должностей:

¹ Див. док. № 164.

² Тут і далі – підкреслено в документі.

Президент	1
Вице-президенты	3
Главный ученый секретарь	1
Члены Президиума – академики-секретари отделений	5
Члены Президиума	3

Итого 13 штатных должностей вместо существующих 15 должностей.

2. Учредить вместо 4-х должностей ученых секретарей Президиума АН УССР – 3 должности заместителей Главного ученого секретаря Президиума АН УССР.

3. В целях сокращения параллелизма в работе и сокращения расходов на содержание снабженческого аппарата объединить отдел материальных фондов Управления делами АН УССР с базой снабжения «Техснаб» с тем, что функции планирования и реализации будут выполняться вновь созданным аппаратом, состоящим на хозяйственном расчете.

В связи с этим сократить из бюджетного штата такие должности:

1. Заместитель управляющего делами	– 1	– 930 руб.
2. Начальник отдела материальных фондов	– 1	– 880 –/--
3. Инженер	– 3	– 790 –/--
4. Товаровед	– 2	– 690 –/--
5. Заведующий транспортом	– 1	– 880 –/--

Функции по должности заведующего транспортом передать:

по планированию транспортных средств и горючего – хозрасчетной организации по снабжению; по эксплуатации транспорта – заведующему автобазой Управления делами АН УССР.

Просить Совет Министров Украинской ССР переименовать базу технического снабжения «Техснаб» АН УССР в контору технического снабжения «Академснаб» Академии наук УССР.

4. Сократить должности других структурных подразделений:

а) Заместитель председателя Редакционно-издательского совета	– 1	– 1500 руб.
б) Старший бухгалтер отдела капитального строительства	– 1	– 600 –/--
в) Инспектор канцелярии	– 1	– 690 –/--
г) Инспектор отдела специальных работ	– 1	– 690 –/--
д) Секретарь-референт Совета по изучению производительных сил	– 1	– 550 –/--
е) Кладовщик Управления делами	– 1	– 880 –/--
ж) Инженер лаборатории научно-прикладной фотографии	– 1	– 790 –/--

5. Ввиду сокращения должности бухгалтера отдела капитального строительства функции по этой должности передаются:

по текущей работе учета капиталовложений по линии Управления делами – бухгалтерии Управления делами;

по сводному учету капиталовложений всех учреждений АН УССР – центральной бухгалтерии.

6. Ввести в штат Управления делами АН УССР ½ штатной единицы техника с фондом зарплаты 300 руб. для обслуживания радиоузла.

По Отделению общественных наук

Институт истории

1. Ликвидировать отдел историографии и за счет его штатов усилить отдел всеобщей истории, заменив должность руководителя отделом на должность старшего научного сотрудника.

2. Утвердить в должностях руководителей отделами докторов наук: по отделу истории советского периода – т. М. И. Супруненко;

по отделу истории капитализма – заместителя директора института по научной работе т. Лося Ф. Е. без дополнительной оплаты;

по отделу истории феодализма – т. И. А. Гуржия;

по отделу археографии – т. М. А. Рубача.

3. В связи с возложением на заместителя директора по научной работе обязанностей руководителя отдела без дополнительной оплаты заменить должность руководителя отделом на должность старшего научного сотрудника.

4. Освободить от работы в Институте истории совместителей: кандидата наук В. А. Жебокрицкого и доктора наук А. А. Введенского.

Институт археологии

1. Одобрить существующую структуру института.

2. Вопрос о возложении обязанностей руководителя отделом на заместителя директора института по научной работе рассмотреть дополнительно.

Институт литературы

1. Отдел украинской давней литературы влить в состав отдела украинской дооктябрьской литературы в качестве группы.

2. Организовать новый отдел литературы славянских стран народной демократии, выделив для его организации часть штатов из отдела русской и славянских литератур, часть за счет сокращения отдела рукописей и предоставив дополнительно три единицы.

3. Поручить Отделению общественных наук и дирекции института внести в 10-дневный срок предложения о возложении обязанностей руководителей отделами на директора института и его заместителя по научной работе.

Институт искусствоведения, фольклора и этнографии

1. Преобразовать отдел рукописных фондов, состоящий из 4-х единиц, в группу фондов при дирекции института, а отдел звукозаписи, состоящий из 2-х единиц, во вспомогательную лабораторию звукозаписи.

2. В связи с переназначением кандидата наук Б. С. Бутник-Сиверского на должность старшего научного сотрудника, предоставить институту дополнительно одну штатную единицу.

3. Ввиду многопрофильности института учредить вторую должность заместителя директора института по научной работе, утвердив в этой должности зав[сующего] отделом этнографии кандидата наук К. Г. Гуслистого.

Институт языкознания

1. Объединить два отдела: отдел русского языка и других славянских языков с отделом общего языкознания романско-германских языков, присвоив новому отделу название – отдел русского языка, славянских языков и общего языкознания.

Руководство указанным отделом возложить на директора института действительного члена АН УССР Л. А. Булаховского.

2. Заменить две должности руководителей отделами на две должности старших научных сотрудников.

Институт экономики

1. Ликвидировать отдел водного хозяйства, передав его штаты и тематику в отделы экономики промышленности и экономики сельского хозяйства.

2. Ввиду отсутствия базы и соответствующих кадров, считать нецелесообразным дальнейшее существование самостоятельного отдела статистики в составе 3-х научных работников.

Штатную численность указанного отдела влить на правах группы статистики в один из отделов института.

Две должности руководителей отделами заменить на две должности старших научных сотрудников.

3. Возложить обязанности руководителей отделами на директора института и его заместителя по научной работе.

4. Освободить от обязанностей штатных научных сотрудников действительного члена АН УССР П. И. Лященко, проживающего постоянно в г. Ленинграде, и действительного члена АН УССР Л. Н. Яснопольского, проживающего постоянно в г. Москве.

Институт философии

1. Одобрить предложенную институтом структуру в количестве 4-х научных отделов.

2. Возложить на директора института руководство отделом истории философии общественной мысли Украины, а на его заместителя по научной работе – руководство отделом исторического материализма.

3. Освободить кандидата наук С. И. Шило от работы в институте, как совместителя.

4. Исключить из штатного расписания института полставки старшего научного сотрудника для восстановления полной ставки заведующего Кафедрой философии АН УССР.

5. В соответствии с представлением Отделения общественных наук и института утвердить зав[едующим] Кафедрой философии М. Э. Овандера, одновременно утвердив его на 0,5 ставки старшего научного сотрудника Института философии.

6. Директору Института философии внести свои предложения о кандидатуре на должность заместителя директора по научной части из числа зав[едующих] отделами института.

7. Заменить две должности руководителей отделами на две ставки старших научных сотрудников.

Сектор государства и права

Одобрить действующее штатное расписание Сектора государства и права, как самостоятельного научного учреждения.

Республиканский музей Т. Г. Шевченко

1. Одобрить представленную структуру музея в составе 3 отделов вместо существующих 4, организовав новый отдел массового обслуживания экскурсий.

2. Считать нецелесообразным иметь в штатах Киевского и Каневского музеев заместителей директоров без дополнительных обязанностей.

В Киевском музее следует учредить должность ученого секретаря с правом замещения директора.

В Каневском музее-заповеднике – заместителя директора музея, он же старший научный сотрудник.

3. Передать в штат мемориального музея – дом-музей Т. Г. Шевченко одну должность научного сотрудника.

Государственная публичная библиотека

1. Одобрить представленную укрупненную структуру библиотеки.

2. Одобрить намеченные дирекцией замены вышних должностей на низшие.

3. Реорганизовать отдел хозрасчетного обслуживания в сектор хозрасчетного обслуживания.

Утвердить предложенный Отделением общественных наук состав штата хозяйственного и финансового обслуживания научных учреждений данного отделения, согласно которому из 80 единиц административно-хозяйственного персонала сохраняется 72 и 8 единиц с месячным фондом зарплаты 8400 руб. подлежат сокращению.

Считать целесообразным сосредоточить должности младшего обслуживающего персонала в тех учреждениях, где остаются заместители директоров по хозяйственной части и завхозы.

Отделение физико-математических, химических и геологических наук

Полтавская гравиметрическая обсерватория

1. Учредить в обсерватории должность ученого секретаря с правом замещения директора обсерватории.

В связи с этим замснить имеющуюся должность старшего научного сотрудника – заместителя директора по научной работе на дополнительную должность младшего научного сотрудника.

Институт общей и неорганической химии

1. Одобрить действующую структуру института.

2. Сократить должность курьера из хозяйственного аппарата, переложив его функции на коменданта.

3. Для укрепления отдела коррозии перевести из отдела электротехнологии одного старшего и одного младшего научного сотрудников.

Институт математики

1. Одобрить следующую структуру Института математики:

- а) отдел дифференциальных уравнений,
- б) отдел математического анализа и математической физики (с группой истории математики),
- в) отдел вычислительной математики и теории вероятностей,
- г) отдел общей механики,
- д) отдел гидромеханики (с группой фильтрации),
- е) отдел математической теории упругости,

ж) научная библиотека,

з) хозяйственный отдел.

2. Вопрос об организации вычислительного центра рассмотреть дополнительно.

3. Передать из Института машиноведения и автоматики должность ст[аршего] научного сотрудника, которую будет занимать член-корреспондент АН УССР Я. Б. Лопатинский.

4. Обсудить вопрос о переводе вместе с должностью т. [О. С.] Парасюка из того же института.

5. В проекте нового штатного расписания предусмотреть такие переименования должностей:

заместителя директора по АХЧ – в помощника директора по АХЧ;

три должности вычислителей – в три должности математиков-программистов складами по 880 руб.

6. Рекомендовать дирекции института внести предложение о назначении на должность заместителя директора по научной работе одного из руководителей отделов – докторов наук. Должность зав[едующего] отделом заменить на должность старшего научного сотрудника.

Институт физики

1. Одобрить действующую структуру института, переустроенную в 1954 году.

2. Сократить две должности административно-управленческого персонала: библиотекаря и инспектора по снабжению.

Институт геологических наук

1. Ликвидировать как самостоятельное структурное подразделение лабораторию гипергенных руд и коры выветривания и влить ее в отдел минералогии на правах группы, заменив должность зав[едующего] лабораторией на должность старшего научного сотрудника. Перевести одну штатную единицу старшего научного сотрудника в отдел петрографии.

2. Сократить должность грузчика.

3. Передать из Лаборатории металлофизики группу рентгеноспектрального анализа в составе 3 чел., которой руководит кандидат наук Н. Д. Борисов.

Назначить тов. Борисова Н. Д. зав[едующим] лабораторией физико-технического анализа Института геологических наук.

Институт физической химии

1. Ликвидировать в составе института лабораторию строения жидкостей из 5 единиц:

две единицы младших научных сотрудников передать Лаборатории металлофизики АН УССР,

три единицы (младшего научного сотрудника, инженера и препаратора) передать для усиления отдела фотохимии данного института.

2. Заменить должности:

заведующего мастерской – на механика,

заведующего хозяйством – на техника-лаборанта.

Институт органической химии

1. Одобрить существующую структуру института.

2. Сократить вакантную должность ученого секретаря, заменив ее на должность старшего научного сотрудника для лаборатории ароматических соединений.

Отделение биологических наук

Институт зоологии

1. Отдел фауны реорганизовать в отдел беспозвоночных и перевести в этот отдел из отдела акклиматизации должность старшего научного сотрудника, из отдела экологии – должность лаборанта.

2. Запретить кандидату наук Н. Н. Синицкому иметь совместительство в вузе.

3. На должность зав[едующего] музейным сектором пригласить доктора наук.

Институт ботаники

1. Одобрить представленную институтом структуру штатного расписания.

2. Должность завхоза полевой лаборатории в Феофании перевести в штат Старосельской биологической станции, а должность заведующего Старосельской научно-экспериментальной базой заменить на должность младшего научного сотрудника.

3. Сократить по биологической станции одну должность рабочего.

4. Две должности лесничих из лесничества «Феофания» заменить на одну должность ст[аршего] лаборанта и одну должность объездчика. Должности младшего научного сотрудника и ст[аршего] лаборанта из лесничества «Феофания» передать Старосельской биологической станции.

5. Перевести из отдела физиологии должность старшего научного сотрудника в отдел цитологии и эмбриологии для усиления последнего, а должность агронома-полевода переуверить в должность младшего научного сотрудника – для отдела физиологии.

6. Согласиться с тем, чтобы директор Института ботаники действительный член АН УССР Д. К. Зеров заведовал неструктурной лабораторией споро-пыльцевого анализа.

7. Поручить заведывание отделом геоботаники заместителю директора по научной работе, а должность зав[едующего] этим отделом заменить на должность старшего научного сотрудника.

8. Освободить кандидата наук т. [Д. Я.] Афанасьева от заведывания отделом, назначив его на должность старшего научного сотрудника.

Институт гидробиологии

1. Закрывать отдел морских водоемов и его штат передать для усиления Одесской биологической станции, заменив должность руководителя отделом на старшего научного сотрудника.

2. Передать Институту гидробиологии должность младшего научного сотрудника из Института физиологии, которую там занимал кандидат наук т. [П. Г.] Сухован.

3. Внести предложение о наименовании отдела экспериментальной экологии рыб.

4. Сократить ставку источника из отдела морских водоемов в Вилковс.

5. Перевести должность рыбовода в отдел экспериментальной экологии рыб.

Институт микробиологии

1. Одобрить представленную структуру, сняв в отделе микробиологии бюджетные ставки двух младших научных сотрудников-химиков для усиления отдела биохимии микроорганизмов.

2. Сократить две должности хозяйственного аппарата: машинистку и кассира.
3. Предоставить институту должность старшего научного сотрудника для развития работ по вирусологии.

Институт физиологии

1. Ликвидировать лабораторию по борьбе с силикозом, находящуюся в г. Харькове, в составе шести штатных единиц.
2. Объединить лабораторию высшей нервной деятельности с лабораторией трофических функций нервной системы. Освобождающуюся должность зав[едующего] отделом превратить в должность старшего научного сотрудника и передать для усиления штата лаборатории биофизики.
3. Музей павловской физиологии, как структурную единицу, закрыть, а должность младшего научного сотрудника передать для усиления штата лаборатории биофизики.
4. Должность механика гаража переутвердить в должность инженера рентгенофизика для лаборатории биофизики.
5. Передать в Институт гидробиологии должность младшего научного сотрудника.
6. Сократить должности фотографа, зав[едующего] виварием, библиотекаря, начальника планового отдела и бухгалтера; поручить центральной бухгалтерии АН УССР проверить методику учета, применяемую в институте на предмет ее упрощения.

Институт биохимии

Одобрить действующую структуру и штат института без изменений. Замнить должности из хозаппарата – бухгалтера-кассира и заведующего складом реактивов на одну должность младшего научного сотрудника и одну должность техника-лаборанта.

Ботанический сад

1. Одобрить действующую структуру, которая была переутверждена в 1954 году.
2. Обязать дирекцию Ботанического сада выделить по одному младшему научному сотруднику для непосредственной работы в дендрологических парках «Александрия» и «Тростянец» для усиления их научной работы.
3. Поручить ученому секретарю Президиума т. Е. Н. Кондратью подготовить письмо в Совет Министров УССР об изъятии части территории и находящихся на ней зданий от Тростянецкого племсовхоза Министерства совхозов СССР и передаче их дендрологическому парку «Тростянец».
4. Передать должность старшего научного сотрудника – руководителя отдела акклиматизации и парковедения в штат дендрологического парка «Александрия».

Дендрологический парк «Александрия»

1. Переименовать заповедник «Александрия» в дендрологический парк «Александрия» АН УССР.
2. Одобрить штатное расписание дендрологического парка «Александрия», согласно которому вся научная и хозяйственная деятельность парка подчинена руководителю отдела акклиматизации и парковедения Ботанического сада АН УССР.

3. В соответствии с этим переименовать должности: старшего агронома – на младшего научного сотрудника, директора заповедника – в завхоза дендрологического парка, техника-строителя – в садовника, лесотехника – в старшего лаборанта.

Отделение сельскохозяйственных наук

Институт лесоводства

1. Утвердить в проекте новой структуры следующие научные подразделения:
 - а) лаборатория лесоведения;
 - б) лаборатория защитного лесоведения;
 - в) лаборатория почвоведения с группой микробиологии;
 - г) лаборатория лесной экологии с научно-экспериментальной базой.
2. Заменить освобождающуюся должность руководителя лаборатории на должность младшего научного сотрудника для назначения кандидата наук т. [Н. М.] Грисюка.
3. Передать в Институт машиноведения и с[ельско]х[озия]ственной механики тематику, выполняемую кандидатом наук В. И. Яровым, передав его вместе с занимаемой должностью.

Институт физиологии растений и агрохимии

1. Одобрить структуру института в составе:
 - а) лаборатории физиологии питания растений;
 - б) лаборатории физиологии действия излучений на растения (руков[одит] директор б[ез] оплаты);
 - в) лаборатории агрохимии с группой микробиологии;
 - г) лаборатории физиологии роста, развития, стойкости и морфогенеза растений (руков[одит] зам[еститель] директора б[ез] оплаты);
 - д) лаборатории биохимии и фотосинтеза.
2. Ликвидировать в составе института отдел растениеводства и лабораторию агромелиорации. Штаты последней в количестве шести единиц передать в Сектор животноводства, а сотрудников освободить от работы в институте.
3. Заменить две должности руководителей отделом и лабораторией на две должности старших научных сотрудников.
4. Сократить по штату института следующие должности с освобождением сотрудников:
 - 1) мл[адшего] научного сотрудника Сиренко Н. А.
 - 2) электромонтера Лях В. С.
 - 3) агента-кладовщика Филатову Г. Т.
 - 4) лаборанта-служителя Ларченко З. М.
5. Заменить должность преспаратора на должность библиотечного техника и должность лабораторного служителя на должность курьера.
6. В связи с изменением направления работы института в сторону усиления физиологических исследований освободить из института работников по закрепляемым должностям отдела растениеводства:
 1. руководитель отдела – кандидат наук Яцук А. П.
 2. ст[арший] научный сотрудник – Омслюк А. В.

3. младший научный сотрудник – Палиенко М. Д.^{*1}

4. старший лаборант – Омельянская Е. П.

5. старший лаборант – Калдяновская Н. И.

7. В целях улучшения качественного состава научных кадров по физиологии растений предложить директору института объявить конкурс на замещение вакантных должностей старших и младших научных сотрудников соответственно докторами и кандидатами наук.

Институт энтомологии и фитопатологии

1. Одобрить следующую структуру научных подразделений:

а) лаборатория сельскохозяйственной энтомологии;

б) лаборатория лесной энтомологии;

в) лаборатория токсикологии с группой химии инсектофунгицидов;

г) лаборатория биологического метода борьбы с вредителями [сельско]х[оз]йственных растений;

д) лаборатория фитопатологии с научно-экспериментальной базой в Феопании.

2. Считать целесообразным ликвидировать лабораторию прогнозов, как самостоятельное структурное подразделение, с тем, что вопросами прогнозов будут непосредственно заняты лаборатория [сельско]х[оз]йственной энтомологии и лаборатория фитопатологии. Должность зав[едующего] лабораторией сократить.

3. Должность шофера легковой автомашины не утверждать.

Сектор животноводства

1. Организовать в составе сектора два подразделения: отдел животноводства на базе штатов сектора и лабораторию кормодобывания за счет штата ликвидированной лаборатории агрометеорологии в Институте физиологии растений и агрохимии.

2. Объявить конкурс на замещение должностей лаборатории кормодобывания.

Институт генетики и селекции

1. Лабораторию фитопатологии объединить с лабораторией генетики, тем самым укрепив состав и тематику последней.

2. Сократить должности:

1) руководитель лаборатории фитопатологии – ½ – 2250 руб.

2) библиотечарь – 1 – 690 руб.

3) ученый секретарь комиссии по борьбе с сикликозом – 1 – 905 руб.

3. Вменить в обязанность ученого секретаря института работу по научным кадрам и ведению специальной части.

4. Обязать институт укомплектовать постоянными работниками два периферийных опорных пункта: в Баштанке Николаевской области – по тематике, рекомендованной [Т. С.] Мальцевым⁹⁰; в Херсоне или в Крыму по тематике орошаемого земледелия.

Лаборатория почвоведения

Предложить дирекции лаборатории перевести на постоянную работу в академии старших научных сотрудников [Гварипей] [А. М.] Гринченко, [М. К.] Крупского, [Г. С.] Гринь и [А. М.] Можейко; в случае их отказа перейти на постоянную

^{*1} Помилка в документі. Правильно: М. Я.

работу, освободить их как совместителей и объявить конкурс на замещение этих должностей.

Институт машиноведения и с[ельско]х[озяйственной] механики

1. Учитывая проблематику научных исследований института в области создания технологии производства и создания типов с[ельско]х[озяйственных] машин, согласиться с предложением института и Отделения технических наук о том, чтобы Институт машиноведения и с[ельско]х[озяйственной] механики передать в Отделение технических наук, которое займется дальнейшим уточнением его структуры и направленности работ.

Необходимо, чтобы директор института и его заместитель по научной работе ведали отделами или лабораториями данного института, о чем внести предложение в 10-дневный срок.

Отделение технических наук

Институт теплоэнергетики

1. Лабораторию топливосжигания преобразовать в группу, влив ее в отдел энерготехнологического использования топлива. Должность заведующего лабораторией переименовать в должность старшего научного сотрудника.

2. Предложить Отделению физико-математических, химических и геологических наук и Отделению технических наук представить свои предложения о целесообразности передачи Институту органической химии лаборатории энергохимической переработки бурых углей.

3. Поручить директору института представить свои предложения:

а) об усилении научного руководства в лабораториях теплообмена и теплообменных аппаратов и газодинамики, освободив от руководства указанными лабораториями совместителей профессора И. И. Чернобыльского и профессора П. Д. Швецова;

б) о сокращении одной должности адм[инистративно]-хоз[яйственного] персонала.

4. Обязать директора института оформить увольнение докторанта А. И. Петрова и использовать по назначению ставку заместителя директора по научной части.

5. Отделению технических наук изучить вопрос о работе экспериментальных полупромьшленных установок Института теплоэнергетики и рациональном использовании их штатов.

Институт строительной механики

1. Объединить лабораторию колебаний с лабораторией динамической прочности. Освободить от работы в институте т. [В. О.] Кононенко, проживающего в г. Москве, а должность руководителя лабораторией колебаний сократить.

2. Директору института в 10-дневный срок представить свои предложения о назначении на должность зам[естителя] директора института по научной части одного из заведующих отделов или лабораторий – докторов наук.

3. Сократить должности вспомогательного и хозяйственного персонала: библиограф – 1, комендант – 1, переложив функции последнего на зам[естителя] директора по хозяйству и товароведа.

Институт гидрологии и гидротехники

1. Директору института добиться перехода заведующего отделом механизации гидротехнических работ кандидата технических наук т. [М. А.] Силина

на основную работу в институте. В противном случае влить отдел механизации гидротехнических работ в отдел гидротехнических сооружений на правах группы.

2. Директору института возложить научное руководство группой в одном из отделов института на зам[естителя] директора по научной части кандидата наук Р. Т. Слободяна.

3. Заведывание спецчастью поручить одному из сотрудников института.

Институт горного дела

1. Группу рудничного транспорта (в г. Днепропетровске) влить в отдел горных машин и механизмов (руководитель) П. С. Кучеров).

2. Поручить директору института дать предложения о возложении на заместителя директора по научной работе обязанностей руководителя одного из отделов института.

3. Ввиду неполной нагрузки, оставить в штате института половину должности заведующего спецчастью, а другую половину должности переутвердить в штатное расписание Лаборатории металлофизики.

4. Разрешить институту уволить инженера-электрика по обслуживанию трансформаторной подстанции г. Циона, а его обязанности возложить приказом дирекции на одного из инженеров института. Должность инженера использовать для укрепления одного из научных отделов.

5. Проект об увеличении штата лаборатории подготовки металлургического сырья отклонить. К вопросу о дополнительных вакансиях для этой лаборатории вернуться позже в связи с рассмотрением вопроса об обеспечении проводимых лабораторией работ.

6. Ликвидировать лабораторию инструментального контроля шахтных канатов, как структурную единицу, влив ее со штатами и тематикой в отдел прочности горных машин и сооружений.

Остальные штатные единицы этой лаборатории использовать на укрепление ведущих научных отделов Института горного дела. Должность заведующего хозяйством – сократить, переложив функции последнего на зам[естителя] директора по адм[инистративно]-хоз[яйственной] части.

Институт использования газа

1. Предложить директору института в 10-дневный срок представить свои предложения о взятии на себя руководства одним из отделов института.

2. Изменить название отдела автоматизации и газовых двигателей на отдел автоматизации.

3. Сократить должность заведующего снабжением – 1 – 690 руб.

Институт электросварки

1. Директору института подготовить предложения о направлении двух заведующих лабораториями в докторантуру. В связи с этим подготовить вопрос о слиянии и укрупнении лабораторий и замене двух должностей зав[едующих] лабораториями на должности старших научных сотрудников.

2. Сократить штаты адм[инистративно]-управленческого персонала:

1) зав[едующий] канцелярией – 1 – 550 руб.

2) дежурный слесарь по сантехнике – 2 – 450 руб.

3. Заместить вакантную должность руководителя отделом, обязанности по которому исполняет заместитель директора по научной работе, на должность старшего научного сотрудника.

Лаборатория проблем быстроходных машин и механизмов

1. Основным направлением работы лаборатории считать разработку гидравлических машин. Переименовать Лабораторию проблем быстроходных машин и механизмов в Лабораторию гидравлических машин. Темы, относящиеся к исследованиям паровых и газовых турбин, из плана работ лаборатории исключить.

2. В соответствии с уточнением профиля работ лаборатории сократить штат лаборатории, доведя его до 24 штатных единиц.

3. Заведующим лабораторией рекомендовать кандидата технических наук Д. Я. Алксапольского, при условии перехода его на основную работу в лаборатории.

Институт электротехники

1. Предложить отделениям физико-математических наук и технических наук обсудить вопрос и дать свои предложения о научной координации и более тесной связи работ лаборатории техники высоких частот и Физико-технического института.

2. Директору института перевести харьковскую группу из 4-х человек в г. Киев для укрепления лаборатории электрификации сельского хозяйства.

3. Предложить директору института в 10-дневный срок дать свои предложения о кандидатуре заместителя директора по научной работе из числа заведующих отделами – докторов наук.

4. Сократить должность завхоза и заменить на должность техника-лаборанта.

Институт черной металлургии

1. Объединить отдел механизации и автоматизации металлургического производства с прокатным отделом, полставки руководителя отделом заменить на полставки старшего научного сотрудника.

2. Лабораторию контроля и внедрения ликвидировать как самостоятельную организацию по хозрасчету. Хоздоговорный штат научного и научно-вспомогательного персонала в количестве 18,5 единиц распределить по отделам института и переутвердить его для выполнения хозяйственно-договорной тематики.

3. Предложить директору института принять меры к переводу заведующих отделами и лабораториями действительного члена АН УССР А. П. Чекарсва и члена-корреспондента АН УССР К. П. Бунина, члена-корреспондента АН УССР К. Ф. Стародубова и члена-корреспондента АН УССР С. Н. Кожевникова на основную работу в Институте черной металлургии.

Львовский филиал АН УССР

Управление Львовского филиала АН УССР

1. В составе Научно-природоведческого музея филиала организовать следующие три отдела:

отдел палеонтологии,

отдел ботаники и

отдел зоологии.

В связи с этим переутвердить две должности руководителей отделов на две ставки старших научных сотрудников – руководителей отделов – докторов наук.

2. Сократить должность заведующего гаражом – механика с окладом 880 руб.

3. Переутвердить должность курьера на должность уборщицы.
4. Передать фонды библиотеки Научно-природоведческого музея Львовской библиотеке с оставлением их в помещении музея.

Обязать директора библиотеки выделить одну штатную единицу для работы с фондами в Природоведческом музее.

Институт общественных наук

1. Ликвидировать отдел истории изобразительного искусства, а его штаты в количестве 4 единиц передать Музею этнографии и художественного промысла.
2. Заменить штатную единицу истопника на должность швейцара.

Музей этнографии и художественного промысла

1. Утвердить следующую структуру музея:

- 1) отдел этнографии,
- 2) отдел народного искусства и художественной промышленности,
- 3) отдел экспозиции и культмассовой работы,
- 4) отдел фондов,
- 5) хозяйственная часть.

2. В соответствии с новой структурой произвести замены существующих должностей с соблюдением уровней должностных окладов.

Увеличить на 4 единицы отдел народного искусства и художественной промышленности за счет единиц, переданных из Института общественных наук.

3. Предусмотреть в смете по специальным средствам должности младшего обслуживающего персонала для уборки помещений музея.

Львовская библиотека АН УССР

Поручить Библиотечной комиссии Академии наук дать заключение по штатному расписанию Львовской библиотеки, имея в виду наличие в нем мелких структурных подразделений.

Институт машиноведения и автоматики

1. В целях укрепления отдела автоматизации производственных процессов, ликвидировать группу электропривода.

2. Объединить отдел теории упругости и прикладной математики с отделом прочности и деталей машин в один отдел прочности и деталей машин.

3. Перевести члена-корреспондента АН УССР Я. Б. Лопатинского в Институт математики вместе с занимаемой им должностью старшего научного сотрудника. Поручить Институту машиноведения и автоматики организационно обслуживать члена-корреспондента АН УССР Я. Б. Лопатинского.

4. Передать из отдела прочности и деталей машин часть штатных единиц (ст[аршего] научного сотрудника, младшего научного сотрудника и лаборанта) в отдел автоматизации контроля и измерительной техники.

5. Заменить должность заместителя директора по научной работе, преобразовав ее в должность старшего научного сотрудника.

Институт агробиологии

1. Ввиду отсутствия четкого направления работ и малочисленности штата ликвидировать отдел защиты растений, а его личный состав вместе со штатными единицами передать в отдел растениеводства.

2. Сократить должность заведующего хозяйством, а его функции возложить на заместителя директора института по админ[истративно]-хоз[зяйственной] части.

Институт геологии полезных ископаемых

Утвердить действующую структуру института.

Сейсмический сектор

Согласиться с предложением отделения и руководства сектора об оставлении его как самостоятельного учреждения с отдельной сметой.

Крымский филиал Академии наук УССР

1. Одобрить предложения Крымского филиала по сокращению следующих должностей:

Управление и отделы филиала

1. Препаратор	- 1	- 500 руб.
2. Ст[арший] инженер-маркшейдер	- 1	- 1100 --/--
3. Бухгалтер	- 1	- 790 --/--
4. Секретарь-стенографистка	- 1	- 690 --/--
5. За[едующий] хозяйством заповедника Неаполь-Скифский	- 1-	- 690 --/--
6. Диспетчер-заправщик автомашин	- 1	- 690 --/--
7. Егерь-объездчик	- 1	- 410 --/--
Итого 7 единиц с месячным фондом зарплаты		- 4870 руб.

2. Заменить штатную единицу счетовода-картотетчика Карадагской станции и кладовщика научно-экспериментально пункта на две должности младших научных сотрудников.

3. Одобрить предложение филиала по замене части единиц в соответствии с их фактическим замещением.

4. В связи с упразднением Кавказского стационара⁹¹ просить Совет Министров УССР решить вопрос о передаче заинтересованным организациям жилых домов и хозяйственных построек стационара, подлежащего упразднению по новой структуре.

Хозяйственные организации

Сократить следующие должности:

Наименование предприятий	Наименование должностей	Количество	Месячный оклад
1	2	3	4
1. ОТО*1 Львовского филиала	Технорук	1	1000
2. Научно-экспериментальная с[ельско]х[озяйственная] база Института физиологии растений и агрохимии	Секретарь-машинистка	1	410
	Истопник	1	260
3. Научно-экспериментальная с[ельско]х[озяйственная] база Института генетики и селекции	Кассир	1	410

*1 Тут - экспериментально-технический отдел.

4. Научно-экспериментальная (сельскохозяйственная) база «Феофашия»	Зав[едующий] электростанцией	1	600
5. Лаборатория контроля и внедрения Института черной металлургии	Руководитель лаборатории	1	1700
	Ст[арший] бухгалтер	1	690
	Товаровед	1	450
	Секретарь-машинистка	1	450
	Уборщица	1	225
6. ЭИО*1 Института электросварки	Инженер планово-производственного отдела	1	790
7. ЭПО Института физики	Инженер	1	980
8. Древообделочный комбинат	Зав[едующий] плановым отделом	1	740
	Ст[арший] бухгалтер лесопильного цеха	1	600
9. СМУ «Академстрой» Издательство	Товаровед	1	600
10. Издательство	Инспектор по кадрам и спецработе	1	690
	Секретарь редакции отдела общественных наук	1	450
	Товаровед	1	690
11. Киевская типография	Зав[едующий] хозяйством	1	600
12. Экспериментально-конструкторские мастерские Института физиологии	Технический контролер	1	690
13. Львовская типография	Инженер	1	740
Итого 21 единица с месячным фондом заработной платы 13,76 тыс. руб.			

За счет произведенных сокращений штатов научных учреждений и хозяйственных организаций всего в количестве 99 единиц с фондом заработной платы 114 тыс. руб. в месяц, а также за счет экономии фонда заработной платы от перетверждения должностей с большими окладами на должности с меньшими окладами в сумме 45 тыс. руб. в месяц, утвердить дополнительные штатные единицы для таких учреждений и организаций АН УССР:

*1 Тут – экспериментально-производственный отдел.

1) Институту металлофизики в связи с распоряжением Совета Министров СССР от 6.X.1954 г. № 11032-р о реорганизации Лаборатории металлофизики в институт – 30 единиц с месячным фондом зарплаты – 58 тыс. руб.

2) Институту радиофизики и электроники в связи с реорганизацией Физико-технического института – 31 единица с месячным фондом зарплаты – 59 тыс. руб.

3) Институту литературы для организации нового отдела славянских литератур стран народной демократии – 3 единицы с месячным фондом зарплаты – 8 тыс. руб.

4) Институту математики для усиления специальных работ – 2 единицы с месячным фондом зарплаты – 3 тыс. руб.

5) Институту искусствоведения, фольклора и этнографии – 1 единица с фондом зарплаты – 3 тыс. руб. в месяц.

6) Центральный аппарат АН УССР: для организации комиссии по борьбе с силикозом – 2 единицы с фондом зарплаты – 4 тыс. руб. и инспектора отдела научных кадров для сектора аспирантуры (1 единица с фондом зарплаты 0,7 тыс. руб.).

7) Институту общей и неорганической химии для выполнения работ по специальной тематике – 10 единиц с месячным фондом зарплаты – 10 тыс. рублей.

8) Издательству АН УССР – редакторский персонал и редакционные машинистки – 6 единиц с месячным фондом зарплаты 6 тыс. рублей.

9) «Академнабу» АН УССР в связи с объединением функций ликвидируемого отдела материальных фондов Управления делами АН УССР с хозрасчетной базой «Техснаб» – 3 единицы с фондом зарплаты 4 тыс. руб. в месяц.

10) Увеличение штата для выполнения хозяйственных работ:

Институту горного дела для работ действительного члена АН УССР М. В. Луговцова – 5 единиц с месячным фондом зарплаты 5 тыс. рублей.

Институту машиноведения и автоматики – 7 единиц с месячным фондом зарплаты 6 тыс. рублей.

Всего 99 единиц с месячным фондом зарплаты 165 тыс. руб.

11. Настоящее постановление привести в исполнение после одобрения его Советом Министров УССР и переутверждения штатов в Министерстве финансов СССР.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Н. [П.] Семенко*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
доктор технических наук А. [*Н.*] Щербань

**РІШЕННЯ РОЗШИРЕНОГО ПЛЕНУМУ АСТРОНОМІЧНОЇ РАДИ
АН СРСР ПРО ЗАХОДИ З ПОКРАЩЕННЯ РОБОТИ ГОЛОВНОЇ
АСТРОНОМІЧНОЇ ОБСЕРВАТОРІЇ АН УРСР*²**

*[Не пізніше 25 грудня 1954 р.]*³

По Главной астрономической обсерватории Академии наук УССР*⁴

Заслушав и обсудив доклад директора ГАО АН УССР члена-корр[еспондента] АН УССР А. А. Яковкина о состоянии обсерватории и о выполненных и проектируемых на обсерватории работах, пленум Астросовета АН СССР отмечает, что с 1952 года на обсерватории интенсивно и с успехом ведутся астрономические наблюдательные работы по темам, разрабатываемым совместно с другими обсерваториями СССР и начинаются некоторые астрофизические наблюдения. Построен дифракционный спектрограф для наблюдений Солнца, готовый к работе.

Вместе с тем пленум констатирует, что строительные работы по ГАО АН УССР ведутся крайне медленными темпами. Водопровод до сих пор не функционирует, не строится дорога, отсутствует телефон. Все это чрезвычайно затрудняет научно-исследовательскую работу обсерватории. Ряд приборов не установлен, в частности, из-за отсутствия помещений.

Участок в Голосеевском лесу, относящийся к обсерватории, следует считать вполне пригодным для производства астрономических наблюдений, для исследований в области физики Солнца и для исследований по ряду астрофизических проблем.

Пленум считает необходимым пересмотр проекта ГАО с целью приближения его к типу современных астрономических обсерваторий, где крупные, основные инструменты установлены в отдельных павильонах, размещенных с достаточными интервалами по участку обсерватории. В частности, недопустима установка длиннофокусного инструмента на крыше большого, главного здания обсерватории, как это имеет место в существующем проекте.

Пленум обращает внимание Президиума АН УССР на необходимость проведения следующих мероприятий для обеспечения нормальной работы обсерватории:

1. Предусмотреть последовательное увеличение штата сотрудников ГАО АН УССР по мере вступления в строй новых инструментов и строительных объектов. В частности, уже в 1955 году необходимы две новые штатные единицы младших научных сотрудников.

2. Немедленно приобрести для ГАО АН УССР изготовленный на заводе (почтовый ящик № 412) 70-с[антиметровый] рефлектор.

¹ Див. док. № 219.

² Пленум був проведений у Києві 1–4 грудня 1954 р. спільно з Відділом фізико-технічних, хімічних і геологічних наук АН УРСР.

³ Датовано за дліводною поміткою на документі.

⁴ Підкреслено в документі.

3. В ближайшие годы заказать и приобрести следующие инструменты отечественного производства: меридианный круг, башенный солнечный телескоп, широкоугольный астрограф и необходимое для них лабораторное оборудование. В дальнейшем, в дополнение к имеющемуся вертикальному кругу, необходимо приобрести большой пассажный инструмент.

Председатель Астрономического совета АН СССР
член-корреспондент *А. А. Михайлов*²
Ученый секретарь *В. С. Сафронов*³
Верно*1:

Науковий архів ГАО НАН України, оп. 1, стр. 170, арк. 158–159. Засвідчена копія. Машинпис.

№ 243

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ
ЦК КПУ І. Д. НАЗАРЕНКА ПРО ЗБЕРЕЖЕННЯ СПАДЩИНИ
АКАДЕМІКА АН УРСР М. С. ВОЗНЯКА**

30 грудня 1954 р.

Президія Академії наук Української РСР, розглянувши матеріали Комісії по обліку спадщини дійсного члена АН УРСР Михайла Степановича Возняка, вносять такі пропозиції:

1. Зважаючи на те, що особиста бібліотека М. С. Возняка становить значну цінність добром рідкісних видань з питань україніки, славистики та франкознавства, враховуючи, що значна кількість видань повинна бути в закритому фонді, бсручи до уваги, що у Львові подібні зібрання книг є в кількох бібліотеках (філіалу АН УРСР, Львівського педагогічного інституту, Інституту суспільних наук та ін.), а в бібліотеках Києва відсутні, передати бібліотеку М. С. Возняка в Державну публічну бібліотеку УРСР², зберігаючи її як бібліотеку закритого типу, для використання науковцями в їх роботах.

2. Автографи класиків української літератури, біографічно-мемуарні матеріали про І. Франка та весь рукописний архів М. С. Возняка, включаючи й рукописи його власних праць, передати у відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР.

3. Погодитися з рішенням комісії про передачу цінностей і майна М. С. Возняка членом його родини за встановленим законом порядком.

Просимо Вас схвалити ці пропозиції.

Віце-президент АН УРСР *М. [П.] Семененко*
В[иконуючий] о[бов'язки] Головного вченого
секретаря Президії АН УРСР *Є. [М.] Кондратюк*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 618, арк. 610. Копія. Машинпис.

*1 Підпис нерозбірливий.

*2 Тут і далі – підкреслено в документі від руки.

**ІНФОРМАЦІЯ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ОБ'ЄДНАНОЇ НАУКОВОЇ СЕСІЇ
ВІДДІЛУ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ, ХІМІЧНИХ І ГЕОЛОГІЧНИХ
НАУК АН УРСР ТА ВІДДІЛЕННЯ ГЕОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНИХ НАУК
АН СРСР, ПРИСВЯЧЕНОЇ 300-РІЧЧЮ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО
СКЛАДУ РОСІЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ*2**

[Грудень 1954 р.]*3

[...]*4

7–8 мая 1954 г. в г. Львове состоялась посвященная 300-летию воссоединения Украины с Россией торжественная объединенная научная сессия Отделения геолого-географических наук АН УССР*5 и Отделения физико-математических, химических и геологических наук АН УССР, в работе которой приняли участие многочисленные представители научных, учебных и производственных геологических организаций Москвы, Ленинграда, Киева, Львова, Баку, Минска, Риги, Воронежа, Донбасса, Криворожья и др. городов и областей СССР.

Сессию открыл вступительным словом вице-президент АН УССР, действительный член АН УССР Н. П. Семенов, подчеркнувший огромное значение творческого сотрудничества ученых всех народов Советского Союза, возглавляемых Академией наук СССР, для победоносного развития самой передовой в мире советской науки.

Участники сессии заслушали доклады:

1. Историческое значение воссоединения Украины с Россией – первого секретаря Львовского обкома КП Украины т. М. К. Лазуренко,
2. Успехи изучения геологического строения территории Украинской ССР за годы советской власти – действительного члена АН УССР В. Г. Бондарчука,
3. Прогрессивная роль научных связей русских и украинских ученых в развитии геологических исследований на Украине – члена-корр[еспондента] АН УССР С. П. Родионова,
4. Проблемы изучения Кривого Рога и Курской магнитной аномалии – академика [АН СССР] Д. С. Коржинского*6,
5. Сопоставление железорудных свит докембрия СССР – члена-корр[еспондента] АН УССР Я. Н. Белевцева,
6. Роль Донецкого бассейна в развитии науки геологии угля – члена-корр[еспондента] АН СССР И. И. Горского*5,
7. Итоги работ Академии наук УССР по вопросам генезиса нефти – члена-корр[еспондента] АН УССР В. Б. Порфирьева,
8. История геологического развития Карпат – действительного члена АН УССР О. С. Вялова.

*1 Див. док. № 202.

*2 Інформацію взято із звіту про наукову діяльність Інституту геологічних наук АН УРСР за 1954 р.

*3 Датовано за змістом документа.

*4 Тут і далі – зліто текст про наукові досягнення Інституту геологічних наук АН УРСР у 1954 р.

*5 Помилка в документі. Правильно: АН СССР.

В заслушанных сессией весьма содержательных и насыщенных яркими примерами докладов выдающихся ученых АН СССР и АН УССР было раскрыто неосценимое благотворное влияние русской науки на развитие научных исследований, в частности геологических, на Украине и продемонстрированы новые выдающиеся достижения советской геологии. Докладчики заострили внимание участников сессии на важнейших теоретических и практических проблемах в области геологии, подлежащих разрешению в ближайшее время.

На сессии выступили также член-корр[еспондент] АН СССР Н. А. Елисеев⁹⁶, член-корр[еспондент] АН СССР С. В. Обручев⁹⁷, доктор геол[ого]-мин[ералогических] наук Ю. Ир. Половинкина⁹⁸ (ВСЕГЕИ), доктор геол[ого]-мин[ералогических] наук В. И. Влодавец⁹⁹ (Москва, АН СССР), канд[идат] геол[ого]-мин[ералогических] наук М. Н.*¹ Доброхотов (Киев, Укргеолуправление) и др.

На последнем заседании председательствующий член-корр[еспондент] АН СССР М. И. Варенцов¹⁰⁰ при всеобщем одобрении отметил большую работу, выполненную объединенной научной сессией, и охарактеризовал ответственные задачи, поставленные перед советскими геологами Коммунистической партии и советским правительством. В работе сессии приняли участие свыше 400 чел.

По окончании сессии гости из Москвы, Ленинграда и союзных республик и руководящие работники производственных геологических организаций, вместе с учеными Кисва и Львова, приняли участие в 6-дневной геологической экскурсии, в процессе которой дважды пересекли Карпатское горное сооружение и Закарпатье и непосредственно познакомились с их сложными геологическими разрезами. Особое внимание при этом было уделено вопросам тектоники, стратиграфии и региональной геологии обоих районов, а также вулканическим образованиям и металлогении Закарпатья. Были посещены также многочисленные месторождения различных полезных ископаемых.

Проведение научной геологической экскурсии дало возможность ее участникам, наряду с ознакомлением с геологическим строением Карпат и Закарпатья, наблюдать и собрать большой и ценный фактический материал для сопоставления с другими геологическими регионами СССР и для разработки важных теоретических вопросов геологической науки. По многим из них уже в ходе экскурсии возникал оживленный обмен мнениями.

Вместе с тем научная экскурсия превратилась в выдающееся событие в культурной жизни населения советских Карпат и Закарпатья, с большой теплотой встречавшего выдающихся ученых АН СССР, АН УССР и союзных республик. В г. Ужгороде 11 мая состоялась встреча участников экскурсии с интеллигентной Закарпатской области, открывшаяся речью секретаря Закарпатского обкома КП Украины т. В. А. Повх. На встрече выступали глава делегации ученых АН СССР, член-корр[еспондент] АН СССР М. И. Варенцов и вице-президент АН УССР, действ[ительный] член АН УССР Н. П. Семенюк. Доктор геол[ого]-мин[ералогических] наук В. И. Славин (ИГН АН УССР) прочел доклад о геологическом строении и полезных ископаемых советского Закарпатья, с большим вниманием воспринятый присутствующими.

*1 Помылка в документі. Правильно: Н. Н.

Торжественная объединенная научная сессия ОГТН АН УССР*¹ и ОФМХН и ГН АН УССР, по геологическим наукам, посвященная 300-летию воссоединения Украины с Россией, и состоявшаяся следом за ней научная экскурсия в высшей степени способствовали дальнейшему укреплению научных связей ученых союзных республик и творческому содружеству работников науки и производства.

В связи с празднованием исторической юбилейной даты учреждениями АН СССР (Институт геологических наук, Кольский филиал, Карело-Финский филиал и др.), а также академиями наук Грузинской ССР, Таджикской ССР, Узбекской ССР, в дар Академии наук Украинской ССР были преподнесены ценные коллекции образцов горных пород, минералов и полезных ископаемых, переданные затем в геологический музей института, где они экспонируются в настоящее время на специальной выставке. [...]

Директор Института геологических наук АН УССР
действительный член АН УССР *В. Г. Бондарчук*
Ученый секретарь института,
старший научный сотрудник *В. Ю. Кондрачук*

Науковий архів Інституту геологічних наук НАН України, оп. 1, спр. 355, арк. 9–11. Оригінал. Машиннопис.

№ 245

ОСНОВНІ ПІДСУМКИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ АН УРСР ЗА 1954 Р. І ЗАВДАННЯ НА 1955 Р.*²

[Грудень 1954 р.] *³

[...]*⁴

Основні напрями та результати наукових досліджень

Наукові дослідження в установах Академії наук Української РСР у 1954 р. відзначались широким застосуванням новітніх методів дослідження з використанням для цієї мети досягнень сучасної атомної фізики та атомної техніки. Роботи наших учених в цій галузі показують прагнення використати найновіші досягнення науки і техніки в мирних цілях, для блага народу.

Багато інститутів Академії наук УРСР вело наукові дослідження по неенергетичному використанню атомної енергії, зокрема, по використанню ізотопів як джерел проникаючої та іонізуючої радіації і як індикаторів у методі «мічених атомів».

В Інституті біохімії АН УРСР у результаті застосування радіоактивних ізотопів одержано нові дані щодо вуглеводно-фосфорного обміну в мозку при Perezбу-

*¹ Помилка в документі. Правильно: АН СССР.

*² Звітну доповідь виголошено віце-президентом АН УРСР М. П. Семененком на сесії Загальних зборів АН УРСР у березні 1955 р.

*³ Датовано за змістом документа.

*⁴ Знято частину тексту з загальною інформацією про розвиток народного господарства СРСР і УРСР.

дженні, що дає можливість з'ясувати процеси, які відбуваються при застосуванні терапії сном.

Використовуючи ядерні випромінювання, співробітники Інституту фізіології рослин і агрохімії одержали нові важливі результати у вивченні закономірностей живлення рослин.

Інститут фізичної хімії за допомогою радіоактивної сірки з'ясував будову багатосірчанних сполук.

Дослідження цих інститутів удостоєні премії Академії наук СРСР за 1954 р.

Інститут машинознавства і сільськогосподарської механіки, застосовуючи метод «мічених атомів», опрацював підвищення зносостійкості високоякісних чавунів та розробив рекомендації з цього питання.

Наші вчені-хіміки за допомогою «мічених атомів» успішно розв'язали ряд важливих теоретичних і практичних питань хімічної будови і механізму хімічних реакцій.

Широкі дослідження за допомогою радіоактивних ізотопів, що проводяться в Інституті фізіології ім. О. О. Богомольця, зв'язані з розробкою методів терапії і профілактики ряду захворювань.

Метод «мічених атомів» має дуже великі перспективи для розширення наукових досліджень в усіх галузях науки і техніки. Тому необхідно поставити перед інститутами академії першочерговим завданням – всіляко розвивати використання методу «мічених атомів» для вивчення хімічних реакцій, складних процесів, які відбуваються у тваринному і рослинному організмі, широко використовувати радіоактивні ізотопи з метою автоматичного контролю виробництва і управління технологічними процесами, а також використання радіоактивної променевої енергії з лікувальною метою.

Ми є свідками початку віку атомної енергії, що лише починає використовуватися, але вона все більше й більше проникатиме в різні галузі науки і народного господарства. Розробка нових шляхів використання атомної енергії в мирних цілях є найважливішим завданням усіх учених нашої академії.

У 1954 р. установи Академії наук домоглися істотних досягнень в галузі дальшого розвитку теорії в ряді галузей науки.

Провідну роль в СРСР відіграють дослідження в галузі напівпровідників, які проводяться в Інституті фізики під керівництвом дійсного члена АН УРСР В. С. Лалпкар'ова.

В лабораторії спектрального аналізу під керівництвом члена-кореспондента АН УРСР А. Ф. Прихотько одержано нові дані про механізм поглинання і випромінювання світла органічними люмінофорами. В цій лабораторії виконано також ряд робіт по застосуванню методів молекулярної спектроскопії для аналізу органічних сполук, в результаті чого показана можливість і ефективність застосування з цією метою методів інфрачервоної та ультрафіолетової спектроскопії.

В Інституті математики успішно провадилися дослідження і одержано ряд істотних наслідків у розв'язанні нових задач математичної фізики наближеними методами.

Велике значення мають дослідження, що провадяться в галузі обчислювальної математики інститутами електротехніки і математики. Розвитку цього напрямку приділялась у 1954 р. недостатня увага. Тепер перед дійсним членом АН УРСР

Б. В. Гненденком, який затверджений керівником зазначених робіт, стоїть завдання піднести рівень цих досліджень у 1955 р. і зробити інституту математики та електротехніки провідними в галузі обчислювальної математики.

Успішно розвивались теоретичні дослідження під керівництвом дійсного члена АН УРСР А. В. Думальського по ліофільності дисперсних систем.

В Інституті фізичної хімії дальшого розвитку набула теорія макрокінетики в процесі синтезу амоніаку в умовах, що наближаються до промислових.

Під керівництвом дійсного члена АН УРСР А. І. Кіпріанова успішно проводились роботи по синтезу фізіологічно активних сполук. Синтезовано ряд нових препаратів антитуберкульозної дії. Дальший розвиток цих робіт матиме дуже важливе значення для охорони здоров'я.

Провідне місце в СРСР займають експериментальні роботи по розробці теорії нафтоутворення і метаморфізму, які проводяться в Інституті геології корисних копалин під керівництвом члена-кореспондента АН УРСР В. Б. Порфир'єва. Видання праць конференції (Львів, 1954), присвяченої теорії нафтоутворення, буде великим вкладом у дослідження цієї проблеми в СРСР.

Слід відзначити розробку нової схеми структурного підрозділу Карпатської складчастої зони, опублікованої дійсним членом АН УРСР В. Г. Бондарчуком.

Принципово новими в галузі розробки теорії метаморфізму є опубліковані Інститутом геологічних наук АН УРСР праці, в яких розроблені закономірності мінеральних комплексів в гірських породах і основні ступені процесу в зв'язку з різними типами метаморфізму, причинно обумовленими тектоно-магматичними процесами.

В Інституті біохімії успішно ведеться розробка питань функціональної біохімії, що є вкладом у дальший розвиток фізіологічного вчення і збагачення медичної практики.

Наведені факти свідчать про зростання теоретичного рівня робіт і значний вклад учених Академії наук УРСР у розвиток радянської науки.

Разом з тим ми повинні відзначити, що теоретичний рівень ряду праць ще низький.

Протягом ряду років не розробляв теоретичних питань колишній завідувачий лабораторією Інституту теплоенергетики М. М. П'ятишкін.

Справедливій критиці були піддані праці в галузі теорії конструювання каналів, що не крутяться, виконані під керівництвом члена-кореспондента АН УРСР П. П. Нестерова.

Значні помилки допущені Інститутом економіки в дослідженні розвитку сільського господарства півдня Української РСР.

В багатьох інститутах Відділу сільськогосподарських наук (інститути ентомології і фітопатології, лісівництва, генетики і селекції та ін.) переважають дослідницькі роботи, які стоять на рівні дослідних станцій Міністерства сільського господарства, але виконуються в меншому обсягу.

Сесія Всесоюзної академії сільськогосподарських наук в 1948 р. і сесія Академії наук СРСР спільно з Академією медичних наук СРСР у 1950 р. ознамнували новий етап в розвитку радянської біології і медицини на основах діалектичного матеріалізму. Проте: у багатьох склалось цілком неправильне уявлення, що з цього часу єдиним завданням є освоєння і використання на практиці того, що було зроб-

лено основоположниками вітчизняної біології й фізіології – Мічуріним та Павловим, і помилкою вважалось будь-яке нове положення або формулювання, яке не зустрічалось в їх працях. Насправді ж завдання полягає у тому, щоб, взявши за основу праці класиків вітчизняної і світової науки, базуючись на положеннях матеріалістичної теорії і користуючись діалектичним методом, даліше розвивати радянську біологічну науку. Широко використовуючи експериментальні методи, систематично узагальнюючи одержані дані і встановлюючи загальні закономірності, вчені-біологи повинні на цій основі вносити нові пропозиції щодо використання одержаних результатів у практиці сільського господарства, промисловості і медицини.

Саме це ми можемо і повинні вимагати від всіх академічних науково-дослідних установ. Тим часом в багатьох установах Відділу біологічних наук переважає ще описовий метод, а експериментальні дослідження займають дуже скромне місце (наприклад, Інститут ботаніки).

Ми повинні старанно вивчати досвід світової науки, критикуючи і викриваючи її реакційні і ідеологічному відношенні антинародні буржуазні напрями. Ми зобов'язані водночас брати все позитивне, що дає зарубіжна наука.

Досягнення в галузі технічних наук і допомоги промисловості

Наукові дослідження установ Академії наук нерозривно пов'язані з потребами народного господарства і насамперед мають на меті подання допомоги важкій промисловості – основи перетворення і розвитку всіх галузей народного господарства, в тому числі і сільського господарства на базі сучасної машинної техніки.

Минулого року установи академії закінчили ряд наукових досліджень, які мають важливе значення для дальшого розвитку важкої промисловості, удосконалення її технології, механізації і автоматизації виробничих процесів.

Серед цих досліджень слід вказати на роботи Інституту гірничої справи по автоматизації комбайнів, врубових машин і шахтних скіпових підйомів, створенню метандатчиків для автоматичного аналізу шкідливих газів у шахтах. Дослідження метанометості і швидкості дегазации вугільних пластів, проведене під керівництвом доктора технічних наук О. Н. Щербаня і члена-кореспондента АН УРСР М. А.*¹ Зайцева, дало підстави зробити висновки про фільтрацію і виділення газу із зближених пластів вугілля, пояснити причини цього виділення і накреслити заходи щодо його попередження.

Значних успіхів досяг Інститут чорної металургії (керівник робіт член-кореспондент АН УРСР З. І. Нескрасов) в розробці пропозицій про роботу доменних печей при підвищеному тиску газу на колошнику з метою інтенсифікації доменного процесу.

Велике значення мають праці члена-кореспондента АН УРСР К. Ф. Стародубова в галузі термічної обробки залізничних коліс струмами високої частоти, що дозволяє одержувати найбільш стійку структуру металу.

На жаль, багато з цих результатів тривалий час проходять виробничу перевірку і ніяк не можуть перейти до стадії впровадження.

Інститут електротехніки, узагальнюючи питання стійкості енергосистем, розробив методику розрахунку, яка буде використана при дослідженні системи

*¹ Помилка в документі. Правильно: М. О.

єдиної високовольтної мережі СРСР, що об'єднує найбільші гідро- та теплоелектростанції.

В лабораторії електротермії (зав[ідуючий] лабораторією дійсний член АН УРСР К. К. Хрснов) узагальнено експериментальні дослідження нового способу холодного зварювання металів, в результаті чого розроблена методика розрахунку апаратури і створені інструменти для холодного зварювання.

Важливе значення для машинобудування має розроблений Інститутом електрозварювання (керівники – член-кореспондент АН УРСР Б. Є. Патон та Ю. З. Волошкевич) метод електрошлакового зварювання металу великих товщин, який буде широко впроваджений в турбобудуванні, котлобудуванні та інших галузях виробництва.

Докорінним технічним удосконаленням є розроблені Інститутом машинознавства і сільськогосподарської механіки та Інститутом чорної металургії пропозиції щодо заміни багатьох деталей з коштовної сталі високоміцними чавунами в машинобудуванні, тракторобудуванні, сільськогосподарському машинобудуванні та ін.

На жаль, багато з цих пропозицій не доведено до кінця, до їх широкого виробництва.

Заслугує на увагу також технологія покриття поршневих кілець, розроблена в Інституті будівельної механіки (керівник член-кореспондент АН УРСР Б. Д. Грозін), яка набагато збільшує зносостійкість поршнів та кілець тракторних двигунів.

Велике значення мають прилади, створені в установах Академії наук, як, наприклад, автоматизовані прилади для електророзвідки надр, дослідний зразок автомата для контролю різьби, прилад для виявлення дефектів в шахтних каналах, спеціальні датчики та реєструвальні прилади для диспетчеризації в газовому господарстві, прилади по автоматичному регулюванню установок по очищенню на Київському водогоні та ін.

Наведені приклади свідчать про те, що в установах АН УРСР питанням технічного прогресу в промисловості і насамперед у важкій індустрії приділяється багато уваги.

Значне місце в дослідженнях у 1954 р. займали роботи в галузі розширення і використання природних багатств мінеральної сировини, гідроенергетичних та рослинних ресурсів.

На основі регіонально-геологічних досліджень геологічних інститутів встановлена можливість дальшого розширення площ промислової вугленосності Дніпровсько-Донецької западини, відкрито одне з родовищ природного газу у східних областях Української РСР, виявлено нові можливості збільшення запасів родовищ нафти у піднасувному горизонті Передкарпаття, а також у Дніпровсько-Донецькій западині.

Відкрито нові можливості збільшення рудоносних площ і запасів залізної руди і нових родовищ рідких металів. Розроблені рекомендації щодо освоєння нових родовищ талько-магнезитів і кварцитів, які є важливою високовогнетривкою сировиною.

Інститутом загальної і неорганічної хімії вивчені бентоніти і встановлено, що вони можуть широко застосовуватись у нафтопереробній промисловості при глибокому бурінні свердловин і у фарфоровій промисловості.

Значну наукову допомогу подано установами АН УРСР і особливо Інститутом гідрології та гідротехніки гідробудівництва по освосенню водних ресурсів Дніпра, а також у спорудженні Каховської ГЕС. Слід відзначити роботи Інституту гідробіології по вивченню біологічного і гідрохімічного режиму середнього Дніпра.

Слід відзначити також зведення родовищ торфових боліт, складене Інститутом ботаніки. Цим же інститутом і Ботанічним садом вивчено хімічний склад дикоростучих дубильних рослин, виявлено більше 10 рослин, які відзначаються високою танідоносністю.

Разом з тим вивчення деяких рослинних ресурсів поставлено погано. Наприклад, не вивчені ресурси комишу та рогози як сировини для виробництва картону і як будівельного матеріалу.

Підсумовуючи наукові досягнення в галузі промисловості, необхідно звернути увагу всіх установ АН УРСР на розробку конкретних заходів по впровадженню результатів досліджень у виробництво. Інститутам слід проявляти в цьому більше сміливості.

Дуже важливими для впровадження результатів наукових досліджень у виробництво є питання економіки, яким часто не приділяється належної уваги.

Товариш [М. О.] Бушанін у своїй промові на сесії Верховної Ради РСР вказав на відставання від сучасного технічного рівня в деяких ланках техніки виробництва і незадовільні темпи технічного прогресу в ряді галузей народного господарства.

Для того щоб не відставати, треба бути обізнаним з сучасним станом науково-технічного розвитку як у нас, так і за кордоном.

Останнім часом приділялась недостатня увага критичному вивченню науково-технічних досягнень зарубіжних країн.

Радянська наука завдяки піклуванню Комуністичної партії і радянського уряду зайняла перше місце в ряді важливих галузей народного господарства.

Постійна боротьба за пріоритет та за передове місце радянської науки і техніки вимагає глибокого знання стану справ за рубежом, щоб не допустити відставання і не витратити сили на одержання вже відомих наукових даних.

Досягнення в галузі сільськогосподарських наук і допомоги сільському господарству

Спрямувавши наукові дослідження в галузі сільського господарства на подання йому допомоги в світлі завдань, поставлених вересневим (1953 р.) та лютевовербезневим (1954 р.) пленумами ЦК КПРС, установи Академії наук добились ряду істотних практичних і наукових результатів.

В результаті закінчених у 1954 р. теоретичних досліджень установами Відділу сільськогосподарських наук внесено до урядових органів, які схвалили для впровадження і широкого випробування у 1955 р. такі пропозиції.

Більш ефективний спосіб вирощування розсади овочевих культур в торфоперегнійних горшечках, виготовлених з компостів із застосуванням фосфоробактерину та мікродобрив.

Підвищення врожайності сільськогосподарських культур шляхом застосування торфогнойових компостів з фосфористим борошном і відходами буровугільної промисловості.

Випробування в сільському господарстві нового добрива, запропонованого Інститутом фізіології рослин і агрохімії, – марганізованого суперфосфату.

Теплова передпосівна обробка насіння кукурудзи слабкими розчинами сірчанокислого марганцю.

Рядковий і поверхневий спосіб внесення гіпсу з метою підвищення родючості ґрунтів.

Комбінований спосіб боротьби з буряковим довгонощиком, який забезпечує повне збереження рослин і цілковиту загибель жука. У 1955 р. цей метод буде випробуваний на 1,5 тис. га.

Нові способи створення танідоносною рослини скумпії у вигляді сіяної порослевої культури, яка дає можливість механізовано обробляти та збирати.

Розроблено ряд вузлів бурякозбирального комбайна, що працює за принципом обрізування гички на корені, і набір машин для комплексної механізації вирощування цукрових буряків і картоплі на Україні.

Крім цього, у 1954 р. продовжувались роботи по застосуванню марганцевих танідних добрив, по використанню гіпсу і сорбентів для підвищення ефективності добрив і збільшення валових зборів сільськогосподарської продукції, а також роботи по впровадженню спільно з заводами ряду сільськогосподарських машин (зерно-трав'яної комбінованої сівалки, машин для пошарового обробітку ґрунту, ротатійного культиватора для заплавлених земель та ін.).

Інститут генетики і селекції на основі дальшого поліпшення сорту пшениці Х-4 вивів сорт Х-4-7, що дав при порівняльних випробуваннях з сімнадцятьма іншими сортами найбільш високий урожай. Виведено новий сіянєць земляної груші Харківська-30 для одержання з неї фруктози.

В галузі підвищення родючості ґрунтів розроблено прийоми залобігання засолення орного горизонту при зрошенні шляхом використання малих доз гіпсу та органоїчних добрив.

Сектор тваринництва прийшов до висновку, що особливості походження виділяють українську чорно-рябу велику рогату худобу в самостійну порідню групу, на базі якої може бути створена нова високопродуктивна порода чорно-рябої великої рогатої худоби.

На основі багаторічних дослідів по схрещуванню одержано вихідний матеріал для виведення порідної групи напівтонкорунних довгошерстих овець, придатних для розведення в північній частині Лісостепу УРСР.

Інститут мікробіології проводив дальше удосконалення і впровадження культури нового спеціалізованого штаму азотобактера № 28. За постановою уряду впровадження азотобактера № 28, одержаного інститутом, у 1955 р. буде значно розширене. При вивченні грибів, виділених з ризосфери ярої та озимої пшениці, люцерни та бавовнику, одержано нові дані, які показали, що окремі види грибів при внесенні у ґрунт з насінням значно підвищують урожайність (від 4 до 50%) цих рослин.

В результаті робіт Інституту біохімії по збагаченню силосів органічними азотистими речовинами розроблено метод, який дає можливість збільшити на 10–15% вміст азоту в силосах. Тепер дослідні силоси закладені в десятки господарств.

У 1954 р. у Бориспільському районі відділом паразитології Інституту зоології був випробуваний спосіб підгодівлі овець мінерально-фенотіазинними бри-

кетами, що дало можливість запобігти падежу овець і збільшити настриг вовни у порівнянні з 1953 р. на 600 г з кожної вівці.

Інститутом фізіології ім. О. О. Богомольця розроблені нові правила годівлі поросят, що сприятиме запобіганню захворювань і збереженню молодняка. Дано також практичні рекомендації колгоспам щодо строків покриття свиноматок.

Наведені короткі підсумки наукових досліджень в галузі сільського господарства свідчать про значне розширення цих робіт за останній рік. Проте ці результати ще не можуть нас задовольнити.

Інститутам Відділу сільськогосподарських наук і деяким інститутам Відділу біологічних наук (інститутам ботаніки, зоології, мікробіології, Ботанічному саду) необхідно встановити більш тісний зв'язок з Міністерством сільського господарства та Міністерством радгоспів, координувати свої наукові дослідження з галузевими інститутами, взяти на себе розробку принципових теоретичних питань.

Не можна також вважати нормальною недостатню допомогу сільському господарству з боку інститутів відділів технічних та фізико-математичних, хімічних і геологічних наук.

Робота в галузі охорони здоров'я

Важливі результати одержані установами АН УРСР в галузі охорони здоров'я.

Інститутами фізіології та біохімії АН УРСР встановлено, що дефіцит бром у хворих маніакально-депресивним психозом пов'язаний з посиленням виділення бром у організму, що обґрунтовує застосування бром у лікуванні цього захворювання.

Успішно провадилось вивчення дії проникаючих випромінювань на природну електричну активність мозку. Досліджено функціональний стан центральної нервової системи при експериментальному порушенні судинного тонуусу, вплив порушення ниркового кровообігу на рівень кров'яного тиску і динаміку основних коркових процесів.

Вивчались взаємозв'язки процесів збудження в корі головного мозку при фізичній праці людини. Розроблені також показання і протипоказання для дитячого високогірного туризму.

По проблемі «Антибіотики» підібрані штами гриба і розроблено метод глибинної ферментації при виготовленні мікроциду, а також виділено сім антибіотичних препаратів, перспективних для дальшого вивчення. Інститути органічної хімії та фізичної хімії надали значну допомогу заводам в освоєнні виробництва антибіотиків, внаслідок чого одержана значна річна економія.

Інститутами одержано ряд цінних препаратів, які впроваджуються в медичну практику: БК-8, що є цінним кровозамінником, синтетичний препарат вітаміну D₃. В результаті вивчення антикетогенної дії лимонної кислоти інститутом запропоновані нові методи лікування і профілактики діабету.

Інститут мікробіології збагатив лікувальну практику новим антибіотичним препаратом – іманіном, який дозволено застосовувати в клініках при лікуванні гнійних процесів та інфікованих ран. При лікуванні токсикозів вагітності застосовується новий препарат, одержаний Інститутом фізіології ім. О. О. Богомольця.

Інститути Відділу біологічних наук мають великі можливості для розвитку досліджень в галузі охорони здоров'я. Проте, ми повинні визнати за недостатні досягнення в галузі створення нових ефективних лікувальних засобів.

Наслідки науково-дослідних робіт в галузі суспільних наук

Значним досягненням інститутів Відділу суспільних наук є завершення ряду наукових досліджень і видання 22 великих монографій, 2 підручників, 24 збірників наукових праць та близько 50 науково-популярних брошур.

Серед цих праць особливо слід відзначити видання I тому і макета II тому «Історії Української РСР», I тому «Історії української літератури», «Нарисів історії української радянської літератури», які були завершенням багаторічної праці великого колективу співробітників інститутів історії та літератури.

Видаю ряд великих праць з філософії, економіки, мовознавства, літературознавства і мистецтвознавства.

Інститут філософії видав монографію «І. І. Мечников в боротьбі за матеріалізм у природознавстві» (автор доктор філософських наук Д. Ф. Остринин), збірник «Філософські та суспільно-політичні погляди українських революційних демократів» (колектив авторів).

Крім того, закінчена підготовка до друку ряду наукових праць, серед них книга «Видатні діячі української культури другої половини XIX і початку XX ст. про дружбу українського народу з російським».

Були видані також великі праці і Інститутом економіки. На жаль, в деяких з них були допущені серйозні помилки.

Значна частина наукових праць Інституту історії була присвячена 300-річчю возз'єднання України з Росією. Найголовніші з них: «Визвольна війна 1648–1654 рр. і возз'єднання України з Росією», «Історичне значення возз'єднання України з Росією». збірник «Віковична дружба російського і українського народів». Велику роботу провадить інститут по підготовці монографій, присвячених 50-річчю першої російської революції 1905–1907 рр.

До 300-річчя возз'єднання України з Росією Інститутом літератури видав наукові записки «Єднання братніх літератур» та інші праці. Деякі успіхи досягнуті інститутом у підготовці до видання II тому «Історії української літератури», а також монографій про життя і творчість Т. Г. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, М. Коцюбинського.

Незважаючи на окремі успіхи, Інститут літератури значно відстає у виконанні плану підготовки до видання творів класиків української літератури.

Помітно розширив тематику наукових праць, зокрема з славистики, Інститут мовознавства. Широке висвітлення в його працях знайшли такі важливі питання, як походження та історичний розвиток української мови, значення возз'єднання України з Росією для розвитку української літературної мови, російсько-українські літературні зв'язки та ін.

Деяких успіхів домогся Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії. Завершено і передано до видавництва ряд праць, серед них збірники «Українські радянські народні пісні», «Народні співці і поети Радянської України» та ін.

Сектором держави і права було видано ряд праць: «Возз'єднання Західної України з Українською РСР», «Культурно-освітня робота місцевих Рад депутатів трудящих Болгарії в боротьбі за соціалізм» та ін. Передано для видання працю «Міжнародні демократичні права трудящих».

Значним досягненням в роботі Інституту суспільних наук (Львів) є видання великої монографії «Богдан Хмельницький» (автор І. П. Крип'яквич), а також

таких праць, як «Ніколай Копернік – видатний економіст епохи раннього капіталізму», збірник «Дружба народів-братів» та ін.

У 1954 р. поживави свою роботу Український державний музей етнографії та художнього промислу. Висрше музеєм видано збірник «Матеріали з етнографії та художнього промислу», випуск I, успішно ведеться також підготовка до видання альбому крашких зразків українського прикладного мистецтва.

Колектив музею Т. Г. Шевченка провів велику культурно-освітню роботу в справі вивчення і популяризації спадщини геніального поета Т. Г. Шевченка.

Робота Кримського філіалу

У 1954 р. до складу Академії наук УРСР було передано Кримський філіал Академії наук СРСР, науково-дослідна діяльність якого була в основному спрямована на вивчення історії та природних ресурсів Криму.

Відділом геології вивчалися деякі питання генезису керченських залізних руд, їх раціональної експлуатації. Крім того, виконувались дослідження по використанню відходів залізорудної промисловості в будівництві та сільськогосподарському виробництві.

З метою упорядкування водопостачання Криму науковий колектив відділу карстознавства і спелеології зосередив увагу на вивченні питань карсти в плані використання карстових вод і формування їх запасів.

Відділом ґрунтознавства складені ґрунтова карта зони зрошення, карти засоленості ґрунтів і агроеліоративного районування зони зрошення. Всі картографічні матеріали передано Укрдівпроводгоспу.

Відділом ботаніки закінчена типізація лук і пасовищ в умовах степового Криму, встановлено філогенетичний зв'язок між культурними кримськими сортами яблуні і місцевими дикоростучими формами, одержані тривидові гібриди культурної сливи, аличі і терну. Розроблено метод садіння картоплі свіжезібраними бульбами, який набув значного практичного застосування.

Відділом лісомеліорації і озеленення вивчені взаємозв'язки між типами лісів, ґрунтів та клімату, розроблені заходи щодо поліпшення ґрунтозахисних і водоохоронних властивостей лісів, боротьби з ерозією ґрунтів і поліпшення водного режиму гірського Криму, складені карти лісів та опадів.

Відділом історії і археології в 1954 р. підготовлена до друку друга частина нарисів з історії Криму.

Проте, у зв'язку з тим, що існуючі відділи слабкі і не вистачає висококваліфікованих наукових кадрів з цілого ряду спеціальностей, філіал не має можливості глибоко і всебічно розробляти великі і важливі для народного господарства Криму і півдня України проблеми. Обставини, що склалися в Криму, змушують нас ставити питання про докорінну перебудову структури Кримського філіалу з метою зосередження наукових сил і кваліфікованого керівництва на розв'язанні невідкладних завдань, поставлених Комуністичною партією та радянським урядом.

Завдання по дальшому розвитку наукових напрямів і установ АН УРСР

Підсумовуючи наукову діяльність Академії наук УРСР за 1954 р., необхідно розглянути зміни, які відбулися, і чергові завдання, що стоять перед нашими username. Ці завдання випливають з рішень XIX з'їзду КПРС, постанов пленумів ЦК КПРС, XVШ з'їзду КП України і рішень уряду; вони зобов'язують Академію

наук розвивати окремі наукові напрями, а також ліквідувати відставання в окремих ланках.

Великою подією в житті нашої академії є рішення уряду про організацію Інституту металофізики і Інституту металокераміки і спецсплавів. У зв'язку з цим треба в найближчий період завершити реорганізацію Лабораторії спецсплавів в Інститут металокераміки і спецсплавів і Лабораторію металофізики в Інститут металофізики, створити необхідні умови і спрямувати увагу керівників і наукових співробітників цих інститутів на дослідження з найважливіших проблем – фізики твердого тіла і створення спеціальних сплавів.

Одним з основних завдань є дальше розширення робіт у галузі радіоелектроніки, що успішно розвиваються у Фізико-технічному інституті, та спрямування їх на розв'язання завдань у галузі розвитку нової техніки.

Необхідно також, щоб роботи з електроніки, які проводяться під керівництвом члена-кореспондента АН УРСР Н. Д. Моргуліса (Інститут фізики), були докорінно перебудовані відповідно до завдань швидкого розвитку цієї галузі науки.

У створеній лабораторії низьких температур Інституту фізики мають бути організовані дослідження великих проблем цього напрямку.

Найважливішим завданням установ Академії наук УРСР є: розгорнути роботи по використанню атомної енергії в мирних цілях – в біології, медицині, сільському господарстві і техніці, по вивченню механізму хімічних реакцій, контролю виробництва тощо.

Важливим завданням, що впливає із сучасного рівня розвитку науки, є використання в усіх галузях досліджень методу «мічних атомів» і всебічне вивчення біологічної дії ядерних випромінювань.

У 1955 р. треба значно розширити дослідження в галузі біофізики. В опрацюванні цієї проблеми, крім Інституту фізіології, мають взяти участь і інші інститути Академії наук УРСР.

В Інституті загальної і неорганічної хімії необхідно значно розширити роботи лабораторій аналітичної хімії (керівник член-кореспондент АН УРСР А. К. Бабко) і хімії чистих елементів.

В Інституті органічної хімії необхідно розвивати роботи в галузі хімії пластичних мас, органічного синтезу, барвників. На жаль, Президія АН УРСР не створила необхідних умов для розвитку організованої лабораторії члена-кореспондента АН УРСР О. В. Кірсанова.

Значно посилились роботи в галузі біології моря. Створена і почала функціонувати морська біологічна станція в Одесі під керівництвом професора [К. О.] Виноградова, яка вже дала деякі цікаві результати щодо підвищення біологічної продуктивності моря.

Повернута в систему Академії наук УРСР Карадагська біологічна станція має дуже молодий колектив наукових працівників, який треба значно зміцнити.

Враховуючи, що морські береги УРСР простягаються від Керчі до Дунаю, а також у зв'язку з наявністю в Севастополі біологічної станції АН СРСР виникла необхідність координувати діяльність цих установ для серйозної постановки великих досліджень з біології Чорного моря.

Значно поліпшив свою експериментальну базу Інститут зоології, який звів в експлуатацію лабораторний корпус у Теремках і устаткував лабораторію на своїй базі у Феофанії.

Значно зміцнилися експериментальні бази і інших наукових установ Відділу біологічних наук.

Проте Відділ біологічних наук не приділяв належної уваги розгортанню стаціонарних науково-дослідних робіт і широкому використанню своїх заповідників і баз. Особливо це стосується Інституту ботаніки.

Ботанічний сад Академії наук слабо росте як наукова установа. Тут треба підняти рівень наукових робіт і кваліфікацію працівників. Не організована досі як слід робота в парках «Олександрія» і «Тростянець». Погано налагоджено догляд за насадженнями Ботанічного саду, досі не затверджено генеральний проект будівництва саду. В цьому вина керівників Ботанічного саду.

Для успішного розвитку сільськогосподарської науки і дійової допомоги сільськогосподарському виробництву в установах Відділу сільськогосподарських наук необхідно розгорнути серйозну організаційну роботу по ліквідації недоліків, які справедливо критикувались на XVIII з'їзді КП України.

Необхідно переглянути профіль і структуру деяких інститутів у напрямі різкого посилення теоретичних робіт і зміцнення кадрів.

Профіль робіт Інституту фізіології рослин і агрохімії у 1954 р. став значно конкретнішим, посилено фізіологічний і біохімічний відділи. Перед інститутом стоїть завдання розвинути роботи в галузі фотосинтезу, підвищити теоретичний рівень агрохімічних робіт.

У 1954 р. Президія спеціально розглядала роботу Лабораторії ґрунтознавства. Президія відзначила, що в цій лабораторії не росли нові наукові кадри. Всі керівні наукові працівники суміщали роботу в лабораторії з роботою в сільськогосподарському інституті. Базуючи свою діяльність тільки на сумісниках, лабораторія не змогла розгорнути широкої роботи, і перспективи її розвитку були звужені. У зв'язку з цим на Президії Академії наук було гостро поставлено питання і прийнято рішення про ліквідацію сумісництва і зміцнення цієї лабораторії кадрами.

Перед лабораторією стоять серйозні завдання в галузі теоретичної розробки проблеми підвищення родючості ґрунтів. Крім робіт у галузі поліпшення солонцюватих ґрунтів методами гіпсування, директор лабораторії дійсний член АН УРСР О. Н. Соколовський висулує на Президії АН УРСР нове завдання – на основі вивчення колоїдного комплексу опрацювати питання про підвищення родючості ґрунтів Полісся. Треба сподіватися, що лабораторія в найближчий час розгорне ці роботи.

Інститут ентомології і фітопатології поліпшив свою роботу і домігся позитивних результатів. Проте одним з чергових завдань інституту є значне посилення робіт у галузі біологічних методів боротьби з шкідниками. Як і раніше, відстає в цьому інституті розвиток фітопатології. Інститут повинен вжити радикальних заходів щодо поліпшення і поживлення наукової діяльності у цьому напрямі. Можливо, треба буде поставити питання про те, щоб оновити і зміцнити кадри наукових співробітників, які працюють у галузі фітопатології.

Інститут генетики і селекції має деякі успіхи в галузі селекції, зокрема у виведенні з твердих сортів пшениці озимого сорту (роботи т. [А. Ф.] Шуляндіна)

і створенні нових гібридів, проте тут ще не набули належного розвитку теоретичні роботи в галузі генетики і цитології сільськогосподарських рослин. Інститут мало допомагає селекціонерам.

Тепер все наполегливіше ставиться питання про перетворення цього інституту в Інститут рослинництва АН УРСР, але це питання потребує ще вивчення.

Інститут лісівництва не розгортає великих робіт у 1954 р. у галузі створення лісозахисних смуг. Не працювали його опорні пункти на місцях.

У 1954 р. значно змінилася структура цього інституту. Треба вважати, що в 1955 р. колектив інституту працюватиме плідніше, ніж в минулому році.

Розвиток робіт з біохімії і фізіології рослин у Відділі біологічних наук явно відстає. Проте зрозуміло, що неможливо поглиблено вивчати флору і рослинність, а тим більш акліматизацію рослин, якщо обмежуватися лише зовнішньою характеристикою рослин, не прагнучи проникнути в суть процесів, які в них відбуваються.

Як і раніше, істотним недоліком у роботах в галузі мікробіології є відсутність досліджень з вірусології. Тепер не можна займатися ні рослинною, ні медичною, ні ветеринарною мікробіологією, якщо не враховувати і не вивчати ультрамікроскопічні організми, які об'єднуються поняттям вірусів. Для ліквідації цього недоліку в Інституті мікробіології має бути створена вірусологічна лабораторія, оснащена електронним мікроскопом і забезпечена кадрами спеціалістів.

Значного розвитку повинні набути наукові дослідження нового відділу мінімальності мікроорганізмів, створеного в складі інституту в 1954 р.

У зв'язку з передачею Кримської області до складу УРСР перед Академією наук УРСР, насамперед перед Інститутом чорної металургії, стоїть величезна народногосподарська проблема всебічного використання одного з найбільших у світі Керченського родовища залізних руд.

Лабораторія проблем швидкісних машин і механізмів за останні роки нічого практично не запропонувала для впровадження у народне господарство, працювала нецілеспрямовано і тому не дала істотних наукових результатів. Ніяких практичних результатів не дали й роботи над прямою точною гідротурбіною.

Враховуючи розвиток гідротурбобудування у Харкові, Президія вирішила звунити профіль лабораторії і зосередити її увагу тільки на гідромашинобудуванні. Треба сподіватися, що цілеспрямована робота колективу під керівництвом члена-кореспондента АН УРСР А. П. Філіппова дасть свої результати.

В Інституті мистецтвознавства, фольклору і етнографії і у Львівському музеї етнографії і народної творчості погано стояла справа з розвитком наукових досліджень у галузі етнографії, реалістичного мистецтва, естетики, народної творчості, що мають велике значення для розвитку національної культури.

Планування робіт з боку керівництва інституту велось неправильно і плани з року в рік не виконувались. Тільки у 1954 р. було виключено з плану майже 20 тем.

Одним з недоліків багатьох установ АН УРСР є невідповідність структури відділів і лабораторій профілеві виконуваних робіт. В Інституті літератури під час перевірки виявлено великі порушення і невідповідності в цій справі. Фактично не працював відділ стародавньої літератури; наукові співробітники одного відділу фактично виконували роботу в інших відділах. Президія пішла назустріч прагненням інституту розширити структуру і, враховуючи необхідність дальшого

зміцнення зв'язків з країнами народної демократії, поставила завдання створити в цьому інституті новий відділ слов'янської літератури.

Напрямок роботи Інституту філософії досі не відповідає затвердженій структурі. Відділи історичного матеріалізму і діалектичного матеріалізму в інституті не проводили робіт з цих основних напрямів філософської науки. Фактично в інституті проводились роботи тільки з профілю філософії природознавства і історії філософської думки, переважно з питань соціології літературознавства.

В Інституті економіки ліквідовано відділ водного господарства; відділ статистики фактично є тільки на папері і протягом багатьох років кадрів не готував. Немає чіткої структури і в інститутах математики, електротехніки та ін.

Лабораторія електрифікації сільського господарства Інституту електротехніки фактично не була створена. Протягом року чотири співробітники лабораторії постійно працювали в Харкові, причому в іншому напрямі, а три співробітники в Києві працювали за сумісництвом. Тепер ухвалено ліквідувати харківську групу й зміцнити лабораторію електрифікації сільського господарства.

Постає потреба розгорнути в Інституті електротехніки в комплексі з іншими інститутами роботи в галузі широкого використання струмів високої частоти.

В Інституті машинознавства і сільськогосподарської механіки треба усунути розосередженість тематичного плану шляхом виділення провідних напрямів досліджень, сконцентрувавши увагу і сили колективу на тих питаннях, які інститут в найближчий час може довести до широкого промислового впровадження.

Президія прийняла рішення про переведення цього інституту до Відділу технічних наук, що більше відповідає його профілю.

Поряд з розвитком досліджень з затверджених уже проблем нашим установам в найближчий період треба зосередити основну увагу на проблемах, що розроблені бригадами учених АН СРСР і АН УРСР, і на нових проблемах, що висуваються завданням дальшого розвитку народного господарства СРСР і Української РСР. Сюди слід віднести: керченську проблему, проблему буровугільної промисловості України, розширення енергохімічного використання вугілля, запасів залізних руд, використання кварцитів, розширення запасів і використання рідкісних і кольорових металів, нерудної сировини, використання солей Прикарпаття і Сиваша, розширення вивчення запасів нафти і газу, розвитку газового господарства в УРСР і газифікації міст, використання енергетичних ресурсів Дніпра, Бугу та інших рік України, вивчення ресурсів моря тощо.

Поряд з розвитком нових проблем нашим найважливішим завданням є підведення підсумків ряду проблем у зв'язку з закінченням п'ятирічного плану.

У багатьох інститутах нагромаджено значний теоретичний і експериментальний матеріал, який має бути узагальнений у вигляді великих монографічних робіт і збірників праць.

Роботу по підведенню підсумків великих багаторічних робіт треба взяти під особливий контроль відділів і Президії АН УРСР.

Впровадження закінчених науково-дослідних робіт у народне господарство

Найважливішим завданням, що стоїть перед Академією наук, є впровадження в народне господарство досягнень науки, які можуть у короткий строк подати істотну допомогу промисловості, сільському господарству і установам охорони здоров'я.

У 1954 р. в планах наукових установ Академії наук УРСР було передбачено 90 робіт, що підлягають впровадженню, і 97 робіт до дослідно-виробничої перевірки. Плани повністю виконано по першій групі по 83 роботах, і по другій групі – по 91 роботі.

З загальної кількості робіт, що впроваджувалися в 1954 р. у народне господарство, приблизно половина має промислове значення. До числа найважливіших робіт, що впроваджуються у виробництво у важкій індустрії, належать: автоматичне електрошлакове зварювання, відновлення прокатних валків наплавкою, конденсаторне зварювання, холодне зварювання металу, зварювання деталей великих товщин, електрозахист магістральних трубопроводів від корозії, нові типи контактів, авторегулятори для вугільних комбайнів, греблі з кам'яної накидки та ін.

Поліпшенню впровадження результатів наукових досліджень сприяла постанова Ради Міністрів СРСР про впровадження пропозицій АН УРСР у галузі електричного зварювання і використання місцевих добрив, а також постановою Ради Міністрів УРСР про впровадження і дослідно-виробничу перевірку на підприємствах республіканського підпорядкування понад 25 пропозицій інститутів Академії наук УРСР.

У союзних міністерствах хімічної промисловості, харчової промисловості, машинобудування, електростанцій та ін. були схвалені пропозиції АН УРСР про дослідні виробничі випробування нових технологічних процесів і про виготовлення зразків сільськогосподарських машин і апаратів, що потребують значних затрат.

Впровадження результатів науково-дослідних робіт сприяло зміцненню зв'язків інститутів з виробничими організаціями, укладенню договорів про співдружність і господарських договорів про подання допомоги.

Проте ці успіхи ще недостатні. Накреслені плани і заходи здійснюються надзвичайно повільними темпами, внаслідок чого багато дуже цінних досягнень науки не використовуються в народному господарстві або впроваджуються у невеликих масштабах. В значній мірі це пояснюється тим, що керівники відділів академії і наукових установ, а також керівники і виконавці окремих наукових робіт не докладають необхідних зусиль до встановлення постійних ділових зв'язків з виробництвом, з міністерствами і відомствами, не добиваються від них відповідних рішень і здійснення заходів по впровадженню досягнень науки в народне господарство.

Інститут чорної металургії повинен бути передовим у питаннях впровадження, а він веде, головним чином, дослідно-виробничі роботи.

Дослідження багатьох кваліфікованих працівників Інституту будівельної механіки мають абстрактний характер і часто далекі від запитів виробництва.

Інститут теплоенергетики за останній час практично нічого не впровадив у виробництво. Цей інститут вже багато років тому закінчив опрацювання науково-дослідної теми по нових конструкціях топків по спалюванню бурого вугілля (член-кореспондент АН УРСР В. І. Толубинський). В плані впровадження і дослідно-виробничих робіт ця робота фігурує вже три роки; на будівництво дослідних печей було витрачено багато коштів, проте план не виконаний і досі.

Інститут генетики і селекції протягом ряду років випробовує озиму пшеницю Харківська-4, гібриди земляної групи і соняшника, соргосуданковий гібрид, але далі широких виробничих випробувань справа не пішла.

За останні роки Інститут агробіології не забезпечив впровадження ні одної з своїх науково-дослідних робіт.

Інститут машинознавства і сільськогосподарської механіки виявляє в галузі впровадження значну активність, проте часто не доводить до кінця результатів виробничих випробувань, і впровадження зволікається протягом ряду років. У 1954 р. було виготовлено п'ять зерно-трав'яних сівалок, які були випробувані у виробничих умовах. Хоч результатів цих випробувань ще досі немає, проте інститут вважає, що впровадження цієї роботи закінчене.

Торік було виготовлено десять комплектів пресових лемешів до сівалок 2СК-16, але повних даних від радгоспів і колгоспів, де провадилися випробування, ще й досі не одержано.

Інститут машинознавства і сільськогосподарської механіки повинен закінчити в 1955 р. випробування і довести до серійного випуску газвий двигун на твердому паливі. Створення такого двигуна буде великим досягненням у поданні допомоги сільськогосподарському виробництву.

Деякі наші вчені не доводять результатів своїх робіт до кінця і не виявляють належного інтересу до впровадження результатів своїх наукових досліджень. Наприклад, в Інституті зоології проф. Б. Г. Новиков у свій час вивчив питання про вплив світла на птиць залежно від тривалості світлового дня влітку і взимку, чим була доведена можливість збільшення несучості і кількості м'яса птиць. Проте практичних пропозицій щодо впровадження результатів цих робіт у сільському господарстві зроблено не було.

Були також організовані дослідження про збільшення несучості гусей і качок, поставлене питання про вирощування кряківських качок протягом цілого року, але й тут не розроблено ніяких пропозицій до впровадження.

На жаль, є й такі випадки, коли окремі міністерства, відомства та підприємства не приділяють належної уваги впровадженню найновіших наукових досягнень в народне господарство, не виконують своїх зобов'язань, внаслідок чого деяким науковим співробітникам доводиться витратити дуже багато часу і енергії, щоб впровадити наслідки закінчених науково-дослідних робіт. У ряді випадків впровадження стає незрівнянно важчим завданням, ніж виконання науково-дослідних робіт.

Добре організоване впровадження в Інституті електрозварювання ім. Є. О. Патона. Інститут органічно зв'язаний з виробництвом, знає потреби промисловості, і тому всі його наукові досягнення широко застосовуються у практиці. За плодотворну діяльність Президія Верховної Ради СРСР нагородила Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона орденом Трудового Червоного Прапора.

Безперечно, велике значення у справі впровадження, популяризації досліджень і встановлення кращих зв'язків мають виїзні сесії і засідання, які проводяться на підприємствах. Значну роботу в цьому напрямі проводять інститути Відділу сільськогосподарських наук. Зовсім мало зроблено в цьому напрямі інститутами Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук.

У свій час була проведена конференція хімічних інститутів на Рубжанському заводі. Це значно пошавило науково-дослідницьку роботу, спрямовану на подання допомоги виробництву, але на цьому інститути заспокоїлись, не виконавши взятих на себе зобов'язань, поступово втративши налагоджений зв'язок.

Необхідно розширити пропаганду в пресі наукових досягнень Академії наук УРСР, використовуючи для цього газети, технічні журнали, налагодити випуск брошур, інформаційних бюлетенів тощо.

Підготовка і розстановка наукових кадрів

В установах Академії наук УРСР працює близько 1700 наукових співробітників, в тому числі 85 дійсних членів, 103 члени-кореспонденти, 215 докторів і понад 900 кандидатів наук.

Тільки за останні три роки з числа наукових співробітників академії захистили докторські дисертації 56 чоловік і близько 370 кандидатські, з них у 1954 р. 21 чоловік захистив докторські і 140 – кандидатські дисертації.

Незважаючи на деякі досягнення у справі підготовки наукових кадрів через докторантуру і аспірантуру, помітне ще відставання у підготовці наукових кадрів, особливо докторів наук.

Підготовка наукових працівників має особливе значення тепер у зв'язку з здійснюваними Президією АН УРСР заходами по розстановці наукових кадрів.

Президія АН УРСР прийняла постанову про те, що на посади молодших наукових співробітників приймати тільки тих, хто має ступінь кандидата наук. У нас є багато відділів і лабораторій, де всі молодші наукові співробітники – кандидати наук. Наше завдання полягає в тому, щоб у найближчий час усі молодші наукові співробітники мали вчений ступінь. Для цього треба рішучіше замінити безперспективних наукових співробітників тими, які закінчили аспірантуру і мають вчений ступінь.

Перед установами Академії наук стоїть завдання, щоб відділами і лабораторіями керували дійсні члени і члени-кореспонденти АН УРСР, доктори наук.

Президія здійснила ряд заходів щодо поліпшення розстановки керівних наукових кадрів. Визнано за доцільне, щоб усі директори інститутів та їх заступники по науковій роботі завідували відділами. У цій справі проведена велика робота, особливо в інститутах Відділу суспільних наук, де більшість директорів інститутів та їх заступників досі не завідували відділами. Цей дуже важливий захід ми повинні здійснити ще в ряді інститутів (філософії, мистецтвознавства, фольклору і етнографії, електротехніки, гірничої справи та ін.).

Президія вважає за неприпустиме, коли посади заступників директорів інститутів по науковій частині (інститути гідробіології, ботаніки, гірничої справи, електротехніки, математики) займають кандидати наук при наявності докторів наук. У найближчі роки треба покінчити з таким неприпустимим явищем, коли завідування відділами і лабораторіями протягом десятиків років здійснюється особами, які тимчасово виконують ці обов'язки. Особам, які не мали ступеня доктора наук, Президія доручила виконання обов'язків завідуючих відділами на певний строк. Проте встановлені строки минули, а багато співробітників не захистило докторських дисертацій і невизначено довгий час займає ці посади.

Президія провела роботу по заміні завідуючих відділами кандидатів наук докторами наук в інститутах історії, економіки, літератури та ін. В найближчий час треба закінчити перегляд складу виконуючих обов'язки завідуючих відділами в усіх інститутах і вирішити питання про їх заміну в разі порушення встановлених строків захисту докторських дисертацій.

Необхідно підвищити вимоги до звання старшого наукового співробітника. Це звання слід присуджувати тільки тим, хто має великі наукові праці. Завдання

найближчого майбутнього полягає в тому, щоб старші наукові співробітники були докторами наук.

Президія АН УРСР вжила ряд заходів до впорядкування і скорочення сумісництва. Всім кандидатам наук і молодшим науковим співробітникам заборонено сумісництво в будь-яких установах. Вжиті також заходи до звільнення з установ академії осіб, які працюють за сумісництвом, проте ця робота до кінця ще не доведена.

Не можна вважати за нормальне, коли керівний науковий склад установ працює за сумісництвом і несе велике навантаження у вищих учбових закладах. Це, насамперед, стосується керівників відділів і установ у Дніпропетровську, Львові і Харкові.

Необхідно рішуче покінчити з фактами несвочасної підготовки аспірантами дисертацій до захисту. Тільки в 1953 р. з 92 аспірантів 28, а в 1954 р. з 116 аспірантів 24 не захистили і не підготували дисертацій в строк.

Академія наук має також провести велику роботу по підвищенню ролі і відповідальності дійсних членів і членів-кореспондентів за стан і розвиток наукових досліджень.

Більшість дійсних членів і членів-кореспондентів очолюють наукові установи Академії наук, лабораторії і відділи, ведуть активну роботу в Президії і бюро відділів.

Дійсні члени і члени-кореспонденти повинні проявляти ініціативу і стати організаторами і керівниками досліджень у певних галузях науки, піклуватися про її розвиток.

Треба ще провести значну роботу по залученню обраних дійсних членів і членів-кореспондентів до активної роботи в установах АН УРСР.

Президія Академії наук, на жаль, не дотримується положень статуту, не вимагає від усіх дійсних членів і членів-кореспондентів річних звітів про їх діяльність.

Минуло понад три роки з часу останніх виборів, за цей час значно виросли наукові кадри республіки, підвищились вимоги до Академії наук. У зв'язку з цим перед нашою академією стоїть завдання в найближчий час поповнити склад Академії наук УРСР новими дійсними членами і членами-кореспондентами.

Інститути, бюро відділів і Президія АН УРСР повинні провести велику роботу по висуванню кандидатів у дійсні члени і члени-кореспонденти з числа тих, хто збагатив своїми працями радянську науку, бажає активно її розвивати, достойний очолювати і представляти радянську науку.

Видавнича діяльність Академії наук УРСР

План видань Академії наук Української РСР на 1954 р. був затверджений у кількості 221 назви, загальним обсягом 2678 друкованих аркушів.

У 1954 р. Видавництво АН УРСР вперше за післявоєнний період виконало план випуску валової продукції.

У 1954 р. випущено в світ 83 монографії, тобто в два рази більше, ніж у 1953 р. Проте слід відзначити, що видавництво не виконало плану випуску найважливіших праць і монографій у кількості 25 назв, замінивши їх малозначущими виданнями.

У 1954 р. Видавництво АН УРСР значно поліпшило рекламування книжкової продукції, яку воно випускає; це дало змогу реалізувати в 1954 р. книг на 2,2 млн крб більше, ніж у 1953 р.

Треба також відзначити, що Видавництво АН УРСР відстає від зрослих вимог життя. План видання у 1955 р. збільшено на 500 друкованих аркушів, але Президія вважає це ще недостатнім і вживає заходів до розширення виробничих можливостей, щоб ліквідувати затримку з виданням всієї наукової продукції установ АН УРСР.

Обсяг багатьох наукових праць і монографій непомірно великий, у них надто багато описового матеріалу і мало наукових висновків.

Найважливішим завданням Редакційно-видавничої ради і видавництва є боротьба за підвищення ідейного і наукового рівня літератури. Треба добитися того, щоб кожна видана наукова книга сприяла дальшому розвитку сучасної науки і техніки.

Необхідно організувати видання нових журналів, зокрема «Фізичного журналу».

Міжнародні наукові зв'язки АН УРСР

Минулий 1954 р. був роком дальшого розширення міжнародних наукових зв'язків установ Академії наук УРСР.

Зміцнилися зв'язки інститутів АН УРСР з науково-дослідними установами країн народної демократії.

Значно розширився міжнародний книгообмін інститутів. У 1954 р. обсяг книгообміну зріс проти 1953 р. в два рази.

У 1954 р. з діяльністю наших інститутів ознайомилися вчені Чехословацької Народної Республіки, Польської Народної Республіки, Народної Республіки Болгарії, Корейської Народно-Демократичної Республіки, Японії, Голландії і Норвегії.

Важливе значення для встановлення і зміцнення наукового співробітництва між українськими і зарубіжними вченими мали поїздки наших учених за кордон.

Президент АН УРСР академік О. В. Палладія очолив делегацію радянських учених, які брали участь у Першій міжнародній конференції по проблемі нейрохімії, що відбулася в Оксфорді (Англія).

Головний учений секретар Президії АН УРСР О. Н. Щербань минулого року виїздив у Народну Республіку Болгарію в складі делегації діячів радянської культури.

Дійсний член АН УРСР Р. Є. Кавецький і член-кореспондент АН УРСР А. М. Воробйов брали участь у роботі XX конгресу Угорського фізіологічного товариства, де вони виступили з науковими доповідями.

В зв'язку з розширенням міжнародних наукових зв'язків нарізла потреба в організації іноземного відділу в складі Академії наук УРСР.

ПРОПОЗИЦІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ЗАХОДИ З УВІЧНЕННЯ
ПАМ'ЯТІ АКАДЕМІКА Д. К. ЗАБОЛОТНОГО

4 січня 1955 р.

З метою увічнення пам'яті академіка Д. К. Заболотного у зв'язку з 25-річчям з дня його смерті Президія Академії наук УРСР просить Раду Міністрів Української РСР встановити грошову премію ім'єні академіка Д. К. Заболотного (одну премію в три роки) в розмірі 10 тис. крб за видатні роботи, виконані в Українській РСР в галузі мікробіології та епідеміології¹⁰¹, а також дозволити встановлення меморіальної дошки на будинку Інституту мікробіології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР, де жив і працював учений.

Видатний радянський вчений-мікробіолог Данило Кирилович Заболотний, який вніс значний вклад в скарбницю вітчизняної науки, пройшов великий і плідотворний шлях від переслідуваного царським урядом студента до вченого з світовим ім'єнем, Президента АН УРСР з 1928 року. Академік Д. К. Заболотний за короткий час багато зробив для того, щоб перетворити Академію наук УРСР на дійсно радянську вищу наукову установу. У тому ж році ним було створено у Києві науково-дослідний Інститут мікробіології та епідеміології, який тепер носить його ім'є.

Д. К. Заболотний ще в студентські роки брав активну участь у громадсько-політичному житті: він працював у нелегальних гуртках в Одеському університеті і поза його стінами, проводив пропагандиску роботу серед робітників порту, залізничників, за що його в 1889 р. було виключено з університету і заарештовано царською поліцією. Тільки після декількох років йому вдалося закінчити медичний факультет Київського університету.

Науково-дослідницьку діяльність Д. К. Заболотний почав під керівництвом І. І. Мечникова¹⁰², М. Ф. Гамалсі¹⁰³, а пізніше під керівництвом відомого педагога професора В. В. Подвисоцького¹⁰⁴. З того часу сміливий експериментатор усі свої сили віддавав благородній справі боротьби з інфекційними хворобами і поклав початок новому ефективному методу запобігання захворювання холерою.

У 1897 році Д. К. Заболотний, як невтомний дослідник і сміливий експериментатор, приймав активну участь в експедиціях по ліквідації чуми в Індії, Аравії, Монголії, Ірані та Китаї. Протягом 1908–1910 рр. він вивчав епідеміологію холери на Поволжі, в Одесі, Петербурзі та інших місцях. Медична наука зобов'язана Д. К. Заболотному з'ясуванням ролі гризунів у поширенні чуми, встановленням ефективності протичумної сироватки, а також організації в Росії протичумних лабораторій. Крім того, ним відкритий і вивчений збудник сифілісу. Широко відомі також наукові праці видатного вченого в галузі вивчення тифів, дифтерії, малярії та інших небезпечних захворювань.

Д. К. Заболотний, як послідовник революційно-демократичних ідей і передових науково-природничих традицій великих російських вчених І. М. Сеченова, К. А. Тімірязєва, І. П. Павлова, виступав поборником зв'язку науки з потребами народу.

Видатний учений гаряче вітає Велику Жовтневу соціалістичну революцію, і з перших її днів віддав всього себе і свої знання служінню радянській владі, служінню народу, справі організації народної охорони здоров'я. Він запропонував розгорнути план боротьби з виниклими епідеміями і брав найактивнішу участь у роботі Народного комісаріату охорони здоров'я. Користувався великим авторитетом серед трудящих нашої країни, не раз обирався депутатом Петроградської і Київської рад робітничих і селянських депутатів та був членом ЦВК СРСР і ЦВК УРСР.

Підсумовуючи наукову спадщину академіка Д. К. Заболотного слід відзначити, що він був першим ученим-епідеміологом у нас, творцем методу епідеміологічного вивчення інфекцій, основоположником вітчизняної епідеміології. Особливо значні дослідження виконані ним при вивченні епідеміологічної чуми, холери та інших хвороб. Наукові праці Д. К. Заболотного відрізняються тим, що вони завжди мали життєве значення, вирішували великі проблеми, а результати їх мали безпосереднє значення в медичній практиці.

Додаток*¹: Постанова Президії АН УРСР про заходи по увічненню пам'яті академіка Д. К. Заболотного*².

Президент Академії наук УРСР академік О. [В.] Палладин
Головний учений секретар Президії АН УРСР
доктор технічних наук О. [Н.] Щербань

На документі помітка: «Про стан розгляду цього питання і рішення, прийнятого Гречухою М. С., повідомлять Гол[овного] уч[еного] секретаря АН УРСР т. [О. Н.] Щербаня. С. І. Кобеляцький».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 9, стр. 1190, арк. 11–12. Оригінал. Машшопіс.

№ 247

РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН СРСР ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ НАРАДИ З ПИТАНЬ ЕПОСУ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ

7 січня 1955 р.
м. Москва

1. Прийняти пропозицію Президиума Академії наук Української ССР о совместном проведенні Академією наук СРСР і Академією наук УРСР весною 1955 г. в г. Києві совещання по епосу славянских народов¹⁰⁵.

2. Предложить Институту мировой литературы им. А. М. Горького, Институту русской литературы (Пушкинский дом), Институту славяноведения и Институту этнографии принять участие в указанном совещании. Ответственным за проведение совещания (по Академии наук СССР) считать Институт мировой литературы им. А. М. Горького (проф. И. И. Анисимов).

*¹ Підкреслено в документі.

*² Додаток не публікується.

3. Ввести в состав Оргкомитета по проведению совещания – от Академии наук СССР – академика В. В. Виноградова, докторов исторических наук П. Н. Третьякова и В. И. Чичерова.

4. Утвердить повестку дня совещания, представленную Отделением литературы и языка и согласованную с Академией наук УССР:

а) Вступительное слово академика В. В. Виноградова.

б) «Итоги и задачи изучения русского героического эпоса» – доклад доктора исторических наук В. И. Чичерова.

в) «Итоги и задачи изучения украинских дум и исторических песен» – доклад действительного члена АН УССР М. Ф. Рыльского.

г) «Основные проблемы изучения эпоса народов Югославии» – доклад доктора филологических наук Н. И. Кравцова.

д) «Создатели и исполнители народных эпических песен» – доклад кандидата филологических наук Ф. И. Лаврова.

е) Выступление мастеров народного героического эпоса.

5. Предоставить право Институту мировой литературы им. А. М. Горького пригласить на совещание двух исполнителей народного эпоса из г. Петрозаводска и оплатить связанные с этим расходы.

6. Поручить Издательству АН СССР напечатать в месячный срок тезисы докладов, указанных в п. 4, которые должны быть представлены в Издательство не позднее 1.IV.1955 г. Расходы по изданию тезисов отнести за счет Управления делами АН СССР.

7. Поручить Издательству АН СССР издать труды совещания, объемом не свыше 15 авт[орских] л[истов]. Включить указанное издание в план выпуска 1955 г., предложив Оргкомитету представить рукопись в издательство не позднее 25.VII.1955 г.

8. Считать целесообразным приглашение зарубежных ученых и исполнителей народного героического эпоса на указанное совещание.

Президент Академии наук СССР академик *А. Н. Несмеянов*
Главный ученый секретарь
Президиума Академии наук СССР академик *А. В. Топчиев*

На документі помітки: «До матеріалів протоколу з[асідання] П[резидії] АН УРСР № 9-6, § 131 від 31.I.55 р.».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 632, арк. 1–2. Засвідчена копія. Машинпис.

**ЗВЕРНЕННЯ ДИРЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ ФІЗИКИ АН УРСР
ДО ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР О. В. ПАЛЛАДИНА ЩОДО ЗБІЛЬШЕННЯ
КАДРОВОГО СКЛАДУ ТА ПОКРАЩЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ
БАЗИ ІНСТИТУТУ**

19 січня 1955 р.

В соответствии с Вашим указанием на заседании бюро Президиума АН УССР от 11.1.1954 г. при обсуждении выводов комиссии Президиума о работе Института физики в 1954 году в настоящем письме сообщая просьбы об оказании помощи Институту физики:

1. Учитывая большие задачи, которые поставлены перед институтом в связи с участием в разработке актуальных проблем советской физики и необходимостью сокращения сроков выполнения порученных работ, институт нуждается в помощи по следующим вопросам своей работы:

По увеличению штатов института*¹

а) По 6-му отделу института:

В 1954 году введена в эксплуатацию лаборатория низких температур при 6-м отделе института (криогенная). Для освоения полной мощности наличного оборудования этой лаборатории необходимо всего 18 штатных единиц, в настоящее время имеется 5 единиц. Мы просим увеличить штаты по этой лаборатории в 1955 г. на 9 человек, из них:

физико-механиков – 6 [человек] x 980 [руб.]

инженеров-физиков – 2 [человека] x 980 [руб.]

радиотехников – 1 [человек] x 640 [руб.]

В связи с вводом в действие лаборатории низких температур, в этом отделе будут значительно расширены работы по проблеме «Физика твердого тела», которые планируются совместно с отделом № 5. С этой целью необходимо дополнить отдел штатными единицами:

инженеров-физиков – 3 [человек] x 980 [руб.]

старших лаборантов – 2 [человека] x 550 [руб.]

б) По отделу № 5 института: Отдел № 5 нуждается в срочном расширении работ по проблеме: «Физика полупроводников», что вызвано новыми заданиями и новыми возможностями в связи с вводом в эксплуатацию лаборатории низких температур. Отделу в этом году необходимо добавить:

инженеров-физиков – 4 [человека] x 980 [руб.]

младших науч[ных] сотрудн[иков] – 2 [человека] x 980 [руб.]

в) По отделу № 4 института: Теоретический отдел института призван обеспечить разработку теоретических вопросов, возникающих в экспериментальных отделах. До настоящего времени этот отдел, ввиду своей малочисленности, не обеспечивает этой работы. В этом году отделу поручено выполнить дополнительную тему по правительственному заданию, в связи с этим отдел необходимо увеличить хотя бы 3 штатными единицами:

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

инженеров-физиков – 2 [человека] x 980 [руб.]
мл[адший] науч[ный] сотрудн[ик] – 1 [человек] x 980 [руб.]

г) По отделу № 2 института: Отдел № 2 на 1955–1956 гг. получил задание от соответствующего министерства СССР по исследованию физики катода. Срочное решение этого вопроса и большой объем предполагаемых работ требует расширения этого отдела, тем более, что в отделе имеются кандидаты наук без вспомогательного персонала, что значительно снижает эффективность их работы. В связи с этим мы просим увеличить штат этого отдела [на]:

инженера-физика – 1 [человек] x 980 [руб.]
ст[аршего] лаборанта – 1 [человек] x 550 [руб.]
физико-механика – 1 [человек] x 980 [руб.]

д) По отделу № 3 института:

Отдел № 3 во II половине 1955 года должен будет ввести в эксплуатацию агрегат корпуса № 7. Помимо этого, полученное задание по отделу в этом году значительно расширено и требует общего расширения работ. В связи с этим этот отдел нуждается в значительном расширении штатов. Необходимы следующие штатные единицы:

1. Инженеров-экспериментаторов – 5 [человек] x 980 [руб.]
2. Инженеров-электриков – 2 [человека] x 980 [руб.]
3. Инженеров-радиотов – 3 [человека] x 980 [руб.]
4. Физико-механиков – 4 [человека] x 980 [руб.]
5. Старших техников-радиотов – 3 [человека] x 970 [руб.]
6. Старших механиков – 4 [человека] x 980 [руб.]
7. Главный инженер-электрик установок – 1 [человек] x 980 [руб.]
8. Техники-электрики – 3 [человека] x 640 [руб.]
9. Старший техник-электрик – 1 [человек] x 880 [руб.]
10. Старших лаборантов – 4 [человека] x 550 [руб.]

Итого по отделу – 30 человек

Всего по институту требуется дополнительно 56 штатных единиц научно-вспомогательного персонала. Кроме этого, институту необходимо дополнительно 4 уборщицы, а также в связи с сокращением ставки экспедитора – ставку рассыльной.

2. Институт физики просит Президиум АН УССР оказать содействие в возвращении на работу в институт члена-корр[еспондента] АН УССР А. С. Давыдова.

Возбудить ходатайство перед Президиумом АН СССР о выделении для Института физики из числа оканчивающих аспирантуру Академии наук СССР в 1955 году 4 кандидатов наук.

3. По вопросу издательской деятельности института.

Президиум АН УССР утвердил план изданий по институту на 1955 год в объеме одного выпуска сборника «Труды» института, который нами уже заполнен. Мы располагаем возможностью в этом году издать еще 2 таких сборника (16 печатных листов).

Практика издательской деятельности института показывает, что наряду с крайняя необходимость издания на Украине физического журнала, который даст возможность объединить научные силы республики в области физики и

координировать их научно-исследовательскую деятельность. Союзные журналы сильно перегружены и публикация работ задерживается на год и больше.

Мы просим Президиум АН УССР возбудить ходатайство перед правительством УССР о разрешении издания физического журнала на русском языке. Это мотивируется необходимостью распространения журнала в союзных республиках СССР.

4. По вопросу строительства.

Институт физики крайне нуждается в квартирах. В настоящее время в институте имеются кандидаты наук (окончившие аспирантуру в этом году), не обеспеченные жильем. Многие инженеры – молодые специалисты, направленные на работу в институт по разряду Госплана, – также не обеспечены жильем. Часть старших научных сотрудников размещены временно в небольшие комнаты корпуса № 9. Переведенные в институт на работу немецкие специалисты поселены временно в аспирантское общежитие, не приспособленное для семей.

Учитывая, что в этом году институт должен будет ввести в эксплуатацию корпус № 7, мы вынуждены будем пригласить дополнительный контингент научных сотрудников для работы в институте.

В связи с вышесказанным, нам необходимо:

а) Немедленно приступить к строительству стандартных домиков с тем, чтобы все 10 домиков были собраны не позже мая [месяца] 1955 г.

б) Начатое строительство корпуса № 10 по распоряжению Совета Министров СССР не должно быть законсервированным и необходимо установить объем работ на I квартал 1955 г. в сумме 300 тыс. руб., учитывая при этом, что трестом в 1954 г. взят аванс на это строительство в сумме 260 тыс. руб. В течение I квартала этого года необходимо оказать помощь институту в изыскании ассигнований на окончание строительства корпуса № 10 к концу 1955 г.

Исполняющий обязанности] директора Института
физики АН УССР *И. Д. Конозенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 677, арх. 13–17. Оригінал. Машинпис.

№ 249

КОЛЕКТИВНИЙ ЛИСТ ПРОВІДНИХ ДІЯЧІВ МИСТЕЦТВ УРСР ДО ГОЛОВИ РМ СРСР Г. М. МАЛЕНКОВА ПРО НЕДОЦІЛНІСТЬ ЛІКВІДАЦІЇ ВІДДІЛУ ІСТОРІЇ ОБРАЗОВОЧОГО МИСТЕЦТВА ІНСТИТУТУ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР¹⁰⁶

26 січня 1955 р.

Дорогой и уважаемый Георгий Максимович!

XIX съезд КПСС уделил большое внимание развитию советской культуры и искусства, считая, как Вы указали в отчетном докладе о работе ЦК КПСС, искусство и литературу важнейшей областью советской культуры.

В советской Украине очень ярко и многогранно представлены все области советского искусства, в частности изобразительное искусство, как профессио-

нальное, так и народное. Украинское искусство имеет свою многовековую историю, оно отражает очень ярко дружбу украинского народа с русским народом и другими славянскими народами. В УССР имеются многочисленные творческие организации, многочисленные художественно-производственные организации, предприятия (промысловые и фабрики). Ряд художественных институтов готовят кадры творческих работников, производственников (для художественной промышленности) и преподавателей. Отсюда необходимо развитие науки об искусстве – искусствоведения в УССР, которое бы помогало развитию указанных отраслей искусства, согласно директивам и установкам КПСС и советского правительства.

В системе Академии наук УССР работает Институт искусствоведения, фольклора и этнографии в Киеве: в нем имеется отдел истории изобразительных искусств. В 1952 году в Институте общественных наук УССР во Львове был организован отдел истории изобразительных искусств. Задача этого отдела – изучение реалистического изобразительного искусства в западных областях УССР – памятников (очень богато представленных в западных областях УССР), профессионального и народного изобразительного искусства.

Для того, чтобы возглавить этот отдел был вызван из Москвы славист – доктор искусствоведческих и исторических наук Н. А. Кожин. Но дирекция Института общественных наук не создала соответствующих условий для надлежащего роста этого отдела, предоставив только три штатных единицы отделу: 3 научных работника (зав[едующего] и 2 научных сотрудников) и кроме этого одного лаборанта. Вместо того, чтобы передавать освобождающиеся штатные единицы в Институте общественных наук в отдел истории изобразительных искусств, дирекция передавала их в другие отделы, так за 2 ½ года существования отдела изобразительных искусств (с середины 1952 г. до настоящего времени) отдел литературоведения вырос до 12–14 шт[атных] единиц, другие отделы имеют по 7 штатных единиц и более.

Отдел изобразительных искусств не расширялся и имеет 3 шт[атных] единицы – научных работников и одного лаборанта.

Недооценивая, таким образом, искусствоведческую работу, дирекция в настоящее время поставила вопрос о ликвидации во Львове отдела истории изобразительных искусств.

Президиум Академии наук УССР вынес решение (протокол № 51, § 928) ликвидировать отдел истории изобразительных искусств во Львове (Львовский филиал АН УССР), а его штат после ликвидации в количестве 4 единицы передать Музею этнографии и художественного промысла АН УССР, несмотря на категорические возражения ученого совета Института искусствоведения, фольклора и этнографии. Это решение Президиума было принято в порядке реализации постановления Совета Министров СССР № 2150 от 14.X.1954 г. Но ликвидация отдела изобразительных искусств не ведет к сокращению бюджета и штатов Академии наук УССР, а лишь уничтожает необходимую в западных областях научную работу.

В результате этого научные работники будут использованы не по профилю: искусствоведы с большим научным стажем, как академик Польской академии наук М. Т. Гембарович, далее единственный в УССР доктор искусствоведения Н. А. Кожин и научный сотрудник Р. П. Гарасимчук – специалист в области украинской

хореографии и народного искусства западных областей УССР, которые пишут книгу «Очерки по истории изобразительных искусств в западных областях УССР», должны будут работать в Музее этнографии и художественного промысла.

Это противоречит решениям XIX съезда КПСС и указаниям партии и правительства СССР об использовании кадров по профилю, о правильной расстановке кадров по специальности.

Вместе с тем, в западных областях УССР отдел истории изобразительных искусств Института общественных наук является единственной научно-исследовательской ячейкой в области истории изобразительного искусства, тогда как работа в области истории литературоведения, языкознания, экономики и т. д. представлена на соответствующих кафедрах 3-х университетов в западных областях УССР и областных пединститутах, наконец в Киеве имеются крупные специальные исследовательские институты Академии наук УССР – экономики, литературы, истории и т. д.

Специального института искусствоведения в системе Академии наук УССР в Киеве нет, а отдел истории изобразительных искусств в Институте искусствоведения, фольклора и этнографии, малочислен.

Очень просим Вас, Георгий Максимович, дать указание – не ликвидировать отдел истории изобразительных искусств во Львове и не передавать его штаты в Музей этнографии и художественного промысла Академии наук УССР, но передать отдел истории изобразительных искусств из Института общественных наук в Институт искусствоведения, фольклора и этнографии на правах львовского филиала или отдела Института искусствоведения, фольклора и этнографии, как это имело место ранее с учреждениями Академии наук УССР во Львове, наконец, если это невозможно, то передать 4 штатных единицы отдела истории изобразительных искусств (Львов) Институту искусствоведения (Киев) с тем, чтобы разработка проблем и тем по истории искусства западных областей УССР была бы сохранена.

Директор Института [искусствоведения, фольклора и этнографии АН УССР]

действительный член АН УССР,

доктор филологических наук *М. Ф. Рывльский*

Народный художник СССР, действительный член Академии художеств СССР,

действительный член Ак[адемии] архитектуры УССР,

профессор *В. И. Касиян*¹⁰⁷

Действительный член Академии архитектуры Украинской ССР,

доктор архитектуры, профессор *Е. И. Катонин*¹⁰⁸

Народный художник СССР, действительный член Академии художеств СССР,

действительный член Ак[адемии] архитектуры УССР,

профессор *А. [А.] Шовкуненко*¹⁰⁹

Народный художник УССР, член ученого совета Института искусствоведения,

фольклора и этнографии АН УССР,

профессор *К. Д. Трохименко*¹¹⁰

Народный художник СССР, действительный член Ак[адемии] художеств СССР,

председатель Союза советских художников УССР, профессор *М. И. Хмелько*¹¹¹

№ 250*1

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО ВИДІЛЕННЯ
КОШТІВ НА ПРИДБАННЯ БІБЛОГРАФІЇ ПРАЦЬ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
XIX – 30-х рр. XX ст., СКЛАДЕНОЇ ПРОФЕСОРОМ М. М. КОРДУБОЮ**

28 січня 1955 р.

Після смерті відомого спеціаліста в галузі історії та бібліографії проф. Кордуби М. М., який проживав в м. Львові, залишилась складена їм велика бібліографія з історії України.

Вказана вище бібліографія (64 000 карток) являє собою наслідки багаторічної роботи її складача і охоплює собою всю літературу з історії України за 1800–1939 рр.

Бібліографія покійного проф. М. М. Кордуби є цінним науковим посібником для радянських істориків.

Президія Академії наук УРСР просить Раду Міністрів Української РСР дозволити виплатити 15 тис. крб на придбання цієї бібліографії, яка зараз знаходиться у дружини покійного – гр[омадянки] Кордуби О. Л.

Президент АН УРСР академік *О. [В.] Палладін*
Головний вчений секретар Президії АН УРСР *О. [Н.] Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 678, арк. 72. Копія. Машиннопис.

№ 251*2

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ
ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВІДНОВЛЕННЯ ВИДАННЯ
«УКРАИНСКОГО ФИЗИЧЕСКОГО ЖУРНАЛА»**

29 січня 1955 р.

Президиум Академии наук УССР в послевоенные годы неоднократно ставил вопрос о возобновлении издания физического журнала на Украине.

Такой журнал издавался в Киеве с 1926 по 1941 год и играл определенную роль в развитии физики в республике. (Журнал назывался «Фізичні записки» и являлся органом Института физики).

Печатание в журнале трудов всесоюзных совещаний по отдельным вопросам физики, которые происходили на Украине, а также оригинальных работ по тем вопросам физики, которые наиболее сильно представлены в учреждениях АН УССР, обеспечивало этому журналу необходимую популярность среди физиков Советского Союза.

*1 Див. док. № 301.

*2 Див. док. № 255.

С 1941 года, в связи с войной, издании журнала было прекращено. Не возобновил своей деятельности также и второй журнал, издаваемый на Украине – физический журнал на иностранных языках.

В настоящее время необходимость в создании физического журнала значительно возросла, что вызвано, в частности, следующими обстоятельствами:

1. В послевоенные годы значительно расширены и дают большую научную продукцию Институт физики, Физико-технический институт и Институт металлофизики АН УССР.

Только за последние два года вышеуказанные институты Академии опубликовали научных трудов объемом свыше 120 п[ечатных] л[истов], кроме того кафедрами физики вузов Украины за этот период издано научных трудов объемом около 30 п[ечатных] л[истов].

2. В результате проводимых в настоящее время мероприятий по рассекретиванию работ, не представляющих собой государственной тайны, число статей, подлежащих опубликованию, будет значительно увеличено как в институтах Академии наук, так и в других учреждениях.

3. Физические журналы Академии наук СССР – «Журнал технической физики» и «Журнал экспериментальной и теоретической физики» по своему объему не могут печатать большого количества статей украинских ученых, что приводит к задержке выхода в свет сообщений о проводимых работах физических институтов АН УССР.

4. В послевоенные годы ведется интенсивная научная работа в области физики в Киевском, Харьковском, Черновицком, Львовском политехнических институтах и других вузах республики.

Президиум Академии наук УССР считает крайне необходимым со второго полугодия 1955 г. возобновление издания «Украинского физического журнала», который был бы призван объединять и направлять научную деятельность большого количества физиков научно-исследовательских учреждений и физических кафедр вузов УССР.

Наличие такого журнала даст возможность организовать широкие дискуссии по важнейшим проблемам современной физики, а также по философским вопросам физики.

Существующая ныне практика издания «Трудов» по вопросам физики ведет к большой задержке материалов в печати и не способствует развитию творческой активности ученых.

При хорошей организации журнала он может играть роль союзного печатного органа по тем проблемам физики, которые наиболее полно представлены на Украине (физика низких температур, теория твердого тела, физика полупроводников, металлофизика, молекулярная спектроскопия, вакуумная электротехника и др.).

Название журнала – «Украинский физический журнал», язык – русский. Объем журнала 8 печатных листов, 4 выпуска в год Тираж 1500 экз. (Бумаги для издания журнала не требуются).

В портфеле физических институтов АН УССР в настоящее время имеется подготовленной научной продукции для печати на два выпуска журнала.

В состав редколлегии журнала Президиум АН УССР предлагает ввести следующих товарищей: действительных членов АН УССР – В. Е. Лашкарева

(ответственный редактор), К. Д. Синельникова, Б. Г. Лазарева, членов-корреспондентов АН УССР – А. Ф. Прихотько, А. А. Смирнова, Н. Д. Моргулис; профессоров С. Д. Герцриксона, А. З. Голика, А. Н.*¹ Ахизера (заместитель редактора); кандидата физико-математических наук Н. Г.*² Борзяка (ответственный редактор), кандидата физико-математических наук М. В. Пасечника.

Приложение*³: Постановление Президиума АН УССР от 25 января о возобновлении издания Украинского физического журнала АН УССР*⁴.

Президент Академии наук УССР академик А. [В.] Палладин
Главный ученый секретарь
Президиума Академии наук УССР А. [Н.] Щербань

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 675, арк. 24–26. Копія. Машинпис.

№ 252*⁵

ЗВІТ ПРО РОБОТУ ПОЛТАВСЬКОЇ ГРАВІМЕТРИЧНОЇ ОБСЕРВАТОРІЇ АН УРСР У 1953–1955 рр.

4 лютого 1955 р.
м. Полтава

§ 1. Полтавская гравиметрическая обсерватория АН УССР в течение трехлетия, 1953–1955 [гг.], прошедшего со времени 10-й Всесоюзной астрономической конференции, продолжала работы в основном по изучению: 1) изменений широты и движения полюса; 2) приливных изменений силы тяжести и 3) движения оси вращения Земли в пространстве (нутація). В этой области проводились как наблюдения, так и методологические, инструментальные и теоретические исследования, требующие обширного вычислительного труда. Обсерватория, кроме того, приняла участие в подготовке к наблюдениям полного солнечного затмения 30 июня 1954 г., когда полоса полной фазы проходила через Полтаву, где продолжительность полной фазы составляла 100 секунд.

§ 2. К числу основных достижений рассматриваемого периода нужно отнести организацию при Полтавской гравиметрической обсерватории Бюро советской Службы широты, которое с мая 1953 г. регулярно получало результаты широтных наблюдений Пулкова, Китаба, АОЭ и Полтавы и, пользуясь методом А. Я. Орлова для вычисления предварительных координат полюса, вычисляло по этим данным координаты полюса для нужд геодезических организаций и советской службы времени, так быстро, как это необходимо для практики.

§ 3. Наблюдения колебаний широты Полтавы проводились регулярно на 2-х зенитальных телескопах одновременно: Цейса с диаметром объектива 135 мм

*¹ Помилка в документі. Правильно: А. И.

*² Те саме. Правильно: П. Г.

*³ Підкреслено в документі.

*⁴ Додаток не публікується.

*⁵ Див. док. № 147, 276.

и Бамберга – с диаметром объектива 110 мм. Программа основных наблюдений оставалась та же, что и в предыдущие годы: четыре двухчасовые группы звезд по 8 пар в каждой. Количество наблюдений по годам распределяется следующим образом:

Инструмент:	1953	1954	1955	Всего
Цейса	1688	1760	1588	5036
Бамберга	1608	1624	1584	4816

§ 4. Кроме того, на инструменте Цейса проводились традиционные наблюдения Полтавских ярких зенитных звезд α Персея и ζ [ольшой] Медведицы и специальная программа слабых зенитных звезд. Таких наблюдений сделано:

- в 1953 году – 960
- в 1954 [году] – 1019
- в 1955 [году] – 890

Весь комплекс широтных наблюдений позволял строить три независимые кривые колебаний широты Полтавы, что в первую очередь обеспечивало вполне надежные данные о вариациях ее широты, а также дало материал для методологических и инструментальных исследований, которые проводились в связи с подготовкой к международному обсуждению методов получения колебаний широты.

§ 5. Фундаментальные исследования по вопросу о нутации земной оси по материалам наблюдений колебаний широты МСШ с 1900 [г.] по 1934 г. закончены. Прделана большая работа по изучению медленных неполярных изменений широты.

§ 6. Закончены работы по проблеме «Определение точных положений светил», в результате которых получен сводный каталог склонений 204 звезд по наблюдениям широты в Полтаве на зениттelescope Цейса по программе слабых зенитных звезд за периоды времени 1940.2–1941.7 и 1944.5–1947.5.

§ 7. В области изучения приливных деформаций Земли: 1) закончена полная обработка и дискуссия четырехлетнего послевоенного цикла наклонмерных наблюдений в Полтаве за 1948–1952 годы; 2) сделаны обширные исследования о земных приливах в Сталинабаде по материалам наклонмерных наблюдений за 1948–1950 годы; 3) проведен обзор и дискуссия некоторых зарубежных и отечественных наклонмерных наблюдений.

§ 8. Большое место в работах обсерватории заняла подготовка к наблюдениям полного солнечного затмения 30.VI.1954 г. Программой работ по наблюдениям солнечного затмения 30.VI.1954 г. было предусмотрено: 1) изучение отклонения светового луча в поле тяготения Солнца (эффект Эйнштейна) и 2) фотографирование солнечной короны. Для наблюдения эффекта Эйнштейна силами механической мастерской Полтавской обсерватории при участии местных заводов была изготовлена специальная установка по типу установки чл.-корр. АН СССР А. А. Михайлова, которой он пользовался для этого рода наблюдений в 1936 г. Разница заключалась в новом методе вetchивания масштаба не при помощи пластины, а при помощи кварцевых зеркал. Объектив для этой установки, диаметром 330 мм,

был любезно предоставлен Пулковской главной астрономической обсерваторией АН СССР. Для фотографирования солнечной короны была построена параллактическая установка с часовым механизмом и 2 фотографическими камерами. Метеорологические условия не позволили выполнить намеченную программу наблюдений. Однако новая методика впечатывания масштаба была опробована, а параллактическая установка послужила основой для двухкамерного астрографа, строительство которого в настоящее время заканчивается.

§ 9. 28 января 1954 года, входящего в рассматриваемое трехлетие, скончался основатель Полтавской гравиметрической обсерватории действительный член АН УССР, член-корр[еспондент] АН СССР, заслуженный деятель науки, профессор Александр Яковлевич Орлов. Он оставил пост директора Полтавской обсерватории еще в 1951 г. посвятив себя исключительно научным исследованиям. Однако до самой своей смерти А. Я. Орлов был членом ученого совета Полтавской обсерватории и ее постоянным научным консультантом.

Весь комплекс работ, проведенных Полтавской обсерваторией в истекшем трехлетии (1953–1955) и намечаемых на предстоящий 1956 год, является дальнейшим развитием идей и методов, положенных А. Я. Орловым в основу научных исследований по вопросу о движении полюса и приливных деформаций Земли.

Пропаганда идей и методов А. Я. Орлова, как в нашем Отечестве, так и за рубежом составляет одну из основных задач Полтавской обсерватории, в особенности в связи с предстоящим Третьим международным географическим годом. Поэтому 1954–1955 годы были посвящены исследованиям о жизни и творчестве покойного А. Я. Орлова и подготовке к изданию оставленного им научного наследия. Подготовлено к печати 2 тома избранных трудов А. Я. Орлова общим объемом 78 печатных листов; том II «Трудов», содержащий исследования А. Я. Орлова по вопросам вариаций широты и движения полюса, включая работы впервые публикуемые посмертно, сдан в Издательство АН УССР.

Директор обсерватории
член-корреспондент АН УССР *З. Н. Аксентьева*

IA НБУВ, ф. 203, оп. 2, спр. 12, арк. 15–18. Оригінал. Машинпис.

№ 253

ДОВІДКА ПРО ДОСЯГНЕННЯ ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ ім. Е. О. ПАТОНА АН УРСР У 1946–1954 рр.

*[Не раніше 19 лютого 1955 р.]**

Подготовка к созданию Института электросварки им. Е. О. Патона Академии наук УССР была начата академиком Е. О. Патоном в 1929 году. Среди первых работ Кафедры инженерных сооружений, которой руководил в то время академик Е. О. Патон, были работы, связанные с изучением применения сварки при изготовлении металлоконструкций.

* Датовано за змістом документа.

В январе 1930 года при Кафедре инженерных сооружений по инициативе акад. Е. О. Патона создается Электросварочный комитет, в состав которого помимо работников кафедры вошли также специалисты-производственники и рабочие – сварщики киевских предприятий. Создание комитета явилось первым в то время начинанием по связи науки с производством.

На январской сессии Всеукраинской академии наук 1934 г. сварочный комитет и электросварочная лаборатория реорганизовываются в Институт электросварки.

На протяжении всего периода своего существования Институт электросварки им. Е. О. Патона АН УССР уделял основное внимание механизации и автоматизации сварочных процессов.

В 1940 году многолетняя работа в этой области увенчалась созданием нового высокопроизводительного способа скоростной автоматической сварки под флюсом, который был признан наиболее прогрессивным способом сварки и положен в основу механизации сварочного производства в СССР.

В годы Великой Отечественной войны Институт электросварки, по подгайству акад. Е. О. Патона, был переведен на «Уралвагонзавод» в Нижнем Тагиле, где сотрудники института в тесном творческом содружестве с работниками завода в короткий срок добились выдающихся успехов в разработке технологии автоматической сварки специальных сталей и организовали производство боевой техники.

Партия и правительство высоко оценили деятельность института в годы войны, 11 сотрудников института были награждены орденами и медалями (1943 г.), а академик Евгений Оскарович Патон удостоен звания Героя Социалистического Труда (1943 г.).

В послевоенный период Институт электросварки занялся широким внедрением в производство автоматической сварки под флюсом и разработкой научных проблем, связанных с этим способом сварки.

При непосредственном участии института было организовано массовое производство сварочных флюсов; налажено серийное производство автосварочной аппаратуры конструкции института; налажен массовый выпуск специальных, разработанных институтом, электродных проволок, марки которых включены в государственный стандарт.

В результате развития автоматической сварки под флюсом получило широкое применение в таких отраслях промышленности как вагоно- и цистерностроение, производство металлоконструкций, котлостроение, строительство магистральных трубопроводов, резервуаростроение, судостроение и т. д. автоматическая сварка вытеснила ручную сварку на 40 [и] до 70%.

Наряду с широким внедрением автоматической сварки под флюсом Институт электросварки занимался также созданием новых прогрессивных способов сварки.

За период с 1946 по 1954 год им были созданы:

1) в содружестве с заводом «Электрик» новый способ шианговой и полуавтоматической сварки, сыгравший решающую роль в расширении уровня механизации сварочного производства.

2) Новый способ дуговой автоматической сварки, обеспечивший повышение производительности сварки под флюсом.

3) Новый индустриальный метод изготовления и строительства нефтерезервуаров, сыгравший важную роль в строительстве нефтеперерабатывающих заводов и создании резервуаров горючего.

4) Новый способ автоматической вертикальной сварки, позволивший механизировать сварку в условиях монтажа крупных металлоконструкций способ электрошлаковой сварки, позволяющий сваривать в один проход сварочного автомата металл практически неограниченной толщины.

5) Новый способ контактной сварки стыков магистральных трубопроводов в полевых условиях.

6) Новый способ автоматической сварки алюминия и его сплавов.

7) Новый способ изготовления и восстановления изнашивающихся деталей машин путем автоматической наплавки износостойкими сталями.

8) Новый тип сварных плоскостычаемых труб, позволяющих прокладывать цельные трубопроводы большой длины без стыковки, что, в частности, имеет большое значение для строительства бензопроводов и водоводов в сельском хозяйстве.

9) Новый способ герметизации корпусов конденсаторов с применением рельсфной сварки и сварки угольным электродом в атмосфере защитного газа.

На базе автоматической сварки при активном участии института коренным образом перестроен ряд отраслей промышленности.

В судостроении осуществлен переход от подетальной постройки судов к крупносекционной с выполнением автоматической и полуавтоматической сваркой в среднем до 70% всего объема сварочных работ. Трудоемкость сварочных работ снизилась вдвое.

В мостостроении осуществляется постепенный переход от клепаных к сварным и цельносварочным мостам. Многолетняя работа института в области сварного мостостроения успешно завершена постройкой в г. Киеве наибольшего в мире цельносварного автодорожного моста им. акад. Е. О. Патона через р. Днепр.

В котлостроении изготовление толстостенных барабанов котлов высокого давления переведено на новую технологию, основанную на применении однопроводной электрошлаковой сварки, что значительно снижает трудоемкость и повышает производительность.

В производстве сварных труб большого диаметра устаревший кузнечный способ сварки заменен высокопроизводительной автоматической сваркой. Это почти в 15 раз подняло производительность сварочных работ и позволило получить трубы для магистральных трубопроводов высокого давления. На базе разработанного институтом способа сварки оснащаются сейчас новые трубные заводы.

В резервуаростроении полистовой способ сборки и ручной сварки на стройплощадках заменен индустриальным методом их изготовления на заводах в виде рулонных заготовок, свариваемых автоматами. Это сокращает сроки монтажа в 5 раз и стоимость работ на 45%.

В тяжелом машиностроении крупные литые и кованные конструкции заменяются литосварными, кованосварными и прокатосварными конструкциями, что дает возможность создавать уникальные оборудования и значительно снизить трудоемкость работ.

При строительстве магистральных нефте- и газопроводов открыта возможность применения поточных методов работы за счет непрерывной сварки труб в нитку в любое время года.

В металлургической промышленности износостойкая наплавка валков прокатных станов позволила увеличить стойкость валов в 5–10 раз, уменьшить расход валков в 20 раз, увеличить производительность некоторых прокатных станов до 30%, что дает значительное увеличение выпуска проката на существующем оборудовании.

В радиотехнической промышленности применение нового способа герметизации с помощью рельефной сварки и сварки угольной дугой в атмосфере углекислого газа позволяет отказаться от малопродуктивного ручного труда при изготовлении корпусов конденсаторов, полностью механизировать весь цикл производства корпусов и увеличить производительность труда в 3–5 раз.

Широкое применение в промышленности разработанных институтом новых способов сварки и технологических процессов позволило высвободить в промышленности свыше 22 000 высококвалифицированных рабочих.

Создание новых способов сварки основывалось на глубоких научных разработках, на создании теоретических основ сварки под флюсом, обобщенных в монографиях.

Кроме того, институт издает свой журнал «Автоматическая сварка», в котором широко освещаются новейшие достижения в области сварки и опыт передовых предприятий.

Выполненные институтом работы в области механизации и автоматизации сварочного производства высоко оценены правительством.

За период с 1945 по 1952 г[оды] 6 работ института были удостоены Сталинских премий. Высокого звания лауреатов Сталинской премии было удостоено 12 сотрудников института. Указом Президиума Верховного Совета СССР институту в 1955 г.^{*1} в связи с 20-летием со дня его организации и за выдающиеся заслуги в деле развития электросварки, награжден орденом Трудового Красного Знамени.

Ордена Трудового Красного Знамени Институт электросварки им. Е. О. Патона Академии наук УССР является в настоящее время ведущим специализированным институтом страны.

[...]^{*2}

В Институте имеется музей истории развития сварки под флюсом и хорошо иллюстрированная выставка его работ в виде научно-технических плакатов.

Директор института чл.-корр. АН УССР Б. Е. Патон

Науковий архів Інституту електросварювання ім. Є. О. Патона НАН України, оп. 1, стр. 827, арк. 79–85. Оригінал. Малюнок.

^{*1} Указ Президії Верховної Ради СРСР від 19 лютого 1955 р.

^{*2} Знято інформацію про структуру інституту. Див. Додатки: Список установ АН УРСР (1951–1955).

**ДОВІДКА ПРО РОБОТИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МІЧЕНИХ АТОМІВ,
ВИКОНАНІ УСТАНОВАМИ АН УРСР У 1954 р.**

20 лютого 1955 р.

Отделение физико-математических, химических и геологических наук*¹

В Институте физики проводились работы по расчетам самосогласованных состояний нейтрон-протона в мезонном поле, изучались магнитные моменты протона и нейтрона. Исследовались вопросы процесса миграции микропримесей в оксидном термокатоде и образования активных пленок на чистых и обработанных металлах.

В Институте физической химии продолжались работы по изучению химического строения и путей химических процессов с помощью меченых атомов.

Изучалось: строение и механизм реакций, взаимодействие аминов и амидов и изотопного обмена между ними и аммиаком; обмен изотопов кислорода в кислотах, их солях и некоторых органических соединениях; изотопный обмен серы в связях и механизм действия ускорителей вулканизации каучука; строение и механизм реакций полиотионитов. Исследовалась адсорбция сильных электролитов силикагелей, а также кинетика сернокислотного катализа. Изучался механизм коррозионных процессов на железе с помощью кислорода 18.

В Институте общей и неорганической химии изучались реакции изотопного обмена в растворах комплексных соединений хрома. Исследовался механизм образования сплавов на катоде при рафинировании и получении металлов. Проводились работы по комплексной переработке сульфидных руд с применением изотопов.

В Институте органической химии выполнялись работы по механизму биосинтеза изопреновых соединений.

Отделение технических наук

В Лаборатории специальных сплавов в 1954 г. исследовались явления электролиза в твердых металлических растворах.

В Институте строительной механики велись работы по улучшению прирабатываемости и повышению износостойкости деталей машин путем создания покрытий с антифрикционными свойствами.

В Институте машиноведения и с[ельсько]х[озьявственной] механики исследовались вопросы износостойкости деталей тракторов, изготовляемых из модифицированных и сверхпрочных чугунов.

Отделение биологических наук

В Институте биохимии проводилось изучение состава мышечных белков и интенсивности их обновления в норме и патологии. Изучались биохимические процессы в мышцах при экспериментальной мышечной дистрофии. Изучался нуклеиновый обмен в нервной системе при торможении; углеводно-фосфорный обмен в головном мозге при срыве нервной деятельности во сне, а также тканевый обмен витаминов и его регуляция в нервной системе.

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

В Институте ботаники исследовалось влияние элементов минерального питания (фосфора, азота, кальция) на образование плодовых почек и плодоношение яблони.

В Институте физиологии им. А. А. Богомольца проводились работы по предупреждению и лечению лучевой болезни биологическими препаратами и нейтронными веществами; по изучению влияния возбуждения и торможения коры головного мозга на течение лучевых реакций; по применению биологических препаратов и нейтронных веществ для восстановления условно-рефлекторной деятельности животных, нарушенной лучевыми повреждениями. Изучалось влияние нейтронных веществ на выведение радиоактивных изотопов из организма; изменение условно-рефлекторной деятельности у животных при лучевых реакциях организма.

Проводились работы по изучению влияния бета- и гамма-излучений радиоактивных изотопов, введенных в организм на условно-рефлекторную деятельность мышей, по выявлению значения рецепторов внутренних органов в развитии лучевых реакций организма, а также роли кожных рецепторов в лучевых реакциях организма.

Изучалось действие проникающих радиаций на естественную электрическую активность мозга, действие лучистой энергии на электрическую активность мозга. Проводилось морфологическое изучение изменений в коже и внутренних органах при лучевой болезни, вызванной аппликацией радиоактивного фосфора на кожу, а также изучалось изменение крови и кровяных органов при лучевой болезни.

Отделение сельскохозяйственных наук

В Институте лесоводства проводились работы по изучению характера поступления и распределения в древесных растениях фосфора при различном его соотношении с азотом и калием.

В Институте физиологии растений и агрохимии изучались особенности белкового обмена под влиянием различных условий питания растений, процессы превращения фосфора в некоторых почвах УССР и поступление фосфора в растения. Проводились работы по изучению механизма биосинтеза изопреновых соединений, а также по изучению влияния малых доз ионизирующих излучений радиоизотопов на рост и продуктивность растений.

В 1954 г. выполнялось работ с применением изотопов:

Отделение физико-математических,

химических и геологических наук – 12*¹

– «– технических наук – 3

– «– биологических наук – 17

– «– сельскохозяйственных наук – 5

37*² работ

*¹ Цифра «12» вписана від руки замість машинописної «29».

*² Цифра «37» вписана від руки замість машинописної «54».

<u>Годы</u>	<u>Число институтов АН УССР</u>	<u>Число тем</u>
1951	7	16
1952	11	24
1953	14	32
1954	14	54

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, стр. 717, арх. 5–8. Копія. Машинопис.

№ 255*¹

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ
ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗАПОЧАТКУВАННЯ ВИДАННЯ ЖУРНАЛУ
«АВТОМАТИКА»*²**

17 березня 1955 р.

Президиум Академии наук УССР считает, что в настоящее время назрела настоятельная необходимость в издании научно-теоретического и технического журнала по автоматике и измерительной технике при Академии наук УССР.

Целесообразность издания такого журнала вытекает из следующих обстоятельств:

1. Вопросы автоматического контроля и измерительной техники являются одними из наиболее актуальных в деле научного обеспечения выполнения указаний коммунистической партии и советского правительства по автоматизации и телемеханизации различных отраслей промышленности УССР: энергетической, электротехнической, металлургической, угольной, нефтяной, химической др.

Между тем, эти вопросы не нашли должного отражения ни в одном периодическом издании. На Украине вообще отсутствует какое либо периодическое издание, посвященное автоматизации контроля и измерительной техники и электротехнике вообще.

2. За послевоенные годы в Академии наук УССР образовалась большая группа научных работников в области автоматического контроля и измерительной техники, ядром которой являются институты: машиноведения и автоматики, электротехники, математики, горного дела, использования газа. Много специалистов в этих областях работают в Киевском, Харьковском и Львовском политехнических институтах и других учреждениях и предприятиях республики. Издание журнала «Автоматика» в г. Киеве обеспечило бы распространение научных достижений этой группы, содействовало бы дальнейшему ее развитию, повысило бы интенсивность всей научно-исследовательской работы в области автоматического контроля и измерительной техники, проводимой на Украине.

*¹ Див. док. № 251.

*² Протягом березня – червня 1955 р. Президія АН УРСР також зверталася до ЦК КПУ щодо започаткування журналів «Теплотехніка», «Український металургійний журнал» та «Гірнича справа».

3. Журнал Академии наук СССР «Автоматика и телемеханика» по своему объему не может печатать большого количества статей украинских ученых, что приводит к задержке выхода в свет сообщений о проводимых работах по автоматике и измерительной технике в институтах АН УССР.

В послевоенные годы значительно расширены и дают большую научную продукцию институты машиноведения и автоматизации, электротехники, математики, горного дела, использования газа. Только за последние два года вышеуказанные институты академии опубликовали научных трудов объемом свыше 200 [печатных] листов.

4. Существующая ныне практика изучения научных «Трудов» в институтах ведет к большой задержке материалов в печати по актуальным вопросам автоматизации и измерительной техники и не способствует развитию творческой активности ученых.

Президиум Академии наук УССР считает крайне необходимым со второго полугодия 1955 г. издание журнала «Автоматика», который был бы призван объединять и направлять научную и техническую деятельность большого количества ученых, конструкторов и инженеров, работающих в области автоматического контроля и измерительной техники.

Журнал следует назвать кратко: «Автоматика», он должен освещать вопросы автоматизации, автоматического регулирования, автоматического контроля и измерительной техники.

Периодичность и объем журнала: 6 номеров в год по 6 [печатных] листов, тираж 5 тыс. экземпляров, язык – русский. (Бумага для издания журнала не требуется).

В портфеле технических институтов АН УССР в настоящее время имеется подготовленной научной продукции для печати на три выпуска журнала.

В состав редколлегии журнала Президиумом АН УССР предлагается ввести следующих товарищей: действительного члена АН УССР А. Ю. Ишлинского, членов-корреспондентов АН УССР А. Д. Нестеренко (ответственный редактор), С. Н. Кожевникова; доктора технических наук К. Б. Карандеева (заместитель редактора); А. Г. Ивахненко, А. Т.*¹ Кухтенко; кандидатов технических наук: В. Н. Сигорского (ответственный секретарь), Ю. Г. Корнилова, В. Н. Михайловского.

Приложение*²: Постановление Президиума АН УССР от « »*³ об издании журнала «Автоматика»*⁴.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР Г. [Н.] Савин
Заместитель председателя Редакционно-издательского совета
АН УССР действительный член АН УССР В. [Г.] Касьяненко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 675, арк. 70–72. Копія. Машинопис.

*¹ Помилка в документі. Правильно: А. И.

*² Підкреслено в документі.

*³ Дата відсутня в тексті документа.

*⁴ Додаток не публікується.

**ДОВІДКА ВІДДІЛУ НАУКИ І КУЛЬТУРИ ЦК КПУ ПРО ВКЛЮЧЕННЯ
ДО ПЛАНУ РОБОТИ УСТАНОВ АН УРСР ТЕМАТИКИ З ВИВЧЕННЯ
МЕТОДУ ВИРОБНИЦТВА ВІТАМІНУ В₁₂**

18 березня 1955 р.

В листі*¹ до ЦК КП України секретар Київського обкому КП України т. Шелест П. Ю. просить дати вказівки Президії АН УРСР про включення до плану роботи інститутів неорганічної хімії, органічної хімії, фізіології і біохімії тематики по вивченню методу виробництва вітаміна В₁₂. Виробництво цього вітаміну організовується на Київському заводі медичних препаратів, який не може вирішити ряд теоретичних питань. Відділом науки і культури ЦК КП України по цьому питанню проведена нарада представників зазначених інститутів Академії наук УРСР та заводу медичних препаратів.

Представник заводу (головний інженер т. Танченко) поставив перед інститутами такі питання:

- 1) Розробка спрямованої ферментації сировини.
- 2) Розробка методів контролю процесу виробництва.
- 3) Розробка методів адсорбції і десорбції вітаміну з розчинів.

Обговоривши ці питання, інститути Академії наук УРСР взяли на себе такі завдання:

Інститут загальної і неорганічної хімії буде розроблювати методи коагуляції і фільтрування вітаміну та визначення його концентрації на різних етапах процесу виробництва.

Інститутом органічної хімії будуть розроблюватись методи хімічного аналізу сировини та визначення концентрації вітаміну на різних етапах процесу виробництва.

Інститут фізичної хімії буде займатися розробкою спектрометричного контролю процесу виробництва вітаміну.

Інститут біохімії приступить до вивчення питань спрямованої ферментації сировини з метою збільшення виходу вітаміну.

Інституту мікробіології запропоновано випробувати вплив різних мікробіологічних середовищ на підвищення виходу вітаміну, а також виховання спеціальних штамів культури, які б могли забезпечити більш активне утворення вітаміна В₁₂.

Розробка цих питань інститутами буде проводитись з безпосередньою участю заводу, який зобов'язався виділити інститутам відповідну кількість лаборантів та забезпечити фінансування замовленої тематики за угодами.

Про результати розгляду листа т. Шелесту П. Ю. повідомлено телефоном.

Інструктор відділу науки і культури ЦК КП України *Романов*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 4032, арк. 36–37. Оригінал. Машинписець.

*¹ Лист П. Ю. Шелеста був направлений до ЦК КПУ 18 лютого 1955 р.

№ 257

**ЛИСТ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ЛІТЕРАТУРИ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА
АН УРСР АКАД. О. І. БІЛЕЦЬКОГО ДО ДИРЕКТОРА ПОЛЬСЬКО-
РАДЯНСЬКОГО ІНСТИТУТУ ПРОФ. З. МЛИНАРСЬКОГО
ЩОДО СХВАЛЕННЯ КНИГООБМІНУ МІЖ УСТАНОВАМИ**

25 березня 1955 р.

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР вітає пропозицію про встановлення книгообміну між нашими установами^{*1}.

Інститут був би широко вдячний за надсилку наукових праць польських учених з питань літературознавства, наукових записок відповідних інституцій Польської академії наук та університетів, збірок класиків польської літератури та видатних сучасних польських письменників, а також творів українських письменників в перекладах на польську мову.

Просимо повідомити, яку літературу бажав би одержувати Ваш інститут.

Директор інституту дійсний член АН УРСР,
член-кореспондент АН СРСР,
доктор філологічних наук, професор *О. І. Білецький*

ІА НБУВ, ф. 261, оп. 1, спр. 425, арк. 7. Копія. Машинопис.

№ 258

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ФІЗИЧНОЇ ХІМІЇ
ім. Л. В. ПИСАРЖЕВСЬКОГО АН УРСР АКАД. О. І. БРОДСЬКОГО
ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ
МАССПЕТРОМЕТРИЧНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ**

18 квітня 1955 р.

Применение меченых атомов в теоретических и прикладных исследованиях в последние годы очень быстро развивается, охватывает возрастающее число разных областей науки и практики и представляет одно из важных мирных применений атомной энергии.

Академия наук УССР занимает в этой области видное место в советской науке. О быстром расширении работ с мечеными атомами в ее учреждениях свидетельствует то, что за последние 3 года число их утроилось. Сейчас такие работы ведутся в 18 институтах АН УССР по 65 темам из областей физики, химии, геохимии, металлургии, машиноведения, биохимии, агрохимии и сельского хозяйства, физиологии растений и животных, медицины и др. Можно не сомневаться

^{*1} Ініціативний лист від представників Польсько-радянського інституту проф. З. Млинарського та магістра М. Ковальчевського надійшов до Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР 16 березня 1955 р.

в быстром широком дальнейшем развитии таких работ в АН УССР, что уже сейчас должно быть учтено и подготовлено.

Исключительно важные для химии, биохимии, металлургии и ряда других областей элементы – кислород и азот не имеют подходящих радиоактивных изотопов. Поэтому, в качестве меченых атомов применяют исключительно их стабильные изотопы. Стабильный изотоп водорода – дейтерий также имеет ряд преимуществ перед его радиоактивным изотопом. Наконец, определение геологического возраста и ряд других геологических проблем решаются только с помощью стабильных изотопов.

Таким образом, обеспечение работ со стабильными изотопами и мечеными атомами имеет для ряда учреждений АН УССР не меньшее (если не большее) значение, чем с радиоактивными.

Непременным условием для таких работ является масспектрический анализ. Между тем в АН УССР имеется лишь один действующий масспектрометр в Институте физической химии им. Л. В. Писаржевского. Этот прибор уже сейчас предельно загружен текущими анализами для работ, ведущихся в институте, и также используется для работ с меченым азотом в институтах ботаники и биохимии АН УССР. Настоятельно необходимо приобретение второго прибора, тем более, что имеющийся недостаточно точен и не годится для твердых образцов. Кроме того, для определения геологического возраста и ряда геохимических проблем необходим более точный и совершенный прибор, подобный новым моделям, выпускаемым американской промышленностью (например, Консолидешен-210). Насколько мне известно, такие приборы изготавливаются в СССР по специальным заказам.

Учитывая все это, я прошу Президиум АН УССР отпустить средства для организации при Институте физической химии масспектрической лаборатории^{*1} на современном уровне, которая смогла бы обслужить нужды не только этого, но и ряда других институтов АН УССР.

Основное оборудование этой лаборатории, кроме уже имеющегося:

- 1) Масспектрометр МС-3^{*2} с самопишущим приспособлением и ионным источником для твердых проб – 200 000 руб.
 - 2) Прецизионный двулучевой масспектрометр для определения возраста, изотопного состава природных соединений и исследований в области химии изотопов, по особому заказу – около 300 000 руб.
 - 3) Индукционная печь для подготовки проб к масспектрометрическому анализу, мощность около 5 кв. – 50 000 руб.
 - 4) Инфракрасный двулучевой спектрометр для анализа стабильных изотопов в сложных молекулах, что открывает новые большие возможности для исследований в области механизма реакций – около 100 000 руб.
 - 5) Разное электротехническое и вакуумное оборудование (масляные и диффузионные насосы, электроизмерит[ельные] инструменты, вакуумметры) – 70 000 руб.
- Всего 740 000 руб.

^{*1} Лабораторию организовано за постановою Президії АН УРСР від 8 серпня 1955 р.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

Из этих приборов прошу разрешить приобретение срочно нужных масспектрометра МС-3 и индукционной печи на 1955 г., а остальных приборов – в 1955 г. с сроком изготовления в 1956 году.

Временное помещение для лаборатории можно будет найти в рамках института после освобождения нескольких комнат, в связи с постройкой в 1955 г. вспомогательного корпуса, а в будущем она будет вполне обеспечена помещением в новом здании института.

Директор Института физической химии Академии наук УССР
действительный член АН УССР *А. И. Бродский*

На документі помітка: «Вопрос решен бюро Президиума. *Н. П. Семеновко*».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 677, арк. 34–35. Оригінал. Машинопіс.

№ 259*¹

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО ДОЗВОЛУ
НА РЕОРГАНІЗАЦІЮ ВІДДІЛУ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ,
ХІМІЧНИХ І ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР**

29 квітня 1955 р.

Президія Академії наук Української РСР просить дозволити реорганізувати Відділ фізико-математичних, хімічних і геологічних наук АН УРСР, поділивши його на два відділи: Відділ фізико-математичних наук АН УРСР і Відділ хімічних і геологічних наук АН УРСР.

Відповідно до положення про відділи Академії наук УРСР, головне завдання, яке покладається на бюро відділу АН УРСР, полягає у висококваліфікованому керівництві установами відділу і науковими дослідженнями, які проводяться в цих установах.

Зараз до складу Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук входять 12, в більшості великих, установ, які працюють в галузі таких наук: фізика, математика, астрономія, хімія і геологія. На сучасному рівні розвитку наук бюро Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук не може здійснювати висококваліфіковане наукове керівництво дослідженнями в галузі цих наук, далеко віддалених одна від одної.

Плодотворне керівництво розвитком наукових досліджень в установах відділу можливе лише при умові розділення Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук на два відділи:

1. Відділ фізико-математичних наук АН УРСР, до якого повинні увійти інститути: математики, фізики, металофізики, фізико-технічний, Головна астрономічна обсерваторія і Полтавська гравіметрична обсерваторія.

¹ Див. док. № 226, 284.

2. Відділ хімічних і геологічних наук АН УРСР, до якого повинні увійти інститути: загальної і неорганічної хімії, фізичної хімії, органічної хімії, геологічних наук, геології корисних копалин, Сейсмічний сектор.

Розділення Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук на два відділи потребує незначних асигнувань, необхідних тільки для оплати ученого секретаря відділу і одного референта-друкарки.

Президент АН УРСР академік *О.[В.] Палладін*
Головний учений секретар Президії АН УРСР
доктор технічних наук *О.[Н.] Шербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 678, арк. 298–298зв. Копія. Машинопіс.

№ 260

ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО МІНІСТРА РИБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ СРСР О. Я. ПШКОВА ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ФОРМ ВИЛОВУ РИБИ В ДНІПРІ, ЗАПРОПОНОВАНИХ ІНСТИТУТОМ ГІДРОБІОЛОГІЇ АН УРСР

29 квітня 1955 р.

В течение 1951–1953 гг. в связи с Каховским гидростроительством П. И. Павловым – старш[им] научн[ым] сотрудником Института гидробиологии Академии наук УССР (директор – член-корр[еспондент] АН УССР Я. В. Ролл) были проведены исследования на нижнем Днепре по изучению состояния запасов промысловых видов рыб.

В проведенной работе основное внимание было уделено днепровской сельди, как наиболее важному объекту промысла рыб, идущих с моря на нерест на р. Днепр.

Результаты исследований показали, что современные запасы сельди не могут гарантировать высоких уловов по причине применения промыслом мелкоячеистых неводов, отбирающих рыбу в возрасте 1–3 лет в количестве 74,7–94,7%, из которых 9,4–29,0% приходится на долю годовалой сельди. Принимая во внимание средний вес для годовалых рыб в 25 г, а для всей неводной сельди – в пределах 77–155 г, институт пришел к выводу, что невода, при современной их конструкции, не могут считаться эффективными орудиями лова.

Неводный способ добычи сельди на Днепре, отбирая в большом количестве молодую сельдь, снижает ценность товаропродукта и в значительной мере сокращает воспроизводство самих запасов.

По сравнению с неводами плавные сети с ячеей в 24 мм отбирают 2–3-годовалую сельдь, при среднем весе в 70–80 г, а сети с ячеей в 30–35 мм дают крупную сельдь, в возрасте 3–4 лет, при среднем весе особи от 217 до 307 г.

Однако, несмотря на то, что плавные сети дают более ценный ассортимент, они применяются на Днепре в небольшом количестве и поэтому в промысле не имеют существенного значения.

Примером лучшей организации может служить промысел сельди на Дунае, где применяются только плавные сети, дающие в массе 3–4-годовалую сельдь при среднем весе 219–277 г. При этих условиях добыча дунайской сельди в 1951–1953 гг. определялась в количестве 1950–2743 ц, тогда как уловы сельди на Днепре и Днепровско-Бугском лимане за те же годы не превысили 841 ц.

Результаты проведенных Институтом гидробиологии исследований были доложены и обсуждены на производственном совещании при Укрглаврыбпроме 12.III.1954 г., на техническом совещании при Херсонском рыбколхозсоюзе 26.III.1954 г. с целью внедрения новых форм добычи днепровской сельди путем увеличения ячеи в неводах и в широком применении плавных сетей.

Весной 1954 г. Главрыбвод МРП СССР санкционировал рекомендуемый Институтом гидробиологии опытный лов сельди плавными сетями на Днепре, дав соответствующее указание начальнику Укрчеррыбвода т. Федорову (г. Херсон) и Днепробугской моторно-рыболовной станции, однако проведение лова уже в самом начале хода сельди по организационным причинам было прекращено Укрчеррыбводом.

В сентябре 1954 г. на совещании при Укрчеррыбводе рекомендуемые мероприятия по изменению форм добычи сельди были приняты и внесены в проект новых правил рыболовства в Черноморском бассейне. На основании этого в октябре 1954 г. Институт гидробиологии переслал в Главрыбвод МРП СССР «Материалы по обоснованию изменения форм добычи днепровской сельди» с просьбой, впредь до утверждения новых правил рыболовства, временно разрешить лов днепровской сельди на нижнем Днепре весной 1955 г., главным образом плавными сетями в количестве 100 единиц с первых дней хода сельди и реконструированными неводами в период после запрещения лова рыбы.

Учитывая то обстоятельство, что ход днепровской сельди должен начаться во 2-й половине апреля Институт гидробиологии вновь обратился по этому вопросу в Главрыбвод, но ответа не получил. В связи с тем, что рекомендуемые мероприятия не могут быть внедрены в практику рыболовства без санкции Главрыбвода, Президиум АН УССР просит Вас дать указание последнему о внедрении разработанных мероприятий по изменению форм добычи сельди на Днепре.

Приложение^{*1}: Выписки из протоколов заседаний заинтересованных учреждений на 3 листах^{*2}.

Президент АН УССР академик А. [В.] Палладин
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР А. [Н.] Щербань

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 680, арк. 138–139. Копія. Машинпис.

^{*1} Підкреслено в документі.

^{*2} Додаток не публікується.

**ДОПОВІДНА ЗАПІСКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ
ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ АН УРСР АКАД. І. Т. ШВЕЦЯ ДО ВІДДІЛУ
ТЕХНІЧНИХ НАУК АН УРСР ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИДАННЯ
ЖУРНАЛУ «ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ И ПРИКЛАДНАЯ ТЕПЛОТЕХНИКА»^{*1}**

5 травня 1955 р.

Теплотехнические проблемы разрабатываются рядом научно-исследовательских и учебных институтов УССР: Институтом теплоэнергетики, Институтом использования газа и Лабораторией быстроходных машин АН УССР, Киевским, Одесским, Харьковским, Львовским политехническими и другими учебными институтами, рядом отраслевых и научно-исследовательских институтов, разрабатывающих теплотехнические вопросы угольной, металлургической, химической, строительной, пищевой, легкой и других отраслей промышленности, сельского хозяйства.

В Украинской ССР работает значительное количество проектных, строительных и монтажных организаций, проектирующих и строящих теплоэнергетические установки в самых различных отраслях народного хозяйства УССР. В этих организациях накапливается ценный материал, представляющий значительный практический интерес.

В то же время в Укр[аинской] ССР нет подписного печатного органа, который публиковал бы труды научных и инженерных работников указанных учреждений, направлял бы их творческую деятельность на разрешение актуальных для науки и народного хозяйства задач, организовывал бы критическое обсуждение научной и инженерной деятельности отдельных коллективов и научных работ.

Издающиеся союзные журналы далеко не охватывают основных вопросов теплоэнергетики, имеют весьма ограниченный объем и публикуют в силу этого недостаточно материалов производственников и совсем мало работ научных учреждений.

Уже давно назрела необходимость издания подписного научного журнала «Теоретическая и прикладная теплотехника», в котором, помимо Института теплоэнергетики АН УССР, могли бы публиковать свои работы – Институт использования газа, Лаборатория проблем быстроходных машин АН УССР, Институт строительной механики, Институт гидрологии и гидротехники АН УССР, ряд учебных и отраслевых институтов, проектные и промышленные организации УССР и других республик. Следует при этом иметь в виду, что журнал такого типа издавался в Киеве Институтом промышленной теплотехники в 1929–[19]30 гг.

В журнале «Теоретическая и прикладная теплотехника» целесообразно иметь следующие основные разделы:

1. Сжигание и энерготехнологическая переработка местных топлив.
2. Тепловые двигатели и газодинамика.
3. Котлы и теплосильные установки.

^{*1} Вперше з пропозицією щодо організації журналу акад. І. Т. Швець звернувся до бюро Відділу технічних наук АН УРСР ще 20 вересня 1952 р.

4. Промышленная теплотехника.
5. Теплопередача и термодинамика.
6. Теплохладификация и кондиционирование воздуха.
7. Использование газа в промышленности и быту.

На страницах журнала должно быть отведено должное место обсуждению и критике научных исследований, обобщенного опыта производственников.

Целесообразно на первое время издавать четыре (4) номера журнала в год, объемом 8–10 печатных листов и тиражом 3000 экз.

Редакционная коллегия журнала «Теоретическая и прикладная теплотехника» может быть укомплектована из следующих лиц:

Действительные члены АН УССР:	И. Т. Шве́ц (ответственный редактор)
Члены-корреспонденты АН УССР:	Г. Ф. Проскура (Харьков) Н. Н. Доброхотов В. И. Толубинский И. Е. Коробчанский (Сталино) Л. А. Шубенко (Харьков)
Профессора, доктора техни[ических] наук:	В. С. Мартыновский (Одесса) В. Ф. Копытов М. А. Ковдак И. И. Чернобыльский М. А. Кичигин Я. И. Шяэс (Харьков) В. Д. Попов П. Д. Швецов Г. П. Филоненко (Одесса)
Кандидаты технических наук:	Г. М. Щеголев Н. А. Захариков О. А. Кремнев
Главный конструктор СКТЬ з(аво)да «Лепинская кузница»	инж[енер] А. Б. Байбаков.
Главный инженер ГЭС-2	В. П. Шанин.
Главный конструктор Николаевского южного турбинного завода	С. Д. Колосов.
Главный инженер Главэнерго МХС УССР	Ю. В. Карташевский.
Главный инженер Киевэнерго	Г. Р. Плетнев.
Директор Киев(ского) отделения «Теплоэлектропроект»	А. В. Шишов. П. И. Лавров* ¹ .

*¹ Прізвище вписано олівцем від руки.

Журнал «Теоретическая и прикладная теплотехника» должен быть органом бюро Отделения технических наук АН УССР и издаваться при Институте теплоэнергетики АН УССР.

Издание журнала может производиться Издательством АН УССР и не требует дополнительной типографской базы, лимитов бумаги и расходов, ибо примерно такой же объем печатной продукции выпускается в виде сборников вышеуказанных институтов.

В то же время издание подписного журнала коренным образом улучшит издательскую деятельность многих теплоэнергетических научных и производственных организаций УССР, внедрение научных работ и укрепит связь науки с производством.

Директор института действительный член АН УССР *И. Т. Швец*

Науковий архів Інституту технічної теплофізики НАН України, оп. 1, спр. 155, арк. 53–55.
Копія. Машинопис.

№ 262

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО НАДАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІДПРИЄМСТВАМ МІНІСТЕРСТВА МІСЦЕВОЇ І ПАЛИВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УРСР, МІНІСТЕРСТВА КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УРСР ТА УКРПРОМРАДИ У ВИКОНАННІ ПЛАНУ РОЗВИТКУ І ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕРЕДОВОЇ ТЕХНІКИ В 1955 р.»^{*1}

16 травня 1955 р.

Рада Міністрів Української РСР постановою № 489 від 14 квітня 1955 р. затвердила план розвитку і впровадження передової техніки на підприємствах Міністерства місцевої і паливної промисловості УРСР, Міністерства комунального господарства УРСР та Укрпромради на 1955 рік, в тому числі:

1) Конденсаторне зварювання деталей на Київському заводі ім. Ватутіна та Харківській музичній фабриці за методом, опрацьованим Інститутом електротехніки АН УРСР.

2) Розробка конструкції побутового холодильника з газовою горілкою на Васильківському заводі «Транспортер» разом з Інститутом використання газу АН УРСР.

3) Автоматизація електрозварювання кацістр місткістю 20 літрів на Київському заводі «Металопосуд» разом з Інститутом електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР.

4) Перевірка та освоєння нової технології цинкування комбайнових сит у промислових умовах на Київському заводі ім. Письменного разом з Інститутом загальної та неорганічної хімії.

^{*1} Заголовок документа.

5) Компаундування електрогенераторів на електростанціях в м[істах] Чернівці, Борислав, Херсон та Тернопіль за методом, опрацьованим Інститутом електротехніки АН УРСР.

6) Встановлення покажчиків замикання на землю «ПЗ», конструкції Інституту електротехніки АН УРСР, на Ізмайльській та Кременчуцькій електростанціях, а також в електросітках в м[істах] Ворошиловграді та Жданові.

7) Автоматизація роботи газових розподільних пунктів шляхом встановлення двоімпульсних регуляторів тиску газу, конструкцій Інституту використання газу АН УРСР, в газових господарствах м[іст] Києва та Дрогобича.

8) Дослідження холодного зварювання алюмінієвих і мідних проводів за методом, опрацьованим Інститутом електротехніки АН УРСР, в комунальних електричних сітках та лініях електропередач.

9) Виготовлення дослідного зразка обладнання для автоматизації управління опалювальних котлів, що працюють на газі на Київському заводі «Газприлад», разом з Інститутом використання газу АН УРСР та проектно-конструкторським бюро МКГ УРСР.

10) Виготовлення дослідного зразка циклонної топki для спалювання місцевих видів палива в котлах системи Надточія на Київському ремонтному електромеханічному заводі МКГ УРСР за допомогою Інституту теплоенергетики АН УРСР та проектно-конструкторського бюро МКГ УРСР.

На виконання постанови Ради Міністрів УРСР бюро Президії Академії наук УРСР постановляє:

1) Зобов'язати директорів інститутів електротехніки (член-кореспондент АН УРСР А. Д. Нестеренко), використання газу (доктор технічних наук В. Ф. Копитов), електрозварювання (член-кореспондент АН УРСР Б. Є. Патон), теплоенергетики (дійсний член АН УРСР І. Т. Швець), загальної та неорганічної хімії (дійсний член АН УРСР А. В. Думанський):

а) Надати науково-технічну допомогу підприємствам Міністерства місцевої і паливної промисловості УРСР, Міністерства комунального господарства УРСР та Укрпромради по впровадженню нових методів електрозварювання, автоматичному регулюванню напруги генераторів електростанцій, захисту електросіток від пошкодження, автоматизації роботи газових розподільних пунктів і опалювальних котельних, що працюють на газі, спалювання місцевих видів палива, цинкування комбайнових сит тощо, відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР.

б) Укласти відповідні договори з підприємствами на виконання у 1955 р. науково-дослідних і експериментальних робіт, зазначених у цій постанові.

2) Контроль за виконанням цієї постанови покласти на бюро Відділу технічних наук АН УРСР, бюро Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук АН УРСР та на Відділ спеціальних робіт АН УРСР, зобов'язавши останній в серпні 1955 р. доповісти Президії про хід виконання цієї постанови.

Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *Г. [М.] Саєн*
В[иконує]чий о[бов'язки] Головного вченого секретаря
Президії АН УРСР *О. [М.] Міхась*

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО РМ УРСР
ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ І ОБСЯГІВ РОБІТ
З КАРТОГРАФУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ
ДЛЯ АКАДЕМІЧНИХ УСТАНОВ**

Травень 1955 р.

Постановою Ради Міністрів УРСР від 9.III.1955 р. за № 286 «Про поліпшення водопостачання колгоспів і радгоспів Української РСР» на Академію наук УРСР та Українське геологічне управління покладено складання й видання до травня 1956 року геологічних карт Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької, Сталінської і Дніпропетровської областей в масштабі 1 : 200 000 та на протязі 1955–1958 рр. – обласних гідрогеологічних карт України в масштабі 1 : 500 000.

Рада Міністрів СРСР постановою від 17.IV.1954 р. за № 937 «Про стан робіт по геологічному картуванню території СРСР і про заходи по посиленню цих робіт» поклала геологічне картування СРСР, отже і складання гідрогеологічних карт, а також відповідне забезпечення цих робіт на Міністерство геології й охорони надр, на його головні і територіальні геологічні управління, а на Академію наук СРСР і на академії наук союзних республік – опрацювання наукових питань на допомогу геологічному картуванню.

Президія Академії наук УРСР повідомляє, що геологічні інститути АН УРСР виконують в даний час дослідження по вивченню підземних вод Херсонської, Запорізької, Дрогобицької, Закарпатської областей та Українського Полісся. Результати цих досліджень можуть бути використані Українським геологічним управлінням, а виконавці робіт можуть бути залучені до складання відповідних планшетів карт.

Інститут гідрології і гідротехніки АН УРСР має опрацьовані матеріали по водним ресурсам рік на території УРСР, а також матеріали по гідравлічним і гідротехнічним розрахункам і конструкціям гребель і інших гідротехнічних споруд для ставків і водойм, які можуть бути використані при проектуванні і будівництві об'єктів сільськогосподарського водопостачання відповідно до умов УРСР.

Президія АН УРСР повідомляє також, що геологічні інститути АН УРСР не мають в своєму розпорядженні відповідних коштів, матеріалів і штатів для виконання обсягу робіт, передбачених постановою Ради Міністрів УРСР.

У відповідності з цим Інститут геологічних наук АН УРСР звернувся листом від 31.III.1955 р. до начальника Українського геологічного управління з проханням визначити обсяг і характер робіт по складанню гідрогеологічних карт, що їх планує управління у відповідності до постанов Ради Міністрів СРСР від 17.V.1954 р. та Ради Міністрів УРСР від 9.III.1955 р. і визначити участь геологічних інститутів АН УРСР у виконанні згаданих завдань уряду.

Президія АН УРСР відомо, що Українському геологічному управлінню по державному плану доручено складання комплексної геологічної карти в масштабі 1 : 200 000 промислових районів УРСР (Донбас, Кривий Пір) в обсязі 20 стандартних аркушів і складання комплексної карти всієї території Української РСР

в масштабі 1 : 500 000 і управління не має можливості виконувати роботи, які передбачаються у постанові Ради Міністрів УРСР від 9.III.1955 р.

У зв'язку з викладеним Президія АН УРСР просить Раду Міністрів УРСР підняти клопотання перед Радою Міністрів СРСР про включення до плану робіт Міністерства геології і охорони надр СРСР і підпорядкованих йому установ виконання досліджень по державному картуванню території УРСР в обсязі і напрямку, передбачених постановою Ради Міністрів УРСР від 9.III.1955 р.

Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *М. [П.] Семенов*
Головний учений секретар Президії АН УРСР
доктор технічних наук *О. [Н.] Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 678, арк. 327–328. Копія. Машиннопис.

№ 264

**ВИСТУП ГОЛОВИ ВІДДІЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК
АН УРСР АКАД. П. А. ВЛАСЮКА НА АКТИВІ АН УРСР З ПИТАНЬ
ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЯГНЕНЬ ТА ПІДНЯТТЯ РІВНЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ НАУКИ**

5 червня 1955 р.

Товарищи! Научные учреждения Отделения сельскохозяйственных наук АН УССР в результате обсуждения письма ЦК КПСС и Совета Министров СССР ко всем работникам промышленности, наметили целый ряд мероприятий по дальнейшему улучшению научно-исследовательских работ и внедрения в практику сельского хозяйства новых приемов, разработанных институтами, секторами и лабораториями, и по усилению работ по обобщению и пропаганде передового опыта.

Следует отметить, что колхозы, МТС и совхозы нашей республики в настоящее время уже освоили и внедрили на больших площадях такие новые приемы как перекрестный посев зерновых, квадратно-гнездовые посевы и посадки кукурузы, картофеля, сахарной свеклы и овощных культур; новые виды удобрений, высокопродуктивные сорта [сельско]х[озийственных] культур, гибриды кукурузы и кормовых культур.

Несмотря на все это, многие отрасли сельскохозяйственного производства требуют коренных улучшений, и в первую очередь необходимо улучшить дело по внедрению достижений науки и техники, а также обобщению и распространению передового опыта в сельском хозяйстве для обеспечения ежегодного производства зерна в стране по 10 миллиардов пудов и увеличения производства продуктов животноводства в два – два с лишним раза.

В связи с этим необходимо отметить, что в целях лучшей организации дела внедрения передовой науки, техники и технологии в народное хозяйство, а также усиления научно-технической пропаганды – Президиум Верховного Совета СССР постановлением от 28 мая с. г. образовал Государственный комитет Совета Министров СССР по новой технике (Гостехника СССР).

Учреждения Отделения с[ельско]х[озийственных] наук, в процессе своих научных исследований, внесли свои новые предложения для внедрения и широкой производственной проверки, которые в виде докладных записок передали ЦК КП Украины и Совету Министров УССР в начале 1955 года. Все эти предложения одобрены и рекомендованы колхозам и совхозам. К таким предложениям относятся:

1. Новый состав торфо-перегнойных горшочков из компостов с добавлением микроудобрений и фосфоробактерина, дающий резкое повышение урожая капусты и помидор на 40–60%.

2. Применение углекислоты, как удобрения для овощей в теплицах, способствующее увеличению сборов овощной продукции в 1,5 раза.

3. Новый способ компостирования навоза и торфа с фосфоритной мукой и отходами из бурых углей, повышающий урожай картофеля на 30–40 ц/га, зерна озимых и яровых хлебов, а также зерна и силосной массы кукурузы на 40–50 и больше процентов.

4. Новый вид удобрения – гранулированный марганезированный суперфосфат, повышающий урожай кукурузы и сахарной свеклы на 15–25% и увеличивающий сахаристость свеклы на 0,8–1,1%.

5. Тепловая обработка семян кукурузы, хлопчатника и риса раствором сернистого марганца, повышающая урожай зерна кукурузы на 2,5% ц/га, хлопко-сырца на 1,5 ц/га, проса и риса на 15%.

6. Рядковый способ внесения гипса, повышающий урожай сахарной свеклы на 30–40 ц/га, озимой пшеницы на 2–3 ц/га.

7. Метод осолонцевания почв в целях борьбы с фильтрацией, уменьшающий потери воды при орошении в 50–60 раз.

8. Комплексный способ борьбы со свекловичным долгоносиком, дающий гибель жука на 60, а в ряде случаев на 90%.

9. Новый тип свеклокомбайна, работающего по принципу среза ботвы на корне, обеспечивающего получение 97% кондиционного сырья свеклы и многие другие предложения.

По четырем предложениям Института физиологии растений и агрохимии и Лаборатории почвоведения принято постановление Совета Министров СССР от 25 июля 1954 г. и Совета Министров УССР от 3 августа 1954 г. о широком внедрении в колхозах и совхозах Украины марганцевых шламов, отходов бурых углей, пиритных огарков и гипса на общей площади 976 тыс. гектаров.

Однако эти новые проворенные в производственных условиях приемы повышения урожайности еще плохо используются в колхозах и совхозах республики. Основной причиной неудовлетворительного состояния дела внедрения достижений науки в производство является то, что планирующие и земельные органы не доводят новых приемов до производственных планов и заданий МТС и колхозов, учетно-контролирующие организации совершенно не ведут учета внедряемых новых приемов.

В аппаратах сельскохозяйственных органов, совхозов и МТС на местах нет лиц, отвечающих за внедрение новых приемов в с[ельско]х[озийственное] производство, отсюда обезличка и безответственность. Министерство сельского хозяйства УССР и Министерство промышленности продовольственных товаров УССР (Главсахар), особенно их местные органы в областях, в ряде случаев проявляют недопустимую косность в деле применения новых приемов повышения

урожайности, а такая организация как трест «Никополь-марганец», отгрузившая шламы с 60 вместо 25% влаги, явно стала на путь компротетации и срыва нового приема повышения урожая зерновых хлебов, кукурузы, технических, овощных, кормовых культур и картофеля.

Следует сказать, что за последние два года роль научно-технической пропаганды в значительной степени ослаблена и в составе нашей академии. В то время как Академия наук СССР резко увеличила издание научно-популярной литературы, в АН УССР эта работа сокращена и практически совершенно заглохла. Совет научно-технической пропаганды по непонятным причинам почти прекратил свою деятельность, а Редакционно-издательский совет исключил из своих планов издание брошюр, обобщающих опыт передовиков промышленности и сельского хозяйства, что явно противоречит указаниям партии и правительства по данному вопросу.

Совершенно ненормальным является то, что такой институт как физиологии растений и агрохимии АН УССР не имеет журнала для систематического опубликования теоретических работ и освещения вопросов эффективности применения удобрения в практике сельского хозяйства. В то время как учреждения Отделения биологических наук имеют пять – шесть периодических журналов – Отделение с[ельско]х[озийственных] наук не имеет ни одного журнала.

Факт отсутствия печатного периодического органа в Отделении с[ельско]х[озийственных] наук свидетельствует о продолжающейся до сих пор недооценке этого раздела науки в нашей республике.

Известно, что с[ельско]х[озийственное] производство является наиболее сложным производством, требующим всестороннего его изучения. Важнейшими отраслями этого производства и науки являются растениеводство, зоотехния, механизация и электрификация, а также экономика и организация с[ельско]х[озийственного] производства. Однако, до сих пор Отделение с[ельско]х[озийственных] наук не охватывает всех этих важнейших разделов с[ельско]х[озийственной] науки, так как в его составе нет институтов растениеводства, механизации и электрификации, зоотехнии, экономики и организации сельского хозяйства. Необходимо, чтобы руководящие органы республики обратили на это внимание и оказали помощь Президиуму АН УССР в ликвидации этих явно ненормальных условий для развития с[ельско]х[озийственной] науки в составе АН УССР.

Известно, что производительность научной работы того или другого учреждения, коллектива лабораторий и каждого ученого – во многом зависит от условий их работы. В существующих институтах Отделения с[ельско]х[озийственных] наук до сих пор не созданы надлежащие условия для наиболее продуктивной творческой работы. Отсутствуют необходимые экспериментальные базы, где можно было бы проводить научно-производственные исследования в различных почвенно-климатических зонах республики. Для этой цели неоднократные попытки со стороны Президиума получить Киевскую животноводческую станцию, совхоз «Бучач» и другие хозяйства встречают постоянный отказ со стороны Министерства сельского хозяйства УССР, в связи с чем этот вопрос должны разрешить вышестоящие органы. Что касается имеющихся баз, то в связи с тем, что они плохо оснащены энергетикой*¹ и с[ельско]х[озийственными] машинами новейших образцов,

*¹ Так у документи.

необходимо, чтобы Госплан [УССР] и Совет Министров [УССР] со всей решительностью ликвидировали эти существенные недостатки. Оборудование лабораторий институтов требует также срочного вмешательства со стороны высших органов. Большинство институтов не имеет своих лабораторных рабочих корпусов, разбросаны во многих местах города, что лишает возможности более правильно организовать их работу.

Во многих и[нститу]тах отсутствует необходимый автотранспорт для проведения экспедиционных исследований и для обслуживания колхозов, МТС и совхозов республики, особенно по вопросам внедрения достижений науки и передового опыта в производство. Это еще раз свидетельствует о том, что руководящие органы, в частности Госплан УССР, не уделяют надлежащего внимания развитию с[ельско]х[озийственной] науки в системе Академии наук УССР. Из года в год, и в текущем 1955 году, все заявки и проекты на строительство корпусов институтов Отделения с[ельско]х[озийственных] наук, а также необходимых построек на экспериментальных базах, заявки на приобретение новых тракторов, с[ельско]х[озийственных] машин и автотранспорта, равно как и передача напим учреждениям земельной территории срываются или просто вычеркиваются. В связи с этим необходимо принять срочные меры для устранения имеющихся указанных недостатков, чтобы обеспечить нормальную работу Отделения с[ельско]х[озийственных] наук.

Особо следует подчеркнуть, что для укрепления институтов руководящими кадрами Отделения с[ельско]х[озийственных] наук должно пополниться выдающимися высококвалифицированными специалистами. Для этой цели необходимо расширить строительство жилых помещений и организовать довыборы действительных членов и членов-корреспондентов АН УССР.

В заключение позвольте от имени коллектива всех научных сотрудников заверить актив в том, что Отделение с[ельско]х[озийственных] наук приложит все усилия к тому, чтобы расширить сотрудничество науки с производством и выполнить ответственные задачи, поставленные партией и правительством по крутому подъему всех отраслей сельского хозяйства и по дальнейшему развитию и координации с[ельско]х[озийственной] науки.

П. А. Власюк

IA ИБУВ, ф. 63, оп. 2, стр. 60, арк. 1-6. Оригинал. Машинпис.

№ 265

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО МІНІСТЕРСТВА СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА СРСР ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ СЕРІЙНОГО
ВИРОБНИЦТВА ВОДОВИМІРЮВАЧІВ, РОЗРОБЛЕНИХ
У ІНСТИТУТІ МАШИНОЗНАВСТВА ТА АВТОМАТИКИ АН УРСР**

6 червня 1955 р.

С целью автоматизации контроля расхода воды в малых каналах оросительных систем Институт машиноведения и автоматики Академии наук Украинской ССР разработал усовершенствованный тип водомсров.

Два образца приборов ИМА В-1 и ИМА В-2 были изготовлены институтом в 1953 г., прошли длительные испытания в производственных условиях, одобрены Главводхозом Министерства сельского хозяйства СССР и апробированы на различных совещаниях по автоматизации и тепломеханизации водно-энергетических и ирригационных систем и производственных процессов в сельском хозяйстве.

За разработку этих приборов группа сотрудников Института машиноведения и автоматики АН УССР была утверждена участником Всесоюзной [сельско-]х[озяйственной] выставки в 1954 г. и награждена медалями выставки.

В марте 1955 г. на всесоюзном совещании по типовому проектированию гидротехнических сооружений для мелиоративного строительства, созванном Главводхозом МСХ СССР, данные приборы были рекомендованы к повсеместному применению и серийному производству.

В настоящее время многие организации союзного и республиканских министерств сельского хозяйства нуждаются в этих приборах и непрерывно обращаются с просьбой в Институт машиноведения и автоматики АН УССР об их изготовлении.

В связи с тем, что институт не имеет производственной базы и не может выполнять подобного рода заказы, Президиум Академии наук УССР просит Министерство сельского хозяйства СССР организовать в 1955 г. серийное производство этих водомеров.

По имеющимся у нас сведениям Главводхоз Министерства сельского хозяйства СССР принял решение об организации серийного производства водомеров только в 1956 году.

Президент АН УССР академик А. [В.] Палладин
И[сполняющий] о[бязанности] Главного ученого секретаря
Президиума АН УССР А. [Н.] Милых

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 680, арк. 184–184в. Копія. Машинопис.

№ 266

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО
РОЗШИРЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ АН УРСР ТА
НЕОБХІДНІСТЬ УТВОРЕННЯ ІНОЗЕМНОГО ВІДДІЛУ АН УРСР*1**

9 червня 1955 р. *2

В связи со значительным развитием международных научных связей Академии наук УССР, и особенно связей с научными учреждениями и отдельными учеными стран народной демократии, Президиум АН УССР, не имея в структуре центрального аппарата специального иностранного отдела, вынужден возложить на ряд сотрудников аппарата проведение организационных мероприятий по осуществлению международных научных связей. Это приводит к тому, что эти сот-

*1 У Березні 1955 р. подібне клопотання було направлено до РМ УРСР.

*2 Дата супровідного листа.

рудники отрываются от выполнения своих основных функций и, кроме того, важные организационные мероприятия по обеспечению нормальных международных научных связей часто не могут быть своевременно проведены.

Рост международных научных связей ученых Советского Союза привел к необходимости создания Иностранного отдела Академии наук Союза ССР, который сейчас насчитывает в своем составе 27 квалифицированных работников.

Между тем, в Академии наук УССР, где нет такого отдела, также значительно возрос объем работы по осуществлению международных научных связей, о чем свидетельствуют следующие данные.

На протяжении последнего года учреждения Академии наук УССР осуществляли книгообмен с 210 научными учреждениями 36 стран, в том числе с 69 учреждениями стран народной демократии. В 1954 г. международный книгообмен учреждений АН УССР в сравнении с 1953 г. увеличился в два раза. Только в 1954 г. академия получила 7700 томов заграничных изданий и направила за границу 7560 томов.

В текущем году объем международного книгообмена еще более возрастает.

Осуществление международного книгообмена требует обширной, предшествующей обмену, и текущей переписки с зарубежными научными учреждениями, с Главлитом и центральными союзными организациями.

Кроме того, Президиум АН УССР ведет большую переписку с зарубежными организациями по многим другим вопросам – ответы на различные запросы, просьбы о получении тех или иных материалов и консультации и т. д.

В среднем ежедневно в адрес академии поступает от 10 до 15 писем и бандерол из различных зарубежных стран на различных языках и различных объемах. Обработка поступающей заграничной корреспонденции требует проведения своевременных и квалифицированных переводов с иностранного на русский или украинский язык.

Значительный объем работ по переводам с русского и украинского на иностранные языки связан с отправкой корреспонденции АН УССР за границу.

Много времени и усилий требуется от сотрудников центрального аппарата Президиума и отдельных институтов АН УССР на проведение организационных мероприятий по приему делегаций иностранных ученых.

В последние годы Академия наук УССР принимает ежемесячно в среднем 3–4 делегации иностранных ученых, прибывающих на самые различные сроки (от 5 дней до 3 месяцев).

Только в мае месяце текущего года в Академии наук УССР побывало 7 делегаций зарубежных ученых. Кроме того, на Академию наук УССР было возложено обеспечение приема 27 зарубежных ученых, прибывших 19 мая с. г. в Киев для участия в VIII Всесоюзном съезде физиологов, биохимиков и фармакологов, который закончил свою работу 28 мая с. г.

В настоящее время в АН УССР находится две делегации ученых и специалистов Польской Народной Республики.

В ближайшие дни ожидается приезд делегаций ученых Венгерской, Чехословацкой и Румынской народных республик.

Проведение приемов иностранных ученых требует осуществления большой предварительной переписки с различными организациями.

Значительная организационная работа проводится по составлению планов и согласованию программ посещения зарубежными учеными институтов и учреждений Академии наук УССР и других ведомств республики и Союза ССР.

Кроме того, в зависимости от количества ученых, находящихся в составе прибывающей делегации, выделяется один или несколько сопровождающих, как правило, работников центрального аппарата, которые, естественно, на время пребывания делегации совершенно отключаются от своей основной работы.

Одним из серьезных вопросов международного научного сотрудничества является посылка ученых Академии наук за границу.

В связи с этим вопросом аппарат Президиума проводит большую работу по оформлению в соответствующих инстанциях выездных дел научных сотрудников Академии наук УССР. За последнее время за границу выезжали Главный ученый секретарь Президиума АН УССР А. Н. Щербась, действительные члены АН УССР Р. Е. Кавецкий, Ф. П. Белянкин, член-корреспондент АН УССР А. М. Воробьев, научный сотрудник Института истории АН УССР В. И. Клоков и др.

Сейчас оформляются выездные дела действительных членов АН УССР К. К. Хренова, А. И. Киприанова и др.

Приведенные примеры далеко не исчерпывают всего объема организационной работы по осуществлению международных научных связей.

Иностранный отдел АН УССР¹², необходимость в организации которого особенно остро ощущается в связи с предоставлением Академии наук УССР права непосредственных связей со странами народной демократии, помимо перечисленных выше функций должен будет значительное внимание уделить следующим вопросам.

1. Осуществление организационных мероприятий по проведению совместно с зарубежными учеными съездов, конференций, совещаний, по изданию совместных научных трудов, по организации совместных экспедиций и т. д.

2. Осуществление контроля за выполнением решений правительства и Президиума АН УССР по вопросам международных научных связей.

3. Сбор, систематизация и изучение материалов о зарубежных научных организациях и отдельных иностранных ученых и составление справочных материалов, необходимых для облегчения международных научных связей.

И[сполняющий] о[бязанности] Главного ученого секретаря
Президиума АН УССР А. [Н.] Милых

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 675, арк. 274–276. Копія. Малюпопис.

№ 267

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ЗБЕРЕЖЕННЯ
НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІ В СТРУКТУРІ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ
ПРИЄДНАННЯ ЙОГО ДО СИСТЕМИ АН УРСР¹**

28 червня 1955 р.

В системі Дніпропетровського університета знаходиться Научно-исследовательский институт геологии, раніє належавший Академії наук УРСР.

Располагає в центрі горнорудної промисловості, вблизи угольних, железорудних і марганцевих месторождений, институт проводити нужные і полезные научно-исследовательские работы по геологии і минералогии, в частности по Никопольскому марганцевому месторождению, Керченским железорудным месторождениям, флюсовым месторождениям для южной металлургии і др. Институт тесно связан с производством, из его стен вышел ряд крупных специалистов-геологов.

В связи с изложенным Президиум Академіи наук УРСР считает совершенно не рациональным ликвидацию Института геологии в Днепропетровске, которая намечается, и просит Совет Министров УРСР возбудить ходатайство перед союзным правительством о сохранении Института геологии в Днепропетровске і передаче его в систему Академіи наук УРСР¹¹³, где он в комплексе с академическими научно-исследовательскими институтами сможет более эффективно развивать геологические исследования.

Приложение^{*2}: Проект письма Совету Министров СССР^{*3}.

Вице-президент АН УРСР
действительный член АН УРСР *Н. [П.] Семененко*
Главный ученый секретарь Президиум АН УРСР *А. [М.] Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 678, арк. 476. Копія. Машинюпис.

№ 268

**ДОВІДКА ПРО СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОБОТИ
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ БАЗ ІНСТИТУТУ ЗООЛОГІЇ АН УРСР**

29 червня 1955 р.

В настоящее время Институт зоологии располагает следующими пятью экспериментальными базами, необходимыми для выполнения научной тематики: биологии индивидуального развития с[ельско]х[озия]ственных] птиц, акклиматизации

¹ Клопотання було також направлено до міністра вищої освіти СРСР В. П. Слютіна.

² Підкреслено в документі.

³ Додаток не публікується.

и селекции полезных шелкопрядов, сравнительной морфологии, экологии животных и паразитологии.

1. На базе отдела биологии индивидуального развития проводятся экспериментальные исследования по вегетативной гибридизации уток и изучения плодовитости гусей различных сроков выведения. Отдел имеет экспериментальную базу в «Феофании», которая вполне оборудована и обеспечивает выполнение плановых тем.

2. Отдел акклиматизации и селекции имеет экспериментальную базу в урочище «Теремки», на которой проводятся работы по акклиматизации и селекции дубового и тутового шелкопрядов. Оборудования база в основном обеспечена. Для полного выполнения темплана необходимо построить черводвонду (стоимостью в 30 т[ыс.] руб.).

3. На экспериментальной базе отдела сравнительной морфологии проводятся и будут проводиться работы по изучению направленной перестройки конечностей млекопитающих путем изменения нагрузки и функции. Для уточнения экспериментальных данных, а также для их практической ценности в ближайшие годы в эксперимент будут введены сельскохозяйственные животные.

С целью дальнейшего успешного использования экспериментальной базы отдела, расположенной в «Феофании», требуется построить трупохранилище (стоимостью 40,0 т[ыс.] руб), зимний сарай для подопытных животных, ледник (стоимостью в 15,0 т[ыс.] руб) и пристроить комнату для рентгенкабинета (стоимостью в 10,0 т[ыс.] руб).

4. Отдел экологии животных имеет базу в урочище «Теремки». Для обеспечения тематических планов оборудованием база обеспечена. Необходимо построить подсобный деревянный домик (уютный) (стоимостью в 20,0 т[ыс.] руб.).

5. Экспериментальная лаборатория отдела паразитологии находится в «Феофании», капитальный ремонт которой заканчивается к 15 июля с. г. В текущем году в лаборатории начата работа по изучению биологии кровососущих клещей. С 1956 г. планируется проведение бактериологических исследований кровососущих клещей и насекомых с целью изучения их роли в распространении возбудителей трансмиссивных заболеваний. Кроме того, предполагается проведение исследований по изучению промежуточных хозяев гельминтов человека и сельскохозяйственных животных. Новое направление в работе отдела паразитологии требует обеспечения лаборатории специальным оборудованием для проведения бактериологических и вирусологических исследований на общую сумму в 40,0 т[ыс.] руб.

В основном все экспериментальные базы Института зоологии АН УССР научным и хозяйственным оборудованием обеспечены, за исключением базы отдела паразитологии, который оборудованием не обеспечен совершенно. Для замены старого оборудования более совершенным требуется для остальных отделов ассигновать 65,0 т[ыс.] руб.

Для всех экспериментальных баз института, расположенных в урочище «Теремки» (акклиматизации и селекции, экологии животных, сравнительной морфологии) необходимо срочно провести следующие работы – 1) закончить строительство электротрассы, т. к. имеющееся новейшее научное оборудование совершенно не может быть использовано при новых методах исследования, что сказывается отрицательно на выполнении темплана; 2) построить водопровод, поскольку

до настоящего времени экспериментальные базы лишены водоснабжения (для строительства водопровода необходимо ориентировочно 150–200,0 т[ис]. руб; проект и смета постройки водопровода будут готовы к 10 сентября с. г.

Директор Ин[ститу]та зоологии
д[ействительный] ч[лен] АН УССР *В. Г. Касьяненко*

ІА НБУВ, ф. 258, оп. 1, спр. 304, арк. 12–14. Копія. Машинопис.

№ 269

**ЛИСТ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО НАДАННЯ АН УРСР
ПРАВА НА КУПІВЛЮ У ПРИВАТНИХ ОСІБ ДОКУМЕНТІВ ВИДАТНИХ
ДІЯЧІВ НАУКИ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ**

6 липня 1955 р.

Президія Академії наук Української РСР повідомляє, що за післявоєнний час науково-дослідними інститутами та установами Відділу суспільних наук Академії наук Української РСР виявлено значну кількість рукописів, листів, особистих архівів видатних діячів науки і культури нашої країни, цікавих історичних пам'яток тощо. Всі ці матеріали, документи і пам'ятки, що мають дуже велику наукову цінність, знаходяться на зберіганні у приватних осіб.

З метою концентрації в державних установах згаданих матеріалів і документів, які необхідні для науково-дослідної роботи, Президія Академії наук УРСР просить Раду Міністрів Української РСР надати їй право на купівлю (за готівку) у приватних осіб та асигнувати для цього кошти в таких розмірах:

На 1955 рік – 50 тис. крб.

на 1956 рік – 80 --/–

на 1957 рік – 50 --/–

Разом: 180 тис. крб.

Додаток*1: Список (перелік) рукописів, матеріалів, які зберігаються у приватних осіб.

Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *М. [П.] Семененко*
Головний учений секретар Президії АН УРСР
доктор технічних наук *О. [Н.] Щербань*

На документі помітки: «Доповідалось т. Гречусі М. С. 14. VII.55»; «З тов. Семененком М. П. домовлено, що це питання буде готуватись і вирішуватись у відповідності з діючим порядком – через Міністерство фінансів УРСР. *С. І. Кобеляцький*».

*1 Підкреслено в документі.

Додаток

Список

(перелік) рукописних листів, архівів видатних діячів вітчизняної науки і культури, які зберігаються у приватних осіб, що потрібно придбати в 1955–[19]56 роках

№№ п/ч	Назва матеріалів	У кого зберігаються	Орієнтовна вартість
1.	Архівні матеріали економіста [П. В.] Климєнка з питань економічної історії України XVII–XVIII ст.	У родичів [П. В.] Климєнка	10 000
2.	Мемуари, рукописи спогадів учасників першої російської революції і Великої Жовтневої революції		50 000
3.	Автографи поєм Т. Г. Шевченка «Неофіти»	Належать П. Н. Студенцову (Ленінград)	5000
4.	Рукописна збірка поезій Т. Г. Шевченка 1863 р.	Належить М. І. Моренцову (Ленінград)	1000
5.	«Кобзар» Т. Шевченка 1860 р. з дарчим написом Маркові Вовчку	Належить Марії Деяківні Шахнович	250
6.	Два неопубліковані листи І. Фраяка до адвоката і письменника К. Лучаківського	Листи належать Марії Карлівні Венчипській (Львів)	600
7.	Невідома рукописна збірка записів народної творчості І. Фралка «Українські приказки і прислів'я»	Збірка належить гр[омадянці] Лерман (Москва)	6000
8.	Неопубліковані 50 листів І. Фраяка до невідомої особи	Належать Ірині Василівні Новицькій (с. Космач Яблунівського району Станіславської області)	7500
9.	Рукопис повісті О. Кобилянської «У неділю рано зілля купале»	Належить Марії Васиївні Дольній (с. Будилів Станіславської області)	3000
10.	Рукопис твору О. Кобилянської «Дневник малого Нестора» – неопублікований додаток до повісті «Через кладку»	Належить Марії Васиївні Дольній	1000
11.	Неопублікований лист Ю. Федьковича до композитора В. Митюка	Належить В. Ларісс (Чернівці)	150
12.	«Спогади про М. Черемпину» Фрманюка		500

13.	Особистий архів Я. Галана. Нараховує 326 одиниць	Матеріали належать дружнін письменника М. О. Коротковій (Львів)	10 000
14.	О. Гаврилюка до сестри (30 листів))	Належить сестрі письменника М. Я. Гаврилюк (Львів)	500
15.	Бібліотека, листування, творчі рукописні матеріали, документи, фото С. Тудора. Всі ці матеріали невідомі і потрібні для вивчення творчості письменника	Належить Роману Михайловичу Дзюпину (Львів)	7000
16.	Два зошити неопублікованих віршів Ярослава Кондри (галицького поета вікнівця)		2000
17.	Архів українського радянського драматурга І. А. Кочерги	Належать дружній письменника (Київ)	15 000
18.	Архів українського радянського письменника Ю. І. Яновського	Належать дружній письменника (Київ)	20 000
19.	Придбання експонатів у приватних осіб та зразків прикладного мистецтва у державних підприємствах для Музею етнографії та художнього промислу (Львів)		24 000

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 9, стр. 1189, арк. 124–126. Оригінал. Машинотпис.

№ 270

КЛЮПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО ПЕРЕДАЧІ ДІЮЧИХ КРИМСЬКИХ ЗАПОВІДНИКІВ ДО СИСТЕМИ АН УРСР

6 липня 1955 р.

На території Української РСР, крім республіканських заповідників системи АН УРСР, розміщені заповідники, що належать іншим відомствам і міністерствам. Наукова робота цих установ в республіці не об'єднана і не координується, в цьому напрямі не проводиться і науково-методична робота, ні разу не було підведено підсумків роботи заповідників, що розташовані на території Української РСР. В останній час при Президії АН УРСР утворено постійно діючу Комісію охорони природи, одним із головних завдань якої є координація робіт по охороні природи і роботи заповідників.

З метою упорядкування роботи заповідників і раціонального їх використання як баз для розгортання наукової роботи і об'єднання наукових сил і матеріальних засобів Президія Академії наук Української РСР просить Раду Міністрів УРСР

піднести клопотання перед Радою Міністрів СРСР про передачу в систему АН УРСР діючих заповідників, розташованих на території Української РСР:

1. Кримський державний заповідник ім. В. В. Куйбишева Міністерства сільськогосподарства СРСР (управління заповідника міститься в м. Алушта). Кримський державний заповідник займає територію 30 200 га землі, зайнятої дубовими, буковими, сосновими лісами і частково плоскогір'ям – яйлою, розташований в центральній частині головної гряди Кримських гір. Кримський заповідник є прекрасною науковою базою для флористичних, фауністичних, геологічних, географічних, лісівничих, гідрологічних і інших робіт. На території цього заповідника є лісова гірська рослинність і рідкісні тварини, які там водяться у значній кількості (олені, муфлони, косулі, білка-телеутка і інші). Заповідник також має велике для умов Криму водоохоронне і протисрозійне значення.

2. Чорноморський заповідник Міністерства сільськогосподарства [господарства] СРСР – орнітологічний, розміщений від гирла Дніпра до західних районів Сиваша (управління заповідника міститься в м. Гола Пристань). По території заповідника пролягає шлях перельоту птахів Чорномор'я. Він відіграє велику роль як місце зупинки перельотних птахів, крім того тут багато птахів зимують як, наприклад, лебеді, різні чайки, крячки, а також гніздяться білі цаплі, орли, журавлі і ін. птахи.

3. Азово-Сивашський заповідник Міністерства сільськогосподарства [господарства] СРСР має тождні завдання з Чорноморським і в дальшому їх буде доцільним об'єднати в один Азово-Чорноморський заповідник.

Президія Академії наук Української РСР просить розглянути і вирішити піднесені нами питання про передачу в систему АН УРСР вказаних заповідників.

Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *М. [П.] Семененко*
В[якуючий] о[бов'язки] Головного вченого секретаря
Президії АН УРСР *О. [М.] Мільх*

На документі помітки: «т. [М. П.] Семененко, т. [С. І.] Кобеляцький. Скласти необхідні документи і подати на розгляд. 8.VII.[1955 р.]¹⁾»; «Зняти з розгляду. Повідомити Академію наук про необхідність подати до РМ УРСР погоджені пропозиції з відповідними міністерствами і відомствами, зокрема Академією наук СРСР. 1.VIII.55 [р.]. *С. І. Кобеляцький*».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 9, стр. 1189, арк. 127–128. Оригінал. Машиннопис.

¹⁾ Підпис нерозбірливий.

**ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЕКОНОМІКИ АН УРСР ПРО
ПЕРЕБУВАННЯ В м. КИЇВ ДЕЛЕГАЦІЇ ВЧЕНИХ-ЕКОНОМІСТІВ
УГОРСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ*¹**

[Не раніше 7 липня 1955 р.]²

По приглашению Академии наук Украинской ССР в г. Киеве с 4 по 7 июля с. г. находилась делегация ученых-экономистов Венгерской Народной Республики.

В составе делегации находились: директор Института политической экономии Венгерской академии наук, член-корреспондент академии Фриш Иштван, заместитель директора Института политической экономии Венгерской академии наук Донат Ференц и заведующий отделом общих проблем политической экономии этого же института профессор Надь Томап.

Венгерские ученые 5 и 6 июля с. г. посетили Институт экономики АН УССР и ознакомились с научно-исследовательской работой сотрудников института. Они подробно знакомились с тематическим и издательским планами института на 1954–1955 гг., интересовались структурой института, постановкой организационной и исследовательской работы, беседовали с директором, заведующими отделами и ведущими сотрудниками института.

Вместе с тем, венгерские ученые познакомились с историческими памятниками Киева, совершили прогулку по Днепру, побывали в цирке и на футбольном состязании Киев «Динамо» – Югославия «Партизан».

Выразив свое полное удовлетворение оказанным им приемом и предоставленной возможностью ознакомиться с научно-исследовательской работой Института экономики АН УССР, венгерские ученые высказали пожелание о дальнейшем укреплении и развитии творческих связей между научно-исследовательскими институтами Советского Союза и Советской Украины и Венгерской Народной Республики.

При отъезде венгерские ученые оставили список вопросов, по которым они хотели бы получить практическую помощь уже в настоящее время (список вопросов прилагается к справке).

И[сполняющий] о[бязанности] директора
Института экономики АН УССР А. [С.] Короед

* * *

Список

вопросов ученых-экономистов Венгерской Народной Республики,
переданный в Институт экономики АН УССР

По отделу политической экономии³

Планы работ и графики выполнения следующих тем (если имеется расширенная программа):

¹ Інформація надіслана до секретаря ЦК КПУ І. Д. Назаренка.

² Дату встановлено за змістом документа.

³ Тут і далі – підкреслено в документі.

1. Роль тяжелой промышленности в социалистическом производстве.
2. Укрепление и развитие кооперативно-колхозной собственности.
3. Роль принципа материальной заинтересованности в развитии социалистического производства.
4. Роль социалистических производственных отношений в развитии производительных сил Советского Союза.

5. Распределение и потребление в социалистическом обществе.

II. По отделу промышленности

1. Свободность и резервы ее снижения в отдельных отраслях промышленности.
2. Экономическая эффективность внедрения новой техники и передового опыта в отдельных отраслях промышленности.

III. По отделу размещения производства

1. Комплексное использование малых рек на Украине.

IV. По отделу сельского хозяйства

1. Программы 5 разрабатываемых тем.
2. Метод исчисления валовой продукции сельского хозяйства.
3. Докладную записку о системе ежемесячного авансирования из темы: «Организация оплаты труда в колхозах».
4. Описание метода, применяемого для определения экономической эффективности по теме «Экономическая эффективность применения системы Мальцева».

IA НБУВ, ф. 360, од. 1, стр. 338, арк. 146–149. Копія. Машинопис.

№ 272

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ
ЗБІЛЬШЕННЯ ПЛАНОВИХ СУМ КАПІТАЛОВКЛАДЕНЬ
НА БУДІВНИЦТВО У НАСТУПНІЙ П'ЯТИРІЧЦІ**

14 липня 1955 р.

Академія наук Української РСР подала Держплану Ради Міністрів УРСР проєкт п'ятирічного плану на капітальне будівництво на суму 304, 5 млн крб.

Держплан Ради Міністрів УРСР подав на розгляд до Ради Міністрів УРСР і ЦК КП України п'ятирічний план по Академії наук УРСР в сумі 166 млн крб.

Президія Академії наук УРСР категорично заперечує проти зменшення об'єму капіталовкладень по Академії наук УРСР на слідуюче п'ятиріччя.

Президія Академії наук УРСР просить ЦК КП України переглянути рішення Держплану Ради Міністрів УРСР і вирішити:

1. Виділити окремою строчкою асигнування на капітальне будівництво Академії наук УРСР в 1956–1960 роках.

2. Запроєктувати асигнування на будівництво важливих об'єктів, зв'язаних з виконанням наукової тематики, важливої для народного господарства Української РСР, а саме:

1) Інститут геології (будівництво бібліотеки, що дасть змогу значно розширити виробничі площі інституту) 2,81 млн крб.

- 2) Надбудова Інституту ботаніки (при невеликих затратах значно розширюються виробничі площі інституту) 1,8 --/--
- 3) Інститут металофізики (забудова ділянки по вул. Чудявського № 3–5 збільшити на 400 м² робочі площі інституту) 0,5 --/--
- 4) Фізико-технічний інститут у м. Харкові (побудова нового лабораторного корпусу) 1,5 --/--
- 5) Добудова до будинку Державної публічної бібліотеки, яка надто перевантажена і де немає змоги схороняти далі книжкові фонди 3,5 --/--
- 6) На будівництво інженерної лабораторії Інституту будівельної механіки 1,5 --/--
- 7) На будівництво Ботанічного саду 10,0 --/--
- 8) На початок будівництва Головної астрономічної обсерваторії, яке повинно будуватись згідно з рішенням уряду СРСР № 14 028-р від 6.VII.1944 р. 8,0 --/--
- 9) Будівництво приміщень Інституту гірничої справи 4,4 млн крб.
- Інституту Відділу сільськогосподарських наук, розміщені в різних будинках у м. Києві, дуже розпоршені. Недостача службових приміщень відбивається на якості наукових досліджень.
- Інституту Відділу сільськогосподарських наук потребують будівництва нових приміщень, отже необхідно передбачити на будівництво:
- 10) Інституту фізіології рослин і агрохімії 3,8 млн крб.
- 11) Інституту лісу 4,0 --/--
- 12) Інституту ентомології і фітопатології 3,5 --/--
- 13) Інституту машинознавства і сільськогосподарської механіки 4,0 --/--
- У представленому п'ятирічному плані зовсім не передбачено житлове будівництво.
- Академія наук просить залишити в п'ятирічному плані асигнування на житлове будівництво, а саме:
- 14) Три житлові будинки для вчених у м. Києві 12,0 млн крб.
- 15) Житловий будинок у м. Дніпропетровську 2,56 --/--
- 16) Житловий будинок у м. Харкові 2,0 --/--
- Крім того, запланувати на придбання обладнання 30,0 млн крб.
- Президія Академії наук УРСР просить збільшити план капіталовкладень на п'ятиріччя 1956–1960 рр. на суму 95,87 млн і затвердити загальний об'єм капіталовкладень у сумі 261,87 млн крб, в тому числі 30 млн крб на придбання і 231,87 млн крб на будівництво.

Президент Академії наук УРСР академік О. [В.] Палладін

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, сир. 676, арк. 16–16зв. Копія. Машинопіс.

**ЗВЕРНЕННЯ ДИРЕКТОРА СЕВАСТОПОЛЬСЬКОЇ БІОЛОГІЧНОЇ
СТАНЦІЇ ім. АКАД. О. О. КОВАЛЕВСЬКОГО АН СРСР
ПРОФ. В. О. ВОДЯНИЦЬКОГО ДО ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР
О. В. ПАЛЛАДІНА ЩОДО ПЕРЕДАЧІ СТАНЦІЇ
У ПІДПОРЯДКУВАННЯ АН УРСР І ПОДАЛЬШОГО ЇЇ РОЗВИТКУ*¹**

21 липня 1955 р.

В связи с тем, что в настоящее время поставлен вопрос о передаче Севастопольской биологической станции от Академии наук СССР в ведение Академии наук УССР, при чем имеется в виду, что Севастопольская биологическая станция войдет в состав вновь организуемого Института биологии моря, как основа последнего, прошу учесть следующее.

Хотя Президиум Академии наук СССР и не осуществил свое решение от 9 марта 1951 г. о преобразовании станции в Институт биологии моря, за последние годы было сделано многое для расширения и укрепления станции. Тем не менее, станция еще далеко не оснащена полностью для выполнения своих задач, тем более в качестве института. Поэтому, если Академия наук СССР признает целесообразным передать станцию, мы просим предусмотреть ряд условий, обеспечивающих нормальное развитие станции. Необходимо завершение следующих мероприятий:

1. Окоячание перестройки экспедиционного корабля.
2. Оснащение корабля специальным экспедиционным оборудованием и снаряжением, а также рыболовными снастями.
3. Оборудование лабораторий физиологии и биохимии.
4. Сооружение экспериментального бассейна.
5. Приобретение катера для местных работ.
6. Ремонт набережной, сооружение стапеля и ограды.
7. Строительство жилого дома.

Опыт последних лет показал, что в среднем расходы на строительство и основное оборудование составляли в год около одного миллиона рублей. Тот же уровень необходимо сохранить и в дальнейшем, в противном случае станция окажется в тяжелом положении, передача нанесет ей большой ущерб, и Институт биологии моря не получит должной основы. Поэтому при передаче станции, в ее годовой бюджет, как нормальная составная часть, должны быть включены указанные расходы на строительство и оборудование, в сумме 1 мил[лиона] р[ублей], сверх обычных расходов на штат и текущую работу.

Учитывая, что Севастопольская биологическая станция является одним из старейших и традиционных научных учреждений, сыгравших определенную роль в развитии биологических наук и исследований морей, станция надеется, что будут предусмотрены все необходимые условия для ее успешной работы.

*¹ Звернення також було надіслало Президенту АН СРСР акад. О. М. Нессмеянову.

Было бы желательным также сохранить наименование станции, как историческое, и считать, что будущий Институт биологии моря образуется из таких-то станций, каждая из которых, в том числе и Севастопольская, сохраняет свое название.

Директор станции профессор В. А. Водяницкий¹¹⁴

На документі помітка: «К сведению. П. С. Погребняк».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 677, арк. 137–138. Оригінал. Машиннопис.

№ 274

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО НАДАННЯ ПОЛІКЛІНІЦІ АН УРСР ВІДПОВІДНОГО ПРИМІЩЕННЯ^{*1}

22 липня 1955 р.

По решению ЦК партии и Совета Министров УССР с целью улучшения медицинского обслуживания работников науки, литературы и искусства в г. Киеве была организована поликлиника для ученых. Эта поликлиника призвана создать систематическое профилактическое и лечебно-обслуживание прикрепленного к ней контингента всеми новейшими достижениями советской медицины. Для осуществления этой важной цели правительство отпускает ежегодно поликлинике большие средства, предназначенные на приобретение новейшей, усовершенствованной аппаратуры и инструментария.

Однако самым важным и существенным – помещением для полного развота работы – поликлиника с самого ее основания не обеспечена. Занимаемое поликлиникой здание по ул. Рейтарской № 12 не позволяет развернуть все кабинеты; не обеспечены рабочими комнатами педиатрический, неврологический, электрокардиографический, глазной, урологический кабинеты, которые проводят свою работу в других кабинетах в предельной тесноте.

Между тем контингент обслуживаемых больных с каждым годом все больше возрастает и в настоящее время достиг уже более двадцати тысяч человек.

Своего стационара поликлиника не имеет, и в случае необходимости поместить больного в клинику приходится преодолевать большие трудности. Это обстоятельство нарушает систему лечебного и профилактического наблюдения за больными, особенно хрониками (сердечные и гипертонические заболевания), когда больной, поступающий на лечение в «чужой» стационар, исчезает с поля зрения и систематического наблюдения лечащего его врача на длительное время.

Нынешнее положение поликлиники вызывает справедливые нарекания со стороны больных, так как им приходится затрачивать много времени в очереди на прием к врачу или на получение лечебной процедуры, так как ограниченное помещение не позволяет более широко развернуть кабинеты.

Учитывая необходимость улучшения обслуживания прикрепленного контингента ученых г. Киева путем расширения поликлиники и организации всех

^{*1} Попередніе звернення направилось до РМ УРСР у червні 1953 р.

недостающих кабинетов водолечения, кислородного лечения и других видов новейших достижений медицинской науки, Президиум Академии наук УССР просит решить вопрос о предоставлении соответствующего помещения для поликлиники ученых.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Н. [П.] Семенов*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
доктор технических наук *А. [Н.] Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 679, арк. 74–75. Копія. Маштовпис.

№ 275

**ДОВІДКА ПРО ВИДАВНИЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ, СТРУКТУРНІ
ТА КАДРОВІ ЗМІНИ В АН УРСР ЗА 1951–1955 рр.^{*1}**

28 липня 1955 р.^{*2}

[...]^{*3}

Успешное завершение ряда научно-исследовательских работ позволило значительно расширить внедрение достижений учреждений АН УССР в практику.

Среди работ, внедренных в практику и имеющих важное значение для народного хозяйства необходимо отметить следующие: автоматическая электрическая сварка магистральных трубопроводов (Дашава – Киев, Дашава – Москва и др.), электрическая сварка мостов, автоматическая сварка металла больших толщин (корпусов турбин, станин), конденсаторная сварка, радиолокационная аппаратура, полупроводниковые приборы, троллейбусный транспорт, авторегуляторы для угольных комбайнов, закалка железнодорожных колес токами промышленной частоты, сверхобжатие при прокатке, высокопрочные чугуны, применение отходов марганцевой промышленности как сорбентов и отходов буроугольной промышленности как нового удобрения, торфяно-гнездовой способ облесения песков, гипсование солонцеватых почв, методы борьбы со свекловичным долгоносиком, лечебные препараты «Микроцид» и «Иманин» и др.

Результаты научных исследований по многим важнейшим работам обобщены и опубликованы в виде монографий, учебников, специальных сборников, научных записок и т. п.

За четыре года пятой пятилетки (1951–1954 гг.) Издательство Академии наук УССР издало книжной продукции – 667 названий, объемом в 6995,9 п. л., тиражом 4831,3 тыс. экз., а вместе с периодическими изданиями издало научной литературы – 915 названий, объемом 8882,9 [печатных] листов, тиражом 5184,2 тыс. экз. Среди изданий книжной продукции немало крупных монографий

^{*1} Довідка була направлена заступнику Голови РМ УРСР М. С. Гречуку.

^{*2} Дата супровідного листа.

^{*3} Знято частину тексту з інформацією про основні напрями наукових досліджень АН УРСР у 1951–1955 рр. Див. док. № 303.

большого научного и практического значения, как например, трехтомное издание избранных произведений известного украинского математика Г. Ф. Вороного, монографии Ю. Д. Соколова «Особые траектории системы свободных материальных точек», А. С. Давыдова – «Теория поглощения света в молекулярных кристаллах», А. М. Сенкова и П. Ф. Фильчакова «Приближенные методы расчета стационарного движения грунтовых вод под гидротехническими сооружениями», В. М. Майзеля – «Температурная задача теории упругости», В. В. Данилевского – «Винайдено в Росії», М. К. Каргера – «Археологічні дослідження давнього Києва», А. Д. Нестеренко – «Основы расчета электроизмерительных схем уравновешивания», А. П. Маркевича – «Паразитофауна пресноводных рыб Украинской ССР», П. П. Ефименко – «Первобытное общество», И. П. Крипякевича – «Богдан Хмельницький – видатний державний діяч і полководець», «Історія Української РСР», т. I, «Історія української літератури», т. I, трехтомный сборник документов, посвященных 300-летию воссоединения Украины с Россией.

В 1955 г. будет издано 203 названия книжной продукции объемом 2614 [печатных] листов, среди них крупные монографии: Л. А. Булаховского «Питання походження української мови», Ф. Е. Лося «Революція 1905–1907 рр.», В. Е. Евдокименко «Громадсько-політичні погляди Панаса Мирного», О. К. Касименка*¹ «Російсько-українські зносини 1648–1654 рр.», И. К. Белодода «Питання розвитку української радянської післявоєнної прози», «Нариси історії українського радянського драматичного театру», «Українські народні думи і історичні пісні», «Українські народні прислів'я і поговірки» и ряд других трудов.

II. Матеріально-технічна база і кадри*²

Академия наук Украинской ССР в 1955 г. объединяет 64 научных и музейных учреждений, в том числе 39 научно-исследовательских институтов, а также 23 хозяйственных вспомогательных и промышленных организаций.

В 1950 г. в состав Академии наук УССР входило 51 научное учреждение. Таким образом, сеть научных учреждений увеличилась на 13 единиц.

За период с 1951 по 1955 г[оды] состав учреждений Академии наук пополнился за счет:

- 1) Организации Сектора животноводства;
- 2) Сейсмического сектора с 4-мя сейсмическими станциями;
- 3) Организации на базе львовских отделов научных учреждений АН УССР управления Львовского филиала и 4-х институтов: общественных наук, геологии полезных ископаемых, агробиологии и машиноведения и автоматизации;
- 4) Организации на базе Института клинической физиологии АН УССР и Института экспериментальной биологии и патологии Министерства здравоохранения УССР крупного Института физиологии им. акад. А. А. Богомольца;
- 5) На базе Лаборатории металлофизики организован Институт металлофизики с увеличением его штата в два с половиной раза;
- 6) В 1952 г. организована, как отдельное научное учреждение лаборатория специальных сплавов, реорганизованная в 1955 году в один из крупных научных

*¹ Прізвище та ініціали вказано в документі українською мовою. Правильно: А. К. Касименко.

*² Тут і далі – підкреслено в документі.

Институтов металлокерамики и специальных сплавов с увеличением его штата в три раза;

7) Институт горной механики реорганизован в Институт горного дела с новой структурой и увеличением штата работников в два с половиной раза;

8) Из состава Академии наук СССР в Академию наук УССР передан Крымский филиал с тремя самостоятельными учреждениями;

9) Организована Одесская биологическая станция, входящая в состав Института гидробиологии;

10) Из Комитета по делам культуры учреждений при Совете Министров УССР переданы в состав Академии наук: Республиканский музей Т. Г. Шевченко в г. Киеве, Дом-музей Т. Г. Шевченко в г. Киеве, Каневский музей – могила Т. Г. Шевченко в с. Шевченково Ольшанского района Киевской области.

11) Из состава Комитета по делам заповедников при Совете Министров УССР переданы в Академию наук дендрологические парки и заповедники: «Веселье Боковеськю», «Тростянець», «Хомутовская степь» с «Михайловской целиной» и «Каменными могилами», а также «Стрелецкая степь», представляющие собой экспериментальную базу учреждений отделений сельскохозяйственных и биологических наук.

12) Из состава Комитета по делам искусств при Совете Министров УССР передан в Академию наук Музей художественного промысла и на его базе, а также на базе Музея этнографии АН УССР, создано единое научное учреждение – республиканский Музей этнографии и художественного промысла Академии наук.

Кроме новых учреждений в составе действующих были созданы в течение 5-го пятилетия структурные новые отделы и лаборатории, а также ряд отделов и лабораторий, немногочисленных по составу научных работников и не давших научной продукции, были закрыты.

Вместе с укреплением научно-исследовательских учреждений создавалась для них материально-техническая база для обеспечения развития экспериментальных работ.

Так, при институтах отделений биологических и сельскохозяйственных наук созданы 7 научно-экспериментальных баз, в том числе 3 на хозяйственном расчете, а также сеть опорных пунктов в различных почвенно-климатических зонах.

При институтах отделений физико-математических и технических наук имеются 8 производственных и экспериментально-технических отделов на хозяйственном расчете.

Укреплялась также, хотя еще недостаточно, полиграфическая база в 2-х типографиях Издательства Академии наук.

В прямой зависимости от развития сети научных учреждений и упорядочения структуры находится рост штата Академии наук.

Численность персонала всех научных учреждений и вспомогательных организаций АН УССР составляет на 1 июля 1955 г. 6997 человек, против 5594 на 1 января 1951 г., или увеличилась на 1403 человека.

Отдельно по научным и музейным учреждениям численность персонала всех категорий увеличилась с 4104 человек в 1951 году, до 5142 человека в 1955 г., в том числе:

	<u>1951 г.</u>	<u>1955 г.</u>	<u>Прирост</u>
а) научных работников	1417	1759	342
б) научно-вспомогательных и библиотечных работников	1295	1914	618

В составе Академии наук УССР на 1 января 1951 г. было 82 действительных членов и 85 членов-корреспондентов, а на 20 июля 1955 г. – 84¹ действительных членов и 103 члена-корреспондента.

Рост научных кадров с учеными степенями характеризуется следующими данными:

- а) докторов наук:
на I.I.1951 г. – 185 чел.
на I.VII.1955 г. – 215 –//–
- б) кандидатов наук:
на I.I.1951 г. – 627 чел.
на I.VII.1955 г. – 907 –//–

Следует особо отметить, что и до настоящего времени не удалось устранить диспропорцию между количеством научных и научно-вспомогательных работников: в целом ряде учреждений недостает инженеров, техников, старших лаборантов и лаборантов для эффективного обеспечения работы научных сотрудников.

Для обеспечения непрерывно увеличивающегося объема научно-исследовательских работ возрастали также ассигнования, отпускаемые из республиканского бюджета. Так, в пятом пятилетии на содержание научных учреждений Академии наук УССР отпущено из бюджета всего 561 287 тыс. руб., в том числе по капиталовложениям 92 800 тыс. руб. и собственно на научные работы 74 029 тыс. руб., а за предшествующее пятилетие с 1946 г. по 1950 г. всего было отпущено 535 359 тыс. руб., в том числе по капиталовложениям 94 292 тыс. руб. и на научные работы 56 188 тыс. руб.

Таким образом, рост расходов на содержание научных учреждений Академии наук увеличился в пятом пятилетии против четвертого пятилетия всего на 25 928 тыс. руб., в том числе по капиталовложениям имеет место уменьшение на 1492 тыс. руб. и собственно на научные работы увеличение на 17 841 тыс. руб.

По показателям интенсификации работы научных учреждений является, в частности, состояние расходов на приобретение научного оборудования и на научно-исследовательские работы в расчете на одного научного работника по различным периодам:

	<u>в рублях</u>	
	<u>1951 г.</u>	<u>1955 г.</u>
Стоимость научного оборудования и инвентаря	44 200	50 000

¹ Цифру «84» вписано від руки замість закресленої цифри «87».

Из этих данных видно, что техническая оснащенность научных учреждений увеличилась и это обстоятельство позволило расширить экспериментальные работы.

На капитальные вложения на 1951–1955 гг. Академии наук ассигновано 92,8 млн руб., из них на строительно-монтажные работы 44,8 млн руб. и на приобретение оборудования 48,0 млн руб.

На текущее пятилетие Академия наук планировала строительство зданий следующих институтов: физики, гидрологии и гидротехники, электротехники, черной металлургии, теплоэнергетики, горного дела, физической химии, литотеки Института геологии, Ботанического сада, 2-х жилых домов на 124 квартиры и ряда нижелитмитных объектов. Однако, ограниченные ассигнования на 1951–1955 гг. в сумме 92,8 млн руб. не дали возможность осуществить намеченный план капитального строительства зданий институтов, крайне нуждающихся в увеличении лабораторных площадей.

За 1951–1954 гг. Академией наук закончено и сдано в эксплуатацию: 120,0 тыс. м² зданий научно-исследовательских институтов, 5,0 тыс. м² жилой площади, в том числе закончено строительство Института физики, 2-х жилых домов на 45 [квартир] (один на 20 квартир, в г. Симферополе) и ряда нижелитмитных объектов. Кроме того, в IV квартале 1955 г. будут закончены и сданы в эксплуатацию здания Института гидрологии и гидротехники – 29,0 тыс. руб., жилой дом на 100 квартир, 24-квартирный дом для сотрудников Института физики, общежитие рабочих на 100 чел. и здание Института специальных сплавов и металлокерамики.

В 1955 г. продолжается строительство Института физической химии, Ботанического сада, общежития аспирантов, объектов Института металлокерамики и специальных сплавов, лабораторного корпуса Крымского филиала. Во II полугодии начинается строительство в г. Киеве здания для институтов Отделения общественных наук, объемом в 65,0 тыс. м².

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Н. [П.] Семеновко*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
доктор технических наук *А. [Н.] Щербань*

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКЦІЇ ПОЛТАВСЬКОЇ
ГРАВИМЕТРИЧНОЇ ОБСЕРВАТОРІЇ АН УРСР ДО БЮРО ВІДДІЛУ
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ, ХІМІЧНИХ І ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК
АН УРСР ЩОДО УЧАСТІ ОБСЕРВАТОРІЇ В ПРОВЕДЕННІ
МІЖНАРОДНОГО ГЕОФІЗИЧНОГО РОКУ**

29 липня 1955 р.

При этом возвращается «Проект программы научных исследований» и другие материалы по вопросу об участии советских научных учреждений в проведении Международного геофизического года. В «Проект программы» не были внесены астрономические работы, но было оговорено, что план этих работ будет составлен дополнительно.

Для этого в начале мая с. г. в Пулковке было созвано специальное совещание, на котором были намечены, в частности, основные задачи широтных исследований и те мероприятия, которые необходимы для их обеспечения. Резолюция совещания была направлена в Межведомственный комитет по проведению Международного геофизического года, который на основании полученных материалов подготовил проект постановления Совета Министров СССР по вопросу об участии советских астрономических учреждений в проведении Международного геофизического года. Проектом постановления предусматриваются специальные ассигнования, в том числе 344 тыс. руб. для Полтавской обсерватории в 1956 г. (из них 64 тыс. руб. в иностранной валюте).

В соответствии с проектом постановления правительства СССР, Полтавской гравиметрической обсерватории АН УССР отводится руководящая роль в деле проведения исследований по проблеме «Колебания широт и движения полюса» (проблема 27-я общего плана научных исследований в МГТ).

Полтавской гравиметрической обсерватории предстоит, с одной стороны, расширить свои наблюдения: 1) путем организации азимутальных наблюдений при помощи пассажного инструмента и 2) путем организации широтных наблюдений при помощи современной призмной астролыбии, с другой стороны, руководить широтными наблюдениями, проводимыми другими обсерваториями, а также произвести общую обработку и дискуссию результатов всех широтных наблюдений.

Для проведения работ, предусмотренных планом, намечено изготовить и приобрести для Полтавской гравиметрической обсерватории такие основные инструменты:

1. Пассажный инструмент типа АПМ-1 от завода п/я^{№2}412 Министерства оборонной промышленности во II квартале 1956 г.
2. Призмную астролыбию большой модели из Чехословакии.
3. Счетные машины в количестве 3-х штук и др.

Кроме того, для проведения программных наблюдений Полтавской гравиметрической обсерваторией, необходимо закончить постройку астрографа

*1 Див. док. № 147, 252.

*2 Тут – «почтовый ящик».

с отверстием 170 мм. Средства на окончание этого астрографа не включаются в заявку на 1956 г., т. к. они были включены в заявку 1955 года, на удовлетворение коей в текущем году мы рассчитываем.

Вопрос об участии учреждений АН УССР в исследованиях, которые будут проводиться в предстоящем Международном геофизическом году, желательно поставить на обсуждение Президиума АН УССР в сентябре или октябре этого года.

Копия письма¹⁵ от Межведомственного комитета по проведению МГТ с выпиской из «Плана научных исследований в МГТ 1957–1958» в части, касающейся Полтавской гравиметрической обсерватории при сем прилагается*¹.

Директор обсерватории
член-корреспондент АН УССР *Э. Н. Аксентьева*
Ученый секретарь *Е. П. Федоров*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 632, арк. 73–74. Оригінал. Машинопис.

№ 277

ЗВІТ ПРО ПЕРЕБУВАННЯ ДЕЛЕГАЦІЇ ПОЛЬСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ В ІНСТИТУТІ ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ ім. Є. О. ПАТОНА АН УРСР

[Липень 1955 р.]*²

По постановленню Совета Министров СССР от ...*³ Институту электросварки им. акад. Е. О. Патона АН УССР было поручено ознакомить специалистов Польской Народной Республики с производством и применением сварочной аппаратуры в институте и на заводах Министерств тяжелого машиностроения и электропромышленности.

Делегация Польской Народной Республики в составе директора по технической части Института сварки в г. Гливице профессора Юзефа Пиларчика и главного сварщика Гданьской судовой верфи инженера Антония Богдаевича прибыла в Институт электросварки им. акад. Е. О. Патона АН УССР 13 мая 1955 г. Делегация была встречена директором Института электросварки чл.-корр. АН УССР Б. Е. Патон. Приняв делегацию Б. Е. Патон провел с ней трехчасовую беседу, в которой подробно осветил различные стороны научной деятельности института, производственной его работы и организационной структуры. После беседы директор института в общих чертах ознакомил польскую делегацию с отдельными лабораториями института и их деятельностью, с музеем института и выставкой плакатов по важнейшим работам института, с действующими оригинальными сварочными установками и другим оборудованием.

¹⁵ Додаток не публікується.

*² Датовано за змістом документа та суміжними документами в архівній справі.

*³ Кралки в тексті документа.

Для польской делегации была выделена в институте оборудованная для работы комната, открыт доступ в библиотеку и архив института. Было также организовано питание делегации в институте с целью обеспечения наиболее производительной ее работы.

С участием делегации был разработан план работы специалистов Польской Народной Республики в Институте электросварки.

С 4.V. по 17.V. польская делегация работала в лаборатории металлургии сварки. Ее работой руководил зав[едующий] лабораторией канд[идат] техн[ических] наук И. И. Фрумин. Делегация подробно ознакомилась с работами лаборатории в области разработки сварочных флюсов, по вопросам восстановления изношенных деталей машин путем наплавки под флюсом, с вопросами изготовления посредством автоматической наплавки биметаллических деталей, обладающих высокой износоустойчивостью, с работами по сварке алюминия, меди и рядом других важнейших работ лаборатории. Под руководством зав[едующего] лабораторией было намечено большое количество инструктивных и других материалов для передачи польской делегации, в том числе технические условия и инструкции по изготовлению ряда марок сварочных флюсов, технические условия и инструкции на специальные электроды и по изготовлению порошковых электродных проволок, инструкции по восстановлению механизированной наплавкой под флюсом изношенных деталей тракторов, рабочие чертежи машины для изготовления порошковой проволоки и ряд др.

С 18.V. по 19.V. польская делегация работала в лаборатории новых методов сварки под руководством зав[едующего] лабораторией канд[идата] техн[ических] наук Д. А. Дудко. Делегация подробно ознакомилась с работами лаборатории в области нового прогрессивного метода сварки – электрошлаковой сварки, с особенностями аппаратуры, применяемой для этого метода, с работами по двухсторонней сварке под флюсом стыков труб применительно к полевым условиям, с вопросами сварки нержавеющей и жаропрочных сталей и другими вопросами, касающимися работы лаборатории. Ознакомление сопровождалось демонстрацией в действии ряда сварочных установок, в том числе установок для электрошлаковой сварки стали толщиной более 100 мм. Под руководством зав[едующего] лабораторией было намечено большое количество инструктивных и других материалов, рабочих чертежей установок для передачи делегации, в том числе ряд инструкций по наладке и эксплуатации сварочных автоматов для односторонней электрошлаковой сварки сталей больших толщин, инструкции по автоматической сварке нефтеаппаратуры из двухслойных листов (МСт.3+08х12), общие виды аппаратов для электрошлаковой сварки валов гидротурбин, колонн статоров гидротурбин, толстостенных барабанов котлов из стали толщиной 50–180 мм и др.

С 19.V. по 20.V. польская делегация работала в лаборатории прочности сварных конструкций. Здесь их работой руководил зав[едующий] лабораторией канд[идат] техн[ических] наук В. В. Шверницкий, подробно ознакомивший делегацию с работами института по изучению вопросов прочности сварных соединений, с тем большим вкладом, который внес институт в науку и технику сварного мостостроения, непосредственно под руководством организатора и бессменного руководителя института на протяжении более 24 лет – Евгения Оскаровича Патона. Делегация получила исчерпывающие ответы на все интересующие их

вопросы и под руководством В. В. Шеверницкого отобрала интересные ее материалы, в частности, монографии «Статическая прочность сварных соединений из малоуглеродистой стали», «Применение автоматической сварки при строительстве большого городского цельносварного моста» и др.

Под руководством В. В. Шеверницкого была проведена экскурсия на Киевский цельносварной мост им. Е. О. Патона, где делегация смогла детально осмотреть сварные швы, сваренные как в заводских, так и в монтажных условиях и ознакомиться с уникальным сооружением, которым является наибольший в мире цельносварной мост им. Е. О. Патона.

С 21.V. по 26.V. польские специалисты подробно знакомились с работами всех лабораторий отдела физико-химических методов исследований сварных соединений. Их работой в этом отделе руководил зав[едующий] отделом канд[идат] техн[ических] наук Б. С. Касаткин. В лаборатории спектрального анализа сварных соединений польские специалисты смогли изучить новые методики спектрального анализа различных марок сталей и сплавов, ознакомиться с предложенным институтом генератором высокочастотной искры, вопросами спектрального анализа сварочных флюсов и др.

В лаборатории рентгенструктурного анализа делегаты ознакомились с современными методами и аппаратурой для рентгеновских исследований применительно к задачам сварочной техники. Здесь же их ознакомили с применением радиоактивных изотопов для исследования сварных швов.

В металлографической и химической лабораториях было показано современное оборудование, переданы разнообразные методики исследований и анализы металла сварных соединений. Под руководством Б. С. Касаткина были отобраны для передачи делегации инструктивные и др. материалы, касающиеся работ лабораторий отдела физико-химических методов исследований сварных соединений.

27.V. канд[идат] техн[ических] наук А. Е. Аснис ознакомил польских специалистов с работой механической лаборатории и отобрал для них ряд инструктивных материалов.

28.V. польские ученые работали в лаборатории рационализации сварных конструкций. Зав[едующий] лабораторией канд[идат] техн[ических] наук Г. В. Раевский подробно ознакомил их с индустриальным методом изготовления сварных резервуаров, с производством плосковсвариваемых труб и другими работами лаборатории. Для передачи делегации был отобран ряд материалов, в том числе труд «Изготовление стальных вертикальных цилиндрических резервуаров методом сваривания», плакаты по индустриальному методу строительства нефтерезервуаров и др.

30 и 31.V. польские специалисты знакомились с работой лаборатории сварного судостроения. В процессе ознакомления зав[едующим] лабораторией канд[идатом] техн[ических] наук А. А. Казимировым была организована экскурсия на киевский з[аво]д речного судостроения «Ленинская кузница», где делегация ознакомилась с разработанными институтом магнитными стендами и результатами широкого внедрения в речное судостроение автоматической и полуавтоматической сварки.

1.VI. делегация ознакомилась с работами лаборатории сварки труб. Зав[едующий] лабораторией канд[идат] техн[ических] наук Р. И. Лашкевич ознакомил польс-

ких специалистов с той большой работой, которую ведет институт по производству сварных труб, по механизации строительства сварных трубопроводов больших диаметров. Гостям были показаны в действии различные сварочные установки, в том числе модель стана для контактной сварки продольных швов труб.

Со 2.VI. по 3.VI. польские специалисты работали в электротехническом отделе. Здесь они детально ознакомились с рядом вопросов, касающихся контактной сварки, в том числе с новыми системами регулирования процесса точечной сварки. Делегации демонстрировался в работе высокоэкономичный кольцевой трансформатор для контактной сварки стыков труб больших диаметров, а также рельефная контактная сварка тонкостенных изделий. Помимо этого польские специалисты ознакомились со сваркой угольной дугой в защитной среде углекислого газа и отобрали все интересующие их материалы по работам электротехнического отдела.

В отделе сварочного оборудования и аппаратуры делегация работала в течение с 4.VI. по 7.VI. с. г. Под руководством зав[едующего] отделом канд[идата] техн[ических] наук П. И. Севбо делегации демонстрировалось в действии новое сварочное оборудование, в том числе магнитношагающие сварочные аппараты, детально описывалось их устройство и особенности работы. В отделе оборудования делегация отобрала большое количество инструктивных материалов по эксплуатации и обслуживанию аппаратуры, разработанной институтом, рабочих чертежей и общих видов новейших сварочных аппаратов и типовых сварочных установок.

8 и 9.VI. делегация детально ознакомилась с производством сварочного оборудования в экспериментально-производственном отделе Института электросварки и организацией его работы.

10 июня осуществлялись мероприятия, связанные с передачей Польской Народной Республике всех отобранных делегацией материалов, общее количество которых достигло 140 наименований. В числе подлежащих передаче материалов, кроме указанных инструктивных материалов и рабочих чертежей, были журналы Института электросварки «Автоматическая сварка» с 1950 г. (начало издания) по 1955 г. – 64 журнала по 2 экз.; сборники трудов по автоматической сварке под флюсом, которые институт издавал в период 1948–1950 гг., юбилейный сборник, посвященный Е. О. Патону, ряд монографий, например, «Элементы расчетов цепей и аппаратов переменного тока для дуговой сварки» и др. информационные письма института за 1953, [19]54 и [19]55 г. общим количеством до 50 писем по 2 экз., а также ряд других материалов. По просьбе польских специалистов некоторые отчеты института воспроизводились в виде микрофильмов, которые также были предназначены для передачи.

Во время пребывания в Киеве в сопровождении ученого секретаря института канд[идата] техн[ических] наук И. И. Зарубы польские специалисты посетили Киевский политехнический институт, где ознакомились с работой кафедры сварочного производства. Обилие большого научного материала заставило польских ученых крайне интенсивно работать в институте, зачастую значительно более чем по 8 часов в день.

10 июня состоялась прощальная беседа делегации с директором института в присутствии зав[едующих] отделами и лабораториями и ученого секретаря. В оживленной беседе польские специалисты выразили свое искреннее восхищение достижениями советской сварочной науки и техники, отметили большое

научное значение работ Института электросварки и его достижения, имеющие мировое значение. Польские специалисты горячо благодарили директора института за гостеприимство и радушный присм, за те хорошие условия, которые были созданы им для работы в институте.

В соответствии с постановлением Совета Министров СССР, о котором упоминалось вначале, был выделен представитель института для сопровождения польских специалистов во время их ознакомления с производством и применением сварочной аппаратуры на заводах министерств электропромышленности и тяжелого машиностроения. В качестве сопровождающего приказом директора был утвержден канд[идат] техн[ических] наук Г. В. Жемчужников.

[...]*¹

Поездка по Советскому Союзу произвела огромное впечатление на делегатов. Они были тронуты той теплой встречей, которую оказывали им на заводах и во всех организациях, где они были. Делегацию поразил очень высокий уровень сварочной техники в нашей стране, далеко превосходший уровень техники Западной Европы. В заключение делегаты передали письмо Президенту АН УССР акад. [А. В.] Палладину и директору Института электросварки АН УССР чл.-корр. АН УССР Б. Е. Патону с благодарностью за гостеприимство, оказанное им в СССР.

Науковий архів Інституту електрозварювальнiм ім. Є. О. Патона НАН України, оп. 1, стр. 833, арк. 5-13. Оригінал. Машинопис.

№ 278

ІНФОРМАЦІЯ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО ЦК КПУ ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ МАШИНОЗНАВСТВА І АВТОМАТИКИ АН УРСР В ІНСТИТУТ ПРИЛАДОБУДУВАННЯ І АВТОМАТИКИ

2 серпня 1955 р.

Руководствуясь постановлением июльского пленума Центрального Комитета Коммунистической партии Советского Союза о необходимости в кратчайшие сроки ликвидировать отставания в области приборостроения и автоматики производственных процессов в машиностроении и разделяя мнение заведующего отделом машиностроения ЦК КП Украины тов. Савельева о необходимости создания на Украине научного центра, который бы занимался разработкой вопросов автоматизации производственных процессов в машиностроении, Президиум Академии наук Украинской ССР считает необходимым реорганизовать Институт машиноведения и автоматики АН УССР в Институт приборостроения и автоматики АН УССР*².

*¹ Далі знято інформацію про відвідування польською делегацією наукових установ та заводів міст Краматорська, Таганрога, Ростова, Сімферополя, Ленінграда та Москви.

*² Реорганізація інституту не відбулася. Лише у 1964 р. у зв'язку зі зміною профілю науково-дослідної діяльності він був перейменований у Фізико-механічний інститут АН УРСР (постанова РМ УРСР від 28.12.1963 р. № 1408 та постановою Президії АН УРСР від 15.01.1964 р. № 4). У 1980 р. інституту

Главной задачей Института приборостроения и автоматики будет разработка новых измерительных приборов с учетом последних достижений науки и техники, а также разработка научных основ автоматического контроля и измерительной техники в машиностроении.

В составе этого института целесообразно иметь такие отделы:

- а) измерительной техники,
- б) автоматического контроля,
- в) дистанционного контроля и телеизмерений,
- г) автоматики машиностроения.

Такая реорганизация Института машиноведения и автоматики возможна благодаря тому, что за последнее время институт накопил большой опыт в области приборостроения, а также потому, что в г. Львове, где будет развивать свою деятельность Институт приборостроения и автоматики, имеется сильная группа научных работников, проводящая исследования в области автоматического контроля и измерительной техники, и имеется большое число приборостроительных промышленных предприятий.

В настоящее время Президиумом Академии наук Украинской ССР составляются подробные материалы по реорганизации Института машиноведения и автоматики в указанном выше направлении, которые будут представлены в ЦК КП Украины позже.

Вице-президент АН УССР действительный член АН УССР Н. [П.] Семененко
Главный учсный секретарь Президиума АН УССР А. [Н.] Щербань

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, стр. 4032, арк. 79. Оригінал. Машинопис.

№ 279

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО МІНІСТРА ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ
СРСР О. Г. ШЕРЕМЕТЬЄВА ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ПРОДОВЖЕННЯ
НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КЕРЧЕНСЬКИХ РУД ІНСТИТУТОМ
ГІРНИЧОЇ СПРАВИ АН УРСР**

6 серпня 1955 р.

С 1952 г. по указанию тов. И. Ф. Тевосяна¹¹⁶ лабораторией подготовки металлургического сырья Института горного дела Академии наук Украинской ССР (в прошлом доменного отдела Института черной металлургии), под руководством действительного члена АН УССР [В. М. Луговцова], успешно ведутся научно-исследовательские работы по керченской проблеме (по обогащению керченских руд железом, удалению мышьяка из них и получению из концентратов керченских руд коричневой и табачной разновидностей высокоосновного прочного и устойчивого при хранении офлюсованного мелом и другими рыхлыми известняками агломерата).

прислано ім'я академіка Г. В. Карпенка (постанова РМ УРСР від 15.07.1980 р. № 429 та постанова Президії АН УРСР від 23.07.1980 р. № 374).

В этих работах в лабораторных и полупромышленных условиях уже определялось вполне удовлетворительное решение одновременно всех трех вышеназванных стержневых вопросов керченской проблемы, а именно: из керченской сырой руды коричневого разновидности, с содержанием 38% железа, обжиг-магнитным методом в туннельно-муфельной полупромышленной печи применением газового восстановителя получен концентрат, содержащий 55–58% железа при извлечении 82–83% и выходе концентрата 64–65%; при этом установлено, что при магнетизирующем обжиге в туннельно-муфельной печи при газовом восстановителе удаляется большая часть мышьяка; удаляется мышьяк также и при магнитном обогащении концентрата и при агломерации его, а в общей сложности удаление мышьяка достигает 85–92% от первоначального его содержания в руде. Из полученного таким образом обогащенного железом маломышьяковистого концентрата в нашей лаборатории получен высокоосновной офлюсованный мелом агломерат с содержанием железа 48%, кремнезема (10%), окиси кальция (СаО) 18% и мышьяка – 0,03–0,04%.

«Пирог» полученного таким образом высокоосновного офлюсованного мелом агломерата был оставлен на хранение в сыром помещении склада сырья на полтора года. Как видно из прилагаемых фото*¹, «пирог» за означенный период времени не подвергался ни малейшему разрушению, т. е. полученный агломерат является вполне устойчивым при хранении. По соглашению с техническим управлением и его поручению в нашей лаборатории подготовки металлургического сырья в настоящее время продолжают работы в том же направлении по изучению табачной разновидности керченской руды, причем имеются основания ожидать, что результаты и в этом случае будут также вполне положительными.

Министерством черной металлургии СССР и Академией наук СССР 23–25 мая с. г. было созвано координационное совещание по вопросу дальнейшего направления работ по керченской проблеме, на котором действительным членом АН УССР М. В. Луговцовым, руководителем лаборатории подготовки металлургического сырья Института горного дела АН УССР, было сделано подробное сообщение о достигнутых результатах работ и внесены предложения в неотложном порядке проверить полученные лабораторные результаты в промышленных масштабах, для чего при сооружении опытной станции в Камыш-Буруне для изучения метода магнетизирующего обжига в применении к керченским рудам, наряду с вращающимися трубчатыми печами типа цементных, установить параллельно и опытную туннельно-муфельную печь для того, чтобы получить обоснования для проектирования больших промышленных туннельно-муфельных печей, которые могли бы обеспечить нормальное производство чугуна современных больших доменных печей.

Координационное совещание приняло такое решение. Однако, проект решения совещания, представленный для подписи начальнику технического управления Министерства черной металлургии члену коллегии тов. Мырцымову А. Ф. и члену-корреспонденту АН СССР [исполняющий] [обязанности] директора Института металлургии Академии наук СССР им. акад. Байкова А. А. Самарину А. М., оказался составленным без упоминания о решении координационного

*¹ Фотографії в архівній справі відсутні.

совещания об установке в комплексе опытной станции в Камыш-Буруне опытной туннельно-муфельной печи.

Научные работы в направлении полного разрешения керченской проблемы не должны приостанавливаться или замедляться в какой бы то ни было мере. Использование запасов керченских руд, исчисляемых в 2,2–2,7 млрд тонн может дать десятки миллионов тонн чугуна в год, и поэтому результаты научно-исследовательских работ должны быть всегда готовы для использования при строительстве, эксплуатации. Поэтому мы настаиваем на том, чтобы решение координационного совещания при Академии наук СССР в мае 1955 г. о сооружении в Камыш-Буруне опытной станции было выполнено на отдельной площадке в комплексе опытных обжиговых печей, как вращающихся, типа цементных, так и опытной туннельно-муфельной печи, применением которой нашей лабораторией были получены приведенные выше положительные результаты.

Учитывая изложенное, Президиум Академии наук УССР просит Вас в целях обеспечения дальнейшего успешного продвижения научно-исследовательских работ по керченской проблеме дать указание Гипростали срочно внести необходимые изменения в чертежи туннельно-муфельной печи, учитывая опыт наших работ лаборатории порошковой металлургии, в Киеве; Механобру и Южгипроруде, в Харькове, учесть необходимость установки и туннельно-муфельной печи в Камыш-Буруне, а также дать указание Министерству черной металлургии УССР о том, чтобы Камыш-Бурунский комбинат всемерно содействовал проведению этого мероприятия при строительстве его опытной станции.

Приложение: два фото.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР Н. [П.] Семененко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 680, арк. 263–266. Копія. Машиннопис.

№ 280

**КЛОПОТАННЯ АН УРСР ДО МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ УРСР
ПРО ТЕРМІНОВІСТЬ БУДІВНИЦТВА КНИГОСХОВИЩА
ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УРСР**

9 серпня 1955 р.

Державна публічна бібліотека Української РСР, яка водночас є республіканським книгосховищем і центральною бібліотекою АН УРСР, протягом останніх років відчуває величезні труднощі в роботі, які насамперед викликані відсутністю приміщень для належного розташування і зберігання книжкових багатств величезного державного і культурного значення.

В головному будинку бібліотеки остаточно вичерпані резервні площі для розміщення нових надходжень літератури, які щороку прибувають, у переважній своїй більшості як обов'язковий примірник різних видів друкованої продукції СРСР на російській і українській мові в кількості 400–500 тис. одиниць.

Найвні фонди бібліотек, а саме: книги та журнали більш 5 мільйонів одиниць, газети близько 6 мільйонів одиниць, 200 тисяч рукописів та більш ніж 500 тисяч інших видів друкованої продукції розміщені в 7 різних приміщеннях м. Києва, які віддалені одне від одного – в головному будинку по вул. Володимирська, 58-а, в Подільському філіалі – Набережню-Нікольська, 2-а, в Софіївській церкві – Володимирська, 24 та у Видубицькому та Іоновському монастирях, Георгіївській церкві і на вулиці Челюскінців.

Така розпороченість фондів, в тому числі і в ряді небібліотечних приміщень, позбавляє можливості організувати належним чином розташування, використання і зберігання всіх фондів бібліотеки як державного, соціалістичного майна.

За браком бібліотечних приміщень з відповідним устаткуванням значна частина наявного в бібліотеці фонду старої літератури не опрацьована, перешовується у стосах і є недоступною для користування нею для величезної кількості наукових працівників.

Ці фонди передчасно псуються через відсутність потрібного санітарно-гігієнічного режиму для тривалого збереження книжкових фондів.

Оскільки питання про будівництво нового будинку для Державної публічної бібліотеки УРСР висестоящими органами відкладено на невизначений час, а становище бібліотеки щодо приміщення є критичним і з кожним днем стає все більш загрозливим, Президія АН УРСР просить Міністерство вищої освіти УРСР^{*1} дати вказівки ректору Державного університету^{*2} погодити добудову до нині існуючого книгосховища центрального будинку бібліотеки по вул. Володимирській, 58-а у дворі додаткового книгосховища.

Наявність такого книгосховища дозволить протягом найближчих років забезпечити нормальне розташування, збереження і використання фондів бібліотеки, як цінних скарбів культури і багатств величезного державного і культурного значення.

Добудова книгосховища до нині існуючого центрального книгосховища по вул. Володимирській, 58-а, де поруч є вільна територія, є найбільш економічним і реальним розв'язанням назрілого питання про надання Державній публічній бібліотеці АН УРСР надто потрібного приміщення для термінового розв'язання всіх вищезазначених питань.

Додаток^{*3}: креслення з визначенням добудови книгосховища^{*4}.

Віце-президент АН УРСР
дійсний член АН УРСР *М. [П.] Семененко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, с. 680, арк. 274–274зв. Копія. Машинпис.

^{*1} Помилка в документі. Правильно: Міністерство освіти УРСР.

^{*2} Мається на увазі Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка.

^{*3} Підкреслено в документі.

^{*4} Додаток у архівній справі відсутній.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР
«ПРО ХІД ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВИ РАДИ МІНІСТРІВ
УКРАЇНСЬКОЇ РСР ТА ЦК КП УКРАЇНИ ВІД 25 КВІТНЯ 1955 р.
«ПРО ЗАХОДИ ПО ВПОРЯДКУВАННЮ МІСЦЬ НА ТЕРИТОРІЇ УРСР,
ЗВ'ЯЗАНИХ З ЖИТТЯМ І ДІЯЛЬНІСТЮ Т. Г. ШЕВЧЕНКА»^{*1}**

16 серпня 1955 р.^{*2}

Відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР та ЦК КП України «Про заходи по впорядкуванню місць на території УРСР, зв'язаних з життям і діяльністю Т. Г. Шевченка» Президією АН Української РСР проведено наступні заходи:

1. Розглянуто плани поповнення і збагачення експозицій та виготовлення експонатів і обладнання Київського державного музею Т. Г. Шевченка, Канівського державного музею-заповідника «Могила Т. Г. Шевченка» і Літературно-меморіального музею Т. Г. Шевченка в селі Шевченково. Здійснення плану реекспозиції музею (виготовлення картин, скульптур тощо) по договору Академії наук УРСР з «Укркооіхудожником» бере на себе Спілка радянських художників України. Усі витрати на виконання плану реекспозиції потребують близько 2 млн крб на протязі 1955–1960 рр. (плани реекспозиції та обладнання до цього додаються)^{*3}. У зв'язку з тим, що поданий план поповнення і збагачення експозиції і план виготовлення експонатів та обладнання будинку-музею Т. Г. Шевченка (м. Київ) виявилися незадовільними, Президія АН УРСР запропонувала доробити їх і не пізніше 15 серпня ц. р. подати на затвердження до президії. Плани по будинку-музею Т. Г. Шевченка будуть надіслані до Ради Міністрів УРСР додатково.

2. 4 серпня ц. р. при президії було проведено нараду з участю представників Спілки радянських художників УРСР (лауреати Сталінської премії т[овариші] [Г. С.] Меліхов і [В. А.] Корольов), на якій було визначено виконавців та строки виконання експонатів для музеїв Т. Г. Шевченка.

3. Група наукових співробітників Київського державного музею Т. Г. Шевченка та Інституту літератури АН УРСР (керівник групи кандидат історичних наук М. М. Ткаченко) розпочали збір матеріалів до складання і підготовки до видання довідника-путівника про місця, які зв'язані з життям і діяльністю Т. Г. Шевченка, та альбому з фотографіями тих місць.

4. Виконуючи постанову Ради Міністрів УРСР та ЦК КП України про заходи по приведенню в належний вигляд і збереженню пам'ятників природи в місцях, зв'язаних з перебуванням Т. Г. Шевченка (село Прохорівка Гельм'язівського району і село Будище Вільшанського р[айо]ну), намічено до 15 серпня капітально укріпити дуб Шевченка (село Прохорівка), а також встановити на ньому меморіальну дошку.

Робота по впорядкуванню дубів в с. Будище Вільшанського району буде проведена Управлінням справами АН УРСР.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Дата супровідного листа.

^{*3} Додатки не публікуються.

5. До 15 серпня ц. р. намічено розробити генеральний план відбудови і впорядкування території і споруд Канівського державного музею-заповідника «Могила Т. Г. Шевченка».

Генеральний план буде обговорено на засіданні Президії АН УРСР.

Будинок Канівського музею-заповідника в 1954 році капітально відремонтований. В 1955 р. в ньому буде проведено центральне опалення.

Літературно-меморіальний музей Т. Г. Шевченка в с. Шевченкове буде відремонтовано в I півріччі 1956 р. Зараз складається необхідна технічна документація та створюється необхідний запас матеріалів.

Доповідаючи про хід виконання зазначеної постанови, Президія АН УРСР просить Раду Міністрів УРСР розглянути та затвердити план реекспозиції Державного музею Т. Г. Шевченка в м. Києві, Канівського державного музею-заповідника «Могила Т. Г. Шевченка», Літературно-меморіального музею Т. Г. Шевченка в с. Шевченкове.

Просимо також зобов'язати «Укркоопшудоожницю» (г. Кудяк П. В.) по договору з Академією наук УРСР виконати на протязі 1955–1960 рр. художні та скульптурні роботи відповідно до плану реекспозиції музеїв Т. Г. Шевченка АН УРСР.

Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР *М. [П.] Семененко*
Головний учений секретар Президії АН УРСР
доктор технічних наук *О. [Н.] Шербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 679, арк. 217–219. Копія. Машинопис.

№ 282*¹

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЇ
КОРИСНИХ КОПАЛИН АН УРСР ЧЛ.-КОР. В. Б. ПОРФИР'ЄВА
ДО ВІЦЕ-ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. М. П. СЕМЕНЕНКА
ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЩОДО ПРАКТИЧНОГО
ВИКОРИСТАННЯ МЕНІЛІТОВИХ СЛАНЦІВ КАРПАТСЬКОЇ ЗОНИ**

*[Не пізніше 27 серпня 1955 р.]*²

В результаті проведення Інститутом геології полезних ископаемых комплексного изучения природи и свойств битуминозных менилитовых сланцев олигоценного возраста, широко распространенных в Карпатской горной зоне, удалось наметить ряд путей практического их использования в качестве минерального сырья для некоторых видов строительных материалов.

Доказана и проверена в лабораторных условиях возможность изготовления из тонкомолотого порошка менилитовых сланцев в смеси с гашеной известью (в пропорции 80% сланца, 20% извести) вяжущего, типа известково-пушчоланового цемента строительных марок, вполне пригодного в качестве раствора в каменной кладке, для штукатурки и в малогабаритных постройках.

¹ Дня. док. № 153.

² Датовано за діловодною поміткою на документі.

Очень перспективны предложенные институтом так называемые «грунтобетон», представляющие собой смесь 70–80% инертного материала – глины, лесса, суглинков, песков и 20–30% менилитового цемента. Этот крайне дешевый материал может идти даже в качестве стенового материала, в качестве противофильтрационных завес в плотинах, для противофильтрационных покрытий стенок каналов, для изготовления дренажных труб и во многих других случаях. Особо эффективно его применение в условиях постоянной влажности, так как в присутствии воды он улучшает свои качества.

Порошок менилитового сланца является, благодаря особенностям своего состава гидрофобизирующей добавкой к высокомарочному портландцементу.

Очень перспективна проблема широкого использования менилитового сланца в смеси в различных пропорциях с портландцементом, т. е. в качестве его «разбавителя».

Масса, состоящая из 90% порошка менилитового сланца и 10% обычной глины, замешанная на воде и обожженная как кирпич, дает кирпич марки 150, с той только разницей от обычной кирпичной глины, что при обжиге она не дает усадки и деформаций. Опытный обжиг показал, что таким путем могут быть получаемы «кирпичи» объемом в кубический метр, т. е. решается проблема «крупноблочного кирпича».

Все эти новые продукты проверены в лабораторных условиях и вызвали большой интерес у ряда организаций. Так, большой интерес проявил к этой проблеме «Укргидеп», занимающийся в настоящее время проектированием ряда крупных гидростанций на р. Днестр и в других пунктах западных областей УССР. Эти сооружения потребуют колоссальных количеств цемента и возможна замена остродефицитного портландцемента местными материалами имеет для строительства большое значение, прежде всего в плане замены портландцемента менилитовым в несответственных частях сооружений, и затем уже в плане использования специфических свойств менилитового цемента для антифильтрационных преград и покрытий.

«Укргидеп» изучает переданные ему материалы по менилитовым сланцам и намерен поставить широкие работы по внедрению их в практику строительства.

Институту геологии полезных ископаемых удалось разрешить, по-видимому впервые в Советском Союзе, задачу практического получения легкого вспученного материала для легких бетонов. Насколько нам известно, так называемые «керамзиты», изготавливаемые из специально обработанных глин, не вышли из стадии лабораторных испытаний, причем получаемый из них вспученный материал показал очень низкое сопротивление на раздавливание.

Изготовленный лабораторией института «Карпазит» из некоторых типов менилитовых сланцев оказался чрезвычайно крепким (до 150 кг/см^2) и очень легким. Никакой предварительной обработки он не требует и пускается на обжиг или кусками, или в молотом виде. В настоящее время в Киеве проводится его полужаводское испытание, но практически проблема получения легкого вспученного материала низкой стоимости – решена. Министерство строительства гражданских и сельскохозяйственных сооружений официально поставило в известность институт, что оно приступило к строительству во Львове завода плит настила из бетона с заполнителем из «Карпазита» из менилитовых сланцев.

Большой интерес проявило к карпазиту Министерство строительства предприятий угольной промышленности и тот же «Укргидет». Надо полагать, что этот вид строительных материалов быстро завоеует широкую популярность.

До настоящего времени нам удалось найти два месторождения менилитовых сланцев, пригодных для изготовления карпазита – в Делятине Станиславской области^{*1} и в Дусяно (около г. Свалявы) в Закарпатской области. Сланцы этих месторождений легкоплавки и не требуют никаких добавок. Но опыт исследования и других сланцев, например, Синеводского, показал, что при использовании некоторых дешевых добавок (гипс, отходы производства Калушского калийного комбината), карпазиты хорошего качества могут получиться и из сланцев других месторождений.

Институт предложил использовать менилитовые сланцы в качестве минеральной составляющей асфальтобетонной массы для дорожных покрытий. Лабораторные опыты показали, что менилитовый асфальтобетон дает удивительно высокие показатели по сравнению даже с лучшими марками других асфальтобетонов, причем и в случае горячего асфальтобетона, и в случае холодного.

Украинским «Ушодором» были построены опытные участки дорог с покрытием из менилитового асфальтобетона, которые успешно прошли двухгодичное испытание. В настоящее время «Ушодор» построил в Западной Украине ряд асфальтовых заводов и приступил к широкому строительству дорог с покрытием из менилитового асфальтобетона в Закарпатской, Черновицкой, Дрогобычской и др. областях УССР.

По-видимому, менилитовые асфальтобетоны найдут широкое применение также и в гидротехническом строительстве как гидроизоляционный материал.

Институту удалось найти легкоплавкие сорта менилитовых сланцев и на базе их разработать рецептуру относительно низкоплавкой цветной глазури для покрытия керамических изделий – кафельных плиток и др. Эта глазурь, не требующая остродефицитных свинцовых солей, не уступает свинцовым глазурям по всем показателям и превосходит их по химической стойкости, будучи к тому же весьма дешевой.

Не требующая дефицитных компонентов глазурь эта хорошо ложится не только на кафельные плитки, но и на обычный^{**2} кирпич, что позволит, по-видимому, широко использовать эти изделия как декоративный материал и для облицовки внутренней поверхности силосных ям в сельском хозяйстве. Львовский обком КПУ предложил изготовить этой осенью опытные ямы с облицовкой кирпичами, покрытыми менилитовой глазурью.

Таким образом, по всем вышеупомянутым направлениям выдвинутые в свое время институтом предложения подтвердились и перешли в стадию промышленного использования. К сожалению, не развивается самое важное направление – использование колоссальных масс органического вещества в менилитовых сланцах (до 20%). Доказана возможность получения из менилитовых сланцев путем сухой перегонки высокоценной сланцевой смолы, из которой можно получать

^{*1} З 1962 р. – Івано-Франківська область.

^{**2} Фраза «кафельные плитки, но и на обычный» вписана поверх текста від руки.

не только все виды нефтяных продуктов (бензин, керосин, масла, дорожный асфальт), но и целый ряд других важных и ценных химикалий.

При этом необходимо подчеркнуть, что получающийся при сухой перегонке сухой черный порошок, т. н. «полужоакс» может быть использован для изготовления всех вышеописанных продуктов – цемента, грунтобетона, асфальтобетона и глазурей, причем качество их даже выше по сравнению с изготовляемыми на сыром сланце.

Самостоятельное предприятие по выработке сланцевой смолы было бы нерентабельно, и эта проблема может быть решена только в плане комплексной и полной переработки сланцев, по-видимому, в форме комбината строительных материалов. Соответствующие представления институтом делались в 1954 г. и были рассмотрены в Госплане СССР. Никакого решения не последовало и, во всяком случае, институт о таковом в известность не поставлен.

Остается совершенно неразработанной еще одна проблема исключительного значения. Это проблема механического обогащения менилитовых сланцев. Если бы удалось путем обогащения увеличить в них концентрацию органического вещества вдвое, т. е. до 40–50%, они могли бы быть использованы в качестве пылевидного топлива. Но задача оказалась очень трудной из-за особенностей строения сланцев, формировавшихся путем выпадения в морской осадок одновременно целого ряда коллоидов (органического, кремневого и глинистого), образовавших очень тонкую смесь.

В заключение необходимо указать на необходимость перехода к планомерному обследованию менилитовых сланцев в геологоразведочном плане, как «полезного ископаемого». До настоящего времени такой работы не проводилось и академические организации разведки и подсчета запасов производить не могут. Необходимо ставить вопрос перед Министерством геологии и охраны недр о включении в план его работ менилитовых сланцев Карпатской зоны, как полезного ископаемого типа горючих сланцев.

Директор Института геологии полезных ископаемых АН УССР
член-корреспондент АН УССР *В. Б. Порфирьев*

На документі помітка: «В материалы комиссии по внедрению».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 677, арк. 218–223. Оригінал. Машинопис.

№ 283

**ЗВЕРНЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОГО ГЕОФІЗИЧНОГО ТРЕСТУ
МІНІСТЕРСТВА ГЕОЛОГІЇ І ОХОРОНИ НАДР СРСР
ДО ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР О. В. ПАЛЛАДІНА ЩОДО
ВИГОТОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯМИ ІНСТИТУТУ МАШИНОЗНАВСТВА
І АВТОМАТИКИ АН УРСР ГЕОЛОГОРОЗВІДУВАЛЬНОЇ АПАРАТУРИ**

5 вересня 1955 р.

Согласно распоряжению правительства Институтом машиноведения и автоматики Львовского филиала АН УССР разработаны несколько новых типов приборов

для электроразведки постоянным током по договорам с Центральным геофизическим трестом Министерства геологии и охраны недр и Всесоюзным институтом разведочной геофизики того же министерства. Эти приборы – электронный автоматический компенсатор (ЭАК-2), электронный автоматический компенсатор с непосредственным отсчетом (ЭСК) и счетно-решающий автоматический компенсатор, с успехом прошли государственные испытания в Алтайской геофизической экспедиции. Внедрение приборов, разработанных ИМА, в полевую практику, ускорит процесс полевых наблюдений, улучшит их качество и создаст значительную экономию затрат на полевые работы. ИМА изготовил, согласно договорам, два экземпляра электронно-автоматического компенсатора и по одному экземпляру остальных приборов. Наиболее перспективным прибором для нас и других предприятий Министерства геологии и охраны недр является электронный автоматический компенсатор с непосредственным отсчетом (ЭСК). Для окончательного суждения о порядке и сроках замены этим прибором менее совершенных полевых потенциометров ЭП-1, употребляющихся в электроразведке, нам необходимо провести производственные испытания приборов ЭСК в различных условиях, на различных объектах и при разных видах полевой работы. Для этой цели нам нужно иметь в 1956 году пять экземпляров ЭСК*¹. Счетно-решающий автоматический компенсатор является дальнейшим усовершенствованием ЭСК, но окончательная оценка его качеств может быть сделана только после длительных испытаний в производственных условиях.

Учитывая высокие технические и эксплуатационные показатели приборов, разработанных ИМА, а также то, что по имеющимся у нас сведениям, они являются наиболее совершенными из всех применяющихся в полевой электроразведке постоянным током, мы считаем необходимым скорейшее внедрение приборов этого типа в практику электроразведочных работ.

Передача заказа заводским предприятиям для серийного выпуска аппаратуры в настоящее время нецелесообразна по следующим причинам: электронный автоматический компенсатор с непосредственным отсчетом и электронный счетно-решающий автоматический компенсатор изготовлены в одном экземпляре каждый и передача их на завод лишиет нас возможности провести их через широкое производственное испытание и, следовательно, правильно запланировать дальнейшее серийное изготовление; эти приборы являются сейчас полевыми макетами и нуждаются в некоторой конструктивной обработке, осуществление которой на заводе будет связано с отсрочкой их внедрения в полевую практику.

ИМА имеет опыт в изготовлении опытных образцов электронных компенсаторов. Из предварительного обмена мнениями мы выяснили, что ИМА может изготовить по договору с нами несколько электронных компенсаторов с непосредственным отсчетом и счетно-решающих компенсаторов к полевому сезону 1956 года. По сообщению ИМА эти приборы будут окончательно доработаны в процессе изготовления, что отвечает как интересам ИМА, так и нашим.

Учитывая большое государственное значение перевода полевой электроразведки на новую, совершенную технику, просим Вас дать распоряжение ИМА Львовского филиала АН УССР об изготовлении по договору с нами пяти экземпляров электрон-

¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

ного автоматического компенсатора с непосредственным отсчетом и двух экземпляров электронного счетно-реклающего автоматического компенсатора.

Управляющий Центральным геофизическим трестом Носиков

На документі помітка: «Тов. Полякову. Подготовить запрос Ин[ститу]ту маш[инно]в[е]дения и с[ельско]х[оз]яйственной механики] 10.XI.[1955 г.]¹⁾».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 799, арк. 30–31. Оригінал. Машинопис.

№ 284*²⁾

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «ПРО РОЗДІЛЕННЯ ВІДДІЛУ
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ, ХІМІЧНИХ І ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК
НА ДВА ВІДДІЛИ»³⁾**

10 вересня 1955 р.

Згідно з розпорядженням Ради Міністрів Української РСР № 698-р від 15 червня 1955 р. Президія Академії наук УРСР постановляє:

1. Розділити Відділ фізико-математичних, хімічних і геологічних наук на два відділи: Відділ фізико-математичних наук та Відділ хімічних і геологічних наук.

2. Відділу фізико-математичних наук підпорядкувати такі установи: Інститут математики, Інститут фізики, Фізико-технічний інститут, Інститут металофізики, Головну астрономічну обсерваторію, Полтавську гравіметричну обсерваторію.

Відділу хімічних і геологічних наук підпорядкувати такі установи: Інститут загальної та неорганічної хімії, Інститут органічної хімії, Інститут фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського, Інститут геологічних наук, Інститут геології корисних копалин, Сейсмічний сектор АН УРСР у Львові.

3. Виконуючим обов'язки голови Відділу фізико-математичних наук затвердити дійсного члена АН УРСР В. Є. Лашкарьова і ввести його до складу Президії АН УРСР.

Заступником голови Відділу фізико-математичних наук затвердити дійсного члена АН УРСР Б. В. Гнеденка.

Призначити тимчасово, до затвердження зборами відділу, такий склад бюро Відділу фізико-математичних наук:

В[иконуючий] о[бов'язки] голови – дійсний член АН УРСР В. Є. Лашкарьов
Заступник голови – дійсний член АН УРСР Б. В. Гнеденко

Члени бюро відділу:

Член-кореспондент АН УРСР Н. Д. Моргуліс

Член-кореспондент АН УРСР А. А. Смирнов

Член-кореспондент АН УРСР Ю. Д. Соколов

¹⁾ Підпис нерозбірливий.

²⁾ Див. док. № 259.

³⁾ Заголовок документа.

Член-кореспондент АН УРСР А. О. Яковкін
Кандидат фізико-математичних наук М. В. Пасічник.

4. Виконуючим обов'язки голови Відділу хімічних і геологічних наук затвердити дійсного члена АН УРСР А. І. Кіпріанова.

Призначити тимчасово, до затвердження зборами відділу, такий склад бюро Відділу хімічних і геологічних наук:

В[иконуючий] о[бов'язки] голови – дійсний член АН УРСР А. І. Кіпріанов

Заступник голови – член-кореспондент АН УРСР А. К. Бабко

Учений секретар – канд[идат] геолог[ічно]-мінерал[огічних] наук А. М. Іщенко.

Члени бюро відділу:

Дійсний член АН УРСР О. І. Бродський

Дійсний член АН УРСР А. В. Думанський

Член-кореспондент АН УРСР Я. Н. Фіалков

Член-кореспондент АН УРСР С. П. Родіонов.

5. До персонального складу Відділу фізико-математичних наук ввести таких вчених:

Дійсні члени:

1. Барабашов М. П.
2. Бернштейн С. Н.
3. Боголюбов М. М.
4. Вальтер А. К.
5. Гнеденко Б. В.
6. Ішлінський О. Ю.
7. Комар А. П.
8. Курдюмов Г. В.
9. Лаврентьев М. О.
10. Лазарев Б. Г.
11. Лапшарьов В. Є.
12. Лейпунський О. І.
13. Савін Г. М.
14. Свєтніков В. М.
15. Синельников К. Д.
16. Шмідт О. Ю.
17. Штокало Й. З.

Члени-кореспонденти:

1. Ахєсьєва З. М.
2. Ахієзер Н. І.
3. Блохінцев Д. І.
4. Давидов О. С.
5. Крейн М. Г.
6. Латішев Г. Д.
7. Ліфшиць І. М.
8. Лопатинський Я. Б.
9. Моргуліс Н. Д.
10. Погорелов О. В.
11. Прихотько А. Ф.
12. Ремез Є. Я.
13. Смирнов А. А.
14. Соколов Ю. Д.
15. Харкевич О. О.
16. Цесевич В. П.
17. Яковкін А. О.

6. До персонального складу Відділу хімічних і геологічних наук ввести таких вчених:

Дійсні члени:

1. Бондарчук В. Г.
2. Бродський О. І.
3. Будніков П. П.
4. Вялов О. С.
5. Думаський А. В.
6. Кіпріанов А. І.
7. Лисін Б. С.
8. Семененко М. П.
9. Шилов Є. О.

Члени-кореспонденти:

1. Бабко А. К.
2. Бережной А. С.
3. Белевцев Я. М.
4. Бурксер Є. С.
5. Головін П. В.
6. Дубяньський О. А.
7. Ізбеков В. О.
8. Карпухін П. П.
9. Кірсанов О. В.
10. Лазаренко Є. К.
11. Новик К. Й.
12. Порфір'єв В. Б.
13. Родіонов С. П.
14. Середа Я. І.
15. Соболев В. С.
16. Уразовський С. С.
17. Фіалков Я. Н.

Віце-президент Академії наук УРСР дійсний член АН УРСР *Г. [М.] Савін*
Головний учений секретар Президії Академії наук УРСР
доктор технічних наук *О. [Н.] Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 649, арк. 204–206. Оригінал. Машиннопис.

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІА АН УРСР ДО РМ УРСР
ПРО НЕДОЦІЛЬНІСТЬ СКОРОЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ БАЗ УСТАНОВ АН УРСР У «ФЕОФАНІЇ»**

10 вересня 1955 р.

Научно-экспериментальные базы Академии наук УССР, расположенные в Феофании, ведут большую исследовательскую работу по вопросам зоологии, ботаники, микробиологии, энтомологии и фитопатологии, гидрогеологии, электротехники, математики и животноводства.

В частности, Институт зоологии ведет экспериментальные исследования по вегетативной гибридизации животных, интенсификации размножения сельскохозяйственных птиц, по изучению механизмов действия внешних факторов на развитие сельскохозяйственных животных. Выполняются также паразитологические работы по изучению биологии и вредоносности кровососущих насекомых – переносчиков заболеваний человека и животных.

Отдел физиологии растений Института ботаники проводит работы по вопросам фотосинтеза, изучения коррелятивных связей между надземными и подземными органами растений в зависимости от условий среды. Ведутся также работы с плодовыми культурами (яблоней) с целью повышения их урожайности и размножению древесных и кустарниковых пород зелеными черенками.

Отдел цитологии и эмбриологии этого института проводит работы по опылению, оплодотворению и развитию зерновки у основных злаковых растений – пшеницы, ячменя, овса, кукурузы, а также исследования по вегетативной и половой гибридизации растений, отдел высших растений испытывает в культуре ряд дикорастущих дубильных и кормовых растений. На базе создана коллекция лекарственных, дикорастущих кормовых и экзотических растений, перспективных для внедрения в производство.

Институт леса АН УССР имеет на территории экспериментальной базы Академии наук УССР в Феофании два опытных участка: один – площадью около 11 га и второй (в лесу) – площадью 1,5 га, всего 12,5 га.

В соответствии с постановлением Совета Министров о расширении культуры орехоплодных, на этой площади заложен опыт по ускоренному выращиванию высококачественной ореховой древесины для промышленности на основе разработанного Институтом леса специального ухода за стволом. На участке выращиваются разные, редко встречающиеся в культуре виды орехов: черный, Зибольда, сердцевидный, серый, медвежий, маньчжурский, грешкий, белый и горький гикори и другие ценные породы. Коллекция собранных здесь видов орехов является единственной на Украине. Наряду с получением древесины плантация в ближайшем будущем будет давать в больших количествах дефицитные семена для расширения культуры разных видов орехов в лесном хозяйстве и для озеленения городов и создания зеленых зон. Плантация заложена в 1950 г. Поставленный опыт многолетний. Междурядья плантации из-за отсутствия достаточной земельной

*1 Див. док. № 149.

площади у Института леса используются также для первичной интродукции многих ценных декоративных растений, необходимых при осуществлении десятилетнего плана создания зеленых зон городов и рабочих поселков согласно недавнего постановления Совета Министров УССР № 869 от 15 июля 1955 г.

Экспериментальная база института в Староселье выполняет работы другого направления и не может обеспечить выполнение исследований, проводимых в Феофании.

На земельном участке экспериментальной базы Института энтомологии и фитопатологии с 1946 г. введен 10-польный севооборот и организовано три небольших земельных участка, которые дают возможность институту высевать все основные зерновые, технические и кормовые культуры, возделываемые на Украине для проведения на них первичных экспериментальных работ по энтомологии и фитопатологии, а также применять искусственное заражение и заселение отдельных видов особо опасных вредителей (проволочники, хрущи, долгоносики) для изучения их биологии и на этой основе разработку мероприятий по борьбе с ними.

На экспериментальной базе ведутся следующие основные научно-исследовательские работы:

1. По биологическому методу борьбы с вредителями озимых хлебов, садовых насаждений и свекловичным долгоносиком (там же размещены и лаборатории по разведению трихограммы и мюскардины).

2. По испытанию различных инсектофунгицидов, применяемых в борьбе с вредителями с[ельско]х[озяйственных] культур и, главным образом, в борьбе с проволочником на кукурузе и мокрой головней на пшенице.

3. По воспитанию зерновых хлебов, и главным образом озимой пшеницы, на фоне искусственного заражения мокрой и пыльной головней в целях придания им устойчивости к этим болезням.

4. По разработке мероприятий в борьбе с болезнями вырождения картофеля и болезнями многолетних бобовых трав.

Таким образом, экспериментальная база института является единственным местом проведения всех видов первичных экспериментальных научно-исследовательских работ, в выполнении которых принимает участие 27 научных сотрудников института и 9 человек научно-вспомогательного персонала.

Экспериментальная база Института микробиологии АН УССР занимает 5 га земельной площади, на которой проводят экспериментальные работы отделы бактериозов растений, микологии и почвенной микробиологии в направлении изучения бактериальных и грибковых заболеваний с[ельско]х[озяйственных] растений, изучения и испытания бактериальных удобрений.

Полевая гидрогеологическая станция Института геологических наук АН УССР в Феофании занимает участок площадью 2 га. На участке имеется один дом (лаборатория и жилые комнаты), два сарая, скважина для водоснабжения, метеостанция II разряда и экспериментальные установки, стоковые площадки, испарители – лизимстры, конденсаторы, инфильтрометры и др.)

Назначение станции – изучение условий формирования количества и качества грунтовых вод лесостепной зоны УССР.

Станция ведет непрерывные стационарные наблюдения с 1947 г., приостановка которых обесценит всю проделанную на протяжении прошлых лет работу.

Станция является единственной на Украине.

В Феофании расположены экспериментальные базы Института математики и Института электротехники. Большие экспериментальные работы на базе выполняет отдел упругости, размещенный в помещении бывшего собора.

База Института электротехники имеет приусадебный участок площадью до 1 га и двухэтажный корпус площадью до 1400 м². Экспериментальные исследования на базе выполняет одна из ведущих лабораторий института. Кроме того, на базе выполняет экспериментальные исследования одна из лабораторий Института точной и вычислительной механики АН СССР.

Сектор животноводства Академии наук УССР, размещенный в сельскохозяйственной экспериментальной базе АН УССР «Феофания», разрабатывает на оперированных по методике И. П. Павлова животных вопросы физиологии пищеварения высокопродуктивных молочных коров, режимы кормления и досиления молочного скота, воспитания молодняка крупного рогатого скота и рациональные сроки первого покрытия его.

Для этих целей кроме лабораторий на базе Сектор животноводства имеет физиологический скотный двор, в котором содержится 22 головы взрослого крупного рогатого скота, 4 головы молодняка старше года и 12 голов молодняка до 1 года, всего 38 голов, ожидается растел до 1.1.1956 г. – 15 коров.

В числе взрослого скота имеется 4 оперированных животных с дуоденальными анастомозами двенадцатиперстной кишки.

Плотность крупного рогатого скота в пересчете на 100 га – 95 голов, в т. ч. 45 коров; удой за 11 месяцев 1955 г. в пересчете на 100 га составляет 1601,6 центнера или 1601,6 кг с 1 гектара.

Удой на одну находящуюся под опытом корову за 11 месяцев 1954–[19]55 г., с 1 отелом составляет 4471 кг.

Для обеспечения экспериментальных животных зелеными и сочными кормами за Сектором животноводства закреплено 40 га пахотной земли, на которых введен 7-польный севооборот.

В связи с организацией Президиумом АН УССР весной 1955 г. в составе Сектора животноводства лаборатории кормодобывания эта же территория служит экспериментальным участком этой лаборатории; с весны 1955 г. на этом участке организовано опытное поле лаборатории.

Используемые Сектором животноводства в сельскохозяйственной базе Академии наук УССР «Феофания» 40 га являются единственным земельным участком, который используется для опытных работ как по животноводству, так и по кормодобыванию и поэтому лишение этого участка является ликвидацией работ Сектора животноводства АН УССР по физиологии пищеварения [сельско]х[озяйственных] животных и по кормодобыванию.

Попытки АН УССР в течение 3-х лет перевести базу Сектора животноводства на централизованное снабжение успеха не имели, т. к. Министерство заготовок и Госплан УССР отказали в выделении необходимых для этого фондов.

В связи с изложенным Президиум Академии наук УССР считает совершенно нецелесообразным сокращение земельной площади, занимаемой экспериментальными базами Академии наук в «Феофании».

Вице-президент АН УССР действительный член АН УССР *Г. [Н.] Савин*
Главный научный секретарь Президиума АН УССР
доктор технических наук *А. [Н.] Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 679, арк. 282–285. Копія. Машиннопис.

№ 286*¹

**ПРОПОЗИЦІЯ РМ УРСР ДО ЦК КІПУ ЩОДО ДОЗВОЛУ ОРГАНІЗУВАТИ
В М. ХАРКІВ ІНСТИТУТ РАДІОФІЗИКИ І ЕЛЕКТРОНІКИ АН УРСР**

16 вересня 1955 р.

Цілком таємно*²

Президія Академії наук УРСР звернулася до Ради Міністрів УРСР з клопотанням дозволити організувати в м. Харкові Інститут радіофізики і електроніки¹¹⁷.

Робота Інституту радіофізики і електроніки Академії наук УРСР має бути сконцентрована на опрацюванні електровакуумних приладів імпульсивної і безперервної дії і прийнятно-виміральної апаратури з метою створення нових типів радіолокаційних установок і розвитку нових галузей радіофізики і електроніки.

За повідомленням Президії Академії наук УРСР пропозицію про створення зазначеного інституту в системі Академії наук УРСР підтримують: Міністерство оборони СРСР, Радіорада Академії наук СРСР, міністерства: радіотехнічної промисловості, суднобудівної промисловості і Держплан СРСР.

Вноситься пропозиція дозволити Академії наук УРСР організувати в м. Харкові Інститут радіофізики і електроніки на базі радіофізичних відділів та експериментальних майстерень Фізико-технічного інституту Академії наук УРСР в межах штатної чисельності системи Академії наук УРСР.

Проект постанови Ради Міністрів УРСР по цьому питанню додається*³.
Прошу розглянути.

[Перший заступник Голови Ради Міністрів УРСР] *М. [С.] Гречуха*

На документі помітка: «Прийнято пост[ановление] ЦК КП Укр[аины]. П[ротокол] 65/123 от 20.IX.55 г.».

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 4032, арк. 100–101. Оригінал. Машиннопис.

¹¹⁷ Див. док. № 224.

¹¹⁸ Підкреслено в документі.

¹¹⁹ Документ не публікується.

**ІНФОРМАЦІЯ ПРОФ. Г. В. КАРПЕНКА ПРО МІЖНАРОДНУ
КОНФЕРЕНЦІЮ З МИРНОГО ВИКОРИСТАННЯ АТОМНОЇ ЕНЕРГІЇ,
ЩО ВІДБУЛАСЯ В ЖЕНЕВІ**

*16 вересня 1955 р.
м. Львів*

С 8-го по 20 августа в Женеве в том же помещении, где проходила встреча глав правительств четырех держав, состоялась международная конференция по мирному использованию атомной энергии. Ее созыв был проведен на основании постановления IX сессии Генеральной ассамблеи Организации Объединенных Наций, а успешное проведение стало возможным благодаря стремлению человечества к миру и взаимопониманию.

На конференции были представлены 73 страны, причем каждая страна имела право послать 5 официальных делегатов. Однако большинство стран не ограничились послать только 5-ти официальных представителей-делегатов, а направило еще большое количество наблюдателей, советников и экспертов. Всего на конференции было 1410 делегатов и более 3-х тысяч наблюдателей, советников и экспертов. От Украинской Советской Социалистической Республики была направлена делегация во главе с Героем Социалистического Труда, Президентом АН УССР академиком А. В. Палладиным, в составе: действительного члена АН УССР П. Е. Кавецкого, кандидата физ(ико)-мат(ематических) наук М. В. Пасичника, доктора химических наук Ю. К. Делимарского и доктора технических наук Г. В. Карпенко.

Перед началом конференции была открыта выставка во Дворце Наций, где были показаны достижения в мирном использовании атомной энергии в различных странах. Советская выставка была в центре внимания, на ней были широко показаны результаты применения разработок по ядерной физике в народном хозяйстве, науке и охране здоровья.

Работа конференции проходила на пленарных заседаниях, на которых в основном рассматривались вопросы, связанные с мирными потребностями энергии, вопросы охраны здоровья и безопасности в связи с использованием атомной энергии, вопросы, связанные с использованием радиоактивных изотопов и т. п. Кроме пленарных заседаний работали три секции: первая – посвященная физике и реакторам; вторая – химии, металлургии и технологии и третья – посвященная биологии и медицине.

Энергетическое использование ядерной энергии открывает перед человечеством новые возможности, поэтому совершенно понятно, что большинство пленарных заседаний международной конференции по мирному использованию атомной энергии были посвящены именно этим вопросам. На заседаниях рассматривались вопросы о роли, которую будет играть атомная энергия на протяжении ближайших пятидесяти лет, и также вопросы экономики и применения атомной энергии и т. п.

На конференции создалось единое мнение об огромном увеличении потребления электроэнергии в будущем и о возможности удовлетворения этих потребностей в энергии только за счет использования энергии атома.

На конференции было отмечено, что первая атомная электростанция АН СССР¹¹⁸ уже более года дает промышленный электроток. Эксплуатация этой электростанции разрешает сделать выводы о возможности построения по этому принципу еще более крупных атомных электростанций. На конференции стало известным, что на протяжении ближайших 5 лет в разных странах будет сооружено около 10 атомных электростанций с производственной мощностью до 200 МВт каждая. Эти станции в основном будут производить значительное количество электроэнергии; их эксплуатация даст возможность получить опыт в использовании ядерной энергии, которая в перспективе будет основным источником энергии в мире.

На конференции был заслушан ряд докладов об экономике ядерной энергетики. Следует отметить, что себестоимость строительства атомных электростанций, по данным докладчиков, на протяжении первых 10-ти лет будет на 50–100% больше себестоимости строительства тепловых электростанций, использующих уголь, однако стоимость атомного топлива за то же время будет ниже стоимости угля приблизительно на половину, причем количество обслуживающего персонала атомных электростанций значительно меньше, чем у неатомных, а эксплуатация станций дешевле. Все это будет делать сопоставимой стоимость электроэнергии крупных атомных электростанций со стоимостью электроэнергии, получаемой от небольших тепловых электростанций.

В капиталистических странах развитию атомной энергетики будут оказывать значительное сопротивление разные электрические компании, которые уже сейчас обеспокоены возможностью конкуренции со стороны атомных электростанций. Здесь мы будем наблюдать резко выявляющиеся противоречия между развитием производительных сил и прогрессом науки с одной стороны и частной собственностью с другой. Только социалистический строй даст возможность неограниченному развитию науки; никакие частные интересы отдельных людей не могут помешать советским людям стать полными хозяевами атомной энергии.

Конференция выяснила огромные перспективы развития народного хозяйства при внедрении в него результатов научных разработок по ядерной физике. Кроме атомной энергии, призванной сыграть решающую роль в энергоснабжении будущего, огромное значение будут иметь радиоактивные изотопы, позволяющие создать многочисленные индикаторы для измерений и исследований в разных отраслях науки и техники и позволяющих решать ряд задач охраны здоровья, биологии и сельского хозяйства.

Сейчас намечилось три основных направления применения радиоактивных изотопов, о которых много говорили на конференции, а именно:

1. Влияние излучения изотопов на вещество (люминесценция, изучение механизма химических и физических процессов, создание разности потенциалов, холодная стерилизация продуктов и лекарств, генетические измерения, лечение больных).
2. Проникновение излучения через вещество (промышленная и клиническая радиография, измерение толщины или плотности, дефектоскопия, определение уровня жидкости).
3. Радиоактивные вещества как меченные атомы (физико-логические и биологические исследования, определение потоков в трубах, нефтяных скважинах).

и подземных водах, измерение износа деталей машин, изучение механизма химических реакций).

Огромный интерес вызвали доклады, посвященные влиянию излучения на структуру и свойства твердых тел. Этот цикл докладов освещал картину изменений, происходящих в кристаллических телах под влиянием радиоактивного излучения и имеют не только огромное научное, но и практическое значение потому, что проведенные исследования создали возможность выбирать соответствующие материалы для изготовления атомных реакторов.

Среди новых металлургических проблем, поставленных в этих докладах, следует назвать:

- а) особый вид радиоактивного упрочнения металлов и сплавов и других, связанных с ним изменений свойств и структур;
- б) процессы старения при низких температурах;
- в) аллотропические превращения;
- г) упорядочение в твердых растворах при низких температурах;
- д) образование пересыщенных твердых растворов путем радиационного превращения элементов в твердом растворе.

Международная конференция по мирному использованию атомной энергии была большим событием, приближающим человечество к мирному взаимопониманию. Впервые после долгих лет встретились ученые разных стран. Конференция принесла заслуженный успех советской делегации. Если в начале конференции еще существовало мнение, будто наблюдается отставание в развитии ядерной физики в Советском Союзе, то после конференции ни у кого не осталось сомнения в том, что Советский Союз является одной из наиболее передовых стран в области развития науки об атоме, и самое главное, в области мирного применения атомной энергии.

Г. В. Карпенко

Науковий архів Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Карпенка НАН України, оп. 1, спр. 103, арк. 2–7. Оригінал. Машинопис.

№ 288

ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ КОМІСІЇ З ОХОРОНИ ПРИРОДИ ПРИ АН УРСР ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ КАРПАТСЬКОГО ЗАПОВІДНИКА

23 вересня 1955 р.

Председатель – И. Г. Пидопличко

Секретарь – Н. Э. Кононова

Присутствовало 19 чел. (по списку).

ПОВЕСТКА ДНЯ:

I. Об организации Карпатского заповедника¹¹⁹.

II. Текущие дела.

Председательствующий И. Г. Пидопличко информирует заседание о положении с организацией заповедника в Карпатах и посылке экспедиции для выяснения и установления границ заповедника на месте.

І. Слушали*1: доклад об организации Карпатского заповедника.

(доклад А. П. Протопопова).

В своем докладе А. П. Протопопов (председатель Московского общества испытателей природы) освещает историю возникновения идеи организации Карпатского заповедника, говорит, что сделано и что надо сделать для его организации; освещая историю вопроса, подчеркивает, что с момента первого доклада о необходимости организации Карпатского заповедника – 28 сентября 1954 г. с последующей передачей материалов АН УССР, прошел год и лишь сейчас этот вопрос поставлен на рассмотрение Комиссии по охране природы при АН УССР.

К 31.XII.1955 г. необходимо закончить организационную часть и в январе 1956 г. представить проект об организации Карпатского заповедника «300-летия воссоединения Украины с Россией» на утверждение правительства.

Одним из основных вопросов, по мнению докладчика, является вопрос о том, как отразится организация заповедника на окружающем его населении и т. д.

Далее докладчик, останавливаясь на проекте, предложенном [оваришани]*2 Мартынюком и Жежериным, считает, что он пригоден для целей охраны природы лишь в виде памятников природы на заповедном режиме, но не в форме государственного заповедника.

Докладчик считает весьма важным при установлении границ Карпатского заповедника дать строгие обоснования по двум основным направлениям:

І. научно-теоретическому (с учетом геологических, почвенных, геоботанических, зоогеографических, климатических и др. особенностей) и

ІІ. научно-практическому (с тщательным анализом возможностей дальнейшего использования территории в интересах лесной промышленности, организации колхозов, совхозов и т. д.; учесть также возможности нефтегазодобычи и т. д.).

Переходя далее к работе экспедиции, докладчик считает совершенно необходимым установление границ заповедника обязательно в натуре; подчеркивая также невозможность иметь в одном массиве все характерные ландшафты Карпат, считает также обязанностью экспедиции предусмотреть возможность организации филиалов по типу Самшитовой рощи в Кавказском заповеднике (букники, массивы ливневых, тисса и т. д.); составленный проект по заповеднику передать на утверждение АН УССР, причем чем точнее и строже будет составлен проект, тем скорее он будет принят правительством; за прохождением проекта по инстанциям Совета Министров УССР должна обязательно следить комиссия.

Докладчик подчеркивает, с каким равным вниманием следит общественность Москвы за созданием Карпатского заповедника, – так в свое время президент Общества испытателей природы обратился ко всем университетам Украины с просьбой высказать свое мнение об организации Кавказского заповедника и отовсюду были получены горячие положительные отклики (Киев, Ужгород, Черновцы, Львов и т. д.).

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

*2 Слова «предложенном т.т.» вписано олівцем від руки.

После доклада были заданы вопросы сл[едующими] тов[арищами]: [М. А.] Воннственским, [А. П.] Корнеевым, [В. И.] Таращуком, [В. М.] Зубаровским, [Н. И.] Косещь.

В обсуждении доклада и задач Комиссии по охране природы в связи с выделением территории под Карпатский заповедник приняли участие сл[едующие] товарищи:

Д. К. Зеров – в своем выступлении подчеркнул, что совершенно целесообразно добиваться под заповедник одного крупного массива, наименее уязвленного деятельностью человека, – наиболее интересными считает хребт Черногора или хребт Свидовец; что филиалы должны быть в ограниченном количестве, экспедиция на месте должна их наметить; следует иметь в виду также, что половины могут быть интересны как филиал, но в настоящее время они используются под выпас скота; интересен также район близь Брустуры (кедровая сосна и лиственница).

Тов. Зинкевич считает, что в состав экспедиции должны войти специалисты разных направлений. Будущий заповедник предполагается площадью в 60–70 тысяч га. Высказывает пожелание, чтобы территория заповедника охватывала как южные, так и северные склоны Карпат – Черногору и Горганы; интересны также, по его мнению, Бесчады, но там много нефтеносных мест.

А. И. Барбарич считает, что в основу территории заповедника следует положить Говерлу; что со стороны г. Богдан есть интересные массивы, покрытые сосной, рододендронами и др. На восточном склоне Карпат заповедник должен занять территорию, не затронутую рубкой; считает также, что по р. Терсве надо выделить филиалы с кедровой сосной и лиственницей, присоединить также Тиссовый заповедник по р. Пруту; что же касается мелких массивов, то их оставить как памятники природы.

Тов. [В. М.] Зубаровский высказывается положительно об организации заповедника на большой территории в районе Черногоры, который является живой лабораторией, где можно вести научные работы, наблюдения и изучение кормовых угодий, динамики растительного покрова и т. д.; в прошлом в этом районе был организован заповедник, чеки также вели здесь изучение природы Карпат; считает этот район наиболее подходящим районом, охватывающий юго-западный и северо-восточные склоны.

Что касается филиалов, то они должны быть организованы на участках с наиболее интересной растительностью (кедровая сосна, тисс, лиственница польская) – такими участками могут быть: [райо]н Горганы, в Станиславской области – Княждвор, под полониной Ровной, массивы буковых лесов. Бук для Карпат является весьма распространенной формацией, которая в недалеком будущем должна быть восстановлена; следует также наряду с темнохвойными лесами выделить огромные массивы бука и дуба скального.

А. Ф. Крышталъ считает, что экспедиции следует учесть и экономические вопросы, связанные с организацией заповедника (полное использование ресурсов Карпат, безплановые рубки леса, проблемы эрозии). Этим последним вопросом следует заинтересоваться и облисполкомам. Так же важным является вопрос о научной базе, о штатах заповедника; в штаты следует ввести и научных сотрудников для ведения стационарных работ, совершенно необходимо произвести ана-

лиз будущей хозяйственной деятельности заповедника на месте, определить его значение и проблематику работ в нем.

Т. А. В. Чубатый считает необходимым взять под охрану лесные массивы – Широкий Луг и Великую Угонку, на которых и организовать филиалы заповедника с буковыми насаждениями, в которых имеются животные и звери со всех Карпат. Основной же заповедник должен занимать и Говерлу, и Черногоры.

Т. В. М.] Зубаровский считает, что заповедник в Карпатах может быть только на большой площади, т. к. в ином случае, с точки зрения зоолога, не будет возможности отразить в нем весь комплекс животных Карпат. Мелкие интересные массивы следует также взять под охрану.

А. Б. Кистяковский – считает, что заповедник на крупном массиве будет легче обогатить фауной как естественным, так и искусственным путем; с этой стороны молодой лес представляет наибольший интерес; желательны и порубки, т. к. на порубках обычно концентрируются копытные. Как возможный филиал называет р[айо]н Буковки. Считает целесообразным поручить местным организациям охрану заповедных участков кедровой сосны, тисса, лиственницы и т. д.

Т. А. Ф.] Крышталь говоря о режиме заповедника, советует кроме собственно заповедника создать и охранную зону, где можно было бы заниматься хозяйственной деятельностью.

В заключительном слове А. П. Протопопов с удовлетворением отмечает почти единогласное одобрение организации крупного заповедника в Карпатах, его филиалов и ряда мелких памятников природы на заповедном режиме. Подчеркивает, что нравы зоологов в своем стремлении сохранить весь комплекс животных Карпат, обеспечив им сохранность и размноженис.

I. Постановили:

1. Признать необходимым организацию Карпатского заповедника на базе одного или двух крупных массивов.

2. Для выбора участков, определения и уточнения границ, экономической роли заповедника, определения характера исследовательских задач и т. д. организовать экспедицию, руководство работой которой возложить на И. Г. Пидоплячку и И. Т. Сокура.

II. Текущие дела.

Слушали: Информацию И. Г. Пидоплячку о проверке Министерством госконтроля работы заповедников.

Высказались т[оварищи] Зеров Д. К., Крышталь А. Ф.

III. Постановили:

I. Просить И. Г. Пидоплячку при представлении докладной записки в Министерство госконтроля осветить следующие вопросы:

о необходимости постройки в заповедниках удобных для работы лабораторий, музеев, гостиниц для приема туристов и их работы;

об организации работы научных работников в течение круглого года;

о выделении соответствующих штатных единиц для обслуживания метеорологического пункта в заповеднике «Хомутовская степь» и для охраны заповедника «Каменные могилы»;

об усилении работы туристских баз в заповедниках;

о регулировании численности животных применительно к отдельным заповедникам (олени, байбаки, суслики, волки);

о целесообразности передачи заповедника «Стрелецкая степь» Ин[ститу]ту зоологии АН УССР и выделения Ин[ститу]ту ботаники другого заповедника.

Председатель *И. Г. Пидопличко*

Секретарь *Н. Э. Кононова*

IA НБУВ, ф. 139, оп. 3, стр. 88, арк. 5-9. Оригинал. Машинопис.

№ 289

**ДОПОВІДНА ЗАПІСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ТА ЦК КПУ
ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ПЕРЕВЕДЕННЯ ІНСТИТУТУ ГІРНИЧОЇ СПРАВИ
ІМ. М. М. ФЕДОРОВА У М. ДНІПРОПЕТРОВСЬК**

3 жовтня 1955 р.

Существующий в Академии наук Украинской ССР Институт горного дела им. М. М. Федорова¹²⁰ призван разрабатывать научно-технические проблемы по основным отраслям горной промышленности республики – каменноугольной, бурогоугольной, рудной и нерудных ископаемых. За последние годы, наряду с каменно-угольной тематикой, институтом достигнуты определенные успехи в выполнении научно-исследовательских тем и во внедрении в производство результатов научных исследований по механизации добычи марганца Никопольского месторождения, по открытой разработке бурогоугольных месторождений Днепровского бассейна, по совершенствованию методов разработки рудных месторождений Криворожского бассейна, угольных, озокеритовых, соляных и калийных месторождений западных областей Украины и т. д.

Принятое и успешно развиваемое институтом направление научно-экспериментальной деятельности, направленное на разрешение актуальнейших вопросов дальнейшего подъема горнодобывающей промышленности республики является вполне правильным и требующим дальнейшего развития и углубления. При оценке этого направления следует иметь в виду, что научно-экспериментальные исследования по проблемам каменноугольной промышленности Донбасса ведутся такими мощными и прекрасно оснащенными отраслевыми научно-исследовательскими институтами, как Всесоюзный угольный и Донецкий угольный научно-исследовательские институты, Макеевский научно-исследовательский институт, а также специальными кафедрами всех горных вузов СССР и горных факультетов политехнических и индустриальных институтов. Что же касается таких отраслей горной промышленности Украины, как железно-рудная, марганцевая, бурогоугольная, нерудных ископаемых, то их научно-экспериментальным обслуживанием заняты лишь единичные институты. Из этого следует, что Институт горного дела им. М. М. Федорова Академии наук Украинской ССР, не ослабевая своего внимания к проблематике угольного Донбасса, должен в ближайшие годы значительно расширить круг экспериментально-исследовательских работ по остальным отраслям горной промышленности республиканского подчинения.

Важнейшим условием дальнейшего развития и углубления плодотворных научно-экспериментальных исследований по важнейшим проблемам представленных в Украинской ССР отраслей горной промышленности, а также по разработке проблем новых для Украины отраслей горной промышленности, необходимо приблизить Институт горного дела им. М. М. Федорова Академии наук Украинской ССР к его производственной базе, перевести в место наибольшего сосредоточения главных отраслей горной промышленности.

С целью правильного выбора места для перевода института и установления реальной возможности переезда в один из городов с прилегающей хорошо развитой каменноугольной, бурогоугольной, железно-рудной, марганцевой и др. горной промышленностью, Президиум АН УССР направил своих представителей в г. Днепропетровск и в г. Сталино. В результате подготовлены два варианта перевода Института горного дела им. М. М. Федорова.

Днепропетровский вариант имеет следующие положительные стороны:

1. Город Днепропетровск расположен на стыке важнейших в СССР Донецкого каменноугольного и Криворожского железорудного бассейнов, вблизи от которого находятся также бурогоугольная промышленность Днепровского бассейна, Никопольские марганцевые рудники, ряд предприятий промышленности нерудных ископаемых, недавно открытых месторождений руд редких металлов.

2. В г. Днепропетровске расположен старейший в СССР Горный институт им. Артема, имевший в своем составе видных ученых и располагающий прекрасно оборудованными лабораториями и библиотекой, которые не без успеха могут быть использованы Институтом горного дела.

3. В Днепропетровске находятся проектный институт Министерства строительства топливных предприятий СССР «Днепрогипрошахт», Министерства металлургической промышленности УССР «Укрглавруда», трест «Укрглавгеология» Министерства угольной промышленности СССР, завод селеновых выпрямителей Министерства угольной промышленности, машиностроительный завод № 12 Министерства угольной промышленности по производству оборудования для автоматизации шахт, а также ряд других машиностроительных заводов. Эти учреждения и предприятия могут оказать благотворное влияние на результаты деятельности Института горного дела. В нескольких километрах к востоку от г. Днепропетровска открыты богатые месторождения высококачественных каменных углей и уже сейчас начинается строительство каменноугольных шахт, что также представит в скором будущем хорошую базу для научно-исследовательских работ Института горного дела.

4. Днепропетровские городской и областной комитеты партии считают перевод Института горного дела им. М. М. Федорова из г. Кисва в г. Днепропетровск возможным и целесообразным.

5. Для размещения в г. Днепропетровске Института горного дела горком и обком КП Украины согласны предоставить пятиэтажное здание по ул. Шевченковской № 10, площадью 2200 м², занимаемое в настоящее время стройуправлением № 3 Министерства высшего образования СССР, которое постановлением Совета Министров СССР ликвидируется и передается Министерству строительства СССР. Для передачи этого здания на баланс Академии наук УССР потребуются вынесенные постановления Совета Министров СССР.

6. Для переселения из здания по ул. Шевченко́вской № 10 одноклнх жильцов, горком и обком КП Украины просят Совет Министров УССР через ЦК КП Украины передать в фонд Днепропетровского горисполкома трехэтажный дом по ул. Нагорной № 10, принадлежащий Днепропетровскому горному техникуму Министерства угольной промышленности УССР. Переселение остальных семейных жильцов из дома по ул. Шевченко́вской № 10 Днепропетровский горком гарантирует провести в течение 1956 г., после занятия освобожденной части этого здания Институтом горного дела к концу 1955 г.

7. Для научных сотрудников Института горного дела им. М. М. Федорова Академии наук УССР гарантируется предоставление 27 квартир в заканчиваемом строительстве жилых домах Министерства металлургической промышленности УССР, Института «Днепрогнрошахт» и Днепропетровского горного института им. Артема, которые горисполком получает в счет 10-процентного фонда.

Сталинский вариант имеет следующие положительные стороны:

1. Город Сталино расположен в центре Донецкого каменноугольного бассейна, имеет хорошо развитую промышленность.

2. В г. Сталино находятся Министерство угольной промышленности УССР, Донецкий индустриальный институт, имеющий горный факультет [с] высококвалифицированным профессорско-преподавательским составом.

3. В г. Сталино находится Донецкий угольный научно-исследовательский институт, представляющий крупное научное учреждение, с большим штатом научных сотрудников. Кроме того, в Макеевке расположен Макеевский научно-исследовательский институт, разрабатывающий также вопросы развития каменноугольной промышленности.

4. Сталинский областной комитет партия и Министерство угольной промышленности УССР согласны предоставить возможность для перевода Института горного дела им. М. М. Федорова в г. Сталино.

5. Для размещения в г. Сталино Института горного дела им. М. М. Федорова с его лабораториями и служебными помещениями, а также для размещения сотрудников института Министерство угольной промышленности УССР согласно предоставить в мае 1956 года необходимую служебную и жилую площадь, после ввода в эксплуатацию административного здания министерства.

Сопоставив оба варианта, Президиум Академии наук УССР признает второй вариант менее целесообразным по следующим причинам:

1) Находясь в г. Сталино, Институт горного дела с течением времени неизбежно сосредоточил бы основную часть всей тематики на вопросах каменноугольной промышленности и прекратил бы научно-экспериментальные работы по другим отраслям горной промышленности республики.

2) Укомплектование института кадрами научных работников и научно-вспомогательного персонала было бы до крайности затруднено, так как среди угольщиков Донбасса нет специалистов по другим отраслям горного дела (буроугольщиков, открытчиков, нерудников и т. п.). Кроме того, институт Академии наук не пользуется известными преимуществами и льготами, которыми пользуются

инженерно-технические работники шахт и сотрудники отраслевых научно-исследовательских институтов, что также затрудняет подбор кадров*¹.

В связи с вышеизложенным Президиум Академии наук УССР просит Совет Министров УССР и ЦК КП Украины принять постановление о переводе Института горного дела им. М. М. Федорова АН УССР из г. Киева в г. Днепропетровск. Проект постановления Совета Министров УССР и ЦК КП Украины по этому вопросу прилагаем.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Г. [Н.] Савин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
доктор технических наук *А. [Н.] Щербань*

На документі помітка: «Кобеляцькому [С. І.]. Пр[оп]ну підготувати необхідні документи – довідку і проєкт постанови до 8.Х.55 [р.]*».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 9, стр. 2491, арк. 6–10. Оригінал. Машинопис.

№ 290

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ КИЇВСЬКОГО ОБКОМУ КПУ П. Т. ТРОНЬКА ПРО НАДАННЯ ЖИТЛА СПІВРОБІТНИКАМ АН УРСР

15 жовтня 1955 р.

Президиум Академии наук УССР предполагал при заселении нового жилого дома Академии наук по ул. Свердлова 14–16 улучшить жилищные условия некоторым научным сотрудникам, предоставив им отдельные квартиры вместо комнат, которые они занимают в общих коммунальных квартирах.

К таким сотрудникам относятся действительные члены и члены-корреспонденты АН УССР, доктора наук и многосемейные кандидаты наук, нуждающиеся в расширении жилой площади.

Обследование с помощью партийных организаций академии и институтов около 500 заявлений, поданных в Президиум Академии наук, показало, что из 500 подавших заявления – 237 семей совершенно не имеют жилой площади: снимают углы, живут в служебных помещениях институтов, в общежитиях, в подвалах и других непригодных для жилья помещениях. Из них – 11 докторов наук, 160 кандидатов наук, в том числе более 100 человек офицеров Советской армии, принимавших участие в боях на фронтах Великой Отечественной войны.

Кроме того, имеется большое количество сотрудников Академии наук, которые с семьями в 3–5 человек живут в комнатах 8–12 метров и крайне нуждаются в улучшении жилищных условий.

¹ Підкреслено в документі зеленим олівцем.

² Підпис перобірливий.

Естественно, что улучшение жилищных условий некоторых научных сотрудников может быть осуществлено только в том случае, если комнаты, освобождаемые ими, поступят в распоряжение Академии наук для заселения их другими сотрудниками Академии наук УССР, остро нуждающимися в получении жилой площади и снятыми с квартирного учета как в горсовете, так и в райсоветах города Киева.

Обращение Академии наук УССР к председателю горсовета т. [А. И.] Давыдову по этому вопросу было отклонено. Кроме того, горсовет своим постановлением № 1239 от 20.IX.1955 г. обязывает Академию наук УССР выделить дополнительно в распоряжение горсовета (сверх установленных 10%) 20 комнат площадью 450 м².

При создавшихся условиях Академия наук УССР будет лишена возможности улучшить жилищные условия тем научным сотрудникам, которые в этом нуждаются, а жилую площадь в новом доме заселить сотрудниками, проживающими в служебных помещениях и совсем не имеющими жилищной площади.

Президиум Академии наук УССР просит Вашего содействия в оставлении за Академией наук комнат, занимаемых в настоящее время сотрудниками, после переселения их в новый дом и освобождения Академии наук от обязательства передачи горсовету 20 комнат согласно постановлению горсовета от 20.IX.1955 г. за № 1239.

Приложение*1: Список квартир и комнат, которые освобождаются в порядке улучшения жилищных условий при заселении нового дома по ул. Свердлова № 14–16*2.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
доктор наук, профессор *А. Н. Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 676, арк. 175–176. Копія. Машинопис.

№ 291

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КПУ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВІДНОВИТИ ВИДАННЯ ЖУРНАЛУ «НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ»

17 жовтня 1955 р.

До Великої Вітчизняної війни державне видавництво «Мистецтво» видавало двохмісячний журнал «Український фольклор» (1937–1939 рр.), а потім «Народна творчість» (1939–1941 рр.). Цей журнал мав обсяг 6–8 др. арк., був органом Управління в справах мистецтв при РНК УРСР та Інституту фольклору Академії наук УРСР.

Журнал «Народна творчість» висвітлював питання словесної, музичної, образотворчої, театральної і хореографічної народної творчості, а також питання худо-

*1 Підкреслено в документі.

*2 Додаток в архівній справі відсутній.

жньої самодіяльності в цих галузях. Про успіх журналу свідчить те, що він мав п'ять тисяч постійних передплатників.

Зараз вкрай нарізла необхідність відновити в республіці видання журналу «Народна творчість». Про необхідність видання фольклорного журналу висловила всесоюзна нарада з питань вивчення героїчного епосу східних слов'ян, що відбулася в м. Києві 23–24 червня 1955 р.⁴¹ Про це писалося вже у всесоюзній та республіканській пресі.

Відновлення журналу «Народна творчість» значно активізувало б роботу центрального, обласних і міських будинків народної творчості, районних будинків культури, численних самодіяльних колективів, з одного боку, і великої армії учителів – викладачів літератури і фольклору в середніх школах, у спеціальних музичних, хореографічних, педагогічних училищах, викладачів фольклору університетів і педагогічних інститутів, численної армії збирачів і записувачів народної творчості, з другого боку. Все це значно активізувало б збирання зразків народної творчості і збільшило б одержані фонди її записів.

Відновлюваний журнал «Народна творчість», на нашу думку, повинен бути масовим, двохмісячним науково-популярним журналом. Обсяг номера не повинен перевищувати 8 др. арк.

Основним матеріалом, який у ньому друкуватиметься, повинна бути сама народна творчість у її кращих доживаючих і особливо сучасних радянських зразках.

Певна частина матеріалів повинна присвячуватись постановці і розробці питань збирання, видання і дослідження різноманітних видів і жанрів словесної, музичної, образотворчої, театральної і хореографічної народної творчості як нашої республіки, так і братніх республік СРСР та країн народної демократії, популяризації кращих праць, обміну передовим досвідом роботи в цій галузі і в критиці недоліків та хиб.

Розділи критики та бібліографії і хроніки наукової, видавничої і методичної роботи в галузі народної творчості, репертуару самодіяльних колективів, їх виступів і т. д., повинні становити решту матеріалів журналу.

Українська РСР має достатні кадри спеціалістів – наукових робітників, викладачів, методистів, керівників самодіяльних колективів, які забезпечили б високу активність і регулярний вихід журналу.

Склад редколегії і авторський актив журналу «Народна творчість» можна було б укомплектувати спеціалістами з різних галузей народної творчості, які працюють у Міністерстві культури УРСР, в Центральному будинку народної творчості УРСР, у Київській державній консерваторії, в Київському інституті театрального мистецтва, в Київському державному університеті, Київському педагогічному інституті та інших установах [іс] Києва, Харкова, Львова, Одеси, Сталіно, Дніпропетровська, Полтави, Черкас, Чернівців, Ужгорода, Чернігова.

До складу редколегії і авторського активу можна було б залучити наукових працівників Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР, які ведуть науково-дослідну роботу в галузі словесного, музичного, образотворчого і театрального народного мистецтва.

⁴¹ Посилаючись на ухвалу наради, Президія АН УРСР 12 вересня 1955 р. звернулася до міністра культури УРСР К. З. Литвина з проханням про поволення випуску журналу «Народна творчість».

Звертаючись до Вас з проханням відновити видання двохмісячного журналу «Народна творчість» Президія Академії наук УРСР висловлюється за те, щоб цей журнал, як і до війни, був спільним органом Міністерства культури УРСР і Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР, а видавався державним видавництвом «Мистецтво».

Міністерство культури УРСР погоджується на видання такого журналу.

Віце-президент АН УРСР
дійсний член АН УРСР Г. [М.] Савін
Головний учений секретар
Президії АН УРСР О. [Н.] Щербань

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 680, арк. 342–343. Копія. Машинпис.

№ 292

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО СТАНУ ЗАПОВІДНИКІВ ТА ДЕНДРОЛОГІЧНИХ ПАРКІВ АН УРСР ТА ЗАХОДІВ З РОЗВИТКУ ЇХНЬОЇ РОБОТИ*¹

Жовтень 1955 р.

Природні багатства нашої країни – земля, її надра, води, ліси, корисні тварини і рослини являються всенародним добром, що відбито і в Конституції СРСР.

Охорона і забезпечення нормального природного відтворення і збільшення лісів, рибних багатств, корисних тварин і рослин є важливою задачею всенародного значення.

Велику увагу справі збереження і раціонального використання природних багатств нашої країни приділяв В. І. Ленін, який підписав перший декрет про охорону природи. Об'єкти охорони природи являються важливими базами для проведення наукових досліджень в наш час, крім того, з цією ж метою треба урахувати їх значення і на майбутнє.

В системі Академії наук Української РСР знаходяться такі заповідники природи і заповідні дендрологічні парки:

- а) Заповідник «Хомутовський степ» з філіалом «Кам'яні могили» (Сталінська область);
- б) Заповідник «Стрілецький степ» (Ворошиловградська обл.);
- в) Заповідник «Михайлівська цілина» (Сумська обл.);
- г) Дендропарк «Веселі Боковеньки» (Кіровоградська обл.);
- д) Дендропарк «Тростянець» (Чернігівська обл.);
- е) Дендропарк «Олександрія» (м. Біла Церква);
- ж) Дендропарк «Устимівка» (Черкаська обл.);
- з) Дендропарк «Софіївка» (м. Умань).

* Питання про стан заповідників і дендропарків та заходи щодо поліпшення їхньої роботи також розглядалися на засіданні Президії АН УРСР 19 грудня 1955 р. Див.: Додатки: Регести протоколів засідань Президії Академії наук УРСР (1951–1955), прот. № 88, п. 1188.

Ці заповідники і дендропарки до кінця 1951 року знаходились у віданні Комітету в справах заповідників при Раді Міністрів Української РСР, де по суті не проводилось ніякої наукової роботи, а основне завдання полягало лише в охороні пам'яток природи і садово-паркового мистецтва минулого. З переходом заповідників до АН УРСР Президія вжила ряд заходів, направлених на покращення справи охорони і заповідності цих пам'яток минулого, а також на використання їх як наукових баз для ряду інститутів відділів біологічних і сільськогосподарських наук, на поліпшення наукової роботи в самих заповідниках, укріплення їх матеріально-технічної бази, відбудову та впорядкування тощо.

Виходячи з того, що на базі заповідників і дендропарків виконувалась певна частина науково-дослідних робіт інститутів АН УРСР, вони рішенням Президії АН УРСР підпорядковані відповідним інститутам, згідно з їх профілем. Так, Інституту ботаніки підпорядковано в науково-методичному відношенні заповідники «Хомутовський степ» з філіалом «Кам'яні могили», «Стрілецький степ» і заповідник «Михайлівська цілина»; Інституту лісу*¹ – дендрологічний парк «Веселі Боковеньки», Ботанічному саду – дендрологічні парки «Олександрія», «Тростянець», «Устимівка».

Названі вище заповідники були передані АН УРСР у запущеному і не впорядкованому стані як в господарському відношенні, так і щодо наукової роботи. За минулі декілька років інститути АН УРСР зуміли зберегти ці заповідники і в певній мірі розгорнули в них наукову роботу.

Заповідник «Хомутовський степ»*² площею 1028 га з філіалом «Кам'яні могили» з площею 356 га був виділений як еталон природи західної частини степової зони УРСР. Територія цього заповідника ніколи не розорювалась, а тому на ній збереглися сформовані в попередні тисячоліття ґрунти, які служать тепер неоціненними зразками для порівняння з ґрунтами окультурених площ при вивченні родючості ґрунтів та інших питань землеробства. На цих же площах збереглися рослини первісних степів, а також деякі представники степової фауни, значна частина яких, на жаль, уже знищена (до об'яви заповідників).

Отже цей заповідник, як і інші, являв собою свосвідний музей живої природи, який потрібний для науково-дослідних робіт. Разом з тим, заповідники служать для ознайомлення широких мас населення з природою степової зони – з тими природними ландшафтами, які в минулому були характерні для значної частини території України.

Після передачі заповідника «Хомутовський степ» Інституту ботаніки, силами його співробітників було проведено опис флори і рослинних асоціацій, внаслідок чого виготовлена монографія, яка готується до друку. Флора «Хомутовського степу» і інших заповідників використовується для добору злакових і бобових кормових рослин, а також для вивчення технічних, лікарських і інших корисних рослин. Було вжито заходів до впорядкування викосу трави, підпорядкувавши його інтересам наукової роботи. Для роботи в «Хомутовський степ» неодноразово виїжджали співробітники Інституту ботаніки, а з 1955 року там організовано стаціонарні дослідження. «Хомутовський степ» і «Кам'яні могили»

*¹ До травня 1955 р. – Інститут лісівництва АН УРСР.

*² Тут і далі – підкреслено в документі.

відвідують тисячі екскурсантів, але відсутність належних лабораторних приміщень, музеїв, гуртожитків не дає змоги ширше розгорнути популяризацію природних багатств і наукового значення заповідника та задовольнити інтереси, які проявляються до нього трудящими. Так, наприклад, лише «Кам'яні могили» протягом літа 1955 року відвідало понад 2500 екскурсантів. При створенні в заповіднику мінімальних побутових і культурних умов число екскурсантів і туристів може збільшитись в десятки разів.

Заповідник «Стрілецький степ» площею 525 га був виділений як комплексний заповідник для збереження в першу чергу реліктової степової фауни України – байбаків, а також цілиного степу сходу середньої смуги України. Об'єкт охорони заповідника – байбак є м'яслисько-промисловою твариною і важливим об'єктом наукових досліджень. Природна колонія байбаків, що збереглася в «Стрілецькому степу», є єдиною на Україні і єдиною в СРСР стерильною до чуми, що робить її надзвичайно цінною для епідеміологічних досліджень і безпечною для поповнення байбаками зоологічних садів та для реакліматизації байбака в інших місцях УРСР. Ґрунти і рослинність цілиного степу мають для півночі степової зони таке ж значення, як і «Хомутовський степ» для півдня УРСР.

В «Стрілецькому заповіднику» після його передачі АН УРСР також проведено ботанічні і фауністичні дослідження силами співробітників інститутів ботаніки і зоології, що виїжджали туди. Наукові сили самого заповідника, так само як і в «Хомутовському степу», при їх сучасному стані не можуть забезпечити повноцінних наукових досліджень, тому в цьому відношенні заповідник потребує допомоги. Заповідник «Стрілецький степ» також привертає увагу екскурсантів і туристів, але для прийняття їх немає належних умов.

Заповідник «Михайлівська цілина», хоча і невеликий (площею 202 га), являє собою дорогоцінний пам'ятник степової природи північного типу. За останні роки в цьому заповіднику проводили наукову роботу співробітники Ботанічного саду та Інституту ботаніки АН УРСР, внаслідок чого проведено інвентаризацію флори та дано опис рослинних асоціацій заповідної території. Ці матеріали підготовлено до друку. «Михайлівська цілина» також є цікавим об'єктом для екскурсій і туризму, але там відсутні елементарні побутові і культурні умови, які б забезпечували роботу приїжджих науковців, екскурсантів і туристів. Там лише є невеличкий будинок, де проживає єдиний охоронець.

Заповідний дендропарк «Веселі Боковеньки» є унікальним об'єктом для вивчення штучного лісонасадження і акліматизації деревних і кущових порід в степовій зоні України. За час з 1952–1955 рр. було виконано роботи по вивченню росту топольних і інших швидкоростучих деревних порід і виготовлено відповідні рекомендації по їх використанню; вивчено культури чорної сосни і підготовлено до друку рекомендації по створенню стійких насаджень цієї породи на півдні УРСР. В дендропарку проводяться регулярні спостереження за ростом нових деревних порід, підведено підсумки багаторічних фенологічних спостережень по 190 породах. Силами наукових співробітників Інституту лісу та співробітниками дендропарку відтворено і впорядковано арборетум (спеціальна колекція живих деревних порід), вирощено в питомнику 60 видів нових декоративних деревних і кущових порід в кількості 200 тисяч сіянців і саджанців; щорічно заготовляється для питомників республіки до 10 т насіння різних деревних порід. Співробітниками денд-

ропарку нарисані і видані монографії «Типи лісу європейської частини СРСР», «Визначник рослин-індикаторів типів лісу», підготовлено до друку «Путівник по дендропарку» та готується монографія про дендропарк.

В господарському відношенні частково відбудована електростанція, водогін з зрошувальною системою, розроблена документація на капітальний ремонт будівель, ставків і містків. В дендропарку проходять практику багато студентів університетів, сільськогосподарських і лісових вузів і технікумів. Дендропарк привертає увагу багатьох екскурсантів і туристів, але і тут немає належних умов для їх прийому. Дендропарк не забезпечений тракторами, машинами та сучасним реманентом для догляду за деревними насадженнями, для боротьби з шкідниками і хворобами та для робіт у розсаднику.

Дендропарк «Тростянець» площею 197 га є видатним пам'ятником вітчизняного садово-паркового мистецтва початку XIX ст. В дендропарку зосереджена колекція деревних і кущових порід, яка нараховує понад 400 видів і форм, що походять з різних географічних областей Радянського Союзу і зарубіжних країн. Вивчення прийомів паркобудівництва і акліматизації рослин має неоціненне значення для успішного розвитку радянського паркобудівництва і дальшої розробки нових прийомів акліматизації декоративних і господарсько цінних рослин на основі матеріалістичного мічуринського вчення.

В цьому парку, як і в інших заповідних парках, зосереджена велика кількість екзотичних і місцевих рослин, що можуть бути використані для вирощування садівного матеріалу з метою озеленення міст, районних центрів, садіб, МТС, колгоспів і радгоспів та створення придорожніх зелених насаджень. Складовою частиною дендропарку є система ставків, що доповнює декоративну цінність парку і після їх упорядкування може бути базою для розвитку наукової роботи по селекції і акліматизації риб і розвитку ставкового рибного господарства. За час перебування дендропарку в системі АН УРСР він значно поповнився новими видами і формами рослин, кількість яких тепер досягає 600. В дендропарку проводиться робота по акліматизації деревних і кущових порід, ландшафтних композицій дендропарку та по розробці заходів для боротьби з шкідниками та хворобами зелених насаджень, а також ведеться значна робота по розвитку розсадників дендропарку та розширенню і реконструкції парку. Дендропарк користується великою популярністю серед населення, в окремі дні буває до 2000 екскурсантів, що приїжджають з різних областей УРСР; в дні відпочинку на дворі дендропарку можна бачити сотні автомашин, прибулих з екскурсантами. Проте, цей дендропарк, як і інші, не забезпечений приміщеннями і культурно-побутовими умовами, що дуже знижує можливості його роботи. Дендропарк не забезпечений транспортом, машинами і реманентом для догляду за насадженнями, обробітку ґрунту та боротьби з шкідниками і хворобами рослин.

Дендрологічний парк «Олександрія» є пам'ятником вітчизняного садово-паркового мистецтва кінця XVIII ст. Площа парку дорівнює 201,28 га, включаючи водяне дзеркало р. Рось, що прилягає до парку. В дендропарку було біля 400 видів і форм деревних і кущових порід, число яких тепер значно збільшено. Парк «Олександрія» являє наукову цінність не лише як парк, де зосереджена велика кількість деревних і кущових порід, але й як місце, де росте більше 600 видів трав'яних рослин. Крім того, в парку збереглися деякі цікаві представники фауни птахів та дрібних ссавців.

В «Олександрії», де з 1954 року організовано відділ акліматизації і паркознавства Ботсаду АН УРСР, проводяться роботи по акліматизації деревних і кущових порід, вивченню прийомів садово-паркового мистецтва, вивченню трав'яної рослинності та дослідження з питань декоративного садівництва і інтродукції нових цінних плодкових рослин. Крім того, на базі ставків заповідного парку «Олександрія» проводяться значні науково-дослідні роботи по акліматизації, селекції і вирощуванню ставкових порід риби та велись роботи по розведенню хутрового звіра – нутрії і бобрів. Парк налагодив відвідування його трудящими, але, як і інші парки, для цієї мети він в повній мірі не пристосований, потребує відбудови ряду об'єктів і поповнення транспортом, машинами і реманентом для догляду за парком і для боротьби з шкідниками та хворобами насаджень.

Дендропарк «Устимівка» невеликий за розміром, його територія становить всього 9 га, але на цій невеличкій площі зосереджено біля 170 різних, у більшості екзотичних, деревних і чагарникових порід, які є цінним насіннєвим фондом. Парк забезпечений приміщеннями, але зовсім не забезпечений постійним штатом, в ньому є лише один охоронник.

Дендропарк «Софіївка» згідно з постановою Ради Міністрів УРСР зараз приймається в систему АН УРСР. План її використання та потреби будуть з'ясовані ближчим часом.

Належна наукова робота і охорона в заповідниках і дендрологічних заповідних парках не може плідно розвиватись при тому стані кадрів, який ми маємо. Так, в заповіднику «Кам'яні могили» немає не тільки будь-якої будівлі, але й навіть охоронника, в дендропарку «Устимівка» є лише один охоронник, в інших заповідниках, за винятком дендропарку «Олександрія», також немає кваліфікованих наукових працівників, що змогли б забезпечити хоча б мінімальну круглорічну наукову роботу.

З метою покращення наукової роботи в заповідниках і заповідних дендрологічних парках, використання їх для наукової роботи і потреб народного господарства, пропаганди природничих знань і досягнень зеленого будівництва, Президія Академії наук Української РСР намітила протягом ближчого часу провести такі заходи:

1. Ліквідувати існуюче подвійне підпорядкування заповідників і дендропарків, що існувало до цього часу (в науково-методичному відношенні інститутам, а господарсько-фінансовому – Управлінню справами АН УРСР) і повністю передати всі функції безпосереднього керівництва відповідним інститутам, одразу посиливши науково-методичні допомогу і контроль за роботою заповідників і дендропарків з боку Президії АН УРСР, для чого передбачити в штаті Комісії по охороні природи при АН УРСР штатну посаду вченого секретаря, наукового співробітника-консультанта і референта.

2. Закінчити роботу по уточненню положень і розробці п'ятирічних планів розвитку і будівництва заповідників і дендропарків.

3. З метою надання допомоги народному господарству республіки і, зокрема, зеленому будівництву, розширити територію розсадників дендропарків «Олександрія» і «Троїстянець» для вирощування декоративних і цінних деревних і кущових порід до 20 га.

4. Провести переатестацію працівників дендропарків і заповідників з метою звільнення від осіб, що за своєю кваліфікацією і практичною діяльністю не забезпечують роботи в заповіднику, і посилення кваліфікованими працівниками.

5. З метою популяризації заповідників серед населення, протягом 1956 р. виготовити, а в 1957 році видати путівник «Заповідники і дендропарки Академії наук Української РСР».

6. Організувати на території всіх заповідників і дендропарків постійно діючі метеорологічні пункти і музеї місцевої природи.

В зв'язку з тим, що дендропарки і заповідники АН УРСР, як визначні наукові і державні цінності, місця масових екскурсій і туризму для громадян СРСР і зарубіжних гостей, потребують відповідного догляду, відбудови і впорядкування, Президія АН УРСР просить Раду Міністрів Української РСР:

1. Виділити асигнування для побудови по одному будинку для музею місцевої природи та для лабораторій, в яких мають працювати співробітники заповідників та приїжджі наукові співробітники в заповідниках: «Хомутовський степ», «Кам'яні могили», «Стрілецький степ», «Михайлівська ціпна», дендропарки «Тростянець» і «Веселі Боковеньки».

2. Виділити асигнування для побудови на території всіх заповідників та дендропарків по одному будинку-гуртожитку для приїжджих наукових працівників, екскурсантів і туристів та студентів-практикантів.

3. Запланувати та виділити на придбання для роботи в дендропарках (догляду, обробки ґрунту та боротьби з шкідниками та хворобами) наступні машини:

1. Трактори ДТ-54	— 5 x 16 тис. крб
2. [Трактори] «Белорусь»	— 5 x 21 —/—
3. Телескопічних драбин, змонтованих на автомашинах ГАЗ-51	— 4 x 41 —/—
4. Автомашин легкових ГАЗ-69	— 3 x 17 —/—
5. Універсальних навісних тракторних обприскувачів	— 5 x 5 —/—
6. Плантажних плугів	— 3 x 6 —«
7. Плугів для викопки саджанців ПВ-2	— 5 x 2 —/—
8. Кінних обприскувачів	— 5 x 2 —/—
9. Ручних обприскувачів	— 20 x 0,5 —/—
10. Ручних обпилувачів	— 15 x 0,3 —/—
11. Навісних тракторних культиваторів	— 5 x 5 —/—
12. Універсальна плодотерка (система Сергієнко)	— 5 x 3 —/—
13. Дрібний інвентар	— 20 —/—

Всього 537,5 тис. крб

4. Для розгортання палежної наукової роботи та забезпечення охорони заповідників і дендропарків виділити додатково 15 штатних одиниць, а саме:

а) для дендропарку «Веселі Боковеньки» — 1 штатну одиницю наукового керівника, кандидата наук;

б) для дендропарку «Тростянець» — 1 штатну одиницю наукового керівника, кандидата наук;

в) для дендропарку «Устимівка» – 1 штатну одиницю завідуючого, спеціаліста з вищою освітою;

г) для заповідника «Хомутовський степ» – 1 штатну одиницю наукового керівника, кандидата наук і 1 штатного лаборанта (зоолога) з вищою освітою;

д) для заповідника «Стрілецький степ» – 1 штатну одиницю наукового керівника, кандидата наук та 1 штатну одиницю старшого лаборанта (ботаніка) з вищою освітою;

е) для заповідника «Кам'яні могили» – 1 штатну одиницю завідуючого, спеціаліста з вищою освітою, 1 штатну одиницю старшого спостерігача, і 1 штатну одиницю охоронника;

ж) для заповідника «Михайлівська цілина» – 1 штатну одиницю завідуючого, спеціаліста з вищою освітою, 1 штатну одиницю спостерігача;

з) для існуючої при Президії АН УРСР Комісії по охороні природи, на яку покладається методичне керівництво і контроль за роботою заповідників, виділити 1 штатну одиницю вченого секретаря комісії, кандидата наук, 1 штатну одиницю наукового співробітника-консультанта, кандидата наук і 1 штатну одиницю референта;

і) для Ботанічного саду АН УРСР – 1 штатну одиницю заступника директора по дендропарках.

5. Для проведення невідкладних робіт по реставрації, відбудові і реконструкції архітектурних споруд, очистки і відбудови системи ставків, будови огорожі передбачити, починаючи з 1956 року виділення для цих цілей асягнування, згідно з додатком № 1*1.

6. З метою упорядкування заповідної справи на Україні і зосередження всіх заповідників, що знаходяться на території Української РСР в одній організації, Президія АН УРСР просить Раду Міністрів УРСР прискорити вирішення питання про передачу Академії наук УРСР Кримського державного заповідника ім. В. В. Куйбишева, Азово-Сивашського і Чорноморського заповідників та вирішити питання про організацію заповідника в радянських Карпатах.

Доповідаючи про стан та заходи по розвитку роботи в заповідниках та дендрологічних парках АН УРСР, Президія АН УРСР просить Раду Міністрів Української РСР розглянути і вирішити піднесені в цій доповідній записці питання.

Додаток*2: Перелік об'єктів капітального будівництва і ремонтно-відбудовних робіт в дендропарках і заповідниках АН УРСР.

Віце-президент АН УРСР дійсний член АН УРСР Г. [М.] Савін
Головний учений секретар Президії АН УРСР
доктор технічних наук О. [Н.] Щербань

ІА НБУВ, ф. 139, оп. 3, стр. 92, арк. 13–23. Копія. Малюнок.

*1 Додаток в архівній справі відсутній.

*2 Підкреслено в документі.

**ЛИСТ ЗАВДУВАЧА СЕКТОРУ ДЕРЖАВИ І ПРАВА АН УРСР
АКАД. В. М. КОРЕЦЬКОГО ДО СПІВРОБІТНИКА ЦЕНТРАЛЬНОГО
ИНСТИТУТУ ПОЛІТИКО-ЮРИДИЧНИХ КАДРІВ м. ПЕКІН
ПРО СПІВПРАЦЮ ТА ОБМІН НАУКОВОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ**

10 листопада 1955 р.

Дорогой товарищ Мао Дуо!

Весь наш коллектив очень обрадовался дружескому теплому письму и подаркам, присланным Вами от имени Вашего, работников и курсантов Центрального института политико-юридических кадров¹. Мы сердечно благодарим всех наших друзей за это. Мы часто с теплотой вспоминаем Ваш приезд в наш город.

Мы глубоко интересуемся жизнью великого китайского народа, строящего социалистическое общество. Естественно, что в особенности нас интересуют вопросы организации и практической деятельности государственных органов Китайской Народной Республики, теории и истории государства и права КНР.

Научных сотрудников сектора интересуют, в частности, законодательные акты и материалы по истории и практической деятельности высших и местных органов государственной власти Китая. Мы были бы очень Вам признательны, если бы Вы нашли возможным прислать некоторые материалы о представительной системе органов государственной власти КНР. Некоторые из наших сотрудников начали изучать китайский язык, поэтому мы охотно будем знакомиться с правовыми материалами на китайском языке.

Мы Вам посылаем одновременно с этим некоторые работы Сектора государства и права АН УССР, а также альбомы с видами Киева на память о Вашем пребывании в Кисвс. Фотографии вышлем несколько позднее.

От имени всех сотрудников Сектора государства и права Академии наук Украинской ССР шлю горячий привет Вам, сотрудникам и курсантам Центрального института политико-юридических кадров и пожелания плодотворной работы на благо народного Китая и укрепления дружбы между великими советским и китайским народами.

С искренним уважением и дружеским расположением

Заведующий Сектором государства и права АН УССР
действительный член АН УССР *В. М. Корецкий*

¹ Лист з подякою за теплий прийом і надану допомогу надійшов до Сектору держави і права АН УРСР 14.09.1955 р.

Список
литературы сектора, отправляемый в Цент[ральный] ин[ститу]т
политико-юридич[еских] кадров. г. Пекин. Мао Дуо*¹

1. «Питання історії держави і права Української РСР», II. 1953 г.*²
2. «Питання історії держави і права Української РСР», 1955 г.
3. «Питання колгоспного права».
4. В. М. Корещький. «Створення воєнних баз США на чужих територіях – порушення міжнародного права».
5. В. М. Корещький. «Монтеск'є».
6. Б. М. Бабій. «Возз'єднання Західної України з Українською РСР».
7. Є. А. Тихонова. «Народні ради депутатів трудящих Болгарії в боротьбі за соціалізм».
8. 2 фотоальбоми «Київ»*³.

Науковий архів Інституту держави і права ім. В. М. Корещького, оп. 1, стр. 98, арк. 2, 4. Оригінал. Машинпис.

№ 294

**ЛИСТ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ АРХЕОЛОГІІ С. М. БІБІКОВА
ДО ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР О. В. ПАЛЛАДІНА ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ
СТВОРЕННЯ КЕРЧЕНСЬКОГО ІСТОРИКО-АРХЕОЛОГІЧНОГО
ЗАПОВІДНИКА**

10 листопада 1955 р.

В ответ на Ваше предложение дать заключение по поводу обращения Керченского городского Совета депутатов трудящихся в Совет Министров УССР об организации на горе Митридат в Керчи заповедника¹²¹ сообщают:

1. Заявление Керченского горисполкома было рассмотрено на ученом совете Института археологии АН УССР и в Научно-методическом совете по охране памятников культуры при Президиуме АН УССР. Постановлено: учитывая выдающееся историческое значение территории горы Митридат, просить Президиум АН УССР ходатайствовать перед Советом Министров УССР об организации в Керчи Историко-археологического заповедника на территории горы Митридат, включив в него «Золотой курган» и Керченский историко-археологический музей. Институт археологии и Научно-методический совет считают желательным в научно-организационном отношении подчинить заповедник Академии наук УССР.

¹ Заголовок вписано від руки олівцем.

² Тут і далі – рік видавця вписано олівцем від руки.

³ Пункт «В» дописано олівцем від руки.

2. Институт археологии считает целесообразным вопрос об организации Керченского заповедника рассматривать в связи с общим положением состояния изучения и охраны древних городов Северного Причерноморья – Херсонеса, Неаполя и Тиря.

20.VI.1955 г. Институт археологии внес свои предложения в Президиум АН УССР относительно положения дел с охраной и исследованием античных городов Северного Причерноморья. В этой записке содержатся предложения об организации заповедников в Керчи и Херсонесе.

В связи с поставленным вопросом об организации Керченского заповедника, Институт археологии просит Президиум АН УССР рассмотреть его предложения, переданные вице-президенту АН УССР Н. П. Семененко 20.VI. с. г.

Директор Института археологии АН УССР и председатель Научно-методического совета при Президиуме АН УССР *С. Н. Бибилов*

На документі помітки: «А. Н. Щербаню. Підготувати на Президіум. 12.XI. [1955 г.]. *А. В. Палладин*»; «Зам[естителю] Гл[авного] уч[еного] секр[етаря] Президіума Г. Д. Диденко. Прошу підготувати матеріал на біро Президіума. *А. Н. Щербань*. 16.XI.55 г.».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 679, арк. 437–438. Оригінал. Машинопис.

№ 295

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО МІНІСТРА КУЛЬТУРИ
УРСР К. З. ЛИТВИНА ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ СЕКЦІЇ ПО РОБОТІ
З МОЛОДИМИ ВЧЕНИМИ ПРИ КИЇВСЬКОМУ БУДИНКУ ВЧЕНИХ**

22 листопада 1955 р.

Академия наук Украинской ССР совместно с киевским Домом ученых организует секцию по работе с молодыми учеными г. Киева различных научно-исследовательских и учебных учреждений.

Целью работы секции является содействие научному общению между молодыми учеными и усиление активности участия их в культурной жизни столицы Украины.

Наряду с другими мероприятиями, намечаемыми для проведения среди молодых научных работников, весьма желательно также организовать просмотр и обсуждение новых кинофильмов, выпускаемых киностудиями Украины.

Просим Вас дать указание Управлению производства фильмов о предоставлении киевскому Дому ученых для просмотра и обсуждения на секция молодых ученых кинофильмов «Педагогическая поэма», «Мать», «По следам невидимых врагов», «Песня об Украине» и др. Полагаем, что просмотр и обсуждение фильмов, подготавливаемых киностудиями Украины, будет полезным как для молодых научных работников, так и для создателей этих кинофильмов.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Г. [Н.] Савин*
Зам[еститель] секретаря партийного комитета АН УССР *В. [И.] Врядий*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 680, арк. 371. Копія. Машинопис.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ЩОДО
НЕОБХІДНОСТІ ЗОСЕРЕДЖЕННЯ ВСІЄЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ СПАДЩИНИ
УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ У ІНСТИТУТІ ЛІТЕРАТУРИ
ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА АН УРСР*²**

29 листопада 1955 р.

Протягом багатьох років Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка Академії наук Української РСР виявляв і збирав розпорошену по всьому Радянському Союзу (як у окремих громадяни, так і в державних сховищах) рукописну спадщину українських письменників. На сьогодні у відділі рукописів нараховується понад 80 тис. документів (автографів). Протягом останніх років робота по розшуку автографів без успіху проводиться і по країнах народної демократії, внаслідок чого одержано ряд матеріалів із Польської, Чехословацької, Болгарської народних республік.

Рукописний фонд Інституту став науковою базою не лише для науковців інституту, республіки, а й науковців усього Союзу. Наукова читальня відділу рукописів обслуговує понад 7 тисяч читачів за рік, які черпають все нові й нові матеріали до історії української літератури, її зв'язків і взаємовпливів з російською та іншими слов'янськими літературами.

Але все ж на сьогодні далско не все зібрано. Значна частина матеріалів ще знаходиться по різних обласних і районних музеях, бібліотеках, архівах, часто в незадовільних умовах збереження, науково рідко використовується або й зовсім лежить мертвим капіталом. Необхідно створити єдину наукову базу, сконцентрувати рукописну спадщину українських письменників в такому місці, де було б забезпечене як збереження, так і всебічна наукова робота над фондами.

З метою забезпечення всебічного опрацювання, глибокого наукового дослідження та публікації невідомої літературної спадщини української класичної літератури та підготовки до друку, на основі зібраних рукописних матеріалів, повних академічних видаць (а на їх базі науково-популярних і масових видаць) творів українських письменників-класиків за критично перевіреними текстами – Президія АН УРСР вважає за доцільне зосередження всієї літературної спадщини українських письменників (автографів, творів, списків, авторитетних видань, першодруків, епістолярної спадщини, архівних справ, документів, портретних матеріалів) у відділі рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР.

У зв'язку з цим Президія Академії наук просить Раду Міністрів Української РСР ухвалити спеціальну постанову про концентрацію всієї літературної спадщини українських письменників (як дожовтєвського, так і радянського періодів) в Інституті літератури АН УРСР і про надання Інституту літератури виключного права на виявлення і збирання рукописних матеріалів української художньої

¹ Див. док. № 5, 49.

² Вперше з пропозицією про визначення відділу рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР центром зосередження рукописної спадщини класиків української літератури Президія АН УРСР звернулася до РМ УРСР 23 грудня 1953 р.

літератури по всіх державних закладах республіки (бібліотеках, музеях, архівосховищах тощо).

Президія Академії наук просить ухвалити також постанову, в якій зобов'язати Центральне архівне управління, Музей Ів. Франка у Львові, Луцький краєзнавчий музей, Чернігівський обласний музей, Музей М. Коцюбинського в Чернігові, Чернівецький музей і Музей О. Кобилянської в Чернівцях, Музей Панаса Мирного і Музей [І.] Котляревського в Полтаві, Одеську публічну бібліотеку та всі інші обласні, районні краєзнавчі музеї, архіви й бібліотеки – передати Інституту літератури всі матеріали і документи, які мають відношення до життя і творчості українських письменників.

Для забезпечення експозицій, а також інших потреб, зв'язаних з роботою музеїв, Академія наук зможе виготовити фотокопії з потрібних для музеїв матеріалів.

Президія АН УРСР також просить зобов'язати Міністерство культури [УРСР] всебічно сприяти Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР в справі виявлення і відбору літературної спадщини українських письменників по музеях України.

Президент АН УРСР академік *О. [В.] Палладін*
Головний вчений секретар Президії АН УРСР
доктор технічних наук *О. [Н.] Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 679, арк. 376–378. Копія. Машинопис.

№ 297

ІНФОРМАЦІЯ АН УРСР ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ВОД І ЛІКУВАЛЬНИХ ГРЯЗЕЙ КРИМУ В НАСТУПНІЙ П'ЯТИРІЧЦІ^{*1}

30 листопада 1955 р.

В июле месяце с. г. Академией наук Украинской ССР было проведено в г. Симферополе координационное совещание по проблеме развития производительных сил Крыма¹²². На основе материалов совещания Президиум Академии наук Украинской ССР считает необходимым поставить перед Вами вопрос о включении в план пятилетки мероприятий по изучению и использованию минеральных вод и лечебных грязей Крыма.

В Крыму имеются минеральные источники, характеризующиеся разнообразием химического состава вод и газированностью, которые можно использовать в бальнеологических целях.

В первую очередь заслуживают внимания следующие воды:

^{*1} Інформація була направлена міністру охорони здоров'я СРСР М. Д. Ковригіній та міністру охорони здоров'я УРСР В. Д. Братусю.

Сероводородные*¹

1. Соляно-щелочные, вскрытые бурением у г. Феодосии в палеоценовых отложениях на глубине 70–100 м. Минерализация 7,4 з/л. Содержание общего сероводорода 131,2 мг/л, дебит не определен.

2. Соляно-щелочные и соленые воды Чокракских и Караларских источников в районе Чокракского соленого озера на Керченском полуострове и около берега Азовского моря. Минерализация 7–32 з/л. Содержание общего сероводорода до 500–800 мг/л. Дебит источников и скважин значительный.

Углекислые

1. Соляно-щелочные, вскрытые бурением вблизи г. Симферополя и у дер[евни] Белоглипки за совхозом «Красным» в долине р. Салгир. Приурочены к среднюрским конгломератам на глубине 300 м. Минерализация около 2,6 з/л. Содержание свободной углекислоты по одному анализу 1314,7 мг/л. Дебит двух самоизливавшихся скважин – 1/4 и 1/3 л/сек.

2. Гидрокарбонатно-кальциевые, источника [В. А.] Обручева¹²³ (б[ывший] Бурун-Кая) в Бахчисарайском районе, вблизи дер[евни] Баштановки. Вода пресная, с выделением пузырьков газа, недостаточно исследована. По исполному анализу, проведенному в 1917 году, свободной углекислоты 165,5 мг/л. Дебит большой.

3. Соляно-щелочные в восточной части Керченского полуострова. Минерализация 10–14 з/л. Содержание свободной углекислоты до 1000–1180 мг/л. Представлены небольшими источниками Каялы-Сарт, Сеит-Элинскими и др.

Воды смешанного состава газов

1. У деревни Гончаровки, северо-восточнее г. Старого Крыма. Соляно-щелочные и хлоридные. Вскрыты бурением: первые в нижнемеловых отложениях и вторые в нижнемеловых и палеоценовых. Соляно-щелочные с температурой 32°С². Минерализация их 6,3 з/л и дебит при самоизливе 7–8 л/сек. Вода с глубины 635 м. Хлоридные из палеоцена с глубины 145 м имеют температуру 23°С и минерализацию 18 з/л. Из мела с глубины 717 м, минерализация 25,5 з/л. Дебит неизвестен.

2. У поселка Костырино (б[ывший] Чонгелек) в юго-восточной части Керченского полуострова из Чокракских отложений. Соляно-щелочные и другие. Температура 34–52°С. Дебит мал, но не определен. Вода с глубины 680–850 м.

3. В Новоселовском районе в 50 км северо-восточнее г. Евпатории. Соленые смешанного состава газа, с содержанием микрокомпонентов. Анализ производится. Содержание хлора 23 з/л, сульфатов – следы. Имеется железо и свободная углекислота. Вскрыты бурением в нижнем мелу на глубине 1300 м. Температура воды на забое скважины 70°С. На самоизливе из скважины температура 53°С при дебите 2,3 л/сек.

В настоящее время в Крыму используются только два минеральных источника. Вода одного из них – источника «Феодосия» уже в течение нескольких лет разливается в бутылки и поступает в продажу. Вода другого – Куйбышевского источника с 1955 г. используется в бальнеологических целях. У этого источника построено небольшое деревянное ванное здание. Водолечебница функционирует пока лишь в летнее время.

¹ Тут і далі – підкреслено в документі.

² Тут і далі – так у документі.

В Крыму имеются большие возможности для использования грязей в бальнеологических целях. Лучшие грязи находятся в озерах Сакском, Мойнакском и Чокракском (Керченский полуостров). Наибольшие перспективы имеют грязи Чокракского озера, которые до Отечественной войны использовались Чокракской грязелечебницей. В настоящее время в районе озера расположен авиаполигон.

Нам представляется необходимым в целях развития курортного строительства в Крыму предусмотреть следующие мероприятия:

1. Восстановление грязелечебного курорта и использование на нем Чокракских и Караларских сероводородных источников и лечебных грязей Чокракского озера.

2. Строительство санатория в Куйбышевском районе, вблизи села Соколиное, на базе соленого сероводородно-азотного радиоактивного источника Аджи-Су (в настоящее время имеется лишь примитивная водолечебница).

3. Обратит внимание на обнаруженные в Крыму (на Керченском полуострове и в 50 км от г. Евпатории) горячие минеральные воды для использования их в бальнеологических целях.

4. Произвести силами «Союзгеокаптажминвод»:

а) торпедирование у г. Фсодосии двух скважин с сероводородной водой для определения их дебита;

б) бурение одной скважины на углекислую соляно-щелочную воду до глубины порядка 300–350 м в долине р. Салгир у г. Симферополя.

5. Предусмотреть в плане научно-исследовательских работ по курортологии на 1956 г. и шестую пятилетку исследования: скважин у деревни Гончаровка, Старокрымского района для использования минеральных вод, имеющих температуру 32°C в бальнеологических целях и Обручевского источника в Бахчисарайском районе у деревни Баштановка для решения вопроса о возможности использования источника в лечебных целях.

О Вашем решении просим поставить нас в известность.

Вице-президент Академии наук Украинской ССР,
председатель Совета по изучению производительных сил УССР Г. [Н.] Савин
Главный ученый секретарь Президиума Академии наук УССР
доктор технических наук А. [Н.] Щербань

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 680, арх. 377–378. Копія. Машиннопис.

№ 298

**ПРОПОЗИЦІЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО МІНІСТРА М'ЯСОМОЛОЧНОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ УРСР Я. О. ГОЛОТИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ
НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЛУЗІ РОЗРОБОК ІНСТИТУТУ ОРГАНІЧНОЇ
ХІМІЇ АН УРСР**

9 грудня 1955 р.

В текущем году Институт органической химии Академии наук УССР закончил научно-исследовательскую работу по обработке коровьего молока

катионообменниками с целью получения молока близкого по своим свойствам молоку женскому для вскармливания грудных детей.

Получение молока и метод его обработки апробированы в Институте питания и на кафедре педиатрии Киевского медицинского института им. Богомольца.

В настоящее время метод обработки молока катионитами освоен, а полученный продукт испытан при кормлении грудных детей и показал хорошие результаты.

Учитывая изложенное, а также заключение по данному вопросу члена-корреспондента Академии медицинских наук Союза ССР профессора Е. П. Хохол, Президиум АН УССР просит Вас принять данную работу к внедрению на Киевском молочном заводе.

Все необходимые материалы по этому вопросу будут представлены министерству руководителем данной работы членом-корреспондентом АН УССР П. В. Головинным.

Вице-президент АН УССР
действительный член АН УССР *Н. [П.] Семененко*
Главный научный секретарь Президиума АН УССР
доктор технических наук *А. [Н.] Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 680, арк. 389. Копія. Машинопис.

№ 299

**ІНФОРМАЦІЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО МІНІСТЕРСТВА
КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УРСР ПРО РЕЗУЛЬТАТИ
РОБОТИ АКАДЕМІЧНИХ УСТАНОВ З ОЗЕЛЕНЕННЯ МІСТ
І РОБІТНИЧИХ СЕЛИЩ РЕСПУБЛІКИ**

26 грудня 1955 р.

На В[аш лист] /№ 07-49 от 10.II.55 г.*

Выполняя постановление Совета Министров УССР от 15 июля 1955 г. о десятилетнем плане создания и развития зеленых зон городов и рабочих поселков УССР на 1955-1964 гг., учреждения Академии наук УССР проработали следующую работу:

1. Институтом ботаники АН УССР разработана и передана МКХ УССР инструкция по вегетативному размножению деревьев и кустарников зелеными черенками. Заключается также подготовка к изданию пособия по вегетативному размножению древесных и кустарниковых пород, которое предполагается передать МКХ УССР в I кв. 1956 г.

Кроме того, Институт ботаники принимал участие при обсуждении на заседании ученого совета министерства вопросов стандартов кустарниковых насаждений, апробации рекомендованного списка декоративных растений для вертикального озеленения, при обсуждении отчета станции декоративного цветоводства Треста зеленых насаждений.

* Туг і далі – підкреслено в документі.

2. Институтом зоологии АН УССР разработаны и переданы МКХ УССР предложения по обогащению охотничьей фауны и охране полезных животных в лесах зеленых зон вокруг городов и рабочих поселков УССР.

3. Учреждениями АН УССР предусмотрена разработка исследований по испытанию новых древесных и кустарниковых пород и введению их в посадке зеленых зон, а также по разработке методов ускоренного выращивания штамбового материала (Институт леса АН УССР). Институт ботаники АН УССР выполняет внеплановую работу по подбору пород для озеленения городов и сел Полесья УССР.

Отделом лесомелиорации и озеленения Крымского филиала АН УССР предусмотрены исследования по разработке научных основ лесоразведения и озеленения в степной части юга УССР и по разработке научных основ борьбы с эрозией почв путем облесения и озеленения горных склонов Крыма. В запланированных работах особое внимание уделено вопросам агротехники выращивания древесных и кустарниковых пород без полива.

Ботаническим садом АН УССР в план научных исследований на 1956 г. включены темы: «Размножение новых сортов цветочных растений селекции Ботанического сада для передачи в практику зеленого строительства» и «Разработка ассортиментов древесных и кустарниковых пород, цветочных растений, винограда и других лиан для озеленения на Украине». Кроме того, Ботанический сад разработал проект порайонного видового состава древесных и кустарниковых пород для озеленения городов и рабочих поселков УССР.

4. Дендропарк «Тростянец» и «Александрия» осенью текущего года заготовили около 6000 кг семян древесных и кустарниковых пород (лиственных и хвойных растений) для выращивания в массовых масштабах посадочного материала.

5. Институтом леса АН УССР 24 ноября с. г. проведено совещание по координации планов научно-исследовательских работ на 1956 г. по вопросам озеленения городов и рабочих поселков УССР. К работе совещания были привлечены представители институтов ботаники, леса, Ботанического сада, Крымского филиала АН УССР и Института градостроительства Академии строительства и архитектуры УССР.

Институтом собрано свыше 265 тонн семян 103 видов древесных и кустарниковых пород, выращено сеянцев 62 пород в количестве 373 тыс. штук, передано производству 113 тыс. сеянцев и саженцев 29 древесных пород, а также подготовлено к передаче весной 1956 года 170 тыс. сеянцев и саженцев 40 пород, в том числе 6 тыс. штук штамбового материала.

Кроме того, Институт леса АН УССР разработал рекомендации по ассортименту древесных и кустарниковых пород для озеленения городов по зонам УССР. Предложения до 1 января 1956 г. будут переданы Министерству коммунального хозяйства УССР и другим организациям.

Приложение*: Постановление Президиума АН УССР от 4 августа 1955 г. (протокол № 57-б, § 820) об участии учреждений АН УССР в реализации

* Додаток не публікується. Див.: Додатки: Регістри протоколів засідань Президії Академії наук УРСР (1951-1955).

десятилетнего плана создания и развития зеленых зон городов и рабочих поселков
УССР на 1955–1964 гг. – 3 листа.

Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
доктор технических наук А. [Н.] Щербань

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, стр. 680, арк. 399–400. Копія. Машиннопис.

№ 300

**КЛОПОТАННЯ ПЕРШОГО СЕКРЕТАРЯ ЦК КПУ О. І. КИРИЧЕНКА
ДО ПРЕЗИДІЇ ЦК КПРС ПРО ПОНОВЛЕННЯ ЗВАННЯ АКАДЕМІКА
ДЛЯ ДІЙСНИХ ЧЛЕНІВ АН УРСР**

28 грудня 1955 р.

До 1945 года действительные члены Академии наук Союза ССР и академий наук союзных республик, в соответствии с уставами своих академий, имели звание академика.

Совет Народных Комиссаров Союза ССР, по предложению Президиума Академии наук Союза ССР, 29 марта 1945 года принял постановление, согласно которому звание академика оставлено только за действительными членами Академии наук Союза ССР, а для академий союзных республик было определено именовать своих членов – действительными членами, без звания «академик».

Такое разделение академических званий не соответствует точному смыслу и названию академий, как таковых, потому что под словом «академик» обычно понимается действительный член академии, независимо от того союзная это академия или республиканская. Поэтому целесообразно было бы восстановить звание академиком, существовавшие до 1945 года, для действительных членов академий наук союзных республик. Это укрепит авторитет и роль республиканских академий в развитии научных исследований, а также в проведении разного рода мероприятий международного характера.

ЦК КП Украины просит ЦК КПСС восстановить для Академии наук Украинской ССР академические звания, существовавшие до 1945 года, с тем, чтобы ее действительные члены имели звание академика Академии наук Украинской ССР.

А. [И.] Кириченко

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, стр. 4032, арк. 122. Копія. Машиннопис.

**ОЦІНОЧНИЙ АКТ НА БІБЛІОГРАФІЮ ПРАЦЬ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
XIX – 30-х рр. XX ст., СКЛАДЕНУ ПРОФ. М. М. КОРДУБОЮ
І ПРИДБАНУ ІНСТИТУТОМ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР**

*29 грудня 1955 р.
м. Львів*

Комісія, створена наказом № 173 по Львівському філіалу Академії наук УРСР від 27 грудня 1955 р. в складі директора Інституту суспільних наук, доктора історичних наук І. П. Крип'якевича (голова комісії), кандядата історичних наук О. Ю. Карпенка, заступника директора Львівської бібліотеки АН УРСР О. П. Куша, завідуючого відділом бібліографії Львівської бібліотеки АН УРСР М. П. Гуменюка і ученого секретаря Інституту суспільних наук В. Л. Карпової (секретар комісії), склала цей акт в тому, що:

1) Бібліографія по питаннях історії України, складена доктором історичних наук М. М. Кордубою, яка залишилася після його смерті в посіданні його дружини гр[омадянки] [Є. М.] Кордуби і охоплює книги та періодичку на українській, російській і інших мовах, що появились в 1800–1939 рр., являється бібліографією реєстраційного типу і являє собою значну наукову цінність. Вона має особливе значення для дослідження питання воз'єднання України з Росією.

2) Матеріали бібліографії розписані на карточках і згруповані в порядку виходу видань в світ по десятиліттях, а внутрі*2 десятиліття карточки згруповані в алфавітному порядку.

Карточки за десятиліття 1890–1899 рр. згруповані в систематичному порядку, згідно із схемою, розробленою проф. М. М. Кордубою, що її додається до цього акту. У зв'язку із смертю проф. М. М. Кордуби робота по перебудові бібліографії по цій системі залишилася недокінченою.

Крім цього, є значна кількість карточок по окремих питаннях, а саме:

- I. Загальна археологія,
- II. Археологія поодиноких місцевостей,
- III. Архіви на території СРСР і Польщі,
- IV. Бібліографія бібліографій,
- V. Бібліотека історичного інституту і семінара історії України,
- VI. Бібліотека на території СРСР, Польщі і в других країнах,
- VII. Подорожі по бібліотеках і архівах (довідки про матеріали, які там зберігаються),

VIII. Драгоманов і «Вільне слово»,

IX. Джерела – збірники актових і других матеріалів,

X. Журнали, збірники і періодика – українською мовою,

XI. – // – – російською мовою,

XII. – // – – польською мовою,

XIII. Журнали і збірники на неслов'янських мовах,

*1 Див. док. № 250.

*2 Так у документі.

XIV. Журнали і періодика литовські і інші,

XV. Іконографія:

А. Історичні особи до кінця XVIII в.:

а) Збірники і групові знімки і картини,

б) знімки поодиноких осіб.

Б. Діячі нового часу:

а) Збірні знімки,

б) знімки поодиноких осіб.

XVI. Картографія,

XVII. Музеї і музезнавство,

XVIII. Населені пункти (література з описом населених місцевостей),

XIX. Псевдоніми і криптоніми – кирилицею,

XX. –//– – латинським алфавітом,

XXI. Пограниччя Галицької держави з Польщею,

XXII. Рукописи – їхні сховища на території СРСР і Польщі,

XXIII. Різне,

XXIV. Швєдськїяна – по роках виходу видань в світі, починаючи з 1840 р.

Приблизно 15% карточок мають анотації, 20–25% карточок мають посилання на рецензії описаних книг і других видів друкованої продукції.

Бібліографія являє собою певну цілісність і вилучувати з неї поодинокі частини було би недоцільно.

По приблизних підрахунках бібліографія має 68 тис. карточок. Коли виключити біля 26%, то є 18 тис. карточок, що мають тільки допоміжний характер, то залишається 50 тис. карточок, які мають безсумнівну наукову цінність.

4. Підставою для оцінки роботи по складанню названої бібліографії комісія приймає додаток до листа НКФ СРСР № 556 від 29.IX.1945 р. «Единые расценки для оплаты библиографических и библиотечных сдельных работ», надрукований в «Збірнику керівних матеріалів по бібліотечній роботі» – видання друге (Госкультиздат, Москва, 1948 г.)

5. Беручи до уваги, що вказана бібліографія складена висококваліфікованим спеціалістом-істориком, що вона містить значну кількість карточок на чужих мовах, а також що вона вимагає структурної перебудови відповідно до діючих сьогодні норм бібліографічної систематики, комісія визначає вартість роботи по 30 копійок за одну карточку.

6. На підставі вшесказаного комісія визначає вартість бібліографії проф. [М. М.] Кордуби, яка обіймає 50 тис. шт. в сумі 15 тис. карбованців (п'ятнадцять тисяч карбованців).

Голова комісії *І. П. Крип'якевич*

Члени комісії: *О. Ю. Карпенко*

О. П. Куц,

М. П. Гуменюк

Секретар комісії *В. Л. Карпова*

Державний архів Львівської області, ф. 2923, оп. 1, спр. 92, арк. 15–18. Оригінал. Машиннопис.

№ 302

**ПОВІДОМЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УРСР
ДО ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ МАТЕМАТИКИ АН УРСР
АКАД. Б. В. ГНЕСЕНКА ПРО ПЕРЕДАНУ БІБЛІОТЕЦІ КОЛЕКЦІЮ
НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ, ПРЕДСТАВЛЕНИХ НА МІЖНАРОДНІЙ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ З МИРНОГО ВИКОРИСТАННЯ
АТОМНОЇ ЕНЕРГІЇ В ЖЕНЕВІ**

30 грудня 1955 р.

Президія Академії наук Української РСР передала Державній публічній бібліотеці УРСР колекцію доповідей, представлених на Міжнародну науково-технічну конференцію по мирному використанню атомної енергії, що відбулася 8–24 серпня 1955 р. в Женеві.

Колекція складається з 1109 доповідей, надрукованих російською, французькою, англійською та іспанськими мовами. ДІБ УРСР склала на ці доповіді алфавітний та системний каталоги. Бібліографічний опис кожної доповіді зроблено двома мовами – мовою оригіналу та російською мовою. Деяка частина доповідей має анотації, написані російською мовою.

Згалана колекція має велике значення для науково-дослідної роботи переважної більшості інститутів АН УРСР.

У відповідності до згаданого просимо Вас повідомити про зміст цього листа всіх науковців Вашого інституту.

Заступник директора ДІБ УРСР по науковій частині *М. [П.] Рудь*

ІА НБУВ, ф. 264, оп. 1, спр. 298, арк. 31. Оригінал. Машинюпис.

№ 303

**КОРОТКИЙ ЗВІТ ПРО НАУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ АН УРСР
ЗА 1951–1955 рр.**

[Грудень 1955 р.]^{*1}

В истекшем пятилетии (1951–1955 гг.) научная деятельность учреждений Академии наук Украинской ССР была направлена на разрешение задач, поставленных XIX съездом КПСС, а также XVIII съездом КПУ Украины.

Этот период характеризуется значительным расширением сети научно-исследовательских учреждений АН УССР, укреплением их материально-технической базы, ростом научных кадров, а также развитием новых научных направлений и решением ряда актуальных проблем, имеющих важное научное и практическое значение для народного хозяйства и культуры.

За годы пятой пятилетки в составе Академии наук УССР организовано 12 новых научно-исследовательских учреждений.

^{*1} Дату встановлено за змістом документа.

На базе отделов институтов АН УССР во Львове был организован Львовский филиал АН УССР в составе 6 научно-исследовательских учреждений: Института машиноведения и автоматизации, Института агробиологии, Института геологии полезных ископаемых, Института общественных наук, Сейсмического сектора и Научно-природоведческого музея.

В составе Академии наук УССР организованы были также следующие институты: радиофизики и электроники, металлокерамики и спецсплавов, металлофизики, физиологии им. А. А. Богомольца.

По решению правительства в состав АН УССР передан Крымский филиал Академии наук СССР, а также ряд биологических заповедников и дендрологических парков («Тростянець», «Александрія», «Софиевка» и другие).

Число лабораторий и отделов в соответствующих учреждениях увеличилось на 24 единицы, а среднее количество сотрудников в лабораториях повысилось с 8 до 10 человек.

Значительно расширился за последние пять лет количественный состав сотрудников, который достиг 5350 чел., против 4100 к началу 1951 года.

Число научных сотрудников увеличилось на 300 человек и составляло к концу 1955 г. более 1700 человек.

В течение 1951–1955 гг. сотрудники учреждений АН УССР успешно защитили 86 докторских и 592 кандидатских диссертаций.

Заметно укрепились и материально-техническая база учреждений. Стоимость сооружений, оборудования и транспортных средств за 5 лет увеличилась на 80 млн рублей.

Успешный рост научных кадров, расширение сети и лабораторной базы, позволило учреждениям Академии наук Украинской ССР развить за последние годы некоторые новые научные направления и завершить ряд важных научно-исследовательских работ.

К наиболее важным достижениям, полученным научными учреждениями Академии наук Украинской ССР за 1951–1955 гг., относятся следующие:

В области ядерной физики*¹ Физико-техническим институтом проведены большие работы по созданию современных линейных ускорителей заряженных частиц и электростатических генераторов высокого напряжения разных мощностей; изучение вопросов взаимодействия нейтронов с ядрами атомов и нейтронов с тяжелыми ядрами, разработан метод применения радиоактивных изотопов для исследования процесса очистки металлов от примесей и др. Институтом физики проведено ряд исследований по нейтронной физике и теории ядерных сил. Некоторые результаты этих исследований были доложены и получили положительную оценку на Женевской международной конференции по использованию атомной энергии в мирных целях. Создание циклотронной лаборатории Института физики способствовало более широкому развитию работ по ядерной физике.

В области физики полупроводников обоснована роль электронных состояний на поверхности полупроводников в явлениях адсорбции и катализа, разработаны новые методы исследования поверхностных электронных состояний; заложены физические основы работ германиевых точечно-контактных диодов и триодов

* Тут і далі – підкреслено в документі.

и технологии их изготовления; разработаны и изготовлены кристаллические фотосопротивления, высокочувствительные к видимому свету, ультрафиолетовым и рентгеновым лучам. Институтом физики организовано серийное производство этих приборов.

В области теоретической физики проведен ряд важных исследований по теории твердого тела, в которых получила дальнейшее развитие и применение теория поляронов и теория поглощения и люминесценции в кристаллах; изучен ряд вопросов по теории полупроводников и полупроводниковых приборов; на основе методов теории поляронов проведена разработка комплекса вопросов по нукломезодинамике; изучены взаимодействия поляризованных ядер, свойства ряда изотопов и др.

В области радиофизики получен ряд важных результатов по регенерированию сверхвысоких частот сантиметрового и миллиметрового диапазонов радиоволн, широко применяемых в радиолокационной технике; проведены большие работы по изучению распространения радиоволн ультракоротковолнового диапазона в тропосфере, имеющие важное значение для дальнейшего развития радиосвязи, радиолокации и радиоастрономии.

В области физической электроники проведено комплексное исследование металлов, покрытых адсорбированными пленками; всесторонне исследованы оптические свойства современных эффективных фотоэлектрических катодов, проведены исследования в области ионных источников. Разработана новая технология изготовления пористо-пленочных катодов, весьма важных и необходимых для создания новой импульсной радиотехнической аппаратуры.

В области электроскопии и люминесценции веществ произведена ряд исследований, в результате которых установлены новые закономерности спектроскопии и оптики молекулярных кристаллов, сделаны новые представления о люминесценции кристаллов; получены новые данные о строении кристаллов и его связи со строением молекул; разработан ряд вопросов по применению спектров кристаллов при низких температурах как индикаторов различных явлений, происходящих в кристаллах (фазовые превращения, напряжения и деформации в кристаллах и др.); разработаны и изготовлены образцы новых приборов для быстрой регистрации спектров в инфракрасной и ультрафиолетовой областях, в том числе инфракрасный спектрометр и фотоэлектрический прибор для контроля цехов ректификации коксохимической промышленности.

В области математики и механики разработаны новые методы исследования уравнений математической физики и даны приближенные методы решения ряда математических задач и отдельных видов дифференциальных уравнений, которые были применены в теории расчетов подъемных канатов для глубоких и сверхглубоких шахт.

Разработан и сконструирован специальный прибор «Интегратор ЭГДА-6/53», который намного облегчает и ускоряет решение некоторых практических задач математической физики. Около 60 различных организаций с успехом используют этот прибор для расчетов конкретных прикладных задач гидромеханики, аэродинамики, электротехники и строительной механики.

На базе созданных и установленных быстродействующих электронных счетных машин развернулась подготовительная работа по созданию вычислительного центра на Украине¹.

В области астрономии ведущей проблемой являлась проблема «Составление каталога слабых звезд», которая разрабатывалась совместными усилиями ряда советских и зарубежных обсерваторий.

По этой проблеме Главная астрономическая обсерватория АН УССР накопила большой материал наблюдений на вертикальном круге и значительное количество фотографий галактик на астрографе. В результате обработки этих наблюдений составлен Каталог склонений 588 звезд и Каталог 67 Полтавских широтных звезд.

Обсерваторией проведена также значительная работа по фотографированию Луны с целью составления новой карты рельефа краевого пояса Луны.

За последние два года в значительной мере расширилась проводимая из обсерватории служба неба. Эпизодические наблюдения переменных звезд стали планомерными и целеустремленными. Проводится наблюдение переменных звезд избранных площадей с целью изучения колор-эквивалентов этих звезд и, в частности, долгопериодических.

Важнейшим достижением Полтавской гравиметрической обсерватории является то, что она стала всесоюзным центром по определению координат полюса. Обсерватория регулярно проводит широтные наблюдения, получает данные таких же наблюдений от других станций, обобщает эти данные, производит вычисление координат полюса и сообщает их Центральному бюро государственной Службы времени СССР¹⁴ и другим заинтересованным организациям для нужд геодезии и службы времени.

В области неорганической химии установлена общая количественная закономерность взаимодействия гидрофильных веществ с водой. Открыты аномально-вязкие свойства у водных растворов глицерина и сахарозы. Выяснен механизм защитного действия высокополимеров в золях металлов. Определены гидрофильные, сорбционные и структурно-механические свойства бентонитовых глин УССР. Выполнено крупное экспериментальное и теоретическое исследование по борьбе с фильтрацией грунтов.

Разработаны новые методы физико-химического анализа растворов и комплексных соединений (криоскопический метод, изменение диэлектрических постоянных, термография замерзших систем). Выяснено влияние растворителя на процесс комплексообразования. Изучено строение ряда соединений при помощи меченых атомов. Развита теория равновесия комплексообразования в растворах.

Разработана ряд новых методов определения микропримесей в металлах. Разработана теория электродных потенциалов в расплавленных солях.

Разработана теоретически и экспериментально полярография расплавленных солей. Выполнено крупное экспериментальное и теоретическое исследование по совместному электролитическому выделению металлов. Разработаны новые способы электролитического получения и рафинирования некоторых редких металлов и их соединений из отечественного сырья.

¹ Общественный центр АН УССР створено згідно постанови Президії АН УССР від 13 грудня 1957 р. № 81 (з 1962 р. – Інститут кібернетики НАН України).

Разработаны физико-химические основы гидротермического метода превращения хлоридов калия и натрия в сульфаты при их взаимодействии с сульфатом магния или кальция и водяным паром.

Выяснена природа и свойства органических веществ днепровской воды. Теоретически и экспериментально разработан вопрос очистки воды смешанными коагулянтами. Разработан метод очистки сточных вод Рубежанского химического комбината.

В области физической химии был дан и опытно проверен при помощи меченых атомов ряд теоретических обобщений, относящихся к закономерностям перемещений атомов водорода, кислорода, серы и азота при химических реакциях. Были разработаны и опытно проверены общие теории водородного и кислородного обмена. Впервые получены прямые экспериментальные подтверждения электрохимического механизма влажной коррозии железа и магния. Установлен механизм реакции образования вторичных аминов. Изучено влияние меди на азотное питание растений.

В связи с проблемой вулканизации каучука изучена зависимость подвижности серы от строения молекул и выяснены относящиеся к этому вопросу закономерности. Эти работы внесли некоторую ясность в природу действия ускорителей вулканизации каучука.

Изучение ряда реакций политионатов выяснило их истинный механизм и строгие и подтвердило предположения Д. И. Менделеева. С помощью радиоактивных меченых атомов найдены новые закономерности электрохимического поглощения ионов углем.

Разработаны новые методики работы с радиоактивными мечеными атомами и масс-спектрометрического изотопного анализа.

Исследована роль явлений диффузии в процессах на пористых промышленных катализаторах, показана необходимость учета этого влияния как в промышленной практике для повышения производительности и избирательности действия катализаторов, так и при лабораторных исследованиях для правильного толкования механизма каталитических реакций.

Существенным достижением явилось развитие теории формирования пористой структуры гелей кремневой кислоты и окислов металлов и разработка на ее основе методов приготовления сорбентов и катализаторов различной, наперед заданной пористой структуры.

Выяснен механизм некоторых каталитических реакций, открыто непостоянство химического состава катализаторов при изменении условий катализа, доказано влияние химического состава поверхности сорбентов на адсорбцию паров.

Подробно изучены фотохимические свойства железосодержащих аналогов хлорофилла и показана их высокая фотохимическая активность.

В области органической химии синтезировано несколько сотен новых потенциально противотуберкулезных соединений. Эти синтезы проведены преимущественно в ряду производных феназина, поскольку производными феназина являются некоторые природные антибиотики, а также ранее полученный в институте «саказин», уже вошедший в медицинскую практику. Работы по производным феназина значительно расширили химию феназина и позволили разработать несколько синтетических методов, имеющих общее значение.

К числу новых синтетических методов относится метод получения четвертичных солей слабых органических оснований с применением в качестве алкирующих средств эфиров нитробензолсульфокислот. Метод превосходит все известные способы алкирования органических третичных аминов и должен найти применение в различных областях органического синтеза.

Заключена и передана для внедрения промышленностью разработка технического синтеза альфа-токоферилацетата (витамин Е), имеющего большое значение для здравоохранения и животноводства.

Синтезировано более 200 новых цианиновых красителей (фотосенсибилизаторов для черно-белой и цветной киноплёнки). Эти работы способствовали улучшению качества киноплёнки и других фотоматериалов. Оптические исследования, проведенные над новыми красителями, позволили установить общие закономерности, связывающие строение красителей с их окраской, в частности был разработан вопрос о влиянии пространственных препятствий в молекуле красителя на поглощение им света.

Завершена разработка технологического процесса получения нового промышленного вида сахаристых веществ – фруктозы – на основе использования растительных явulinосов и применения ионного обмена для очистки промежуточных продуктов.

В результате изучения кинетики присоединения и тройной, и двойной связи установлены в ряде реакций активные агенты и кинетические факторы. Выяснена форма переходных комплексов в гетеролитических присоединениях и дана теория направления реакций присоединения в сторону образования цис- или трансформ. Сформулирована общая теория гетеролитических присоединений и возмещений.

С помощью меченой серы разъяснен механизм миграция сульфатной группы в амино- и окисульфосолях. Выяснен межмолекулярный механизм некоторых перегруппировок сульфокислот.

В области геологических наук установлены и освещены важнейшие черты тектонического строения и истории геологического развития всего юго-запада Европейской части СССР, а также основные вопросы геологического строения, истории геологического развития и истории осадконакопления в верхнем палеозое, мезозое и кайнозое обширной территории западного сектора Большого Донбасса.

Освещены основные вопросы геологического строения, истории геологического развития и истории осадконакопления в верхнем мезозое и кайнозое Причерноморской впадины.

Изучены основные вопросы геологического строения, истории геологического развития и истории осадконакопления в палеозое, мезозое и кайнозое Львовско-Волынской впадины, западного и северо-западного склона Украинского кристаллического щита.

Выяснены новые черты геологического строения, истории геологического развития и истории осадконакопления в мезозое и кайнозое Карпатского горного сооружения, Предкарпатского прогиба и Закарпатья.

Разработаны основные вопросы стратиграфия, этапов геологического развития петрогенезиса Украинского кристаллического щита, а также отдельных слагающих его комплексов.

Установлены и освещены основные вопросы геологического строения, истории геологического строения и петрогенезиса Криворожского железорудного бассейна.

Дана детальная характеристика распространения петрогенезиса (включая проблему метаморфизма горных пород) древнейших основных и ультраосновных пород Украинского кристаллического щита, а также железисто-кремнистых пород районов магнитных аномалий.

Установлены и освещены основные особенности третичного и четвертичного осадконакопления на территории Украинского кристаллического щита; выявлены главные закономерности образования россыпных месторождений, приуроченных к этим отложениям.

Изучены основные черты угленакопления и карбона для всей территории УССР; изучены закономерности распространения и образования третичных бурых углей на территории Украинского кристаллического щита; установлены основные закономерности распространения месторождений нефти и газа на территории Днепровско-Донецкой впадины и окраин Донбасса и охарактеризованы некоторые закономерности их формирования.

Установлены и освещены основные закономерности распространения и формирования рудных залежей Криворожского железорудного бассейна.

Охарактеризованы основные черты металлогения отдельных парагенетических комплексов Украинского кристаллического щита.

Детально освещены геологическое строение, гидрогеология и геохимические особенности районов строительства системы орошения на юге УССР.

Установлены и освещены основные закономерности распространения и формирования подземных вод отдельных районов УССР, а также минеральных вод всей территории республики.

Из числа теоретических исследований необходимо указать следующие:

Разработана геохимическая схема образования нефти с помощью специальной автоклавной аппаратуры с применением изотопов.

Изучены основные особенности геологического строения, петрографии и минералогии Закарпатья в зоне развития гртутных, свинцовых и цинковых месторождений.

Освещена геология и разработаны способы и направления использования менилитовых сланцев Карпат.

Изучены геохимические особенности калийных месторождений Прикарпатья и разработаны методы использования калийных солей в качестве сельскохозяйственного удобрения.

Выяснено глубинное строение советских Карпат и прилегающих территорий по данным геофизических исследований.

Проведено геофизическое изучение западного склона Украинского кристаллического массива, что дало возможность обнаружить ряд месторождений графита.

Разработаны методы получения из отходов перегонки нефти ряда ценных продуктов.

Сейсмическим сектором составлена сейсмоструктурная карта района Карпат.

В области технических наук. Впервые в СССР создана методика прогнозирования годового стока р. Днестра с большой заблаговременностью, по которой

осуществляется прогнозирование для днепровских строек; разработана и эффективно применен при проектировании водопропускных сооружений Каховского и Кременчугского гидроузлов метод учета трансформации расходов воды речным руслом; разработана теория движения воды на закрутках русел рек и каналов, на основании которых дан способ расчета неразрывающихся скоростей и устойчивой формы сечения груш.

Разработаны на основе синтеза методов строительной механики с методами теории упругости основные положения теории расчета на прочность и устойчивость пластинчатых и пластинчато-стержневых систем. Эта теория расчета способствует разработке и внедрению в практику (промышленное строительство, моторостроение, машиностроение и т. д.) надежных и в то же время экономичных новых типов инженерных конструкций; существенно развиты методы технической теории упругости применительно к важным задачам строительной механики роторов турбомашин. Результаты исследований изложены в монографии члена-корр[еспондента] АН УССР А. Д. Коваленко «Пластины и оболочки в роторах турбомашин» и внедрены в расчетную практику ряда ведущих турбостроительных заводов.

Завершено формирование нового направления в сварочной науке и технике — электрошлаковая сварка, внедрение которой дало 14,5 миллионов рублей экономии в 1954 году. В настоящее время электрошлаковая сварка внедрена на 17 крупнейших заводах страны.

Исследованы концентрации напряжений около круглых отверстий в пластинах, результаты которых представляют значительный интерес при расчете деталей машин на прочность; исследованы влияния жидких сред на выносливость стали, которые вошли в основу создаваемого нового научного направления — физико-химической механики твердых тел, возникшего в СССР и в настоящее время оформившегося в самостоятельную область науки.

Разработаны теории и методы тепловых расчетов рудящего воздуха для глубоких шахт, которыми пользуются в настоящее время научно-исследовательские и проектные организации министерств угольной промышленности, цветной металлургии и другие.

Разработаны новые прогрессивные режимы прокатки на блюмингах, которые используются при создании новых калибровок и проектировании новых блюминов. Внедрение этих режимов на заводе им. Дзержинского дало 2 миллиона рублей экономии в месяц.

Разработана и построена первая в Советском Союзе быстродействующая электронная счетная машина (малая электронная счетная машина), на базе которой в настоящее время построены более совершенные машины в АН СССР; разработана методика и проведен анализ устойчивости сложных автоматически регулируемых энергосистем при помощи электронной счетной машины, что является первым применением современной вычислительной техники для исследования устойчивости сложных энергосистем.

Разработан и освоен в полупромышленных условиях метод энерготехнологического использования бурых углей и торфа Украинской ССР путем полукоксования твердым теплоносителем, который по своим технико-экономическим показателям имеет существенные преимущества перед другими методами. В настоя-

щес время заканчивается проектирование первого промышленного предприятия по энерготехнологическому использованию бурых углей Днепровского бассейна.

Получены существенные результаты в разработке теоретических основ формирования металлокерамических материалов со специальными свойствами и технологий их изготовления. Результаты работы широко внедрены в промышленность.

Разработан метод дистанционного тензометрирования с использованием самоходной тензостанции применительно к деталям [сельско]х[озийственных] машин и тракторов, что позволило сделать и передать в промышленность ряд выводов о прочности и снижении веса самоходных комбайнов, плугов и тракторов; разработана и внедрена технология получения высокопрочного чугуна для изготовления ответственных отливок, а также технология получения ковкого чугуна на основе высокопрочного чугуна, сокращающая режим отжига примерно в 10 раз.

Разработаны основные положения по переводу на газ и по эксплуатации газоиспользующих установок для промышленных и коммунально-бытовых целей, которые широко используются в практике; разработаны система автоматик котельных, несколько конструкций газогенераторов, бытовых газоиспользующих установок и другие.

В области биологических наук. Институт биохимии АН УССР внес ряд существенных новых положений в развитие функциональной биохимии. Выяснены химические процессы, лежащие в основе функциональной деятельности головного мозга в целом и различных его отделов; выявлено значение обмена углеводов, фосфорных соединений (нуклеиновых кислот, аденозинтрифосфорной кислоты, фосфатидов) в процессах возбуждения и торможения функций нервной системы.

Успешно также были проведены исследования по изучению нарушения цикла трикарбоновых кислот, играющих важную роль в обмене веществ в тканях при диабете, особенностей нуринового обмена в растущих тканях, в опухолях и при регенерации тканей. Новые данные получены при изучении обмена ряда витаминов при различных физиологических состояниях организма (физическая работа, гипотония и др.).

По проблеме белка изучены денатурационные превращения белков, получены в высокоочищенном и кристаллическом состоянии некоторые ферментные тканевые белки и изучены их свойства.

Институтом физиологии им. А. А. Богомольца получены существенные научные результаты в области психиатрии; в изучении компенсаторных и защитных функций организма; изучении нарушений системы кровообращения при гипертонии; в области клинической физиологии и изучении патологии злокачественного роста, в области эндокринологии, биофизики и физиологии сельскохозяйственных животных.

В результате работ Института гидробиологии АН УССР изучены некоторые вопросы, посвященные повышению производительности открытых и закрытых водоемов УССР. Изучены гидрохимический и гидробиологический режимы, биология, условия размножения и состояние запасов основных промысловых рыб р. Днестра в районах Каховского и Кременчугского водохранилища и в Днепровско-Бугском лимане. Изучен гидрохимический и гидробиологический режим вновь строящихся прудов и прудов юга УССР. Закончено изучение фауны

беспозвоночных низовья рек УССР (Днепр, Буг, Дунай) и разработаны методы ее рационального использования. Вскрыты некоторые закономерности обмена веществ и пищеварения у рыб.

Институтом зоологии завершена разработка ряда вопросов, касающихся селекций дубового шелкопряда, ликвидации паразитарных заболеваний сельскохозяйственных животных.

Институтом микробиологии получены новые данные большого теоретического и практического значения в изучении роли почвенных микроорганизмов (грибов и бактерий) в питании, развитии и повышении продуктивности сельскохозяйственных растений; в изучении новых бактериальных удобрений. Проведена также работа по изучению возбудителей бактериальных и вирусных болезней [сельско]х[озийственных] культур и разработке мер борьбы с ними.

В результате изучения флоры и растительности Украины за годы пятой пятилетки Институтом ботаники АН УССР издано 4 тома «Флоры УССР» и 6-й выпуск «Определителя пресноводных водорослей УССР».

Ботаническим садом АН УССР пополнены коллекции древесных, кустарниковых и травянистых растений из дикой и культурной флоры Советского Союза и зарубежных стран на 2400 видов и 1420 сортов. Существенные результаты получены также в области акклиматизации ценных субтропических растений и танидоносов.

В области сельскохозяйственных наук. В результате применения и освоения метода радиоактивных изотопов в исследованиях установлены:

особенности действия ядерных излучений на растения и влияния различных условий на метаболизм углерода в процессах фотосинтеза при световых и темновых реакциях, а также использование растениями углерода в процессе корневого питания; взаимосвязь макро- и микроэлементов в питании сельскохозяйственных растений и направленное влияние их на изменение скорости обмена фосфорных и серосодержащих соединений; эффективность ядерной реакции (предпосевная обработка семян и некорневые подкормки) на урожай и продуктивности озимой пшеницы, сахарной свеклы и других культур; механизм биосинтеза каучука в корнях кок-сагыза в зависимости от форм азотного питания и микроэлементов; физиологическая роль микроэлементов марганца и меди в превращениях азота и синтеза белка в растениях; процессы превращения фосфорных соединений в различных типах почвы и роль микроорганизмов в этих превращениях; участие микроорганизмов в отношении питания растений.

Исследовано применение сорбентов из отходов буроугольной промышленности для улучшения корневого питания растений и повышения эффективности органических и минеральных удобрений.

Установлена физиологическая роль микроэлементов марганца в повышении жизнеспособности и устойчивости сельскохозяйственных растений против неблагоприятных условий внешней среды (вымывания, полегания и запала).

Исследовано преимущественное значение для всех сельскохозяйственных культур органоминеральной системы питания растений и высокая эффективность органоминеральных смесей для хозяйств, не имеющих больших запасов органических удобрений.

Впервые в практике земледелия научно обосновано производство нового вида комбинированного удобрения, содержащего фосфорную кислоту и микроэлемент марганец – марганезированный гранулированный суперфосфат.

Разработана методика изучения морфогенеза репродуктивных органов пшеницы.

Разработаны приемы приготовления и применения биологически обогащенных торфонавозных компостов.

Изучены радиоактивные свойства и лучшие формы калийных удобрений из местных залежей западных областей УССР.

Дана агрохимическая характеристика местных залежей фосфоритов и изучена их эффективность на различных типах почв УССР.

Разработаны методы направленного формообразования у межвидовых и межсортовых гибридов яровых пшениц.

Разработан способ исследования процессов оплодотворения растений при помощи пыльцы, маркированной радиоактивными изотопами, что позволило открыть новые закономерности процессов оплодотворения у кукурузы, хлопка, табака, махорки и др. сельскохозяйственных растений.

Разработаны методы отдаленной гибридизации и на этой основе созданы высокопродуктивные растения: а) гибрид сорго и суданки; б) гибрид земляной груши и подсолнечника.

Создан новый высокопродуктивный сорт озимой пшеницы «Харьковская-4» и четыре новых сорта чумизы.

Разработана лесная типология, используемая для обоснования лесохозяйственных мероприятий (лесные культуры, рубки, уход и главные рубки) с учетом лесорастительных условий.

Подведены итоги многолетних работ в области лесной гидрологии; изучена динамика влаги в почвах дубрав лесостепи и степи.

Разработан торфяно-гнездовой метод облесения бугристых песков, обеспечивающий высокую приживаемость сосны.

Разработаны приемы борьбы с вредителями и болезнями сельскохозяйственных культур, которые уже приняты к широкому испытанию или внедрению в производство. Обоснован эффективный метод предпосевной обработки семян сахарной свеклы техническим гексахлораном с целью борьбы со свекловичным долгоносиком; изучено действие минерально-масляной эмульсии ДДТ на гибель жуков свекловичного долгоносика при опрыскивании посевов сахарной свеклы; изучена эффективность новых хлорорганических соединений (хлортана, хлорфена и хлориндана) в борьбе со свекловичным долгоносиком; изучен способ внесения гексахлорана в рядки в смеси с минеральными удобрениями для борьбы со свекловичным долгоносиком.

Разработана рациональная система химических и биологических мер борьбы с вредной черепашкой на посевах хлебов.

Для борьбы с проволочниками из овощных и бахчевых культур разработан приманочный метод, обеспечивающий высокую эффективность на всех (кроме торфяных) почвах.

Установлены оптимальные нормы выпуска трихограммы для борьбы с озимой совкой.

Выведен новый сорт яровой пшеницы «Новоподольская» для западных областей УССР.

Изучены биохимические показатели белкового, углеводного и жирового обмена в дыхательной функции у коров, больных хронической гематурией.

Обоснована система мероприятий по окультуриванию и коренной переделке малоплодородных почв солонцового ряда.

Разработаны теоретические основы и методика прогнозирования солевых режимов почв и грунтов для обоснования проектов освоения и эксплуатации массивов орошаемых земель.

Заключена разработка методики и техники коллоидохимической технологии почв и грунтов для целей борьбы с фильтрацией при сооружении оросительных систем, прудов и водосмов путем осолонцевания.

Изучены различные группы чернопестрого крупного рогатого скота, отличающегося высокой молочной продуктивностью, и пути повышения его жирномолочности, что может быть положено в основу создания породы украинского чернопестрого скота. На основе достижений учреждений Отделения сельскохозяйственных наук АН УССР, Совет Министров СССР постановлением от 25 июня 1954 года № 1261 и Совет Министров УССР постановлением от 3 августа 1954 года № 1104 рекомендовали для широкого внедрения в колхозах и совхозах Украины:

отходы марганцеворудной промышленности – марганцевые шламы, как микроудобрение под сельскохозяйственные культуры с 1955 года на площади 500 тысяч га ежегодно в 16 областях УССР;

отходы буроугольной промышленности для повышения эффективности органических и минеральных удобрений ежегодно на площади 200 тысяч гектаров;

использование пиритных огарков как медного микроудобрения на карбонатных и карбонатно-железистых торфяниках, имеющих щелочную реакцию;

известкование кислых почв, используя для этого местные залежи мергелей западных и других областей УССР.

В области общественных наук. К числу основных достижений учреждений Отделения общественных наук Украинской ССР следует отнести завершение подготовки и издание ряда крупных монографических работ и учебников, в том числе:

«И. И. Мечников в борьбе за материализм и естествознание», «Торжество идеологии дружбы народов на Украине», «Общественно-политические взгляды Л. Украинця», «Очерки экономической географии Украинской ССР» том II, «Очерки развития народного хозяйства УССР», «Основные фонды промышленных предприятий и их использование», «Очерки истории промышленности и положение пролетариата Украины в конце XIX и начале XX вв.», «История Украинской ССР», «Очерки древней истории Украинской ССР», «Первобытное общество», «История украинской литературы», «Украинско-русский словарь», «Русско-украинский словарь», «Курс русского литературного языка», «Русский литературный язык первой половины XIX века», «Богдан Хмельницкий» и ряд других.

В истекший период издан ряд крупных монографических работ о творчестве классиков украинской литературы, а также подготовлены к печати и изданы сочинения И. Котляревского, В. Стефаника, Т. Шевченко, П. Мирного, Л. Украинки, И. Франко.

Институтом истории издано ряд монографических исследований и исторических документов в связи с исторической датой 300-летия воссоединения Украины с Россией.

Проведена также большая экспедиционная работа на территории Украины, в том числе в зоне строительства Каховской и Кременчугской ГЭС.

[...]*¹

Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
доктор технических наук *А. [Н.] Щербань*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, стр. 421, арк. 1–22. Копія. Малпункт.

*¹ Далі зяято інформацію про підсумки наукової діяльності установ АН УРСР у 1955 р.

КОМЕНТАРІ

1. Аналогічне звернення АН УРСР за цією ж датою також було направлено до секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова. Щоб отримати належне фінансування у 1951 р. керівництво АН УРСР протягом року ще декілька разів зверталось до державних органів управління УРСР: 23 січня 1951 р. Президент АН УРСР О. В. Палладів звернувся до заступника Голови РМ УРСР К. З. Литвиля за доповідною запискою про необхідність закупівлі наукового устаткування та транспортних засобів для АН УРСР у рамках запланованих коштів, 23 березня 1951 р. – до Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка з клопотанням про виділення додаткових коштів на потреби музеїв, що діють у структурі АН УРСР. Однак, всі ці спроби не мали успіху через позицію Держплану УРСР, який вважав неможливим задовольнити клопотання АН УРСР про додаткові асигнування, оскільки вони не були передбачені у державному плані на 1951 рік. – Док. № 4.

2. Листи з проханням про надання допомоги у справі вирощування деревних і кущових порід були надіслані П. С. Погребняком також до Середньоазійського інституту лісового господарства (м. Ташкент, Узбекика РСР), Президії АН та міністерств сільського і лісового господарства Казахської РСР, Президії АН та міністерств сільського і лісового господарства Узбекикої РСР, Міністерства лісового господарства Туркменської РСР. Більшість установ відгукнулися на прохання Інституту лісівництва АН УРСР і надіслали інформативні листи-відповіді, які містили поради теоретичного та суто практичного змісту, деякі – невелику кількість насіння порід рослин, вказаних у листі. – Док. № 6.

3. Робота над виданням «Історія Української РСР». Після критики результатів наукової діяльності колективу Інституту історії України АН УРСР, поштовок до якої стала постанова ЦК КП(б)У від 29 серпня 1947 р. «Про політичні помилки і незадовільну роботу Інституту історії України АН УРСР», єдиним можливим варіантом врятувати напрацювання наукового колективу інституту за зазначеною темою стала підготовка короткого курсу історії України. З грудня 1947 р. до лютого 1948 р. у Москві під головуванням акад. АН СРСР Б. Д. Грекова була проведена низка спільних нарад за участю авторського колективу Інституту історії України АН УРСР, учених Інституту історії АН СРСР і представників ЦК КП(б)У, присвячених обговоренню періодизації і плану-проспекту майбутнього видання. До кінця 1948 р. текст короткого курсу був підготовлений і широко обговорювався в Києві та Москві за участю російських, білоруських, молдавських істориків. Після врахування висловлених зауважень і пропозицій доопрацьований текст книги істотно збільшився, у зв'язку з чим було прийнято рішення друкувати її у двох томах під назвою «Історія Української РСР». Перший том вийшов друком українською (наклад 70 тис. примірників) і російською (наклад 30 тис. примірників) мовами в 1953 р.; доповнене і перероблене 2-е видання – у 1955 р. Другий том опубліковано у 1957 р. – Док. № 9.

4. Постанова РМ УРСР про передачу низки музеїв Т. Г. Шевченка із системи Комітету у справах культурно-освітніх установ при РМ УРСР до відання Президії АН УРСР була спрямована на організацію систематичної науково-дослідної роботи в галузі вивчення творчої спадщини Т. Г. Шевченка. Розпорядженням від 15 лютого 1951 р. Президія АН УРСР створила окремі комісії з приймання матеріальної бази названих установ до складу Академії, які паралельно вивчали стан кадрового забезпечення, планово-звітну документацію та рівень фінансово-матеріального забезпечення музеїв. Акти приймання музейних установ затверджено на засіданні Президії АН УРСР 9 березня 1951 р. Для забезпечення розгортання науково-дослідної та культурно-освітньої діяльності музеїв їх включили до складу Відділу суспільних наук АН УРСР. Науково-методичне керівництво роботою музеїв поклали на Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, а керівництво адміністративно-господарською діяльністю – на Управління справами АН УРСР. Протягом березня–квітня Президією АН УРСР були затверджені пропозиції до планів науково-дослідних робіт, покращення скєспозицій музеїв і розгортання їхньої культурно-освітньої роботи на 1951 р.

У 1951–1955 рр. у галузі науково-дослідної та культурно-освітньої діяльності на основі музейних фондів було підготовлено до друку та опубліковано «Історію української літератури», і за участі співробітників музеїв – низку томів повного зібрання творів Т. Г. Шевченка, підготовлено і проведено ювілейну наукову конференцію Відділу суспільних наук АН УРСР, присвячену 140-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка, надано допомогу Переяслав-Хмельницькому історико-краєзнавчому музею в підготовці експозиції «Т. Г. Шевченко на Переяславщині», підготовлено фоторепродукції експонатів для Орського музею Т. Г. Шевченка та ін. У галузі матеріально-технічного забезпечення діяльності музеїв – розширено приміщення Київського державного музею ім. Т. Г. Шевченка за рахунок звільнених сторонніми організаціями площ флігеля основного будинку, в якому розгорнуто експозицію «Вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка народами СРСР», розміщено бібліотеку, фотолабораторію та низку майстерень, частково поповнено експозицію, забезпечено воєнізовану охорону музею. Також проведено ремонтні роботи у київському будинку-музеї та канівському заповіднику і розпочато створення генерального плану його відбудови, впорядкування території і споруд, вирішено питання про прирівнення посадових окладів співробітників музеїв до посадових окладів наукових співробітників АН УРСР, розгорнуто роботу із забезпечення збереженості музейних експонатів шляхом проведення наукової інвентаризації та реставраційних робіт.

У 1963 р. вказані музейні установи вилучено з системи АН УРСР і підпорядковано Міністерству культури УРСР. У 2001 р. Київський державний музей Т. Г. Шевченка та Канівський державний музей-заповідник «Могила Т. Г. Шевченка» (з 1989 р. – Шевченківський державний заповідник) отримали статус національних. – Док. № 11.

5. Територія Кирилівського заповідника – на північно-західній околиці Кисва в урочищі Дорогожичі чернігівським князем Всеслодом Ольговичем у першій половині XII ст. засновано монастир, головна церква якого була названа Кирилівською. 8 травня 1929 р. РНК УРСР, беручи до уваги велике історичне

й мистецьке значення архітектурних пам'яток Кирилівського монастиря, оголосила всю його територію державним заповідником. Передбачалося перетворити колишні монастирські будівлі на музеї; у дзвіниці планувалося влаштувати музей київського архітектора І. Г. Григоровича-Барського. В 1930 р. на заповідній території було зруйновано унікальну триярусну надбрамну Благовіщенську церкву-дзвіницю, келії і розібрано муровану огорожу з наріжними баштами (з 4-х збереглася лише одна). Після закінчення Другої світової війни церква почала просідати, далася взникла наявність печерних ходів, в стінах споруди утворилися тріщини, що загрожували можливим відшаруванням фресок. У виявленні за допомогою геологічних шурфів порожнини під храмом закачали цементний розчин високої міцності, завдяки чому осідання припинилось. Паралельно проводилися професійні обміри і ґрунтовні історико-архітектурні дослідження церкви, здійснені архітектором-реставратором М. В. Холостенком. Таким чином, пам'ятку з її унікальним малярством вдалося врятувати. 24 серпня 1963 р. РМ УРСР прийняла постанову № 970, згідно з якою Кирилівську церкву і наріжну вежу монастирської стіни оголошено архітектурними пам'ятками УРСР і взято під охорону держави. З 1965 р. Кирилівська церква стала філією Державного архітектурно-історичного заповідника «Софійський музей» (з 1990 р. – «Національний заповідник «Софія Київська»), що забезпечило її охорону і можливість експонування унікальних фресок XII ст. Зараз церква поєднує у собі функції музею і храму. – Док. № 13.

6. У відповідь на звернення Президії АН УРСР до Міністерства освіти УРСР щодо сприяння в організації наукової співпраці педагогічних вищих навчальних закладів республіки з Інститутом мовознавства ім. О. О. Потебні зі збирання й опрацювання матеріалів до Діалектологічного атласу української мови віце-президенту АН УРСР М. П. Семсєнєнку 4 квітня 1951 р. надійшов лист за підписом начальника Управління у справах вищої школи при РМ УРСР Б. А. Ковалєва, в якому відзначалося, що Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні необхідно укласти угоди безпосередньо з університетами УРСР. Управління виявило готовність виділити кошти на цей напрям роботи й одночасно вказало на неможливість фінансування процесу створення міжобласних діалектологічних кабінетів у великих містах України. Відзначивши відсутність дієвої підтримки окресленого напрямку роботи Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні з боку університетів республіки, Управління у справах вищої школи зобов'язало останні надавати всебічне сприяння науковцям цієї академічної установи. Питання щодо активного залучення педагогічних інститутів до складання Діалектологічного атласу залишилося без відповіді, що зумовило повторний запит АН УРСР до міністра освіти республіки. – Док. № 18.

7. Створення в системі АН УРСР єдиного Інституту фізіології. Ініціатором створення координаційного органу досліджень у галузі фізіології на теренах УРСР саме в академічній системі виступив член-кореспондент АН УРСР Г. В. Фольборт, який обґрунтував свою думку у листі на ім'я Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка від 31 січня 1951 р. В ньому мова йшла про необхідність злиття Інституту клінічної фізіології АН УРСР та Інституту експериментальної біології і патології Міністерства охорони здоров'я УРСР в єдину установу у структурі

АН УРСР. На основі цього листа Президія АН УРСР підготувала і направила 3 березня 1951 р. відповідну доповідну записку Д. С. Коротченку, а також проєкт організаційної структури майбутнього Інституту фізіології, його штатного розпису та основних напрямів діяльності. Проти злиття інститутів рішуче виступив дійсний член АН УРСР В. П. Філатов, який у доповідній записці на ім'я Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка від 12 березня 1951 р. обрунтував неможливість об'єднання цих двох установ через відмінність їхніх завдань і специфіку ведення науково-дослідної роботи. Проти злиття інститутів було й керівництво Міністерства охорони здоров'я УРСР, яке не бажало втрачати Інститут експериментальної біології і патології з потужною матеріальною базою. На даному етапі полеміка завершилась тим, що РМ УРСР відхилила пропозицію АН УРСР щодо об'єднання Інституту клінічної фізіології АН УРСР та Інституту експериментальної біології і патології Міністерства охорони здоров'я УРСР, про що заступник Голови РМ УРСР А. П. Єременко письмово повідомив Президента АН УРСР О. В. Палладіна. Остаточю питання вирішилося у 1953 р., коли інститути за постановою РМ УРСР від 23 червня 1953 р. № 1223 було об'єднано в одну науково-дослідну установу – Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР. Очолив новоутворений інститут член-кореспондент АН УРСР А. М. Воробйов. – Док. № 19.

8. Лист Президента АН УРСР акад. О. В. Палладіна до голови Комітету у справах культурно-освітніх установ при РМ Грузинської РСР В. О. Хатішвілі підготовлено у відповідь на звернення комітету, який, відповідно до спільної постанови ЦК КП(б)У та РМ Грузинської РСР, мав організувати до 1 серпня 1951 р. відкриття у м. Сурамі будинку-музею Лесі Українки у помешканні, де кілька останніх років за порадою лікарів поетеса проживала зі своїм чоловіком Климентом Квіткою. Будинок знаходився у районі під назвою Зіндісі і належав залізничнику Папава. Тут пройшли й останні 10 днів життя Лесі Українки. 31 липня 1913 р. серце поетеси перестало битися і звідси її тіло було перевезене до Кисва для поховання на Байковому кладовищі. Сам будинок не зберігся. В 1920-х роках його розібрали та перенесли на інше місце. Музей було відкрито у двоповерховому приміщенні за адресою: проспект Гурамішвілі, 2. У 1952 р. у дворі музею розміщено бюст Лесі Українки, виконаний грузинським скульптором Т. Г. Абакелією. – Док. № 22.

9. Інформація Інституту лісівництва АН УРСР про участь у сприянні гідробудівництва надіслана у відповідь на прохання голови Комітету сприяння будівництву гідроелектростанцій, каналів і зрошувальних систем при Президії АН СРСР акад. АН СРСР О. М. Несмеянова повідомляти комітет про хід виконання плану науково-дослідних робіт у даній сфері, щоб той мав можливість координувати роботи різних установ СРСР і впливати на швидкість впровадження наукових розробок у народне господарство. Копію інформації також було направлено до Комітету сприяння будівництву Каховської ГЕС, Куйбишевської та Сталінградської ГЕС, Південноукраїнського, Північнокримського та Головного Туркменського каналів, що діяв при Президії АН УРСР. – Док. № 24.

10. Вперше питання про організацію нових науково-дослідних установ у складі АН УРСР з метою активного сприяння будівництву Південноукраїнського каналу та розвитку зрошення півдня України було порушено на засіданні Президії АН УРСР 13 квітня 1951 р. На ньому представником Комітету будівництву Каховської ГЕС, Куйбишевської та Сталінградської ГЕС, Південноукраїнського, Північнокримського та Головного Туркменського каналів при Президії АН УРСР доручили до 20 квітня 1951 р. підготувати пропозиції про розширення на території України мережі відповідних наукових установ. На засіданні комітету 24 квітня 1951 р. було ухвалено рішення про необхідність організації в системі АН УРСР чотирьох науково-дослідних інститутів – Українського науково-дослідного інституту тваринництва півдня України, Українського науково-дослідного інституту зрошувального землеробства, Українського науково-дослідного інституту електрифікації сільського господарства та Науково-дослідного інституту ґрунтознавства, що був організований шляхом реорганізації Лабораторії ґрунтознавства АН УРСР. Оскільки АН УРСР фінансово не могла забезпечити обладнання їх лабораторій, кабінетів і науково-експериментальних баз та будівництва необхідних приміщень, то запропонувала питання про будівництво виставити до титульного списку робіт тресту «Укрводбуд» Міністерства будівництва СРСР. Крім того, визнано доцільною реорганізацію Лабораторії ґрунтознавства АН УРСР у Науково-дослідний інститут ґрунтознавства. – Док. № 40.

11. Висновки Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР щодо організації Української академії сільськогосподарських наук були підготовлені за завданням Головного вченого секретаря Президії АН УРСР акад. І. Т. Швеця на підставі письмових та усних пропозицій академіків і членів-кореспондентів АН УРСР та академіків ВАСГНІЛ і були розглянуті на закритому засіданні бюро Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР. – Док. № 42.

12. Про утворення Інституту географії в системі АН УРСР. Інститут географії, створений у 1926 р. як самостійна установа у системі НКО УРСР, увійшов до складу КДУ ім. Т. Г. Шевченка у 1940 р. Станом на 1951 р. інститут мав штат 40 осіб і структурно поділявся на такі підрозділи: відділ фізичної географії, відділ економічної географії, відділ картографії, картографічну майстерню, лабораторію спелсології, бібліотеку та адміністративно-господарську частину. Прагнення виокремити географічні дослідження в окрему наукову галузь спонукало керівництво АН УРСР ініціювати перед державними органами влади передачу Інституту географії КДУ ім. Т. Г. Шевченка до своєї структури. Було розроблено нову структуру інституту та штатний розпис. Однак ні в 1951 р., ні в 1952 р. вирішити питання про передачу не вдалося. У березні 1952 р., коли постала загроза закриття інституту, до заступника голови РМ УРСР В. Г. Бондарчука з доповідною запискою про переведення інституту до структури АН УРСР звернувся директор Інституту географії КДУ ім. Т. Г. Шевченка професор П. К. Заморій, який окреслив основні цілі та завдання роботи інституту (всестороннє географічне вивчення території, населення і господарства України, розробка географічних проблем фізичної та економічної географії, геоморфології, кліматології,

дослідження виробничих сил, підготовка фундаментальної монографії «Географія України») і наголосив, що Інститут географії КДУ ім. Т. Г. Шевченка – єдиний науково-дослідний географічний центр в Україні. Проханню П. К. Заморія також не було задоволене. Згодом ідея про організацію науково-дослідної установи географічного профілю у структурі АН УРСР трансформувалася: у січні 1954 р. Президія АН УРСР звернулася з клопотанням до РМ УРСР про створення самостійного сектору географічних наук. Реалізована дана ініціатива була тільки у 1964 р., коли при Інституті геологічних наук АН УРСР за постановою Президії АН УРСР від 3 березня 1964 р. утворився Сектор географії з відділами економічної географії, фізичної географії та картографії. У 1970 р. його перетворено на Відділення географії Інституту геофізики АН УРСР, а у 1991 р. реорганізовано в самостійну науково-дослідну установу – Інститут географії АН України – Док. № 44.

13. Манжура Іван Іванович (літературний псевдонім – Іван Калічка) (01.11.1851–15.05.1893) – поет, фольклорист, етнограф. Народився у м. Харків. У 1870–1871 рр. навчався у Харківському ветеринарному училищі, з якого у 1872 р. був відрахований за участь у діяльності політичного осередку молоді, і до кінця життя перебував під наглядом поліції. У пошуках заробітку подорожував по Харківській та Катеринославській губерніях. Налагодив зв'язки з Південно-західним відділом Російського географічного товариства у Києві, куди надсилав численні записи пісень і казок. Зібрані ним фольклорні матеріали було згодом опубліковано у виданнях цього відділу та на сторінках періодичних видань. У 1876 р. як доброволець брав участь у сербсько-турецькій війні, після поранення повернувся в Україну. У 1884 р. І. І. Манжура оселився у м. Катеринослав (нині – м. Дніпропетровськ). Написав і опублікував казку-поему «Трьом син-богатыр» про запорозьких козаків (1885–1886) та збірку віршів «Степові думи та співу» (1889), книги «Казки, прислів'я і т. п., записані в Катеринославській і Харківській губерніях» (1890), «Малоросійські казки, перекази, прислів'я, повір'я, записані в Катеринославській губернії», постичні переробки деяких популярних казкових мотивів. Зроблені І. І. Манжурою унікальні записи народних пісень, казок, легенд, жартів, а також лексичний матеріал увійшли до фольклорних видань В. Б. Антоновича та М. П. Драгоманова, зокрема, до «Исторических песен малорусского народа» (1875), «Малорусские народные предания и рассказы» (1876), «Нові українські пісні про громадські справи. 1764–1880» (1881), «Політичні пісні українського народу XVIII–XIX ст.» (1883). Також І. І. Манжура відомий як перекладач українською мовою творів М. О. Некрасова, Г. Гейне та інших авторів. Співпрацював у журналах «Киевская старина», «Русская старина», «Живая старина», «Етнографическое обозрение», газетах «Степь», «Екатеринославские губернские ведомости», «Екатеринославский листок», «Зоря» та ін. Був обраний дійсним членом Південно-західного відділу Російського географічного товариства, Історико-філологічного товариства при Харківському університеті (з 1887 р.), московського Товариства любителів природознавства, антропології та етнографії (з 1891 р.). Помер у м. Катеринослав, похований на території сучасного Євстафопольського парку. У 1970 р. на могилі поста встановлено пам'ятник (скульптор Е. М. Курильов, архітектор К. А. Присяжний), його ім'ям названо вулицю та в 1993 р. встановлено

меморіальну дошку з горельфом на стіні однісі з найстаріших книгарень міста, яку відвідував І. І. Манжура за свого життя. – Док. № 49.

14. Шабленко Автон Якович (29.01.1872–24.05.1930) – український письменник, поет і журналіст. Народився у м. Суми у робітничій родині. Працював слосарем на Харківському паровозобудівному заводі. Свої перші твори опублікував у журналі «Зоря» у 1893 р. Бажаючи уникнути переслідувань поліції за участь у робітничих страйках, у 1899 р. переїхав до Санкт-Петербурга, де працював на різних промислових підприємствах. У 1899 р. побачила світ збірка його оповідань «Ліхтарчик». Поезії А. Я. Шабленка публікувалися в часописах «Вільна Україна», «Українська Хата» та «Літературно-науковий вісник». Окремими виданнями вийшли книги оповідань і нарисів письменника: «З півдня» (1906) і «Нова хатина» (1910). Написані в реалістичному дусі твори А. Я. Шабленка висвітлювали суворі умови життя і праці робітників. Після революції 1917 р. поет працював у Петербурзькому комітеті продовольства, згодом в освітянських установах. За радянських часів А. Я. Шабленко належав до літературної організації «Плут» й позиціонувався як «поет робітників», регулярно друкувався в періодичній пресі. – Док. № 49.

15. Жарко Яків Васильович (25.02.1861–25.05.1933) – український письменник, актор, громадсько-політичний діяч. Народився в м. Полтава. Закінчив Полтавську земську фельдшерську школу. У 1884 р. опублікував збірку віршів «Перші ліричні твори». У 1884–1886 рр., перебуваючи в Єгипті, написав великий цикл віршів (більше 80), присвячений цій країні. У 1886–1896 рр. трау в театральних трупах М. П. Старицького, М. Л. Кропивницького і П. К. Саксаганського. Літературну діяльність не припиняв і паралельно закінчив другу збірку віршів «Молодим. Пісні та думи» (1891), яка не була опублікована через заборону Цензорного комітету. Публікувався в «Літературно-науковому вістнику», редагованому І. Я. Франком. Дві збірки своїх оповідань Я. В. Жарко присвятив життю робітників Катеринославщини. У 1899 р. у м. Санкт-Петербург побачила світ збірка його байок. Влітку 1904 р. Я. В. Жарко з родиною переїхав до м. Катеринодар (нині – м. Краснодар, РФ), де опублікував збірки «Пісня» (1905), «Байки», «Катеринодарцям», історичний нарис «На Кубані» (всі – 1912), «Балади та легенди» (1913), а також підбірки до антології «Українська муза» (1908) та до «Збірника українських байок» (1915). Я. В. Жарко співпрацював з «Обществом любителей истории Кубанской области», був одним із організаторів і керівників катеринодарської «Просвіти», членом Революційної української партії. У 1920-х роках працював на різних посадах у Кубанському художньому (пізніше – науковому) музеї. Публікував вірші в журналі «Життя й революція». В 1929 р. у зв'язку з публікацією віршів «З єгипетського циклу» був заарештований за підозрою в шпигунстві на користь Великої Британії. Арешти, обшуки та допити тривали до самої смерті письменника. Похований на Всіхвятському кладовищі м. Краснодар. Архів Я. В. Жарка зберігається в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Док. № 49.

16. Сп'лка Іван (? – ?) – літературний псевдонім українського письменника Івана Івановича Зозулі. Почав публікуватися в 1888 р. у журналі «Зоря».

З 1892 р. співпрацював із журналом «Дзвіною», на шпальтах якого опублікував оповідання «В Червонім яру», «Скло», «Старий собака», «Товариші» та ін. Автор повісті «Бавовна», новели «Мати. Образок з життя», оповідань «Запорожці визволяють своїх братів з неволі», «На півночі» (1889), «На Кубані» (1889), «Козача помста» (1890), «Левада» (1894), «На чужині» (1906), «Світло» (1910), «Нелюба невістка» (1918). Окремих виданням вийшли його книги «Колісь і тепер. Оповідання. Написав І. Спілка», «Микита Бурлей. Правдиве оповідання. Написав Іван Спілка». – Док. № 49.

17. Інститут світової літератури ім. О. М. Горького РАН створений за ініціативою О. М. Горького 17 вересня 1932 р. у м. Москва під назвою Літературний інститут імені Максима Горького. 27 серпня 1934 р. перейменованій в Інститут літератури ім. О. М. Горького. З 16 квітня 1938 р. включений до структури АН СРСР як Інститут світової літератури ім. О. М. Горького. Першим директором інституту у 1934 р. було призначено Л. Б. Камнева. У другій половині 1930-х років у структурі інституту функціонували відділи з вивчення творчості О. М. Горького та М. Ю. Лермонтова, радянської літератури, російської літератури XVIII ст., західноєвропейської та античної літератури, а також архів і музей О. М. Горького та рукописний фонд радянських і зарубіжних письменників. Сьогодні до структури інституту входить 13 відділів.

Відділ рукописів інституту офіційно розпочав свою роботу в 1935 р. у його фондах представлені документальні матеріали зарубіжної літератури як класичної (англійської, італійської, німської, французької), так і країн пострадянського простору (азербайджанської, вірменської, грузинської та української), а також ілюстративні матеріали, що включають твори живопису і графіки, пов'язані з історією вітчизняної та світової культури XVIII–XX ст., значні за обсягом фотоколлекції XIX–XX ст., фотоматеріали та негативи, в яких відображена історія літератури XIX–XX ст. Загалом цей масив складає понад 100 тис. одиниць зберігання. В архівосховищі відділу налічується 635 рукописних фондів: 589 особових фондів, 28 фондів літературних організацій, 18 фондів колекцій документів – всього 112 557 од. зб. – Док. № 49.

18. Колодій Мар'ян Семенович (1893–1979) – секретар І. Я. Франка упродовж 1914–1916 рр. До обов'язків М. С. Колодія входило записування літературних матеріалів, які надиктовував І. Я. Франко, та передавання цих текстів до редакції для публікації. Також М. С. Колодій допомагав І. Я. Франкові впорядкувати його архів і згідно заповіту поста у 1923 р. передав архів до НТШ, однак тільки частково – відмовилися прийняти твори, записані рукою М. С. Колодія. Однією з причин відмови була думка про те, що багато з записаного насправді не є творами І. Я. Франка, а його власними. М. С. Колодій є автором спогадів «Останні хвилини Івана Франка», опублікованих у газеті «Українське слово» від 30 травня 1916 р. Особистий архів М. С. Колодія, в якому представлені спогади про взаємини І. Я. Франка з Целіною Зигмунтовською, про відвідувачів поста та їхні розмови, було придбано Львівським літературно-меморіальним музеєм І. Я. Франка у 2007 р. – Док. № 49.

19. Продовжуючи роботу з концентрації літературного спадку українських класиків, Президія АН УРСР у липні 1953 р. звернулася до Голови РМ УРСР Д. С. Короченка з проханням вирішити у РМ СРСР питання про передачу до АН УРСР матеріалів, виявлених у Ленінградській театральній бібліотеці ім. А. В. Лупатарського, Державному театральному музеї ім. О. О. Бахрушина в м. Москва та Державній публічній бібліотеці ім. М. Є. Салтикова-Щедріна в м. Ленінград. У серпні того ж року матеріали були частково передані. Крім цього, за згодою Президії АН СРСР, до Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР були передані матеріали Т. Г. Шевченка та І. Я. Франка з Архіву АН СРСР і Пушкінського дому АН СРСР. – Док. № 49.

20. Редакційні статті газети «Правда» – «Проти ідеологічних перекручень у літературі» та «Про оперу «Богдан Хмельницький» були опубліковані в липні 1951 р. У поле критики потрапили вірш В. Сосюри «Любів Україну» та лібрето до опери «Богдан Хмельницький» К. Даньківича, створені на основі п'єси О. Є. Корнійчука. Реакція республіканського партійного керівництва на публікацію в центральній пресі була миттєвою – в УРСР організовано широку кампанію з обговорення статей, піддано критиці творчу діяльність низки членів Спілки письменників, зокрема М. Т. Рильського, Ірини Вільде, П. М. Воронька, Ю. І. Яновського, А. С. Малюшка, та Спілки композиторів – Г. Г. Верьовки, Б. М. Лятошинського, П. І. Майбороди. Відбулися подібні засідання і в установах АН УРСР – інститутах української літератури, історії України, філософії та інших. – Док. № 65.

21. **Веселовський Олександр Миколайович (1838–1906)** – російський філолог, історик і теоретик літератури. Народився в Москві в родині генерала. Після закінчення гімназії навчався на історико-філологічному факультеті Московського університету. Після закінчення університету у 1858 р. став гувернером у сім'ї російського посла в Іспанії князя Голіцина, що дало йому можливість подорожувати Європою. У 1859 р. з'явилися його перші наукові публікації. У 1862–1863 рр. О. М. Веселовський, готуючись до отримання професорського звання, слухав лекції в Берлінському університеті і вивчав славистику в Празі. В 1864–1867 рр. жив в Італії, працював у бібліотеках, що дозволило йому створити першу серйозну наукову працю «Віла Альберті» італійською мовою і опублікувати її в Болоньї. У 1870 р. він представив цю працю в перекладі російською і захистив як магістерську дисертацію з проблем італійського Відродження у Московському університеті, після чого був обраний доцентом Петербурзького університету. У 1872 р. отримав звання професора, у 1876 р. став член-кореспондентом, а в 1881 р. – академіком Російської академії наук.

В основі наукової діяльності О. М. Веселовського лежало дослідження «історії культурної думки», його також цікавили проблеми походження поезії. О. М. Веселовський став основоположником порівняльно-історичного літературознавства не тільки в російській, а й у європейській науці. До кола наукових інтересів О. М. Веселовського належала італійська література. Крім магістерської дисертації, їй присвячено роботи «Данте і символічна поезія католицтва» (1886), «Петрарка в поетичній словиді Canzoniere» (1905) та ін. Дослідженню середньо-

вічної літератури і фольклору присвячені роботи «Слов'янські сказання про Соломона і Китовраса та західні легенди про Морольфа і Мерліна» (1872), «Досвід з історії розвитку християнської легенди» (1875) та ін. Узагальнені результати досліджень О. М. Веселовського стали основою загальної теорії розвитку поезії, яка отримала назву «історична поетика». Концепцію своєї теорії О. М. Веселовський виклав у книзі «Три глави з історичної поетики» (1899). Наприкінці XIX ст. – на початку XX ст. О. М. Веселовський звернувся до вивчення творчості знамих російських поетів. У 1899 р. опублікував книгу «Пушкін – національний поет», у 1904 р. – «В. А. Жуковський. Поезія почуття і «сердечної уяви».

У післявоєнний період в СРСР теорія О. М. Веселовського «про мандруючий сюжет» – повторення тих чи інших сюжетних ліній у фольклорі і літературі різних народів, проникнення і влиття епічних зразків у нові літературні твори стала підставою для звинувачення її послідовників у прихильності до західної культури та ігноруванні висвітлення класової боротьби і викликала критику в їхній бік. – *Док. № 65.*

22. База у м. Херсон. У 1952 р. в м. Херсон для забезпечення експедиційних досліджень на нижньому Дніпрі та Дніпровсько-Бузькому лимані та у зв'язку із запланованим спорудженням Каховського водосховища була створена Херсонська база Інституту гідробіології АН УРСР. База розташовувалася в арендованому будинку на Карантинному острові. У грудні 1961 р. база одержала статус гідробіологічної станції; з 1963 р. діяла на правах відділу Інституту гідробіології АН УРСР. У цьому ж році за рішенням виконкому Херсонської міськради для неї була відведена земельна ділянка по вул. Острівській, 41 (зараз вул. Марії Фортус, 87) площею 0,5 га. Рішенням міськради від 10 лютого 1971 р. № 75/3 їй надано дозвіл на будівництво на відведеній території лабораторних будівель, сліпгу для плавзасобів і причалу. З травня 1996 р. до липня 1998 р. Херсонська гідробіологічна станція в зв'язку з реорганізацією структури Інституту гідробіології входила до складу його відділу гідробіології управління водними екосистемами, а потім отримала статус Херсонської науково-дослідної гідробіологічної станції Інституту гідробіології НАН України.

Для вдосконалення організації та підвищення ефективності гідроскологічних і гідробіологічних досліджень у Дніпровсько-Бузькому регіоні України постановою бюро Президії НАН України від 22 лютого 2002 р. № 36 на базі Херсонської науково-дослідної гідробіологічної станції Інституту гідробіології НАН України була створена Херсонська гідробіологічна станція НАН України, введена як самостійна установа до складу Відділення загальної біології НАН України та затверджені основні напрями її діяльності. Інститут гідробіології НАН України здійснює науково-методичне керівництво роботою станції. – *Док. № 68.*

23. Синельников Рафаїл Давидович (1896–21.02.1981) – відомий учсний в галузі анатомії, доктор медичних наук, професор Харківського медичного університету. Після закінчення Харківського медичного інституту (1924) працював на кафедрі анатомії: асистентом (1930), доцентом (1930–1937), завідувачем кафедри (1937–1971). Протягом 1924–1945 рр. – науковий співробітник Науково-дослідної лабораторії при Мавзолеї В. І. Леніна, а також завідувач відділення

нормальної анатомії Українського інституту експериментальної медицини (1938–1941). Під час Великої Вітчизняної війни він разом з Б. І. Збарським був відповідальним за збереження тіла В. І. Леніна. З 1945 р. учений став науковим керівником комісії з бальзамування і збереження тіла М. І. Пирогова. Автор понад 75 наукових праць, у т. ч. п'ятитомного «Атласу анатомії людини» (1938–1942) у співавторстві з В. П. Воробйовим. – Док. № 71.

24. Келлер (Келер, Кьюлер) Вольфганг (21.01.1887–11.06.1967) – німецький та американський психолог, один із засновників гештальтпсихології, доктор філософії (з 1909 р.). Народився в м. Ревель (тепер – м. Таллін) в Естонії. Навчався в університетах Тюбінгена, Бонна та Берліна. У 1922 р. провів серію експериментів з вивчення сприйняття та інтелекту шимпанзе, після якої став всесвітньо відомим. Суть експерименту полягала в завданні, для виконання якого шимпанзе на прізвисько Султан мав з'єднати дві палиці, щоб дістати банан. Цей експеримент став підґрунтям для келлерівської ідеї «інсайту в навчанні» – несподіваного усвідомлення потрібних взаємозв'язків. Працюючи з людиноподібними мавпами та курчатами, Келлер також довів, що тварини здатні до сприйняття взаємозв'язків через реакцію на більший або яскравіший з двох стимулів, на котрий вони були натреновані. Гештальтпсихологи назвали даний феномен «законом транспозиції». Після завершення серії експериментів В. Келлер був призначений директором Психологічного інституту при Берлінському університеті. В 1935 р. вчений подав у відставку на знак протесту проти втручання нацистів у справи університету та невдовзі виїхав до США. Був співробітником Інституту перспективних досліджень Принстонського університету (з 1955 р.) та професором психології Дартмутського коледжу (з 1958 р.). Помер у м. Енфілд, штат Нью-Гемпшир (США). – Док. № 74.

25. Йєркс Роберт (26.05.1876–04.02.1956) – американський психолог. Один із засновників зоопсихології. Народився в містечку Бредсвіл, штат Пенсильванія (США), в сім'ї фермера. Навчався в Гарвардському університеті: в 1898 р. отримав ступінь бакалавра, в 1899 р. – магістра, в 1902 р. – доктора психології. Протягом 1902–1917 рр. працював в університеті викладачем. У 1916 р. Р. Йєркса було обрано президентом Американської асоціації психологів. Упродовж 1917–1919 рр. працював професором Мішесотського університету. До 1924 р. вчений був головою інформаційного відділу Національної науково-дослідної ради, потім професором психології Єльського університету. У 1929 р. на кошти Фонду Рокфеллера (0,5 мільйона доларів) заснував при університеті та очолив експериментальну лабораторію приматів у м. Оріндж-Парк (штат Флориди), де працював до 1941 р. і яка зараз носить ім'я вченого. У 1944 р. був обраний почесним професором Єльського університету. Помер у м. Нью-Хейвен, штат Коннектикут. Визнання в наукових колах отримав завдяки експериментальним дослідженням поведінки людиноподібних мавп. У численних дослідках над приматами Р. Йєркс встановив низку закономірностей в їх поведінці, зокрема, в галузі зв'язку між мотивацією та здатністю сприйняття зовнішніх об'єктів. Вважається автором закону Йєркса–Долсона, що фактично являє собою два окремі закони. Суть першого полягає у тому, що відповідно до збільшення інтенсивності мотивації якість діяль-

ності змінюється – спочатку збільшується, потім, після проходження точки найбільшого показника, поступово знижується. Рівень мотивації, при якому діяльність є максимальною успішною, вважається оптимальним мотивації. Відповідно до іншого закону, чим складніша для суб'єкта виконувана діяльність, тим більш низький рівень мотивації є для неї оптимальним. – Док. № 74.

26. Питання про переведення Карадазької біологічної станції до с. Чорноморка під Одесою розглядалося на засіданні Президії АН УРСР 31 серпня 1951 р. Після доповіді директора біологічної станції К. О. Виноградова про наукові здобутки працівників станції та важливість продовження її подальшої роботи була прийнята відповідна постанова та підготовлений проект листа заступнику голови РМ СРСР М. Г. Маленкову про передачу Кримському філіалу АН СРСР нерухомого майна Карадазької біологічної станції АН УРСР, розташованої на території Судакського району Кримської області, після переведення станції під Одесу. Розгорнути роботу станції на новому місці планувалося не пізніше серпня 1952 р. для чого було отримано рішення виконкому Одеської міськради про надання АН УРСР у довгострокову оренду трьох будинків у с. Чорноморка по вул. Леніна для розміщення там біологічної станції. 15 грудня 1951 р. з цього питання також був направлений лист до ЦК КП(б)У. – Док. № 80.

27. Клопотання АН УРСР про збереження Карадазької біологічної станції у складі АН УРСР було відхилено. За постановою РМ УРСР від 20 квітня 1952 р. № 687 Карадазька біологічна станція була передана до складу АН СРСР, де і перебувала протягом 1952–1954 рр. її знову ієвсрнртно до складу АН УРСР разом з іншими установами Кримського філіалу АН СРСР у 1954 р. після передачі Криму на правах автономної республіки до складу УРСР. – Док. № 80.

28. Тут згадується колишня садиба відомого вченого, першого ректора Київського університету св. Володимира М. О. Максимовича (1804–1873), що розташовувалася на хуторі Михайлова гора неподалік с. Прохорівка (з 1965 р. у складі Канівського району Черкаської області). Вчений прожив у ній понад 30 років свого життя після відставки з посади ректора університету (1845). Сюди до нього приїздила велика кількість видатних людей того часу, серед яких художник і поет Т. Г. Шевченко, письменник М. В. Гоголь, композитор М. В. Лисенко, учений-грунтознавець В. В. Докучаєв та багато інших. Передача садиби М. О. Максимовича до складу АН УРСР відбувалася протягом 1929–1931 рр. Тоді ж визначилися головні засади діяльності заповідника. Згодом на території заповідника, окрім музею М. О. Максимовича, було відкрито будинок відпочинку для вчених та їхніх родин. У 1939 р. в с. Прохорівка засновано колгосп під назвою «ВУАН», що діяв самостійно до 1952 р. Певний час на території садиби діяв санаторій «Жовтень». Сама Прохорівка знаменита ще й тим, що тут народилися відомий український письменник С. Д. Складенко (1901–1962) та мовознавець і історик літератури І. В. Шаровольський (1876–1954).

На жаль, у 1970-х роках головний будинок садиби з частиною архіву М. О. Максимовича згорів і багато унікальних матеріалів було втрачено назавжди. Тільки у 1988 р. садиба М. О. Максимовича рішенням виконкому Черкаської

обласної ради народних депутатів від 15 лютого 1988 р. визнана охоронною зоною Канівського заповідника. – Док. № 81.

29. План заходів Інституту зоології АН УРСР щодо розвитку культури дубового шовкопряда в Україні. Для забезпечення розвитку культури дубового шовкопряда була прийнята спільна постанова РМ УРСР і ЦК КП(б)У від 27 лютого 1952 р. № 760, за якою виділялися необхідні матеріали, засоби та обладнання для Інституту зоології АН УРСР. Виконуючи дану постанову, Президія АН УРСР на засіданні 16 травня 1952 р. прийняла рішення про будівництво у 1953 р. нового лабораторного комплексу на «Теремках», в т. ч. і для проведення досліджень працівниками Інституту зоології. Безпосередньо для здійснення експедицій по дубовому шовкопряду інституту виділили вантажні та легкові машини, а його відділу акліматизації і селекції – кошти на наукове обладнання. Незважаючи на недостатнє фінансування, установі вдалося отримати значні результати і паступно постановою РМ УРСР від 11 лютого 1953 р. № 332 на інститут (спільно з Міністерством сільського господарства УРСР) покладалося завдання забезпечити в 1953 р. виробничі випробовування нововиведеної породною групи дубового шовкопряда («ЗАН») у господарствах Київської, Чернігівської, Житомирської, Полтавської та Харківської областей, підготувати і провести семінар з вивчення нових методів розведення шовкопряда для агрономів-шовководів та оприлюднити отримані результати у наукових статтях, монографіях і науково-популярних виданнях. – Док. № 83.

30. Перелік заводів, на яких Інститутом машинознавства і сільсько-механіки АН УРСР ведеться робота по впровадженню наукових досягнень у виробництво є додатком до листа директора Інституту машинознавства і сільськогосподарської механіки АН УРСР акад. А. О. Василенка і секретаря парторганізації інституту В. М. Середенка до секретаря Київського обласного комітету КП(б)У О. А. Гризи та редактора газети «Київська правда» Є. М. Гольцева, написаного у відповідь на статтю в газеті «Київська правда» від 13 лютого 1952 р., в якій інститут був звинувачений у тому, що стоїть осторонь життєвих потреб виробництва і що зв'язок інституту з підприємствами має декларативний характер. – Док. № 88.

31. Аналогічну доповідну записку про реорганізацію Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР Президія АН УРСР направила 25 квітня 1952 р. до секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова. Однак, реорганізація Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР не відбулася, оскільки відділ науки та вищих навчальних закладів ЦК КП(б)У вважав її недочільною через відсутність достатньої кількості наукових кадрів відповідних спеціальностей для укомплектування штатів обох установ. З метою покращення системи керівництва роботою інституту було запропоновано додатково внести до штату посаду заступника директора і покласти на нього обов'язки з керування роботою відділів народної творчості, фольклору та етнографії. Така пропозиція ЦК КП(б)У була підтримана у відділі науки та вищих навчальних закладів ЦК ВКП(б). – Док. № 94.

32. Маньківський Борис Микитович (11.03.1883–24.11.1962) – невролог, доктор медичних наук (1935), професор (1935), дійсний член Академії медичних наук СРСР (1944), заслужений діяч науки УРСР (1943). Народився в м. Козелець (Чернігівська область). З 1904 р. навчався на медичному факультеті Лейпцизького університету (Німеччина), проходив стажування в м. Париж (Франція) у клініці П'єра Марі – учня відомого невролога Ж.-М. Шарко, працював у лабораторії професора К. Монакова у м. Цюрих (Швейцарія). Після повернення в Україну в 1910 р. закінчив медичний факультет Київського університету св. Володимира. Протягом 1910–1922 рр. працював на різних посадах в університетській клініці нервових хвороб Київського військового шпиталю. Упродовж 1922–1933 рр. Б. М. Маньківський завідував кафедрою госпітальної неврології, з 1933 р. по 1962 р. – кафедрою нервових хвороб лікувального факультету Київського медичного інституту (з 1992 р. – Національний медичний університет імені О. О. Богомольця). Одночасно вчений очолював кафедру неврології Київського інституту удосконалення лікарів (1922–1941), здійснював наукове керівництво Київським психоневрологічним інститутом (1927–1948), на базі якого в 1950 р. створено Інститут нейрохірургії (з 1993 р. – Інститут нейрохірургії ім. А. П. Ромоданова АМН України). Б. М. Маньківський був одним із засновників в 1958 р. Інституту геронтології та експериментальної патології АМН СРСР (з 1993 р. – у підпорядкуванні АМН України, з 2009 р. – Інститут геронтології ім. Д. Ф. Чеботарьова НАМН України) і першим керівником відділення вікових змін нервової системи цього інституту. Досліджував патології вегетативної нервової системи, спадкові захворювання м'язового апарату, нервової системи при гіпертонічній хворобі та ін. Грунтуючись на дослідженнях 1950 р. В. А. Григор'євої та Д. Л. Фермана стосовно визначення ролі дефосфорованої АТФ у затриманні процесу розвитку м'язової дистрофії, Б. М. Маньківський спільно з В. М. Слонимською у 1951 р. вперше застосував АТФ для лікування хворих міопатіями. Автор понад 150 наукових праць, в т. ч. 5 монографій: «О пароксизмальном параличе» (1928), «Опухли канала Rathke» (1930), «Множинний диссемінований склероз (Encephalomyelitis disseminata scleroticans periaxialis)» (1941), «Патогенез нейроинфекционных заболеваний и реактивность организма» (1950), «О нервной патологии при гипертонической болезни» (1960). Відзначений урядовими нагородами та медалями. Похований на Байковому цвинтарі в м. Київ. – Док. № 98.

33. Інститут мінеральної сировини у складі АН УРСР був утворений у 1940 р. У 1941 р. припинив свою діяльність у зв'язку з евакуацією установ АН УРСР до БАРСР. Спроба відновити діяльність інституту у 1951 р. (відповідні клопотання були направлені Президією АН УРСР у листопаді 1951 р. до РМ УРСР та ЦК КП(б)У) не увінчалися успіхом. Пізніше, за постановою РМ УРСР від 27 червня 1956 р. № 682 на базі Кримського філіалу АН УРСР у м. Сімферополь створено Інститут мінеральних ресурсів АН УРСР, який очолив Ю. Ю. Юрк. У системі АН УРСР інститут перебував до 1964 р., після чого перейшов у підпорядкування Міністерства геології УРСР. – Док. № 99.

34. Чернівецька сейсмічна станція діяла у складі Чернівецького державного університету з 1906 р. Академії наук УРСР, на Сейсмічний сектор якої

було покладено керівництво сейсмічною службою на території УРСР, ця станція була потрібна для створення кола сейсмічних установ у районі Карпатських гір, що досліджували б сейсмоактивність даного регіону. Передачу станції до складу АН УРСР підтримували Сейсмічна рада та Рада з координації наукових досліджень АН СРСР. З'ясувавши, що станція перебуває в незадовільному технічному стані і не використовується в навчальному процесі, оскільки сейсмологія як навчальна дисципліна у програми університету не передбачена, АН УРСР звернулася з проханням про передачу станції до РМ УРСР. Однак, воно було відхилене Управлінням у справах вищої школи при РМ УРСР з огляду на майбутнє відкриття при геологічному факультеті університету спеціальності «геофізичні методи розвідки». АН УРСР станція передана не була. Як самостійна структурна одиниця у складі університету вона функціонувала до 1998 р. – часу, коли на базі сейсмічної та метеорологічної станцій була створена Навчально-наукова геофізична обсерваторія. – Док. № 100.

35. Тут згадуються окремі рукописні одиниці з фондів, що й зараз зберігаються у Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника: ф. 5 – Збірка рукописів, автографів, грамот і дипломів бібліотеки Національного інституту імені Осолінських у м. Львів (XV–XX ст.); ф. 4 – Колекція документів і матеріалів бібліотеки Баворовських у м. Львів (XVI ст. – 1938 р.); ф. 103 – Салегі, князі, власники маєтків у Галичині та на Волині; ф. 87 – Прохаска Антоній, історик. Останній з них у 1975 р. був переданий до Центрального державного історичного архіву м. Львів, де зберігається під № 139. – Док. № 103.

36. Невдовзі після організації Львівського філіалу керівництво АН УРСР порушило перед РМ УРСР питання щодо забезпечення Львівської бібліотеки АН УРСР повним комплектом видань, які виходили друком у СРСР, на безоплатній основі. Головним мотивом виступало бажання поповнити фонди бібліотеки новою науковою літературою. У практичній площині це давало б ширшу можливість для бібліографічного забезпечення наукових досліджень контингенту науковців, які приїздили на роботу до львівських установ АН УРСР із різних кіпців СРСР. Однак, на цьому стані бібліотеці було відмовлено в її проханні. Після затвердження планової наукової тематики установ Львівського філіалу АН УРСР, в березні 1952 р. голова філіалу Й. З. Штокало знову ініціював розгляд питання про забезпечення Львівської бібліотеки АН УРСР обов'язковим примірником всіх видань УРСР. За рішенням Президії АН УРСР до фондів бібліотеки було передано по одному примірнику всіх видань АН УРСР, виділених із броньованого фонду Президії. Для остаточного вирішення питання був підготовлений проект звернення до РМ СРСР. У 1954 р. Львівська бібліотека АН УРСР стала отримувати видання, що виходили друком в УРСР, але вибірково і на платній основі. – Док. № 104.

37. Стан гуртожитків для аспірантів. У лютому 1952 р. внутрішня комісія АН УРСР перевірила стан житлово-побутових умов аспірантів. За висновками комісії була прийнята спеціальна постанова Президії АН УРСР, яка фактично констатувала відсутність в Академії окремого спеціально збудованого гуртожитку:

частина аспірантів (43 особи) проживала у найбільш пристосованому під гуртожиток будинку по вул. Великій Васильківській, 195 (по 3–4 особи у кімнаті); 26 осіб тимчасово розміщувалися в адміністративному корпусі Ботанічного саду АН, де не було можливості створити необхідні побутові умови, ще частина – у будинку по вул. Костьольній, 4, зовсім непристосованому під гуртожиток. З огляду на це, Президія АН УРСР звернулася до Київської міськради з проханням про термінове надання житла науковим співробітникам – не аспірантам, які мешкають у гуртожитку, та постановила ще раз клопотатися перед РМ УРСР про надання спеціальних коштів для будівництва у 1952 р. стандартного будинку під гуртожиток для розміщення аспірантів. – Док. № 106.

38. Дозвіл на створення Українського гідробіологічного товариства АН УРСР отримала від РМ УРСР ще у 1948 р. У жовтні 1951 р. було затверджено статут товариства та склад його бюро: чл.-кор. АН УРСР Я. В. Ролл (голова), чл.-кор. АН УРСР В. А. Мовчан, доктор біологічних наук В. І. Владимиров (заступник голови), кандидат біологічних наук Д. О. Радзіловський (вчений секретар). (Див. Додатки: «Регістри протоколів засідань Президії АН УРСР (1951–1955), прот. № 39 від 16 жовтня 1951 р. п. 689»). – Док. № 108.

39. Вперше дослідний зразок антибіотичного препарату з натуральної сировини «Іманін» одержано у 1948 р. співробітником Інституту мікробіології АН УРСР П. І. Киселем. Паралельно в Інституті біохімії АН УРСР вивчено хімічну природу препарату. Після апробації в київських клініках і схвалення Вченою медичною радою МОЗ УРСР препарат було представлено у Фармакологічний комітет МОЗ СРСР для апробації. Протягом жовтня 1951 р. хірургічна секція Вченої медичної ради МОЗ УРСР склала тимчасову інструкцію із застосування препарату «Іманін», а розробниками – співробітниками Інституту мікробіології АН УРСР В. Г. Дроботьком, Б. Ю. Айзенманом, М. О. Швайгером, П. І. Киселем, С. І. Зелепухою і доцентом Хірургічної клініки ім. акад. О. П. Кримова Київського медичного інституту Н. А. Івановою було передано до Фармакологічного комітету МОЗ СРСР усю документацію, необхідну для затвердження технологічного процесу промислового виробництва і внесення у фармакопею СРСР нового препарату. Рішенням Вченої медичної ради МОЗ СРСР від 29 січня 1952 р. препарат було дозволено до випуску. З огляду на затягування процесу затвердження технології та внесення препарату у фармакопею Інститут мікробіології АН УРСР 1 грудня 1952 р. звернувся до Вченої медичної ради МОЗ СРСР з проханням про підготовку офіційного наказу. Рішення про затвердження препарату Фармакологічним комітетом МОЗ СРСР було прийнято 2 січня 1953 р. і одночасно розробникам препарату запропоновано уточнити технічні умови його отримання. 14 березня 1953 р. було видано наказ міністра охорони здоров'я УРСР про організацію виробництва «Іманіну», а 7 квітня 1953 р. – дозвіл на серійний випуск препарату. З метою продовження роботи з вивчення можливостей використання вищих рослин для виготовлення антибіотичних препаратів з ініціативи В. Г. Дроботька 2–6 лютого 1954 р. у Ленінграді було скликано Всесоюзну нараду з фітонцидів, на якій складено програму подальшої розробки цієї проблеми. Всі наступні наради проходили в Києві, який став осередком вивчення антибіотиків із вищих рослин, тоді

як антибіотики мікробного походження переважно вивчалися в Росії. В 1954 р. препарат було впроваджено у медичну практику. В 1959 р. при подальшому вивченні антимікробних властивостей звіробією Н. А. Дербенцевою та А. А. Рабинович було запропоновано ще один препарат – новоіманін, антимікробна властивість якого була значно вища від іманіну. В 1964 р. після лабораторних та клінічних випробувань він був введений у медичну практику. Особливо ефективним виявився він при дитячих захворюваннях: хронічних тонзилітах, ангіохолеститтах, тяжких гнійних процессах. Новоіманін широко використовується у медичній практиці і зараз, випускається вітчизняними виробниками – Боршагівським фармацевтичним заводом та Дарницькою фармацевтичною фабрикою м. Київ. – Док. № 124.

40. Вивчення лісів південного сходу Української РСР. Мова йде про дослідження, розпочаті на біостанції Дніпропетровського державного університету, організованій у 1932 р. в с. Андріївка Новомосковського району Дніпропетровської області на березі р. Самари. Ініціатором її організації виступив учений у галузі геоботаніки, екології, степового лісорозведення, викладач, а потім завідувач кафедри геоботаніки і вищих рослин ДДУ О. Л. Бельгард (1902–1992). Станція отримала назву «Присамарський стаціонар». З 1948 р. у зв'язку з прийняттям всесоюзної програми заліснення степової зони О. Л. Бельгард зосередився на дослідженні штучних лісів степової зони з метою виявлення їх природи і узагальнення більш ніж сторічного досвіду степового лісорозведення. З 1949 р. стаціонар став підрозділом постійно діючої комплексної експедиції університету з вивчення лісів степової зони України – від Азовського моря до Молдавії. Перші результати роботи експедиції були оприлюднені О. Л. Бельгардом у праці «Лесная растительность юго-востока УССР», опублікованій у Києві в 1950 р. У ній автор виклав оригінальні погляди в галузі екології та фітоценології степових лісів («екологічна паспортизація» видів, нова система життєвих форм, вчення про амфіценози тощо) й запропонував нову типологію природних лісів степової зони. Згідно цієї типології «Лісопроект» у 1950–1951 рр. проводив лісорозведення запланованих лісів у Дніпропетровському, Новомосковському і Нікопольському лісгоспах на площі 240 тис. га. Подальші експедиційні дослідження знайшли відображення у працях «О теории структуры искусственного лесного сообщества в степи» (Х., 1960) та «Степное лесоразведение» (М., 1971). Узагальнивши їхні результати, вчений розробив і обґрунтував оригінальну типологію штучних лісів у степових зонах, що базувалась на трьох головних факторах: тип лісорослинних умов, тип екологічної структури та тип деревостою. Також ним розроблено курс «Степное лесоразведение», який із 1971 р. викладався у низці вищих навчальних закладів СРСР і вважається відправною точкою у визнанні степового лісознавства як окремого наукового напрямку. Продовжується діяльність стаціонару і в наш час: з 2002 р. він носить ім'я О. Л. Бельгарда, а з 2010 р. має офіційний статус міжнародного науково-навчального центру. – Док. № 126.

41. Напіввиробничий випуск кровозамінника БК-8. Білковий кровозамінник (БК-8) розроблений і виробуваний співробітниками Інституту біохімії АН УРСР протягом 1951–1955 рр. За своїм складом він являє білок сироватки крові великої рогатої худоби, до якого в процесі виробництва було засто-

совано денатурацію і слабкий гідроліз. Завдяки такій обробці у кровозаміннику БК-8 значно знижені анафілактогенні якості. Під час введення препарат збільшує масу циркулюючої крові, прискорює кровообіг, активізує регенераційні якості кісткових і м'яких тканин, стимулює імунобіологічні якості крові. Застосовують препарат при виснаженні організму, опіках, великих крововтратах. За постановою РМ УРСР від 3 серпня 1953 р. № 5167 виробництво кровозамінника БК-8 було організовано на Вінницькому м'ясокомбінаті, де наприкінці року виробничий цех обладнали під лабораторію з випуску препарату. На початку 1954 р. туди були направлені співробітники Інституту біохімії АН УРСР для надання консультативної і практичної допомоги в налагодженні випуску препарату та навчання персоналу. Широка клінічна апробація, згідно рішення Вченої медичної ради МОЗ СРСР, відбулася у 23 лікувальних установах СРСР. – Док. № 129.

42. Грінченко Микола Олексійович (22.04.1888–27.11.1942) – український музикознавець, фольклорист, педагог. До Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР рукописний фонд та бібліотека М. О. Грінченка надійшли у 1955 р. і були придбані за 150 тис. крб. Після науково-технічного опрацювання документів було сформовано особовий архівний фонд вченого за № 36, який нараховує 921 справу. Документи, представлені у фонді, хронологічно охоплюють період з 1865 р. до 1942 р. та умовно поділені на 10 тематичних розділів. Серед документів фонду представлено монографії, підручники, статті та матеріали до них. Зокрема, матеріали до праці «Еволюція звукоряду» (1927); документи про кобзарів та лірників (списки, репертуар, матеріали наради кобзарів і лірників) (1927–1940); статті до «Музичного словника»; нотні каталоги камерних інструментальних та ін.; інструкції до складання української музичної бібліографії. Матеріали до теми «Шевченко і музика» включають доповідь до 65-ї річниці з дня смерті Т. Г. Шевченка (1926); статтю «Т. Шевченко в народній музичній творчості» (1938) та ін. М. О. Грінченко перший в УРСР започаткував музичні передачі на українському радіо – так звані «радіолекції», тому в його фонді зберігаються документи про цикл передач, присвячених М. В. Лисенку і Т. Г. Шевченку («Поет і композитор», «Т. Шевченко в музичній творчості», «Т. Шевченко в музичному оточенні»; окрема радіолекція «Академік Філарет Колесса» (1941) та матеріали до циклу про народну творчість у період Великої Вітчизняної війни (1941–1942). У складі фонду М. О. Грінченка відклався значний масив документів біографічного характеру та листування М. О. Грінченка з В. О. Барвінським (1941); О. О. Богомольцем (1908–1909), Ю. С. Мейтусом (1941), О. Пчілкою-Косач (1928), Л. М. Ревуцьким (1942), Ф. Шешком (1932) та багатьма іншими. Також у фонді представлена велика колекція рідкісних фотографій, які яскраво висвітлюють історію української музики. – Док. № 132.

43. Нідтіл (Проворов) Василь Васильович (1874–1927) – диригент, композитор, аранжувальник театральної музики, драматичний актор. Народився у м. Сміла Київської губернії. Початкову освіту здобув у місцевому церковнопарафіяльному училищі. Займався самоосвітою, чому серйозно спілкування з корифеями української сцени М. Л. Кропивницьким, П. Бояновським та ін. Служив у різних театральних трупах, з якими гастролював по містах України та Російської імперії (м. Глухів,

м. Бобруйськ, м. Вільно). Упродовж 1896–1898 рр. працював у трупі М. Л. Кропивницького на посаді музично-драматичного актора, диригента, хормейстера. У 1900-х роках – актор других ролей театру. З 1911 р. – хормейстер українського музично-драматичного товариства «Кобзар» (м. Москва). Протягом 1912–1927 рр. працював у Маріїнському театрі (м. Ленінград) суфлером. Автор музики до низки музично-драматичних спектаклів.

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР протягом 1953–1955 рр. клопотався перед бюро Відділу суспільних наук та Президією АН УРСР про придбання архіву В. В. Нікітіна, який знаходився у м. Ленінград за 20 тис. крб. На основі придбаних документів було сформовано особовий фонд В. В. Нікітіна (№ 41), до якого включено 92 справи. Хронологічні межі документів: 1895–1934 рр. Справи фонду містять біографічні документи про В. В. Нікітіна. Другим важливим блоком фонду є творчі матеріали – музика до п'єс, аранжування та оркестровка музики інших авторів, зокрема, «Маруся Богуславка» (1906), «За двома зайцями» (б. д.), «Ой не ходи, Грицю» (б. д.) М. П. Старицького – оркестрові та хорові партії, «Ліха іскра поле спалить» (І. Карпенка-Карого), «Нагалка Полтавка» (б. д.) (І. Котляревського) – оркестрові партії, «Пошилися у дурні» (М. Кропивницький) – клавир, партитура, оркестрові партії (б. д.) тощо. У фонді відкритася також колекція рідкісних фотографій з історії української музики, зокрема, В. В. Нікітін серед учасників ювілейного концерту товариства «Кобзар» у м. Москва (М. В. Лисенко, А. В. Нежданова, М. І. Донець). – Док. № 132.

44. Сергій Микола Костянтинович (1904–1945) – краєзнавець, збирач фольклору. Народився у с. Томаківка на Дніпропридніпровщині. Навчався в Олександрійській чоловічій гімназії. Закінчив у 1921 р. Томаківську українську педшколу ім. Т. Г. Шевченка. Протягом 1921–1932 рр. працював учителем у школах Томаківського району. У той же час працював спецкором і кореспондентом газет «Войовничий безвірник», «Соціалістичне поле», «Червоне Запоріжжя», «Радянське село», «Селянське життя», «Зоря», «Безбожнито» (м. Москва), журналу «Безвірник». З 1933 р. працював інструктором обласної організації бюро Спілки войовничих безвірників. Упродовж багатьох років тісно співпрацював з акад. Д. І. Яворницьким, допомагав йому в його археологічних розкопках.

Архів М. К. Сергіва надійшов до Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР у 1955 р. У результаті науково-технічного опрацювання документів було сформовано 162 справи (фонд № 30). Хронологічні межі документів – 1856–1945 рр. Справи фонду містять біографічні документи М. К. Сергіва: щоденники (1925–1943), автобіографії (1929–1938), характеристики (1934–1938) тощо. Другим блоком документів є фольклорно-етнографічні та творчі матеріали, зібрані М. К. Сергівим: пісні рекрутські, солдатські, веснянки, родинно-побутові, заробітчанські, які були записані в с. Томаківка протягом 1919–1930 рр. Третім блоком документів фонду є п'єси, написані М. К. Сергівим: «Останній день Паризької Комуни», «Суд над досвітками», «Юні революціонери». Четверта група включає документи зі службової та громадської діяльності: «Інструкція архівним кореспондентам» (1927), списки членів релігійних громад, анкети, відомості про церковні справи, релігійні рухи, християнські секти, замітки та ін. (1928–1931). У п'ятому розділі фонду представлені листи М. К. Сер-

гїва до Й. В. Сталїна (1938), С. Д. Яворницької (б. д.), Д. І. Яворницького (1933–1939), а також останнїх двох до красзнавця. До шостого блоку увїшли документи, зібранї М. К. Сергїївим. – Док. № 132.

45. Дмитрїв-Кабанов Павло Степанович (1907–?) – український поет і композитор. Народився у м. Юзївка (сучасний Донецьк). Спадковий шахтар. Його творчїсть здобула великої популярностї в Україні, насамперед на Донбасї. Деякі його пїснї записанї на патефонних платївках і транслювалися на радіо. Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографїї АН УРСР придбав збїрку пїсень П. С. Дмитрїєва-Кабанова «Заспїваймо, шахтарї». – Док. № 132.

46. Щербак Марїя Григорївна (1890–?) – українська народна постеса. Проживала у м. Нїжин на Чернїгївщинї. У 1936 р. М. Г. Щербак стала переможцюю на обласнїй творчїй олімпїадї, де виступала зї своїми вїршами. Згодом її направили на Всесоюзну олімпїаду до м. Москва. В роки Великої Вїтчизняної вїйни пїд час евакуацїї потрапила в оточення і змушена була повернутися до Нїжина. Деякїлька поезїй вона присвятила партизанам і пїдпїльникам. У 1945 р. брала участь в обласнїй та республїканськїй олімпїадах, неодноразово отримувала премїї. Газета «Десянїська правда» присвятила їй у липнї 1945 р. цїлу «лїтературну сторїнку», де були опублїкованї 8 вїршїв народної поетеси. На пєсїї захопилася збиранням народної творчостї. Написала низку вїршїв на актуальнї на той час теми, якї друкувалися у районнїй газетї, виступала на радіо. Особовий архїв М. Г. Щербак в інститутї вїдсутнїй, а етнографїчнї матерїали, якї вона надсилала до інституту розпрошенї по рїзних фондах. – Док. № 132.

47. Брайко Марфа Романївна (псевдонїм – Марїя Брайко) (1897–1972) – українська народна постеса, сївачка. Народилася у с. Келеберда Канївського району Черкаської областї. Закїнчила мїсцеву церковно-приходську школу. Виступала з народними пїснями у сїльських клубах і будинках культури. Пїд час Великої Вїтчизняної вїйни працювала інспектором із заготївлї в Куйбишевськїй областї (нинї – Самарська область, РФ). У 1944 р. повернулася в рїдне село. Протягом 1946–1956 рр. М. Ф. Брайко працювала в Українському державному народному хорї (сьогоднї – Нацїональний заслужений академїчний український народний хор Українї ім. Г. Г. Верьовки), виступала на багатїох республїканських сценах. Займалася постично-етнографїчними описами Шевченкївського краю, поетизуючи природу Приднїпров'я, героїзм і патрїотизм вїйнїв у роки вїйни, працелюбнїсть своїх землякїв. У 1954 р. М. Р. Брайко вїйшла на пенсїю, проживала у рїдному селї, потїм – у сусїднїй Прохорівцї, в останнї роки життя – в Бортнїчах Борнїспільського району Київської областї (нинї – мїкрорайон у Дарнїцькому районї). Друкувалася у газетах, журналї «Україна», збїрниках Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографїї АН УРСР, якїй і придбав записи народних пїсень, зробленї М. Р. Брайко. – Док. № 132.

48. Абрамов Иван Спїрядонович (20.06.1874–03.05.1960) – український етнограф, красзнавець, фольклорист, археолог, педагог. Народився у мїстечку Воронїж Глухївського повїту Чернїгївської губернїї (тепер – Шосткїнський

район Сумської області). У 1895 р. вступив до Глухівського учительського інституту. З 1898 р. працював у Рівницькому двокласному училищі. У 1900 р. переїхав до Санкт-Петербурга і вступив до Археологічного інституту. У 1909 р. його приймають до Археологічного товариства, а в 1914 р. І. С. Абрамов був обраний дійсним членом Російського географічного товариства, працював у журналі «Народний вчитель». У 20-ті роки ХХ ст. І. С. Абрамов проживав у м. Ленінград, працював у шкільно-педагогічній комісії Центрального бюро краєзнавства та в комісії з вивчення казки при Пушкіпському домі, збирав етнографічні матеріали, предмети старовини, рукописи, працював у Центральному музеї літератури. 9 жовтня 1933 р. І. С. Абрамов був заарештований. 2 квітня 1934 р. особливим відділом при Колегії ОДПУ був звинувачений у причетності до справи «Славістів» і засуджений до 3-х років заслання у м. Тобольськ (нині – Тюменська область, РФ). Після відбування терміну покарання йому було заборонено жити у столиці та великих містах, тому вчений повернувся до рідного села, де викладав у школі російську літературу та займався археологічною, пародознавчою та краєзнавчою роботою. Основним предметом його досліджень була народна культура рідного йому містечка Вороніж. У періодичних виданнях друкувалися його фольклорно-етнографічні статті та нариси: «Чсринговские малороссы», «Быт и песни населения Глуховского уезда Черниговской губернии» (1906) та ін. У шостківській газеті «Зоря» І. С. Абрамов друкував статті на фольклорну та етнографічну тематику: «З слогадів про минуле», «Скарбниці народної творчості», «Воронізькі кургани – пам'ятники старовини», «Воронізькі краєзнавці» та ін. Реабілітований 28 листопада 1956 р. Помер І. С. Абрамов 3 травня 1960 р. у Воронежі та похований на Нікопольському цвинтарі.

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР на початку 50-х років ХХ ст. неодноразово клопотався перед керівництвом АН УРСР про придбання архіву І. С. Абрамова, до якого входили також архіви композитора Я. С. Степового, поета С. В. Руданського, що були оцінені в 5 тис. крб, а також рукописний оригінал п'єси П. К. Саксаганського «Лицеміри» – 10 тис. крб, але архів так і не був придбаний. Зараз документи вченого та зібрані ним етнографічні матеріали зберігаються у Російському державному архіві літератури і мистецтва у фонді № 1235 «Абрамов Іван Спиридонович (1874–1960) – етнограф, краєзнавець, історик літератури». Крайні дати документів – 1740–1956 рр.; колекції – з 1708 р. Фонд налічує 321 одиницю зберігання. – Док. № 132.

49. **Луцицька Катерина Людвківна** (30.09.1889–25.01.1971) – українська актриса, учениця Марії Запкювської. Протягом 1908–1918 рр. грала в численних українських приватних трупах: батька – Л. Лучицького, брата – Б. Л. Лучицького–Оршанова, С. О. Глазуненка, О. Л. Суходольського, П. К. Саксаганського, І. Л. Сагатовського. У 1918–1921 рр. – провідна актриса Українського державного побутового театру в м. Херсон. Упродовж 1936–1938 рр. К. Л. Луцицька працювала у мандрівних і стаціонарних українських драматичних театрах Києва, Одеси, Дніпропетровська, Стрия. Зіграла ролі Марусі («Маруся Богуславка» М. П. Старицького), Наталії («Лимерівна» Панаса Мирного), Мавки («Лісова пісня» Лесі Українки), Гільди («Свічине весілля» І. А. Кочерги) та ін. У 1914 р. листувалася з Лесем Курбасом, листи якого до К. Л. Луцицької було опубліковано у 1987 р.

У 1960 р. написала спогади про О. А. Пеструсенко. Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР виступив ініціатором придбання мемуарів К. Л. Лучицької «Мос життя – сцена» (1949) (зараз зберігаються у фонді № 14–2, справи № 31 і 47). – Док. № 132.

50. Проект структури і штатний розпис новоствореного Інституту фізіології АН УРСР Президія АН УРСР подала на розгляд і затвердження Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка 7 лютого 1953 р. Штатний розпис формувався на підставі об'єднаної кількості штатних одиниць обох реорганізованих інститутів. Штатні одиниці, які до новоствореного інституту не увійшли (всього 23), Президія АН УРСР запропонувала передати до експериментально-конструкторських майстерень, а також інститутів економіки та мовознавства АН УРСР. 17 лютого 1953 р. Міністерством фінансів УРСР був затверджений кошторис Інституту фізіології. Після розгляду клопотання Президії у справі перерозподілу штатних одиниць Міністерство фінансів УРСР погодилося на передавання 5 штатних одиниць до експериментально-конструкторських майстерень АН УРСР. Вирішення питання щодо передачі інших штатних одиниць до вищезгаданих інститутів було відкладене. – Док. № 135.

51. Організація нових журналів «Прикладная механика» і «Вопросы энергетика». Звернення про організацію не було підтримане у відділі науки і культури ЦК КПРС, що вважав за доцільніше покращити роботу з видання наукових записок установ замість організації нових журналів. Президія АН УРСР дотримувалася тої думки, що створення цих періодичних видань, які б розповсюджувалися на території всього СРСР, буде більш ефективною формою оприлюднення наукових матеріалів, оскільки вони мали й широкий прикладний характер. Це стало причиною повторного звернення щодо започаткування журналів до ЦК КПРС 6 червня 1953 р. Журнал «Прикладная механика» почав виходити у 1955 р., а журнал «Вопросы энергетика» так і не побачив світ. Натомість тільки у 1979 р. у АН УРСР з'явився галузевий журнал «Промислова теплотехніка». – Док. № 136.

52. Кожин Микола Олександрович (22.01.1893 – ?) – мистецтвознавець, славіст, педагог, доктор мистецтвознавства, доктор історичних наук. Народився в с. Кузьмінки Лебедянського повіту Тамбовської губернії (нині – Липецька область, РФ). У 1919 р. закінчив Петроградський університет, викладав у ньому. У 1922 р. захистив магістерську дисертаційну роботу, присвячену дослідженню чеського, італійського та французького живопису XIV–XV ст. У 1930-ті роки працював директором Історико-побутового та художнього музею (з 1926 р. функціонував як філіал Державного історичного музею у Москві), який було створено у не діючому на той час Новодівичому жіночому монастирі. Протягом 1940–1950-х рр. вчений викладав у Московському державному університеті ім. М. В. Ломоносова, Львівському державному університеті ім. Івана Франка та Українському поліграфічному інституті ім. Івана Федорова (з 1994 р. – Українська академія друкарства у Львові). Розробляючи проблеми славістики, значну увагу приділяв вивченню питань про походження давньоруського та

давньоукраїнського мистецтва, а також мистецтва Молдови, Білорусі та Литви. З метою детального вивчення архітектурно-художніх пам'яток і музейних зібрань Західної України, зокрема таких міст як Львів, Чернівці та інших, багато подорожував у вказаному регіоні. Повернувшись до Москви, працював у Московському державному інституті культури (з 1994 р. – Московський державний університет культури та мистецтв). Досліджував проблеми збереження культурної спадщини, був одним з ініціаторів створення у 1965 р. Всеросійського товариства охорони пам'яток історії та культури. Автор праць «История одной композиции западной живописи XIV–XIV вв.» (1919–1922), «Русская провинциальная архитектура» (1927), «Лицевые рукописи XII–XVII вв., собрание Государственной публичной библиотеки в Ленинграде» (1941), «Средневековая архитектура Чехии» (1944), «Польское народное искусство» (1949), «Украинское искусство XIV – нач. XX вв.: Очерки. Ч. I и II» (1958) та ін. – Док. № 146.

53. Служба широти СРСР. План організації Служби широти був схвалений на 10-й Всесоюзній астрометричній конференції, що пройшла у грудні 1952 р. Основні принципи цієї служби розробив акад. АН УРСР О. Я. Орлов. У 1950 р. він запропонував новий спосіб вираховування координат полюса, який дозволив із достатньою точністю визначати наближені координати миттєвого полюсу Землі за спостереженнями тільки однієї станції. На базі Полтавської гравіметричної обсерваторії АН УРСР була складена і випробувана типова програма спостережень. З огляду на це голова Астроради АН СРСР чл.-кор. О. О. Михайлов у своєму зверненні до Президента АН УРСР О. В. Палладіна від 28 лютого 1953 р. відзначив необхідність зосередження всіх робіт з обрахунку пересвідних координат полюса для потреб геодезії та Служби часу у Полтавській гравіметричній обсерваторії АН УРСР. У березні 1953 р. бюро Відділу фізико-математичних і хімічних наук АН УРСР також звернулося до Президії АН УРСР із проханням розглянути питання про організацію при Полтавській гравіметричній обсерваторії Центрального бюро Служби широти СРСР. Бюро було створено за постановою Президії АН УРСР від 15 травня 1953 р. у складі вченого секретаря Полтавської гравіметричної обсерваторії Є. П. Федорова (голова бюро), старших наукових співробітників М. А. Попова і С. В. Дроздова та двох лаборантів. З цього часу результати спостережень широти в астрономічних обсерваторіях СРСР стали регулярно надсилатися до Полтави, де вони аналізувалися та систематизувалися. На початку 1980-х років центр по збору даних широтних спостережень у СРСР було перенесено з Полтави до Інституту метрології часу і простору при Всесоюзному науково-дослідному інституті фізико-технічних і радіотехнічних вимірювань (с. Менделєєво Московської області), і підпорядковано Державній службі з визначення параметрів обертання Землі. – Док. № 147.

54. Пропозиція АН УРСР щодо реорганізації Лабораторії металофізики в інститут розглядалася у Держплані УРСР. Після консультацій із представниками АН УРСР і спеціалістами інших відомств вона була підтримана з наступних міркувань: лабораторія стала центром науково-дослідних робіт з металофізики в Україні і мала міцний колектив висококваліфікованих спеціалістів; поповнення колективу було можливим за рахунок випускників Київського політехніч-

ного інституту; у тогочасному машинобудуванні та приладобудуванні все частіше застосовувалися здобутки досліджень з металофізики і обсяги їх використання щорічно зростали. Держплан УРСР запропонував провести реорганізацію в межах загальної кількості штатних посад АН УРСР, що завдило швидко вирішити питання з огляду на постійні планові скорочення штату АН УРСР, пов'язані зі зменшенням протягом 1952–1954 рр. управлінського апарату по УРСР загалом постановою РМ УРСР про перетворення лабораторії в Інститут металофізики АН УРСР була прийнята тільки у 1955 р. (постанова від 9 березня 1955 р. № 245). – Док. № 152.

55. Лист Ленінградської обласної експлуатаційної контори «Ленсільенерго» було направлено до Президії АН УРСР і безпосередньо до Інституту математики АН УРСР. Знаючи, що в Інституті математики розроблено прилад дистанційного передавання показників рівня води – електрон'єзомер, «Ленсільенерго» висловила прохання про виготовлення та встановлення шести таких приладів на Родственській ГЕС з метою вивчення умов роботи греблі системи О. М. Сенкова та подальшого масового впровадження її у практику сільськогосподарського гідробудівництва. За умови надання приладів співробітникам Інституту математики було запропоновано здійснити низку власних спостережень згідно побажань інституту із залученням до їх виконання експлуатаційного персоналу ГЕС і науковців ленінградської філії Науково-дослідного інституту електрифікації сільськогосподарства, які надавали допомогу в проектуванні греблі. – Док. № 154.

56. Сенков Олександр Михайлович (1900 – ?) – вчений у галузі гідрології та гідротехніки, доктор технічних наук, професор. Невдовзі після закінчення інституту на I Всесоюзній нараді з гідротехніки в Москві запропонував винайдений ним новий метод зведення комірчастих гребель, докладно висвітлений у власній дипломній роботі. Загалом комірчаста гребля є конструкцію з поздовжніх і поперечних стінок (бетонних або залізобетонних), які створюють систему колодязів-вічок, що заповнюються ґрунтом, каменем або іншим баластом. Вони перекриваються суцільною бетоною плитою, що забезпечує вільний злив води через гребінь греблі і встановлення затворів. У 1933 р. за проєктом і під керівництвом О. М. Сенкова побудували комірчасту греблю на р. Кальміус для водопостачання «Азовсталі». Розроблені ним для цієї греблі пустотілий флютбет водою, ґасник енергії і регулятор розмиву отримали високу оцінку і широко використовуються у гідробудівництві. У серпні 1934 р. Рада праці і оборони при РНК СРСР прийняла рішення про масштабне будівництво даного типу гребель, ґрунтуючись на схвальних відгуках про них відомих російських і українських вчених. Ідея греблі була визнана раціоналізаторською, бо значно здешевлювала гідротехнічне будівництво. В Україні вони були побудовані на р. Тясмин, деяких притоках р. Дніпра, однак поширити свій тип греблі на великі ріки, що дають значний напір води в гідровузлах, О. М. Сенкову не вдалося. До недоліків монолітних комірчастих гребель його системи також відносять складність арматурних робіт і стикування та велику матеріаловитратність при виконанні опалубочних робіт. Згідно з офіційними даними, до 1956 р. було побудовано близько 40 гребель системи О. М. Сенкова з напором до 16 м (близько 20 з них – в Україні). – Док. № 154.

57. Довідка Сектору тваринництва АН УРСР про його роботу є додатком до листа Президії АН УРСР, адресованого Голові РМ УРСР Д. С. Коротченку, в якому керівництво Академії, зважаючи на значний обсяг експериментальних дослідних робіт, виконуваних Сектором тваринництва, просило виділити йому належно обладнану експериментальну базу. На такій базі працівники сектору могли б ставити довготривалі дослідні та експерименти, пов'язані з глибокими фізіологічними та біохімічними аналізами, що потребували спеціального стаціонарного обладнання. В якості такої бази АН УРСР пропонувала тваринницьке господарство «Буча», розташоване у Києво-Святошинському районі Київської області і підпорядковане Міністерству юстиції СРСР. – Док. № 162.

58. Постанова РМ УРСР прийнята на підставі клопотання щодо присвоєння Інституту фізіології АН УРСР імені акад. О. О. Богомольця, яке було направлене Президією АН УРСР на ім'я Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка та секретаря ЦК КПУ О. І. Кириченка 16 червня 1953 р. Обидва інститути – клінічної фізіології АН УРСР та експериментальної біології і патології МОЗ УРСР, були організовані акад. О. О. Богомольцем. Академічний інститут носив його ім'я. З огляду на це, думка про залишення імені О. О. Богомольця у назві новостворюваного інституту висловлювалася АН УРСР ще під час обговорення питання про реорганізацію. Однак, у розпорядженні РМ СРСР від 14 січня 1953 р. воно було випущене – очевидно сталася технічна помилка при підготовці тексту розпорядження. Тому на засіданні 12 червня 1953 р. Президія АН УРСР ухвалила звернутися до ЦК КПУ у справі надання Інституту фізіології АН УРСР імені акад. О. О. Богомольця. – Док. № 168.

59. Організація сейсмічних станцій у Чернівцях та Рахові. Після передачі АН УРСР львівської та ужгородської сейсмічних станцій вона отримала реальну можливість створити об'єднану сейсмічну службу регіону, тому керівництво Академії ще у травні 1952 р. клопоталося перед РМ УРСР про приєднання до системи академічних установ сейсмічної станції Чернівецького університету. Однак, через незгоду Міністерства освіти УРСР цього не сталося. Рішення самостійно організувати сейсмічну станцію в Чернівцях було прийнято на засіданні Президії АН УРСР 8 травня 1953 р., на якому завідувача Сейсмічного сектору АН УРСР С. В. Євсєєва зобов'язали домовитися з Чернівецькою міськрадою про приміщення для станції (був виділений будинок місцевого краєзнавчого музею), скласти кошторис на ремонт і на придбання необхідного обладнання. За постановою Президії АН УРСР від 25 липня 1953 р. Чернівецька сейсмічна станція була організована у складі керівника та двох штатних працівників. Тимчасово виконувати обов'язки керівника станції призначили С. В. Євсєєва. Рахівська сейсмічна станція, яка фактично завершила формування сейсмічної служби регіону, була організована за постановою Президії АН УРСР від 10 листопада 1955 р. – Док. № 173.

60. Залський Броніслав Францевич (1819/1820–02.01.1880) – польський і білоруський політичний діяч, журналіст, видавець, історик і художник. Народився у с. Визна (нині – Красна Слобода, Білорусь) у дворянській сім'ї. У 1837 р.

преміального фонду АН УРСР. Зараз присуджується на підставі конкурсу, що проводиться у Відділенні фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України. Першим лауреатом премії став у 1965 р. завідувач лабораторії металургії зварювання Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона кандидат технічних наук І. І. Фрумін за роботу «Дослідження, розробка і впровадження механізованої наплавки валків гарячої прокатки». – Док. № 181.

64. Положення про конкурс наукових робіт в галузі медичних наук на здобуття премії імені акад. О. О. Богомольця та порядок її присудження були розроблені бюро Відділу біологічних наук АН УРСР і затверджені на засіданні Президії АН УРСР 18 вересня 1953 р. Організацію та проведення конкурсу поклали на Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР. Першим лауреатом премії імені О. О. Богомольця у 1954 р. став завідувач відділу клінічної та експериментальної патології нервової системи Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця, доктор медичних наук О. Ф. Макаренко за дослідження «Зміни нервової системи і характеристики вищої нервової діяльності при інтоксикації марганцем у клініці та експерименті». – Док. № 184.

65. Пропозиції Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР про надання допомоги Міністерству сільського господарства УРСР у справі механізації автозварювальних робіт при ремонті техніки були направлені секретарю ЦК КПУ О. І. Кириченку. За відповідним розпорядженням вони розглядалися на спеціальній нараді в Міністерстві сільського господарства і заготівель УРСР за участі представників інституту. На нараді було вирішено, що інститут надасть допомогу ремонтним заводам міністерства в освоєнні автоматичного електрозварювання при виготовленні цистерн і бочок для нафтобаз МТС, організує проведення лекцій і семінарів для працівників сільськогосподарських колективів і МТС про передові методи зварювання. – Док. № 186.

66. На підставі даної доповідної записки чл.-кор. АН УРСР В. А. Мовчана до секретаря ЦК КПУ О. І. Кириченка про стан і перспективи розвитку ставкового рибного господарства в сільськогосподарських господарствах УРСР було здійснено низку заходів: видано спільну постанову РМ УРСР та ЦК КПУ про завдання сільськогосподарських господарств УРСР у справі зариблення ставків; Міністерством сільського господарства УРСР розроблено заходи щодо подальшого розвитку рибицтва на 1954–1956 рр. Вирішення питань про будівництво заводів з виробництва дерев'яних гідроспоруд, розширення мережі науково-дослідних і учбових закладів у галузі рибицтва було відкладено на подальшу перспективу. – Док. № 193.

67. Організація біологічної станції в с. Чорноморка. Після переведення Карадазької біологічної станції АН УРСР у відання АН СРСР (постанова РМ УРСР від 20 березня 1952 р.) АН УРСР втратила науково-дослідну базу на Чорному морі і не могла продовжувати повноцінні дослідження північно-західної частини Чорного моря, важливі для подальшого розвитку рибної промисловості УРСР, та розробляти питання біології моря відповідно до інтересів Одеського пор-

ту і розвитку самого міста Одеса. Тимчасова лабораторія під Одесою та судно «Академік Зеров», які мала у своєму розпорядженні АН УРСР, не забезпечували належного рівня досліджень. Тому 21 квітня 1953 р. АН УРСР звернулася з клопотанням до Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка про організацію біологічної станції Інституту гідробіології в районі с. Чорноморка під Одесою у складі 24 штатних одиниць з фондом заробітної плати 315,5 тис. крб на рік та виділення додаткових асигнувань на будівельно-відновлювальні роботи у 1953–1954 рр. у розмірі 600 тис. крб. – *Док. № 197.*

68. Андрула Михайло (псевдоніми – Оросвигівський, Михайл Феодул) (1637/1639–1710) – громадський та церковний діяч, письменник-полеміст Закарпатської України. Народився у с. Оросвигово (нині – передмістя м. Мукачеве). Навчався у Відні, Братиславі, Трнаві, висвячений на греко-католицького священника. Добре знав історію Церкви, вивчав протестантський реформаційний рух у Європі. Мав «Біблію» І. Федорова 1581 р., відому як «острозька», спирався на її тексти у власних полемічних диспутах. Починаючи з 1669 р. відомий як активний захисник та пропагандист православ'я. Отримавши заборону на відшарваність служби у Мукачевому, обійшов багато сіл Закарпаття, ведучи полеміку з унітатами та суїтитами, критикуючи політику окатоличення русинів, за що переслідувався і був ув'язнений у Мукачівському замку. Свої погляди висловив у рукописних працях «Молитовнику» (1668–1670), «Логос» (1691–1692, зберігається у Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника) і «Оборона вірному кождому чоловіку» (1697–1701, зберігається у Бібліотеці РАН в Санкт-Петербурзі). Дві останні праці перевидані у 1932 р. в Празі доктором слов'янознавства, дослідником культури Закарпаття О. Л. Петровим під назвою «Духовно-полемические сочинения иерса Михайла Оросвиговского Андрулы против католичества и унии. Текстъ». Помер М. Андрула в с. Іза (нині – село Хустського району Закарпатської області), де й похований. Громадсько-політична діяльність і творча спадщина Андрули ставлять його в один ряд з кращими представниками української полемічної літератури другої половини XVII – початку XVIII ст. – *Док. № 199.*

69. Бібліотека Мукачівського монастиря. Монастир заснований у XIV ст. Федором Корятовичем – намісником м. Мукачеве. Під час війни між Габсбургами та семіградськими князями у 1537 р. Мукачівський монастир був зруйнований. Відроджувався монастир протягом 1538–1550 рр. У 1661 р. Семіградська княгиня Софія Батурі передала монастир греко-католикам. В XVII ст. у монастирі була заснована бібліотека, в якій зберігалися і стали загальнодоступними рідкісні пам'ятки писемності, в т. ч. «Закарпатське Євангеліє» (1401 р.), «Острозька біблія» першодрукаря Івана Федорова (1581 р.). У 1946 р., після розпуску Ужгородської унії, монастир повернуто православній церкві, а бібліотеку з архівом передано до бібліотеки Ужгородського державного університету та до Закарпатського обласного державного архіву. За каталогом 1951 р. у монастирській бібліотеці нараховувалося 5400 книг 17 мовами. На сьогодні це один із найдавніших діючих монастирів Мукачівської єпархії. – *Док. № 199.*

70. Намічені на 14–15 квітня 1954 р. Загальні збори АН СРСР за постановою Президії АН СРСР від 26 березня 1954 р. № 135 були перенесені на 12 квітня 1954 р. У зв'язку з цим на 13–14 квітня були перенесені сесії відділень: історичних наук, економічних, філософських і правових наук, літератури і мови, фізико-математичних наук, геолого-географічних наук і біологічних наук. Інші намічені заходи відбулися у вказаний час. Від АН УРСР у роботі зборів і сесій брала участь ціла низка вчених: на сесії Загальних зборів АН СРСР від АН УРСР виступив з доповіддю Президент АН УРСР О. В. Палладін, на сесіях відділень – академіки та члени-кореспонденти М. К. Гудзій, М. М. Боголобов, О. І. Білецький, Б. Г. Лазарев, М. П. Семененко, П. А. Власюк, Д. К. Зеров, О. Н. Соколовський, Г. М. Савін, К. К. Хренов, Й. З. Штокало, А. І. Кіпріанов, О. І. Бродський, Є. О. Шиллов, А. К. Бабко, Я. І. Серета та низка інших співробітників. – Док. № 202.

71. Алексєєв Євген Венедиктович (28.09.1869–18.10.1930) – учений у галузі лісівництва і лісознавства, доктор сільськогосподарських наук. Народився у м. Санкт-Петербург. У 1894 р. закінчив Санкт-Петербурзький лісовий інститут і отримав звання вченого лісовода 1-го розряду, а згодом лісничого. Керував лісовпорядкувальними роботами у Костромській та Нижегородській губерніях; працював лісовпорядником Біловезької Пуші. Від 1914 р. Є. В. Алексєєв працював лісником у Київській губернії, згодом – завідувачем лісового підвідділу Київського губернского земського відділу. З 1922 р. – керівник лісового відділу Наркомзему УРСР. Водночас працював професором лісівництва і деканом лісоінженерного факультету Київського політехнічного інституту. У 1922 р. з ініціативи Є. В. Алексєєва було створено лісоінженерний факультет Київського сільськогосподарського інституту, у 1923 р. вчений став першим деканом новоствореного факультету. З 1928 р. – голова лісової секції Київського відділення Сільськогосподарського наукового комітету України. Є. В. Алексєєв – автор низки праць з практичної лісової типології та інших питань лісознавства і лісівництва. Вчений створив оригінальну класифікацію лісових насаджень, у 1919 р. ним була написана детальна «Інструкція з обліку та опису лісів України». Є. В. Алексєєв є одним з фундаторів української наукової школи в галузі лісової типології. Багато уваги вчений приділяв питанням раціоналізації лісових культур, догляду за лісом, дослідженню технічних якостей деревини тощо. – Док. № 208.

72. Придбання для ГАО АН УРСР сучасного рефлектора. Розширення тематики наукових досліджень ГАО вимагало оновлення інструментальної бази для подальшої практичної і наукової роботи. Тому протягом 1950-х років у обсерваторії було встановлено нові телескопи: малий сонячний телескоп зі спектрографом (1954 р.) та хромосферний телескоп (1957 р.). Телескоп-рефлектор АЗТ-2 (D = 70 см) – перший інструмент для астрофізичних цілей був придбаний і змонтований у 1959 р. За допомогою цього телескопа були проведені фотометричні, спектральні та поляриметричні спостереження тіл Сонячної системи та зірок. В 2008 р. була розроблена, виготовлена і випробувана спеціальна система корекції руху телескопа для супроводження нестабільних геостаціонарних супутників, астероїдів та комет. Дана система працює в мікрошаговому режимі з комп'ютерним кроком корекції 0,0003 кут. с за секунду часу і максимальною

швидкістю корекції до 4,6 кут. с за секунду часу. Шагова регуляція можлива безпосередньо з блоку корекції, розташованого поблизу телескопа. Також можливо корегувати рух телескопа, використовуючи комп'ютерний RS-485 інтерфейс в режимі віддаленого керування. – Док. № 210.

73. Амбарцумян Віктор Амазасович (18.09.1908–12.08.1996) – астрофізик, академік АН СРСР (1953), віце-президент (з 1943 р.) та президент (1947–1993) АН Вірменії. У 1928 р. закінчив Ленінградський університет. Потім навчався в аспірантурі Пулковської обсерваторії. З 1931 р. працював у Ленінградському університеті, у 1939–1941 рр. – директор обсерваторії університету. З 1941 р. – завідувач філіалу Ленінградського університету в м. Слабуга (Татарська АРСР). У 1946 р. заснував і до 1988 р. очолював Бюраканську астрофізичну обсерваторію (Вірменська РСР). Одночасно з 1947 р. – професор Єреванського університету. В. А. Амбарцумян створив кількісну теорію світіння газових туманностей, розробив основи статистичної механіки зоряних систем. У 1941–1943 рр. розвинув теорію поглинання світла в каламутних середовищах, 1947–1953 рр. відкрив і вивчив зоряні асоціації, за що був удостоєний Державних премій СРСР (1946, 1950). Висунув і обґрунтував уявлення про активність ядер галактик. Автор праць з теоретичної астрофізики і зоряної астрономії. В. А. Амбарцумян – почесний член Національної академії наук США (1959), Лондонського Королівського товариства (1969), низки інших академії наук і наукових товариств; обирався віце-президентом (1948–1955) і президентом (1961–1964) Міжнародного астрономічного союзу, президентом Міжнародної ради наукових союзів (1968–1970, 1970–1972), Герой Соціалістичної Праці (1968, 1978), нагороджений чотирма орденами Леніна, орденом Жовтневої революції, двома орденами Трудового Червоного Прапора, орденом «Знак Пошани» та ін. Серед наукових відзнак В. А. Амбарцумяна – Золота медаль ім. М. В. Ломоносова АН СРСР (1971), золоті медалі Лондонського Королівського астрономічного товариства (1960) і Словацької АН, медалі ім. П. Ж. С. Жансена Французького астрономічного товариства (1956), медаль Кетрін Брюс Тихоокеанського астрономічного товариства (1959) та медаль ім. Р. Л. Ф. Гельмгольца Німецької академії наук у Берліні (1971). Указом Президента Вірменії у 2009 р. заснована міжнародна наукова премія імені В. А. Амбарцумяна за видатні наукові роботи в галузі астрофізики і суміжних наук – фізики та математики, незалежно від громадянства вченого один раз на два роки у розмірі 500 тис. доларів США. Вперше премія була присуджена в 2010 р. відомому швейцарському астрофізику, професору Мішелю Майору та двом членам його групи – співробітнику Інституту астрофізики Канарських островів Гаріку Ісрасляну і співробітнику Центру астрофізики Університету Порту Нуно Сантосу. – Док. № 210.

74. Кукаркін Борис Васильович (30.10.1909–15.11.1977) – астроном, доктор фізико-математичних робіт (1947), професор (1951) народився у м. Нижній Новгород. Закінчивши школу, займався самоосвітою. У 18-річному віці очолює обсерваторію Нижгородського товариства поціновувачів фізики і астрономії (1928–1931). У 1928 р. ініціював створення бюлетня «Переметные звезды», головним редактором якого працював протягом 49 років. У 1931–1932 рр. –

астроном Ташкентської обсерваторії. З 1932 р. працював у Московському державному університеті. У 1935 р. Б. В. Кукаркіну присвоєно науковий ступінь кандидата фізико-математичних наук. У 1941–1944 рр. Б. В. Кукаркін перебував в діючій армії. Війну закінчив капітаном авіації, нагороджений орденом Червоної Зірки. Після війни був направлений до Німеччини у складі групи офіцерів з метою відбору наукового обладнання, яке мало бути вивезено до СРСР в якості репараційних розрахунків. Разом з іншим обладнанням за рекомендацією Б. В. Кукаркіна був реквізований 40-сантиметровий астрограф Зоннеберзької обсерваторії, який до цього часу використовується Кримською лабораторією Державного астрономічного інституту ім. П. К. Штернберга МДУ. У 1947 р. захистив докторську дисертацію. З 1951 р. Б. В. Кукаркін – професор, а з 1960 р. – завідувач кафедри зіркової астрономії (з 1965 р. – кафедра зіркової астрономії та астрометрії) МДУ. Також працював у Державному астрономічному інституті ім. П. К. Штернберга у 1952–1956 рр. на посаді директора, а з 1960 р. – завідувач відділу перемінних зірок цього інституту і завідувач відділу вивчення галактики. Упродовж 1949–1961 рр. – завідувач редакції астрономії Великої Радянської Енциклопедії. Голова Комісії з перемінних зірок Астрономічної ради АН СРСР (1956), президент Комісії «Перемінні зірки» Міжнародного астрономічного союзу (1952–1958), віце-президент цього союзу (1955–1961). Основні наукові праці Б. В. Кукаркіна присвячені вивченню перемінних зірок і будови зіркових систем. Вчений розвинув концепцію існування різноманітних зіркових поселень у галактиці і довів різночасовість виникнення різних галактичних об'єктів. За працю «Строение и развитие звездных систем на основе изучения переменных звезд» у 1950 р. Б. В. Кукаркіна було нагороджено премією імені Ф. А. Бредіхіна АН СРСР. На честь вченого названо астероїд № 1954. – Док. № 210.

75. Артамонов Михайло Ілларіонович (05.12.1898–31.07.1972) – археолог та історик, доктор історичних наук (1941), професор (1935) народився в с. Виголово Весьгонського повіту Тверської губернії. В 1913 р. закінчив вечірнє міське чотирикласне училище м. Весьгонськ, у 1914–1916 рр. навчався на вечірніх загальноосвітніх курсах у Петрограді. Протягом першої половини 1918 р. працював у націоналізованому Міжнародному банку, до кінця 1920 р. – в установах народної освіти Тверської області. Потім продовжив навчання на відділенні археології та історії мистецтв Петроградського державного університету (1921–1924), а після його закінчення залишився працювати в університеті молодшим асистентом археологічного кабінету. Першу самостійну експедицію в район Нижнього Дону провів у 1929 р. В 1934 р. за статтю «Сучасні поховання в курганах зі скорченими та пофарбованими кістками» М. І. Артамонову без захисту дисертації присудили ступінь кандидата історичних наук. Звання професора вчений отримав у 1935 р., а ступінь доктора історичних наук – у 1941 р. З 1937 р. працював у Інституті історії матеріальної культури АН СРСР керівником сектору дофеодалної Європи, а з 1939 р. став директором інституту. Після Великої Вітчизняної війни працював у Ленінградському державному університеті – завідував кафедрою археології, ндсовгий час виконував обов'язки ректора університету. Протягом 1949–1951 рр. очолював широкомасштабну Волго-Донську експедицію, що досліджувала райони затоплення майбутнього Цимлянського водосховища. З 1951 р. займав посаду

директора Ермітажу, багато уваги приділяв сучасному живопису. З 1964 р. і до останніх днів життя вчений викладав на історичному факультеті ЛДУ.

Коло наукових інтересів М. І. Артамонова було надзвичайно широким – від періоду ранньої бронзи до Середньовіччя. Найбільш видатний внесок вчений зробив у дослідження ранньосередньовічної історії степів Східної Європи: проблем полігенезу кочових суспільств, їх осідання на певній території. Центральне місце в них займала історія хозарів. Цей напрям вчений започаткував і розвинув як у галузі археологічних досліджень, так і в галузі писемної історії і створив перший у світі системний огляд історії Хозарського каганату. Багато зусиль він доклав і до відродження скіфології, питанням етногенезу та розселення слов'ян, давньоруському мистецтву. У цій царині його висновки йшли врозрід з багатьма загальноприйнятими догмами, тому одна з останніх статей вченого «Первые страницы русской истории в археологическом освещении» була опублікована тільки у 1990 р. – Док. № 212.

76. Воронін Микола Миколайович (13.12.1904–04.04.1976) – археолог, історик архітектури, доктор історичних наук (1945), професор (1948) один із найбільших фахівців у галузі давньоруської архітектури народився у м. Володимир (РФ). Після закінчення місцевої гімназії навчався в Ленінградському державному університеті (1923–1926) та аспірантурі при Державній академії матеріальної культури (1928–1931). У 1941 р. після важкого поранення під Стрельною і демобілізації з діючої армії розпочав роботу в Московському відділенні Інституту історії матеріальної культури (з 1991 р. – Інститут археології РАН). Ще під час війни запропонував програму відновлення і дослідження пам'яток давньоруських міст. Був керівником археологічних розкопок на території давньоруських міст Боголюбова, де відкрив і дослідив комплекс двірцевих споруд XII ст., Володимира, Переславля-Залеського, Ростова, Суздаля, Ярославля та інших. До головних праць вченого належать «Очерки по истории русского зодчества XVI–XVII вв.» (1934), які стали одним із кращих довідників для істориків архітектури; «История культуры древней Руси» в двох томах (1948–1951); «Древнее Гродно» (1954); «Владимир, Боголюбово, Суздаль, Юрьев-Польской» (три перевидання, 1958–1967). Дві з праць вченого удостоєні державних премій: «Пам'ятники Владимиро-Суздальського зодчества XI–XIII вв.» (1945) – Державної премії СРСР у 1952 р. і «Зодчество Северо-Восточной Руси XIII–XV вв.» (т. 1–2; 1961–1962) – Ленінської премії у 1965 р. Остання праця стала видатним явищем в історичній науці, оскільки М. М. Воронін запропонував синтетичний метод дослідження пам'яток архітектури у тісному зв'язку з дослідженням сучасних їм техніки, ремесел, образотворчого мистецтва, книжкових пам'яток, соціальної історії країни і в порівнянні з пам'ятками культури Заходу, Сходу і Візантії. Особливу роль зірав учений у справі охорони пам'яток історії та культури. Він відстоював необхідність їх юридичного оформлення на державному рівні і був одним з ініціаторів створення Всеросійського товариства охорони пам'яток історії і культури. – Док. № 212.

77. Бібліотека Баворовських. Колекція була створена польським поетом, літературознавцем, уродженцем с. Колтова (Золочівський район, Львівська

область), одним з представників відомого графського роду Віктором Баворовським (1826–1894). Він, наслідуючи збирацьку діяльність М. Осолінського, захопився колекціонуванням історичних документів і здобутків польської культури всіх епох та жанрів (рукописів, книг, дипломів, картин, гравюр) і створював свою збірку як «національний та науковий заклад на зразок закладу Осолінських». За його задумом, установа мала формувати бібліотечний фонд, сприяти розвитку книгозбірні та забезпечувати науковців історичними джерелами з питань політики. Книжкові фонди В. Баворовський почав збирати з 1856 р. у родинному маєтку в Мишковицях під Тернополем. Згодом колекцію було перевезено до Львова і розміщено в будинку на розі вулиць Липової та Сікстинської, спорудженому у XVII ст. і отриманому ним у спадок (нині – вул. Дорошенка і Бібліотечна). Фонд бібліотеки поступово збагачувався виданнями з інших приватних зібрань. За деякими джерелами наприкінці XIX – у першій чверті XX ст. збірка нараховувала близько 40 тисяч томів. Каталогізовано бібліотеку В. Баворовського було вже після смерті власника. Опрацювання та інвентаризацію фондів спочатку здійснювали під керівництвом Ю. Коженьовського. Бібліографічні описи на каталожних картках формувалися за зразком найкращих французьких бібліотек. Каталоги складалися на певні масиви фонду бібліотеки, зокрема, рукописні збірки Чернецьких, Купчяньського, Інституту історії мистецтва Львівського державного університету, колекцію нумізматики, фонд періодичних видань. З 1916 р. директором бібліотеки Баворовських став Р. Котуля (1875–1940), який пізніше очолив відділ «стародруків і рарів» Львівської бібліотеки АН УРСР, куди серед інших була передана й бібліотека Баворовських. У березні 1940 р. з книгозбірні було вилучено 364 одиниці зберігання картографічних матеріалів (346 карт, 13 планів міст і 5 атласів) і передано до кабінету картографії. Інша частина – 46 інкунабул і близько 12 тис. друкованих видань XVI–XVIII ст. – склала вагомий відсоток фонду відділу стародруків. Під час німецької окупації Львова на основі колишніх бібліотек Баворовських, Народного дому й НТШ було створено спеціалізовані підрозділи – мистецтва, стародруків і раритетів (нині – рідкісної книги), української літератури (нині – україніки). Окупаційна влада постійно вилучала зі складу їхніх фондів найбільш цінні пам'ятки: до Німеччини було вивезено 24 оригінальні гравюри А. Дюрера; до м. Тинець (Польща) 1944 року переправлено рукописні збірки бібліотек Осолінських і Баворовських, у складі яких і матеріали з історії України, зокрема, неопубліковане листування Б. Хмельницького. Частину фонду, що містила цінну колекцію рукописної україніки, у 1946 р. виявили в Нижній Сілезії, однак до Львова вона не повернулася. Нині ці та інші вивезені рукописи й архіви зберігаються в Польщі – у Національній бібліотеці у Варшаві та Національному закладі ім. Осолінських у Вроцлаві. У 1944 р., після відновлення діяльності Львівської бібліотеки АН УРСР, всі її фонди поділено на три сектори. Бібліотека Баворовських була включена до другого, польського сектору. Протягом другої половини 1940-х років під час проведення впорядкування усіх наявних у бібліотеці стародруків було описано і 8 900 стародруків із бібліотеки Баворовських. Ще одну частину цієї бібліотеки складає фонд № 4 «Колекція документів і матеріалів бібліотеки Баворовських у м. Львові», документи якого хронологічно охоплюють період з XVI ст. до 1938 р. і зберігаються у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. – Док. № 216.

78. У наш час у складі фонду № 4 «Колекція документів і матеріалів бібліотеки Баворовських у м. Львові» відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника під зазначеними номерами зберігаються рукописи: 1) *Magia i Alchemia. Pisma Michała Sędziwoja i inne (XVII w. I północy)* (оп. 1, спр. 634, 29 арк. Мова: латин., пол.); 2) *Michał Sędziwoj. Alchimista. Jego życie, przygody i pisma. Ostatecznie ze źródeł obrobił A. Batowski. 1860* (оп. 1, спр. 831, 50 арк. Мова: латин., пол.). – *Док. № 216.*

79. **Рубцов Микола Миколайович** (23.05.1882–1962) – вчений у галузі ливарного виробництва, професор (1930), заслужений діяч науки і техніки РРФСР (1946). У 1911 р. закінчив Московське вище технічне училище. З 1920 р. викладав у Московському вищому технічному училищі (нині – Московський державний технічний університет ім. М. Е. Баумана). Автор праць «Механізація литейного дела» (1931), «Шихтовка в литейном деле» (1933), «Специальные виды литья» (1940), «История литейного производства в СССР» (ч. 1, 1947). У 1943 р. за докорінне удосконалення технології ливарного виробництва М. М. Рубцов став лауреатом Сталінської премії. – *Док. № 217.*

80. Клопотання Інституту чорної металургії АН УРСР про необхідність залишення групи кисневої продукції чавунів у м. Київ не було підтримано. Президія АН УРСР 10 липня 1954 р. прийняла рішення про переведення доменного відділу під керівництвом М. В. Луговцова до Дніпропетровська. Головна мета переведення полягала у наближенні відділу до металургійних центрів і забезпеченні кращого керування його роботою з боку дирекції інституту. Академік М. В. Луговцов не був причинником переведення групи до Дніпропетровська і відстоював свою точку зору перед ЦК КПУ. Проте, після бесіди у відділі науки і культури ЦК КПУ і М. В. Луговцов, і Д. С. Хорунов погодилися з таким рішенням Президії АН УРСР. – *Док. № 217.*

81. **Кримський філіал АН СРСР** – регіональне відділення АН СРСР на Кримському півострові, заснований 30 квітня 1948 р. як науково-дослідна база з метою розвитку наукових досліджень за напрямками, що відповідали парадно-господарським потребам Криму. У вересні 1949 р. за рішенням РМ СРСР база отримала статус філіалу АН СРСР. Основними завданнями філіалу були: розвиток теоретичних досліджень у галузі природничих і суспільних наук; підготовка рекомендацій щодо використання результатів наукових розробок у народному господарстві та культурному будівництві; вивчення природних багатств, проблем економіки та культури Криму. Керівництво філіалом здійснювалось його президією, персональний склад якої затверджувався Президією АН СРСР. Головами президії Кримського філіалу АН СРСР були: у 1949–1951 рр. – чл.-кор. АН СРСР О. Д. Удальцов, у 1951–1954 рр. – акад. АН СРСР та АМН СРСР Є. Н. Павловський. На початку 50-х років ХХ ст. до філіалу входили відділи геології, спелеології і карстознавства, хімії, історії і археології, ґрунтознавства, геоботаніки і рослинництва, агролісомеліорації і степового лісорозведення, зоології, а також Карадазька біологічна станція (у 1952–1954 рр.) і дослідно-експериментальний пункт «Міжгірне».

У 1954 р., після входження Кримського півострова до складу Української РСР, за розпорядженням РМ СРСР від 24 червня 1954 р. № 6816-р філіал був переданий у підпорядкування АН УРСР. Головою президії філіалу призначили доктор геолого-мінералогічних наук Я. Д. Козіна, з 1955 р. – доктор біологічних наук Л. І. Рубцова. У листопаді 1955 р. Президія АН УРСР прийняла рішення про реорганізацію філіалу шляхом передачі частини його відділів (археології, історії тощо) до складу відповідних інститутів АН УРСР і утворення на базі інших відділів філіалу інститутів рослинництва, мінеральних ресурсів та біології моря. Інститут мінеральних ресурсів АН УРСР був організований на базі відділів геології, хімії, гідрогеології і карстознавства та штатів Управління філіалу вже у 1956 р., Інститут біології південних морів ім. А. О. Ковалевського АН УРСР – на базі Севастопольської, Одеської та Карадазької біологічних станцій у 1963 р.

Нині у Автономній Республіці Крим діє Кримський науковий центр Національної академії наук України та Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, що є одним із шести регіональних центрів у складі НАН України. Його очолює акад. М. В. Багров. – Док. № 219.

82. Експедиція Фізичного інституту ім. П. М. Лебедєва АН СРСР у м. Сімеїз була організована в рамках виконання низки постанов уряду СРСР щодо розгортання астрономічних досліджень на Південному березі Криму і розпочала регулярну роботу з 1949 р. Очолив експедицію В. В. Віткєвич. Крім співробітників інституту в літній період до експедиції долучалися студенти фізико-технічного факультету Московського державного університету, які проходили тут практику. Одним із головних завдань експедиції було здійснення радіолокації Сонця. Для забезпечення цих робіт на горі Кішка під Сімеїзом встановили американську радіолокаційну станцію SRC-627, отриману по ленд-лізу; штаб-квартира експедиції розміщувалася в Алушці. Пізніше, у 1953 р., поблизу сусіднього містечка Качивелі було встановлено два дзеркальні параболічні телескопи для дослідження Сонця, його корони, дискретних джерел, монохроматичного випромінення міжзіркового водню. Вони, за пропозицією акад. АН СРСР М. В. Келдиша, також застосовувалися для вирішення окремих завдань першої радянської Місячної програми. – Док. № 223.

83. Директори Інститутів геветики і селекції (чл.-кор. В. Я. Юр'єв) та лісівництва (акад. П. С. Погребняк) АН УРСР категорично заперечували проти переведення до новоутворюваної Академії сільськогосподарських наук чи злиття з профільними відомчими науково-дослідними установами очолюваних ними інститутів і зверталися з цього приводу до ЦК КПУ. Однак, відділ сільського господарства ЦК КПУ вважав, що така позиція спрямована на збереження паралелізму у науковій роботі, тому ніякі заперечення проти реорганізації установ не будуть прийматися до уваги. – Док. № 225.

84. Організація системи наукових установ Академії сільськогосподарських наук. За спільною постановою ЦК КПУ і РМ УРСР від 10 травня 1956 р. № 524 «Про заходи з поліпшення роботи науково-дослідних установ по сільському господарству» на базі Інституту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР було

утворено Український науково-дослідний інститут фізіології рослин, а його лабораторія агрохімії увійшла до складу Українського науково-дослідного інституту землеробства; на базі Інституту ентомології і фітопатології АН УРСР утворено Український науково-дослідний інститут захисту рослин; на базі Інституту генетики і селекції АН УРСР і Харківської державної селекційної станції – Український науково-дослідний інститут рослинництва, генетики і селекції; на базі Інституту лісівництва АН УРСР і Голосіївської експериментальної бази – Український науково-дослідний інститут лісового господарства і агролісомеліорації та підпорядковано йому дендрологічний парк «Веселі Боковеньки». Крім цього, Українському науково-дослідному інституту захисту рослин було підпорядковано лабораторію кормодобування Сектору тваринництва АН УРСР. Сам Сектор тваринництва та лабораторію фізіології тварин Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР включено до складу Науково-дослідного інституту тваринництва Лісостепу і Полісся УРСР. До Українського науково-дослідного інституту механізації та електрифікації сільського господарства передано відділ сільськогосподарських машин Інституту машинознавства АН УРСР і групу спеціалістів із лабораторії електроприводу академічного Інституту електротехніки АН УРСР. – Док. № 225.

85. Дана постанова ЦК КП(б)У до серйозних недоліків і помилок у роботі Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, в першу чергу, віднесла висвітлення «негативного вишиву російської літератури на українську літературу». Співробітників інституту було звинувачено в аполітичності, а керівництво – в бездіяльності та відсутності принциповості в проведенні наукової роботи, в небажанні вести боротьбу з проявами українського буржуазного націоналізму. Для виконання постанови в інституті було складено окремий план заходів, що передбачав протягом 15–21 серпня 1952 р. обговорити рішення ЦК КП(б)У на загальних зборах співробітників інституту та затвердити конкретні заходи з ліквідації виявлених помилок і «недоліків», переглянути планову тематику на найближчі роки, докорінно перебудувати роботу вченої ради інституту та підвищити відповідальність керівного складу за виконання поставлених завдань. Найважливішим напрямом у 1952–1953 рр. визначено створення курсу історії української літератури. Продовжувалося розв'язання питань теорії та історії літератури, висвітлення сучасного літературного процесу, теми дружби народів і патріотизму. Спільно з Інститутом світової літератури ім. О. М. Горького АН СРСР Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР підготував російською мовою нарис «Украинская советская литература» для видання в серії «Литературы народов СССР». У 1953 р. були проведені ювілейні наукові сесії та урочисті вечори, присвячені М. О. Некрасову, О. М. Горькому, В. В. Маяковському, М. Г. Чернишевському, В. Г. Короленку, Л. М. Толстому. – Док. № 235.

86. Тудор Степан (13.08.1892–22.06.1941) – літературний псевдонім українського письменника Степана Йосиповича Олексюка. Народився у с. Пониква, нині Бродівського району Львівської області. Під час навчання у Львівському університеті у 1914 р. був мобілізований до австро-угорської армії, у 1915 р. потрапив до російського полону і до 1923 р. жив на території центральної України (Київщина, Черкащина). Брав участь у подіях 1917–1920 рр. як боєць

Корсунської революційної бригади, потім займався організації кооперативних товариств, працював на ниві народної освіти. Після повернення до Галичини у 1926 р. закінчив Львівський державний університет. Публікуватися почав з 1925 р. Став одним із керівників літературного об'єднання «Горно», до якого входили письменники та громадські діячі Я. О. Галан, П. С. Козланюк, О. Я. Гаврилюк, та редактором його літературного органу – журналу «Вікна». У 1932 р. отримав ступінь доктора філософії. Після об'єднання українських земель в 1939–1941 рр. був обраний депутатом Народних Зборів, працював членом правління Львівського відділу Спілки письменників України. З 1940 р. – доцент Львівського державного університету і керівник львівського відділення Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Автор оповідань, повістей та віршів: «Марія» (1928), «Народження» (1929), «Молочне божевілля» (1930), «День отця Сойки» (1932–1941 рр.; опублікована у 1947–1949 рр. після смерті письменника). Загинув у перший день війни під час бомбардування Львова. Похований на Личаківському кладовищі в одній могилі з письменником О. Я. Гаврилюком. У м. Львів на місці загибелі (вул. Дорошенка) письменникам С. Тудору і О. Я. Гаврилюку встановлено меморіальну дошку; на площі В. Домбровського у 1980 р. на честь С. Тудора було споруджено пам'ятник (скульптор Д. Кравич, архітектор М. Вендзилович). – Док. № 235.

87. Гаврилюк Олександр Якимович (10.04.1911–22.06.1941) – український письменник і публіцист. Народився у с. Заболоття Бельського повіту Седлецької губернії (нині – Республіка Польща). У 1929 р. вступив до Комуністичної партії Західної Білорусії, був секретарем повітового комітету. Працював у підпільній газеті ЦК КП Західної України у м. Львів, став одним з організаторів і учасників Антифашистського конгресу діячів культури у м. Львів (1936). Протягом 1929–1939 рр. 14 разів заарештовувався, двічі перебував у польському концтаборі Береза-Картузька, з якого у вересні 1939 р. був звільнений частинами Червоної армії. Входив до літературного об'єднання «Горно», до якої належали також письменники Я. О. Галан і С. Тудор. Автор вірша «Слогади в'язня» (1929), що став текстом пісні комуністичних політ'язнів у польських тюрмах, памфлету «Пани і панічі над «Кобзарем»» (1936), поем «Пісня з Берези» (1937), «Львів» (1939) та «Береза» (1941). Рукопис його єдиного великого роману, написаного у 1941 р., зник після смерті автора. Відомий також як публіцист і літературний критик (статті «Пальці на горлі», «Вчимося розуміти і сприймати поезію» та ін.). Член Спілки письменників України (1940). Загинув разом з С. Тудором при бомбардуванні м. Львів. Похований на Личаківському цвинтарі в одній могилі з С. Тудором. У 1957 р. на його честь у м. Київ було названо вулицю. – Док. № 235.

88. На виконання постанови бюро Львівського обкому КПУ АН УРСР вжила таких заходів щодо виконання планів науково-дослідної роботи, підвищення кваліфікації і розстановки наукових кадрів, удосконалення структури Інституту суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР: було зміцнено керівництво інституту – заступником директора призначено кандидата історичних наук Ю. М. Захарука, вченим секретарем – В. Л. Карпову; внесено пропозицію до РМ УРСР про об'єднання відділу мистецтвознавства інституту з Українським державним

музесм етнографії і художнього промислу; прийнято рішення про заслуховування звіту інституту на бюро Відділу суспільних наук АН УРСР. – Док. № 238.

89. Театр «Березіль» – модерний український театр-студія, заснований у м. Київ у 1922 р. мистецьким об'єднанням «Березіль» на чолі з Лесеом Курбасом. У 1926 р. театр перевели до м. Харків і розмістили в приміщенні, що раніше належало театру ім. І. Я. Франка, очолюваного Г. П. Юрою (нині – це будівля Харківського українського академічного драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка).

У час свого розквіту театр «Березіль» нараховував 6 акторських студій (три у м. Київ та по одній у містах Біла Церква, Умань і Одеса), близько 400 акторів і співробітників, мав режисерську лабораторію та музей театру (нині – Державний музей театрального, музичного та кіномистецтва України у м. Київ) і 10 комітетів, діяльність яких спрямовувалася на пошук нових театральних форм, розробку нових методів навчання акторів і режисерів. Театр також видавав журнал «Барикади театру». «Березіль» виховав генерацію талановитих акторів, режисерів, художників, серед яких А. М. Бучма, М. М. Крушельницький, Н. М. Ужвій, Й. Й. Гіряк, М. Г. Куліш, І. І. Стещенко, Л. М. Гаккесбути та ін. У 1933 р., після арешту Леся Курбаса, театр закрили, а акторський колектив долучили до трупи Харківського українського драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка, керівником якого став М. М. Крушельницький. Архів театру «Березіль» у роки Другої світової війни був втрачений.

Дирекція Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР неодноразово піднімала питання про придбання архіву театру «Березіль» перед керівництвом АН УРСР. Архів зберігався у М. Г. Новікова і формувався під час його навчання в аспірантурі Інституту червоної професури, коли М. Г. Новіков працював з архівом театру і робив витяги з документів та їх копії для підготовки дисертації. Зроблені ним копії були засвідчені секретарем театру. Дані матеріали, вміщені у 8 папках, М. Г. Новіков передав до відділу театрознавства Інституту мистецтвознавства, фольклору і етнографії АН УРСР ще в 1952 р., але у зв'язку з бюрократичною тяганиною та неодноразовими експертизами документів щодо достовірності викладеної в них інформації, архів був офіційно придбаний значно пізніше і описаний лише в 1971 р.

Назву «Березіль» у наш час відроджено – її носить мала сцена Харківського українського академічного драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка – Док. № 239.

90. Мальцев Терентій Семенович (10.11.1895–11.08.1994) – селекціонер, новатор сільського господарства СРСР, почесний академік ВАСГНІЛ (1956), Герой Соціалістичної Праці (1955, 1975), лауреат Сталінської премії (1946), премії ім. В. Р. Вільямса (1973), заслужений працівник сільського господарства СРСР (1983). Народився в с. Мальцево (Курганська область, РФ). Проводив практично-дослідну роботу з селескції зернових культур пшениці «Альбіцум 604», «Кітчнер», «Цезіум-Ш», ячменю, гороху, чини, сочевиці, квасолі, кукурудзи (1921–1971). Очоловав Шадринську дослідну станцію (1950). Багаторазовий учасник Всесоюзної сільськогосподарської виставки (1939, 1940, 1941), нагороджений Золотою медаллю ВСГВ (1940). За розробку на початку 1950-х років нової безвідвальної системи обробки ґрунту нагороджений Золотою

медаллю ім. І. В. Мічуріна (1954). Безвідвальна обробка ґрунту стала важливим агротехнічним прийомом, що дозволив захистити ґрунт від ерозії, покращити врожайність, підвищити стійкість зернових культур. Особливе визнання отримав диференційований підхід до обробки ґрунту з урахуванням місцевих природних і виробничих умов. Автор праць: «Через опыт в науку» (1951), «Новая система обработки почвы и посевы» (1955), «Думы об урожае» (1967), «Земля полна загадок» (1969), «Вопросы земледелия» (1985), «Система безотвального земледелия» (1988). Т. С. Мальцев нагороджений трьома орденами Леніна (1955, 1973, 1985). – Док. № 241.

91. Кавказький стаціонар Кримського філіалу АН СРСР – підрозділ відділу спелеології та карстознавства у складі Кримського філіалу АН СРСР. Історія його створення розпочалась у 1942 р., коли з ініціативи академіків О. Є. Ферсмана і Д. І. Щербакова при АН СРСР була організована Експедиція особливого призначення (проводила дослідження в басейні р. Оки, на Уралі і в Поволжі). У 1945 р. ця експедиція була розформована і на її базі Міністерством освіти СРСР створена Кавказька комплексна науково-дослідна карстово-спелеологічна станція (ККНДКС, директор Є. А. Гаврилов). У 1945–1946 рр. вона перебувала у підпорядкуванні Краснодарського педінституту, пізніше – Московського та Київського державних університетів. У 1947–1948 рр. з метою дослідження Воронцовської печери (Західний Кавказ) був створений Кавказький стаціонар цієї станції (відділення ККНДКС МДУ, директор А. А. Ломаєв). На початку 1950-х років станцію було передано до АН СРСР і стаціонар увійшов до складу заснованого у 1952 р. відділу карстознавства і спелеології Кримської філії АН СРСР у м. Сімферополь (керівник – доктор геолого-мінералогічних наук С. О. Ковалевський). Відділ розробляв проблему «Природа карстових процесів і підземних порожнин». У районі Воронцовської печери були розпочаті топографічні роботи, на основі яких мали проводитися подальші стаціонарні дослідження як на Кавказі, так і в Криму. Зокрема, співробітники Кримського філіалу АН СРСР виконали теодолітну зйомку Довгої печери на Кавказі, що стало першим досвідом інструментальної зйомки необладнаної карстової порожнини в СРСР.

У 1954 р. Кримський філіал АН СРСР був переданий АН УРСР. Карстові та спелеологічні дослідження третинних покладів Кримсько-Кавказького регіону як одного природного явища були продовжені у створеному 1956 року Інституті мінеральних ресурсів АН УРСР, де відділ карстознавства і селів очолив Б. М. Іванов. У 1958 р. при відділі була створена Комплексна карстова експедиція, в якій працювали фахівці різних напрямів геологічних наук і спелеологи. Експедиція дослідила всі карстові райони України: Гірський і Рівнинний Крим, Придніпровське Поділля і Покуття, Українські Карпати, райони Одеси та Донбасу. Нею було відкрито і досліджено понад 700 карстових порожнин сумарною довжиною близько 20 км і глибиною понад 7 км, розпочато створення кадастру карстових порожнин Криму. У 1964 р. робота експедиції фактично була припинена. Дослідження були відновлені у 2006 р. після створення науково-дослідного центру «Український Інститут спелеології і карстології» південного підпорядкування – МОН і НАН України. Інститут є державною науково-дослідною установою і в своїй роботі тісно взаємодіє з академічними установами, університетами,

Українською спелеологічною асоціацією та іншими науковими та громадськими організаціями. – Док. № 241.

92. Михайлов Олександр Олександрович (26.04.1888–29.09.1983) – астроном, академік АН СРСР (1964), заслужений діяч науки РРФСР (1959), Герой Соціалістичної Праці (1978). Народився в м. Моршанськ (РФ). Протягом 1907–1911 рр. навчався на фізико-математичному факультеті Московського університету. Закінчив його з золотою медаллю і був запрошений до університету на викладацьку роботу (у 1918–1948 рр. – професор). Одночасно завідував кафедрою Московського інституту інженерів геодезії, аерофотозйомки та картографії (1919–1947). З 1947 р. працював у Пулковській обсерваторії: директором (1947–1964), завідувачем відділу астрономічних сталей (1964–1977), консультантом (з 1977).

Наукові праці О. О. Михайлова присвячені теорії затемень, зірковій астрономії, питанням практичної та теоретичної гравіметрії, астрометрії, історії науки. Вчений входив до складу багатьох астрономічних експедицій для спостереження сонячних затемень. У 1920-ті роки виконав серію робіт з визначення сили тяжіння в районі Курської магнітної аномалії, що мали велике значення для розвідки покладів залізної руди в цьому районі. Саме О. О. Михайлов запропонував метод редукції сили тяжіння шляхом конденсації зовнішніх мас для визначення фігури Землі, розробив нову методику спостереження «ефекту Енпйтсйна» (відхилення світла зірки в полі тяжіння Сонця) і застосував її на практиці під час затемнення Сонця у 1936 р., запропонував новий тип труби спостереження – «полярну трубу», непорушно спрямовану на полюс світу для уточнення постійної аберсації. Також вчений приймав участь у опрацюванні результатів дослідження Місяця космічними апаратами; є одним з авторів «Атласа зворотного боку Місяця», виконаного на підставі аналізу фотографій космічного апарата «Луна-3» у жовтні 1959 р.

Як спеціаліст, визнаний вітчизняною та світовою науковою спільнотою, обирався головою Астроради АН СРСР (1939–1962) і Всесоюзного астрономо-геодезичного товариства (1932–1950), віце-президентом Міжнародного астрономічного союзу (1946–1948) і Міжнародної академії астронавтики (1967–1979). Також був членом паризького Бюро довготи (з 1946), Німецької академії дослідників природи «Леопольдіна» (з 1959), Лондонського Королівського астрономічного товариства (з 1960). Відзначений державними нагородами – чотирма орденами Леніна, орденом Жовтневої революції, декількома медалями. Його іменем названа мала планета № 1910, відкрита Л. В. Журавльовою у 1972 р. у Кримській астрофізичній обсерваторії. – Док. № 242.

93. Сафронов Віктор Сергійович (11.10.1917–18.09.1999) – астроном, почесний академік РАН (1993). Народився у м. Великі Луки. Вищу освіту здобув на механіко-математичному факультеті Московського державного університету, який закінчив у 1941 р. Протягом 1941–1944 рр. перебував у діючій армії. У 1945–1948 рр. В. С. Сафронов навчався в аспірантурі, а в 1951–1957 рр. займав посаду вченого секретаря Астрономічної ради АН СРСР. Одночасно з 1949 р. був науковим співробітником Інституту фізики Землі АН СРСР, з 1974 р. – керівником групи з вивчення походження та еволюції Землі і планет.

Головні наукові праці вченого стосуються планетної космогонії і присвячені кількісній розробці моделі утворення Землі та планет з газопилової допланетної хмари, динаміці хмари, конденсації твердих частинок і акумуляції їх у великі тіла. На підставі проведених досліджень В. С. Сафронов сформулював теорію формування планет на прикладі Землі, яка покладена в основу дослідження її ранньої еволюції. Вчений – автор монографії «Еволюція допланетарного облака і образование Земли и планет» (1969, у перекладі англійською мовою – 1972). Лауреат премії ім. О. Ю. Шмідта АН СРСР (1974) і премії ім. Д. П. Койпера Американського астрономічного товариства (1990). Його іменем названа мала планета № 3615. – Док. № 242.

94. Коржинський Дмитро Сергійович (01.09.1899–16.12.1985) – фахівець у галузі петрографії, мінералогії та геохімії, доктор геолого-мінералогічних наук (1938), професор (1940), академік АН СРСР (1953), лауреат Державної премії СРСР (1946) та Ленінської премії (1958), премії імені О. П. Карлінського АН СРСР (1949), Герой Соціалістичної Праці (1969). Народився в м. Санкт-Петербург. Закінчив Ленінградський гірничий інститут (1926). Протягом 1926–1937 рр. працював на різних посадах у Геологічному комітеті Вищої ради народного господарства СРСР (з 1931 р. – Центрального науково-дослідницького геологічного інституту, а згодом Всесоюзного геологічного інституту). З 1929 р. до 1940 р. викладав у Ленінградському гірничому інституті. Працювати в Інституті геологічних наук АН СРСР почав з 1937 р., з 1956 р. паралельно працював у Інституті геології рудних родовищ, петрографії, мінералогії та геохімії АН СРСР. У 1969 р. очолює Інститут експериментальної мінералогії АН СРСР. Член багатьох зарубіжних наукових товариств і академій. Голова Національного комітету геологів СРСР (1969), віце-президент Мінералогічного товариства СРСР (1964). Вивчав геологію родовищ корисних копалин Казахстану, Східного Сибіру, Уралу та Середньої Азії. На початку 1950-х років частково проводив дослідження в районі Курської магнітної аномалії, результати яких узагальнив у праці «Проблеми вивчення Кривої Рогі і Курської магнітної аномалії» (1954). Розробив основи фізико-хімічної теорії процесів мінералоутворення. Висунув теорію біметасоматичного і контактово-інфільтраційного скарноутворення та кислотно-основної гідротермальної еволюції розчинів. Обґрунтував принцип кислотно-основної взаємодії при кристалізації розплавів. Автор понад 180 наукових праць, в т. ч. монографій: «Факторы минеральных равновесий и минералогические фации глубинности» (1940), «Физико-химические основы анализа парагенезисов минералов» (1957), «Теоретические основы анализа парагенезисов минералов» (1973), «Теория метасоматической зональности» (1982) та ін. Нагороджений орденами Леніна (1954, 1979) та Трудового Червоного Прапора (1945), золотою медаллю ім. В. І. Вернадського АН СРСР (1972). Іменем Д. С. Коржинського названо мінерал «коржинськіт». Похований на Кунцівському цвинтарі у м. Москва. – Док. № 244.

95. Горський Іван Іванович (12.09.1893–19.07.1975) – російський геолог і палеонтолог, член-кореспондент АН СРСР (1943). Народився в м. Рибінськ (нині – Ярославська область, РФ). Закінчив Гірничий інститут у Петрограді. З 1918 р. працював у ньому асистентом, потім доцентом, з 1935 р. – про-

фесором, у 1950–1959 рр. – завідувачем кафедри палеонтології. Одночасно з 1918 р. був співробітником Геологічного комітету Вищої ради народного господарства СРСР (з 1931 р. – Центральний науково-дослідний геологічний інститут, а згодом Всесоюзний геологічний інститут), у 1943–1947 рр. – його директор. Протягом 1947–1952 рр. очолював Президію Карело-Фінського філіалу АН СРСР. В 1950–1960 рр. – директор Лабораторії геології вугілля АН СРСР. У 1960–1968 рр. – заступник академіка-секретаря Відділення геолого-географічних наук (з 1963 р. – Відділення наук про Землю) АН СРСР. Займав керівні посади в низці наукових організацій: в 1954–1975 рр. – президент Всесоюзного палеонтологічного товариства, з 1960 р. – віце-президент Міжнародного союзу геологічних наук, з 1968 р. – віце-президент Міжнародного палеонтологічного союзу. Досліджував геологію та вугільні родовища Уралу, Казахстану та Середньої Азії, а також фауну коралів верхнього палеозою на території СРСР, зокрема, коралів карбону Донбасу. Брав участь у складанні геологічних карт Уралу (1939), Європейської частини СРСР, Уралу та Кавказу (1948) та оглядової карти прогнозу вугілля СРСР (1956). Автор праць: «Кораллы из нижнекаменноугольных отложений Киргизской степи» (1932), «Гостектонические условия формирования угольных месторождений Урала и связанные с ними особенности геологического строения месторождений» (1943), «История угленакопления на территории СССР» (1956). Лауреат премії ім. О. П. Карпінського АН СРСР (1970). Похований на Востряківському цвинтарі в м. Москва. – Док. № 244.

96. Єлісєєв Микола Олександрович (19.12.1897–24.06.1966) – геолог, спеціаліст у галузі петрографії і петрології, метаморфічних порід і структурної петрології, член-кореспондент АН СРСР (1953). Закінчив Ленінградський державний університет (1924). Протягом 1938–1947 рр. – професор Ленінградського гірничого інституту, з 1947 р. – професор Ленінградського державного університету, з 1949 р. – співробітник Лабораторії геології докембрію АН СРСР. Займався методикою петрографічних досліджень і вивченням метаморфізму гірських порід. Досліджував лужні породи і пов'язані з ними руди Кольського півострова, метаморфічні та інтрузивні утворення Карелії, півдня України й Алтаю. Ним створений новий напрям у структурній петрології – структурний аналіз полів. У 1931–1937 рр. під керівництвом вченого здійснювалися роботи з геологічних зйомок Хібінського лужного масиву, за матеріалами яких було складено зведену геологічну карту, структурну карту та карту корисних копалин і продемонстровано їх на XVII Міжнародному геологічному конгресі у 1937 р. Основні праці: «Петрография Рудного Алтая и Калбы» (М.–Л., 1938), «Методы петрографических исследований» (Л., 1956), «Основы структурной петрологии» (Л., 1967). Нагороджений орденом Леніна. – Док. № 244.

97. Обручев Сергій Володимирович (03.02.1891–29.08.1965) – геолог, член-кореспондент АН СРСР (1953). Закінчив фізико-математичний факультет Московського університету (1915). Упродовж 1917–1929 рр. працював у Геологічному комітеті Вищої ради народного господарства СРСР, проводив геологічні дослідження на Середньосибірському плоскогір'ї в басейні р. Єнісей, виділив Тунгуський кам'яновугільний басейн і описав його. У 1929–1932 рр. працював

у Якутській комісії АН СРСР. Протягом 1926–1935 рр. вивчав майже невідомі райони Північного Сходу СРСР – басейни річок Індигірки і Коліми, в результаті чого була встановлена їх золотоносність, а також Чукотський округ. Розробив схемні орографії, геоморфології, тектонічної та геологічної будови північно-східної Азії. Протягом 1932–1941 рр. вчений працював у Всесоюзному арктичному інституті, у 1941–1950 рр. – в Інституті геологічних наук АН СРСР, з 1950 р. – в Лабораторії геології докембрію АН СРСР (у 1963–1965 рр. її директор). Упродовж 1934–1954 рр. вивчав Східний Саян, Хамар-Дабан і Північно-Східну Туву. Основні праці С. В. Обручева: «Кольмско-Индигирский край. Географический и геологический очерк» (М., 1931), «Тунгусский бассейн (южная и западная часть)» (М.–Л., 1932–1933). Лауреат Сталінської премії (1946) за відкриття олов'яних родовищ на Північному Сході СРСР. Нагороджений орденами Леніна, Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани» та медалями. – Док. № 244.

98. Паловникіна Юлія Григорівна (1895–1974) – геолог, доктор геолого-мінералогічних наук, професор. Займалася петрографічними дослідженнями у Всесоюзному науково-дослідному геологічному інституті Міністерства геології СРСР (м. Ленінград). Основні праці: «Железородное месторождение Кривого Рога» (М.–Л., 1932), «Структуры горных пород» (М., 1948), «Структуры и текстуры изверженных и метаморфических горных пород» (М., 1966), «Стратиграфическое расчленение и реконструкция исходного материала гнейсовой серии Украинского кристаллического массива» (М., 1967). – Док. № 244.

99. Влодавєць Володимир Іванович (15.07.1893–27.01.1993) – вчений у галузі петрографії та вулканології, доктор геолого-мінералогічних наук (1947), професор (1953), заслужений діяч науки РРФСР (1964). Народився у с. Розвадовка Влодавського повіту Седлицької губернії (нині – Республіка Польща). У 1913 р. вступив до Санкт-Петербурзького університету на фізико-математичне відділення. Брав участь у Першій світовій війні – у 1914 р. вирушив на фронт у складі медичного загону, у 1918 р. був демобілізований. Навчання на геохімічному відділенні Ленінградського політехнічного інституту закінчив у 1926 р. Вчений здійснив петрографічні дослідження на Кольському півострові, першим обгрунтував наявність багатих апатитових руд у Хібінах, відкрив родовище сланцю та великі родовища гранату. У 1934 р. взяв участь в експедиції на криголами «Седов», дослідив геологію північних островів, прояви розвитку вулканів на них, описав базальти Землі Франца-Йосифа та інших островів; у 1935 р. перебував в експедиції на криголами «Сибиряков». З вересня 1935 р. В. І. Влодавєць – організатор і перший директор Камчатської вулканологічної станції Ради по вивченню продуктивних сил АН СРСР, що розташовувалася біля підніжжя Ключевського вулкана. Він дослідив групу діючих і згаслих вулканів; зібраний матеріал згодом став основою праці «Ключевська група вулканів» (1940). У 1936 р. отримав науковий ступінь кандидата геолого-мінералогічних наук без захисту дисертації. У 1937–1941 рр. – спочатку старший науковий співробітник Петрографічного інституту, потім – Інституту геологічних наук АН СРСР, Вулканологічної станції при Геолого-географічному відділенні АН СРСР (м. Москва). У роки війни працював геологом на мідних Південно-Карабашських рудниках на Середньому Уралі,

завідувачем пошукової лабораторії «Міасс-золото», м. Міасс (1941–1943). Починаючи з 1949 р. вивчав будову згаслого вулкану Кабарджин на Кавказі, вулканічний регіон Дариганга у Монголії.

У 1943–1952 рр. В. І. Влодавєць працював старшим науковим співробітником, потім – вченим секретарем, а з серпня 1952 р. – директором Лабораторії вулканології АН СРСР. На початку 1963 р. перейшов разом із Лабораторією вулканології АН СРСР до Інституту вулканології Сибірського відділення АН СРСР, який було створено восени 1962 р.; працював там старшим науковим співробітником, науковим консультантом. Протягом 1924–1985 рр. ним було опубліковано понад 250 наукових праць, серед яких «Вулканы Советского Союза» (у співавторстві з Б. І. Пійпа, 1949), «Каталог действующих вулканов Камчатки» (1957), «Вулканы Земли» (1973). Підсумком багаторічної праці став «Справочник по вулканологии» (1984), який вийшов на 91-му році життя автора. Редактор понад 50 збірників наукових праць, засновник «Бюлеття вулканологических станций» і «Трудов Лаборатории вулканологии». Був обраний віце-президентом Міжнародної асоціації вулканології, очолював Секцію вулканології та хімії надр Землі Міжвідомчого геофізичного комітету при Президії Академії наук СРСР (1960–1963); один із організаторів перших всесоюзних вулканологічних, геотермічних, палеовулканологічних нарад. За внесок у розвиток науки В. І. Влодавєць був нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора, «Знак Пошани», «Дружби Народів», а також медалями. – Док. № 244.

100. Варенцов Михайло Іванович (20.01.1902–26.05.1977) – російський геолог, фахівець у галузі нафтових і газових родовищ, доктор геолого-мінералогічних наук (1940), професор (1942), член-кореспондент АН СРСР (1953), лауреат премії ім. І. М. Губкіна АН СРСР (1952, 1971), почесний нафтовик (1972). Народився в с. Поповське (Івановська область, РФ). Закінчив Московську гірничу академію (1929), викладав у Московському нафтовому інституті (1930–1937), паралельно працював науковим співробітником Державного науково-дослідного нафтового інституту (1927–1931) старшим геологом (1931–1933), завідувачем сектору нафтової геології Нафтового геологорозвідувального інституту (1933–1934) (нині – Всеросійський науково-дослідний геологічний нафтовий інститут). Працював заступником директора Інституту горючих копалин АН СРСР (1934–1949), директором Інституту геологічних наук АН СРСР (1946–1956), завідувачем лабораторії регіональної тектоніки нафтогазоносних областей в Інституті нафти АН СРСР (1956–1977) (з 1958 р. – Інститут геології і розробки горючих копалин АН СРСР).

Входив до складу Комісії з міжнародних тектонічних карт АН СРСР (1961–1972), Міжвідомчого тектонічного комітету та наукової ради з проблем утворення нафти та газу (1964–1977), був членом редколегії журналу «Доповіді АН СРСР» (1949–1956).

М. І. Варенцов дав порівняльну характеристику та оцінку перспектив нафтогазових областей і провінцій СРСР (Сибіру, Північного Кавказу, Закавказзя, Середньої Азії, Казахстану), а також Південно-Східної Європи, Африки, Китаю та ін. Автор понад 250 наукових праць, присвячених питанням тектоніки, стратиграфії, геологічної історії, умовам утворення та закономірностям розміщення

нафтових і газових родовищ, в т. ч. 8 монографій («Тектоника и нефтегазоносность нижнего палеозоя Восточно-Сибирской, Северо-Американской и Африканской платформ» (1968), «Геология и нефтегазоносность межгорных впадин Альпийской зоны» (1981), «Геология и нефтегазоносность платформ и красных прогибов» (1982) та ін.).

Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1945, 1975), Червоної Зірки (1945), Жовтневої революції (1972), трьома медалями. – *Док. № 244.*

101. Премія ім. Д. К. Заболотного – премія НАН України «За видатні наукові роботи в галузі мікробіології, вірусології, епідеміології». Заснована за постановою РМ УРСР від 7 травня 1967 р. № 287 та постановою Президії АН УРСР від 16 червня 1967 № 176. Присуджується НАН України на підставі конкурсу, що проводиться у Відділенні біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України з метою відзначення вчених, які опублікували найкращі наукові праці, здійснили винаходи і відкриття в галузі мікробіології, вірусології та епідеміології, що мають важливе значення для розвитку науки й економіки України. Першим лауреатом премії у 1968 р. став акад. В. Г. Дроботько (посмертно) за наукову працю «Фітонциди – антибіотичні речовини з вищих рослин». Протягом 1968–2010 рр. лауреатами премії стали 74 вчені. Серед них члени-кореспонденти В. Й. Білай і М. М. Підоплічко за роботу «Токсинуотворюючі мікроскопічні гриби і спричинювані ними захворювання людини і тварин» (1970), Л. Й. Рубенчик за роботу «Мікроорганізми – біологічні індикатори» (1972), В. Г. Долін за цикл робіт «Фауна, екологія, таксономія та філогенія твердокрилих комах слатероїдного комплексу» (1985) та ін. – *Док. № 246.*

102. Мечников Ілля Ілліч (15.05.1845–15.07.1916) – російський біолог і патолог, один із основоположників порівняльної патології, еволюційної ембріології та вітчизняної мікробіології, імунології, основоположник вчення про фагоцитоз і теорії імунітету, засновник першої в Росії наукової школи мікробіологів, імунологів і патологів, член-кореспондент (1883), почесний член (1902) Петербурзької АН. Навчався на фізико-математичному факультеті Харківського університету, де захопився вивченням теорії еволюційного розвитку Ч. Дарвіна. Для проведення наукових досліджень у 1864 р. виїхав за кордон, де спільно з О. О. Ковалевським виявив ембріональний розвиток морських безхребетних з метою доведення єдності походження всіх груп тварин, що, фактично, стало початком еволюційної ембріології як науки. Повернувшись до Росії, вчений узагальнив отримані результати і виклав їх у магістерській дисертації, яку захистив у Петербурзькому університеті в 1867 р. За проведені дослідження спільно з О. О. Ковалевським у 1867 р. отримав премію імені Карла Бера Петербурзької АН. Того ж року вченого обрали доцентом Новоросійського університету, а в 1868 р. він став приват-доцентом Петербурзького університету і захистив докторську дисертацію. З 1870 р. по 1882 р. І. І. Мечников – ординарний професор кафедри зоології та порівняльної анатомії Новоросійського університету в Одесі.

Наступні 25 років життя І. І. Мечников присвятив розвитку фагоцитарної теорії імунітету. Працюючи над фагоцитарною теорією, І. І. Мечников разом з тим у 1884 і 1885 роках виконав низку досліджень з порівняльної ембріології, що вва-

жаються класичними. У 1886 р. очолив створену ним спільно з М. Ф. Гамалією першу в Росії і другу в світі бактеріологічну станцію, яка повинна була займатися виготовленням вакцин і щеплень проти сказу, боротьбою за сараною тощо. До роботи І. І. Мечников залучив групу молодих ентузіастів, в т. ч. Д. К. Заболотного та Л. О. Тарасевича, які стали згодом відомими мікробіологами. У 1887 р. І. І. Мечников виїхав до Німеччини, а восени 1888 р. на запрошення Л. Пастера переїхав до Парижа і організував власну лабораторію в його інституті. В останні роки наукової діяльності І. І. Мечников намагався з позицій біолога і патолога створити «теорію ортобіозу», тобто правильного життя, засновану на вивченні людської природи і на встановленні засобів до виправлення її дисгармоній. 28-річне перебування в Пастерівському інституті було для І. І. Мечникова періодом плідної роботи і загального визнання. Він був обраний членом багатьох академій і наукових товариств, а в 1908 р., спільно з П. Ерліхом, отримав Нобелівську премію за роботи в галузі вивчення імунітету. І. І. Мечников створив російську школу мікробіологів та імунологів, серед його учнів – Д. К. Заболотний, О. М. Безредка, Л. О. Тарасевич, Я. Ю. Бардах та ін. Крім наукових праць, вчений залишив величезну літературну спадщину – науково-популярні та філософські роботи, спогади, статті, переклади тощо. – Док. № 246.

103. Гамалія Микола Федорович (17.02.1859–29.03.1949) – лікар-бактеріолог, доктор медицини, почесний академік АН СРСР (1940), академік АМН СРСР (1945), заслужений діяч науки РРФСР (1934), лауреат Державної премії (1943). Народився в м. Одеса, закінчив Новоросійський університет (1880) і Військово-медичну академію у Санкт-Петербурзі (1883). У 1886 р. разом з І. І. Мечниковим організував в Одесі першу в Росії бактеріологічну станцію. 1899 р. під керівництвом М. Ф. Гамалії в Одесі відкрито бактеріологічний та фізіологічний інститут. З ініціативи вченого в 1918 р. було проведено загальне щеплення жителів Петрограда від віспи, а протягом 1920-х років практика обов'язкових щеплень була поширена на всій території СРСР. Упродовж 1929–1938 рр. М. Ф. Гамалія – директор Центру епідеміології та мікробіології у Москві (нині – Науково-дослідний інститут епідеміології та мікробіології імені академіка М. Ф. Гамалії Російської академії медичних наук). З 1938 р. і до кінця життя – професор кафедри мікробіології 2-го Московського медичного інституту. У 1940 р. вчений очолив лабораторію з вивчення мінливості і еволюції мікробів при АН СРСР, у 1942 р. організував лабораторію зі специфічного лікування туберкульозу. У 1939 р. вченого обрали головою Всесоюзного товариства мікробіологів, епідеміологів і інфекціоністів.

М. Ф. Гамалія – засновник вітчизняної медичної мікробіології: вивчав засоби запобігання розповсюдження сказу, чуми, холери, сибірки; описав паралітичну форму сказу, вдосконалив вакцину проти цієї хвороби; відкрив холероподібний вібріон і речовини, що викликають руйнування бактерій – бактеріолізини; удосконалив пастерівський метод щеплень і впровадив у практику охорони здоров'я обов'язкове щеплення від віспи; заклав основи вчення про бактеріофаги. Автор праць: «Основы иммунологии» (1928), «Оспопрививание» (1934), «Учебник медицинской микробиологии» (1943) та ін. – Док. № 246.

104. Підвисоцький Володимир Валеріанович (24.05.1857–22.01.1913) – патолог, ендокринолог, імунолог, мікробіолог, основоположник київської школи патологів, член-кореспондент Анатомічного товариства у Парижі (1887), член-кореспондент Імператорської військово-медичної академії (1900), ординарний почесний член Королівського інституту експериментальної терапії у Франкфурті-на-Майні (1911). Народився в сім'ї відомого фармаколога, професора Імператорського Казанського університету В. О. Підвисоцького. У 1877 р. В. В. Підвисоцький розпочав навчання на медичному факультеті Київського університету св. Володимира. У 1885–1887 рр. під час закордонного відрядження розпочав пріоритетні дослідження регенеративної здатності залозистих тканин, як бактеріолог працював в Інституті Л. Пастера (Франція). У 1886 р. у Києві захистив дисертацію «Відродження тканин печінки».

З 1887 р. упродовж тринадцяти років В. В. Підвисоцький завідував кафедрою загальної та експериментальної патології Київського університету св. Володимира. Серед його учнів були майбутні академіки ВУАН: О. О. Богомолець, Д. К. Заболотний, Л. О. Тарасевич. Разом з ними В. В. Підвисоцький вивчав регенеративну здатність шлунку, нирок, мейбомієвих і слинних залоз. Одним із перших учених ініціював ендокринологічні дослідження стимуліном.

З 1895 р. упродовж семи років видавав щомісячний журнал «Русский архив патологии, клинической медицины и бактериологии», в якому співпрацювали І. І. Мечников і В. К. Високович. Протягом 1900–1905 рр. учений був деканом медичного факультету в Імператорському Новоросійському університеті в Одесі. За сприяння меценатів організував клініку дитячих хвороб. У 1905 р. обійняв посаду директора Імператорського Петербурзького інституту експериментальної медицини, яку займав до 1913 р., та викладав у ньому на кафедрі загальної патології. Для боротьби зі спідеміями організував «холерні» та санітарно-бактеріологічні курси, налагодив виготовлення дшєвих лікарських сироваток для щеплень. – Док. № 246.

105. Рішення про проведення Всесоюзної наради з питань вивчення історичного епосу східних слов'ян прийнято Президією АН УРСР у січні 1955 р. Її було заплановано провести протягом 30 травня – 4 червня; головою оргкомітету призначено акад. М. Т. Рильського. Нарада, організована і проведена спільно Інститутом мистецтвознавства, фольклору і етнології АН УРСР та Інститутом світової літератури ім. М. Горького АН СРСР, відбулася дещо пізніше 23–28 червня 1955 р. у Києві. Це був широкий науковий форум, у якому взяли участь фольклористи, літературознавці, мовознавці, історики, етнологи, філософи, музикознавці, письменники та композитори – загалом 158 делегатів, з яких 60 представляли різні республіки СРСР, інші – представники УРСР. До початку наради АН УРСР було підготовлено і видано збірники «Українські думи та історичні пісні», «Українські народні співці», нарис «Кобзар Остап Вересай»; у Державній публічній бібліотеці УРСР організовано виставку літератури «Історичний спос східних слов'ян», а також виставки музичних інструментів і творів образотворчого мистецтва. Для учасників наради було влаштовано концерт Державного українського народного хору. – Док. № 247.

106. Про ліквідацію відділу історії образотворчого мистецтва Інституту суспільних наук АН УРСР. Віце-президент АН УРСР акад. Г. М. Савін у своєму листі від 26 лютого 1955 р. до керуючого справами РМ УРСР Я. Т. Сірячка пояснював рішення Президії АН УРСР про ліквідацію відділу історії образотворчого мистецтва Інституту суспільних наук АН УРСР тим, що колектив відділу проводив свою наукову роботу на недостатньому науковому рівні. Після ліквідації відділу історії образотворчого мистецтва, його штатні одиниці були передані до складу Музею етнографії і художнього промислу АН УРСР у м. Львів. – *Док. № 249.*

107. Касіяна Василь Ілліч (01.01.1896–26.06.1976) – український художник, мистецтвознавець, професор (1938), народний художник СРСР (1944), дійсний член Академії мистецтв СРСР (1947), лауреат Державної премії імені Тараса Шевченка (1964) та Державної премії УРСР (1971), Герой Соціалістичної Праці (1974). Народився в с. Микулинець (тепер у складі м. Снятин, Івано-Франківська область). Навчався у Празькій академії мистецтв (1920–1926) під керівництвом М. Швабінського. У 1923 р. прийняв громадянство СРСР і в 1927 р. переїхав до УРСР. Викладав у Київському художньому інституті (1927–1930, 1944–1976), Українському поліграфічному інституті в м. Харків (1930–1937), Харківському державному художньому інституті (1938–1941), Українському відділенні Московського державного художнього інституту ім. В. І. Сурикова й Об'єднаному інституті Всесоюзної академії мистецтв (1942–1944). У 1944, 1962–1968 рр. – голова правління Спілки художників СРСР. Засновник мистецької школи української графіки ХХ ст., що ґрунтувалася на засадах реалізму, народності та демократизму. Працював у жанрі гравюри (лінорит, дереворит, офорт), виконав близько 10 тис. оригінальних авторських робіт. Визнаний як майстер книжкової графіки, працював над циклами ілюстрацій до творів Т. Г. Шевченка, І. Я. Франка, М. М. Коцюбинського, В. С. Стефаника, О. Ю. Кобилянської, П. Г. Тичини; виконав ілюстрації до шести видань «Кобзаря» Т. Г. Шевченка (1934, 1944, 1949, 1954, 1974). Серед його творів портрети Г. С. Сковороди, Т. Г. Шевченка, І. Я. Франка, Панаса Мирного, А. Г. Петрицького, І. С. Іжакевича. Автор низки мистецтвознавчих праць – «Офорт Тараса Шевченка» (1964), «Про мистецтво» (1970) та ін. Похований на Байковому цвинтарі в м. Київ. У 1978 р. запроваджена щорічна республіканська премія імені В. І. Касіяна за найкращий політичний плакат, художнє оформлення політичної літератури та художню листівку. В 1982 р. у м. Снятин відкрито Художньо-меморіальний музей Василя Касіяна – філію Івано-Франківського художнього музею (з січня 2005 р. набув статус самостійного музейного закладу). Твори В. І. Касіяна зберігаються у Національному художньому музеї України. – *Док. № 249.*

108. Катопін Євген Іванович (04.04.1889–27.02.1984) – архітектор, дійсний член Академії архітектури Української РСР (1948), доктор архітектури (1945), професор (1937). Народився у м. Одеса. У 1918 р. закінчив Академію мистецтв у Петрограді. У 1921–1947 рр. викладав у Ленінградському інституті живопису, скульптури та архітектури ім. І. Ю. Рєпіна Академії мистецтв СРСР. Упродовж 1926–1947 рр. працював у архітектурно-планувальному відділі Ленінградського

міськвиконком, беручи участь у розробці генерального плану забудови Ленінграда. Досліджував питання реставрації пам'яток російської архітектури XVI–XIX ст. Починаючи з 1948 р. жив і працював у Києві, з 1950 р. – професор кафедри архітектури Київського державного художнього інституту. За проєктами Є. І. Катоніна здійснено реконструкцію Кленової алеї в м. Санкт-Петербург, розбито парк Перемоги та споруджено станцію метро «Київська кільцева» у Москві, споруджено станцію «Вокзальна» Київського метрополітену та ін. – *Док. № 249.*

109. Шовкуєнко Олексій Олексійович (09.03.1884–12.03.1974) – український художник-аквареліст, майстер пейзажу і портрету, педагог, народний художник СРСР (1944), дійсний член Академії мистецтв СРСР (1947), лауреат Державної премії УРСР імені Тараса Шевченка (1970) народився у м. Херсон. Закінчив Одеське художнє училище (1908) і Петербурзьку академію мистецтв (1917). Викладав у Одеському політехнікумі образотворчих мистецтв (з 1926 р.), Одеському художньому інституті (з 1929 р.), упродовж 1936–1965 рр. був професором Київського художнього інституту. Головні твори: портрети письменника Ю. І. Яновського, постів П. Г. Тичини та М. Т. Рильського, акторки М. І. Литвиненко-Вольгемут, архітекторів Є. І. Катоніна і В. Г. Заболотного, академіка О. О. Богомольця, генерала С. А. Ковпака; серія пейзажів з краєвидами України, Молдови, Кавказу, Уралу, Кабардино-Балкарії та Башкирії. – *Док. № 249.*

110. Трохименко Карпо Дем'янович (25.10.1885–01.10.1979) – художник, професор (1939), народний художник УРСР (1944), лауреат Державної премії УРСР імені Тараса Шевченка (1969). Народився в с. Суцани (нині – Кагарлицький район Київської області). Навчався з перервами у Київському художньому училищі (1902–1905, 1908–1910), Московському училищі живопису, скульптури та архітектури (1906–1907) та Академії мистецтв у Петербурзі (1910–1916). Викладав малювання у Київській вищій залізничній школі (1918–1919) і Суцанській середній школі (1920–1923). У 1923–1925 рр. завідував трудовою школою у Кагарлику. У 1925–1926 рр. викладав у фабричному заводському училищі при цукровому заводі у Ржищеві. Працював у Асоціації художників України (1926–1931) та Київській художній школі (1926–1933). У 1933–1974 рр. викладав у Київському художньому інституті.

Автор наукових праць з історії мистецтва: «Українська історична картина» (1944), «Думки про тематичну картину» (1971), «Романтика трудового подвигу» (1979), а також мистецьких творів, написаних, в основному, у стилі соцреалізму: «Кадри Дніпробуду» (1937), «Квітучий травень» (1940), «На будівництві Київської ГЕС» (1963), цикл «Моя рідна Батьківщина» (1964–1968), «Травніві дні в старому Києві» (1975) та ін. – *Док. № 249.*

111. Хмелько Михайло Іванович (23.10.1919–15.01.1996) – художник, лауреат Державної премії СРСР (1948, 1950), заслужений діяч мистецтв УРСР (1951), професор (1962), народний художник УРСР (1963). Народився у м. Київ. Закінчив Одеський художній технікум (1940). Учасник Великої Вітчизняної війни (1941–1945). У 1946 р. закінчив Київський художній інститут. Протягом 1948–1973 рр. – завідувач кафедри живопису Київського художнього інституту. З 1947 р. регу-

лярно брав участь у республіканських і всесоюзних виставках. У 1951–1957 рр. очолював Спілку художників УРСР. Автор картин: «Тріумф Батьківщини-переможниці» (1949), «Портрет Богдана Хмельницького» (1954), «Т. Г. Шевченко і М. С. Щепкін у Москві» (1956), «Батьківщина зустрічає героя» (1961) та ін. – Док. № 249.

112. Про утворення іноземного відділу АН УРСР. Вперше Президія АН УРСР клопоталася про утворення у своїй структурі такого відділу ще у липні 1953 р. Планувалося створити відділ у складі трьох штатних одиниць (керівник відділу, інспектор і референт-перекладач) та покласти на відділ оперативну й організаційну роботи з проведення наукового співробітництва, зокрема листування та міжнародного книгообміну, прийому зарубіжних делегацій вчених, відрядження співробітників АН УРСР за кордон у наукових цілях. У структурі АН СРСР подібний відділ уже існував і нараховував 9 штатних співробітників. – Док. № 266.

113. Науково-дослідний інститут геології Дніпропетровського університету створений на базі Дніпропетровської науково-дослідної кафедри геології, закладеної у 1922 р. при Дніпропетровському гірничому інституті. У період з 1930 р. до 1933 р. інститут був філіалом Українського науково-дослідного інституту геології Наркомосвіти УРСР, а у 1933 р. його передали Дніпропетровському державному університету. Президія АН УРСР клопоталася перед РМ УРСР у справі передачі цього інституту до складу академічних установ ще в травні 1952 р., попередньо неофіційно узгодивши свої плани з міністром вищої освіти СРСР М. А. Прокоф'євим. АН УРСР мотивувала клопотання необхідністю розширення своєї діяльності в галузі вивчення геології південно-східних територій України з прилеглими до них районами великих новобудов на р. Дніпро, західних окраїн Донбасу, Криворізького та Марганцевого рудних басейнів. Однак, ні тоді, ні у 1955 р. інститут до системи установ АН УРСР переданий не був. Директорами інституту були М. І. Лебедев (1922–1931), І. П. Єфімов (1932–1937), Н. З. Хмарський (1938–1941, 1944–1963), М. Ф. Носовський (1963–1988), Г. В. Пасічний (1988–1989), О. І. Прєдерій (1989–1997). Тут починали свою наукову діяльність такі видатні вчені, як віце-президент АН УРСР акад. М. П. Семененко, члени-кореспонденти АН УРСР К. Й. Новик і С. П. Родіонов та інші. У наш час інститут функціонує у структурі Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара у складі 4-х лабораторій: геології, гідрогеології і геоінформатики; геоскології; біогеотехнології та фізико-хімічних методів досліджень. – Док. № 267.

114. Водяницький Володимир Олексійович (06.01.1893–30.11.1971) – зоолог-гідробіолог, доктор біологічних наук (1934), професор (1941), член-кореспондент АН УРСР (1957), заслужений діяч науки УРСР (1968). Народився у м. Костянтинград Полтавської губернії (нині – м. Красноград Харківської області). Закінчив Харківський університет (1916), працював викладачем комерційного училища, асистентом кафедри зоології Новоолександрійського інституту сільського господарства та лісівництва у Харкові. У 1921 р. спільно з професором В. І. Арнольдї заснував Новоросійську біологічну станцію (РФ), яку очолював

до 1931 р. Згодом працював заступником директора (1931–1938) та директором (1944–1968) Севастопольської біологічної станції (нині Інститут біології південних морів ім. О. О. Ковалевського НАН України).

Протягом 1939–1942 рр. і 1944–1945 рр. працював на посаді професора університету в Ростові-на-Дону, де організував кафедру гідробіології, упродовж 1942–1944 рр. завідував Біологічною станцією на озері Іссик-куль. Керував експедиціями з вивчення фауни Чорного, Середземного та Червоного морів. Обґрунтував твердження про високу біологічну продуктивність акваторії Чорного моря. Вперше розробив і застосував для морів метод кількісного обліку тварин, що населяють зарості водоростей. Вивчав чорноморський іхтіопланктон. Розробив нову структуру гідробіологічної будови та з'ясував характер водообміну Чорного моря. Вивчив проблему біологічної продуктивності водойм і запропонував поняття «потокового» і «циклічного» типів продуктивних процесів у водоймах. Був головою Кримського відділу Всесоюзного гідробіологічного товариства (1967–1971). Автор праць «К вопросу о происхождении фауны рыб Черного моря» (1930), «Биологическая продуктивность южных морей» (1968), «Записки натуралиста» (1975), «Морские биологические исследования» (1994) та ін. – *Док. № 273.*

115. Копія листа Міжвідомчого комітету з проведення міжнародного геофізичного року. У листі на ім'я директора Полтавської гравіметричної обсерваторії АН УРСР чл.-кор. З. М. Аксентьевої від 11 липня 1955 р. заступник голови міжвідомчого комітету з проведення Міжнародного геофізичного року доктор фізико-математичних наук Ю. Д. Буланже рекомендував для успішної підготовки проведення досліджень, запланованих на Міжнародний геофізичний рік 1957–1958, передбачити у планах і заявках обсерваторії на 1956 р. введення додаткових штатних одиниць, додаткові кошти на обладнання, як вітчизняне, так і зарубіжне, проведення будівельних робіт, пов'язаних з установкою обладнання та ін. Він також інформував про те, що з огляду на надзвичайну важливість майбутніх досліджень Президія АН СРСР прийняла рішення про безпосередній контроль над проектом, а міжвідомчий комітет, у свою чергу, висловив бажання отримувати всі програми, плани та заявки на матеріально-технічне забезпечення учасників проекту, щоб мати змогу контролювати їх виконання. – *Док. № 276.*

116. Тевосян Іван Федорович (04.01.1902–30.03.1958) – державний і політичний діяч, Герой Соціалістичної Праці (1943). Народився у м. Шуша (нині – Азербайджанська Республіка). У 1906 р. його родина переїхала до м. Баку, де І. Ф. Тевосян закінчив церковно-приходську й торгівельну школи. Працював у Волзько-Бакінському нафтовому товаристві та водночас навчався екстерном у гімназії. У 1918 р. вступив до лав РКП(б), а в 1919 р. очолив підпільний партійний міський комітет у Баку. У 1921–1927 рр. навчався у Московській гірничій академії, після закінчення якої спочатку працював інженером, а згодом – головним інженером заводу «Електросталь». У 1929–1930 рр. перебував у відрядженні на металургійних заводах Німеччини, Чехословаччини та Італії. У 1931–1936 рр. працював на посаді управляючого об'єднання заводів якісних сталей і феросплавів «Спецсталь». Протягом 1936–1939 рр. – начальник одного з управлінь та перший заступник наркома оборонної промисловості СРСР. У 1939–1940 рр. займав

посаду наркома суднобудівної промисловості СРСР, у 1940–1949 рр. – міністра чорної металургії СРСР та міністра металургійної промисловості СРСР. У 1949–1956 рр. був заступником голови РМ СРСР, водночас у 1950–1956 рр. – міністром чорної металургії СРСР. З 1956 р. – посол СРСР в Японії. Делегат XVI–XX з'їздів КПРС, депутат Верховної Ради СРСР I–V скликань. Нагороджений п'ятьма орденами Леніна, трьома орденами Трудового Червоного Прапора й медалями. Похований на Червоній площі в Кремлівській стіні. – *Док. № 279.*

117. Інститут радіофізики і електроніки АН УРСР створено згідно постанов РМ УРСР від 22 вересня 1955 р. і Президії АН УРСР від 30 вересня 1955 р. у м. Харків на базі радіофізичних відділів і експериментальних майстерень Фізико-технічного інституту АН УРСР. Директорами інституту були акад. О. Я. Усиков (1955–1973), В. П. Шестопалов (1973–1993), з 1993 р. – акад. В. М. Яковенко. У 1996 р. згідно з постановою Президії НАН України Інституту радіофізики і електроніки присвоєно ім'я академіка О. Я. Усикова.

Інститут є провідним національним центром наукових досліджень у галузях радіофізики та електроніки міліметрового та субміліметрового діапазонів хвиль, взаємодії електромагнітних хвиль з твердим тілом і біологічними об'єктами, поширення радіохвиль у навколишньому середовищі, радіофізичного зонування об'єктів природного та штучного походження. Серед співробітників інституту видатні вчені України: Ф. Г. Басс, С. Я. Брауде, Є. М. Ганопольський, В. Л. Герман, Е. А. Канер, Ф. В. Ківаа, О. П. Королюк, А. В. Мень, І. Й. Островський, В. Б. Расказовський, І. С. Тургенев, О. Я. Усиков, С. І. Хоменко, В. М. Яковенко та ін. – *Док. № 286.*

118. Перша атомна електростанція СРСР. Восени 1949 р., після успішного випробування першої радянської атомної бомби, було розпочато втілення в життя проекту «АМ» – «атом мирний», вагомим напрямом якого одразу стала електроенергетика. Роботи з будівництва першої в світі атомної електростанції розпочалися в м. Обвінськ (Калужська область, РФ) у травні 1950 р. Постановою РМ СРСР від 16 травня 1950 р. було передбачено будівництво трьох атомних реакторів різних типів. Основним виконавцем цього проекту було визначено Лабораторію «В», яку в червні того ж року очолив чл.-кор. АН СРСР Д. І. Блохінцев. У грудні 1950 р. для підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації створено вчену раду лабораторії, до якої увійшли академіки АН УРСР О. І. Лейпувський і Д. І. Блохінцев. Спеціалістами Лабораторії «В» був розроблений близький до початкового проекту реактор із берилієвим сповільнювачем і свинцево-вісмутовим охолодженням, уран-берилієвим паливом та проміжним спектром нейтронів. Замість гелій-графітного реактора створили водо-водяний, що став основним типом реактора для підводних човнів, криголамів і майбутніх АЕС. 12 червня 1951 р. вийшла постанов РМ СРСР про спорудження на території Лабораторії «В» дослідної атомної електричної станції – установки В-10, після чого за пропозицією І. В. Курчатова всі наявні проєктні матеріали по уран-графітному реактору з водяним охолодженням були передані до Лабораторії «В». Наступною постановою РМ СРСР від 12 липня 1951 р. на Лабораторію «В» покладено завдання щодо розробки та спорудження АЕС із водяним охолодженням. Через складність розрахунків основних

реакторних функцій виготовлення ТВЕЛів – тепловіділяючих елеметів з ядерним паливом розпочалося тільки наприкінці 1953 р. Завантаження активної зони реактора АЕС паливними каналами почалося 9 травня 1954 р. і о 19 год 40 хв. в реакторі розпочалася ланцюгова реакція поділу ядер урану. Відбувся фізичний пуск атомної електростанції. 26 червня 1954 р. розпочав роботу турбогенератор і відбулась його синхронізація з мережею Мосенерго.

Реактор першої радянської атомної електростанції працював на збагаченому природному урані, вміст урану-235 в якому складав 5%. Реактор вміщувався у сталевому баці діаметром 3 м і висотою 4,6 м. Він був заповнений графітом, у центральній частині мав 128 робочих каналів, куди опускалися стрижні уранових ТВЕЛів і утворювали активну зону діаметром 150 см і висотою 170 см. Загальне завантаження урану в реактор становило 550 кг. Регулювання потужності реактора здійснювалося за допомогою стрижнів із карбїду бору. В якості теплоносія в первинному контурі застосовувалася циркулююча вода, що мала тиск 100 атм і температуру 280–290°C. Повний ККД електростанції – 17–19%.

Перша в світі атомна електростанція з реактором АМ-1 (Атом мирний) потужністю 5 МВт успішно пропрацювала майже 48 років. Досвід її експлуатації повністю підтвердив запропоновані технічні та інженерні рішення і дозволив здійснити будівництво і пуск інших, значно потужніших Сибірської, Білоруської та Нововоронезької АЕС. Зупинена станція була 29 квітня 2002 р. Зупинка пройшла штатно, без порушень, у присутності наукової громадськості та вестернів ядерної енергетики. За інформацією прес-служби Мініатому Росії зупинка відбулася виключно з економічних міркувань – підтримувати її в безпечному стані з кожним роком ставало все дорожче. – Док. № 287.

119. Через масові вирубки карпатських лісів, зокрема, на території колишнього високогірного заповідника «Чорна гора», питання про створення карпатського комплексного заповідника вивчалось Комісією по заповідниках АН УРСР ще восени 1954 р. Згаданий заповідник мав площу 76 тис. га, розташовувався в Закарпатській та Станіславській (тепер – Івано-Франківська) областях, мав характерну гірську рослинність і ендемічні форми флори і фауни, які зустрічались тільки тут і більше ніде у світі. Інтенсивні вирубки перевищували річний приріст деревини, через що швидко оголилися крутосхили і майже зовсім було знищене соснове криволісся над верхньою межею лісу гори Говерли, яке мало велике наукове значення. Хоча на час вивчення питання для характеристики повного комплексу незайманої природи Карпат можна було виділити не більше 10 тис. га, комісія висловила думку про створення заповідника та підпорядкування його АН УРСР. Місцева виконавча влада та партійні органи підтримували дану ідею. Вивчалось це питання і в Комісії по заповідниках АН СРСР, співробітник якої О. П. Протопопов був спеціально відряджений до Карпат для обстеження місцевості. У серпні 1955 р. на засіданні Президії АН УРСР була заслухана його доповідь, пропозиції бюро Відділу біологічних наук та Комісії з охорони природи АН УРСР. Станом на листопад 1955 р. було розроблено три проекти організації майбутнього заповідника. Серед об'єктів, що підлягали охороні, виділялися: Чорногорський масив, Гринявські полонини, район Горгани біля с. Підлютого, урочище Кедрия біля с. Брустури, княжодвірський тисовий масив, гора Сивуля, озеро

Синевир, урочище Чортова гора поблизу с. Бабинець, ділянка степу з ендемічною рослинністю Гологори біля с. Трудовач, міоценові проашарки в долині р. Прут, Ямницькі піщаники та соснові ліси; серед окремих видів флори і фауни – карпатський олень, едельвейс, рододендрон. Однак, через значні розбіжності у визначенні територіальних меж і типу заповідника, його організація була відкладена. У лютому 1958 р. у рамках удосконалення мережі заповідників в УРСР Президія АН УРСР повернулася до питання про створення карпатського заповідника. Протягом наступного десятиліття вона декілька разів зверталася з цим проханням до РМ УРСР. Остаточою питання було вирішено у 1968 р., коли за постановою РМ УРСР від 12 листопада 1968 р. № 568 «Про організацію нових державних заповідників в Українській РСР» на площі 12,6 тис. га Карпатський біосферний заповідник нарешті був створений. На сьогодні майже 2,5% території регіону знаходиться під охороною заповідника, що з 1992 р. входить до міжнародної мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО, підпорядковується Міністерству екології та природних ресурсів України. – Док. № 288.

120. Інститут гірничої справи ім. М. М. Федорова. У 1934 р. на базі Кафедри гірничої механіки ВУАН, яка діяла з 1929 р. у Києві був створений Інститут гірничої механіки. Його організатором і першим директором був акад. М. М. Федоров. У створенні інституту також взяли участь видатні вчені – засновники сучасної школи гірничої механіки О. М. Динник, О. Н. Щербань, К. І. Татомир, М. С. Поляков та ін. З метою наближення науки до виробництва у 1938 р. установу перевели до Дніпропетровська. Протягом 1941–1944 рр. у м. Уфа колектив інституту працював над виконанням спеціальних військових замовлень, розробкою проєктів відновлення стаціонарних установок, зруйнованих під час війни шахт Донецького басейну. У 1943 р., на честь 75-річчя акад. М. М. Федорова, за його видатний внесок у розвиток вугільної промисловості та формування вітчизняної школи гірничої механіки, інституту було присвоєне ім'я вченого. Відновлення зруйнованих шахт Донбасу вимагало концентрації зусиль учених, тому багато з них були відкликані з діючої армії, а інститут одним з перших розпочав реєвакуюцію: спочатку був переведений до Москви, а згодом у Київ. Враховуючи зростаючі потреби промисловості і наявність кваліфікованих фахівців, у 1951 р. Інститут гірничої механіки був реорганізований в Інститут гірничої справи ім. М. М. Федорова АН УРСР. Переведений до м. Сталіно (тепер – м. Донецьк) у 1956 р. інститут вів роботи в Донецькому, Кузбаському, Воркутинському і Карагандинському вугільних басейнах, на підприємствах гірничодобувної галузі СРСР.

У 1963 р. установу реорганізовано в Інститут гірничої механіки і технічної кібернетики ім. М. М. Федорова, а в 1965 р. рішенням РМ СРСР передано у відання Міністерства вугільної промисловості СРСР; з 1978 р. перейменовано у Всесоюзний науково-дослідний інститут гірничої механіки ім. М. М. Федорова. У різні роки директорами інституту були видатні вчені члени-кореспонденти АН УРСР К. І. Татомир і К. С. Борисенко. Сьогодні інститут є провідною науковою установою в гірничодобувній галузі України і найбільшою в країнах СНД, що спеціалізується на дослідженнях в галузі розробки та впровадження шахтних підйомних, вентиляційних, водовідливних, пневматичних і теплоенергетичних установок, систем їх експлуатації, технічного обслуговування, контролю та

діагностики. Інститут має 12 науково-дослідних лабораторій і експериментально-механічних майстерень. – Док. № 289.

121. Про організацію заповідника в м. Керч. У клопотанні Керченського міськвиконкому до РМ УРСР від 26 вересня 1955 р. наголошувалося на необхідності створення у системі АН УРСР історико-археологічного заповідника «Пантікалей–Корчев» з метою збереження та вивчення пам'яток античної та давньоруської доби. За підписом керуючого справами РМ УРСР Я. Сірченка 2 листопада 1955 р. на ім'я Президента АН УРСР О. В. Палладіна надійшов лист із проханням підготувати пропозиції з даного питання. Президія АН УРСР схвальної думки Інституту археології про створення заповідника у системі АН УРСР не підтримала і у зверненні до РМ УРСР від 16 грудня 1955 р. відзначила, що Керченський історико-археологічний заповідник має бути організований Міністерством культури УРСР, оскільки в його підпорядкуванні перебуває Керченський історико-археологічний музей. Заповідник був організований на базі музею відповідно до постанови РМ УРСР від 5 березня 1987 р. № 66. До його складу увійшли унікальні пам'ятки історії та культури м. Керч: античне місто Пантікалей, античні городища Німфей, Мірмекій, Тірітака, Порфеній, античний кам'яний склеп Деметри, церква Іоанна Предтечі VIII–XII ст., городище давньоруського міста Корчев X–XII ст., що було одним із центрів Тмутараканського князівства. Велика кількість пам'ятних місць на території заповідника пов'язана з обороною та звільненням Керченського півострова в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр., в т. ч. меморіальні ансамблі Аджимупкайських камсноломень і плацдарму Ельтгенського десанту 1943 р. У складі заповідника діє один із найстаріших в Україні Історико-археологічний музей, фонди якого налічують понад 167 тис. одиниць зберігання. – Док. № 294.

122. Координаційна нарада Ради по вивченню продуктивних сил УРСР і Кримської філії АН УРСР. 5–6 липня 1955 р. в м. Сімферополь Радою по вивченню продуктивних сил УРСР спільно з Кримською філією АН УРСР проведена координаційна нарада з проблеми розвитку виробничих сил Криму. Головною метою наради було спрямувати роботу наукових установ на комплексне опрацювання актуальних питань, пов'язаних з подальшим зростанням економіки Криму. Представницький склад учасників наради – близько 100 учених, викладачів, спеціалістів з понад 30 наукових, планових, виробничих, проектних організацій і вищих навчальних закладів. На пленарному засіданні було заслухано доповіді акад. АН УРСР П. М. Першина, д.г.-м.н. професора Я. Д. Козіна, д.хім.п. професора П. Т. Данильченка та ін. На нараді визначено найбільш актуальні питання розвитку продуктивних сил Криму, а також запропоновано низку пропозицій та рекомендацій для впровадження їх у практику народного господарства. Зокрема, було науково обгрунтовано необхідність комплексного використання природних ресурсів півострова: соляних ресурсів озера Сиваш для потреб хімічної промисловості, металургії тощо; флюсових вапняків Керченського півострова, смуги мергелів під Феодосією, заласів Карадазького родовища трасу тощо. Поряд з розвитком промисловості, сільського, лісового та рибного господарства, одним з основних напрямів роботи в Криму був названий розвиток курортного будівництва на базі

широкого вивчення і використання природнокліматичних факторів і комплексної організації всіх галузей господарства для обслуговування лікувально-профілактичної мережі Криму як всесоюзної здравниці. Народа рекомендувала поновити грязелікувальний курорт біля Чокракського озера, схвалила будівництво санаторію в Куйбишевському районі на базі солоного сірчаноководнеозотного радіоактивного джерела Аджи-Су та організацію дослідження гарячих мінеральних джерел з метою використання їх у бальнеологічних цілях. – Док. № 297.

123. Джерело Обручева. Вперше особливості води з джерела Бурун-Кая Бахчисарайського району після ретельного дослідження протягом 1916–1917 рр. відзначив В. О. Обручев (1863–1956) – геолог, палеонтолог, географ і письменник, академік АН СРСР (1929), Герой Соціалістичної праці (1945), лауреат Сталінської премії (1941, 1950). Результати роботи були викладені ним у праці «Мінеральний источник Бурун-Кая, близ Бахчисарая как будущий курорт» (1924). Згодом джерело було названо на честь В. О. Обручева. Вивченням джерела займався Д. А. Лебедев («О радиоактивности Обручевского минерального источника», 1958). Також він описаний у книзі С. В. Альбова «Мінеральні джерела Криму» (1956). Всі дослідники порівнюють воду джерела Бурун-Кая з мінеральними джерелами Евіан (Франція) та Еберсвальде (Німеччина). У воді Обручевського джерела виявлено невелику кількість вуглекислоти, заліза, брому, слідів бору, невелику радіоактивність – концентрації радону до 9,7 Еман, що відносить її до лікувальних мінеральних вод. Сучасне джерело досить велике за розмірами – приблизно 20 х 20 м, заростає болотною рослинністю, але вода прозора. Джерело обгороджене підпірної стінкою і валом. До нього підведена пластикова труба діаметром близько 200 мм. Вода, як питна, надходить до с. Баштанівка. – Док. № 297.

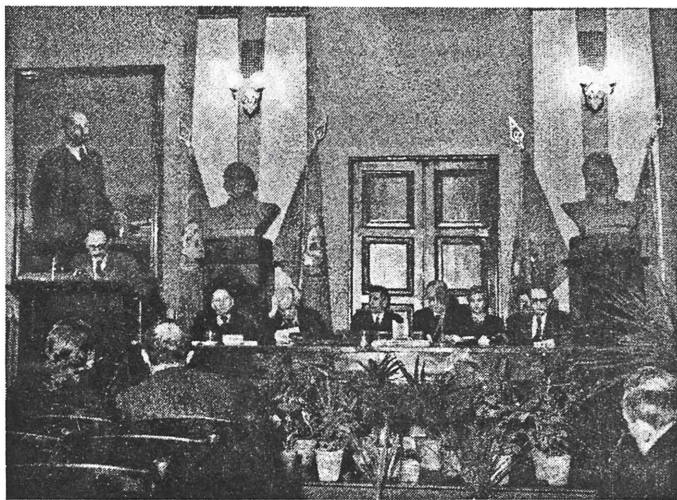
124. Центральне бюро Державної служби часу та частот СРСР – державний орган, що займався виміром часу та частот у загальноприйнятих у країні одиницях і шкалах, був створений у листопаді 1948 р. на базі Міжвідомчої комісії сдиної служби часу при Комітеті зі справ мир і вимірювальних приладів РМ СРСР.

Визначення всесвітнього часу проводилося за допомогою астрономічних спостережень. Відомості про час передавалися населенню через сигнали часу та публікації спеціальних бюлетнів, що містили відомості про ухили часу, передавання сигналів від шкали Державного еталону, а також розбіжності між всесвітнім і атомним часом. Дані, які публікувалися у бюлетнях, вираховувалися Головним метрологічним центром Державної служби часу та частот СРСР за результатами контрольних сигналів і астрономічних спостережень на всій території СРСР і країн Східної Європи. Наукові спостереження і розрахунки проводилися у спеціалізованих науково-дослідних інститутах, лабораторіях і обсерваторіях служби.

Спільно з АН УРСР Державна служба часу та частот СРСР проводила наукові дослідження з проблем визначення всесвітнього часу та параметрів обертання Землі, а також з виявлення нових фізичних принципів, спрямованих на підвищення точності виміру часу. Полтавська гравіметрична обсерваторія АН УРСР вираховувала координати полюсу та регулярно проводила широтні спостереження, результати яких передавала Центральному бюро служби.

У лютому 1955 р. згідно з розпорядженням РМ СРСР на базі Центрального бюро Державної служби часу та частот СРСР, Центрального науково-дослідного інституту радіовимірювань і Центрального науково-дослідного інституту фізико-технічних вимірювань був створений Науково-дослідний інститут фізико-технічних і радіотехнічних вимірювань Держстандарту СРСР (тепер – Всеросійський науково-дослідний інститут фізико-технічних і радіотехнічних вимірювань Державної служби часу, частот і визначення параметрів обертання Землі). – Док. № 303.

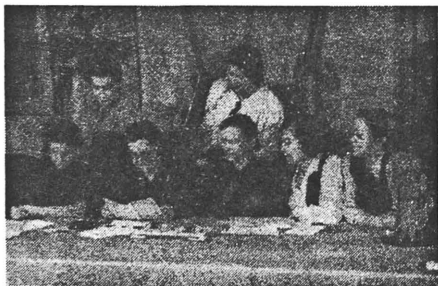
ФОТОДОКУМЕНТИ

Сесія Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, присвячена 90-річчю з дня смерті Т. Г. Шевченка. За трибуною виступає старший науковий співробітник Інституту грузинської літератури АН Грузинської РСР Л. Н. Асатіані. У президії зліва направо: старший науковий співробітник Інституту мови і літератури АН Білоруської РСР Ю. С. Пшилков; співробітники Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР – академік, завідувач відділу російської та слов'янської літератур М. К. Гудзій; завідувач відділу шевченкознавства Є. П. Кирилюк; академік, директор інституту О. І. Білський; старший науковий співробітник відділу російської та слов'янської літератур Н. С. Крутікова; старший науковий співробітник відділу шевченкознавства Д. М. Косарик; а також академік, директор Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР Л. А. Булаховський. Київ, 10 березня 1951.

Науковці АН УРСР і працівники Рубіжанського хімкомбінату під час виїзної сесії АН УРСР у м. Рубіжне: зліва направо, 1-й ряд: завідувач лабораторії очищування води відділу неорганічної хімії Інституту загальної та неорганічної хімії Л. А. Кульський (1-й); академік, директор Інституту загальної та неорганічної хімії А. В. Думанський (6-й); академік, директор Інституту фізичної хімії О. І. Бродський (9-й); член-кореспондент, завідувач лабораторії комплексних сполук Інституту загальної та неорганічної хімії Я. Н. Фіалков (13-й). Рубіжне, квітень 1951.

Конференція жіноч-
вчених Інституту геологіч-
них наук АН УРСР. Зліва
направо: 1-й ряд – молод-
ший науковий співробітник
відділу геології третинних
відкладів Р. О. Ротман; член-
кореспондент АН УРСР,
завідувачка лабораторії
палеоботаніки К. Й. Новик;
завідувачка лабораторії мік-
рофауни О. К. Каптаренко-
Черноусова; старший нау-
ковий співробітник відділу
мезозойських відкладів Н. М. Баранова; С. С. Соболев; 2-й ряд – А. Б. Курмишова; І. І. Ца-
пенко. Київ, квітень 1951.

Академік, завідувач відділу економіки сільського господарства Інституту економіки АН УРСР П. М. Першин (у центрі) під час перегляду проекту землеоблаштування колгоспу ім. Малєнкова у рамках Баштанської експедиції АН УРСР. Село Явкіно, Баштанський район, Миколаївська обл., 18 липня 1951.

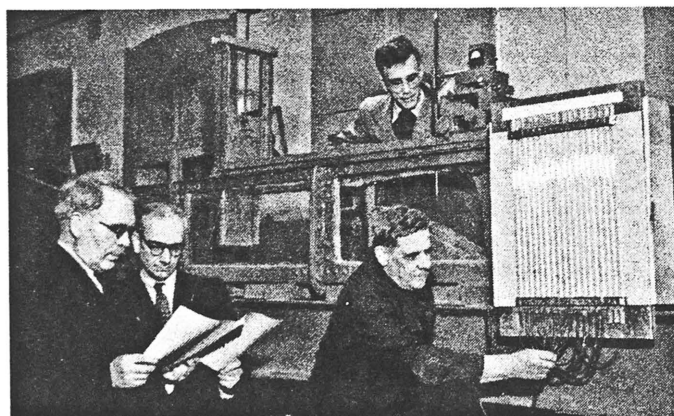
Учасники візної сесії Відділення технічних наук АН УРСР знайомляться з роботою ювальського цеху Новокраматорського машинобудівного заводу. Справа наліво: академік, завідувач відділу теорії пружності та прикладної математики Інституту машинознавства та автоматички АН УРСР Г. М. Савін; академік, завідувач відділу історії техніки Інституту теплоенергетики АН УРСР В. В. Данилевський; старший науковий співробітник цього ж відділу П. І. Гинл. Краматорськ, Сталінська (суч. Донська) обл., 16 листопада 1951.

Працівники Інституту гідробіології АН УРСР здійснюють біологічний аналіз риб нижньої течії Дніпра в лабораторії інституту. Зліва направо: молодший науковий співробітник відділу загальної гідробіології Г. Я. Зайцева, С. В. Залевський, молодший науковий співробітник відділу іхтіології К. С. Бугай. Київ, 30 листопада 1951.

Завідувач лабораторії автоматики і апаратури Інституту електротехніки АН УРСР
О. М. Мілех під час досліджень. Київ, 1951.

Співробітники Інституту гідрології і гідротехніки АН УРСР проводять дослід
у рамках вивчення руху води через греблю. Зліва направо: академік, директор інституту
Г. Й. Сухомел, Б. А. Губський, М. С. Красний, старший лаборант В. І. Базилевич (на дру-
гому плані). Київ, 1951.

Засідання Президії Львівського філіалу АН УРСР. З доповіддю виступає член-кореспондент, директор Інституту геології корисних копалин АН УРСР В. Б. Порфир'єв. Львів, 28 січня 1952.

Працівники відділу мікології Інституту мікробіології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР за роботою, в центрі – майбутній член-кореспондент АН УРСР, старший науковий співробітник В. Й. Білай. Київ, 18 березня 1952.

Співробітники Інституту історії АН УРСР – автори 1-го тому «Історії Української РСР». Зліва направо: 1-й ряд – старший науковий співробітник відділу історії радянського суспільства М. А. Рубач; старший науковий співробітник відділу історії феодалізму К. І. Стецюк; директор інституту О. К. Касименко; 2-й ряд – старший науковий співробітник відділу історії країн народної демократії О. Ф. Єрмоленко; старший науковий співробітник відділу історії феодалізму І. Д. Бойко; завідувач відділу історії феодалізму В. А. Дядиченко; 3-й ряд – старший науковий співробітник відділу історії феодалізму К. Г. Гуслистий; завідувач відділу історії капіталізму Ф. О. Ястребов; заступник директора з наукової роботи Ф. Є. Лось; член-кореспондент, директор Державного історико-археологічного заповідника «Ольвія» АН УРСР Л. М. Славін. Київ, 31 травня 1952.

Старший науковий співробітник відділу вищих рослин Інституту ботаніки АН УРСР
О. Д. Вісюліна спостерігає за цвітінням еспарцету на дослідній ділянці науково-експериментальної бази інституту. Київ, Фософанія, 21 червня 1952.

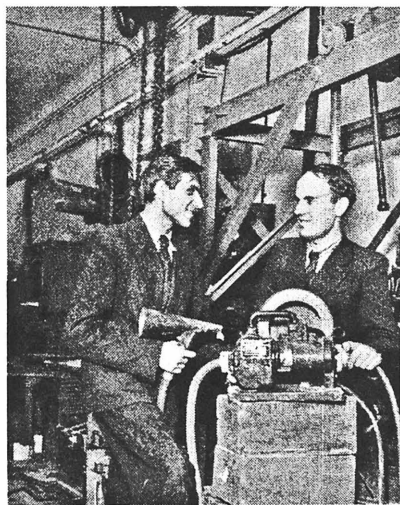
Академік, завідувач відділу економіки сільського господарства Інституту економіки АН УРСР П. М. Першин (2-й справа) на нараді у колгоспі «Свобода» у рамках Снігурівської експедиції АН УРСР. Снігурівський район, Миколаївська обл., літо 1952.

Академік, директор Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР Л. А. Булаховський (5-й зліва у 1-му ряду) і академік АН СРСР В. В. Виноградов (6-й зліва у 1-му ряду) серед науковців інституту і викладачів вищих навчальних закладів України. Київ, 1952.

Майбутній член-кореспондент АН УРСР, директор Донецького індустріального інституту К. С. Борисенко (в центрі) на засіданні великої ради цього інституту. Донецьк, [1951–1952].

Лауреати Державної премії СРСР, співробітники Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР: член-кореспондент, заступник директора з наукової роботи Б. Є. Патон (справа) і старший науковий співробітник відділу проектування, виготовлення та випробування нової апаратури Д. А. Дудко біля електрозварювального автомата. Київ, [1951–1952].

Наукові співробітники Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР під час вивчення фільтрації води через зразки ґрунтів Верхньо-Ігульської зрошувальної системи. Справа наліво: академік, директор Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР А. В. Думанський, молодші наукові співробітники лабораторії колоїдної хімії Є. Ф. Некряч і А. І. Гопчаров. Київ, 1952.

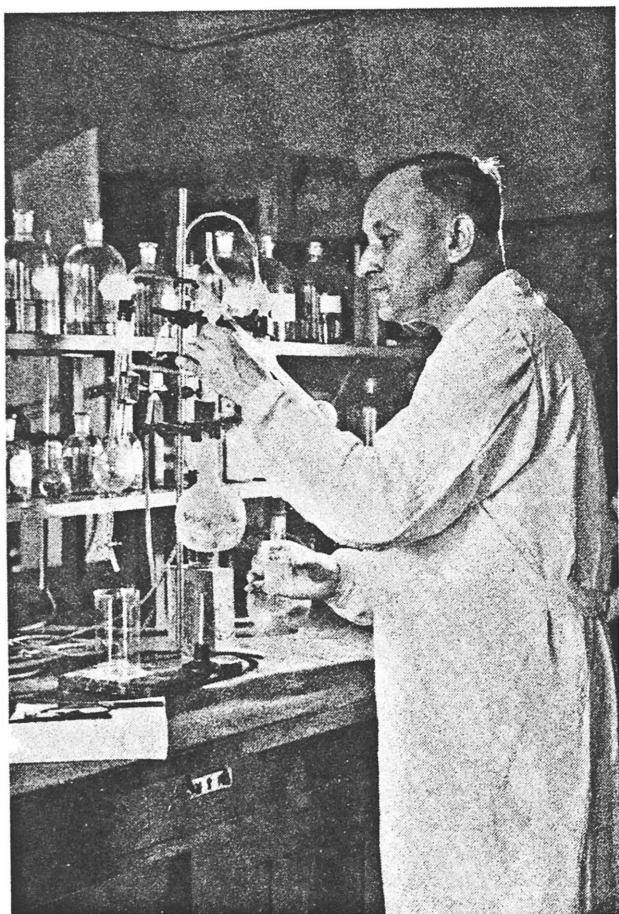
Академік, голова Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР П. А. Власюк під час роботи в лабораторії живлення рослин Інституту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР. Київ, [1951–1952].

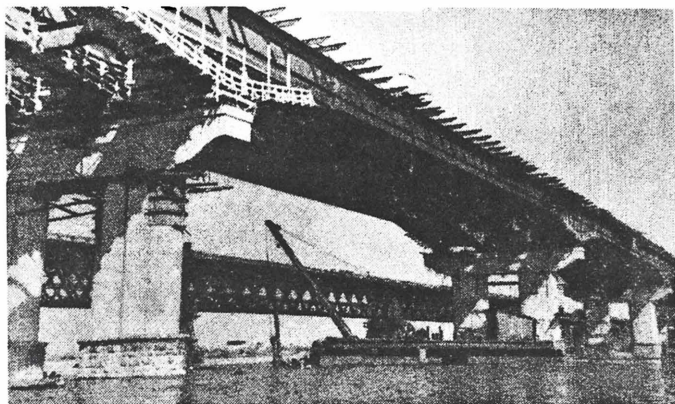
Вчені АН УРСР під час лекційної роботи у частинах Радянської армії. Зліва направо: академіки П. А. Власюк (3-й), Г. Й. Сухомел (5-й), М. Т. Рильський (10-й), В. М. Кореш-кий (14-й). Фастів, Будинок офіцерів, 29 березня 1953.

Попукові роботи експедиції Інституту геологічних наук АН УРСР у ході спорудження Південноукраїнського каналу. На передньому плані (зліва) молодший науковий співробітник відділу гідрогеології та інженерної геології К. Д. Ткаченко. Село Терпіння, Мелітопольський район, Запорізька область, 6 квітня 1953.

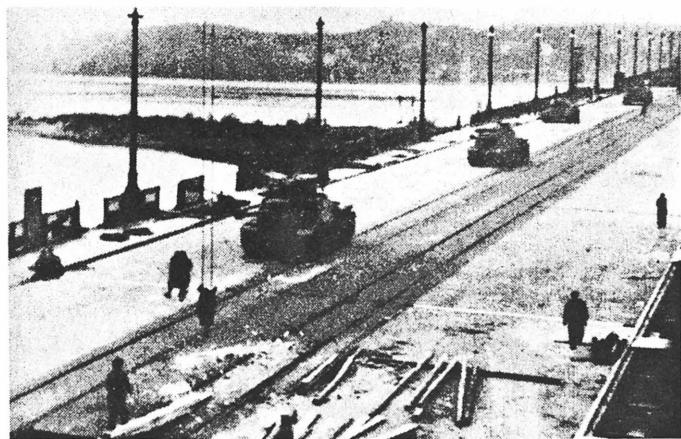

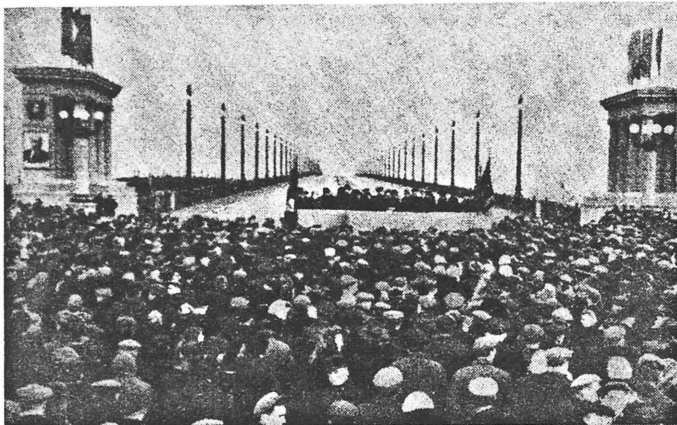
Член-кореспондент, завідувач відділу тваринництва Інституту агробіології АН УРСР С. З. Гжицький проводить дослідження в лабораторії біохімії сільськогосподарських тварин. Львів, липень 1953.

Вигляд прогінних конструкцій моста ім. С. О. Патона під час будівництва. Київ, [1953].

Випробовування першого у світі судільнозварного автошляхового моста балкової конструкції ім. С. О. Патона. Київ, [1953].

Урочисте відкриття моста ім. С. О. Патона. Київ, 5 листопада 1953.

Директор Інституту суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР І. П. Крип'якевич (сидить) та група співробітників інституту вивчають нові документи про життя та діяльність Богдана Хмельницького. Львів, 12 грудня 1953.

Провідні вчені Інституту будівельної механіки АН УРСР і Київського інженерно-будівельного інституту. Зліва направо 1-й ряд – академік, завідувач відділу стійкості конструкцій М. В. Корноухов; професор кафедри будівельної механіки Київського інженерно-будівельного інституту О. А. Уманський; старший науковий співробітник відділу стійкості конструкцій О. І. Стрельбицька; 2-й ряд – старший науковий співробітник відділу технічної теорії пружності Д. В. Вайнберг; завідувач механічної лабораторії В. Г. Чудновський; старший науковий співробітник відділу стійкості конструкцій А. М. Василенко; старший науковий співробітник відділу стійкості конструкцій П. М. Варвак. Київ, 1953.

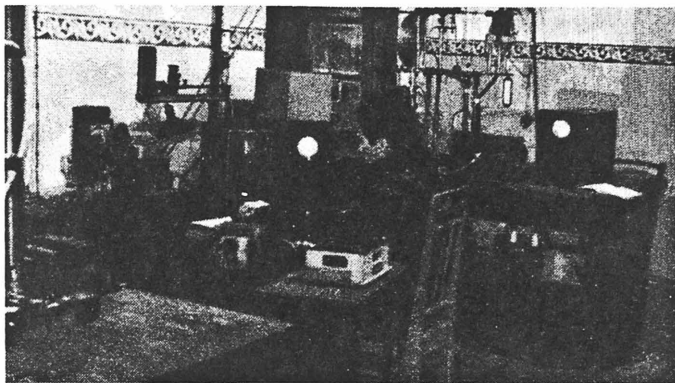
Група співробітників Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР. [Київ], 1953.

Завідувач відділу палеозоології Інституту зоології АН УРСР І. Г. Підплічко (1-й ряд, 2-й зліва) серед учасників експедиції на розкопках Добраничівської стоянки. Село Добраничівка, Яготинський район, Київська обл., 1953.

Член-кореспондент, заступник директора з наукової роботи Інституту біохімії АН УРСР Д. Л. Фердман (в центрі) серед випускниць біологічного факультету Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. Київ, 1953.

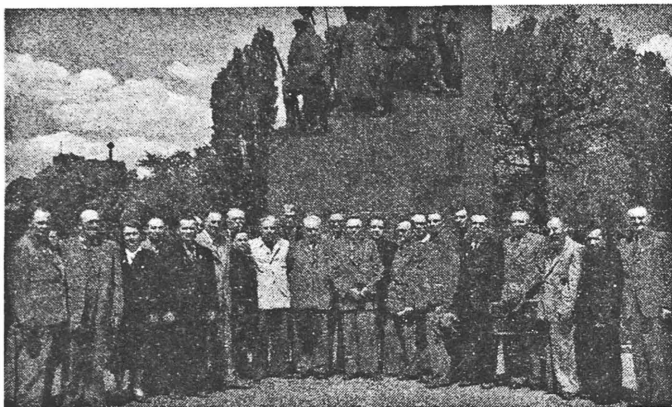

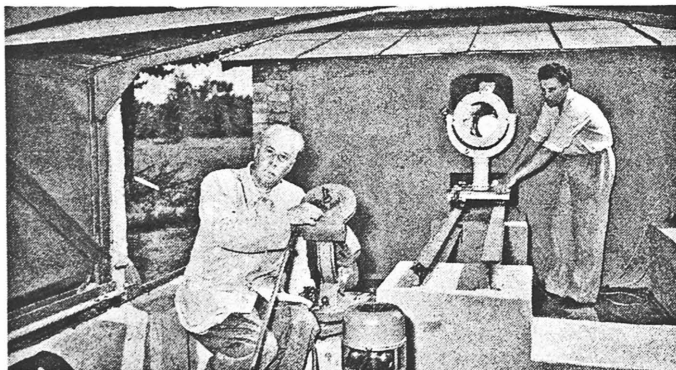
Майбутній академік АН УРСР, завідувач відділу надвисоких частот Фізико-технічного інституту АН УРСР О. Я. Усиков проводить виміри поглинання радіохвиль у нічний час за допомогою резонансного хвилеміру НР «Н-31». Батумі Грузинської РСР, 1953.

Група учасників ювілейної сесії АН УРСР, присвячена 300-річчю входження України до складу Російської держави, серед них Президент АН СРСР О. М. Несмеянов (7-й зліва) та Президент АН УРСР О. В. Палладін (8-й зліва). Київ, 8 квітня 1954.

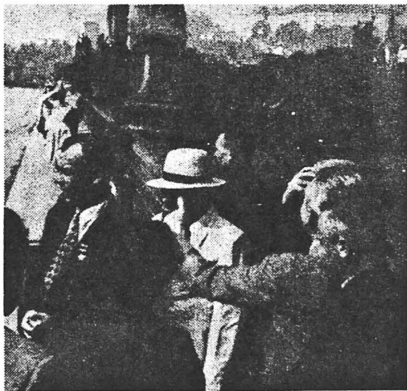
Вчені АН УРСР – делегати Українського з'їзду фізіологів, біохіміків і фармакологів, серед них: Президент АН УРСР, академік О. В. Палладін, академіки І. М. Буланкін, В. О. Беліцер, О. В. Квасницький; члени-кореспонденти М. Ф. Гулий, Д. О. Алынері; завідувач лабораторії вітамінів Інституту біохімії АН УРСР Р. В. Чаговець. Харків, 2 червня 1954.

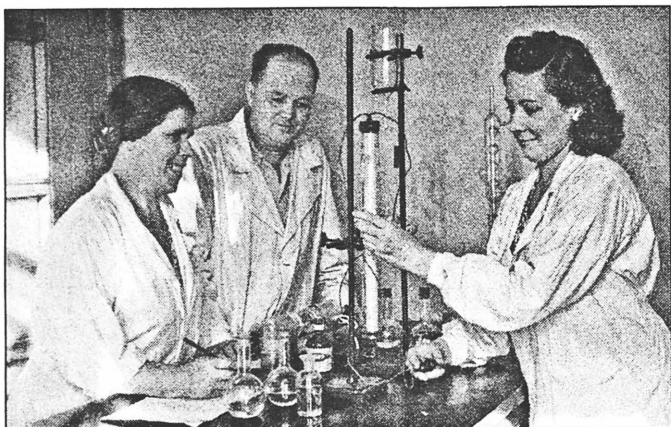
Член-кореспондент, директор Головної астрономічної обсерваторії АН УРСР А. О. Яковкін та аспірант обсерваторії Е. А. Гуртовенко спостерігають сонячне затемнення. Київ, 30 липня 1954.

Майбутній член-кореспондент АН УРСР, старший науковий співробітник відділу історії країн народної демократії Інституту історії АН УРСР В. І. Клоков (верхній ряд, 1-й зліва) у складі радянської делегації на чолі з С. А. Ковпаком під час відзначення 10-ї річниці словацького національного повстання. Прага ЧССР, серпень 1954.

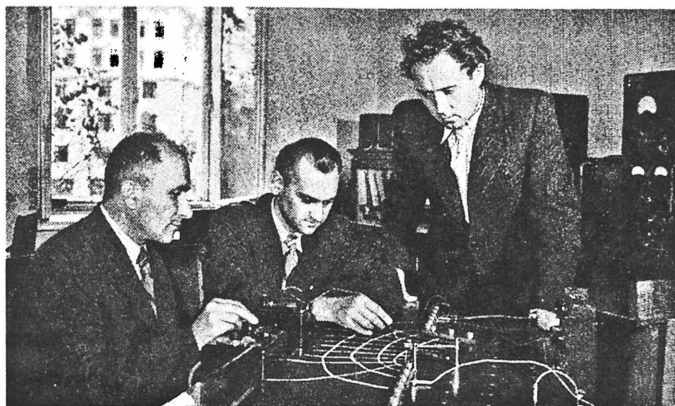
Майбутній член-кореспондент АН УРСР, старший науковий співробітник відділу історії країн народної демократії Інституту історії АН УРСР В. І. Клоков (зліва) з членами радянської делегації на Карловому мості у Празі. Прага ЧССР, серпень 1954.

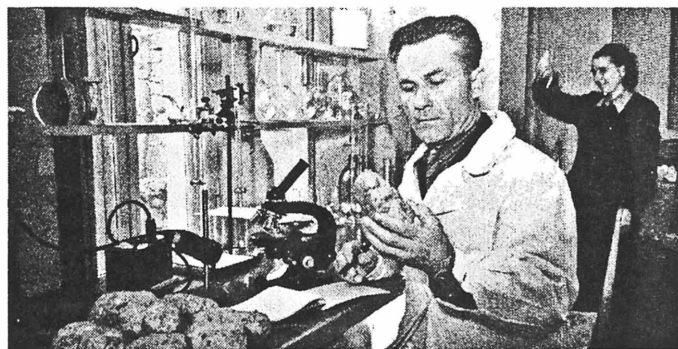
Працівники Інституту біохімії АН УРСР і Київського вітамінно-сокового заводу, які розробили метод синтетичного отримання нового вітаміну D₃, у лабораторії інституту. Київ, 4 вересня 1954.

Завідувач відділу скіфо-античної археології Інституту археології АН УРСР О. І. Терножкін вивчає золоті вироби скіфів, знайдені у кургані-могилинику під Мелітополем. Київ, 20 вересня 1954.

Старший науковий співробітник Тбіліського науково-дослідного інституту споруд і гідротехніки В. М. Насберг, старший науковий співробітник відділу гідромеханіки Інституту математики АН УРСР П. Ф. Фільяков і молодший науковий співробітник інституту В. Г. Панчипин (зліва направо) за випробуванням вдосконаленого електроінтегратора в лабораторії електромодельовання Інституту математики. Київ, 29 вересня 1954.

Старший науковий співробітник відділу геоботаніки та рослинництва Кримського філіалу АН УРСР П. К. Шварников визначає харчові якості двохвразайної картоплі. Крим, 9 листопада 1954.

Делегація вчених Китайської Народної Республіки в Інституті будівельної механіки АН УРСР: зліва направо 1-й ряд – академік, завідувач відділу стійкості конструкцій М. В. Корноухов (1-й); академік, директор інституту Ф. П. Белянкін (3-й); член-кореспондент, завідувач відділу металознавства контактної міцності Б. Д. Грозін (6-й); 2-й ряд – заступник директора з наукової роботи М. М. Студзинський (1-й); завідувач відділу динамічної міцності М. І. Черняк (2-й); старший науковий співробітник відділу стійкості конструкцій П. М. Варвак (4-й); старший науковий співробітник відділу стійкості конструкцій О. І. Стрельбицька (5-а); завідувач механічної лабораторії В. Г. Чудновський (8-й); завідувач відділу технічної теорії пружності А. Д. Коваленко (12-й). Київ, 1954.

Завідувач відділу палеозоології Інституту зоології АН УРСР І. Г. Підоплічко (1-й ряд, 2-й справа) серед членів української делегації на II-му з'їзді Всесоюзного товариства з поширення політичних і наукових знань «Знапія». [Москва], 1954.

Академік, директор Інституту фізичної хімії АН УРСР О. І. Бродський (в центрі) під час наукової дискусії з питань h-обміну. Київ, 7 травня 1955.

Академік, завідувачка лабораторії морфології нервової системи Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР О. І. Смирнова-Замкова (в центрі) знайомить членів китайської делегації, гостей 8-го з'їзду Всесоюзного товариства фізіологів, біохіміків і фармакологів, зі своїми науковими розробками. Київ, травень 1955.

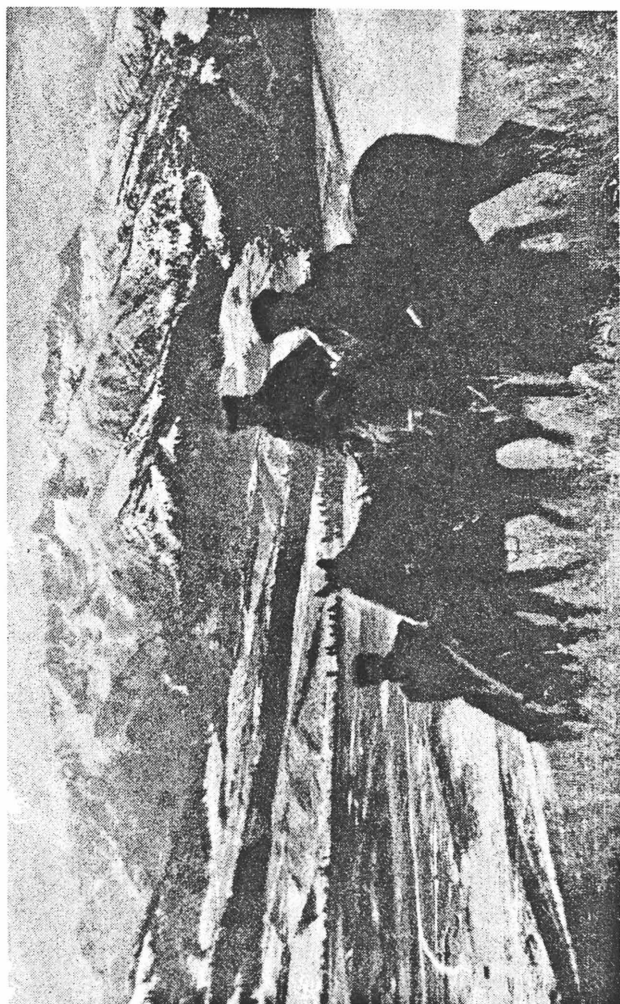
Група співробітників відділу автоматизації виробничих процесів Інституту машинознавства та автоматики Львівського філіалу АН УРСР біля сконструйованого ними водоміра-регулятора ІМА-ВР-1, що підтримує задану витрату води і необхідний рівень у малих зропувальних системах. Зліва направо: старший науковий співробітник С. О. Курсін; інженер Т. П. Імпепецька; завідувач відділу В. М. Михайловський; молодший науковий співробітник Я. Т. Дуб; інженер М. П. Савенко. Львів, 22 червня 1955.

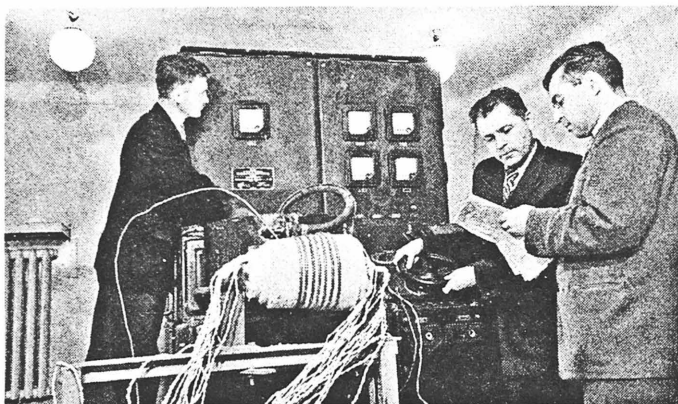
Працівники Ботанічного саду АН УРСР оглядають дерева китайських персиків, вирощених з насіння, надісланого саду Президентом Академії наук Китайської Народної Республіки Го Можо. Зліва направо: Р. Ф. Клієва, В. М. Терех, І. М. Шайтан. Київ, 29 серпня 1955.

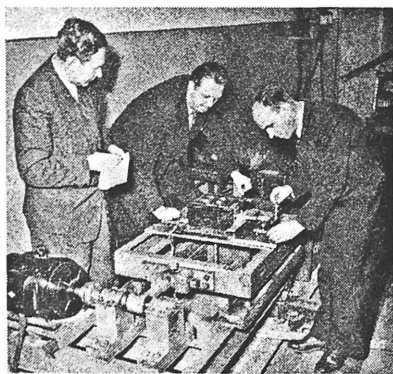
Старший науковий співробітник відділу флори та рослинності СРСР Ботанічного саду АН УРСР І. В. Троценко (справа) та лісничий В. А. Гелодуб збирають насіння ялівцю у Заїлійському Алатау. Киргизька РСР, жовтень 1955.

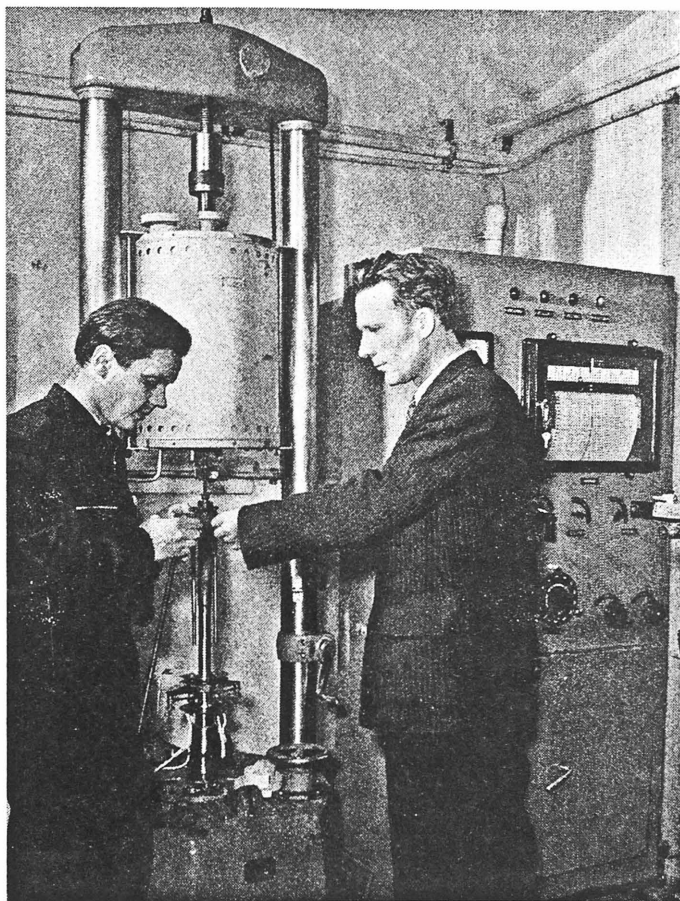
Учасники експедиції, співробітники Ботанічного саду АН УРСР, біля підніжжя гірського хребта Кунгей-Алагау. Казах-
ська РСР, жовтень 1955.

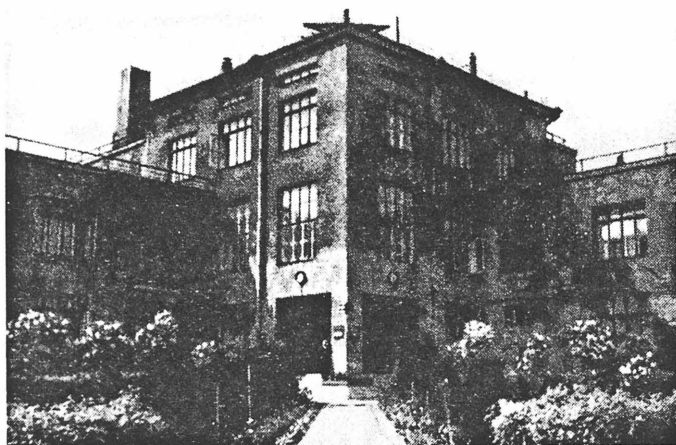
Співробітники Інституту теплоенергетики АН УРСР за дослідженням теплообміну в роторах турбін. Зліва направо: майбутній член-кореспондент АН УРСР О. А. Герасценко; інженер М. М. Шельменко; старший науковий співробітник лабораторії парових і газових турбін В. Й. Федоров. Київ, жовтень 1955.

Співробітники Інституту гірничої справи АН УРСР під час випробування автоматичного регулятора гірничопрхідного комбайна, зліва направо: завідувач лабораторії автоматики та телемеханіки в гірничій промисловості О. І. Кухтенко, інженер Д. Авринський і молодший науковий співробітник лабораторії автоматики та телемеханіки в гірничій промисловості Т. Д. Кравець. Київ, 15 листопада 1955.

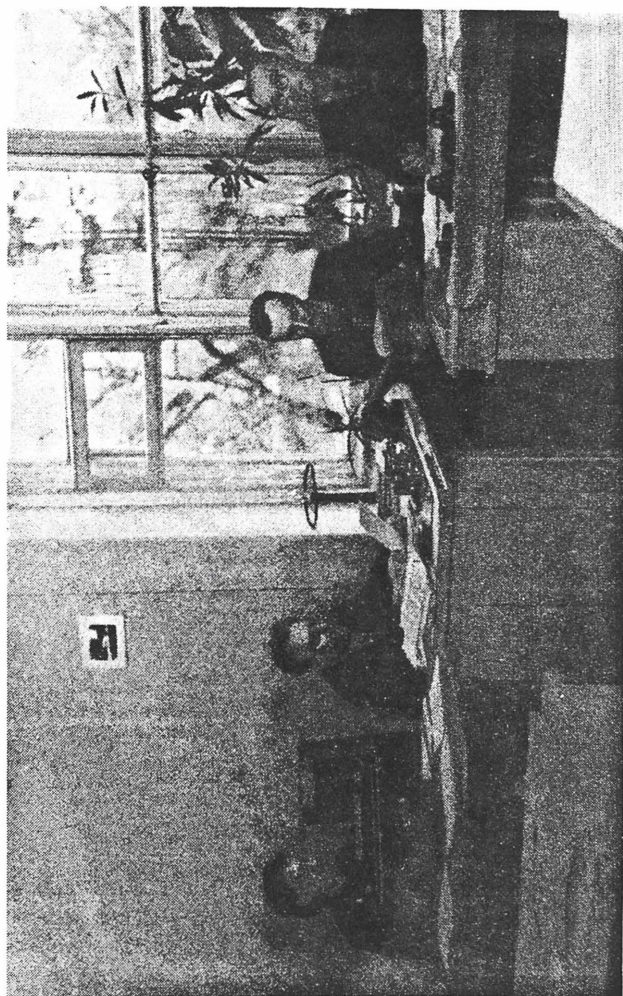
Старший науковий співробітник відділу дифузії Інституту металофізики АН УРСР А. Г. Лесник (справа) і фізико-механік відділу Б. Н. Тайгреберт готують установку для випробування сплавів на повзучість при високій температурі. Київ, 15 грудня 1955.

Головний корпус Фізико-технічного інституту АН УРСР. Харків, [1955].

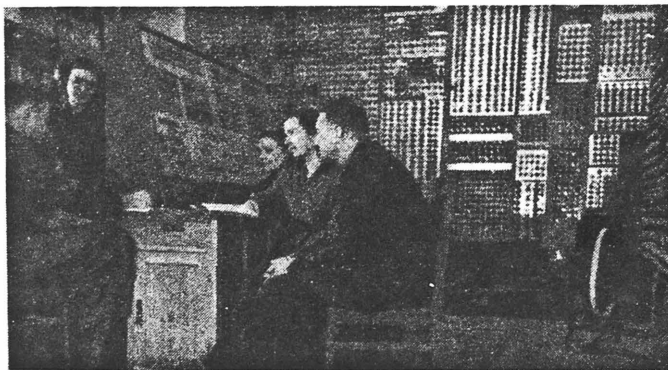
Співробітники Фізико-технічного інституту АН УРСР вибирають місце для будівництва Інституту радіофізики та електроніки АН УРСР, зліва направо: старший науковий співробітник відділу фізики ядра та електроніки А. Н. Чернець (1-й зліва), старший науковий співробітник відділу електромагнітних коливань М. С. Зінченко (2-й зліва) та заступник директора з наукової роботи О. Я. Усиков (1-й справа). Харків, [1955].

Член-корреспондент, завідувач лабораторії високочастотної техніки Інституту електротехніки АН УРСР С. І. Тетельбуш (2-й зліва) з колегами. Київ, [1951–1955].

Майбутній академік, співробітник відділу напівпровідників Інституту фізики АН УРСР О. В. Снітко в лабораторії інституту. [1950-ті].

Співробітники лабораторії академіка АН УРСР С. О. Лебедєва (лабораторія регулювання та моделювання Інституту електротехніки АН УРСР) за пультом малої електронної обчислювальної машини. Зліва від пульта старший науковий співробітник Л. Н. Дапсвський і З. С. Рапога. Київ, [1950-ті].

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК*

- Абакелія Т. Г. – 747
Абрамов І. С. (Абрамов І. С.) – 385, 763, 764
Аверин Ю. В. – 548
Авринський Д. – 830
Адріанова-Перетц В. П. – 36
Айзман Б. Ю. – 759
Аксентьева З. М. (Аксентьева З. Н.) – 48, 117, 223, 513, 635, 678, 694, 794
Александров Г. Ф. – 448
Алексапольский Д. Я. – 595
Алексеев С. В. (Алексеев Е. В.) – 524, 772
Альбов С. В. – 799
Альперн Д. О. (Альперн Д. Е.) – 193, 820
Амбарцумян В. А. – 526, 773
Амброз А. И. – 254
Анджелла М. (Оросвигівський М. Ф.) – 503, 504, 771
Андріаш – 385
Анисимов И. И. – 624
Антонович В. Б. – 749
Апанович О. М. – 23, 279
Арнольд В. І. – 793
Артамонов М. І. – 527, 774, 775
Архімович Л. Б. – 26
Асатіані Л. Н. – 801
Аспіс А. Е. – 454, 680
Астахов А. И. – 304
Афанасьев Д. Я. – 357, 589,
Ахієзер Н. І. – 694
Ахієзер О. І. (Ахисєр А. И.) – 12, 633
- Бабинєць А. Є. (Бабинєц А. Е.) – 19, 352, 470
Бабишкін О. К. (Бабышкін О. К.) – 25, 181, 216, 575
- Бабій Б. М. – 483, 720
Бабко А. К. – 614, 694, 695, 772
Бабський Е. Б. – 192
Баворовські, родина – 279, 758, 775–777
Багдасаров А. А. – 383
Бажан М. П. – 25, 45, 178, 379, 432
Базилевич В. І. – 806
Байбаков А. Б. – 650
Бакулин Д. И. – 452, 454, 537, 538
Бандура В. Ф. – 27, 280
Барабашов М. П. (Барабапов Н. П.) – 33, 116, 117, 249, 513, 526, 694
Баранова Н. М. – 802
Барбарич А. І. (Барбарич А. И.) – 27, 198, 357, 704
Барвінський В. О. – 761
Бардах Я. Ю. – 789
Бардин И. П. – 105, 508, 513
Баренбойм – 473
Басс І. І. – 484
Басс Ф. Г. – 795
Батовський – 534
Батурі С. – 771
Бачурин Г. Ф. – 453
Баштык У. Д. – 298
Безпальчий В. Ф. – 448
Безредка О. М. – 789
Безуглый Ф. – 298
Бельгард О. Л. (Бельгард А. Л.) – 358, 760
Бельтюкова К. І. – 21
Бєрг А. И. – 554
Бережной А. С. – 273, 695
Березанський Ю. М. – 13
Берія Л. П. – 98
Бернштейн С. Н. – 694
Беспалый И. И. – 452
Бессонов В. Г. – 296

*Прізвища та ініціали наведені мовою оригіналу документа.

- Белевцев Я. М. (Бслевцев Я. Н.) – 19, 602, 695
 Белінський В. Г. – 484
 Беліцер В. О. (Беліцер В. А.) – 383, 384, 452, 820
 Белоусов С. М. – 203
 Белякин Ф. П. (Белякин Ф. П.) – 68, 222, 223, 419, 455, 577, 660, 824
 Беляковский І. Д. – 500
 Беляшевський М. М. – 500
 Бималин – 393
 Бистряков О. В. – 27
 Бібіков С. М. – 720, 721
 Білай В. Й. – 27, 198, 788, 807
 Білецький А. О. – 364
 Білецький О. І. (Белецкий А. И.) – 36, 45, 52, 151, 177, 181, 222, 348, 379, 419, 424, 575, 644, 772, 801
 Білик Г. І. (Былык Г. И.) – 53, 356, 357, 359
 Білик О. Я. – 27
 Білоділ І. К. (Белодед И. К.) – 25, 36, 47, 203, 214, 267, 418, 437, 673
 Білозуб – 472
 Білоус О. Г. – 25, 210, 447, 483
 Битюков М. Д. – 253
 Блохінцев Д. І. – 198, 694, 795
 Бобкова В. С. – 26
 Боголюбов М. М. (Боголюбов Н. Н.) – 221, 694, 772
 Богомолец О. О. (Богомолец А. А.) – 31, 32, 367, 437, 465, 534, 761, 768, 790, 792
 Богомолец Олег О. – 156
 Богородский А. Ф. – 513
 Богусевич В. А. – 492
 Бойко І. Д. – 808
 Бойко І. З. – 25, 226
 Бондаренко В. В. – 24
 Бондарчук В. Г. – 19, 56, 174, 269, 394, 471, 514, 515, 602, 604, 606, 695, 748
 Бондарь М. И. – 561
 Борзяк П. Г. – 633
 Борисенко – 473
 Борисенко К. С. – 797, 811
 Борисов М. Д. (Борисов Н. Д.) – 53, 391, 393, 588
 Бохданович А. – 678
 Бояновський П. – 761
 Брагинский Л. П. – 308
 Брадис Е. М. – 453
 Бражникова Н. С. – 19
 Брайко М. Р. – 385, 763
 Братусь В. Д. – 723
 Брауде С. Я. – 13, 795
 Бреус К. А. – 418
 Бродський О. І. (Бродский А. И.) – 18, 48, 223, 302–304, 374, 530, 531, 537, 644, 646, 694, 695, 772, 802, 825
 Брук А. С. – 303
 Бубновський М. Д. – 112
 Бугай К. С. – 805
 Будзан А. – 405
 Будников П. П. – 695
 Буланжс Ю. Д. – 794
 Буланкін І. М. (Буланкин И. Н.) – 193, 221, 820
 Булаховський Л. А. (Булаховский Л. А.) – 25, 36, 45, 222, 492, 586, 673, 801, 810
 Булганія М. О. – 609
 Бунин К. П. – 142, 144, 346, 534, 535, 595
 Бурксер С. С. (Бурксер Е. С.) – 53, 302–304, 338, 340, 454, 695
 Буряковский Ю. – 455
 Бутлеров – 302
 Бутник-Сіверський Б. С. (Бутник-Сиверский Б. С.) – 211, 440, 585
 Бучма А. М. – 781
 Вайнберг Д. В. – 817
 Вайнберг Л. Ц. – 167
 Вальтер А. К. – 12, 694
 Варвак П. М. – 817, 824
 Варенцов М. І. (Варенцов М. И.) – 603, 787
 Васальський В. І. – 432
 Василенко А. М. – 817

- Василенко А. О. (Василенко А. А.) – 223, 756
- Василенко П. М. – 454
- Васильев В. П. – 388
- Васильев В. Е. – 454, 535
- Васильченко С. В. – 90
- Ващакіна З. Г. – 27
- Введенский А. А. – 585
- Введенський М. Є. (Введенский Н. Е.) – 157, 191
- Венгжновський А. – 445
- Вендзиловський М. – 780
- Венчицька М. К. – 664
- Вервес Г. Д. – 90, 92, 575
- Верьовка Г. Г. – 752
- Веселовський О. М.
(Веселовский А. Н.) – 178, 752, 753
- Вильчинский Н. М. – 397, 453
- Виноградов В. В. – 110, 625, 810
- Виноградов К. О. (Виноградов К. А.) – 452, 614, 755
- Високов В. К. – 790
- Віддиченко І. І. (Видыченко И. И.) – 95, 108, 114, 115, 123, 124, 152, 153, 387, 389, 417, 437, 489
- Вільде Ірина – 752
- Вільницький М. Б. – 448
- Вірник Д. Ф. – 167
- Вісюліна О. Д. (Висюлина Е. Д.) – 27, 198, 357, 809
- Віткевич В. В. – 778
- Вітте Н. К. – 33
- Владимиров В. И. – 308, 759
- Власюк И. А. – 188
- Власюк П. А. – 36, 45, 53, 112, 137, 222, 253, 326, 358, 654, 657, 772, 812, 813
- Влодавець В. І. (Влодавец В. И.) – 603, 786, 787
- Воблий К. Г. – 99
- Вовчок Марко – 25, 149, 574, 575, 664
- Водяницький В. О. (Водяницкий В. А.) – 670, 671, 793
- Возняк М. С. – 25, 285, 297, 348, 485, 500, 601
- Воинственский М. А. – 310, 312, 704
- Волошин Ф. К. – 242
- Волошкевич Ю. З. – 608
- Воробйов А. М. – 33, 223, 477, 488, 622, 660, 747
- Воробйов В. П. – 754
- Воробйов Д. В. – 518
- Воробйова Т. О. – 27
- Вороний Г. Ф. – 46, 500, 673
- Воронін М. М. – 528, 775
- Воронов Н. А. – 524, 535
- Вороцько П. М. – 750
- Вотчал С. П. (Вотчал Е. Ф.) – 358, 524
- Врадий В. И. – 721
- Всеволод Ольгович, князь – 745
- Всехсвятский С. К. – 116, 117
- Высоцкий Г. Н. – 524
- Вялов О. С. – 297, 602, 695
- Габузь С. – 398, 404, 405, 539–544
- Гавриленко – 387
- Гаврилов С. А. – 782
- Гаврилюк М. Я. – 665, 780
- Гаврилюк О. Я. – 575, 665, 780
- Гаккербуш Л. М. – 781
- Галаган Я. – 25
- Галан Я. О. – 178, 575, 665, 780
- Галинський – 91
- Галятівський І. – 503
- Гамалія М. Ф. – 623, 789
- Ганапольський С. М. – 795
- Гарасимчук Р. П. – 297, 629
- Гарбузов В. Ф. – 108
- Гвелодуб В. А. – 828
- Гойне Г. – 749
- Гембарович М. Т. – 629
- Герашченко О. А. – 830
- Герман В. Л. – 795
- Герцикен С. Д. – 633
- Жицький С. З. – 298, 814
- Гізель І. – 503
- Гірняк Й. Й. – 781
- Глазунско С. О. – 764
- Глібов Л. І. – 27
- Гнаток – 473

- Гнсденко Б. В. (Гнсденко Б. В.) – 33,
34, 36, 45, 249, 454, 606, 693, 694,
731
- Гнедыш Т. К. – 383
- Гняп П. І. – 804
- Гоголь М. В. (Гоголь Н. В.) – 25, 27, 91,
228, 294, 755
- Голик О. З. – 633
- Голобуцький В. О. (Голобуцький В. А.)
– 23, 349, 485
- Голованецький Ф. Г. – 303
- Головаха І. П. (Головаха І. П.) – 25,
348, 448, 500
- Головацький М. – 88
- Головацький Я. – 88
- Головаш А. О. – 125
- Головін П. В. – 695, 726
- Головко А. В. – 178
- Голота Я. О. – 725
- Гольяный И. А. – 353
- Гольдман О. Г. – 48
- Гольцев С. М. – 756
- Гончар О. Т. – 178
- Гончаров А. І. – 812
- Горделадзе Ш. Г. – 33, 117, 249, 513
- Гордійчук М. М. – 26
- Городецький А. П. – 537
- Городній П. Т. (Городний П. Т.) – 364,
452, 454
- Горохов С. Г. – 54, 126
- Горський І. І. (Горский И. И.) – 602,
784
- Горький О. М. (Горький А. М.) – 150,
178, 527, 751, 779
- Грабовський П. А. – 90, 178, 211, 424,
425, 448, 575
- Граціанський М. М. – 17, 366
- Гребсь Л. К. – 429, 430, 463
- Греков В. Д. – 481, 482
- Гречуха М. С. – 624, 663, 672, 699
- Грибовська К. М. (Грибовская Е. М.) –
90, 91
- Григорович-Барський І. Г. – 746
- Григорьєва – 416
- Григорьєва В. А. – 757
- Гриза О. А. – 756
- Гринберг І. В. – 297
- Гринченко А. М. – 592
- Гринченко Б. – 149
- Гринь Г. С. – 592
- Гринь Ф. А. – 357
- Грисяк Н. М. – 591
- Грищенко – 538
- Гришасв І. О. – 12
- Гришко Г. Є. – 473
- Гришко М. М. (Гришко Н. Н.) – 223,
309, 340, 343, 396, 397, 401, 537, 561
- Грінченко М. О. (Гринченко Н. А.) –
56, 385, 435, 436, 761
- Грозін Б. Д. (Грозин Б. Д.) – 347, 419,
608, 824
- Грошевой А. А. – 311
- Грудницькая М. С. – 90
- Грушевський М. С. – 178
- Губський Б. А. – 806
- Гудзенко П. П. – 279
- Гудзій М. К. – 772, 801
- Гулак-Артемовський П. П. – 149
- Гулий М. Ф. (Гульий М. Ф.) – 27, 191,
193, 198, 454, 820
- Гуменюк М. П. – 27, 729, 730
- Гумецкая Л. Л. – 297
- Гурсьєва – 488
- Гуржій І. О. (Гуржий И. А.) – 491, 585
- Гуртовенко Е. А. – 820
- Гуслистый К. Г. – 226, 267 432, 486,
585, 808
- Гутман – 534, 535
- Давидов О. Й. (Давыдов А. И.) – 398,
473, 575, 710, 769
- Давидов О. С. (Давыдов А. С.) – 12, 45,
46, 627, 673, 694
- Данилевич – 573
- Данилєський В. В. – 46, 191, 371, 673,
804
- Данилов В. І. (Данилов В. И.) – 45,
143, 223, 346, 414
- Данильченко П. Т. – 547, 798
- Данькевич К. – 752
- Дарвін Ч. – 788

- Дашевський Л. Н. – 834
 Дашкевич В. Я. – 36
 Десяткин П. – 119
 Дей О. І. (Дей А. И.) – 25, 285, 297
 Делимарский Ю. К. – 700
 Дербенцова Н. А. – 760
 Деркач М. Д. – 121
 Дзюпин Р. М. – 665
 Диденко Г. Д. – 721
 Дикман И. М. – 538
 Динник О. М. – 797
 Дібровенко Н. Ф. – 364
 Дмитриев Г. В. – 397
 Дмитрів-Кабанов П. С. – 385, 763
 Доброхотов М. М. (Доброхотов Н. Н.)
 – 16, 36, 68, 145, 146, 222, 224, 248,
 455, 535, 603, 650
 Доброчасва Д. М. – 263
 Довгалюк П. М. – 575
 Довгаль – 416
 Довженко В. Д. – 211, 581
 Докучаев В. В. – 755
 Долін В. Г. – 788
 Дольна М. В. – 664
 Донец – 416
 Донець М. І. – 762
 Дончак В. С. – 45, 172, 197, 345, 438
 Дородніцина А. О. – 14
 Дорошенко П. О. (Дорошенко П. Е.) –
 56, 112, 153, 154
 Драгоманов М. П. – 729, 749
 Драгомисцкая Б. А. – 116
 Дроботько В. Г. – 21, 52, 165, 219, 220,
 223, 390, 759, 788
 Дроздов С. В. – 116, 766
 Дуб Я. Т. – 826
 Дубина К. К. – 156
 Дубинин М. М. – 303
 Дубровин В. М. – 165
 Дубянский О. А. – 695
 Дудикевич Б. К. – 285
 Дудко Д. А. – 454, 455, 679, 811
 Думанський А. В. (Думанский А. В.) –
 17, 52, 223, 304, 526, 527, 570, 606,
 652, 694, 695, 802, 812
 Душечкин О. І. (Душечкин А. И.) – 223,
 304, 326
 Дюрер А. – 776
 Дядиченко В. А. – 23, 226, 808
 Дяченко М. И. – 90
 Емельянов П. С. – 242
 Енгельс – 93, 379
 Ерліх П. – 789
 Євдокименко В. Ю.
 (Євдокименко В. Е.) – 25, 47, 448,
 673
 Євсєєв С. В. (Евсеев С. В.) – 134, 768
 Єлісєєв М. О. (Елисеев Н. А.) – 603,
 785
 Єлютіна В. П. – 661
 Ємельяненко Г. Г. – 25, 447, 483
 Ємченко А. І. – 33
 Єрємсєно А. П. – 747
 Єрмоленко О. Ф. (Ермоленко О. Ф.)
 – 282, 808
 Єсипенко П. Є. – 538
 Єфіменко Г. Г. – 56, 335, 443
 Єфіменко П. П. (Ефименко П. П.) – 24,
 95, 96, 212, 222, 348, 375, 379, 458,
 492, 500, 509, 510, 673
 Єфімов І. П. – 793
 Жарко Я. В. – 88, 149, 750
 Жданов Ю. О. – 274
 Жебокрицький В. А. – 585
 Жежерин – 703
 Жемчужников Г. В. – 682
 Жигачев А. В. – 547
 Жолтовский П. – 406
 Журавльова Л. В. – 783
 Журавська І. Ю. – 424
 Журавський Д. П. – 167
 Заболотний Д. К. – 56, 623, 624, 789,
 790, 792
 Зав'ялов Б. М. – 375, 448

- Зайцев М. О. – 607
 Зайцева Г. Я. – 805
 Зайцева Т. В. – 432
 Залеський С. В. – 768, 805
 Залепуха С. І. – 759
 Залеський Б. Ф. – 445, 769
 Зализко І. В. – 242
 Заморій П. К. – 748, 749
 Заньковецька М. – 764
 Заруба І. І. – 583, 681
 Засенко О. Є. – 425, 503, 504
 Затенаський Я. П. – 212
 Захаренко С. С. – 242
 Захарников – 573, 650
 Захарук Ю. М. – 780
 Збарський Б. І. – 754
 Зверезомб-Зубовський Є. В.
 (Зверезомб-Зубовский Е. В.) – 48,
 309, 310, 312, 388
 Здоренко Р. Т. – 242
 Зелинський – 302
 Земанек Е. Н. – 116
 Зернов – 565
 Зеров Д. К. – 45, 106, 223, 307, 326,
 357, 390, 589, 704, 705, 772
 Зигмунтовська Ц. – 751
 Зинин – 302
 Зинкевич – 704
 Зінчєнко М. С. – 832
 Зозуля І. І. – див. Спілка І.
 Зозуля Н. В. – 177
 Зубаровський В. М. – 704, 705
 Зубков С. Д. – 575
- Іванан М. П. – 399
 Ільїна А. Т. – 548
 Іофанов Д. М. – 525
 Іштван Ф. – 667
 Іщенко І. Н. – 383
- Іванов Б. М. – 782
 Іванов В. С. – 12
 Іванова Н. А. – 759
- Івахненко О. Г. (Ивахненко А. Г.) – 500,
 642
 Іващенко О. І. – 534
 Ізбеков В. О. – 695
 Ільїн В. С. – 25
 Імшенецька Т. П. – 826
 Ісакович В. М. – 45
 Ізраїлїт Г. – 773
 Ішков О. Я. – 647
 Ішлінський О. Ю. (Ишлинский А. Ю.)
 – 118, 222, 352, 374, 391, 454, 537,
 642, 694
 Іщенко А. М. – 694
 Ішук А. А. (Ишук А. А.) – 267
- Іжакевич І. С. – 791
- Йєркє Р. – 205, 754
 Йосипєнко М. К. – 364, 483
- Кавецький Р. Є. (Кавецкой Р. Е.) – 33,
 36, 45, 156, 222, 223, 390, 453, 454,
 622, 660, 700
 Каганович Л. М. – 344
 Казіміров О. А. (Казимиров А. А.) –
 172, 399, 438, 454, 680
 Кайєвїч І. – 769
 Калиновська Н. І. – 592
 Калічка І. – 749
 Кальченко Н. Т. – 54, 135, 504, 510,
 536, 539, 554, 557
 Каменєв Л. Б. – 751
 Канєр Е. А. – 795
 Кашко – 116
 Каптарєнко-Черноусова О. К. – 802
 Каразин В. Н. – 167
 Карандєєв К. Б. – 291, 300, 642
 Каргер М. К. – 673
 Карпенко Г. В. – 683, 700, 702
 Карпенко О. Ю. (Карпенко А. Ю.) – 27,
 285, 729, 730
 Карпенко-Карий І. – 762
 Карпова В. Л. – 729, 730, 780
 Карпухін П. П. – 303, 695

- Карташевський Ю. В. – 650
 Карцуба К. П. – 255
 Касаткін Б. С. (Касаткин Б. С.) – 454, 457, 680
 Касименко О. К. (Касименко А. К.) – 45, 47, 210, 222, 481, 482, 673, 808
 Касіян В. І. (Касиан В. И.) – 630, 791
 Каспрук А. А. – 419, 575
 Касьяненко В. Г. – 20, 36, 45, 222, 223, 232, 350, 448, 452–454, 473, 474, 537, 538, 642, 663
 Катонін Є. І. (Катонин Е. И.) – 630, 791, 792
 Кваспицький О. В. – 820
 Квітка К. – 747
 Квітка-Осноў'яненко Г. Ф. – 88
 Келдиш М. В. – 778
 Келина – 121
 Келлер В. – 205, 754
 Килимник О. В. – 211
 Кирилук Є. П. – 25, 214, 364, 424, 801
 Кириченко І. М. – 432,
 Кириченко О. І. (Кириченко А. И.) – 58, 379, 433, 445, 446, 466, 473, 477, 486, 573, 728, 768, 770
 Кисельов О. І. (Киселев А. И.) – 181, 424, 575
 Кисіль П. І. – 759
 Кистяковський А. Б. – 705
 Кітицин Е. Н. – 112,
 Кичигин М. А. – 650
 Кишкін С. Т. – 347
 Ківа Ф. В. – 795
 Кіпріанов А. І. (Киприанов А. И.) – 18, 36, 45, 48, 221, 222, 249, 302–304, 366, 374, 390, 454, 466, 530, 606, 660, 694, 695, 772
 Кірсанов О. В. (Кирсанов А. В.) – 18, 140, 188, 366, 614, 695
 Классен Х. И. – 431
 Клєсковкін М. – 466
 Климаєв М. А. – 493
 Клименко П. В. – 664
 Клієва Р. Ф. – 827
 Клоков В. И. – 660, 821
 Клоков М. В. – 27, 198, 357
 Кобеляцький С. І. – 624, 663, 666, 709
 Кобилянська О. Ю.
 (Кобылянская О. Ю.) – 90, 150, 203, 664, 791
 Ковалевський А. К. – 518
 Ковалевський О. О. – 788
 Ковалевський С. О.
 (Ковалевский С. А.) – 547, 782
 Коваленко А. Д. – 14, 249, 274, 275, 278, 390, 391, 394, 395, 404, 409, 411, 412, 459, 465, 533, 738, 824
 Коваль Б. А. – 746, 769
 Коваль С. М. – 538
 Ковальчевський М. – 644
 Ковпак С. А. – 792, 821
 Ковригіна М. Д. – 723
 Коляцька Л. Ф. – 575
 Кодымський И. А. – 297
 Кожевников С. Н. – 142, 535, 595, 642
 Коженівський Ю. – 776
 Кожин М. О. (Кожин Н. А.) – 406, 629, 765
 Козак Е. – 296
 Козачук Т. Ю. – 26, 27, 280
 Козельський Я. П. – 167
 Козій Г. В. – 298
 Козін Я. Д. (Козин Я. Д.) – 36, 547, 778, 798
 Козланюк П. С. – 780
 Колесса Ф. – 761
 Колодій М. С. – 150, 751
 Коломиєц В. Т. – 282
 Колосов С. Д. – 650,
 Колчинський И. Г. – 454
 Комар А. П. – 694
 Комісаренко В. П.
 (Комиссаренко В. П.) – 156, 160, 454
 Кондак М. А. – 650
 Кондра Я. М. – 665
 Кондратович М. А. – 477
 Кондратюк Е. Н. – 590, 601
 Кондрачук В. Ю. – 604
 Конозенко И. Д. – 628
 Кононенко В. О. – 593
 Кононова Н. Э. – 702, 706
 Константинов Ф. В. – 209

- Копылов Ф. Б. – 95
Копитов В. Ф. – 52, 526, 527, 573, 650, 652
Копица Д. Д. – 138
Кордуба М. М. – 631, 729, 730,
Кордуба О. Л. – 631, 729
Корещкий В. М. – 36, 222, 452–454, 537, 719, 720, 813
Коржинский Д. С. – 602, 784
Корнеев А. В. – 312
Корнеев А. П. – 704
Корнилов Ю. Г. – 572, 573, 642,
Корнісць Л. Р. – 422
Корнійчук О. Е. (Корнейчук А. Е.) – 178, 211, 436, 752, 769
Корноухов М. В. (Корноухов Н. В.) – 36, 68, 222, 378, 817, 824
Коробовый А. В. – 344
Коробчанский И. Е. – 188, 303, 650
Короед А. С. – 667
Короленко В. Г. – 779
Королюк О. П. – 795
Король А. К. – 118
Корольов В. А. – 687
Короткевич Г. Г. – 308
Короткова М. О. – 665
Короткоручко В. П. – 272
Коротченко Д. С. – 29, 48, 89, 94, 95, 100, 108, 110, 114, 115, 123, 138, 145, 152, 153, 164, 181, 186, 243, 340, 343, 383, 387, 389, 398, 404, 405, 408, 417, 421, 437, 489, 740, 747, 752, 765, 768, 771
Корятович Ф. – 771
Косарик Д. М. – 801
Косец Н. И. – 357, 704
Костенко Н. К. – 364
Кострюков К. Ю. – 358
Костюк Ю. Г. – 26, 211, 364
Котиков – 422
Коткова К. И. – 383, 384
Котляревский И. П. (Котляревский И. П.) – 90, 149, 178, 215, 348, 375, 424, 491, 500, 574, 742, 762
Котов М. И. (Котов М. И.) – 27, 198, 309, 311, 357
Котул Р. – 776
Кошобинский М. М. (Кошобинский М. М.) – 25, 27, 62, 88, 178, 211, 363, 424, 425, 575, 612, 791
Кочерга І. А. – 665, 764
Кочиян М. А. – 548
Кравець Т. Д. – 830
Кравцов Н. И. – 625
Кравченко С. Е. – 27
Красний М. С. – 806
Красносельский М. О. – 13
Краюхина Б. О. – 453
Кривач Д. – 780
Крейн М. Г. – 13, 694
Крейн С. Г. – 13
Кремнев О. А. – 650
Кривень П. В. – 167
Кривоколиско – 473
Криволапова В. Е. – 255
Крижанівський С. А. – 211, 364, 424
Кримський А. Ю. – 90, 172
Крип'якевич І. П. (Крипякевич И. П.) – 23, 47, 121, 226, 279, 285, 297, 482, 484, 485, 491, 500, 579, 612, 673, 729, 730, 816
Кропивницький М. Л. – 750, 761, 762
Крупский М. К. – 592
Крутікова Н. С. – 432, 801
Крушельницький М. М. – 781
Крысенко Л. И. – 116
Крышталь А. Ф. – 388, 704, 705
Кудин С. Н. – 254
Кузьякина Е. Б. – 254
Кузьминых И. Л. – 303
Кукаркин Б. В. – 526, 773, 774
Кулешов М. М. – 45
Куліш М. Г. – 781
Кульський Л. А. (Кульский Л. А.) – 17, 212, 366, 527, 570, 802
Куп'яньський Й. Я. – 575
Купала Янка – 525
Купрянко Г. І. – 432
Курашова В. С. – 25

- Курбас Л. – 764, 781
 Курдюмов Г. В. – 223, 694,
 Курдюмов С. В. – 254
 Курильов Е. М. – 749
 Курмишова А. Б. – 802
 Курсін С. О. – 826
 Курчатов І. В. – 795
 Кухтенко О. І. (Кухтенко А. І.) – 642,
 830
 Куцяк П. В. – 688
 Кучеров П. С. – 68, 223, 371, 454, 594
 Куш О. П. – 729, 730
- Лаврентьев М. О. – 694
 Лавриненко Д. Д. – 518
 Лавров П. И. – 650
 Лавров Ф. І. (Лавров Ф. И.) – 26, 625
 Лазарев А. И. – 303
 Лазарев Б. Г. – 633, 694, 772
 Лазаревич І. Я. – 257
 Лазаренко Е. К. – 695
 Лазуренко М. К. – 581, 602
 Ларін Б. О. – 36
 Ларісс В. – 664
 Ларченко З. М. – 591
 Латигшев Г. Д. – 694
 Лашкарьов В. Є. (Лашкарев В. Е.) – 12,
 34, 36, 222, 278, 537, 605, 632, 693,
 694
 Лашкевич Р. И. – 454, 680
 Лебедев Д. А. – 799
 Лебедев С. И. – 106, 358
 Лебедев М. І. – 793
 Лебедев П. Н. – 448
 Лебедев С. О. (Лебедев С. А.) – 13, 68,
 223, 834
 Лебедкин – 419
 Левин – 573
 Левченко М. И. – 194
 Левченко Н. П. – 290, 300
 Лейначук С. І. – 27, 199
 Лейнік М. В. – 156
 Лейпунський О. І. – 12, 694, 795
 Ленін В. І. (Ленин В. И.) – 61, 93, 379,
 712, 754
- Леонов М. И. – 100
 Леонов М. Я. – 291, 292, 300
 Леонтович А. В. – 191
 Лерман – 664
 Лермонтов М. Ю. – 751
 Лесник А. Г. – 831
 Лещинская А. С. – 549
 Линецкий В. Ф. – 297
 Лисенко М. В. – 26, 755, 761, 762
 Лисенко П. С. – 282
 Лисенко Т. Д. (Лысенко Т. Д.) – 213,
 358
 Лисін Б. С. – 695
 Литвин К. З. – 252, 711, 721, 744
 Литвиненко-Вольгемут М. І. – 792
 Литвинчук М. Д. – 454
 Лихвар Д. Ф. (Лихварь Д. Ф.) – 253,
 396
 Лихварь М. Я. – 453
 Ліммер М. Б. – 27
 Ліфшиць І. М. – 694
 Логтінов Б. Й. (Логтинов Б. И.) – 109,
 163
 Лозовый Ю. И. – 292
 Ломаєв А. А. – 782
 Ломов М. – 405, 406
 Ломоносов М. – 302, 503
 Лопатинський Я. Б. – 13, 588, 596, 694
 Лось Ф. Є. (Лось Ф. Е.) – 47, 90, 91, 93,
 491, 585, 673, 808
 Луговцов М. В. – 16, 223, 534, 535, 599,
 683, 684, 777
 Лучаківський К. – 664
 Лучицька К. Л. – 385, 764, 765
 Лучицький Л. – 764
 Лучицький-Оршанов Б. Л. – 764
 Лысаков – 300
 Любарський Г. Я. – 12
 Любименко В. Н. – 358
 Лян Сы-чэн – 419
 Лян Ян-гуй – 419
 Ляпунов О. Я. – 14
 Лятошинський Б. М. – 752
 Лях В. С. – 591
 Лященко П. И. – 586

- Майборода П. І. – 752
 Майзель В. М. – 46, 673
 Майор М. – 773
 Макаревич В. А. – 397, 453
 Махарченко О. Ф. – 770
 Максимович Г. Г. – 295
 Максимович М. О. – 228, 755
 Маленков Г. М. – 54, 446, 451, 536, 628, 755
 Малишко А. С. – 178, 752
 Мальцев Т. С. – 592, 781, 782
 Манжура І. І. – 149, 749, 750
 Манзенко – 472
 Маньківський Б. М.
 (Маньковский Б. Н.) – 272, 757
 Мао Дуо – 719, 720
 Маркевич О. П. (Маркевич А. П.) – 20, 46, 673
 Марковский Ф. Т. – 68
 Маркс К. – 93, 379
 Марр М. Я. – 211
 Мартянюк – 703
 Мартыновский В. С. – 650
 Марченко І. І. – 22
 Маслов С. І. – 36
 Матвійчук М. Ф. (Матвейчук Н. Ф.) – 285, 297, 485, 527
 Матейко Е. Й. – 297, 405, 406
 Матюк В. – 664
 Матях А. М. – 172
 Мацкевич В. В. – 106
 Маяковский В. В. – 178, 779
 Медовар Б. Й. – 454
 Медушевський А. П. – 432
 Мейтус Ю. С. – 761
 Мелихов Г. С. – 687
 Мельников Л. Г. – 57, 92, 94, 96, 100, 138, 164, 171, 184, 221, 232, 243, 252, 256, 267, 268, 322, 335, 337, 347, 353, 387, 744, 756
 Менделеев Д. И. – 302, 735
 Мень А. В. – 795
 Мечников І. І. – 491, 612, 623, 742, 788, 789, 790
 Микитась В. Л. – 503, 575
 Мирний Панас – 25, 62, 88, 90, 149, 211, 215, 375, 424, 448, 574, 575, 742, 764, 791
 Митропольський Ю. О. (Митропольский Ю. А.) – 13, 538
 Михайлов Г. П. – 455
 Михайлов О. О. (Михайлов А. А.) – 601, 634, 766, 783
 Михайловский В. Н. – 642, 826
 Мишко Д. І. – 432
 Міллер І. С. – 527
 Мілях О. М. (Мілях А. Н.) – 652, 658, 660, 666, 806
 Мічурін – 607
 Млинарський З. – 52, 644
 Мовчан В. А. – 56, 242, 308, 463, 477, 480, 512, 759, 770
 Модилевський Я. С. – 348, 358
 Можейко А. М. – 592
 Монаков К. – 757
 Морачевський – 416
 Моргуліс Н. Д. (Моргулис Н. Д.) – 454, 537, 614, 633, 693, 694
 Моренець М. І. – 664
 Мороз З. П. – 211, 364, 575
 Морочковський С. Ф.
 (Морочковский С. Ф.) – 263, 357, 374
 Муравйов В. П. – 48, 223
 Муханов Г. В. – 194
 Мырцымов А. Ф. – 684
 Навагин С. Г. – 358
 Нагорный А. В. – 193
 Назаренко І. Д. (Назаренко И. Д.) – 49, 57, 121, 217, 224, 252, 256, 336, 353, 400, 420, 433, 447, 601, 667
 Насберг В. М. – 823
 Наумчук Ю. – 296
 Нежданов А. В. – 762
 Неймарк І. О. – 18
 Некрасов З. І. (Некрасов З. И.) – 16, 45, 142, 223, 535, 607
 Некрасов О. М. – 749, 779
 Некряч Є. Ф. – 812

- Несмеянов О. М. (Несмеянов А. Н.) – 324, 407, 408, 509, 578, 625, 670, 747, 819
- Нестеренко А. Д. – 45, 46, 223, 254, 267, 268, 285, 500, 642, 652, 673
- Нестеренко О. О. (Нестеренко А. А.) – 45, 167, 224, 285, 294, 297, 572
- Нестеров П. П. – 606
- Николаев Г. А. – 455
- Николаенко В. – 122, 123, 138
- Никольский Г. В. – 308
- Нікітін (Проворов) В. В. – 385, 761, 762
- Новик К. Й. – 19, 695, 793, 802
- Новиков И. В. – 454
- Новиков М. П. – 454
- Новицька І. В. – 664
- Новіков Б. Г. (Новиков Б. Г.) – 170, 435, 449, 619
- Новіков М. Г. – 781
- Новіков М. І. – 363, 448
- Носиков – 693
- Носовський М. Ф. – 793
- Обручев В. О. – 799
- Обручев С. В. – 603, 785, 786
- Овандер М. Э. – 586
- Овчаренко Ф. Д. – 17, 45, 135
- Огневский А. В. – 68
- Огоповський В. П. – 486
- Озадовский Т. П. – 242
- Окерблюм Н. О. – 455
- Олейник И. К. – 454
- Олексюк С. Й. – див. Тудор С.
- Омельяновський М. Е. (Омельяновский М. Э.) – 25, 45, 90, 210, 222, 363, 376, 401, 448, 454, 491
- Омельчук А. В. – 591
- Омелянська Е. П. – 592
- Онищенко – 228
- Онищенко Г. О. – 512
- Онищенко І. В. – 581
- Опарин А. И. – 508
- Орехов В. М. – 398
- Орлов О. Я. (Орлов А. Я.) – 33, 116–118, 223, 249, 633, 635, 766
- Оросвігівський М. Ф. – див. Андрелла М.
- Орпишевський Л. – 769
- Оссолінський М. – 776
- Островская Л. К. – 537
- Островський І. Й. – 795
- Остроградский М. В. – 64
- Острянин Д. Х. (Острянин Д. Ф.) – 25, 222, 363, 491, 612
- Осыка Г. – 294
- Оцупок И. И. – 410
- П'ятишкін М. М. – 606
- Павелко А. – 433
- Павленко А. – 57, 267, 268
- Павлій П. Д. (Павлий П. Д.) – 26, 91
- Павлов І. П. (Павлов И. П.) – 33, 61, 103, 104, 156, 157, 191, 233, 293, 607, 623
- Павлов П. И. – 647
- Павлович Н. В. – 98
- Павловський Є. Н. – 777
- Павлык М. – 150
- Павлюк І. С. – 485
- Пак В. С. – 143
- Палиенко М. Я. – 592
- Палладін О. В. (Палладин А. В.) – 35, 36, 45, 52, 81, 94, 100, 105, 107, 108, 110–112, 114, 115, 118, 121, 123, 131, 135, 138, 144, 156, 164, 167, 168, 190, 195, 198, 219, 221, 223, 228, 229, 252, 267, 270–272, 281, 283, 304, 321, 322, 346, 350, 367, 384, 386, 389, 390, 407, 409, 412, 416, 417, 421–423, 427, 433, 434, 436, 437, 442, 446, 447, 450, 466, 487, 507, 511, 513, 525, 530, 533, 578, 583, 622, 624, 626, 631, 633, 647, 648, 658, 669, 670, 682, 691, 700, 710, 720, 721, 723, 744, 747, 766, 772, 798, 819, 820
- Панасюк-Рудьківський П. В. – 364
- Панчишин В. Г. – 823
- Парасюк О. С. – 13, 588

- Пасічний Г. В. – 793
 Пасічник М. В. (Пасечник М. В.) – 12,
 223, 337, 633, 694, 700
 Пассек Т. С. – 527
 Пастер Л. – 789
 Патон Б. С. (Патон Б. Е.) – 57, 255, 399,
 454–457, 469, 608, 638, 652, 678,
 680, 682, 811
 Патон С. О. (Патон Е. О.) – 35, 36, 48,
 58, 68, 171, 190, 221–223, 254, 390,
 454–456, 473, 582, 635, 636, 679,
 681, 769
 Патон Н. В. – 769
 Пелехатов К. М. – 108, 123, 138
 Пеньков А. Н. – 68
 Передерій О. І. – 793
 Перов – 228
 Перпін П. М. (Першпя П. Н.) – 45,
 201, 326, 328, 360, 454, 465, 489,
 572, 798, 803, 810
 Петрицький А. Г. – 791
 Петро I, імператор – 503
 Петров О. Й. – 130, 593
 Петрусенко О. А. – 765
 Пивоваров М. П. – 88
 Пиларчик Ю. – 678
 Пилинський М. С. – 432
 Пилсудский – 150
 Пянощного Гисроням – 533
 Пирогов М. І. – 754
 Писаренко Г. С. – 15, 356
 Писаржевський – 302
 Пишкін Б. А. (Пышкин Б. А.) – 15, 68,
 155, 254, 489
 Підвисоцький В. В. (Подвисоц-
 кий В. В.) – 623, 790
 Підгорний М. В. – 466
 Підоплічко І. Г. (Пидопличко И. Г.) –
 48, 702, 703, 705, 706, 818, 824
 Підоплічко М. М. – 27, 198, 500, 787
 Пійла Б. І. – 787
 Пінчук Г. П. – 101
 Плесський Г. М. – 27
 Плетнев Г. Р. – 650
 Плужников В. Х. – 116
 Поварницьн В. А. – 453
 Повх В. А. – 603
 Погорелов О. В. – 35, 694
 Погрєбляк П. С. – 22, 35, 48, 88, 89,
 118, 186, 190, 213, 221, 223, 255,
 309, 310, 326, 348, 507, 516–518,
 524, 671, 744, 778
 Подгаєцький В. В. – 27, 199
 Подоліпський С. А. – 167
 Половинкіна Ю. І. (Половня-
 кина Ю. И.) – 603, 786
 Полощкий И. Г. – 233
 Поляков – 693
 Поляков І. М. – 22
 Поляков М. С. (Поляков Н. С.) – 68, 797
 Поляков П. С. – 420
 Полянский Д. С. – 558
 Попов В. Д. – 650
 Попов М. А. – 766
 Попов П. М. – 36
 Порфир'єв В. Б. (Порфирьев В. Б.) –
 224, 253, 297, 417, 602, 606, 688,
 691, 695, 807
 Прибыткова Я. Л. – 525
 Присяжний К. А. – 749
 Приходькова Є. К. – 33
 Прихотсько А. Ф. – 12, 605, 633, 694
 Проворов В. В. – див. Нікітін В. В.
 Прокоф'єв М. А. (Прокофьев М. А.) –
 275, 793
 Пронін В. В. – 503
 Проскура Г. Ф. – 147, 224, 650
 Просьянн В. С. – 254
 Протопопов В. П. – 33, 156, 191, 367, 705
 Протопопов О. В.
 (Протопопов А. П.) – 703, 796
 Прохаска А. – 279, 758
 Птуха М. В. – 167
 Пустоход П. І. – 24
 Путилін М. І. – 33
 Пушкін О. С.
 (Пушкин А. С.) – 150, 228, 376
 Пчілка-Косач О. – 761
 Пшеничний П. Д. – 429
 Пшвилков Ю. С. – 801

- Рабинович А. А. – 760
 Равинович С. Х. – 537
 Равич М. Б. – 246
 Радзевич – 473
 Радзиковський Б. Е. – 167
 Радзіівський Г. Г. – 374
 Радзіловський Д. О. – 759
 Радченко В. Г. – 575
 Расяский Г. В. – 680
 Райко В. Д. – 156
 Ракубовский – 116
 Ранута – 116
 Рапорт І. М. – 13
 Рапота З. С. – 834
 Расказовський В. Б. – 795
 Ратич О. О. – 285
 Рвачов В. Л. – 291
 Ревуцкий Л. М. – 761
 Редько И. П. – 222
 Ремез С. Я. – 694
 Рильський М. Т. (Рыльский М. Ф.) –
 25, 45, 90, 91, 178, 222, 379, 432,
 445, 454, 625, 630, 752, 790, 792, 813
 Ровнер О. С. – 27
 Родинов В. М. – 303
 Родионов С. П. – 257, 259, 454, 602,
 694, 695, 793
 Родіна М. С. – 26
 Рожанковский В. – 405
 Ройтер В. А. – 18
 Ролл Я. В. – 174, 223, 242, 307, 308,
 512, 647, 759
 Романенко И. Н. – 267, 465
 Романов – 643
 Ромащенко М. – 101
 Роміцин А. А. (Ромицин А. А.) – 257,
 364, 406, 440
 Ротман Р. О. – 802
 Рубач М. А. – 585, 808
 Рубенчик Л. Й. (Рубснчик Л. И.) – 20,
 453, 787
 Рубцов Л. І. – 36, 778
 Рубцов М. М. (Рубцов Н. Н.) – 534, 777
 Рудаков – 171
 Руданський С. В. – 764
 Руденко М. А. – 432
 Рудковский Г. П. – 453
 Рудницька Т. П. – 385
 Рудницький П. В. – 538
 Рудой Б. З. – 262
 Рудой П. – 423
 Рудь М. П. – 731
 Румянцев О. М. (Румянцев А. М.) – 24,
 36, 45, 167, 195, 218, 221, 222
 Русниковский – 572
 Руська О. М. – 102
 Руфанов И. Г. – 383
 Ручковский Б. С. – 500
 Рыбин В. А. – 548
 Савельев – 171, 682
 Савенко М. П. – 826
 Савін Г. М. (Савин Г. Н.) – 15, 27, 35,
 45, 48, 198, 221, 256, 278, 280, 290–
 292, 294, 297, 298, 300, 302, 325,
 336, 337, 386, 455, 476, 513, 545,
 551, 554, 555, 642, 652, 694, 695,
 699, 709, 712, 718, 721, 725, 772,
 791, 804
 Савінов Б. Г. – 374
 Савченко С. М. – 255
 Сагатовський І. Л. – 764
 Сайдаковский С. З. – 287
 Саксаганський П. К. – 750, 764
 Самарин А. М. – 683
 Самойловський І. М.
 (Самойловский И. М.) – 95
 Сантос П. – 573
 Салегі, князі – 279, 758
 Сафронов В. С. – 601, 783, 784
 Сахновський Г. Л. – 108
 Сведзинская И. – 296
 Свенцицкий И. С. – 285
 Свечин К. С. – 187
 Свечников В. М. (Свсчников В. Н.) –
 346, 401, 454, 535, 694
 Свириденко П. О. (Свириденко П. А.) –
 36, 48, 193, 222
 Севбо П. И. – 681
 Сельский Л. А. – 562

- Семененко М. П. (Семененко Н. П.) – 19, 35, 45, 81, 90, 92, 94, 102, 118, 122, 135, 139, 144, 146, 148, 156, 172, 184, 190, 221, 237, 253, 255, 256, 274, 275, 278, 335, 353, 359, 390, 391, 394, 395, 404, 410, 411, 449, 451, 459, 465, 466, 498, 545, 551, 558, 583, 599, 601–603, 646, 654, 661, 663, 666, 672, 676, 683, 685, 686, 688, 695, 726, 746, 769, 772, 793
- Семенов – 117
- Семин – 524
- Семко П. Т. – 24
- Сєвін І. С. – 473
- Сенков О. М. (Сенков А. М.) – 46, 418, 673, 767
- Сергієвський І. В. – 110
- Сергіїв М. К. (Сергєєв Н. К.) – 385, 762, 763
- Сердюк З. Т. – 382
- Середа Я. І. – 52, 562, 695, 772
- Середенко В. М. – 756
- Сєрихов П. Н. – 397
- Сєченєв І. М. (Сєченєв І. М.) – 157, 191, 623
- Сигал – 572
- Сигорський В. Н. – 642
- Сидорович С. І. – 297
- Силін М. А. – 593
- Симоненко І. – 405, 406
- Симонова А. Т. – 181
- Синельников К. Д. – 12, 35, 36, 222, 223, 466, 633, 694
- Синельников Р. Д. – 191, 753
- Синицький Н. Н. – 589
- Синиця М. С. – 473
- Сиренко Н. А. – 591
- Сиротинін М. М. (Сиротинин Н. Н.) – 33, 453
- Сисакян Н. М. – 509
- Ситий М. М. – 212
- Сірченко Я. Т. (Сирченко Я. Т.) – 94, 791, 798
- Скавронський К. М. – 242
- Склярєнко С. Д. – 755
- Склярєв Я. П. – 33
- Сковорода Г. С. – 167, 791
- Славин В. І. – 603
- Славін Л. М. – 36, 457, 808
- Слонімський В. М.
(Слонимский В. М.) – 272, 757
- Смирнов А. А. – 143, 454, 633, 693, 694
- Смирнова-Замкова О. І. – 825
- Смішко М. Ю. (Смишко М. Ю.) – 285, 406, 528
- Смоліговець П. В. – 156
- Сніжко І. Т. – 364
- Снітко О. В. – 834
- Соболев В. С. – 294, 298, 695
- Соболь Є. С. – 802
- Соколов М. І. – 509
- Соколов Ю. Д. – 13, 46, 673, 693, 694
- Соколовський О. Н.
(Соколовский А. Н.) – 223, 615, 772
- Сокур І. Т. – 169, 705
- Сорені Е. Т. – 27, 198
- Сосюра В. М. – 178, 752
- Співак М. С. – 538
- Спілка І. (Зозуля І. І.) – 149, 750, 751
- Сталін Й. В. (Сталин И. В.) – 61, 62, 177, 178, 198, 203, 209, 210, 212, 216, 218, 229, 255, 284, 285, 293, 295, 297, 349, 350, 358, 362–364, 376, 379, 385, 406, 448, 563, 763
- Стариков Н. А. – 143
- Старинкевич Є. І. (Старинкевич Е. И.) – 181, 432, 575
- Старицький М. П. – 750, 762, 764
- Стародубов К. Ф. – 142, 346, 535, 595, 607
- Стебун І. І. – 424
- Стельмах М. П. – 26
- Степанов В. Е. – 116, 117
- Степовий Я. С. – 764
- Стефанік В. С. – 90, 178, 215, 375, 385, 424, 574, 742, 791
- Стецюк К. І. – 23, 226, 808
- Стещенко І. І. – 781
- Стещенко Н. В. – 116
- Стешко Ф. – 761
- Стоян П. К. – 481

- Стражеско М. Д. – 48
 Стрельбицька О. І. – 817, 824
 Стрелков І. І. – 35
 Струмилин С. Г. – 508
 Студенцов П. Н. – 664
 Студзинський М. М.
 (Студзинський Н. М.) – 420, 824
 Стучевська Н. І. – 575
 Субботин С. І. – 298
 Супруненко М. І. (Супруненко М. І.) –
 203, 491, 585
 Суслів В. А. – 534, 535
 Суха Л. М. – 121, 405
 Суходольський О. Л. – 764
 Сухойван П. Г. – 589
 Сухомел Г. Й. (Сухомел Г. І.) – 15, 45,
 52, 68, 155, 223, 326, 417, 454, 565,
 806, 813
 Сябрій В. Т. – 261
- Тайтреберт Б. Н. – 831
 Танченко – 643
 Тарасевич Л. О. – 789, 790
 Таращук В. І. – 704
 Тарновський Ю. – 445
 Татомир К. І. – 68, 797
 Тевосян І. Ф. – 145, 683, 794
 Теленга Н. А. – 113
 Тереножкін О. І. – 822
 Терех В. М. – 827
 Тесленко А. Ю. – 27
 Тетельбаум С. І. – 833
 Титов – 228
 Тихоміров М. М. – 527
 Тихонов Є. А. – 720
 Тичина П. Г. – 27, 178, 379, 791, 792
 Тімірязев К. А. – 623
 Ткаченко К. Д. – 813
 Ткаченко М. М. – 687
 Ткачук В. Г. – 298
 Толстой Л. Н. – 150, 779
 Толубинський В. І.
 (Толубинський В. І.) – 68, 618, 650
 Томаш Н. – 667
 Топчів А. В. – 105, 228, 578, 625
- Тоцький Ю. А. – 216
 Третяк Г. М. – 485
 Третьяков – 416, 538
 Третьяков Д. К. – 309
 Третьяков П. Н. – 625
 Тригуб В. А. – 534, 535
 Тронько П. Т. – 709
 Трохименко К. Д. – 630, 792
 Трохимчук Ю. – 297
 Троценко І. В. – 828
 Троценко В. Т. – 15
 Трутьєв І. Д. – 13
 Тудор С. (Олексюк С. Й.) – 575, 665,
 779, 780
 Тульчинська В. П. – 165, 430
 Тургенєв І. С. – 795
- Удальцов О. Д. – 777
 Ужвій Н. М. – 781
 Українка Леся (Українка Л.) – 25, 52,
 62, 88, 90, 107, 150, 178, 203, 211,
 385, 424, 448, 574, 575, 612, 742,
 747, 764
 Уманський О. А. – 817
 Уразовський С. С. – 695
 Усиков О. Я. – 13, 795, 819, 832
 Утевський А. М. – 193
- Фаворов А. М. – 462
 Файяберг Я. Б. – 12
 Фармаковський Б. В. – 314
 Федоров В. Й. – 830
 Федоров Є. П. (Федоров Е. П.) – 678,
 766
 Федорова І. – 771
 Федорова М. М. – 797
 Федоровський А. А. – 383
 Федотова К. М. – 113, 453
 Федькович Ю. – 664
 Фейгін Я. Г. (Фейтін Я. Г.) – 36, 401
 Фердман Д. Л. – 45, 757, 818
 Ференц Д. – 667
 Ферсман О. Є. – 302, 782
 Фесенко – 449

- Фещенко С. Ф. – 13
 Филатов В. П. (Філатов В. П.) – 431, 747
 Филатов Г. Т. – 591
 Филоненко Г. П. – 650
 Фіалков Я. Н. (Фіалков Я. А.) – 17,
 304, 366, 454, 694, 695, 802
 Філіппов А. П. – 148, 616
 Фільчаков П. Ф. (Фильчаков П. Ф.) –
 13, 46, 673, 823
 Флоровский А. М. – 518
 Фольборт Г. В. – 33, 156, 191, 367, 401,
 453, 746
 Франко І. Я. (Франко И. Я.) – 25–27,
 88, 90, 150, 167, 178, 192, 203, 204,
 211, 285, 297, 348, 385, 405, 406,
 423, 424, 485, 492, 500, 574, 580,
 612, 664, 742, 750–752, 791
 Францвнч И. Н. – 68, 454, 535, 537,
 564
 Фридман – 393
 Фрумін І. І. (Фрумин И. И.) – 454, 679,
 770
 Фурманюк – 664

 Хабло И. З. – 98
 Харкевич О. О. – 694
 Хатгашвілі В. О. – 52, 107, 747
 Хмарський Н. З. – 793
 Хмелью М. І. (Хмелью М. И.) – 630, 792
 Хмельницький Богдан, гетьман – 58,
 177, 226, 362, 406, 484, 486, 491,
 579, 612, 673, 776, 793, 816
 Холодный Н. Г. – 358, 524
 Хоменко С. І. – 795
 Хорунов Д. С. – 534, 535, 777
 Хрснов К. К. (Хренов К. К.) – 29, 36,
 454, 466, 608, 660, 772
 Хржановський В. Г. – 255
 Хромов П. О. – 36
 Хрущов М. С. (Хрущов Н. С.) – 466,
 477, 521–524, 563

 Цао Ли-син – 419
 Цапенко І. І. – 802
 Цапенко І. П. – 527

 Цесевич В. П. – 116, 117, 401, 694
 Цнон – 594

 Чаговец В. Ю. – 306
 Чаговещь Р. В. – 191, 820
 Чайковский А. Ф. – 24
 Чалий Д. В. – 214
 Чаплиев В. П. – 509
 Чарторизький А. – 769
 Чекирда А. Т. – 116
 Чекмарьов О. П. (Чекмарев А. П.) – 16,
 142, 346, 370, 535, 595
 Чень Инь-гу – 419
 Червоненко С. В. – 57, 121, 221, 224,
 268, 353, 457, 466, 472, 503
 Черевко Н. А. – 562
 Черемшина М. – 664
 Чернець А. Н. – 13, 832
 Чрнишеяський М. Г. – 779
 Чернобыльский И. И. – 593, 650
 Черновол – 98
 Чернышев Б. И. – 309, 310
 Черняк М. І. – 824
 Чичеров В. И. – 625
 Чубатьий А. В. – 705
 Чудновський В. Г. – 817, 824

 Шабленко А. Я. – 149, 750
 Шайтан І. М. – 827
 Шамрай А. П. – 424
 Шанин В. П. – 650
 Шаповалов І. І. – 27
 Шарко Ж.-М. – 757
 Шаровольський І. В. – 755
 Шахнович М. Д. – 664
 Шаховський С. М. – 211
 Шашкевич В. Я. – 432
 Швайгср М. О. – 759
 Швейцсрова А. – 534
 Швецов П. Д. – 593, 650
 Швєць І. Т. (Швец И. Т.) – 35, 45, 49,
 52, 57, 68, 87, 89, 94, 98, 102, 105,
 111, 114, 122, 127, 130, 131, 135,
 139, 144, 146, 148, 167, 168, 177,

- 184, 186, 190, 217–219, 221, 223, 226, 228, 229, 237, 249, 253, 255, 256, 262, 264, 267, 270, 271, 278, 280, 283, 313, 321, 322, 325, 326, 336, 337, 344, 346, 353, 384, 386, 454, 562, 649–652, 748
- Шевело В. Н. – 295, 297
- Шевєрницький В. В. – 454, 679, 680
- Шевченко С. В. – 255
- Шевченко С. И. – 242
- Шевченко Т. Г. – 25, 26, 28, 51, 54, 58, 90, 94, 149, 167, 178, 204, 211, 215, 228, 348, 375, 385, 419, 423, 445, 446, 448, 449, 491, 492, 500, 574, 575, 612, 613, 664, 687, 688, 742, 745, 752, 755, 761, 769, 791, 793, 801
- Шевченко Ф. П. – 23
- Шелест П. Ю. – 643
- Шельменко М. М. – 830
- Шереметьєв О. Г. – 683
- Шестаков С. Д. – 156
- Шестопалов В. П. – 795
- Шило Н. К. – 398
- Шило С. Й. – 25, 44, 215, 447, 483, 586
- Шилов Г. Є. – 13
- Шялов Є. О. (Шялов Е. А.) – 36, 45, 209, 222, 302, 303, 390, 395, 695, 772
- Шинкарев А. Ф. – 164
- Шитшов А. В. – 650
- Шкваряков П. К. – 823
- Шмаргонь Е. Н. – 106
- Шмідт О. Ю. – 694
- Шнез Я. И. – 650
- Шовкуненко О. О. (Шовкунєнко А. А.) – 630, 792
- Шодуар – 92
- Штепаник С. И. – 565
- Штокало Й. З. – 13, 36, 57, 122, 222, 283, 301, 694, 758, 772
- Шубенко Л. О. (Шубенко Л. А.) – 148, 650
- Шубравський В. Є. – 575
- Шугайлін О. В. – 448, 449
- Шуйко – 452, 453
- Шуляндін А. Ф. – 615
- Шумиловський Н. Н. – 224, 291, 294
- Шупик П. Л. – 52, 271, 389
- Шутенко Л. П. – 364
- Шэнь-ци – 419
- Щєголєв Г. М. – 650
- Шепкін М. С. – 793
- Щєрбак М. Г. – 385, 763
- Щєрбаков Д. І. – 782
- Щєрбань О. Н. (Щєрбань А. Н.) – 36, 416, 419, 421, 427, 429, 433, 434, 436, 437, 442–444, 446, 447, 449–451, 476, 486, 487, 489, 511, 513, 530, 545, 551, 554, 555, 583, 599, 607, 622, 624, 631, 633, 647, 648, 654, 660, 661, 663, 672, 676, 683, 688, 695, 699, 709, 710, 712, 718, 721, 723, 725, 726, 728, 743, 769, 797
- Щєгінєв М. Т. – 389
- Щоголь М. Т. – 581
- Щурат С. В. – 297
- Юй Дао-вєнь – 419
- Юр'єв В. Я. (Юрьєв В. Я.) – 22, 54, 122, 223, 504–506, 778
- Юра Г. П. – 781
- Юрк Ю. Ю. – 222, 249, 408, 500, 757
- Юрченко А. П. – 242
- Юрышев А. Н. – 98
- Яворницький Д. І. – 762, 763
- Яворницький С. Д. – 763
- Яковенко В. М. – 795
- Яковкін А. О. (Яковкин А. А.) – 33, 116, 117, 223, 249, 454, 513, 600, 694, 820
- Яковлев – 228
- Яковчук С. – 197
- Яновський Ю. І. – 25, 665, 752, 792
- Яровый В. И. – 591
- Яснопольский Л. Н. – 586
- Ястребов Ф. О. – 167, 808
- Яценко – 385
- Яцкєвич С. А. – 486,
- Ященко О. А. – 512,
- Ящук А. П. – 464, 591

СПИСОК АБРЕВІАТУР ТА СКОРОЧЕНЬ¹

Агролесопроект	– Проектно-изыскательское объединение Главного управления лесного хозяйства
АЕС	– атомна електрична станція, атомна електростанція
акад.	– академік
АМН	– Академія медичних наук
АН	– Академія наук
АОЭ	– Астрономическая обсерватория имени В. П. Энгельгардта при Казанском государственном университете г. Казань
арк.	– аркуш
АРСР	– Автономна Радянська Соціалістична Республіка
Астрокомитет	– Астрономический комитет
АТФ	– аденозинтрифосфат, аденозинтрифосфорная кислота
АХЧ	– административно-хозяйственная часть
БАРСР	– Башкирська Автономна Радянська Соціалістична Республіка
БК	– білковий кровозамінник
Ботсад	– ботанічний сад
БРСР	– Білоруська Радянська Соціалістична Республіка
БССР	– Белорусская Советская Социалистическая Республика
буд.	– будинок
в т. ч.	– в тому числі
в.	– век
ВАСГНІЛ, ВАСХНІЛ	– Всесоюзна академія сільськогосподарських наук імні В. І. Леніна
виконком	– виконавчий комітет
ВКП(б)	– Всесоюзна Комуністична партія більшовиків
ВСЕГЕИ	– Всесоюзный научно-исследовательский геологический институт
ВСХВ	– Всесоюзная сельскохозяйственная выставка
ВУАН	– Всеукраїнська академія наук
вуз	– вищий навчальний заклад
вул.	– вулиця
ВХТ ім. Д. І. Менделєєва	– Всесоюзне хімічне товариство ім. Д. І. Менделєєва
г.	– год

¹ До «Списку» не включено найпоширеніші загальноприйняті скорочення та окремі скорочення, що розкриті безпосередньо в документах.

г.	– город
ГАО	– Головна астрономічна обсерваторія
ГЕС	– гідроелектростанція
Гипрометз	– Государственный союзный институт по проектированию металлургических заводов
Гипрооргпромжилстрой	– Государственный институт проектирования организации промышленного и жилищного строительства
Гипросельэлектро	– Государственный институт по проектированию электрификации сельского хозяйства
Главанилпром	– Главное управление авиалипнокрасочной промышленности
Главводпуть	– Главное управление водных путей и гидротехнических сооружений
Главводхоз	– Главное управление водного хозяйства
Главгеология	– Главное геологоразведочное управление Министерства металлургической промышленности СССР
Главлит, Головліт	– Управление Уполномоченного Совета Министров СССР по охране военных и государственных тайн в печати (1946–1953); Главное управление по охране военных и государственных тайн в печати при Совете Министров СССР (1953–1963)
Главруда	– Главное производственное управление горнорудного производства
Главрыбвод	– Главное управление по разведению рыб и охране рыболовства
Главсахар	– Главное управление сахарной промышленности
Главэнергод.	– Главное управление энергетического хозяйства
Головполіграфвидав	– Головне управління поліграфічної промисловості, видавництва та книжкової торгівлі
Горисполком	– городской исполнительный комитет
Горком	– городской комитет
Горсовет	– городской совет
Гослесфонд	– государственный лесной фонд
Госплан СССР	– Государственный плановый комитет СССР
Госплан УССР	– Государственная плановая комиссия УССР
Госплемрыбпункт	– Государственный племенной рыбный пункт
Госснаб	– Государственный комитет по материально-техническому снабжению
Гостехника	– Государственный комитет Совета Министров СССР по внедрению передовой техники в народное хозяйство (1948–1951); Государственный комитет Совета Министров СССР по новой технике (1955–1957)

Госштатная комиссия	– Государственная штатная комиссия
ГОЭПРО	– Государственная комиссия по электрификации России
ГПБ	– Государственная публичная библиотека
ГРС	– Газораспределительная станция
дендропарк	– дендрологічний парк
Держплан	– Державний плановий комітет
Держполітвидав	– Державне видавництво політичної літератури
день.	– дивись
Днепрогипрошахт	– Днепропетровский Государственный проектный институт по проектированию шахт
Дніпрогес	– Дніпровська гідроелектрична станція імені В. І. Леніна
док.	– документ
ДПБ	– Державна публічна бібліотека
др.	– другие, другое, других
др. арк.	– друкований аркуш
скз.	– скземпляр
зв.	– зворот
ИИГ АН УССР	– Институт использования газа АН УССР
им.	– имени
ИМА АН УССР	– Институт машиноведения и автоматики АН УССР
ИОНХ АН УССР	– Институт общей и неорганической химии АН УССР
исполком	– исполнительный комитет
ІА	– Інститут архівознавства
ім.	– імені
ін.	– інші
ІСЛІ	– Інститут світової літератури ім. О. М. Горького РАН
К.	– Київ
КАО	– Астрономическая обсерватория Киевского государственного университета имени Т. Г. Шевченка
кг	– кілограм
КДУ ім. Т. Г. Шевченка	– Київський державний університет імені Т. Г. Шевченка
ККНДКС	– Кавказька комплексна науково-дослідна карстово-спелеологічна станція
км	– кілометр
КНР	– Китайская Народная Республика
колхоз	– колективнос хозяйство
коп.	– копія
КП(б)У	– Комуністичної партії (більшовиків) України
КПД	– коэффициент полезного действия
КПРС	– Комуністична партія Радянського Союзу
КПСС	– Коммунистическая партия Советского Союза

КПУ	– Комуністична партія України
крб	– карбованець
ЛАО	– Львівська астрономічна обсерваторія
лат.	– латинська
Лесхоз	– лесное хозяйство
ЛЭС	– лесозащитная станция
Лісгосп	– лісове господарство
м	– метр
м.	– місто
МВД	– Министерство внутренних дел
МВО	– Министерство высшего образования
МВС	– Міністерство внутрішніх справ
МГТ	– Международный геофизический год
МГУ	– Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова
мес.	– місяць
Металлоширпотреб	– Трест по организации сбыта металлических изделий широкого потребления
МКХ	– Министерство коммунального хозяйства
млн	– мільйон
млрд	– мільярд
МНР	– Монгольська Народна Республіка
МОЗ	– Міністерство охорони здоров'я
МСХ	– Министерство сельского хозяйства
МТС	– машинно-тракторна станція
МУП	– Министерство угольной промышленности
НАН України	– Національна Академія наук України
Наркомзем	– Народний комісаріат земельних справ
Наркомосвіти	– Народний комісаріат освіти
Наркомпрос	– Народний комісаріат просвіти
нач.	– начало
НБУВ	– Національна бібліотека України імені В. І. Вер- надського
НДІ	– науково-дослідний інститут
НКФ	– Народний комиссариат финансов
НТШ	– Наукове товариство імені Шевченка
ОАО	– Одесская астрономическая обсерватория
обл.	– область
облсполком	– исполнительный комитет областного Совета депутатов трудящихся
облплан	– областная плановая комиссия
оп.	– опис
оргбіуро	– організаційне бюро
ОТН	– Отделение технических наук
п.	– пункт
ПАО	– Полтавська гравіметрична обсерваторія

партбюро	– партійне бюро
парторганізація	– партійна організація
педвуз	– педагогічний вищий учбовий заклад
Племсовхоз	– племенне советское хозяйство
ПНР	– Польська Народна Республіка
пол.	– польська
прот.	– протокол
проф.	– професор
проч.	– прочее
р.	– рік
р.	– річка, река
райотдел	– районный отдел
Райсельхозотдел	– районный сельский хозяйственный отдел
РАН	– Російська академія наук
РВПС	– Рада по вивченню продуктивних сил
РВР	– Редакційно-видавнича рада
Ревком	– революционные комитеты
РИСО	– Редакционно-издательский совет
РМ	– Рада Міністрів
РНК, Раднарком	– Рада Народних Комісарів
Рсмэнсргомонтаж	– Управление по монтажу энергооборудования промышленных электростанций
рр.	– роки
РРФСР	– Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка
РСФСР	– Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика
руб.	– рубль
РФ	– Российская Федерация
с.	– село
с. г.	– сего года
с., стр.	– сторінка, страница
сахзавод	– сахарный завод
св.	– святой
СКТБ	– Специальное конструкторско-технологическое бюро
сл.	– слова
СМ	– Совет Министров
СНК	– Совет Народных Комиссаров
Совхоз	– советское хозяйство
СОПС	– Совет по изучению производительных сил
Союзгеокаптажминвод	– Всесоюзная контора по производству гидрогеологических буровых и каптажных работ
спецкор	– специальный корреспондент
Спиртотрест	– трест спиртовой промышленности
спр.	– справа
СРСР	– Союз Радянських Соціалістичних Республік

СССР	– Союз Советских Социалистических Республик
ст.	– століття, столетие
стр.	– страница
США	– Сполучені Штати Америки
т.	– том
т. д.	– так далі, так далсе
т. е.	– то есть
т. зв.	– так званий
т. ін.	– таке інше
т. к.	– так как
т. п.	– тому подібне, тому подобное
т. тов.	– товариш, товарищ
ТатАРСР	– Татарська Автономна Радянська Соціалістична Республіка
темплан	– тематичний план
Теплоэлектропроект	– Государственный трест по проектированию теплоэлектростанций, энергосетей и подстанций (1938–1951); Всесоюзный государственный проектный институт по проектированию электрооборудования теплотехнических сооружений (1951–1982)
тис.	– тысяч
тыс.	– тысяч
УАМЛПН	– Всеукраїнська асоціація марксистсько-ленінських інститутів
Укрбумтрест	– Украинский трест бумажной промышленности
Укрводбуд	– Управління будівництва зрошувальних систем у південній зоні України Міністерства меліорації і водного господарства УРСР
Укргаз	– Республіканське об'єднання газопостачання і газифікації Міністерства житлово-комунального господарства УРСР
Укргідеп, УкрГІДЗЕП	– Украинское отделение Всесоюзного государственного проектного института «Гидроэнергопроект»
Укргідроенергопроект	– Украинское отделение Всесоюзного института по проектированию гидроэлектрических станций
Укргіпробум	– Украинский государственный институт по проектированию предприятий целлюлозной и бумажной промышленности
Укргіпрводхлопок	– Украинский государственный институт по проектированию ирригационных сооружений и сельских электростанций
Укргіпрводхоз	– Украинский государственный проектно-исследовательский и научно-исследовательский институт по водохозяйственному строительству

Укргіпрошахт	– Украинский государственный институт по проектированию шахтного строительства
Укркнигокультторг	– Объединение книжной торговли Государственного комитета УССР по делам издательства, полиграфии и книжной торговли
УКРКНИГОТОРГ	– Украинское управление книжной торговли
Укрнефть	– Государственное объединение нефтяной промышленности Украинской ССР
УкрНИИМОД	– Украинский научно-исследовательский институт механической обработки древесины
Укрпромрада	– Українська рада промислової кооперації
ул.	– улица
УРО ВХО	
им. Д. И. Менделеева	– Украинское республиканское отделение Всесоюзного химического общества имени Д. И. Менделеева
УРСР	– Українська Радянська Соціалістична Республіка
УССР	– Украинская Советская Социалистическая Республика
Упосдор	– управление посейных дорог
ф.	– фонд
ФМИХН	– Отделение физико-математических и химических наук
ФТИ	– Физико-технический институт
ХАО	– Харьковская астрономическая обсерватория
ХТГЗ	– Харьковский турбогенераторный завод имени С. М. Кирова
ц. р.	– цього року
ЦВК	– Центральный исполнительный комитет
ЦДАВО України	– Центральный державный архив высших органов власти та управління України
ЦДАГО України	– Центральный державный архив громадських об'єднань України
ЦИНС	– Центральный научно-исследовательский институт сахарной промышленности
ЦК	– Центральный комитет
ЦКТИ им. И. И. Ползунова	– Научно-производственное объединение по исследованию и проектированию энергетического оборудования им. И. И. Ползунова
ч.	– частина
чел.	– человек
чл.-кор.	– член-корреспондент
чол.	– чоловік
экз.	– екземпляр

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

1. Проблемно-тематичний план науково-дослідних робіт АН УРСР на 1951–1955 рр. [Січень 1951 р.] 61
2. Пояснювальна записка до генерального плану капітального будівництва АН УРСР на 1951–1955 рр. [Січень 1951 р.] 68
3. П'ятирічний план підготовки наукових кадрів через аспірантуру Академії наук Української РСР (на 1951–1955 рр.). [Січень 1951 р.] 82
4. Звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР про необхідність збільшення асигнувань Академії на наукове обладнання. 8 січня 1951 р. 86
5. Клопотання Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР до Президії АН УРСР про передачу до інституту автографів творів українських письменників, що зберігаються в установах Москви і Ленінграда. 10 січня 1951 р. 87
6. Лист директора Інституту лісівництва АН УРСР акад. П. С. Погребняка до Президії Туркменського філіалу АН СРСР з проханням про надання допомоги у справі вирощування деревних і кущових порід. 13 січня 1951 р. 88
7. Доповідна записка Президії АН УРСР до Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка про створення у складі Академії Сектору історії вітчизняної техніки. 13 січня 1951 р. 89
8. Протокол спільної наради інститутів Відділу суспільних наук АН УРСР з питань видання творів класиків української літератури, збірників документів, рукописної спадщини та путівників по фондах. 15 січня 1951 р. 90
9. Лист Інституту історії України АН УРСР до секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова про роботу над виданням «Історія Української РСР». 16 січня 1951 р. 92
10. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР про надання Академії права зміни штатних розписів підвідомчих установ. 28 січня 1951 р. 93
11. Постанова РМ УРСР і ЦК КП(б)У про передачу Київського державного музею Т. Г. Шевченка, Київського будинку-музею Т. Г. Шевченка та Канівського державного заповідника – могили Т. Г. Шевченка з системи Комітету у справах культурно-освітніх установ до відання АН УРСР. 6 лютого 1951 р. 94
12. Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про припинення діяльності комісій з рослинництва і тваринництва Академії наук УРСР». 6 лютого 1951 р. 95
13. Лист директора Інституту археології АН УРСР акад. П. П. Єфіменка до заступника начальника Управління у справах архітектури м. Київ про результати досліджень підземних ходів під Кирилівською церквою. 8 лютого 1951 р. 95

14. Спільне звернення Президії АН УРСР і Міністерства автомобільного транспорту УРСР до секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова щодо будівництва установок з виробництва рідкого природного газу метану, отриманого Інститутом використання газу в комунальному господарстві та промисловості АН УРСР. 9 лютого 1951 р.	96
15. Довідка Управління справами АН УРСР про забезпечення співробітників академічних установ путівками для санаторно-курортного лікування у 1951 р. 12 лютого 1951 р.	99
16. Постанова РМ УРСР і ЦК КП(б)У про реорганізацію Інституту гірничої механіки ім. М. М. Федорова АН УРСР в Інститут гірничої справи ім. М. М. Федорова АН УРСР. 13 лютого 1951 р.	100
17. Довідка Управління справами РМ УРСР про представлення співробітників АН УРСР до державних нагород. 2 березня 1951 р.	101
18. Лист Президії АН УРСР до міністра освіти УРСР Г. П. Пінчука щодо координації роботи педагогічних вищих навчальних закладів України та Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР над створенням Діалектологічного атласу української мови. 2 березня 1951 р.	101
19. Доповідна записка Президії АН УРСР до РМ УРСР про доцільність об'єднання академічного Інституту клінічної фізіології ім. О. О. Богомольця та Інституту експериментальної біології та патології ім. О. О. Богомольця МОЗ УРСР в Інститут нормальної і патологічної фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР. 3 березня 1951 р.	103
20. Розпорядження Президії АН СРСР про передачу Львівської групи Інституту автоматики і телемеханіки АН СРСР до складу АН УРСР. 13 березня 1951 р.	105
21. Доповідна записка директора Інституту ботаніки АН УРСР акад. Д. К. Зерова до РМ УРСР про виведення та запровадження в сільське господарство нового сорту культури кіштовини. 16 березня 1951 р.	106
22. Лист Президента АН УРСР О. В. Палладіна до голови Комітету у справах культурно-освітніх установ при РМ Грузинської РСР В. О. Хатіашвілі про надання Академією допомоги у створенні музею Лесі Українки у м. Сурамі. [Не раніше 21 березня 1951 р.]	107
23. Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про організацію в м. Львові філіалу Академії наук Української РСР». 24 березня 1951 р.	107
24. Інформація Інституту лісівництва АН УРСР про участь у роботах щодо сприяння гідробудівництву, направлена до Комітету сприяння будівництву гідроелектростанцій, каналів і зрошувальних систем АН УРСР. 30 березня 1951 р.	109
25. Звернення Відділення літератури та мови АН СРСР до Президента АН УРСР О. В. Палладіна щодо бажаності публікації праць співробітників АН УРСР у «Известиях» відділення. 17 квітня 1951 р.	110
26. Клопотання Президії АН УРСР до Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка про необхідність організації докторантури при АН УРСР. 18 квітня 1951 р.	110

27. Інформація Інституту ситомології та фітопатології АН УРСР про результати виробничих дослідів обробки насіння цукрового буряка. 30 квітня 1951 р.	112
28. Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про розвиток дослідницьких робіт в галузі енергохімічного використання місцевих палив». 9 травня 1951 р.	113
29. Постанова РМ УРСР про надання допомоги будівництву газопроводу Дашава – Київ – Брянськ – Москва для забезпечення подачі у четвертому кварталі 1951 р. природного газу до м. Москва. 11 травня 1951 р.	114
30. Протокол наради керівників обсерваторій України щодо затвердження складу Астрономічного комітету при АН УРСР, тематики та складу експедиції по нагляду за сонячним затемненням, стану обладнання обсерваторій. 21 травня 1951 р.	116
31. Розпорядження Президії АН УРСР щодо виділення приміщень для Головної астрономічної обсерваторії. 24 травня 1951 р.	118
32. Повідомлення Державної штатної комісії при РМ СРСР про затвердження нових штатів установ Львівського філіалу АН УРСР. 26 травня 1951 р.	118
33. Пропозиції Президії АН УРСР до РМ УРСР про впровадження торгівлі науковою літературою через мережу Укркниготоргу. 29 травня 1951 р.	120
34. Довідка відділу науки і вищих навчальних закладів ЦК КП(б)У про стан роботи з видання праць співробітників АН УРСР – уродженців західних областей. 7 червня 1951 р.	121
35. Постанова Президії АН УРСР про недоцільність ліквідації Інституту генетики та селекції АН УРСР. 29 червня 1951 р.	122
36. Постанова РМ УРСР про розміщення установ Львівського філіалу АН УРСР. 6 липня 1951 р.	122
37. Список науково-дослідних інститутів та вищих навчальних закладів України, залучених до розробки тематичного плану Комітету сприяння будівництву гідроелектростанцій, каналів і зрошувальних систем АН УРСР. 9 липня 1951 р.	125
38. Лист Президії АН УРСР до заступника Керуючого справами РМ УРСР С. Г. Горохова про недоцільність передачі кабінету мистецтва Львівської бібліотеки АН УРСР до Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва. 11 липня 1951 р.	126
39. Довідка Інституту теплосенгетики АН УРСР про результати Міжреспубліканської наради з проблеми спалення місцевих палив. 11 липня 1951 р.	127
40. Пропозиції Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо створення мережі науково-дослідних установ для комплексного вирішення питань розвитку сільського господарства України. 16 липня 1951 р.	130
41. Доповідна записка старшого наукового співробітника Інституту геології корисних копалин АН УРСР С. В. Євсєєва до Президії АН УРСР про заходи з організації сейсмічної служби в УРСР. 31 липня 1951 р.	132

42. Висновки Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР щодо організації Української академії сільськогосподарських наук. 4 серпня 1951 р.	134
43. Постанова РМ УРСР і ЦК КП(б)У про створення складу АН УРСР Українського державного музею етнографії і художнього промислу. 11 серпня 1951 р.	138
44. Звернення АН УРСР до РМ УРСР у справі організації Інституту географії АН УРСР на базі Інституту географії Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. 22 серпня 1951 р.	139
45. Довідка Президії АН УРСР про заходи щодо розширення актуальних наукових досліджень академічних установ, направлена до РМ УРСР. 29 серпня 1951 р.	140
46. Розпорядження РМ УРСР про передачу АН УРСР сейсмічних станцій «Ужгород» та «Львів». 5 вересня 1951 р.	144
47. Звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР про сприяння запровадженню у виробництво нової технології виплавки сталі у мартенівських печах, розробленої в АН УРСР. 7 вересня 1951 р.	145
48. Доповідна записка Президії АН УРСР до РМ УРСР про реорганізацію Лабораторії проблем швидкісних машин і механізмів АН УРСР в Інститут турбомашинобудування АН УРСР. 11 вересня 1951 р. ..	146
49. Відомості про наукові експедиції Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР до Ленінграда, Москви та Львова для виявлення і збирання літературного спадку українських письменників. 22 вересня 1951 р.	148
50. Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про заповідники». 25 вересня 1951 р.	151
51. Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про передачу у відання Академії наук УРСР літературно-меморіального музею Т. Г. Шевченка в с. Шевченкове Вільшанського району Київської області». 27 вересня 1951 р.	153
52. Довідка завідувача сільськогосподарського відділу ЦК КП(б)У П. О. Дорошняка про проведені установами Львівського філіалу АН УРСР дослідження ефективності використання менілітових сланців в якості нового виду добрив. 10 жовтня 1951 р.	153
53. Доповідна записка директора Інституту гідрології та гідротехніки АН УРСР акад. Г. Й. Сухомела до Президії АН УРСР про обладнання катера-лабораторії для пап'юду за станом гідротехнічних споруд та рухом суден. 11 жовтня 1951 р.	155
54. Пропозиції Комісії по розробці заходів подальшого розвитку фізіологічного вчєння І. П. Павлова, подані до РМ УРСР. 12 жовтня 1951 р.	156
55. Довідка Інституту лісівництва АН УРСР про стан науково-виробничих робіт і перспективи розвитку діяльності дендропарку «Тростянець», направлена до РМ УРСР. 20 жовтня 1951 р.	160
56. Витяг з постанови РМ УРСР і ЦК КП(б)У про впровадження підземного способу зрошування ґрунтів в УРСР. 22 жовтня 1951 р.	164

57. Лист Начальника ветеринарного управління Міністерства сільського господарства УРСР В. М. Дубровіна до директора Інституту мікробіології АН УРСР акад. В. Г. Дроботька про схвалення запропонованого інститутом плану впровадження протибруцельозних заходів у колгоспі імені Сталіна Димерського району Київської області. 25 жовтня 1951 р.	165
58. Доповідна записка Президії АН УРСР до РМ УРСР про необхідність спорудження будівель для академічних інститутів фізичної хімії та електротехніки. 29 жовтня 1951 р.	166
59. Заходи Інституту економіки АН УРСР з розробки проблем історії розвитку економічної думки в Україні. 30 жовтня 1951 р.	167
60. Доповідна записка Інституту зоології АН УРСР до Президії АН УРСР про стан наукової роботи зоологічного музею та пропозиції щодо її покращення. 31 жовтня 1951 р.	168
61. Лист директора Інституту електровзарювання ім. С. О. Патона АН УРСР акад. С. О. Патона до секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова про стан роботи з виготовлення спеціальних конструкцій для мосту через Дніпро, який будувється в Києві. 9 листопада 1951 р.	171
62. Лист Державної публічної бібліотеки УРСР до виконуючого обов'язки Президента АН УРСР акад. М. П. Семененка про виділення коштів на придбання бібліотеки акад. А. Ю. Кримського. 15 листопада 1951 р.	172
63. Звернення Інституту гідробіології АН УРСР до Президії АН УРСР про необхідність збільшення штату інституту. 26 листопада 1951 р.	172
64. Пропозиції Інституту теплотехніки АН УРСР щодо запровадження нової техніки в енергетику УРСР. 26 листопада 1951 р.	174
65. Доповідна записка директора Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР акад. О. І. Білєського до Президії АН УРСР про заходи щодо перебудови роботи інституту. 27 листопада 1951 р.	177
66. Звернення Президії АН УРСР до секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова про виділення Академії додаткових коштів на капітальне будівництво. 6 грудня 1951 р.	181
67. Пропозиції АН УРСР щодо покращення роботи Видавництва АН УРСР. 8 грудня 1951 р.	184
68. Заходи АН УРСР щодо покращення роботи її установ. 10 грудня 1951 р.	186
69. Лист-подяка Міністерства бавовництва УРСР Інституту будівельної механіки АН УРСР за вирішення проблеми зносостійкості колінчастих валів тракторів. 19 грудня 1951 р.	189
70. Розпорядження Президії АН УРСР «Про ліквідацію заповідника «Гористе» (Старосілля) АН УРСР та організацію експериментальної бази Інституту лісівництва АН УРСР». 28 грудня 1951 р.	190
71. Доповідна записка чл.-кор. АН УРСР М. Ф. Гулого до Президії АН УРСР про необхідність утворення у складі АН УРСР науково-дослідного інституту з фізіології тварин та людини. [1951 р.]	191
72. Довідка Інституту економіки АН УРСР про надану наукову допомогу підприємствам промисловості УРСР у 1951 р. [1951 р.]	193

73. Доповідна записка дирекції Державної публічної бібліотеки УРСР Президенту АН УРСР О. В. Палладіну щодо реорганізації структури бібліотеки з метою покращення її роботи. [1951 р.]	195
74. Звіт про роботу АН УРСР у 1951 р. [Грудень 1951 р.]	198
75. Інформація заступника голови Комітету сприяння будівництву гідроелектростанцій, каналів і зрошувальних систем АН УРСР акад. І. Т. Швеця до секретаря ЦК КП(б)У І. Д. Назаренка щодо результатів наукових досліджень установ АН УРСР в рамках виконання урядових постанов про будівництво Каховської ГЕС та Південноукраїнського каналу. 7 січня 1952 р.	217
76. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР про збільшення штату та затвердження нової структури Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР. 8 січня 1952 р.	218
77. Інформація директора Інституту мікробіології АН УРСР акад. В. Г. Дроботька до бюро Відділу біологічних наук АН УРСР про перспективні завдання мікробіологічної науки. 11 січня 1952 р.	219
78. Довідка завідувача відділу науки і вищих навчальних закладів ЦК КП(б)У С. В. Червонька до секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова про кандидатури на виборні керівні посади в АН УРСР. [Не 14 січня пізніше 1952 р.]	221
79. Інформація про виконання установами АН УРСР плану заходів з відзначення 300-річчя входження України до складу Російської держави. 15 січня 1952 р.	224
80. Звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР про переведення Карадазької біологічної станції до м. Одеса. 16 січня 1952 р.	226
81. Звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР про включення Прохорівського заповідника до складу Канівського музею Т. Г. Шевченка. 21 січня 1952 р.	228
82. Розпорядження РМ СРСР про побудову для АН УРСР дослідного сейсра. 22 лютого 1952 р.	229
83. План заходів Інституту зоології АН УРСР щодо розвитку культури дубового шовкопряда в Україні. 25 лютого 1952 р.	229
84. Доповідна записка Президії АН УРСР до секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова про заходи щодо зміни структури та впорядкування питавів установ АН УРСР. 26 лютого 1952 р.	232
85. Інформація про науково-дослідну, науково-методичну та експериментальну роботу Інституту гідробіології АН УРСР в організаціях Міністерства сільського господарства УРСР у 1951 р. 27 лютого 1952 р.	237
86. Довідка про впровадження досягнень Інституту використання газу в комунальному господарстві та промисловості АН УРСР у народне господарство УРСР. 3 березня 1952 р.	243
87. Витяг з протоколу засідання бюро Відділу фізико-математичних і хімічних наук АН УРСР щодо схвалення положення про Астрономічний комітет АН УРСР та складу його бюро. 12 березня 1952 р.	249

88. Перелік заводів, на яких Інститутом машинознавства і сільськогосподарської механіки АН УРСР ведеться робота по впровадженню наукових досягнень у виробництво. 17 березня 1952 р.	250
89. Інформація АН УРСР про проведену у Львові конференцію з питань розвитку виробничих сил західних областей УРСР. 18 березня 1952 р.	252
90. Лист дирекції Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР до бюро Відділу суспільних наук АН УРСР щодо утворення в структурі інституту відділу кіно. 21 березня 1952 р.	256
91. Витяг з протоколу засідання вченої ради Інституту геологічних наук АН УРСР про основні напрями діяльності геологічного музею інституту. 25 березня 1952 р.	257
92. Доповідна записка дирекції Інституту теплоенергетики АН УРСР до ЦК КП(б)У про досягнення інституту у галузі покращення балістичних і фізико-хімічних якостей пороху. 26 березня 1952 р.	261
93. Довідка Президії АН УРСР про стан науково-дослідної роботи в заповідниках АН УРСР, направлена до ЦК КП(б)У. 27 березня 1952 р.	263
94. Доповідна записка Президії АН УРСР до РМ УРСР про реорганізацію Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР. 2 квітня 1952 р.	264
95. Доповідна записка завідувача сектору відділу науки і вищих навчальних закладів ЦК КП(б)У А. Павленка до секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова про заходи з надання допомоги у науково-дослідній діяльності інституту суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР. [Не пізніше 7 квітня 1952 р.]	267
96. Доповідна записка Президії АН УРСР до заступника Голови РМ УРСР В. Г. Бондарчука про виділення Інституту агробіології АН УРСР експериментальної наукової бази у Винниках. 12 квітня 1952 р.	269
97. Звернення Президії АН УРСР до ЦК КП(б)У про доцільність розукрупнення Відділу суспільних наук АН УРСР. 25 квітня 1952 р.	270
98. Лист директора Інституту біохімії АН УРСР акад. О. В. Палладіна до міністра охорони здоров'я УРСР П. Л. Шупика з проханням організувати промислове виробництво препарату АТФ, розробленого інститутом. [Не раніше 10 травня 1952 р.]	271
99. Доповідна записка Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо необхідності відновлення діяльності Інституту мінеральної сировини АН УРСР. 15 травня 1952 р.	272
100. Лист Президії АН УРСР до завідувача відділу науки ЦК ВКП(б) Ю. О. Жданова про передачу Чернівецької сейсмічної станції до складу Академії. 16 травня 1952 р.	274
101. Довідка Президії АН УРСР про наявні площі установ Академії, для яких заплановано капітальне будівництво та необхідні додаткові асигнування для його здійснення. 4 червня 1952 р.	276
102. Лист Президії АН УРСР до РМ УРСР про організацію промислового виготовлення діаскопів, сконструйованих у лабораторії мікрофільмування Державної публічної бібліотеки УРСР. 25 червня 1952 р.	278

103. Звіт про роботу відділу рукописів Львівської бібліотеки АН УРСР за темою «Возз'єднання України і Росії. 1648–1654». [Не раніше 25 червня 1952 р.]	279
104. Звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо забезпечення Львівської бібліотеки АН УРСР повним комплектом видань Української РСР 2 липня 1952 р.	280
105. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР про зміну назв інститутів історії України та української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. 2 липня 1952 р.	280
106. Довідка АН УРСР про стан гуртожитків для аспірантів. 2 липня 1952 р.	281
107. Доповідь голови Львівського філіалу АН УРСР акад. Й. З. Штокала на засіданні Президії АН УРСР про роботу установ філіалу за рік діяльності. 4 липня 1952 р.	283
108. Довідка АН УРСР про роботу наукових добровільних товариств, які організовані при Академії. 7 липня 1952 р.	301
109. Доповідна записка Президії АН УРСР до РМ УРСР про стан заповідників АН УРСР. 15 липня 1952 р.	314
110. Звернення Президії АН УРСР до секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова щодо створення в системі АН УРСР Інституту рослинництва. 18 липня 1952 р.	322
111. Довідка Президії АН УРСР про роботу установ Відділу технічних наук АН УРСР в галузі вирішення проблем технічного прогресу. 21 липня 1952 р.	323
112. Діяльність Ради по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР у рамках п'ятирічного плану розвитку народного господарства. [Не пізніше вересня 1952 р.]	325
113. Довідка завідувача сектору відділу науки і вищих навчальних закладів ЦК КП(б)У Г. Єфименка про організацію докторантури при АН УРСР. 10 вересня 1952 р.	335
114. Звернення Президії АН УРСР до секретаря ЦК КП(б)У І. Д. Назаренка про сприяння налагодженню міжнародного книгообміну Державної публічної бібліотеки УРСР. 14 вересня 1952 р.	336
115. Лист Головного вченого секретаря Президії АН УРСР акад. І. Т. Швеця до секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова про перспективи розвитку Інституту фізики АН УРСР. 16 вересня 1952 р.	337
116. Доповідна записка заступника голови Українського відділення Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва чл.-кор. С. С. Бурк-сера до РМ УРСР про перспективи використання відходів підприємств хімічної, коксохімічної та металургійної промисловості УРСР для виробництва товарів широкого вжитку. 27 вересня 1952 р.	338
117. Клопотання директора Ботанічного саду АН УРСР акад. М. М. Гришка до Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка про прискорення будівництва саду. Вересень 1952 р.	340
118. Перелік проблемних питань АН УРСР, які потребують вирішення у РМ СРСР. 7 жовтня 1952 р.	343

119. Довідка дирекції Державної публічної бібліотеки УРСР про основні результати роботи у 1951 р. <i>10 жовтня 1952 р.</i>	345
120. Звернення Президії АН УРСР до ЦК КПУ про дозвіл на переведення Інституту чорної металургії з м. Київ до м. Дніпропетровськ. <i>18 жовтня 1952 р.</i>	346
121. Лист-подяка Всесоюзного науково-дослідного інституту авіаційних матеріалів Міністерства авіаційної промисловості СРСР до Президії АН УРСР за надачу чл.-кор. Б. Д. Грозіним допомогу та пропозиція щодо подальшої співпраці. <i>29 жовтня 1952 р.</i>	347
122. Довідка про стан та заходи щодо покращення видавничої діяльності АН УРСР. <i>27 листопада 1952 р.</i>	347
123. Короткий звіт інститутів математики та геологічних наук АН УРСР про роботу з покращення водопостачання південних областей УРСР. <i>16 грудня 1952 р.</i>	350
124. Звернення Президії АН УРСР до ЦК КПУ про організацію виробництва лікарського препарату «іманін», розробленого Інститутом мікробіології АН УРСР. <i>23 грудня 1952 р.</i>	352
125. Проект Положення про Лабораторію спецсплавів АН УРСР. <i>[1952 р.]</i>	353
126. Доповідь тимчасово виконуючого обов'язки директора Інституту ботаніки АН УРСР Г. І. Білика «Найголовніші досягнення ботанічної науки в Українській РСР за 35 років радянської влади». <i>[1952 р.]</i>	356
127. Доповідь віце-президента АН УРСР акад. М. П. Семсенька «Підсумки роботи установ Академії наук Української РСР за 1952 рік». <i>[Січень 1953 р.]</i>	359
128. Пропозиції Львівського обкому КПУ щодо вдосконалення науково-дослідної роботи Львівського філіалу АН УРСР. <i>[Початок 1953 р.]</i>	379
129. Клопотання Президії АН УРСР до Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка про організацію виробництва кровозамінних медичних препаратів, розроблених вченими АН УРСР. <i>10 січня 1953 р.</i>	383
130. Лист Президії АН УРСР до РМ УРСР про сприяння комплектуванню фондів Українського державного музею етнографії і художнього промислу АН УРСР. <i>13 січня 1953 р.</i>	384
131. Розпорядження РМ СРСР про створення Інституту фізіології АН УРСР. <i>14 січня 1953 р.</i>	385
132. Лист Президії АН УРСР до РМ УРСР про асигнування коштів на придбання архівів українських діячів літератури і мистецтва. <i>16 січня 1953 р.</i>	385
133. Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про переміщення Інституту чорної металургії Академії наук УРСР до м. Дніпропетровська». <i>17 січня 1953 р.</i>	386
134. Лист президії Українського ентомологічного товариства до секретаря ЦК КПУ Л. Г. Мельникова та Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка про реалізацію пропозицій товариства з питань боротьби зі шкідниками сільськогосподарських культур. <i>20 січня 1953 р.</i>	387

135. Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про організацію в складі Академії наук УРСР Інституту фізіології». 27 січня 1953 р.	388
136. Звернення Президії АН УРСР до ЦК КПУ про затвердження списку академічних журналів. 11 лютого 1953 р.	389
137. Доповідна записка завідувача рентгеноспектральної лабораторії Інституту чорної металургії АН УРСР М. Д. Борисова до РМ УРСР про збереження статусу та напрямку наукової діяльності лабораторії після переведення її до складу Лабораторії металофізики АН УРСР. 12 лютого 1953 р.	391
138. Лист Президії АН УРСР до заступника Голови РМ УРСР В. Г. Бондарчука про виділення додаткових коштів на ремонтно-реставраційні роботи пам'яток архітектури. 12 лютого 1953 р.	394
139. Постанова Президії АН УРСР про поліпшення організації книгообміну між установами Академії наук Української РСР та зарубіжними країнами. [13 лютого 1953 р.]	395
140. Звернення директора Ботанічного саду АН УРСР акад. М. М. Гришка до Президії АН УРСР щодо реорганізації структури Ботанічного саду. [Не раніше 19 лютого 1953 р.]	396
141. Постанова РМ УРСР про будівництво в м. Київ будинку для розміщення інститутів Відділу суспільних наук АН УРСР. 20 лютого 1953 р.	398
142. Короткий звіт Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР про надання технічної допомоги Чехословацькій республіці. 23 лютого 1953 р.	398
143. Звіт про виконання плану підготовки наукових кадрів в АН УРСР у 1952 році. 24 лютого 1953 р.	400
144. Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про внесення зміни в найменування Інституту історії України Академії наук УРСР». 2 березня 1953 р.	404
145. Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про внесення зміни в найменування Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка Академії наук УРСР». 2 березня 1953 р.	404
146. Інформація про науково-дослідну роботу Львівського державного музею етнографії та художнього промислу в 1952 р. 4–9 березня 1953 р.	405
147. Звернення Президента АН СРСР О. М. Несмеянова до Президента АН УРСР О. В. Палладіна щодо організації нових напрямів роботи Полтавської гравіметричної обсерваторії АН УРСР. 11 березня 1953 р.	407
148. Лист Президії АН УРСР до Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка про сприяння впровадженню у промисловість нової технології виробництва чаюну, розробленої Інститутом машинознавства і сільськогосподарської механіки АН УРСР. 21 березня 1953 р.	408
149. Список науково-дослідних сільськогосподарських баз, заповідників і підсобних господарств АН УРСР. 21 березня 1953 р.	409
150. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо вирішення питання соціально-правового забезпечення команди експедиційного морського судна Інституту гідробіології АН УРСР. 24 березня 1953 р.	410

151. Звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо передачі майна і приміщення ліквідованого Українського геологічного управління Інституту геологічних наук АН УРСР. 25 березня 1953 р.	411
152. Лист Президії АН УРСР до ЦК КПУ про реорганізацію Лабораторії металофізики АН УРСР в Інститут металофізики АН УРСР. 29 березня 1953 р.	413
153. Постанова РМ УРСР про пропозиції Інституту геології корисних копалин АН УРСР щодо впровадження в будівництво менілітових сланців. 4 квітня 1953 р.	416
154. Лист Інституту математики АН УРСР до Ленінградської обласної експлуатаційної контори «Ленсілєнерго» про співпрацю у справі оснащення Рождественської ГЕС автоматичними приладами вимірювання рівня води. 9 квітня 1953 р.	418
155. Інформація Інституту літератури АН УРСР про зустріч науковців інститутів Відділу суспільних наук АН УРСР з вченими Китайської Народної Республіки. [9 квітня 1953 р.]	418
156. Інформація про відвідання Інституту будівельної механіки АН УРСР делегацією китайських вчених. 10 квітня 1953 р.	419
157. Клопотання Президії АН УРСР до секретаря ЦК КПУ І. Д. Назаренка про сприяння в організації кафедр філософії та іноземних мов при АН УРСР. 13 квітня 1953 р.	420
158. Довідка Держплану УРСР про доцільність передачі Інституту геологічних наук АН УРСР матеріально-технічної бази Українського геологічного управління. 29 квітня 1953 р.	422
159. Доповідна записка Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР до відділу літератури і мистецтва ЦК КПУ про стан роботи з видання творів класиків української літератури. [Не пізніше квітня 1953 р.]	423
160. Положення про Львівський філіал Академії наук УРСР. 15 травня 1953 р.	425
161. Довідка Президії АН УРСР до ЦК КПУ про заходи з покращення популяризації та зниження збитковості видань АН УРСР. 16 травня 1953 р.	427
162. Довідка про роботу Сектору тваринництва АН УРСР у 1951–1953 рр. 29 травня 1953 р.	429
163. Повідомлення Президії АН УРСР до ЦК КПУ про випуск Інститутом мовознавства АН УРСР першого тому Українсько-російського словника. 8 червня 1953 р.	432
164. Постанова Президії АН УРСР про зміни в структурі установ АН УРСР. 12 червня 1953 р.	433
165. Інформація Інституту зоології АН УРСР про співпрацю з вченими інших республік. 15 червня 1953 р.	435
166. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР про перенесення праху професора М. О. Грігченка з м. Уфа до м. Київ. 17 червня 1953 р.	435

167. Звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо фінансування робіт з формування спеціального недоторканого фонду видань АН УРСР. 22 червня 1953 р.	436
168. Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про присвоєння Інституту фізіології Академії наук УРСР імені академіка О. О. Богомольця». 23 червня 1953 р.	437
169. Доповідна записка дирекції Державної публічної бібліотеки УРСР до голови Відділу суспільних наук АН УРСР акад. І. К. Білодіда щодо налагодження книгообміну з зарубіжними бібліотеками. 3 липня 1953 р.	437
170. Лист дирекції Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії до Президії АН УРСР про забезпечення подальшого функціонування Музею етнографії та художніх промислів у системі АН УРСР. 3 липня 1953 р.	439
171. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо необхідності додаткових асигнувань на придбання наукового обладнання для академічних установ. 3 липня 1953 р.	441
172. Звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо забезпечення бібліотеки Львівського філіалу АН УРСР обов'язковим безплатним примірником друкованої продукції СРСР. 4 липня 1953 р.	442
173. Звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо створення двох нових сейсмічних станцій у системі АН УРСР. 4 липня 1953 р.	442
174. Заходи по поширенню і поліпшенню справи підготовки наукових кадрів в Академії наук УРСР. 17 липня 1953 р.	443
175. Лист Президії АН УРСР до ЦК КПУ про підтримку звернення до уряду Польської Народної Республіки щодо розшуку матеріалів, пов'язаних з життям і творчістю Т. Г. Шевченка. 18 липня 1953 р.	445
176. Клопотання Президії АН УРСР до секретаря ЦК КПУ О. І. Кириченка про сприяння у вирішенні питання диференціації посадових окладів керівного складу науково-дослідних установ АН УРСР. 21 липня 1953 р.	446
177. Доповідна записка Президії АН УРСР до секретаря ЦК КПУ І. Д. Назаренка про проведені заходи з поліпшення діяльності Інституту філософії АН УРСР. 22 липня 1953 р.	447
178. Звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР про необхідність створення об'єднаної вченої ради з захисту дисертацій при Відділі біологічних наук АН УРСР. 25 липня 1953 р.	449
179. Клопотання Президії АН УРСР до ЦК КПУ про збільшення штату установ Львівського філіалу АН УРСР. 31 липня 1953 р.	450
180. Протокол засідання Ради науково-технічної пропаганди АН УРСР з питань пропаганди наукових досліджень установ Відділу біологічних наук та лекційної роботи серед воїнів Радянської армії. 10 серпня 1953 р.	452
181. Протокол спільної наради вченої ради і партійного бюро Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР щодо увічнення пам'яті акад. Є. О. Патона та висування на посаду директора інституту чл.-кор. Б. Є. Патона. 14 серпня 1953 р.	454

182. Довідка про роботу та перспективи діяльності заповідника АН УРСР «Ольвія». 18 серпня 1953 р.	457
183. Довідка про роботу комплексної експедиції АН УРСР з розробки заходів щодо освоєння земель у районі будівництва Верхньо-Інгульської зрошувальної системи. [Не раніше 27 серпня 1953 р.]	459
184. Повідомлення Президії АН УРСР до відділу науки і культури ЦК КПУ про проведення у 1953 р. першого конкурсу наукових робіт в галузі медичних наук на присудження премії імені академіка О. О. Богомольця. 31 серпня 1953 р.	465
185. Доповідна записка відділу науки і культури ЦК КПУ щодо порушення клопотання перед урядом СРСР про виділення трьох додаткових вакансій у складі АН СРСР для обрання на них вчених, які працюють в Україні. 9 вересня 1953 р.	465
186. Пропозиції Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР про надання допомоги підприємствам Міністерства сільського господарства УРСР у справі механізації автозварювальних робіт при ремонті техніки. 18 вересня 1953 р.	466
187. Повідомлення Інституту геологічних наук АН УРСР про проведені роботи з поліпшення водозабезпечення сільських господарств південних районів УРСР. 23 вересня 1953 р.	470
188. Інформація відділу науки і культури ЦК КПУ про стан підготовки до видання наукових праць інститутів Відділу суспільних наук АН УРСР. 12 жовтня 1953 р.	471
189. Інформація з газети «Вечірній Київ» про відкриття руху по новому мосту імені академіка Є. О. Патона. 6 листопада 1953 р.	472
190. Доповідна записка заступника голови Редакційно-видавничої ради АН УРСР акад. В. Г. Касьяненка до ЦК КПУ про бажані зміни у складі періодичних видань АН УРСР. 9 листопада 1953 р.	473
191. Інформація Президії АН УРСР до РМ УРСР про роботи, спрямовані на захист рослин та боротьбу зі шкідниками сільськогосподарських культур. 9 листопада 1953 р.	475
192. Витяг з протоколу засідання вченої ради Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР про недоцільність злиття «Медичного журналу» та збірника «Вопросы физиологии». 21 листопада 1953 р.	476
193. Доповідна записка чл.-кор. АН УРСР В. А. Мовчана до секретаря ЦК КПУ О. І. Кириченка про стан і перспективи розвитку ставкового рибного господарства в УРСР. 24 листопада 1953 р.	477
194. План-графік видання монографій і тематичних збірників, присвячених 300-річчю входження України до складу Російської держави. 1 грудня 1953 р.	481
195. Клопотання Президії АН УРСР до секретаря ЦК КПУ О. І. Кириченка про дозвіл на оформлення відряджень ученим АН УРСР за межі України без погодження з РМ УРСР. 4 грудня 1953 р.	486
196. Доповідна записка дирекції Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця до Президії АН УРСР про проведення подальших досліджень на ельбруській базі АН УРСР. 6 грудня 1953 р.	487

197. Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про організацію Одеської біологічної станції Інституту гідробіології Академії наук УРСР». 21 грудня 1953 р.	488
198. Основні наслідки наукової діяльності і впровадження закінчених робіт Академії наук УРСР за 1953 р. і завдання на 1954 р. [Грудень 1953 р.] ..	489
199. Доповідна записка заступника директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР О. Є. Засенка до завідувача відділу науки і вищих навчальних закладів ЦК КПУ В. С. Червоненка про необхідність термінових заходів щодо забезпечення збереження рукописів та стародруків, виявлених в установах Закарпатської області. 16 січня 1954 р.	503
200. Лист директора Інституту генетики і селекції АН УРСР акад. В. Я. Юр'єва до Голови РМ УРСР Н. Т. Кальченка про недоцільність ліквідації інституту. 2 лютого 1954 р.	504
201. Інформація АН УРСР до РМ УРСР про діяльність Українського товариства охорони природи. 10 лютого 1954 р.	506
202. Постанова Президії АН СРСР про проведення сесії АН СРСР, присвяченої 300-річчю входження України до складу Російської держави. 19 лютого 1954 р.	507
203. Лист директора Інституту археології АН УРСР акад. П. П. Єфіменка до відділу водогосподарських заходів РМ УРСР та українського відділення інституту «Гідросергопроект» про фінансування археологічних досліджень у районах затоплення водосховища Кременчуцької ГЕС. 23 лютого 1954 р.	509
204. Звернення Президії АН УРСР до Голови РМ УРСР Н. Т. Кальченка про доцільність подальшого функціонування окремих інститутів Відділу сільськогосподарських наук у складі АН УРСР. 24 лютого 1954 р.	510
205. Повідомлення заступника голови РМ УРСР Г. О. Онисьченка до АН УРСР про доцільність проведення установами АН УРСР робіт з акліматизації амурських риб в українських водоймах. 1 березня 1954 р.	512
206. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо створення Республіканської комісії для спостереження повного сонячного затемнення. 19 березня 1954 р.	512
207. Звернення директора Інституту геологічних наук АН УРСР акад. В. Г. Бондарчука до ЦК КПУ про необхідність комплексного вивчення природних багатств східних Карпат. 30 березня 1954 р.	514
208. Довідка про діяльність Інституту лісівництва АН УРСР. 10 квітня 1954 р.	515
209. Акт передачі Державною публічною бібліотечною УРСР автографів праць Янки Купали до Літературного музею Янки Купали АН Білоруської РСР. 12 квітня 1954 р.	525
210. Звернення Астрономічної ради АН СРСР до Президента АН УРСР О. В. Палладіна щодо придбання для Головної астрономічної обсерваторії АН УРСР сучасного рефлектора. 26 квітня 1954 р.	525
211. Лист директора Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР акад. А. В. Думанського до директора Інституту використання газу в комунальному господарстві АН УРСР В. Ф. Копитова про співпрацю	

у розробці дослідної установки для активації і регенерації вугілля. 29 квітня 1954 р.	526
212. Інформація про зв'язки Інституту суспільних наук АН УРСР з науковими установами та вченими АН СРСР. [Не раніше квітня 1954 р.] ...	527
213. Звернення Президії АН УРСР до ЦК КПУ щодо необхідності централізованого працевлаштування випускників аспірантури АН УРСР. 4 травня 1954 р.	528
214. Доповідна записка директора Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського акад. О. І. Бродського до голови Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук АН УРСР акад. А. І. Кіпріанова про необхідність покращення умов роботи відділу хімії ізотопів інституту. 5 травня 1954 р.	530
215. Звернення Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо прискорення вирішення питання створення заповідника «Кам'яна могила». 29 травня 1954 р.	532
216. Лист-клопотання Польської академії наук про надання фотокопій деяких рукописів з фондів бібліотеки Львівського філіалу АН УРСР. 10 червня 1954 р.	533
217. Звернення старшого наукового співробітника Інституту чорної металургії АН УРСР Д. С. Хорунова до секретаря ЦК КПУ О. І. Івашенко про збереження групи кисневої продувки чавунів під керівництвом М. В. Луговцова. 26 червня 1954 р.	534
218. Розпорядження РМ СРСР про організацію в складі АН УРСР кафедри філософії та кафедри іноземних мов для підготовки аспірантів. 2 липня 1954 р.	535
219. Розпорядження РМ УРСР про включення до складу АН УРСР Кримського філіалу АН СРСР. 12 липня 1954 р.	536
220. Витяг з протоколу засідання Ради науково-технічної пропаганди АН УРСР про підсумки виїзду бригад учсних до військових частин. 20 липня 1954 р.	537
221. Постанова Ради Міністрів Української РСР «Про впровадження в народне господарство закінчених Академією наук Української РСР науково-дослідних робіт». 23 липня 1954 р.	538
222. Клопотання Президії АН УРСР до ЦК КПУ про дозвіл на проведення прямого книгообміну з науковими установами країн Східної Європи. 24 липня 1954 р.	544
223. Інформація Президії АН УРСР до ЦК КПУ про стан та заходи щодо вдосконалення діяльності Кримського філіалу, включеного до складу АН УРСР. 24 липня 1954 р.	545
224. Доповідна записка Президії АН УРСР до ЦК КПУ про роботу Фізико-технічного інституту АН УРСР у галузі радіофізики і електроніки та необхідність створення відповідного інституту в системі АН УРСР. 4 серпня 1954 р.	552
225. Пропозиції АН УРСР до Голови РМ УРСР Н. Т. Кальценка щодо уточнення структури створюваної Академії сільськогосподарських наук УРСР. 4 серпня 1954 р.	554

226. Клопотання РМ УРСР до РМ СРСР про дозвіл щодо розділення Відділів суспільних та фізико-математичних, хімічних і геологічних наук АН УРСР та реорганізацію Лабораторії металофізики АН УРСР в інститут. 27 серпня 1954 р.	556
227. Довідка Президії АН УРСР до РМ УРСР про дослідження з вивчення нафтоносності території Керчеського та Кримського півостровів. Серпень 1954 р.	557
228. Інформація Ботанічного саду АН УРСР про основні наукові досягнення, представлені в павільйоні квітництва Весоюзної сільськогосподарської виставки. [Серпень 1954 р.]	558
229. Лист голови Комісії з історії техніки АН УРСР акад. І. Т. Швеця до заступника голови Львівського філіалу АН УРСР чл.-кор. Я. І. Середи щодо створення Львівського філіалу цієї комісії. 29 вересня 1954 р.	562
230. Довідка про впровадження у промислове виробництво методу отримання залізних порошоків, розробленого Лабораторією спеціальних сплавів АН УРСР. 2 жовтня 1954 р.	563
231. Лист головного управління водних шляхів та гідротехнічних споруд Міністерства морського та річкового флоту СРСР до директора Інституту гідрології та гідротехніки АН УРСР акад. Г. Й. Сухомела про зміну правил технічної експлуатації річкового флоту СРСР за результатами досліджень інституту. 7 жовтня 1954 р.	565
232. Довідка про стан наукових досліджень Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР у галузі очищення питної води та промислових стічних вод. 11 жовтня 1954 р.	566
233. Лист Інституту економіки АН УРСР до ЦК КПУ про необхідність зміни напрямку досліджень відділу економіки сільського господарства інституту у зв'язку зі створенням Академії сільськогосподарських наук УРСР. 26 жовтня 1954 р.	570
234. Інформація про роботу Інституту використання газу в комунальному господарстві АН УРСР над покращенням умов опалення м. Київ та вдосконаленням газової апаратури. 4 листопада 1954 р.	572
235. Клопотання Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР до секретаря ЦК КПУ О. І. Кириченка про вдосконалення структури інституту та виділення йому окремого приміщення. 19 листопада 1954 р.	573
236. Довідка Інституту будівельної механіки АН УРСР про стан виконання робіт з виготовлення дослідних установок для Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова. 22 листопада 1954 р.	575
237. Лист Президії АН СРСР до Президії АН УРСР щодо передачі окремих кримських установ АН СРСР до складу АН УРСР. 8 грудня 1954 р.	577
238. Постанова бюро Львівського обкому КПУ «Про роботу Інституту суспільних наук Львівського філіалу АН УРСР». 14 грудня 1954 р.	579
239. Звернення дирекції Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії до Президії АН УРСР щодо дозволу на придбання рукописних матеріалів з історії українського театру. 16 грудня 1954 р.	581

240. Клопотання Президії АН УРСР до ЦК КПУ про нагородження Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона орденом Трудового Червоного Прапора. 20 грудня 1954 р.	582
241. Витяг з протоколу засідання Президії АН УРСР про випорядкування штатно-організаційної структури АН УРСР. 24 грудня 1954 р.	583
242. Рішення розширеного пленуму Астрономічної ради АН СРСР про заходи з покращення роботи Головної астрономічної обсерваторії АН УРСР. [Не пізніше 25 грудня 1954 р.].....	600
243. Доповідна записка Президії АН УРСР до секретаря ЦК КПУ І. Д. Назаренка про збереження спадщини академіка М. С. Возняка. 30 грудня 1954 р.	601
244. Інформація про результати об'єднаної наукової сесії Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук АН УРСР та Відділення геолого-географічних наук АН СРСР, присвяченої 300-річчю входу України до складу Російської держави. [Грудень 1954 р.].....	602
245. Основні підсумки наукової діяльності установ АН УРСР за 1954 р. і завдання на 1955 р. [Грудень 1954 р.].....	604
246. Пропозиції АН УРСР до РМ УРСР про заходи з увічнення пам'яті академіка Д. К. Заболотного. 4 січня 1955 р.	623
247. Розпорядження Президії АН СРСР щодо проведення наради з питань епосу слов'янських народів. 7 січня 1955 р.	624
248. Звернення дирекції Інституту фізики АН УРСР до Президента АН УРСР О. В. Палладіна щодо збільшення кадрового складу та покращення матеріально-технічної бази інституту. 19 січня 1955 р.	626
249. Колективний лист провідних діячів мистецтв УРСР до Голови РМ СРСР Г. М. Малєнкова про недоцільність ліквідації відділу історії образотворчого мистецтва Інституту суспільних наук АН УРСР. 26 січня 1955 р.	628
250. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо виділення коштів на придбання бібліографії праць з історії України ХІХ – 30-х рр. ХХ ст., складеної професором М. М. Кордубою. 28 січня 1955 р.	631
251. Доповідна записка Президії АН УРСР до ЦК КПУ про необхідність відновлення видання «Українського фізического журна-ла». 29 січня 1955 р.	631
252. Звіт про роботу Полтавської гравіметричної обсерваторії АН УРСР у 1953–1955 рр. 4 лютого 1955 р.	633
253. Довідка про досягнення Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР у 1946–1954 рр. [Не раніше 19 лютого 1955 р.] ..	635
254. Довідка про роботи із застосуванням мічених атомів, виконані установами АН УРСР у 1954 р. 20 лютого 1955 р.	639
255. Доповідна записка Президії АН УРСР до ЦК КПУ про необхідність започаткування видання журналу «Автоматика». 17 березня 1955 р.	641
256. Довідка відділу науки і культури ЦК КПУ про включення до плану роботи установ АН УРСР тематики з вивчення методу виробництва вітаміну В ₁₂ . 18 березня 1955 р.	643

257. Лист директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР акад. О. І. Більського до директора Польсько-радянського інституту проф. З. Млинарського щодо схвалення книгообміну між установами. 25 березня 1955 р.	644
258. Доповідна записка директора Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР акад. О. І. Бродського до Президії АН УРСР про необхідність організації маспектрометричної лабораторії. 18 квітня 1955 р.	644
259. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо дозволу на реорганізацію Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук АН УРСР. 29 квітня 1955 р.	646
260. Лист Президії АН УРСР до міністра рибної промисловості СРСР О. Я. Ішкова щодо запровадження нових форм виллову риби в Дніпрі, запропонованих Інститутом гідробіології АН УРСР. 29 квітня 1955 р.	647
261. Доповідна записка директора Інституту теплоенергетики АН УРСР акад. І. Т. Швеця до Відділу технічних наук АН УРСР щодо доцільності видання журналу «Теоретическая и прикладная теплотехника». 5 травня 1955 р.	649
262. Постанова Президії АН УРСР «Про надання науково-технічної допомоги підприємствам Міністерства місцевої і паливної промисловості УРСР, Міністерства комунального господарства УРСР та Укрпромради у виконанні плану розвитку і впровадження передової техніки в 1955 р.». 16 травня 1955 р.	651
263. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо визначення напрямів і обсягів робіт з картографування території України для академічних установ. Травень 1955 р.	653
264. Виступ голови Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР акад. П. А. Власюка на активі АН УРСР з питань впровадження наукових досягнень та підняття рівня сільськогосподарської науки. 5 червня 1955 р. ..	654
265. Лист Президії АН УРСР до Міністерства сільського господарства СРСР про організацію серійного виробництва водовимірювачів, розроблених у Інституті машинознавства та автоматики АН УРСР. 6 червня 1955 р. ..	657
266. Доповідна записка Президії АН УРСР до ЦК КПУ про розширення міжнародних зв'язків АН УРСР та необхідність утворення іноземного відділу АН УРСР. 9 червня 1955 р.	658
267. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР про збереження Науково-дослідного інституту геології в структурі Дніпропетровського університету та доцільність приєднання його до системи АН УРСР. 28 червня 1955 р.	661
268. Довідка про стан та перспективи роботи експериментальних баз Інституту зоології АН УРСР. 29 червня 1955 р.	661
269. Лист Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо надання АН УРСР права на купівлю у приватних осіб документів видатних діячів науки та культури України. 6 липня 1955 р.	663
270. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо передачі діючих кримських заповідників до системи АН УРСР. 6 липня 1955 р.	665

271. Інформація Інституту економіки АН УРСР про перебування в м. Київ делегації вчених-економістів Угорської Народної Республіки. [Не раніше 7 липня 1955 р.]	667
272. Звернення Президії АН УРСР до ЦК КПУ про необхідність збільшення планових сум капіталовкладень на будівництво у наступній п'ятирічці. 14 липня 1955 р.	668
273. Звернення директора Севастопольської біологічної станції ім. акад. О. О. Ковалевського АН СРСР проф. В. О. Водяницького до Президента АН УРСР О. В. Палладіна щодо передачі станції у підпорядкування АН УРСР і подальшого її розвитку. 21 липня 1955 р.	670
274. Доповідна записка Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо надання поліклініці АН УРСР відповідного приміщення. 22 липня 1955 р.	671
275. Довідка про видавничу діяльність, структурні та кадрові зміни в АН УРСР за 1951–1955 рр. 28 липня 1955 р.	672
276. Доповідна записка дирекції Полтавської гравіметричної обсерваторії АН УРСР до бюро Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук АН УРСР щодо участі обсерваторії в проведенні Міжнародного геофізичного року. 29 липня 1955 р.	677
277. Звіт про перебування делегації Польської Народної Республіки в Інституті електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР. [Листопад 1955 р.]	678
278. Інформація Президії АН УРСР до ЦК КПУ щодо доцільності реорганізації Інституту машинознавства і автоматики АН УРСР в Інститут приладобудування і автоматики. 2 серпня 1955 р.	682
279. Звернення Президії АН УРСР до міністра чорної металургії СРСР О. Г. Шереметьєва щодо необхідності продовження наукового дослідження керченських руд Інститутом гірничої справи АН УРСР. 6 серпня 1955 р.	683
280. Клопотання АН УРСР до Міністерства освіти УРСР про терміновість будівництва книгозховища Державної публічної бібліотеки УРСР. 9 серпня 1955 р.	685
281. Доповідна записка Президії АН УРСР до РМ УРСР «Про хід виконання постанови Ради Міністрів Української РСР та ЦК КП України від 25 квітня 1955 р. «Про заходи по впорядкуванню місць на території УРСР, зв'язаних з життям і діяльністю Т. Г. Шевченка». 16 серпня 1955 р.	687
282. Доповідна записка директора Інституту геології корисних копалин АН УРСР чл.-кор. В. Б. Порфир'єва до віце-президента АН УРСР акад. М. П. Семененка про результати досліджень щодо практичного використання менілітових сланців Карпатської зони. [Не пізніше 27 серпня 1955 р.]	688
283. Звернення Центрального геофізичного тресту Міністерства геології і охорони надр СРСР до Президента АН УРСР О. В. Палладіна щодо виготовлення фахівцями Інституту машинознавства і автоматики АН УРСР геологорозвідувальної апаратури. 5 вересня 1955 р.	691

284. Постанова Президії АН УРСР «Про розділення Відділу фізико-математичних, хімічних і геологічних наук на два відділи». 10 вересня 1955 р.	693
285. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР про недоцільність скорочення земельних ділянок експериментальних баз установ АН УРСР у «Феофанії». 10 вересня 1955 р.	696
286. Пропозиція РМ УРСР до ЦК КПУ щодо дозволу організувати в м. Харків Інститут радіофізики і електроніки АН УРСР. 16 вересня 1955 р.	699
287. Інформація проф. Г. В. Карпенка про Міжнародну конференцію з мирного використання атомної енергії, що відбулася в Женеві. 16 вересня 1955 р.	700
288. Протокол засідання Комісії з охорони природи при АН УРСР щодо організації Карпатського заповідника. 23 вересня 1955 р.	702
289. Доповідна записка Президії АН УРСР до РМ УРСР та ЦК КПУ про доцільність переведення Інституту гірничої справи ім. М. М. Федорова у м. Дніпропетровськ. 3 жовтня 1955 р.	706
290. Звернення Президії АН УРСР до секретаря Київського обкому КПУ П. Т. Тронька про надання житла співробітникам АН УРСР. 15 жовтня 1955 р.	709
291. Звернення Президії АН УРСР до ЦК КПУ про необхідність відновити видання журналу «Народна творчість». 17 жовтня 1955 р.	710
292. Доповідна записка АН УРСР до РМ УРСР щодо стану заповідників та дендрологічних парків АН УРСР та заходів з розвитку їхньої роботи. Жовтень 1955 р.	712
293. Лист завідувача Сектору держави і права АН УРСР акад. В. М. Корецького до співробітника Центрального інституту політико-юридичних кадрів м. Пекін про співпрацю та обмін науковою літературою. 10 листопада 1955 р.	719
294. Лист директора Інституту археології С. М. Бібікова до Президента АН УРСР О. В. Палладіна щодо доцільності створення Керченського історико-археологічного заповідника. 10 листопада 1955 р.	720
295. Звернення Президії АН УРСР до міністра культури УРСР К. З. Литвина щодо організації секції по роботі з молодими вченими при київському Будинку вчених. 22 листопада 1955 р.	721
296. Доповідна записка Президії АН УРСР до РМ УРСР щодо необхідності зосередження всієї літературної спадщини українських письменників у Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. 29 листопада 1955 р.	722
297. Інформація АН УРСР про необхідність вивчення та використання мінеральних вод і лікувальних грязей Криму в наступній п'ятирічці. 30 листопада 1955 р.	723
298. Пропозиція Президії АН УРСР до міністра м'ясоолочної промисловості УРСР Я. О. Голоти щодо впровадження на підприємствах галузі розробок Інституту органічної хімії АН УРСР. 9 грудня 1955 р.	725

299. Інформація Президії АН УРСР до Міністерства комунального господарства УРСР про результати роботи академічних установ з озеленення міст і робітничих селищ республіки. 26 грудня 1955 р.	726
300. Клопотання першого секретаря ЦК КПУ О. І. Кириченка до Президії ЦК КПРС про поповнення звання академіка для дійсних членів АН УРСР. 28 грудня 1955 р.	728
301. Оціночний акт на бібліографію праць з історії України XIX – 30-х рр. XX ст., складену проф. М. М. Кордубою і придбану Інститутом суспільних наук АН УРСР. 29 грудня 1955 р.	729
302. Повідомлення Державної публічної бібліотеки УРСР до директора Інституту математики АН УРСР акад. Б. В. Гнєденка про передачу бібліотечці колекцію наукових доповідей, представлених на Міжнародній науково-технічній конференції з мирного використання атомної енергії в Женеві. 30 грудня 1955 р.	731
303. Короткий звіт про наукову діяльність АН УРСР за 1951–1955 рр. [Грудень 1955 р.]	731

ЗМІСТ

Від упорядників
5

Передмова
9

Документи і матеріали
59

Коментарі
744

Фотодокументи
801

Іменний покажчик
835

Список аббревіатур та скорочень
852

Перелік документів
859

ДІЯ ПОТАТОК

ДЛЯ ПОТАТОК

ДІЯ ПОСТАТОК

Наукове видання

**ІСТОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
1951–1955**

ЧАСТИНА 1

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

Упорядники

**Яременко Лідія Миколаївна
Старовойт Світлана Володимирівна
Брякало Тетяна Вікторівна
Індиченко Ганна Володимирівна**

Виявлення і комп'ютерний набір документів

Яременко Л. М., Старовойт С. В., Індиченко Г. В., Березовська О. В.,
Брякало Т. В., Воловник Л. С., Завалішина Л. І., Костюк Є. С., Січова О. В.,
Шаловал А. І., Шипко Л. В., Шихвєнко І. М.

Науково-археографічне опрацювання документів і матеріалів

Яременко Л. М., Старовойт С. В., Індиченко Г. В.,
Брякало Т. В., Шипко Л. В.

Комп'ютерна верстка

Г. І. Булахова

Підп. до друку 21.12.2012. Формат 70 x 100/16

Друк офс. Ум. друк. арк. 71,10

Наклад 600 примірників. Зам. 41.

Видруковано у Науково-видавничому центрі НБУВ

03039 Київ-39, просп. 40-річчя Жовтня, 3.

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до Державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 1390 від 11.06.2003

